Proper display of the text below may depend on webfonts, which in turn require being connected to the internet

ନମୋ ତସ୍ସ ଭଗୱତୋ ଅରହତୋ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧସ୍ସ

ଖୁଦ୍ଦକନିକାଯେ

ମିଲିନ୍ଦପଞ୍ହପାଠଇ

୧।

ମିଲିନ୍ଦୋ ନାମ ସୋ ରାଜା, ସାଗଲାଯଂ ପୁରୁତ୍ତମେ;

ଉପଗଞ୍ଛି ନାଗସେନଂ, ଗଙ୍ଗା ଚ [ଗଙ୍ଗାୱ (ସୀ। ପୀ।)] ଯଥା ସାଗରଂ।

ଆସଜ୍ଜ ରାଜା ଚିତ୍ରକଥିଂ, ଉକ୍କାଧାରଂ ତମୋନୁଦଂ;

ଅପୁଚ୍ଛି ନିପୁଣେ ପଞ୍ହେ, ଠାନାଟ୍ଠାନଗତେ ପୁଥୂ।

ପୁଚ୍ଛା ୱିସଜ୍ଜନା [ୱିସ୍ସଜ୍ଜନା (ସୀ। ପୀ।)] ଚେୱ, ଗମ୍ଭୀରତ୍ଥୂପନିସ୍ସିତା;

ହଦଯଙ୍ଗମା କଣ୍ଣସୁଖା, ଅବ୍ଭୁତା ଲୋମହଂସନା।

ଅଭିଧମ୍ମୱିନଯୋଗାଳ୍ହା, ସୁତ୍ତଜାଲସମତ୍ଥିତା;

ନାଗସେନକଥା ଚିତ୍ରା, ଓପମ୍ମେହି ନଯେହି ଚ।

ତତ୍ଥ ଞାଣଂ ପଣିଧାଯ, ହାସଯିତ୍ୱାନ ମାନସଂ;

ସୁଣାଥ ନିପୁଣେ ପଞ୍ହେ, କଙ୍ଖାଟ୍ଠାନୱିଦାଲନେତି।

୨। ତଂ ଯଥାନୁସୂଯତେ – ଅତ୍ଥି ଯୋନକାନଂ ନାନାପୁଟଭେଦନଂ ସାଗଲଂ ନାମ ନଗରଂ ନଦୀପବ୍ବତସୋଭିତଂ ରମଣୀଯଭୂମିପ୍ପଦେସଭାଗଂ ଆରାମୁଯ୍ୟାନୋପୱନତଳାକପୋକ୍ଖରଣିସମ୍ପନ୍ନଂ ନଦୀପବ୍ବତୱନରାମଣେଯ୍ୟକଂ ସୁତୱନ୍ତନିମ୍ମିତଂ ନିହତପଚ୍ଚତ୍ଥିକଂ [ନିପ୍ପଚ୍ଚତ୍ଥିକଂ (କ।)] ପଚ୍ଚାମିତ୍ତାନୁପପୀଳିତଂ ୱିୱିଧୱିଚିତ୍ରଦଳ୍ହମଟ୍ଟାଲକୋଟ୍ଠକଂ ୱରପୱରଗୋପୁର [ପୱରପଚୁରଗୋପୁର (ସୀ।)] ତୋରଣଂ ଗମ୍ଭୀରପରିଖାପଣ୍ଡରପାକାରପରିକ୍ଖିତ୍ତନ୍ତେପୁରଂ। ସୁୱିଭତ୍ତୱୀଥିଚଚ୍ଚରଚତୁକ୍କସିଙ୍ଘାଟକଂ ସୁପ୍ପସାରିତାନେକୱିଧୱରଭଣ୍ଡପରିପୂରିତନ୍ତରାପଣଂ ୱିୱିଧଦାନଗ୍ଗସତସମୁପସୋଭିତଂ [ସତସମୁପସୋଭିତଂ (ସୀ। ପୀ।)] ହିମଗିରିସିଖରସଙ୍କାସୱରଭୱନସତସହସ୍ସପ୍ପଟିମଣ୍ଡିତଂ ଗଜହଯରଥପତ୍ତିସମାକୁଲଂ ଅଭିରୂପନରନାରିଗଣାନୁଚରିତଂ ଆକିଣ୍ଣଜନମନୁସ୍ସଂ ପୁଥୁଖତ୍ତିଯବ୍ରାହ୍ମଣୱେସ୍ସସୁଦ୍ଦଂ ୱିୱିଧସମଣବ୍ରାହ୍ମଣସଭାଜନ [ସଭାଜନ (ସୀ। ପୀ।), ସମ୍ମାଭାଜନ (କ।)] ସଙ୍ଘଟିତଂ ବହୁୱିଧୱିଜ୍ଜାୱନ୍ତ [ୱିଜ୍ଜାଧର (କ।)] ନରଚିର [ନରୱିର (ସୀ। ପୀ।)] ନିସେୱିତଂ କାସିକକୋଟୁମ୍ବରିକାଦିନାନାୱିଧୱତ୍ଥାପଣସମ୍ପନ୍ନଂ ସୁପ୍ପସାରିତରୁଚିରବହୁୱିଧପୁପ୍ଫଗନ୍ଧାପଣଂ ଗନ୍ଧଗନ୍ଧିତଂ ଆସୀସନୀଯବହୁରତନପରିପୂରିତଂ ଦିସାମୁଖସୁପ୍ପସାରିତାପଣଂ ସିଙ୍ଗାରୱାଣିଜଗଣାନୁଚରିତଂ କହାପଣରଜତସୁୱଣ୍ଣକଂସପତ୍ଥରପରିପୂରଂ ପଜ୍ଜୋତମାନନିଧିନିକେତଂ ପହୂତଧନଧଞ୍ଞୱିତ୍ତୂପକରଣଂ ପରିପୁଣ୍ଣକୋସକୋଟ୍ଠାଗାରଂ ବହ୍ୱନ୍ନପାନଂ ବହୁୱିଧଖଜ୍ଜଭୋଜ୍ଜଲେଯ୍ୟପେଯ୍ୟସାଯନୀଯଂ ଉତ୍ତରକୁରୁସଙ୍କାସଂ ସମ୍ପନ୍ନସସ୍ସଂ ଆଳକମନ୍ଦା ୱିଯ ଦେୱପୁରଂ।

ଏତ୍ଥ ଠତ୍ୱା ତେସଂ ପୁବ୍ବକମ୍ମଂ କଥେତବ୍ବଂ, କଥେନ୍ତେନ ଚ ଛଧା ୱିଭଜିତ୍ୱା କଥେତବ୍ବଂ। ସେଯ୍ୟଥୀଦଂ – ପୁବ୍ବଯୋଗୋ ମିଲିନ୍ଦପଞ୍ହଂ ଲକ୍ଖଣପଞ୍ହଂ ମେଣ୍ଡକପଞ୍ହଂ ଅନୁମାନପଞ୍ହଂ ଓପମ୍ମକଥାପଞ୍ହନ୍ତି।

ତତ୍ଥ ମିଲିନ୍ଦପଞ୍ହୋ ଲକ୍ଖଣପଞ୍ହୋ, ୱିମତିଚ୍ଛେଦନପଞ୍ହୋତି ଦୁୱିଧୋ। ମେଣ୍ଡକପଞ୍ହୋପି ମହାୱଗ୍ଗୋ, ଯୋଗିକଥାପଞ୍ହୋତି ଦୁୱିଧୋ।

ପୁବ୍ବଯୋଗୋତି ତେସଂ ପୁବ୍ବକମ୍ମଂ।

୧। ବାହିରକଥା

ପୁବ୍ବଯୋଗାଦି

୩। ଅତୀତେ କିର କସ୍ସପସ୍ସ ଭଗୱତୋ ସାସନେ ୱତ୍ତମାନେ ଗଙ୍ଗାୟ ସମୀପେ ଏକସ୍ମିଂ ଆୱାସେ ମହାଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘୋ ପଟିୱସତି, ତତ୍ଥ ୱତ୍ତସୀଲସମ୍ପନ୍ନା ଭିକ୍ଖୂ ପାତୋୱ ଉଟ୍ଠାୟ ଯଟ୍ଠିସମ୍ମଜ୍ଜନିଯୋ [ଯଟ୍ଠିସମ୍ମୁଞ୍ଜନିଯୋ (ସୀ। ପୀ।)] ଆଦାୟ ବୁଦ୍ଧଗୁଣେ ଆୱଜ୍ଜେନ୍ତା ଅଙ୍ଗଣଂ ସମ୍ମଜ୍ଜିତ୍ୱା କଚୱରବ୍ୟୂହଂ କରୋନ୍ତି। ଅଥେକୋ ଭିକ୍ଖୁ ଏକଂ ସାମଣେରଂ ''ଏହି ସାମଣେର, ଇମଂ କଚୱରଂ ଛଡ୍ଡେହୀ''ତି ଆହ, ସୋ ଅସୁଣନ୍ତୋ ୱିୟ ଗଚ୍ଛତି, ସୋ ଦୁତିୟମ୍ପି...ପେ... ତତିୟମ୍ପି ଆମନ୍ତିୟମାନୋ ଅସୁଣନ୍ତୋ ୱିୟ ଗଚ୍ଛତେୱ। ତତୋ ସୋ ଭିକ୍ଖୁ ''ଦୁବ୍ବଚୋ ୱତାୟଂ ସାମଣେରୋ''ତି କୁଦ୍ଧୋ ସମ୍ମଜ୍ଜନିଦଣ୍ଡେନ ପହାରଂ ଅଦାସି। ତତୋ ସୋ ରୋଦନ୍ତୋ ଭୟେନ କଚୱରଂ ଛଡ୍ଡେନ୍ତୋ ''ଇମିନା କଚୱରଛଡ୍ଡନପୁଞ୍ଞକମ୍ମେନ ଯାୱାହଂ ନିବ୍ବାନଂ ପାପୁଣାମି [ନ ପାପୁଣାମି (ସ୍ୟା।)], ଏତ୍ଥନ୍ତରେ ନିବ୍ବତ୍ତନିବ୍ବତ୍ତଟ୍ଠାନେ ମଜ୍ଝନ୍ହିକସୂରିୟୋ [ସୁରିୟୋ (ସୀ। ପୀ।)] ୱିୟ ମହେସକ୍ଖୋ ମହାତେଜୋ ଭୱେୟ୍ୟ''ନ୍ତି ପଠମଂ ପତ୍ଥନଂ ପଟ୍ଠପେସି। କଚୱରଂ ଛଡ୍ଡେତ୍ୱା ନହାନତ୍ଥାୟ ଗଙ୍ଗାତିତ୍ଥଂ ଗତୋ ଗଙ୍ଗାୟ ଊମିୱେଗଂ ଗଗ୍ଗରାୟମାନଂ ଦିସ୍ୱା ''ଯାୱାହଂ ନିବ୍ବାନଂ ପାପୁଣାମି [ନ ପାପୁଣାମି (ସ୍ୟା।)], ଏତ୍ଥନ୍ତରେ ନିବ୍ବତ୍ତନିବ୍ବତ୍ତଟ୍ଠାନେ ଅୟଂ ଊମିୱେଗୋ ୱିୟ ଠାନୁପ୍ପତ୍ତିକପଟିଭାନୋ ଭୱେୟ୍ୟଂ ଅକ୍ଖୟପଟିଭାନୋ''ତି ଦୁତିୟମ୍ପି ପତ୍ଥନଂ ପଟ୍ଠପେସି।

ସୋପି ଭିକ୍ଖୁ ସମ୍ମଜ୍ଜନିସାଲାୟ ସମ୍ମଜ୍ଜନିଂ ଠପେତ୍ୱା ନହାନତ୍ଥାୟ ଗଙ୍ଗାତିତ୍ଥଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତୋ ସାମଣେରସ୍ସ ପତ୍ଥନଂ ସୁତ୍ୱା ''ଏସ ମୟା ପୟୋଜିତୋପି ତାୱ ଏୱଂ ପତ୍ଥେତି, ମୟ୍ହଂ କିଂ ନ ସମିଜ୍ଝିସ୍ସତୀ''ତି ଚିନ୍ତେତ୍ୱା ''ଯାୱାହଂ ନିବ୍ବାନଂ ପାପୁଣାମି [ନ ପାପୁଣାମି (ସ୍ୟା।)], ଏତ୍ଥନ୍ତରେ ନିବ୍ବତ୍ତନିବ୍ବତ୍ତଟ୍ଠାନେ ଅୟଂ ଗଙ୍ଗାଊମିୱେଗୋ ୱିୟ ଅକ୍ଖୟପଟିଭାନୋ ଭୱେୟ୍ୟଂ, ଇମିନା ପୁଚ୍ଛିତପୁଚ୍ଛିତଂ ସବ୍ବଂ ପଞ୍ହପଟିଭାନଂ ୱିଜଟେତୁଂ ନିବ୍ବେଠେତୁଂ ସମତ୍ଥୋ ଭୱେୟ୍ୟ''ନ୍ତି ପତ୍ଥନଂ ପଟ୍ଠପେସି।

ତେ ଉଭୋପି ଦେୱେସୁ ଚ ମନୁସ୍ସେସୁ ଚ ସଂସରନ୍ତା ଏକଂ ବୁଦ୍ଧନ୍ତରଂ ଖେପେସୁଂ। ଅଥ ଅମ୍ହାକଂ ଭଗୱତାପି ଯଥା ମୋଗ୍ଗଲିପୁତ୍ତତିସ୍ସତ୍ଥେରୋ ଦିସ୍ସତି, ଏୱମେତେପି ଦିସ୍ସନ୍ତି ମମ ପରିନିବ୍ବାନତୋ ପଞ୍ଚୱସ୍ସସତେ ଅତିକ୍କନ୍ତେ ଏତେ ଉପ୍ପଜ୍ଜିସ୍ସନ୍ତି, ଯଂ ମୟା ସୁଖୁମଂ କତ୍ୱା ଦେସିତଂ ଧମ୍ମୱିନୟଂ, ତଂ ଏତେ ପଞ୍ହପୁଚ୍ଛନଓପମ୍ମଯୁତ୍ତିୱସେନ ନିଜ୍ଜଟଂ ନିଗ୍ଗୁମ୍ବଂ କତ୍ୱା ୱିଭଜିସ୍ସନ୍ତୀତି ନିଦ୍ଦିଟ୍ଠା।

୪। ତେସୁ ସାମଣେରୋ ଜମ୍ବୁଦୀପେ ସାଗଲନଗରେ ମିଲିନ୍ଦୋ ନାମ ରାଜା ଅହୋସି ପଣ୍ଡିତୋ ବ୍ୟତ୍ତୋ ମେଧାୱୀ ପଟିବଲୋ ଅତୀତାନାଗତପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନାନଂ ମନ୍ତଯୋଗୱିଧାନକିରିୟାନଂ [ସମନ୍ତଯୋଗ ... (ସୀ। ପୀ।)], କରଣକାଲେ ନିସମ୍ମକାରୀ ହୋତି, ବହୂନି ଚସ୍ସ ସତ୍ଥାନି ଉଗ୍ଗହିତାନି ହୋନ୍ତି। ସେୟ୍ୟଥିଦଂ, ସୁତି ସମ୍ମୁତି ସଙ୍ଖ୍ୟା ଯୋଗା ନୀତି ୱିସେସିକା ଗଣିକା ଗନ୍ଧବ୍ବା ତିକିଚ୍ଛା ଧନୁବ୍ବେଦା [ଚତୁବ୍ବେଦା (ସୀ। ପୀ।)] ପୁରାଣା ଇତିହାସା ଜୋତିସା ମାୟା କେତୁ [ହେତୁ (ସୀ। ପୀ।)] ମନ୍ତନା ଯୁଦ୍ଧା ଛନ୍ଦସା ବୁଦ୍ଧୱଚନେନ [ଛନ୍ଦସାମୁଦ୍ଦୱଚନେନ (ସୀ। ପୀ।)] ଏକୂନୱୀସତି, ୱିତଣ୍ଡୱାଦୀ [ୱାଦୀ (ସୀ। ପୀ।)] ଦୁରାସଦୋ ଦୁପ୍ପସହୋ ପୁଥୁତିତ୍ଥକରାନଂ ଅଗ୍ଗମକ୍ଖାୟତି, ସକଲଜମ୍ବୁଦୀପେ ମିଲିନ୍ଦେନ ରଞ୍ଞା ସମୋ କୋଚି ନାହୋସି ଯଦିଦଂ ଥାମେନ ଜୱେନ ସୂରେନ ପଞ୍ଞାୟ, ଅଡ୍ଢୋ ମହଦ୍ଧନୋ ମହାଭୋଗୋ ଅନନ୍ତବଲୱାହନୋ।

୫। ଅଥେକଦିୱସଂ ମିଲିନ୍ଦୋ ରାଜା ଅନନ୍ତବଲୱାହନଂ ଚତୁରଙ୍ଗିନିଂ ବଲଗ୍ଗସେନାବ୍ୟୂହଂ ଦସ୍ସନକମ୍ୟତାୟ ନଗରା ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା ବହିନଗରେ ସେନଙ୍ଗଦସ୍ସନଂ କତ୍ୱା [ସେନାଗଣନଂ କାରେତ୍ୱା (ସୀ। ପୀ।)] ସାରେତ୍ୱା ସୋ ରାଜା ଭସ୍ସପ୍ପୱାଦକୋ ଲୋକାୟତୱିତଣ୍ଡ [ପୱତ୍ତ (ସୀ। ପୀ।)] ଜନସଲ୍ଲାପପ୍ଲୱ ଚିତ୍ତକୋତୂହଲୋ ୱିସାରଦୋ ୱିଜମ୍ଭକୋ ସୂରିୟଂ ଓଲୋକେତ୍ୱା ଅମଚ୍ଚେ ଆମନ୍ତେସି ''ବହୁ ଭଣେ ତାୱ ଦିୱସାୱସେସୋ କିଂ କରିସ୍ସାମ, ଇଦାନେୱ ନଗରଂ ପୱିସିତ୍ୱା ଅତ୍ଥି କୋଚି ପଣ୍ଡିତୋ ସମଣୋ ୱା ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ୱା ସଙ୍ଘୀ ଗଣୀ ଗଣାଚରିୟୋ ଅପି ଅରହନ୍ତଂ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧଂ ପଟିଜାନମାନୋ, ଯୋ ମୟା ସଦ୍ଧିଂ ସଲ୍ଲପିତୁଂ ସକ୍କୋତି କଙ୍ଖଂ ପଟିୱିନେତୁଂ, ତଂ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ପଞ୍ହଂ ପୁଚ୍ଛିସ୍ସାମ, କଙ୍ଖଂ ପଟିୱିନୟିସ୍ସାମା''ତି।

ଏୱଂ ୱୁତ୍ତେ ପଞ୍ଚସତା ଯୋନକା ରାଜାନଂ ମିଲିନ୍ଦଂ ଏତଦୱୋଚୁଂ ''ଅତ୍ଥି, ମହାରାଜ, ଛ ସତ୍ଥାରୋ ପୂରଣୋ କସ୍ସପୋ ମକ୍ଖଲିଗୋସାଲୋ ନିଗଣ୍ଠୋ ନାଟପୁତ୍ତୋ [ନାଥପୁତ୍ତୋ (ସୀ। ପୀ।)] ସଞ୍ଜୟୋ ବେଲଟ୍ଠପୁତ୍ତୋ ଅଜିତୋ କେସକମ୍ବଲୋ ପକୁଧୋ କଚ୍ଚାୟନୋ, ତେ ସଙ୍ଘିନୋ ଗଣିନୋ ଗଣାଚରିୟକା ଞାତା ଯସସ୍ସିନୋ ତିତ୍ଥକରା ସାଧୁସମ୍ମତା ବହୁଜନସ୍ସ, ଗଚ୍ଛ ତ୍ୱଂ ମହାରାଜ, ତେ ପଞ୍ହଂ ପୁଚ୍ଛସ୍ସୁ, କଙ୍ଖଂ ପଟିୱିନୟସ୍ସୂ''ତି।

୬। ଅଥ ଖୋ ମିଲିନ୍ଦୋ ରାଜା ପଞ୍ଚହି ଯୋନକସତେହି ପରିୱୁତୋ ଭଦ୍ରୱାହନଂ ରଥୱରମାରୁୟ୍ହ ଯେନ ପୂରଣୋ କସ୍ସପୋ ତେନୁପସଙ୍କମି, ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ପୂରଣେନ କସ୍ସପେନ ସଦ୍ଧିଂ ସମ୍ମୋଦି, ସମ୍ମୋଦନୀଯଂ କଥଂ ସାରଣୀଯଂ ୱୀତିସାରେତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦି, ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନୋ ଖୋ ମିଲିନ୍ଦୋ ରାଜା ପୂରଣଂ କସ୍ସପଂ ଏତଦୱୋଚ ''କୋ, ଭନ୍ତେ କସ୍ସପ, ଲୋକଂ ପାଲେତୀ''ତି? ''ପଥୱୀ, ମହାରାଜ , ଲୋକଂ ପାଲେତୀ''ତି। ''ଯଦି, ଭନ୍ତେ କସ୍ସପ, ପଥୱୀ [ପଠୱୀ (ସୀ। ସ୍ୟା। ପୀ।)] ଲୋକଂ ପାଲେତି, ଅଥ କସ୍ମା ଅୱୀଚିନିରଯଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତା ସତ୍ତା ପଥୱିଂ ଅତିକ୍କମିତ୍ୱା ଗଚ୍ଛନ୍ତୀ''ତି? ଏୱଂ ୱୁତ୍ତେ ପୂରଣୋ କସ୍ସପୋ ନେୱ ସକ୍ଖି ଓଗିଲିତୁଂ, ନୋ ସକ୍ଖି ଉଗ୍ଗିଲିତୁଂ, ଅଧୋମୁଖୋ ପତ୍ତକ୍ଖନ୍ଧୋ ତୁଣ୍ହୀଭୂତୋ ପଜ୍ଝାଯନ୍ତୋ ନିସୀଦି।

୭। ଅଥ ଖୋ ମିଲିନ୍ଦୋ ରାଜା ମକ୍ଖଲିଂ ଗୋସାଲଂ ଏତଦୱୋଚ ''ଅତ୍ଥି, ଭନ୍ତେ ଗୋସାଲ, କୁସଲାକୁସଲାନି କମ୍ମାନି, ଅତ୍ଥି ସୁକତଦୁକ୍କଟାନଂ କମ୍ମାନଂ ଫଲଂ ୱିପାକୋ''ତି? ''ନତ୍ଥି, ମହାରାଜ, କୁସଲାକୁସଲାନି କମ୍ମାନି, ନତ୍ଥି ସୁକତଦୁକ୍କଟାନଂ କମ୍ମାନଂ ଫଲଂ ୱିପାକୋ। ଯେ ତେ, ମହାରାଜ, ଇଧ ଲୋକେ ଖତ୍ତିଯା, ତେ ପରଲୋକଂ ଗନ୍ତ୍ୱାପି ପୁନ ଖତ୍ତିଯାୱ ଭୱିସ୍ସନ୍ତି, ଯେ ତେ ବ୍ରାହ୍ମଣା ୱେସ୍ସା ସୁଦ୍ଦା ଚଣ୍ଡାଲା ପୁକ୍କୁସା, ତେ ପରଲୋକଂ ଗନ୍ତ୍ୱାପି ପୁନ ବ୍ରାହ୍ମଣା ୱେସ୍ସା ସୁଦ୍ଦା ଚଣ୍ଡାଲା ପୁକ୍କୁସାୱ ଭୱିସ୍ସନ୍ତି। କିଂ କୁସଲାକୁସଲେହି କମ୍ମେହୀ''ତି? ''ଯଦି, ଭନ୍ତେ ଗୋସାଲ, ଇଧ ଲୋକେ ଖତ୍ତିଯା ବ୍ରାହ୍ମଣା ୱେସ୍ସା ସୁଦ୍ଦା ଚଣ୍ଡାଲା ପୁକ୍କୁସା, ତେ ପରଲୋକଂ ଗନ୍ତ୍ୱାପି ପୁନ ଖତ୍ତିଯା ବ୍ରାହ୍ମଣା ୱେସ୍ସା ସୁଦ୍ଦା ଚଣ୍ଡାଲା ପୁକ୍କୁସାୱ ଭୱିସ୍ସନ୍ତି, ନତ୍ଥି କୁସଲାକୁସଲେହି କମ୍ମେହି କରଣୀଯଂ। ତେନ ହି, ଭନ୍ତେ ଗୋସାଲ, ଯେ ତେ ଇଧ ଲୋକେ ହତ୍ଥଚ୍ଛିନ୍ନା, ତେ ପରଲୋକଂ ଗନ୍ତ୍ୱାପି ପୁନ ହତ୍ଥଚ୍ଛିନ୍ନାୱ ଭୱିସ୍ସନ୍ତି। ଯେ ପାଦଚ୍ଛିନ୍ନା, ତେ ପାଦଚ୍ଛିନ୍ନାୱ ଭୱିସ୍ସନ୍ତି। ଯେ ହତ୍ଥପାଦଚ୍ଛିନ୍ନା, ତେ ହତ୍ଥପାଦଚ୍ଛିନ୍ନାୱ ଭୱିସ୍ସନ୍ତି। ଯେ କଣ୍ଣଚ୍ଛିନ୍ନା, ତେ କଣ୍ଣଚ୍ଛିନ୍ନାୱ ଭୱିସ୍ସନ୍ତି। ଯେ ନାସଚ୍ଛିନ୍ନା, ତେ ନାସଚ୍ଛିନ୍ନାୱ ଭୱିସ୍ସନ୍ତି। ଯେ କଣ୍ଣନାସଚ୍ଛିନ୍ନା, ତେ କଣ୍ଣନାସଚ୍ଛିନ୍ନାୱ ଭୱିସ୍ସନ୍ତୀ''ତି। ଏୱଂ ୱୁତ୍ତେ ଗୋସାଲୋ ତୁଣ୍ହୀ ଅହୋସି।

ଅଥ ଖୋ ମିଲିନ୍ଦସ୍ସ ରଞ୍ଞୋ ଏତଦହୋସି ''ତୁଚ୍ଛୋ ୱତ ଭୋ ଜମ୍ବୁଦୀପୋ, ପଲାପୋ ୱତ ଭୋ ଜମ୍ବୁଦୀପୋ, ନତ୍ଥି କୋଚି ସମଣୋ ୱା ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ୱା, ଯୋ ମଯା ସଦ୍ଧିଂ ସଲ୍ଲପିତୁଂ ସକ୍କୋତି କଙ୍ଖଂ ପଟିୱିନେତୁ''ନ୍ତି।

ଅଥ ଖୋ ମିଲିନ୍ଦୋ ରାଜା ଅମଚ୍ଚେ ଆମନ୍ତେସି ''ରମଣୀଯା ୱତ ଭୋ ଦୋସିନା ରତ୍ତି, କଂ ନୁ ଖ୍ୱଜ୍ଜ ସମଣଂ ୱା ବ୍ରାହ୍ମଣଂ ୱା ଉପସଙ୍କମେୟ୍ୟାମ ପଞ୍ହଂ ପୁଚ୍ଛିତୁଂ, କୋ ମଯା ସଦ୍ଧିଂ ସଲ୍ଲପିତୁଂ ସକ୍କୋତି କଙ୍ଖଂ ପଟିୱିନେତୁ''ନ୍ତି? ଏୱଂ ୱୁତ୍ତେ ଅମଚ୍ଚା ତୁଣ୍ହୀଭୂତା ରଞ୍ଞୋ ମୁଖଂ ଓଲୋକଯମାନା ଅଟ୍ଠଂସୁ।

ତେନ ଖୋ ପନ ସମଯେନ ସାଗଲନଗରଂ ଦ୍ୱାଦସ ୱସ୍ସାନି ସୁଞ୍ଞଂ ଅହୋସି ସମଣବ୍ରାହ୍ମଣଗହପତିପଣ୍ଡିତେହି, ଯତ୍ଥ ସମଣବ୍ରାହ୍ମଣଗହପତିପଣ୍ଡିତା ପଟିୱସନ୍ତୀତି ସୁଣାତି, ତତ୍ଥ ଗନ୍ତ୍ୱା ରାଜା ତେ ପଞ୍ହଂ ପୁଚ୍ଛତି, ତେ ସବ୍ବେପି ପଞ୍ହୱିସଜ୍ଜନେନ ରାଜାନଂ ଆରାଧେତୁଂ ଅସକ୍କୋନ୍ତା ଯେନ ୱା ତେନ ୱା ପକ୍କମନ୍ତି। ଯେ ଅଞ୍ଞଂ ଦିସଂ ନ ପକ୍କମନ୍ତି, ତେ ସବ୍ବେ ତୁଣ୍ହୀଭୂତା ଅଚ୍ଛନ୍ତି। ଭିକ୍ଖୂ ପନ ଯେଭୁୟ୍ୟେନ ହିମୱନ୍ତମେୱ ଗଚ୍ଛନ୍ତି।

୮। ତେନ ଖୋ ପନ ସମଯେନ କୋଟିସତା ଅରହନ୍ତୋ ହିମୱନ୍ତେ ପବ୍ବତେ ରକ୍ଖିତତଲେ ପଟିୱସନ୍ତି। ଅଥ ଖୋ ଆଯସ୍ମା ଅସ୍ସଗୁତ୍ତୋ ଦିବ୍ବାଯ ସୋତଧାତୁଯା ମିଲିନ୍ଦସ୍ସ ରଞ୍ଞୋ ୱଚନଂ ସୁତ୍ୱା ଯୁଗନ୍ଧରମତ୍ଥକେ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘଂ ସନ୍ନିପାତେତ୍ୱା ଭିକ୍ଖୂ ପୁଚ୍ଛି ''ଅତ୍ଥାୱୁସୋ କୋଚି ଭିକ୍ଖୁ ପଟିବଲୋ ମିଲିନ୍ଦେନ ରଞ୍ଞା ସଦ୍ଧିଂ ସଲ୍ଲପିତୁଂ କଙ୍ଖଂ ପଟିୱିନେତୁ''ନ୍ତି?

ଏୱଂ ୱୁତ୍ତେ କୋଟିସତା ଅରହନ୍ତୋ ତୁଣ୍ହୀ ଅହେସୁଂ। ଦୁତିଯମ୍ପି ତତିଯମ୍ପି ପୁଟ୍ଠା ତୁଣ୍ହୀ ଅହେସୁଂ। ଅଥ ଖୋ ଆଯସ୍ମା ଅସ୍ସଗୁତ୍ତୋ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘଂ ଏତଦୱୋଚ ''ଅତ୍ଥାୱୁସୋ ତାୱତିଂସଭୱନେ ୱେଜଯନ୍ତସ୍ସ ପାଚୀନତୋ କେତୁମତୀ ନାମ ୱିମାନଂ, ତତ୍ଥ ମହାସେନୋ ନାମ ଦେୱପୁତ୍ତୋ ପଟିୱସତି, ସୋ ପଟିବଲୋ ତେନ ମିଲିନ୍ଦେନ ରଞ୍ଞା ସଦ୍ଧିଂ ସଲ୍ଲପିତୁଂ କଙ୍ଖଂ ପଟିୱିନେତୁ''ନ୍ତି।

ଅଥ ଖୋ କୋଟିସତା ଅରହନ୍ତୋ ଯୁଗନ୍ଧରପବ୍ବତେ ଅନ୍ତରହିତା ତାୱତିଂସଭୱନେ ପାତୁରହେସୁଂ। ଅଦ୍ଦସା ଖୋ ସକ୍କୋ ଦେୱାନମିନ୍ଦୋ ତେ ଭିକ୍ଖୂ ଦୂରତୋୱ ଆଗଚ୍ଛନ୍ତେ, ଦିସ୍ୱାନ ଯେନାଯସ୍ମା ଅସ୍ସଗୁତ୍ତୋ ତେନୁପସଙ୍କମି, ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଆଯସ୍ମନ୍ତଂ ଅସ୍ସଗୁତ୍ତଂ ଅଭିୱାଦେତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ଅଟ୍ଠାସି, ଏକମନ୍ତଂ ଠିତୋ ଖୋ ସକ୍କୋ ଦେୱାନମିନ୍ଦୋ ଆଯସ୍ମନ୍ତଂ ଅସ୍ସଗୁତ୍ତଂ ଏତଦୱୋଚ ''ମହା ଖୋ, ଭନ୍ତେ, ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘୋ ଅନୁପ୍ପତ୍ତୋ, ଅହଂ ସଙ୍ଘସ୍ସ ଆରାମିକୋ, କେନତ୍ଥୋ, କିଂ ମଯା କରଣୀଯ''ନ୍ତି?

ଅଥ ଖୋ ଆଯସ୍ମା ଅସ୍ସଗୁତ୍ତୋ ସକ୍କଂ ଦେୱାନମିନ୍ଦଂ ଏତଦୱୋଚ ''ଅଯଂ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଜମ୍ବୁଦୀପେ ସାଗଲନଗରେ ମିଲିନ୍ଦୋ ନାମ ରାଜା ୱିତଣ୍ଡୱାଦୀ ଦୁରାସଦୋ ଦୁପ୍ପସହୋ ପୁଥୁତିତ୍ଥକରାନଂ ଅଗ୍ଗମକ୍ଖାଯତି, ସୋ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘଂ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଦିଟ୍ଠିୱାଦେନ ପଞ୍ହଂ ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘଂ ୱିହେଠେତୀ''ତି।

ଅଥ ଖୋ ସକ୍କୋ ଦେୱାନମିନ୍ଦୋ ଆୟସ୍ମନ୍ତଂ ଅସ୍ସଗୁତ୍ତଂ ଏତଦବୋଚ ''ଅୟଂ ଖୋ, ଭନ୍ତେ, ମିଲିନ୍ଦୋ ରାଜା ଇତୋ ଚୁତୋ ମନୁସ୍ସେସୁ ଉପ୍ପନ୍ନୋ, ଏସୋ ଖୋ, ଭନ୍ତେ, କେତୁମତିଭୱନେ ମହାସେନୋ ନାମ ଦେୱପୁତ୍ତୋ ପଟିୱସତି, ସୋ ପଟିବଲୋ ତେନ ମିଲିନ୍ଦେନ ରଞ୍ଞା ସଦ୍ଧିଂ ସଲ୍ଲପିତୁଂ କଙ୍ଖଂ ପଟିୱିନେତୁଂ, ତଂ ଦେୱପୁତ୍ତଂ ଯାଚିସ୍ସାମ ମନୁସ୍ସଲୋକୂପପତ୍ତିୟା''ତି।

ଅଥ ଖୋ ସକ୍କୋ ଦେୱାନମିନ୍ଦୋ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘଂ ପୁରକ୍ଖତ୍ୱା କେତୁମତିଭୱନଂ ପୱିସିତ୍ୱା ମହାସେନଂ ଦେୱପୁତ୍ତଂ ଆଲିଙ୍ଗିତ୍ୱା ଏତଦବୋଚ ''ଯାଚତି ତଂ, ମାରିସ, ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘୋ ମନୁସ୍ସଲୋକୂପପତ୍ତିୟା''ତି। ''ନ ମେ, ଭନ୍ତେ, ମନୁସ୍ସଲୋକେନତ୍ଥୋ କମ୍ମବହୁଲେନ, ତିବ୍ବୋ ମନୁସ୍ସଲୋକୋ, ଇଧେୱାହଂ, ଭନ୍ତେ, ଦେୱଲୋକେ ଉପରୂପରୂପପତ୍ତିକୋ ହୁତ୍ୱା ପରିନିବ୍ବାୟିସ୍ସାମୀ''ତି। ଦୁତିୟମ୍ପି...ପେ... ତତିୟମ୍ପି ଖୋ ସକ୍କେନ ଦେୱାନମିନ୍ଦେନ ଯାଚିତୋ ମହାସେନୋ ଦେୱପୁତ୍ତୋ ଏୱମାହ ''ନ ମେ, ଭନ୍ତେ, ମନୁସ୍ସଲୋକେନତ୍ଥୋ କମ୍ମବହୁଲେନ, ତିବ୍ବୋ ମନୁସ୍ସଲୋକୋ, ଇଧେୱାହଂ, ଭନ୍ତେ, ଦେୱଲୋକେ ଉପରୂପରୂପପତ୍ତିକୋ ହୁତ୍ୱା ପରିନିବ୍ବାୟିସ୍ସାମୀ''ତି।

ଅଥ ଖୋ ଆୟସ୍ମା ଅସ୍ସଗୁତ୍ତୋ ମହାସେନଂ ଦେୱପୁତ୍ତଂ ଏତଦବୋଚ ''ଇଧ ମୟଂ, ମାରିସ, ସଦେୱକଂ ଲୋକଂ ଅନୁୱିଲୋକୟମାନା ଅଞ୍ଞତ୍ର ତୟା ମିଲିନ୍ଦସ୍ସ ରଞ୍ଞୋ ୱାଦଂ ଭିନ୍ଦିତ୍ୱା ସାସନଂ ପଗ୍ଗହେତୁଂ ସମତ୍ଥଂ ଅଞ୍ଞଂ କଞ୍ଚି ନ ପସ୍ସାମ, ଯାଚତି ତଂ, ମାରିସ, ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘୋ, ସାଧୁ ସପ୍ପୁରିସ ମନୁସ୍ସଲୋକେ ନିବ୍ବତ୍ତିତ୍ୱା ଦସବଲସ୍ସ ସାସନଂ ପଗ୍ଗଣ୍ହାହୀ''ତି। ଏୱଂ ୱୁତ୍ତେ ମହାସେନୋ ଦେୱପୁତ୍ତୋ ''ଅହଂ କିର ମିଲିନ୍ଦସ୍ସ ରଞ୍ଞୋ ୱାଦଂ ଭିନ୍ଦିତ୍ୱା ବୁଦ୍ଧସାସନଂ ପଗ୍ଗହେତୁଂ ସମତ୍ଥୋ ଭୱିସ୍ସାମୀ''ତି ହଟ୍ଠପହଟ୍ଠୋ ଉଦଗ୍ଗୁଦଗ୍ଗୋ ହୁତ୍ୱା ''ସାଧୁ, ଭନ୍ତେ, ମନୁସ୍ସଲୋକେ ଉପ୍ପଜ୍ଜିସ୍ସାମୀ''ତି ପଟିଞ୍ଞଂ ଅଦାସି।

୯। ଅଥ ଖୋ ତେ ଭିକ୍ଖୂ ଦେୱଲୋକେ ତଂ କରଣୀୟଂ ତୀରେତ୍ୱା ଦେୱେସୁ ତାୱତିଂସେସୁ ଅନ୍ତରହିତା ହିମୱନ୍ତେ ପବ୍ବତେ ରକ୍ଖିତତଲେ ପାତୁରହେସୁଂ।

ଅଥ ଖୋ ଆୟସ୍ମା ଅସ୍ସଗୁତ୍ତୋ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘଂ ଏତଦବୋଚ ''ଅତ୍ଥାୱୁସୋ, ଇମସ୍ମିଂ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘେ କୋଚି ଭିକ୍ଖୁ ସନ୍ନିପାତଂ ଅନାଗତୋ''ତି। ଏୱଂ ୱୁତ୍ତେ ଅଞ୍ଞତରୋ ଭିକ୍ଖୁ ଆୟସ୍ମନ୍ତଂ ଅସ୍ସଗୁତ୍ତଂ ଏତଦବୋଚ ''ଅତ୍ଥି, ଭନ୍ତେ , ଆୟସ୍ମା ରୋହଣୋ ଇତୋ ସତ୍ତମେ ଦିୱସେ ହିମୱନ୍ତଂ ପବ୍ବତଂ ପୱିସିତ୍ୱା ନିରୋଧଂ ସମାପନ୍ନୋ, ତସ୍ସ ସନ୍ତିକେ ଦୂତଂ ପାହେଥା''ତି। ଆୟସ୍ମାପି ରୋହଣୋ ତଙ୍ଖଣଞ୍ଞେୱ ନିରୋଧା ୱୁଟ୍ଠାୟ ''ସଙ୍ଘୋ ମଂ ପଟିମାନେତୀ''ତି ହିମୱନ୍ତେ ପବ୍ବତେ ଅନ୍ତରହିତୋ ରକ୍ଖିତତଲେ କୋଟିସତାନଂ ଅରହନ୍ତାନଂ ପୁରତୋ ପାତୁରହୋସି।

ଅଥ ଖୋ ଆୟସ୍ମା ଅସ୍ସଗୁତ୍ତୋ ଆୟସ୍ମନ୍ତଂ ରୋହଣଂ ଏତଦବୋଚ ''କିଂ ନୁ ଖୋ, ଆୱୁସୋ, ରୋହଣ ବୁଦ୍ଧସାସନେ ଭିଜ୍ଜନ୍ତେ [ପଲୁଜ୍ଜନ୍ତେ (ସୀ। ପୀ।)] ନ ପସ୍ସସି ସଙ୍ଘସ୍ସ କରଣୀୟାନୀ''ତି। ''ଅମନସିକାରୋ ମେ, ଭନ୍ତେ, ଅହୋସୀ''ତି।

''ତେନ , ହାୱୁସୋ ରୋହଣ, ଦଣ୍ଡକମ୍ମଂ କରୋହୀ''ତି। ''କିଂ, ଭନ୍ତେ, କରୋମୀ''ତି? ''ଅତ୍ଥାୱୁସୋ ରୋହଣ, ହିମୱନ୍ତପବ୍ବତପସ୍ସେ ଗଜଙ୍ଗଲଂ[କଜଙ୍ଗଲଂ (ସୀ। ପୀ।)] ନାମ ବ୍ରାହ୍ମଣଗାମୋ, ତତ୍ଥ ସୋଣୁତ୍ତରୋ ନାମ ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ପଟିୱସତି, ତସ୍ସ ପୁତ୍ତୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜିସ୍ସତି ନାଗସେନୋତି ନାମ ଦାରକୋ, ତେନ ହି ତ୍ୱଂ, ଆୱୁସୋ ରୋହଣ, ଦସମାସାଧିକାନି ସତ୍ତ ୱସ୍ସାନି ତଂ କୁଲଂ ପିଣ୍ଡାୟ ପୱିସିତ୍ୱା ନାଗସେନଂ ଦାରକଂ ନୀହରିତ୍ୱା ପବ୍ବାଜେହି, ପବ୍ବଜିତେୱ ତସ୍ମିଂ ଦଣ୍ଡକମ୍ମତୋ ମୁଚ୍ଚିସ୍ସସୀ''ତି। ଆୟସ୍ମାପି ଖୋ ରୋହଣୋ ''ସାଧୂ''ତି ସମ୍ପଟିଚ୍ଛି।

୧୦। ମହାସେନୋପି ଖୋ ଦେୱପୁତ୍ତୋ ଦେୱଲୋକା ଚୱିତ୍ୱା ସୋଣୁତ୍ତରବ୍ରାହ୍ମଣସ୍ସ ଭରିୟାୟ କୁଚ୍ଛିସ୍ମିଂ ପଟିସନ୍ଧିଂ ଅଗ୍ଗହେସି, ସହ ପଟିସନ୍ଧିଗ୍ଗହଣା ତୟୋ ଅଚ୍ଛରିୟା ଅବ୍ଭୁତା ଧମ୍ମା ପାତୁରହେସୁଂ, ଆୱୁଧଭଣ୍ଡାନି ପଜ୍ଜଲିଂସୁ, ଅଗ୍ଗସସ୍ସଂ ଅଭିନିପ୍ଫନ୍ନଂ, ମହାମେଘୋ ଅଭିପ୍ପୱସ୍ସି। ଆୟସ୍ମାପି ଖୋ ରୋହଣୋ ତସ୍ସ ପଟିସନ୍ଧିଗ୍ଗହଣତୋ ପଟ୍ଠାୟ ଦସମାସାଧିକାନି ସତ୍ତ ୱସ୍ସାନି ତଂ କୁଲଂ ପିଣ୍ଡାୟ ପୱିସନ୍ତୋ ଏକଦିୱସମ୍ପି କଟଚ୍ଛୁମତ୍ତଂ ଭତ୍ତଂ ୱା ଉଳୁଙ୍କମତ୍ତଂ ଯାଗୁଂ ୱା ଅଭିୱାଦନଂ ୱା ଅଞ୍ଜଲିକମ୍ମଂ ୱା ସାମୀଚିକମ୍ମଂ ୱା ନାଲତ୍ଥ, ଅଥ ଖୋ ଅକ୍କୋସଞ୍ଞେୱ ପରିଭାସଞ୍ଞେୱ ପଟିଲଭତି ''ଅତିଚ୍ଛଥ ଭନ୍ତେ''ତି ୱଚନମତ୍ତମ୍ପି ୱତ୍ତା ନାମ ନାହୋସି, ଦସମାସାଧିକାନଂ ପନ ସତ୍ତନ୍ନଂ ୱସ୍ସାନଂ ଅଚ୍ଚୟେନ ଏକଦିୱସଂ ''ଅତିଚ୍ଛଥ ଭନ୍ତେ''ତି ୱଚନମତ୍ତଂ ଅଲତ୍ଥ। ତଂ ଦିୱସମେୱ ବ୍ରାହ୍ମଣୋପି ବହି କମ୍ମନ୍ତା ଆଗଚ୍ଛନ୍ତୋ ପଟିପଥେ ଥେରଂ ଦିସ୍ୱା ''କିଂ, ଭୋ ପବ୍ବଜିତ, ଅମ୍ହାକଂ ଗେହଂ ଅଗମିତ୍ଥା''ତି ଆହ। ''ଆମ, ବ୍ରାହ୍ମଣ, ଅଗମମ୍ହା''ତି। ''ଅପି କିଞ୍ଚି ଲଭିତ୍ଥା''ତି। ''ଆମ, ବ୍ରାହ୍ମଣ, ଲଭିମ୍ହା''ତି। ସୋ ଅନତ୍ତମନୋ ଗେହଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ପୁଚ୍ଛି ''ତସ୍ସ ପବ୍ବଜିତସ୍ସ କିଞ୍ଚି ଅଦତ୍ଥା''ତି। ''ନ କିଞ୍ଚି ଅଦମ୍ହା''ତି। ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ଦୁତିୟଦିୱସେ ଘରଦ୍ୱାରେ ଯେୱ ନିସୀଦି ''ଅଜ୍ଜ ପବ୍ବଜିତଂ ମୁସାୱାଦେନ ନିଗ୍ଗହେସ୍ସାମୀ''ତି। ଥେରୋ ଦୁତିୟଦିୱସେ ବ୍ରାହ୍ମଣସ୍ସ ଘରଦ୍ୱାରଂ ସମ୍ପତ୍ତୋ।

ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ଥେରଂ ଦିସ୍ୱାଓ ଏୱମାହ "ତୁମ୍ହେ ହିମ୍ଭୋ ଅମ୍ହାକଂ ଗେହେ କିଞ୍ଚି ଅଲଭିତ୍ୱାଓ "ଲଭିମ୍ହା"ତି ଅୱୋଚୁତ୍ଥ, ୱଚତି ନୁ ଖୋ ତୁମ୍ହାକଂ ମୁସାୱାଦୋ"ତି। ଥେରୋ ଆହ "ମଯଂ, ବ୍ରାହ୍ମଣ, ତୁମ୍ହାକଂ ଗେହେ ( ) [(ପଣ୍ଡିସନ୍ତା) (କ।)] ଦସମାସାଧିକାନି ସତ୍ତ ୱସ୍ସାନି 'ଅତିଛଥା'ତି ୱଚନମତ୍ତମ୍ପି ଅଲଭିତ୍ୱା ହିଯ୍ୟୋ 'ଅତିଛଥା'ତି ୱଚନମତ୍ତଂ ଲଭିମ୍ହ, ଅଥେତଂ ୱାଚାପଟିସନ୍ଥାରଂ [ପଟିସନ୍ତାରଂ (ସୀ। ପୀ।)] ଉପାଦାଯ ଏୱମୱୋଚୁମ୍ହା"ତି।

ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ଚିନ୍ତେସି "ଇମେ ୱାଚାପଟିସନ୍ଥାରମତ୍ତମ୍ପି ଲଭିତ୍ୱା ଜନମଜ୍ଝେ 'ଲଭିମ୍ହା'ତି ପସଂସନ୍ତି, ଅଞ୍ଞଂ କିଞ୍ଚି ଖାଦନୀଯଂ ୱା ଭୋଜନୀଯଂ ୱା ଲଭିତ୍ୱା କସ୍ମା ନପ୍ପସଂସନ୍ତୀ"ତି ପସୀଦିତ୍ୱା ଅତ୍ତନୋ ଅତ୍ଥାଯ ପଟିଯାଦିତଭତ୍ତତୋ କଟଚ୍ଛୁଭିକ୍ଖଂ, ତଦୁପିଯଞ୍ଚ ବ୍ୟଞ୍ଜନଂ ଦାପେତ୍ୱା "ଇମଂ ଭିକ୍ଖଂ ସବ୍ବକାଲଂ ତୁମ୍ହେ ଲଭିସ୍ସଥା"ତି ଆହ।

ସୋ ପୁନଦିୱସତୋ ପଭୁତି ଉପସଙ୍କମନ୍ତସ୍ସ ଥେରସ୍ସ ଉପସମଂ ଦିସ୍ୱା ଭିଯ୍ୟୋସୋ ମତ୍ତାଯ ପସୀଦିତ୍ୱା ଥେରଂ ନିଚ୍ଚକାଲଂ ଅତ୍ତନୋ ଘରେ ଭତ୍ତୱିସ୍ସଗ୍ଗକରଣତ୍ଥାଯ ଯାଚି। ଥେରୋ ତୁଣ୍ହୀଭାୱେନ ଅଧିୱାସେତ୍ୱା ଦିୱସେ ଦିୱସେ ଭତ୍ତକିଚ୍ଚଂ କତ୍ୱା ଗଚ୍ଛନ୍ତୋ ଥୋକଂ ଥୋକଂ ବୁଦ୍ଧୱଚନଂ କଥେତ୍ୱା ଗଚ୍ଛତି। ସାପି ଖୋ ବ୍ରାହ୍ମଣୀ ଦସମାସଚ୍ଚଯେନ ପୁତ୍ତଂ ୱିଜାଯି, "ନାଗସେନୋ"ତିସ୍ସ ନାମମକଂସୁ, ସୋ ଅନୁକ୍କମେନ ୱଡ୍ଢନ୍ତୋ ସତ୍ତୱସ୍ସିକୋ ଜାତୋ।

୧୧। ଅଥ ଖୋ ନାଗସେନସ୍ସ ଦାରକସ୍ସ ପିତା ନାଗସେନଂ ଦାରକଂ ଏତଦୱୋଚ "ଇମସ୍ମିଂ ଖୋ , ତାତ ନାଗସେନ, ବ୍ରାହ୍ମଣକୁଲେ ସିକ୍ଖାନି ସିକ୍ଖେଯ୍ୟାସୀ"ତି। "କତମାନି, ତାତ, ଇମସ୍ମିଂ ବ୍ରାହ୍ମଣକୁଲେ ସିକ୍ଖାନି ନାମା"ତି? "ତଯୋ ଖୋ, ତାତ ନାଗସେନ, ୱେଦା ସିକ୍ଖାନି ନାମ, ଅୱସେସାନି ସିପ୍ପାନି ସିପ୍ପଂ ନାମା"ତି। "ତେନ ହି, ତାତ, ସିକ୍ଖିସ୍ସାମୀ"ତି।

ଅଥ ଖୋ ସୋଣୁତ୍ତରୋ ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ଆଚରିଯବ୍ରାହ୍ମଣସ୍ସ ଆଚରିଯଭାଗଂ ସହସ୍ସଂ ଦତ୍ୱା ଅନ୍ତୋପାସାଦେ ଏକସ୍ମିଂ ଗବ୍ଭେ ଏକତୋ ମଞ୍ଚକଂ ପଞ୍ଞପେତ୍ୱା ଆଚରିଯବ୍ରାହ୍ମଣଂ ଏତଦୱୋଚ "ସଜ୍ଝାପେହି ଖୋ, ତ୍ୱଂ ବ୍ରାହ୍ମଣ, ଇମଂ ଦାରକଂ ମନ୍ତାନୀତି। ତେନ ହି 'ତାତ ଦାରକ' ଉଗ୍ଗଣ୍ହାହି ମନ୍ତାନୀ"ତି। ଆଚରିଯବ୍ରାହ୍ମଣୋ ସଜ୍ଝାଯତି ନାଗସେନସ୍ସ ଦାରକସ୍ସ ଏକେନେୱ ଉଦ୍ଦେସେନ ତଯୋ ୱେଦା ହଦଯଙ୍ଗତା ୱାଚୁଗ୍ଗତା ସୂପଧାରିତା ସୁୱୱତ୍ଥାପିତା ସୁମନସିକତା ଅହେସୁଂ, ସକିମେୱ ଚକ୍ଖୁଂ ଉଦପାଦି ତୀସୁ ୱେଦେସୁ ସନିଘଣ୍ଡୁକେଟୁଭେସୁ [ସନିଘଣ୍ଟୁକେଟୁଭେସୁ (କ।)] ସାକ୍ଖରପ୍ପଭେଦେସୁ ଇତିହାସପଞ୍ଚମେସୁ ପଦକୋ ୱେଯ୍ୟାକରଣୋ ଲୋକାଯତମହାପୁରିସଲକ୍ଖଣେସୁ ଅନୱଯୋ ଅହୋସି।

ଅଥ ଖୋ ନାଗସେନୋ ଦାରକୋ ପିତରଂ ଏତଦୱୋଚ "ଅତ୍ଥି ନୁ ଖୋ, ତାତ, ଇମସ୍ମିଂ ବ୍ରାହ୍ମଣକୁଲେ ଇତୋ ଉତ୍ତରିମ୍ପି ସିକ୍ଖିତବ୍ବାନି, ଉଦାହୁ ଏତ୍ତକାନେୱା"ତି। "ନତ୍ଥି, ତାତ ନାଗସେନ, ଇମସ୍ମିଂ ବ୍ରାହ୍ମଣକୁଲେ ଇତୋ ଉତ୍ତରିଂ ସିକ୍ଖିତବ୍ବାନି, ଏତ୍ତକାନେୱ ସିକ୍ଖିତବ୍ବାନୀ"ତି।

ଅଥ ଖୋ ନାଗସେନୋ ଦାରକୋ ଆଚରିଯସ୍ସ ଅନୁଯୋଗଂ ଦତ୍ୱା ପାସାଦା ଓରୁଯ୍ହ ପୁବ୍ବୱାସନାଯ ଚୋଦିତହଦଯୋ ରହୋଗତୋ ପଟିସଲ୍ଲୀନୋ ଅତ୍ତନୋ ସିପ୍ପସ୍ସ ଆଦିମଜ୍ଝପରିଯୋସାନଂ ଓଲୋକେନ୍ତୋ ଆଦିମ୍ହି ୱା ମଜ୍ଝେ ୱା ପରିଯୋସାନେ ୱା ଅପ୍ପମତ୍ତକମ୍ପି ସାରଂ ଅଦିସ୍ୱା "ତୁଚ୍ଛା ୱତ ଭୋ ଇମେ ୱେଦା, ପଲାପା ୱତ ଭୋ ଇମେ ୱେଦା ଅସାରା ନିସ୍ସାରା"ତି ୱିପ୍ପଟିସାରୀ ଅନତ୍ତମନୋ ଅହୋସି।

୧୨। ତେନ ଖୋ ପନ ସମଯେନ ଆଯସ୍ମା ରୋହଣୋ ୱତ୍ତନିଯେ ସେନାସନେ ନିସିନ୍ନୋ ନାଗସେନସ୍ସ ଦାରକସ୍ସ ଚେତସା ଚେତୋପରିୱିତକ୍କମଞ୍ଞାଯ ନିୱାସେତ୍ୱା ପତ୍ତଚୀୱରମାଦାଯ ୱତ୍ତନିଯେ ସେନାସନେ ଅନ୍ତରହିତୋ ଗଜଙ୍ଗଲବ୍ରାହ୍ମଣଗାମସ୍ସ ପୁରତୋ ପାତୁରହୋସି। ଅଦ୍ଦସା ଖୋ ନାଗସେନୋ ଦାରକୋ ଅତ୍ତନୋ ଦ୍ୱାରକୋଟ୍ଠକେ ଠିତୋ ଆଯସ୍ମନ୍ତଂ ରୋହଣଂ ଦୂରତୋୱ ଆଗଚ୍ଛନ୍ତଂ, ଦିସ୍ୱାନ ଅତ୍ତମନୋ ଉଦଗ୍ଗୋ ପମୁଦିତୋ ପୀତିସୋମନସ୍ସଜାତୋ "ଅପ୍ପେୱ ନାମାଯଂ ପବ୍ବଜିତୋ କଞ୍ଚି ସାରଂ ଜାନେଯ୍ୟା"ତି ଯେନାଯସ୍ମା ରୋହଣୋ ତେନୁପସଙ୍କମି, ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଆଯସ୍ମନ୍ତଂ ରୋହଣଂ ଏତଦୱୋଚ "କୋ ନୁ ଖୋ, ତ୍ୱଂ ମାରିସ, ଏଦିସୋ ଭଣ୍ଡୁକାସାୱୱସନୋ"ତି। "ପବ୍ବଜିତୋ [ପାପକାନଂ ମଲାନଂ ପବ୍ବାଜେତୁଂ ପବ୍ବଜିତୋ (ସୀ। ପୀ।)] ନାମାହଂ ଦାରକା"ତି। "କେନ, ତ୍ୱଂ ମାରିସ, ପବ୍ବଜିତୋ ନାମାସୀ"ତି? "ପାପକାନି ମଲାନି ପବ୍ବାଜେତି, ତସ୍ମାହଂ, ଦାରକ, ପବ୍ବଜିତୋ ନାମା"ତି। "କିଂକାରଣା, ମାରିସ, କେସା ତେ ନ ଯଥା ଅଞ୍ଞେସ"ନ୍ତି ? "ସୋଳସିମେ, ଦାରକ, ପଲିବୋଧେ ଦିସ୍ୱା କେସମସ୍ସୁଂ ଓହାରେତ୍ୱା ପବ୍ବଜିତୋ। "କତମେ ସୋଳସ"? "ଅଲଙ୍କାରପଲିବୋଧୋ ମଣ୍ଡନପଲିବୋଧୋ ତେଲମକ୍ଖନପଲିବୋଧୋ ଧୋୱନପଲିବୋଧୋ ମାଲାପଲିବୋଧୋ ଗନ୍ଧପଲିବୋଧୋ ୱାସନପଲିବୋଧୋ ହରୀଟକପଲିବୋଧୋ ଆମଲକପଲିବୋଧୋ ରଙ୍ଗପଲିବୋଧୋ ବନ୍ଧନପଲିବୋଧୋ କୋଚ୍ଛପଲିବୋଧୋ କପ୍ପକପଲିବୋଧୋ ୱିଜଟନପଲିବୋଧୋ ଉକାପଲିବୋଧୋ, କେସେସୁ ୱିଲୂନେସୁ ସୋଚନ୍ତି କିଲମନ୍ତି ପରିଦେୱନ୍ତି ଉରତ୍ତାଳିଂ କନ୍ଦନ୍ତି ସମ୍ମୋହଂ ଆପଜ୍ଜନ୍ତି, ଇମେସୁ ଖୋ, ଦାରକ, ସୋଳସସୁ ପଲିବୋଧେସୁ ପଲିଗୁଣ୍ଠିତା ମନୁସ୍ସା ସବ୍ବାନି ଅତିସୁଖୁମାନି ସିପ୍ପାନି ନାସେନ୍ତୀ"ତି। "କିଂକାରଣା, ମାରିସ, ୱତ୍ଥାନିପି ତେ ନ ଯଥା ଅଞ୍ଞେସ"ନ୍ତି? "କାମନିସ୍ସିତାନି

ଖୋ, ଦାରକ, ୱତ୍ଥାନି, କାମନିସ୍ସିତାନି ଗିହିବ୍ୟଞ୍ଜନଭଣ୍ଡାନି [କମନୀୟାନି ଗିହିବ୍ୟଞ୍ଜନାନି (ସୀ। ପୀ।)], ଯାନି କାନିଚି ଖୋ ଭୟାନି ୱତ୍ଥତୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି, ତାନି କାସାୱୱସନସ୍ସ ନ ହୋନ୍ତି, ତସ୍ମା ୱତ୍ଥାନିପି ମେ ନ ଯଥା ଅଜ୍ଝତ୍ତେସ''ନ୍ତି। ''ଜାନାସି ଖୋ, ତ୍ୱଂ ମାରିସ, ସିପ୍ପାନି ନାମା''ତି? ''ଆମ, ଦାରକ, ଜାନାମହଂ ସିପ୍ପାନି, ଯଂ ଲୋକେ ଉତ୍ତମଂ ମନ୍ତଂ, ତମ୍ପି ଜାନାମୀ''ତି। ''ମୟ୍ହମ୍ପି ତଂ, ମାରିସ, ଦାତୁଂ ସକ୍କା''ତି? ''ଆମ, ଦାରକ, ସକ୍କା''ତି। ''ତେନ ହି ମେ ଦେହୀ''ତି। ''ଅକାଲୋ ଖୋ, ଦାରକ, ଅନ୍ତରଘରଂ ପିଣ୍ଡାୟ ପୱିଟ୍ଠମ୍ହା''ତି।

ଅଥ ଖୋ ନାଗସେନୋ ଦାରକୋ ଆୟସ୍ମତୋ ରୋହଣସ୍ସ ହତ୍ଥତୋ ପତ୍ତଂ ଗହେତ୍ୱା ଘରଂ ପୱେସେତ୍ୱା ପଣୀତେନ ଖାଦନୀୟେନ ଭୋଜନୀୟେନ ସହତ୍ଥା ସନ୍ତପ୍ପେତ୍ୱା ସମ୍ପୱାରେତ୍ୱା ଆୟସ୍ମନ୍ତଂ ରୋହଣଂ ଭୁତ୍ତାୱିଂ ଓନୀତପତ୍ତପାଣିଂ ଏତଦୱୋଚ ''ଦେହି ମେ ଦାନି, ମାରିସ, ମନ୍ତ''ନ୍ତି। ''ଯଦା ଖୋ ତ୍ୱଂ, ଦାରକ, ନିପ୍ପଲିବୋଧୋ ହୁତ୍ୱା ମାତାପିତରୋ ଅନୁଜାନାପେତ୍ୱା ମୟା ଗହିତଂ ପବ୍ବଜିତୱେସଂ ଗଣ୍ହିସ୍ସସି, ତଦା ଦସ୍ସାମୀ''ତି ଆହ।

ଅଥ ଖୋ ନାଗସେନୋ ଦାରକୋ ମାତାପିତରୋ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଆହ ''ଅମ୍ମତାତା, ଅୟଂ ପବ୍ବଜିତୋ 'ଯଂ ଲୋକେ ଉତ୍ତମଂ ମନ୍ତଂ, ତଂ ଜାନାମୀ'ତି ୱଦତି, ନ ଚ ଅତ୍ତନୋ ସନ୍ତିକେ ଅପବ୍ବଜିତସ୍ସ ଦେତି, ଅହଂ ଏତସ୍ସ ସନ୍ତିକେ ପବ୍ବଜିତ୍ୱା ତଂ ଉତ୍ତମଂ ମନ୍ତଂ ଉଗ୍ଗଣ୍ହିସ୍ସାମୀ''ତି। ଅଥସ୍ସ ମାତାପିତରୋ ''ପବ୍ବଜିତ୍ୱାପି ନୋ ପୁତ୍ତୋ ମନ୍ତଂ ଗଣ୍ହତୁ, ଗହେତ୍ୱା ପୁନ ଆଗଚ୍ଛିସ୍ସତୀ''ତି ମଞ୍ଞମାନା ''ଗଣ୍ହ ପୁତ୍ତା''ତି ଅନୁଜାନିଂସୁ।

୧୩। ଅଥ ଖୋ ଆୟସ୍ମା ରୋହଣୋ ନାଗସେନଂ ଦାରକଂ ଆଦାୟ ଯେନ ୱତ୍ତନିୟଂ ସେନାସନଂ, ଯେନ ୱିଜମ୍ଭୱତ୍ଥୁ ତେନୁପସଙ୍କମି, ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ୱିଜମ୍ଭୱତ୍ଥୁସ୍ମିଂ ସେନାସନେ ଏକରତ୍ତଂ ୱସିତ୍ୱା ଯେନ ରକ୍ଖିତତଲଂ ତେନୁପସଙ୍କମି, ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା କୋଟିସତାନଂ ଅରହନ୍ତାନଂ ମଜ୍ଝେ ନାଗସେନଂ ଦାରକଂ ପବ୍ବାଜେସି। ପବ୍ବଜିତୋ ଚ ପନାୟସ୍ମା ନାଗସେନୋ ଆୟସ୍ମନ୍ତଂ ରୋହଣଂ ଏତଦୱୋଚ ''ଗହିତୋ ମେ, ଭନ୍ତେ, ତୱ ୱେସୋ, ଦେଥ ମେ ଦାନି ମନ୍ତ''ନ୍ତି। ଅଥ ଖୋ ଆୟସ୍ମା ରୋହଣୋ ''କିମ୍ହି ନୁ ଖୋହଂ ନାଗସେନଂ ୱିନେୟ୍ୟଂ ପଠମଂ ୱିନୟେ ୱା ସୁତ୍ତନ୍ତେ ୱା ଅଭିଧମ୍ମେ ୱା''ତି ଚିନ୍ତେତ୍ୱା ''ପଣ୍ଡିତୋ ଖୋ ଅୟଂ ନାଗସେନୋ, ସକ୍କୋତି ସୁଖେନେୱ ଅଭିଧମ୍ମଂ ପରିୟାପୁଣିତୁ''ନ୍ତି ପଠମଂ ଅଭିଧମ୍ମେ ୱିନେସି।

ଆୟସ୍ମା ଚ ନାଗସେନୋ ''କୁସଲା ଧମ୍ମା, ଅକୁସଲା ଧମ୍ମା, ଅବ୍ୟାକତା ଧମ୍ମା''ତି ତିକଦୁକପଟିମଣ୍ଡିତଂ ଧମ୍ମସଙ୍ଗଣୀପକରଣଂ, ଖନ୍ଧୱିଭଙ୍ଗାଦି ଅଟ୍ଠାରସ ୱିଭଙ୍ଗପଟିମଣ୍ଡିତଂ ୱିଭଙ୍ଗପ୍ପକରଣଂ, ''ସଙ୍ଗହୋ ଅସଙ୍ଗହୋ''ତି ଆଦିନା ଚୁଦ୍ଦସୱିଧେନ ୱିଭତ୍ତଂ ଧାତୁକଥାପକରଣଂ, ''ଖନ୍ଧପଞ୍ଞତ୍ତି ଆୟତନପଞ୍ଞତ୍ତୀ''ତି ଆଦିନା ଛବ୍ବିଧେନ ୱିଭତ୍ତଂ ପୁଗ୍ଗଲପଞ୍ଞତ୍ତିପ୍ପକରଣଂ, ସକୱାଦେ ପଞ୍ଚସୁତ୍ତସତାନି ପରୱାଦେ ପଞ୍ଚସୁତ୍ତସତାନୀତି ସୁତ୍ତସହସ୍ସଂ ସମୋଧାନେତ୍ୱା ୱିଭତ୍ତଂ କଥାୱତ୍ଥୁପ୍ପକରଣଂ, ''ମୂଲୟମକଂ ଖନ୍ଧୟମକ''ନ୍ତି ଆଦିନା ଦସୱିଧେନ ୱିଭତ୍ତଂ ୟମକପ୍ପକରଣଂ, ''ହେତୁପଚ୍ଚୟୋ ଆରମ୍ମଣପଚ୍ଚୟୋ''ତି ଆଦିନା ଚତୁୱୀସତିୱିଧେନ ୱିଭତ୍ତଂ ପଟ୍ଠାନପ୍ପକରଣନ୍ତି ସବ୍ବଂ ତଂ ଅଭିଧମ୍ମପିଟକଂ ଏକେନେୱ ସଜ୍ଝାୟେନ ପଗୁଣଂ କତ୍ୱା ''ତିଟ୍ଠଥ ଭନ୍ତେ, ନ ପୁନ ଓସାରେଥ, ଏତ୍ତକେନେୱାହଂ ସଜ୍ଝାୟିସ୍ସାମୀ''ତି ଆହ।

୧୪। ଅଥ ଖୋ ଆୟସ୍ମା ନାଗସେନୋ ଯେନ କୋଟିସତା ଅରହନ୍ତୋ ତେନୁପସଙ୍କମି, ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା କୋଟିସତେ ଅରହନ୍ତେ ଏତଦୱୋଚ ''ଅହଂ ଖୋ ଭନ୍ତେ 'କୁସଲା ଧମ୍ମା, ଅକୁସଲା ଧମ୍ମା , ଅବ୍ୟାକତା ଧମ୍ମା'ତି ଇମେସୁ ତୀସୁ ପଦେସୁ ପକ୍ଖିପିତ୍ୱା ସବ୍ବଂ ତଂ ଅଭିଧମ୍ମପିଟକଂ ୱିତ୍ଥାରେନ ଓସାରେସ୍ସାମୀ''ତି। ''ସାଧୁ, ନାଗସେନ, ଓସାରେହୀ''ତି।

ଅଥ ଖୋ ଆୟସ୍ମା ନାଗସେନୋ ସତ୍ତ ମାସାନି ସତ୍ତ ପକରଣାନି ୱିତ୍ଥାରେନ ଓସାରେସି, ପଥୱୀ ଉନ୍ନଦି, ଦେୱତା ସାଧୁକାରମଦଂସୁ, ବ୍ରହ୍ମାନୋ ଅପ୍ପୋଟେସୁଂ, ଦିବ୍ବାନି ଚନ୍ଦନଚୁଣ୍ଣାନି ଦିବ୍ବାନି ଚ ମନ୍ଦାରୱପୁପ୍ଫାନି ଅଭିପ୍ପୱସ୍ସିଂସୁ।

୧୫। ଅଥ ଖୋ କୋଟିସତା ଅରହନ୍ତୋ ଆୟସ୍ମନ୍ତଂ ନାଗସେନଂ ପରିପୁଣ୍ଣୱୀସତିୱସ୍ସଂ ରକ୍ଖିତତଲେ ଉପସମ୍ପାଦେସୁଂ। ଉପସମ୍ପନ୍ନୋ ଚ ପନାୟସ୍ମା ନାଗସେନୋ ତସ୍ସା ରତ୍ତିୟା ଅଚ୍ଚୟେନ ପୁବ୍ବଣ୍ହସମୟଂ ନିୱାସେତ୍ୱା ପତ୍ତଚୀୱରମାଦାୟ ଉପଜ୍ଝାୟେନ ସଦ୍ଧିଂ ଗାମଂ ପିଣ୍ଡାୟ ପୱିସନ୍ତୋ ଏୱରୂପଂ ପରିୱିତକ୍କଂ ଉପ୍ପାଦେସି ''ତୁଚ୍ଛୋ ୱତ ମେ ଉପଜ୍ଝାୟୋ, ବାଲୋ ୱତ ମେ ଉପଜ୍ଝାୟୋ, ଠପେତ୍ୱା ଅୱସେସଂ ବୁଦ୍ଧୱଚନଂ ପଠମଂ ମଂ ଅଭିଧମ୍ମେ ୱିନେସୀ''ତି।

ଅଥ ଖୋ ଆୟସ୍ମା ରୋହଣୋ ଆୟସ୍ମତୋ ନାଗସେନସ୍ସ ଚେତସା ଚେତୋପରିୱିତକ୍କମଞ୍ଞାୟ ଆୟସ୍ମନ୍ତଂ ନାଗସେନଂ ଏତଦୱୋଚ ''ଅନନୁଚ୍ଛୱିକଂ ଖୋ ନାଗସେନ ପରିୱିତକ୍କଂ ୱିତକ୍କେସି, ନ ଖୋ ପନେତଂ ନାଗସେନ ତୱାନୁଚ୍ଛୱିକ''ନ୍ତି।

ଅଥ ଖୋ ଆୟସ୍ମତୋ ନାଗସେନସ୍ସ ଏତଦହୋସି ''ଅଚ୍ଛରିୟଂ ୱତ ଭୋ, ଅବ୍ଭୁତଂ ୱତ ଭୋ, ଯତ୍ର ହି ନାମ ମେ ଉପଜ୍ଝାୟୋ ଚେତସା ଚେତୋପରିୱିତକ୍କଂ ଜାନିସ୍ସତି, ପଣ୍ଡିତୋ ୱତ ମେ ଉପଜ୍ଝାୟୋ, ଯଂନୂନାହଂ ଉପଜ୍ଝାୟଂ ଖମାପେୟ୍ୟ''ନ୍ତି। ଅଥ ଖୋ ଆୟସ୍ମା ନାଗସେନୋ ଆୟସ୍ମନ୍ତଂ

ରୋହଣଂ ଏତଦୱୋଚ ‘‘ଖମଥ ମେ, ଭନ୍ତେ, ନ ପୁନ ଏୱରୂପଂ ୱିତକ୍କେସ୍ସାମୀ’’ତି।

ଅଥ ଖୋ ଆୟସ୍ମା ରୋହଣୋ ଆୟସ୍ମନ୍ତଂ ନାଗସେନଂ ଏତଦୱୋଚ ‘‘ନ ଖୋ ତ୍ୱାହଂ ନାଗସେନ ଏତ୍ତାୱତା ଖମାମି, ଅତ୍ଥି ଖୋ ନାଗସେନ ସାଗଲଂ ନାମ ନଗରଂ, ତତ୍ଥ ମିଲିନ୍ଦୋ ନାମ ରାଜା ରଜ୍ଜଂ କାରେତି, ସୋ ଦିଟ୍ଠିୱାଦେନ ପଞ୍ହଂ ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘଂ ୱିହେଠେତି, ସଚେ ତ୍ୱଂ ତତ୍ଥ ଗନ୍ତ୍ୱା ତଂ ରାଜାନଂ ଦମେତ୍ୱା ବୁଦ୍ଧସାସନେ ପସାଦେସ୍ସସି, ଏୱାହଂ ତଂ ଖମିସ୍ସାମୀ’’ତି।

‘‘ତିଟ୍ଠତୁ, ଭନ୍ତେ, ଏକୋ ମିଲିନ୍ଦୋ ରାଜା; ସଚେ, ଭନ୍ତେ, ସକଲଜମ୍ବୁଦୀପେ ସବ୍ବେ ରାଜାନୋ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ମଂ ପଞ୍ହଂ ପୁଚ୍ଛେୟ୍ୟୁଂ, ସବ୍ବଂ ତଂ ୱିସଜ୍ଜେତ୍ୱା ସମ୍ପଦାଲେସ୍ସାମି, ‘ଖମଥ ମେ ଭନ୍ତେ’ତି ୱତ୍ୱା, ‘ନ ଖମାମୀ’ତି ୱୁତ୍ତେ ‘ତେନ ହି, ଭନ୍ତେ, ଇମଂ ତେମାସଂ କସ୍ସ ସନ୍ତିକେ ୱସିସ୍ସାମୀ’ତି ଆହ’’ । ଅୟଂ ଖୋ, ନାଗସେନ, ଆୟସ୍ମା ଅସ୍ସଗୁତ୍ତୋ ୱତ୍ତନିୟେ ସେନାସନେ ୱିହରତି, ଗଚ୍ଛ ତ୍ୱଂ, ନାଗସେନ, ୟେନାୟସ୍ମା ଅସ୍ସଗୁତ୍ତୋ ତେନୁପସଙ୍କମ, ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ମମ ୱଚନେନ ଆୟସ୍ମତୋ ଅସ୍ସଗୁତ୍ତସ୍ସ ପାଦେ ସିରସା ୱନ୍ଦ, ଏୱଞ୍ଚ ନଂ ୱଦେହି ‘ଉପଜ୍ଝାୟୋ ମେ, ଭନ୍ତେ, ତୁମ୍ହାକଂ ପାଦେ ସିରସା ୱନ୍ଦତି, ଅପ୍ପାବାଧଂ ଅପ୍ପାତଙ୍କଂ ଲହୁଟ୍ଠାନଂ ବଲଂ ଫାସୁୱିହାରଂ ପୁଚ୍ଛତି, ଉପଜ୍ଝାୟୋ ମେ, ଭନ୍ତେ, ଇମଂ ତେମାସଂ ତୁମ୍ହାକଂ ସନ୍ତିକେ ୱସିତୁଂ ମଂ ପହିଣୀ’ତି , ‘କୋନାମୋ ତେ ଉପଜ୍ଝାୟୋ’ତି ଚ ୱୁତ୍ତେ ‘ରୋହଣତ୍ଥେରୋ ନାମ ଭନ୍ତେ’’ତି ୱଦେୟ୍ୟାସି, ‘ଅହଂ କୋନାମୋ’ତି ୱୁତ୍ତେ ଏୱଂ ୱଦେୟ୍ୟାସି ‘ମମ ଉପଜ୍ଝାୟୋ, ଭନ୍ତେ, ତୁମ୍ହାକଂ ନାମଂ ଜାନାତୀ’’’ତି। ‘‘ଏୱଂ ଭନ୍ତେ’’ତି ଖୋ ଆୟସ୍ମା ନାଗସେନୋ ଆୟସ୍ମନ୍ତଂ ରୋହଣଂ ଅଭିୱାଦେତ୍ୱା ପଦକ୍ଖିଣଂ କତ୍ୱା ପତ୍ତଚୀୱରମାଦାୟ ଅନୁପୁବ୍ବେନ ଚାରିକଂ ଚରମାନୋ ୟେନ ୱତ୍ତନିୟଂ ସେନାସନଂ, ୟେନାୟସ୍ମା ଅସ୍ସଗୁତ୍ତୋ ତେନୁପସଙ୍କମି, ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଆୟସ୍ମନ୍ତଂ ଅସ୍ସଗୁତ୍ତଂ ଅଭିୱାଦେତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ଅଟ୍ଠାସି, ଏକମନ୍ତଂ ଠିତୋ ଖୋ ଆୟସ୍ମା ନାଗସେନୋ ଆୟସ୍ମନ୍ତଂ ଅସ୍ସଗୁତ୍ତଂ ଏତଦୱୋଚ ‘‘ଉପଜ୍ଝାୟୋ ମେ, ଭନ୍ତେ, ତୁମ୍ହାକଂ ପାଦେ ସିରସା ୱନ୍ଦତି, ଏୱଞ୍ଚ ୱଦେତି ଅପ୍ପାବାଧଂ ଅପ୍ପାତଙ୍କଂ ଲହୁଟ୍ଠାନଂ ବଲଂ ଫାସୁୱିହାରଂ ପୁଚ୍ଛତି, ଉପଜ୍ଝାୟୋ ମେ, ଭନ୍ତେ, ଇମଂ ତେମାସଂ ତୁମ୍ହାକଂ ସନ୍ତିକେ ୱସିତୁଂ ମଂ ପହିଣୀ’’ତି।

ଅଥ ଖୋ ଆୟସ୍ମା ଅସ୍ସଗୁତ୍ତୋ ଆୟସ୍ମନ୍ତଂ ନାଗସେନଂ ଏତଦୱୋଚ ‘‘ତ୍ୱଂ କିନ୍ନାମୋସୀ’’ତି। ‘‘ଅହଂ, ଭନ୍ତେ, ନାଗସେନୋ ନାମା’’ତି। ‘‘କୋନାମୋ ତେ ଉପଜ୍ଝାୟୋ’’ତି? ‘‘ଉପଜ୍ଝାୟୋ ମେ, ଭନ୍ତେ, ରୋହଣୋ ନାମା’’ତି। ‘‘ଅହଂ କୋନାମୋ’’ତି। ‘‘ଉପଜ୍ଝାୟୋ ମେ, ଭନ୍ତେ, ତୁମ୍ହାକଂ ନାମଂ ଜାନାତୀ’’ତି।

‘‘ସାଧୁ, ନାଗସେନ, ପତ୍ତଚୀୱରଂ ପଟିସାମେହୀ’’ତି। ‘‘ସାଧୁ ଭନ୍ତେ’’ତି ପତ୍ତଚୀୱରଂ ପଟିସାମେତ୍ୱା ପୁନଦିୱସେ ପରିୱେଣଂ ସମ୍ମଜ୍ଜିତ୍ୱା ମୁଖୋଦକଂ ଦନ୍ତପୋଣଂ ଉପଟ୍ଠପେସି। ଥେରୋ ସମ୍ମଜ୍ଜିତଟ୍ଠାନଂ ପଟିସମ୍ମଜ୍ଜି, ତଂ ଉଦକଂ ଛଡ୍ଡେତ୍ୱା ଅଞ୍ଞଂ ଉଦକଂ ଆହରି, ତଞ୍ଚ ଦନ୍ତକଟ୍ଠଂ ଅପନେତ୍ୱା ଅଞ୍ଞଂ ଦନ୍ତକଟ୍ଠଂ ଗଣ୍ହି, ନ ଆଲାପସଲ୍ଲାପଂ ଅକାସି, ଏୱଂ ସତ୍ତ ଦିୱସାନି କତ୍ୱା ସତ୍ତମେ ଦିୱସେ ପୁନ ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ପୁନ ତେନ ତଥେୱ ୱୁତ୍ତେ ୱସ୍ସୱାସଂ ଅନୁଜାନି।

୧୬। ତେନ ଖୋ ପନ ସମୟେନ ଏକା ମହାଉପାସିକା ଆୟସ୍ମନ୍ତଂ ଅସ୍ସଗୁତ୍ତଂ ତିଂସମତ୍ତାନି ୱସ୍ସାନି ଉପଟ୍ଠାସି। ଅଥ ଖୋ ସା ମହାଉପାସିକା ତେମାସଚ୍ଚୟେନ ୟେନାୟସ୍ମା ଅସ୍ସଗୁତ୍ତୋ ତେନୁପସଙ୍କମି, ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଆୟସ୍ମନ୍ତଂ ଅସ୍ସଗୁତ୍ତଂ ଏତଦୱୋଚ ‘‘ଅତ୍ଥି ନୁ ଖୋ, ତାତ, ତୁମ୍ହାକଂ ସନ୍ତିକେ ଅଞ୍ଞୋ ଭିକ୍ଖୂ’’ତି। ‘‘ଅତ୍ଥି, ମହାଉପାସିକେ, ଅମ୍ହାକଂ ସନ୍ତିକେ ନାଗସେନୋ ନାମ ଭିକ୍ଖୂ’’ତି । ‘‘ତେନ ହି, ତାତ ଅସ୍ସଗୁତ୍ତ, ଅଧିୱାସେହି ନାଗସେନେନ ସଦ୍ଧିଂ ସ୍ୱାତନାୟ ଭତ୍ତ’’ନ୍ତି। ଅଧିୱାସେସି ଖୋ ଆୟସ୍ମା ଅସ୍ସଗୁତ୍ତୋ ତୁଣ୍ହୀଭାୱେନ।

ଅଥ ଖୋ ଆୟସ୍ମା ଅସ୍ସଗୁତ୍ତୋ ତସ୍ସା ରତ୍ତିୟା ଅଚ୍ଚୟେନ ପୁବ୍ବଣ୍ହସମୟଂ ନିୱାସେତ୍ୱା ପତ୍ତଚୀୱରମାଦାୟ ଆୟସ୍ମତା ନାଗସେନେନ ସଦ୍ଧିଂ ପଚ୍ଛାସମଣେନ ୟେନ ମହାଉପାସିକାୟ ନିୱେସନଂ ତେନୁପସଙ୍କମି, ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ପଞ୍ଞତ୍ତେ ଆସନେ ନିସୀଦି। ଅଥ ଖୋ ସା ମହାଉପାସିକା ଆୟସ୍ମନ୍ତଂ ଅସ୍ସଗୁତ୍ତଂ ଆୟସ୍ମନ୍ତଞ୍ଚ ନାଗସେନଂ ପଣୀତେନ ଖାଦନୀୟେନ ଭୋଜନୀୟେନ ସହତ୍ଥା ସନ୍ତପ୍ପେସି ସମ୍ପୱାରେସି। ଅଥ ଖୋ ଆୟସ୍ମା ଅସ୍ସଗୁତ୍ତୋ ଭୁତ୍ତାୱିଂ ଓନୀତପତ୍ତପାଣିଂ ଆୟସ୍ମନ୍ତଂ ନାଗସେନଂ ଏତଦୱୋଚ ‘‘ତ୍ୱଂ, ନାଗସେନ, ମହାଉପାସିକାୟ ଅନୁମୋଦନଂ କରୋହୀ’’ତି ଇଦଂ ୱତ୍ୱା ଉଟ୍ଠାୟାସନା ପକ୍କାମି।

ଅଥ ଖୋ ସା ମହାଉପାସିକା ଆୟସ୍ମନ୍ତଂ ନାଗସେନଂ ଏତଦୱୋଚ ‘‘ମହଲ୍ଲିକା ଖୋହଂ, ତାତ ନାଗସେନ, ଗମ୍ଭୀରାୟ ଧମ୍ମକଥାୟ ମୟ୍ହଂ ଅନୁମୋଦନଂ କରୋହୀ’’ତି। ଅଥ ଖୋ ଆୟସ୍ମା ନାଗସେନୋ ତସ୍ସା ମହାଉପାସିକାୟ ଗମ୍ଭୀରାୟ ଧମ୍ମକଥାୟ ଲୋକୁତ୍ତରାୟ ସୁଞ୍ଞତପ୍ପଟିସଂୟୁତ୍ତାୟ ଅନୁମୋଦନଂ ଅକାସି। ଅଥ ଖୋ ତସ୍ସା ମହାଉପାସିକାୟ ତସ୍ମିଂୟେୱ ଆସନେ ୱିରଜଂ ୱୀତମଲଂ ଧମ୍ମଚକ୍ଖୁଂ ଉଦପାଦି ‘‘ୟଂ କିଞ୍ଚି ସମୁଦୟଧମ୍ମଂ, ସବ୍ବଂ ତଂ ନିରୋଧଧମ୍ମ’’ନ୍ତି। ଆୟସ୍ମାପି ଖୋ ନାଗସେନୋ ତସ୍ସା ମହାଉପାସିକାୟ ଅନୁମୋଦନଂ କତ୍ୱା ଅତ୍ତନା ଦେସିତଂ ଧମ୍ମଂ

ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖନ୍ତୋ ୱିପସ୍ସନଂ ପଟ୍ଠପେତ୍ୱା ତସ୍ମିଂୟେୱ ଆସନେ ନିସିନ୍ନୋ ସୋତାପତ୍ତିଫଲେ ପତିଟ୍ଠାସି।

ଅଥ ଖୋ ଆୟସ୍ମା ଅସ୍ସଗୁତ୍ତୋ ମଣ୍ଡଲମାଳେ ନିସିନ୍ନୋ ଦ୍ୱିନ୍ନମ୍ପି ଧମ୍ମଚକ୍ଖୁପଟିଲାଭଂ ଞତ୍ୱା ସାଧୁକାରଂ ପୱତ୍ତେସି ‘‘ସାଧୁ ସାଧୁ ନାଗସେନ, ଏକେନ କଣ୍ଡପ୍ପହାରେନ ଦ୍ୱେ ମହାକାୟା ପଦାଲିତା’’ତି, ଅନେକାନି ଚ ଦେୱତାସହସ୍ସାନି ସାଧୁକାରଂ ପୱତ୍ତେସୁଂ।

୧୭। ଅଥ ଖୋ ଆୟସ୍ମା ନାଗସେନୋ ଉଟ୍ଠାୟାସନା ୟେନାୟସ୍ମା ଅସ୍ସଗୁତ୍ତୋ ତେନୁପସଙ୍କମି, ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଆୟସ୍ମନ୍ତଂ ଅସ୍ସଗୁତ୍ତଂ ଅଭିୱାଦେତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦି, ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନଂ ଖୋ ଆୟସ୍ମନ୍ତଂ ନାଗସେନଂ ଆୟସ୍ମା ଅସ୍ସଗୁତ୍ତୋ ଏତଦୱୋଚ ‘‘ଗଚ୍ଛ, ତ୍ୱଂ ନାଗସେନ, ପାଟଲିପୁତ୍ତଂ, ପାଟଲିପୁତ୍ତନଗରେ ଅସୋକାରାମେ ଆୟସ୍ମା ଧମ୍ମରକ୍ଖିତୋ ପଟିୱସତି, ତସ୍ସ ସନ୍ତିକେ ବୁଦ୍ଧୱଚନଂ ପରିୟାପୁଣାହୀ’’ତି। ‘‘କୀୱ ଦୂରୋ, ଭନ୍ତେ, ଇତୋ ପାଟଲିପୁତ୍ତନଗର’’ନ୍ତି? ‘‘ୟୋଜନସତାନି ଖୋ ନାଗସେନା’’ତି। ‘‘ଦୂରୋ ଖୋ, ଭନ୍ତେ, ମଗ୍ଗୋ । ଅନ୍ତରାମଗ୍ଗେ ଭିକ୍ଖା ଦୁଲ୍ଲଭା, କଥାହଂ ଗମିସ୍ସାମୀ’’ତି? ‘‘ଗଚ୍ଛ, ତ୍ୱଂ ନାଗସେନ, ଅନ୍ତରାମଗ୍ଗେ ପିଣ୍ଡପାତଂ ଲଭିସ୍ସସି ସାଲୀନଂ ଓଦନଂ ୱିଗତକାଳକଂ ଅନେକସୂପଂ ଅନେକବ୍ୟଞ୍ଜନ’’ନ୍ତି। ‘‘ଏୱଂ ଭନ୍ତେ’’ତି ଖୋ ଆୟସ୍ମା ନାଗସେନୋ ଆୟସ୍ମନ୍ତଂ ଅସ୍ସଗୁତ୍ତଂ ଅଭିୱାଦେତ୍ୱା ପଦକ୍ଖିଣଂ କତ୍ୱା ପତ୍ତଚୀୱରମାଦାୟ ୟେନ ପାଟଲିପୁତ୍ତଂ ତେନ ଚାରିକଂ ପକ୍କାମି।

୧୮। ତେନ ଖୋ ପନ ସମୟେନ ପାଟଲିପୁତ୍ତକୋ ସେଟ୍ଠି ପଞ୍ଚହି ସକଟସତେହି ପାଟଲିପୁତ୍ତଗାମିମଗ୍ଗଂ ପଟିପନ୍ନୋ ହୋତି। ଅଦ୍ଦସା ଖୋ ପାଟଲିପୁତ୍ତକୋ ସେଟ୍ଠି ଆୟସ୍ମନ୍ତଂ ନାଗସେନଂ ଦୂରତୋୱ ଆଗଚ୍ଛନ୍ତଂ, ଦିସ୍ୱାନ ୟେନାୟସ୍ମା ନାଗସେନୋ ତେନୁପସଙ୍କମି, ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଆୟସ୍ମନ୍ତଂ ନାଗସେନଂ ଅଭିୱାଦେତ୍ୱା ‘‘କୁହିଂ ଗଚ୍ଛସି ତାତା’’ତି ଆହ। ‘‘ପାଟଲିପୁତ୍ତଂ ଗହପତୀ’’ତି। ‘‘ସାଧୁ ତାତ, ମୟମ୍ପି ପାଟଲିପୁତ୍ତଂ ଗଚ୍ଛାମ। ଅମ୍ହେହି ସଦ୍ଧିଂ ସୁଖଂ ଗଚ୍ଛଥା’’ତି।

ଅଥ ଖୋ ପାଟଲିପୁତ୍ତକୋ ସେଟ୍ଠି ଆୟସ୍ମତୋ ନାଗସେନସ୍ସ ଇରିୟାପଥେ ପସୀଦିତ୍ୱା ଆୟସ୍ମନ୍ତଂ ନାଗସେନଂ ପଣୀତେନ ଖାଦନୀୟେନ ଭୋଜନୀୟେନ ସହତ୍ଥା ସନ୍ତପ୍ପେତ୍ୱା ସମ୍ପୱାରେତ୍ୱା ଆୟସ୍ମନ୍ତଂ ନାଗସେନଂ ଭୁତ୍ତାୱିଂ ଓନୀତପତ୍ତପାଣିଂ ଅଞ୍ଞତରଂ ନୀଚଂ ଆସନଂ ଗହେତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦି, ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନୋ ଖୋ ପାଟଲିପୁତ୍ତକୋ ସେଟ୍ଠି ଆୟସ୍ମନ୍ତଂ ନାଗସେନଂ ଏତଦୱୋଚ ‘‘କିନ୍ନାମୋସି ତ୍ୱଂ ତାତା’’ତି। ‘‘ଅହଂ, ଗହପତି, ନାଗସେନୋ ନାମା’’ତି। ‘‘ଜାନାସି ଖୋ, ତ୍ୱଂ ତାତ, ବୁଦ୍ଧୱଚନଂ ନାମା’’ତି? ‘‘ଜାନାମି ଖୋହଂ, ଗହପତି, ଅଭିଧମ୍ମପଦାନୀ’’ତି। ‘‘ଲାଭା ନୋ ତାତ, ସୁଲଦ୍ଧଂ ନୋ ତାତ, ଅହମ୍ପି ଖୋ, ତାତ, ଆଭିଧମ୍ମିକୋ, ତ୍ୱମ୍ପି ଆଭିଧମ୍ମିକୋ, ଭଣ, ତାତ, ଅଭିଧମ୍ମପଦାନୀ’’ତି। ଅଥ ଖୋ ଆୟସ୍ମା ନାଗସେନୋ ପାଟଲିପୁତ୍ତକସ୍ସ ସେଟ୍ଠିସ୍ସ ଅଭିଧମ୍ମଂ ଦେସେସି, ଦେସେନ୍ତେ ୟେୱ ପାଟଲିପୁତ୍ତକସ୍ସ ସେଟ୍ଠିସ୍ସ ୱିରଜଂ ୱୀତମଲଂ ଧମ୍ମଚକ୍ଖୁଂ ଉଦପାଦି ‘‘ୟଂ କିଞ୍ଚି ସମୁଦୟଧମ୍ମଂ, ସବ୍ବଂ ତଂ ନିରୋଧଧମ୍ମ’’ନ୍ତି।

ଅଥ ଖୋ ପାଟଲିପୁତ୍ତକୋ ସେଟ୍ଠି ପଞ୍ଚମତ୍ତାନି ସକଟସତାନି ପୁରତୋ ଉୟ୍ୟୋଜେତ୍ୱା ସୟଂ ପଚ୍ଛତୋ ଗଚ୍ଛନ୍ତୋ ପାଟଲିପୁତ୍ତସ୍ସ ଅୱିଦୂରେ ଦ୍ୱେଧାପଥେ ଠତ୍ୱା ଆୟସ୍ମନ୍ତଂ ନାଗସେନଂ ଏତଦୱୋଚ ‘‘ଅୟଂ ଖୋ, ତାତ ନାଗସେନ, ଅସୋକାରାମସ୍ସ ମଗ୍ଗୋ, ଇଦଂ ଖୋ, ତାତ, ଅମ୍ହାକଂ କମ୍ବଲରତନଂ ସୋଳସହତ୍ଥଂ ଆୟାମେନ, ଅଟ୍ଠହତ୍ଥଂ ୱିତ୍ଥାରେନ, ପଟିଗ୍ଗଣ୍ହାହି ଖୋ, ତାତ, ଇଦଂ କମ୍ବଲରତନଂ ଅନୁକମ୍ପଂ ଉପାଦାୟା’’ତି। ପଟିଗ୍ଗହେସି ଖୋ ଆୟସ୍ମା ନାଗସେନୋ ତଂ କମ୍ବଲରତନଂ ଅନୁକମ୍ପଂ ଉପାଦାୟ। ଅଥ ଖୋ ପାଟଲିପୁତ୍ତକୋ ସେଟ୍ଠି ଅତ୍ତମନୋ ଉଦଗ୍ଗୋ ପମୁଦିତୋ ପୀତିସୋମନସ୍ସଜାତୋ ଆୟସ୍ମନ୍ତଂ ନାଗସେନଂ ଅଭିୱାଦେତ୍ୱା ପଦକ୍ଖିଣଂ କତ୍ୱା ପକ୍କାମି।

୧୯। ଅଥ ଖୋ ଆୟସ୍ମା ନାଗସେନୋ ୟେନ ଅସୋକାରାମୋ ୟେନାୟସ୍ମା ଧମ୍ମରକ୍ଖିତୋ ତେନୁପସଙ୍କମି , ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଆୟସ୍ମନ୍ତଂ ଧମ୍ମରକ୍ଖିତଂ ଅଭିୱାଦେତ୍ୱା ଅତ୍ତନୋ ଆଗତକାରଣଂ କଥେତ୍ୱା ଆୟସ୍ମତୋ ଧମ୍ମରକ୍ଖିତସ୍ସ ସନ୍ତିକେ ତେପିଟକଂ ବୁଦ୍ଧୱଚନଂ ଏକେନେୱ ଉଦ୍ଦେସେନ ତୀହି ମାସେହି ବ୍ୟଞ୍ଜନସୋ ପରିୟାପୁଣିତ୍ୱା ପୁନ ତୀହି ମାସେହି ଅତ୍ଥସୋ ମନସାକାସି।

ଅଥ ଖୋ ଆୟସ୍ମା ଧମ୍ମରକ୍ଖିତୋ ଆୟସ୍ମନ୍ତଂ ନାଗସେନଂ ଏତଦୱୋଚ ‘‘ସେୟ୍ୟଥାପି, ନାଗସେନ, ଗୋପାଲକୋ ଗାୱୋ ରକ୍ଖତି, ଅଞ୍ଞେ ଗୋରସଂ ପରିଭୁଞ୍ଜନ୍ତି। ଏୱମେୱ ଖୋ, ତ୍ୱଂ ନାଗସେନ, ତେପିଟକଂ ବୁଦ୍ଧୱଚନଂ ଧାରେନ୍ତୋପି ନ ଭାଗୀ ସାମଞ୍ଞସ୍ସା’’ତି। ‘‘ହୋତୁ, ଭନ୍ତେ, ଅଲଂ ଏତ୍ତକେନା’’ତି। ତେନେୱ ଦିୱସଭାଗେନ ତେନ ରତ୍ତିଭାଗେନ ସହ ପଟିସମ୍ଭିଦାହି ଅରହତ୍ତଂ ପାପୁଣି, ସହ ସଚ୍ଚପ୍ପଟିୱେଧେନ ଆୟସ୍ମତୋ ନାଗସେନସ୍ସ ସବ୍ବେ ଦେୱା ସାଧୁକାରମଦଂସୁ, ପଥୱୀ ଉନ୍ନଦି, ବ୍ରହ୍ମାନୋ ଅପ୍ପୋଟେସୁଂ, ଦିବ୍ବାନି ଚନ୍ଦନଚୁଣ୍ଣାନି ଦିବ୍ବାନି ଚ ମନ୍ଦାରୱପୁପ୍ଫାନି ଅଭିପ୍ପୱସ୍ସିଂସୁ।

୨୦। ତେନ ଖୋ ପନ ସମଯେନ କୋଟିସତା ଅରହନ୍ତୋ ହିମୱନ୍ତେ ପବ୍ବତେ ରକ୍ଖିତତଲେ ସନ୍ନିପତିତ୍ୱା ଆଯସ୍ମତୋ ନାଗସେନସ୍ସ ସନ୍ତିକେ ଦୂତଂ ପାହେସୁଂ ''ଆଗଚ୍ଛତୁ ନାଗସେନୋ, ଦସ୍ସନକାମା ମଯଂ ନାଗସେନ''ନ୍ତି। ଅଥ ଖୋ ଆଯସ୍ମା ନାଗସେନୋ ଦୂତସ୍ସ ୱଚନଂ ସୁତ୍ୱା ଅସୋକାରାମେ ଅନ୍ତରହିତୋ ହିମୱନ୍ତେ ପବ୍ବତେ ରକ୍ଖିତତଲେ କୋଟିସତାନଂ ଅରହନ୍ତାନଂ ପୁରତୋ ପାତୁରହୋସି।

ଅଥ ଖୋ କୋଟିସତା ଅରହନ୍ତୋ ଆଯସ୍ମନ୍ତଂ ନାଗସେନଂ ଏତଦୱୋଚୁଂ ''ଏସୋ ଖୋ, ନାଗସେନ, ମିଲିନ୍ଦୋ ରାଜା ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘଂ ୱିହେଠେତି ୱାଦପ୍ପଟିୱାଦେନ ପଞ୍ହପୁଚ୍ଛାଯ। ସାଧୁ, ନାଗସେନ, ଗଚ୍ଛ ତ୍ୱଂ ମିଲିନ୍ଦଂ ରାଜାନଂ ଦମେହୀ''ତି। ''ତିଟ୍ଠତୁ, ଭନ୍ତେ, ଏକୋ ମିଲିନ୍ଦୋ ରାଜା; ସଚେ, ଭନ୍ତେ, ସକଲଜମ୍ବୁଦୀପେ ରାଜାନୋ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ମଂ ପଞ୍ହଂ ପୁଚ୍ଛେଯ୍ୟୁଂ, ସବ୍ବଂ ତଂ ୱିସଜ୍ଜେତ୍ୱା ସମ୍ପଦାଲେସ୍ସାମି, ଗଚ୍ଛଥ ୱୋ, ଭନ୍ତେ, ଅଚ୍ଛମ୍ଭିତା ସାଗଲନଗର''ନ୍ତି। ଅଥ ଖୋ ଥେରା ଭିକ୍ଖୂ ସାଗଲନଗରଂ କାସାୱପ୍ପଜ୍ଜୋତଂ ଇସିୱାତପଟିୱାତଂ ଅକଂସୁ।

୨୧। ତେନ ଖୋ ପନ ସମଯେନ ଆଯସ୍ମା ଆଯୁପାଲୋ ସଙ୍ଖେଯ୍ୟପରିୱେଣେ ପଟିୱସତି। ଅଥ ଖୋ ମିଲିନ୍ଦୋ ରାଜା ଅମଚ୍ଚେ ଏତଦୱୋଚ ''ରମଣୀଯା ୱତ ଭୋ ଦୋସିନା ରତ୍ତି, କନ୍ନୁ ଖ୍ୱଜ୍ଜ ସମଣଂ ୱା ବ୍ରାହ୍ମଣଂ ୱା ଉପସଙ୍କମେଯ୍ୟାମ ସାକଚ୍ଛାଯ ପଞ୍ହପୁଚ୍ଛନାଯ, କୋ ମଯା ସଦ୍ଧିଂ ସଲ୍ଲପିତୁଂ ଉସ୍ସହତି କଙ୍ଖଂ ପଟିୱିନେତୁ''ନ୍ତି। ଏୱଂ ୱୁତ୍ତେ ପଞ୍ଚସତା ଯୋନକା ରାଜାନଂ ମିଲିନ୍ଦଂ ଏତଦୱୋଚୁଂ ''ଅତ୍ଥି, ମହାରାଜ, ଆଯୁପାଲୋ ନାମ ଥେରୋ ତେପିଟକୋ ବହୁସ୍ସୁତୋ ଆଗତାଗମୋ, ସୋ ଏତରହି ସଙ୍ଖେଯ୍ୟପରିୱେଣେ ପଟିୱସତି; ଗଚ୍ଛ, ତ୍ୱଂ ମହାରାଜ, ଆଯସ୍ମନ୍ତଂ ଆଯୁପାଲଂ ପଞ୍ହଂ ପୁଚ୍ଛସ୍ସୂ''ତି। ''ତେନ ହି, ଭଣେ, ଭଦନ୍ତସ୍ସ ଆରୋଚେଥା''ତି।

ଅଥ ଖୋ ନେମିତ୍ତିକୋ ଆଯସ୍ମତୋ ଆଯୁପାଲସ୍ସ ସନ୍ତିକେ ଦୂତଂ ପାହେସି ''ରାଜା, ଭନ୍ତେ, ମିଲିନ୍ଦୋ ଆଯସ୍ମନ୍ତଂ ଆଯୁପାଲଂ ଦସ୍ସନକାମୋ''ତି। ଆଯସ୍ମାପି ଖୋ ଆଯୁପାଲୋ ଏୱମାହ ''ତେନ ହି ଆଗଚ୍ଛତୂ''ତି। ଅଥ ଖୋ ମିଲିନ୍ଦୋ ରାଜା ପଞ୍ଚମତ୍ତେହି ଯୋନକସତେହି ପରିୱୁତୋ ରଥୱରମାରୁଯ୍ହ ଯେନ ସଙ୍ଖେଯ୍ୟପରିୱେଣଂ ଯେନାଯସ୍ମା ଆଯୁପାଲୋ ତେନୁପସଙ୍କମି, ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଆଯସ୍ମତା ଆଯୁପାଲେନ ସଦ୍ଧିଂ ସମ୍ମୋଦି, ସମ୍ମୋଦନୀଯଂ କଥଂ ସାରଣୀଯଂ ୱୀତିସାରେତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦି, ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନୋ ଖୋ ମିଲିନ୍ଦୋ ରାଜା ଆଯସ୍ମନ୍ତଂ ଆଯୁପାଲଂ ଏତଦୱୋଚ ''କିମତ୍ଥିଯା, ଭନ୍ତେ ଆଯୁପାଲ, ତୁମ୍ହାକଂ ପବ୍ବଜ୍ଜା, କୋ ଚ ତୁମ୍ହାକଂ ପରମତ୍ଥୋ''ତି। ଥେରୋ ଆହ ''ଧମ୍ମଚରିଯସମଚରିଯତ୍ଥା ଖୋ, ମହାରାଜ, ପବ୍ବଜ୍ଜା, ସାମଞ୍ଞଫଲଂ ଖୋ ପନ ଅମ୍ହାକଂ ପରମତ୍ଥୋ''ତି। ''ଅତ୍ଥି ପନ, ଭନ୍ତେ, କୋଚି ଗିହୀପି ଧମ୍ମଚାରୀ ସମଚାରୀ''ତି? ''ଆମ, ମହାରାଜ, ଅତ୍ଥି ଗିହୀପି ଧମ୍ମଚାରୀ ସମଚାରୀ, ଭଗୱତି ଖୋ, ମହାରାଜ, ବାରାଣସିଯଂ ଇସିପତନେ ମିଗଦାଯେ ଧମ୍ମଚକ୍କଂ ପୱତ୍ତେନ୍ତେ ଅଟ୍ଠାରସନ୍ନଂ ବ୍ରହ୍ମକୋଟୀନଂ ଧମ୍ମାଭିସମଯୋ ଅହୋସି, ଦେୱତାନଂ ପନ ଧମ୍ମାଭିସମଯୋ ଗଣନପଥଂ ୱୀତିୱତ୍ତୋ, ସବ୍ବେତେ ଗିହିଭୂତା, ନ ପବ୍ବଜିତା।

''ପୁନ ଚପରଂ, ମହାରାଜ, ଭଗୱତା ଖୋ ମହାସମଯସୁତ୍ତନ୍ତେ ଦେସିଯମାନେ, ମହାମଙ୍ଗଲସୁତ୍ତନ୍ତେ ଦେସିଯମାନେ, ସମଚିତ୍ତପରିଯାଯସୁତ୍ତନ୍ତେ ଦେସିଯମାନେ, ରାହୁଲୋୱାଦସୁତ୍ତନ୍ତେ ଦେସିଯମାନେ, ପରାଭୱସୁତ୍ତନ୍ତେ ଦେସିଯମାନେ ଗଣନପଥଂ ୱୀତିୱତ୍ତାନଂ ଦେୱତାନଂ ଧମ୍ମାଭିସମଯୋ ଅହୋସି, ସବ୍ବେତେ ଗିହିଭୂତା, ନ ପବ୍ବଜିତା''ତି। ''ତେନ ହି, ଭନ୍ତେ ଆଯୁପାଲ, ନିରତ୍ଥିକା ତୁମ୍ହାକଂ ପବ୍ବଜ୍ଜା, ପୁବ୍ବେ କତସ୍ସ ପାପକମ୍ମସ୍ସ ନିସ୍ସନ୍ଦେନ ସମଣା ସକ୍ୟପୁତ୍ତିଯା ପବ୍ବଜନ୍ତି ଧୁତଙ୍ଗାନି ଚ ପରିହରନ୍ତି। ଯେ ଖୋ ତେ, ଭନ୍ତେ ଆଯୁପାଲ, ଭିକ୍ଖୂ ଏକାସନିକା, ନୂନ ତେ ପୁବ୍ବେ ପରେସଂ ଭୋଗହାରକା ଚୋରା, ତେ ପରେସଂ ଭୋଗେ ଅଚ୍ଛିନ୍ଦିତ୍ୱା ତସ୍ସ କମ୍ମସ୍ସ ନିସ୍ସନ୍ଦେନ ଏତରହି ଏକାସନିକା ଭୱନ୍ତି, ନ ଲଭନ୍ତି କାଲେନ କାଲଂ ପରିଭୁଞ୍ଜିତୁଂ, ନତ୍ଥି ତେସଂ ସୀଲଂ, ନତ୍ଥି ତପୋ, ନତ୍ଥି ବ୍ରହ୍ମଚରିଯଂ। ଯେ ଖୋ ପନ ତେ, ଭନ୍ତେ ଆଯୁପାଲ, ଭିକ୍ଖୂ ଅବ୍ଭୋକାସିକା, ନୂନ ତେ ପୁବ୍ବେ ଗାମଘାତକା ଚୋରା, ତେ ପରେସଂ ଗେହାନି ୱିନାସେତ୍ୱା ତସ୍ସ କମ୍ମସ୍ସ ନିସ୍ସନ୍ଦେନ ଏତରହି ଅବ୍ଭୋକାସିକା ଭୱନ୍ତି, ନ ଲଭନ୍ତି ସେନାସନାନି ପରିଭୁଞ୍ଜିତୁଂ, ନତ୍ଥି ତେସଂ ସୀଲଂ, ନତ୍ଥି ତପୋ, ନତ୍ଥି ବ୍ରହ୍ମଚରିଯଂ। ଯେ ଖୋ ପନ ତେ, ଭନ୍ତେ ଆଯୁପାଲ, ଭିକ୍ଖୂ ନେସଜ୍ଜିକା, ନୂନ ତେ ପୁବ୍ବେ ପନ୍ଥଦୂସକା ଚୋରା, ତେ ପରେସଂ ପଥିକେ ଜନେ ଗହେତ୍ୱା ବନ୍ଧିତ୍ୱା ନିସୀଦାପେତ୍ୱା ତସ୍ସ କମ୍ମସ୍ସ ନିସ୍ସନ୍ଦେନ ଏତରହି ନେସଜ୍ଜିକା ଭୱନ୍ତି, ନ ଲଭନ୍ତି ସେଯ୍ୟଂ କପ୍ପେତୁଂ, ନତ୍ଥି ତେସଂ ସୀଲଂ, ନତ୍ଥି ତପୋ, ନତ୍ଥି ବ୍ରହ୍ମଚରିଯ''ନ୍ତି ଆହ।

ଏୱଂ ୱୁତ୍ତେ ଆଯସ୍ମା ଆଯୁପାଲୋ ତୁଣ୍ହୀ ଅହୋସି, ନ କିଞ୍ଚି ପଟିଭାସି। ଅଥ ଖୋ ପଞ୍ଚସତା ଯୋନକା ରାଜାନଂ ମିଲିନ୍ଦଂ ଏତଦୱୋଚୁଂ ''ପଣ୍ଡିତୋ, ମହାରାଜ, ଥେରୋ, ଅପି ଚ ଖୋ ଅୱିସାରଦୋ ନ କିଞ୍ଚି ପଟିଭାସତୀ''ତି।

ଅଥ ଖୋ ମିଲିନ୍ଦୋ ରାଜା ଆଯସ୍ମନ୍ତଂ ଆଯୁପାଲଂ ତୁଣ୍ହୀଭୂତଂ ଦିସ୍ୱା ଅପ୍ପୋଟେତ୍ୱା ଉକ୍କୁଟ୍ଠିଂ କତ୍ୱା ଯୋନକେ ଏତଦୱୋଚ ''ତୁଚ୍ଛୋ ୱତ ଭୋ ଜମ୍ବୁଦୀପୋ, ପଲାପୋ ୱତ ଭୋ ଜମ୍ବୁଦୀପୋ, ନତ୍ଥି କୋଚି ସମଣୋ ୱା ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ୱା, ଯୋ ମଯା ସଦ୍ଧିଂ ସଲ୍ଲପିତୁଂ ଉସ୍ସହତି କଙ୍ଖଂ ପଟିୱିନେତୁ''ନ୍ତି।

୨୨। ଅଥ ଖୋ ମିଲିନ୍ଦସ୍ସ ରଞ୍ଞୋ ସବ୍ବଂ ତଂ ପରିସଂ ଅନୁୱିଲୋକେନ୍ତସ୍ସ ଅଭୀତେ ଅମଙ୍କୁଭୂତେ ଯୋନକେ ଦିସ୍ୱା ଏତଦହୋସି ''ନିସ୍ସଂସଯଂ ଅତ୍ଥି

ମଞ୍ଞେ ଅଞ୍ଞୋ କୋଚି ପଣ୍ଡିତୋ ଭିକ୍ଖୁ, ଯୋ ମଯା ସଦ୍ଧିଂ ସଲ୍ଲପିତୁଂ ଉସ୍ସହତି, ଯେନିମେ ଯୋନକା ନ ମଙ୍କୁଭୂତା’’ତି। ଅଥ ଖୋ ମିଲିନ୍ଦୋ ରାଜା ଯୋନକେ ଏତଦବୋଚ ‘‘ଅତ୍ଥି, ଭଣେ, ଅଞ୍ଞୋ କୋଚି ପଣ୍ଡିତୋ ଭିକ୍ଖୁ, ଯୋ ମଯା ସଦ୍ଧିଂ ସଲ୍ଲପିତୁଂ ଉସ୍ସହତି କଙ୍ଖଂ ପଟିୱିନେତୁ’’ନ୍ତି।

ତେନ ଖୋ ପନ ସମଯେନ ଆଯସ୍ମା ନାଗସେନୋ ସମଣଗଣପରିୱୁତୋ ସଙ୍ଘୀ ଗଣୀ ଗଣାଚରିଯୋ ଞାତୋ ଯସସ୍ସୀ ସାଧୁସମ୍ମତୋ ବହୁଜନସ୍ସ ପଣ୍ଡିତୋ ବ୍ଯତ୍ତୋ ମେଧାୱୀ ନିପୁଣୋ ୱିଞ୍ଞୂ ୱିଭାୱୀ ୱିନୀତୋ ୱିସାରଦୋ ବହୁସ୍ସୁତୋ ତେପିଟକୋ ୱେଦଗୂ ପଭିନ୍ନବୁଦ୍ଧିମା ଆଗତାଗମୋ ପଭିନ୍ନପଟିସମ୍ଭିଦୋ ନୱଙ୍ଗସତ୍ଥୁସାସନେ ପରିଯତ୍ତିଧରୋ ପାରମିପ୍ପତ୍ତୋ ଜିନୱଚନେ ଧମ୍ମତ୍ଥଦେସନାପଟିୱେଧକୁସଲୋ ଅକ୍ଖଯୱିଚିତ୍ରପଟିଭାନୋ ଚିତ୍ରକଥୀ କଲ୍ଯାଣୱାକ୍କରଣୋ ଦୁରାସଦୋ ଦୁପ୍ପସହୋ ଦୁରୁତ୍ତରୋ ଦୁରାୱରଣୋ ଦୁନ୍ନିୱାରଯୋ, ସାଗରୋ ୱିଯ ଅକ୍ଖୋଭୋ, ଗିରିରାଜା ୱିଯ ନିଚ୍ଚଲୋ, ରଣଞ୍ଜହୋ ତମୋନୁଦୋ ପଭଙ୍କରୋ ମହାକଥୀ ପରଗଣିଗଣମଥନୋ ପରତିତ୍ଥିଯମଦ୍ଦନୋ ଭିକ୍ଖୂନଂ ଭିକ୍ଖୁନୀନଂ ଉପାସକାନଂ ଉପାସିକାନଂ ରାଜୂନଂ ରାଜମହାମତ୍ତାନଂ ସକ୍କତୋ ଗରୁକତୋ ମାନିତୋ ପୂଜିତୋ ଅପଚିତୋ ଲାଭୀ ଚୀୱରପିଣ୍ଡପାତସେନାସନଗିଲାନପ୍ପଚ୍ଚଯଭେସଜ୍ଜପରିକ୍ଖାରାନଂ ଲାଭଗ୍ଗଯସଗ୍ଗପ୍ପତ୍ତୋ ୱୁଦ୍ଧାନଂ ୱିଞ୍ଞୂନଂ ସୋତାୱଧାନେନ ସମନ୍ନାଗତାନଂ ସନ୍ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ନୱଙ୍ଗଂ ଜିନସାସନରତନଂ, ଉପଦିସନ୍ତୋ ଧମ୍ମମଗ୍ଗଂ, ଧାରେନ୍ତୋ ଧମ୍ମପ୍ପଜ୍ଜୋତଂ, ଉସ୍ସାପେନ୍ତୋ ଧମ୍ମଯୂପଂ, ଯଜନ୍ତୋ ଧମ୍ମଯାଗଂ, ପଗ୍ଗଣ୍ହନ୍ତୋ ଧମ୍ମଦ୍ଧଜଂ, ଉସ୍ସାପେନ୍ତୋ ଧମ୍ମକେତୁଂ, ଧମେନ୍ତୋ [ଉପ୍ପଠଆସେନ୍ତୋ (ସୀ। ପୀ।)] ଧମ୍ମସଙ୍ଖଂ, ଆହନନ୍ତୋ ଧମ୍ମଭେରିଂ, ନଦନ୍ତୋ ସୀହନାଦଂ , ଗଜ୍ଜନ୍ତୋ ଇନ୍ଦଗଜ୍ଜିତଂ, ମଧୁରଗିରଗଜ୍ଜିତେନ ଞାଣୱରୱିଜ୍ଜୁଜାଲପରିୱେଠିତେନ କରୁଣାଜଲଭରିତେନ ମହତା ଧମ୍ମାମତମେଘେନ ସକଲଲୋକମଭିତପ୍ପଯନ୍ତୋ ଗାମନିଗମରାଜଧାନୀସୁ ଚାରିକଂ ଚରମାନୋ ଅନୁପୁବ୍ବେନ ସାଗଲନଗରଂ ଅନୁପ୍ପତ୍ତୋ ହୋତି। ତତ୍ର ସୁଦଂ ଆଯସ୍ମା ନାଗସେନୋ ଅସୀତିଯା ଭିକ୍ଖୁସହସ୍ସେହି ସଦ୍ଧିଂ ସଙ୍ଖେଯ୍ଯପରିୱେଣେ ପଟିୱସତି। ତେନାହୁ ପୋରାଣା –

‘‘ବହୁସ୍ସୁତୋ ଚିତ୍ରକଥୀ, ନିପୁଣୋ ଚ ୱିସାରଦୋ;

ସାମଯିକୋ ଚ କୁସଲୋ, ପଟିଭାନେ ଚ କୋୱିଦୋ।

‘‘ତେ ଚ ତେପିଟକା ଭିକ୍ଖୂ, ପଞ୍ଚନେକାଯିକାପି ଚ;

ଚତୁନେକାଯିକା ଚେୱ, ନାଗସେନଂ ପୁରକ୍ଖରୁଂ।

‘‘ଗମ୍ଭୀରପଞ୍ଞୋ ମେଧାୱୀ, ମଗ୍ଗାମଗ୍ଗସ୍ସ କୋୱିଦୋ;

ଉତ୍ତମତ୍ଥଂ ଅନୁପ୍ପତ୍ତୋ, ନାଗସେନୋ ୱିସାରଦୋ।

‘‘ତେହି ଭିକ୍ଖୂହି ପରିୱୁତୋ, ନିପୁଣେହି ସଚ୍ଚୱାଦିଭି;

ଚରନ୍ତୋ ଗାମନିଗମଂ, ସାଗଲଂ ଉପସଙ୍କମି।

‘‘ସଙ୍ଖେଯ୍ଯପରିୱେଣସ୍ମିଂ , ନାଗସେନୋ ତଦା ୱସି;

କଥେତି ସୋ ମନୁସ୍ସେହି, ପଦ୍ଧତେ କେସରୀ ଯଥା’’ତି।

୨୩। ଅଥ ଖୋ ଦେୱମନ୍ତିଯୋ ରାଜାନଂ ମିଲିନ୍ଦଂ ଏତଦବୋଚ ‘‘ଆଗମେହି, ତ୍ୱଂ ମହାରାଜ; ଅତ୍ଥି, ମହାରାଜ, ନାଗସେନୋ ନାମ ଥେରୋ ପଣ୍ଡିତୋ ବ୍ଯତ୍ତୋ ମେଧାୱୀ ୱିନୀତୋ ୱିସାରଦୋ ବହୁସ୍ସୁତୋ ଚିତ୍ରକଥୀ କଲ୍ଯାଣପଟିଭାନୋ ଅତ୍ଥଧମ୍ମନିରୁତ୍ତିପଟିଭାନପଟିସମ୍ଭିଦାସୁ ପାରମିପ୍ପତ୍ତୋ, ସୋ ଏତରହି ସଙ୍ଖେଯ୍ଯପରିୱେଣେ ପଟିୱସତି, ଗଚ୍ଛ, ତ୍ୱଂ ମହାରାଜ, ଆଯସ୍ମନ୍ତଂ ନାଗସେନଂ ପଞ୍ହଂ ପୁଚ୍ଛସ୍ସୁ, ଉସ୍ସହତି ସୋ ତଯା ସଦ୍ଧିଂ ସଲ୍ଲପିତୁଂ କଙ୍ଖଂ ପଟିୱିନେତୁ’’ନ୍ତି। ଅଥ ଖୋ ମିଲିନ୍ଦସ୍ସ ରଞ୍ଞୋ ସହସା ‘‘ନାଗସେନୋ’’ତି ସଦ୍ଦଂ ସୁତ୍ୱାୱ ଅହୁଦେୱ ଭଯଂ, ଅହୁଦେୱ ଛମ୍ଭିତତ୍ତଂ, ଅହୁଦେୱ ଲୋମହଂସୋ। ଅଥ ଖୋ ମିଲିନ୍ଦୋ ରାଜା ଦେୱମନ୍ତିଯଂ ଏତଦବୋଚ ‘‘ଉସ୍ସହତି ଭୋ ନାଗସେନୋ ଭିକ୍ଖୁ ମଯା ସଦ୍ଧିଂ ସଲ୍ଲପିତୁ’’ନ୍ତି? ‘‘ଉସ୍ସହତି, ମହାରାଜ, ଅପି ଇନ୍ଦଯମୱରୁଣକୁୱେରପଜାପତି ସୁଯାମ ସନ୍ତୁସିତଲୋକପାଲେହିପି ପିତୁପିତାମହେନ ମହାବ୍ରହ୍ମୁନାପି ସଦ୍ଧିଂ ସଲ୍ଲପିତୁଂ, କିମଙ୍ଗଂ ପନ ମନୁସ୍ସଭୂତେନା’’ତି।

ଅଥ ଖୋ ମିଲିନ୍ଦୋ ରାଜା ଦେୱମନ୍ତିଯଂ ଏତଦୱୋଚ ''ତେନ ହି, ତ୍ୱଂ ଦେୱମନ୍ତିଯ, ଭଦନ୍ତସ୍ସ ସନ୍ତିକେ ଦୂତଂ ପେସେହୀ''ତି। ''ଏୱଂ ଦେୱା''ତି ଖୋ ଦେୱମନ୍ତିଯୋ ଆଯସ୍ମତୋ ନାଗସେନସ୍ସ ସନ୍ତିକେ ଦୂତଂ ପାହେସି ''ରାଜା, ଭନ୍ତେ, ମିଲିନ୍ଦୋ ଆଯସ୍ମନ୍ତଂ ଦସ୍ସନକାମୋ''ତି। ଆଯସ୍ମାପି ଖୋ ନାଗସେନୋ ଏୱମାହ ''ତେନ ହି ଆଗଚ୍ଛତୂ''ତି।

ଅଥ ଖୋ ମିଲିନ୍ଦୋ ରାଜା ପଞ୍ଚମତ୍ତେହି ଯୋନକସତେହି ପରିୱୁତୋ ରଥୱରମାରୁଯ୍ହ ମହତା ବଲକାଯେନ ସଦ୍ଧିଂ ଯେନ ସଙ୍ଖେଯ୍ୟପରିୱେଣଂ ଯେନାଯସ୍ମା ନାଗସେନୋ ତେନୁପସଙ୍କମି। ତେନ ଖୋ ପନ ସମଯେନ ଆଯସ୍ମା ନାଗସେନୋ ଅସୀତିଯା ଭିକ୍ଖୁସହସ୍ସେହି ସଦ୍ଧିଂ ମଣ୍ଡଲମାଳେ ନିସିନ୍ନୋ ହୋତି। ଅଦ୍ଦସା ଖୋ ମିଲିନ୍ଦୋ ରାଜା ଆଯସ୍ମତୋ ନାଗସେନସ୍ସ ପରିସଂ ଦୂରତୋୱ, ଦିସ୍ୱାନ ଦେୱମନ୍ତିଯଂ ଏତଦୱୋଚ ''କସ୍ସେସା, ଦେୱମନ୍ତିଯ, ମହତୀ ପରିସା''ତି? ''ଆଯସ୍ମତୋ ଖୋ, ମହାରାଜ, ନାଗସେନସ୍ସ ପରିସା''ତି।

ଅଥ ଖୋ ମିଲିନ୍ଦସ୍ସ ରଞ୍ଞୋ ଆଯସ୍ମତୋ ନାଗସେନସ୍ସ ପରିସଂ ଦୂରତୋୱ ଦିସ୍ୱା ଅହୁଦେୱ ଭଯଂ, ଅହୁଦେୱ ଛମ୍ଭିତତ୍ତଂ, ଅହୁଦେୱ ଲୋମହଂସୋ। ଅଥ ଖୋ ମିଲିନ୍ଦୋ ରାଜା ଖଗ୍ଗପରିୱାରିତୋ ୱିଯ ଗଜୋ, ଗରୁଳପରିୱାରିତୋ ୱିଯ ନାଗୋ, ଅଜଗରପରିୱାରିତୋ ୱିଯ କୋତ୍ଥୁକୋ [କୋଟ୍ଠୁକୋ (ସୀ। ପୀ।)], ମହିଂସପରିୱୁତୋ ୱିଯ ଅଚ୍ଛୋ, ନାଗାନୁବଦ୍ଧୋ ୱିଯ ମଣ୍ଡୂକୋ, ସଦ୍ଦୂଲାନୁବଦ୍ଧୋ ୱିଯ ମିଗୋ, ଅହିତୁଣ୍ଡିକସମାଗତୋ [ଅଭିଗୁଣ୍ଡିକସମାଗତୋ (ସୀ। ପୀ।)] ୱିଯ ପନ୍ନଗୋ, ମଜ୍ଜାରସମାଗତୋ ୱିଯ ଉନ୍ଦୂରୋ, ଭୂତୱେଜ୍ଜସମାଗତୋ ୱିଯ ପିସାଚୋ, ରାହୁମୁଖଗତୋ ୱିଯ ଚନ୍ଦୋ, ପନ୍ନଗୋ ୱିଯ ପେଳନ୍ତରଗତୋ, ସକୁଣୋ ୱିଯ ପଞ୍ଜରନ୍ତରଗତୋ, ମଚ୍ଛୋ ୱିଯ ଜାଲନ୍ତରଗତୋ, ୱାଳୱନମନୁପ୍ପୱିଟ୍ଠୋ ୱିଯ ପୁରିସୋ, ୱେସ୍ସୱଣାପରାଧିକୋ ୱିଯ ଯକ୍ଖୋ, ପରିକ୍ଖୀଣାଯୁକୋ ୱିଯ ଦେୱପୁତ୍ତୋ ଭୀତୋ ଉବ୍ବିଗ୍ଗୋ ଉତ୍ରସ୍ତୋ ସଂୱିଗ୍ଗୋ ଲୋମହଟ୍ଠଜାତୋ ୱିମନୋ ଦୁମ୍ମନୋ ଭନ୍ତଚିତ୍ତୋ ୱିପରିଣତମାନସୋ ''ମା ମଂ ଅଯଂ ପରିଜନୋ ପରିଭୱୀ''ତି ସତିଂ [ଧୀତିଂ (ସୀ। ପୀ।)] ଉପଟ୍ଠପେତ୍ୱା ଦେୱମନ୍ତିଯଂ ଏତଦୱୋଚ – ''ମା ଖୋ, ତ୍ୱଂ ଦେୱମନ୍ତିଯ , ଆଯସ୍ମନ୍ତଂ ନାଗସେନଂ ମଯ୍ହଂ ଆଚିକ୍ଖେଯ୍ୟାସି, ଅନକ୍ଖାତଞ୍ଞେୱାହଂ ନାଗସେନଂ ଜାନିସ୍ସାମୀ''ତି। ''ସାଧୁ, ମହାରାଜ, ତ୍ୱଞ୍ଞେୱ ଜାନାହୀ''ତି।

ତେନ ଖୋ ପନ ସମଯେନ ଆଯସ୍ମା ନାଗସେନୋ ତସ୍ସା ଭିକ୍ଖୁପରିସାଯ ପୁରତୋ ଚତ୍ତାଲୀସାଯ ଭିକ୍ଖୁସହସ୍ସାନଂ ନୱକତରୋ ହୋତି ପଚ୍ଛତୋ ଚତ୍ତାଲୀସାଯ ଭିକ୍ଖୁସହସ୍ସାନଂ ୱୁଡ୍ଢତରୋ।

ଅଥ ଖୋ ମିଲିନ୍ଦୋ ରାଜା ସବ୍ବଂ ତଂ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘଂ ପୁରତୋ ଚ ପଚ୍ଛତୋ ଚ ମଜ୍ଝତୋ ଚ ଅନୁୱିଲୋକେନ୍ତୋ ଅଦ୍ଦସା ଖୋ ଆଯସ୍ମନ୍ତଂ ନାଗସେନଂ ଦୂରତୋୱ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘସ୍ସ ମଜ୍ଝେ ନିସିନ୍ନଂ କେସରସୀହଂ ୱିଯ ୱିଗତଭଯଭେରୱଂ ୱିଗତଲୋମହଂସଂ ୱିଗତଭଯସାରଜ୍ଜଂ, ଦିସ୍ୱାନ ଆକାରେନେୱ ଅଞ୍ଞାସି ''ଏସୋ ଖୋ ଏତ୍ଥ ନାଗସେନୋ''ତି।

ଅଥ ଖୋ ମିଲିନ୍ଦୋ ରାଜା ଦେୱମନ୍ତିଯଂ ଏତଦୱୋଚ ''ଏସୋ ଖୋ, ଦେୱମନ୍ତିଯ, ଆଯସ୍ମା ନାଗସେନୋ''ତି। ''ଆମ, ମହାରାଜ, ଏସୋ ଖୋ ନାଗସେନୋ, ସୁଟ୍ଠୁ ଖୋ, ତ୍ୱଂ ମହାରାଜ, ନାଗସେନଂ ଅଞ୍ଞାସୀ''ତି । ତତୋ ରାଜା ତୁଟ୍ଠୋ ଅହୋସି ''ଅନକ୍ଖାତୋୱ ମଯା ନାଗସେନୋ ଅଞ୍ଞାତୋ''ତି। ଅଥ ଖୋ ମିଲିନ୍ଦସ୍ସ ରଞ୍ଞୋ ଆଯସ୍ମନ୍ତଂ ନାଗସେନଂ ଦିସ୍ୱାୱ ଅହୁଦେୱ ଭଯଂ, ଅହୁଦେୱ ଛମ୍ଭିତତ୍ତଂ, ଅହୁଦେୱ ଲୋମହଂସୋ।

ତେନାହୁ –

''ଚରଣେନ ଚ ସମ୍ପନ୍ନଂ, ସୁଦନ୍ତଂ ଉତ୍ତମେ ଦମେ;

ଦିସ୍ୱା ରାଜା ନାଗସେନଂ, ଇଦଂ ୱଚନମବ୍ରୱି।

''କଥିତା [କଥିକା (ସୀ। ପୀ।)] ମଯା ବହୂ ଦିଟ୍ଠା, ସାକଚ୍ଛା ଓସଟା ବହୂ;

ନ ତାଦିସଂ ଭଯଂ ଆସି, ଅଜ୍ଜ ତାସୋ ଯଥା ମମ।

''ନିସ୍ସଂସଯଂ ପରାଜଯୋ, ମମ ଅଜ୍ଜ ଭୱିସ୍ସତି;

ଜଯୋ ଚ ନାଗସେନସ୍ସ, ଯଥା ଚିତ୍ତଂ ନ ସଣ୍ଠିତ''ନ୍ତି।

ବାହିରକଥା ନିଚ୍ଛିତା।

Proper display of the text below may depend on webfonts, which in turn require being connected to the internet

୨-୩। ମିଲିନ୍ଦପଞ୍ହୋ

୧। ମହାୱଗ୍ଗୋ

୧। ପଞ୍ଞତ୍ତିପଞ୍ହୋ

୧। ଅଥ ଖୋ ମିଲିନ୍ଦୋ ରାଜା ଯେନାଯସ୍ମା ନାଗସେନୋ ତେନୁପସଙ୍କମି, ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଆଯସ୍ମତା ନାଗସେନେନ ସଦ୍ଧିଂ ସମ୍ମୋଦି, ସମ୍ମୋଦନୀଯଂ କଥଂ ସାରଣୀଯଂ ୱୀତିସାରେତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦି। ଆଯସ୍ମାପି ଖୋ ନାଗସେନୋ ପଟିସମ୍ମୋଦନୀଯେନେୱ [ପଟିସମ୍ମୋଦି, ତେନେୱ (ସୀ।)] ମିଲିନ୍ଦସ୍ସ ରଞ୍ଞୋ ଚିତ୍ତଂ ଆରାଧେସି। ଅଥ ଖୋ ମିଲିନ୍ଦୋ ରାଜା ଆଯସ୍ମନ୍ତଂ ନାଗସେନଂ ଏତଦୱୋଚ ''କଥଂ ଭଦନ୍ତୋ ଞାଯତି, କିନ୍ନାମୋସି ଭନ୍ତେ''ତି? ''ନାଗସେନୋ''ତି ଖୋ ଅହଂ, ମହାରାଜ, ଞାଯାମି, ''ନାଗସେନୋ''ତି ଖୋ ମଂ, ମହାରାଜ, ସବ୍ରହ୍ମଚାରୀ ସମୁଦାଚରନ୍ତି, ଅପି ଚ ମାତାପିତରୋ ନାମଂ କରୋନ୍ତି ''ନାଗସେନୋ''ତି ୱା ''ସୂରସେନୋ''ତି ୱା ''ୱୀରସେନୋ''ତି ୱା ''ସୀହସେନୋ''ତି ୱା, ଅପି ଚ ଖୋ, ମହାରାଜ, ସଙ୍ଖା ସମଞ୍ଞା ପଞ୍ଞତ୍ତି ୱୋହାରୋ ନାମମତ୍ତଂ ଯଦିଦଂ ନାଗସେନୋତି, ନ ହେତ୍ଥ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଉପଲବ୍ଭତୀତି।

ଅଥ ଖୋ ମିଲିନ୍ଦୋ ରାଜା ଏୱମାହ ''ସୁଣନ୍ତୁ ମେ ଭୋନ୍ତୋ ପଞ୍ଚସତା ଯୋନକା ଅସୀତିସହସ୍ସା ଚ ଭିକ୍ଖୂ, ଅଯଂ ନାଗସେନୋ ଏୱମାହ 'ନ ହେତ୍ଥ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଉପଲବ୍ଭତୀ'ତି, କଲ୍ଲଂ ନୁ ଖୋ ତଦଭିନନ୍ଦିତୁ''ନ୍ତି। ଅଥ ଖୋ ମିଲିନ୍ଦୋ ରାଜା ଆଯସ୍ମନ୍ତଂ ନାଗସେନଂ ଏତଦୱୋଚ ''ସଚେ, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ପୁଗ୍ଗଲୋ ନୂପଲବ୍ଭତି, କୋ ଚରହି ତୁମ୍ହାକଂ ଚୀୱରପିଣ୍ଡପାତସେନାସନଗିଲାନପ୍ପଚ୍ଚଯଭେସଜ୍ଜପରିକ୍ଖାରଂ ଦେତି, କୋ ତଂ ପରିଭୁଞ୍ଜତି, କୋ ସୀଲଂ ରକ୍ଖତି, କୋ ଭାୱନମନୁଯୁଞ୍ଜତି, କୋ ମଗ୍ଗଫଲନିବ୍ବାନାନି ସଚ୍ଛିକରୋତି, କୋ ପାଣଂ ହନତି, କୋ ଅଦିନ୍ନଂ ଆଦିଯତି, କୋ କାମେସୁମିଚ୍ଛାଚାରଂ ଚରତି, କୋ ମୁସା ଭଣତି, କୋ ମଜ୍ଜଂ ପିୱତି, କୋ ପଞ୍ଚାନନ୍ତରିଯକମ୍ମଂ କରୋତି, ତସ୍ମା ନତ୍ଥି କୁସଲଂ, ନତ୍ଥି ଅକୁସଲଂ, ନତ୍ଥି କୁସଲାକୁସଲାନଂ କମ୍ମାନଂ କତ୍ତା ୱା କାରେତା ୱା, ନତ୍ଥି ସୁକତଦୁକ୍କଟାନଂ କମ୍ମାନଂ ଫଲଂ ୱିପାକୋ, ସଚେ , ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ଯୋ ତୁମ୍ହେ ମାରେତି, ନତ୍ଥି ତସ୍ସାପି ପାଣାତିପାତୋ, ତୁମ୍ହାକମ୍ପି, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ନତ୍ଥି ଆଚରିଯୋ, ନତ୍ଥି ଉପଜ୍ଝାଯୋ, ନତ୍ଥି ଉପସମ୍ପଦା। 'ନାଗସେନୋତି ମଂ, ମହାରାଜ, ସବ୍ରହ୍ମଚାରୀ ସମୁଦାଚରନ୍ତୀ'ତି ଯଂ ୱଦେସି, 'କତମୋ ଏତ୍ଥ ନାଗସେନୋ ? କିନ୍ନୁ ଖୋ, ଭନ୍ତେ, କେସା ନାଗସେନୋ''ତି? ''ନ ହି ମହାରାଜା''ତି। ''ଲୋମା ନାଗସେନୋ''ତି? ''ନ ହି ମହାରାଜା''ତି। ''ନଖା…ପେ… ଦନ୍ତା…ପେ… ତଚୋ…ପେ… ମଂସଂ…ପେ… ନ୍ହାରୁ…ପେ… ଅଟ୍ଠି…ପେ… ଅଟ୍ଠିମିଞ୍ଜଂ…ପେ… ୱକ୍କଂ…ପେ… ହଦଯଂ…ପେ… ଯକନଂ…ପେ… କିଲୋମକଂ…ପେ… ପିହକଂ…ପେ… ପପ୍ଫାସଂ…ପେ… ଅନ୍ତଂ…ପେ… ଅନ୍ତଗୁଣଂ…ପେ… ଉଦରିଯଂ…ପେ… କରୀସଂ…ପେ… ପିତ୍ତଂ…ପେ… ସେମ୍ହଂ…ପେ… ପୁବ୍ବୋ…ପେ… ଲୋହିତଂ…ପେ… ସେଦୋ…ପେ… ମେଦୋ…ପେ… ଅସ୍ସୁ…ପେ… ୱସା…ପେ… ଖେଳୋ…ପେ… ସିଙ୍ଘାଣିକା…ପେ… ଲସିକା…ପେ… ମୁତ୍ତଂ…ପେ… ମତ୍ଥକେ ମତ୍ଥଲୁଙ୍ଗଂ ନାଗସେନୋ''ତି? ''ନ ହିମହାରାଜା''ତି। ''କିଂ ନୁ ଖୋ, ଭନ୍ତେ, ରୂପଂ ନାଗସେନୋ''ତି? ''ନହି ମହାରାଜା''ତି। ''ୱେଦନା ନାଗସେନୋ''ତି?''ନ ହି ମହାରାଜା''ତି। ''ସଞ୍ଞା ନାଗସେନୋ''ତି? ''ନ ହି ମହାରାଜା''ତି। ''ସଙ୍ଖାରା ନାଗସେନୋ''ତି? ''ନ ହି ମହାରାଜା''ତି। ''ୱିଞ୍ଞାଣଂ ନାଗସେନୋ''ତି? ''ନ ହି ମହାରାଜା''ତି। ''କିଂ ପନ, ଭନ୍ତେ, ରୂପୱେଦନାସଞ୍ଞାସଙ୍ଖାରୱିଞ୍ଞାଣଂ ନାଗସେନୋ''ତି? ''ନ ହି ମହାରାଜା''ତି। ''କିଂ ପନ, ଭନ୍ତେ, ଅଞ୍ଞତ୍ର ରୂପୱେଦନାସଞ୍ଞାସଙ୍ଖାରୱିଞ୍ଞାଣଂ ନାଗସେନୋ''ତି? ''ନ ହି ମହାରାଜା''ତି। ''ତମହଂ ଭନ୍ତେ, ପୁଚ୍ଛନ୍ତୋ ପୁଚ୍ଛନ୍ତୋ ନ ପସ୍ସାମି ନାଗସେନଂ। ନାଗସେନସଦ୍ଦୋ ଯେୱ ନୁ ଖୋ, ଭନ୍ତେ, ନାଗସେନୋ''ତି? ''ନ ହି ମହାରାଜା''ତି। ''କୋ ପନେତ୍ଥ ନାଗସେନୋ, ଅଲିକଂ ତ୍ୱଂ, ଭନ୍ତେ, ଭାସସି ମୁସାୱାଦଂ, ନତ୍ଥି ନାଗସେନୋ''ତି।

ଅଥ ଖୋ ଆଯସ୍ମା ନାଗସେନୋ ମିଲିନ୍ଦଂ ରାଜାନଂ ଏତଦୱୋଚ ''ତ୍ୱଂ ଖୋସି, ମହାରାଜ, ଖତ୍ତିଯସୁଖୁମାଲୋ ଅଚ୍ଚନ୍ତସୁଖୁମାଲୋ, ତସ୍ସ ତେ, ମହାରାଜ, ମଜ୍ଝନ୍ହିକସମଯଂ ତତ୍ତାଯ ଭୂମିଯା ଉଣ୍ହାଯ ୱାଲିକାଯ ଖରାଯ ସକ୍ଖରକଥଲିକାଯ [ଖରା ସକ୍ଖରକଠଲୱାଲିକା (ସୀ। ପୀ।)] ମଦ୍ଦିତ୍ୱା ପାଦେନାଗଚ୍ଛନ୍ତସ୍ସ ପାଦା ରୁଜନ୍ତି, କାଯୋ କିଲମତି, ଚିତ୍ତଂ ଉପହଞ୍ଞତି, ଦୁକ୍ଖସହଗତଂ କାଯୱିଞ୍ଞାଣଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, କିଂ ନୁ ଖୋ ତ୍ୱଂ ପାଦେନାଗତୋସି, ଉଦାହୁ ୱାହନେନା''ତି? ''ନାହଂ, ଭନ୍ତେ, ପାଦେନାଗଚ୍ଛାମି, ରଥେନାହଂ ଆଗତୋସ୍ମୀ''ତି। ''ସଚେ, ତ୍ୱଂ ମହାରାଜ, ରଥେନାଗତୋସି, ରଥଂ ମେ ଆରୋଚେହି, କିଂ ନୁ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଈସା ରଥୋ''ତି? ''ନ ହି ଭନ୍ତେ''ତି। ''ଅକ୍ଖୋ ରଥୋ''ତି? ''ନ ହି ଭନ୍ତେ''ତି। ''ଚକ୍କାନି ରଥୋ''ତି? ''ନ ହି ଭନ୍ତେ''ତି। ''ରଥପଞ୍ଜରଂ ରଥୋ''ତି? ''ନ ହି ଭନ୍ତେ''ତି। ''ରଥଦଣ୍ଡକୋ ରଥୋ''ତି? ''ନ ହି ଭନ୍ତେ''ତି। ''ଯୁଗଂ ରଥୋ''ତି? ''ନ ହି ଭନ୍ତେ''ତି। ''ରସ୍ମିଯୋ ରଥୋ''ତି? ''ନ ହି ଭନ୍ତେ''ତି। ''ପତୋଦଲଟ୍ଠି ରଥୋ''ତି? ''ନ ହି ଭନ୍ତେ''ତି। ''କିଂ ନୁ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଈସାଅକ୍ଖଚକ୍କରଥପଞ୍ଜରରଥଦଣ୍ଡଯୁଗରସ୍ମିପତୋଦା ରଥୋ''ତି? ''ନ ହି ଭନ୍ତେ''ତି। ''କିଂ ପନ, ମହାରାଜ , ଅଞ୍ଞତ୍ର

ଈସାଅକ୍ଖଚକ୍କରଥପଞ୍ଜରରଥଦଣ୍ଡଯୁଗରସ୍ମିପତୋଦା ରଥୋ’’ତି? ‘‘ନ ହି ଭନ୍ତେ’’ତି। ‘‘ତମହଂ, ମହାରାଜ, ପୁଚ୍ଛନ୍ତୋ ପୁଚ୍ଛନ୍ତୋ ନ ପସ୍ସାମି ରଥଂ। ରଥସଦ୍ଦୋଯେୱ ନୁ ଖୋ, ମହାରାଜ, ରଥୋ’’ତି? ‘‘ନ ହି ଭନ୍ତେ’’ତି। ‘‘କୋ ପନେତ୍ଥ ରଥୋ, ଅଲିକଂ, ତ୍ୱଂ ମହାରାଜ, ଭାସସି ମୁସାୱାଦଂ, ନତ୍ଥି ରଥୋ, ତ୍ୱଂସି, ମହାରାଜ, ସକଲଜମ୍ବୁଦୀପେ ଅଗ୍ଗରାଜା, କସ୍ସ ପନ ତ୍ୱଂ ଭାଯିତ୍ୱା ମୁସାୱାଦଂ ଭାସସି, ସୁଣନ୍ତୁ ମେ ଭୋନ୍ତୋ ପଞ୍ଚସତା ଯୋନକା ଅସୀତିସହସ୍ସା ଚ ଭିକ୍ଖୂ, ଅଯଂ ମିଲିନ୍ଦୋ ରାଜା ଏୱମାହ ‘ରଥେନାହଂ ଆଗତୋସ୍ମୀ’ତି, ସଚେ ତ୍ୱଂ, ମହାରାଜ, ରଥେନାଗତୋ‘ସି, ରଥଂ ମେ ଆରୋଚେହୀ’ତି ୱୁତ୍ତୋ ସମାନୋ ରଥଂ ନ ସମ୍ପାଦେତି, କଲ୍ଲଂ ନୁ ଖୋ ତଦଭିନନ୍ଦିତୁ’’ନ୍ତି। ଏୱଂ ୱୁତ୍ତେ ପଞ୍ଚସତା ଯୋନକା ଆଯସ୍ମତୋ ନାଗସେନସ୍ସ ସାଧୁକାରଂ ଦତ୍ୱା ମିଲିନ୍ଦଂ ରାଜାନଂ ଏତଦୱୋଚୁଂ ‘‘ଇଦାନି ଖୋ ତ୍ୱଂ, ମହାରାଜ, ସକ୍କୋନ୍ତୋ ଭାସସ୍ସୂ’’ତି।

ଅଥ ଖୋ ମିଲିନ୍ଦୋ ରାଜା ଆଯସ୍ମନ୍ତଂ ନାଗସେନଂ ଏତଦୱୋଚ ‘‘ନାହଂ, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ମୁସା ଭଣାମି, ଈସଞ୍ଚ ପଟିଚ୍ଚ ଅକ୍ଖଞ୍ଚ ପଟିଚ୍ଚ ଚକ୍କାନି ଚ ପଟିଚ୍ଚ ରଥପଞ୍ଜରଞ୍ଚ ପଟିଚ୍ଚ ରଥଦଣ୍ଡକଞ୍ଚ ପଟିଚ୍ଚ ‘ରଥୋ’ତି ସଙ୍ଖା ସମଞ୍ଞା ପଞ୍ଞତ୍ତି ୱୋହାରୋ ନାମମତ୍ତଂ ପୱତ୍ତତୀ’’ତି।

‘‘ସାଧୁ ଖୋ, ତ୍ୱଂ ମହାରାଜ, ରଥଂ ଜାନାସି, ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ମଯ୍ହମ୍ପି କେସେ ଚ ପଟିଚ୍ଚ ଲୋମେ ଚ ପଟିଚ୍ଚ…ପେ… ମତ୍ଥକେ ମତ୍ଥଲୁଙ୍ଗଞ୍ଚ ପଟିଚ୍ଚ ରୂପଞ୍ଚ ପଟିଚ୍ଚ ୱେଦନଞ୍ଚ ପଟିଚ୍ଚ ସଞ୍ଞଞ୍ଚ ପଟିଚ୍ଚ ସଙ୍ଖାରେ ଚ ପଟିଚ୍ଚ ୱିଞ୍ଞାଣଞ୍ଚ ପଟିଚ୍ଚ ‘ନାଗସେନୋ’ତି ସଙ୍ଖା ସମଞ୍ଞା ପଞ୍ଞତ୍ତି ୱୋହାରୋ ନାମମତ୍ତଂ ପୱତ୍ତତି, ପରମତ୍ଥତୋ ପନେତ୍ଥ ପୁଗ୍ଗଲୋ ନୂପଲବ୍ଭତି। ଭାସିତମ୍ପେତଂ, ମହାରାଜ, ୱଜିରାଯ ଭିକ୍ଖୁନିଯା ଭଗୱତୋ ସମ୍ମୁଖା –

‘‘‘ଯଥା ହି ଅଙ୍ଗସମ୍ଭାରା, ହୋତି ସଦ୍ଦୋ ରଥୋ ଇତି;

ଏୱଂ ଖନ୍ଧେସୁ ସନ୍ତେସୁ, ହୋତି ‘‘ସତ୍ତୋ’’ତି ସମ୍ମୁତୀ’’’ତି [ସଂ। ନି। ୧।୧୭୧]।

‘‘ଅଚ୍ଛରିଯଂ, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ଅବ୍ଭୁତଂ, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ଅତିଚିତ୍ରାନି ପଞ୍ହପଟିଭାନାନି ୱିସଜ୍ଜିତାନି, ଯଦି ବୁଦ୍ଧୋ ତିଟ୍ଠେଯ୍ଯ ସାଧୁକାରଂ ଦଦେଯ୍ଯ, ସାଧୁ ସାଧୁ ନାଗସେନ, ଅତିଚିତ୍ରାନି ପଞ୍ହପଟିଭାନାନି ୱିସଜ୍ଜିତାନୀ’’ତି।

ପଞ୍ଞତ୍ତିପଞ୍ହୋ ପଠମୋ।

୨। ୱସ୍ସଗଣନପଞ୍ହୋ

୨। ‘‘କତିୱସ୍ସୋସି ତ୍ୱଂ, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନା’’ତି? ‘‘ସତ୍ତୱସ୍ସୋହଂ, ମହାରାଜା’’ତି। ‘‘କେ ତେ, ଭନ୍ତେ, ସତ୍ତ, ତ୍ୱଂ ୱା ସତ୍ତ, ଗଣନା ୱା ସତ୍ତା’’ତି?

ତେନ ଖୋ ପନ ସମଯେନ ମିଲିନ୍ଦସ୍ସ ରଞ୍ଞୋ ସବ୍ବାଭରଣପଟିମଣ୍ଡିତସ୍ସ ଅଲଙ୍କତପଟିଯତ୍ତସ୍ସ ପଥୱିଯଂ ଛାଯା ଦିସ୍ସତି, ଉଦକମଣିକେ ଚ ଛାଯା ଦିସ୍ସତି। ଅଥ ଖୋ ଆଯସ୍ମା ନାଗସେନୋ ମିଲିନ୍ଦଂ ରାଜାନଂ ଏତଦୱୋଚ ‘‘ଅଯଂ ତେ, ମହାରାଜ, ଛାଯା ପଥୱିଯଂ ଉଦକମଣିକେ ଚ ଦିସ୍ସତି, କିଂ ପନ, ମହାରାଜ, ତ୍ୱଂ ୱା ରାଜା, ଛାଯା ୱା ରାଜା’’ତି? ‘‘ଅହଂ, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ରାଜା, ନାଯଂ ଛାଯା ରାଜା, ମଂ ପନ ନିସ୍ସାଯ ଛାଯା ପୱତ୍ତତୀ’’ତି। ‘‘ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ୱସ୍ସାନଂ ଗଣନା ସତ୍ତ, ନ ପନାହଂ ସତ୍ତ, ମଂ ପନ ନିସ୍ସାଯ ସତ୍ତ ପୱତ୍ତତି, ଛାଯୂପମଂ ମହାରାଜା’’ତି। ‘‘ଅଚ୍ଛରିଯଂ, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ଅବ୍ଭୁତଂ, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ଅତିଚିତ୍ରାନି ପଞ୍ହପଟିଭାନାନି ୱିସଜ୍ଜିତାନୀ’’ତି।

ୱସ୍ସଗଣନପଞ୍ହୋ ଦୁତିଯୋ।

୩। ୱୀମଂସନପଞ୍ହୋ

୩। ରାଜା ଆହ ‘‘ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ସଲ୍ଲପିସ୍ସସି ମଯା ସଦ୍ଧି’’ନ୍ତି? ‘‘ସଚେ, ତ୍ୱଂ ମହାରାଜ, ପଣ୍ଡିତୱାଦଂ [ପଣ୍ଡିତୱାଦା (ସୀ। ପୀ।)] ସଲ୍ଲପିସ୍ସସି ସଲ୍ଲପିସ୍ସାମି, ସଚେ ପନ ରାଜୱାଦଂ ସଲ୍ଲପିସ୍ସସି ନ ସଲ୍ଲପିସ୍ସାମୀ’’ତି। ‘‘କଥଂ, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ପଣ୍ଡିତା ସଲ୍ଲପନ୍ତୀ’’ତି? ‘‘ପଣ୍ଡିତାନଂ ଖୋ, ମହାରାଜ, ସଲ୍ଲାପେ ଆୱେଠନମ୍ପି କଯିରତି, ନିବ୍ବେଠନମ୍ପି କଯିରତି, ନିଗ୍ଗହୋପି କଯିରତି, ପଟିକମ୍ମମ୍ପି କଯିରତି, ୱିସ୍ସାସୋପି [ୱିସେସୋପି (ସୀ। ପୀ।)] କଯିରତି, ପଟିୱିସ୍ସାସୋପି କଯିରତି, ନ ଚ ତେନ ପଣ୍ଡିତା କୁପ୍ପନ୍ତି, ଏୱଂ ଖୋ, ମହାରାଜ, ପଣ୍ଡିତା ସଲ୍ଲପନ୍ତୀ’’ତି। ‘‘କଥଂ ପନ, ଭନ୍ତେ, ରାଜାନୋ ସଲ୍ଲପନ୍ତୀ’’ତି? ‘‘ରାଜାନୋ ଖୋ, ମହାରାଜ, ସଲ୍ଲାପେ ଏକଂ ୱତ୍ଥୁଂ ପଟିଜାନନ୍ତି, ଯୋ ତଂ ୱତ୍ଥୁଂ ୱିଲୋମେତି, ତସ୍ସ ଦଣ୍ଡଂ ଆଣାପେନ୍ତି

‘ଇମସ୍ସ ଦଣ୍ଡଂ ପଣେଥା’ତି, ଏୱଂ ଖୋ, ମହାରାଜ, ରାଜାନୋ ସଲ୍ଲପନ୍ତୀ’’ତି। ‘‘ପଣ୍ଡିତୱାଦାହଂ, ଭନ୍ତେ, ସଲ୍ଲପିସ୍ସାମି, ନୋ ରାଜୱାଦଂ, ୱିସ୍ସଟ୍ଠୋ ଭଦନ୍ତୋ ସଲ୍ଲପତୁ ଯଥା ଭିକ୍ଖୁନା ୱା ସାମଣେରେନ ୱା ଉପାସକେନ ୱା ଆରାମିକେନ ୱା ସଦ୍ଧିଂ ସଲ୍ଲପତି , ଏୱଂ ୱିସ୍ସଟ୍ଠୋ ଭଦନ୍ତୋ ସଲ୍ଲପତୁ ମା ଭାଯତୂ’’ତି। ‘‘ସୁଟ୍ଠୁ ମହାରାଜା’’ତି ଥେରୋ ଅବ୍ଭାନୁମୋଦି।

ରାଜା ଆହ ‘‘ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ପୁଚ୍ଛିସ୍ସାମୀ’’ତି। ‘‘ପୁଚ୍ଛ ମହାରାଜା’’ତି। ‘‘ପୁଚ୍ଛିତୋସି ମେ ଭନ୍ତେ’’ତି। ‘‘ୱିସଜ୍ଜିତଂ ମହାରାଜା’’ତି। ‘‘କିଂ ପନ, ଭନ୍ତେ, ତଯା ୱିସଜ୍ଜିତ’’ନ୍ତି? ‘‘କିଂ ପନ, ମହାରାଜ, ତଯା ପୁଚ୍ଛିତ’’ନ୍ତି।

ୱୀମଂସନପଞ୍ହୋ ତତିଯୋ।

୪। ଅନନ୍ତକାଯପଞ୍ହୋ

୪। ଅଥ ଖୋ ମିଲିନ୍ଦସ୍ସ ରଞ୍ଞୋ ଏତଦହୋସି ‘‘ପଣ୍ଡିତୋ ଖୋ ଅଯଂ ଭିକ୍ଖୁ ପଟିବଲୋ ମଯା ସଦ୍ଧିଂ ସଲ୍ଲପିତୁଂ, ବହୁକାନି ଚ ମେ ଠାନାନି ପୁଚ୍ଛିତବ୍ବାନି ଭୱିସ୍ସନ୍ତି, ଯାୱ ଅପୁଚ୍ଛିତାନି ଯେୱ ତାନି ଠାନାନି ଭୱିସ୍ସନ୍ତି, ଅଥ ସୂରିଯୋ ଅତ୍ଥଂ ଗମିସ୍ସତି, ଯଂନୂନାହଂ ସ୍ୱେ ଅନ୍ତେପୁରେ ସଲ୍ଲପେଯ୍ୟ’’ନ୍ତି। ଅଥ ଖୋ ରାଜା ଦେୱମନ୍ତିଯଂ ଏତଦୱୋଚ ‘‘ତେନ ହି, ତ୍ୱଂ ଦେୱମନ୍ତିଯ, ଭଦନ୍ତସ୍ସ ଆରୋଚେଯ୍ୟାସି ‘ସ୍ୱେ ଅନ୍ତେପୁରେ ରଞ୍ଞା ସଦ୍ଧିଂ ସଲ୍ଲାପୋ ଭୱିସ୍ସତୀ’’’ତି। ଇଦଂ ୱତ୍ୱା ମିଲିନ୍ଦୋ ରାଜା ଉଟ୍ଠାଯାସନା ଥେରଂ ନାଗସେନଂ ଆପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ରଥଂ ଅଭିରୂହିତ୍ୱା ‘‘ନାଗସେନୋ ନାଗସେନୋ’’ତି ସଜ୍ଝାଯଂ କରୋନ୍ତୋ ପକ୍କାମି।

ଅଥ ଖୋ ଦେୱମନ୍ତିଯୋ ଆଯସ୍ମନ୍ତଂ ନାଗସେନଂ ଏତଦୱୋଚ ‘‘ରାଜା, ଭନ୍ତେ, ମିଲିନ୍ଦୋ ଏୱମାହ ‘ସ୍ୱେ ଅନ୍ତେପୁରେ ରଞ୍ଞା ସଦ୍ଧିଂ ସଲ୍ଲାପୋ ଭୱିସ୍ସତୀ’’’ତି। ‘‘ସୁଟ୍ଠୂ’’ତି ଥେରୋ ଅବ୍ଭାନୁମୋଦି। ଅଥ ଖୋ ତସ୍ସା ରତ୍ତିଯା ଅଚ୍ଚଯେନ ଦେୱମନ୍ତିଯୋ ଚ ଅନନ୍ତକାଯୋ ଚ ମଙ୍କୁରୋ ଚ ସବ୍ବଦିନ୍ନୋ ଚ ଯେନ ମିଲିନ୍ଦୋ ରାଜା ତେନୁପସଙ୍କମିଂସୁ, ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ରାଜାନଂ ମିଲିନ୍ଦଂ ଏତଦୱୋଚୁଂ ‘‘ଆଗଚ୍ଛତୁ, ମହାରାଜ, ଭଦନ୍ତୋ ନାଗସେନୋ’’ତି ? ‘‘ଆମ ଆଗଚ୍ଛତୂ’’ତି। ‘‘କିତ୍ତକେହି ଭିକ୍ଖୂହି ସଦ୍ଧିଂ ଆଗଚ୍ଛତୂ’’ତି? ‘‘ଯତ୍ତକେ ଭିକ୍ଖୂ ଇଚ୍ଛତି, ତତ୍ତକେହି ଭିକ୍ଖୂହି ସଦ୍ଧିଂ ଆଗଚ୍ଛତୂ’’ତି।

ଅଥ ଖୋ ସବ୍ବଦିନ୍ନୋ ଆହ ‘‘ଆଗଚ୍ଛତୁ, ମହାରାଜ, ଦସହି ଭିକ୍ଖୂହି ସଦ୍ଧି’’ନ୍ତି, ଦୁତିଯମ୍ପି ଖୋ ରାଜା ଆହ ‘‘ଯତ୍ତକେ ଭିକ୍ଖୂ ଇଚ୍ଛତି, ତତ୍ତକେହି ଭିକ୍ଖୂହି ସଦ୍ଧିଂ ଆଗଚ୍ଛତୂ’’ତି । ଦୁତିଯମ୍ପି ଖୋ ସବ୍ବଦିନ୍ନୋ ଆହ ‘‘ଆଗଚ୍ଛତୁ, ମହାରାଜ, ଦସହି ଭିକ୍ଖୂହି ସଦ୍ଧି’’ନ୍ତି। ତତିଯମ୍ପି ଖୋ ରାଜା ଆହ ‘‘ଯତ୍ତକେ ଭିକ୍ଖୂ ଇଚ୍ଛତି, ତତ୍ତକେହି ଭିକ୍ଖୂହି ସଦ୍ଧିଂ ଆଗଚ୍ଛତୂ’’ତି। ତତିଯମ୍ପି ଖୋ ସବ୍ବଦିନ୍ନୋ ଆହ ‘‘ଆଗଚ୍ଛତୁ, ମହାରାଜ, ଦସହି ଭିକ୍ଖୂହି ସଦ୍ଧି’’ନ୍ତି। ‘‘ସବ୍ବୋ ପନାଯଂ ସକ୍କାରୋ ପଟିଯାଦିତୋ, ଅହଂ ଭଣାମି ‘ଯତ୍ତକେ ଭିକ୍ଖୂ ଇଚ୍ଛତି, ତତ୍ତକେହି ଭିକ୍ଖୂହି ସଦ୍ଧିଂ ଆଗଚ୍ଛତୂ’ତି। ଅଯଂ, ଭଣେ ସବ୍ବଦିନ୍ନୋ, ଅଞ୍ଞଥା ଭଣତି, କିଂ ନୁ ମଯଂ ନପ୍ପଟିବଲା ଭିକ୍ଖୂନଂ ଭୋଜନଂ ଦାତୁ’’ନ୍ତି? ଏୱଂ ୱୁତ୍ତେ ସବ୍ବଦିନ୍ନୋ ମଙ୍କୁ ଅହୋସି।

ଅଥ ଖୋ ଦେୱମନ୍ତିଯୋ ଚ ଅନନ୍ତକାଯୋ ଚ ମଙ୍କୁରୋ ଚ ଯେନାଯସ୍ମା ନାଗସେନୋ ତେନୁପସଙ୍କମିଂସୁ, ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଆଯସ୍ମନ୍ତଂ ନାଗସେନଂ ଏତଦୱୋଚୁଂ ‘‘ରାଜା, ଭନ୍ତେ, ମିଲିନ୍ଦୋ ଏୱମାହ ‘ଯତ୍ତକେ ଭିକ୍ଖୂ ଇଚ୍ଛତି, ତତ୍ତକେହି ଭିକ୍ଖୂହି ସଦ୍ଧିଂ ଆଗଚ୍ଛତୂ’’’ତି। ଅଥ ଖୋ ଆଯସ୍ମା ନାଗସେନୋ ପୁବ୍ବଣ୍ହସମଯଂ ନିୱାସେତ୍ୱା ପତ୍ତଚୀୱରମାଦାଯ ଅସୀତିଯା ଭିକ୍ଖୁସହସ୍ସେହି ସଦ୍ଧିଂ ସାଗଲଂ ପାୱିସି।

ଅଥ ଖୋ ଅନନ୍ତକାଯୋ ଆଯସ୍ମନ୍ତଂ ନାଗସେନଂ ନିସ୍ସାଯ ଗଚ୍ଛନ୍ତୋ ଆଯସ୍ମନ୍ତଂ ନାଗସେନଂ ଏତଦୱୋଚ ‘‘ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ଯଂ ପନେତଂ ବ୍ରୂସି ‘ନାଗସେନୋ’ତି, କତମୋ ଏତ୍ଥ, ନାଗସେନୋ’’ତି? ଥେରୋ ଆହ ‘‘କୋ ପନେତ୍ଥ ‘ନାଗସେନୋ’ତି ମଞ୍ଞସୀ’’ତି? ‘‘ଯୋ ସୋ, ଭନ୍ତେ, ଅବ୍ଭନ୍ତରେ ୱାତୋ ଜୀୱୋ ପୱିସତି ଚ ନିକ୍ଖମତି ଚ, ସୋ ‘ନାଗସେନୋ’ତି ମଞ୍ଞାମୀ’’ତି। ‘‘ଯଦି ପନେସୋ ୱାତୋ ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା ନପ୍ପୱିସେଯ୍ୟ, ପୱିସିତ୍ୱା ନ ନିକ୍ଖମେଯ୍ୟ, ଜୀୱେଯ୍ୟ ନୁ ଖୋ ସୋ ପୁରିସୋ’’ତି? ‘‘ନ ହି ଭନ୍ତେ’’ତି । ‘‘ଯେ ପନିମେ ସଙ୍ଖଧମକା ସଙ୍ଖଂ ଧମେନ୍ତି, ତେସଂ ୱାତୋ ପୁନ ପୱିସତୀ’’ତି? ‘‘ନ ହି ଭନ୍ତେ’’ତି। ‘‘ଯେ ପନିମେ ୱଂସଧମକା ୱଂସଂ ଧମେନ୍ତି, ତେସଂ ୱାତୋ ପୁନ ପୱିସତୀ’’ତି? ‘‘ନ ହି ଭନ୍ତେ’’ତି। ‘‘ଯେ ପନିମେ ସିଙ୍ଗଧମକା ସିଙ୍ଗଂ ଧମେନ୍ତି, ତେସଂ ୱାତୋ ପୁନ ପୱିସତୀ’’ତି? ‘‘ନ ହି ଭନ୍ତେ’’ତି। ‘‘ଅଥ କିସ୍ସ ପନ ତେନ ନ ମରନ୍ତୀ’’ତି। ‘‘ନାହଂ ପଟିବଲୋ ତଯା ୱାଦିନା ସଦ୍ଧିଂ ସଲ୍ଲପିତୁଂ, ସାଧୁ, ଭନ୍ତେ, ଅତ୍ଥଂ ଜପ୍ପେହୀ’’ତି। ‘‘ନେସୋ ଜୀୱୋ, ଅସ୍ସାସପସ୍ସାସା ନାମେତେ କାଯସଙ୍ଖାରା’’ତି ଥେରୋ ଅଭିଧମ୍ମକଥଂ କଥେସି। ଅଥ ଅନନ୍ତକାଯୋ ଉପାସକତ୍ତଂ ପଟିୱେଦେସୀତି।

ଅନନ୍ତକାଯପଞ୍ହୋ ଚତୁତ୍ଥୋ।

୫। ପବ୍ବଜ୍ଜପଞ୍ହୋ

୫। ଅଥ ଖୋ ଆୟସ୍ମା ନାଗସେନୋ ଯେନ ମିଲିନ୍ଦସ୍ସ ରଞ୍ଞୋ ନିୱେସନଂ ତେନୁପସଙ୍କମି, ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ପଞ୍ଞତ୍ତେ ଆସନେ ନିସୀଦି। ଅଥ ଖୋ ମିଲିନ୍ଦୋ ରାଜା ଆୟସ୍ମନ୍ତଂ ନାଗସେନଂ ସପରିସଂ ପଣୀତେନ ଖାଦନୀୟେନ ଭୋଜନୀୟେନ ସହତ୍ଥା ସନ୍ତପ୍ପେତ୍ୱା ସମ୍ପୱାରେତ୍ୱା ଏକମେକଂ ଭିକ୍ଖୁଂ ଏକମେକେନ ଦୁସ୍ସଯୁଗେନ ଅଚ୍ଛାଦେତ୍ୱା ଆୟସ୍ମନ୍ତଂ ନାଗସେନଂ ତିଚୀୱରେନ ଅଚ୍ଛାଦେତ୍ୱା ଆୟସ୍ମନ୍ତଂ ନାଗସେନଂ ଏତଦୱୋଚ ''ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ ଦସହି, ଭିକ୍ଖୂହି ସଦ୍ଧିଂ ଇଧ ନିସୀଦଥ, ଅୱସେସା ଗଚ୍ଛନ୍ତୂ''ତି।

ଅଥ ଖୋ ମିଲିନ୍ଦୋ ରାଜା ଆୟସ୍ମନ୍ତଂ ନାଗସେନଂ ଭୁତ୍ତାୱିଂ ଓନୀତପତ୍ତପାଣିଂ ୱିଦିତ୍ୱା ଅଞ୍ଞତରଂ ନୀଚଂ ଆସନଂ ଗହେତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦି, ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନୋ ଖୋ ମିଲିନ୍ଦୋ ରାଜା ଆୟସ୍ମନ୍ତଂ ନାଗସେନଂ ଏତଦୱୋଚ ''ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, କିମ୍ହି ହୋତି କଥାସଲ୍ଲାପୋ''ତି? ''ଅତ୍ଥେନ ମୟଂ, ମହାରାଜ, ଅତ୍ଥିକା, ଅତ୍ଥେ ହୋତୁ କଥାସଲ୍ଲାପୋ''ତି।

ରାଜା ଆହ ''କିମତ୍ଥିୟା, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ତୁମ୍ହାକଂ ପବ୍ବଜ୍ଜା, କୋ ଚ ତୁମ୍ହାକଂ ପରମତ୍ଥୋ''ତି। ଥେରୋ ଆହ ''କିନ୍ତି, ମହାରାଜ, ଇଦଂ ଦୁକ୍ଖଂ ନିରୁଜ୍ଝେୟ୍ୟ, ଅଞ୍ଞଞ୍ଚ ଦୁକ୍ଖଂ ନ ଉପ୍ପଜ୍ଜେୟ୍ୟାତି। ଏତଦତ୍ଥା, ମହାରାଜ, ଅମ୍ହାକଂ ପବ୍ବଜ୍ଜା, ଅନୁପାଦା ପରିନିବ୍ବାନଂ ଖୋ ପନ ଅମ୍ହାକଂ ପରମତ୍ଥୋ''ତି।

''କିଂ ପନ, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ସବ୍ବେ ଏତଦତ୍ଥାୟ ପବ୍ବଜନ୍ତୀ''ତି? ''ନ ହି, ମହାରାଜ, କେଚି ଏତଦତ୍ଥାୟ ପବ୍ବଜନ୍ତି, କେଚି ରାଜାଭିନୀତା [ରାଜଭୀତିତା (ସୀ।)] ପବ୍ବଜନ୍ତି, କେଚି ଚୋରାଭିନୀତା [ଚୋରଭୀତିତା (ସୀ।)] ପବ୍ବଜନ୍ତି, କେଚି ଇଣଟ୍ଟା ପବ୍ବଜନ୍ତି, କେଚି ଆଜୀୱିକତ୍ଥାୟ ପବ୍ବଜନ୍ତି, ଯେ ପନ ସମ୍ମା ପବ୍ବଜନ୍ତି, ତେ ଏତଦତ୍ଥାୟ ପବ୍ବଜନ୍ତୀ''ତି।

''ତ୍ୱଂ ପନ, ଭନ୍ତେ, ଏତଦତ୍ଥାୟ ପବ୍ବଜିତୋସୀ''ତି? ''ଅହଂ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଦହରକୋ ସନ୍ତୋ ପବ୍ବଜିତୋ, ନ ଜାନାମି ଇମସ୍ସ ନାମତ୍ଥାୟ ପବ୍ବଜାମୀତି, ଅପି ଚ ଖୋ ମେ ଏୱଂ ଅହୋସି 'ପଣ୍ଡିତା ଇମେ ସମଣା ସକ୍ୟପୁତ୍ତିୟା, ତେ ମଂ ସିକ୍ଖାପେସ୍ସନ୍ତୀ'ତି, ସ୍ୱାହଂ ତେହି ସିକ୍ଖାପିତୋ ଜାନାମି ଚ ପସ୍ସାମି ଚ 'ଇମସ୍ସ ନାମତ୍ଥାୟ ପବ୍ବଜ୍ଜା'''ତି।

''କଲ୍ଲୋସି , ଭନ୍ତେ ନାଗସେନା''ତି।

ପବ୍ବଜ୍ଜପଞ୍ହୋ ପଞ୍ଚମୋ।

୬। ପଟିସନ୍ଧିପଞ୍ହୋ

୬। ରାଜା ଆହ ''ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ଅତ୍ଥି କୋଚି ମତୋ ନ ପଟିସନ୍ଦହତୀ''ତି। ଥେରୋ ଆହ ''କୋଚି ପଟିସନ୍ଦହତି, କୋଚି ନ ପଟିସନ୍ଦହତୀ''ତି। ''କୋ ପଟିସନ୍ଦହତି, କୋ ନ ପଟିସନ୍ଦହତୀ''ତି? ''ସକିଲେସୋ, ମହାରାଜ, ପଟିସନ୍ଦହତି, ନିକ୍କିଲେସୋ ନ ପଟିସନ୍ଦହତୀ''ତି। ''ତ୍ୱଂ ପନ, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ପଟିସନ୍ଦହିସ୍ସସୀ''ତି? ''ସଚେ, ମହାରାଜ, ସଉପାଦାନୋ ଭୱିସ୍ସାମି ପଟିସନ୍ଦହିସ୍ସାମି, ସଚେ ଅନୁପାଦାନୋ ଭୱିସ୍ସାମି ନ ପଟିସନ୍ଦହିସ୍ସାମୀ''ତି।

''କଲ୍ଲୋସି, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନା''ତି।

ପଟିସନ୍ଧିପଞ୍ହୋ ଛଟ୍ଠୋ।

୭। ଯୋନିସୋମନସିକାରପଞ୍ହୋ

୭। ରାଜା ଆହ ''ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ଯୋ ନ ପଟିସନ୍ଦହତି, ନନୁ ସୋ ଯୋନିସୋ ମନସିକାରେନ ନ ପଟିସନ୍ଦହତୀ''ତି? ''ଯୋନିସୋ ଚ ମହାରାଜ, ମନସିକାରେନ ପଞ୍ଞାୟ ଚ ଅଞ୍ଞେହି ଚ କୁସଲେହି ଧମ୍ମେହୀ''ତି। ''ନନୁ, ଭନ୍ତେ, ଯୋନିସୋ ମନସିକାରୋ ଯେୱ ପଞ୍ଞା''ତି? ''ନ ହି, ମହାରାଜ, ଅଞ୍ଞୋ ମନସିକାରୋ, ଅଞ୍ଞା ପଞ୍ଞା, ଇମେସଂ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଅଜେଳକଗୋଣମହିଂସଓଟ୍ଠଗଦ୍ରଭାନମ୍ପି ମନସିକାରୋ ଅତ୍ଥି, ପଞ୍ଞା ପନ ତେସଂ ନତ୍ଥୀ''ତି।

‘‘କଲ୍ଲୋସି, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନା’’ତି।

ଯୋନିସୋମନସିକାରପଞ୍ହୋ ସତ୍ତମୋ।

୮। ମନସିକାରଲକ୍ଖଣପଞ୍ହୋ

୮। ରାଜା ଆହ ‘‘କିଂଲକ୍ଖଣୋ, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ମନସିକାରୋ, କିଂଲକ୍ଖଣା ପଞ୍ଞା’’ତି? ‘‘ଊହନଲକ୍ଖଣୋ ଖୋ, ମହାରାଜ, ମନସିକାରୋ, ଛେଦନଲକ୍ଖଣା ପଞ୍ଞା’’ତି।

‘‘କଥଂ ଊହନଲକ୍ଖଣୋ ମନସିକାରୋ, କଥଂ ଛେଦନଲକ୍ଖଣା ପଞ୍ଞା, ଓପମ୍ମଂ କରୋହୀ’’ତି। ‘‘ଜାନାସି, ତ୍ୱଂ ମହାରାଜ, ଯୱଲାୱକେ’’ତି। ‘‘ଆମ , ଭନ୍ତେ, ଜାନାମୀ’’ତି । ‘‘କଥଂ, ମହାରାଜ, ଯୱଲାୱକା ଯୱଂ ଲୁନନ୍ତୀ’’ତି? ‘‘ୱାମେନ, ଭନ୍ତେ, ହତ୍ଥେନ ଯୱକଲାପଂ ଗହେତ୍ୱା ଦକ୍ଖିଣେନ ହତ୍ଥେନ ଦାତ୍ତଂ ଗହେତ୍ୱା ଦାତ୍ତେନ ଛିନ୍ଦନ୍ତୀ’’ତି।

‘‘ଯଥା, ମହାରାଜ, ଯୱଲାୱକୋ ୱାମେନ ହତ୍ଥେନ ଯୱକଲାପଂ ଗହେତ୍ୱା ଦକ୍ଖିଣେନ ହତ୍ଥେନ ଦାତ୍ତଂ ଗହେତ୍ୱା ଯୱଂ ଛିନ୍ଦତି, ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଯୋଗାୱଚରୋ ମନସିକାରେନ ମାନସଂ ଗହେତ୍ୱା ପଞ୍ଞାଯ କିଲେସେ ଛିନ୍ଦତି, ଏୱଂ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଊହନଲକ୍ଖଣୋ ମନସିକାରୋ, ଏୱଂ ଛେଦନଲକ୍ଖଣା ପଞ୍ଞା’’ତି।

‘‘କଲ୍ଲୋସି, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନା’’ତି।

ମନସିକାରଲକ୍ଖଣପଞ୍ହୋ ଅଟ୍ଠମୋ।

୯। ସୀଲଲକ୍ଖଣପଞ୍ହୋ

୯। ରାଜା ଆହ ‘‘ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ଯଂ ପନେତଂ ବ୍ରୂସି ‘ଅଞ୍ଞେହି ଚ କୁସଲେହି ଧମ୍ମେହୀ’ତି, କତମେ ତେ କୁସଲା ଧମ୍ମା’’ତି? ‘‘ସୀଲଂ, ମହାରାଜ, ସଦ୍ଧା ୱୀରିଯଂ ସତି ସମାଧି, ଇମେ ତେ କୁସଲା ଧମ୍ମା’’ତି। ‘‘କିଂଲକ୍ଖଣଂ, ଭନ୍ତେ, ସୀଲ’’ନ୍ତି? ‘‘ପତିଟ୍ଠାନଲକ୍ଖଣଂ, ମହାରାଜ, ସୀଲଂ ସବ୍ବେସଂ କୁସଲାନଂ ଧମ୍ମାନଂ, ଇନ୍ଦ୍ରିଯବଲବୋଜ୍ଝଙ୍ଗମଗ୍ଗଙ୍ଗସତିପଟ୍ଠାନସମ୍ମପ୍ପଧାନଇଦ୍ଧିପାଦଝାନୱିମୋକ୍ଖସ- ମାଧିସମାପତ୍ତୀନଂ ସୀଲଂ ପତିଟ୍ଠଂ, ସୀଲେ ପତିଟ୍ଠିତୋ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଯୋଗାୱଚରୋ ସୀଲଂ ନିସ୍ସାଯ ସୀଲେ ପତିଟ୍ଠାଯ ପଞ୍ଚିନ୍ଦ୍ରିଯାନି ଭାୱେତି ସଦ୍ଧିନ୍ଦ୍ରିଯଂ ୱୀରିଯିନ୍ଦ୍ରିଯଂ ସତିନ୍ଦ୍ରିଯଂ ସମାଧିନ୍ଦ୍ରିଯଂ ପଞ୍ଞିନ୍ଦ୍ରିଯନ୍ତି, ସବ୍ବେ କୁସଲା ଧମ୍ମା ନ ପରିହାଯନ୍ତୀ’’ତି। ‘‘ଓପମ୍ମଂ କରୋହୀ’’ତି। ‘‘ଯଥା, ମହାରାଜ , ଯେ କେଚି ବୀଜଗାମଭୂତଗାମା ୱୁଡ୍ଢିଂ ୱିରୂଳ୍ହିଂ ୱେପୁଲ୍ଲଂ ଆପଜ୍ଜନ୍ତି, ସବ୍ବେ ତେ ପଥୱିଂ ନିସ୍ସାଯ ପଥୱିଯଂ ପତିଟ୍ଠାଯ ୱୁଡ୍ଢିଂ ୱିରୂଳ୍ହିଂ ୱେପୁଲ୍ଲଂ ଆପଜ୍ଜନ୍ତି। ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଯୋଗାୱଚରୋ ସୀଲଂ ନିସ୍ସାଯ ସୀଲେ ପତିଟ୍ଠାଯ ପଞ୍ଚିନ୍ଦ୍ରିଯାନି ଭାୱେତି ସଦ୍ଧିନ୍ଦ୍ରିଯଂ ୱୀରିଯିନ୍ଦ୍ରିଯଂ ସତିନ୍ଦ୍ରିଯଂ ସମାଧିନ୍ଦ୍ରିଯଂ ପଞ୍ଞିନ୍ଦ୍ରିଯ’’ନ୍ତି।

‘‘ଭିଯ୍ୟୋ ଓପମ୍ମଂ କରୋହୀ’’ତି। ‘‘ଯଥା, ମହାରାଜ, ଯେ କେଚି ବଲକରଣୀଯା କମ୍ମନ୍ତା କଯିରନ୍ତି, ସବ୍ବେ ତେ ପଥୱିଂ ନିସ୍ସାଯ ପଥୱିଯଂ ପତିଟ୍ଠାଯ କଯିରନ୍ତି। ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଯୋଗାୱଚରୋ ସୀଲଂ ନିସ୍ସାଯ ସୀଲେ ପତିଟ୍ଠାଯ ପଞ୍ଚିନ୍ଦ୍ରିଯାନି ଭାୱେତି ସଦ୍ଧିନ୍ଦ୍ରିଯଂ ୱୀରିଯିନ୍ଦ୍ରିଯଂ ସତିନ୍ଦ୍ରିଯଂ ସମାଧିନ୍ଦ୍ରିଯଂ ପଞ୍ଞିନ୍ଦ୍ରିଯ’’ନ୍ତି ।

‘‘ଭିଯ୍ୟୋ ଓପମ୍ମଂ କରୋହୀ’’ତି। ‘‘ଯଥା, ମହାରାଜ, ନଗରୱଡ୍ଢକୀ ନଗରଂ ମାପେତୁକାମୋ ପଠମଂ ନଗରଟ୍ଠାନଂ ସୋଧାପେତ୍ୱା ଖାଣୁକଣ୍ଟକଂ ଅପକଡ୍ଢାପେତ୍ୱା ଭୂମିଂ ସମଂ କାରାପେତ୍ୱା ତତୋ ଅପରଭାଗେ ୱୀଥିଚତୁକ୍କସିଙ୍ଘାଟକାଦିପରିଚ୍ଛେଦେନ ୱିଭଜିତ୍ୱା ନଗରଂ ମାପେତି। ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଯୋଗାୱଚରୋ ସୀଲଂ ନିସ୍ସାଯ ସୀଲେ ପତିଟ୍ଠାଯ ପଞ୍ଚିନ୍ଦ୍ରିଯାନି ଭାୱେତି ସଦ୍ଧିନ୍ଦ୍ରିଯଂ ୱୀରିଯିନ୍ଦ୍ରିଯଂ ସତିନ୍ଦ୍ରିଯଂ ସମାଧିନ୍ଦ୍ରିଯଂ ପଞ୍ଞିନ୍ଦ୍ରିଯ’’ନ୍ତି।

‘‘ଭିଯ୍ୟୋ ଓପମ୍ମଂ କରୋହୀ’’ତି। ‘‘ଯଥା, ମହାରାଜ, ଲଙ୍ଘକୋ ସିପ୍ପଂ ଦସ୍ସେତୁକାମୋ ପଥୱିଂ ଖଣାପେତ୍ୱା ସକ୍ଖରକଥଲଂ ଅପକଡ୍ଢାପେତ୍ୱା ଭୂମିଂ ସମଂ କାରାପେତ୍ୱା ମୁଦୁକାଯ ଭୂମିଯା ସିପ୍ପଂ ଦସ୍ସେତି। ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଯୋଗାୱଚରୋ ସୀଲଂ ନିସ୍ସାଯ ସୀଲେ ପତିଟ୍ଠାଯ ପଞ୍ଚିନ୍ଦ୍ରିଯାନି ଭାୱେତି ସଦ୍ଧିନ୍ଦ୍ରିଯଂ ୱୀରିଯିନ୍ଦ୍ରିଯଂ ସତିନ୍ଦ୍ରିଯଂ ସମାଧିନ୍ଦ୍ରିଯଂ ପଞ୍ଞିନ୍ଦ୍ରିଯନ୍ତି। ଭାସିତମ୍ପେତଂ, ମହାରାଜ, ଭଗୱତା –

‘‘‘ସୀଲେ ପତିଟ୍ଠାଯ ନରୋ ସପଞ୍ଞୋ, ଚିତ୍ତଂ ପଞ୍ଞଞ୍ଚ ଭାୱଯଂ;

ଆତାପୀ ନିପକୋ ଭିକ୍ଖୁ, ସୋ ଇମଂ ୱିଜଟଯେ ଜଟ'ନ୍ତି [ପସ୍ସ ସଂ। ନି। ୧।୨୩]।

'''ଅଯଂ ପତିଟ୍ଠା ଧରଣୀୱ ପାଣିନଂ, ଇଦଞ୍ଚ ମୂଲଂ କୁସଲାଭିୱୁଡ୍ଢିଯା;

ମୁଖଞ୍ଚିଦଂ ସବ୍ବଜିନାନୁସାସନେ, ଯୋ ସୀଲକ୍ଖନ୍ଧୋ ୱରପାତିମୋକ୍ଖିଯୋ'''ତି।

''କଲ୍ଲୋସି, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନା''ତି।

ସୀଲଲକ୍ଖଣପଞ୍ହୋ ନୱମୋ।

୧୦। ସମ୍ପସାଦନଲକ୍ଖଣସଦ୍ଧାପଞ୍ହୋ

୧୦। ରାଜା ଆହ ''ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, କିଂଲକ୍ଖଣା ସଦ୍ଧା''ତି? ''ସମ୍ପସାଦନଲକ୍ଖଣା ଚ, ମହାରାଜ, ସଦ୍ଧା, ସମ୍ପକ୍ଖନ୍ଦନଲକ୍ଖଣା ଚା''ତି। ''କଥଂ, ଭନ୍ତେ, ସମ୍ପସାଦନଲକ୍ଖଣା ସଦ୍ଧା''ତି? ''ସଦ୍ଧା ଖୋ, ମହାରାଜ, ଉପ୍ପଜ୍ଜମାନା ନୀୱରଣେ ୱିକ୍ଖମ୍ଭେତି, ୱିନୀୱରଣଂ ଚିତ୍ତଂ ହୋତି ଅଚ୍ଛଂ ୱିପ୍ପସନ୍ନଂ ଅନାୱିଲଂ। ଏୱଂ ଖୋ, ମହାରାଜ, ସମ୍ପସାଦନଲକ୍ଖଣା ସଦ୍ଧା''ତି।

''ଓପମ୍ମଂ କରୋହୀ''ତି। ''ଯଥା, ମହାରାଜ, ରାଜା ଚକ୍କୱତ୍ତୀ ଚତୁରଙ୍ଗିନିଯା ସେନାଯ ସଦ୍ଧିଂ ଅଦ୍ଧାନମଗ୍ଗପ୍ପଟିପନ୍ନୋ ପରିତ୍ତଂ ଉଦକଂ ତରେଯ୍ଯ, ତଂ ଉଦକଂ ହତ୍ଥୀହି ଚ ଅସ୍ସେହି ଚ ରଥେହି ଚ ପତ୍ତୀହି ଚ ଖୁଭିତଂ ଭୱେଯ୍ଯ ଆୱିଲଂ ଲୁଳିତଂ କଲଲୀଭୂତଂ। ଉତ୍ତିଣ୍ଣୋ ଚ ରାଜା ଚକ୍କୱତ୍ତୀ ମନୁସ୍ସେ ଆଣାପେଯ୍ଯ 'ପାନୀଯଂ, ଭଣେ, ଆହରଥ, ପିୱିସ୍ସାମୀ'ତି, ରଞ୍ଞୋ ଚ ଉଦକପ୍ପସାଦକୋ ମଣି ଭୱେଯ୍ଯ। 'ଏୱଂ ଦେୱା'ତି ଖୋ ତେ ମନୁସ୍ସା ରଞ୍ଞୋ ଚକ୍କୱତ୍ତିସ୍ସ ପଟିସ୍ସୁତ୍ୱା ତଂ ଉଦକପ୍ପସାଦକଂ ମଣିଂ ଉଦକେ ପକ୍ଖିପେଯ୍ୟୁଂ, ତସ୍ମିଂ ଉଦକେ ପକ୍ଖିତ୍ତମତ୍ତେ ସଙ୍ଖସେୱାଲପଣକଂ ୱିଗଚ୍ଛେଯ୍ଯ, କଦ୍ଦମୋ ଚ ସନ୍ନିସୀଦେଯ୍ଯ, ଅଚ୍ଛଂ ଭୱେଯ୍ଯ ଉଦକଂ ୱିପ୍ପସନ୍ନଂ ଅନାୱିଲଂ। ତତୋ ରଞ୍ଞୋ ଚକ୍କୱତ୍ତିସ୍ସ ପାନୀଯଂ ଉପନାମେଯ୍ୟୁଂ 'ପିୱତୁ, ଦେୱ, ପାନୀଯ'ନ୍ତି।

''ଯଥା, ମହାରାଜ, ଉଦକଂ, ଏୱଂ ଚିତ୍ତଂ ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ, ଯଥା ତେ ମନୁସ୍ସା, ଏୱଂ ଯୋଗାୱଚରୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ, ଯଥା ସଙ୍ଖସେୱାଲପଣକଂ କଦ୍ଦମୋ ଚ, ଏୱଂ କିଲେସା ଦଟ୍ଠବ୍ବା। ଯଥା ଉଦକପ୍ପସାଦକୋ ମଣି, ଏୱଂ ସଦ୍ଧା ଦଟ୍ଠବ୍ବା, ଯଥା ଉଦକପ୍ପସାଦକେ ମଣିମ୍ହି ଉଦକେ ପକ୍ଖିତ୍ତମତ୍ତେ ସଙ୍ଖସେୱାଲପଣକଂ ୱିଗଚ୍ଛେଯ୍ଯ, କଦ୍ଦମୋ ଚ ସନ୍ନିସୀଦେଯ୍ଯ, ଅଚ୍ଛଂ ଭୱେଯ୍ଯ ଉଦକଂ ୱିପ୍ପସନ୍ନଂ ଅନାୱିଲଂ, ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ସଦ୍ଧା ଉପ୍ପଜ୍ଜମାନା ନୀୱରଣେ ୱିକ୍ଖମ୍ଭେତି, ୱିନୀୱରଣଂ ଚିତ୍ତଂ ହୋତି ଅଚ୍ଛଂ ୱିପ୍ପସନ୍ନଂ ଅନାୱିଲଂ, ଏୱଂ ଖୋ, ମହାରାଜ, ସମ୍ପସାଦନଲକ୍ଖଣା ସଦ୍ଧା''ତି।

''କଲ୍ଲୋସି, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନା''ତି।

ସମ୍ପସାଦନଲକ୍ଖଣସଦ୍ଧାପଞ୍ହୋ ଦସମୋ।

୧୧। ସମ୍ପକ୍ଖନ୍ଦନଲକ୍ଖଣସଦ୍ଧାପଞ୍ହୋ

୧୧। ''କଥଂ , ଭନ୍ତେ, ସମ୍ପକ୍ଖନ୍ଦନଲକ୍ଖଣା ସଦ୍ଧା''ତି,? ''ଯଥା, ମହାରାଜ, ଯୋଗାୱଚରୋ ଅଞ୍ଞେସଂ ଚିତ୍ତଂ ୱିମୁତ୍ତଂ ପସ୍ସିତ୍ୱା ସୋତାପତ୍ତିଫଲେ ୱା ସକଦାଗାମିଫଲେ ୱା ଅନାଗାମିଫଲେ ୱା ଅରହତ୍ତେ ୱା ସମ୍ପକ୍ଖନ୍ଦତି ଯୋଗଂ କରୋତି ଅପ୍ପତ୍ତସ୍ସ ପତ୍ତିଯା ଅନଧିଗତସ୍ସ ଅଧିଗମାଯ ଅସଚ୍ଛିକତସ୍ସ ସଚ୍ଛିକିରିଯାଯ। ଏୱଂ ଖୋ, ମହାରାଜ, ସମ୍ପକ୍ଖନ୍ଦନଲକ୍ଖଣା ସଦ୍ଧା''ତି।

''ଓପମ୍ମଂ କରୋହୀ''ତି। ''ଯଥା, ମହାରାଜ, ଉପରିପବ୍ବତେ ମହାମେଘୋ ଅଭିପ୍ପୱସ୍ସେଯ୍ଯ, ତଂ ଉଦକଂ ଯଥାନିନ୍ନଂ ପୱତ୍ତମାନଂ ପବ୍ବତକନ୍ଦରପଦରସାଖା ପରିପୂରେତ୍ୱା ନଦିଂ ପରିପୂରେଯ୍ଯ, ସା ଉଭତୋ କୂଲାନି ସଂୱିସ୍ସନ୍ଦନ୍ତୀ ଗଚ୍ଛେଯ୍ଯ, ଅଥ ମହାଜନକାଯୋ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ତସ୍ସା ନଦିଯା ଉତ୍ତାନତଂ ୱା ଗମ୍ଭୀରତଂ ୱା ଅଜାନନ୍ତୋ ଭୀତୋ ୱିତ୍ଥତୋ ତୀରେ ତିଟ୍ଠେଯ୍ଯ, ଅଥଞ୍ଞତରୋ ପୁରିସୋ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ଅତ୍ତନୋ ଥାମଞ୍ଚ ବଲଞ୍ଚ ସମ୍ପସ୍ସନ୍ତୋ ଗାଳ୍ହଂ କଚ୍ଛଂ ବନ୍ଧିତ୍ୱା ପକ୍ଖନ୍ଦିତ୍ୱା ତରେଯ୍ଯ, ତଂ ତିଣ୍ଣଂ ପସ୍ସିତ୍ୱା ମହାଜନକାଯୋପି ତରେଯ୍ଯ। ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଯୋଗାୱଚରୋ ଅଞ୍ଞେସଂ ଚିତ୍ତଂ ୱିମୁତ୍ତଂ ପସ୍ସିତ୍ୱା ସୋତାପତ୍ତିଫଲେ ୱା ସକଦାଗାମିଫଲେ ୱା ଅନାଗାମିଫଲେ ୱା ଅରହତ୍ତେ ୱା ସମ୍ପକ୍ଖନ୍ଦତି ଯୋଗଂ କରୋତି ଅପ୍ପତ୍ତସ୍ସ ପତ୍ତିଯା ଅନଧିଗତସ୍ସ ଅଧିଗମାଯ ଅସଚ୍ଛିକତସ୍ସ ସଚ୍ଛିକିରିଯାଯ। ଏୱଂ ଖୋ, ମହାରାଜ, ସମ୍ପକ୍ଖନ୍ଦନଲକ୍ଖଣା ସଦ୍ଧାତି। ଭାସିତମ୍ପେତଂ, ମହାରାଜ,

ଭଗୱତା ସଂଯୁତ୍ତନିକାଯୱରେ –

‘‘‘ସଦ୍ଧାଯ ତରତୀ ଓଘଂ, ଅପ୍ପମାଦେନ ଅଣ୍ଣୱଂ;

ୱୀରିଯେନ ଦୁକ୍ଖମଚ୍ଚେତି, ପଞ୍ଞାଯ ପରିସୁଜ୍ଝତୀ’’’ତି [ପସ୍ସ ସଂ। ନି। ୧।୨୪୬]।

‘‘କଲ୍ଲୋସି, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନା’’ତି।

ସମ୍ପକ୍ଖନ୍ଦନଲକ୍ଖଣସଦ୍ଧାପଞ୍ହୋ ଏକାଦସମୋ।

୧୨। ୱୀରିଯଲକ୍ଖଣପଞ୍ହୋ

୧୨। ରାଜା ଆହ ‘‘ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, କିଂଲକ୍ଖଣଂ ୱୀରିଯ’’ନ୍ତି? ‘‘ଉପତ୍ଥମ୍ଭନଲକ୍ଖଣଂ, ମହାରାଜ, ୱୀରିଯଂ, ୱୀରିଯୂପତ୍ଥମ୍ଭିତା ସବ୍ବେ କୁସଲା ଧମ୍ମା ନ ପରିହାଯନ୍ତୀ’’ତି।

‘‘ଓପମ୍ମଂ କରୋହୀ’’ତି। ‘‘ଯଥା, ମହାରାଜ, ପୁରିସୋ ଗେହେ ପତନ୍ତେ ଅଞ୍ଞେନ ଦାରୁନା ଉପତ୍ଥମ୍ଭେଯ୍ୟ, ଉପତ୍ଥମ୍ଭିତଂ ସନ୍ତଂ ଏୱଂ ତଂ ଗେହଂ ନ ପତେଯ୍ୟ। ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଉପତ୍ଥମ୍ଭନଲକ୍ଖଣଂ ୱୀରିଯଂ, ୱୀରିଯୂପତ୍ଥମ୍ଭିତା ସବ୍ବେ କୁସଲା ଧମ୍ମା ନ ପରିହାଯନ୍ତୀ’’ତି।

‘‘ଭିୟ୍ୟୋ ଓପମ୍ମଂ କରୋହୀ’’ତି। ‘‘ଯଥା, ମହାରାଜ, ପରିତ୍ତକଂ ସେନଂ ମହତୀ ସେନା ଭଞ୍ଜେଯ୍ୟ, ତତୋ ରାଜା ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞଂ ଅନୁସ୍ସାରେଯ୍ୟ ଅନୁପେସେଯ୍ୟ ଅତ୍ତନୋ ପରିତ୍ତକାଯ ସେନାଯ ବଲଂ ଅନୁପଦଂ ଦଦେୟ୍ୟ, ତାଯ ସଦ୍ଧିଂ ପରିତ୍ତକା ସେନା ମହତିଂ ସେନଂ ଭଞ୍ଜେଯ୍ୟ। ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଉପତ୍ଥମ୍ଭନଲକ୍ଖଣଂ ୱୀରିଯଂ, ୱୀରିଯୂପତ୍ଥମ୍ଭିତା ସବ୍ବେ କୁସଲା ଧମ୍ମା ନ ପରିହାଯନ୍ତି। ଭାସିତମ୍ପେତଂ , ମହାରାଜ, ଭଗୱତା – ‘ୱୀରିଯୱା ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅରିଯସାୱକୋ ଅକୁସଲଂ ପଜହତି, କୁସଲଂ ଭାୱେତି। ସାୱଜ୍ଜଂ ପଜହତି, ଅନୱଜ୍ଜଂ ଭାୱେତି। ସୁଦ୍ଧମତ୍ତାନଂ ପରିହରତୀ’’’ତି।

‘‘କଲ୍ଲୋସି, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନା’’ତି।

ୱୀରିଯଲକ୍ଖଣପଞ୍ହୋ ଦ୍ୱାଦସମୋ।

୧୩। ସତିଲକ୍ଖଣପଞ୍ହୋ

୧୩। ରାଜା ଆହ ‘‘ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, କିଂଲକ୍ଖଣା ସତୀ’’ତି? ‘‘ଅପିଲାପନଲକ୍ଖଣା, ମହାରାଜ, ସତି, ଉପଗ୍ଗଣ୍ହନଲକ୍ଖଣା ଚା’’ତି। ‘‘କଥଂ, ଭନ୍ତେ, ଅପିଲାପନଲକ୍ଖଣା ସତୀ’’ତି? ‘‘ସତି, ମହାରାଜ, ଉପ୍ପଜ୍ଜମାନା କୁସଲାକୁସଲସାୱଜ୍ଜାନୱଜ୍ଜହୀନପ୍ପଣୀତକଣ୍ହସୁକ୍କସପ୍ପଟିଭାଗଧମ୍ମେ ଅପିଲାପେତି ‘ଇମେ ଚତ୍ତାରୋ ସତିପଟ୍ଠାନା, ଇମେ ଚତ୍ତାରୋ ସମ୍ମପ୍ପଧାନା, ଇମେ ଚତ୍ତାରୋ ଇଦ୍ଧିପାଦା, ଇମାନି ପଞ୍ଚିନ୍ଦ୍ରିଯାନି, ଇମାନି ପଞ୍ଚ ବଲାନି, ଇମେ ସତ୍ତ ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗା, ଅଯଂ ଅରିଯୋ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକୋ ମଗ୍ଗୋ, ଅଯଂ ସମଥୋ, ଅଯଂ ୱିପସ୍ସନା, ଅଯଂ ୱିଜ୍ଜା, ଅଯଂ ୱିମୁତ୍ତୀ’ତି। ତତୋ ଯୋଗାୱଚରୋ ସେୱିତବ୍ବେ ଧମ୍ମେ ସେୱତି, ଅସେୱିତବ୍ବେ ଧମ୍ମେ ନ ସେୱତି। ଭଜିତବ୍ବେ ଧମ୍ମେ ଭଜତି ଅଭଜିତ୍ତବ୍ବେ ଧମ୍ମେ ନ ଭଜତି। ଏୱଂ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଅପିଲାପନଲକ୍ଖଣା ସତୀ’’ତି।

‘‘ଓପମ୍ମଂ କରୋହୀ’’ତି। ‘‘ଯଥା, ମହାରାଜ, ରଞ୍ଞୋ ଚକ୍କୱତ୍ତିସ୍ସ ଭଣ୍ଡାଗାରିକୋ ରାଜାନଂ ଚକ୍କୱତ୍ତିଂ ସାଯଂ ପାତଂ ଯସଂ ସରାପେତି ‘ଏତ୍ତକା, ଦେୱ, ତେ ହତ୍ଥୀ, ଏତ୍ତକା ଅସ୍ସା, ଏତ୍ତକା ରଥା, ଏତ୍ତକା ପତ୍ତୀ, ଏତ୍ତକଂ ହିରଞ୍ଞଂ, ଏତ୍ତକଂ ସୁୱଣ୍ଣଂ, ଏତ୍ତକଂ ସାପତେଯ୍ୟଂ, ତଂ ଦେୱୋ ସରତୂ’ତି ରଞ୍ଞୋ ସାପତେଯ୍ୟଂ ଅପିଲାପେତି। ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ସତି ଉପ୍ପଜ୍ଜମାନା କୁସଲାକୁସଲସାୱଜ୍ଜାନୱଜ୍ଜହୀନପ୍ପଣୀତକଣ୍ହସୁକ୍କସପ୍ପଟିଭାଗଧମ୍ମେ ଅପିଲାପେତି ‘ଇମେ ଚତ୍ତାରୋ ସତିପଟ୍ଠାନା, ଇମେ ଚତ୍ତାରୋ ସମ୍ମପ୍ପଧାନା, ଇମେ ଚତ୍ତାରୋ ଇଦ୍ଧିପାଦା, ଇମାନି ପଞ୍ଚିନ୍ଦ୍ରିଯାନି, ଇମାନି ପଞ୍ଚ ବଲାନି, ଇମେ ସତ୍ତ ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗା, ଅଯଂ ଅରିଯୋ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକୋ ମଗ୍ଗୋ, ଅଯଂ ସମଥୋ, ଅଯଂ ୱିପସ୍ସନା, ଅଯଂ ୱିଜ୍ଜା, ଅଯଂ ୱିମୁତ୍ତୀ’ତି। ତତୋ ଯୋଗାୱଚରୋ ସେୱିତବ୍ବେ ଧମ୍ମେ ସେୱତି, ଅସେୱିତବ୍ବେ ଧମ୍ମେ ନ ସେୱତି। ଭଜିତବ୍ବେ ଧମ୍ମେ ଭଜତି, ଅଭଜିତବ୍ବେ ଧମ୍ମେ ନ ଭଜତି। ଏୱଂ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଅପିଲାପନଲକ୍ଖଣା ସତୀ’’ତି।

‘‘କଥଂ, ଭନ୍ତେ, ଉପଗ୍ଗଣ୍ହନଲକ୍ଖଣା ସତୀ’’ତି? ‘‘ସତି, ମହାରାଜ, ଉପ୍ପଜ୍ଜମାନା ହିତାହିତାନଂ ଧମ୍ମାନଂ ଗତିଯୋ ସମନ୍ୱେତି ‘ଇମେ ଧମ୍ମା ହିତା, ଇମେ ଧମ୍ମା ଅହିତା। ଇମେ ଧମ୍ମା ଉପକାରା, ଇମେ ଧମ୍ମା ଅନୁପକାରା’ତି। ତତୋ ଯୋଗାୱଚରୋ ଅହିତେ ଧମ୍ମେ ଅପନୁଦେତି, ହିତେ ଧମ୍ମେ ଉପଗ୍ଗଣ୍ହାତି। ଅନୁପକାରେ ଧମ୍ମେ ଅପନୁଦେତି, ଉପକାରେ ଧମ୍ମେ ଉପଗ୍ଗଣ୍ହାତି। ଏୱଂ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଉପଗ୍ଗଣ୍ହନଲକ୍ଖଣା ସତୀ’’ତି।

‘‘ଓପମ୍ମଂ କରୋହୀ’’ତି। ‘‘ଯଥା, ମହାରାଜ, ରଞ୍ଞୋ ଚକ୍କୱତ୍ତିସ୍ସ ପରିଣାଯକରତନଂ ରଞ୍ଞୋ ହିତାହିତେ ଜାନାତି ‘ଇମେ ରଞ୍ଞୋ ହିତା, ଇମେ ଅହିତା। ଇମେ ଉପକାରା, ଇମେ ଅନୁପକାରା’ତି। ତତୋ ଅହିତେ ଅପନୁଦେତି, ହିତେ ଉପଗ୍ଗଣ୍ହାତି। ଅନୁପକାରେ ଅପନୁଦେତି, ଉପକାରେ ଉପଗ୍ଗଣ୍ହାତି। ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ସତି ଉପ୍ପଜ୍ଜମାନା ହିତାହିତାନଂ ଧମ୍ମାନଂ ଗତିଯୋ ସମନ୍ୱେତି ‘ଇମେ ଧମ୍ମା ହିତା, ଇମେ ଧମ୍ମା ଅହିତା। ଇମେ ଧମ୍ମା ଉପକାରା, ଇମେ ଧମ୍ମା ଅନୁପକାରା’ତି। ତତୋ ଯୋଗାୱଚରୋ ଅହିତେ ଧମ୍ମେ ଅପନୁଦେତି, ହିତେ ଧମ୍ମେ ଉପଗ୍ଗଣ୍ହା’ତି। ଅନୁପକାରେ ଧମ୍ମେ ଅପନୁଦେତି, ଉପକାରେ ଦମ୍ମେ ଉପଗ୍ଗଣ୍ହାତି। ଏୱଂ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଉପଗ୍ଗଣ୍ହନଲକ୍ଖଣା ସତି। ଭାସିତମ୍ପେତଂ, ମହାରାଜ, ଭଗୱତା – ‘ସତିଞ୍ଚ ଖ୍ୱାହଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସବ୍ବତ୍ଥିକଂ ୱଦାମୀ’’’ତି।

‘‘କଲ୍ଲୋସି , ଭନ୍ତେ ନାଗସେନା’’ତି।

ସତିଲକ୍ଖଣପଞ୍ହୋ ତେରସମୋ।

୧୪। ସମାଧିପଞ୍ହୋ

୧୪। ରାଜା ଆହ ‘‘ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, କିଂଲକ୍ଖଣୋ ସମାଧୀ’’ତି? ‘‘ପମୁଖଲକ୍ଖଣୋ, ମହାରାଜ, ସମାଧି, ଯେ କେଚି କୁସଲା ଧମ୍ମା, ସବ୍ବେ ତେ ସମାଧିପମୁଖା ହୋନ୍ତି ସମାଧିନିନ୍ନା ସମାଧିପୋଣା ସମାଧିପବ୍ଭାରା’’ତି।

‘‘ଓପମ୍ମଂ କରୋହୀ’’ତି। ‘‘ଯଥା, ମହାରାଜ, କୂଟାଗାରସ୍ସ ଯା ଯାଚି ଗୋପାନସିଯୋ, ସବ୍ବା ତା କୂଟଙ୍ଗମା ହୋନ୍ତି କୂଟନିନ୍ନା କୂଟସମୋସରଣା, କୂଟଂ ତାସଂ ଅଗ୍ଗମକ୍ଖାଯତି। ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଯେ କେଚି କୁସଲା ଧମ୍ମା, ସବ୍ବେ ତେ ସମାଧିପମୁଖା ହୋନ୍ତି ସମାଧିନିନ୍ନା ସମାଧିପୋଣା ସମାଧିପବ୍ଭାରାତି।

‘‘ଭିଯ୍ୟୋ ଓପମ୍ମଂ କରୋହୀ’’ତି। ‘‘ଯଥା, ମହାରାଜ, କୋଚି ରାଜା ଚତୁରଙ୍ଗିନିଯା ସେନାଯ ସଦ୍ଧିଂ ସଙ୍ଗାମଂ ଓତରେଯ୍ୟ, ସବ୍ବାୱ ସେନା ହତ୍ଥୀ ଚ ଅସ୍ସା ଚ ରଥା ଚ ପତ୍ତୀ ଚ ତପ୍ପମୁଖା [ତମ୍ପମୁଖା (ସ୍ୟା। କ।)] ଭୱେଯ୍ୟୁଂ ତନ୍ନିନ୍ନା ତପ୍ପୋଣା ତପ୍ପବ୍ଭାରା ତଂ ଯେୱ ଅନୁପରିଯାଯେଯ୍ୟୁଂ। ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଯେ କେଚି କୁସଲା ଧମ୍ମା, ସବ୍ବେ ତେ ସମାଧିପମୁଖା ହୋନ୍ତି ସମାଧିନିନ୍ନା ସମାଧିପୋଣା ସମାଧିପବ୍ଭାରା। ଏୱଂ ଖୋ, ମହାରାଜ, ପମୁଖଲକ୍ଖଣୋ ସମାଧି। ଭାସିତମ୍ପେତଂ, ମହାରାଜ, ଭଗୱତା – ‘‘ସମାଧିଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭାୱେଥ, ସମାହିତୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ଯଥାଭୂତଂ ପଜାନାତୀ’’ତି।

‘‘କଲ୍ଲୋସି, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନା’’ତି।

ସମାଧିପଞ୍ହୋ ଚୁଦ୍ଦସମୋ।

୧୫। ପଞ୍ଞାଲକ୍ଖଣପଞ୍ହୋ

୧୫। ରାଜା ଆହ ‘‘ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, କିଂଲକ୍ଖଣା ପଞ୍ଞା’’ତି? ‘‘ପୁବ୍ବେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ମଯା ୱୁତ୍ତଂ ‘ଛେଦନଲକ୍ଖଣା ପଞ୍ଞା’ତି, ଅପି ଚ ଓଭାସନଲକ୍ଖଣା ପଞ୍ଞା’’ତି। ‘‘କଥଂ, ଭନ୍ତେ, ଓଭାସନଲକ୍ଖଣା ପଞ୍ଞା’’ତି? ‘‘ପଞ୍ଞା, ମହାରାଜ, ଉପ୍ପଜ୍ଜମାନା ଅୱିଜ୍ଜନ୍ଧକାରଂ ୱିଧମେତି, ୱିଜ୍ଜୋଭାସଂ ଜନେତି, ଞାଣାଲୋକଂ ୱିଦଂସେତି, ଅରିଯସଚ୍ଚାନି ପାକଟାନି କରୋତି। ତତୋ ଯୋଗାୱଚରୋ ‘ଅନିଚ୍ଚ’ନ୍ତି ୱା ‘ଦୁକ୍ଖ’ନ୍ତି ୱା ‘ଅନତ୍ତା’ତି ୱା ସମ୍ମପ୍ପଞ୍ଞାଯ ପସ୍ସତୀ’’ତି।

‘‘ଓପମ୍ମଂ କରୋହୀ’’ତି। ‘‘ଯଥା, ମହାରାଜ, ପୁରିସୋ ଅନ୍ଧକାରେ ଗେହେ ପଦୀପଂ ପୱେସେଯ୍ୟ, ପୱିଟ୍ଠୋ ପଦୀପୋ ଅନ୍ଧକାରଂ ୱିଧମେତି, ଓଭାସଂ ଜନେତି, ଆଲୋକଂ ୱିଦଂସେତି, ରୂପାନି ପାକଟାନି କରୋତି। ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ପଞ୍ଞା ଉପ୍ପଜ୍ଜମାନା ଅୱିଜ୍ଜନ୍ଧକାରଂ ୱିଧମେତି,

ୱିଜ୍ଜୋଭାସଂ ଜନେତି, ଞାଣାଲୋକଂ ୱିଦଂସେତି, ଅରିୟସଚ୍ଚାନି ପାକଟାନି କରୋତି। ତତୋ ଯୋଗାୱଚରୋ ‘ଅନିଚ୍ଚ’ନ୍ତି ୱା ‘ଦୁକ୍ଖ’ନ୍ତି ୱା ‘ଅନତ୍ତା’ତି ୱା ସମ୍ମପ୍ପଞ୍ଞାୟ ପସ୍ସତି। ଏୱଂ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଓଭାସନଲକ୍ଖଣା ପଞ୍ଞା’’ତି।

‘‘କଲ୍ଲୋସି, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନା’’ତି।

ପଞ୍ଞାଲକ୍ଖଣପଞ୍ହୋ ପନ୍ନରସମୋ।

୧୬। ନାନାଧମ୍ମାନଂ ଏକକିଚ୍ଚଅଭିନିପ୍ଫାଦନପଞ୍ହୋ

୧୬। ରାଜା ଆହ ‘‘ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ଇମେ ଧମ୍ମା ନାନା ସନ୍ତା ଏକଂ ଅତ୍ଥଂ ଅଭିନିପ୍ଫାଦେନ୍ତୀ’’ତି? ‘‘ଆମ, ମହାରାଜ, ଇମେ ଧମ୍ମା ନାନା ସନ୍ତା ଏକଂ ଅତ୍ଥଂ ଅଭିନିପ୍ଫାଦେନ୍ତି, କିଲେସେ ହନନ୍ତୀ’’ତି।

‘‘କଥଂ, ଭନ୍ତେ, ଇମେ ଧମ୍ମା ନାନା ସନ୍ତା ଏକଂ ଅତ୍ଥଂ ଅଭିନିପ୍ଫାଦେନ୍ତି, କିଲେସେ ହନନ୍ତି? ଓପମ୍ମଂ କରୋହୀ’’ତି। ‘‘ଯଥା, ମହାରାଜ, ସେନା ନାନା ସନ୍ତା ହତ୍ଥୀ ଚ ଅସ୍ସା ଚ ରଥା ଚ ପତ୍ତୀ ଚ ଏକଂ ଅତ୍ଥଂ ଅଭିନିପ୍ଫାଦେନ୍ତି, ସଙ୍ଗାମେ ପରସେନଂ ଅଭିୱିଜିନନ୍ତି। ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଇମେ ଧମ୍ମା ନାନା ସନ୍ତା ଏକଂ ଅତ୍ଥଂ ଅଭିନିପ୍ଫାଦେନ୍ତି, କିଲେସେ ହନନ୍ତୀ’’ତି।

‘‘କଲ୍ଲୋସି, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନା’’ତି।

ନାନାଧମ୍ମାନଂ ଏକକିଚ୍ଚଅଭିନିପ୍ଫାଦନପଞ୍ହୋ ସୋଳସମୋ।

ମହାୱଗ୍ଗୋ ପଠମୋ।

ଇମସ୍ମିଂ ୱଗ୍ଗେ ସୋଳସ ପଞ୍ହା।

୨। ଅଦ୍ଧାନୱଗ୍ଗୋ

୧। ଧମ୍ମସନ୍ତତିପଞ୍ହୋ

୧। ରାଜା ଆହ ‘‘ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ଯୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ସୋ ଏୱ ସୋ, ଉଦାହୁ ଅଞ୍ଞୋ’’ତି? ଥେରୋ ଆହ ‘‘ନ ଚ ସୋ, ନ ଚ ଅଞ୍ଞୋ’’ତି।

‘‘ଓପମ୍ମଂ କରୋହୀ’’ତି। ‘‘ତଂ କିଂ ମଞ୍ଞସି, ମହାରାଜ, ଯଦା ତ୍ୱଂ ଦହରୋ ତରୁଣୋ ମନ୍ଦୋ ଉତ୍ତାନସେୟ୍ୟକୋ ଅହୋସି, ସୋ ୟେୱ ତ୍ୱଂ ଏତରହି ମହନ୍ତୋ’’ତି? ‘‘ନ ହି, ଭନ୍ତେ, ଅଞ୍ଞୋ ସୋ ଦହରୋ ତରୁଣୋ ମନ୍ଦୋ ଉତ୍ତାନସେୟ୍ୟକୋ ଅହୋସି, ଅଞ୍ଞୋ ଅହଂ ଏତରହି ମହନ୍ତୋ’’ତି। ‘‘ଏୱଂ ସନ୍ତେ ଖୋ, ମହାରାଜ, ମାତାତିପି ନ ଭୱିସ୍ସତି, ପିତାତିପି ନ ଭୱିସ୍ସତି, ଆଚରିୟୋତିପି ନ ଭୱିସ୍ସତି, ସିପ୍ପୱାତିପି ନ ଭୱିସ୍ସତି, ସୀଲୱାତିପି ନ ଭୱିସ୍ସତି, ପଞ୍ଞୱାତିପି ନ ଭୱିସ୍ସତି। କିଂ ନୁ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଅଞ୍ଞା ଏୱ କଲଲସ୍ସ ମାତା, ଅଞ୍ଞା ଅବ୍ବୁଦସ୍ସ ମାତା, ଅଞ୍ଞା ପେସିୟା ମାତା, ଅଞ୍ଞା ଘନସ୍ସ ମାତା, ଅଞ୍ଞା ଖୁଦ୍ଦକସ୍ସ ମାତା, ଅଞ୍ଞା ମହନ୍ତସ୍ସ ମାତା, ଅଞ୍ଞୋ ସିପ୍ପଂ ସିକ୍ଖତି, ଅଞ୍ଞୋ ସିକ୍ଖିତୋ ଭୱତି, ଅଞ୍ଞୋ ପାପକମ୍ମଂ କରୋତି, ଅଞ୍ଞସ୍ସ ହତ୍ଥପାଦା ଛିଜ୍ଜନ୍ତୀ’’ତି? ‘‘ନ ହି, ଭନ୍ତେ। ତ୍ୱଂ ପନ, ଭନ୍ତେ, ଏୱଂ ୱୁତ୍ତେ କିଂ ୱଦେୟ୍ୟାସୀ’’ତି? ଥେରୋ ଆହ ‘‘ଅହଞ୍ଞେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଦହରୋ ଅହୋସିଂ ତରୁଣୋ ମନ୍ଦୋ ଉତ୍ତାନସେୟ୍ୟକୋ, ଅହଞ୍ଞେୱ ଏତରହି ମହନ୍ତୋ, ଇମମେୱ କାୟଂ ନିସ୍ସାୟ ସବ୍ବେ ତେ ଏକସଙ୍ଗହିତା’’ତି।

‘‘ଭିୟ୍ୟୋ ଓପମ୍ମଂ କରୋହୀ’’ତି। ‘‘ଯଥା, ମହାରାଜ, କୋଚିଦେୱ ପୁରିସୋ ପଦୀପଂ ପଦୀପେୟ୍ୟ, କିଂ ସୋ ସବ୍ବରତ୍ତିଂ ପଦୀପେୟ୍ୟା’’ତି? ‘‘ଆମ, ଭନ୍ତେ, ସବ୍ବରତ୍ତିଂ ପଦୀପେୟ୍ୟା’’ତି। ‘‘କିଂ ନୁ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଯା ପୁରିମେ ଯାମେ ଅଚ୍ଚି, ସା ମଜ୍ଝିମେ ଯାମେ ଅଚ୍ଚୀ’’ତି? ‘‘ନ ହି ଭନ୍ତେ’’ତି। ‘‘ଯା ମଜ୍ଝିମେ ଯାମେ ଅଚ୍ଚି, ସା ପଚ୍ଛିମେ ଯାମେ ଅଚ୍ଚୀ’’ତି? ‘‘ନ ହି ଭନ୍ତେ’’ତି। ‘‘କିଂ ନୁ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଅଞ୍ଞୋ ସୋ ଅହୋସି ପୁରିମେ ଯାମେ ପଦୀପୋ, ଅଞ୍ଞୋ ମଜ୍ଝିମେ ଯାମେ ପଦୀପୋ, ଅଞ୍ଞୋ ପଚ୍ଛିମେ ଯାମେ ପଦୀପୋ’’ତି? ‘‘ନ ହି ଭନ୍ତେ, ତଂ ୟେୱ ନିସ୍ସାୟ ସବ୍ବରତ୍ତିଂ ପଦୀପିତୋ’’ତି। ‘‘ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଧମ୍ମସନ୍ତତି ସନ୍ଦହତି, ଅଞ୍ଞୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ଅଞ୍ଞୋ ନିରୁଜ୍ଝତି, ଅପୁବ୍ବଂ ଅଚରିମଂ ୱିୟ ସନ୍ଦହତି, ତେନ ନ ଚ ସୋ, ନ ଚ ଅଞ୍ଞୋ, ପୁରିମୱିଞ୍ଞାଣେ ପଚ୍ଛିମୱିଞ୍ଞାଣଂ ସଙ୍ଗହଂ ଗଚ୍ଛତୀ’’ତି।

‘‘ଭିୟ୍ୟୋ ଓପମ୍ମଂ କରୋହୀ’’ତି। ‘‘ଯଥା, ମହାରାଜ, ଖୀରଂ ଦୁୟ୍ହମାନଂ କାଲନ୍ତରେନ ଦଧି ପରିୱତ୍ତେୟ୍ୟ, ଦଧିତୋ ନୱନୀତଂ, ନୱନୀତତୋ ଘତଂ ପରିୱତ୍ତେୟ୍ୟ, ଯୋ ନୁ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଏୱଂ ୱଦେୟ୍ୟ ‘ଯଂ ଯେୱ ଖୀରଂ ତଂ ଯେୱ ଦଧି, ଯଂ ଯେୱ ଦଧି ତଂ ଯେୱ ନୱନୀତଂ, ଯଂ ଯେୱ ନୱନୀତଂ ତଂ ଯେୱ ଘତ’ନ୍ତି, ସମ୍ମା ନୁ ଖୋ ସୋ, ମହାରାଜ, ୱଦମାନୋ ୱଦେୟ୍ୟା’’ତି? ‘‘ନ ହି ଭନ୍ତେ, ତଂଯେୱ ନିସ୍ସାୟ ସମ୍ଭୂତ’’ନ୍ତି। ‘‘ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଧମ୍ମସନ୍ତତି ସନ୍ଦହତି, ଅଞ୍ଞୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ଅଞ୍ଞୋ ନିରୁଜ୍ଝତି, ଅପୁବ୍ବଂ ଅଚରିମଂ ୱିୟ ସନ୍ଦହତି, ତେନ ନ ଚ ସୋ, ନ ଚ ଅଞ୍ଞୋ, ପୁରିମୱିଞ୍ଞାଣେ ପଚ୍ଛିମୱିଞ୍ଞାଣଂ ସଙ୍ଗହଂ ଗଚ୍ଛତୀ’’ତି।

‘‘କଲ୍ଲୋସି, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନା’’ତି।

ଧମ୍ମସନ୍ତତିପଞ୍ହୋ ପଠମୋ।

୨। ପଟିସନ୍ଦହନପଞ୍ହୋ

୨। ରାଜା ଆହ ‘‘ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ଯୋ ନ ପଟିସନ୍ଦହତି, ଜାନାତି ସୋ ‘ନ ପଟିସନ୍ଦହିସ୍ସାମୀ’ତି? ‘‘ଆମ, ମହାରାଜ, ଯୋ ନ ପଟିସନ୍ଦହତି, ଜାନାତି ସୋ ‘ନ ପଟିସନ୍ଦହିସ୍ସାମୀ’ତି। ‘‘କଥଂ, ଭନ୍ତେ, ଜାନାତୀ’’ତି? ‘‘ଯୋ ହେତୁ ଯୋ ପଚ୍ଚଯୋ, ମହାରାଜ, ପଟିସନ୍ଦହନାୟ, ତସ୍ସ ହେତୁସ୍ସ ତସ୍ସ ପଚ୍ଚୟସ୍ସ ଉପରମା ଜାନାତି ସୋ ‘ନ ପଟିସନ୍ଦହିସ୍ସାମୀ’’’ତି।

‘‘ଓପମ୍ମଂ କରୋହୀ’’ତି। ‘‘ଯଥା, ମହାରାଜ, କସ୍ସକୋ ଗହପତିକୋ କସିତ୍ୱା ଚ ୱପିତ୍ୱା ଚ ଧଞ୍ଞାଗାରଂ ପରିପୂରେୟ୍ୟ। ସୋ ଅପରେନ ସମଯେନ ନେୱ କସ୍ସେୟ୍ୟ ନ ୱପ୍ପେୟ୍ୟ, ଯଥାସମ୍ଭତଞ୍ଚ ଧଞ୍ଞଂ ପରିଭୁଞ୍ଜେୟ୍ୟ ୱା ୱିସଜ୍ଜେୟ୍ୟ ୱା ଯଥା ପଚ୍ଚଯଂ ୱା କରେୟ୍ୟ, ଜାନେୟ୍ୟ ସୋ, ମହାରାଜ, କସ୍ସକୋ ଗହପତିକୋ ‘ନ ମେ ଧଞ୍ଞାଗାରଂ ପରିପୂରେସ୍ସତୀ’ତି? ‘‘ଆମ, ଭନ୍ତେ, ଜାନେୟ୍ୟା’’ତି। ‘‘କଥଂ ଜାନେୟ୍ୟା’’ତି? ‘‘ଯୋ ହେତୁ ଯୋ ପଚ୍ଚଯୋ ଧଞ୍ଞାଗାରସ୍ସ ପରିପୂରଣାୟ, ତସ୍ସ ହେତୁସ୍ସ ତସ୍ସ ପଚ୍ଚୟସ୍ସ ଉପରମା ଜାନାତି ‘ନ ମେ ଧଞ୍ଞାଗାରଂ ପରିପୂରେସ୍ସତୀ’’’ତି। ‘‘ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଯୋ ହେତୁ ଯୋ ପଚ୍ଚଯୋ ପଟିସନ୍ଦହନାୟ, ତସ୍ସ ହେତୁସ୍ସ ତସ୍ସ ପଚ୍ଚୟସ୍ସ ଉପରମା ଜାନାତି ସୋ ‘ନ ପଟିସନ୍ଦହିସ୍ସାମୀ’ତି।

‘‘କଲ୍ଲୋସି, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନା’’ତି।

ପଟିସନ୍ଦହନପଞ୍ହୋ ଦୁତିଯୋ।

୩। ଞାଣପଞ୍ଞାପଞ୍ହୋ

୩। ରାଜା ଆହ ‘‘ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ଯସ୍ସ ଞାଣଂ ଉପ୍ପନ୍ନଂ, ତସ୍ସ ପଞ୍ଞା ଉପ୍ପନ୍ନା’’ତି? ‘‘ଆମ, ମହାରାଜ, ଯସ୍ସ ଞାଣଂ ଉପ୍ପନ୍ନଂ, ତସ୍ସ ପଞ୍ଞା ଉପ୍ପନ୍ନା’’ତି। ‘‘କିଂ, ଭନ୍ତେ, ଯଞ୍ଞେୱ ଞାଣଂ ସା ଯେୱ ପଞ୍ଞା’’ତି? ‘‘ଆମ, ମହାରାଜ, ଯଞ୍ଞେୱ ଞାଣଂ ସା ଯେୱ ପଞ୍ଞା’’ତି। ‘‘ଯସ୍ସ ପନ, ଭନ୍ତେ, ତଞ୍ଞେୱ ଞାଣଂ ସା ଯେୱ ପଞ୍ଞା ଉପ୍ପନ୍ନା, କିଂ ସମ୍ମୁୟ୍ହେୟ୍ୟ ସୋ, ଉଦାହୁ ନ ସମ୍ମୁୟ୍ହେୟ୍ୟା’’ତି? ‘‘କତ୍ଥଚି, ମହାରାଜ, ସମ୍ମୁୟ୍ହେୟ୍ୟ, କତ୍ଥଚି ନ ସମ୍ମୁୟ୍ହେୟ୍ୟା’’ତି। ‘‘କୁହିଂ, ଭନ୍ତେ, ସମ୍ମୁୟ୍ହେୟ୍ୟା’’ତି? ‘‘ଅଞ୍ଞାତପୁବ୍ବେସୁ ୱା, ମହାରାଜ, ସିପ୍ପଟ୍ଠାନେସୁ, ଅଗତପୁବ୍ବାୟ ୱା ଦିସାୟ, ଅସ୍ସୁତପୁବ୍ବାୟ ୱା ନାମପଞ୍ଞତ୍ତିଯା ସମ୍ମୁୟ୍ହେୟ୍ୟା’’ତି। ‘‘କୁହିଂ ନ ସମ୍ମୁୟ୍ହେୟ୍ୟା’’ତି? ‘‘ଯଂ ଖୋ ପନ, ମହାରାଜ, ତାୟ ପଞ୍ଞାୟ କତଂ ‘ଅନିଚ୍ଚ’ନ୍ତି ୱା ‘ଦୁକ୍ଖ’ନ୍ତି ୱା ‘ଅନତ୍ତା’ତି ୱା, ତହିଂ ନ ସମ୍ମୁୟ୍ହେୟ୍ୟା’’ତି। ‘‘ମୋହୋ ପନସ୍ସ, ଭନ୍ତେ, କୁହିଂ ଗଚ୍ଛତୀ’’ତି? ‘‘ମୋହୋ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଞାଣେ ଉପ୍ପନ୍ନମତ୍ତେ ତତ୍ଥେୱ ନିରୁଜ୍ଝତୀ’’ତି।

‘‘ଓପମ୍ମଂ କରୋହୀ’’ତି। ‘‘ଯଥା, ମହାରାଜ, କୋଚିଦେୱ ପୁରିସୋ ଅନ୍ଧକାରଗେହେ ପଦୀପଂ ଆରୋପେୟ୍ୟ, ତତୋ ଅନ୍ଧକାରୋ ନିରୁଜ୍ଝେୟ୍ୟ, ଆଲୋକୋ ପାତୁଭୱେୟ୍ୟ। ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଞାଣେ ଉପ୍ପନ୍ନମତ୍ତେ ମୋହୋ ତତ୍ଥେୱ ନିରୁଜ୍ଝତୀ’’ତି।

‘‘ପଞ୍ଞା ପନ, ଭନ୍ତେ, କୁହିଂ ଗଚ୍ଛତୀ’’ତି? ‘‘ପଞ୍ଞାପି ଖୋ, ମହାରାଜ, ସକିଚ୍ଚଯଂ କତ୍ୱା ତତ୍ଥେୱ ନିରୁଜ୍ଝତି, ଯଂ ପନ ତାୟ ପଞ୍ଞାୟ କତଂ ‘ଅନିଚ୍ଚ’ନ୍ତି ୱା ‘ଦୁକ୍ଖ’ନ୍ତି ୱା ‘ଅନତ୍ତା’ତି ୱା, ତଂ ନ ନିରୁଜ୍ଝତୀ’’ତି।

‘‘ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ଯଂ ପନେତଂ ବ୍ରୂସି ‘ପଞ୍ଞା ସକିଚ୍ଚଯଂ କତ୍ୱା ତତ୍ଥେୱ ନିରୁଜ୍ଝତି, ଯଂ ପନ ତାୟ ପଞ୍ଞାୟ କତଂ ‘ଅନିଚ୍ଚ’ନ୍ତି ୱା ‘ଦୁକ୍ଖ’ନ୍ତି ୱା

‘ଅନତ୍ତା’ତି ୱା, ତଂ ନ ନିରୁଜ୍ଝତୀ’ତି, ତସ୍ସ ଓପମ୍ମଂ କରୋହୀ’’ତି। ‘‘ଯଥା, ମହାରାଜ, ଯୋ କୋଚି ପୁରିସୋ ରତ୍ତିଂ ଲେଖଂ ପେସେତୁକାମୋ ଲେଖକଂ ପକ୍କୋସାପେତ୍ୱା ପଦୀପଂ ଆରୋପେତ୍ୱା ଲେଖଂ ଲିଖାପେୟ୍ୟ, ଲିଖିତେ ପନ ଲେଖେ ପଦୀପଂ ୱିଜ୍ଝାପେୟ୍ୟ, ୱିଜ୍ଝାପିତେପି ପଦୀପେ ଲେଖଂ ନ ୱିନସ୍ସେୟ୍ୟ। ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ପଞ୍ଞା ସକିଚ୍ଚଯଂ କତ୍ୱା ତତ୍ଥେୱ ନିରୁଜ୍ଝତି, ଯଂ ପନ ତାଯ ପଞ୍ଞାଯ କତଂ ‘ଅନିଚ୍ଚ’ନ୍ତି ୱା ‘ଦୁକ୍ଖ’ନ୍ତି ୱା ‘ଅନତ୍ତା’ତି ୱା, ତଂ ନ ନିରୁଜ୍ଝତୀ’’ତି।

‘‘ଭିଯ୍ୟୋ ଓପମ୍ମଂ କରୋହୀ’’ତି। ‘‘ଯଥା, ମହାରାଜ, ପୁରତ୍ଥିମେସୁ ଜନପଦେସୁ ମନୁସ୍ସା ଅନୁଘରଂ ପଞ୍ଚ ପଞ୍ଚ ଉଦକଘଟକାନି ଠପେନ୍ତି ଆଲିମ୍ପନଂ ୱିଜ୍ଝାପେତୁଂ, ଘରେ ପଦିତ୍ତେ ତାନି ପଞ୍ଚ ଉଦକଘଟକାନି ଘରସ୍ସୂପରି ଖିପନ୍ତି, ତତୋ ଅଗ୍ଗି ୱିଜ୍ଝାଯତି, କିଂ ନୁ ଖୋ, ମହାରାଜ, ତେସଂ ମନୁସ୍ସାନଂ ଏୱଂ ହୋତି ‘ପୁନ ତେହି ଘଟେହି ଘଟକିଚ୍ଚଂ କରିସ୍ସାମା’’’ତି? ‘‘ନ ହି, ଭନ୍ତେ, ଅଲଂ ତେହି ଘଟେହି, କିଂ ତେହି ଘଟେହୀ’’ତି? ‘‘ଯଥା, ମହାରାଜ, ପଞ୍ଚ ଉଦକଘଟକାନି, ଏୱଂ ପଞ୍ଚିନ୍ଦ୍ରିଯାନି ଦଟ୍ଠବ୍ବାନି ସଦ୍ଧିନ୍ଦ୍ରିଯଂ ୱୀରିଯିନ୍ଦ୍ରିଯଂ ସତିନ୍ଦ୍ରିଯଂ ସମାଧିନ୍ଦ୍ରିଯଂ ପଞ୍ଞିନ୍ଦ୍ରିଯଂ। ଯଥା ତେ ମନୁସ୍ସା, ଏୱଂ ଯୋଗାୱଚରୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ। ଯଥା ଅଗ୍ଗି, ଏୱଂ କିଲେସା ଦଟ୍ଠବ୍ବା। ଯଥା ପଞ୍ଚହି ଉଦକଘଟକେହି ଅଗ୍ଗି ୱିଜ୍ଝାପୀଯତି, ଏୱଂ ପଞ୍ଚିନ୍ଦ୍ରିଯେହି କିଲେସା ୱିଜ୍ଝାପିଯନ୍ତି, ୱିଜ୍ଝାପିତାପି କିଲେସା ନ ପୁନ ସମ୍ଭୱନ୍ତି। ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ପଞ୍ଞା ସକିଚ୍ଚଯଂ କତ୍ୱା ତତ୍ଥେୱ ନିରୁଜ୍ଝତି, ଯଂ ପନ ତାଯ ପଞ୍ଞାଯ କତଂ ‘ଅନିଚ୍ଚ’ନ୍ତି ୱା ‘ଦୁକ୍ଖ’ନ୍ତି ୱା ‘ଅନତ୍ତା’ତି ୱା, ତଂ ନ ନିରୁଜ୍ଝତୀ’’ତି।

‘‘ଭିଯ୍ୟୋ ଓପମ୍ମଂ କରୋହୀ’’ତି। ‘‘ଯଥା, ମହାରାଜ, ୱେଜ୍ଜୋ ପଞ୍ଚମୂଲଭେସଜ୍ଜାନି ଗହେତ୍ୱା ଗିଲାନକଂ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ତାନି ପଞ୍ଚମୂଲଭେସଜ୍ଜାନି ପିସିତ୍ୱା [ପିଂସିତ୍ୱା (ସୀ। ପୀ।)] ଗିଲାନକଂ ପାଯେୟ୍ୟ, ତେହି ଚ ଦୋସା ନିଦ୍ଧମେୟ୍ୟୁଂ, କିଂ ନୁ ଖୋ, ମହାରାଜ, ତସ୍ସ ୱେଜ୍ଜସ୍ସ ଏୱଂ ହୋତି ‘ପୁନ ତେହି ପଞ୍ଚମୂଲଭେସଜ୍ଜେହି ଭେସଜ୍ଜକିଚ୍ଚଂ କରିସ୍ସାମୀ’’’ତି? ‘‘ନ ହି, ଭନ୍ତେ, ଅଲଂ ତେହି ପଞ୍ଚମୂଲଭେସଜ୍ଜେହି, କିଂ ତେହି ପଞ୍ଚମୂଲଭେସଜ୍ଜେହୀ’’ତି? ‘‘ଯଥା, ମହାରାଜ, ପଞ୍ଚମୂଲଭେସଜ୍ଜାନି, ଏୱଂ ପଞ୍ଚିନ୍ଦ୍ରିଯାନି ଦଟ୍ଠବ୍ବାନି ସଦ୍ଧିନ୍ଦ୍ରିଯଂ ୱୀରିଯିନ୍ଦ୍ରିଯଂ ସତିନ୍ଦ୍ରିଯଂ ସମାଧିନ୍ଦ୍ରିଯଂ ପଞ୍ଞିନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ଯଥା ୱେଜ୍ଜୋ, ଏୱଂ ଯୋଗାୱଚରୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ। ଯଥା ବ୍ୟାଧି, ଏୱଂ କିଲେସା ଦଟ୍ଠବ୍ବା। ଯଥା ବ୍ୟାଧିତୋ ପୁରିସୋ, ଏୱଂ ପୁଥୁଜ୍ଜନୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ। ଯଥା ପଞ୍ଚମୂଲଭେସଜ୍ଜେହି ଗିଲାନସ୍ସ ଦୋସା ନିଦ୍ଧନ୍ତା, ଦୋସେ ନିଦ୍ଧନ୍ତେ ଗିଲାନୋ ଅରୋଗୋ ହୋତି, ଏୱଂ ପଞ୍ଚିନ୍ଦ୍ରିଯେହି କିଲେସା ନିଦ୍ଧମୀଯନ୍ତି, ନିଦ୍ଧମିତା ଚ କିଲେସା ନ ପୁନ ସମ୍ଭୱନ୍ତି। ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ପଞ୍ଞା ସକିଚ୍ଚଯଂ କତ୍ୱା ତତ୍ଥେୱ ନିରୁଜ୍ଝତି, ଯଂ ପନ ତାଯ ପଞ୍ଞାଯ କତଂ ‘ଅନିଚ୍ଚ’ନ୍ତି ୱା ‘ଦୁକ୍ଖ’ନ୍ତି ୱା ‘ଅନତ୍ତା’ତି ୱା, ତଂ ନ ନିରୁଜ୍ଝତୀ’’ତି।

‘‘ଭିଯ୍ୟୋ ଓପମ୍ମଂ କରୋହୀ’’ତି। ‘‘ଯଥା, ମହାରାଜ, ସଙ୍ଗାମାୱଚରୋ ଯୋଧୋ ପଞ୍ଚ କଣ୍ଡାନି ଗହେତ୍ୱା ସଙ୍ଗାମଂ ଓତରେୟ୍ୟ ପରସେନଂ ୱିଜେତୁଂ, ସୋ ସଙ୍ଗାମଗତୋ ତାନି ପଞ୍ଚ କଣ୍ଡାନି ଖିପେୟ୍ୟ, ତେହି ଚ ପରସେନା ଭିଜ୍ଜେୟ୍ୟ , କିଂ ନୁ ଖୋ, ମହାରାଜ, ତସ୍ସ ସଙ୍ଗାମାୱଚରସ୍ସ ଯୋଧସ୍ସ ଏୱଂ ହୋତି ‘ପୁନ ତେହି କଣ୍ଡେହି କଣ୍ଡକିଚ୍ଚଂ କରିସ୍ସାମୀ’’’ତି? ‘‘ନ ହି, ଭନ୍ତେ, ଅଲଂ ତେହି କଣ୍ଡେହି, କିଂ ତେହି କଣ୍ଡେହୀ’’ତି? ‘‘ଯଥା, ମହାରାଜ, ପଞ୍ଚ କଣ୍ଡାନି, ଏୱଂ ପଞ୍ଚିନ୍ଦ୍ରିଯାନି ଦଟ୍ଠବ୍ବାନି ସଦ୍ଧିନ୍ଦ୍ରିଯଂ ୱୀରିଯିନ୍ଦ୍ରିଯଂ ସତିନ୍ଦ୍ରିଯଂ ସମାଧିନ୍ଦ୍ରିଯଂ ପଞ୍ଞିନ୍ଦ୍ରିଯଂ। ଯଥା, ମହାରାଜ, ସଙ୍ଗାମାୱଚରୋ ଯୋଧୋ, ଏୱଂ ଯୋଗାୱଚରୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ। ଯଥା ପରସେନା, ଏୱଂ କିଲେସା ଦଟ୍ଠବ୍ବା। ଯଥା ପଞ୍ଚହି କଣ୍ଡେହି ପରସେନା ଭିଜ୍ଜତି, ଏୱଂ ପଞ୍ଚିନ୍ଦ୍ରିଯେହି କିଲେସା ଭିଜ୍ଜନ୍ତି, ଭଗ୍ଗା ଚ କିଲେସା ନ ପୁନ ସମ୍ଭୱନ୍ତି। ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ପଞ୍ଞା ସକିଚ୍ଚଯଂ କତ୍ୱା ତତ୍ଥେୱ ନିରୁଜ୍ଝତି, ଯଂ ପନ ତାଯ ପଞ୍ଞାଯ କତଂ ‘ଅନିଚ୍ଚ’ନ୍ତି ୱା ‘ଦୁକ୍ଖ’ନ୍ତି ୱା ‘ଅନତ୍ତା’ତି ୱା, ତଂ ନ ନିରୁଜ୍ଝତୀ’’ତି।

‘‘କଲ୍ଲୋସି, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନା’’ତି।

ଞାଣପଞ୍ଞାପଞ୍ହୋ ତତିଯୋ।

୪। ପଟିସନ୍ଦହନପୁଗ୍ଗଲୱେଦିଯନପଞ୍ହୋ

୪। ରାଜା ଆହ ‘‘ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ଯୋ ନ ପଟିସନ୍ଦହତି, ୱେଦେତି ସୋ କିଞ୍ଚି ଦୁକ୍ଖଂ ୱେଦନ’’ନ୍ତି? ଥେରୋ ଆହ ‘‘କିଞ୍ଚି ୱେଦେତି, କିଞ୍ଚି ନ ୱେଦେତୀ’’ତି। ‘‘କିଂ ୱେଦେତି, କିଂ ନ ୱେଦେତୀ’’ତି? ‘‘କାଯିକଂ, ମହାରାଜ, ୱେଦନଂ ୱେଦେତି, ଚେତସିକଂ ୱେଦନଂ ନ ୱେଦେତୀ’’ତି। ‘‘କଥଂ, ଭନ୍ତେ, କାଯିକଂ ୱେଦନଂ ୱେଦେତି, କଥଂ ଚେତସିକଂ ୱେଦନଂ ନ ୱେଦେତୀ’’ତି? ‘‘ଯୋ ହେତୁ ଯୋ ପଚ୍ଚଯୋ କାଯିକାଯ ଦୁକ୍ଖୱେଦନାଯ ଉପ୍ପତ୍ତିଯା, ତସ୍ସ ହେତୁସ୍ସ ତସ୍ସ ପଚ୍ଚଯସ୍ସ ଅନୁପରମା କାଯିକଂ ଦୁକ୍ଖୱେଦନଂ ୱେଦେତି, ଯୋ ହେତୁ ଯୋ ପଚ୍ଚଯୋ ଚେତସିକାଯ ଦୁକ୍ଖୱେଦନାଯ ଉପ୍ପତ୍ତିଯା, ତସ୍ସ ହେତୁସ୍ସ ତସ୍ସ ପଚ୍ଚଯସ୍ସ ଉପରମା ଚେତସିକଂ ଦୁକ୍ଖୱେଦନଂ ନ ୱେଦେତି। ଭାସିତମ୍ପେତଂ, ମହାରାଜ, ଭଗୱତା – ‘ସୋ ଏକଂ ୱେଦନଂ ୱେଦେତି କାଯିକଂ ନ ଚେତସିକ’’’ନ୍ତି।

‘‘ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ଯୋ ଦୁକ୍ଖଂ ୱେଦନଂ ୱେଦେତି, କଚ୍ଚି ସୋ ନ ପରିନିବ୍ବାୟତୀ’’ତି? ‘‘ନହି, ମହାରାଜ, ଅରହତୋ ଅନୁନୟୋ ୱା ପଟିଘୋ ୱା, ନ ଚ ଅରହନ୍ତୋ ଅପକ୍କଂ ପାତେନ୍ତି ପରିପାକଂ ଆଗମେନ୍ତି ପଣ୍ଡିତା। ଭାସିତମ୍ପେତଂ , ମହାରାଜ, ଥେରେନ ସାରିପୁତ୍ତେନ ଧମ୍ମସେନାପତିନା –

‘‘‘ନାଭିନନ୍ଦାମି ମରଣଂ, ନାଭିନନ୍ଦାମି ଜୀୱିତଂ;

କାଲଞ୍ଚ ପଟିକଙ୍ଖାମି, ନିବ୍ବିସଂ ଭତକୋ ଯଥା।

‘‘‘ନାଭିନନ୍ଦାମି ମରଣଂ, ନାଭିନନ୍ଦାମି ଜୀୱିତଂ;

କାଲଞ୍ଚ ପଟିକଙ୍ଖାମି, ସମ୍ପଜାନୋ ପତିସ୍ସତୋ’’’ତି।

‘‘କଲ୍ଲୋସି, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନା’’ତି [ପସ୍ସ ଥେରଗା। ୬୫୪]।

ପଟିସନ୍ଦହନପୁଗ୍ଗଲୱେଦିୟନପଞ୍ହୋ ଚତୁତ୍ଥୋ।

୫। ୱେଦନାପଞ୍ହୋ

୫। ରାଜା ଆହ ‘‘ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ସୁଖା ୱେଦନା କୁସଲା ୱା ଅକୁସଲା ୱା ଅବ୍ୟାକତା ୱା’’ତି? ‘‘ସିୟା, ମହାରାଜ, କୁସଲା, ସିୟା ଅକୁସଲା, ସିୟା ଅବ୍ୟାକତା’’ତି। ‘‘ଯଦି, ଭନ୍ତେ, କୁସଲା ନ ଦୁକ୍ଖା, ଯଦି ଦୁକ୍ଖା ନ କୁସଲା, କୁସଲଂ ଦୁକ୍ଖନ୍ତି ନୁପ୍ପଜ୍ଜତୀ’’ତି। ‘‘ତଂ କିଂ ମଞ୍ଞସି, ମହାରାଜ, ଇଧ ପୁରିସସ୍ସ ହତ୍ଥେ ତତ୍ତଂ ଅୟୋଗୁଳଂ ନିକ୍ଖିପେୟ୍ୟ, ଦୁତିୟେ ହତ୍ଥେ ସୀତଂ ହିମପିଣ୍ଡଂ ନିକ୍ଖିପେୟ୍ୟ, କିଂ ନୁ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଉଭୋପି ତେ ଦହେୟ୍ୟୁ’’ନ୍ତି? ‘‘ଆମ, ଭନ୍ତେ, ଉଭୋପି ତେ ଦହେୟ୍ୟୁ’’ନ୍ତି। ‘‘କିଂ ନୁ ଖୋ, ତେ ମହାରାଜ, ଉଭୋପି ଉଣ୍ହା’’ତି? ‘‘ନ ହି ଭନ୍ତେ’’ତି। ‘‘କିଂ ପନ ତେ, ମହାରାଜ, ଉଭୋପି ସୀତଲା’’ତି? ‘‘ନ ହି ଭନ୍ତେ’’ତି। ‘‘ଆଜାନାହି ନିଗ୍ଗହଂ ଯଦି ତତ୍ତଂ ଦହତି, ନ ଚ ତେ ଉଭୋପି ଉଣ୍ହା, ତେନ ନୁପ୍ପଜ୍ଜତି। ଯଦି ସୀତଲଂ ଦହତି, ନ ଚ ତେ ଉଭୋପି ସୀତଲା, ତେନ ନୁପ୍ପଜ୍ଜତି। କିସ୍ସ ପନ ତେ, ମହାରାଜ, ଉଭୋପି ଦହନ୍ତି, ନ ଚ ତେ ଉଭୋପି ଉଣ୍ହା, ନ ଚ ତେ ଉଭୋପି ସୀତଲା? ଏକଂ ଉଣ୍ହଂ, ଏକଂ ସୀତଲଂ, ଉଭୋପି ତେ ଦହନ୍ତି, ତେନ ନୁପ୍ପଜ୍ଜତୀ’’ତି। ‘‘ନାହଂ ପଟିବଲୋ ତୟା ୱାଦିନା ସଦ୍ଧିଂ ସଲ୍ଲପିତୁଂ, ସାଧୁ ଅତ୍ଥଂ ଜପ୍ପେହୀ’’ତି। ତତୋ ଥେରୋ ଅଭିଧମ୍ମସଂଯୁତ୍ତାୟ କଥାୟ ରାଜାନଂ ମିଲିନ୍ଦଂ ସଞ୍ଞାପେସି –

‘‘ଛୟିମାନି , ମହାରାଜ, ଗେହନିସ୍ସିତାନି ସୋମନସ୍ସାନି, ଛ ନେକ୍ଖମ୍ମନିସ୍ସିତାନି ସୋମନସ୍ସାନି, ଛ ଗେହନିସ୍ସିତାନି ଦୋମନସ୍ସାନି, ଛ ନେକ୍ଖମ୍ମନିସ୍ସିତାନି ଦୋମନସ୍ସାନି, ଛ ଗେହନିସ୍ସିତା ଉପେକ୍ଖା, ଛ ନେକ୍ଖମ୍ମନିସ୍ସିତା ଉପେକ୍ଖାତି, ଇମାନି ଛ ଛକ୍କାନି, ଅତୀତାପି ଛତ୍ତିଂସୱିଧା ୱେଦନା, ଅନାଗତାପି ଛତ୍ତିଂସୱିଧା ୱେଦନା, ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନାପି ଛତ୍ତିଂସୱିଧା ୱେଦନା, ତଦେକଜ୍ଝଂ ଅଭିସଞ୍ଞୁହିତ୍ୱା ଅଭିସମ୍ପିଣ୍ଡେତ୍ୱା ଅଟ୍ଠସତଂ ୱେଦନା ହୋନ୍ତୀ’’ତି।

‘‘କଲ୍ଲୋସି, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନା’’ତି।

ୱେଦନାପଞ୍ହୋ ପଞ୍ଚମୋ।

୬। ନାମରୂପଏକତ୍ତନାନତ୍ତପଞ୍ହୋ

୬। ରାଜା ଆହ ‘‘ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, କୋ ପଟିସନ୍ଦହତୀ’’ତି? ଥେରୋ ଆହ ‘‘ନାମରୂପଂ ଖୋ, ମହାରାଜ, ପଟିସନ୍ଦହତୀ’’ତି। ‘‘କିଂ ଇମଂ ୟେୱ ନାମରୂପଂ ପଟିସନ୍ଦହତୀ’’ତି? ‘‘ନ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଇମଂ ୟେୱ ନାମରୂପଂ ପଟିସନ୍ଦହତି, ଇମିନା ପନ, ମହାରାଜ, ନାମରୂପେନ କମ୍ମଂ କରୋତି ସୋଭନଂ ୱା ପାପକଂ ୱା, ତେନ କମ୍ମେନ ଅଞ୍ଞଂ ନାମରୂପଂ ପଟିସନ୍ଦହତୀ’’ତି। ‘‘ଯଦି, ଭନ୍ତେ, ନ ଇମଂ ୟେୱ ନାମରୂପଂ ପଟିସନ୍ଦହତି, ନନୁ ସୋ ମୁତ୍ତୋ ଭୱିସ୍ସତି ପାପକେହି କମ୍ମେହୀ’’ତି? ଥେରୋ ଆହ ‘‘ଯଦି ନ ପଟିସନ୍ଦହେୟ୍ୟ, ମୁତ୍ତୋ ଭୱେୟ୍ୟ ପାପକେହି କମ୍ମେହି। ଯସ୍ମା ଚ ଖୋ, ମହାରାଜ, ପଟିସନ୍ଦହତି, ତସ୍ମା ନ ମୁତ୍ତୋ ପାପକେହି କମ୍ମେହୀ’’ତି।

‘‘ଓପମ୍ମଂ କରୋହୀ’’ତି। ‘‘ଯଥା, ମହାରାଜ, କୋଚିଦେୱ ପୁରିସୋ ଅଞ୍ଞତରସ୍ସ ପୁରିସସ୍ସ ଅମ୍ବଂ ଅୱହରେୟ୍ୟ, ତମେନଂ ଅମ୍ବସାମିକୋ ଗହେତ୍ୱା

ରଞ୍ଞୋ ଦସ୍ସେୟ୍ୟ ‘ଇମିନା ଦେୱ ପୁରିସେନ ମୟ୍ହଂ ଅମ୍ବା ଅୱହଟା’ତି, ସୋ ଏୱଂ ୱଦେୟ୍ୟ ‘ନାହଂ, ଦେୱ, ଇମସ୍ସ ଅମ୍ବେ ଅୱହରାମି, ଅଞ୍ଞେ ତେ ଅମ୍ବା, ଯେ ଇମିନା ରୋପିତା, ଅଞ୍ଞେ ତେ ଅମ୍ବା, ଯେ ମୟା ଅୱହଟା, ନାହଂ ଦଣ୍ଡପ୍ପତ୍ତୋ’ତି। କିଂ ନୁ ଖୋ ସୋ, ମହାରାଜ, ପୁରିସୋ ଦଣ୍ଡପ୍ପତ୍ତୋ ଭୱେୟ୍ୟା’’ତି? ‘‘ଆମ, ଭନ୍ତେ, ଦଣ୍ଡପ୍ପତ୍ତୋ ଭୱେୟ୍ୟା’’ତି। ‘‘କେନ କାରଣେନା’’ତି? ‘‘କିଞ୍ଚାପି ସୋ ଏୱଂ ୱଦେୟ୍ୟ, ପୁରିମଂ, ଭନ୍ତେ, ଅମ୍ବଂ ଅପ୍ପଚ୍ଚକ୍ଖାଯ ପଚ୍ଛିମେନ ଅମ୍ବେନ ସୋ ପୁରିସୋ ଦଣ୍ଡପ୍ପତ୍ତୋ ଭୱେୟ୍ୟା’’ତି। ‘‘ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଇମିନା ନାମରୂପେନ କମ୍ମଂ କରୋତି ସୋଭନଂ ୱା ପାପକଂ ୱା, ତେନ କମ୍ମେନ ଅଞ୍ଞଂ ନାମରୂପଂ ପଟିସନ୍ଦହତି, ତସ୍ମା ନ ମୁତ୍ତୋ ପାପକେହି କମ୍ମେହୀ’’ତି।

‘‘ଭିୟ୍ୟୋ ଓପମ୍ମଂ କରୋହୀ’’ତି। ‘‘ଯଥା, ମହାରାଜ, କୋଚିଦେୱ ପୁରିସୋ ଅଞ୍ଞତରସ୍ସ ପୁରିସସ୍ସ ସାଲିଂ ଅୱହରେୟ୍ୟ…ପେ… ଉଚ୍ଛୁଂ ଅୱହରେୟ୍ୟ…ପେ… ଯଥା ମହାରାଜ କୋଚି ପୁରିସୋ ହେମନ୍ତକାଲେ ଅଗ୍ଗିଂ ଜାଲେତ୍ୱା ୱିସିବେତ୍ୱା [ୱିସୀୱେତ୍ୱା (ସୀ। ପୀ।)] ଅୱିଜ୍ଝାପେତ୍ୱା ପକ୍କମେୟ୍ୟ, ଅଥ ଖୋ ସୋ ଅଗ୍ଗି ଅଞ୍ଞତରସ୍ସ ପୁରିସସ୍ସ ଖେତ୍ତଂ ଡହେୟ୍ୟ [ଉପଡହେୟ୍ୟ (କ।)], ତମେନଂ ଖେତ୍ତସାମିକୋ ଗହେତ୍ୱା ରଞ୍ଞୋ ଦସ୍ସେୟ୍ୟ ‘ଇମିନା, ଦେୱ, ପୁରିସେନ ମୟ୍ହଂ ଖେତ୍ତଂ ଦଡ୍ଢ’ନ୍ତି। ସୋ ଏୱଂ ୱଦେୟ୍ୟ ‘ନାହଂ, ଦେୱ, ଇମସ୍ସ ଖେତ୍ତଂ ଝାପେମି, ଅଞ୍ଞୋ ସୋ ଅଗ୍ଗି, ଯୋ ମୟା ଅୱିଜ୍ଝାପିତୋ, ଅଞ୍ଞୋ ସୋ ଅଗ୍ଗି, ଯେନିମସ୍ସ ଖେତ୍ତଂ ଦଡ୍ଢଂ, ନାହଂ ଦଣ୍ଡପ୍ପତ୍ତୋ’ତି। କିଂ ନୁ ଖୋ ସୋ, ମହାରାଜ, ପୁରିସୋ ଦଣ୍ଡପ୍ପତ୍ତୋ ଭୱେୟ୍ୟା’’ତି? ‘‘ଆମ, ଭନ୍ତେ, ଦଣ୍ଡପ୍ପତ୍ତୋ ଭୱେୟ୍ୟା’’ତି। ‘‘କେନ କାରଣେନା’’ତି? ‘‘କିଞ୍ଚାପି ସୋ ଏୱଂ ୱଦେୟ୍ୟ, ପୁରିମଂ, ଭନ୍ତେ, ଅଗ୍ଗିଂ ଅପ୍ପଚ୍ଚକ୍ଖାଯ ପଚ୍ଛିମେନ ଅଗ୍ଗିନା ସୋ ପୁରିସୋ ଦଣ୍ଡପ୍ପତ୍ତୋ ଭୱେୟ୍ୟା’’ତି। ‘‘ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଇମିନା ନାମରୂପେନ କମ୍ମଂ କରୋତି ସୋଭନଂ ୱା ପାପକଂ ୱା, ତେନ କମ୍ମେନ ଅଞ୍ଞଂ ନାମରୂପଂ ପଟିସନ୍ଦହତି, ତସ୍ମା ନ ମୁତ୍ତୋ ପାପକେହି କମ୍ମେହୀ’’ତି।

‘‘ଭିୟ୍ୟୋ ଓପମ୍ମଂ କରୋହୀ’’ତି। ‘‘ଯଥା, ମହାରାଜ, କୋଚିଦେୱ ପୁରିସୋ ପଦୀପଂ ଆଦାଯ ପାସାଦଂ ଅଭିରୂହିତ୍ୱା ଭୁଞ୍ଜେୟ୍ୟ, ପଦୀପୋ ଝାଯମାନୋ ତିଣଂ ଝାପେୟ୍ୟ, ତିଣଂ ଝାଯମାନଂ ଘରଂ ଝାପେୟ୍ୟ, ଘରଂ ଝାଯମାନଂ ଗାମଂ ଝାପେୟ୍ୟ, ଗାମଜନୋ ତଂ ପୁରିସଂ ଗହେତ୍ୱା ଏୱଂ ୱଦେୟ୍ୟ ‘କିସ୍ସ ତ୍ୱଂ, ଭୋ ପୁରିସ, ଗାମଂ ଝାପେସୀ’ତି, ସୋ ଏୱଂ ୱଦେୟ୍ୟ ‘ନାହଂ, ଭୋ, ଗାମଂ ଝାପେମି, ଅଞ୍ଞୋ ସୋ ପଦୀପଗ୍ଗି, ଯସ୍ସାହଂ ଆଲୋକେନ ଭୁଞ୍ଜିଂ, ଅଞ୍ଞୋ ସୋ ଅଗ୍ଗି, ଯେନ ଗାମୋ ଝାପିତୋ’ତି, ତେ ୱିୱଦମାନା ତୱ ସନ୍ତିକେ ଆଗଚ୍ଛେୟ୍ୟୁଂ, କସ୍ସ ତ୍ୱଂ, ମହାରାଜ, ଅଟ୍ଟଂ [ଅତ୍ଥଂ (ସୀ। ପୀ।)] ଧାରେୟ୍ୟାସୀ’’ତି? ‘‘ଗାମଜନସ୍ସ ଭନ୍ତେ’’ତି। ‘‘କିଂ କାରଣା’’ତି? ‘‘କିଞ୍ଚାପି ସୋ ଏୱଂ ୱଦେୟ୍ୟ, ଅପି ଚ ତତୋ ଏୱ ସୋ ଅଗ୍ଗି ନିବ୍ବତ୍ତୋ’’ତି। ‘‘ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, କିଞ୍ଚାପି ଅଞ୍ଞଂ ମାରଣନ୍ତିକଂ ନାମରୂପଂ, ଅଞ୍ଞଂ ପଟିସନ୍ଧିସ୍ମିଂ ନାମରୂପଂ, ଅପି ଚ ତତୋ ଯେୱ ତଂ ନିବ୍ବତ୍ତଂ, ତସ୍ମା ନ ମୁତ୍ତୋ ପାପକେହି କମ୍ମେହୀ’’ତି।

‘‘ଭିୟ୍ୟୋ ଓପମ୍ମଂ କରୋହୀ’’ତି। ‘‘ଯଥା, ମହାରାଜ, କୋଚିଦେୱ ପୁରିସୋ ଦହରିଂ ଦାରିକଂ ୱାରେତ୍ୱା ସୁଙ୍କଂ ଦତ୍ୱା ପକ୍କମେୟ୍ୟ। ସା ଅପରେନ ସମଯେନ ମହତୀ ଅସ୍ସ ୱଯପ୍ପତ୍ତା, ତତୋ ଅଞ୍ଞୋ ପୁରିସୋ ସୁଙ୍କଂ ଦତ୍ୱା ୱିୱାହଂ କରେୟ୍ୟ, ଇତରୋ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ଏୱଂ ୱଦେୟ୍ୟ ‘କିସ୍ସ ପନ ମେ ତ୍ୱଂ, ଅମ୍ଭୋ ପୁରିସ, ଭରିଯଂ ନେସୀ’ତି? ସୋ ଏୱଂ ୱଦେୟ୍ୟ ‘ନାହଂ ତୱ ଭରିଯଂ ନେମି, ଅଞ୍ଞା ସା ଦାରିକା ଦହରୀ ତରୁଣୀ, ଯା ତୟା ୱାରିତା ଚ ଦିନ୍ନସୁଙ୍କା ଚ, ଅଞ୍ଞାଯଂ ଦାରିକା ମହତୀ ୱଯପ୍ପତ୍ତା ମୟା ୱାରିତା ଚ ଦିନ୍ନସୁଙ୍କା ଚା’ତି, ତେ ୱିୱଦମାନା ତୱ ସନ୍ତିକେ ଆଗଚ୍ଛେୟ୍ୟୁଂ। କସ୍ସ ତ୍ୱଂ, ମହାରାଜ, ଅଟ୍ଟଂ ଧାରେୟ୍ୟାସୀ’’ତି? ‘‘ପୁରିମସ୍ସ ଭନ୍ତେ’’ତି। ‘‘କିଂ କାରଣା’’ତି? ‘‘କିଞ୍ଚାପି ସୋ ଏୱଂ ୱଦେୟ୍ୟ, ଅପି ଚ ତତୋ ଯେୱ ସା ମହତୀ ନିବ୍ବତ୍ତା’’ତି। ‘‘ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, କିଞ୍ଚାପି ଅଞ୍ଞଂ ମାରଣନ୍ତିକଂ ନାମରୂପଂ, ଅଞ୍ଞଂ ପଟିସନ୍ଧିସ୍ମିଂ ନାମରୂପଂ, ଅପି ଚ ତତୋ ଯେୱ ତଂ ନିବ୍ବତ୍ତଂ, ତସ୍ମା ନପରିମୁତ୍ତୋ ପାପକେହି କମ୍ମେହୀ’’ତି।

‘‘ଭିୟ୍ୟୋ ଓପମ୍ମଂ କରୋହୀ’’ତି। ‘‘ଯଥା, ମହାରାଜ, କୋଚିଦେୱ ପୁରିସୋ ଗୋପାଲକସ୍ସ ହତ୍ଥତୋ ଖୀରଘଟଂ କିଣିତ୍ୱା ତସ୍ସେୱ ହତ୍ଥେ ନିକ୍ଖିପିତ୍ୱା ପକ୍କମେୟ୍ୟ ‘ସ୍ୱେ ଗହେତ୍ୱା ଗମିସ୍ସାମୀ’ତି, ତଂ ଅପରଜ୍ଜୁ ଦଧି ସମ୍ପଜ୍ଜେୟ୍ୟ। ସୋ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ଏୱଂ ୱଦେୟ୍ୟ ‘ଦେହି ମେ ଖୀରଘଟ’ନ୍ତି। ସୋ ଦଧିଂ ଦସ୍ସେୟ୍ୟ। ଇତରୋ ଏୱଂ ୱଦେୟ୍ୟ ‘ନାହଂ ତୱ ହତ୍ଥତୋ ଦଧିଂ କିଣାମି, ଦେହି ମେ ଖୀରଘଟ’ନ୍ତି। ସୋ ଏୱଂ ୱଦେୟ୍ୟ ‘ଅଜାନତୋ ତେ ଖୀରଂ ଦଧିଭୂତ’ନ୍ତି ତେ ୱିୱଦମାନା ତୱ ସନ୍ତିକେ ଆଗଚ୍ଛେୟ୍ୟୁଂ, କସ୍ସ ତ୍ୱଂ ମହାରାଜ, ଅଟ୍ଟଂ ଧାରେୟ୍ୟାସୀ’’ତି? ‘‘ଗୋପାଲକସ୍ସ ଭନ୍ତେ’’ତି। ‘‘କିଂ କାରଣା’’ତି? ‘‘କିଞ୍ଚାପି ସୋ ଏୱଂ ୱଦେୟ୍ୟ, ଅପି ଚ ତତୋ ଯେୱ ତଂ ନିବ୍ବତ୍ତ’’ନ୍ତି। ‘‘ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, କିଞ୍ଚାପି ଅଞ୍ଞଂ ମାରଣନ୍ତିକଂ ନାମରୂପଂ, ଅଞ୍ଞଂ ପଟିସନ୍ଧିସ୍ମିଂ ନାମରୂପଂ, ଅପି ଚ ତତୋ ଯେୱ ତଂ ନିବ୍ବତ୍ତଂ, ତସ୍ମା ନ ପରିମୁତ୍ତୋ ପାପକେହି କମ୍ମେହୀ’’ତି।

‘‘କଲ୍ଲୋସି, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନା’’ତି।

ନାମରୂପଏକତ୍ତନାନତ୍ତପଞ୍ହୋ ଛଟ୍ଠୋ।

୭। ଥେରପଟିସନ୍ଦହନାପଟିସନ୍ଦହନପଞ୍ହୋ

୭। ରାଜା ଆହ ‘‘ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ତ୍ୱଂ ପନ ପଟିସନ୍ଦହିସ୍ସସୀ’’ତି? ‘‘ଅଲଂ, ମହାରାଜ, କିଂ ତେ ତେନ ପୁଚ୍ଛିତେନ, ନନୁ ମଯା ପଟିକଚ୍ଚେୱ ଅକ୍ଖାତଂ ‘ସଚେ, ମହାରାଜ, ସଉପାଦାନୋ ଭୱିସ୍ସାମି , ପଟିସନ୍ଦହିସ୍ସାମି, ସଚେ ଅନୁପାଦାନୋ ଭୱିସ୍ସାମି, ନ ପଟିସନ୍ଦହିସ୍ସାମୀ’’’ତି।

‘‘ଓପମ୍ମଂ କରୋହୀ’’ତି। ‘‘ଯଥା, ମହାରାଜ, କୋଚିଦେୱ ପୁରିସୋ ରଞ୍ଞୋ ଅଧିକାରଂ କରେଯ୍ୟ। ରାଜା ତୁଟ୍ଠୋ ଅଧିକାରଂ ଦଦେଯ୍ୟ, ସୋ ତେନ ଅଧିକାରେନ ପଞ୍ଚହି କାମଗୁଣେହି ସମପ୍ପିତୋ ସମଙ୍ଗିଭୂତୋ ପରିଚରେଯ୍ୟ, ସୋ ଚେ ଜନସ୍ସ ଆରୋଚେଯ୍ୟ ‘ନ ମେ ରାଜା କିଞ୍ଚି ପଟିକରୋତୀ’ ତି। କିଂ ନୁ ଖୋ ସୋ, ମହାରାଜ, ପୁରିସୋ ଯୁତ୍ତକାରୀ ଭୱେଯ୍ୟା’’ତି? ‘‘ନ ହି ଭନ୍ତେ’’ତି। ‘‘ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ , କିଂ ତେ ତେନ ପୁଚ୍ଛିତେନ, ନନୁ ମଯା ପଟିକଚ୍ଚେୱ ଅକ୍ଖାତଂ ‘ସଚେ ସଉପାଦାନୋ ଭୱିସ୍ସାମି, ପଟିସନ୍ଦହିସ୍ସାମି, ସଚେ ଅନୁପାଦାନୋ ଭୱିସ୍ସାମି, ନ ପଟିସନ୍ଦହିସ୍ସାମୀ’’’ତି।

‘‘କଲ୍ଲୋସି, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନା’’ତି।

ଥେରପଟିସନ୍ଦହନାପଟିସନ୍ଦହନପଞ୍ହୋ ସତ୍ତମୋ।

୮। ନାମରୂପପଟିସନ୍ଦହନପଞ୍ହୋ

୮। ରାଜା ଆହ ‘‘ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ଯଂ ପନେତଂ ବ୍ରୂସି ‘ନାମରୂପ’ନ୍ତି, ତତ୍ଥ କତମଂ ନାମଂ, କତମଂ ରୂପ’’ନ୍ତି। ‘‘ଯଂ ତତ୍ଥ, ମହାରାଜ, ଓଳାରିକଂ, ଏତଂ ରୂପଂ, ଯେ ତତ୍ଥ ସୁଖୁମା ଚିତ୍ତଚେତସିକା ଧମ୍ମା, ଏତଂ ନାମ’’ନ୍ତି। ‘‘ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, କେନ କାରଣେନ ନାମଂ ଯେୱ ନ ପଟିସନ୍ଦହତି, ରୂପଂ ଯେୱ ୱା’’ତି? ‘‘ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞୂପନିସ୍ସିତା, ମହାରାଜ, ଏତେ ଧମ୍ମା ଏକତୋୱ ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତୀ’’ତି।

‘‘ଓପମ୍ମଂ କରୋହୀ’’ତି। ‘‘ଯଥା, ମହାରାଜ, କୁକ୍କୁଟିଯା କଲଲଂ ନ ଭୱେଯ୍ୟ, ଅଣ୍ଡମ୍ପି ନ ଭୱେଯ୍ୟ, ଯଞ୍ଚ ତତ୍ଥ କଲଲଂ, ଯଞ୍ଚ ଅଣ୍ଡଂ, ଉଭୋପେତେ ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞୂପନିସ୍ସିତା, ଏକତୋୱ ନେସଂ ଉପ୍ପତ୍ତି ହୋତି। ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଯଦି ତତ୍ଥ ନାମଂ ନ ଭୱେଯ୍ୟ, ରୂପମ୍ପି ନ ଭୱେଯ୍ୟ, ଯଞ୍ଚେୱ ତତ୍ଥ ନାମଂ, ଯଞ୍ଚେୱ ରୂପଂ, ଉଭୋପେତେ ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞୂପନିସ୍ସିତା, ଏକତୋୱ ନେସଂ ଉପ୍ପତ୍ତି ହୋତି। ଏୱମେତଂ ଦୀଘମଦ୍ଧାନଂ ସନ୍ଧାୱିତ’’ନ୍ତି।

‘‘କଲ୍ଲୋସି, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନା’’ତି।

ନାମରୂପପଟିସନ୍ଦହନପଞ୍ହୋ ଅଟ୍ଠମୋ।

୯। ଅଦ୍ଧାନପଞ୍ହୋ

୯। ରାଜା ଆହ ‘‘ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ଯଂ ପନେତଂ ବ୍ରୂସି ‘ଦୀଘମଦ୍ଧାନ’ନ୍ତି, କିମେତଂ ଅଦ୍ଧାନଂ ନାମା’’ତି ? ‘‘ଅତୀତୋ, ମହାରାଜ, ଅଦ୍ଧା, ଅନାଗତୋ ଅଦ୍ଧା, ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନୋ ଅଦ୍ଧା’’ତି। ‘‘କିଂ ପନ, ଭନ୍ତେ, ସବ୍ବେ ଅଦ୍ଧା ଅତ୍ଥୀ’’ତି? ‘‘କୋଚି, ମହାରାଜ , ଅଦ୍ଧା ଅତ୍ଥି, କୋଚି ନତ୍ଥୀ’’ତି। ‘‘କତମୋ ପନ, ଭନ୍ତେ, ଅତ୍ଥି, କତମୋ ନତ୍ଥୀ’’ତି? ‘‘ଯେ ତେ, ମହାରାଜ, ସଙ୍ଖାରା ଅତୀତା ୱିଗତା ନିରୁଦ୍ଧା ୱିପରିଣତା, ସୋ ଅଦ୍ଧା ନତ୍ଥି, ଯେ ଧମ୍ମା ୱିପାକା, ଯେ ଚ ୱିପାକଧମ୍ମଧମ୍ମା, ଯେ ଚ ଅଞ୍ଞତ୍ର ପଟିସନ୍ଧିଂ ଦେନ୍ତି, ସୋ ଅଦ୍ଧା ଅତ୍ଥି। ଯେ ସତ୍ତା କାଲଙ୍କତା ଅଞ୍ଞତ୍ର ଉପ୍ପନ୍ନା, ସୋ ଚ ଅଦ୍ଧା ଅତ୍ଥି। ଯେ ସତ୍ତା କାଲଙ୍କତା ଅଞ୍ଞତ୍ର ଅନୁପ୍ପନ୍ନା, ସୋ ଅଦ୍ଧା ନତ୍ଥି। ଯେ ଚ ସତ୍ତା ପରିନିବ୍ବୁତା, ସୋ ଚ ଅଦ୍ଧା ନତ୍ଥି ପରିନିବ୍ବୁତତ୍ତା’’ତି।

‘‘କଲ୍ଲୋସି, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନା’’ତି।

ଅଦ୍ଧାନପଞ୍ହୋ ନୱମୋ।

ଅଦ୍ଧାନୱଗ୍ଗୋ ଦୁତିଯୋ।

ଇମସ୍ମିଂ ୱଗ୍ଗେ ନୱ ପଞ୍ହା।

୩। ୱିଚାରୱଗ୍ଗୋ

୧। ଅଦ୍ଧାନମୂଲପଞ୍ହୋ

୧। ରାଜା ଆହ ‘‘ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ଅତୀତସ୍ସ ଅଦ୍ଧାନସ୍ସ କିଂ ମୂଲଂ, ଅନାଗତସ୍ସ ଅଦ୍ଧାନସ୍ସ କିଂ ମୂଲଂ, ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନସ୍ସ ଅଦ୍ଧାନସ୍ସ କିଂ ମୂଲ’’ନ୍ତି? ‘‘ଅତୀତସ୍ସ ଚ, ମହାରାଜ, ଅଦ୍ଧାନସ୍ସ ଅନାଗତସ୍ସ ଚ ଅଦ୍ଧାନସ୍ସ ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନସ୍ସ ଚ ଅଦ୍ଧାନସ୍ସ ଅୱିଜ୍ଜା ମୂଲଂ। ଅୱିଜ୍ଜାପଚ୍ଚଯା ସଙ୍ଖାରା, ସଙ୍ଖାରପଚ୍ଚଯା ୱିଞ୍ଞାଣଂ, ୱିଞ୍ଞାଣପଚ୍ଚଯା ନାମରୂପଂ, ନାମରୂପପଚ୍ଚଯା ସଳାଯତନଂ, ସଳାଯତନପଚ୍ଚଯା ଫସ୍ସୋ, ଫସ୍ସପଚ୍ଚଯା ୱେଦନା, ୱେଦନାପଚ୍ଚଯା ତଣ୍ହା, ତଣ୍ହାପଚ୍ଚଯା ଉପାଦାନଂ, ଉପାଦାନପଚ୍ଚଯା ଭୱୋ, ଭୱପଚ୍ଚଯା ଜାତି, ଜାତିପଚ୍ଚଯା ଜରାମରଣଂ ସୋକପରିଦେୱଦୁକ୍ଖଦୋମନସ୍ସୁପାଯାସା ସମ୍ଭୱନ୍ତି। ଏୱମେତସ୍ସ କେୱଲସ୍ସ ଦୁକ୍ଖକ୍ଖନ୍ଧସ୍ସ ଅଦ୍ଧାନସ୍ସ [ଦୁକ୍ଖକ୍ଖନ୍ଧସ୍ସ ଅଦ୍ଧାନସ୍ସ (ସୀ।)] ପୁରିମା କୋଟି ନ ପଞ୍ଞାଯତୀ’’ତି।

‘‘କଲ୍ଲୋସି, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନା’’ତି।

ଅଦ୍ଧାନମୂଲପଞ୍ହୋ ପଠମୋ।

୨। ପୁରିମକୋଟିପଞ୍ହୋ

୨। ରାଜା ଆହ ‘‘ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ଯଂ ପନେତଂ ବ୍ରୂସି ‘ପୁରିମା କୋଟି ନ ପଞ୍ଞାଯତୀ’ତି, ତସ୍ସ ଓପମ୍ମଂ କରୋହୀ’’ତି। ‘‘ଯଥା, ମହାରାଜ, ପୁରିସୋ ପରିତ୍ତଂ [ପରିପକ୍କଂ (କ।)] ବୀଜଂ ପଥୱିଯଂ ନିକ୍ଖିପେଯ୍ଯ, ତତୋ ଅଙ୍କୁରୋ ଉଟ୍ଠହିତ୍ୱା ଅନୁପୁବ୍ବେନ ୱୁଡ୍ଢିଂ ୱିରୂଳ୍ହିଂ ୱେପୁଲ୍ଲଂ ଆପଜ୍ଜିତ୍ୱା ଫଲଂ ଦଦେଯ୍ଯ। ତତୋ ବୀଜଂ ଗହେତ୍ୱା ପୁନ ରୋପେଯ୍ଯ, ତତୋପି ଅଙ୍କୁରୋ ଉଟ୍ଠହିତ୍ୱା ଅନୁପୁବ୍ବେନ ୱୁଡ୍ଢିଂ ୱିରୂଳ୍ହିଂ ୱେପୁଲ୍ଲଂ ଆପଜ୍ଜିତ୍ୱା ଫଲଂ ଦଦେଯ୍ଯ। ଏୱମେତିସ୍ସା ସନ୍ତତିଯା ଅତ୍ଥି ଅନ୍ତୋ’’ତି? ‘‘ନତ୍ଥି ଭନ୍ତେ’’ତି। ‘‘ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଅଦ୍ଧାନସ୍ସାପି ପୁରିମା କୋଟି ନ ପଞ୍ଞାଯତୀ’’ତି।

‘‘ଭିଯ୍ଯୋ ଓପମ୍ମଂ କରୋହୀ’’ତି। ‘‘ଯଥା, ମହାରାଜ, କୁକ୍କୁଟିଯା ଅଣ୍ଡଂ ଭୱେଯ୍ଯ, ଅଣ୍ଡତୋ କୁକ୍କୁଟୀ କୁକ୍କୁଟିଯା ଅଣ୍ଡନ୍ତି। ଏୱମେତିସ୍ସା ସନ୍ତତିଯା ଅତ୍ଥି ଅନ୍ତୋ’’ତି? ‘‘ନତ୍ଥି ଭନ୍ତେ’’ତି। ‘‘ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଅଦ୍ଧାନସ୍ସାପି ପୁରିମା କୋଟି ନ ପଞ୍ଞାଯତୀ’’ତି।

‘‘ଭିଯ୍ଯୋ ଓପମ୍ମଂ କରୋହୀ’’ତି। ଥେରୋ ପଥୱିଯା ଚକ୍କଂ ଲିଖିତ୍ୱା ମିଲିନ୍ଦଂ ରାଜାନଂ ଏତଦୱୋଚ ‘‘ଅତ୍ଥି, ମହାରାଜ, ଇମସ୍ସ ଚକ୍କସ୍ସ ଅନ୍ତୋ’’ତି? ‘‘ନତ୍ଥି ଭନ୍ତେ’’ତି। ‘‘ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଇମାନି ଚକ୍କାନି ୱୁତ୍ତାନି ଭଗୱତା ‘ଚକ୍ଖୁଞ୍ଚ ପଟିଚ୍ଚ ରୂପେ ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞାଣଂ, ତିଣ୍ଣଂ ସଙ୍ଗତି ଫସ୍ସୋ, ଫସ୍ସପଚ୍ଚଯା ୱେଦନା, ୱେଦନାପଚ୍ଚଯା ତଣ୍ହା, ତଣ୍ହାପଚ୍ଚଯା ଉପାଦାନଂ, ଉପାଦାନପଚ୍ଚଯା କମ୍ମଂ, କମ୍ମତୋ ପୁନ ଚକ୍ଖୁଂ ଜାଯତୀ’ତି। ଏୱମେତିସ୍ସା ସନ୍ତତିଯା ଅତ୍ଥି ଅନ୍ତୋ’’ତି? ‘‘ନତ୍ଥି ଭନ୍ତେ’’ତି।

‘‘‘ସୋତଞ୍ଚ ପଟିଚ୍ଚ ସଦ୍ଦେ ଚ…ପେ… ମନଞ୍ଚ ପଟିଚ୍ଚ ଧମ୍ମେ ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ମନୋୱିଞ୍ଞାଣଂ, ତିଣ୍ଣଂ ସଙ୍ଗତି ଫସ୍ସୋ, ଫସ୍ସପଚ୍ଚଯା ୱେଦନା, ୱେଦନାପଚ୍ଚଯା ତଣ୍ହା, ତଣ୍ହାପଚ୍ଚଯା ଉପାଦାନଂ, ଉପାଦାନପଚ୍ଚଯା କମ୍ମଂ, କମ୍ମତୋ ପୁନ ମନୋ ଜାଯତୀ’ତି। ଏୱମେତିସ୍ସା ସନ୍ତତିଯା ଅତ୍ଥି ଅନ୍ତୋ’’ତି? ‘‘ନତ୍ଥି ଭନ୍ତେ’’ତି। ‘‘ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଅଦ୍ଧାନସ୍ସାପି ପୁରିମା କୋଟି ନ ପଞ୍ଞାଯତୀ’’ତି।

‘‘କଲ୍ଲୋସି, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନା’’ତି।

ପୁରିମକୋଟିପଞ୍ହୋ ଦୁତିଯୋ।

୩। କୋଟିପଞ୍ଞାଯନପଞ୍ହୋ

୩। ରାଜା ଆହ ‘‘ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ଯଂ ପନେତଂ ବ୍ରୂସି ‘ପୁରିମା କୋଟି ନ ପଞ୍ଞାଯତୀ’ତି, କତମା ଚ ସା ପୁରିମା କୋଟୀ’’ତି? ‘‘ଯୋ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଅତୀତୋ ଅଦ୍ଧା, ଏସା ପୁରିମା କୋଟୀ’’ତି। ‘‘ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ଯଂ ପନେତଂ ବ୍ରୂସି ‘ପୁରିମା କୋଟି ନ ପଞ୍ଞାଯତୀ’ତି, କିଂ ପନ, ଭନ୍ତେ , ସବ୍ବାପି ପୁରିମା କୋଟି ନ ପଞ୍ଞାଯତୀ’’ତି? ‘‘କାଚି, ମହାରାଜ, ପଞ୍ଞାଯତି, କାଚି ନ ପଞ୍ଞାଯତୀ’’ତି। ‘‘କତମା, ଭନ୍ତେ, ପଞ୍ଞାଯତି, କତମା ନ ପଞ୍ଞାଯତୀ’’ତି? ‘‘ଇତୋ ପୁବ୍ବେ, ମହାରାଜ, ସବ୍ବେନ ସବ୍ବଂ ସବ୍ବଥା ସବ୍ବଂ ଅୱିଜ୍ଜା ନାହୋସୀତି ଏସା ପୁରିମା କୋଟି ନ ପଞ୍ଞାଯତି, ଯଂ ଅହୁତ୍ୱା ସମ୍ଭୋତି, ହୁତ୍ୱା ପଟିୱିଗଚ୍ଛତି, ଏସପ ପୁରିମା କୋଟି ପଞ୍ଞାଯତୀ’’ତି ।

‘‘ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ଯଂ ଅହୁତ୍ୱା ସମ୍ଭୋତି, ହୁତ୍ୱା ପଟିୱିଗଚ୍ଛତି, ନନୁ ତଂ ଉଭତୋ ଛିନ୍ନଂ ଅଦ୍ଧଂ ଗଚ୍ଛତୀ’’ତି? ‘‘ଯଦି, ମହାରାଜ, ଉଭତୋ ଛିନ୍ନଂ ଅଦ୍ଧଂ ଗଚ୍ଛତି, ଉଭତୋ ଛିନ୍ନା ସକ୍କା ୱଡ୍ଢେତୁ’’ନ୍ତି? ‘‘ଆମ, ସାପି ସକ୍କା ୱଡ୍ଢେତୁ’’ନ୍ତି।’’ନାହଂ, ଭନ୍ତେ, ଏତଂ ପୁଚ୍ଛାମି କୋଟିତୋ ସକ୍କା ୱଡ୍ଢେତୁ’’ନ୍ତି? ‘‘ଆମ ସକ୍କା ୱଡ୍ଢେତୁ’’ନ୍ତି।

‘‘ଓପମ୍ମଂ କରୋହୀ’’ତି। ଥେରୋ ତସ୍ସ ରୁକ୍ଖୂପମଂ ଅକାସି, ଖନ୍ଧା ଚ କେୱଲସ୍ସ ଦୁକ୍ଖକ୍ଖନ୍ଧସ୍ସ ବୀଜାନୀ’’ତି।

‘‘କଲ୍ଲୋସି, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନା’’ତି।

କୋଟିପଞ୍ଞାଯନପଞ୍ହୋ ତତିଯୋ।

୪। ସଙ୍ଖାରଜାଯମାନପଞ୍ହୋ

୪। ରାଜା ଆହ ‘‘ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ଅତ୍ଥି କେଚି ସଙ୍ଖାରା, ଯେ ଜାଯନ୍ତୀ’’ତି? ‘‘ଆମ, ମହାରାଜ, ଅତ୍ଥି ସଙ୍ଖାରା, ଯେ ଜାଯନ୍ତୀ’’ତି। ‘‘କତମେ ତେ, ଭନ୍ତେ’’ତି? ‘‘ଚକ୍ଖୁସ୍ମିଞ୍ଚ ଖୋ, ମହାରାଜ, ସତି ରୂପେସୁ ଚ ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞାଣଂ ହୋତି, ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞାଣେ ସତି ଚକ୍ଖୁସମ୍ଫସ୍ସୋ ହୋତି, ଚକ୍ଖୁସମ୍ଫସ୍ସେ ସତି ୱେଦନା ହୋତି, ୱେଦନାଯ ସତି ତଣ୍ହା ହୋତି, ତଣ୍ହାଯ ସତି ଉପାଦାନଂ ହୋତି, ଉପାଦାନେ ସତି ଭୱୋ ହୋତି, ଭୱେ ସତି ଜାତି ହୋତି, ଜାତିଯା ସତି ଜରାମରଣଂ ସୋକପରିଦେୱଦୁକ୍ଖଦୋମନସ୍ସୁପାଯାସା ସମ୍ଭୱନ୍ତି, ଏୱମେତସ୍ସ କେୱଲସ୍ସ ଦୁକ୍ଖକ୍ଖନ୍ଧସ୍ସ ସମୁଦଯୋ ହୋତି। ଚକ୍ଖୁସ୍ମିଞ୍ଚ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଅସତି ରୂପେସୁ ଚ ଅସତି ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞାଣଂ ନ ହୋତି, ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞାଣେ ଅସତି ଚକ୍ଖୁସମ୍ଫସ୍ସୋ ନ ହୋତି, ଚକ୍ଖୁସମ୍ଫସ୍ସେ ଅସତି ୱେଦନା ନ ହୋତି, ୱେଦନାଯ ଅସତି ତଣ୍ହା ନ ହୋତି, ତଣ୍ହାଯ ଅସତି ଉପାଦାନଂ ନ ହୋତି, ଉପାଦାନେ ଅସତି ଭୱୋ ନ ହୋତି, ଭୱେ ଅସତି ଜାତି ନ ହୋତି, ଜାତିଯା ଅସତି ଜରାମରଣଂ ସୋକପରିଦେୱଦୁକ୍ଖଦୋମନସ୍ସୁପାଯାସା ନ ହୋନ୍ତି, ଏୱମେତସ୍ସ କେୱଲସ୍ସ ଦୁକ୍ଖକ୍ଖନ୍ଧସ୍ସ ନିରୋଧୋ ହୋତୀ’’ତି।

‘‘କଲ୍ଲୋସି, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନା’’ତି।

ସଙ୍ଖାରଜାଯମାନପଞ୍ହୋ ଚତୁତ୍ଥୋ।

୫। ଭୱନ୍ତସଙ୍ଖାରଜାଯମାନପଞ୍ହୋ

୫। ରାଜା ଆହ ‘‘ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ଅତ୍ଥି କେଚି ସଙ୍ଖାରା, ଯେ ଅଭୱନ୍ତା ଜାଯନ୍ତୀ’’ତି? ‘‘ନତ୍ଥି, ମହାରାଜ, କେଚି ସଙ୍ଖାରା, ଯେ ଅଭୱନ୍ତା ଜାଯନ୍ତି, ଭୱନ୍ତା ଯେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ସଙ୍ଖାରା ଜାଯନ୍ତୀ’’ତି।

‘‘ଓପମ୍ମଂ କରୋହୀ’’ତି। ‘‘ତଂ କିଂ ମଞ୍ଞସି, ମହାରାଜ, ଇଦଂ ଗେହଂ ଅଭୱନ୍ତଂ ଜାତଂ, ଯତ୍ଥ ତ୍ୱଂ ନିସିନ୍ନୋସୀ’’ତି? ‘‘ନତ୍ଥି କିଞ୍ଚି, ଭନ୍ତେ, ଇଧ ଅଭୱନ୍ତଂ ଜାତଂ, ଭୱନ୍ତଂ ଯେୱ ଜାତଂ, ଇମାନି ଖୋ, ଭନ୍ତେ, ଦାରୂନି ୱନେ ଅହେସୁଂ, ଅଯଞ୍ଚ ମତ୍ତିକା ପଥୱିଯଂ ଅହୋସି, ଇତ୍ଥୀନଞ୍ଚ ପୁରିସାନଞ୍ଚ ତଜ୍ଜେନ ୱାଯାମେନ ଏୱମିଦଂ ଗେହଂ ନିବ୍ବତ୍ତ’’ନ୍ତି। ‘‘ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ନତ୍ଥି କେଚି ସଙ୍ଖାରା, ଯେ ଅଭୱନ୍ତା ଜାଯନ୍ତି, ଭୱନ୍ତା ଯେୱ ସଙ୍ଖାରା ଜାଯନ୍ତୀ’’ତି।

‘‘ଭିଯ୍ୟୋ ଓପମ୍ମଂ କରୋହୀ’’ତି। ‘‘ଯଥା, ମହାରାଜ, ଯେ କେଚି ବୀଜଗାମଭୂତଗାମା ପଥୱିଯଂ ନିକ୍ଖିତ୍ତା ଅନୁପୁବ୍ବେନ ୱୁଡ୍ଢିଂ ୱିରୂଳ୍ହିଂ ୱେପୁଲ୍ଲଂ ଆପଜ୍ଜମାନା ପୁପ୍ଫାନି ଚ ଫଲାନି ଚ ଦଦେଯ୍ୟୁଂ, ନ ତେ ରୁକ୍ଖା ଅଭୱନ୍ତା ଜାତା, ଭୱନ୍ତା ଯେୱ ତେ ରୁକ୍ଖା ଜାତା। ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ନତ୍ଥି କେଚି ସଙ୍ଖାରା, ଯେ ଅଭୱନ୍ତା ଜାଯନ୍ତି, ଭୱନ୍ତା ଯେୱ ତେ ସଙ୍ଖାରା ଜାଯନ୍ତୀ’’ତି।

‘‘ଭିଯ୍ୟୋ ଓପମ୍ମଂ କରୋହୀ’’ତି। ‘‘ଯଥା, ମହାରାଜ, କୁମ୍ଭକାରୋ ପଥୱିଯା ମତ୍ତିକଂ ଉଦ୍ଧରିତ୍ୱା ନାନାଭାଜନାନି କରୋତି, ନ ତାନି ଭାଜନାନି ଅଭୱନ୍ତାନି ଜାତାନି, ଭୱନ୍ତାନି ଯେୱ ଜାତାନି। ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ନତ୍ଥି କେଚି ସଙ୍ଖାରା, ଯେ ଅଭୱନ୍ତା ଜାଯନ୍ତି, ଭୱନ୍ତା ଯେୱ ସଙ୍ଖାରା ଜାଯନ୍ତୀ’’ତି।

‘‘ଭିୟ୍ୟୋ ଓପମ୍ମଂ କରୋହୀ’’ତି। ‘‘ଯଥା, ମହାରାଜ, ୱୀଣାଯ ପତ୍ତଂ ନ ସିଯା, ଚମ୍ମଂ ନ ସିଯା, ଦୋଣି ନ ସିଯା, ଦଣ୍ଡୋ ନ ସିଯା, ଉପୱୀଣୋ ନ ସିଯା, ତନ୍ତିଯୋ ନ ସିୟୁଂ, କୋଣୋ ନ ସିଯା, ପୁରିସସ୍ସ ଚ ତଜ୍ଜୋ ୱାଯାମୋ ନ ସିଯା, ଜାଯେୟ୍ଯ ସଦ୍ଦୋ’’ତି? ‘‘ନ ହି ଭନ୍ତେ’’ତି। ‘‘ଯତୋ ଚ ଖୋ, ମହାରାଜ, ୱୀଣାଯ ପତ୍ତଂ ସିଯା, ଚମ୍ମଂ ସିଯା, ଦୋଣି ସିଯା, ଦଣ୍ଡୋ ସିଯା, ଉପୱୀଣୋ ସିଯା, ତନ୍ତିଯୋ ସିୟୁଂ, କୋଣୋ ସିଯା, ପୁରିସସ୍ସ ଚ ତଜ୍ଜୋ ୱାଯାମୋ ସିଯା, ଜାଯେୟ୍ଯ ସଦ୍ଦୋ’’ତି? ‘‘ଆମ, ଭନ୍ତେ, ଜାଯେୟ୍ଯା’’ତି। ‘‘ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ନତ୍ଥି କେଚି ସଙ୍ଖାରା, ଯେ ଅଭୱନ୍ତା ଜାଯନ୍ତି, ଭୱନ୍ତା ଯେୱ ଖୋ ସଙ୍ଖାରା ଜାଯନ୍ତୀ’’ତି।

‘‘ଭିୟ୍ୟୋ ଓପମ୍ମଂ କରୋହୀ’’ତି। ‘‘ଯଥା, ମହାରାଜ, ଅରଣି ନ ସିଯା, ଅରଣିପୋତକୋ ନ ସିଯା, ଅରଣିଯୋତ୍ତକଂ ନ ସିଯା, ଉତ୍ତରାରଣି ନ ସିଯା, ଚୋଳକଂ ନ ସିଯା, ପୁରିସସ୍ସ ଚ ତଜ୍ଜୋ ୱାଯାମୋ ନ ସିଯା, ଜାଯେୟ୍ଯ ସୋ ଅଗ୍ଗୀ’’ତି? ‘‘ନ ହି ଭନ୍ତେ’’ତି। ‘‘ଯତୋ ଚ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଅରଣି ସିଯା, ଅରଣିପୋତକୋ ସିଯା, ଅରଣିଯୋତ୍ତକଂ ସିଯା, ଉତ୍ତରାରଣି ସିଯା, ଚୋଳକଂ ସିଯା, ପୁରିସସ୍ସ ଚ ତଜ୍ଜୋ ୱାଯାମୋ ସିଯା, ଜାଯେୟ୍ଯ ସୋ ଅଗ୍ଗୀ’’ତି? ‘‘ଆମ, ଭନ୍ତେ , ଜାଯେୟ୍ଯା’’ତି। ‘‘ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ନତ୍ଥି କେଚି ସଙ୍ଖାରା, ଯେ ଅଭୱନ୍ତା ଜାଯନ୍ତି, ଭୱନ୍ତା ଯେୱ ଖୋ ସଙ୍ଖାରା ଜାଯନ୍ତୀ’’ତି।

‘‘ଭିୟ୍ୟୋ ଓପମ୍ମଂ କରୋହୀ’’ତି। ‘‘ଯଥା, ମହାରାଜ, ମଣି ନ ସିଯା, ଆତପୋ ନ ସିଯା, ଗୋମଯଂ ନ ସିଯା, ଜାଯେୟ୍ଯ ସୋ ଅଗ୍ଗୀ’’ତି? ‘‘ନ ହି ଭନ୍ତେ’’ତି। ‘‘ଯତୋ ଚ ଖୋ, ମହାରାଜ, ମଣି ସିଯା, ଆତପୋ ସିଯା, ଗୋମଯଂ ସିଯା, ଜାଯେୟ୍ଯ ସୋ ଅଗ୍ଗୀ’’ତି? ‘‘ଆମ, ଭନ୍ତେ, ଜାଯେୟ୍ଯା’’ତି। ‘‘ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ନତ୍ଥି କେଚି ସଙ୍ଖାରା ଯେ ଅଭୱନ୍ତା ଜାଯନ୍ତି, ଭୱନ୍ତା ଯେୱ ଖୋ ସଙ୍ଖାରା ଜାଯନ୍ତୀ’’ତି।

‘‘ଭିୟ୍ୟୋ ଓପମ୍ମଂ କରୋହୀ’’ତି। ‘‘ଯଥା, ମହାରାଜ, ଆଦାସୋ ନ ସିଯା, ଆଭା ନ ସିଯା, ମୁଖଂ ନ ସିଯା, ଜାଯେୟ୍ଯ ଅତ୍ତା’’ତି? ‘‘ନ ହି, ଭନ୍ତେ’’ତି। ‘‘ଯତୋ ଚ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଆଦାସୋ ସିଯା, ଆଭା ସିଯା, ମୁଖଂ ସିଯା, ଜାଯେୟ୍ଯ ଅତ୍ତା’’ତି? ‘‘ଆମ, ଭନ୍ତେ, ଜାଯେୟ୍ଯା’’ତି। ‘‘ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ନତ୍ଥି କେଚି ସଙ୍ଖାରା, ଯେ ଅଭୱନ୍ତା ଜାଯନ୍ତି, ଭୱନ୍ତା ଯେୱ ଖୋ ସଙ୍ଖାରା ଜାଯନ୍ତୀ’’ତି।

‘‘କଲ୍ଲୋସି , ଭନ୍ତେ ନାଗସେନା’’ତି।

ଭୱନ୍ତସଙ୍ଖାରଜାଯମାନପଞ୍ହୋ ପଞ୍ଚମୋ।

୬। ୱେଦଗୂପଞ୍ହୋ

୬। ରାଜା ଆହ ‘‘ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ୱେଦଗୂ ଉପଲବ୍ଭତୀ’’ତି? ‘‘କୋ ପନେସ, ମହାରାଜ, ୱେଦଗୂ ନାମା’’ତି? ‘‘ଯୋ, ଭନ୍ତେ, ଅବ୍ଭନ୍ତରେ ଜୀୱୋ ଚକ୍ଖୁନା ରୂପଂ ପସ୍ସତି, ସୋତେନ ସଦ୍ଦଂ ସୁଣାତି, ଘାନେନ ଗନ୍ଧଂ ଘାଯତି, ଜିୱ୍ହାଯ ରସଂ ସାଯତି, କାଯେନ ଫୋଟ୍ଠବ୍ବଂ ଫୁସତି, ମନସା ଧମ୍ମଂ ୱିଜାନାତି, ଯଥା ମଯଂ ଇଧ ପାସାଦେ ନିସିନ୍ନା ଯେନ ଯେନ ୱାତପାନେନ ଇଚ୍ଛେୟ୍ଯାମ ପସ୍ସିତୁଂ, ତେନ ତେନ ୱାତପାନେନ ପସ୍ସେୟ୍ଯାମ, ପୁରତ୍ଥିମେନପି ୱାତପାନେନ ପସ୍ସେୟ୍ଯାମ, ପଚ୍ଛିମେନପି ୱାତପାନେନ ପସ୍ସେୟ୍ଯାମ, ଉତ୍ତରେନପି ୱାତପାନେନ ପସ୍ସେୟ୍ଯାମ, ଦକ୍ଖିଣେନପି ୱାତପାନେନ ପସ୍ସେୟ୍ଯାମ। ଏୱମେୱ ଖୋ, ଭନ୍ତେ, ଅଯଂ ଅବ୍ଭନ୍ତରେ ଜୀୱୋ ଯେନ ଯେନ ଦ୍ୱାରେନ ଇଚ୍ଛତି ପସ୍ସିତୁଂ, ତେନ ତେନ ଦ୍ୱାରେନ ପସ୍ସତୀ’’ତି।

ଥେରୋ ଆହ ‘‘ପଞ୍ଚଦ୍ୱାରଂ, ମହାରାଜ, ଭଣିସ୍ସାମି, ତଂ ସୁଣୋହି, ସାଧୁକଂ ମନସିକରୋହି, ଯଦି ଅବ୍ଭନ୍ତରେ ଜୀୱୋ ଚକ୍ଖୁନା ରୂପଂ ପସ୍ସତି, ଯଥା ମଯଂ ଇଧ ପାସାଦେ ନିସିନ୍ନା ଯେନ ଯେନ ୱାତପାନେନ ଇଚ୍ଛେୟ୍ଯାମ ପସ୍ସିତୁଂ, ତେନ ତେନ ୱାତପାନେନ ରୂପଂ ଯେୱ ପସ୍ସେୟ୍ଯାମ, ପୁରତ୍ଥିମେନପି ୱାତପାନେନ ରୂପଂ ଯେୱ ପସ୍ସେୟ୍ଯାମ, ପଚ୍ଛିମେନପି ୱାତପାନେନ ରୂପଂ ଯେୱ ପସ୍ସେୟ୍ଯାମ, ଉତ୍ତରେନପି ୱାତପାନେନ ରୂପଂ ଯେୱ ପସ୍ସେୟ୍ଯାମ, ଦକ୍ଖିଣେନପି ୱାତପାନେନ ରୂପଂ ଯେୱ ପସ୍ସେୟ୍ଯାମ, ଏୱମେତେନ ଅବ୍ଭନ୍ତରେ ଜୀୱେନ ସୋତେନପି ରୂପଂ ଯେୱ ପସ୍ସିତବ୍ବଂ, ଘାନେନପି ରୂପଂ ଯେୱ ପସ୍ସିତବ୍ବଂ, ଜିୱ୍ହାଯପି ରୂପଂ ଯେୱ ପସ୍ସିତବ୍ବଂ, କାଯେନପି ରୂପଂ ଯେୱ ପସ୍ସିତବ୍ବଂ, ମନସାପି ରୂପଂ ଯେୱ ପସ୍ସିତବ୍ବଂ; ଚକ୍ଖୁନାପି ସଦ୍ଦୋ ଯେୱ ସୋତବ୍ବୋ, ଘାନେନପି ସଦ୍ଦୋ ଯେୱ ସୋତବ୍ବୋ, ଜିୱ୍ହାଯପି ସଦ୍ଦୋ ଯେୱ ସୋତବ୍ବୋ, କାଯେନପି ସଦ୍ଦୋ ଯେୱ ସୋତବ୍ବୋ, ମନସାପି ସଦ୍ଦୋ ଯେୱ ସୋତବ୍ବୋ; ଚକ୍ଖୁନାପି ଗନ୍ଧୋ ଯେୱ ଘାଯିତବ୍ବୋ, ସୋତେନପି ଗନ୍ଧୋ ଯେୱ ଘାଯିତବ୍ବୋ, ଜିୱ୍ହାଯପି ଗନ୍ଧୋ ଯେୱ ଘାଯିତବ୍ବୋ, କାଯେନପି ଗନ୍ଧୋ ଯେୱ ଘାଯିତବ୍ବୋ, ମନସାପି ଗନ୍ଧୋ ଯେୱ ଘାଯିତବ୍ବୋ; ଚକ୍ଖୁନାପି ରସୋ ଯେୱ ସାଯିତବ୍ବୋ, ସୋତେନପି ରସୋ ଯେୱ ସାଯିତବ୍ବୋ, ଘାନେନପି ରସୋ ଯେୱ ସାଯିତବ୍ବୋ, କାଯେନପି ରସୋ ଯେୱ ସାଯିତବ୍ବୋ, ମନସାପି ରସୋ ଯେୱ ସାଯିତବ୍ବୋ; ଚକ୍ଖୁନାପି ଫୋଟ୍ଠବ୍ବଂ ଯେୱ

ଫୁସିତଙ୍କଂ, ସୋତେନପି ଫୋଟ୍ଠଙ୍କଂ ଯେୱ ଫୁସିତଙ୍କଂ, ଘାନେନପି ଫୋଟ୍ଠଙ୍କଂ ଯେୱ ଫୁସିତଙ୍କଂ, ଜିଵ୍ହାଯପି ଫୋଟ୍ଠଙ୍କଂ ଯେୱ ଫୁସିତଙ୍କଂ, ମନସାପି ଫୋଟ୍ଠଙ୍କଂ ଯେୱ ଫୁସିତଙ୍କଂ; ଚକ୍ଖୁନାପି ଧମ୍ମଂ ଯେୱ ୱିଜାନିତଙ୍କଂ, ସୋତେନପି ଧମ୍ମଂ ଯେୱ ୱିଜାନିତଙ୍କଂ, ଘାନେନପି ଧମ୍ମଂ ଯେୱ ୱିଜାନିତଙ୍କଂ, ଜିଵ୍ହାଯପି ଧମ୍ମଂ ଯେୱ ୱିଜାନିତଙ୍କଂ, କାଯେନପି ଧମ୍ମଂ ଯେୱ ୱିଜାନିତଙ୍କ''ନ୍ତି? ''ନ ହି ଭନ୍ତେ''ତି।

''ନ ଖୋ ତେ, ମହାରାଜ, ଯୁଜ୍ଜତି ପୁରିମେନ ୱା ପଚ୍ଛିମଂ, ପଚ୍ଛିମେନ ୱା ପୁରିମଂ, ଯଥା ୱା ପନ, ମହାରାଜ, ମଯଂ ଇଧ ପାସାଦେ ନିସିନ୍ନା ଇମେସୁ ଜାଲୱାତପାନେସୁ ଉଗ୍ଘାଟିତେସୁ ମହନ୍ତେନ ଆକାସେନ ବହିମୁଖା ସୁଟ୍ଠୁତରଂ ରୂପଂ ପସ୍ସାମ, ଏୱମେତେନ ଅବ୍ଭନ୍ତରେ ଜୀୱେନାପି ଚକ୍ଖୁଦ୍ୱାରେସୁ ଉଗ୍ଘାଟିତେସୁ ମହନ୍ତେନ ଆକାସେନ ସୁଟ୍ଠୁତରଂ ରୂପଂ ପସ୍ସିତଙ୍କଂ, ସୋତେସୁ ଉଗ୍ଘାଟିତେସୁ…ପେ… ଘାନେ ଉଗ୍ଘାଟିତେ…ପେ… ଜିଵ୍ହାଯ ଉଗ୍ଘାଟିତାଯ…ପେ… କାଯେ ଉଗ୍ଘାଟିତେ ମହନ୍ତେନ ଆକାସେନ ସୁଟ୍ଠୁତରଂ ସଦ୍ଦୋ ସୋତବ୍ବୋ, ଗନ୍ଧୋ ଘାଯିତବ୍ବୋ, ରସୋ ସାଯିତବ୍ବୋ, ଫୋଟ୍ଠବ୍ବୋ ଫୁସିତବ୍ବୋ''ତି? ''ନ ହି ଭନ୍ତେ''ତି ।

''ନ ଖୋ ତେ, ମହାରାଜ, ଯୁଜ୍ଜତି ପୁରିମେନ ୱା ପଚ୍ଛିମଂ, ପଚ୍ଛିମେନ ୱା ପୁରିମଂ, ଯଥା ୱା ପନ, ମହାରାଜ, ଅଯଂ ଦିନ୍ନୋ ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା ବହିଦ୍ୱାରକୋଟ୍ଠକେ ତିଟ୍ଠେଯ୍ୟ, ଜାନାସି ତ୍ୱଂ, ମହାରାଜ, 'ଅଯଂ ଦିନ୍ନୋ ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା ବହିଦ୍ୱାରକୋଟ୍ଠକେ ଠିତୋ'''ତି? ''ଆମ, ଭନ୍ତେ, ଜାନାମୀ''ତି। ''ଯଥା ୱା ପନ, ମହାରାଜ, ଅଯଂ ଦିନ୍ନୋ ଅନ୍ତୋ ପୱିସିତ୍ୱା ତୱ ପୁରତୋ ତିଟ୍ଠେଯ୍ୟ, ଜାନାସି ତ୍ୱଂ, ମହାରାଜ, 'ଅଯଂ ଦିନ୍ନୋ ଅନ୍ତୋ ପୱିସିତ୍ୱା ମମ ପୁରତୋ ଠିତୋ'''ତି? ''ଆମ, ଭନ୍ତେ, ଜାନାମୀ''ତି। ''ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଅବ୍ଭନ୍ତରେ ସୋ ଜୀୱୋ ଜିଵ୍ହାଯ ରସେ ନିକ୍ଖିତ୍ତେ ଜାନେଯ୍ୟ ଅମ୍ବିଲତ୍ତଂ ୱା ଲୱଣତ୍ତଂ ୱା ତିତ୍ତକତ୍ତଂ ୱା କଟୁକତ୍ତଂ ୱା କସାଯତ୍ତଂ ୱା ମଧୁରତ୍ତଂ ୱା''ତି? ''ଆମ, ଭନ୍ତେ, ଜାନେଯ୍ୟା''ତି। ''ତେ ରସେ ଅନ୍ତୋ ପୱିଟ୍ଠେ ଜାନେଯ୍ୟ ଅମ୍ବିଲତ୍ତଂ ୱା ଲୱଣତ୍ତଂ ୱା ତିତ୍ତକତ୍ତଂ ୱା କଟୁକତ୍ତଂ ୱା କସାଯତ୍ତଂ ୱା ମଧୁରତ୍ତଂ ୱା''ତି। ''ନ ହି ଭନ୍ତେ''ତି।

''ନ ଖୋ ତେ, ମହାରାଜ, ଯୁଜ୍ଜତି ପୁରିମେନ ୱା ପଚ୍ଛିମଂ, ପଚ୍ଛିମେନ ୱା ପୁରିମଂ, ଯଥା, ମହାରାଜ, କୋଚିଦେୱ ପୁରିସୋ ମଧୁଘଟସତଂ ଆହରାପେତ୍ୱା ମଧୁଦୋଣିଂ ପୂରାପେତ୍ୱା ପୁରିସସ୍ସ ମୁଖଂ ପିଦହିତ୍ୱା [ପିଦହିତ୍ୱାୱ (କ।)] ମଧୁଦୋଣିଯା ପକ୍ଖିପେଯ୍ୟ, ଜାନେଯ୍ୟ, ମହାରାଜ, ସୋ ପୁରିସୋ ମଧୁଂ ସମ୍ପନ୍ନଂ ୱା ନ ସମ୍ପନ୍ନଂ ୱା''ତି? ''ନ ହି ଭନ୍ତେ''ତି। ''କେନ କାରଣେନା''ତି। ''ନ ହି ତସ୍ସ, ଭନ୍ତେ, ମୁଖେ ମଧୁ ପୱିଟ୍ଠ''ନ୍ତି।

''ନ ଖୋ ତେ, ମହାରାଜ, ଯୁଜ୍ଜତି ପୁରିମେନ ୱା ପଚ୍ଛିମଂ, ପଚ୍ଛିମେନ ୱା ପୁରିମ''ନ୍ତି। ''ନାହଂ ପଟିବଲୋ ତଯା ୱାଦିନା ସଦ୍ଧିଂ ସଲ୍ଲପିତୁଂ; ସାଧୁ, ଭନ୍ତେ, ଅତ୍ଥଂ ଜପ୍ପେହୀ''ତି।

ଥେରୋ ଅଭିଧମ୍ମସଂଯୁତ୍ତାଯ କଥାଯ ରାଜାନଂ ମିଲିନ୍ଦଂ ସଞ୍ଞାପେସି – ''ଇଧ, ମହାରାଜ, ଚକ୍ଖୁଞ୍ଚ ପଟିଚ୍ଚ ରୂପେ ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞାଣଂ, ତଂସହଜାତା ଫସ୍ସୋ ୱେଦନା ସଞ୍ଞା ଚେତନା ଏକଗ୍ଗତା ଜୀୱିତିନ୍ଦ୍ରିଯଂ ମନସିକାରୋତି ଏୱମେତେ ଧମ୍ମା ପଚ୍ଚଯତୋ ଜାଯନ୍ତି, ନ ହେତ୍ଥ ୱେଦଗୂ ଉପଲବ୍ଭତି, ସୋତଞ୍ଚ ପଟିଚ୍ଚ ସଦ୍ଦେ ଚ…ପେ… ମନଞ୍ଚ ପଟିଚ୍ଚ ଧମ୍ମେ ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ମନୋୱିଞ୍ଞାଣଂ, ତଂସହଜାତା ଫସ୍ସୋ ୱେଦନା ସଞ୍ଞା ଚେତନା ଏକଗ୍ଗତା ଜୀୱିତିନ୍ଦ୍ରିଯଂ ମନସିକାରୋତି ଏୱମେତେ ଧମ୍ମା ପଚ୍ଚଯତୋ ଜାଯନ୍ତି, ନ ହେତ୍ଥ ୱେଦଗୂ ଉପଲବ୍ଭତୀ''ତି।

''କଲ୍ଲୋସି, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନା''ତି।

ୱେଦଗୂପଞ୍ହୋ ଛଟ୍ଠୋ।

୭। ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞାଣାଦିପଞ୍ହୋ

୭। ରାଜା ଆହ ''ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ଯତ୍ଥ ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞାଣଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ତତ୍ଥ ମନୋୱିଞ୍ଞାଣମ୍ପି ଉପ୍ପଜ୍ଜତୀ''ତି? ''ଆମ, ମହାରାଜ, ଯତ୍ଥ ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞାଣଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ତତ୍ଥ ମନୋୱିଞ୍ଞାଣମ୍ପି ଉପ୍ପଜ୍ଜତୀ''ତି।

''କିଂ ନୁ ଖୋ, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ପଠମଂ ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞାଣଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ପଚ୍ଛା ମନୋୱିଞ୍ଞାଣଂ, ଉଦାହୁ ମନୋୱିଞ୍ଞାଣଂ ପଠମଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ପଚ୍ଛା ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞାଣ''ନ୍ତି? ''ପଠମଂ, ମହାରାଜ, ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞାଣଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ପଚ୍ଛା ମନୋୱିଞ୍ଞାଣ''ନ୍ତି।

''କିଂ ନୁ ଖୋ, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞାଣଂ ମନୋୱିଞ୍ଞାଣଂ ଆଣାପେତି 'ଯତ୍ଥାହଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜାମି, ତ୍ୱମ୍ପି ତତ୍ଥ ଉପ୍ପଜ୍ଜାହୀ'ତି, ଉଦାହୁ ମନୋୱିଞ୍ଞାଣଂ ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞାଣଂ ଆଣାପେତି 'ଯତ୍ଥ ତ୍ୱଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜିସ୍ସସି, ଅହମ୍ପି ତତ୍ଥ ଉପ୍ପଜ୍ଜିସ୍ସାମୀ'''ତି? ''ନ ହି, ମହାରାଜ, ଅନାଲାପୋ ତେସଂ

ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞେହୀ’’ତି।

‘‘କଥଂ , ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ଯତ୍ଥ ଚକ୍ଖୁଵିଞ୍ଞାଣଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ତତ୍ଥ ମନୋଵିଞ୍ଞାଣମ୍ପି ଉପ୍ପଜ୍ଜତୀ’’ତି? ‘‘ନିନ୍ନତ୍ତା ଚ, ମହାରାଜ, ଦ୍ୱାରତ୍ତା ଚ ଚିଣ୍ଣତ୍ତା ଚ ସମୁଦାଚରିତତ୍ତା ଚା’’ତି।

‘‘କଥଂ, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ନିନ୍ନତ୍ତା ଯତ୍ଥ ଚକ୍ଖୁଵିଞ୍ଞାଣଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ତତ୍ଥ ମନୋଵିଞ୍ଞାଣମ୍ପି ଉପ୍ପଜ୍ଜତି? ଓପମ୍ମଂ କରୋହୀ’’ତି। ‘‘ତଂ କିଂ ମଞ୍ଞସି, ମହାରାଜ, ଦେଵେ ଵସ୍ସନ୍ତେ କତମେନ ଉଦକଂ ଗଚ୍ଛେୟ୍ୟା’’ତି? ‘‘ଯେନ, ଭନ୍ତେ, ନିନ୍ନଂ, ତେନ ଗଚ୍ଛେୟ୍ୟା’’ତି। ‘‘ଅଥାପରେନ ସମଯେନ ଦେଵୋ ଵସ୍ସେୟ୍ୟ, କତମେନ ତଂ ଉଦକଂ ଗଚ୍ଛେୟ୍ୟା’’ତି। ‘‘ଯେନ, ଭନ୍ତେ, ପୁରିମଂ ଉଦକଂ ଗତଂ, ତମ୍ପି ତେନ ଗଚ୍ଛେୟ୍ୟା’’ତି।

‘‘କିଂ ନୁଂ ଖୋ, ମହାରାଜ, ପୁରିମଂ ଉଦକଂ ପଚ୍ଛିମଂ ଉଦକଂ ଆଣାପେତି ‘ଯେନାହଂ ଗଚ୍ଛାମି, ତ୍ୱମ୍ପି ତେନ ଗଚ୍ଛାହୀ’ତି, ପଚ୍ଛିମଂ ଵା ଉଦକଂ ପୁରିମଂ ଉଦକଂ ଆଣାପେତି ‘ଯେନ ତ୍ୱଂ ଗଚ୍ଛିସ୍ସସି, ଅହମ୍ପି ତେନ ଗଚ୍ଛିସ୍ସାମୀ’’’ତି। ‘‘ନ ହି, ଭନ୍ତେ, ଅନାଲାପୋ ତେସଂ ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞେହି, ନିନ୍ନତ୍ତା ଗଚ୍ଛନ୍ତୀ’’ତି। ‘‘ଏଵମେଵ ଖୋ, ମହାରାଜ, ନିନ୍ନତ୍ତା ଯତ୍ଥ ଚକ୍ଖୁଵିଞ୍ଞାଣଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ତତ୍ଥ ମନୋଵିଞ୍ଞାଣମ୍ପି ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ନ ଚକ୍ଖୁଵିଞ୍ଞାଣଂ ମନୋଵିଞ୍ଞାଣଂ ଆଣାପେତି ‘ଯତ୍ଥାହଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜାମି, ତ୍ୱମ୍ପି ତତ୍ଥ ଉପ୍ପଜ୍ଜାହୀ’ତି, ନାପି ମନୋଵିଞ୍ଞାଣଂ ଚକ୍ଖୁଵିଞ୍ଞାଣଂ ଆଣାପେତି ‘ଯତ୍ଥ ତ୍ୱଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜିସ୍ସସି, ଅହମ୍ପି ତତ୍ଥ ଉପ୍ପଜ୍ଜିସ୍ସାମୀ’ତି, ଅନାଲାପୋ ତେସଂ ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞେହି, ନିନ୍ନତ୍ତା ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତୀ’’’ତି।

‘‘କଥଂ, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ଦ୍ୱାରତ୍ତା ଯତ୍ଥ ଚକ୍ଖୁଵିଞ୍ଞାଣଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ତତ୍ଥ ମନୋଵିଞ୍ଞାଣମ୍ପି ଉପ୍ପଜ୍ଜତି? ଅପେପମ୍ମଂ କରୋହୀ’’ତି। ‘‘ତଂ କିଂ ମଞ୍ଞସି, ମହାରାଜ, ରଞ୍ଞୋ ପଚ୍ଚନ୍ତିମଂ ନଗରଂ ଅସ୍ସ ଦଳ୍ହପାକାରତୋରଣଂ ଏକଦ୍ୱାରଂ, ତତୋ ପୁରିସୋ ନିକ୍ଖମିତୁକାମୋ ଭଵେୟ୍ୟ, କତମେନ ନିକ୍ଖମେୟ୍ୟା’’ତି? ‘‘ଦ୍ୱାରେନ, ଭନ୍ତେ, ନିକ୍ଖମେୟ୍ୟା’’ତି। ‘‘ଅଥାପରୋ ପୁରିସୋ ନିକ୍ଖମିତୁକାମୋ ଭଵେୟ୍ୟ, କତମେନ ସୋ ନିକ୍ଖମେୟ୍ୟା’’ତି? ‘‘ଯେନ, ଭନ୍ତେ, ପୁରିମୋ ପୁରିସୋ ନିକ୍ଖନ୍ତୋ, ସୋପି ତେନ ନିକ୍ଖମେୟ୍ୟା’’ତି।

‘‘କିଂ ନୁ ଖୋ, ମହାରାଜ, ପୁରିମୋ ପୁରିସୋ ପଚ୍ଛିମଂ ପୁରିସଂ ଆଣାପେତି ‘ଯେନାହଂ ଗଚ୍ଛାମି, ତ୍ୱମ୍ପି ତେନ ଗଚ୍ଛାହୀ’ତି, ପଚ୍ଛିମୋ ଵା ପୁରିସୋ ପୁରିମଂ ପୁରିସଂ ଆଣାପେତି ‘ଯେନ ତ୍ୱଂ ଗଚ୍ଛିସ୍ସସି, ଅହମ୍ପି ତେନ ଗଚ୍ଛିସ୍ସାମୀ’ତି। ‘‘ନ ହି, ଭନ୍ତେ, ଅନାଲାପୋ ତେସଂ ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞେହି, ଦ୍ୱାରତ୍ତା ଗଚ୍ଛନ୍ତୀ’’ତି। ‘‘ଏଵମେଵ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଦ୍ୱାରତ୍ତା ଯତ୍ଥ ଚକ୍ଖୁଵିଞ୍ଞାଣଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ତତ୍ଥ ମନୋଵିଞ୍ଞାଣମ୍ପି ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ନ ଚକ୍ଖୁଵିଞ୍ଞାଣଂ ମନୋଵିଞ୍ଞାଣଂ ଆଣାପେତି ‘ଯତ୍ଥାହଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜାମି , ତ୍ୱମ୍ପି ତତ୍ଥ ଉପ୍ପଜ୍ଜାହୀ’ତି, ନାପି ମନୋଵିଞ୍ଞାଣଂ ଚକ୍ଖୁଵିଞ୍ଞାଣଂ ଆଣାପେତି ‘ଯତ୍ଥ ତ୍ୱଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜିସ୍ସସି, ଅହମ୍ପି ତତ୍ଥ ଉପ୍ପଜ୍ଜିସ୍ସାମୀ’ତି, ଅନାଲାପୋ ତେସଂ ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞେହି, ଦ୍ୱାରତ୍ତା ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତୀ’’ତି।

‘‘କଥଂ, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ଚିଣ୍ଣତ୍ତା ଯତ୍ଥ ଚକ୍ଖୁଵିଞ୍ଞାଣଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ତତ୍ଥ ମନୋଵିଞ୍ଞାଣମ୍ପି ଉପ୍ପଜ୍ଜତି?ଓପମ୍ମଂ କରୋହୀ’’ତି। ‘‘ତଂ କିଂ ମଞ୍ଞସି, ମହାରାଜ, ପଠମଂ ଏକଂ ସକଟଂ ଗଚ୍ଛେୟ୍ୟ, ଅଥ ଦୁତିଯଂ ସକଟଂ କତମେନ ଗଚ୍ଛେୟ୍ୟା’’ତି? ‘‘ଯେନ, ଭନ୍ତେ, ପୁରିମଂ ସକଟଂ ଗତଂ, ତମ୍ପି ତେନ ଗଚ୍ଛେୟ୍ୟା’’ତି।

‘‘କିଂ ନୁ ଖୋ, ମହାରାଜ, ପୁରିମଂ ସକଟଂ ପଚ୍ଛିମଂ ସକଟଂ ଆଣାପେତି ‘ଯେନାହଂ ଗଚ୍ଛାମି, ତ୍ୱମ୍ପି ତେନ ଗଚ୍ଛାହୀ’ତି, ପଚ୍ଛିମଂ ଵା ସକଟଂ ପୁରିମଂ ସକଟଂ ଆଣାପେତି ‘ଯେନ ତ୍ୱଂ ଗଚ୍ଛିସ୍ସସି, ଅହମ୍ପି ତେନ ଗଚ୍ଛିସ୍ସାମୀ’’’ତି। ‘‘ନ ହି, ଭନ୍ତେ, ଅନାଲାପୋ ତେସଂ ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞେହି, ଚିଣ୍ଣତ୍ତା ଗଚ୍ଛନ୍ତୀ’’ତି। ‘‘ଏଵମେଵ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଚିଣ୍ଣତ୍ତା ଯତ୍ଥ ଚକ୍ଖୁଵିଞ୍ଞାଣଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ତତ୍ଥ ମନୋଵିଞ୍ଞାଣମ୍ପି ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ନ ଚକ୍ଖୁଵିଞ୍ଞାଣଂ ମନୋଵିଞ୍ଞାଣଂ ଆଣାପେତି ‘ଯତ୍ଥାହଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜାମି, ତ୍ୱମ୍ପି ତତ୍ଥ ଉପ୍ପଜ୍ଜାହୀ’ତି, ନାପି ମନୋଵିଞ୍ଞାଣଂ ଚକ୍ଖୁଵିଞ୍ଞାଣଂ ଆଣାପେତି ‘ଯତ୍ଥ ତ୍ୱଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜିସ୍ସସି, ଅହମ୍ପି ତତ୍ଥ ଉପ୍ପଜ୍ଜିସ୍ସାମୀ’ତି, ଅନାଲାପୋ ତେସଂ ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞେହି, ଚିଣ୍ଣତ୍ତା ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତୀ’’ତି।

‘‘କଥଂ, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ସମୁଦାଚରିତତ୍ତା ଯତ୍ଥ ଚକ୍ଖୁଵିଞ୍ଞାଣଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ତତ୍ଥ ମନୋଵିଞ୍ଞାଣମ୍ପି ଉପ୍ପଜ୍ଜତି? ଓପମ୍ମଂ କରୋହୀ’’ତି। ‘‘ଯଥା, ମହାରାଜ, ମୁଦ୍ଦାଗଣନାସଙ୍ଖ୍ୟାଲେଖାସିପ୍ପଟ୍ଠାନେସୁ ଆଦିକମ୍ମିକସ୍ସ ଦନ୍ଧାଯନା ଭଵତି, ଅଥାପରେନ ସମଯେନ ନିସମ୍ମକିରିଯାଯ ସମୁଦାଚରିତତ୍ତା ଅଦନ୍ଧାଯନା ଭଵତି। ଏଵମେଵ ଖୋ, ମହାରାଜ, ସମୁଦାଚରିତତ୍ତା ଯତ୍ଥ ଚକ୍ଖୁଵିଞ୍ଞାଣଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ତତ୍ଥ ମନୋଵିଞ୍ଞାଣମ୍ପି ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ନ ଚକ୍ଖୁଵିଞ୍ଞାଣଂ ମନୋଵିଞ୍ଞାଣଂ ଆଣାପେତି ‘ଯତ୍ଥାହଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜାମି, ତ୍ୱମ୍ପି ତତ୍ଥ ଉପ୍ପଜ୍ଜାହୀ’ତି, ନାପି ମନୋଵିଞ୍ଞାଣଂ ଚକ୍ଖୁଵିଞ୍ଞାଣଂ ଆଣାପେତି ‘ଯତ୍ଥ ତ୍ୱଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜିସ୍ସସି, ଅହମ୍ପି ତତ୍ଥ ଉପ୍ପଜ୍ଜିସ୍ସାମୀ’ତି, ଅନାଲାପୋ ତେସଂ ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞେହି, ସମୁଦାଚରିତତ୍ତା ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତୀ’’ତି।

‘‘ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ଯତ୍ଥ ସୋତଵିଞ୍ଞାଣଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ତତ୍ଥ ମନୋଵିଞ୍ଞାଣମ୍ପି ଉପ୍ପଜ୍ଜତୀତି…ପେ… ଯତ୍ଥ ଘାନଵିଞ୍ଞାଣଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି…ପେ… ଯତ୍ଥ

ଜିଵ୍ହାଵିଞ୍ଞାଣଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି …ପେ… ଯତ୍ଥ କାଯଵିଞ୍ଞାଣଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ତତ୍ଥ ମନୋଵିଞ୍ଞାଣମ୍ପି ଉପ୍ପଜ୍ଜତୀ’’ତି? ‘‘ଆମ, ମହାରାଜ, ଯତ୍ଥ କାଯଵିଞ୍ଞାଣଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ତତ୍ଥ ମନୋଵିଞ୍ଞାଣମ୍ପି ଉପ୍ପଜ୍ଜତୀ’’ତି।

‘‘କିଂ ନୁ ଖୋ, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ପଠମଂ କାଯଵିଞ୍ଞାଣଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ପଚ୍ଛା ମନୋଵିଞ୍ଞାଣଂ, ଉଦାହୁ ମନୋଵିଞ୍ଞାଣଂ ପଠମଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ପଚ୍ଛା କାଯଵିଞ୍ଞାଣ’’ନ୍ତି? ‘‘କାଯଵିଞ୍ଞାଣଂ, ମହାରାଜ, ପଠମଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ପଚ୍ଛା ମନୋଵିଞ୍ଞାଣ’’ନ୍ତି।

‘‘କିଂ ନୁ ଖୋ, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ,…ପେ… ଅନାଲାପୋ ତେସଂ ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞେହି, ସମୁଦାଚରିତତ୍ତା ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତୀ’’ତି।

‘‘କଲ୍ଲୋସି, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନା’’ତି।

ଚକ୍ଖୁଵିଞ୍ଞାଣାଦିପଞ୍ହୋ ସତ୍ତମୋ।

୮। ଫସ୍ସଲକ୍ଖଣପଞ୍ହୋ

୮। ରାଜା ଆହ ‘‘ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ଯତ୍ଥ ମନୋଵିଞ୍ଞାଣଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ଫସ୍ସୋପି ଵେଦନାପି ତତ୍ଥ ଉପ୍ପଜ୍ଜତୀ’’ତି? ‘‘ଆମ, ମହାରାଜ, ଯତ୍ଥ ମନୋଵିଞ୍ଞାଣଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ଫସ୍ସୋପି ତତ୍ଥ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ଵେଦନାପି ତତ୍ଥ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ସଞ୍ଞାପି ତତ୍ଥ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ଚେତନାପି ତତ୍ଥ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ଵିତକ୍କୋପି ତତ୍ଥ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ଵିଚାରୋପି ତତ୍ଥ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ସବ୍ବେପି ଫସ୍ସପ୍ପମୁଖା ଧମ୍ମା ତତ୍ଥ ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତୀ’’ତି।

‘‘ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, କିଂଲକ୍ଖଣୋ ଫସ୍ସୋ’’ତି? ‘‘ଫୁସନଲକ୍ଖଣୋ, ମହାରାଜ, ଫସ୍ସୋ’’ତି।

‘‘ଓପମ୍ମଂ କରୋହୀ’’ତି। ‘‘ଯଥା, ମହାରାଜ, ଦ୍ୱେ ମେଣ୍ଡା ଯୁଜ୍ଝେଯ୍ୟୁଂ, ତେସୁ ଯଥା ଏକୋ ମେଣ୍ଡୋ, ଏଵଂ ଚକ୍ଖୁ ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ ଯଥା ଦୁତିଯୋ ମେଣ୍ଡୋ, ଏଵଂ ରୂପଂ ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। ଯଥା ତେସଂ ସନ୍ନିପାତୋ, ଏଵଂ ଫସ୍ସୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ’’ତି।

‘‘ଭିୟ୍ୟୋ ଓପମ୍ମଂ କରୋହୀ’’ତି। ‘‘ଯଥା, ମହାରାଜ, ଦ୍ୱେ ପାଣୀ ଵଜ୍ଜେୟ୍ୟୁଂ, ତେସୁ ଯଥା ଏକୋ ପାଣି, ଏଵଂ ଚକ୍ଖୁ ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। ଯଥା ଦୁତିଯୋ ପାଣି, ଏଵଂ ରୂପଂ ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। ଯଥା ତେସଂ ସନ୍ନିପାତୋ, ଏଵଂ ଫସ୍ସୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ’’ତି।

‘‘ଭିୟ୍ୟୋ ଓପମ୍ମଂ କରୋହୀ’’ତି। ‘‘ଯଥା, ମହାରାଜ, ଦ୍ୱେ ସମ୍ମା ଵଜ୍ଜେୟ୍ୟୁଂ, ତେସୁ ଯଥା ଏକୋ ସମ୍ମୋ, ଏଵଂ ଚକ୍ଖୁ ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। ଯଥା ଦୁତିଯୋ ସମ୍ମୋ, ଏଵଂ ରୂପଂ ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। ଯଥା ତେସଂ ସନ୍ନିପାତୋ, ଏଵଂ ଫସ୍ସୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ’’ତି।

‘‘କଲ୍ଲୋସି, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନା’’ତି।

ଫସ୍ସଲକ୍ଖଣପଞ୍ହୋ ଅଟ୍ଠମୋ।

୯। ଵେଦନାଲକ୍ଖଣପଞ୍ହୋ

୯। ‘‘ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, କିଂଲକ୍ଖଣା ଵେଦନା’’ତି? ‘‘ଵେଦଯିତଲକ୍ଖଣା, ମହାରାଜ, ଵେଦନା ଅନୁଭଵନଲକ୍ଖଣା ଚା’’ତି।

‘‘ଓପମ୍ମଂ କରୋହୀ’’ତି। ‘‘ଯଥା, ମହାରାଜ, କୋଚିଦେଵ ପୁରିସୋ ରଞ୍ଞୋ ଅଧିକାରଂ କରେୟ୍ୟ, ତସ୍ସ ରାଜା ତୁଟ୍ଠୋ ଅଧିକାରଂ ଦଦେୟ୍ୟ, ସୋ ତେନ ଅଧିକାରେନ ପଞ୍ଚହି କାମଗୁଣେହି ସମପ୍ପିତୋ ସମଙ୍ଗିଭୂତୋ ପରିଚରେୟ୍ୟ, ତସ୍ସ ଏଵମସ୍ସ ‘ମଯା ଖୋ ପୁବ୍ବେ ରଞ୍ଞୋ ଅଧିକାରୋ କତୋ, ତସ୍ସ ମେ ରାଜା ତୁଟ୍ଠୋ ଅଧିକାରଂ ଅଦାସି, ସ୍ୱାହଂ ତତୋନିଦାନଂ ଇମଂ ଏଵରୂପଂ ଵେଦନଂ ଵେଦଯାମୀ’ତି।

‘‘ଯଥା ଵା ପନ, ମହାରାଜ, କୋଚିଦେଵ ପୁରିସୋ କୁସଲଂ କମ୍ମଂ କତ୍ୱା କାଯସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ସୁଗତିଂ ସଗ୍ଗଂ ଲୋକଂ ଉପପଜ୍ଜେୟ୍ୟ, ସୋ ଚ ତତ୍ଥ ଦିବ୍ବେହି ପଞ୍ଚହି କାମଗୁଣେହି ସମପ୍ପିତୋ ସମଙ୍ଗିଭୂତୋ ପରିଚରେୟ୍ୟ, ତସ୍ସ ଏଵମସ୍ସ ‘ସ୍ୱାହଂ ଖୋ ପୁବ୍ବେ କୁସଲଂ କମ୍ମଂ ଅକାସିଂ, ସୋହଂ ତତୋନିଦାନଂ ଇମଂ ଏଵରୂପଂ ଵେଦନଂ ଵେଦଯାମୀ’ତି, ଏଵଂ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଵେଦଯିତଲକ୍ଖଣା ଵେଦନା ଅନୁଭଵନଲକ୍ଖଣା ଚା’’ତି।

‘‘କଲ୍ଲୋସି , ଭନ୍ତେ ନାଗସେନା’’ତି।

ୱେଦନାଲକ୍ଖଣପଞ୍ହୋ ନୱମୋ।

୧୦। ସଞ୍ଞାଲକ୍ଖଣପଞ୍ହୋ

୧୦। ‘‘ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, କିଂଲକ୍ଖଣା ସଞ୍ଞା’’ତି? ‘‘ସଞ୍ଜାନନଲକ୍ଖଣା, ମହାରାଜ, ସଞ୍ଞା। କିଂ ସଞ୍ଜାନାତି? ନୀଲମ୍ପି ସଞ୍ଜାନାତି, ପୀତମ୍ପି ସଞ୍ଜାନାତି, ଲୋହିତମ୍ପି ସଞ୍ଜାନାତି, ଓଦାତମ୍ପି ସଞ୍ଜାନାତି, ମଞ୍ଜିଟ୍ଠମ୍ପି [ମଞ୍ଜେଟ୍ଠମ୍ପି (ସୀ। ପୀ।)] ସଞ୍ଜାନାତି। ଏୱଂ ଖୋ, ମହାରାଜ, ସଞ୍ଜାନନଲକ୍ଖଣା ସଞ୍ଞା’’ତି।

‘‘ଓପମ୍ମଂ କରୋହୀ’’ତି। ‘‘ଯଥା, ମହାରାଜ, ରଞ୍ଞୋ ଭଣ୍ଡାଗାରିକୋ ଭଣ୍ଡାଗାରଂ ପୱିସିତ୍ୱା ନୀଲପୀତଲୋହିତୋଦାତମଞ୍ଜିଟ୍ଠାନି [ମଞ୍ଜେଟ୍ଠାନି (ସୀ। ପୀ।)] ରାଜଭୋଗାନି ରୂପାନି ପସ୍ସିତ୍ୱା ସଞ୍ଜାନାତି। ଏୱଂ ଖୋ, ମହାରାଜ, ସଞ୍ଜାନନଲକ୍ଖଣା ସଞ୍ଞା’’ତି।

‘‘କଲ୍ଲୋସି, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନା’’ତି।

ସଞ୍ଞାଲକ୍ଖଣପଞ୍ହୋ ଦସମୋ।

୧୧। ଚେତନାଲକ୍ଖଣପଞ୍ହୋ

୧୧। ‘‘ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, କିଂଲକ୍ଖଣା ଚେତନା’’ତି? ‘‘ଚେତଯିତଲକ୍ଖଣା, ମହାରାଜ, ଚେତନା ଅଭିସଙ୍ଖରଣଲକ୍ଖଣା ଚା’’ତି।

‘‘ଓପମ୍ମଂ କରୋହୀ’’ତି। ‘‘ଯଥା, ମହାରାଜ, କୋଚିଦେୱ ପୁରିସୋ ୱିସଂ ଅଭିସଙ୍ଖରିତ୍ୱା ଅତ୍ତନା ଚ ପିୱେଯ୍ୟ, ପରେ ଚ ପାଯେଯ୍ୟ, ସୋ ଅତ୍ତନାପି ଦୁକ୍ଖିତୋ ଭୱେଯ୍ୟ, ପରେପି ଦୁକ୍ଖିତା ଭୱେଯ୍ୟୁଂ। ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଇଧେକଚ୍ଚୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଅକୁସଲଂ କମ୍ମଂ ଚେତନାଯ ଚେତଯିତ୍ୱା କାଯସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ଅପାଯଂ ଦୁଗ୍ଗତିଂ ୱିନିପାତଂ ନିରଯଂ ଉପପଜ୍ଜେଯ୍ୟ। ଯେପି ତସ୍ସ ଅନୁସିକ୍ଖନ୍ତି , ତେପି କାଯସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ଅପାଯଂ ଦୁଗ୍ଗତିଂ ୱିନିପାତଂ ନିରଯଂ ଉପପଜ୍ଜନ୍ତି।

‘‘ଯଥା ୱା ପନ, ମହାରାଜ, କୋଚିଦେୱ ପୁରିସୋ ସପ୍ପିନୱନୀତତେଲମଧୁଫାଣିତଂ ଏକଜ୍ଝଂ ଅଭିସଙ୍ଖରିତ୍ୱା ଅତ୍ତନା ଚ ପିୱେଯ୍ୟ, ପରେ ଚ ପାଯେଯ୍ୟ, ସୋ ଅତ୍ତନା ସୁଖିତୋ ଭୱେଯ୍ୟ, ପରେପି ସୁଖିତା ଭୱେଯ୍ୟୁଂ। ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଇଧେକଚ୍ଚୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ କୁସଲଂ କମ୍ମଂ ଚେତନାଯ ଚେତଯିତ୍ୱା କାଯସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ସୁଗତିଂ ସଗ୍ଗଂ ଲୋକଂ ଉପପଜ୍ଜତି। ଯେପି ତସ୍ସ ଅନୁସିକ୍ଖନ୍ତି, ତେପି କାଯସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ସୁଗତିଂ ସଗ୍ଗଂ ଲୋକଂ ଉପପଜ୍ଜନ୍ତି। ଏୱଂ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଚେତଯିତଲକ୍ଖଣା ଚେତନା ଅଭିସଙ୍ଖରଣଲକ୍ଖଣା ଚା’’ତି।

‘‘କଲ୍ଲୋସି, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନା’’ତି।

ଚେତନାଲକ୍ଖଣପଞ୍ହୋ ଏକାଦସମୋ।

୧୨। ୱିଞ୍ଞାଣଲକ୍ଖଣପଞ୍ହୋ

୧୨। ‘‘ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, କିଂଲକ୍ଖଣଂ ୱିଞ୍ଞାଣ’’ନ୍ତି? ‘‘ୱିଜାନନଲକ୍ଖଣଂ, ମହାରାଜ, ୱିଞ୍ଞାଣ’’ନ୍ତି।

‘‘ଓପମ୍ମଂ କରୋହୀ’’ତି। ‘‘ଯଥା, ମହାରାଜ, ନଗରଗୁତ୍ତିକୋ ମଜ୍ଝେ ନଗରସିଙ୍ଘାଟକେ ନିସିନ୍ନୋ ପସ୍ସେଯ୍ୟ ପୁରତ୍ଥିମଦିସତୋ ପୁରିସଂ ଆଗଚ୍ଛନ୍ତଂ, ପସ୍ସେଯ୍ୟ ଦକ୍ଖିଣଦିସତୋ ପୁରିସଂ ଆଗଚ୍ଛନ୍ତଂ, ପସ୍ସେଯ୍ୟ ପଚ୍ଛିମଦିସତୋ ପୁରିସଂ ଆଗଚ୍ଛନ୍ତଂ, ପସ୍ସେଯ୍ୟ ଉତ୍ତରଦିସତୋ ପୁରିସଂ ଆଗଚ୍ଛନ୍ତଂ। ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଯଞ୍ଚ ପୁରିସୋ ଚକ୍ଖୁନା ରୂପଂ ପସ୍ସତି, ତଂ ୱିଞ୍ଞାଣେନ ୱିଜାନାତି। ଯଞ୍ଚ ସୋତେନ ସଦ୍ଦଂ ସୁଣାତି, ତଂ ୱିଞ୍ଞାଣେନ ୱିଜାନାତି। ଯଞ୍ଚ ଘାନେନ ଗନ୍ଧଂ ଘାଯତି, ତଂ ୱିଞ୍ଞାଣେନ ୱିଜାନାତି। ଯଞ୍ଚ ଜିୱ୍ହାଯ ରସଂ ସାଯତି, ତଂ ୱିଞ୍ଞାଣେନ ୱିଜାନାତି। ଯଞ୍ଚ କାଯେନ ଫୋଟ୍ଠବ୍ବଂ ଫୁସତି, ତଂ ୱିଞ୍ଞାଣେନ ୱିଜାନାତି, ଯଞ୍ଚ ମନସା ଧମ୍ମଂ ୱିଜାନାତି, ତଂ ୱିଞ୍ଞାଣେନ ୱିଜାନାତି। ଏୱଂ ଖୋ, ମହାରାଜ, ୱିଜାନନଲକ୍ଖଣଂ ୱିଞ୍ଞାଣ’’ନ୍ତି।

‘‘କଲ୍ଲୋସି , ଭନ୍ତେ ନାଗସେନା’’ତି।

ୱିଞ୍ଞାଣଲକ୍ଖଣପଞ୍ହୋ ଦ୍ୱାଦସମୋ।

୧୩। ୱିତକ୍କଲକ୍ଖଣପଞ୍ହୋ

୧୩। ‘‘ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, କିଂଲକ୍ଖଣୋ ୱିତକ୍କୋ’’ତି? ‘‘ଅପ୍ପନାଲକ୍ଖଣୋ ମହାରାଜ, ୱିତକ୍କୋ’’ତି।

‘‘ଓପମ୍ମଂ କରୋହୀ’’ତି। ‘‘ଯଥା, ମହାରାଜ, ୱଡ୍ଢକୀ ସୁପରିକମ୍ମକତଂ ଦାରୁଂ ସନ୍ଧିସ୍ମିଂ ଅପ୍ପେତି, ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଅପ୍ପନାଲକ୍ଖଣୋ ୱିତକ୍କୋ’’ତି।

‘‘କଲ୍ଲୋସି, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନା’’ତି।

ୱିତକ୍କଲକ୍ଖଣପଞ୍ହୋ ତେରସମୋ।

୧୪। ୱିଚାରଲକ୍ଖଣପଞ୍ହୋ

୧୪। ‘‘ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, କିଂଲକ୍ଖଣୋ ୱିଚାରୋ’’ତି? ‘‘ଅନୁମଜ୍ଜନଲକ୍ଖଣୋ, ମହାରାଜ, ୱିଚାରୋ’’ତି।

‘‘ଓପମ୍ମଂ କରୋହୀ’’ତି। ‘‘ଯଥା, ମହାରାଜ, କଂସଥାଲଂ ଆକୋଟିତଂ ପଚ୍ଛା ଅନୁରୱତି ଅନୁସନ୍ଦହତି [ଅନୁସଦ୍ଦାଯତି (କ।)], ଯଥା, ମହାରାଜ, ଆକୋଟନା, ଏୱଂ ୱିତକ୍କୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ। ଯଥା ଅନୁରୱନା [ଅନୁମଜ୍ଜନା (କ।)], ଏୱଂ ୱିଚାରୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ’’ତି।

‘‘କଲ୍ଲୋସି , ଭନ୍ତେ ନାଗସେନା’’ତି।

ୱିଚାରଲକ୍ଖଣପଞ୍ହୋ ଚୁଦ୍ଦସମୋ।

ୱିଚାରୱଗ୍ଗୋ ତତିଯୋ।

ଇମସ୍ମିଂ ୱଗ୍ଗେ ଚୁଦ୍ଦସ ପଞ୍ହା।

୪। ନିବ୍ବାନୱଗ୍ଗୋ

୧। ଫସ୍ସାଦିୱିନିବ୍ଭୁଜନପଞ୍ହୋ

୧। ରାଜା ଆହ ‘‘ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ସକ୍କା ଇମେସଂ ଧମ୍ମାନଂ ଏକତୋଭାୱଗତାନଂ ୱିନିବ୍ଭୁଜିତ୍ୱା ୱିନିବ୍ଭୁଜିତ୍ୱା ନାନାକରଣଂ ପଞ୍ଞାପେତୁଂ ‘ଅଯଂ ଫସ୍ସୋ, ଅଯଂ ୱେଦନା, ଅଯଂ ସଞ୍ଞା, ଅଯଂ ଚେତନା, ଇଦଂ ୱିଞ୍ଞାଣଂ, ଅଯଂ ୱିତକ୍କୋ, ଅଯଂ ୱିଚାରୋ’ତି’’? ‘‘ନ ସକ୍କା, ମହାରାଜ, ଇମେସଂ ଧମ୍ମାନଂ ଏକତୋଭାୱଗତାନଂ ୱିନିବ୍ଭୁଜିତ୍ୱା ୱିନିବ୍ଭୁଜିତ୍ୱା ନାନାକରଣଂ ପଞ୍ଞାପେତୁଂ ‘ଅଯଂ ଫସ୍ସୋ, ଅଯଂ ୱେଦନା, ଅଯଂ ସଞ୍ଞା, ଅଯଂ ଚେତନା, ଇଦଂ ୱିଞ୍ଞାଣଂ, ଅଯଂ ୱିତକ୍କୋ, ଅଯଂ ୱିଚାରୋ’’’ତି।

‘‘ଓପମ୍ମଂ କରୋହୀ’’ତି। ‘‘ଯଥା, ମହାରାଜ, ରଞ୍ଞୋ ସୂଦୋ ଅରସଂ ୱା ରସଂ ୱା [ଯୂସଂ ୱା ରସଂ ୱା (ସୀ। ସ୍ୟା। ପୀ।)] କରେଯ୍ୟ, ସୋ ତତ୍ଥ ଦଧିମ୍ପି ପକ୍ଖିପେଯ୍ୟ, ଲୋଣମ୍ପି ପକ୍ଖିପେଯ୍ୟ, ସିଙ୍ଗିୱେରମ୍ପି ପକ୍ଖିପେଯ୍ୟ, ଜୀରକମ୍ପି ପକ୍ଖିପେଯ୍ୟ, ମରିଚମ୍ପି ପକ୍ଖିପେଯ୍ୟ, ଅଞ୍ଞାନିପି ପକାରାନି ପକ୍ଖିପେଯ୍ୟ, ତମେନଂ ରାଜା ଏୱଂ ୱଦେଯ୍ୟ, ‘ଦଧିସ୍ସ ମେ ରସଂ ଆହର, ଲୋଣସ୍ସ ମେ ରସଂ ଆହର, ସିଙ୍ଗିୱେରସ୍ସ ମେ ରସଂ ଆହର, ଜୀରକସ୍ସ ମେ ରସଂ ଆହର, ମରିଚସ୍ସ ମେ ରସଂ ଆହର, ସବ୍ବେସଂ ମେ ପକ୍ଖିତ୍ତାନଂ ରସଂ ଆହରା’ତି। ସକ୍କା ନୁ ଖୋ, ମହାରାଜ, ତେସଂ ରସାନଂ ଏକତୋଭାୱଗତାନଂ ୱିନିବ୍ଭୁଜିତ୍ୱା ୱିନିବ୍ଭୁଜିତ୍ୱା ରସଂ ଆହରିତୁଂ ଅମ୍ବିଲତ୍ତଂ ୱା ଲୱଣତ୍ତଂ ୱା ତିତ୍ତକତ୍ତଂ ୱା କଟୁକତ୍ତଂ ୱା କସାଯତ୍ତଂ ୱା ମଧୁରତ୍ତଂ ୱା’’ତି? ‘‘ନ ହି, ଭନ୍ତେ, ସକ୍କା ତେସଂ ରସାନଂ ଏକତୋଭାୱଗତାନଂ ୱିନିବ୍ଭୁଜିତ୍ୱା ୱିନିବ୍ଭୁଜିତ୍ୱା ରସଂ ଆହରିତୁଂ ଅମ୍ବିଲତ୍ତଂ ୱା ଲୱଣତ୍ତଂ ୱା ତିତ୍ତକତ୍ତଂ ୱା କଟୁକତ୍ତଂ ୱା

କସାୟଉଂ ୱା ମଧୁରଉଂ ୱା, ଅପି ଚ ଖୋ ପନ ସକେନ ସକେନ ଲକ୍ଖଣେନ ଉପଟ୍ଠହନ୍ତୀ''ତି। ''ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ନ ସକ୍କା ଇମେସଂ ଧମ୍ମାନଂ ଏକତୋଭାୱଗତାନଂ ୱିନିବ୍ଭୁଜିତ୍ୱା ୱିନିବ୍ଭୁଜିତ୍ୱା ନାନାକରଣଂ ପଞ୍ଞାପେତୁଂ 'ଅୟଂ ଫସ୍ସୋ, ଅୟଂ ୱେଦନା, ଅୟଂ ସଞ୍ଞା, ଅୟଂ ଚେତନା, ଇଦଂ ୱିଞ୍ଞାଣଂ, ଅୟଂ ୱିତକ୍କୋ, ଅୟଂ ୱିଚାରୋ'ତି, ଅପି ଚ ଖୋ ପନ ସକେନ ସକେନ ଲକ୍ଖଣେନ ଉପଟ୍ଠହନ୍ତୀ''ତି।

''କଲ୍ଲୋସି , ଭନ୍ତେ ନାଗସେନା''ତି।

ଫସ୍ସାଦିୱିନିବ୍ଭୁଜନପଞ୍ହୋ ପଠମୋ।

୨। ନାଗସେନପଞ୍ହୋ

୨। ଥେରୋ ଆହ ''ଲୋଣଂ, ମହାରାଜ, ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞେୟ୍ୟ''ନ୍ତି। ''ଆମ, ଭନ୍ତେ, ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞେୟ୍ୟ''ନ୍ତି। ''ସୁଟ୍ଠୁ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଜାନାହୀ''ତି। ''କିଂ ପନ, ଭନ୍ତେ, ଜିୱ୍ହାୱିଞ୍ଞେୟ୍ୟ''ନ୍ତି? ''ଆମ, ମହାରାଜ, ଜିୱ୍ହାୱିଞ୍ଞେୟ୍ୟ''ନ୍ତି। ''କିଂ ପନ, ଭନ୍ତେ, ସବ୍ବଂ ଲୋଣଂ ଜିୱ୍ହାୟ ୱିଜାନାତୀ''ତି? ''ଆମ, ମହାରାଜ, ସବ୍ବଂ ଲୋଣଂ ଜିୱ୍ହାୟ ୱିଜାନାତି''।

''ଯଦି, ଭନ୍ତେ, ସବ୍ବଂ ଲୋଣଂ ଜିୱ୍ହାୟ ୱିଜାନାତି, କିସ୍ସ ପନ ତଂ ସକଟେହି ବଲୀବଦ୍ଦା [ବଲିବଦ୍ଦା (ସୀ। ପୀ।)] ଆହରନ୍ତି, ନନୁ ଲୋଣମେୱ ଆହରିତବ୍ବ''ନ୍ତି? ''ନ ସକ୍କା, ମହାରାଜ, ଲୋଣମେୱ ଆହରିତୁଂ ଏକତୋଭାୱଗତା ଏତେ ଧମ୍ମା ଗୋଚରନାନତ୍ତଗତା ଲୋଣଂ ଗରୁଭାୱୋ ଚାତି। ସକ୍କା ପନ, ମହାରାଜ, ଲୋଣଂ ତୁଲାୟ ତୁଲୟିତୁ''ନ୍ତି? ''ଆମ, ଭନ୍ତେ, ସକ୍କା''ତି। ''ନ ସକ୍କା, ମହାରାଜ, ଲୋଣଂ ତୁଲାୟ ତୁଲୟିତୁଂ, ଗରୁଭାୱୋ ତୁଲାୟ ତୁଲିୟତୀ''ତି।

''କଲ୍ଲୋସି, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନା''ତି।

ନାଗସେନପଞ୍ହୋ ଦୁତିୟୋ।

୩। ପଞ୍ଚାୟତନକମ୍ମନିବ୍ବତ୍ତପଞ୍ହୋ

୩। ରାଜା ଆହ ''ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ଯାନିମାନି ପଞ୍ଚାୟତନାନି, କିଂ ନୁ ତାନି ନାନାକମ୍ମେହି ନିବ୍ବତ୍ତାନି, ଉଦାହୁ ଏକେନ କମ୍ମେନା''ତି? ''ନାନାକମ୍ମେହି, ମହାରାଜ, ନିବ୍ବତ୍ତାନି, ନ ଏକେନ କମ୍ମେନା''ତି।

''ଓପମ୍ମଂ କରୋହୀ''ତି। ''ତଂ କିଂ ମଞ୍ଞସି, ମହାରାଜ, ଏକସ୍ମିଂ ଖେତ୍ତେ ନାନାବୀଜାନି ୱପେୟ୍ୟୁଂ , ତେସଂ ନାନାବୀଜାନଂ ନାନାଫଲାନି ନିବ୍ବତ୍ତେୟ୍ୟୁ''ନ୍ତି? ''ଆମ, ଭନ୍ତେ, ନିବ୍ବତ୍ତେୟ୍ୟୁ''ନ୍ତି। ''ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଯାନି ଯାନି ପଞ୍ଚାୟତନାନି, ତାନି ତାନି ନାନାକମ୍ମେହି ନିବ୍ବତ୍ତାନି, ନ ଏକେନ କମ୍ମେନା''ତି।

''କଲ୍ଲୋସି, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନା''ତି।

ପଞ୍ଚାୟତନକମ୍ମନିବ୍ବତ୍ତପଞ୍ହୋ ତତିୟୋ।

୪। କମ୍ମନାନାକରଣପଞ୍ହୋ

୪। ରାଜା ଆହ ''ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, କେନ କାରଣେନ ମନୁସ୍ସା ନ ସବ୍ବେ ସମକା, ଅଞ୍ଞେ ଅପ୍ପାୟୁକା, ଅଞ୍ଞେ ଦୀଘାୟୁକା, ଅଞ୍ଞେ ବହ୍ୱାବାଧା ଅଞ୍ଞେ ଅପ୍ପାବାଧା, ଅଞ୍ଞେ ଦୁବ୍ବଣ୍ଣା, ଅଞ୍ଞେ ୱଣ୍ଣୱନ୍ତୋ, ଅଞ୍ଞେ ଅପ୍ପେସକ୍ଖା, ଅଞ୍ଞେ ମହେସକ୍ଖା, ଅଞ୍ଞେ ଅପ୍ପଭୋଗା, ଅଞ୍ଞେ ମହାଭୋଗା, ଅଞ୍ଞେ ନୀଚକୁଲୀନା, ଅଞ୍ଞେ ମହାକୁଲୀନା, ଅଞ୍ଞେ ଦୁପ୍ପଞ୍ଞା, ଅଞ୍ଞେ ପଞ୍ଞୱନ୍ତୋ''ତି?

ଥେରୋ ଆହ ''କିସ୍ସ ପନ, ମହାରାଜ, ରୁକ୍ଖା ନ ସବ୍ବେ ସମକା, ଅଞ୍ଞେ ଅମ୍ବିଲା, ଅଞ୍ଞେ ଲୱଣା, ଅଞ୍ଞେ ତିତ୍ତକା, ଅଞ୍ଞେ କଟୁକା, ଅଞ୍ଞେ କସାୱା, ଅଞ୍ଞେ ମଧୁରା''ତି? ''ମଞ୍ଞାମି, ଭନ୍ତେ, ବୀଜାନଂ ନାନାକରଣେନା''ତି। ''ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, କମ୍ମାନଂ ନାନାକରଣେନ ମନୁସ୍ସା

ନ ସଙ୍କେ ସମକା, ଅଞ୍ଞେ ଅପ୍ପାଯୁକା, ଅଞ୍ଞେ ଦୀଘାଯୁକା, ଅଞ୍ଞେ ବହ୍ୱାବାଧା, ଅଞ୍ଞେ ଅପ୍ପାବାଧା, ଅଞ୍ଞେ ଦୁବ୍ବଣ୍ଣା, ଅଞ୍ଞେ ୱଣ୍ଣୱନ୍ତୋ, ଅଞ୍ଞେ ଅପ୍ପେସକ୍ଖା, ଅଞ୍ଞେ ମହେସକ୍ଖା, ଅଞ୍ଞେ ଅପ୍ପଭୋଗା, ଅଞ୍ଞେ ମହାଭୋଗା, ଅଞ୍ଞେ ନୀଚକୁଲୀନା, ଅଞ୍ଞେ ମହାକୁଲୀନା, ଅଞ୍ଞେ ଦୁପ୍ପଞ୍ଞା, ଅଞ୍ଞେ ପଞ୍ଞୱନ୍ତୋ। ଭାସିତମ୍ପେତଂ ମହାରାଜ ଭଗୱତା – 'କମ୍ମସ୍ସକା, ମାଣୱ, ସତ୍ତା କମ୍ମଦାଯାଦା କମ୍ମଯୋନୀ କମ୍ମବନ୍ଧୂ କମ୍ମପ୍ପଟିସରଣା, କମ୍ମଂ ସତ୍ତେ ୱିଭଜତି ଯଦିଦଂ ହୀନପ୍ପଣୀତତାଯା'''ତି।

''କଲ୍ଲୋସି, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନା''ତି।

କମ୍ମନାନାକରଣପଞ୍ହୋ ଚତୁତ୍ଥୋ।

୫। ୱାଯାମକରଣପଞ୍ହୋ

୫। ରାଜା ଆହ ''ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ତୁମ୍ହେ ଭଣଥ 'କିନ୍ତି ଇମଂ ଦୁକ୍ଖଂ ନିରୁଜ୍ଝେଯ୍ଯ, ଅଞ୍ଞଞ୍ଚ ଦୁକ୍ଖଂ ନୁପ୍ପଜ୍ଜେଯ୍ଯା'ତି । ଏତଦତ୍ଥା, ମହାରାଜ, ଅମ୍ହାକଂ ପବ୍ବଜ୍ଜା''ତି। ''କିଂ ପଟିକଚ୍ଚେୱ ୱାଯମିତେନ, ନନୁ ସମ୍ପତ୍ତେ କାଲେ ୱାଯମିତବ୍ବ''ନ୍ତି? ଥେରୋ ଆହ ''ସମ୍ପତ୍ତେ କାଲେ, ମହାରାଜ, ୱାଯାମୋ ଅକିଚ୍ଚକରୋ ଭୱତି, ପଟିକଚ୍ଚେୱ ୱାଯାମୋ କିଚ୍ଚକରୋ ଭୱତୀ''ତି।

''ଓପମ୍ମଂ କରୋହୀ''ତି। ''ତଂ କିଂ ମଞ୍ଞସି, ମହାରାଜ, ଯଦା ତ୍ୱଂ ପିପାସିତୋ ଭୱେଯ୍ଯାସି, ତଦା ତ୍ୱଂ ଉଦପାନଂ ଖଣାପେଯ୍ଯାସି, ତଳାକଂ ଖଣାପେଯ୍ଯାସି 'ପାନୀଯଂ ପିୱିସ୍ସାମୀ'ତି? ''ନ ହି, ଭନ୍ତେ''ତି। ''ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ସମ୍ପତ୍ତେ କାଲେ ୱାଯାମୋ ଅକିଚ୍ଚକରୋ ଭୱତି, ପଟିକଚ୍ଚେୱ ୱାଯାମୋ କିଚ୍ଚକରୋ ଭୱତୀ''ତି।

''ଭିଯ୍ଯୋ ଓପମ୍ମଂ କରୋହୀ''ତି। ''ତଂ କିଂ ମଞ୍ଞସି, ମହାରାଜ, ଯଦା ତ୍ୱଂ ବୁଭୁକ୍ଖିତୋ ଭୱେଯ୍ଯାସି, ତଦା ତ୍ୱଂ ଖେତ୍ତଂ କସାପେଯ୍ଯାସି, ସାଲିଂ ରୋପାପେଯ୍ଯାସି, ଧଞ୍ଞଂ ଅତିହରାପେଯ୍ଯାସି 'ଭତ୍ତଂ ଭୁଞ୍ଜିସ୍ସାମୀ'ତି? ''ନ ହି, ଭନ୍ତେ''ତି। ''ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ସମ୍ପତ୍ତେ କାଲେ ୱାଯାମୋ ଅକିଚ୍ଚକରୋ ଭୱତି, ପଟିକଚ୍ଚେୱ ୱାଯାମୋ କିଚ୍ଚକରୋ ଭୱତୀତି।

''ଭିଯ୍ଯୋ ଓପମ୍ମଂ କରୋହୀ''ତି। ''ତଂ କିଂ ମଞ୍ଞସି, ମହାରାଜ, ଯଦା ତେ ସଙ୍ଗାମୋ ପଚ୍ଚୁପଟ୍ଠିତୋ ଭୱେଯ୍ଯ, ତଦା ତ୍ୱଂ ପରିଖଂ ଖଣାପେଯ୍ଯାସି, ପାକାରଂ କାରାପେଯ୍ଯାସି, ଗୋପୁରଂ କାରାପେଯ୍ଯାସି, ଅଟ୍ଟାଲକଂ କାରାପେଯ୍ଯାସି, ଧଞ୍ଞଂ ଅତିହରାପେଯ୍ଯାସି, ତଦା ତ୍ୱଂ ହତ୍ଥିସ୍ମିଂ ସିକ୍ଖେଯ୍ଯାସି, ଅସ୍ସସ୍ମିଂ ସିକ୍ଖେଯ୍ଯାସି, ରଥସ୍ମିଂ ସିକ୍ଖେଯ୍ଯାସି, ଧନୁସ୍ମିଂ ସିକ୍ଖେଯ୍ଯାସି, ଥରୁସ୍ମିଂ ସିକ୍ଖେଯ୍ଯାସୀ''ତି? ''ନ ହି, ଭନ୍ତେ''ତି। ''ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ସମ୍ପତ୍ତେ କାଲେ ୱାଯାମୋ ଅକିଚ୍ଚକରୋ ଭୱତି, ପଟିକଚ୍ଚେୱ ୱାଯାମୋ କିଚ୍ଚକରୋ ଭୱତି। ଭାସିତମ୍ପେତଂ ମହାରାଜ ଭଗୱତା –

'''ପଟିକଚ୍ଚେୱ ତଂ କଯିରା, ଯଂ ଜଞ୍ଞା ହିତମତ୍ତନୋ;

ନ ସାକଟିକଚିନ୍ତାଯ, ମନ୍ତା ଧୀରୋ ପରକ୍କମେ।

'''ଯଥା ସାକଟିକୋ ମଟ୍ଠଂ [ନାମ (ସୀ। ପୀ। କ।) ସଂ। ନି। ୧।୧୦୩], ସମଂ ହିତ୍ୱା ମହାପଥଂ;

ୱିସମଂ ମଗ୍ଗମାରୁଯ୍ହ, ଅକ୍ଖଚ୍ଛିନ୍ନୋୱ ଝାଯତି।

'''ଏୱଂ ଧମ୍ମା ଅପକ୍କମ୍ମ, ଅଧମ୍ମମନୁୱତ୍ତିଯ;

ମନ୍ଦୋ ମଚ୍ଚୁ ମୁଖଂ ପତ୍ତୋ, ଅକ୍ଖଚ୍ଛିନ୍ନୋୱ ଝାଯତୀ'''ତି [ସୋଚତୀତି (ସବ୍ବତ୍ଥ)]।

''କଲ୍ଲୋସି, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନା''ତି।

ୱାଯାମକରଣପଞ୍ହୋ ପଞ୍ଚମୋ।

୬। ନେରଯିକଗ୍ଗିଉଣ୍ହଭାୱପଞ୍ହୋ

୬। ରାଜା ଆହ ''ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ତୁମ୍ହେ ଭଣଥ 'ପାକତିକଅଗ୍ଗିତୋ ନେରୟିକୋ ଅଗ୍ଗି ମହାଭିତାପତରୋ ହୋତି, ଖୁଦ୍ଦକୋପି ପାସାଣୋ ପାକତିକେ ଅଗ୍ଗିମ୍ହି ପକ୍ଖିତ୍ତୋ ଦିୱସମ୍ପି ପଚ୍ଚମାନୋ [ଧମମାନୋ (ସୀ। ପୀ।)] ନ ୱିଲୟଂ ଗଚ୍ଛତି, କୂଟାଗାରମତ୍ତୋପି ପାସାଣୋ ନେରୟିକଗ୍ଗିମ୍ହି ପକ୍ଖିତ୍ତୋ ଖଣେନ ୱିଲୟଂ ଗଚ୍ଛତୀ'ତି, ଏତଂ ୱଚନଂ ନ ସଦ୍ଦହାମି, ଏୱଞ୍ଚ ପନ ୱଦେଥ 'ଯେ ଚ ତତ୍ଥ ଉପ୍ପନ୍ନା ସତ୍ତା, ତେ ଅନେକାନିପି ୱସ୍ସସହସ୍ସାନି ନିରୟେ ପଚ୍ଚମାନା ନ ୱିଲୟଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତୀ'ତି, ତମ୍ପି ୱଚନଂ ନ ସଦ୍ଦହାମୀ''ତି।

ଥେରୋ ଆହ ''ତଂ କିଂ ମଞ୍ଞସି, ମହାରାଜ, ଯା ତା ସନ୍ତି ମକରିନିୟୋପି ସୁସୁମାରିନିୟୋପି କଚ୍ଛପିନିୟୋପି ମୋରିନିୟୋପି କପୋତିନିୟୋପି, କିଂନୁ ତା କକ୍ଖଳାନି ପାସାଣାନି ସକ୍ଖରାୟୋ ଚ ଖାଦନ୍ତୀ''ତି? ''ଆମ, ଭନ୍ତେ, ଖାଦନ୍ତୀ''ତି। ''କିଂ ପନ ତାନି ତାସଂ କୁଚ୍ଛିୟଂ କୋଟ୍ଠବ୍ଭନ୍ତରଗତାନି ୱିଲୟଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତୀ''ତି? ''ଆମ, ଭନ୍ତେ, ୱିଲୟଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତୀ''ତି। ''ଯୋ ପନ ତାସଂ କୁଚ୍ଛିୟଂ ଗବ୍ଭୋ, ସୋପି ୱିଲୟଂ ଗଚ୍ଛତୀ''ତି? ''ନ ହି ଭନ୍ତେ''ତି। ''କେନ କାରଣେନା''ତି? ''ମଞ୍ଞାମି, ଭନ୍ତେ, କମ୍ମାଧିକତେନ ନ ୱିଲୟଂ ଗଚ୍ଛତୀ''ତି। ''ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, କମ୍ମାଧିକତେନ ନେରୟିକା ସତ୍ତା ଅନେକାନିପି ୱସ୍ସସହସ୍ସାନି ନିରୟେ ପଚ୍ଚମାନା ନ ୱିଲୟଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତି। ଭାସିତମ୍ପେତଂ, ମହାରାଜ, ଭଗୱତା – 'ସୋ ନ ତାୱ କାଲଂ କରୋତି, ଯାୱ ନ ତଂ ପାପକମ୍ମଂ ବ୍ୟନ୍ତୀହୋତୀ'''ତି।

''ଭିୟ୍ୟୋ ଓପମ୍ମଂ କରୋହୀ''ତି। ''ତଂ କିଂ ମଞ୍ଞସି, ମହାରାଜ, ଯା ତା ସନ୍ତି ସୀହିନିୟୋପି ବ୍ୟଗ୍ଘିନିୟୋପି ଦୀପିନିୟୋପି କୁକ୍କୁରିନିୟୋପି, କିଂନୁ ତା କକ୍ଖଳାନି ଅଟ୍ଠିକାନି ମଂସାନି ଖାଦନ୍ତୀତି? ''ଆମ, ଭନ୍ତେ, ଖାଦନ୍ତୀ''ତି। ''କିଂ ପନ ତାନି ତାସଂ କୁଚ୍ଛିୟଂ କୋଟ୍ଠବ୍ଭନ୍ତରଗତାନି ୱିଲୟଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତୀ''ତି? ''ଆମ, ଭନ୍ତେ, ୱିଲୟଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତୀ''ତି। ''ଯୋ ପନ ତାସଂ କୁଚ୍ଛିୟଂ ଗବ୍ଭୋ, ସୋପି ୱିଲୟଂ ଗଚ୍ଛତୀ''ତି? ''ନ ହି ଭନ୍ତେ''ତି। ''କେନ କାରଣେନା''ତି? ''ମଞ୍ଞାମି, ଭନ୍ତେ, କମ୍ମାଧିକତେନ ନ ୱିଲୟଂ ଗଚ୍ଛତୀ''ତି। ''ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, କମ୍ମାଧିକତେନ ନେରୟିକା ସତ୍ତା ଅନେକାନିପି ୱସ୍ସସହସ୍ସାନି ନିରୟେ ପଚ୍ଚମାନା ନ ୱିଲୟଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତୀ''ତି।

''ଭିୟ୍ୟୋ ଓପମ୍ମଂ କରୋହୀ''ତି। ''ତଂ କିଂ ମଞ୍ଞସି, ମହାରାଜ, ଯା ତା ସନ୍ତି ୟୋନକସୁଖୁମାଲିନିୟୋପି ଖତ୍ତିୟସୁଖୁମାଲିନିୟୋପି ବ୍ରାହ୍ମଣସୁଖୁମାଲିନିୟୋପି ଗହପତିସୁଖୁମାଲିନିୟୋପି, କିଂନୁ ତା କକ୍ଖଳାନି ଖଜ୍ଜକାନି ମଂସାନି ଖାଦନ୍ତୀ''ତି? ''ଆମ, ଭନ୍ତେ, ଖାଦନ୍ତୀ''ତି। ''କିଂ ପନ ତାନି ତାସଂ କୁଚ୍ଛିୟଂ କୋଟ୍ଠବ୍ଭନ୍ତରଗତାନି ୱିଲୟଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତୀ''ତି? ''ଆମ, ଭନ୍ତେ, ୱିଲୟଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତୀ''ତି। ''ଯୋ ପନ ତାସଂ କୁଚ୍ଛିୟଂ ଗବ୍ଭୋ ସୋପି ୱିଲୟଂ ଗଚ୍ଛତୀ''ତି? ''ନ ହି ଭନ୍ତେ''ତି। ''କେନ କାରଣେନା''ତି। ''ମଞ୍ଞାମି, ଭନ୍ତେ, କମ୍ମାଧିକତେନ ନ ୱିଲୟଂ ଗଚ୍ଛତୀ''ତି। ''ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, କମ୍ମାଧିକତେନ ନେରୟିକା ସତ୍ତା ଅନେକାନିପି ୱସ୍ସସହସ୍ସାନି ନିରୟେ ପଚ୍ଚମାନା ନ ୱିଲୟଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତି। ଭାସିତମ୍ପେତଂ, ମହାରାଜ, ଭଗୱତା – ''ସୋ ନ ତାୱ କାଲଂ କରୋତି, ଯାୱ ନ ତଂ ପାପକମ୍ମଂ ବ୍ୟନ୍ତୀହୋତୀ''ତି।

''କଲ୍ଲୋସି, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନା''ତି।

ନେରୟିକଗ୍ଗିଉଣ୍ହଭାୱପଞ୍ହୋ ଛଟ୍ଠୋ।

୭। ପଥୱିସନ୍ଧାରକପଞ୍ହୋ

୭। ରାଜା ଆହ ''ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ତୁମ୍ହେ ଭଣଥ 'ଅୟଂ ମହା ପଥୱୀ ଉଦକେ ପତିଟ୍ଠିତା, ଉଦକଂ ୱାତେ ପତିଟ୍ଠିତଂ, ୱାତୋ ଆକାସେ ପତିଟ୍ଠିତୋ'ତି, ଏତମ୍ପି ୱଚନଂ ନ ସଦ୍ଦହାମୀ''ତି। ଥେରୋ ଧମ୍ମକରକେନ [ଧମ୍ମକରଣେନ (କ।)] ଉଦକଂ ଗହେତ୍ୱା ରାଜାନଂ ମିଲିନ୍ଦଂ ସଞ୍ଞାପେସି ''ଯଥା, ମହାରାଜ, ଇମଂ ଉଦକଂ ୱାତେନ ଆଧାରିତଂ, ଏୱଂ ତମ୍ପି ଉଦକଂ ୱାତେନ ଆଧାରିତ''ନ୍ତି।

''କଲ୍ଲୋସି , ଭନ୍ତେ ନାଗସେନା''ତି।

ପଥୱିସନ୍ଧାରକପଞ୍ହୋ ସତ୍ତମୋ।

୮। ନିରୋଧନିବ୍ବାନପଞ୍ହୋ

୮। ରାଜା ଆହ ''ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ନିରୋଧୋ ନିବ୍ବାନ''ନ୍ତି? ''ଆମ, ମହାରାଜ, ନିରୋଧୋ ନିବ୍ବାନ''ନ୍ତି। ''କଥଂ, ଭନ୍ତେ , ନାଗସେନ,

ନିରୋଧୋ ନିବ୍ବାନ’’ନ୍ତି? ‘‘ସବ୍ବେ ବାଲପୁଥୁଜ୍ଜନା ଖୋ, ମହାରାଜ, ଅଜ୍ଝତ୍ତିକବାହିରେ ଆଯତନେ ଅଭିନନ୍ଦନ୍ତି ଅଭିୱଦନ୍ତି ଅଜ୍ଝୋସାଯ ତିଟ୍ଠନ୍ତି, ତେ ତେନ ସୋତେନ ୱୁଯ୍ହନ୍ତି, ନ ପରିମୁଚ୍ଚନ୍ତି ଜାତିଯା ଜରାଯ ମରଣେନ ସୋକେନ ପରିଦେୱେନ ଦୁକ୍ଖେହି ଦୋମନସ୍ସେହି ଉପାଯାସେହି ନ ପରିମୁଚ୍ଚନ୍ତି ଦୁକ୍ଖସ୍ମାତି ୱଦାମି। ସୁତୱା ଚ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଅରିଯସାୱକୋ ଅଜ୍ଝତ୍ତିକବାହିରେ ଆଯତନେ ନାଭିନନ୍ଦତି ନାଭିୱଦତି ନାଜ୍ଝୋସାଯ ତିଟ୍ଠତି, ତସ୍ସ ତଂ ଅନଭିନନ୍ଦତୋ ଅନଭିୱଦତୋ ଅନଜ୍ଝୋସାଯ ତିଟ୍ଠତୋ ତଣ୍ହା ନିରୁଜ୍ଝତି, ତଣ୍ହାନିରୋଧା ଉପାଦାନନିରୋଧୋ, ଉପାଦାନନିରୋଧା ଭୱନିରୋଧୋ, ଭୱନିରୋଧା ଜାତିନିରୋଧୋ, ଜାତିନିରୋଧା ଜରାମରଣଂ ସୋକପରିଦେୱଦୁକ୍ଖଦୋମନସ୍ସୁପାଯାସା ନିରୁଜ୍ଝନ୍ତି, ଏୱମେତସ୍ସ କେୱଲସ୍ସ ଦୁକ୍ଖକ୍ଖନ୍ଧସ୍ସ ନିରୋଧୋ ହୋତି, ଏୱଂ ଖୋ, ମହାରାଜ, ନିରୋଧୋ ନିବ୍ବାନ’’ନ୍ତି।

‘‘କଲ୍ଲୋସି, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନା’’ତି।

ନିରୋଧନିବ୍ବାନପଞ୍ହୋ ଅଟ୍ଠମୋ।

୯। ନିବ୍ବାନଲଭନପଞ୍ହୋ

୯। ରାଜା ଆହ ‘‘ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ସବ୍ବେୱ ଲଭନ୍ତି ନିବ୍ବାନ’’ନ୍ତି? ‘‘ନ ଖୋ, ମହାରାଜ, ସବ୍ବେୱ ଲଭନ୍ତି ନିବ୍ବାନଂ, ଅପି ଚ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଯୋ ସମ୍ମା ପଟିପନ୍ନୋ ଅଭିଞ୍ଞେଯ୍ୟେ ଧମ୍ମେ ଅଭିଜାନାତି, ପରିଞ୍ଞେଯ୍ୟେ ଧମ୍ମେ ପରିଜାନାତି, ପହାତବ୍ବେ ଧମ୍ମେ ପଜହତି, ଭାୱେତବ୍ବେ ଧମ୍ମେ ଭାୱେତି, ସଚ୍ଛିକାତବ୍ବେ ଧମ୍ମେ ସଚ୍ଛିକରୋତି, ସୋ ଲଭତି ନିବ୍ବାନ’’ନ୍ତି।

‘‘କଲ୍ଲୋସି , ଭନ୍ତେ ନାଗସେନା’’ତି।

ନିବ୍ବାନଲଭନପଞ୍ହୋ ନୱମୋ।

୧୦। ନିବ୍ବାନସୁଖଜାନନପଞ୍ହୋ

୧୦। ରାଜା ଆହ ‘‘ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ଯୋ ନ ଲଭତି ନିବ୍ବାନଂ, ଜାନାତି ସୋ ‘ସୁଖଂ ନିବ୍ବାନ’’’ନ୍ତି? ‘‘ଆମ, ମହାରାଜ, ଯୋ ନ ଲଭତି ନିବ୍ବାନଂ, ଜାନାତି ସୋ ‘ସୁଖଂ ନିବ୍ବାନ’’’ନ୍ତି। ‘‘କଥଂ, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ଅଲଭନ୍ତୋ ଜାନାତି ‘ସୁଖଂ ନିବ୍ବାନ’’’ନ୍ତି? ‘‘ତଂ କିଂ ମଞ୍ଞସି, ମହାରାଜ, ଯେସଂ ନଚ୍ଛିନ୍ନା ହତ୍ଥପାଦା , ଜାନେୟ୍ୟୁଂ ତେ, ମହାରାଜ, ‘ଦୁକ୍ଖଂ ହତ୍ଥପାଦଚ୍ଛେଦନ’’’ନ୍ତି? ‘‘ଆମ, ଭନ୍ତେ, ଜାନେୟ୍ୟୁ’’ନ୍ତି। ‘‘କଥଂ ଜାନେୟ୍ୟୁ’’ନ୍ତି? ‘‘ଅଞ୍ଞେସଂ, ଭନ୍ତେ, ଛିନ୍ନହତ୍ଥପାଦାନଂ ପରିଦେୱିତସଦ୍ଦଂ ସୁତ୍ୱା ଜାନନ୍ତି ‘ଦୁକ୍ଖଂ ହତ୍ଥପାଦଚ୍ଛେଦନ’’’ନ୍ତି । ‘‘ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଯେସଂ ଦିଟ୍ଠଂ ନିବ୍ବାନଂ, ତେସଂ ସଦ୍ଦଂ ସୁତ୍ୱା ଜାନାତି ‘ସୁଖଂ ନିବ୍ବାନ’’’ନ୍ତି।

‘‘କଲ୍ଲୋସି, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନା’’ତି।

ନିବ୍ବାନସୁଖଜାନନପଞ୍ହୋ ଦସମୋ।

ନିବ୍ବାନୱଗ୍ଗୋ ଚତୁତ୍ଥୋ।

ଇମସ୍ମିଂ ୱଗ୍ଗେ ଦସ ପଞ୍ହା।

୫। ବୁଦ୍ଧୱଗ୍ଗୋ

୧। ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ଅତ୍ଥିନତ୍ଥିଭାୱପଞ୍ହୋ

୧। ରାଜା ଆହ ‘‘ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ବୁଦ୍ଧୋ ତଯା ଦିଟ୍ଠୋ’’ତି? ‘‘ନ ହି, ମହାରାଜା’’ତି। ‘‘ଅଥ ତେ ଆଚରିଯେହି ବୁଦ୍ଧୋ ଦିଟ୍ଠୋ’’ତି? ‘‘ନ ହି, ମହାରାଜା’’ତି। ‘‘ତେନ ହି, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ନତ୍ଥି ବୁଦ୍ଧୋ’’ତି। ‘‘କିଂ ପନ, ମହାରାଜ, ହିମୱତି ଊହା ନଦୀ ତଯା ଦିଟ୍ଠା’’ତି? ‘‘ନ ହି, ଭନ୍ତେ’’ତି। ‘‘ଅଥ ତେ ପିତରା ଊହା ନଦୀ ଦିଟ୍ଠା’’ତି? ‘‘ନ ହି, ଭନ୍ତେ’’ତି। ‘‘ତେନ ହି, ମହାରାଜ, ନତ୍ଥି ଊହା ନଦୀ’’ତି। ‘‘ଅତ୍ଥି, ଭନ୍ତେ, କିଞ୍ଚାପି ମଯା ଊହା

ନଦୀ ନ ଦିଟ୍ଠା, ପିତରାପି ମେ ଊହା ନଦୀ ନ ଦିଟ୍ଠା, ଅପି ଚ ଅତ୍ଥି ଊହା ନଦୀ''ତି। ''ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, କିଞ୍ଚାପି ମଯା ଭଗୱା ନ ଦିଟ୍ଠୋ, ଆଚରିଯେହିପି ମେ ଭଗୱା ନ ଦିଟ୍ଠୋ, ଅପି ଚ ଅତ୍ଥି ଭଗୱା''ତି।

''କଲ୍ଲୋସି, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନା''ତି।

ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ଅତ୍ଥିନତ୍ଥିଭାୱପଞ୍ହୋ ପଠମୋ।

୨। ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ଅନୁତ୍ତରଭାୱପଞ୍ହୋ

୨। ରାଜା ଆହ ''ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ବୁଦ୍ଧୋ ଅନୁତ୍ତରୋ''ତି? ''ଆମ, ମହାରାଜ, ଭଗୱା ଅନୁତ୍ତରୋ''ତି। ''କଥଂ, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ଅଦିଟ୍ଠପୁବ୍ବଂ ଜାନାସି 'ବୁଦ୍ଧୋ ଅନୁତ୍ତରୋ'''ତି? ''ତଂ କିଂ ମଞ୍ଞସି, ମହାରାଜ, ଯେହି ଅଦିଟ୍ଠପୁବ୍ବୋ ମହାସମୁଦ୍ଦୋ, ଜାନେଯ୍ୟୁଂ ତେ, ମହାରାଜ, ମହନ୍ତୋ ଖୋ ମହାସମୁଦ୍ଦୋ ଗମ୍ଭୀରୋ ଅପ୍ପମେଯ୍ୟୋ ଦୁପ୍ପରିଯୋଗାହୋ, ଯତ୍ଥିମା ପଞ୍ଚ ମହାନଦିଯୋ ସତତଂ ସମିତଂ ଅପ୍ପେନ୍ତି, ସେଯ୍ୟଥିଦଂ, ଗଙ୍ଗା ଯମୁନା ଅଚିରୱତୀ ସରଭୂ ମହୀ, ନେୱ ତସ୍ସ ଊନତ୍ତଂ ୱା ପୂରତ୍ତଂ ୱା ପଞ୍ଞାଯତୀ''ତି ? ''ଆମ, ଭନ୍ତେ, ଜାନେଯ୍ୟୁ''ନ୍ତି। ''ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ସାୱକେ ମହନ୍ତେ ପରିନିବ୍ବୁତେ ପସ୍ସିତ୍ୱା ଜାନାମି 'ଭଗୱା ଅନୁତ୍ତରୋ'''ତି।

''କଲ୍ଲୋସି, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନା''ତି।

ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ଅନୁତ୍ତରଭାୱପଞ୍ହୋ ଦୁତିଯୋ।

୩। ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ଅନୁତ୍ତରଭାୱଜାନନପଞ୍ହୋ

୩। ରାଜା ଆହ ''ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ସକ୍କା ଜାନିତୁଂ 'ବୁଦ୍ଧୋ ଅନୁତ୍ତରୋ'''ତି? ''ଆମ, ମହାରାଜ, ସକ୍କା ଜାନିତୁଂ 'ଭଗୱା ଅନୁତ୍ତରୋ'''ତି। ''କଥଂ, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ସକ୍କା ଜାନିତୁଂ 'ବୁଦ୍ଧୋ ଅନୁତ୍ତରୋ'''ତି। ''ଭୂତପୁବ୍ବଂ, ମହାରାଜ, ତିସ୍ସତ୍ଥେରୋ ନାମ ଲେଖାଚରିଯୋ ଅହୋସି, ବହୂନି ୱସ୍ସାନି ଅବ୍ଭତୀତାନି କାଲଙ୍କତସ୍ସ କଥଂ ସୋ ଞାଯତୀ''ତି। ''ଲେଖେନ ଭନ୍ତେ''ତି। ''ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଯୋ ଧମ୍ମଂ ପସ୍ସତି, ସୋ ଭଗୱନ୍ତଂ ପସ୍ସତି, ଧମ୍ମୋ ହି, ମହାରାଜ, ଭଗୱତା ଦେସିତୋ''ତି।

''କଲ୍ଲୋସି, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନା''ତି।

ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ଅନୁତ୍ତରଭାୱଜାନନପଞ୍ହୋ ତତିଯୋ।

୪। ଧମ୍ମଦିଟ୍ଠପଞ୍ହୋ

୪। ରାଜା ଆହ ''ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ଧମ୍ମୋ ତଯା ଦିଟ୍ଠୋ''ତି। ''ବୁଦ୍ଧନେତ୍ତିଯା ଖୋ, ମହାରାଜ, ବୁଦ୍ଧପଞ୍ଞତ୍ତିଯା ଯାୱଜୀୱଂ ସାୱକେହି ୱତ୍ତିତବ୍ବ''ନ୍ତି।

''କଲ୍ଲୋସି, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନା''ତି।

ଧମ୍ମଦିଟ୍ଠପଞ୍ହୋ ଚତୁତ୍ଥୋ।

୫। ଅସଙ୍କମନପଟିସନ୍ଦହନପଞ୍ହୋ

୫। ରାଜା ଆହ ''ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ନ ଚ ସଙ୍କମତି ପଟିସନ୍ଦହତି ଚା''ତି? ''ଆମ, ମହାରାଜ, ନ ଚ ସଙ୍କମତି ପଟିସନ୍ଦହତି ଚା''ତି। ''କଥଂ, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ନ ଚ ସଙ୍କମତି ପଟିସନ୍ଦହତି ଚ, ଓପମ୍ମଂ କରୋହୀ''ତି? ''ଯଥା, ମହାରାଜ, କୋଚିଦେୱ ପୁରିସୋ ପଦୀପତୋ ପଦୀପଂ ପଦୀପେଯ୍ୟ, କିଂନୁ ଖୋ ସୋ, ମହାରାଜ, ପଦୀପୋ ପଦୀପମ୍ହା ସଙ୍କନ୍ତୋ''ତି? ''ନ ହି, ଭନ୍ତେ''ତି। ''ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ନ ଚ ସଙ୍କମତି ପଟିସନ୍ଦହତି ଚା''ତି।

‘‘ଭିଯ୍ୟୋ ଓପମ୍ମଂ କରୋହୀ’’ତି। ‘‘ଅଭିଜାନାସି ନୁ, ତ୍ୱଂ ମହାରାଜ, ଦହରକୋ ସନ୍ତୋ ସିଲୋକାଚରିଯସ୍ସ ସନ୍ତିକେ କିଞ୍ଚି ସିଲୋକଂ ଗହିତ’’ନ୍ତି? ‘‘ଆମ, ଭନ୍ତେ’’ତି । ‘‘କିଂନୁ ଖୋ, ମହାରାଜ, ସୋ ସିଲୋକୋ ଆଚରିଯମ୍ହା ସଙ୍କନ୍ତୋ’’ତି? ‘‘ନ ହି, ଭନ୍ତେ’’ତି। ‘‘ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ନ ଚ ସଙ୍କମତି ପଟିସନ୍ଦହତି ଚାତି।

‘‘କଲ୍ଲୋସି, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନା’’ତି।

ଅସଙ୍କମନପଟିସନ୍ଦହନପଞ୍ହୋ ପଞ୍ଚମୋ।

୬। ୱେଦଗୂପଞ୍ହୋ

୬। ରାଜା ଆହ ‘‘ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ୱେଦଗୂ ଉପଲବ୍ଭତୀ’’ତି? ଥେରୋ ଆହ ‘‘ପରମତ୍ଥେନ ଖୋ, ମହାରାଜ, ୱେଦଗୂ ନୁପଲବ୍ଭତୀ’’ତି।

‘‘କଲ୍ଲୋସି, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନା’’ତି।

ୱେଦଗୂପଞ୍ହୋ ଛଟ୍ଠୋ।

୭। ଅଞ୍ଞକାଯସଙ୍କମନପଞ୍ହୋ

୭। ରାଜା ଆହ ‘‘ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ଅତ୍ଥି କୋଚି ସତ୍ତୋ ଯୋ ଇମମ୍ହା କାଯା ଅଞ୍ଞଂ କାଯଂ ସଙ୍କମତୀ’’ତି? ‘‘ନ ହି, ମହାରାଜା’’ତି। ‘‘ଯଦି, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ଇମମ୍ହା କାଯା ଅଞ୍ଞଂ କାଯଂ ସଙ୍କମନ୍ତୋ ନତ୍ଥି, ନନୁ ମୁତ୍ତୋ ଭୱିସ୍ସତି ପାପକେହି କମ୍ମେହୀ’’ତି? ‘‘ଆମ, ମହାରାଜ, ଯଦି ନ ପଟିସନ୍ଦହେଯ୍ୟ, ମୁତ୍ତୋ ଭୱିସ୍ସତି ପାପକେହି କମ୍ମେହୀତି, ଯସ୍ମା ଚ ଖୋ, ମହାରାଜ, ପଟିସନ୍ଦହତି, ତସ୍ମା ନ ପରିମୁତ୍ତୋ ପାପକେହି କମ୍ମେହୀ’’ତି।

‘‘ଓପମ୍ମଂ କରୋହୀ’’ତି। ‘‘ଯଥା, ମହାରାଜ, କୋଚିଦେୱ ପୁରିସୋ ଅଞ୍ଞତରସ୍ସ ପୁରିସସ୍ସ ଅମ୍ବଂ ଅୱହରେଯ୍ୟ, କିଂ ସୋ ଦଣ୍ଡପ୍ପତ୍ତୋ ଭୱେଯ୍ୟା’’ତି? ‘‘ଆମ, ଭନ୍ତେ, ଦଣ୍ଡପ୍ପତ୍ତୋ ଭୱେଯ୍ୟା’’ତି। ‘‘ନ ଖୋ ସୋ, ମହାରାଜ, ତାନି ଅମ୍ବାନି ଅୱହରି, ଯାନି ତେନ ରୋପିତାନି, କସ୍ମା ଦଣ୍ଡପ୍ପତ୍ତୋ ଭୱେଯ୍ୟା’’ତି? ‘‘ତାନି, ଭନ୍ତେ, ଅମ୍ବାନି ନିସ୍ସାଯ ଜାତାନି, ତସ୍ମା ଦଣ୍ଡପ୍ପତ୍ତୋ ଭୱେଯ୍ୟା’’ତି। ‘‘ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଇମିନା ନାମରୂପେନ କମ୍ମଂ କରୋତି ସୋଭନଂ ୱା ଅସୋଭନଂ ୱା, ତେନ କମ୍ମେନ ଅଞ୍ଞଂ ନାମରୂପଂ ପଟିସନ୍ଦହତି, ତସ୍ମା ନ ପରିମୁତ୍ତୋ ପାପକେହି କମ୍ମେହୀ’’ତି।

‘‘କଲ୍ଲୋସି, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନା’’ତି।

ଅଞ୍ଞକାଯସଙ୍କମନପଞ୍ହୋ ସତ୍ତମୋ।

୮। କମ୍ମଫଲଅତ୍ଥିଭାୱପଞ୍ହୋ

୮। ରାଜା ଆହ ‘‘ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ଇମିନା ନାମରୂପେନ କମ୍ମଂ କତଂ କୁସଲଂ ୱା ଅକୁସଲଂ ୱା, କୁହିଂ ତାନି କମ୍ମାନି ତିଟ୍ଠନ୍ତୀ’’ତି? ‘‘ଅନୁବନ୍ଧେଯ୍ୟୁଂ ଖୋ, ମହାରାଜ, ତାନି କମ୍ମାନି ଛାଯାୱ ଅନପାଯିନୀ’’ତି [ଅନୁପାଯିନୀତି (କ।)]। ‘‘ସକ୍କା ପନ, ଭନ୍ତେ, ତାନି କମ୍ମାନି ଦସ୍ସେତୁଂ ‘ଇଧ ୱା ଇଧ ୱା ତାନି କମ୍ମାନି ତିଟ୍ଠନ୍ତୀ’’’ତି? ‘‘ନ ସକ୍କା, ମହାରାଜ, ତାନି କମ୍ମାନି ଦସ୍ସେତୁଂ ‘ଇଧ ୱା ଇଧ ୱା ତାନି କମ୍ମାନି ତିଟ୍ଠନ୍ତୀ’’’ତି।

‘‘ଓପମ୍ମଂ କରୋହୀ’’ତି। ‘‘ତଂ କିଂ ମଞ୍ଞସି, ମହାରାଜ, ଯାନିମାନି ରୁକ୍ଖାନି ଅନିବ୍ବତ୍ତଫଲାନି, ସକ୍କା ତେସଂ ଫଲାନି ଦସ୍ସେତୁଂ ‘ଇଧ ୱା ଇଧ ୱା ତାନି ଫଲାନି ତିଟ୍ଠନ୍ତୀ’’’ତି। ‘‘ନ ହି, ଭନ୍ତେ’’ତି। ‘‘ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଅବ୍ବୋଚ୍ଛିନ୍ନାଯ ସନ୍ତତିଯା ନ ସକ୍କା ତାନି କମ୍ମାନି ଦସ୍ସେତୁଂ ‘ଇଧ ୱା ଇଧ ୱା ତାନି କମ୍ମାନି ତିଟ୍ଠନ୍ତୀ’ତି।

‘‘କଲ୍ଲୋସି, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନା’’ତି।

କମ୍ମଫଲଅତ୍ଥିଭାୱପଞ୍ହୋ ଅଟ୍ଠମୋ।

୯। ଉପ୍ପଜ୍ଜତିଜାନନପଞ୍ହୋ

୯। ରାଜା ଆହ ''ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ଯୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ଜାନାତି ସୋ 'ଉପ୍ପଜ୍ଜିସ୍ସାମୀ'''ତି? ''ଆମ, ମହାରାଜ, ଯୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ଜାନାତି ସୋ 'ଉପ୍ପଜ୍ଜିସ୍ସାମୀ'''ତି। ''ଓପମ୍ମଂ କରୋହୀ''ତି। ''ଯଥା, ମହାରାଜ, କସ୍ସକୋ ଗହପତିକୋ ବୀଜାନି ପଥଵିୟଂ ନିକ୍ଖିପିତ୍ୱା ସମ୍ମା ଦେୱେ ୱସ୍ସନ୍ତେ ଜାନାତି 'ଧଞ୍ଞଂ ନିବ୍ବତ୍ତିସ୍ସତୀ'''ତି? ''ଆମ, ଭନ୍ତେ, ଜାନେୟ୍ୟା''ତି। ''ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଯୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ଜାନାତି ସୋ 'ଉପ୍ପଜ୍ଜିସ୍ସାମୀ'''ତି।

''କଲ୍ଲୋସି, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନା''ତି।

ଉପ୍ପଜ୍ଜତିଜାନନପଞ୍ହୋ ନୱମୋ।

୧୦। ବୁଦ୍ଧନିଦସ୍ସନପଞ୍ହୋ

୧୦। ରାଜା ଆହ ''ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ବୁଦ୍ଧୋ ଅତ୍ଥୀ''ତି? ''ଆମ, ମହାରାଜ, ଭଗୱା ଅତ୍ଥୀ''ତି। ''ସକ୍କା ପନ, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ବୁଦ୍ଧୋ ନିଦସ୍ସେତୁଂ ଇଧୱା ଇଧୱା''ତି? ''ପରିନିବ୍ବୁତୋ, ମହାରାଜ, ଭଗୱା ଅନୁପାଦିସେସାୟ ନିବ୍ବାନଧାତୁୟା, ନ ସକ୍କା ଭଗୱା ନିଦସ୍ସେତୁଂ 'ଇଧ ୱା ଇଧ ୱା'''ତି।

''ଓପମ୍ମଂ କରୋହୀ''ତି। ''ତଂ କିଂ ମଞ୍ଞସି, ମହାରାଜ, ମହତୋ ଅଗ୍ଗିକ୍ଖନ୍ଧସ୍ସ ଜଲମାନସ୍ସ ୟା ଅଚ୍ଚି ଅତ୍ଥଙ୍ଗତା, ସକ୍କା ସା ଅଚ୍ଚି ଦସ୍ସେତୁଂ 'ଇଧ ୱା ଇଧ ୱା'''ତି? ''ନ ହି, ଭନ୍ତେ, ନିରୁଦ୍ଧା ସା ଅଚ୍ଚି ଅପ୍ପଞ୍ଞତ୍ତିଂ ଗତା''ତି। ''ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଭଗୱା ଅନୁପାଦିସେସାୟ ନିବ୍ବାନଧାତୁୟା ପରିନିବ୍ବୁତୋ ଅତ୍ଥଙ୍ଗତୋ, ନ ସକ୍କା ଭଗୱା ନିଦସ୍ସେତୁଂ 'ଇଧ ୱା ଇଧ ୱା' ତି, ଧମ୍ମକାୟେନ ପନ ଖୋ, ମହାରାଜ, ସକ୍କା ଭଗୱା ନିଦସ୍ସେତୁଂ। ଧମ୍ମୋ ହି, ମହାରାଜ, ଭଗୱତା ଦେସିତୋ''ତି।

''କଲ୍ଲୋସି, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନା''ତି।

ବୁଦ୍ଧନିଦସ୍ସନପଞ୍ହୋ ଦସମୋ।

ବୁଦ୍ଧୱଗ୍ଗୋ ପଞ୍ଚମୋ।

ଇମସ୍ମିଂ ୱଗ୍ଗେ ଦସ ପଞ୍ହା।

୬। ସତିୱଗ୍ଗୋ

୧। କାୟପିୟାୟନପଞ୍ହୋ

୧। ରାଜା ଆହ ''ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ପିୟୋ ପବ୍ବଜିତାନଂ କାୟୋ''ତି? ''ନ ଖୋ, ମହାରାଜ, ପିୟୋ ପବ୍ବଜିତାନଂ କାୟୋ''ତି। ''ଅଥ କିସ୍ସ ନୁ ଖୋ, ଭନ୍ତେ, କେଲାୟଥ ମମାୟଥା''ତି? ''କିଂ ପନ ତେ, ମହାରାଜ, କଦାଚି କରହଚି ସଙ୍ଗାମଗତସ୍ସ କଣ୍ଡପ୍ପହାରୋ ହୋତୀ''ତି? ''ଆମ, ଭନ୍ତେ, ହୋତୀ''ତି। ''କିଂନୁ ଖୋ , ମହାରାଜ, ସୋ ୱଣୋ ଆଲେପେନ ଚ ଆଲିମ୍ପୀୟତି ତେଲେନ ଚ ମକ୍ଖୀୟତି ସୁଖୁମେନ ଚ ଚୋଳପଟ୍ଟେନ ପଲିୱେଠୀୟତୀ''ତି? ''ଆମ, ଭନ୍ତେ, ଆଲେପେନ ଚ ଆଲିମ୍ପୀୟତି ତେଲେନ ଚ ମକ୍ଖୀୟତି ସୁଖୁମେନ ଚ ଚୋଳପଟ୍ଟେନ ପଲିୱେଠୀୟତୀ''ତି। ''କିଂନୁ ଖୋ, ମହାରାଜ, ପିୟୋ ତେ ୱଣୋ, ତେନ ଆଲେପେନ ଚ ଆଲିମ୍ପୀୟତି ତେଲେନ ଚ ମକ୍ଖୀୟତି ସୁଖୁମେନ ଚ ଚୋଳପଟ୍ଟେନ ପଲିୱେଠୀୟତୀ''ତି? ''ନ ମେ, ଭନ୍ତେ, ପିୟୋ ୱଣୋ, ଅପି ଚ ମଂସସ୍ସ ରୁହନତ୍ଥାୟ ଆଲେପେନ ଚ ଆଲିମ୍ପୀୟତି ତେଲେନ ଚ ମକ୍ଖୀୟତି ସୁଖୁମେନ ଚ ଚୋଳପଟ୍ଟେନ ପଲିୱେଠୀୟତୀ''ତି। ''ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଅପ୍ପିୟୋ ପବ୍ବଜିତାନଂ କାୟୋ, ଅଥ ଚ ପବ୍ବଜିତା ଅନଜ୍ଝୋସିତା କାୟଂ ପରିହରନ୍ତି ବ୍ରହ୍ମଚରିୟାନୁଗ୍ଗହାୟ। ଅପି ଚ ଖୋ, ମହାରାଜ, ୱଣୂପମୋ କାୟୋ ୱୁତ୍ତୋ ଭଗୱତା, ତେନ ପବ୍ବଜିତା ୱଣମିୱ କାୟଂ ପରିହରନ୍ତି ଅନଜ୍ଝୋସିତା। ଭାସିତମ୍ପେତଂ ମହାରାଜ ଭଗୱତା –

‘‘‘ଅଲ୍ଲଚମ୍ମପଟିଚ୍ଛନ୍ନୋ, ନଵଦ୍ୱାରୋ ମହାଵଣୋ;

ସମନ୍ତତୋ ପଗ୍ଘରତି, ଅସୁଚିପୂତିଗନ୍ଧିୟୋ’’’ତି।

‘‘କଲ୍ଲୋସି, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନା’’ତି।

କାଯପିଯାଯନପଞ୍ହୋ ପଠମୋ।

୨। ସବ୍ବଞ୍ଞୁଭାଵପଞ୍ହୋ

୨। ରାଜା ଆହ ‘‘ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ବୁଦ୍ଧୋ ସବ୍ବଞ୍ଞୂ ସବ୍ବଦସ୍ସାଵୀ’’ତି? ‘‘ଆମ, ମହାରାଜ, ଭଗଵା ସବ୍ବଞ୍ଞୂ ସବ୍ବଦସ୍ସାଵୀ’’ତି। ‘‘ଅଥ କିସ୍ସ ନୁ ଖୋ, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ସାଵକାନଂ ଅନୁପୁବ୍ବେନ ସିକ୍ଖାପଦଂ ପଞ୍ଞପେସୀ’’ତି? ‘‘ଅତ୍ଥି ପନ ତେ ମହାରାଜ, କୋଚି ଵେଜ୍ଜୋ, ଯୋ ଇମିସ୍ସଂ ପଥଵିଯଂ ସବ୍ବଭେସଜ୍ଜାନି ଜାନାତୀ’’ତି? ‘‘ଆମ, ଭନ୍ତେ, ଅତ୍ଥୀ’’ତି। ‘‘କିଂନୁ ଖୋ, ମହାରାଜ, ସୋ ଵେଜ୍ଜୋ ଗିଲାନକଂ ସମ୍ପତ୍ତେ କାଲେ ଭେସଜ୍ଜଂ ପାଯେତି, ଉଦାହୁ ଅସମ୍ପତ୍ତେ କାଲେ’’ତି? ‘‘ସମ୍ପତ୍ତେ କାଲେ, ଭନ୍ତେ, ଗିଲାନକଂ ଭେସଜ୍ଜଂ ପାଯେତି, ନୋ ଅସମ୍ପତ୍ତେ କାଲେ’’ତି? ‘‘ଏଵମେଵ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଭଗଵା ସବ୍ବଞ୍ଞୂ ସବ୍ବଦସ୍ସାଵୀ ନ ଅସମ୍ପତ୍ତେ କାଲେ ସାଵକାନଂ ସିକ୍ଖାପଦଂ ପଞ୍ଞାପେତି, ସମ୍ପତ୍ତେ କାଲେ ସାଵକାନଂ ସିକ୍ଖାପଦଂ ପଞ୍ଞାପେତି ଯାଵଜୀଵଂ ଅନତିକ୍କମନୀଯ’’ନ୍ତି।

‘‘କଲ୍ଲୋସି, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନା’’ତି।

ସବ୍ବଞ୍ଞୁଭାଵପଞ୍ହୋ ଦୁତିଯୋ।

୩। ମହାପୁରିସଲକ୍ଖଣପଞ୍ହୋ

୩। ରାଜା ଆହ ‘‘ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ବୁଦ୍ଧୋ ଦ୍ୱତ୍ତିଂସମହାପୁରିସଲକ୍ଖଣେହି ସମନ୍ନାଗତୋ ଅସୀତିଯା ଚ ଅନୁବ୍ୟଞ୍ଜନେହି ପରିରଞ୍ଜିତୋ ସୁଵଣ୍ଣଵଣ୍ଣୋ କଞ୍ଚନସନ୍ନିଭତ୍ତଚୋ ବ୍ୟାମପ୍ପଭୋ’’ତି? ‘‘ଆମ, ମହାରାଜ, ଭଗଵା ଦ୍ୱତ୍ତିଂସମହାପୁରିସଲକ୍ଖଣେହି ସମନ୍ନାଗତୋ ଅସୀତିଯା ଚ ଅନୁବ୍ୟଞ୍ଜନେହି ପରିରଞ୍ଜିତୋ ସୁଵଣ୍ଣଵଣ୍ଣୋ କଞ୍ଚନସନ୍ନିଭତ୍ତଚୋ ବ୍ୟାମପ୍ପଭୋ’’ତି।

‘‘କିଂ ପନସ୍ସ, ଭନ୍ତେ, ମାତାପିତରୋପି ଦ୍ୱତ୍ତିଂସମହାପୁରିସଲକ୍ଖଣେହି ସମନ୍ନାଗତା ଅସୀତିଯା ଚ ଅନୁବ୍ୟଞ୍ଜନେହି ପରିରଞ୍ଜିତା ସୁଵଣ୍ଣଵଣ୍ଣା କଞ୍ଚନସନ୍ନିଭତ୍ତଚା ବ୍ୟାମପ୍ପଭା’’ତି? ‘‘ନୋ ଚସ୍ସ, ମହାରାଜ, ମାତାପିତରୋ ଦ୍ୱତ୍ତିଂସମହାପୁରିସଲକ୍ଖଣେହି ସମନ୍ନାଗତା ଅସୀତିଯା ଚ ଅନୁବ୍ୟଞ୍ଜନେହି ପରିରଞ୍ଜିତା ସୁଵଣ୍ଣଵଣ୍ଣା କଞ୍ଚନସନ୍ନିଭତ୍ତଚା ବ୍ୟାମପ୍ପଭା’’ତି।

‘‘ଏଵଂ ସନ୍ତେ ଖୋ, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ନ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ବୁଦ୍ଧୋ ଦ୍ୱତ୍ତିଂସମହାପୁରିସଲକ୍ଖଣେହି ସମନ୍ନାଗତୋ ଅସୀତିଯା ଚ ଅନୁବ୍ୟଞ୍ଜନେହି ପରିରଞ୍ଜିତୋ ସୁଵଣ୍ଣଵଣ୍ଣୋ କଞ୍ଚନସନ୍ନିଭତ୍ତଚୋ ବ୍ୟାମପ୍ପଭୋତି, ଅପି ଚ ମାତୁସଦିସୋ ଵା ପୁତ୍ତୋ ହୋତି ମାତୁପକ୍ଖୋ ଵା, ପିତୁସଦିସୋ ଵା ପୁତ୍ତୋ ହୋତି ପିତୁପକ୍ଖୋ ଵା’’ତି। ଥେରୋ ଆହ ‘‘ଅତ୍ଥି ପନ, ମହାରାଜ, କିଞ୍ଚି ପଦୁମଂ ସତପତ୍ତ’’ନ୍ତି? ‘‘ଆମ, ଭନ୍ତେ, ଅତ୍ଥୀ’’ତି। ‘‘ତସ୍ସ ପନ କୁହିଂ ସମ୍ଭଵୋ’’ତି? ‘‘କଦ୍ଦମେ ଜାଯତି ଉଦକେ ଆସୀଯତୀ’’ତି । ‘‘କିଂନୁ ଖୋ, ମହାରାଜ, ପଦୁମଂ କଦ୍ଦମେନ ସଦିସଂ ଵଣ୍ଣେନ ଵା ଗନ୍ଧେନ ଵା ରସେନ ଵା’’ତି? ‘‘ନ ହି, ଭନ୍ତେ’’ତି। ‘‘ଅଥ ଉଦକେନ ଵା ଗନ୍ଧେନ ଵା ରସେନ ଵା’’ତି? ‘‘ନ ହି, ଭନ୍ତେ’’ତି। ‘‘ଏଵମେଵ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଭଗଵା ଦ୍ୱତ୍ତିଂସମହାପୁରିସଲକ୍ଖଣେହି ସମନ୍ନାଗତୋ ଅସୀତିଯା ଚ ଅନୁବ୍ୟଞ୍ଜନେହି ପରିରଞ୍ଜିତୋ ସୁଵଣ୍ଣଵଣ୍ଣୋ କଞ୍ଚନସନ୍ନିଭତ୍ତଚୋ ବ୍ୟାମପ୍ପଭୋ, ନୋ ଚସ୍ସ ମାତାପିତରୋ ଦ୍ୱତ୍ତିଂସମହାପୁରିସଲକ୍ଖଣେହି ସମନ୍ନାଗତା ଅସୀତିଯା ଚ ଅନୁବ୍ୟଞ୍ଜନେହି ପରିରଞ୍ଜିତା ସୁଵଣ୍ଣଵଣ୍ଣା କଞ୍ଚନସନ୍ନିଭତ୍ତଚା ବ୍ୟାମପ୍ପଭା’’ତି।

‘‘କଲ୍ଲୋସି, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନା’’ତି।

ମହାପୁରିସଲକ୍ଖଣପଞ୍ହୋ ତତିଯୋ।

୪। ଭଗଵତୋ ବ୍ରହ୍ମଚାରିପଞ୍ହୋ

୪। ରାଜା ଆହ ‘‘ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ବୁଦ୍ଧୋ ବ୍ରହ୍ମଚାରୀ’’ତି? ‘‘ଆମ, ମହାରାଜ, ଭଗୱା ବ୍ରହ୍ମଚାରୀ’’ତି। ‘‘ତେନ ହି, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ବୁଦ୍ଧୋ ବ୍ରହ୍ମୁନୋ ସିସ୍ସୋ’’ତି? ‘‘ଅତ୍ଥି ପନ ତେ, ମହାରାଜ, ହତ୍ଥିପାମୋକ୍ଖୋ’’ତି? ‘‘ଅତ୍ଥି , ଭନ୍ତେ’’ତି। ‘‘କିଂନୁ ଖୋ, ମହାରାଜ, ସୋ ହତ୍ଥୀ କଦାଚି କରହଚି କୋଞ୍ଚନାଦଂ ନଦତୀତି? ‘‘ଆମ, ଭନ୍ତେ, ନଦତୀ’’ତି ‘‘ତେନ ହି, ମହାରାଜ, ସୋ ହତ୍ଥୀ କୋଞ୍ଚସକୁଣସ୍ସ ସିସ୍ସୋ’’ତି? ‘‘ନ ହି, ଭନ୍ତେ’’ତି। ‘‘କିଂ ପନ, ମହାରାଜ, ବ୍ରହ୍ମା ସବୁଦ୍ଧିକୋ ଅବୁଦ୍ଧିକୋ’’ତି? ‘‘ସବୁଦ୍ଧିକୋ, ଭନ୍ତେ’’ତି। ‘‘ତେନ ହି, ମହାରାଜ, ବ୍ରହ୍ମା ଭଗୱତୋ ସିସ୍ସୋ’’ତି।

‘‘କଲ୍ଲୋସି, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନା’’ତି।

ଭଗୱତୋ ବ୍ରହ୍ମଚାରିପଞ୍ହୋ ଚତୁତ୍ଥୋ।

୫। ଭଗୱତୋ ଉପସମ୍ପଦାପଞ୍ହୋ

୫। ରାଜା ଆହ ‘‘ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ଉପସମ୍ପଦା ସୁନ୍ଦରା’’ତି? ‘‘ଆମ, ମହାରାଜ, ଉପସମ୍ପଦା ସୁନ୍ଦରା’’ତି। ‘‘ଅତ୍ଥି ପନ, ଭନ୍ତେ, ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ଉପସମ୍ପଦା, ଉଦାହୁ ନତ୍ଥୀ’’ତି? ‘‘ଉପସମ୍ପନ୍ନୋ ଖୋ, ମହାରାଜ , ଭଗୱା ବୋଧିରୁକ୍ଖମୂଲେ ସହ ସବ୍ବଞ୍ଞୁତଞ୍ଞାଣେନ, ନତ୍ଥି ଭଗୱତୋ ଉପସମ୍ପଦା ଅଞ୍ଞେହି ଦିନ୍ନା, ଯଥା ସାୱକାନଂ, ମହାରାଜ, ଭଗୱା ସିକ୍ଖାପଦଂ ପଞ୍ଞପେତି ଯାୱଜୀୱଂ ଅନତିକ୍କମନୀଯ’’ନ୍ତି।

‘‘କଲ୍ଲୋସି, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନା’’ତି।

ଭଗୱତୋ ଉପସମ୍ପଦାପଞ୍ହୋ ପଞ୍ଚମୋ।

୬। ଅସ୍ସୁଭେସଜ୍ଜାଭେସଜ୍ଜପଞ୍ହୋ

୬। ରାଜା ଆହ ‘‘ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ଯୋ ଚ ମାତରି ମତାଯ ରୋଦତି, ଯୋ ଚ ଧମ୍ମପେମେନ ରୋଦତି, ଉଭିନ୍ନଂ ତେସଂ ରୋଦନ୍ତାନଂ କସ୍ସ ଅସ୍ସୁ ଭେସଜ୍ଜଂ, କସ୍ସ ନ ଭେସଜ୍ଜ’’ନ୍ତି? ‘‘ଏକସ୍ସ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଅସ୍ସୁ ରାଗଦୋସମୋହେହି ସମଲଂ ଉଣ୍ହଂ, ଏକସ୍ସ ପୀତିସୋମନସ୍ସେନ ୱିମଲଂ ସୀତଲଂ। ଯଂ ଖୋ, ମହାରାଜ, ସୀତଲଂ, ତଂ ଭେସଜ୍ଜଂ, ଯଂ ଉଣ୍ହଂ, ତଂ ନ ଭେସଜ୍ଜ’’ନ୍ତି।

‘‘କଲ୍ଲୋସି, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନା’’ତି।

ଅସ୍ସୁଭେସଜ୍ଜାଭେସଜ୍ଜପଞ୍ହୋ ଛଟ୍ଠୋ।

୭। ସରାଗୱୀତରାଗନାନାକରଣପଞ୍ହୋ

୭। ରାଜା ଆହ ‘‘ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, କିଂ ନାନାକରଣଂ ସରାଗସ୍ସ ଚ ୱୀତରାଗସ୍ସ ଚା’’ତି? ‘‘ଏକୋ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଅଜ୍ଝୋସିତୋ, ଏକୋ ଅନଜ୍ଝୋସିତୋ’’ତି। ‘‘କିଂ ଏତଂ, ଭନ୍ତେ, ଅଜ୍ଝୋସିତୋ ଅନଜ୍ଝୋସିତୋ ନାମା’’ତି? ‘‘ଏକୋ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଅତ୍ଥିକୋ, ଏକୋ ଅନତ୍ଥିକୋ’’ତି। ‘‘ପସ୍ସାମହଂ, ଭନ୍ତେ, ଏୱରୂପଂ ଯୋ ଚ ସରାଗୋ, ଯୋ ଚ ୱୀତରାଗୋ, ସବ୍ବୋପେସୋ ସୋଭନଂ ଯେୱ ଇଚ୍ଛତି ଖାଦନୀଯଂ ୱା ଭୋଜନୀଯଂ ୱା, ନ କୋଚି ପାପକଂ ଇଚ୍ଛତୀ’’ତି। ‘‘ଅୱୀତରାଗୋ ଖୋ, ମହାରାଜ, ରସପଟିସଂୱେଦୀ ଚ ରସରାଗପଟିସଂୱେଦୀ ଚ ଭୋଜନଂ ଭୁଞ୍ଜତି, ୱୀତରାଗୋ ପନ ରସପଟିସଂୱେଦୀ ଭୋଜନଂ ଭୁଞ୍ଜତି, ନୋ ଚ ଖୋ ରସରାଗପଟିସଂୱେଦୀ’’ତି।

‘‘କଲ୍ଲୋସି , ଭନ୍ତେ ନାଗସେନା’’ତି।

ସରାଗୱୀତରାଗନାନାକରଣପଞ୍ହୋ ସତ୍ତମୋ।

୮। ପଞ୍ଞାପତିଟ୍ଠାନପଞ୍ହୋ

୮। ରାଜା ଆହ ‘‘ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ପଞ୍ଞା କୁହିଂ ପଟିୱସତୀ’’ତି? ‘‘ନ କତ୍ଥଚି ମହାରାଜା’’ତି। ‘‘ତେନ ହି, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ନତ୍ଥି ପଞ୍ଞା’’ତି।

‘‘ଖାତୋ, ମହାରାଜ, କୁହିଂ ପଟିଓସତୀ’’ତି? ‘‘ନ କହଚି ଭନ୍ତେ’’ତି। ‘‘ତେନ ହି, ମହାରାଜ, ନତ୍ଥି ଖାତୋ’’ତି।

‘‘କଲ୍ଲୋସି, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନା’’ତି।

ପଞ୍ଞାପତିଟ୍ଠାନପଞ୍ହୋ ଅଟ୍ଠମୋ।

୯। ସଂସାରପଞ୍ହୋ

୯। ରାଜା ଆହ ‘‘ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ଯଂ ପନେତଂ ବ୍ରୁସି ‘ସଂସାରୋ’ତି, କତମୋ ସୋ ସଂସାରୋ’’ତି? ‘‘ଇଧ, ମହାରାଜ, ଜାତୋ ଇଧେଓ ମରତି, ଇଧ ମତୋ ଅଞ୍ଞତ୍ର ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ତହିଂ ଜାତୋ ତହିଂ ଯେଓ ମରତି, ତହିଂ ମତୋ ଅଞ୍ଞତ୍ର ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ଏଓଂ ଖୋ, ମହାରାଜ, ସଂସାରୋ ହୋତୀ’’ତି। ‘‘ଓପମ୍ମଂ କରୋହୀ’’ତି। ‘‘ଯଥା, ମହାରାଜ, କୋଚିଦେଓ ପୁରିସୋ ପକ୍କଂ ଅମ୍ବଂ ଖାଦିତ୍ୱା ଅଟ୍ଠିଂ ରୋପେଯ୍ୟ, ତତୋ ମହନ୍ତୋ ଅମ୍ବରୁକ୍ଖୋ ନିବ୍ବତ୍ତିତ୍ୱା ଫଲାନି ଦଦେୟ୍ୟ, ଅଥ ସୋ ପୁରିସୋ ତତୋପି ପକ୍କଂ ଅମ୍ବଂ ଖାଦିତ୍ୱା ଅଟ୍ଠିଂ ରୋପେଯ୍ୟ, ତତୋପି ମହନ୍ତୋ ଅମ୍ବରୁକ୍ଖୋ ନିବ୍ବତ୍ତିତ୍ୱା ଫଲାନି ଦଦେୟ୍ୟ, ଏଓମେତେସଂ ରୁକ୍ଖାନଂ କୋଟି ନ ପଞ୍ଞାଯତି, ଏଓମେଓ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଇଧ ଜାତୋ ଇଧେଓ ମରତି, ଇଧ ମତୋ ଅଞ୍ଞତ୍ର ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ତହିଂ ଜାତୋ ତହିଂ ଯେଓ ମରତି, ତହିଂ ମତୋ ଅଞ୍ଞତ୍ର ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ଏଓଂ ଖୋ, ମହାରାଜ, ସଂସାରୋ ହୋତୀ’’ତି।

‘‘କଲ୍ଲୋସି, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନା’’ତି।

ସଂସାରପଞ୍ହୋ ନଓମୋ।

୧୦। ଚିରକତସରଣପଞ୍ହୋ

୧୦। ରାଜା ଆହ ‘‘ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, କେନ ଅତୀତଂ ଚିରକତଂ ସରତୀ’’ତି? ‘‘ସତିଯା, ମହାରାଜା’’ତି। ‘‘ନନୁ, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ଚିତ୍ତେନ ସରତି ନୋ ସତିଯା’’ତି? ‘‘ଅଭିଜାନାସି ନୁ, ତ୍ୱଂ ମହାରାଜ, କିଞ୍ଚିଦେଓ କରଣୀଯଂ କତ୍ୱା ପମୁଟ୍ଠ’’ନ୍ତି? ‘‘ଆମ ଭନ୍ତେ’’ତି। ‘‘କିଂ ନୁ ଖୋ, ତ୍ୱଂ ମହାରାଜ, ତସ୍ମିଂ ସମଯେ ଅଚିତ୍ତକୋ ଅହୋସୀ’’ତି? ‘‘ନ ହି, ଭନ୍ତେ, ସତି ତସ୍ମିଂ ସମଯେ ନାହୋସୀ’’ତି। ‘‘ଅଥ କସ୍ମା, ତ୍ୱଂ ମହାରାଜ, ଏଓମାହ ‘ଚିତ୍ତେନ ସରତି, ନୋ ସତିଯା’’’ତି?

‘‘କଲ୍ଲୋସି, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନା’’ତି।

ଚିରକତସରଣପଞ୍ହୋ ଦସମୋ।

୧୧। ଅଭିଜାନନ୍ତସତିପଞ୍ହୋ

୧୧। ରାଜା ଆହ ‘‘ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ସବ୍ବା ସତି ଅଭିଜାନନ୍ତୀ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି , ଉଦାହୁ କଟୁମିକାଓ ସତୀ’’ତି? ‘‘ଅଭିଜାନନ୍ତୀପି, ମହାରାଜ, କଟୁମିକାପି ସତୀ’’ତି। ‘‘ଏଓଞ୍ହି ଖୋ, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ସବ୍ବା ସତି ଅଭିଜାନନ୍ତୀ, ନତ୍ଥି କଟୁମିକା ସତୀ’’ତି? ‘‘ଯଦି ନତ୍ଥି, ମହାରାଜ, କଟୁମିକା ସତି, ନତ୍ଥି କିଞ୍ଚି ସିପ୍ପିକାନଂ କମ୍ମାଯତନେହି ୱା ସିପ୍ପାଯତନେହି ୱା ୱିଜ୍ଜାଟ୍ଠାନେହି ୱା କରଣୀଯଂ, ନିରତ୍ଥକା ଆଚରିଯା, ଯସ୍ମା ଚ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଅତ୍ଥି କଟୁମିକା ସତି, ତସ୍ମା ଅତ୍ଥି କମ୍ମାଯତନେହି ୱା ସିପ୍ପାଯତନେହି ୱା ୱିଜ୍ଜାଟ୍ଠାନେହି ୱା କରଣୀଯଂ, ଅତ୍ଥୋ ଚ ଆଚରିଯେହୀ’’ତି।

‘‘କଲ୍ଲୋସି, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନା’’ତି।

ଅଭିଜାନନ୍ତସତିପଞ୍ହୋ ଏକାଦସମୋ।

ସତିଓଗ୍ଗୋ ଛଟ୍ଠୋ।

ଇମସ୍ମିଂ ଓଗ୍ଗେ ଏକାଦସ ପଞ୍ହା।

୭। ଅରୂପଧମ୍ମୱଓଉନୱଗ୍ଗୋ

୧। ସତିଉପ୍ପଜ୍ଜନପଞ୍ହୋ

୧। ରାଜା ଆହ ‘‘ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, କତିହାକାରେହି ସତି ଉପ୍ପଜ୍ଜତୀ’’ତି? ‘‘ସତ୍ତରସହାକାରେହି, ମହାରାଜ, ସତି ଉପ୍ପଜ୍ଜତୀ’’ତି। ‘‘କତମେହି ସତ୍ତରସହାକାରେହୀ’’ତି? ‘‘ଅଭିଜାନତୋପି, ମହାରାଜ, ସତି ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, କଟୁମିକାଯପି ସତି ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ଓଠଆରିକୱିଞ୍ଞାଣତୋପି ସତି ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ହିତୱିଞ୍ଞାଣତୋପି ସତି ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ଅହିତୱିଞ୍ଞାଣତୋପି ସତି ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ସଭାଗନିମିତ୍ତତୋପି ସତି ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ୱିସଭାଗନିମିତ୍ତତୋପି ସତି ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, କଥାଭିଞ୍ଞାଣତୋପି ସତି ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ଲକ୍ଖଣତୋପି ସତି ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ସାରଣତୋପି ସତି ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ମୁଦ୍ଦାତୋପି ସତି ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ଗଣନାତୋପି ସତି ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ଧାରଣତୋପି ସତି ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ଭାୱନତୋପି ସତି ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ପୋତ୍ଥକନିବନ୍ଧନତୋପି ସତି ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ଉପନିକ୍ଖେପତୋପି ସତି ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ଅନୁଭୂତତୋପି ସତି ଉପ୍ପଜ୍ଜତୀତି।

‘‘କଥଂ ଅଭିଜାନତୋ ସତି ଉପ୍ପଜ୍ଜତି? ଯଥା, ମହାରାଜ, ଆଯସ୍ମା ଚ ଆନନ୍ଦୋ ଖୁଜ୍ଜୁତ୍ତରା ଚ ଉପାସିକା, ଯେ ୱା ପନ ଅଞ୍ଞେପି କେଚି ଜାତିସ୍ସରା ଜାତିଂ ସରନ୍ତି, ଏୱଂ ଅଭିଜାନତୋ ସତି ଉପ୍ପଜ୍ଜତି।

‘‘କଥଂ କଟୁମିକାଯ ସତି ଉପ୍ପଜ୍ଜତି? ଯୋ ପକତିଯା ମୁଟ୍ଠସ୍ସତିକୋ, ପରେ ଚ ତଂ ସରାପନତ୍ଥଂ ନିବନ୍ଧନ୍ତି, ଏୱଂ କଟୁମିକାଯ ସତି ଉପ୍ପଜ୍ଜତି।

‘‘କଥଂ ଓଠଆରିକୱିଞ୍ଞାଣତୋ ସତି ଉପ୍ପଜ୍ଜତି? ଯଦା ରଜ୍ଜେ ୱା ଅଭିସିତ୍ତୋ ହୋତି, ସୋତାପତ୍ତିଫଲଂ ୱା ପତ୍ତୋ ହୋତି, ଏୱଂ ଓଠଆରିକୱିଞ୍ଞାଣତୋ ସତି ଉପ୍ପଜ୍ଜତି।

‘‘କଥଂ ହିତୱିଞ୍ଞାଣତୋ ସତି ଉପ୍ପଜ୍ଜତି? ଯମ୍ହି ସୁଖାପିତୋ, ‘ଅମୁକସ୍ମିଂ ଏୱଂ ସୁଖାପିତୋ’ତି ସରତି, ଏୱଂ ହିତୱିଞ୍ଞାଣତୋ ସତି ଉପ୍ପଜ୍ଜତି।

‘‘କଥଂ ଅହିତୱିଞ୍ଞାଣତୋ ସତି ଉପ୍ପଜ୍ଜତି? ଯମ୍ହି ଦୁକ୍ଖାପିତୋ, ‘ଅମୁକସ୍ମିଂ ଏୱଂ ଦୁକ୍ଖାପିତୋ’ତି ସରତି, ଏୱଂ ଅହିତୱିଞ୍ଞାଣତୋ ସତି ଉପ୍ପଜ୍ଜତି।

‘‘କଥଂ ସଭାଗନିମିତ୍ତତୋ ସତି ଉପ୍ପଜ୍ଜତି? ସଦିସଂ ପୁଗ୍ଗଲଂ ଦିସ୍ୱା ମାତରଂ ୱା ପିତରଂ ୱା ଭାତରଂ ୱା ଭଗିନିଂ ୱା ସରତି, ଓଟ୍ଟଂ ୱା ଗୋଣଂ ୱା ଗଦ୍ରଭଂ ୱା ଦିସ୍ୱା ଅଞ୍ଞଂ ତାଦିସଂ ଓଟ୍ଟଂ ୱା ଗୋଣଂ ୱା ଗଦ୍ରଭଂ ୱା ସରତି, ଏୱଂ ସଭାଗନିମିତ୍ତତୋ ସତି ଉପ୍ପଜ୍ଜତି।

‘‘କଥଂ ୱିସଭାଗନିମିତ୍ତତୋ ସତି ଉପ୍ପଜ୍ଜତି? ଅସୁକସ୍ସ ନାମ ୱଣ୍ଣୋ ଏଦିସୋ, ସଦ୍ଦୋ ଏଦିସୋ, ଗନ୍ଧୋ ଏଦିସୋ, ରସୋ ଏଦିସୋ, ଫୋଟ୍ଠବ୍ବୋ ଏଦିସୋତି ସରତି, ଏୱମ୍ପି ୱିସଭାଗନିମିତ୍ତତୋପି ସତି ଉପ୍ପଜ୍ଜତି।

‘‘କଥଂ କଥାଭିଞ୍ଞାଣତୋ ସତି ଉପ୍ପଜ୍ଜତି? ଯୋ ପକତିଯା ମୁଟ୍ଠସ୍ସତିକୋ ହୋତି, ତଂ ପରେ ସରାପେନ୍ତି, ତେନ ସୋ ସରତି, ଏୱଂ କଥାଭିଞ୍ଞାଣତୋ ସତି ଉପ୍ପଜ୍ଜତି।

‘‘କଥଂ ଲକ୍ଖଣତୋ ସତି ଉପ୍ପଜ୍ଜତି? ଯୋ ପକତିଯା ବଲୀବଦ୍ଦାନଂ ଅଙ୍ଗେନ ଜାନାତି, ଲକ୍ଖଣେନ ଜାନାତି, ଏୱଂ ଲକ୍ଖଣତୋ ସତି ଉପ୍ପଜ୍ଜତି।

‘‘କଥଂ ସାରଣତୋ ସତି ଉପ୍ପଜ୍ଜତି? ଯୋ ପକତିଯା ମୁଟ୍ଠସ୍ସତିକୋ ହୋତି, ଯୋ ତଂ ‘ସରାହି ଭୋ, ସରାହି ଭୋ’ତି ପୁନପ୍ପୁନଂ ସରାପେତି, ଏୱଂ ସାରଣତୋ ସତି ଉପ୍ପଜ୍ଜତି।

‘‘କଥଂ ମୁଦ୍ଦାତୋ ସତି ଉପ୍ପଜ୍ଜତି? ଲିପିଯା ସିକ୍ଖିତତ୍ତା ଜାନାତି ‘ଇମସ୍ସ ଅକ୍ଖରସ୍ସ ଅନନ୍ତରଂ ଇମଂ ଅକ୍ଖରଂ କାତବ୍ବ’ନ୍ତି ଏୱଂ ମୁଦ୍ଦାତୋ ସତି ଉପ୍ପଜ୍ଜତି।

‘‘କଥଂ ଗଣନାତୋ ସତି ଉପ୍ପଜ୍ଜତି? ଗଣନାଯ ସିକ୍ଖିତତ୍ତା ଗଣକା ବହୁମ୍ପି ଗଣେନ୍ତି, ଏୱଂ ଗଣନାତୋ ସତି ଉପ୍ପଜ୍ଜତି।

‘‘କଥଂ ଧାରଣତୋ ସତି ଉପ୍ପଜ୍ଜତି? ଧାରଣାଯ ସିକ୍ଖିତତ୍ତା ଧାରଣକା ବହୁମ୍ପି ଧାରେନ୍ତି , ଏୱଂ ଧାରଣତୋ ସତି ଉପ୍ପଜ୍ଜତି।

‘‘କଥଂ ଭାୱନାତୋ ସତି ଉପ୍ପଜ୍ଜତି? ଇଧ ଭିକ୍ଖୁ ଅନେକୱିହିତଂ ପୁବ୍ବେନିୱାସଂ ଅନୁସ୍ସରତି, ସେଯ୍ୟଥୀଦଂ, ଏକମ୍ପି ଜାତିଂ ଦ୍ୱେପି ଜାତିଯୋ…ପେ… ଇତି ସାକାରଂ ସଉଦ୍ଦେସଂ ପୁବ୍ବେନିୱାସଂ ଅନୁସ୍ସରତି, ଏୱଂ ଭାୱନାତୋ ସତି ଉପ୍ପଜ୍ଜତି।

‘‘କଥଂ ପୋତ୍ଥକନିବନ୍ଧନତୋ ସତି ଉପ୍ପଜ୍ଜତି? ରାଜାନୋ ଅନୁସାସନିଯଂ ଅସ୍ସରନ୍ତା [ଅନୁସ୍ସରନ୍ତା (ସଢ୍ଢ)] ଏତଂ ପୋତ୍ଥକଂ ଆହରଥାତି, ତେନ ପୋତ୍ଥକେନ ଅନୁସ୍ସରନ୍ତି, ଏୱଂ ପୋତ୍ଥକନିବନ୍ଧନତୋ ସତି ଉପ୍ପଜ୍ଜତି।

‘‘କଥଂ ଉପନିକ୍ଖେପତୋ ସତି ଉପ୍ପଜ୍ଜତି? ଉପନିକ୍ଖିତ୍ତଂ ଭଣ୍ଡଂ ଦିସ୍ୱା ସରତି, ଏୱଂ ଉପନିକ୍ଖେପତୋ ସତି ଉପ୍ପଜ୍ଜତି।

‘‘କଥଂ ଅନୁଭୂତତୋ ସତି ଉପ୍ପଜ୍ଜତି? ଦିଟ୍ଠତ୍ତା ରୂପଂ ସରତି, ସୁତତ୍ତା ସଦ୍ଦଂ ସରତି, ଘାଯିତତ୍ତା ଗନ୍ଧଂ ସରତି, ସାଯିତତ୍ତା ରସଂ ସରତି, ଫୁଟ୍ଠତ୍ତା ଫୋଟ୍ଠବ୍ବଂ ସରତି, ୱିଞ୍ଞାତତ୍ତା ଧମ୍ମଂ ସରତି, ଏୱଂ ଅନୁଭୂତତୋ ସତି ଉପ୍ପଜ୍ଜତି। ଇମେହି ଖୋ, ମହାରାଜ, ସତ୍ତରସହାକାରେହି ସତି ଉପ୍ପଜ୍ଜତୀ’’ତି।

‘‘କଲ୍ଲୋସି, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନା’’ତି।

ସତିଉପ୍ପଜ୍ଜନପଞ୍ହୋ ପଠମୋ।

୨। ବୁଦ୍ଧଗୁଣସତିପଟିଲାଭପଞ୍ହୋ

୨। ରାଜା ଆହ ‘‘ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ତୁମ୍ହେ ଏୱଂ ଭଣଥ ‘ଯୋ ୱସ୍ସସତଂ ଅକୁସଲଂ କରେଯ୍ଯ, ମରଣକାଲେ ଚ ଏକଂ ବୁଦ୍ଧଗୁଣଂ ସତିଂ ପଟିଲଭେଯ୍ଯ, ସୋ ଦେୱେସୁ ଉପ୍ପଜ୍ଜେଯ୍ଯା’ତି ଏତଂ ନ ସଦ୍ଦହାମି, ଏୱଞ୍ଚ ପନ ୱଦେଥ ‘ଏକେନ ପାଣାତିପାତେନ ନିରଯେ ଉପ୍ପଜ୍ଜେଯ୍ଯା’ତି ଏତମ୍ପି ନ ସଦ୍ଦହାମୀ’’ତି।

‘‘ତଂ କିଂ ମଞ୍ଞସି, ମହାରାଜ, ଖୁଦ୍ଦକୋପି ପାସାଣୋ ୱିନା ନାୱାଯ ଉଦକେ ଉପ୍ପିଲୱେଯ୍ଯା’’ତି । ‘‘ନ ହି, ଭନ୍ତେ’’ତି। ‘‘କିଂ ନୁ ଖୋ, ମହାରାଜ, ୱାହସତମ୍ପି ପାସାଣାନଂ ନାୱାଯ ଆରୋପିତଂ ଉଦକେ ଉପ୍ପିଲୱେଯ୍ଯା’’ତି? ‘‘ଆମ, ଭନ୍ତେ’’ତି। ‘‘ଯଥା, ମହାରାଜ, ନାୱା, ଏୱଂ କୁସଲାନି କମ୍ମାନି ଦଟ୍ଠବ୍ବାନୀ’’ତି।

‘‘କଲ୍ଲୋସି, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନା’’ତି।

ବୁଦ୍ଧଗୁଣସତିପଟିଲାଭପଞ୍ହୋ ଦୁତିଯୋ।

୩। ଦୁକ୍ଖପ୍ପହାନୱାଯମପଞ୍ହୋ

୩। ରାଜା ଆହ ‘‘ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, କିଂ ତୁମ୍ହେ ଅତୀତସ୍ସ ଦୁକ୍ଖସ୍ସ ପହାନାଯ ୱାଯମଥା’’ତି? ‘‘ନ ହି, ମହାରାଜା’’ତି। ‘‘କିଂ ପନ, ଭନ୍ତେ, ଅନାଗତସ୍ସ ଦୁକ୍ଖସ୍ସ ପହାନାଯ ୱାଯମଥା’’ତି? ‘‘ନ ହି, ମହାରାଜା’’ତି। ‘‘କିଂ ପନ ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନସ୍ସ ଦୁକ୍ଖସ୍ସ ପହାନାଯ ୱାଯମଥା’’ତି? ‘‘ନ ହି, ମହାରାଜା’’ତି। ‘‘ଯଦି ତୁମ୍ହେ ନ ଅତୀତସ୍ସ ଦୁକ୍ଖସ୍ସ ପହାନାଯ ୱାଯମଥ, ନ ଅନାଗତସ୍ସ ଦୁକ୍ଖସ୍ସ ପହାନାଯ ୱାଯମଥ, ନ ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନସ୍ସ ଦୁକ୍ଖସ୍ସ ପହାନାଯ ୱାଯମଥ, ଅଥ କିମତ୍ଥାଯ ୱାଯମଥା’’ତି। ଥେରୋ ଆହ ‘କିନ୍ତି, ମହାରାଜ, ଇଦଞ୍ଚ ଦୁକ୍ଖଂ ନିରୁଜ୍ଝେଯ୍ଯ, ଅଞ୍ଞଞ୍ଚ ଦୁକ୍ଖଂ ନୁପ୍ପଜ୍ଜେଯ୍ଯା’ତି ଏତଦତ୍ଥାଯ ୱାଯମାମା’’ତି।

‘‘ଅତ୍ଥି ପନ ତେ, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ଅନାଗତଂ ଦୁକ୍ଖ’’ନ୍ତି? ‘‘ନତ୍ଥି [କଥା। ୮୨୮, ୮୨୯ ପସ୍ସିତବ୍ବଂ], ମହାରାଜା’’ତି ‘‘ତୁମ୍ହେ ଖୋ, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ଅତିପଣ୍ଡିତା, ଯେ ତୁମ୍ହେ ଅସନ୍ତାନଂ ଅନାଗତାନଂ ଦୁକ୍ଖାନଂ ପହାନାଯ ୱାଯମଥା’’ତି? ‘‘ଅତ୍ଥି ପନ ତେ, ମହାରାଜ, କେଚି ପଟିରାଜାନୋ ପଚ୍ଚତ୍ଥିକା ପଚ୍ଚାମିତ୍ତା ପଚ୍ଚୁପଟ୍ଠିତା ହୋନ୍ତୀ’’ତି? ‘‘ଆମ, ଭନ୍ତେ, ଅତ୍ଥୀ’’ତି। ‘‘କିଂନୁ ଖୋ, ମହାରାଜ, ତଦା ତୁମ୍ହେ ପରିଖଂ ଖଣାପେଯ୍ଯାଥ, ପାକାରଂ ଚିନାପେଯ୍ଯାଥ ଗୋପୁରଂ କାରାପେଯ୍ଯାଥ, ଅଟ୍ଟାଲକଂ କାରାପେଯ୍ଯାଥ, ଧଞ୍ଞଂ ଅତିହରାପେଯ୍ଯାଥା’’ତି? ‘‘ନ ହି, ଭନ୍ତେ, ପଟିକଚ୍ଚେୱ ତଂ ପଟିଯତ୍ତଂ ହୋତୀ’’ତି। ‘‘କିଂ ତୁମ୍ହେ, ମହାରାଜ, ତଦା ହତ୍ଥିସ୍ମିଂ ସିକ୍ଖେଯ୍ଯାଥ, ଅସ୍ସସ୍ମିଂ ସିକ୍ଖେଯ୍ଯାଥ, ରଥସ୍ମିଂ ସିକ୍ଖେଯ୍ଯାଥ, ଧନୁସ୍ମିଂ ସିକ୍ଖେଯ୍ଯାଥ, ଥରୁସ୍ମିଂ ସିକ୍ଖେଯ୍ଯାଥା’’ତି? ‘‘ନ ହି, ଭନ୍ତେ, ପଟିକଚ୍ଚେୱ ତଂ ସିକ୍ଖିତଂ ହୋତୀ’’ତି। ‘‘କିସ୍ସତ୍ଥାଯା’’ତି? ‘‘ଅନାଗତାନଂ, ଭନ୍ତେ, ଭଯାନଂ ପଟିବାହନତ୍ଥାଯା’’ତି। ‘‘କିଂ ନୁ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଅତ୍ଥି ଅନାଗତଂ ଭଯ’’ନ୍ତି? ‘‘ନତ୍ଥି, ଭନ୍ତେ’’ତି । ‘‘ତୁମ୍ହେ ଚ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଅତିପଣ୍ଡିତା, ଯେ ତୁମ୍ହେ ଅସନ୍ତାନଂ ଅନାଗତାନଂ ଭଯାନଂ ପଟିବାହନତ୍ଥାଯ ପଟିଯାଦେଥା’’ତି।

‘‘ଭିଯ୍ୟୋ ଓପମ୍ମଂ କରୋହୀତି। ‘‘ତଂ କିଂ ମଞ୍ଞସି, ମହାରାଜ, ଯଦା ତ୍ୱଂ ପିପାସିତୋ ଭୱେଯ୍ଯାସି, ତଦା ତ୍ୱଂ ଉଦପାନଂ ଖଣାପେଯ୍ଯାସି, ପୋକ୍ଖରଣିଂ

ଖଣାପେୟ୍ୟାସି, ତଢଆକଂ ଖଣାପେୟ୍ୟାସି ‘ପାନୀଯଂ ପିୱିସ୍ସାମୀ’’ତି? ‘‘ନ ହି, ଭନ୍ତେ, ପଟିକଚ୍ଚେୱ ତଂ ପଟିଯତ୍ତଂ ହୋତୀ’’ତି। ‘‘କିସ୍ସହାଯା’’ତି? ‘‘ଅନାଗତାନଂ, ଭନ୍ତେ, ପିପାସାନଂ ପଟିବାହନତ୍ଥାଯ ପଟିଯତ୍ତଂ ହୋତୀ’’ତି। ‘‘ଅତ୍ଥି ପନ, ମହାରାଜ, ଅନାଗତା ପିପାସା’’ତି? ‘‘ନତ୍ଥି, ଭନ୍ତେ’’ତି। ‘‘ତୁମ୍ହେ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଅତିପଣ୍ଡିତା , ଯେ ତୁମ୍ହେ ଅସନ୍ତାନଂ ଅନାଗତାନଂ ପିପାସାନଂ ପଟିବାହନତ୍ଥାଯ ତଂ ପଟିଯାଦେଥା’’ତି।

‘‘ଭିଯ୍ୟୋ ଓପମ୍ମଂ କରୋହୀ’’ତି। ‘‘ତଂ କିଂ ମଞ୍ଞସି, ମହାରାଜ, ଯଦା ତ୍ୱଂ ବୁଭୁକ୍ଖିତୋ ଭୱେୟ୍ୟାସି, ତଦା ତ୍ୱଂ ଖେତ୍ତଂ କସାପେୟ୍ୟାସି, ସାଲିଂ ୱପାପେୟ୍ୟାସି ‘ଭତ୍ତଂ ଭୁଞ୍ଜିସ୍ସାମୀ’’’ତି? ‘‘ନ ହି, ଭନ୍ତେ, ପଟିକଚ୍ଚେୱ ତଂ ପଟିଯତ୍ତଂ ହୋତୀ’’ତି। ‘‘କିସ୍ସହାଯା’’ତି। ‘‘ଅନାଗତାନଂ, ଭନ୍ତେ, ବୁଭୁକ୍ଖାନଂ ପଟିବାହନତ୍ଥାଯା’’ତି। ‘‘ଅତ୍ଥି ପନ, ମହାରାଜ, ଅନାଗତା ବୁଭୁକ୍ଖା’’ତି? ‘‘ନତ୍ଥି, ଭନ୍ତେ’’ତି। ‘‘ତୁମ୍ହେ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଅତିପଣ୍ଡିତା, ଯେ ତୁମ୍ହେ ଅସନ୍ତାନଂ ଅନାଗତାନଂ ବୁଭୁକ୍ଖାନଂ ପଟିବାହନତ୍ଥାଯ ପଟିଯାଦେଥା’’ତି।

‘‘କଲ୍ଲୋସି, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନା’’ତି।

ଦୁକ୍ଖପ୍ପହାନୱାଯମପଞ୍ହୋ ତତିଯୋ।

୪। ବ୍ରହ୍ମଲୋକପଞ୍ହୋ

୪। ରାଜା ଆହ ‘‘ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, କୀୱଦୂରୋ ଇତୋ ବ୍ରହ୍ମଲୋକୋ’’ତି? ‘‘ଦୂରୋ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଇତୋ ବ୍ରହ୍ମଲୋକୋ କୂଟାଗାରମତ୍ତା ସିଲା ତମ୍ହା ପତିତା ଅହୋରତ୍ତେନ ଅଟ୍ଠଚତ୍ତାଲୀସଯୋଜନସହସ୍ସାନି ଭସ୍ସମାନା ଚତୂହି ମାସେହି ପଥୱିଯଂ ପତିଟ୍ଠହେୟ୍ୟା’’ତି।

‘‘ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ତୁମ୍ହେ ଏୱଂ ଭଣଥ ‘ସେଯ୍ୟଥାପି ବଲୱା ପୁରିସୋ ସମିଞ୍ଜିତଂ ୱା ବାହଂ ପସାରେୟ୍ୟ , ପସାରିତଂ ୱା ବାହଂ ସମିଞ୍ଜେୟ୍ୟ, ଏୱମେୱ ଇଦ୍ଧିମା ଭିକ୍ଖୁ ଚେତୋୱସିପ୍ପତ୍ତୋ ଜମ୍ବୁଦୀପେ ଅନ୍ତରହିତୋ ବ୍ରହ୍ମଲୋକେ ପାତୁଭୱେୟ୍ୟା’ତି ଏତଂ ୱଚନଂ ନ ସଦ୍ଦହାମି, ଏୱଂ ଅତିସୀଘଂ ତାୱ ବହୂନି ଯୋଜନସତାନି ଗଚ୍ଛିସ୍ସତୀ’’ତି।

ଥେରୋ ଆହ ‘‘କୁହିଂ ପନ, ମହାରାଜ, ତୱ ଜାତଭୂମୀ’’ତି? ‘‘ଅତ୍ଥି, ଭନ୍ତେ, ଅଲସନ୍ଦୋ ନାମ ଦୀପୋ, ତତ୍ଥାହଂ ଜାତୋ’’ତି। ‘‘କୀୱ ଦୂରୋ, ମହାରାଜ, ଇତୋ ଅଲସନ୍ଦୋ ହୋତୀ’’ତି? ‘‘ଦ୍ୱିମତ୍ତାନି, ଭନ୍ତେ, ଯୋଜନସତାନୀ’’ତି। ‘‘ଅଭିଜାନାସି ନୁ ତ୍ୱଂ, ମହାରାଜ, ତତ୍ଥ କିଞ୍ଚିଦେୱ କରଣୀଯଂ କରିତ୍ୱା ସରିତା’’ତି? ‘‘ଆମ, ଭନ୍ତେ, ସରାମୀ’’ତି। ‘‘ଲହୁଂ ଖୋ ତ୍ୱଂ, ମହାରାଜ, ଗତୋସି ଦ୍ୱିମତ୍ତାନି ଯୋଜନସତାନୀ’’ତି।

‘‘କଲ୍ଲୋସି, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନା’’ତି।

ବ୍ରହ୍ମଲୋକପଞ୍ହୋ ଚତୁତ୍ଥୋ।

୫। ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ଲୋକୁପ୍ପନ୍ନାନଂ ସମକଭାୱପଞ୍ହୋ

୫। ରାଜା ଆହ ‘‘ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ଯୋ ଇଧ କାଲଙ୍କତୋ ବ୍ରହ୍ମଲୋକେ ଉପ୍ପଜ୍ଜେୟ୍ୟ, ଯୋ ଚ ଇଧ କାଲଙ୍କତୋ କସ୍ମୀରେ ଉପ୍ପଜ୍ଜେୟ୍ୟ, କୋ ଚିରତରଂ କୋ ସୀଘତରା’’ନ୍ତି? ‘‘ସମକଂ, ମହାରାଜା’’ତି।

‘‘ଓପମ୍ମଂ କରୋହୀ’’ତି। ‘‘କୁହିଂ ପନ, ମହାରାଜ, ତୱ ଜାତନଗରା’’ନ୍ତି? ‘‘ଅତ୍ଥି, ଭନ୍ତେ, କଲସିଗାମୋ ନାମ, ତତ୍ଥାହଂ ଜାତୋ’’ତି। ‘‘କୀୱ ଦୂରୋ, ମହାରାଜ, ଇତୋ କଲସିଗାମୋ ହୋତୀ’’ତି। ‘‘ଦ୍ୱିମତ୍ତାନି, ଭନ୍ତେ, ଯୋଜନସତାନୀ’’ତି। ‘‘କୀୱ ଦୂରଂ, ମହାରାଜ, ଇତୋ କସ୍ମୀରଂ ହୋତୀ’’ତି? ‘‘ଦ୍ୱାଦସ, ଭନ୍ତେ, ଯୋଜନାନୀ’’ତି। ‘‘ଇଙ୍ଘ, ତ୍ୱଂ ମହାରାଜ, କଲସିଗାମଂ ଚିନ୍ତେହୀ’’ତି। ‘‘ଚିନ୍ତିତୋ, ଭନ୍ତେ’’ତି। ‘‘ଇଙ୍ଘ, ତ୍ୱଂ ମହାରାଜ, କସ୍ମୀରଂ ଚିନ୍ତେହୀ’’ତି। ‘‘ଚିନ୍ତିତଂ ଭନ୍ତେ’’ତି। ‘‘କତମଂ ନୁ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଚିରେନ ଚିନ୍ତିତଂ, କତମଂ ସୀଘତରା’’ନ୍ତି? ‘‘ସମକଂ ଭନ୍ତେ’’ତି। ‘‘ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଯୋ ଇଧ କାଲଙ୍କତୋ ବ୍ରହ୍ମଲୋକେ ଉପ୍ପଜ୍ଜେୟ୍ୟ, ଯୋ ଚ ଇଧ କାଲଙ୍କତୋ କସ୍ମୀରେ ଉପ୍ପଜ୍ଜେୟ୍ୟ, ସମକଂ ଯେୱ ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତୀ’’ତି।

‘‘ଭିଯ୍ୟୋ ଓପମ୍ମଂ କରୋହୀ’’ତି। ‘‘ତଂ କିଂ ମଞ୍ଞସି, ମହାରାଜ, ଦ୍ୱେ ସକୁଣା ଆକାସେନ ଗଚ୍ଛେୟ୍ୟୁଂ , ତେସୁ ଏକୋ ଉଚ୍ଚେ ରୁକ୍ଖେ ନିସୀଦେୟ୍ୟ, ଏକୋ ନୀଚେ ରୁକ୍ଖେ ନିସୀଦେୟ୍ୟ, ତେସଂ ସମକଂ ପତିଟ୍ଠିତାନଂ କତମସ୍ସ ଛାଯା ପଠମତରଂ ପଥୱିଯଂ ପତିଟ୍ଠହେୟ୍ୟ, କତମସ୍ସ ଛାଯା ଚିରେନ ପଥୱିଯଂ ପତିଟ୍ଠହେୟ୍ୟା’’ତି? ‘‘ସମକଂ, ଭନ୍ତେ’’ତି। ‘‘ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଯୋ ଇଧ କାଲଙ୍କତୋ ବ୍ରହ୍ମଲୋକେ ଉପ୍ପଜ୍ଜେୟ୍ୟ, ଯୋ ଚ ଇଧ

କାଲଙ୍କତୋ କସ୍ମୀରେ ଉପ୍ପଜ୍ଜେୟ୍ୟ, ସମକଂ ଯେୱ ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତୀ’’ତି।

‘‘କଲ୍ଲୋସି, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନା’’ତି।

ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ଲୋକୁପ୍ପନ୍ନାନଂ ସମକଭାୱପଞ୍ହୋ ପଞ୍ଚମୋ।

୬। ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗପଞ୍ହୋ

୬। ରାଜା ଆହ ‘‘କତି ନୁ ଖୋ, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗା’’ତି? ‘‘ସତ୍ତ ଖୋ, ମହାରାଜ, ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗା’’ତି। ‘‘କତିହି ପନ, ଭନ୍ତେ, ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗେହି ବୁଜ୍ଝତୀ’’ତି? ‘‘ଏକେନ ଖୋ, ମହାରାଜ, ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗେନ ବୁଜ୍ଝତି ଧମ୍ମୱିଚଯସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗେନା’’ତି। ‘‘ଅଥ କିସ୍ସ ନୁ ଖୋ, ଭନ୍ତେ, ୱୁଚ୍ଚନ୍ତି ‘ସତ୍ତ ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗା’’’ତି? ‘‘ତଂ କିଂ ମଞ୍ଞସି, ମହାରାଜ, ଅସି କୋସିଯା ପକ୍ଖିତ୍ତୋ ଅଗ୍ଗହିତୋ ହତ୍ଥେନ ଉସ୍ସହତି ଛେଜ୍ଜଂ ଛିନ୍ଦିତୁ’’ନ୍ତି। ‘‘ନ ହି, ଭନ୍ତେ’’ତି। ‘‘ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଧମ୍ମୱିଚଯସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗେନ ୱିନା ଛହି ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗେହି ନ ବୁଜ୍ଝତୀ’’ତି।

‘‘କଲ୍ଲୋସି, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନା’’ତି।

ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗପଞ୍ହୋ ଛଟ୍ଠୋ।

୭। ପାପପୁଞ୍ଞାନଂ ଅପ୍ପାନପ୍ପଭାୱପଞ୍ହୋ

୭। ରାଜା ଆହ ‘‘ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, କତରଂ ନୁ ଖୋ ବହୁତରଂ ପୁଞ୍ଞଂ ୱା ଅପୁଞ୍ଞଂ ୱା’’ତି? ‘‘ପୁଞ୍ଞଂ ଖୋ, ମହାରାଜ , ବହୁତରଂ, ଅପୁଞ୍ଞଂ ଥୋକ’’ନ୍ତି। ‘‘କେନ କାରଣେନା’’ତି? ‘‘ଅପୁଞ୍ଞଂ ଖୋ, ମହାରାଜ, କରୋନ୍ତୋ ୱିପ୍ପଟିସାରୀ ହୋତି ‘ପାପକମ୍ମଂ ମଯା କତ’ନ୍ତି, ତେନ ପାପଂ ନ ୱଡ୍ଢତି। ପୁଞ୍ଞଂ ଖୋ, ମହାରାଜ, କରୋନ୍ତୋ ଅୱିପ୍ପଟିସାରୀ ହୋତି, ଅୱିପ୍ପଟିସାରିନୋ ପାମୋଜ୍ଜଂ ଜାଯତି, ପମୁଦିତସ୍ସ ପୀତି ଜାଯତି, ପୀତିମନସ୍ସ କାଯୋ ପସ୍ସମ୍ଭତି, ପସ୍ସଦ୍ଧକାଯୋ ସୁଖଂ ୱେଦେତି, ସୁଖିନୋ ଚିତ୍ତଂ ସମାଧିଯତି, ସମାହିତୋ ଯଥାଭୂତଂ ପଜାନାତି, ତେନ କାରଣେନ ପୁଞ୍ଞଂ ୱଡ୍ଢତି। ପୁରିସୋ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଛିନ୍ନହତ୍ଥପାଦୋ ଭଗୱତୋ ଏକଂ ଉପ୍ପଲହତ୍ଥଂ ଦତ୍ୱା ଏକନୱୁତିକପ୍ପାନି ୱିନିପାତଂ ନ ଗଚ୍ଛିସ୍ସତି। ଇମିନାପି, ମହାରାଜ, କାରଣେନ ଭଣାମି ‘ପୁଞ୍ଞଂ ବହୁତରଂ, ଅପୁଞ୍ଞଂ ଥୋକ’’’ନ୍ତି।

‘‘କଲ୍ଲୋସି, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନା’’ତି।

ପାପପୁଞ୍ଞାନଂ ଅପ୍ପାନପ୍ପଭାୱପଞ୍ହୋ ସତ୍ତମୋ।

୮। ଜାନନ୍ତାଜାନନ୍ତପାପକରଣପଞ୍ହୋ

୮। ରାଜା ଆହ ‘‘ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ଯୋ ଜାନନ୍ତୋ ପାପକମ୍ମଂ କରୋତି, ଯୋ ଅଜାନନ୍ତୋ ପାପକମ୍ମଂ କରୋତି, କସ୍ସ ବହୁତରଂ ଅପୁଞ୍ଞ’’ନ୍ତି? ଥେରୋ ଆହ ‘‘ଯୋ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଅଜାନନ୍ତୋ ପାପକମ୍ମଂ କରୋତି, ତସ୍ସ ବହୁତରଂ ଅପୁଞ୍ଞ’’ନ୍ତି। ‘‘ତେନ ହି, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ଯୋ ଅମ୍ହାକଂ ରାଜପୁତ୍ତୋ ୱା ରାଜମହାମତ୍ତୋ ୱା ଅଜାନନ୍ତୋ ପାପକମ୍ମଂ କରୋତି, ତଂ ମଯଂ ଦିଗୁଣଂ ଦଣ୍ଡେମା’’ତି? ‘‘ତଂ କିଂ ମଞ୍ଞସି, ମହାରାଜ, ତତ୍ତଂ ଅଯୋଗୁଳଂ ଆଦିତ୍ତଂ ସମ୍ପଜ୍ଜଲିତଂ ସଜୋତିଭୂତଂ ଏକୋ ଜାନନ୍ତୋ ଗଣ୍ହେୟ୍ୟ, ଏକୋ ଅଜାନନ୍ତୋ ଗଣ୍ହେୟ୍ୟ, କତମୋ [କସ୍ସ (କ।)] ବଲୱତରଂ ଡଯ୍ହେୟ୍ୟା’’ତି। ‘‘ଯୋ ଖୋ, ଭନ୍ତେ, ଅଜାନନ୍ତୋ ଗଣ୍ହେୟ୍ୟ, ସୋ [ତସ୍ସ (ପୀ। କ।)] ବଲୱତରଂ ଡଯ୍ହେୟ୍ୟା’’ତି। ‘‘ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଯୋ ଅଜାନନ୍ତୋ ପାପକମ୍ମଂ କରୋତି, ତସ୍ସ ବହୁତରଂ ଅପୁଞ୍ଞ’’ନ୍ତି।

‘‘କଲ୍ଲୋସି, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନା’’ତି।

ଜାନନ୍ତାଜାନନ୍ତପାପକରଣପଞ୍ହୋ ଅଟ୍ଠମୋ।

୯। ଉତ୍ତରକୁରୁକାଦିଗମନପଞ୍ହୋ

୯। ରାଜା ଆହ ‘‘ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ଅତ୍ଥି କୋଚି, ଯୋ ଇମିନା ସରୀରେନ ଉତ୍ତରକୁରୁଂ ୱା ଗଚ୍ଛେୟ୍ୟ, ବ୍ରହ୍ମଲୋକଂ ୱା, ଅଞ୍ଞଂ ୱା ପନ ଦୀପ’’ନ୍ତି? ‘‘ଅତ୍ଥି, ମହାରାଜ, ଯୋ ଇମିନା ଚାତୁମ୍ମହାଭୂତିକେନ କାଯେନ ଉତ୍ତରକୁରୁଂ ୱା ଗଚ୍ଛେୟ୍ୟ, ବ୍ରହ୍ମଲୋକଂ ୱା, ଅଞ୍ଞଂ ୱା ପନ ଦୀପ’’ନ୍ତି।

‘‘କଥଂ, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ଇମିନା ଚାତୁମ୍ମହାଭୂତିକେନ କାଯେନ ଉତ୍ତରକୁରୁଂ ୱା ଗଚ୍ଛେୟ୍ୟ, ବ୍ରହ୍ମଲୋକଂ ୱା, ଅଞ୍ଞଂ ୱା ପନ ଦୀପ’’ନ୍ତି? ‘‘ଅଭିଜାନାସି ନୁ, ତ୍ୱଂ ମହାରାଜ, ଇମିସ୍ସା ପଥୱିଯା ୱିଦତ୍ଥିଂ ୱା ରତନଂ ୱା ଲଙ୍ଘିତା’’ତି? ‘‘ଆମ, ଭନ୍ତେ, ଅଭିଜାନାମି ‘ଅହଂ, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ଅଟ୍ଠପି ରତନିଯୋ ଲଙ୍ଘେମୀ’’’ତି। ‘‘କଥଂ, ତ୍ୱଂ ମହାରାଜ, ଅଟ୍ଠପି ରତନିଯୋ ଲଙ୍ଘେସୀ’’ତି? ‘‘ଅହଞ୍ହି, ଭନ୍ତେ, ଚିତ୍ତଂ ଉପ୍ପାଦେମି ‘ଏତ୍ଥ ନିପତିସ୍ସାମୀ’ତି ସହ ଚିତ୍ତୁପ୍ପାଦେନ କାଯୋ ମେ ଲହୁକୋ ହୋତୀ’’ତି। ‘‘ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଇଦ୍ଧିମା ଭିକ୍ଖୁ ଚେତୋୱସିପ୍ପତ୍ତୋ କାଯଂ ଚିତ୍ତେ ସମାରୋପେତ୍ୱା ଚିତ୍ତୱସେନ ୱେହାସଂ ଗଚ୍ଛତୀ’’ତି।

‘‘କଲ୍ଲୋସି, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନା’’ତି।

ଉତ୍ତରକୁରୁକାଦିଗମନପଞ୍ହୋ ନୱମୋ।

୧୦। ଦୀଘଟ୍ଠିପଞ୍ହୋ

୧୦। ରାଜା ଆହ ‘‘ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ତୁମ୍ହେ ଏୱଂ ଭଣଥ ‘ଅଟ୍ଠିକାନି ଦୀଘାନି ଯୋଜନସତିକାନିପୀ’ତି, ରୁକ୍ଖୋପି ତାୱ ନତ୍ଥି ଯୋଜନସତିକୋ, କୁତୋ ପନ ଅଟ୍ଠିକାନି ଦୀଘାନି ଯୋଜନସତିକାନି ଭୱିସ୍ସନ୍ତୀ’’ତି?

‘‘ତଂ କିଂ ମଞ୍ଞସି, ମହାରାଜ, ସୁତଂ ତେ ‘ମହାସମୁଦ୍ଦେ ପଞ୍ଚଯୋଜନସତିକାପି ମଚ୍ଛା ଅତ୍ଥୀ’’’ତି? ‘‘ଆମ, ଭନ୍ତେ, ସୁତ’’ନ୍ତି। ‘‘ନନୁ ମହାରାଜ, ପଞ୍ଚଯୋଜନସତିକସ୍ସ ମଚ୍ଛସ୍ସ ଅଟ୍ଠିକାନି ଦୀଘାନି ଭୱିସ୍ସନ୍ତି ଯୋଜନସତିକାନିପୀ’’ତି?

‘‘କଲ୍ଲୋସି , ଭନ୍ତେ ନାଗସେନା’’ତି।

ଦୀଘଟ୍ଠିପଞ୍ହୋ ଦସମୋ।

୧୧। ଅସ୍ସାସପସ୍ସାସନିରୋଧପଞ୍ହୋ

୧୧। ରାଜା ଆହ ‘‘ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ତୁମ୍ହେ ଏୱଂ ଭଣଥ ‘ସକ୍କା ଅସ୍ସାସପସ୍ସାସେ ନିରୋଧେତୁ’’’ନ୍ତି? ‘‘ଆମ, ମହାରାଜ, ସକ୍କା ଅସ୍ସାସପସ୍ସାସେ ନିରୋଧେତୁ’’ନ୍ତି। ‘‘କଥଂ, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ସକ୍କା ଅସ୍ସାସପସ୍ସାସେ ନିରୋଧେତୁ’’ନ୍ତି। ‘‘ତଂ କିଂ ମଞ୍ଞସି, ମହାରାଜ, ସୁତପୁବ୍ବୋ ତେ କୋଚି କାକଚ୍ଛମାନୋ’’ତି। ‘‘ଆମ, ଭନ୍ତେ, ସୁତପୁବ୍ବୋ’’ତି। ‘‘କିଂ ନୁ ଖୋ, ମହାରାଜ, ସୋ ସଦ୍ଦୋ କାଯେ ନମିତେ ୱିରମେୟ୍ୟା’’ତି। ‘‘ଆମ, ଭନ୍ତେ, ୱିରମେୟ୍ୟା’’ତି। ‘‘ସୋ ହି ନାମ, ମହାରାଜ, ସଦ୍ଦୋ ଅଭାୱିତକାଯସ୍ସ ଅଭାୱିତସୀଲସ୍ସ ଅଭାୱିତଚିତ୍ତସ୍ସ ଅଭାୱିତପଞ୍ଞସ୍ସ କାଯେ ନମିତେ ୱିରମିସ୍ସତି, କିଂ ପନ ଭାୱିତକାଯସ୍ସ ଭାୱିତସୀଲସ୍ସ ଭାୱିତଚିତ୍ତସ୍ସ ଭାୱିତପଞ୍ଞସ୍ସ ଚତୁତ୍ଥଜ୍ଝାନଂ ସମାପନ୍ନସ୍ସ ଅସ୍ସାସପସ୍ସାସା ନ ନିରୁଜ୍ଝିସ୍ସନ୍ତୀ’’ତି।

‘‘କଲ୍ଲୋସି, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନା’’ତି।

ଅସ୍ସାସପସ୍ସାସନିରୋଧପଞ୍ହୋ ଏକାଦସମୋ।

୧୨। ସମୁଦ୍ଦପଞ୍ହୋ

୧୨। ରାଜା ଆହ ‘‘ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ‘ସମୁଦ୍ଦୋ ସମୁଦ୍ଦୋ’ତି ୱୁଚ୍ଚତି, କେନ କାରଣେନ ଉଦକଂ ‘ସମୁଦ୍ଦୋ’ତି ୱୁଚ୍ଚତୀ’’ତି? ଥେରୋ ଆହ ‘‘ଯତ୍ତକଂ, ମହାରାଜ, ଉଦକଂ, ତତ୍ତକଂ ଲୋଣଂ। ଯତ୍ତକଂ ଲୋଣଂ, ତତ୍ତକଂ ଉଦକଂ। ତସ୍ମା ‘ସମୁଦ୍ଦୋ’ତି ୱୁଚ୍ଚତୀ’’ତି।

‘‘କଲ୍ଲୋସି, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନା’’ତି।

ସମୁଦ୍ଦପଞ୍ହୋ ଦ୍ୱାଦସମୋ।

୧୩। ସମୁଦ୍ଦଏକରସପଞ୍ହୋ

୧୩। ରାଜା ଆହ ‘‘ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, କେନ କାରଣେନ ସମୁଦ୍ଦୋ ଏକରସୋ ଲୋଣରସୋ’’ତି? ‘‘ଚିରସଣ୍ଠିତତ୍ତା ଖୋ, ମହାରାଜ, ଉଦକସ୍ସ ସମୁଦ୍ଦୋ ଏକରସୋ ଲୋଣରସୋ’’ତି।

‘‘କଲ୍ଲୋସି, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନା’’ତି।

ସମୁଦ୍ଦଏକରସପଞ୍ହୋ ତେରସମୋ।

୧୪। ସୁଖୁମପଞ୍ହୋ

୧୪। ରାଜା ଆହ ‘‘ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ସକ୍କା ସବ୍ବଂ ସୁଖୁମଂ ଛିନ୍ଦିତୁ’’ନ୍ତି? ‘‘ଆମ, ମହାରାଜ, ସକ୍କା ସବ୍ବଂ ସୁଖୁମଂ ଛିନ୍ଦିତୁ’’ନ୍ତି। ‘‘କିଂ ପନ, ଭନ୍ତେ, ସବ୍ବଂ ସୁଖୁମ’’ନ୍ତି? ‘‘ଧମ୍ମୋ ଖୋ, ମହାରାଜ, ସବ୍ବସୁଖୁମୋ, ନ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଧମ୍ମା ସବ୍ବେ ସୁଖୁମା, ‘ସୁଖୁମ’ନ୍ତି ୱା ‘ଥୂଲ’ନ୍ତି ୱା ଧମ୍ମାନମେତମଧିୱଚନଂ। ଯଂ କିଞ୍ଚି ଛିନ୍ଦିତବ୍ବଂ, ସବ୍ବଂ ତଂ ପଞ୍ଞାୟ ଛିନ୍ଦତି, ନତ୍ଥି ଦୁତିୟଂ ପଞ୍ଞାୟ ଛେଦନ’’ନ୍ତି।

‘‘କଲ୍ଲୋସି, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନା’’ତି।

ସୁଖୁମପଞ୍ହୋ ଚୁଦ୍ଦସମୋ।

୧୫। ୱିଞ୍ଞାଣନାନତ୍ଥପଞ୍ହୋ

୧୫। ରାଜା ଆହ ‘‘ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ‘ୱିଞ୍ଞାଣ’ନ୍ତି ୱା ‘ପଞ୍ଞା’ତି ୱା ‘ଭୂତସ୍ମିଂ ଜୀୱୋ’ତି ୱା ଇମେ ଧମ୍ମା ନାନତ୍ଥା ଚେୱ ନାନାବ୍ୟଞ୍ଜନା ଚ, ଉଦାହୁ ଏକତ୍ଥା ବ୍ୟଞ୍ଜନମେୱ ନାନ’’ନ୍ତି ? ‘‘ୱିଜାନନଲକ୍ଖଣଂ, ମହାରାଜ, ୱିଞ୍ଞାଣଂ, ପଜାନନଲକ୍ଖଣା ପଞ୍ଞା, ଭୂତସ୍ମିଂ ଜୀୱୋ ନୁପଲବ୍ଭତୀ’’ତି। ‘‘ଯଦି ଜୀୱୋ ନୁପଲବ୍ଭତି, ଅଥ କୋ ଚରହି ଚକ୍ଖୁନା ରୂପଂ ପସ୍ସତି, ସୋତେନ ସଦ୍ଦଂ ସୁଣାତି, ଘାନେନ ଗନ୍ଧଂ ଘାୟତି, ଜିୱ୍ହାୟ ରସଂ ସାୟତି, କାଯେନ ଫୋଟ୍ଠବ୍ବଂ ଫୁସତି, ମନସା ଧମ୍ମଂ ୱିଜାନାତୀ’’ତି? ଥେରୋ ଆହ ‘‘ଯଦି ଜୀୱୋ ଚକ୍ଖୁନା ରୂପଂ ପସ୍ସତି…ପେ… ମନସା ଧମ୍ମଂ ୱିଜାନାତି, ସୋ ଜୀୱୋ ଚକ୍ଖୁଦ୍ୱାରେସୁ ଉପ୍ପାଟିତେସୁ ମହନ୍ତେନ ଆକାସେନ ବହିମୁଖୋ ସୁଟ୍ଠୁତରଂ ରୂପଂ ପସ୍ସେୟ୍ୟ, ସୋତେସୁ ଉପ୍ପାଟିତେସୁ, ଘାନେ ଉପ୍ପାଟିତେ, ଜିୱ୍ହାୟ ଉପ୍ପାଟିତାୟ, କାଯେ ଉପ୍ପାଟିତେ ମହନ୍ତେନ ଆକାସେନ ସୁଟ୍ଠୁତରଂ ସଦ୍ଦଂ ସୁଣେୟ୍ୟ, ଗନ୍ଧଂ ଘାୟେୟ୍ୟ, ରସଂ ସାୟେୟ୍ୟ, ଫୋଟ୍ଠବ୍ବଂ ଫୁସେୟ୍ୟା’’ତି? ‘‘ନ ହି , ଭନ୍ତେ’’ତି। ‘‘ତେନ ହି, ମହାରାଜ, ଭୂତସ୍ମିଂ ଜୀୱୋ ନୁପଲବ୍ଭତୀ’’ତି।

‘‘କଲ୍ଲୋସି, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନା’’ତି।

ୱିଞ୍ଞାଣନାନତ୍ଥପଞ୍ହୋ ପନ୍ନରସମୋ।

୧୬। ଅରୂପଧମ୍ମୱୱତ୍ଥାନଦୁକ୍କରପଞ୍ହୋ

୧୬। ରାଜା ଆହ ‘‘ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ଦୁକ୍କରଂ ନୁ ଖୋ ଭଗୱତା କତ’’ନ୍ତି? ଥେରୋ ଆହ ‘‘ଦୁକ୍କରଂ, ମହାରାଜ, ଭଗୱତା କତ’’ନ୍ତି। ‘‘କିଂ ପନ, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ଭଗୱତା ଦୁକ୍କରଂ କତ’’ନ୍ତି। ‘‘ଦୁକ୍କରଂ, ମହାରାଜ, ଭଗୱତା କତଂ ଇମେସଂ ଅରୂପୀନଂ ଚିତ୍ତଚେତସିକାନଂ ଧମ୍ମାନଂ ଏକାରମ୍ମଣେ ୱତ୍ତମାନାନଂ ୱୱତ୍ଥାନଂ ଅକ୍ଖାତଂ ‘ଅୟଂ ଫସ୍ସୋ, ଅୟଂ ୱେଦନା, ଅୟଂ ସଞ୍ଞା, ଅୟଂ ଚେତନା, ଇଦଂ ଚିତ୍ତ’’’ନ୍ତି।

‘‘ଓପମ୍ମଂ କରୋହୀ’’ତି। ‘‘ଯଥା, ମହାରାଜ, କୋଚିଦେୱ ପୁରିସୋ ନାୱାୟ ମହାସମୁଦ୍ଦଂ ଅଜ୍ଝୋଗାହେତ୍ୱା ହତ୍ଥପୁଟେନ ଉଦକଂ ଗହେତ୍ୱା ଜିୱ୍ହାୟ ସାୟିତ୍ୱା ଜାନେୟ୍ୟ ନୁ ଖୋ, ମହାରାଜ, ସୋ ପୁରିସୋ ‘‘ଇଦଂ ଗଙ୍ଗାୟ ଉଦକଂ, ଇଦଂ ଯମୁନାୟ ଉଦକଂ, ଇଦଂ ଅଚିରୱତିୟା ଉଦକଂ, ଇଦଂ ସରଭୁୟା ଉଦକଂ, ଇଦଂ ମହିୟା ଉଦକ’’’ନ୍ତି? ‘‘ଦୁକ୍କରଂ, ଭନ୍ତେ, ଜାନିତୁ’’ନ୍ତି। ‘‘ଇତୋ ଦୁକ୍କରତରଂ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଭଗୱତା କତଂ ଇମେସଂ ଅରୂପୀନଂ ଚିତ୍ତଚେତସିକାନଂ ଧମ୍ମାନଂ ଏକାରମ୍ମଣେ ୱତ୍ତମାନାନଂ ୱୱତ୍ଥାନଂ ଅକ୍ଖାତଂ ‘ଅୟଂ ଫସ୍ସୋ, ଅୟଂ ୱେଦନା, ଅୟଂ ସଞ୍ଞା, ଅୟଂ

ଚେତନା, ଇଦଂ ଚିତ୍ତ’’’ନ୍ତି। ‘‘ସୁଟ୍ଠୁ, ଭନ୍ତେ’’ତି ରାଜା ଅବ୍ଭାନୁମୋଦୀତି।

ଅରୂପଧମ୍ମୱୱତ୍ଥାନଦୁକ୍କରପଞ୍ହୋ ସୋଳସମୋ।

ଅରୂପଧମ୍ମୱୱତ୍ଥାନୱଗ୍ଗୋ ସତ୍ତମୋ।

ଇମସ୍ମିଂ ୱଗ୍ଗେ ସୋଳସ ପଞ୍ହା।

ମିଲିନ୍ଦପଞ୍ହପୁଚ୍ଛାୱିସଜ୍ଜନା

ଥେରୋ ଆହ ‘‘ଜାନାସି ଖୋ, ମହାରାଜ, ସମ୍ପତି କା ୱେଲା’’ତି? ‘‘ଆମ, ଭନ୍ତେ, ଜାନାମି ‘ସମ୍ପତି ପଠମୋ ଯାମୋ ଅତିକ୍କନ୍ତୋ, ମଜ୍ଝିମୋ ଯାମୋ ପୱତ୍ତତି, ଉକ୍କା ପଦୀପୀୟନ୍ତି, ଚତ୍ତାରି ପଟାକାନି ଆଣତ୍ତାନି ଗମିସ୍ସନ୍ତି ଭଣ୍ଡତୋ ରାଜଦେୟ୍ୟାନୀ’’’ତି।

ଯୋନକା ଏୱମାହଂସୁ ‘‘କଲ୍ଲୋସି, ମହାରାଜ, ପଣ୍ଡିତୋ ଥେରୋ’’ତି। ‘‘ଆମ, ଭଣେ, ପଣ୍ଡିତୋ ଥେରୋ, ଏଦିସୋ ଆଚରିୟୋ ଭୱେୟ୍ୟ ମାଦିସୋ ଚ ଅନ୍ତେୱାସୀ, ନଚିରସ୍ସେୱ ପଣ୍ଡିତୋ ଧମ୍ମଂ ଆଜାନେୟ୍ୟା’’ତି। ତସ୍ସ ପଞ୍ହୱେୟ୍ୟାକରଣେନ ତୁଟ୍ଠୋ ରାଜା ଥେରଂ ନାଗସେନଂ ସତସହସ୍ସଗ୍ଘନକେନ କମ୍ବଲେନ ଅଚ୍ଛାଦେତ୍ୱା ‘‘ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ଅଜ୍ଜତଗ୍ଗେ ତେ ଅଟ୍ଠସତଂ ଭତ୍ତଂ ପଞ୍ଞପେମି, ଯଂ କିଞ୍ଚି ଅନ୍ତେପୁରେ କପ୍ପିୟଂ, ତେନ ଚ ପୱାରେମୀ’’ତି ଆହ। ଅଲଂ ମହାରାଜ ଜୀୱାମୀ’’ତି। ‘‘ଜାନାମି, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ଜୀୱସି, ଅପି ଚ ଅତ୍ତାନଞ୍ଚ ରକ୍ଖ, ମମଞ୍ଚ ରକ୍ଖାହୀ’’ତି। ‘‘କଥଂ ଅତ୍ତାନଂ ରକ୍ଖସି, ‘ନାଗସେନୋ ମିଲିନ୍ଦଂ ରାଜାନଂ ପସାଦେତି, ନ ଚ କିଞ୍ଚି ଅଲଭୀ’ତି ପରାପୱାଦୋ [ପରପ୍ପୱାଦୋ (କ।)] ଆଗଚ୍ଛେୟ୍ୟାତି, ଏୱଂ ଅତ୍ତାନଂ ରକ୍ଖ। କଥଂ ମମଂ ରକ୍ଖସି, ‘ମିଲିନ୍ଦୋ ରାଜା ପସନ୍ନୋ ପସନ୍ନାକାରଂ ନ କରୋତୀ’ତି ପରାପୱାଦୋ ଆଗଚ୍ଛେୟ୍ୟାତି, ଏୱଂ ମମଂ ରକ୍ଖାହୀ’’ତି। ‘‘ତଥା ହୋତୁ, ମହାରାଜା’’ତି। ‘‘ସେୟ୍ୟଥାପି, ଭନ୍ତେ, ସୀହୋ ମିଗରାଜା ସୁୱଣ୍ଣପଞ୍ଜରେ ପକ୍ଖିତ୍ତୋପି ବହିମୁଖୋ ଯେୱ ହୋତି, ଏୱମେୱ ଖୋ ଅହଂ, ଭନ୍ତେ, କିଞ୍ଚାପି ଅଗାରଂ ଅଜ୍ଝାୱସାମି ବହିମୁଖୋ ଯେୱ ପନ ଅଚ୍ଛାମି। ସଚେ ଅହଂ, ଭନ୍ତେ, ଅଗାରସ୍ମା ଅନାଗାରିୟଂ ପବ୍ବଜେୟ୍ୟଂ, ନ ଚିରଂ ଜୀୱେୟ୍ୟଂ, ବହୂ ମେ ପଚ୍ଚତ୍ଥିକା’’ତି।

ଅଥ ଖୋ ଆୟସ୍ମା ନାଗସେନୋ ମିଲିନ୍ଦସ୍ସ ରଞ୍ଞୋ ପଞ୍ହଂ ୱିସଜ୍ଜେତ୍ୱା ଉଟ୍ଠାୟାସନା ସଙ୍ଘାରାମଂ ଅଗମାସି। ଅଚିରପକ୍କନ୍ତେ ଚ ଆୟସ୍ମନ୍ତେ ନାଗସେନେ ମିଲିନ୍ଦସ୍ସ ରଞ୍ଞୋ ଏତଦହୋସି ‘‘କିଂ ମୟା ପୁଚ୍ଛିତଂ, କିଂ ଭଦନ୍ତେନ ନାଗସେନେନ ୱିସଜ୍ଜିତ’’ନ୍ତି? ଅଥ ଖୋ ମିଲିନ୍ଦସ୍ସ ରଞ୍ଞୋ ଏତଦହୋସି ‘‘ସବ୍ବଂ ମୟା ସୁପୁଚ୍ଛିତଂ, ସବ୍ବଂ ଭଦନ୍ତେନ ନାଗସେନେନ ସୁୱିସଜ୍ଜିତ’’ନ୍ତି। ଆୟସ୍ମତୋପି ନାଗସେନସ୍ସ ସଙ୍ଘାରାମଗତସ୍ସ ଏତଦହୋସି ‘‘କିଂ ମିଲିନ୍ଦେନ ରଞ୍ଞା ପୁଚ୍ଛିତଂ, କିଂ ମୟା ୱିସଜ୍ଜିତ’’ନ୍ତି। ଅଥ ଖୋ ଆୟସ୍ମତୋ ନାଗସେନସ୍ସ ଏତଦହୋସି ‘‘ସବ୍ବଂ ମିଲିନ୍ଦେନ ରଞ୍ଞା ସୁପୁଚ୍ଛିତଂ, ସବ୍ବଂ ମୟା ସୁୱିସଜ୍ଜିତ’’ନ୍ତି।

ଅଥ ଖୋ ଆୟସ୍ମା ନାଗସେନୋ ତସ୍ସା ରତ୍ତିୟା ଅଚ୍ଚୟେନ ପୁବ୍ବଣ୍ହସମୟଂ ନିୱାସେତ୍ୱା ପତ୍ତଚୀୱରମାଦାୟ ଯେନ ମିଲିନ୍ଦସ୍ସ ରଞ୍ଞୋ ନିୱେସନଂ ତେନୁପସଙ୍କମି, ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ପଞ୍ଞତ୍ତେ ଆସନେ ନିସୀଦି। ଅଥ ଖୋ ମିଲିନ୍ଦୋ ରାଜା ଆୟସ୍ମନ୍ତଂ ନାଗସେନଂ ଅଭିୱାଦେତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦି, ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନୋ ଖୋ ମିଲିନ୍ଦୋ ରାଜା ଆୟସ୍ମନ୍ତଂ ନାଗସେନଂ ଏତଦୱୋଚ –

‘‘ମା ଖୋ ଭଦନ୍ତସ୍ସ ଏୱଂ ଅହୋସି ‘ନାଗସେନୋ ମୟା ପଞ୍ହଂ ପୁଚ୍ଛିତୋ’ତି ତେନେୱ ସୋମନସ୍ସେନ ତଂ ରତ୍ତାୱସେସଂ ୱୀତିନାମେସୀତି ନ ତେ ଏୱଂ ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। ତସ୍ସ ମୟ୍ହଂ, ଭନ୍ତେ, ତଂ ରତ୍ତାୱସେସଂ ଏତଦହୋସି ‘କିଂ ମୟା ପୁଚ୍ଛିତଂ, କିଂ ଭଦନ୍ତେନ ୱିସଜ୍ଜିତ’ନ୍ତି, ‘ସବ୍ବଂ ମୟା ସୁପୁଚ୍ଛିତଂ, ସବ୍ବଂ ଭଦନ୍ତେନ ସୁୱିସଜ୍ଜିତ’’’ନ୍ତି।

ଥେରୋପି ଏୱମାହ – ‘‘ମା ଖୋ ମହାରାଜସ୍ସ ଏୱଂ ଅହୋସି ‘ମିଲିନ୍ଦସ୍ସ ରଞ୍ଞୋ ମୟା ପଞ୍ହୋ ୱିସଜ୍ଜିତୋ’ତି ତେନେୱ ସୋମନସ୍ସେନ ତଂ ରତ୍ତାୱସେସଂ ୱୀତିନାମେସୀତି ନ ତେ ଏୱଂ ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। ତସ୍ସ ମୟ୍ହଂ, ମହାରାଜ, ତଂ ରତ୍ତାୱସେସଂ ଏତଦହୋସି ‘କିଂ ମିଲିନ୍ଦେନ ରଞ୍ଞା ପୁଚ୍ଛିତଂ, କିଂ ମୟା ୱିସଜ୍ଜିତ’ନ୍ତି, ‘ସବ୍ବଂ ମିଲିନ୍ଦେନ ରଞ୍ଞା ସୁପୁଚ୍ଛିତଂ, ସବ୍ବଂ ମୟା ସୁୱିସଜ୍ଜିତ’’’ନ୍ତି ଇତିହ ତେ ମହାନାଗା ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞସ୍ସ ସୁଭାସିତଂ ସମନୁମୋଦିଂସୂତି।

ମିଲିନ୍ଦପଞ୍ହପୁଚ୍ଛାୱିସଜ୍ଜନା ନିଟ୍ଠିତା।

ମେଣ୍ଡକପଞ୍ହାରମ୍ଭକଥା

ଅଟ୍ଠମନ୍ତପରିୱଜ୍ଜନୀୟଟ୍ଠାନାନି

ଭସ୍ସପ୍ପୱାଦୋ [ଭସ୍ସପ୍ପୱେଦୀ (ସୀ। ପୀ।)] ୱେତଣ୍ଡୀ, ଅତିବୁଦ୍ଧି ୱିଚକ୍ଖଣୋ;

ମିଲିନ୍ଦୋ ଞାଣଭେଦାୟ, ନାଗସେନମୁପାଗମି।

ୱସନ୍ତୋ ତସ୍ସ ଛାୟାୟ, ପରିପୁଚ୍ଛଂ ପୁନପ୍ପୁନଂ;

ପଭିନ୍ନବୁଦ୍ଧି ହୁତ୍ୱାନ, ସୋପି ଆସି ତିପେଟକୋ।

ନୱଙ୍ଗଂ ଅନୁମଜ୍ଜନ୍ତୋ, ରତ୍ତିଭାଗେ ରହୋଗତୋ;

ଅଦ୍ଦକ୍ଖି ମେଣ୍ଡକେ ପଞ୍ହେ, ଦୁନ୍ନିୱେଠେ ସନିଗ୍ଗହେ।

''ପରିୟାୟଭାସିତଂ ଅତ୍ଥି, ଅତ୍ଥି ସନ୍ଧାୟଭାସିତଂ;

ସଭାୱଭାସିତଂ ଅତ୍ଥି, ଧମ୍ମରାଜସ୍ସ ସାସନେ।

''ତେସମତ୍ଥଂ ଅୱିଞ୍ଞାୟ, ମେଣ୍ଡକେ ଜିନଭାସିତେ;

ଅନାଗତମ୍ହି ଅଦ୍ଧାନେ, ୱିଗ୍ଗହୋ ତତ୍ଥ ହେସ୍ସତି।

''ହନ୍ଦ କଥିଂ ପସାଦେତ୍ୱା, ଛେଜ୍ଜାପେସ୍ସାମି ମେଣ୍ଡକେ;

ତସ୍ସ ନିଦ୍ଦିଟ୍ଠମଗ୍ଗେନ, ନିଦ୍ଦିସିସ୍ସନ୍ତ୍ୟନାଗତେ''ତି।

ଅଥ ଖୋ ମିଲିନ୍ଦୋ ରାଜା ପଭାତାୟ ରତ୍ତିୟା ଉଦ୍ଦଙ୍ଗେ [ଉଟ୍ଠିତେ (ସ୍ୟା।), ଉଗ୍ଗତେ (ସୀ। ପୀ।)] ଅରୁଣେ ସୀସଂ ନ୍ହତ୍ୱା ସିରସି ଅଞ୍ଜଲିଂ ପଗ୍ଗହେତ୍ୱା ଅତୀତାନାଗତପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନେ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧେ ଅନୁସ୍ସରିତ୍ୱା ଅଟ୍ଠ ୱତ୍ତପଦାନି ସମାଦିୟି ''ଇତୋ ମେ ଅନାଗତାନି ସତ୍ତ ଦିୱସାନି ଅଟ୍ଠ ଗୁଣେ ସମାଦିୟିତ୍ୱା ତପୋ ଚରିତବ୍ବୋ ଭୱିସ୍ସତି , ସୋହଂ ଚିଣ୍ଣତପୋ ସମାନୋ ଆଚରିୟଂ ଆରାଧେତ୍ୱା ମେଣ୍ଡକେ ପଞ୍ହେ ପୁଚ୍ଛିସ୍ସାମୀ''ତି। ଅଥ ଖୋ ମିଲିନ୍ଦୋ ରାଜା ପକତିଦୁସ୍ସୟୁଗଂ ଅପନେତ୍ୱା ଆଭରଣାନି ଚ ଓମୁଞ୍ଚିତ୍ୱା କାସାୱଂ ନିୱାସେତ୍ୱା ମୁଣ୍ଡକପଟିସୀସକଂ ସୀସେ ପଟିମୁଞ୍ଚିତ୍ୱା ମୁନିଭାୱମୁପଗନ୍ତ୍ୱା ଅଟ୍ଠ ଗୁଣେ ସମାଦିୟି ''ଇମଂ ସତ୍ତାହଂ ମୟା ନ ରାଜତ୍ଥୋ ଅନୁସାସିତବ୍ବୋ, ନ ରାଗୂପସଞ୍ହିତଂ ଚିତ୍ତଂ ଉପ୍ପାଦେତବ୍ବଂ, ନ ଦୋସୂପସଞ୍ହିତଂ ଚିତ୍ତଂ ଉପ୍ପାଦେତବ୍ବଂ, ନ ମୋହୂପସଞ୍ହିତଂ ଚିତ୍ତଂ ଉପ୍ପାଦେତବ୍ବଂ, ଦାସକମ୍ମକରପୋରିସେ ଜନେପି ନିୱାତୱୁତ୍ତିନା ଭୱିତବ୍ବଂ, କାୟିକଂ ୱାଚସିକଂ ଅନୁରକ୍ଖିତବ୍ବଂ, ଛପି ଆୟତନାନି ନିରୱସେସତୋ ଅନୁରକ୍ଖିତବ୍ବାନି, ମେତ୍ତାଭାୱନାୟ ମାନସଂ ପକ୍ଖିପିତବ୍ବ''ନ୍ତି। ଇମେ ଅଟ୍ଠ ଗୁଣେ ସମାଦିୟିତ୍ୱା ତେସ୍ୱେୱ ଅଟ୍ଠସୁ ଗୁଣେସୁ ମାନସଂ ପତିଟ୍ଠପେତ୍ୱା ବହି ଅନିକ୍ଖମିତ୍ୱା ସତ୍ତାହଂ ୱୀତିନାମେତ୍ୱା ଅଟ୍ଠମେ ଦିୱସେ ପଭାତାୟ ରତ୍ତିୟା ପଗେୱ ପାତରାସଂ କତ୍ୱା ଓକ୍ଖିତ୍ତଚକ୍ଖୁ ମିତଭାଣୀ ସୁସଣ୍ଠିତେନ ଇରିୟାପଥେନ ଅୱିକ୍ଖିତ୍ତେନ ଚିତ୍ତେନ ହଟ୍ଠେନ ଉଦଗ୍ଗେନ ୱିପ୍ପସନ୍ନେନ ଥେରଂ ନାଗସେନଂ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଥେରସ୍ସ ପାଦେ ସିରସା ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ଠିତୋ ଇଦମୱୋଚ –

''ଅତ୍ଥି ମେ, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, କୋଚି ଅତ୍ଥୋ ତୁମ୍ହେହି ସଦ୍ଧିଂ ମନ୍ତୟିତବ୍ବୋ, ନ ତତ୍ଥ ଅଞ୍ଞୋ କୋଚି ତତିୟୋ ଇଚ୍ଛିତବ୍ବୋ, ସୁଞ୍ଞେ ଓକାସେ ପୱିୱିତ୍ତେ ଅରଞ୍ଞେ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗୁପାଗତେ ସମଣସାରୁପ୍ପେ। ତତ୍ଥ ସୋ ପଞ୍ହୋ ପୁଚ୍ଛିତବ୍ବୋ ଭୱିସ୍ସତି, ତତ୍ଥ ମେ ଗୁୟ୍ହଂ ନ କାତବ୍ବଂ ନ ରହସ୍ସକଂ, ଅରହାମହଂ ରହସ୍ସକଂ ସୁଣିତୁଂ ସୁମନ୍ତନେ ଉପଗତେ, ଉପମାୟପି ସୋ ଅତ୍ଥୋ ଉପପରିକ୍ଖିତବ୍ବୋ, ୟଥା କିଂ ୱିୟ, ୟଥା ନାମ, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ମହାପଥୱୀ ନିକ୍ଖେପଂ ଅରହତି ନିକ୍ଖେପେ ଉପଗତେ। ଏୱମେୱ ଖୋ, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ଅରହାମହଂ ରହସ୍ସକଂ ସୁଣିତୁଂ ସୁମନ୍ତନେ ଉପଗତେ''ତି। ଗରୁନା ସହ ପୱିୱିତ୍ତପୱନଂ ପୱିସିତ୍ୱା ଇଦମୱୋଚ – ''ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ଇଧ ପୁରିସେନ ମନ୍ତୟିତୁକାମେନ ଅଟ୍ଠ ଠାନାନି ପରିୱଜ୍ଜୟିତବ୍ବାନି ଭୱନ୍ତି, ନ

ତେସୁ ଠାନେସୁ ୱିଞ୍ଞୂ ପୁରିସୋ ଅତ୍ଥଂ ମନ୍ତେତି, ମନ୍ତିତୋପି ଅତ୍ଥୋ ପରିପତତି ନ ସମ୍ଭୱତି। କତମାନି ଅଟ୍ଠ ଠାନାନି? ୱିସମଟ୍ଠାନଂ ପରିୱଜ୍ଜନୀୟଂ, ସଭୟଂ ପରିୱଜ୍ଜନୀୟଂ, ଅତିୱାତଟ୍ଠାନଂ ପରିୱଜ୍ଜନୀୟଂ, ପଟିଚ୍ଛନ୍ନଟ୍ଠାନଂ ପରିୱଜ୍ଜନୀୟଂ, ଦେୱଟ୍ଠାନଂ ପରିୱଜ୍ଜନୀୟଂ, ପନ୍ଥୋ ପରିୱଜ୍ଜନୀୟୋ, ସଙ୍ଗାମୋ [ସଙ୍କମୋ (ସୀ। ପୀ।)] ପରିୱଜ୍ଜନୀୟୋ, ଉଦକତିତ୍ଥଂ ପରିୱଜ୍ଜନୀୟଂ। ଇମାନି ଅଟ୍ଠ ଠାନାନି ପରିୱଜ୍ଜନୀୟାନୀ''ତି।

ଥେରୋ ଆହ ''କୋ ଦୋସୋ ୱିସମଟ୍ଠାନେ, ସଭୟେ, ଅତିୱାତେ, ପଟିଚ୍ଛନ୍ନେ, ଦେୱଟ୍ଠାନେ, ପନ୍ଥେ, ସଙ୍ଗାମେ, ଉଦକତିତ୍ଥେ''ତି? ''ୱିସମେ, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ମନ୍ତିତୋ ଅତ୍ଥୋ ୱିକିରତି ୱିଧମତି ପଗ୍ଘରତି ନ ସମ୍ଭୱତି, ସଭୟେ ମନୋ ସନ୍ତସ୍ସତି, ସନ୍ତସ୍ସିତୋ ନ ସମ୍ମା ଅତ୍ଥଂ ସମନୁପସ୍ସତି, ଅତିୱାତେ ସଦ୍ଦୋ ଅୱିଭୂତୋ ହୋତି, ପଟିଚ୍ଛନ୍ନେ ଉପସ୍ସୁତିଂ ତିଟ୍ଠନ୍ତି, ଦେୱଟ୍ଠାନେ ମନ୍ତିତୋ ଅତ୍ଥୋ ଗରୁକଂ ପରିଣମତି, ପନ୍ଥେ ମନ୍ତିତୋ ଅତ୍ଥୋ ତୁଚ୍ଛୋ ଭୱତି, ସଙ୍ଗାମେ ଚଞ୍ଚଲୋ ଭୱତି, ଉଦକତିତ୍ଥେ ପାକଟୋ ଭୱତି। ଭୱତୀହ –

'''ୱିସମଂ ସଭୟଂ ଅତିୱାତୋ, ପଟିଚ୍ଛନ୍ନଂ ଦେୱନିସ୍ସିତଂ;

ପନ୍ଥୋ ଚ ସଙ୍ଗାମୋ ତିତ୍ଥଂ, ଅଟ୍ଠେତେ ପରିୱଜ୍ଜିୟା'''ତି।

ଅଟ୍ଠ ମନ୍ତନସ୍ସ ପରିୱଜ୍ଜନୀୟଟ୍ଠାନାନି।

ଅଟ୍ଠମନ୍ତୱିନାସକପୁଗ୍ଗଲା

''ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ଅଟ୍ଠିମେ ପୁଗ୍ଗଲା ମନ୍ତିୟମାନା ମନ୍ତିତଂ ଅତ୍ଥଂ ବ୍ୟାପାଦେନ୍ତି। କତମେ ଅଟ୍ଠ? ରାଗଚରିତୋ ଦୋସଚରିତୋ ମୋହଚରିତୋ ମାନଚରିତୋ ଲୁଦ୍ଧୋ ଅଲସୋ ଏକଚିନ୍ତୀ ବାଲୋତି। ଇମେ ଅଟ୍ଠ ପୁଗ୍ଗଲା ମନ୍ତିତଂ ଅତ୍ଥଂ ବ୍ୟାପାଦେନ୍ତୀ''ତି।

ଥେରୋ ଆହ ''ତେସଂ କୋ ଦୋସୋ''ତି? ''ରାଗଚରିତୋ, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ରାଗୱସେନ ମନ୍ତିତଂ ଅତ୍ଥଂ ବ୍ୟାପାଦେତି, ଦୋସଚରିତୋ ଦୋସୱସେନ ମନ୍ତିତଂ ଅତ୍ଥଂ ବ୍ୟାପାଦେତି, ମୋହଚରିତୋ ମୋହୱସେନ ମନ୍ତିତଂ ଅତ୍ଥଂ ବ୍ୟାପାଦେତି, ମାନଚରିତୋ ମାନୱସେନ ମନ୍ତିତଂ ଅତ୍ଥଂ ବ୍ୟାପାଦେତି, ଲୁଦ୍ଧୋ ଲୋଭୱସେନ ମନ୍ତିତଂ ଅତ୍ଥଂ ବ୍ୟାପାଦେତି, ଅଲସୋ ଅଲସତାୟ ମନ୍ତିତଂ ଅତ୍ଥଂ ବ୍ୟାପାଦେତି, ଏକଚିନ୍ତୀ ଏକଚିନ୍ତିତାୟ ମନ୍ତିତଂ ଅତ୍ଥଂ ବ୍ୟାପାଦେତି, ବାଲୋ ବାଲତାୟ ମନ୍ତିତଂ ଅତ୍ଥଂ ବ୍ୟାପାଦେତି। ଭୱତୀହ –

'''ରତ୍ତୋ ଦୁଟ୍ଠୋ ଚ ମୂଳ୍ହୋ ଚ, ମାନୀ ଲୁଦ୍ଧୋ ତଥାଲସୋ;

ଏକଚିନ୍ତୀ ଚ ବାଲୋ ଚ, ଏତେ ଅତ୍ଥୱିନାସକା'''ତି।

ଅଟ୍ଠ ମନ୍ତୱିନାସକପୁଗ୍ଗଲା।

ନୱଗୁୟ୍ହମନ୍ତୱିଧଂସକଂ

''ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ନୱିମେ ପୁଗ୍ଗଲା ମନ୍ତିତଂ ଗୁୟ୍ହଂ ୱିୱରନ୍ତି ନ ଧାରେନ୍ତି। କତମେ ନୱ? ରାଗଚରିତୋ ଦୋସଚରିତୋ ମୋହଚରିତୋ ଭୀରୁକୋ ଆମିସଗରୁକୋ ଇତ୍ଥୀ ସୋଣ୍ଡୋ ପଣ୍ଡକୋ ଦାରକୋ''ତି।

ଥେରୋ ଆହ ''ତେସଂ କୋ ଦୋସୋ''ତି? ''ରାଗଚରିତୋ, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ରାଗୱସେନ ମନ୍ତିତଂ ଗୁୟ୍ହଂ ୱିୱରତି ନ ଧାରେତି, ଦୋସଚରିତୋ, ଭନ୍ତେ , ଦୋସୱସେନ ମନ୍ତିତଂ ଗୁୟ୍ହଂ ୱିୱରତି ନ ଧାରେତି, ମୂଳ୍ହୋ ମୋହୱସେନ ମନ୍ତିତଂ ଗୁୟ୍ହଂ ୱିୱରତି ନ ଧାରେତି, ଭୀରୁକୋ ଭୟୱସେନ ମନ୍ତିତଂ ଗୁୟ୍ହଂ ୱିୱରତି ନ ଧାରେତି, ଆମିସଗରୁକୋ ଆମିସହେତୁ ମନ୍ତିତଂ ଗୁୟ୍ହଂ ୱିୱରତି ନ ଧାରେତି, ଇତ୍ଥୀ ପଞ୍ଞାୟ ଇତ୍ତରତାୟ ମନ୍ତିତଂ ଗୁୟ୍ହଂ ୱିୱରତି ନ ଧାରେତି, ସୋଣ୍ଡିକୋ ସୁରାଲୋଲତାୟ ମନ୍ତିତଂ ଗୁୟ୍ହଂ ୱିୱରତି ନ ଧାରେତି, ପଣ୍ଡକୋ ଅନେକଂସିକତାୟ ମନ୍ତିତଂ ଗୁୟ୍ହଂ ୱିୱରତି ନ ଧାରେତି, ଦାରକୋ ଚପଲତାୟ ମନ୍ତିତଂ ଗୁୟ୍ହଂ ୱିୱରତି ନ ଧାରେତି। ଭୱତୀହ –

'''ରତ୍ତୋ ଦୁଟ୍ଠୋ ଚ ମୂଳ୍ହୋ ଚ, ଭୀରୁ ଆମିସଗରୁକୋ [ଆମିସଚକ୍ଖୁକୋ (ସୀ। ପୀ।)];

ଇତ୍ଥୀ ସୋଣ୍ଡୋ ପଣ୍ଡକୋ ଚ, ନୱମୋ ଭୱତି ଦାରକୋ।

‘‘ନୱେତେ ପୁଗ୍ଗଲା ଲୋକେ, ଇତ୍ତରା ଚଲିତା ଚଲା;

ଏତେହି ମନ୍ତିତଂ ଗୁୟ୍ହଂ, ଖିପ୍ପଂ ଭୱତି ପାକଟ’’’ନ୍ତି।

ନୱ ଗୁୟ୍ହମନ୍ତୱିଧଂସକା ପୁଗ୍ଗଲା।

ଅଟ୍ଠ ପଞ୍ଞାପଟିଲାଭକାରଣଂ

‘‘ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ଅଟ୍ଠହି କାରଣେହି ବୁଦ୍ଧି ପରିଣମତି ପରିପାକଂ ଗଚ୍ଛତି। କତମେହି ଅଟ୍ଠହି? ୱଯପରିଣାମେନ ବୁଦ୍ଧି ପରିଣମତି ପରିପାକଂ ଗଚ୍ଛତି, ଯସପରିଣାମେନ ବୁଦ୍ଧି ପରିଣମତି ପରିପାକଂ ଗଚ୍ଛତି, ପରିପୁଚ୍ଛାଯ ବୁଦ୍ଧି ପରିଣମତି ପରିପାକଂ ଗଚ୍ଛତି, ତିତ୍ଥସଂୱାସେନ ବୁଦ୍ଧି ପରିଣମତି ପରିପାକଂ ଗଚ୍ଛତି, ଯୋନିସୋ ମନସିକାରେନ ବୁଦ୍ଧି ପରିଣମତି ପରିପାକଂ ଗଚ୍ଛତି, ସାକଚ୍ଛାଯ ବୁଦ୍ଧି ପରିଣମତି ପରିପାକଂ ଗଚ୍ଛତି, ସ୍ନେହୂପସେୱନେନ ବୁଦ୍ଧି ପରିଣମତି ପରିପାକଂ ଗଚ୍ଛତି, ପତିରୂପଦେସୱାସେନ ବୁଦ୍ଧି ପରିଣମତି ପରିପାକଂ ଗଚ୍ଛତି। ଭୱତୀହ –

‘‘‘ୱଯେନ ଯସପୁଚ୍ଛାହି, ତିତ୍ଥୱାସେନ ଯୋନିସୋ;

ସାକଚ୍ଛା ସ୍ନେହସଂସେୱା, ପତିରୂପୱସେନ ଚ।

‘‘ଏତାନି ଅଟ୍ଠ ଠାନାନି, ବୁଦ୍ଧିୱିସଦକାରଣା;

ଯେସଂ ଏତାନି ସମ୍ଭୋନ୍ତି, ତେସଂ ବୁଦ୍ଧି ପଭିଜ୍ଜତୀ’’’ତି।

ଅଟ୍ଠ ପଞ୍ଞାପଟିଲାଭକାରଣାନି।

ଆଚରିଯଗୁଣଂ

‘‘ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ଅଯଂ ଭୂମିଭାଗୋ ଅଟ୍ଠ ମନ୍ତଦୋସୱିୱଜ୍ଜିତୋ, ଅହଞ୍ଚ ଲୋକେ ପରମୋ ମନ୍ତିସହାଯୋ [ମନ୍ତସହାଯୋ (ସୀ।)], ଗୁୟ୍ହମନୁରକ୍ଖୀ ଚାହଂ ଯାୱାହଂ ଜୀୱିସ୍ସାମି ତାୱ ଗୁୟ୍ହମନୁରକ୍ଖିସ୍ସାମି, ଅଟ୍ଠହି ଚ ମେ କାରଣେହି ବୁଦ୍ଧି ପରିଣାମଂ ଗତା, ଦୁଲ୍ଲଭୋ ଏତରହି ମାଦିସୋ ଅନ୍ତେୱାସୀ, ସମ୍ମା ପଟିପନ୍ନେ ଅନ୍ତେୱାସିକେ ଯେ ଆଚରିଯାନଂ ପଞ୍ଚୱୀସତି ଆଚରିଯଗୁଣା, ତେହି ଗୁଣେହି ଆଚରିଯେନ ସମ୍ମା ପଟିପଜ୍ଜିତବ୍ବଂ। କତମେ ପଞ୍ଚୱୀସତି ଗୁଣା?

‘‘ଇଧ, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ଆଚରିଯେନ ଅନ୍ତେୱାସିମ୍ହି ସତତଂ ସମିତଂ ଆରକ୍ଖା ଉପଟ୍ଠପେତବ୍ବା, ଅସେୱନସେୱନା ଜାନିତବ୍ବା, ପମତ୍ତାପ୍ପମତ୍ତା ଜାନିତବ୍ବା, ସେଯ୍ୟୱକାସୋ ଜାନିତବ୍ବୋ, ଗେଲଞ୍ଞଂ ଜାନିତବ୍ବଂ, ଭୋଜନସ୍ସ [ଭୋଜନୀଯଂ (ସ୍ୟା।)] ଲଦ୍ଧାଲଦ୍ଧଂ ଜାନିତବ୍ବଂ, ୱିସେସୋ ଜାନିତବ୍ବୋ, ପତ୍ତଗତଂ ସଂୱିଭଜିତବ୍ବଂ, ଅସ୍ସାସିତବ୍ବୋ ‘ମା ଭାଯି, ଅତ୍ଥୋ ତେ ଅଭିକ୍କମତୀ’ତି, ‘ଇମିନା ପୁଗ୍ଗଲେନ ପଟିଚରତୀ’ତି [ପଟିଚରାହୀତି (କ।)] ପଟିଚାରୋ ଜାନିତବ୍ବୋ, ଗାମେ ପଟିଚାରୋ ଜାନିତବ୍ବୋ, ୱିହାରେ ପଟିଚାରୋ ଜାନିତବ୍ବୋ, ନ ତେନ ହାସୋ ଦୱୋ କାତବ୍ବୋ [ନ ତେନ ସହ ସଲ୍ଲାପୋ କାତବ୍ବୋ (ସୀ। ପୀ।)], ତେନ ସହ ଆଲାପୋ କାତବ୍ବୋ, ଛିଦ୍ଦଂ ଦିସ୍ୱା ଅଧିୱାସେତବ୍ବଂ, ସକ୍କଚ୍ଚକାରିନା ଭୱିତବ୍ବଂ, ଅଖଣ୍ଡକାରିନା ଭୱିତବ୍ବଂ, ଅରହସ୍ସକାରିନା ଭୱିତବ୍ବଂ, ନିରୱସେସକାରିନା ଭୱିତବ୍ବଂ, ‘ଜନେମିମଂ [ଜାନେମିମଂ (ସ୍ୟା।)] ସିପ୍ପେସୂ’ତି ଜନକଚିତ୍ତଂ ଉପଟ୍ଠପେତବ୍ବଂ, ‘କଥଂ ଅଯଂ ନ ପରିହାଯେଯ୍ୟା’ତି ୱଡ୍ଢିଚିତ୍ତଂ ଉପଟ୍ଠପେତବ୍ବଂ, ‘ବଲୱଂ ଇମଂ କରୋମି ସିକ୍ଖାବଲେନା’ତି ଚିତ୍ତଂ ଉପଟ୍ଠପେତବ୍ବଂ, ମେତ୍ତଚିତ୍ତଂ ଉପଟ୍ଠପେତବ୍ବଂ, ଆପଦାସୁ ନ ୱିଜହିତବ୍ବଂ, କରଣୀଯେ ନପ୍ପମଜ୍ଜିତବ୍ବଂ, ଖଲିତେ ଧମ୍ମେନ ପଗ୍ଗହେତବ୍ବୋତି। ଇମେ ଖୋ, ଭନ୍ତେ, ପଞ୍ଚୱୀସତି ଆଚରିଯସ୍ସ ଆଚରିଯଗୁଣା, ତେହି ଗୁଣେହି ମଯି ସମ୍ମା ପଟିପଜ୍ଜସ୍ସୁ, ସଂସଯୋ ମେ, ଭନ୍ତେ, ଉପ୍ପନ୍ନୋ, ଅତ୍ଥି ମେଣ୍ଡକପଞ୍ହା ଜିନଭାସିତା , ଅନାଗତେ ଅଦ୍ଧାନେ ତତ୍ଥ ୱିଗ୍ଗହୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜିସ୍ସତି, ଅନାଗତେ ଚ ଅଦ୍ଧାନେ ଦୁଲ୍ଲଭା ଭୱିସ୍ସନ୍ତି ତୁମ୍ହାଦିସା ବୁଦ୍ଧିମନ୍ତୋ, ତେସୁ ମେ ପଞ୍ହେସୁ ଚକ୍ଖୁଂ ଦେହି ପରୱାଦାନଂ ନିଗ୍ଗହାଯା’’ତି।

ଉପାସକଗୁଣଂ

ଥେରୋ ‘‘ସାଧୂ’’ତି ସମ୍ପଟିଚ୍ଛିତ୍ୱା ଦସ ଉପାସକସ୍ସ ଉପାସକଗୁଣେ ପରିଦୀପେସି। ‘‘ଦସ ଇମେ, ମହାରାଜ, ଉପାସକସ୍ସ ଉପାସକଗୁଣା। କତମେ ଦସ , ଇଧ, ମହାରାଜ, ଉପାସକୋ ସଙ୍ଘେନ ସମାନସୁଖଦୁକ୍ଖୋ ହୋତି, ଧମ୍ମାଧିପତେୟ୍ୟୋ ହୋତି, ଯଥାବଲଂ ସଂୱିଭାଗରତୋ ହୋତି, ଜିନସାସନପରିହାନିଂ ଦିସ୍ୱା ଅଭିୱଡ୍ଢିୟା ୱାଯମତି। ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠିକୋ ହୋତି, ଅପଗତକୋତୂହଲମଙ୍ଗଲିକୋ ଜୀୱିତହେତୁପି ନ ଅଞ୍ଞଂ ସତ୍ଥାରଂ ଉଦ୍ଦିସତି, କାଯିକୱାଚସିକଞ୍ଚସ୍ସ ରକ୍ଖିତଂ ହୋତି, ସମଗ୍ଗାରାମୋ ହୋତି ସମଗ୍ଗରତୋ, ଅନୁସୂଯକୋ ହୋତି, ନ ଚ କୁହନୱସେନ ସାସନେ ଚରତି, ବୁଦ୍ଧଂ ସରଣଂ ଗତୋ ହୋତି, ଧମ୍ମଂ ସରଣଂ ଗତୋ ହୋତି, ସଙ୍ଘଂ ସରଣଂ ଗତୋ ହୋତି। ଇମେ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଦସ ଉପାସକସ୍ସ ଉପାସକଗୁଣା, ତେ ସବ୍ବେ ଗୁଣା ତଯି ସଂୱିଜ୍ଜନ୍ତି, ତଂ ତେ ଯୁତ୍ତଂ ପତ୍ତଂ ଅନୁଚ୍ଛୱିକଂ ପତିରୂପଂ ଯଂ ତ୍ୱଂ ଜିନସାସନପରିହାନିଂ ଦିସ୍ୱା ଅଭିୱଡ୍ଢିଂ ଇଚ୍ଛସି, କରୋମି ତେ ଓକାସଂ, ପୁଚ୍ଛ ମଂ ତ୍ୱଂ ଯଥାସୁଖ’’ନ୍ତି।

ମେଣ୍ଡକପଞ୍ହାରମ୍ଭକଥା ନିଟ୍ଠିତା।

୪। ମେଣ୍ଡକପଞ୍ହୋ

୧। ଇଦ୍ଧିବଲୱଗ୍ଗୋ

୧। କତାଧିକାରସଫଲପଞ୍ହୋ

୧। ଅଥ ଖୋ ମିଲିନ୍ଦୋ ରାଜା କତାୱକାସୋ ନିପଚ୍ଚ ଗରୁନୋ ପାଦେ ସିରସି ଅଞ୍ଜଲିଂ କତ୍ୱା ଏତଦୱୋଚ ‘‘ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ଇମେ ତିତ୍ଥିୟା ଏୱଂ ଭଣନ୍ତି [ୱଞ୍ଝୋ ଭୱତି ଅଫଲୋ (ସୀ। ପୀ। କ।)] ‘ଯଦି ବୁଦ୍ଧୋ ପୂଜଂ ସାଦିଯତି, ନ ପରିନିବ୍ବୁତୋ ବୁଦ୍ଧୋ ସଂଯୁତ୍ତୋ ଲୋକେନ ଅନ୍ତୋଭୱିକୋ ଲୋକସ୍ମିଂ ଲୋକସାଧାରଣୋ, ତସ୍ମା ତସ୍ସ କତୋ ଅଧିକାରୋ ଅୱଞ୍ଝୋ ଭୱତି ସଫଲୋ। ଯଦି ପରିନିବ୍ବୁତୋ ୱିସଂଯୁତ୍ତୋ ଲୋକେନ ନିସ୍ସଟୋ ସବ୍ବଭୱେହି, ତସ୍ସ ପୂଜା ନୁପ୍ପଜ୍ଜତି, ପରିନିବ୍ବୁତୋ ନ କିଞ୍ଚି ସାଦିଯତି, ଅସାଦିଯନ୍ତସ୍ସ କତୋ ଅଧିକାରୋ ୱଞ୍ଝୋ ଭୱତି ଅଫଲୋ’ତି ଉଭତୋ କୋଟିକୋ ଏସୋ ପଞ୍ହୋ, ନେସୋ ୱିସଯୋ ଅପ୍ପତ୍ତମାନସାନଂ, ମହନ୍ତାନଂ ଯେୱେସୋ ୱିସଯୋ, ଭିନ୍ଦେତଂ ଦିଟ୍ଠିଜାଲଂ ଏକଂସେ ଠପଯ, ତୱେସୋ ପଞ୍ହୋ ଅନୁପ୍ପତ୍ତୋ, ଅନାଗତାନଂ ଜିନପୁତ୍ତାନଂ ଚକ୍ଖୁଂ ଦେହି ପରୱାଦନିଗ୍ଗହାଯା’’ତି।

ଥେରୋ ଆହ ‘‘ପରିନିବ୍ବୁତୋ, ମହାରାଜ, ଭଗୱା, ନ ଚ ଭଗୱା ପୂଜଂ ସାଦିଯତି, ବୋଧିମୂଲେ ଯେୱ ତଥାଗତସ୍ସ ସାଦିଯନା ପହୀନା, କିଂ ପନ ଅନୁପାଦିସେସାଯ ନିବ୍ବାନଧାତୁଯା ପରିନିବ୍ବୁତସ୍ସ। ଭାସିତମ୍ପେତଂ, ମହାରାଜ, ଥେରେନ ସାରିପୁତ୍ତେନ ଧମ୍ମସେନାପତିନା –

‘‘‘ପୂଜିଯନ୍ତା [ପୂଜିତା (ସ୍ୟା।)] ଅସମସମା, ସଦେୱମାନୁସେହି ତେ;

ନ ସାଦିଯନ୍ତି ସକ୍କାରଂ, ବୁଦ୍ଧାନଂ ଏସ ଧମ୍ମତା’’’ତି।

ରାଜା ଆହ ‘‘ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ପୁତ୍ତୋ ୱା ପିତୁନୋ ୱଣ୍ଣଂ ଭାସତି, ପିତା ୱା ପୁତ୍ତସ୍ସ ୱଣ୍ଣଂ ଭାସତି, ନ ଚେତଂ କାରଣଂ ପରୱାଦାନଂ ନିଗ୍ଗହାଯ, ପସାଦପ୍ପକାସନଂ ନାମେତଂ, ଇଙ୍ଘ ମେ ତ୍ୱଂ ତତ୍ଥ କାରଣଂ ସମ୍ମା ବ୍ରୂହି ସକୱାଦସ୍ସ ପତିଟ୍ଠାପନାଯ ଦିଟ୍ଠିଜାଲୱିନିୱେଠନାଯା’’ତି।

ଥେରୋ ଆହ ‘‘ପରିନିବ୍ବୁତୋ, ମହାରାଜ, ଭଗୱା, ନ ଚ ଭଗୱା ପୂଜଂ ସାଦିଯତି, ଅସାଦିଯନ୍ତସ୍ସେୱ ତଥାଗତସ୍ସ ଦେୱମନୁସ୍ସା ଧାତୁରତନଂ ୱତ୍ଥୁଂ କରିତ୍ୱା ତଥାଗତସ୍ସ ଞାଣରତନାରମ୍ମଣେନ ସମ୍ମାପଟିପତ୍ତିଂ ସେୱନ୍ତା ତିସ୍ସୋ ସମ୍ପତ୍ତିଯୋ ପଟିଲଭନ୍ତି।

‘‘ଯଥା , ମହାରାଜ, ମହତିମହାଅଗ୍ଗିକ୍ଖନ୍ଧୋ ପଜ୍ଜଲିତ୍ୱା ନିବ୍ବାଯେଯ୍ୟ, ଅପି ନୁ ଖୋ ସୋ, ମହାରାଜ, ମହାଅଗ୍ଗିକ୍ଖନ୍ଧୋ ସାଦିଯତି ତିଣକଟ୍ଠୁପାଦାନ’’ନ୍ତି? ‘‘ଜଲମାନୋପି ସୋ, ଭନ୍ତେ, ମହାଅଗ୍ଗିକ୍ଖନ୍ଧୋ ତିଣକଟ୍ଠୁପାଦାନଂ ନ ସାଦିଯତି, କିଂ ପନ ନିବ୍ବୁତୋ ଉପସନ୍ତୋ ଅଚେତନୋ ସାଦିଯତି? ‘‘ତସ୍ମିଂ ପନ, ମହାରାଜ, ଅଗ୍ଗିକ୍ଖନ୍ଧେ ଉପରତେ ଉପସନ୍ତେ ଲୋକେ ଅଗ୍ଗି ସୁଞ୍ଞୋ ହୋତୀ’’ତି। ‘‘ନ ହି, ଭନ୍ତେ, କଟ୍ଠଂ ଅଗ୍ଗିସ୍ସ ୱତ୍ଥୁ ହୋତି ଉପାଦାନଂ, ଯେ କେଚି ମନୁସ୍ସା ଅଗ୍ଗିକାମା, ତେ ଅତ୍ତନୋ ଥାମବଲୱୀରିଯେନ ପଚ୍ଚତ୍ତପୁରିସକାରେନ କଟ୍ଠଂ ମନ୍ଥଯିତ୍ୱା [ମଦ୍ଦିତ୍ୱା (କ।)] ଅଗ୍ଗିଂ ନିବ୍ବତ୍ତେତ୍ୱା ତେନ ଅଗ୍ଗିନା ଅଗ୍ଗିକରଣୀଯାନି କମ୍ମାନି କରୋନ୍ତୀ’’ତି। ‘‘ତେନ ହି, ମହାରାଜ, ତିତ୍ଥିଯାନଂ ୱଚନଂ ମିଚ୍ଛା ଭୱତି ‘ଅସାଦିଯନ୍ତସ୍ସ କତୋ ଅଧିକାରୋ ୱଞ୍ଝୋ ଭୱତି ଅଫଲୋ’ତି।

‘‘ଯଥା, ମହାରାଜ, ମହତିମହାଅଗ୍ଗିକ୍ଖନ୍ଧୋ ପଜ୍ଜଲି, ଏୱମେୱ ଭଗୱା ଦସସହସ୍ସିଯା [ଦସସହସ୍ସିମ୍ହି (ସୀ। ପୀ। କ।)] ଲୋକଧାତୁଯା ବୁଦ୍ଧସିରିଯା ପଜ୍ଜଲି। ଯଥା, ମହାରାଜ, ମହତିମହାଅଗ୍ଗିକ୍ଖନ୍ଧୋ ପଜ୍ଜଲିତ୍ୱା ନିବ୍ବୁତୋ, ଏୱମେୱ ଭଗୱା ଦସସହସ୍ସିଯା ଲୋକଧାତୁଯା ବୁଦ୍ଧସିରିଯା ପଜ୍ଜଲିତ୍ୱା ଅନୁପାଦିସେସାଯ ନିବ୍ବାନଧାତୁଯା ପରିନିବ୍ବୁତୋ। ଯଥା, ମହାରାଜ, ନିବ୍ବୁତୋ ଅଗ୍ଗିକ୍ଖନ୍ଧୋ ତିଣକଟ୍ଠୁପାଦାନଂ ନ ସାଦିଯତି, ଏୱମେୱ ଖୋ ଲୋକହିତସ୍ସ ସାଦିଯନା ପହୀନା ଉପସନ୍ତା। ଯଥା, ମହାରାଜ, ମନୁସ୍ସା ନିବ୍ବୁତେ ଅଗ୍ଗିକ୍ଖନ୍ଧେ ଅନୁପାଦାନେ ଅତ୍ତନୋ ଥାମବଲୱୀରିଯେନ ପଚ୍ଚତ୍ତପୁରିସକାରେନ କଟ୍ଠଂ ମନ୍ଥଯିତ୍ୱା ଅଗ୍ଗିଂ ନିବ୍ବତ୍ତେତ୍ୱା ତେନ ଅଗ୍ଗିନା ଅଗ୍ଗିକରଣୀଯାନି କମ୍ମାନି କରୋନ୍ତି, ଏୱମେୱ ଖୋ ଦେୱମନୁସ୍ସା ତଥାଗତସ୍ସ ପରିନିବ୍ବୁତସ୍ସ ଅସାଦିଯନ୍ତସ୍ସେୱ ଧାତୁରତନଂ ୱତ୍ଥୁଂ କରିତ୍ୱା ତଥାଗତସ୍ସ ଞାଣରତନାରମ୍ମଣେନ ସମ୍ମାପଟିପତ୍ତିଂ ସେୱନ୍ତା ତିସ୍ସୋ ସମ୍ପତ୍ତିଯୋ ପଟିଲଭନ୍ତି, ଇମିନାପି, ମହାରାଜ, କାରଣେନ ତଥାଗତସ୍ସ ପରିନିବ୍ବୁତସ୍ସ ଅସାଦିଯନ୍ତସ୍ସେୱ କତୋ ଅଧିକାରୋ ଅୱଞ୍ଝୋ ଭୱତି ସଫଲୋ।

‘‘ଅପରମ୍ପି, ମହାରାଜ, ଉତ୍ତରିଂ କାରଣଂ ସୁଣୋହି ଯେନ କାରଣେନ ତଥାଗତସ୍ସ ପରିନିବ୍ବୁତସ୍ସ ଅସାଦିଯନ୍ତସ୍ସେୱ କତୋ ଅଧିକାରୋ ଅୱଞ୍ଝୋ ଭୱତି

ସଫଲୋ। ଯଥା, ମହାରାଜ, ମହତିମହାୱାତୋ ୱାୟିତ୍ୱା ଉପରମେୟ୍ୟ, ଅପି ନୁ ଖୋ ସୋ, ମହାରାଜ, ଉପରତୋ ୱାତୋ ସାଦିୟତି ପୁନ ନିବ୍ବତ୍ତାପନ''ନ୍ତି? ''ନ ହି, ଭନ୍ତେ, ଉପରତସ୍ସ ୱାତସ୍ସ ଆଭୋଗୋ ୱା ମନସିକାରୋ ୱା ପୁନ ନିବ୍ବତ୍ତାପନାୟ''। ''କିଂ କାରଣଂ''? ''ଅଚେତନା ସା ୱାୟୋଧାତୂ''ତି। ''ଅପି ନୁ ତସ୍ସ, ମହାରାଜ, ଉପରତସ୍ସ ୱାତସ୍ସ ୱାତୋତି ସମଞ୍ଞା ଅପଗଚ୍ଛତୀ''ତି? ''ନ ହି, ଭନ୍ତେ, ତାଲୱଣ୍ଟୱିଧୂପନାନି ୱାତସ୍ସ ଉପ୍ପତ୍ତିୟା ପଚ୍ଚୟା, ଯେ କେଚି ମନୁସ୍ସା ଉଣ୍ହାଭିତତ୍ତା ପରିଳାହପରିପୀଳିତା, ତେ ତାଲୱଣ୍ଟେନ ୱା ୱିଧୂପନେନ ୱା ଅତ୍ତନୋ ଥାମବଲୱୀରିୟେନ ପଚ୍ଚତ୍ତପୁରିସକାରେନ ତଂ ନିବ୍ବତ୍ତେତ୍ୱା ତେନ ୱାତେନ ଉଣ୍ହଂ ନିବ୍ବାପେନ୍ତି ପରିଳାହଂ ୱୂପସମେନ୍ତୀ''ତି। ''ତେନ ହି, ମହାରାଜ, ତିତ୍ଥିୟାନଂ ୱଚନଂ ମିଚ୍ଛା ଭୱତି 'ଅସାଦିୟନ୍ତସ୍ସ କତୋ ଅଧିକାରୋ ୱଞ୍ଝୋ ଭୱତି ଅଫଲୋ'ତି।

''ଯଥା, ମହାରାଜ, ମହତିମହାୱାତୋ ୱାୟି, ଏୱମେୱ ଭଗୱା ଦସସହସ୍ସିୟା ଲୋକଧାତୁୟା ସୀତଲମଧୁରସନ୍ତସୁଖୁମମେତ୍ତାୱାତେନ ଉପୱାୟି। ଯଥା, ମହାରାଜ, ମହତିମହାୱାତୋ ୱାୟିତ୍ୱା ଉପରତୋ, ଏୱମେୱ ଭଗୱା ସୀତଲମଧୁରସନ୍ତସୁଖୁମମେତ୍ତାୱାତେନ ଉପୱାୟିତ୍ୱା ଅନୁପାଦିସେସାୟ ନିବ୍ବାନଧାତୁୟା ପରିନିବ୍ବୁତୋ। ଯଥା, ମହାରାଜ, ଉପରତୋ ୱାତୋ ପୁନ ନିବ୍ବତ୍ତାପନଂ ନ ସାଦିୟତି, ଏୱମେୱ ଲୋକହିତସ୍ସ ସାଦିୟନା ପହୀନା ଉପସନ୍ତା। ଯଥା, ମହାରାଜ, ତେ ମନୁସ୍ସା ଉଣ୍ହାଭିତତ୍ତା ପରିଳାହପରିପୀଳିତା, ଏୱମେୱ ଦେୱମନୁସ୍ସା ତିୱିଧଗ୍ଗିସନ୍ତାପପରିଳାହପରିପୀଳିତା। ଯଥା ତାଲୱଣ୍ଟୱିଧୂପନାନି ୱାତସ୍ସ ନିବ୍ବତ୍ତିୟା ପଚ୍ଚୟା ହୋନ୍ତି, ଏୱମେୱ ତଥାଗତସ୍ସ ଧାତୁ ଚ ଞାଣରତନଞ୍ଚ ପଚ୍ଚୟୋ ହୋତି ତିସ୍ସନ୍ନଂ ସମ୍ପତ୍ତୀନଂ ପଟିଲାଭାୟ। ଯଥା ମନୁସ୍ସା ଉଣ୍ହାଭିତତ୍ତା ପରିଳାହପରିପୀଳିତା ତାଲୱଣ୍ଟେନ ୱା ୱିଧୂପନେନ ୱା ୱାତଂ ନିବ୍ବତ୍ତେତ୍ୱା ଉଣ୍ହଂ ନିବ୍ବାପେନ୍ତି ପରିଳାହଂ ୱୂପସମେନ୍ତି, ଏୱମେୱ ଦେୱମନୁସ୍ସା ତଥାଗତସ୍ସ ପରିନିବ୍ବୁତସ୍ସ ଅସାଦିୟନ୍ତସ୍ସେୱ ଧାତୁଞ୍ଚ ଞାଣରତନଞ୍ଚ ପୂଜେତ୍ୱା କୁସଲଂ ନିବ୍ବତ୍ତେତ୍ୱା ତେନ କୁସଲେନ ତିୱିଧଗ୍ଗିସନ୍ତାପପରିଳାହଂ ନିବ୍ବାପେନ୍ତି ୱୂପସମେନ୍ତି। ଇମିନାପି, ମହାରାଜ, କାରଣେନ ତଥାଗତସ୍ସ ପରିନିବ୍ବୁତସ୍ସ ଅସାଦିୟନ୍ତସ୍ସେୱ କତୋ ଅଧିକାରୋ ଅୱଞ୍ଝୋ ଭୱତି ସଫଲୋତି।

''ଅପରମ୍ପି, ମହାରାଜ, ଉତ୍ତରିଂ କାରଣଂ ସୁଣୋହି ପରୱାଦାନଂ ନିଗ୍ଗହାୟ। ଯଥା, ମହାରାଜ, ପୁରିସୋ ଭେରିଂ ଆକୋଟେତ୍ୱା ସଦ୍ଦଂ ନିବ୍ବତ୍ତେୟ୍ୟ, ଯୋ ସୋ ଭେରିସଦ୍ଦୋ ପୁରିସେନ ନିବ୍ବତ୍ତିତୋ, ସୋ ସଦ୍ଦୋ ଅନ୍ତରଧାୟେୟ୍ୟ, ଅପି ନୁ ଖୋ ସୋ, ମହାରାଜ, ସଦ୍ଦୋ ସାଦିୟତି ପୁନ ନିବ୍ବତ୍ତାପନ''ନ୍ତି? ''ନ ହି, ଭନ୍ତେ, ଅନ୍ତରହିତୋ ସୋ ସଦ୍ଦୋ, ନତ୍ଥି ତସ୍ସ ପୁନ ଉପ୍ପାଦାୟ ଆଭୋଗୋ ୱା ମନସିକାରୋ ୱା, ସକିଂ ନିବ୍ବତ୍ତେ ଭେରିସଦ୍ଦେ ଅନ୍ତରହିତେ ସୋ ଭେରିସଦ୍ଦୋ ସମୁଚ୍ଛିନ୍ନୋ ହୋତି। ଭେରୀ ପନ, ଭନ୍ତେ, ପଚ୍ଚୟୋ ହୋତି ସଦ୍ଦସ୍ସ ନିବ୍ବତ୍ତିୟା, ଅଥ ପୁରିସୋ ପଚ୍ଚୟେ ସତି ଅତ୍ତଜେନ ୱାୟାମେନ ଭେରିଂ ଅକୋଟେତ୍ୱା ସଦ୍ଦଂ ନିବ୍ବତ୍ତେତୀ''ତି। ''ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଭଗୱା ସୀଲସମାଧିପଞ୍ଞାୱିମୁତ୍ତିୱିମୁତ୍ତିଞାଣଦସ୍ସନପରିଭାୱିତଂ ଧାତୁରତନଞ୍ଚ ଧମ୍ମଞ୍ଚ ୱିନୟଞ୍ଚ ଅନୁସିଟ୍ଠଞ୍ଚ [ଅନୁସତ୍ଥିଞ୍ଚ (ସୀ। ପୀ।)] ସତ୍ଥାରଂ ଠପୟିତ୍ୱା ସୟଂ ଅନୁପାଦିସେସାୟ ନିବ୍ବାନଧାତୁୟା ପରିନିବ୍ବୁତୋ, ନ ଚ ପରିନିବ୍ବୁତେ ଭଗୱତି ସମ୍ପତ୍ତିଲାଭୋ ଉପଚ୍ଛିନ୍ନୋ ହୋତି, ଭୱଦୁକ୍ଖପଟିପୀଳିତା ସତ୍ତା ଧାତୁରତନଞ୍ଚ ଧମ୍ମଞ୍ଚ ୱିନୟଞ୍ଚ ଅନୁସିଟ୍ଠଞ୍ଚ ପଚ୍ଚୟଂ କରିତ୍ୱା ସମ୍ପତ୍ତିକାମା ସମ୍ପତ୍ତିୟୋ ପଟିଲଭନ୍ତି, ଇମିନାପି, ମହାରାଜ, କାରଣେନ ତଥାଗତସ୍ସ ପରିନିବ୍ବୁତସ୍ସ ଅସାଦିୟନ୍ତସ୍ସେୱ କତୋ ଅଧିକାରୋ ଅୱଞ୍ଝୋ ଭୱତି ସଫଲୋତି।

''ଦିଟ୍ଠଞ୍ଚେତଂ, ମହାରାଜ, ଭଗୱତା ଅନାଗତମଦ୍ଧାନଂ। କଥିତଞ୍ଚ ଭଣିତଞ୍ଚ ଆଚିକ୍ଖିତଞ୍ଚ 'ସିୟା ଖୋ ପନାନନ୍ଦ, ତୁମ୍ହାକଂ ଏୱମସ୍ସ ଅତୀତସତ୍ଥୁକଂ ପାୱଚନଂ ନତ୍ଥି ନୋ ସତ୍ଥାତି, ନ ଖୋ ପନେତଂ, ଆନନ୍ଦ, ଏୱଂ ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ, ଯୋ ୱୋ, ଆନନ୍ଦ, ମୟା ଧମ୍ମୋ ଚ ୱିନୟୋ ଚ ଦେସିତୋ ପଞ୍ଞତ୍ତୋ, ସୋ ୱୋ ମମଚ୍ଚୟେନ ସତ୍ଥା'ତି। ପରିନିବ୍ବୁତସ୍ସ ତଥାଗତସ୍ସ ଅସାଦିୟନ୍ତସ୍ସ କତୋ ଅଧିକାରୋ ୱଞ୍ଝୋ ଭୱତି ଅଫଲୋତି, ତଂ ତେସଂ ତିତ୍ଥିୟାନଂ ୱଚନଂ ମିଚ୍ଛା ଅଭୂତଂ ୱିତଥଂ ଅଲିକଂ ୱିରୁଦ୍ଧଂ ୱିପରୀତଂ ଦୁକ୍ଖଦାୟକଂ ଦୁକ୍ଖୱିପାକଂ ଅପାୟଗମନୀୟନ୍ତି।

''ଅପରମ୍ପି, ମହାରାଜ, ଉତ୍ତରିଂ କାରଣଂ ସୁଣୋହି ଯେନ କାରଣେନ ତଥାଗତସ୍ସ ପରିନିବ୍ବୁତସ୍ସ ଅସାଦିୟନ୍ତସ୍ସେୱ କତୋ ଅଧିକାରୋ ଅୱଞ୍ଝୋ ଭୱତି ସଫଲୋ। ସାଦିୟତି ନୁ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଅୟଂ ମହାପଥୱୀ 'ସବ୍ବବୀଜାନି ମୟି ସଂୱିରୁହନ୍ତୂ'''ତି? ''ନ ହି, ଭନ୍ତେ''ତି। ''କିସ୍ସ ପନ ତାନି, ମହାରାଜ, ବୀଜାନି ଅସାଦିୟନ୍ତିୟା ମହାପଥୱିୟା ସଂୱିରୁହିତ୍ୱା ଦଳ୍ହମୂଲଜଟାପତିଟ୍ଠିତା ଖନ୍ଧସାରସାଖାପରିୱିତ୍ଥିଣ୍ଣା ପୁପ୍ଫଫଲଧରା ହୋନ୍ତୀ''ତି? ''ଅସାଦିୟନ୍ତୀପି, ଭନ୍ତେ, ମହାପଥୱୀ ତେସଂ ବୀଜାନଂ ୱତ୍ଥୁଂ ହୋତି ପଚ୍ଚୟଂ ଦେତି ୱିରୁହନାୟ, ତାନି ବୀଜାନି ତଂ ୱତ୍ଥୁଂ ନିସ୍ସାୟ ତେନ ପଚ୍ଚୟେନ ସଂୱିରୁହିତ୍ୱା ଦଳ୍ହମୂଲଜଟାପତିଟ୍ଠିତା ଖନ୍ଧସାରସାଖାପରିୱିତ୍ଥିଣ୍ଣା ପୁପ୍ଫଫଲଧରା ହୋନ୍ତୀ''ତି। ''ତେନ ହି, ମହାରାଜ, ତିତ୍ଥିୟା ସକେ ୱାଦେ ନଟ୍ଠା ହୋନ୍ତି ହତା ୱିରୁଦ୍ଧା, ସଚେ ତେ ଭଣନ୍ତି 'ଅସାଦିୟନ୍ତସ୍ସ କତୋ ଅଧିକାରୋ ୱଞ୍ଝୋ ଭୱତି ଅଫଲୋ' ତି।

''ଯଥା, ମହାରାଜ, ମହାପଥୱୀ, ଏୱଂ ତଥାଗତୋ ଅରହଂ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ। ଯଥା, ମହାରାଜ, ମହାପଥୱୀ ନ କିଞ୍ଚି ସାଦିୟତି, ଏୱଂ ତଥାଗତୋ ନ କିଞ୍ଚି ସାଦିୟତି। ଯଥା, ମହାରାଜ, ତାନି ବୀଜାନି ପଥୱିଂ ନିସ୍ସାୟ ସଂୱିରୁହିତ୍ୱା ଦଳ୍ହମୂଲଜଟାପତିଟ୍ଠିତା ଖନ୍ଧସାରସାଖାପରିୱିତ୍ଥିଣ୍ଣା ପୁପ୍ଫଫଲଧରା

ହୋନ୍ତି, ଏୱଂ ଦେୱମନୁସ୍ସା ତଥାଗତସ୍ସ ପରିନିବ୍ବୁତସ୍ସ ଅସାଦିୟନ୍ତସ୍ସେୱ ଧାତୁଞ୍ଚ ଞାଣରତନଞ୍ଚ ନିସ୍ସାୟ ଦଢହକୁସଲମୂଲପତିଟ୍ଠିତା ସମାଧିକ୍ଖନ୍ଧଧମ୍ମସାରସୀଲସାଖାପରିୱିହିଣ୍ଣା ୱିମୁତ୍ତିପୁପ୍ଫସାମଞ୍ଞଫଲଧରା ହୋନ୍ତି, ଇମିନାପି, ମହାରାଜ , କାରଣେନ ତଥାଗତସ୍ସ ପରିନିବ୍ବୁତସ୍ସ ଅସାଦିୟନ୍ତସ୍ସେୱ କତୋ ଅଧିକାରୋ ଅୱଞ୍ଝୋ ଭୱତି ସଫଲୋତି।

''ଅପରମ୍ପି, ମହାରାଜ, ଉତ୍ତରିଂ କାରଣଂ ସୁଣୋହି ୟେନ କାରଣେନ ତଥାଗତସ୍ସ ପରିନିବ୍ବୁତସ୍ସ ଅସାଦିୟନ୍ତସ୍ସେୱ କତୋ ଅଧିକାରୋ ଅୱଞ୍ଝୋ ଭୱତି ସଫଲୋ। ସାଦିୟନ୍ତି ନୁ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଇମେ ଓଟ୍ଠା ଗୋଣା ଗଦ୍ରଭା ଅଜା ପସୂ ମନୁସ୍ସା ଅନ୍ତୋକୁଚ୍ଛିସ୍ମିଂ କିମିକୁଲାନଂ ସମ୍ଭୱ''ନ୍ତି? ''ନ ହି, ଭନ୍ତେ''ତି। ''କିସ୍ସ ପନ ତେ, ମହାରାଜ, କିମୟୋ ତେସଂ ଅସାଦିୟନ୍ତାନଂ ଅନ୍ତୋକୁଚ୍ଛିସ୍ମିଂ ସମ୍ଭୱିତ୍ୱା ବହୁପୁତ୍ତନତ୍ତା ୱେପୁଲ୍ଲତଂ ପାପୁଣନ୍ତୀ''ତି? ''ପାପସ୍ସ, ଭନ୍ତେ, କମ୍ମସ୍ସ ବଲୱତାୟ ଅସାଦିୟନ୍ତାନଂ ୟେୱ ତେସଂ ସତ୍ତାନଂ ଅନ୍ତୋକୁଚ୍ଛିସ୍ମିଂ କିମୟୋ ସମ୍ଭୱିତ୍ୱା ବହୁପୁତ୍ତନତ୍ତା ୱେପୁଲ୍ଲତଂ ପାପୁଣନ୍ତୀ''ତି। ''ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ତଥାଗତସ୍ସ ପରିନିବ୍ବୁତସ୍ସ ଅସାଦିୟନ୍ତସ୍ସେୱ ଧାତୁସ୍ସ ଚ ଞାଣାରମ୍ମଣସ୍ସ ଚ ବଲୱତାୟ ତଥାଗତେ କତୋ ଅଧିକାରୋ ଅୱଞ୍ଝୋ ଭୱତି ସଫଲୋତି।

''ଅପରମ୍ପି, ମହାରାଜ, ଉତ୍ତରିଂ କାରଣଂ ସୁଣୋହି ୟେନ କାରଣେନ ତଥାଗତସ୍ସ ପରିନିବ୍ବୁତସ୍ସ ଅସାଦିୟନ୍ତସ୍ସେୱ କତୋ ଅଧିକାରୋ ଅୱଞ୍ଝୋ ଭୱତି ସଫଲୋ। ସାଦିୟନ୍ତି ନୁ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଇମେ ମନୁସ୍ସା ଇମେ ଅଟ୍ଠନୱୁତି ରୋଗା କାୟେ ନିବ୍ବତ୍ତନ୍ତୂ''ତି? ''ନ ହି, ଭନ୍ତେ''ତି। ''କିସ୍ସ ପନ ତେ, ମହାରାଜ, ରୋଗା ଅସାଦିୟନ୍ତାନଂ କାୟେ ନିପତନ୍ତୀ''ତି? ''ପୁବ୍ବେ କତେନ, ଭନ୍ତେ, ଦୁଚ୍ଚରିତେନା''ତି। ''ୟଦି, ମହାରାଜ, ପୁବ୍ବେ କତଂ ଅକୁସଲଂ ଇଧ ୱେଦନୀୟଂ ହୋତି, ତେନ ହି, ମହାରାଜ, ପୁବ୍ବେ କତମ୍ପି ଇଧ କତମ୍ପି କୁସଲାକୁସଲଂ କମ୍ମଂ ଅୱଞ୍ଝଂ ଭୱତି ସଫଲନ୍ତି। ଇମିନାପି, ମହାରାଜ, କାରଣେନ ତଥାଗତସ୍ସ ପରିନିବ୍ବୁତସ୍ସ ଅସାଦିୟନ୍ତସ୍ସେୱ କତୋ ଅଧିକାରୋ ଅୱଞ୍ଝୋ ଭୱତି ସଫଲୋତି।

''ସୁତପୁବ୍ବଂ ପନ ତୟା, ମହାରାଜ, ନନ୍ଦକୋ ନାମ ୟକ୍ଖୋ ଥେରଂ ସାରିପୁତ୍ତଂ ଆସାଦୟିତ୍ୱା ପଥୱିଂ ପୱିଟ୍ଠୋ''ତି? ''ଆମ, ଭନ୍ତେ, ସୁୟ୍ୟତି, ଲୋକେ ପାକଟୋ ଏସୋ''ତି। ''ଅପି ନୁ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଥେରୋ ସାରିପୁତ୍ତୋ ସାଦିୟି ନନ୍ଦକସ୍ସ ୟକ୍ଖସ୍ସ ମହାପଥୱିଗିଲନ''ନ୍ତି [ପୱତ୍ତମାନେପି (ସ୍ୟା।)]। ''ଉବ୍ବତ୍ତିୟନ୍ତେପି, ଭନ୍ତେ, ସଦେୱକେ ଲୋକେ ପତମାନେପି ଛମାୟଂ ଚନ୍ଦିମସୂରିୟେ ୱିକିରନ୍ତେପି ସିନେରୁପବ୍ବତରାଜେ ଥେରୋ ସାରିପୁତ୍ତୋ ନ ପରସ୍ସ ଦୁକ୍ଖଂ ସାଦିୟେୟ୍ୟ। ତଂ କିସ୍ସ ହେତୁ? ୟେନ ହେତୁନା ଥେରୋ ସାରିପୁତ୍ତୋ କୁଜ୍ଝେୟ୍ୟ ୱା ଦୁସ୍ସେୟ୍ୟ ୱା, ସୋ ହେତୁ ଥେରସ୍ସ ସାରିପୁତ୍ତସ୍ସ ସମୂହତୋ ସମୁଚ୍ଛିନ୍ନୋ, ହେତୁନୋ ସମୁଗ୍ଘାତିତତ୍ତା, ଭନ୍ତେ, ଥେରୋ ସାରିପୁତ୍ତୋ ଜୀୱିତହାରକେପି କୋପଂ ନ କରେୟ୍ୟା''ତି। ''ୟଦି, ମହାରାଜ , ଥେରୋ ସାରିପୁତ୍ତୋ ନନ୍ଦକସ୍ସ ୟକ୍ଖସ୍ସ ପଥୱିଗିଲନଂ ନ ସାଦିୟି, କିସ୍ସ ପନ ନନ୍ଦକୋ ୟକ୍ଖୋ ପଥୱିଂ ପୱିଟ୍ଠୋ''ତି? ''ଅକୁସଲସ୍ସ, ଭନ୍ତେ, କମ୍ମସ୍ସ ବଲୱତାୟା''ତି। ''ୟଦି, ମହାରାଜ, ଅକୁସଲସ୍ସ କମ୍ମସ୍ସ ବଲୱତାୟ ନନ୍ଦକୋ ୟକ୍ଖୋ ପଥୱିଂ ପୱିଟ୍ଠୋ, ଅସାଦିୟନ୍ତସ୍ସାପି କତୋ ଅପରାଧୋ ଅୱଞ୍ଝୋ ଭୱତି ସଫଲୋ। ତେନ ହି, ମହାରାଜ, ଅକୁସଲସ୍ସପି କମ୍ମସ୍ସ ବଲୱତାୟ ଅସାଦିୟନ୍ତସ୍ସ କତୋ ଅଧିକାରୋ ଅୱଞ୍ଝୋ ଭୱତି ସଫଲୋତି। ଇମିନାପି, ମହାରାଜ, କାରଣେନ ତଥାଗତସ୍ସ ପରିନିବ୍ବୁତସ୍ସ ଅସାଦିୟନ୍ତସ୍ସେୱ କତୋ ଅଧିକାରୋ ଅୱଞ୍ଝୋ ଭୱତି ସଫଲୋତି।

''କତି ନୁ ଖୋ ତେ, ମହାରାଜ, ମନୁସ୍ସା, ୟେ ଏତରହି ମହାପଥୱିଂ ପୱିଟ୍ଠା, ଅତ୍ଥି ତେ ତତ୍ଥ ସୱଣ''ନ୍ତି? ''ଆମ, ଭନ୍ତେ, ସୁୟ୍ୟତୀ''ତି। ''ଇଙ୍ଘ ତ୍ୱଂ, ମହାରାଜ, ସାୱେହୀ''ତି? ''ଚିଞ୍ଚମାଣୱିକା, ଭନ୍ତେ, ସୁପ୍ପବୁଦ୍ଧୋ ଚ ସକ୍କୋ, ଦେୱଦତ୍ତୋ ଚ ଥେରୋ, ନନ୍ଦକୋ ଚ ୟକ୍ଖୋ, ନନ୍ଦୋ ଚ ମାଣୱକୋତି। ସୁତମେତଂ, ଭନ୍ତେ, ଇମେ ପଞ୍ଚ ଜନା ମହାପଥୱିଂ ପୱିଟ୍ଠା''ତି। ''କିସ୍ମିଂ ତେ, ମହାରାଜ, ଅପରଦ୍ଧା''ତି? ''ଭଗୱତି ଚ, ଭନ୍ତେ, ସାୱକେସୁ ଚା''ତି। ''ଅପି ନୁ ଖୋ, ମହାରାଜ , ଭଗୱା ୱା ସାୱକା ୱା ସାଦିୟିଂସୁ ଇମେସଂ ମହାପଥୱିପୱିସନ''ନ୍ତି? ''ନ ହି ଭନ୍ତେ''ତି। ''ତେନ ହି, ମହାରାଜ, ତଥାଗତସ୍ସ ପରିନିବ୍ବୁତସ୍ସ ଅସାଦିୟନ୍ତସ୍ସେୱ କତୋ ଅଧିକାରୋ ଅୱଞ୍ଝୋ ଭୱତି ସଫଲୋ''ତି। ''ସୁୱିଞ୍ଞାପିତୋ, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ପଞ୍ହୋ ଗମ୍ଭୀରୋ ଉତ୍ତାନୀକତୋ, ଗୁୟ୍ହଂ ୱିଦଂସିତଂ , ଗଣ୍ଠି ଭିନ୍ନୋ, ଗହନଂ ଅଗହନଂ କତଂ, ନଟ୍ଠା ପରୱାଦା, ଭଗ୍ଗା କୁଦିଟ୍ଠୀ, ନିପ୍ପଭା ଜାତା କୁତିତ୍ଥିୟା, ତ୍ୱଂ ଗଣୀୱରପୱରମାସଜ୍ଜା''ତି।

କତାଧିକାରସଫଲପଞ୍ହୋ ପଠମୋ।

୨। ସବ୍ବଞ୍ଞୁଭାୱପଞ୍ହୋ

୨। ''ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ବୁଦ୍ଧୋ ସବ୍ବଞ୍ଞୂ''ତି? ''ଆମ, ମହାରାଜ, ଭଗୱା ସବ୍ବଞ୍ଞୂ, ନ ଚ ଭଗୱତୋ ସତତଂ ସମିତଂ ଞାଣଦସ୍ସନଂ ପଚ୍ଚୁପଟ୍ଠିତଂ, ଆୱଜ୍ଜନପଟିବଦ୍ଧଂ ଭଗୱତୋ ସବ୍ବଞ୍ଞୁତଞାଣଂ, ଆୱଜ୍ଜିତ୍ୱା ୟଦିଚ୍ଛକଂ ଜାନାତୀ''ତି। ''ତେନ ହି, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ବୁଦ୍ଧୋ ଅସବ୍ବଞ୍ଞୂତି। ୟଦି ତସ୍ସ ପରିୟେସନାୟ ସବ୍ବଞ୍ଞୁତଞାଣଂ ହୋତୀ''ତି। ''ୱାହସତଂ ଖୋ, ମହାରାଜ, ୱୀହୀନଂ ଅଡ୍ଢଚୂଳଞ୍ଚ ୱାହା ୱୀହିସତ୍ତମ୍ବଣାନି ଦ୍ୱେ ଚ ତୁମ୍ବା

ଏକଚ୍ଛରାଜ୍ଜଣେ ପୱତ୍ତଚିତ୍ତସ୍ସ ଏତ୍ତକା ୱୀହୀ ଲକ୍ଖଂ ଠପୀଯମାନା [ଠପୀଯମାନେ (ସୀ। ପୀ।)] ପରିକ୍ଖଯଂ ପରିଯାଦାନଂ ଗଚ୍ଛେଯ୍ୟୁଂ?

''ତତ୍ରିମେ ସତ୍ତୱିଧା ଚିତ୍ତା ପୱତ୍ତନ୍ତି, ଯେ ତେ, ମହାରାଜ, ସରାଗା ସଦୋସା ସମୋହା ସକିଲେସା ଅଭାୱିତକାଯା ଅଭାୱିତସୀଲା ଅଭାୱିତଚିତ୍ତା ଅଭାୱିତପଞ୍ଞା, ତେସଂ ତଂ ଚିତ୍ତଂ ଗରୁକଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ଦନ୍ଧଂ ପୱତ୍ତତି। କିଂ କାରଣା? ଅଭାୱିତତ୍ତା ଚିତ୍ତସ୍ସ। ଯଥା, ମହାରାଜ, ୱଂସନାଳସ୍ସ ୱିତତସ୍ସ ୱିସାଲସ୍ସ ୱିତ୍ଥିଣ୍ଣସ୍ସ ସଂସିବ୍ବିତୱିସିବ୍ବିତସ୍ସ ସାଖାଜଟାଜଟିତସ୍ସ ଆକଡ୍ଢିଯନ୍ତସ୍ସ ଗରୁକଂ ହୋତି ଆଗମନଂ ଦନ୍ଧଂ। କିଂ କାରଣା? ସଂସିବ୍ବିତୱିସିବ୍ବିତତ୍ତା ସାଖାନଂ। ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଯେ ତେ ସରାଗା ସଦୋସା ସମୋହା ସକିଲେସା ଅଭାୱିତକାଯା ଅଭାୱିତସୀଲା ଅଭାୱିତଚିତ୍ତା ଅଭାୱିତପଞ୍ଞା, ତେସଂ ତଂ ଚିତ୍ତଂ ଗରୁକଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ଦନ୍ଧଂ ପୱତ୍ତତି। କିଂ କାରଣା? ସଂସିବ୍ବିତୱିସିବ୍ବିତତ୍ତା କିଲେସେହି, ଇଦଂ ପଠମଂ ଚିତ୍ତଂ।

''ତତ୍ରିଦଂ ଦୁତିଯଂ ଚିତ୍ତଂ ୱିଭତ୍ତମାପଜ୍ଜତି – ଯେ ତେ, ମହାରାଜ, ସୋତାପନ୍ନା ପିହିତାପାଯା ଦିଟ୍ଠିପ୍ପତ୍ତା ୱିଞ୍ଞାତସତ୍ଥୁସାସନା, ତେସଂ ତଂ ଚିତ୍ତଂ ତୀସୁ ଠାନେସୁ ଲହୁକଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ଲହୁକଂ ପୱତ୍ତତି। ଉପରିଭୂମୀସୁ ଗରୁକଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ଦନ୍ଧଂ ପୱତ୍ତତି। କିଂ କାରଣା? ତୀସୁ ଠାନେସୁ ଚିତ୍ତସ୍ସ ପରିସୁଦ୍ଧତ୍ତା ଉପରି କିଲେସାନଂ ଅପ୍ପହୀନତ୍ତା। ଯଥା, ମହାରାଜ, ୱଂସନାଳସ୍ସ ତିପବ୍ବଗଣ୍ଠିପରିସୁଦ୍ଧସ୍ସ ଉପରି ସାଖାଜଟାଜଟିତସ୍ସ ଆକଡ୍ଢିଯନ୍ତସ୍ସ ଯାୱ ତିପବ୍ବଂ ତାୱ ଲହୁକଂ ଏତି, ତତୋ ଉପରି ଥଦ୍ଧଂ। କିଂ କାରଣା? ହେଟ୍ଠା ପରିସୁଦ୍ଧତ୍ତା ଉପରି ସାଖାଜଟାଜଟିତତ୍ତା। ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଯେ ତେ ସୋତାପନ୍ନା ପିହିତାପାଯା ଦିଟ୍ଠିପ୍ପତ୍ତା ୱିଞ୍ଞାତସତ୍ଥୁସାସନା, ତେସଂ ତଂ ଚିତ୍ତଂ ତୀସୁ ଠାନେସୁ ଲହୁକଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ଲହୁକଂ ପୱତ୍ତତି, ଉପରିଭୂମୀସୁ ଗରୁକଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ଦନ୍ଧଂ ପୱତ୍ତତି। କିଂ କାରଣା? ତୀସୁ ଠାନେସୁ ଚିତ୍ତସ୍ସ ପରିସୁଦ୍ଧତ୍ତା ଉପରି କିଲେସାନଂ ଅପ୍ପହୀନତ୍ତା, ଇଦଂ ଦୁତିଯଂ ଚିତ୍ତଂ।

''ତତ୍ରିଦଂ ତତିଯଂ ଚିତ୍ତଂ ୱିଭତ୍ତମାପଜ୍ଜତି – ଯେ ତେ, ମହାରାଜ, ସକଦାଗାମିନୋ, ଯେସଂ ରାଗଦୋସମୋହା ତନୁଭୂତା, ତେସଂ ତଂ ଚିତ୍ତଂ ପଞ୍ଚସୁ ଠାନେସୁ ଲହୁକଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ଲହୁକଂ ପୱତ୍ତତି, ଉପରିଭୂମୀସୁ ଗରୁକଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ଦନ୍ଧଂ ପୱତ୍ତତି। କିଂ କାରଣା? ପଞ୍ଚସୁ ଠାନେସୁ ଚିତ୍ତସ୍ସ ପରିସୁଦ୍ଧତ୍ତା ଉପରି କିଲେସାନଂ ଅପ୍ପହୀନତ୍ତା। ଯଥା, ମହାରାଜ, ୱଂସନାଳସ୍ସ ପଞ୍ଚପବ୍ବଗଣ୍ଠିପରିସୁଦ୍ଧସ୍ସ ଉପରି ସାଖାଜଟାଜଟିତସ୍ସ ଆକଡ୍ଢିଯନ୍ତସ୍ସ ଯାୱ ପଞ୍ଚପବ୍ବଂ ତାୱ ଲହୁକଂ ଏତି, ତତୋ ଉପରି ଥଦ୍ଧଂ। କିଂ କାରଣା? ହେଟ୍ଠା ପରିସୁଦ୍ଧତ୍ତା ଉପରି ସାଖାଜଟାଜଟିତତ୍ତା। ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଯେ ତେ ସକଦାଗାମିନୋ, ଯେସଂ ରାଗଦୋସମୋହା ତନୁଭୂତା, ତେସଂ ତଂ ଚିତ୍ତଂ ପଞ୍ଚସୁ ଠାନେସୁ ଲହୁକଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ଲହୁକଂ ପୱତ୍ତତି, ଉପରିଭୂମୀସୁ ଗରୁକଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ଦନ୍ଧଂ ପୱତ୍ତତି। କିଂ କାରଣା? ପଞ୍ଚସୁ ଠାନେସୁ ଚିତ୍ତସ୍ସ ପରିସୁଦ୍ଧତ୍ତା ଉପରି କିଲେସାନଂ ଅପ୍ପହୀନତ୍ତା, ଇଦଂ ତତିଯଂ ଚିତ୍ତଂ।

''ତତ୍ରିଦଂ ଚତୁତ୍ଥଂ ଚିତ୍ତଂ ୱିଭତ୍ତମାପଜ୍ଜତି – ଯେ ତେ, ମହାରାଜ, ଅନାଗାମିନୋ, ଯେସଂ ପଞ୍ଚୋରମ୍ଭାଗିଯାନି ସଞ୍ଞୋଜନାନି ପହୀନାନି, ତେସଂ ତଂ ଚିତ୍ତଂ ଦସସୁ ଠାନେସୁ ଲହୁକଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ଲହୁକଂ ପୱତ୍ତତି, ଉପରିଭୂମୀସୁ ଗରୁକଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ଦନ୍ଧଂ ପୱତ୍ତତି। କିଂ କାରଣା? ଦସସୁ ଠାନେସୁ ଚିତ୍ତସ୍ସ ପରିସୁଦ୍ଧତ୍ତା ଉପରି କିଲେସାନଂ ଅପ୍ପହୀନତ୍ତା। ଯଥା, ମହାରାଜ, ୱଂସନାଳସ୍ସ ଦସପବ୍ବଗଣ୍ଠିପରିସୁଦ୍ଧସ୍ସ ଉପରି ସାଖାଜଟାଜଟିତସ୍ସ ଆକଡ୍ଢିଯନ୍ତସ୍ସ ଯାୱ ଦସପବ୍ବଂ ତାୱ ଲହୁକଂ ଏତି, ତତୋ ଉପରି ଥଦ୍ଧଂ। କିଂ କାରଣା? ହେଟ୍ଠା ପରିସୁଦ୍ଧତ୍ତା ଉପରି ସାଖାଜଟାଜଟିତତ୍ତା। ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଯେ ତେ ଅନାଗାମିନୋ, ଯେସଂ ପଞ୍ଚୋରମ୍ଭାଗିଯାନି ସଞ୍ଞୋଜନାନି ପହୀନାନି, ତେସଂ ତଂ ଚିତ୍ତଂ ଦସସୁ ଠାନେସୁ ଲହୁକଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ଲହୁକଂ ପୱତ୍ତତି, ଉପରିଭୂମୀସୁ ଗରୁକଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ଦନ୍ଧଂ ପୱତ୍ତତି। କିଂ କାରଣା? ଦସସୁ ଠାନେସୁ ଚିତ୍ତସ୍ସ ପରିସୁଦ୍ଧତ୍ତା ଉପରି କିଲେସାନଂ ଅପ୍ପହୀନତ୍ତା, ଇଦଂ ଚତୁତ୍ଥଂ ଚିତ୍ତଂ।

''ତତ୍ରିଦଂ ପଞ୍ଚମଂ ଚିତ୍ତଂ ୱିଭତ୍ତମାପଜ୍ଜତି – ଯେ ତେ, ମହାରାଜ, ଅରହନ୍ତୋ ଖୀଣାସୱା ଧୋତମଲା ୱନ୍ତକିଲେସା ୱୁସିତୱନ୍ତୋ କତକରଣୀଯା ଓହିତଭାରା ଅନୁପ୍ପତ୍ତସଦତ୍ଥା ପରିକ୍ଖୀଣଭୱସଞ୍ଞୋଜନା ପତ୍ତପଟିସମ୍ଭିଦା ସାୱକଭୂମୀସୁ ପରିସୁଦ୍ଧା, ତେସଂ ତଂ ଚିତ୍ତଂ ସାୱକୱିସଯେ ଲହୁକଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ଲହୁକଂ ପୱତ୍ତତି, ପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧଭୂମୀସୁ ଗରୁକଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ଦନ୍ଧଂ ପୱତ୍ତତି। କିଂ କାରଣା? ପରିସୁଦ୍ଧତ୍ତା ସାୱକୱିସଯେ, ଅପରିସୁଦ୍ଧତ୍ତା ପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧୱିସଯେ। ଯଥା, ମହାରାଜ, ୱଂସନାଳସ୍ସ ସବ୍ବପବ୍ବଗଣ୍ଠିପରିସୁଦ୍ଧସ୍ସ ଆକଡ୍ଢିଯନ୍ତସ୍ସ ଲହୁକଂ ହୋତି ଆଗମନଂ ଅଦନ୍ଧଂ। କିଂ କାରଣା? ସବ୍ବପବ୍ବଗଣ୍ଠିପରିସୁଦ୍ଧତ୍ତା ଅଗହନତ୍ତା ୱଂସସ୍ସ। ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଯେ ତେ ଅରହନ୍ତୋ ଖୀଣାସୱା ଧୋତମଲା ୱନ୍ତକିଲେସା ୱୁସିତୱନ୍ତୋ କତକରଣୀଯା ଓହିତଭାରା ଅନୁପ୍ପତ୍ତସଦତ୍ଥା ପରିକ୍ଖୀଣଭୱସଞ୍ଞୋଜନା ପତ୍ତପଟିସମ୍ଭିଦା ସାୱକଭୂମୀସୁ ପରିସୁଦ୍ଧା, ତେସଂ ତଂ ଚିତ୍ତଂ ସାୱକୱିସଯେ ଲହୁକଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ଲହୁକଂ ପୱତ୍ତତି, ପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧଭୂମୀସୁ ଗରୁକଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ଦନ୍ଧଂ ପୱତ୍ତତି। କିଂ କାରଣା? ପରିସୁଦ୍ଧତ୍ତା ସାୱକୱିସଯେ, ଅପରିସୁଦ୍ଧତ୍ତା ପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧୱିସଯେ, ଇଦଂ ପଞ୍ଚମଂ ଚିତ୍ତଂ।

''ତତ୍ରିଦଂ ଛଟ୍ଠଂ ଚିତ୍ତଂ ୱିଭତ୍ତମାପଜ୍ଜତି – ଯେ ତେ, ମହାରାଜ, ପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧା ସଯମ୍ଭୁନୋ ଅନାଚରିଯକା ଏକଚାରିନୋ ଖଗ୍ଗୱିସାଣକପ୍ପା ସକୱିସଯେ ପରିସୁଦ୍ଧୱିମଲଚିତ୍ତା, ତେସଂ ତଂ ଚିତ୍ତଂ ସକୱିସଯେ ଲହୁକଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ଲହୁକଂ ପୱତ୍ତତି, ସବ୍ବଞ୍ଞୁବୁଦ୍ଧଭୂମୀସୁ ଗରୁକଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ଦନ୍ଧଂ ପୱତ୍ତତି। କିଂ କାରଣା? ପରିସୁଦ୍ଧତ୍ତା ସକୱିସଯେ ମହନ୍ତତ୍ତା ସବ୍ବଞ୍ଞୁବୁଦ୍ଧୱିସଯସ୍ସ। ଯଥା, ମହାରାଜ, ପୁରିସୋ ସକୱିସଯଂ ପରିତ୍ତଂ ନଦିଂ ରତ୍ତିମ୍ପି ଦିୱାପି ଯଦିଚ୍ଛକ

ଅଚ୍ଛମ୍ଭିତୋ ଓତରେୟ୍ୟ, ଅଥ ପରତୋ ମହାସମୁଦ୍ଦଂ ଗମ୍ଭୀରଂ ୱିତ୍ଥତଂ ଅଗାଧମପାରଂ ଦିସ୍ୱା ଭାୟେୟ୍ୟ, ଦନ୍ଧାୟେୟ୍ୟ ନ ୱିସହେୟ୍ୟ ଓତରିତୁଂ। କିଂ କାରଣା? ତିଣ୍ଣତ୍ତା [ଚିଣ୍ଣତ୍ତା (ସୀ। ସ୍ୟା। ପୀ।)] ସକୱିସୟସ୍ସ, ମହନ୍ତତ୍ତା ଚ ମହାସମୁଦ୍ଦସ୍ସ। ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଯେ ତେ ପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧା ସୟମ୍ଭୁନୋ ଅନାଚରିୟକା ଏକଚାରିନୋ ଖଗ୍ଗୱିସାଣକପ୍ପା ସକୱିସୟେ ପରିସୁଦ୍ଧୱିମଲଚିତ୍ତା, ତେସଂ ତଂ ଚିତ୍ତଂ ସକୱିସୟେ ଲହୁକଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ଲହୁକଂ ପୱତ୍ତତି, ସବ୍ବଞ୍ଞୁବୁଦ୍ଧଭୂମୀସୁ ଗରୁକଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ଦନ୍ଧଂ ପୱତ୍ତତି। କିଂ କାରଣା? ପରିସୁଦ୍ଧତ୍ତା ସକୱିସୟେ ମହନ୍ତତ୍ତା ସବ୍ବଞ୍ଞୁବୁଦ୍ଧୱିସୟସ୍ସ, ଇଦଂ ଛଟ୍ଠଂ ଚିତ୍ତଂ।

''ତତ୍ରିଦଂ ସତ୍ତମଂ ଚିତ୍ତଂ ୱିଭତ୍ତମାପଜ୍ଜତି – ଯେ ତେ, ମହାରାଜ, ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧା ସବ୍ବଞ୍ଞୁନୋ ଦସବଲଧରା ଚତୁୱେସାରଜ୍ଜୱିସାରଦା ଅଟ୍ଠାରସହି ବୁଦ୍ଧଧମ୍ମେହି ସମନ୍ନାଗତା ଅନନ୍ତଜିନା ଅନାୱରଣଞ୍ଞାଣା, ତେସଂ ତଂ ଚିତ୍ତଂ ସବ୍ବତ୍ଥ ଲହୁକଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ଲହୁକଂ ପୱତ୍ତତି। କିଂ କାରଣା? ସବ୍ବତ୍ଥ ପରିସୁଦ୍ଧତ୍ତା। ଅପି ନୁ ଖୋ, ମହାରାଜ, ନାରାଚସ୍ସ ସୁଧୋତସ୍ସ ୱିମଲସ୍ସ ନିଗ୍ଗଣ୍ଠିସ୍ସ ସୁଖୁମଧାରସ୍ସ ଅଜିମ୍ହସ୍ସ ଅୱଙ୍କସ୍ସ ଅକୁଟିଲସ୍ସ ଦଳ୍ହଚାପସମାରୂଳ୍ହସ୍ସ ଖୋମସୁଖୁମେ ୱା କପ୍ପାସସୁଖୁମେ ୱା କମ୍ବଲସୁଖୁମେ ୱା ବଲୱନିପାତିତସ୍ସ ଦନ୍ଧାୟିତତ୍ତଂ ୱା ଲଗ୍ଗନଂ ୱା ହୋତୀ''ତି? ''ନ ହି, ଭନ୍ତେ, ''କିଂ କାରଣା''? ''ସୁଖୁମତ୍ତା ୱତ୍ଥାନଂ ସୁଧୋତତ୍ତା ନାରାଚସ୍ସ ନିପାତସ୍ସ ଚ ବଲୱତ୍ତା''ତି , ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଯେ ତେ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧା ସବ୍ବଞ୍ଞୁନୋ ଦସବଲଧରା ଚତୁୱେସାରଜ୍ଜୱିସାରଦା ଅଟ୍ଠାରସହି ବୁଦ୍ଧଧମ୍ମେହି ସମନ୍ନାଗତା ଅନନ୍ତଜିନା ଅନାୱରଣଞ୍ଞାଣା, ତେସଂ ତଂ ଚିତ୍ତଂ ସବ୍ବତ୍ଥ ଲହୁକଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ଲହୁକଂ ପୱତ୍ତତି। କିଂ କାରଣା? ସବ୍ବତ୍ଥ ପରିସୁଦ୍ଧତ୍ତା, ଇଦଂ ସତ୍ତମଂ ଚିତ୍ତଂ।

''ତତ୍ର, ମହାରାଜ, ଯଦିଦଂ ସବ୍ବଞ୍ଞୁବୁଦ୍ଧାନଂ ଚିତ୍ତଂ, ତଂ ଛନ୍ନମ୍ପି ଚିତ୍ତାନଂ ଗଣନଂ ଅତିକ୍କମିତ୍ୱା ଅସଙ୍ଖ୍ୟେୟ୍ୟେନ ଗୁଣେନ ପରିସୁଦ୍ଧଞ୍ଚ ଲହୁକଞ୍ଚ। ଯସ୍ମା ଚ ଭଗୱତୋ ଚିତ୍ତଂ ପରିସୁଦ୍ଧଞ୍ଚ ଲହୁକଞ୍ଚ, ତସ୍ମା, ମହାରାଜ, ଭଗୱା ଯମକପାଟିହୀରଂ ଦସ୍ସେତି। ଯମକପାଟିହୀରେ, ମହାରାଜ, ଞାତବ୍ବଂ ବୁଦ୍ଧାନଂ ଭଗୱନ୍ତାନଂ ଚିତ୍ତଂ ଏୱଂ ଲହୁପରିୱତ୍ତନ୍ତି, ନ ତତ୍ଥ ସକ୍କା ଉତ୍ତରିଂ କାରଣଂ ୱତ୍ତୁଂ, ତେପି, ମହାରାଜ, ପାଟିହୀରା ସବ୍ବଞ୍ଞୁବୁଦ୍ଧାନଂ ଚିତ୍ତଂ ଉପାଦାୟ ଗଣନମ୍ପି ସଙ୍ଖମ୍ପି କଲମ୍ପି କଲଭାଗମ୍ପି ନ ଉପେନ୍ତି, ଆୱଜ୍ଜନପଟିବଦ୍ଧଂ, ମହାରାଜ, ଭଗୱତୋ ସବ୍ବଞ୍ଞୁତଞ୍ଞାଣଂ, ଆୱଜ୍ଜେତ୍ୱା ଯଦିଚ୍ଛକଂ ଜାନାତି।

''ଯଥା, ମହାରାଜ, ପୁରିସୋ ହତ୍ଥେ ଠପିତଂ ଯଂ କିଞ୍ଚି ଦୁତିୟେ ହତ୍ଥେ ଠପେୟ୍ୟ ୱିୱଟେନ ମୁଖେନ ୱାଚଂ ନିଚ୍ଛାରେୟ୍ୟ, ମୁଖଗତଂ ଭୋଜନଂ ଗିଲେୟ୍ୟ, ଉମ୍ମୀଲେତ୍ୱା ୱା ନିମୀଲେୟ୍ୟ, ନିମୀଲେତ୍ୱା ୱା ଉମ୍ମୀଲେୟ୍ୟ, ସମିଞ୍ଜିତଂ ୱା ବାହଂ ପସାରେୟ୍ୟ, ପସାରିତଂ ୱା ବାହଂ ସମିଞ୍ଜେୟ୍ୟ, ଚିରତରଂ ଏତଂ, ମହାରାଜ, ଲହୁତରଂ ଭଗୱତୋ ସବ୍ବଞ୍ଞୁତଞ୍ଞାଣଂ, ଲହୁତରଂ ଆୱଜ୍ଜନଂ, ଆୱଜ୍ଜେତ୍ୱା ଯଦିଚ୍ଛକଂ ଜାନାତି , ଆୱଜ୍ଜନୱିକଲମତ୍ତକେନ ନ ତାୱତା ବୁଦ୍ଧା ଭଗୱନ୍ତୋ ଅସବ୍ବଞ୍ଞୁନୋ ନାମ ହୋନ୍ତୀ''ତି।

''ଆୱଜ୍ଜନମ୍ପି , ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ପରିୟେସନାୟ କାତବ୍ବଂ, ଇଙ୍ଘ ମଂ ତତ୍ଥ କାରଣେନ ସଞ୍ଞାପେହୀ''ତି। ''ଯଥା, ମହାରାଜ, ପୁରିସସ୍ସ ଅଡ୍ଢସ୍ସ ମହଦ୍ଧନସ୍ସ ମହାଭୋଗସ୍ସ ପହୂତଜାତରୂପରଜତସ୍ସ ପହୂତୱିତ୍ତୂପକରଣସ୍ସ ପହୂତଧନଧଞ୍ଞସ୍ସ ସାଲିୱୀହିୟୱତଣ୍ଡୁଲତିଲମୁଗ୍ଗମାସପୁବ୍ବଣ୍ଣାପରଣ୍ଣସପ୍ପିତେଲନୱନୀତଖୀରଦଧିମଧୁଗୁଳଅଫାଣିତା ଚ ଖଳଓପିକୁମ୍ଭିପୀଠରକୋଟ୍ଟଭାଜନଗତା ଭୱେୟ୍ୟୁଂ, ତସ୍ସ ଚ ପୁରିସସ୍ସ ପାହୁନକୋ ଆଗଚ୍ଛେୟ୍ୟ ଭତ୍ତାରହୋ ଭତ୍ତାଭିକଙ୍ଖୀ, ତସ୍ସ ଚ ଗେହେ ଯଂ ରନ୍ଧଂ ଭୋଜନଂ, ତଂ ପରିନିଟ୍ଠିତଂ ଭୱେୟ୍ୟ, କୁମ୍ଭିତୋ ତଣ୍ଡୁଲେ ନୀହରିତ୍ୱା ଭୋଜନଂ ରନ୍ଧେୟ୍ୟ, ଅପି ଚ ଖୋ ସୋ, ମହାରାଜ, ତାୱତକେନ ଭୋଜନୱେକଲ୍ଲମତ୍ତକେନ ଅଧନୋ ନାମ କପଣୋ ନାମ ଭୱେୟ୍ୟା''ତି? ''ନ ହି, ଭନ୍ତେ, ଚକ୍କୱତ୍ତିରଞ୍ଞୋ ଘରେପି, ଭନ୍ତେ, ଅକାଲେ ଭୋଜନୱେକଲ୍ଲଂ ହୋତି, କିଂ ପନ ଗହପତିକସ୍ସା''ତି? ''ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ତଥାଗତସ୍ସ ଆୱଜ୍ଜନୱିକଲମତ୍ତକଂ ସବ୍ବଞ୍ଞୁତଞ୍ଞାଣଂ ଆୱଜ୍ଜେତ୍ୱା ଯଦିଚ୍ଛକଂ ଜାନାତି।

''ଯଥା ୱା ପନ, ମହାରାଜ, ରୁକ୍ଖୋ ଅସ୍ସ ଫଲିତୋ ଓଣତୱିନତୋ ପିଣ୍ଡିଭାରଭରିତୋ, ନ କିଞ୍ଚି ତତ୍ଥ ପତିତଂ ଫଲଂ ଭୱେୟ୍ୟ, ଅପି ନୁ ଖୋ ସୋ, ମହାରାଜ, ରୁକ୍ଖୋ ତାୱତକେନ ପତିତଫଲୱେକଲ୍ଲମତ୍ତକେନ ଅଫଲୋ ନାମ ଭୱେୟ୍ୟା''ତି? ''ନ ହି, ଭନ୍ତେ, ପତନପଟିବଦ୍ଧାନି ତାନି ରୁକ୍ଖଫଲାନି, ପତିତେ ଯଦିଚ୍ଛକଂ ଲଭତୀ''ତି। ''ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ତଥାଗତସ୍ସ ଆୱଜ୍ଜନପଟିବଦ୍ଧଂ ସବ୍ବଞ୍ଞୁତଞ୍ଞାଣଂ ଆୱଜ୍ଜେତ୍ୱା ଯଦିଚ୍ଛକଂ ଜାନାତୀ''ତି।

''ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ଆୱଜ୍ଜେତ୍ୱା ଆୱଜ୍ଜେତ୍ୱା ବୁଦ୍ଧୋ ଯଦିଚ୍ଛକଂ ଜାନାତୀ''ତି? ''ଆମ, ମହାରାଜ, ଭଗୱା ଆୱଜ୍ଜେତ୍ୱା ଆୱଜ୍ଜେତ୍ୱା ଯଦିଚ୍ଛକଂ ଜାନାତୀ''ତି।

''ଯଥା, ମହାରାଜ, ଚକ୍କୱତ୍ତୀ ରାଜା ଯଦା ଚକ୍କରତନଂ ସରତି 'ଉପେତୁ ମେ ଚକ୍କରତନ'ନ୍ତି, ସରିତେ ଚକ୍କରତନଂ ଉପେତି, ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ତଥାଗତୋ ଆୱଜ୍ଜେତ୍ୱା ଆୱଜ୍ଜେତ୍ୱା ଯଦିଚ୍ଛକଂ ଜାନାତୀ''ତି। ''ଦଳ୍ହଂ, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, କାରଣଂ, ବୁଦ୍ଧୋ ସବ୍ବଞ୍ଞୂ, ସମ୍ପଟିଚ୍ଛାମ ବୁଦ୍ଧୋ ସବ୍ବଞ୍ଞୂ''ତି।

ବୁଦ୍ଧସବ୍ବଞ୍ଞୁଭାୱପଞ୍ହୋ ଦୁତିଯୋ।

୩। ଦେୱଦତ୍ତପବ୍ବଜ୍ଜପଞ୍ହୋ

୩। ‘‘ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ଦେୱଦତ୍ତୋ କେନ ପବ୍ବାଜିତୋ’’ତି? ‘‘ଛ ଯିମେ, ମହାରାଜ, ଖତ୍ତିଯକୁମାରା ଭଦ୍ଦିଯୋ ଚ ଅନୁରୁଦ୍ଧୋ ଚ ଆନନ୍ଦୋ ଚ ଭଗୁ ଚ କିମିଲୋ [କିମ୍ବିଲୋ (ସୀ। ପୀ।) ମ। ନି। ୨।୧୬୬ ପସ୍ସିତବ୍ବଂ] ଚ ଦେୱଦତ୍ତୋ ଚ ଉପାଲିକପ୍ପକୋ ସତ୍ତମୋ ଅଭିସମ୍ବୁଦ୍ଧେ ସତ୍ଥରି ସକ୍ୟକୁଲାନନ୍ଦଜନନେ ଭଗୱନ୍ତଂ ଅନୁପବ୍ବଜନ୍ତା ନିକ୍ଖମିଂସୁ, ତେ ଭଗୱା ପବ୍ବାଜେସୀ’’ତି। ‘‘ନନୁ, ଭନ୍ତେ, ଦେୱଦତ୍ତେନ ପବ୍ବଜିତ୍ୱା ସଙ୍ଘୋ ଭିନ୍ନୋ’’ତି? ‘‘ଆମ, ମହାରାଜ, ଦେୱଦତ୍ତେନ ପବ୍ବଜିତ୍ୱା ସଙ୍ଘୋ ଭିନ୍ନୋ, ନ ଗିହୀ ସଙ୍ଘଂ ଭିନ୍ଦତି, ନ ଭିକ୍ଖୁନୀ, ନ ସିକ୍ଖମାନା, ନ ସାମଣେରୋ, ନ ସାମଣେରୀ ସଙ୍ଘଂ ଭିନ୍ଦତି, ଭିକ୍ଖୁ ପକତତ୍ତୋ ସମାନସଂୱାସକୋ ସମାନସୀମାଯଂ ଠିତୋ ସଙ୍ଘଂ ଭିନ୍ଦତୀତି। ସଙ୍ଘଭେଦକୋ, ଭନ୍ତେ, ପୁଗ୍ଗଲୋ କିଂ କମ୍ମଂ ଫୁସତୀ’’ତି? ‘‘କପ୍ପଟ୍ଠିତିକଂ, ମହାରାଜ, କମ୍ମଂ ଫୁସତୀ’’ତି।

‘‘କିଂ ପନ, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ବୁଦ୍ଧୋ ଜାନାତି ‘ଦେୱଦତ୍ତୋ ପବ୍ବଜିତ୍ୱା ସଙ୍ଘଂ ଭିନ୍ଦିସ୍ସତି, ସଙ୍ଘଂ ଭିନ୍ଦିତ୍ୱା କପ୍ପଂ ନିରଯେ ପଚ୍ଚିସ୍ସତୀ’’’ତି? ‘‘ଆମ, ମହାରାଜ, ତଥାଗତୋ ଜାନାତି ‘ଦେୱଦତ୍ତୋ ପବ୍ବଜିତ୍ୱା ସଙ୍ଘଂ ଭିନ୍ଦିସ୍ସତି, ସଙ୍ଘଂ ଭିନ୍ଦିତ୍ୱା କପ୍ପଂ ନିରଯେ ପଚ୍ଚିସ୍ସତୀ’’’ତି। ‘‘ଯଦି, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ବୁଦ୍ଧୋ ଜାନାତି ‘ଦେୱଦତ୍ତୋ ପବ୍ବଜିତ୍ୱା ସଙ୍ଘଂ ଭିନ୍ଦିସ୍ସତି, ସଙ୍ଘଂ ଭିନ୍ଦିତ୍ୱା କପ୍ପଂ ନିରଯେ ପଚ୍ଚିସ୍ସତୀ’ତି, ତେନ ହି, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ବୁଦ୍ଧୋ କାରୁଣିକୋ ଅନୁକମ୍ପକୋ ହିତେସୀ ସବ୍ବସତ୍ତାନଂ ଅହିତଂ ଅପନେତ୍ୱା ହିତମୁପଦହତୀତି ଯଂ ୱଚନଂ, ତଂ ମିଚ୍ଛା। ଯଦି ତଂ ଅଜାନିତ୍ୱା ପବ୍ବାଜେସି, ତେନ ହି ବୁଦ୍ଧୋ ଅସବ୍ବଞ୍ଞୂତି, ଅଯମ୍ପି ଉଭତୋ କୋଟିକୋ ପଞ୍ହୋ ତୱାନୁପ୍ପତ୍ତୋ, ୱିଜଟେହି ଏତଂ ମହାଜଟଂ, ଭିନ୍ଦ ପରାପୱାଦଂ, ଅନାଗତେ ଅଦ୍ଧାନେ ତଯା ସଦିସା ବୁଦ୍ଧିମନ୍ତୋ ଭିକ୍ଖୂ ଦୁଲ୍ଲଭା ଭୱିସ୍ସନ୍ତି, ଏତ୍ଥ ତୱ ବଲଂ ପକାସେହୀ’’ତି।

‘‘କାରୁଣିକୋ, ମହାରାଜ, ଭଗୱା ସବ୍ବଞ୍ଞୂ ଚ, କାରୁଞ୍ଞେନ, ମହାରାଜ, ଭଗୱା ସବ୍ବଞ୍ଞୁତଞ୍ଞାଣେନ ଦେୱଦତ୍ତସ୍ସ ଗତିଂ ଓଲୋକେନ୍ତୋ ଅଦ୍ଦସ ଦେୱଦତ୍ତଂ ଆପାଯିକଂ କମ୍ମଂ [ଅପରାପରିଯକମ୍ମଂ (ସୀ। ସ୍ଯା। ପୀ।)] ଆଯୂହିତ୍ୱା ଅନେକାନି କପ୍ପକୋଟିସତସହସ୍ସାନି ନିରଯେନ ନିରଯଂ ୱିନିପାତେନ ୱିନିପାତଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତଂ, ତଂ ଭଗୱା ସବ୍ବଞ୍ଞୁତଞ୍ଞାଣେନ ଜାନିତ୍ୱା ଇମସ୍ସ ଅପରିଯନ୍ତକତଂ କମ୍ମଂ ମମ ସାସନେ ପବ୍ବଜିତସ୍ସ ପରିଯନ୍ତକତଂ ଭୱିସ୍ସତି, ପୁରିମଂ ଉପାଦାଯ ପରିଯନ୍ତକତଂ ଦୁକ୍ଖଂ ଭୱିସ୍ସତି, ଅପବ୍ବଜିତୋପି ଅଯଂ ମୋଘପୁରିସୋ କପ୍ପଟ୍ଠିଯମେୱ କମ୍ମଂ ଆଯୂହିସ୍ସତୀତି କାରୁଞ୍ଞେନ ଦେୱଦତ୍ତଂ ପବ୍ବାଜେସୀ’’ତି।

‘‘ତେନ ହି, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ବୁଦ୍ଧୋ ୱଧିତ୍ୱା ତେଲେନ ମକ୍ଖେତି, ପପାତେ ପାତେତ୍ୱା ହତ୍ଥଂ ଦେତି, ମାରେତ୍ୱା ଜୀୱିତଂ ପରିଯେସତି, ଯଂ ସୋ ପଠମଂ ଦୁକ୍ଖଂ ଦତ୍ୱା ପଚ୍ଛା ସୁଖଂ ଉପଦହତୀ’’ତି? ‘‘ୱଧେତିପି, ମହାରାଜ, ତଥାଗତୋ ସତ୍ତାନଂ ହିତୱସେନ, ପାତେତିପି ସତ୍ତାନଂ ହିତୱସେନ, ମାରେତିପି ସତ୍ତାନଂ ହିତୱସେନ, ୱଧିତ୍ୱାପି, ମହାରାଜ, ତଥାଗତୋ ସତ୍ତାନଂ ହିତମେୱ ଉପଦହତି, ପାତେତ୍ୱାପି ସତ୍ତାନଂ ହିତମେୱ ଉପଦହତି, ମାରେତ୍ୱାପି ସତ୍ତାନଂ ହିତମେୱ ଉପଦହତି। ଯଥା, ମହାରାଜ, ମାତାପିତରୋ ନାମ ୱଧିତ୍ୱାପି ପାତଯିତ୍ୱାପି ପୁତ୍ତାନଂ ହିତମେୱ ଉପଦହନ୍ତି, ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ତଥାଗତୋ ୱଧେତିପି ସତ୍ତାନଂ ହିତୱସେନ, ପାତେତିପି ସତ୍ତାନଂ ହିତୱସେନ, ମାରେତିପି ସତ୍ତାନଂ ହିତୱସେନ, ୱଧିତ୍ୱାପି, ମହାରାଜ, ତଥାଗତୋ ସତ୍ତାନଂ ହିତମେୱ ଉପଦହତି, ପାତେତ୍ୱାପି ସତ୍ତାନଂ ହିତମେୱ ଉପଦହତି, ମାରେତ୍ୱାପି ସତ୍ତାନଂ ହିତମେୱ ଉପଦହତି, ଯେନ ଯେନ ଯୋଗେନ ସତ୍ତାନଂ ଗୁଣୱୁଡ୍ଢି ହୋତି, ତେନ ତେନ ଯୋଗେନ ସବ୍ବସତ୍ତାନଂ ହିତମେୱ ଉପଦହତି। ସଚେ, ମହାରାଜ, ଦେୱଦତ୍ତୋ ନ ପବ୍ବାଜେଯ୍ୟ, ଗିହିଭୂତୋ ସମାନୋ ନିରଯସଂୱତ୍ତନିକଂ ବହୁଂ ପାପକମ୍ମଂ କତ୍ୱା ଅନେକାନି କପ୍ପକୋଟିସତସହସ୍ସାନି ନିରଯେନ ନିରଯଂ ୱିନିପାତେନ ୱିନିପାତଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତୋ ବହୁଂ ଦୁକ୍ଖଂ ୱେଦଯିସ୍ସତି, ତଂ ଭଗୱା ଜାନମାନୋ କାରୁଞ୍ଞେନ ଦେୱଦତ୍ତଂ ପବ୍ବାଜେସି, ‘ମମ ସାସନେ ପବ୍ବଜିତସ୍ସ ଦୁକ୍ଖଂ ପରିଯନ୍ତକତଂ ଭୱିସ୍ସତୀ’ତି କାରୁଞ୍ଞେନ ଗରୁକଂ ଦୁକ୍ଖଂ ଲହୁକଂ ଅକାସି।

‘‘ଯଥା ୱା, ମହାରାଜ, ଧନଯସସିରିଞାତିବଲେନ ବଲୱା ପୁରିସୋ ଅତ୍ତନୋ ଞାତିଂ ୱା ମିତ୍ତଂ ୱା ରଞ୍ଞୋ ଗରୁକଂ ଦଣ୍ଡଂ ଧାରେନ୍ତଂ ଅତ୍ତନୋ ବହୁୱିସ୍ସତ୍ଥଭାୱେନ ସମତ୍ଥତାଯ ଗରୁକଂ ଦଣ୍ଡଂ ଲହୁକଂ ଅକାସି, ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଭଗୱା ବହୂନି କପ୍ପକୋଟିସତସହସ୍ସାନି ଦୁକ୍ଖଂ ୱେଦଯମାନଂ ଦେୱଦତ୍ତଂ ପବ୍ବାଜେତ୍ୱା ସୀଲସମାଧିପଞ୍ଞାୱିମୁତ୍ତିବଲସମତ୍ଥଭାୱେନ ଗରୁକଂ ଦୁକ୍ଖଂ ଲହୁକଂ ଅକାସି।

‘‘ଯଥା ୱା ପନ, ମହାରାଜ, କୁସଲୋ ଭିସକ୍କୋ ସଲ୍ଲକତ୍ତୋ ଗରୁକଂ ରୋଗଂ ବଲୱୋସଧବଲେନ ଲହୁକଂ କରୋତି, ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ବହୂନି କପ୍ପକୋଟିସତସହସ୍ସାନି ଦୁକ୍ଖଂ ୱେଦଯମାନଂ ଦେୱଦତ୍ତଂ ଭଗୱା ରୋଗଞ୍ଞୁତାଯ ପବ୍ବାଜେତ୍ୱା କାରୁଞ୍ଞବଲୋ ପତ୍ଥଦ୍ଧଧମ୍ମୋସଧବଲେନ

ଗରୁକଂ ଦୁକ୍ଖଂ ଲହୁକଂ ଅକାସି। ଅପି ନୁ ଖୋ ସୋ, ମହାରାଜ, ଭଗୱା ବହୁୱେଦନୀୟଂ ଦେୱଦତ୍ତଂ ଅପ୍ପୱେଦନୀୟଂ କରୋନ୍ତୋ କିଞ୍ଚି ଅପୁଞ୍ଞଂ ଆପଜ୍ଜେୟ୍ୟା''ତି? ''ନ କିଞ୍ଚି, ଭନ୍ତେ, ଅପୁଞ୍ଞଂ ଆପଜ୍ଜେୟ୍ୟ ଅନ୍ତମସୋ ଗଦ୍ରୂହନମତ୍ତମ୍ପୀ''ତି। ''ଇମମ୍ପି ଖୋ, ମହାରାଜ, କାରଣଂ ଅତ୍ଥତୋ ସମ୍ପଟିଚ୍ଛ, ଯେନ କାରଣେନ ଭଗୱା ଦେୱଦତ୍ତଂ ପବ୍ବାଜେସି।

''ଅପରମ୍ପି , ମହାରାଜ, ଉତ୍ତରିଂ କାରଣଂ ସୁଣୋହି, ଯେନ କାରଣେନ ଭଗୱା ଦେୱଦତ୍ତଂ ପବ୍ବାଜେସି। ଯଥା, ମହାରାଜ, ଚୋରଂ ଆଗୁଚାରିଂ ଗହେତ୍ୱା ରଞ୍ଞୋ ଦସ୍ସେୟ୍ୟୁଂ, 'ଅୟଂ ଖୋ, ଦେୱ, ଚୋରୋ ଆଗୁଚାରୀ, ଇମସ୍ସ ଯଂ ଇଚ୍ଛସି, ତଂ ଦଣ୍ଡଂ ପଣେହୀ'ତି। ତମେନଂ ରାଜା ଏୱଂ ୱଦେୟ୍ୟ 'ତେନ ହି , ଭଣେ, ଇମଂ ଚୋରଂ ବହିନଗରଂ ନୀହରିତ୍ୱା ଆଘାତନେ ସୀସଂ ଛିନ୍ଦଥା''ତି, 'ଏୱଂ ଦେୱା'ତି ଖୋ ତେ ରଞ୍ଞୋ ପଟିସ୍ସୁତ୍ୱା ତଂ ବହିନଗରଂ ନୀହରିତ୍ୱା ଆଘାତନଂ ନୟେୟ୍ୟୁଂ। ତମେନଂ ପସ୍ସେୟ୍ୟ କୋଚିଦେୱ ପୁରିସୋ ରଞ୍ଞୋ ସନ୍ତିକା ଲଦ୍ଧୱରୋ ଲଦ୍ଧୟସଧନଭୋଗୋ ଆଦେୟ୍ୟୱଚନୋ ବଲୱିଚ୍ଛିତକାରୀ, ସୋ ତସ୍ସ କାରୁଞ୍ଞଂ କତ୍ୱା ତେ ପୁରିସେ ଏୱଂ ୱଦେୟ୍ୟ 'ଅଲଂ, ଭୋ, କିଂ ତୁମ୍ହାକଂ ଇମସ୍ସ ସୀସଚ୍ଛେଦନେନ, ତେନ ହି ଭୋ ଇମସ୍ସ ହତ୍ଥଂ ୱା ପାଦଂ ୱା ଛିନ୍ଦିତ୍ୱା ଜୀୱିତଂ ରକ୍ଖଥ, ଅହମେତସ୍ସ କାରଣା ରଞ୍ଞୋ ସନ୍ତିକେ ପଟିୱଚନଂ କରିସ୍ସାମୀ'ତି। ତେ ତସ୍ସ ବଲୱତୋ ୱଚନେନ ତସ୍ସ ଚୋରସ୍ସ ହତ୍ଥଂ ୱା ପାଦଂ ୱା ଛିନ୍ଦିତ୍ୱା ଜୀୱିତଂ ରକ୍ଖେୟ୍ୟୁଂ। ଅପି ନୁ ଖୋ ସୋ, ମହାରାଜ, ପୁରିସୋ ଏୱଂ କାରୀ ତସ୍ସ ଚୋରସ୍ସ କିଚ୍ଚକାରୀ ଅସ୍ସା''ତି? ''ଜୀୱିତଦାୟକୋ ସୋ, ଭନ୍ତେ, ପୁରିସୋ ତସ୍ସ ଚୋରସ୍ସ, ଜୀୱିତେ ଦିନ୍ନେ କିଂ ତସ୍ସ ଅକତଂ ନାମ ଅତ୍ଥୀ''ତି? ''ଯା ପନ ହତ୍ଥପାଦଚ୍ଛେଦନେ ୱେଦନା, ସୋ ତାୟ ୱେଦନାୟ କିଞ୍ଚି ଅପୁଞ୍ଞଂ ଆପଜ୍ଜେୟ୍ୟା''ତି? ''ଅତ୍ତନୋ କତେନ ସୋ, ଭନ୍ତେ, ଚୋରୋ ଦୁକ୍ଖୱେଦନଂ ୱେଦୟତି, ଜୀୱିତଦାୟକୋ ପନ ପୁରିସୋ ନ କିଞ୍ଚି ଅପୁଞ୍ଞଂ ଆପଜ୍ଜେୟ୍ୟା''ତି। ''ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଭଗୱା କାରୁଞ୍ଞେନ ଦେୱଦତ୍ତଂ ପବ୍ବାଜେସି 'ମମ ସାସନେ ପବ୍ବଜିତସ୍ସ ଦୁକ୍ଖଂ ପରିୟନ୍ତକତଂ ଭୱିସ୍ସତୀ'ତି। ପରିୟନ୍ତକତଞ୍ଚ, ମହାରାଜ, ଦେୱଦତ୍ତସ୍ସ ଦୁକ୍ଖଂ, ଦେୱଦତ୍ତୋ, ମହାରାଜ, ମରଣକାଲେ –

'''ଇମେହି ଅଟ୍ଠୀହି ତମଗ୍ଗପୁଗ୍ଗଲଂ, ଦେୱାତିଦେୱଂ ନରଦମ୍ମସାରଥିଂ;

ସମନ୍ତଚକ୍ଖୁଂ ସତପୁଞ୍ଞଲକ୍ଖଣଂ, ପାଣେହି ବୁଦ୍ଧଂ ସରଣଂ ଉପେମୀ'ତି।

''ପାଣୁପେତଂ ସରଣମଗମାସି। ଦେୱଦତ୍ତୋ, ମହାରାଜ, ଛ କୋଟ୍ଠାସେ କତେ କପ୍ପେ ଅତିକ୍କନ୍ତେ ପଠମକୋଟ୍ଠାସେ ସଙ୍ଘଂ ଭିନ୍ଦି, ପଞ୍ଚ କୋଟ୍ଠାସେ ନିରୟେ ପଚ୍ଚିତ୍ୱା ତତୋ ମୁଚ୍ଚିତ୍ୱା ଅଟ୍ଠିସ୍ସରୋ ନାମ ପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧୋ ଭୱିସ୍ସତି। ଅପି ନୁ ଖୋ ସୋ, ମହାରାଜ, ଭଗୱା ଏୱଂ କାରୀ ଦେୱଦତ୍ତସ୍ସ କିଚ୍ଚକାରୀ ଅସ୍ସା''ତି? ''ସବ୍ବଦଦୋ, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ତଥାଗତୋ ଦେୱଦତ୍ତସ୍ସ, ଯଂ ତଥାଗତୋ ଦେୱଦତ୍ତଂ ପଚ୍ଚେକବୋଧିଂ ପାପେସ୍ସତି, କିଂ ତଥାଗତେନ ଦେୱଦତ୍ତସ୍ସ ଅକତଂ ନାମ ଅତ୍ଥୀ''ତି? ''ଯଂ ପନ, ମହାରାଜ, ଦେୱଦତ୍ତୋ ସଙ୍ଘଂ ଭିନ୍ଦିତ୍ୱା ନିରୟେ ଦୁକ୍ଖୱେଦନଂ ୱେଦୟତି, ଅପି ନୁ ଖୋ ଭଗୱା ତତୋନିଦାନଂ କିଞ୍ଚି ଅପୁଞ୍ଞଂ ଆପଜ୍ଜେୟ୍ୟା''ତି? ''ନ ହି, ଭନ୍ତେ, ଅତ୍ତନା କତେନ, ଭନ୍ତେ, ଦେୱଦତ୍ତୋ କପ୍ପଂ ନିରୟେ ପଚ୍ଚତି, ଦୁକ୍ଖପରିୟନ୍ତକାରକୋ ସତ୍ଥା ନ କିଞ୍ଚି ଅପୁଞ୍ଞଂ ଆପଜ୍ଜତୀ''ତି। ''ଇମମ୍ପି ଖୋ, ତ୍ୱଂ ମହାରାଜ, କାରଣଂ ଅତ୍ଥତୋ ସମ୍ପଟିଚ୍ଛ, ଯେନ କାରଣେନ ଭଗୱା ଦେୱଦତ୍ତଂ ପବ୍ବାଜେସି।

''ଅପରମ୍ପି, ମହାରାଜ, ଉତ୍ତରିଂ କାରଣଂ ସୁଣୋହି, ଯେନ କାରଣେନ ଭଗୱା ଦେୱଦତ୍ତଂ ପବ୍ବାଜେସି । ଯଥା, ମହାରାଜ, କୁସଲୋ ଭିସକ୍କୋ ସଲ୍ଲକତ୍ତୋ ୱାତପିତ୍ତସେମ୍ହସନ୍ନିପାତୋତୁପରିଣାମୱିସମପରିହାରଓପକ୍କମିକୋପକ୍କନ୍ତଂ ପୂତିକୁଣପଦୁଗ୍ଗନ୍ଧାଭିସଞ୍ଛନ୍ନଂ ଅନ୍ତୋସଲ୍ଲଂ ସୁସିରଗତଂ ପୁବ୍ବରୁହିରସମ୍ପୁଣ୍ଣଂ ୱଣଂ ୱୂପସମେନ୍ତୋ ୱଣମୁଖଂ କକ୍ଖଳଅତିଖିଣଖାରକଟୁକେନ ଭେସଜ୍ଜେନ ଅନୁଲିମ୍ପତି ପରିପଚ୍ଚନାୟ, ପରିପଚ୍ଚିତ୍ୱା ମୁଦୁଭାୱମୁପଗତଂ ସତ୍ଥେନ ୱିକନ୍ତୟିତ୍ୱା ଡହତି ସଲାକାୟ, ଦଡ୍ଢେ ଖାରଲୱଣଂ ଦେତି, ଭେସଜ୍ଜେନ ଅନୁଲିମ୍ପତି ୱଣରୁହନାୟ ବ୍ୟାଧିତସ୍ସ ସୋତ୍ଥିଭାୱମନୁପ୍ପତ୍ତିୟା, ଅପି ନୁ ଖୋ ସୋ, ମହାରାଜ, ଭିସକ୍କୋ ସଲ୍ଲକତ୍ତୋ ଅହିତଚିତ୍ତୋ ଭେସଜ୍ଜେନ ଅନୁଲିମ୍ପତି, ସତ୍ଥେନ ୱିକନ୍ତେତି, ଡହତି ସଲାକାୟ, ଖାରଲୱଣଂ ଦେତୀ''ତି? ''ନ ହି, ଭନ୍ତେ, ହିତଚିତ୍ତୋ ସୋତ୍ଥିକାମୋ ତାନି କିରିୟାନି କରୋତୀ''ତି। ''ଯା ପନସ୍ସ ଭେସଜ୍ଜକିରିୟାକରଣେନ ଉପ୍ପନ୍ନା ଦୁକ୍ଖୱେଦନା, ତତୋନିଦାନଂ ସୋ ଭିସକ୍କୋ ସଲ୍ଲକତ୍ତୋ କିଞ୍ଚି ଅପୁଞ୍ଞଂ ଆପଜ୍ଜେୟ୍ୟା''ତି? ''ହିତଚିତ୍ତୋ, ଭନ୍ତେ, ସୋତ୍ଥିକାମୋ ଭିସକ୍କୋ ସଲ୍ଲକତ୍ତୋ ତାନି କିରିୟାନି କରୋତି, କିଂ ସୋ ତତୋନିଦାନଂ ଅପୁଞ୍ଞଂ ଆପଜ୍ଜେୟ୍ୟ, ସଗ୍ଗଗାମୀ ସୋ, ଭନ୍ତେ, ଭିସକ୍କୋ ସଲ୍ଲକତ୍ତୋ''ତି। ''ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, କାରୁଞ୍ଞେନ ଭଗୱା ଦେୱଦତ୍ତଂ ପବ୍ବାଜେସି ଦୁକ୍ଖପରିମୁତ୍ତିୟା।

''ଅପରମ୍ପି, ମହାରାଜ, ଉତ୍ତରିଂ କାରଣଂ ସୁଣୋହି, ଯେନ କାରଣେନ ଭଗୱା ଦେୱଦତ୍ତଂ ପବ୍ବାଜେସି। ଯଥା, ମହାରାଜ, ପୁରିସୋ କଣ୍ଟକେନ ୱିଦ୍ଧୋ ଅସ୍ସ, ଅଥଞ୍ଞତରୋ ପୁରିସୋ ତସ୍ସ ହିତକାମୋ ସୋତ୍ଥିକାମୋ ତିଣ୍ହେନ କଣ୍ଟକେନୱା ସତ୍ଥମୁଖେନ ୱା ସମନ୍ତତୋ ଛିନ୍ଦିତ୍ୱା ପଗ୍ଘରନ୍ତେନ ଲୋହିତେନ ତଂ କଣ୍ଟକଂ ନୀହରେୟ୍ୟ, ଅପି ନୁ ଖୋ ସୋ, ମହାରାଜ, ପୁରିସୋ ଅହିତକାମୋ ତଂ କଣ୍ଟକଂ ନୀହରତୀ''ତି? ''ନ ହି, ଭନ୍ତେ, ହିତକାମୋ ସୋ,

ଭନ୍ତେ, ପୁରିସୋ ସୋତ୍ଥିକାମୋ ତଂ କଣ୍ଟକଂ ନୀହରତି। ସଚେ ସୋ, ଭନ୍ତେ, ତଂ କଣ୍ଟକଂ ନ ନୀହରେୟ୍ୟ, ମରଣଂ ୱା ସୋ ତେନ ପାପୁଣେୟ୍ୟ ମରଣମତ୍ତଂ ୱା ଦୁକ୍ଖ''ନ୍ତି। ''ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ତଥାଗତୋ କାରୁଞ୍ଞେନ ଦେୱଦତ୍ତଂ ପବ୍ବାଜେସି ଦୁକ୍ଖପରିମୁତ୍ତିୟା। ସଚେ ମହାରାଜ, ଭଗୱା ଦେୱଦତ୍ତଂ ନ ପବ୍ବାଜେୟ୍ୟ, କପ୍ପକୋଟିସତସହସ୍ସମ୍ପି ଦେୱଦତ୍ତୋ ଭୱପରମ୍ପରାୟ ନିରୟେ ପଚ୍ଚେୟ୍ୟା''ତି।

''ଅନୁସୋତଗାମିଂ, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ଦେୱଦତ୍ତଂ ତଥାଗତୋ ପଟିସୋତଂ ପାପେସି, ୱିପଥପଟିପନ୍ନଂ ଦେୱଦତ୍ତଂ ପଥେ ପଟିପାଦେସି, ପପାତେ ପତିତସ୍ସ ଦେୱଦତ୍ତସ୍ସ ପତିଟ୍ଠଂ ଅଦାସି, ୱିସମଗତଂ ଦେୱଦତ୍ତଂ ତଥାଗତୋ ସମଂ ଆରୋପେସି, ଇମେ ଚ, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ହେତୂ ଇମାନି ଚ କାରଣାନି ନ ସକ୍କା ଅଞ୍ଞେନ ସନ୍ଦସ୍ସେତୁଂ ଅଞ୍ଞତ୍ର ତୱାଦିସେନ ବୁଦ୍ଧିମତା''ତି।

ଦେୱଦତ୍ତପବ୍ବଜ୍ଜପଞ୍ହୋ ତତିୟୋ।

୪। ପଥୱିଚଲନପଞ୍ହୋ

୪। ''ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ଭାସିତମ୍ପେତଂ ଭଗୱତା – 'ଅଟ୍ଠିମେ, ଭିକ୍ଖୱେ [ଅଟ୍ଠିମେ ଆନନ୍ଦ (ଅ। ନି। ୮।୭୦)], ହେତୂ ଅଟ୍ଠ ପଚ୍ଚୟା ମହତୋ ଭୂମିଚାଲସ୍ସ ପାତୁଭାୱାୟା'ତି। ଅସେସୱଚନଂ ଇଦଂ, ନିସ୍ସେସୱଚନଂ ଇଦଂ, ନିପ୍ପରିୟାୟୱଚନଂ ଇଦଂ, ନତ୍ଥଞ୍ଞୋ ନୱମୋ ହେତୁ ମହତୋ ଭୂମିଚାଲସ୍ସ ପାତୁଭାୱାୟ। ଯଦି, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ଅଞ୍ଞୋ ନୱମୋ ହେତୁ ଭୱେୟ୍ୟ ମହତୋ ଭୂମିଚାଲସ୍ସ ପାତୁଭାୱାୟ, ତମ୍ପି ହେତୁଂ ଭଗୱା କଥେୟ୍ୟ। ଯସ୍ମା ଚ ଖୋ, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ନତ୍ଥଞ୍ଞୋ ନୱମୋ ହେତୁ ମହତୋ ଭୂମିଚାଲସ୍ସ ପାତୁଭାୱାୟ, ତସ୍ମା ଅନାଚିକ୍ଖିତୋ ଭଗୱତା, ଅୟଞ୍ଚ ନୱମୋ ହେତୁ ଦିସ୍ସତି ମହତୋ ଭୂମିଚାଲସ୍ସ ପାତୁଭାୱାୟ, ଯଂ ୱେସ୍ସନ୍ତରେନ ରଞ୍ଞା ମହାଦାନେ ଦୀୟମାନେ ସତ୍ତକ୍ଖତ୍ତୁଂ ମହାପଥୱୀ କମ୍ପିତାତି। ଯଦି, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ଅଟ୍ଠେୱ ହେତୂ ଅଟ୍ଠ ପଚ୍ଚୟା ମହତୋ ଭୂମିଚାଲସ୍ସ ପାତୁଭାୱାୟ, ତେନ ହି ୱେସ୍ସନ୍ତରେନ ରଞ୍ଞା ମହାଦାନେ ଦୀୟମାନେ ସତ୍ତକ୍ଖତ୍ତୁଂ ମହାପଥୱୀ କମ୍ପିତାତି ଯଂ ୱଚନଂ, ତଂ ମିଚ୍ଛା। ଯଦି ୱେସ୍ସନ୍ତରେନ ରଞ୍ଞା ମହାଦାନେ ଦୀୟମାନେ ସତ୍ତକ୍ଖତ୍ତୁଂ ମହାପଥୱୀ କମ୍ପିତା, ତେନ ହି ଅଟ୍ଠେୱ ହେତୂ ଅଟ୍ଠ ପଚ୍ଚୟା ମହତୋ ଭୂମିଚାଲସ୍ସ ପାତୁଭାୱାୟାତି ତମ୍ପି ୱଚନଂ ମିଚ୍ଛା। ଅୟମ୍ପି ଉଭତୋ କୋଟିକୋ ପଞ୍ହୋ ସୁଖୁମୋ ଦୁନ୍ନିୱେଠିୟୋ ଅନ୍ଧକରଣୋ ଚେୱ ଗମ୍ଭୀରୋ ଚ, ସୋ ତୱାନୁପ୍ପତ୍ତୋ, ନେସୋ ଅଞ୍ଞେନ ଇତ୍ତରପଞ୍ଞେନ ସକ୍କା ୱିସଜ୍ଜେତୁଂ ଅଞ୍ଞତ୍ର ତୱାଦିସେନ ବୁଦ୍ଧିମତା''ତି।

''ଭାସିତମ୍ପେତଂ, ମହାରାଜ, ଭଗୱତା – 'ଅଟ୍ଠିମେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ହେତୂ ଅଟ୍ଠ ପଚ୍ଚୟା ମହତୋ ଭୂମିଚାଲସ୍ସ ପାତୁଭାୱାୟା'ତି। ଯଂ ୱେସ୍ସନ୍ତରେନ ରଞ୍ଞା ମହାଦାନେ ଦୀୟମାନେ ସତ୍ତକ୍ଖତ୍ତୁଂ ମହାପଥୱୀ କମ୍ପିତା, ତଞ୍ଚ ପନ ଅକାଲିକଂ କଦାଚୁପ୍ପତ୍ତିକଂ ଅଟ୍ଠହି ହେତୂହି ୱିପ୍ପମୁତ୍ତଂ, ତସ୍ମା ଅଗଣିତଂ ଅଟ୍ଠହି ହେତୂହି।

''ଯଥା, ମହାରାଜ, ଲୋକେ ତୟୋ ଯେୱ ମେଘା ଗଣୀୟନ୍ତି ୱସ୍ସିକୋ ହେମନ୍ତିକୋ ପାୱୁସକୋତି। ଯଦି ତେ ମୁଞ୍ଚିତ୍ୱା ଅଞ୍ଞୋ ମେଘୋ ପୱସ୍ସତି, ନ ସୋ ମେଘୋ ଗଣୀୟତି ସମ୍ମତେହି ମେଘେହି, ଅକାଲମେଘୋତ୍ୱେୱ ସଙ୍ଖଂ ଗଚ୍ଛତି। ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ୱେସ୍ସନ୍ତରେନ ରଞ୍ଞା ମହାଦାନେ ଦୀୟମାନେ ଯଂ ସତ୍ତକ୍ଖତ୍ତୁଂ ମହାପଥୱୀ କମ୍ପିତା, ଅକାଲିକଂ ଏତଂ କଦାଚୁପ୍ପତ୍ତିକଂ ଅଟ୍ଠହି ହେତୂହି ୱିପ୍ପମୁତ୍ତଂ, ନ ତଂ ଗଣୀୟତି ଅଟ୍ଠହି ହେତୂହି।

''ଯଥା ୱା ପନ, ମହାରାଜ, ହିମୱନ୍ତା ପବ୍ବତା ପଞ୍ଚ ନଦିସତାନି ସନ୍ଦନ୍ତି, ତେସଂ, ମହାରାଜ, ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ନଦିସତାନଂ ଦସେୱ ନଦିୟୋ ନଦିଗଣନାୟ ଗଣୀୟନ୍ତି। ସେୟ୍ୟଥୀଦଂ, ଗଙ୍ଗା ଯମୁନା ଅଚିରୱତୀ ସରଭୂ ମହୀ ସିନ୍ଧୁ ସରସ୍ସତୀ ୱେତ୍ରୱତୀ ୱୀତଂସା ଚନ୍ଦଭାଗାତି, ଅୱସେସା ନଦିୟୋ ନଦିଗଣନାୟ ଅଗଣିତା। କିଂ କାରଣା? ନ ତା ନଦିୟୋ ଧୁୱସଲିଲା। ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ୱେସ୍ସନ୍ତରେନ ରଞ୍ଞା ମହାଦାନେ ଦୀୟମାନେ ଯଂ ସତ୍ତକ୍ଖତ୍ତୁଂ ମହାପଥୱୀ କମ୍ପିତା, ଅକାଲିକଂ ଏତଂ କଦାଚୁପ୍ପତ୍ତିକଂ ଅଟ୍ଠହି ହେତୂହି ୱିପ୍ପମୁତ୍ତଂ, ନ ତଂ ଗଣୀୟତି ଅଟ୍ଠହି ହେତୂହି।

''ଯଥା ୱା ପନ, ମହାରାଜ, ରଞ୍ଞୋ ସତମ୍ପି ଦ୍ୱିସତମ୍ପି ତିସତମ୍ପି ଅମଚ୍ଚା ହୋନ୍ତି, ତେସଂ ଛ ଯେୱ ଜନା ଅମଚ୍ଚଗଣନାୟ ଗଣୀୟନ୍ତି। ସେୟ୍ୟଥୀଦଂ, ସେନାପତି ପୁରୋହିତୋ ଅକ୍ଖଦସ୍ସୋ ଭଣ୍ଡାଗାରିକୋ ଛତ୍ତଗ୍ଗାହକୋ ଖଗ୍ଗଗ୍ଗାହକୋ। ଏତେ ଯେୱ ଅମଚ୍ଚଗଣନାୟ ଗଣୀୟନ୍ତି। କିଂ କାରଣା? ଯୁତ୍ତତ୍ତା ରାଜଗୁଣେହି, ଅୱସେସା ଅଗଣିତା, ସବ୍ବେ ଅମଚ୍ଚାତ୍ୱେୱ ସଙ୍ଖଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତି । ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ୱେସ୍ସନ୍ତରେନ ରଞ୍ଞା ମହାଦାନେ ଦୀୟମାନେ ଯଂ ସତ୍ତକ୍ଖତ୍ତୁଂ ମହାପଥୱୀ କମ୍ପିତା, ଅକାଲିକଂ ଏତଂ କଦାଚୁପ୍ପତ୍ତିକଂ ଅଟ୍ଠହି ହେତୂହି ୱିପ୍ପମୁତ୍ତଂ, ନ ତଂ ଗଣୀୟତି ଅଟ୍ଠହି ହେତୂହି।

''ସୁୟ୍ୟତି ନୁ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଏତରହି ଜିନସାସନେ କତାଧିକାରାନଂ ଦିଟ୍ଠଧମ୍ମସୁଖୱେଦନୀୟକମ୍ମଂ, କିତ୍ତି ଚ ଯେସଂ ଅବ୍ଭୁଗ୍ଗତା ଦେୱମନୁସ୍ସେସୂ''ତି? ''ଆମ, ଭନ୍ତେ, ସୁୟ୍ୟତି ଏତରହି ଜିନସାସନେ କତାଧିକାରାନଂ ଦିଟ୍ଠଧମ୍ମସୁଖୱେଦନୀୟକମ୍ମଂ, କିତ୍ତି ଚ ଯେସଂ ଅବ୍ଭୁଗ୍ଗତା ଦେୱମନୁସ୍ସେସୁ ସତ୍ତ

ଜନାତି’’। ‘‘କେ ଚ ତେ, ମହାରାଜା’’ତି? ‘‘ସୁମନୋ ଚ, ଭନ୍ତେ, ମାଲାକାରୋ, ଏକସାଟକୋ ଚ ବ୍ରାହ୍ମଣୋ, ପୁଣ୍ଣୋ ଚ ଭତକୋ, ମଲ୍ଲିକା ଚ ଦେୱୀ, ଗୋପାଲମାତା ଚ ଦେୱୀ, ସୁପ୍ପିୟା ଚ ଉପାସିକା, ପୁଣ୍ଣା ଚ ଦାସୀତି ଇମେ ସତ୍ତ ଦିଟ୍ଠଧମ୍ମସୁଖୱେଦନୀୟା ସତ୍ତା, କିତ୍ତି ଚ ଇମେସଂ ଅବ୍ଭୁଗ୍ଗତା ଦେୱମନୁସ୍ସେସୂ’’ତି।

‘‘ଅପରେପି ସୁଯ୍ୟନ୍ତି ନୁ ଖୋ ଅତୀତେ ମାନୁସକେନେୱ ସରୀରଦେହେନ ତିଦସଭୱନଂ ଗତା’’ତି? ‘‘ଆମ, ଭନ୍ତେ, ସୁଯ୍ୟନ୍ତୀ’’ତି। ‘‘କେ ଚ ତେ, ମହାରାଜା’’ତି? ‘‘ଗୁତ୍ତିଲୋ ଚ ଗନ୍ଧବ୍ବୋ, ସାଧୀନୋ ଚ ରାଜା, ନିମି ଚ ରାଜା, ମନ୍ଧାତା ଚ ରାଜାତି ଇମେ ଚତୁରୋ ଜନା ସୁଯ୍ୟନ୍ତି, ତେନେୱ ମାନୁସକେନ ସରୀରଦେହେନ ତିଦସଭୱନଂ ଗତା’’ତି। ‘‘ସୁଚିରମ୍ପି କତଂ ସୁଯ୍ୟତି ସୁକତଦୁକ୍କଟନ୍ତି? ସୁତପୁବ୍ବଂ ପନ ତୟା, ମହାରାଜ, ଅତୀତେ ୱା ଅଦ୍ଧାନେ ୱତ୍ତମାନେ ୱା ଅଦ୍ଧାନେ ଇତ୍ଥନ୍ନାମସ୍ସ ଦାନେ ଦୀୟମାନେ ସକିଂ ୱା ଦ୍ୱିକ୍ଖତ୍ତୁଂ ୱା ତିକ୍ଖତ୍ତୁଂ ୱା ମହାପଥୱୀ କମ୍ପିତା’’ତି? ‘‘ନ ହି ଭନ୍ତେ’’ତି। ‘‘ଅତ୍ଥି ମେ, ମହାରାଜ, ଆଗମୋ ଅଧିଗମୋ ପରିୟତ୍ତି ସୱନଂ ସିକ୍ଖାବଲଂ ସୁସ୍ସୂସା ପରିପୁଚ୍ଛା ଆଚରିୟୁପାସନଂ, ମୟାପି ନ ସୁତପୁବ୍ବଂ ‘ଇତ୍ଥନ୍ନାମସ୍ସ ଦାନେ ଦୀୟମାନେ ସକିଂ ୱା ଦ୍ୱିକ୍ଖତ୍ତୁଂ ୱା ତିକ୍ଖତ୍ତୁଂ ୱା ମହାପଥୱୀ କମ୍ପିତା’ତି ଠପେତ୍ୱା ୱେସ୍ସନ୍ତରସ୍ସ ରାଜୱସଭସ୍ସ ଦାନୱରଂ । ଭଗୱତୋ ଚ, ମହାରାଜ, କସ୍ସପସ୍ସ, ଭଗୱତୋ ଚ ସକ୍ୟମୁନିନୋତି ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ବୁଦ୍ଧାନଂ ଅନ୍ତରେ ଗଣନପଥଂ ୱୀତିୱତ୍ତା ୱସ୍ସକୋଟିୟୋ ଅତିକ୍କନ୍ତା, ତତ୍ଥପି ମେ ସୱନଂ ନତ୍ଥି ‘ଇତ୍ଥନ୍ନାମସ୍ସ ଦାନେ ଦୀୟମାନେ ସକିଂ ୱା ଦ୍ୱିକ୍ଖତ୍ତୁଂ ୱା ତିକ୍ଖତ୍ତୁଂ ୱା ମହାପଥୱୀ କମ୍ପିତା’ତି। ନ, ମହାରାଜ, ତାୱତକେନ ୱୀରିୟେନ ତାୱତକେନ ପରକ୍କମେନ ମହାପଥୱୀ କମ୍ପତି, ଗୁଣଭାରଭରିତା, ମହାରାଜ, ସବ୍ବସୋଚେୟ୍ୟକିରିୟଗୁଣଭାରଭରିତା ଧାରେତୁଂ ନ ୱିସହନ୍ତୀ ମହାପଥୱୀ ଚଲତି କମ୍ପତି ପୱେଧତି।

‘‘ଯଥା, ମହାରାଜ, ସକଟସ୍ସ ଅତିଭାରଭରିତସ୍ସ ନାଭିୟୋ ଚ ନେମିୟୋ ଚ ଫଲନ୍ତି ଅକ୍ଖୋ ଭିଜ୍ଜତି, ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ସବ୍ବସୋଚେୟ୍ୟକିରିୟଗୁଣଭାରଭରିତା ମହାପଥୱୀ ଧାରେତୁଂ ନ ୱିସହନ୍ତୀ ଚଲତି କମ୍ପତି ପୱେଧତି।

‘‘ଯଥା ୱା ପନ, ମହାରାଜ, ଗଗନଂ ଅନିଲଜଲୱେଗସଞ୍ଛାଦିତଂ ଉସ୍ସନ୍ନଜଲଭାରଭରିତଂ ଅତିୱାତେନ ଫୁଟିତତ୍ତା ନଦତି ରୱତି ଗଳଗଳାୟତି, ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ମହାପଥୱୀ ରଞ୍ଞୋ ୱେସ୍ସନ୍ତରସ୍ସ ଦାନବଲୱିପୁଲୌସ୍ସନ୍ନଭାରଭରିତା ଧାରେତୁଂ ନ ୱିସହନ୍ତୀ ଚଲତି କମ୍ପତି ପୱେଧତି। ନ ହି, ମହାରାଜ, ରଞ୍ଞୋ ୱେସ୍ସନ୍ତରସ୍ସ ଚିତ୍ତଂ ରାଗୱସେନ ପୱତ୍ତତି, ନ ଦୋସୱସେନ ପୱତ୍ତତି, ନ ମୋହୱସେନ ପୱତ୍ତତି, ନ ମାନୱସେନ ପୱତ୍ତତି, ନ ଦିଟ୍ଠିୱସେନ ପୱତ୍ତତି, ନ କିଲେସୱସେନ ପୱତ୍ତତି, ନ ୱିତକ୍କୱସେନ ପୱତ୍ତତି, ନ ଅରତିୱସେନ ପୱତ୍ତତି, ଅଥ ଖୋ ଦାନୱସେନ ବହୁଲଂ ପୱତ୍ତତି ‘କିନ୍ତି ଅନାଗତା ଯାଚକା ମମ ସନ୍ତିକେ ଆଗଚ୍ଛେୟ୍ୟୁଂ, ଆଗତା ଚ ଯାଚକା ଯଥାକାମଂ ଲଭିତ୍ୱା ଅତ୍ତମନା ଭୱେୟ୍ୟୁ’ନ୍ତି ସତତଂ ସମିତଂ ଦାନଂ ପତି ମାନସଂ ଠପିତଂ ହୋତି। ରଞ୍ଞୋ, ମହାରାଜ, ୱେସ୍ସନ୍ତରସ୍ସ ସତତଂ ସମିତଂ ଦସସୁ ଠାନେସୁ ମାନସଂ ଠପିତଂ ହୋତି ଦମେ ସମେ ଖନ୍ତିୟଂ ସଂୱରେ ଯମେ ନିୟମେ ଅକ୍କୋଧେ ଅୱିହିଂସାୟଂ ସଚ୍ଚେ ସୋଚେୟ୍ୟେ। ରଞ୍ଞୋ, ମହାରାଜ, ୱେସ୍ସନ୍ତରସ୍ସ କାମେସନା ପହୀନା, ଭୱେସନା ପଟିପ୍ପସ୍ସଦ୍ଧା, ବ୍ରହ୍ମଚରିୟେସନାୟ ଯେୱ ଉସ୍ସୁକ୍କଂ ଆପନ୍ନୋ, ରଞ୍ଞୋ, ମହାରାଜ, ୱେସ୍ସନ୍ତରସ୍ସ ଅତ୍ତରକ୍ଖା [ପରରକ୍ଖାୟ (ସୀ। ପୀ।)] ପହୀନା, ସବ୍ବସତ୍ତରକ୍ଖାୟ ଉସ୍ସୁକ୍କଂ ଆପନ୍ନୋ ‘କିନ୍ତି ଇମେ ସତ୍ତା ସମଗ୍ଗା ଅସ୍ସୁ ଅରୋଗା ସଧନା ଦୀଘାୟୁକା’ତି ବହୁଲଂ ଯେୱ ମାନସଂ ପୱତ୍ତତି। ଦଦମାନୋ ଚ, ମହାରାଜ, ୱେସ୍ସନ୍ତରୋ ରାଜା ତଂ ଦାନଂ ନ ଭୱସମ୍ପତ୍ତିହେତୁ ଦେତି, ନ ଧନହେତୁ ଦେତି, ନ ପଟିଦାନହେତୁ ଦେତି, ନ ଉପଲାପନହେତୁ ଦେତି, ନ ଆୟୁହେତୁ ଦେତି, ନ ୱଣ୍ଣହେତୁ ଦେତି, ନ ସୁଖହେତୁ ଦେତି, ନ ବଲହେତୁ ଦେତି, ନ ଯସହେତୁ ଦେତି, ନ ପୁତ୍ତହେତୁ ଦେତି, ନ ଧୀତୁହେତୁ ଦେତି, ଅଥ ଖୋ ସବ୍ବଞ୍ଞୁତଞାଣହେତୁ ସବ୍ବଞ୍ଞୁତଞାଣରତନସ୍ସ କାରଣା ଏୱରୂପେ ଅତୁଲୱିପୁଲାନୁତ୍ତରେ ଦାନୱରେ ଅଦାସି, ସବ୍ବଞ୍ଞୁତଂ ପତ୍ତୋ ଚ ଇମଂ ଗାଥଂ ଅଭାସି –

‘‘‘ଜାଲିଂ କଣ୍ହାଜିନଂ ଧୀତଂ, ମଦ୍ଦିଦେୱିଂ ପତିବ୍ବତଂ;

ଚଜମାନୋ ନ ଚିନ୍ତେସିଂ, ବୋଧିୟା ଯେୱ କାରଣା’ତି।

‘‘ୱେସ୍ସନ୍ତରୋ, ମହାରାଜ, ରାଜା ଅକ୍କୋଧେନ କୋଧଂ ଜିନାତି, ଅସାଧୁଂ ସାଧୁନା ଜିନାତି, କଦରିୟଂ ଦାନେନ ଜିନାତି, ଅଲିକୱାଦିନଂ ସଚ୍ଚେନ ଜିନାତି, ସବ୍ବଂ ଅକୁସଲଂ କୁସଲେନ ଜିନାତି। ତସ୍ସ ଏୱଂ ଦଦମାନସ୍ସ ଧମ୍ମାନୁଗତସ୍ସ ଧମ୍ମସୀସକସ୍ସ [ଧମ୍ମାସୀସକସ୍ସ (କ।)] ଦାନନିସ୍ସନ୍ଦବଲୱ [ଦାନନିସ୍ସନ୍ଦବଲ (ସୀ। ପୀ।)] ୱୀରିୟୱିପୁଲୱିପ୍ଫାରେନ ହେଟ୍ଠା ମହାୱାତା ସଞ୍ଚଲନ୍ତି ସଣିକଂ ସଣିକଂ ସକିଂ ସକିଂ ଆକୁଲାକୁଲା ୱାୟନ୍ତି ଓନମନ୍ତି ଉନ୍ନମନ୍ତି ୱିନମନ୍ତି, ଛିନ୍ନପତ୍ତପାଦପା [ସୀନପତ୍ତପାଦପା (ସୀ।)] ପପତନ୍ତି, ଗୁମ୍ବଂ ଗୁମ୍ବଂ ୱଲାହକା ଗଗନେ ସନ୍ଧାୱନ୍ତି, ରଜୋସଞ୍ଚିତା ୱାତା ଦାରୁଣା ହୋନ୍ତି, ଗଗନଂ ଉପ୍ପୀଳିତା ୱାତା ୱାୟନ୍ତି, ସହସା ଧମଧମାୟନ୍ତି, ମହାଭୀମୋ ସଦ୍ଦୋ ନିଚ୍ଛରତି, ତେସୁ ୱାତେସୁ କୁପିତେସୁ ଉଦକଂ ସଣିକଂ ସଣିକଂ ଚଲତି, ଉଦକେ ଚଲିତେ ଖୁବ୍ଭନ୍ତି ମଚ୍ଛକଚ୍ଛପା, ଯମକଯମକା ଊମିୟୋ ଜାୟନ୍ତି, ଜଲଚରା ସତ୍ତା ତସନ୍ତି, ଜଲୱୀଚି ଯୁଗନଦ୍ଧୋ ୱତ୍ତତି,

ୱୀଚିନାଦୋ ପୱତ୍ତତି, ଘୋରା ବୁବ୍ବୁଳଆ [ପୁବୁଳଆ (କ।)] ଉଟ୍ଠହନ୍ତି, ଫେଣମାଲା ଭୱନ୍ତି, ଉତ୍ତରତି ମହାସମୁଦ୍ଦୋ, ଦିସାୱିଦିସଂ ଧାୱତି ଉଦକଂ, ଉଦ୍ଧଂସୋତପଟିସୋତମୁଖା ସନ୍ଦନ୍ତି ସଲିଲଧାରା, ତସନ୍ତି ଅସୁରା ଗରୁଳଆ ନାଗା ଯକ୍ଖା, ଉବ୍ବିଜ୍ଜନ୍ତି 'କିଂ ନୁ ଖୋ, କଥଂ ନୁ ଖୋ, ସାଗରୋ ୱିପରିୱତ୍ତତୀ'ତି, ଗମନପଥମେସନ୍ତି ଭୀତଚିତ୍ତା, ଖୁଭିତେ ଲୁଳିତେ ଜଲଧାରେ ପକମ୍ପତି ମହାପଥୱୀ ସନଗା ସସାଗରା , ପରିୱତ୍ତତି ସିନେରୁଗିରି କୂଟସେଲସିଖରୋ ୱିନମମାନୋ ହୋତି, ୱିମନା ହୋନ୍ତି ଅହିନକୁଲବିଳାରକୋଟ୍ଠୁକସୂକରମିଗପକ୍ଖିନୋ, ରୁଦନ୍ତି ଯକ୍ଖା ଅପ୍ପେସକ୍ଖା, ହସନ୍ତି ଯକ୍ଖା ମହେସକ୍ଖା କମ୍ପମାନାଯ ମହାପଥୱିଯା।

''ଯଥା, ମହାରାଜ, ମହତି ମହାପରିଯୋଗେ ଉଦ୍ଧନଗତେ ଉଦକସମ୍ପୁଣ୍ଣେ ଆକିଣ୍ଣତଣ୍ଡୁଲେ ହେଟ୍ଠତୋ ଅଗ୍ଗି ଜଲମାନୋ ପଠମଂ ତାୱ ପରିଯୋଗଂ ସନ୍ତାପେତି, ପରିଯୋଗୋ ସନ୍ତତ୍ତୋ ଉଦକଂ ସନ୍ତାପେତି, ଉଦକଂ ସନ୍ତତ୍ତଂ ତଣ୍ଡୁଲଂ ସନ୍ତାପେତି, ତଣ୍ଡୁଲଂ ସନ୍ତତ୍ତଂ ଉମ୍ମୁଜ୍ଜତି ନିମୁଜ୍ଜତି, ବୁବ୍ବୁଳକଜାତଂ ହୋତି, ଫେଣମାଲା ଉତ୍ତରତି; ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ୱେସ୍ସନ୍ତରୋ ରାଜା ଯଂ ଲୋକେ ଦୁଚ୍ଚଜଂ, ତଂ ଚଜି, ତସ୍ସ ତଂ ଦୁଚ୍ଚଜଂ ଚଜନ୍ତସ୍ସ ଦାନସ୍ସ ସଭାୱନିସ୍ସନ୍ଦେନ ହେଟ୍ଠା ମହାୱାତା ଧାରେତୁଂ ନ ୱିସହନ୍ତା ପରିକୁପିଂସୁ [ପରିକମ୍ପିଂସୁ (କ।)], ମହାୱାତେସୁ ପରିକୁପିତେସୁ [ପରିଖୁବ୍ଭିତେସୁ (ସ୍ୟା।)] ଉଦକଂ କମ୍ପି, ଉଦକେ କମ୍ପିତେ ମହାପଥୱୀ କମ୍ପି, ଇତି ତଦା ମହାୱାତା ଚ ଉଦକଞ୍ଚ ମହାପଥୱୀ ଚାତି ଇମେ ତଯୋ ଏକମନା ୱିଯ ଅହେସୁଂ ମହାଦାନନିସ୍ସନ୍ଦେନ ୱିପୁଲବଲୱୀରିଯେନ ନତ୍ଥେଦିସୋ, ମହାରାଜ, ଅଞ୍ଞସ୍ସ ଦାନାନୁଭାୱୋ, ଯଥା ୱେସ୍ସନ୍ତରସ୍ସ ରଞ୍ଞୋ ମହାଦାନାନୁଭାୱୋ। ଯଥା, ମହାରାଜ, ମହିଯା ବହୁୱିଧା ମଣଯୋ ୱିଜ୍ଜନ୍ତି। ସେଯ୍ୟଥୀଦଂ, ଇନ୍ଦନୀଲୋ ମହାନୀଲୋ ଜୋତିରସୋ ୱେଳୁରିଯୋ ଉମ୍ମାପୁପ୍ଫୋ ସିରୀସପୁପ୍ଫୋ ମନୋହରୋ ସୂରିଯକନ୍ତୋ ଚନ୍ଦକନ୍ତୋ ୱଜିରୋ ଖଜ୍ଜୋପନକୋ ଫୁସ୍ସରାଗୋ ଲୋହିତଙ୍ଗୋ ମସାରଗଲ୍ଲୋତି, ଏତେ ସବ୍ବେ ଅତିକ୍କମ୍ମ ଚକ୍କୱତ୍ତିମଣି ଅଗ୍ଗମକ୍ଖାଯତି, ଚକ୍କୱତ୍ତିମଣି, ମହାରାଜ, ସମନ୍ତା ଯୋଜନଂ ଓଭାସେତି। ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଯଂ କିଞ୍ଚି ମହିଯା ଦାନଂ ୱିଜ୍ଜତି ଅପି ଅସଦିସଦାନଂ ପରମଂ, ତଂ ସବ୍ବଂ ଅତିକ୍କମ୍ମ ୱେସ୍ସନ୍ତରସ୍ସ ରଞ୍ଞୋ ମହାଦାନଂ ଅଗ୍ଗମକ୍ଖାଯତି, ୱେସ୍ସନ୍ତରସ୍ସ, ମହାରାଜ, ରଞ୍ଞୋ ମହାଦାନେ ଦୀଯମାନେ ସତ୍ତକ୍ଖତ୍ତୁଂ ମହାପଥୱୀ କମ୍ପିତା''ତି।

''ଅଚ୍ଛରିଯଂ, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ବୁଦ୍ଧାନଂ, ଅବ୍ଭୁତଂ, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ବୁଦ୍ଧାନଂ, ଯଂ ତଥାଗତୋ ବୋଧିସତ୍ତୋ ସମାନୋ ଅସମୋ ଲୋକେନ ଏୱଂଖନ୍ତି ଏୱଂଚିତ୍ତୋ ଏୱଂଅଧିମୁତ୍ତି ଏୱଂଅଧିପ୍ପାଯୋ, ବୋଧିସତ୍ତାନଂ, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ପରକ୍କମୋ ଦକ୍ଖାପିତୋ, ପାରମୀ ଚ ଜିନାନଂ ଭିୟ୍ୟୋ ଓଭାସିତା, ଚରିଯଂ ଚରତୋପି ତାୱ ତଥାଗତସ୍ସ ସଦେୱକେ ଲୋକେ ସେଟ୍ଠଭାୱୋ ଅନୁଦସ୍ସିତୋ। ସାଧୁ, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ଥୋମିତଂ ଜିନସାସନଂ, ଜୋତିତା ଜିନପାରମୀ, ଛିନ୍ନୋ ତିତ୍ଥିଯାନଂ ୱାଦଗଣ୍ଠି, ଭିନ୍ନୋ ପରାପୱାଦକୁମ୍ଭୋ [ଗୁମ୍ଭୋ ତଯା ୱିଦ୍ଧଂସିତୋ (ସ୍ୟା।)], ପଞ୍ହୋ ଗମ୍ଭୀରୋ ଉତ୍ତାନୀକତୋ, ଗହନଂ ଅଗହନଂ କତଂ, ସମ୍ମା ଲଦ୍ଧଂ ଜିନପୁତ୍ତାନଂ ନିବ୍ବାହନଂ [ନିବ୍ବାଯନଂ (କ।)], ଏୱମେତଂ ଗଣିୱରପୱର ତଥା ସମ୍ପଟିଚ୍ଛାମା''ତି।

ପଥୱିଚଲନପଞ୍ହୋ ଚତୁତ୍ଥୋ।

୫। ସିୱିରାଜଚକ୍ଖୁଦାନପଞ୍ହୋ

୫। ''ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ତୁମ୍ହେ ଏୱଂ ଭଣଥ 'ସିୱିରାଜେନ ଯାଚକସ୍ସ ଚକ୍ଖୂନି ଦିନ୍ନାନି, ଅନ୍ଧସ୍ସ ସତୋ ପୁନ ଦିବ୍ବଚକ୍ଖୂନି ଉପ୍ପନ୍ନାନୀ'ତି, ଏତମ୍ପି ୱଚନଂ ସକସଟଂ ସନିଗ୍ଗହଂ ସଦୋସଂ 'ହେତୁସମୁଗ୍ଘାତେ ଅହେତୁସ୍ମିଂ ଅୱତ୍ଥୁସ୍ମିଂ ନତ୍ଥି ଦିବ୍ବଚକ୍ଖୁସ୍ସ ଉପ୍ପାଦୋ'ତି ସୁତ୍ତେ ୱୁତ୍ତଂ, ଯଦି, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ସିୱିରାଜେନ ଯାଚକସ୍ସ ଚକ୍ଖୂନି ଦିନ୍ନାନି, ତେନ ହି 'ପୁନ ଦିବ୍ବଚକ୍ଖୂନି ଉପ୍ପନ୍ନାନୀ'ତି ଯଂ ୱଚନଂ, ତଂ ମିଚ୍ଛା; ଯଦି ଦିବ୍ବଚକ୍ଖୂନି ଉପ୍ପନ୍ନାନି, ତେନ ହି 'ସିୱିରାଜେନ ଯାଚକସ୍ସ ଚକ୍ଖୂନି ଦିନ୍ନାନୀ'ତି ଯଂ ୱଚନଂ, ତମ୍ପି ମିଚ୍ଛା। ଅଯମ୍ପି ଉଭତୋ କୋଟିକୋ ପଞ୍ହୋ ଗଣ୍ଠିତୋପି ଗଣ୍ଠିତରୋ ୱେଠତୋପି ୱେଠତରୋ ଗହନତୋପି ଗହନତରୋ, ସୋ ତୱାନୁପ୍ପତ୍ତୋ, ତତ୍ଥ ଛନ୍ଦମଭିଜନେହି ନିବ୍ବାହନାଯ ପରୱାଦାନଂ ନିଗ୍ଗହାଯା''ତି।

''ଦିନ୍ନାନି , ମହାରାଜ, ସିୱିରାଜେନ ଯାଚକସ୍ସ ଚକ୍ଖୂନି, ତତ୍ଥ ମା ୱିମତିଂ ଉପ୍ପାଦେହି, ପୁନ ଦିବ୍ବାନି ଚ ଚକ୍ଖୂନି ଉପ୍ପନ୍ନାନି, ତତ୍ରାପି ମା ୱିମତିଂ ଜନେହୀ''ତି। ''ଅପି ନୁ ଖୋ, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ହେତୁସମୁଗ୍ଘାତେ ଅହେତୁସ୍ମିଂ ଅୱତ୍ଥୁସ୍ମିଂ ଦିବ୍ବଚକ୍ଖୁ ଉପ୍ପଜ୍ଜତୀ''ତି? ''ନ ହି, ମହାରାଜା''ତି। ''କିଂ ପନ, ଭନ୍ତେ, ଏତ୍ଥ କାରଣଂ, ଯେନ କାରଣେନ ହେତୁସମୁଗ୍ଘାତେ ଅହେତୁସ୍ମିଂ ଅୱତ୍ଥୁସ୍ମିଂ ଦିବ୍ବଚକ୍ଖୁ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ଇଙ୍ଘ ତାୱ କାରଣେନ ମଂ ସଞ୍ଞାପେହୀ''ତି?

''କିଂ ପନ, ମହାରାଜ, ଅତ୍ଥି ଲୋକେ ସଚ୍ଚଂ ନାମ, ଯେନ ସଚ୍ଚୱାଦିନୋ ସଚ୍ଚକିରିଯଂ କରୋନ୍ତୀ''ତି? ''ଆମ, ଭନ୍ତେ, ଅତ୍ଥି ଲୋକେ ସଚ୍ଚଂ ନାମ, ସଚ୍ଚେନ, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ସଚ୍ଚୱାଦିନୋ ସଚ୍ଚକିରିଯଂ କତ୍ୱା ଦେୱଂ ୱସ୍ସାପେନ୍ତି, ଅଗ୍ଗିଂ ନିବ୍ବାପେନ୍ତି, ୱିସଂ ପଟିହନନ୍ତି, ଅଞ୍ଞମ୍ପି ୱିୱିଧଂ କତ୍ତବ୍ବଂ କରୋନ୍ତୀ''ତି। ''ତେନ ହି, ମହାରାଜ, ଯୁଜ୍ଜତି ସମେତି ସିୱିରାଜସ୍ସ ସଚ୍ଚବଲେନ ଦିବ୍ବଚକ୍ଖୂନି ଉପ୍ପନ୍ନାନୀତି, ସଚ୍ଚବଲେନ, ମହାରାଜ, ଅୱତ୍ଥୁସ୍ମିଂ

ଦିଵଚକ୍କଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ସଚ୍ଚଂ ୟେଵ ତତ୍ଥ ଵତ୍ଥୁ ଭଵତି ଦିଵଚକ୍କସ୍ସ ଉପ୍ପାଦାୟ।

‘‘ୟଥା, ମହାରାଜ, ୟେ କେଚି ସତ୍ତା ସଚ୍ଚମନୁଗାୟନ୍ତି ‘ମହାମେଘୋ ପଵସ୍ସତୂ’ତି, ତେସଂ ସହ ସଚ୍ଚମନୁଗୀତେନ ମହାମେଘୋ ପଵସ୍ସତି, ଅପି ନୁ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଅତ୍ଥି ଆକାସେ ଵସ୍ସହେତୁ ସନ୍ନିଚିତୋ ‘ୟେନ ହେତୁନା ମହାମେଘୋ ପଵସ୍ସତୀ’’’ତି? ‘‘ନ ହି, ଭନ୍ତେ, ସଚ୍ଚଂ ୟେଵ ତତ୍ଥ ହେତୁ ଭଵତି ମହତୋ ମେଘସ୍ସ ପଵସ୍ସନାୟା’’ତି। ‘‘ଏଵମେଵ ଖୋ, ମହାରାଜ, ନତ୍ଥି ତସ୍ସ ପକତିହେତୁ, ସଚ୍ଚଂ ୟେଵେତ୍ଥ ଵତ୍ଥୁ ଭଵତି ଦିଵଚକ୍କସ୍ସ ଉପ୍ପାଦାୟାତି।

‘‘ୟଥା ଵା ପନ, ମହାରାଜ, ୟେ କେଚି ସତ୍ତା ସଚ୍ଚମନୁଗାୟନ୍ତି ‘ଜଲିତପଜ୍ଜଲିତମହାଅଗ୍ଗିକ୍ଖନ୍ଧୋ ପଟିନିଵତ୍ତତୂ’ତି, ତେସଂ ସହ ସଚ୍ଚମନୁଗୀତେନ ଜଲିତପଜ୍ଜଲିତମହାଅଗ୍ଗିକ୍ଖନ୍ଧୋ ଖଣେନ ପଟିନିଵତ୍ତତି। ଅପି ନୁ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଅତ୍ଥି ତସ୍ମିଂ ଜଲିତପଜ୍ଜଲିତେ ମହାଅଗ୍ଗିକ୍ଖନ୍ଧେ ହେତୁ ସନ୍ନିଚିତୋ ‘ୟେନ ହେତୁନା ଜଲିତପଜ୍ଜଲିତମହାଅଗ୍ଗିକ୍ଖନ୍ଧୋ ଖଣେନ ପଟିନିଵତ୍ତତୀ’’ତି? ‘‘ନ ହି, ଭନ୍ତେ, ସଚ୍ଚଂ ୟେଵ ତତ୍ଥ ଵତ୍ଥୁ ହୋତି ତସ୍ସ ଜଲିତପଜ୍ଜଲିତସ୍ସ ମହାଅଗ୍ଗିକ୍ଖନ୍ଧସ୍ସ ଖଣେନ ପଟିନିଵତ୍ତନାୟା’’ତି। ‘‘ଏଵମେଵ ଖୋ, ମହାରାଜ, ନତ୍ଥି ତସ୍ସ ପକତିହେତୁ, ସଚ୍ଚଂ ୟେଵେତ୍ଥ ଵତ୍ଥୁ ଭଵତି ଦିଵଚକ୍କସ୍ସ ଉପ୍ପାଦାୟାତି।

‘‘ୟଥା ଵା ପନ, ମହାରାଜ, ୟେ କେଚି ସତ୍ତା ସଚ୍ଚମନୁଗାୟନ୍ତି ‘ଵିସଂ ହଲାହଲଂ ଅଗଦଂ ଭଵତୂ’ତି। ତେସଂ ସହ ସଚ୍ଚମନୁଗୀତେନ ଵିସଂ ହଲାହଲଂ ଖଣେନ ଅଗଦଂ ଭଵତି, ଅପି ନୁ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଅତ୍ଥି ତସ୍ମିଂ ହଲାହଲଵିସେ ହେତୁ ସନ୍ନିଚିତୋ ‘ୟେନ ହେତୁନା ଵିସଂ ହଲାହଲଂ ଖଣେନ ଅଗଦଂ ଭଵତୀ’’’ତି? ‘‘ନ ହି, ଭନ୍ତେ, ସଚ୍ଚଂ ୟେଵ ତତ୍ଥ ହେତୁ ଭଵତି ଵିସସ୍ସ ହଲାହଲସ୍ସ ଖଣେନ ପଟିଘାତାୟା’’ତି। ‘‘ଏଵମେଵ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଵିନା ପକତିହେତୁଂ ସଚ୍ଚଂ ୟେଵେତ୍ଥ ଵତ୍ଥୁ ଭଵତି ଦିଵଚକ୍କସ୍ସ ଉପ୍ପାଦାୟାତି।

‘‘ଚତୁନ୍ନମ୍ପି, ମହାରାଜ, ଅରିୟସଚ୍ଚାନଂ ପଟିଵେଧାୟ ନତ୍ଥଞ୍ଞଂ ଵତ୍ଥୁ, ସଚ୍ଚଂ ଵତ୍ଥୁଂ କତ୍ୱା ଚତ୍ତାରି ଅରିୟସଚ୍ଚାନି ପଟିଵିଜ୍ଝନ୍ତୀତି। ଅତ୍ଥି, ମହାରାଜ, ଚୀନଵିସୟେ ଚୀନରାଜା, ସୋ ମହାସମୁଦ୍ଦେ କୀଳିତୁକାମୋ [ବଲିଂ କାତୁକାମୋ (ସୀ। ପୀ।)] ଚତୁମାସେ ଚତୁମାସେ ସଚ୍ଚକିରିୟଂ କତ୍ୱା ସହ ରଥେନ ଅନ୍ତୋମହାସମୁଦ୍ଦେ ୟୋଜନଂ ପଵିସତି, ତସ୍ସ ରଥସୀସସ୍ସ ପୁରତୋ ପୁରତୋ ମହାଵାରିକ୍ଖନ୍ଧୋ ପଟିକ୍କମତି, ନିକ୍ଖନ୍ତସ୍ସ ପୁନ ଓତ୍ଥରତି, ଅପି ନୁ ଖୋ, ମହାରାଜ, ସୋ ମହାସମୁଦ୍ଦୋ ସଦେଵମନୁସ୍ସେନପି ଲୋକେନ ପକତିକାୟବଲେନ ସକ୍କା ପଟିକ୍କମାପେତୁ’’ନ୍ତି? ‘‘ଅତିପରିତ୍ତକେପି, ଭନ୍ତେ, ତଳାକେ ଉଦକଂ ନ ସକ୍କା ସଦେଵମନୁସ୍ସେନପି ଲୋକେନ ପକତିକାୟବଲେନ ପଟିକ୍କମାପେତୁଂ, କିଂ ପନ ମହାସମୁଦ୍ଦେ ଉଦକ’’ନ୍ତି? ‘‘ଇମିନାପି, ମହାରାଜ, କାରଣେନ ସଚ୍ଚବଲଂ ଞାତବ୍ବଂ ‘ନତ୍ଥି ତଂ ଠାନଂ, ୟଂ ସଚ୍ଚେନ ନ ପତ୍ତବ୍ବ’ନ୍ତି।

‘‘ନଗରେ, ମହାରାଜ, ପାଟଲିପୁତ୍ତେ ଅସୋକୋ ଧମ୍ମରାଜା ସନେଗମଜାନପଦଅମଚ୍ଚଭଟବଲମହାମତ୍ତେହି ପରିଵୁତୋ ଗଙ୍ଗଂ ନଦିଂ [ଗଙ୍ଗାନଦିଂ (ସୀ।)] ନଵସଲିଲସମ୍ପୁଣ୍ଣଂ ସମତିତ୍ତିକଂ ସମ୍ଭରିତଂ ପଞ୍ଚୟୋଜନସତାୟାମଂ ୟୋଜନପୁଥୁଲଂ ସନ୍ଦମାନଂ ଦିସ୍ୱା ଅମଚ୍ଚେ ଏଵମାହ ‘ଅତ୍ଥି କୋଚି, ଭଣେ, ସମତ୍ଥୋ, ୟୋ ଇମଂ ମହାଗଙ୍ଗଂ ପଟିସୋତଂ ସନ୍ଦାପେତୁ’ନ୍ତି। ଅମଚ୍ଚା ଆହଂସୁ ‘ଦୁକ୍କରଂ ଦେଵା’ତି।

‘‘ତସ୍ମିଂ ୟେଵ ଗଙ୍ଗାକୂଲେ ଠିତା ବନ୍ଧୁମତୀ ନାମ ଗଣିକା ଅସ୍ସୋସି ରଞ୍ଞା କିର ଏଵଂ ଵୁତ୍ତଂ ‘ସକ୍କା ନୁ ଖୋ ଇମଂ ମହାଗଙ୍ଗଂ ପଟିସୋତଂ ସନ୍ଦାପେତୁ’ନ୍ତି, ସା ଏଵମାହ ‘ଅହଞ୍ହି ନଗରେ ପାଟଲିପୁତ୍ତେ ଗଣିକା ରୂପୂପଜୀଵିନୀ ଅନ୍ତିମଜୀଵିକା, ମମ ତାଵ ରାଜା ସଚ୍ଚକିରିୟଂ ପସ୍ସତୂ’ତି। ଅଥ ସା ସଚ୍ଚକିରିୟଂ ଅକାସି, ସହ ତସ୍ସା ସଚ୍ଚକିରିୟାୟ ଖଣେନ ସା ମହାଗଙ୍ଗା ଗଳଗଳାୟନ୍ତୀ ପଟିସୋତଂ ସନ୍ଦିତ୍ଥ ମହତୋ ଜନକାୟସ୍ସ ପସ୍ସତୋ।

‘‘ଅଥ ରାଜା ଗଙ୍ଗାୟ ଆଵଟ୍ଟଊମିଵେଗଜନିତଂ ହଲାହଲସଦ୍ଦଂ ସୁତ୍ୱା ଵିମ୍ହିତୋ ଅଚ୍ଛରିୟବ୍ଭୁତଜାତୋ ଅମଚ୍ଚେ ଏଵମାହ ‘କିସ୍ସାୟଂ, ଭଣେ, ମହାଗଙ୍ଗା ପଟିସୋତଂ ସନ୍ଦତୀ’ତି? ‘ବନ୍ଧୁମତୀ, ମହାରାଜ, ଗଣିକା ତଵ ଵଚନଂ ସୁତ୍ୱା ସଚ୍ଚକିରିୟଂ ଅକାସି, ତସ୍ସା ସଚ୍ଚକିରିୟାୟ ମହାଗଙ୍ଗା ଉଦ୍ଧଂମୁଖା ସନ୍ଦତୀ’ତି।

‘‘ଅଥ ସଂଵିଗ୍ଗହଦୟୋ ରାଜା ତୁରିତତୁରିତୋ ସୟଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ତଂ ଗଣିକଂ ପୁଚ୍ଛି ‘ସଚ୍ଚଂ କିର, ଜେ , ତୟା ସଚ୍ଚକିରିୟାୟ ଅୟଂ ଗଙ୍ଗା ପଟିସୋତଂ ସନ୍ଦାପିତା’ତି? ‘ଆମ ଦେଵା’ତି। ରାଜା ଆହ ‘କିଂ ତେ ତତ୍ଥ ବଲଂ ଅତ୍ଥି, କୋ ଵା ତେ ଵଚନଂ ଆଦିୟତି ଅନୁମ୍ମତ୍ତୋ, କେନ ତ୍ୱଂ ବଲେନ ଇମଂ ମହାଗଙ୍ଗଂ ପଟିସୋତଂ ସନ୍ଦାପେସୀ’ତି? ସା ଆହ ‘ସଚ୍ଚବଲେନାହଂ, ମହାରାଜ, ଇମଂ ମହାଗଙ୍ଗଂ ପଟିସୋତଂ ସନ୍ଦାପେସି’ନ୍ତି। ରାଜା ଆହ ‘କିଂ ତେ ସଚ୍ଚବଲଂ ଅତ୍ଥି ଚୋରିୟା ଧୁତ୍ତିୟା ଅସତିୟା ଛିନ୍ନିକାୟ ପାପିୟା ଭିନ୍ନସୀଲାୟ [ପାପିକାୟ ଭିନ୍ନସୀମାୟ (ସୀ।)] ହିରିଅତିକ୍କନ୍ତିକାୟ ଅନ୍ଧଜନପଲୋଭିକାୟା’ତି। ‘ସଚ୍ଚଂ, ମହାରାଜ, ତାଦିସିକା ଅହଂ, ତାଦିସିକାୟପି ମେ, ମହାରାଜ, ସଚ୍ଚକିରିୟା ଅତ୍ଥି, ୟାୟାହଂ ଇଚ୍ଛମାନା ସଦେଵକମ୍ପି

ଲୋକଂ ପରିୱତ୍ତେନ୍ତୁ’ନ୍ତି। ରାଜା ଆହ ‘କତମା ପନ ସା ହୋତି ସଚ୍ଚକିରିୟା, ଇଙ୍ଘ ମଂ ସାୱେହୀ’ତି। ‘ଯୋ ମେ, ମହାରାଜ, ଧନଂ ଦେତି ଖତ୍ତିୟୋ ୱା ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ୱା ୱେସ୍ସୋ ୱା ସୁଦ୍ଦୋ ୱା ଅଞ୍ଞୋ ୱା କୋଚି, ତେସଂ ସମକଂ ଯେୱ ଉପଟ୍ଠହାମି, ‘‘ଖତ୍ତିୟୋ’’ତି ୱିସେସୋ ନତ୍ଥି, ‘‘ସୁଦ୍ଦୋ’’ତି ଅତିମଞ୍ଞନା [ଅତିମଞ୍ଞମାନୋ (କ।)] ନତ୍ଥି, ଅନୁନୟପଟିଘୱିପ୍ପମୁତ୍ତା ଧନସ୍ସାମିକଂ ପରିଚରାମି, ଏସା ମେ ଦେୱ ସଚ୍ଚକିରିୟା, ଯାୟାହଂ ଇମଂ ମହାଗଙ୍ଗଂ ପଟିସୋତଂ ସନ୍ଦାପେସି’ନ୍ତି।

‘‘ଇତିପି, ମହାରାଜ, ସଚ୍ଚେ ଠିତା ନ କିଞ୍ଚି ଅତ୍ଥଂ ନ ୱିନ୍ଦନ୍ତି। ଦିନ୍ନାନି ଚ, ମହାରାଜ, ସିୱିରାଜେନ ଯାଚକସ୍ସ ଚକ୍ଖୂନି , ଦିବ୍ବଚକ୍ଖୂନି ଚ ଉପ୍ପନ୍ନାନି, ତଞ୍ଚ ସଚ୍ଚକିରିୟାୟ। ଯଂ ପନ ସୁତ୍ତେ ୱୁତ୍ତଂ ‘ମଂସଚକ୍ଖୁସ୍ମିଂ ନଟ୍ଠେ ଅହେତୁସ୍ମିଂ ଅୱତ୍ଥୁସ୍ମିଂ ନତ୍ଥି ଦିବ୍ବଚକ୍ଖୁସ୍ସ ଉପ୍ପାଦୋ’ତି। ତଂ ଭାୱନାମୟଂ ଚକ୍ଖୁଂ ସନ୍ଧାୟ ୱୁତ୍ତଂ, ଏୱମେତଂ, ମହାରାଜ, ଧାରେହୀ’’ତି। ‘‘ସାଧୁ, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ସୁନିବ୍ବେଠିତୋ ପଞ୍ହୋ, ସୁନିଦ୍ଦିଟ୍ଠୋ ନିଗ୍ଗହୋ, ସୁମଦ୍ଦିତା ପରୱାଦା, ଏୱମେତଂ ତଥା ସମ୍ପଟିଚ୍ଛାମୀ’’ତି।

ସିୱିରାଜଚକ୍ଖୁଦାନପଞ୍ହୋ ପଞ୍ଚମୋ।

୬। ଗବ୍ଭାୱକ୍କନ୍ତିପଞ୍ହୋ

୬। ‘‘ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ଭାସିତମ୍ପେତଂ ଭଗୱତା ‘ତିଣ୍ଣଂ ଖୋ ପନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସନ୍ନିପାତା ଗବ୍ଭସ୍ସ ଅୱକ୍କନ୍ତି [ଗବ୍ଭସ୍ସାୱକ୍କନ୍ତି (ମ। ନି। ୧।୪୦୮)] ହୋତି, ଇଧ ମାତାପିତରୋ ଚ ସନ୍ନିପତିତା ହୋନ୍ତି, ମାତା ଚ ଉତୁନୀ ହୋତି, ଗନ୍ଧବ୍ବୋ ଚ ପଚ୍ଚୁପଟ୍ଠିତୋ ହୋତି, ଇମେସଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ତିଣ୍ଣଂ ସନ୍ନିପାତା ଗବ୍ଭସ୍ସ ଅୱକ୍କନ୍ତି ହୋତୀ’ତି, ଅସେସୱଚନମେତଂ, ନିସ୍ସେସୱଚନମେତଂ, ନିପ୍ପରିୟାୟୱଚନମେତଂ, ଅରହସ୍ସୱଚନମେତଂ, ସଦେୱମନୁସ୍ସାନଂ ମଜ୍ଝେ ନିସୀଦିତ୍ୱା ଭଣିତଂ, ଅୟଞ୍ଚ ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ସନ୍ନିପାତା ଗବ୍ଭସ୍ସ ଅୱକ୍କନ୍ତି ଦିସ୍ସତି, ଦୁକୂଲେନ ତାପସେନ ପାରିକାୟ ତାପସିୟା ଉତୁନିକାଲେ ଦକ୍ଖିଣେନ ହତ୍ଥଙ୍ଗୁଟ୍ଠେନ ନାଭି ପରାମଟ୍ଠା, ତସ୍ସ ତେନ ନାଭିପରାମସନେନ ସାମକୁମାରୋ ନିବ୍ବତ୍ତୋ। ମାତଙ୍ଗେନାପି ଇସିନା ବ୍ରାହ୍ମଣକଞ୍ଞାୟ ଉତୁନିକାଲେ ଦକ୍ଖିଣେନ ହତ୍ଥଙ୍ଗୁଟ୍ଠେନ ନାଭି ପରାମଟ୍ଠା, ତସ୍ସ ତେନ ନାଭିପରାମସନେନ ମଣ୍ଡବ୍ୟୋ ନାମ ମାଣୱକୋ ନିବ୍ବତ୍ତୋତି। ଯଦି, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ଭଗୱତା ଭଣିତଂ ‘ତିଣ୍ଣଂ ଖୋ ପନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସନ୍ନିପାତା ଗବ୍ଭସ୍ସ ଅୱକ୍କନ୍ତି ହୋତୀ’ତି। ତେନ ହି ସାମୋ ଚ କୁମାରୋ ମଣ୍ଡବ୍ୟୋ ଚ ମାଣୱକୋ ଉଭୋପି ତେ ନାଭିପରାମସନେନ ନିବ୍ବତ୍ତାତି ଯଂ ୱଚନଂ, ତଂ ମିଚ୍ଛା। ଯଦି, ଭନ୍ତେ, ତଥାଗତେନ ଭଣିତଂ ‘ସାମୋ ଚ କୁମାରୋ ମଣ୍ଡବ୍ୟୋ ଚ ମାଣୱକୋ ନାଭିପରାମସନେନ ନିବ୍ବତ୍ତା’’ତି, ତେନ ହି ‘ତିଣ୍ଣଂ ଖୋ ପନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସନ୍ନିପାତା ଗବ୍ଭସ୍ସ ଅୱକ୍କନ୍ତି ହୋତୀ’ତି ଯଂ ୱଚନଂ, ତମ୍ପି ମିଚ୍ଛା। ଅୟମ୍ପି ଉଭତୋ କୋଟିକୋ ପଞ୍ହୋ ସୁଗମ୍ଭୀରୋ ସୁନିପୁଣୋ ୱିସୟୋ ବୁଦ୍ଧିମନ୍ତାନଂ, ସୋ ତୱାନୁପ୍ପତ୍ତୋ, ଛିନ୍ଦ ୱିମତିପଥଂ, ଧାରେହି ଞାଣୱରପ୍ପଜ୍ଜୋତ’’ନ୍ତି।

‘‘ଭାସିତମ୍ପେତଂ, ମହାରାଜ, ଭଗୱତା ‘ତିଣ୍ଣଂ ଖୋ ପନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସନ୍ନିପାତା ଗବ୍ଭସ୍ସ ଅୱକ୍କନ୍ତି ହୋତି, ଇଧ ମାତାପିତରୋ ଚ ସନ୍ନିପତିତା ହୋନ୍ତି, ମାତା ଚ ଉତୁନୀ ହୋତି, ଗନ୍ଧବ୍ବୋ ଚ ପଚ୍ଚୁପଟ୍ଠିତୋ ହୋତି, ଏୱଂ ତିଣ୍ଣଂ ସନ୍ନିପାତା ଗବ୍ଭସ୍ସ ଅୱକ୍କନ୍ତି ହୋତୀ’ତି। ଭଣିତଞ୍ଚ ‘ସାମୋ ଚ କୁମାରୋ ମଣ୍ଡବ୍ୟୋ ଚ ମାଣୱକୋ ନାଭିପରାମସନେନ ନିବ୍ବତ୍ତା’’ତି। ‘‘ତେନ ହି, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ଯେନ କାରଣେନ ପଞ୍ହୋ ସୁୱିନିଚ୍ଛିତୋ ହୋତି, ତେନ କାରଣେନ ମଂ ସଞ୍ଞାପେହୀ’’ତି।

‘‘ସୁତପୁବ୍ବଂ ପନ ତୟା, ମହାରାଜ, ସଂକିଚ୍ଚୋ ଚ କୁମାରୋ ଇସିସିଙ୍ଗୋ ଚ ତାପସୋ ଥେରୋ ଚ କୁମାରକସ୍ସପୋ ‘ଇମିନା ନାମ ତେ ନିବ୍ବତ୍ତା’’ତି? ‘‘ଆମ, ଭନ୍ତେ, ସୁୟ୍ୟତି, ଅବ୍ଭୁଗ୍ଗତା ତେସଂ ଜାତି, ଦ୍ୱେ ମିଗଧେନୁୟୋ ତାୱ ଉତୁନିକାଲେ ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ତାପସାନଂ ପସ୍ସାୱଟ୍ଠାନଂ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ସସମ୍ଭୱଂ ପସ୍ସାୱଂ ପିୱିଂସୁ, ତେନ ପସ୍ସାୱସମ୍ଭୱେନ ସଂକିଚ୍ଚୋ ଚ କୁମାରୋ ଇସିସିଙ୍ଗୋ ଚ ତାପସୋ ନିବ୍ବତ୍ତା। ଥେରସ୍ସ ଉଦାୟିସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୁପସ୍ସୟଂ ଉପଗତସ୍ସ ରତ୍ତଚିତ୍ତେନ ଭିକ୍ଖୁନିୟା ଅଙ୍ଗଜାତଂ ଉପନିଜ୍ଝାୟନ୍ତସ୍ସ ସମ୍ଭୱଂ କାସାୱେ ମୁଚ୍ଚି। ଅଥ ଖୋ ଆୟସ୍ମା ଉଦାୟି ତଂ ଭିକ୍ଖୁନିଂ ଏତଦୱୋଚ ‘ଗଚ୍ଛ ଭଗିନି, ଉଦକଂ ଆହର ଅନ୍ତରୱାସକଂ ଧୋୱିସ୍ସାମୀ’ତି। ‘ଆହରୟ୍ୟ ଅହମେୱ ଧୋୱିସ୍ସାମୀ’ତି। ତତୋ ସା ଭିକ୍ଖୁନୀ ଉତୁନିସମୟେ ତଂ ସମ୍ଭୱଂ ଏକଦେସଂ ମୁଖେନ ଅଗ୍ଗହେସି, ଏକଦେସଂ ଅଙ୍ଗଜାତେ ପକ୍ଖିପି, ତେନ ଥେରୋ କୁମାରକସ୍ସପୋ ନିବ୍ବତ୍ତୋତି ଏତଂ ଜନୋ ଆହା’’ତି।

‘‘ଅପି ନୁ ଖୋ ତ୍ୱଂ, ମହାରାଜ, ସଦ୍ଦହସି ତଂ ୱଚନ’’ନ୍ତି? ‘‘ଆମ ଭନ୍ତେ, ବଲୱଂ ତତ୍ଥ ମୟଂ କାରଣଂ ଉପଲଭାମ, ଯେନ ମୟଂ କାରଣେନ ସଦ୍ଦହାମ ‘ଇମିନା କାରଣେନ ନିବ୍ବତ୍ତା’’ତି। ‘‘କିଂ ପନେତ୍ଥ, ମହାରାଜ, କାରଣ’’ନ୍ତି? ‘‘ସୁପରିକମ୍ମକତେ , ଭନ୍ତେ, କଲଲେ ବୀଜଂ ନିପତିତ୍ୱା ଖିପ୍ପଂ ସଂୱିରୁହତୀ’’ତି । ‘‘ଆମ ମହାରାଜା’’ତି। ‘‘ଏୱମେୱ ଖୋ, ଭନ୍ତେ, ସା ଭିକ୍ଖୁନୀ ଉତୁନୀ ସମାନା ସଣ୍ଠିତେ କଲଲେ ରୁହିରେ ପଚ୍ଛିନ୍ନୱେଗେ ଠିତାୟ ଧାତୁୟା ତଂ ସମ୍ଭୱଂ ଗହେତ୍ୱା ତସ୍ମିଂ କଲଲେ ପକ୍ଖିପି, ତେନ ତସ୍ସା ଗବ୍ଭୋ ସଣ୍ଠାସି, ଏୱଂ ତତ୍ଥ କାରଣଂ ପଚ୍ଚେମ ତେସଂ ନିବ୍ବତ୍ତିୟା’’ତି। ‘‘ଏୱମେତଂ,

ମହାରାଜ, ତଥା ସମ୍ପଟିଚ୍ଛାମି, ଯୋନିପ୍ପୱେସେନ ଗବ୍ଭୋ ସମ୍ଭୱତୀତି। ସମ୍ପଟିଚ୍ଛସି ପନ, ତ୍ୱଂ ମହାରାଜ, ଥେରସ୍ସ କୁମାରକସ୍ସପସ୍ସ ଗବ୍ଭାୱକ୍କମନ''ନ୍ତି? ''ଆମ ଭନ୍ତେ''ତି। ''ସାଧୁ, ମହାରାଜ, ପଚ୍ଚାଗତୋସି ମମ ୱିସୟଂ, ଏକୱିଧେନପି ଗବ୍ଭାୱକ୍କନ୍ତିଂ କଥୟନ୍ତୋ ମମାନୁବଲଂ ଭୱିସ୍ସସି, ଅଥ ଯା ପନ ତା ଦ୍ୱେ ମିଗଧେନୁୟୋ ପସ୍ସାୱଂ ପିୱିତ୍ୱା ଗବ୍ଭଂ ପଟିଲଭିଂସୁ, ତାସଂ ତ୍ୱଂ ସଦ୍ଦହସି ଗବ୍ଭସ୍ସାୱକ୍କମନ''ନ୍ତି? ''ଆମ, ଭନ୍ତେ, ଯଂ କିଞ୍ଚି ଭୁତ୍ତଂ ପୀତଂ ଖାୟିତଂ ଲେହିତଂ, ସବ୍ବଂ ତଂ କଲଲଂ ଓସରତି, ଠାନଗତଂ ୱୁଦ୍ଧିମାପଜ୍ଜତି। ଯଥା, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ଯା କାଚି ସରିତା ନାମ, ସବ୍ବା ତା ମହାସମୁଦ୍ଦଂ ଓସରନ୍ତି, ଠାନଗତା ୱୁଦ୍ଧିମାପଜ୍ଜନ୍ତି। ଏୱମେୱ ଖୋ, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ଯଂ କିଞ୍ଚି ଭୁତ୍ତଂ ପୀତଂ ଖାୟିତଂ ଲେହିତଂ, ସବ୍ବଂ ତଂ କଲଲଂ ଓସରତି, ଠାନଗତଂ ୱୁଦ୍ଧିମାପଜ୍ଜତି, ତେନାହଂ କାରଣେନ ସଦ୍ଦହାମି ମୁଖଗତେନପି ଗବ୍ଭସ୍ସ ଅୱକ୍କନ୍ତି ହୋତୀ''ତି। ''ସାଧୁ, ମହାରାଜ, ଗାଳ୍ହତରଂ ଉପଗତୋସି ମମ ୱିସୟଂ, ମୁଖପାନେନପି ଦ୍ୱୟସନ୍ନିପାତୋ ଭୱତି। ସଂକିଚ୍ଚସ୍ସ ଚ, ମହାରାଜ, କୁମାରସ୍ସ ଇସିସିଙ୍ଗସ୍ସ ଚ ତାପସସ୍ସ ଥେରସ୍ସ ଚ କୁମାରକସ୍ସପସ୍ସ ଗବ୍ଭାୱକ୍କମନଂ ସମ୍ପଟିଚ୍ଛସୀ''ତି? ''ଆମ, ଭନ୍ତେ, ସନ୍ନିପାତୋ ଓସରତୀ''ତି।

''ସାମୋପି, ମହାରାଜ, କୁମାରୋ ମଣ୍ଡବ୍ୟୋପି ମାଣୱକୋ ତୀସୁ ସନ୍ନିପାତେସୁ ଅନ୍ତୋଗଧା, ଏକରସା ଯେୱ ପୁରିମେନ, ତତ୍ଥ କାରଣଂ ୱକ୍ଖାମି। ଦୁକୂଲୋ ଚ, ମହାରାଜ, ତାପସୋ ପାରିକା ଚ ତାପସୀ ଉଭୋପି ତେ ଅରଞ୍ଞୱାସା ଅହେସୁଂ ପୱିୱେକାଧିମୁତ୍ତା ଉତ୍ତମତ୍ଥଗୱେସକା, ତପତେଜେନ ଯାୱ ବ୍ରହ୍ମଲୋକଂ ସନ୍ତାପେସୁଂ । ତେସଂ ତଦା ସକ୍କୋ ଦେୱାନମିନ୍ଦୋ ସାୟଂ ପାତଂ ଉପଟ୍ଠାନଂ ଆଗଚ୍ଛତି। ସୋ ତେସଂ ଗରୁକତମେତ୍ତତାୟ ଉପଧାରେନ୍ତୋ ଅଦ୍ଦସ ଅନାଗତମଦ୍ଧାନେ ଦ୍ୱିନ୍ନମ୍ପି ତେସଂ ଚକ୍ଖୂନଂ ଅନ୍ତରଧାନଂ, ଦିସ୍ୱା ତେ ଏୱମାହ 'ଏକଂ ମେ, ଭୋନ୍ତୋ, ୱଚନଂ କରୋଥ, ସାଧୁ ଏକଂ ପୁତ୍ତଂ ଜନେୟ୍ୟାଥ, ସୋ ତୁମ୍ହାକଂ ଉପଟ୍ଠାକୋ ଭୱିସ୍ସତି ଆଲମ୍ବନୋ ଚା'ତି। 'ଅଲଂ, କୋସିୟ, ମା ଏୱଂ ଭଣୀ'ତି। ତେ ତସ୍ସ ତଂ ୱଚନଂ ନ ସମ୍ପଟିଚ୍ଛିଂସୁ। ଅନୁକମ୍ପକୋ ଅତ୍ଥକାମୋ ସକ୍କୋ ଦେୱାନମିନ୍ଦୋ ଦୁତିୟମ୍ପି…ପେ… ତତିୟମ୍ପି ତେ ଏୱମାହ 'ଏକଂ ମେ, ଭୋନ୍ତୋ, ୱଚନଂ କରୋଥ, ସାଧୁ ଏକଂ ପୁତ୍ତଂ ଜନେୟ୍ୟାଥ, ସୋ ତୁମ୍ହାକଂ ଉପଟ୍ଠାକୋ ଭୱିସ୍ସତି ଆଲମ୍ବନୋ ଚା'ତି। ତତିୟମ୍ପି ତେ ଆହଂସୁ 'ଅଲଂ, କୋସିୟ, ମା ତ୍ୱଂ ଖୋ ଅମ୍ହେ ଅନତ୍ଥେ ନିୟୋଜେହି, କଦାୟଂ କାୟୋ ନ ଭିଜ୍ଜିସ୍ସତି, ଭିଜ୍ଜତୁ ଅୟଂ କାୟୋ ଭେଦନଧମ୍ମୋ, ଭିଜ୍ଜନ୍ତିୟାପି ଧରଣିୟା ପତନ୍ତେପି ସେଲସିଖରେ ଫଲନ୍ତେପି ଆକାସେ ପତନ୍ତେପି ଚନ୍ଦିମସୂରିୟେ ନେୱ ମୟଂ ଲୋକଧମ୍ମେହି ମିସ୍ସୟିସ୍ସାମ, ମା ତ୍ୱଂ ଅମ୍ହାକଂ ସମ୍ମୁଖଭାୱଂ ଉପଗଚ୍ଛ, ଉପଗତସ୍ସ ତେ ଏସୋ ୱିସ୍ସାସୋ, ଅନତ୍ଥଚରୋ ତ୍ୱଂ ମଞ୍ଞେ'ତି।

ତତୋ ସକ୍କୋ ଦେୱାନମିନ୍ଦୋ ତେସଂ ମନଂ ଅଲଭମାନୋ ଗରୁକତୋ ପଞ୍ଜଲିକୋ ପୁନ ଯାଚି 'ଯଦି ମେ ୱଚନଂ ନ ଉସ୍ସହଥ କାତୁଂ, ଯଦା ତାପସୀ ଉତୁନୀ ହୋତି ପୁପ୍ଫୱତୀ, ତଦା ତ୍ୱଂ, ଭନ୍ତେ, ଦକ୍ଖିଣେନ ହତ୍ଥଙ୍ଗୁଟ୍ଠେନ ନାଭିଂ ପରାମସେୟ୍ୟାସି, ତେନ ସା ଗବ୍ଭଂ ଲଚ୍ଛତି, ସନ୍ନିପାତୋ ଯେୱେସ ଗବ୍ଭାୱକ୍କନ୍ତିୟା'ତି। 'ସକ୍କୋମହଂ, କୋସିୟ, ତଂ ୱଚନଂ କାତୁଂ, ନ ତାୱତକେନ ଅମ୍ହାକଂ ତପୋ ଭିଜ୍ଜତି, ହୋତୂ'ତି ସମ୍ପଟିଚ୍ଛିଂସୁ। ତାୟ ଚ ପନ ୱେଲାୟ ଦେୱଭୱନେ ଅତ୍ଥି ଦେୱପୁତ୍ତୋ ଉସ୍ସନ୍ନକୁସଲମୂଲୋ ଖୀଣାୟୁକୋ ଆୟୁକ୍ଖୟପ୍ପତ୍ତୋ ଯଦିଚ୍ଛକଂ ସମତ୍ଥୋ ଓକ୍କମିତୁଂ ଅପି ଚକ୍କୱତ୍ତିକୁଲେପି। ଅଥ ସକ୍କୋ ଦେୱାନମିନ୍ଦୋ ତଂ ଦେୱପୁତ୍ତଂ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଏୱମାହ 'ଏହି ଖୋ, ମାରିସ, ସୁପଭାତୋ ତେ ଦିୱସୋ, ଅତ୍ଥସିଦ୍ଧି ଉପଗତା, ଯମହଂ ତେ ଉପଟ୍ଠାନମାଗମିଂ, ରମଣୀୟେ ତେ ଓକାସେ ୱାସୋ ଭୱିସ୍ସତି, ପତିରୂପେ କୁଲେ ପଟିସନ୍ଧି ଭୱିସ୍ସତି, ସୁନ୍ଦରେହି ମାତାପିତୂହି ୱଡ୍ଢେତବ୍ବୋ, ଏହି ମେ ୱଚନଂ କରୋହୀ'ତି ଯାଚି। ଦୁତିୟମ୍ପି…ପେ… ତତିୟମ୍ପି ଯାଚି ସିରସି ପଞ୍ଜଲିକତୋ।

ତତୋ ସୋ ଦେୱପୁତ୍ତୋ ଏୱମାହ 'କତମଂ ତଂ, ମାରିସ, କୁଲଂ, ଯଂ ତ୍ୱଂ ଅଭିକ୍ଖଣଂ କିତ୍ତୟସି ପୁନପ୍ପୁନ'ନ୍ତି। 'ଦୁକୂଲୋ ଚ ତାପସୋ ପାରିକା ଚ ତାପସୀ'ତି। ସୋ ତସ୍ସ ୱଚନଂ ସୁତ୍ୱା ତୁଟ୍ଠୋ ସମ୍ପଟିଚ୍ଛି 'ସାଧୁ, ମାରିସ, ଯୋ ତୱ ଛନ୍ଦୋ, ସୋ ହୋତୁ, ଆକଙ୍ଖମାନୋ ଅହଂ, ମାରିସ, ପତ୍ଥିତେ କୁଲେ ଉପ୍ପଜ୍ଜେୟ୍ୟଂ, କିମ୍ହି କୁଲେ ଉପ୍ପଜ୍ଜାମି ଅଣ୍ଡଜେ ୱା ଜଲାବୁଜେ ୱା ସଂସେଦଜେ ୱା ଓପପାତିକେ ୱା'ତି? 'ଜଲାବୁଜାୟ, ମାରିସ, ଯୋନିୟା ଉପ୍ପଜ୍ଜାହୀ'ତି। ଅଥ ସକ୍କୋ ଦେୱାନମିନ୍ଦୋ ଉପ୍ପତ୍ତିଦିୱସଂ ୱିଗଣେତ୍ୱା ଦୁକୂଲସ୍ସ ତାପସସ୍ସ ଆରୋଚେସି 'ଅସୁକସ୍ମିଂ ନାମ ଦିୱସେ ତାପସୀ ଉତୁନୀ ଭୱିସ୍ସତି ପୁପ୍ଫୱତୀ, ତଦା ତ୍ୱଂ, ଭନ୍ତେ, ଦକ୍ଖିଣେନ ହତ୍ଥଙ୍ଗୁଟ୍ଠେନ ନାଭିଂ ପରାମସେୟ୍ୟାସୀ'ତି। ତସ୍ମିଂ, ମହାରାଜ, ଦିୱସେ ତାପସୀ ଚ ଉତୁନୀ ପୁପ୍ଫୱତୀ ଅହୋସି, ଦେୱପୁତ୍ତୋ ଚ ତତ୍ଥୂପଗୋ ପଚ୍ଚୁପଟ୍ଠିତୋ ଅହୋସି, ତାପସୋ ଚ ଦକ୍ଖିଣେନ ହତ୍ଥଙ୍ଗୁଟ୍ଠେନ ତାପସିୟା ନାଭିଂ ପରାମସି, ଇତି ତେ ତୟୋ ସନ୍ନିପାତା ଅହେସୁଂ, ନାଭିପରାମସନେନ ତାପସିୟା ରାଗୋ ଉଦପାଦି, ସୋ ପନସ୍ସା ରାଗୋ ନାଭିପରାମସନଂ ପଟିଚ୍ଚ ମା ତ୍ୱଂ ସନ୍ନିପାତଂ ଅଜ୍ଝାଚାରମେୱ ମଞ୍ଞି, ଊହସନମ୍ପି [ହସନମ୍ପି (କ।)] ସନ୍ନିପାତୋ, ଉଲ୍ଲପନମ୍ପି ସନ୍ନିପାତୋ, ଉପନିଜ୍ଝାୟନମ୍ପି ସନ୍ନିପାତୋ, ପୁବ୍ବଭାଗଭାୱତୋ ରାଗସ୍ସ ଉପ୍ପାଦାୟ ଆମସନେନ ସନ୍ନିପାତୋ ଜାୟତି, ସନ୍ନିପାତା ଓକ୍କମନଂ ହୋତୀତି।

''ଅନଜ୍ଝାଚାରେପି, ମହାରାଜ, ପରାମସନେନ ଗବ୍ଭାୱକ୍କନ୍ତି ହୋତି। ଯଥା, ମହାରାଜ, ଅଗ୍ଗି ଜଲମାନୋ ଅପରାମସନୋପି ଉପଗତସ୍ସ ସୀତଂ ବ୍ୟପହନ୍ତି, ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଅନଜ୍ଝାଚାରେପି ପରାମସନେନ ଗବ୍ଭାୱକ୍କନ୍ତି ହୋତି।

‘‘ଚତୁନ୍ନଂ, ମହାରାଜ, ୱସେନ ସତ୍ତାନଂ ଗବ୍ଭାୱକ୍କନ୍ତି ହୋତି କମ୍ମୱସେନ ଯୋନିୱସେନ କୁଲୱସେନ ଆୟାଚନୱସେନ, ଅପି ଚ ସବ୍ବେପେତେ ସତ୍ତା କମ୍ମସମ୍ଭୱା କମ୍ମସମୁଟ୍ଠାନା ।

‘‘କଥଂ, ମହାରାଜ, କମ୍ମୱସେନ ସତ୍ତାନଂ ଗବ୍ଭାୱକ୍କନ୍ତି ହୋତି? ଉସ୍ସନ୍ନକୁସଲମୂଲା, ମହାରାଜ, ସତ୍ତା ଯଦିଚ୍ଛକଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି ଖତ୍ତିୟମହାସାଲକୁଲେ ୱା ବ୍ରାହ୍ମଣମହାସାଲକୁଲେ ୱା ଗହପତିମହାସାଲକୁଲେ ୱା ଦେୱେସୁ ୱା ଅଣ୍ଡଜାୟ ୱା ଯୋନିୟା ଜଲାବୁଜାୟ ୱା ଯୋନିୟା ସଂସେଦଜାୟ ୱା ଯୋନିୟା ଓପପାତିକାୟ ୱା ଯୋନିୟା। ଯଥା, ମହାରାଜ, ପୁରିସୋ ଅଡ୍ଢୋ ମହଦ୍ଧନୋ ମହାଭୋଗୋ ପହୂତଜାତରୂପରଜତୋ ପହୂତୱିତ୍ତୂପକରଣୋ ପହୂତଧନଧଞ୍ଞୋ ପହୂତଞାତିପକ୍ଖୋ ଦାସିଂ ୱା ଦାସଂ ୱା ଖେତ୍ତଂ ୱା ୱତ୍ଥୁଂ ୱା ଗାମଂ ୱା ନିଗମଂ ୱା ଜନପଦଂ ୱା ଯଂ କିଞ୍ଚି ମନସା ଅଭିପତ୍ଥିତଂ, ଯଦିଚ୍ଛକଂ ଦ୍ୱିଗୁଣତିଗୁଣମ୍ପି ଧନଂ ଦତ୍ୱା କିଣାତି, ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଉସ୍ସନ୍ନକୁସଲମୂଲା ସତ୍ତା ଯଦିଚ୍ଛକଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି ଖତ୍ତିୟମହାସାଲକୁଲେ ୱା ବ୍ରାହ୍ମଣମହାସାଲକୁଲେ ୱା ଗହପତିମହାସାଲକୁଲେ ୱା ଦେୱେସୁ ୱା ଅଣ୍ଡଜାୟ ୱା ଯୋନିୟା ଜଲାବୁଜାୟ ୱା ଯୋନିୟା ସଂସେଦଜାୟ ୱା ଯୋନିୟା ଓପପାତିକାୟ ୱା ଯୋନିୟା। ଏୱଂ କମ୍ମୱସେନ ସତ୍ତାନଂ ଗବ୍ଭାୱକ୍କନ୍ତି ହୋତି।

‘‘କଥଂ ଯୋନିୱସେନ ସତ୍ତାନଂ ଗବ୍ଭାୱକ୍କନ୍ତି ହୋତି? କୁକ୍କୁଟାନଂ, ମହାରାଜ, ୱାତେନ ଗବ୍ଭାୱକ୍କନ୍ତି ହୋତି। ବଲାକାନଂ ମେଘସଦ୍ଦେନ ଗବ୍ଭାୱକ୍କନ୍ତି ହୋତି। ସବ୍ବେପି ଦେୱା ଅଗବ୍ଭସେୟ୍ୟକା ସତ୍ତା ଯେୱ, ତେସଂ ନାନାୱଣ୍ଣେନ ଗବ୍ଭାୱକ୍କନ୍ତି ହୋତି। ଯଥା, ମହାରାଜ, ମନୁସ୍ସା ନାନାୱଣ୍ଣେନ ମହିୟା ଚରନ୍ତି, କେଚି ପୁରତୋ ପଟିଚ୍ଛାଦେନ୍ତି, କେଚି ପଚ୍ଛତୋ ପଟିଚ୍ଛାଦେନ୍ତି, କେଚି ନଗ୍ଗା ହୋନ୍ତି, କେଚି ଭଣ୍ଡୂ ହୋନ୍ତି ସେତପଟଧରା, କେଚି ମୋଳିବଦ୍ଧା ହୋନ୍ତି, କେଚି ଭଣ୍ଡୂ କାସାୱୱସନା ହୋନ୍ତି, କେଚି କାସାୱୱସନା ମୋଳିବଦ୍ଧା ହୋନ୍ତି, କେଚି ଜଟିନୋ ୱାକଚୀରଧରା [ୱାକଚୀରା (କ।)] ହୋନ୍ତି, କେଚି ଚମ୍ମୱସନା ହୋନ୍ତି, କେଚି ରସ୍ମିୟୋ ନିୱାସେନ୍ତି, ସବ୍ବେପେତେ ମନୁସ୍ସା ନାନାୱଣ୍ଣେନ ମହିୟା ଚରନ୍ତି, ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ସତ୍ତା ଯେୱ ତେ ସବ୍ବେ, ତେସଂ ନାନାୱଣ୍ଣେନ ଗବ୍ଭାୱକ୍କନ୍ତି ହୋତି। ଏୱଂ ଯୋନିୱସେନ ସତ୍ତାନଂ ଗବ୍ଭାୱକ୍କନ୍ତି ହୋତି।

‘‘କଥଂ କୁଲୱସେନ ସତ୍ତାନଂ ଗବ୍ଭାୱକ୍କନ୍ତି ହୋତି? କୁଲଂ ନାମ, ମହାରାଜ, ଚତ୍ତାରି କୁଲାନି ଅଣ୍ଡଜଂ ଜଲାବୁଜଂ ସଂସେଦଜଂ ଓପପାତିକଂ। ଯଦି ତତ୍ଥ ଗନ୍ଧବ୍ବୋ ଯତୋ କୁତୋଚି ଆଗନ୍ତ୍ୱା ଅଣ୍ଡଜେ କୁଲେ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ସୋ ତତ୍ଥ ଅଣ୍ଡଜୋ ହୋତି…ପେ… ଜଲାବୁଜେ କୁଲେ…ପେ… ସଂସେଦଜେ କୁଲେ…ପେ… ଓପପାତିକେ କୁଲେ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ସୋ ତତ୍ଥ ଓପପାତିକୋ ହୋତି। ତେସୁ ତେସୁ କୁଲେସୁ ତାଦିସା ଯେୱ ସତ୍ତା ସମ୍ଭୱନ୍ତି। ଯଥା, ମହାରାଜ, ହିମୱତି ନେରୁପବ୍ବତଂ ଯେ କେଚି ମିଗପକ୍ଖିନୋ ଉପେନ୍ତି, ସବ୍ବେ ତେ ସକୱଣ୍ଣଂ ୱିଜହିତ୍ୱା ସୁୱଣ୍ଣୱଣ୍ଣା ହୋନ୍ତି, ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଯୋ କୋଚି ଗନ୍ଧବ୍ବୋ ଯତୋ କୁତୋଚି ଆଗନ୍ତ୍ୱା ଅଣ୍ଡଜଂ ଯୋନିଂ ଉପଗନ୍ତ୍ୱା ସଭାୱୱଣ୍ଣଂ ୱିଜହିତ୍ୱା ଅଣ୍ଡଜୋ ହୋତି…ପେ… ଜଲାବୁଜଂ…ପେ… ସଂସେଦଜଂ…ପେ… ଓପପାତିକଂ ଯୋନିଂ ଉପଗନ୍ତ୍ୱା ସଭାୱୱଣ୍ଣଂ ୱିଜହିତ୍ୱା ଓପପାତିକୋ ହୋତି, ଏୱଂ କୁଲୱସେନ ସତ୍ତାନଂ ଗବ୍ଭାୱକ୍କନ୍ତି ହୋତି।

‘‘କଥଂ ଆୟାଚନୱସେନ ସତ୍ତାନଂ ଗବ୍ଭାୱକ୍କନ୍ତି ହୋତି? ଇଧ, ମହାରାଜ, କୁଲଂ ହୋତି ଅପୁତ୍ତକଂ ବହୁସାପତେୟ୍ୟଂ ସଦ୍ଧଂ ପସନ୍ନଂ ସୀଲୱନ୍ତଂ କଲ୍ୟାଣଧମ୍ମଂ ତପନିସ୍ସିତଂ, ଦେୱପୁତ୍ତୋ ଚ ଉସ୍ସନ୍ନକୁସଲମୂଲୋ ଚୱନଧମ୍ମୋ ହୋତି। ଅଥ ସକ୍କୋ ଦେୱାନମିନ୍ଦୋ ତସ୍ସ କୁଲସ୍ସ ଅନୁକମ୍ପାୟ ତଂ ଦେୱପୁତ୍ତଂ ଆୟାଚତି ‘ପଣିଧେହି, ମାରିସ, ଅସୁକସ୍ସ କୁଲସ୍ସ ମହେସିୟା କୁଚ୍ଛି’ନ୍ତି। ସୋ ତସ୍ସ ଆୟାଚନହେତୁ ତଂ କୁଲଂ ପଣିଧେତି। ଯଥା, ମହାରାଜ, ମନୁସ୍ସା ପୁଞ୍ଞକାମା ସମଣଂ ମନୋଭାୱନୀୟଂ ଆୟାଚିତ୍ୱା ଗେହଂ ଉପନେନ୍ତି, ଅୟଂ ଉପଗନ୍ତ୍ୱା ସବ୍ବସ୍ସ କୁଲସ୍ସ ସୁଖାୱହୋ ଭୱିସ୍ସତୀତି। ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ସକ୍କୋ ଦେୱାନମିନ୍ଦୋ ତଂ ଦେୱପୁତ୍ତଂ ଆୟାଚିତ୍ୱା ତଂ କୁଲଂ ଉପନେତି। ଏୱଂ ଆୟାଚନୱସେନ ସତ୍ତାନଂ ଗବ୍ଭାୱକ୍କନ୍ତି ହୋତି।

‘‘ସାମୋ, ମହାରାଜ, କୁମାରୋ ସକ୍କେନ ଦେୱାନମିନ୍ଦେନ ଆୟାଚିତୋ ପାରିକାୟ ତାପସିୟା କୁଚ୍ଛିଂ ଓକ୍କନ୍ତୋ। ସାମୋ, ମହାରାଜ, କୁମାରୋ କତପୁଞ୍ଞୋ, ମାତାପିତରୋ ସୀଲୱନ୍ତୋ କଲ୍ୟାଣଧମ୍ମା, ଆୟାଚକୋ ସକ୍କୋ, ତିଣ୍ଣଂ ଚେତୋପଣିଧିୟା ସାମୋ କୁମାରୋ ନିବ୍ବତ୍ତୋ। ଇଧ, ମହାରାଜ, ନୟକୁସଲୋ ପୁରିସୋ ସୁକଟ୍ଠେ ଅନୂପଖେତ୍ତେ ବୀଜଂ ରୋପେୟ୍ୟ, ଅପି ନୁ ତସ୍ସ ବୀଜସ୍ସ ଅନ୍ତରାୟଂ ୱିୱଜ୍ଜେନ୍ତସ୍ସ ୱୁଡ୍ଢିୟା କୋଚି ଅନ୍ତରାୟୋ ଭୱେୟ୍ୟା’’ତି ? ‘‘ନ ହି, ଭନ୍ତେ, ନିରୁପଘାତଂ ବୀଜଂ ଖିପ୍ପଂ ସଂୱିରୁହେୟ୍ୟା’’ତି। ‘‘ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ସାମୋ କୁମାରୋ ମୁତ୍ତୋ ଉପ୍ପନ୍ନନ୍ତରାୟେହି ତିଣ୍ଣଂ ଚେତୋପଣିଧିୟା ନିବ୍ବତ୍ତୋ।

‘‘ଅପି ନୁ ଖୋ, ମହାରାଜ, ସୁତପୁବ୍ବଂ ତୟା ଇସୀନଂ ମନୋପଦୋସେନ ଇଦ୍ଧୋ ଫୀତୋ ମହାଜନପଦୋ ସଜନୋ ସମୁଚ୍ଛିନ୍ନୋ’’ତି? ‘‘ଆମ, ଭନ୍ତେ, ସୁୟ୍ୟତି। ମହିୟା ଦଣ୍ଡକାରଞ୍ଞଂ [ଦଣ୍ଡକୀରଞ୍ଞଂ (ମ। ନି। ୨।୬୫)] ମଜ୍ଝାରଞ୍ଞଂ କାଲିଙ୍ଗାରଞ୍ଞଂ ମାତଙ୍ଗାରଞ୍ଞଂ, ସବ୍ବଂ ତଂ ଅରଞ୍ଞଂ ଅରଞ୍ଞଭୂତଂ, ସବ୍ବେପେତେ ଜନପଦା ଇସୀନଂ ମନୋପଦୋସେନ ଖୟଂ ଗତା’’ତି। ‘‘ଯଦି , ମହାରାଜ, ତେସଂ ମନୋପଦୋସେନ ସୁସମିଦ୍ଧା ଜନପଦା ଉଚ୍ଛିଜ୍ଜନ୍ତି, ଅପି ନୁ ଖୋ ତେସଂ ମନୋପସାଦେନ କିଞ୍ଚି ନିବ୍ବତ୍ତେୟ୍ୟା’’ତି? ‘‘ଆମ ଭନ୍ତେ’’ତି। ‘‘ତେନ ହି, ମହାରାଜ, ସାମୋ କୁମାରୋ

ତିଣ୍ଣଂ ବଲଓନ୍ତାନଂ ଚେତୋପସାଦେନ ନିଦ୍ଦୋ ଇସିନିମ୍ମିତୋ ଦେଓନିମ୍ମିତୋ ପୁଞ୍ଞନିମ୍ମିତୋତି। ଏଓମେତଂ, ମହାରାଜ, ଧାରେହି।

''ତୟୋମେ, ମହାରାଜ, ଦେଓପୁତ୍ତା ସଦ୍ଧେନ ଦେୱାନମିନ୍ଦେନ ଆୟାଚିତା କୁଲଂ ଉପ୍ପନ୍ନା। କତମେ ତୟୋ? ସାମୋ କୁମାରୋ ମହାପନାଦୋ କୁସରାଜା, ତୟୋପେତେ ବୋଧିସତ୍ତା''ତି। ''ସୁନିଦ୍ଦିଟ୍ଠୋ, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ଗବ୍ଭାଓକ୍କନ୍ତି, ସୁକଥିତଂ କାରଣଂ, ଅନ୍ଧକାରୋ ଆଲୋକୋ କତୋ, ଜଟା ୱିଜଟିତା, ନିଚ୍ଛୁଦ୍ଧା ପରୱାଦା, ଏଓମେତଂ ତଥା ସମ୍ପଟିଚ୍ଛାମୀ''ତି।

ଗବ୍ଭାଓକ୍କନ୍ତିପଞ୍ହୋ ଛଟ୍ଠୋ।

୭। ସଦ୍ଧମ୍ମନ୍ତରଧାନପଞ୍ହୋ

୭। ''ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ଭାସିତମ୍ପେତଂ ଭଗଓତା 'ପଞ୍ଚେଓ ଦାନି, ଆନନ୍ଦ, ୱସ୍ସସତାନି [ୱସ୍ସସହସ୍ସାନି (ସୀ।) ପସ୍ସ ଅ। ନି। ୮।୫୧] ସଦ୍ଧମ୍ମୋ ଠସ୍ସତୀ'ତି। ପୁନ ଚ ପରିନିବ୍ବାନସମୟେ ସୁଭଦ୍ଦେନ ପରିବ୍ବାଜକେନ ପଞ୍ହଂ ପୁଟ୍ଠେନ ଭଗଓତା ଭଣିତଂ 'ଇମେ ଚ, ସୁଭଦ୍ଦ [ଦୀ। ନି। ୨।୨୧୪ ପସ୍ସିତବ୍ବଂ], ଭିକ୍ଖୂ ସମ୍ମା ୱିହରେୟ୍ୟୁଂ, ଅସୁଞ୍ଞୋ ଲୋକୋ ଅରହନ୍ତେହି ଅସ୍ସା'ତି, ଅସେସଓଚନମେତଂ, ନିସ୍ସେସଓଚନମେତଂ, ନିପ୍ପରିୟାୟଓଚନମେତଂ। ଯଦି, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ତଥାଗତେନ ଭଣିତଂ 'ପଞ୍ଚେଓ ଦାନି, ଆନନ୍ଦ, ୱସ୍ସସତାନି ସଦ୍ଧମ୍ମୋ ଠସ୍ସତୀ'ତି, ତେନ ହି 'ଅସୁଞ୍ଞୋ ଲୋକୋ ଅରହନ୍ତେହି ଅସ୍ସା'ତି ଯଂ ଓଚନଂ, ତଂ ମିଚ୍ଛା। ଯଦି ତଥାଗତେନ ଭଣିତଂ 'ଅସୁଞ୍ଞୋ ଲୋକୋ ଅରହନ୍ତେହି ଅସ୍ସା'ତି, ତେନ ହି 'ପଞ୍ଚେଓ ଦାନି, ଆନନ୍ଦ, ୱସ୍ସସତାନି ସଦ୍ଧମ୍ମୋ ଠସ୍ସତୀ'ତି ତମ୍ପି ଓଚନଂ ମିଚ୍ଛା। ଅୟମ୍ପି ଉଭତୋ କୋଟିକୋ ପଞ୍ହୋ ଗହନତୋପି ଗହନତରୋ ବଲଓତୋପି ବଲଓତରୋ ଗଣ୍ଠିତୋପି ଗଣ୍ଠିତରୋ, ସୋ ତୱାନୁପ୍ପତ୍ତୋ, ତତ୍ଥ ତେ ଞାଣବଲୱିପ୍ଫାରଂ ଦସ୍ସେହି ମକରୋ ୱିୟ ସାଗରବ୍ଭନ୍ତରଗତୋ''ତି।

''ଭାସିତମ୍ପେତଂ, ମହାରାଜ, ଭଗଓତା 'ପଞ୍ଚେଓ ଦାନି, ଆନନ୍ଦ, ୱସ୍ସସତାନି ସଦ୍ଧମ୍ମୋ ଠସ୍ସତୀ'ତି। ପରିନିବ୍ବାନସମୟେ ଚ ସୁଭଦ୍ଦସ୍ସ ପରିବ୍ବାଜକସ୍ସ ଭଣିତଂ 'ଇମେ ଚ, ସୁଭଦ୍ଦ, ଭିକ୍ଖୂ ସମ୍ମା ୱିହରେୟ୍ୟୁଂ, ଅସୁଞ୍ଞୋ ଲୋକୋ ଅରହନ୍ତେହି ଅସ୍ସା'ତି। ତଞ୍ଚ ପନ, ମହାରାଜ, ଭଗଓତୋ ଓଚନଂ ନାନତ୍ଥଞ୍ଚେଓ ହୋତି ନାନାବ୍ୟଞ୍ଜନଞ୍ଚ, ଅୟଂ ସାସନପରିଚ୍ଛେଦୋ, ଅୟଂ ପଟିପତ୍ତି ପରିଦୀପନାତି ଦୂରଂ ୱିଓଜ୍ଜିତା ତେ ଉଭୋ ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞଂ। ଯଥା, ମହାରାଜ, ନଭଂ ପଥୱିତୋ ଦୂରଂ ୱିଓଜ୍ଜିତଂ , ନିରୟଂ ସଗ୍ଗତୋ ଦୂରଂ ୱିଓଜ୍ଜିତଂ, କୁସଲଂ ଅକୁସଲତୋ ଦୂରଂ ୱିଓଜ୍ଜିତଂ, ସୁଖଂ ଦୁକ୍ଖତୋ ଦୂରଂ ୱିଓଜ୍ଜିତଂ। ଏଓମେଓ ଖୋ, ମହାରାଜ, ତେ ଉଭୋ ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞଂ ଦୂରଂ ୱିଓଜ୍ଜିତା।

''ଅପି ଚ, ମହାରାଜ, ମା ତେ ପୁଚ୍ଛା ମୋଘା ଅସ୍ସ [ଅସ୍ସୁ (ସୀ। ସ୍ୟା।)], ରସତୋ ତେ ସଂସନ୍ଦିତ୍ୱା କଥୟିସ୍ସାମି 'ପଞ୍ଚେଓ ଦାନି, ଆନନ୍ଦ, ୱସ୍ସସତାନି ସଦ୍ଧମ୍ମୋ ଠସ୍ସତୀ'ତି ଯଂ ଭଗୱା ଆହ, ତଂ ଖୟଂ ପରିଦୀପୟନ୍ତୋ ସେସକଂ ପରିଚ୍ଛିନ୍ଦି, ୱସ୍ସସହସ୍ସଂ, ଆନନ୍ଦ, ସଦ୍ଧମ୍ମୋ ତିଟ୍ଠେୟ୍ୟ, ସଚେ ଭିକ୍ଖୁନିୟୋ ନ ପବ୍ବାଜେୟ୍ୟୁଂ। ପଞ୍ଚେଓ ଦାନି, ଆନନ୍ଦ, ୱସ୍ସସତାନି ସଦ୍ଧମ୍ମୋ ଠସ୍ସତୀତି। ଅପି ନୁ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଭଗୱା ଏଓଂ ୱଦନ୍ତୋ ସଦ୍ଧମ୍ମସ୍ସ ଅନ୍ତରଧାନଂ ୱା ୱଦେତି ଅଭିସମୟଂ ୱା ପଟିକ୍କୋସତୀ''ତି? ''ନ ହି ଭନ୍ତେ''ତି। ''ନଟ୍ଠଂ, ମହାରାଜ, ପରିକିତ୍ତୟନ୍ତୋ ସେସକଂ ପରିଦୀପୟନ୍ତୋ ପରିଚ୍ଛିନ୍ଦି। ଯଥା, ମହାରାଜ, ପୁରିସୋ ନଟ୍ଠାୟିକୋ ସବ୍ବସେସକଂ ଗହେତ୍ୱା ଜନସ୍ସ ପରିଦୀପେୟ୍ୟ 'ଏତ୍ତକଂ ମେ ଭଣ୍ଡଂ ନଟ୍ଠଂ, ଇଦଂ ସେସକ'ନ୍ତି । ଏଓମେଓ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଭଗୱା ନଟ୍ଠଂ ପରିଦୀପୟନ୍ତୋ ସେସକଂ ଦେଓମନୁସ୍ସାନଂ କଥେସି 'ପଞ୍ଚେଓ ଦାନି, ଆନନ୍ଦ, ୱସ୍ସସତାନି ସଦ୍ଧମ୍ମୋ ଠସ୍ସତୀ'ତି। ଯଂ ପନ, ମହାରାଜ, ଭଗଓତା ଭଣିତଂ 'ପଞ୍ଚେଓ ଦାନି, ଆନନ୍ଦ, ୱସ୍ସସତାନି ସଦ୍ଧମ୍ମୋ ଠସ୍ସତୀ'ତି, ସାସନପରିଚ୍ଛେଦୋ ଏସୋ।

''ଯଂ ପନ ପରିନିବ୍ବାନସମୟେ ସୁଭଦ୍ଦସ୍ସ ପରିବ୍ବାଜକସ୍ସ ସମଣେ ପରିକିତ୍ତୟନ୍ତୋ ଆହ 'ଇମେ ଚ, ସୁଭଦ୍ଦ, ଭିକ୍ଖୂ ସମ୍ମା ୱିହରେୟ୍ୟୁଂ, ଅସୁଞ୍ଞୋ ଲୋକୋ ଅରହନ୍ତେହି ଅସ୍ସା'ତି, ପଟିପତ୍ତିପରିଦୀପନା ଏସା, ତ୍ୱଂ ପନ ତଂ ପରିଚ୍ଛେଦଞ୍ଚ ପରିଦୀପନଞ୍ଚ ଏକରସଂ କରୋସି। ଯଦି ପନ ତେ ଛନ୍ଦୋ, ଏକରସଂ କତ୍ୱା କଥୟିସ୍ସାମି, ସାଧୁକଂ ସୁଣୋହି ମନସିକରୋହି ଅୱିକ୍ଖିତ୍ତମାନସୋ [ଅୱିଚଲମାନସୋ (ସୀ।) ଅୱିମାନସୋ (ପୀ। କ।)]।

''ଇଧ, ମହାରାଜ, ତଳାକୋ ଭୱେୟ୍ୟ ନଓସଲିଲସମ୍ପୁଣ୍ଣୋ ସମ୍ମୁଖମୁତ୍ତରିୟମାନୋ ପରିଚ୍ଛିନ୍ନୋ ପରିୱଟୁମକତୋ, ଅପରିୟାଦିଣ୍ଣେ ଯେୱ ତସ୍ମିଂ ତଳାକେ ଉଦକୂପରି ମହାମେଘୋ ଅପରାପରଂ ଅନୁପ୍ପବନ୍ଧୋ ଅଭିୱସ୍ସେୟ୍ୟ, ଅପି ନୁ ଖୋ, ମହାରାଜ, ତସ୍ମିଂ ତଳାକେ ଉଦକଂ ପରିକ୍ଖୟଂ ପରିୟାଦାନଂ ଗଚ୍ଛେୟ୍ୟା''ତି? ''ନ ହି ଭନ୍ତେ''ତି। ''କେନ କାରଣେନ ମହାରାଜା''ତି? ''ମେଘସ୍ସ, ଭନ୍ତେ, ଅନୁପ୍ପବନ୍ଧତାୟା''ତି। ''ଏଓମେଓ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଜିନସାସନଓରସଦ୍ଧମ୍ମତଳାକୋ ଆଚାରସୀଲଗୁଣଓତ୍ତପଟିପତ୍ତିୱିମଲନଓସଲିଲସମ୍ପୁଣ୍ଣୋ ଉତ୍ତରିୟମାନୋ ଭଓଗ୍ଗମଭିଭୱିତ୍ୱା ଠିତୋ। ଯଦି ତତ୍ଥ ବୁଦ୍ଧପୁତ୍ତା ଆଚାରସୀଲଗୁଣଓତ୍ତପଟିପତ୍ତିମେଘଓସ୍ସଂ ଅପରାପରଂ ଅନୁପ୍ପବନ୍ଧାପେୟ୍ୟୁଂ ଅଭିୱସ୍ସାପେୟ୍ୟୁଂ। ଏଓମିଦଂ ଜିନସାସନଓରସଦ୍ଧମ୍ମତଳାକୋ ଚିରଂ ଦୀଘମଦ୍ଧାନଂ ତିଟ୍ଠେୟ୍ୟ, ଅରହନ୍ତେହି ଲୋକୋ ଅସୁଞ୍ଞୋ ଭୱେୟ୍ୟ, ଇମମତ୍ଥଂ ଭଗଓତା ସନ୍ଧାୟ ଭାସିତଂ

‘ଇମେ ଚ, ସୁଭଦ୍ଦ, ଭିକ୍ଖୂ ସମ୍ମା ୱିହରେୟ୍ୟୁଂ, ଅସୁଞ୍ଞୋ ଲୋକୋ ଅରହନ୍ତେହି ଅସ୍ସା’ତି।

‘‘ଇଧ ପନ, ମହାରାଜ, ମହତି ମହାଅଗ୍ଗିକ୍ଖନ୍ଧେ ଜଲମାନେ ଅପରାପରଂ ସୁକ୍ଖତିଣକଟ୍ଠଗୋମୟାନି ଉପସଂହରେୟ୍ୟୁଂ, ଅପି ନୁ ଖୋ ସୋ, ମହାରାଜ, ଅଗ୍ଗିକ୍ଖନ୍ଧୋ ନିବ୍ବାୟେୟ୍ୟା’’ତି ? ‘‘ନ ହି, ଭନ୍ତେ, ଭିୟ୍ୟୋ ଭିୟ୍ୟୋ ସୋ ଅଗ୍ଗିକ୍ଖନ୍ଧୋ ଜଲେୟ୍ୟ, ଭିୟ୍ୟୋ ଭିୟ୍ୟୋ ପଭାସେୟ୍ୟା’’ତି। ‘‘ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଦସସହସ୍ସିୟା [ଦସସହସ୍ସିମ୍ହି (ବହୂସୁ)] ଲୋକଧାତୁୟା ଜିନସାସନୱରମ୍ପି ଆଚାରସୀଲଗୁଣୱତ୍ତପଟିପତ୍ତିୟା ଜଲତି ପଭାସତି। ଯଦି ପନ, ମହାରାଜ, ତଦୁତ୍ତରିଂ ବୁଦ୍ଧପୁତ୍ତା ପଞ୍ଚହି ପଧାନିୟଙ୍ଗେହି ସମନ୍ନାଗତା ସତତମପ୍ପମତ୍ତା ପଦହେୟ୍ୟୁଂ, ତୀସୁ ସିକ୍ଖାସୁ ଛନ୍ଦଜାତା ସିକ୍ଖେୟ୍ୟୁଂ, ଚାରିତ୍ତଞ୍ଚ ସୀଲଂ ସମତ୍ତଂ ପରିପୂରେୟ୍ୟୁଂ, ଏୱମିଦଂ ଜିନସାସନୱରଂ ଭିୟ୍ୟୋ ଭିୟ୍ୟୋ ଚିରଂ ଦୀଘମଦ୍ଧାନଂ ତିଟ୍ଠେୟ୍ୟ, ଅସୁଞ୍ଞୋ ଲୋକୋ ଅରହନ୍ତେହି ଅସ୍ସାତି ଇମମତ୍ଥଂ ଭଗୱତା ସନ୍ଧାୟ ଭାସିତଂ ‘ଇମେ ଚ, ସୁଭଦ୍ଦ, ଭିକ୍ଖୂ ସମ୍ମା ୱିହରେୟ୍ୟୁଂ, ଅସୁଞ୍ଞୋ ଲୋକୋ ଅରହନ୍ତେହି ଅସ୍ସା’ତି।

‘‘ଇଧ ପନ, ମହାରାଜ, ସିନିଦ୍ଧସମସୁମଜ୍ଜିତସପ୍ପଭାସୱିମଲାଦାସଂ [ସପ୍ପଭଂ ସୁୱିମଲାଦାସଂ (ସୀ।)] ସଣ୍ହସୁଖୁମଗେରୁକଚୁଣ୍ଣେନ ଅପରାପରଂ ମଜ୍ଜେୟ୍ୟୁଂ, ଅପି ନୁ ଖୋ, ମହାରାଜ, ତସ୍ମିଂ ଆଦାସେ ମଲକଦ୍ଦମରଜୋଜଲ୍ଲଂ ଜାୟେୟ୍ୟା’’ତି? ‘‘ନ ହି, ଭନ୍ତେ, ଅଞ୍ଞଦତ୍ଥୁ ୱିମଲତରଂ ୟେୱ ଭୱେୟ୍ୟା’’ତି। ‘‘ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଜିନସାସନୱରଂ ପକତିନିମ୍ମଲଂ ବ୍ୟପଗତକିଲେସମଲରଜୋଜଲ୍ଲଂ, ଯଦି ତଂ ବୁଦ୍ଧପୁତ୍ତା ଆଚାରସୀଲଗୁଣୱତ୍ତପଟିପତ୍ତିସଲ୍ଲେଖଧୁତଗୁଣେନ ଜିନସାସନୱରଂ ସଲ୍ଲକ୍ଖେୟ୍ୟୁଂ [ସଲ୍ଲିକ୍ଖେୟ୍ୟୁଂ (ସୀ। ପୀ।)], ଏୱମିଦଂ ଜିନସାସନୱରଂ ଚିରଂ ଦୀଘମଦ୍ଧାନଂ ତିଟ୍ଠେୟ୍ୟ, ଅସୁଞ୍ଞୋ ଚ ଲୋକୋ ଅରହନ୍ତେହି ଅସ୍ସାତି ଇମମତ୍ଥଂ ଭଗୱତା ସନ୍ଧାୟ ଭାସିତଂ ‘ଇମେ ଚ, ସୁଭଦ୍ଦ, ଭିକ୍ଖୂ ସମ୍ମା ୱିହରେୟ୍ୟୁଂ, ଅସୁଞ୍ଞୋ ଲୋକୋ ଅରହନ୍ତେହି ଅସ୍ସା’ତି। ପଟିପତ୍ତିମୂଲକଂ, ମହାରାଜ, ସତ୍ଥୁସାସନଂ ପଟିପତ୍ତିକାରଣଂ ପଟିପତ୍ତିୟା ଅନନ୍ତରହିତାୟ ତିଟ୍ଠତୀ’’ତି।

‘‘ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ‘ସଦ୍ଧମ୍ମନ୍ତରଧାନ’ନ୍ତି ଯଂ ୱଦେସି, କତମଂ ତଂ ସଦ୍ଧମ୍ମନ୍ତରଧାନ’’ନ୍ତି? ‘‘ତୀଣିମାନି, ମହାରାଜ, ସାସନନ୍ତରଧାନାନି। କତମାନି ତୀଣି? ଅଧିଗମନ୍ତରଧାନଂ ପଟିପତ୍ତନ୍ତରଧାନଂ ଲିଙ୍ଗନ୍ତରଧାନଂ , ଅଧିଗମେ, ମହାରାଜ, ଅନ୍ତରହିତେ ସୁପ୍ପଟିପନ୍ନସ୍ସାପି ଧମ୍ମାଭିସମୟୋ ନ ହୋତି, ପଟିପତ୍ତିୟା ଅନ୍ତରହିତାୟ ସିକ୍ଖାପଦପଞ୍ଞତ୍ତି ଅନ୍ତରଧାୟତି, ଲିଙ୍ଗଂୟେୱ ତିଟ୍ଠତି, ଲିଙ୍ଗେ ଅନ୍ତରହିତେ ପୱେଣୁପଚ୍ଛେଦୋ ହୋତି, ଇମାନି ଖୋ, ମହାରାଜ, ତୀଣି ଅନ୍ତରଧାନାନୀ’’ତି।

‘‘ସୁୱିଞ୍ଞାପିତୋ, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ପଞ୍ହୋ, ଗମ୍ଭୀରୋ ଉତ୍ତାନୀକତୋ, ଗଣ୍ଠି ଭିନ୍ନୋ, ନଟ୍ଠା ପରୱାଦା ଭଗ୍ଗା ନିପ୍ପଭା କତା, ତ୍ୱଂ ଗଣିୱରୱସଭମାସଜ୍ଜାତି।

ସଦ୍ଧମ୍ମନ୍ତରଧାନପଞ୍ହୋ ସତ୍ତମୋ।

୮। ଅକୁସଲଚ୍ଛେଦନପଞ୍ହୋ

୮। ‘‘ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ତଥାଗତୋ ସବ୍ବଂ ଅକୁସଲଂ ଝାପେତ୍ୱା ସବ୍ବଞ୍ଞୁତଂ ପତ୍ତୋ, ଉଦାହୁ ସାୱସେସେ ଅକୁସଲେ ସବ୍ବଞ୍ଞୁତଂ ପତ୍ତୋ’’ତି? ‘‘ସବ୍ବଂ, ମହାରାଜ, ଅକୁସଲଂ ଝାପେତ୍ୱା ଭଗୱା ସବ୍ବଞ୍ଞୁତଂ ପତ୍ତୋ, ନତ୍ଥି ଭଗୱତୋ ସେସେକଂ ଅକୁସଲ’’ନ୍ତି।

‘‘କିଂ ପନ, ଭନ୍ତେ, ଦୁକ୍ଖା ୱେଦନା ତଥାଗତସ୍ସ କାୟେ ଉପ୍ପନ୍ନପୁବ୍ବା’’ତି? ‘‘ଆମ, ମହାରାଜ, ରାଜଗହେ ଭଗୱତୋ ପାଦୋ ସକଲିକାୟ [ସକ୍ଖଲିକାୟ (ସ୍ୟା। କ।)] ଖତୋ, ଲୋହିତପକ୍ଖନ୍ଦିକାବାଧୋ ଉପ୍ପନ୍ନୋ, କାୟେ ଅଭିସନ୍ନେ ଜୀୱକେନ ୱିରେକୋ କାରିତୋ, ୱାତାବାଧେ ଉପ୍ପନ୍ନେ ଉପଟ୍ଠାକେନ ଥେରେନ ଉଣ୍ହୋଦକଂ ପରିୟିଟ୍ଠ’’ନ୍ତି।

‘‘ଯଦି , ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ତଥାଗତୋ ସବ୍ବଂ ଅକୁସଲଂ ଝାପେତ୍ୱା ସବ୍ବଞ୍ଞୁତଂ ପତ୍ତୋ, ତେନ ହି ଭଗୱତୋ ପାଦୋ ସକଲିକାୟ ଖତୋ, ଲୋହିତପକ୍ଖନ୍ଦିକା ଚ ଆବାଧୋ ଉପ୍ପନ୍ନୋତି ଯଂ ୱଚନଂ, ତଂ ମିଚ୍ଛା। ଯଦି ତଥାଗତସ୍ସ ପାଦୋ ସକଲିକାୟ ଖତୋ, ଲୋହିତପକ୍ଖନ୍ଦିକା ଚ ଆବାଧୋ ଉପ୍ପନ୍ନୋ, ତେନ ହି ତଥାଗତୋ ସବ୍ବଂ ଅକୁସଲଂ ଝାପେତ୍ୱା ସବ୍ବଞ୍ଞୁତଂ ପତ୍ତୋତି ତମ୍ପି ୱଚନଂ ମିଚ୍ଛା। ନତ୍ଥି, ଭନ୍ତେ, ୱିନା କମ୍ମେନ ୱେଦୟିତଂ, ସବ୍ବଂ ତଂ ୱେଦୟିତଂ କମ୍ମମୂଲକଂ, ତଂ କମ୍ମେନେୱ ୱେଦୟତି, ଅୟମ୍ପି ଉଭତୋ କୋଟିକୋ ପଞ୍ହୋ ତୱାନୁପ୍ପତ୍ତୋ, ସୋ ତୟା ନିବ୍ବାହିତବ୍ବୋ’’ତି [ନିବ୍ବାୟିତବ୍ବୋତି (କ।)]।

‘‘ନ ହି, ମହାରାଜ, ସବ୍ବଂ ତଂ ୱେଦୟିତଂ କମ୍ମମୂଲକଂ। ଅଟ୍ଠହି, ମହାରାଜ, କାରଣେହି ୱେଦୟିତାନି ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି, ଯେହି କାରଣେହି ପୁଥୂ ସତ୍ତା ୱେଦନା

ୱେଦିୟନ୍ତି। କତମେହି ଅଟ୍ଠହି? ୱାତସମୁଟ୍ଠାନାନିପି ଖୋ, ମହାରାଜ, ଇଧେକଚ୍ଚାନି ୱେଦୟିତାନି ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି, ପିତ୍ତସମୁଟ୍ଠାନାନିପି ଖୋ, ମହାରାଜ… ପେ… ସେମ୍ହସମୁଟ୍ଠାନାନିପି ଖୋ, ମହାରାଜ…ପେ… ସନ୍ନିପାତିକାନିପି ଖୋ, ମହାରାଜ…ପେ… ଉତୁପରିଣାମଜାନିପି ଖୋ, ମହାରାଜ… ପେ… ୱିସମପରିହାରଜାନିପି ଖୋ, ମହାରାଜ…ପେ… ଓପକ୍କମିକାନିପି ଖୋ, ମହାରାଜ…ପେ… କମ୍ମୱିପାକଜାନିପି ଖୋ, ମହାରାଜ, ଇଧେକଚ୍ଚାନି ୱେଦୟିତାନି ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି। ଇମେହି ଖୋ, ମହାରାଜ, ଅଟ୍ଠହି କାରଣେହି ପୁଥୂ ସତ୍ତା ୱେଦନା ୱେଦୟନ୍ତି। ତତ୍ଥ ଯେ ତେ ପୁଗ୍ଗଲା 'ସତ୍ତେ କମ୍ମଂ ୱିବାଧତୀ'ତି ୱଦେୟ୍ୟୁଂ, ତେ ଇମେ ପୁଗ୍ଗଲା ସତ୍ତକାରଣଂ ପଟିବାହନ୍ତି। ତେସଂ ତଂ ୱଚନଂ ମିଚ୍ଛା''ତି। ''ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ଯଞ୍ଚ ୱାତିକଂ ଯଞ୍ଚ ପିତ୍ତିକଂ ଯଞ୍ଚ ସେମ୍ହିକଂ ଯଞ୍ଚ ସନ୍ନିପାତିକଂ ଯଞ୍ଚ ଉତୁପରିଣାମଜଂ ଯଞ୍ଚ ୱିସମପରିହାରଜଂ ଯଞ୍ଚ ଓପକ୍କମିକଂ, ସବ୍ବେତେ କମ୍ମସମୁଟ୍ଠାନା ଯେୱ, କମ୍ମେନେୱ ତେ ସବ୍ବେ ସମ୍ଭୱନ୍ତୀ''ତି।

''ଯଦି, ମହାରାଜ, ତେପି ସବ୍ବେ କମ୍ମସମୁଟ୍ଠାନାୱ ଆବାଧା ଭୱେୟ୍ୟୁଂ, ନ ତେସଂ କୋଟ୍ଠାସତୋ ଲକ୍ଖଣାନି ଭୱେୟ୍ୟୁଂ। ୱାତୋ ଖୋ, ମହାରାଜ, କୁପ୍ପମାନୋ ଦସୱିଧେନ କୁପ୍ପତି ସୀତେନ ଉଣ୍ହେନ ଜିଘଚ୍ଛାୟ ୱିପାସାୟ ଅତିଭୁତ୍ତେନ ଠାନେନ ପଧାନେନ ଆଧାୱନେନ ଉପକ୍କମେନ କମ୍ମୱିପାକେନ। ତତ୍ର ଯେ ତେ ନୱ ୱିଧା, ନ ତେ ଅତୀତେ, ନ ଅନାଗତେ, ୱତ୍ତମାନକେ ଭୱେ ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି, ତସ୍ମା ନ ୱତ୍ତବ୍ବା 'କମ୍ମସମ୍ଭୱା ସବ୍ବା ୱେଦନା'ତି। ପିତ୍ତଂ, ମହାରାଜ, କୁପ୍ପମାନଂ ତିୱିଧେନ କୁପ୍ପତି ସୀତେନ ଉଣ୍ହେନ ୱିସମଭୋଜନେନ। ସେମ୍ହଂ, ମହାରାଜ, କୁପ୍ପମାନଂ ତିୱିଧେନ କୁପ୍ପତି ସୀତେନ ଉଣ୍ହେନ ଅନ୍ନପାନେନ। ଯୋ ଚ, ମହାରାଜ, ୱାତୋ ଯଞ୍ଚ ପିତ୍ତଂ ଯଞ୍ଚ ସେମ୍ହଂ, ତେହି ତେହି କୋପେହି କୁପ୍ପିତ୍ୱା ମିସ୍ସୀ ହୁତ୍ୱା ସକଂ ସକଂ ୱେଦନଂ ଆକଡ୍ଢତି। ଉତୁପରିଣାମଜା, ମହାରାଜ, ୱେଦନା ଉତୁପରିୟାମେନ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି। ୱିସମପରିହାରଜା ୱେଦନା ୱିସମପରିହାରେନ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି। ଓପକ୍କମିକା, ମହାରାଜ, ୱେଦନା ଅତ୍ଥି କିରିୟା, ଅତ୍ଥି କମ୍ମୱିପାକା, କମ୍ମୱିପାକଜା ୱେଦନା ପୁବ୍ବେ କତେନ କମ୍ମେନ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି। ଇତି ଖୋ, ମହାରାଜ, ଅପ୍ପଂ କମ୍ମୱିପାକଜଂ, ବହୁତରଂ ଅୱସେସଂ। ତତ୍ଥ ବାଲା 'ସବ୍ବଂ କମ୍ମୱିପାକଜଂ ଯେୱା'ତି ଅତିଧାୱନ୍ତି। ତଂ କମ୍ମଂ ନ ସକ୍କା ୱିନା ବୁଦ୍ଧଞାଣେନ ୱୱତ୍ଥାନଂ କାତୁଂ।

''ଯଂ ପନ, ମହାରାଜ, ଭଗୱତୋ ପାଦୋ ସକଲିକାୟ ଖତୋ, ତଂ ୱେଦୟିତଂ ନେୱ ୱାତସମୁଟ୍ଠାନଂ, ନ ପିତ୍ତସମୁଟ୍ଠାନଂ, ନ ସେମ୍ହସମୁଟ୍ଠାନଂ, ନ ସନ୍ନିପାତିକଂ, ନ ଉତୁପରିଣାମଜଂ, ନ ୱିସମପରିହାରଜଂ, ନ କମ୍ମୱିପାକଜଂ, ଓପକ୍କମିକଂ ଯେୱ। ଦେୱଦତ୍ତୋ ହି, ମହାରାଜ, ବହୂନି ଜାତିସତସହସ୍ସାନି ତଥାଗତେ ଆଘାତଂ ବନ୍ଧି, ସୋ ତେନ ଆଘାତେନ ମହତିଂ ଗରୁଂ ସିଲଂ ଗହେତ୍ୱା 'ମତ୍ଥକେ ପାତେସ୍ସାମୀ'ତି ମୁଞ୍ଚି, ଅଥଞ୍ଞେ ଦ୍ୱେ ସେଲା ଆଗନ୍ତ୍ୱା ତଂ ସିଲଂ ତଥାଗତଂ ଅସମ୍ପତ୍ତଂ ଯେୱ ସମ୍ପଟିଚ୍ଛିଂସୁ, ତାସଂ ପହାରେନ ପପଟିକା ଭିଜ୍ଜିତ୍ୱା ଭଗୱତୋ ପାଦେ ପତିତ୍ୱା ରୁହିରଂ [ନିପତିତ୍ୱା ରୁଧିରଂ (ସ୍ୟା।)] ଉପ୍ପାଦେସି, କମ୍ମୱିପାକତୋ ୱା, ମହାରାଜ, ଭଗୱତୋ ଏସା ୱେଦନା ନିବ୍ବତ୍ତା କିରିୟତୋ ୱା, ତତୁଦ୍ଧଂ ନତ୍ଥଞ୍ଞା ୱେଦନା।

''ଯଥା, ମହାରାଜ, ଖେତ୍ତଦୁଟ୍ଠତାୟ ୱା ବୀଜଂ ନ ସମ୍ଭୱତି ବୀଜଦୁଟ୍ଠତାୟ ୱା। ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, କମ୍ମୱିପାକତୋ ୱା ଭଗୱତୋ ଏସା ୱେଦନା ନିବ୍ବତ୍ତା କିରିୟତୋ ୱା, ତତୁଦ୍ଧଂ ନତ୍ଥଞ୍ଞା ୱେଦନା।

''ଯଥା ୱା ପନ, ମହାରାଜ, କୋଟ୍ଠଦୁଟ୍ଠତାୟ ୱା ଭୋଜନଂ ୱିସମଂ ପରିଣମତି ଆହାରଦୁଟ୍ଠତାୟ ୱା, ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, କମ୍ମୱିପାକତୋ ୱା ଭଗୱତୋ ଏସା ୱେଦନା ନିବ୍ବତ୍ତା କିରିୟତୋ ୱା, ତତୁଦ୍ଧଂ ନତ୍ଥଞ୍ଞା ୱେଦନା। ଅପି ଚ, ମହାରାଜ, ନତ୍ଥି ଭଗୱତୋ କମ୍ମୱିପାକଜା ୱେଦନା, ନତ୍ଥି ୱିସମପରିହାରଜା ୱେଦନା, ଅୱସେସେହି ସମୁଟ୍ଠାନେହି ଭଗୱତୋ ୱେଦନା ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ତାୟ ଚ ପନ ୱେଦନାୟ ନ ସକ୍କା ଭଗୱନ୍ତଂ ଜୀୱିତା ୱୋରୋପେତୁଂ।

''ନିପତନ୍ତି , ମହାରାଜ, ଇମସ୍ମିଂ ଚାତୁମହାଭୂତିକେ [ଚାତୁମ୍ମହାଭୂତିକେ (ସୀ।)] କାୟେ ଇଟ୍ଠାନିଟ୍ଠା ସୁଭାସୁଭୱେଦନା। ଇଧ, ମହାରାଜ, ଆକାସେ ଖିତ୍ତୋ ଲେଡ୍ଡୁ ମହାପଥୱିୟା ନିପତତି, ଅପି ନୁ ଖୋ ସୋ, ମହାରାଜ, ଲେଡ୍ଡୁ ପୁବ୍ବେ କତେନ ମହାପଥୱିୟା ନିପତୀ''ତି? ''ନ ହି, ଭନ୍ତେ, ନତ୍ଥି ସୋ, ଭନ୍ତେ, ହେତୁ ମହାପଥୱିୟା, ଯେନ ହେତୁନା ମହାପଥୱୀ କୁସଲାକୁସଲୱିପାକଂ ପଟିସଂୱେଦେୟ୍ୟ, ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନେନ , ଭନ୍ତେ, ଅକମ୍ମକେନ ହେତୁନା ସୋ ଲେଡ୍ଡୁ ମହାପଥୱିୟଂ ନିପତତି। ଯଥା, ମହାରାଜ, ମହାପଥୱୀ, ଏୱଂ ତଥାଗତୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ। ଯଥା ଲେଡ୍ଡୁ ପୁବ୍ବେ ଅକତେନ ମହାପଥୱିୟଂ ନିପତତି, ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ତଥାଗତସ୍ସ ପୁବ୍ବେ ଅକତେନ ସା ସକଲିକାପାଦେ ନିପତିତା।

''ଇଧ ପନ, ମହାରାଜ, ମନୁସ୍ସା ମହାପଥୱିଂ ଭିନ୍ଦନ୍ତି ଚ ଖଣନ୍ତି ଚ, ଅପି ନୁ ଖୋ, ମହାରାଜ, ତେ ମନୁସ୍ସା ପୁବ୍ବେ କତେନ ମହାପଥୱିଂ ଭିନ୍ଦନ୍ତି ଚ ଖଣନ୍ତି ଚା''ତି? ''ନ ହି ଭନ୍ତେ''ତି। ''ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଯା ସା ସକଲିକା ଭଗୱତୋ ପାଦେ ନିପତିତା, ନ ସା ସକଲିକା ପୁବ୍ବେ କତେନ ଭଗୱତୋ ପାଦେ ନିପତିତା। ଯୋପି, ମହାରାଜ, ଭଗୱତୋ ଲୋହିତପକ୍ଖନ୍ଦିକାବାଧୋ ଉପ୍ପନ୍ନୋ, ସୋପି ଆବାଧୋ ନ ପୁବ୍ବେ କତେନ ଉପ୍ପନ୍ନୋ,

ସନ୍ନିପାତିକେନେୱ ଉପ୍ପନ୍ନୋ, ଯେ କେଚି, ମହାରାଜ, ଭଗୱତୋ କାଯିକା ଆବାଧା ଉପ୍ପନ୍ନା, ନ ତେ କମ୍ମାଭିନିବ୍ବତ୍ତା, ଛନ୍ନଂ ଏତେସଂ ସମୁଟ୍ଠାନାନଂ ଅଞ୍ଞତରତୋ ନିବ୍ବତ୍ତା।

''ଭାସିତମ୍ପେତଂ, ମହାରାଜ, ଭଗୱତା ଦେୱାତିଦେୱେନ ସଂଯୁତ୍ତନିକାଯୱରଲଞ୍ଛକେ ମୋଳିଯସୀୱକେ [ମୋଳିଯସିୱକେ (ସ୍ୟା। କ।) ସଂ। ନି। ୪। ୨୬୯ ପସ୍ସିତବ୍ବଂ] ୱେଯ୍ୟାକରଣେ –

'''ପିତ୍ତସମୁଟ୍ଠାନାନିପି ଖୋ, ସୀୱକ, ଇଧେକଚ୍ଚାନି ୱେଦଯିତାନି ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି। ସାମମ୍ପି ଖୋ ଏତଂ, ସୀୱକ, ୱେଦିତବ୍ବଂ, ଯଥା ପିତ୍ତସମୁଟ୍ଠାନାନିପି ଇଧେକଚ୍ଚାନି ୱେଦଯିତାନି ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି। ଲୋକସ୍ସପି ଖୋ ଏତଂ, ସୀୱକ, ସଚ୍ଚସମ୍ମତଂ, ଯଥା ପିତ୍ତସମୁଟ୍ଠାନାନିପି ଇଧେକଚ୍ଚାନି ୱେଦଯିତାନି ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି। ତତ୍ର, ସୀୱକ, ଯେ ତେ ସମଣବ୍ରାହ୍ମଣା ଏୱଂୱାଦିନୋ ଏୱଂଦିଟ୍ଠିନୋ ''ଯଂ କିଞ୍ଚାଯଂ ପୁରିସପୁଗ୍ଗଲୋ ପଟିସଂୱେଦେତି ସୁଖଂ ୱା ଦୁକ୍ଖଂ ୱା ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖଂ ୱା, ସବ୍ବଂ ତଂ ପୁବ୍ବେ କତହେତୂ''ତି । ଯଞ୍ଚ ସାମଂ ଞାତଂ, ତଞ୍ଚ ଅତିଧାୱନ୍ତି, ଯଞ୍ଚ ଲୋକେ ସଚ୍ଚସମ୍ମତଂ, ତଞ୍ଚ ଅତିଧାୱନ୍ତି। ତସ୍ମା ତେସଂ ସମଣବ୍ରାହ୍ମଣାନଂ ମିଚ୍ଛାତି ୱଦାମି।

'''ସେମ୍ହସମୁଟ୍ଠାନାନିପି ଖୋ, ସୀୱକ, ଇଧେକଚ୍ଚାନି ୱେଦଯିତାନି ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି। ୱାତସମୁଟ୍ଠାନାନିପି ଖୋ, ସୀୱକ…ପେ… ସନ୍ନିପାତିକାନିପି ଖୋ, ସୀୱକ…ପେ… ଉତୁପରିଣାମଜାନିପି ଖୋ, ସୀୱକ…ପେ… ୱିସମପରିହାରଜାନିପି ଖୋ , ସୀୱକ…ପେ… ଓପକ୍କମିକାନିପି ଖୋ, ସୀୱକ…ପେ… କମ୍ମୱିପାକଜାନିପି ଖୋ, ସୀୱକ, ଇଧେକଚ୍ଚାନି ୱେଦଯିତାନି ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି। ସାମମ୍ପି ଖୋ ଏତଂ, ସୀୱକ, ୱେଦିତବ୍ବଂ, ଯଥା କମ୍ମୱିପାକଜାନିପି ଇଧେକଚ୍ଚାନି ୱେଦଯିତାନି ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି। ଲୋକସ୍ସପି ଖୋ ଏତଂ, ସୀୱକ, ସଚ୍ଚସମ୍ମତଂ, ଯଥା କମ୍ମୱିପାକଜାନିପି ଇଧେକଚ୍ଚାନି ୱେଦଯିତାନି ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି। ତତ୍ର, ସୀୱକ, ଯେ ତେ ସମଣବ୍ରାହ୍ମଣା ଏୱଂୱାଦିନୋ ଏୱଂଦିଟ୍ଠିନୋ ''ଯଂ କିଞ୍ଚାଯଂ ପୁରିସପୁଗ୍ଗଲୋ ପଟିସଂୱେଦେତି ସୁଖଂ ୱା ଦୁକ୍ଖଂ ୱା ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖଂ ୱା, ସବ୍ବଂ ତଂ ପୁବ୍ବେ କତହେତୂ''ତି। ଯଞ୍ଚ ସାମଂ ଞାତଂ, ତଞ୍ଚ ଅତିଧାୱନ୍ତି, ଯଞ୍ଚ ଲୋକେ ସଚ୍ଚସମ୍ମତଂ, ତଞ୍ଚ ଅତିଧାୱନ୍ତି। ତସ୍ମା ତେସଂ ସମଣବ୍ରାହ୍ମଣାନଂ ମିଚ୍ଛାତି ୱଦାମୀ'''ତି।

''ଇତିପି, ମହାରାଜ, ନ ସବ୍ବା ୱେଦନା କମ୍ମୱିପାକଜା, ସବ୍ବଂ, ମହାରାଜ, ଅକୁସଲଂ ଝାପେତ୍ୱା ଭଗୱା ସବ୍ବଞ୍ଞୁତଂ ପତ୍ତୋତି ଏୱମେତଂ ଧାରେହୀ''ତି। ''ସାଧୁ, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ଏୱମେତଂ ତଥା ସମ୍ପଟିଚ୍ଛାମୀ''ତି।

ଅକୁସଲଚ୍ଛେଦନପଞ୍ହୋ ଅଟ୍ଠମୋ।

୯। ଉତ୍ତରିକରଣୀଯପଞ୍ହୋ

୯। ''ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ତୁମ୍ହେ ଭଣଥ 'ଯଂ କିଞ୍ଚି କରଣୀଯଂ ତଥାଗତସ୍ସ, ସବ୍ବଂ ତଂ ବୋଧିଯା ଯେୱ ମୂଲେ ପରିନିଟ୍ଠିତଂ, ନତ୍ଥି ତଥାଗତସ୍ସ ଉତ୍ତରିଂ କରଣୀଯଂ, କତସ୍ସ ୱା ପତିଚଯୋ'ତି, ଇଦଞ୍ଚ ତେମାସଂ ପଟିସଲ୍ଲାନଂ ଦିସ୍ସତି। ଯଦି, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ଯଂ କିଞ୍ଚି କରଣୀଯଂ ତଥାଗତସ୍ସ, ସବ୍ବଂ ତଂ ବୋଧିଯା ଯେୱ ମୂଲେ ପରିନିଟ୍ଠିତଂ, ନତ୍ଥି ତଥାଗତସ୍ସ ଉତ୍ତରିଂ କରଣୀଯଂ, କତସ୍ସ ୱା ପତିଚଯୋ, ତେନ ହି 'ତେମାସଂ ପଟିସଲ୍ଲୀନୋ'ତି ଯଂ ୱଚନଂ, ତଂ ମିଚ୍ଛା। ଯଦି ତେମାସଂ ପଟିସଲ୍ଲୀନୋ, ତେନ ହି 'ଯଂ କିଞ୍ଚି କରଣୀଯଂ, ତଥାଗତସ୍ସ, ସବ୍ବଂ ତଂ ବୋଧିଯା ଯେୱ ମୂଲେ ପରିନିଟ୍ଠିତ'ନ୍ତି ତମ୍ପି ୱଚନଂ ମିଚ୍ଛା । ନତ୍ଥି କତକରଣୀଯସ୍ସ ପଟିସଲ୍ଲାନଂ, ସକରଣୀଯସ୍ସେୱ ପଟିସଲ୍ଲାନଂ ଯଥା ନାମ ବ୍ୟାଧିତସ୍ସେୱ ଭେସଜ୍ଜେନ କରଣୀଯଂ ହୋତି, ଅବ୍ୟାଧିତସ୍ସ କିଂ ଭେସଜ୍ଜେନ। ଛାତସ୍ସେୱ ଭୋଜନେନ କରଣୀଯଂ ହୋତି, ଅଛାତସ୍ସ କିଂ ଭୋଜନେନ। ଏୱମେୱ ଖୋ, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ନତ୍ଥି କତକରଣୀଯସ୍ସ ପଟିସଲ୍ଲାନଂ, ସକରଣୀଯସ୍ସେୱ ପଟିସଲ୍ଲାନଂ। ଅଯମ୍ପି ଉଭତୋ କୋଟିକୋ ପଞ୍ହୋ ତୱାନୁପ୍ପତ୍ତୋ, ସୋ ତଯା ନିବ୍ବାହିତବ୍ବୋ''ତି।

''ଯଂ କିଞ୍ଚି, ମହାରାଜ, କରଣୀଯଂ ତଥାଗତସ୍ସ, ସବ୍ବଂ ତଂ ବୋଧିଯା ଯେୱ ମୂଲେ ପରିନିଟ୍ଠିତଂ, ନତ୍ଥି ତଥାଗତସ୍ସ ଉତ୍ତରିଂ କରଣୀଯଂ, କତସ୍ସ ୱା ପତିଚଯୋ, ଭଗୱା ଚ ତେମାସଂ ପଟିସଲ୍ଲୀନୋ, ପଟିସଲ୍ଲାନଂ ଖୋ, ମହାରାଜ, ବହୁଗୁଣଂ, ସବ୍ବେପି ତଥାଗତା ପଟିସଲ୍ଲୀଯିତ୍ୱା ସବ୍ବଞ୍ଞୁତଂ ପତ୍ତା, ତଂ ତେ ସୁକତଗୁଣମନୁସ୍ସରନ୍ତା ପଟିସଲ୍ଲାନଂ ସେୱନ୍ତି। ଯଥା, ମହାରାଜ, ପୁରିସୋ ରଞ୍ଞୋ ସନ୍ତିକା ଲଦ୍ଧୱରୋ ପଟିଲଦ୍ଧଭୋଗୋ ତଂ ସୁକତଗୁଣମନୁସ୍ସରନ୍ତୋ ଅପରାପରଂ ରଞ୍ଞୋ ଉପଟ୍ଠାନଂ ଏତି। ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ସବ୍ବେପି ତଥାଗତା ପଟିସଲ୍ଲୀଯିତ୍ୱା ସବ୍ବଞ୍ଞୁତଂ ପତ୍ତା, ତଂ ତେ ସୁକତଗୁଣମନୁସ୍ସରନ୍ତା ପଟିସଲ୍ଲାନଂ ସେୱନ୍ତି।

''ଯଥା ୱା ପନ, ମହାରାଜ, ପୁରିସୋ ଆତୁରୋ ଦୁକ୍ଖିତୋ ବାଳ୍ହଗିଲାନୋ ଭିସକ୍କମୁପସେୱିତ୍ୱା ସୋତ୍ଥିମନୁପ୍ପତ୍ତୋ ତଂ ସୁକତଗୁଣମନୁସ୍ସରନ୍ତୋ ଅପରାପରଂ ଭିସକ୍କମୁପସେୱତି। ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ସବ୍ବେପି ତଥାଗତା ପଟିସଲ୍ଲୀଯିତ୍ୱା ସବ୍ବଞ୍ଞୁତଂ ପତ୍ତା, ତଂ ତେ ସୁକତଗୁଣମନୁସ୍ସରନ୍ତା

ପଟିସଲ୍ଲାନଂ ସେୱନ୍ତି।

‘‘ଅଟ୍ଠୱୀସତି ଖୋ ପନିମେ, ମହାରାଜ, ପଟିସଲ୍ଲାନଗୁଣା, ଯେ ଗୁଣେ ସମନୁସ୍ସରନ୍ତା [ସମନୁପସ୍ସନ୍ତା (ସୀ। ପୀ।)] ତଥାଗତା ପଟିସଲ୍ଲାନଂ ସେୱନ୍ତି। କତମେ ଅଟ୍ଠୱୀସତି? ଇଧ, ମହାରାଜ, ପଟିସଲ୍ଲାନଂ ପଟିସଲ୍ଲୀଯମାନଂ ଅତ୍ତାନଂ ରକ୍ଖତି, ଆଯୁଂ ୱଡ୍ଢେତି, ବଲଂ ଦେତି, ୱଜ୍ଜଂ ପିଦହତି, ଅଯସମପନେତି, ଯସମୁପନେତି, ଅରତିଂ ୱିନୋଦେତି, ରତିମୁପଦହତି, ଭଯମପନେତି, ୱେସାରଜ୍ଜଂ କରୋତି, କୋସଜ୍ଜମପନେତି, ୱୀରିଯମଭିଜନେତି, ରାଗମପନେତି, ଦୋସମପନେତି, ମୋହମପନେତି, ମାନଂ ନିହନ୍ତି, ୱିତକ୍କଂ ଭଞ୍ଜତି, ଚିତ୍ତଂ ଏକଗ୍ଗଂ କରୋତି, ମାନସଂ ସ୍ନେହଯତି [ସୋଭଯତି (ସୀ।)], ହାସଂ ଜନେତି, ଗରୁକଂ କରୋତି, ଲାଭମୁପ୍ପାଦଯତି, ନମସ୍ସିଯଂ କରୋତି , ପୀତିଂ ପାପେତି, ପାମୋଜ୍ଜଂ କରୋତି, ସଙ୍ଖାରାନଂ ସଭାୱଂ ଦସ୍ସଯତି, ଭୱପ୍ପଟିସନ୍ଧିଂ ଉଗ୍ଘାଟେତି, ସବ୍ବସାମଞ୍ଞଂ ଦେତି। ଇମେ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଅଟ୍ଠୱୀସତି ପଟିସଲ୍ଲାନଗୁଣା, ଯେ ଗୁଣେ ସମନୁସ୍ସରନ୍ତା ତଥାଗତା ପଟିସଲ୍ଲାନଂ ସେୱନ୍ତି।

‘‘ଅପି ଚ ଖୋ, ମହାରାଜ, ତଥାଗତା ସନ୍ତଂ ସୁଖଂ ସମାପତ୍ତିରତିଂ ଅନୁଭୱିତୁକାମା ପଟିସଲ୍ଲାନଂ ସେୱନ୍ତି ପରିଯୋସିତସଙ୍କପ୍ପା। ଚତୂହି ଖୋ, ମହାରାଜ, କାରଣେହି ତଥାଗତା ପଟିସଲ୍ଲାନଂ ସେୱନ୍ତି। କତମେହି ଚତୂହି? ୱିହାରଫାସୁତାଯପି, ମହାରାଜ, ତଥାଗତା ପଟିସଲ୍ଲାନଂ ସେୱନ୍ତି, ଅନୱଜ୍ଜଗୁଣବହୁଲତାଯପି ତଥାଗତା ପଟିସଲ୍ଲାନଂ ସେୱନ୍ତି, ଅସେସଅରିଯୱୀଥିତୋପି ତଥାଗତା ପଟିସଲ୍ଲାନଂ ସେୱନ୍ତି, ସବ୍ବବୁଦ୍ଧାନଂ ଥୁତଥୋମିତୱଣ୍ଣିତପସତ୍ଥତୋପି ତଥାଗତା ପଟିସଲ୍ଲାନଂ ସେୱନ୍ତି। ଇମେହି ଖୋ, ମହାରାଜ, ଚତୂହି କାରଣେହି ତଥାଗତା ପଟିସଲ୍ଲାନଂ ସେୱନ୍ତି। ଇତି ଖୋ, ମହାରାଜ, ତଥାଗତା ପଟିସଲ୍ଲାନଂ ସେୱନ୍ତି ନ ସକରଣୀଯତାଯ, ନ କତସ୍ସ ୱା ପତିଚଯାଯ, ଅଥ ଖୋ ଗୁଣୱିସେସଦସ୍ସାୱିତାଯ ତଥାଗତା ପଟିସଲ୍ଲାନଂ ସେୱନ୍ତୀ’’ତି। ‘‘ସାଧୁ, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ଏୱମେତଂ ତଥା ସମ୍ପଟିଚ୍ଛାମୀ’’ତି।

ଉତ୍ତରିକରଣୀଯପଞ୍ହୋ ନୱମୋ।

୧୦। ଇଦ୍ଧିବଲଦସ୍ସନପଞ୍ହୋ

୧୦। ‘‘ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ଭାସିତମ୍ପେତଂ ଭଗୱତା ‘ତଥାଗତସ୍ସ ଖୋ, ଆନନ୍ଦ, ଚତ୍ତାରୋ ଇଦ୍ଧିପାଦା ଭାୱିତା ବହୁଲୀକତା ଯାନୀକତା ୱତ୍ଥୁକତା ଅନୁଟ୍ଠିତା ପରିଚିତା ସୁସମାରଦ୍ଧା, ସୋ ଆକଙ୍ଖମାନୋ, ଆନନ୍ଦ, ତଥାଗତୋ କପ୍ପଂ ୱା ତିଟ୍ଠେଯ୍ଯ କପ୍ପାୱସେସଂ ୱା’ତି। ପୁନ ଚ ଭଣିତଂ ‘ଇତୋ ତିଣ୍ଣଂ ମାସାନଂ ଅଚ୍ଚଯେନ ତଥାଗତୋ ପରିନିବ୍ବାଯିସ୍ସତୀ’ତି। ଯଦି, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ଭଗୱତା ଭଣିତଂ ‘ତଥାଗତସ୍ସ ଖୋ, ଆନନ୍ଦ, ଚତ୍ତାରୋ ଇଦ୍ଧିପାଦା ଭାୱିତା…ପେ… କପ୍ପାୱସେସଂ ୱା’ତି, ତେନ ହି ତେମାସପରିଚ୍ଛେଦୋ ମିଚ୍ଛା। ଯଦି, ଭନ୍ତେ, ତଥାଗତେନ ଭଣିତଂ ‘ଇତୋ ତିଣ୍ଣଂ ମାସାନଂ ଅଚ୍ଚଯେନ ତଥାଗତୋ ପରିନିବ୍ବାଯିସ୍ସତୀ’ତି, ତେନ ହି ‘‘ତଥାଗତସ୍ସ ଖୋ, ଆନନ୍ଦ, ଚତ୍ତାରୋ ଇଦ୍ଧିପାଦା ଭାୱିତା…ପେ… କପ୍ପାୱସେସଂ ୱା’ତି ତମ୍ପି ୱଚନଂ ମିଚ୍ଛା। ନତ୍ଥି ତଥାଗତାନଂ ଅଟ୍ଠାନେ ଗଜ୍ଜିତଂ। ଅମୋଘୱଚନା ବୁଦ୍ଧା ଭଗୱନ୍ତୋ ତଥୱଚନା ଅଦ୍ୱେଜ୍ଝୱଚନା। ଅଯମ୍ପି ଉଭତୋ କୋଟିକୋ ପଞ୍ହୋ ଗମ୍ଭୀରୋ ସୁନିପୁଣୋ ଦୁନ୍ନିଜ୍ଝାପଯୋ ତୱାନୁପ୍ପତ୍ତୋ, ଭିନ୍ଦେତଂ ଦିଟ୍ଠିଜାଲଂ, ଏକଂସେ ଠପଯ, ଭିନ୍ଦ ପରୱାଦ’’ନ୍ତି।

‘‘ଭାସିତମ୍ପେତଂ, ମହାରାଜ, ଭଗୱତା ‘ତଥାଗତସ୍ସ ଖୋ, ଆନନ୍ଦ, ଚତ୍ତାରୋ ଇଦ୍ଧିପାଦା ଭାୱିତା…ପେ… କପ୍ପାୱସେସଂ ୱା’ତି, ତେମାସପରିଚ୍ଛେଦୋ ଚ ଭଣିତୋ, ସୋ ଚ ପନ କପ୍ପୋ ଆଯୁକପ୍ପୋ ୱୁଚ୍ଚତି। ନ, ମହାରାଜ, ଭଗୱା ଅତ୍ତନୋ ବଲଂ କିତ୍ତଯମାନୋ ଏୱମାହ, ଇଦ୍ଧିବଲଂ ପନ ମହାରାଜ, ଭଗୱା ପରିକିତ୍ତଯମାନୋ ଏୱମାହ ‘ତଥାଗତସ୍ସ ଖୋ, ଆନନ୍ଦ, ଚତ୍ତାରୋ ଇଦ୍ଧିପାଦା ଭାୱିତା…ପେ… କପ୍ପାୱସେସଂ ୱା’ତି।

‘‘ଯଥା, ମହାରାଜ, ରଞ୍ଞୋ ଅସ୍ସାଜାନୀଯୋ ଭୱେଯ୍ଯ ସୀଘଗତି ଅନିଲଜୱୋ, ତସ୍ସ ରାଜା ଜୱବଲଂ ପରିକିତ୍ତଯନ୍ତୋ ସନେଗମଜାନପଦଭଟବଲବ୍ରାହ୍ମଣଗହପତିକଅମଚ୍ଚଜନମଜ୍ଝେ ଏୱଂ ୱଦେଯ୍ଯ ‘ଆକଙ୍ଖମାନୋ ମେ, ଭୋ, ଅଯଂ ହଯୱରୋ ସାଗରଜଲପରିଯନ୍ତଂ ମହିଂ ଅନୁୱିଚରିତ୍ୱା ଖଣେନ ଇଧାଗଚ୍ଛେଯ୍ଯା’ତି, ନ ଚ ତଂ ଜୱଗତିଂ ତସ୍ସଂ ପରିସାଯଂ ଦସ୍ସେଯ୍ଯ, ୱିଜ୍ଜତି ଚ ସୋ ଜୱୋ ତସ୍ସ, ସମତ୍ଥୋ ଚ ସୋ ଖଣେନ ସାଗରଜଲପରିଯନ୍ତଂ ମହିଂ ଅନୁୱିଚରିତୁଂ। ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଭଗୱା ଅତ୍ତନୋ ଇଦ୍ଧିବଲଂ ପରିକିତ୍ତଯମାନୋ ଏୱମାହ, ତମ୍ପି ତେୱିଜ୍ଜାନଂ ଛଳଭିଞ୍ଞାନଂ ଅରହନ୍ତାନଂ ୱିମଲଖୀଣାସୱାନଂ ଦେୱମନୁସ୍ସାନଞ୍ଚ ମଜ୍ଝେ ନିସୀଦିତ୍ୱା ଭଣିତଂ ‘ତଥାଗତସ୍ସ ଖୋ, ଆନନ୍ଦ, ଚତ୍ତାରୋ ଇଦ୍ଧିପାଦା ଭାୱିତା ବହୁଲୀକତା ଯାନୀକତା ୱତ୍ଥୁକତା ଅନୁଟ୍ଠିତା ପରିଚିତା ସୁସମାରଦ୍ଧା, ସୋ ଆକଙ୍ଖମାନୋ, ଆନନ୍ଦ, ତଥାଗତୋ କପ୍ପଂ ୱା ତିଟ୍ଠେଯ୍ଯ କପ୍ପାୱସେସଂ ୱା’ତି। ୱିଜ୍ଜତି ଚ ତଂ, ମହାରାଜ, ଇଦ୍ଧିବଲଂ ଭଗୱତୋ, ସମତ୍ଥୋ ଚ ଭଗୱା ଇଦ୍ଧିବଲେନ କପ୍ପଂ ୱା ଠାତୁଂ କପ୍ପାୱସେସଂ ୱା, ନ ଚ ଭଗୱା ତଂ ଇଦ୍ଧିବଲଂ ତସ୍ସଂ ପରିସାଯଂ ଦସ୍ସେତି, ଅନତ୍ଥିକୋ, ମହାରାଜ, ଭଗୱା ସବ୍ବଭୱେହି, ଗରହିତା ଚ ତଥାଗତସ୍ସ ସବ୍ବଭୱା। ଭାସିତମ୍ପେତଂ,

ମହାରାଜ, ଭଗୱତା ‘ସେୟ୍ୟଥାପି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅପ୍ପମତ୍ତକୋପି ଗୂଥୋ ଦୁଗ୍ଗନ୍ଧୋ ହୋତି । ଏୱମେୱ ଖୋ ଅହଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅପ୍ପମତ୍ତକମ୍ପି ଭୱଂ ନ ୱଣ୍ଣେମି ଅନ୍ତମସୋ ଅଚ୍ଛରାସଙ୍ଘାତମତ୍ତମ୍ପୀ’ତି ଅପି ନୁ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଭଗୱା ସବ୍ବଭୱଗତିଯୋନିୟୋ ଗୂଥସମଂ ଦିସ୍ୱା ଇଦ୍ଧିବଲଂ ନିସ୍ସାଯ ଭୱେସୁ ଛନ୍ଦରାଗଂ କରେୟ୍ୟା’’ତି? ‘‘ନ ହି ଭନ୍ତେ’’ତି। ‘‘ତେନ ହି, ମହାରାଜ, ଭଗୱା ଇଦ୍ଧିବଲଂ ପରିକିତ୍ତଯମାନୋ ଏୱରୂପଂ ବୁଦ୍ଧସୀହନାଦମଭିନଦୀ’’ତି। ‘‘ସାଧୁ, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ଏୱମେତଂ ତଥା ସମ୍ପଟିଚ୍ଛାମୀ’’ତି।

ଇଦ୍ଧିବଲଦସ୍ସନପଞ୍ହୋ ଦସମୋ।

ଇଦ୍ଧିବଲୱଗ୍ଗୋ ପଠମୋ।

ଇମସ୍ମିଂ ୱଗ୍ଗେ ଦସ ପଞ୍ହା।

୨। ଅଭେଜ୍ଜୱଗ୍ଗୋ

୧। ଖୁଦ୍ଦାନୁଖୁଦ୍ଦକପଞ୍ହୋ

୧। ‘‘ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ଭାସିତମ୍ପେତଂ ଭଗୱତା ‘ଅଭିଞ୍ଞାଯାହଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଧମ୍ମଂ ଦେସେମି ନୋ ଅନଭିଞ୍ଞାଯା’ତି। ପୁନ ଚ ୱିନଯପଞ୍ଞତ୍ତିଯା ଏୱଂ ଭଣିତଂ ‘ଆକଙ୍ଖମାନୋ, ଆନନ୍ଦ, ସଙ୍ଘୋ ମମଚ୍ଚଯେନ ଖୁଦ୍ଦାନୁଖୁଦ୍ଦକାନି ସିକ୍ଖାପଦାନି ସମୂହନତୂ’ତି। କିଂ ନୁ ଖୋ, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ଖୁଦ୍ଦାନୁଖୁଦ୍ଦକାନି ସିକ୍ଖାପଦାନି ଦୁପ୍ପଞ୍ଞତ୍ତାନି, ଉଦାହୁ ଅୱତ୍ଥୁସ୍ମିଂ ଅଜାନିତ୍ୱା ପଞ୍ଞତ୍ତାନି, ଯଂ ଭଗୱା ଅତ୍ତନୋ ଅଚ୍ଚଯେନ ଖୁଦ୍ଦାନୁଖୁଦ୍ଦକାନି ସିକ୍ଖାପଦାନି ସମୂହନାପେତି? ଯଦି, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ଭଗୱତା ଭଣିତଂ ‘ଅଭିଞ୍ଞାଯାହଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଧମ୍ମଂ ଦେସେମି ନୋ ଅନଭିଞ୍ଞାଯା’ତି, ତେନ ହି ‘ଆକଙ୍ଖମାନୋ, ଆନନ୍ଦ, ସଙ୍ଘୋ ମମଚ୍ଚଯେନ ଖୁଦ୍ଦାନୁଖୁଦ୍ଦକାନି ସିକ୍ଖାପଦାନି ସମୂହନତୂ’ତି ଯଂ ୱଚନଂ, ତଂ ମିଚ୍ଛା। ଯଦି ତଥାଗତେ ୱିନଯପଞ୍ଞତ୍ତିଯା ଏୱଂ ଭଣିତଂ ‘ଆକଙ୍ଖମାନୋ, ଆନନ୍ଦ, ସଙ୍ଘୋ ମମଚ୍ଚଯେନ ଖୁଦ୍ଦାନୁଖୁଦ୍ଦକାନି ସିକ୍ଖାପଦାନି ସମୂହନତୂ’ତି ତେନ ହି ‘ଅଭିଞ୍ଞାଯାହଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଧମ୍ମଂ ଦେସେମି ନୋ ଅନଭିଞ୍ଞାଯା’ତି ତମ୍ପି ୱଚନଂ ମିଚ୍ଛା। ଅଯମ୍ପି ଉଭତୋ କୋଟିକୋ ପଞ୍ହୋ ସୁଖୁମୋ ନିପୁଣୋ ଗମ୍ଭୀରୋ ସୁଗମ୍ଭୀରୋ ଦୁନ୍ନିଜ୍ଝାପଯୋ, ସୋ ତୱାନୁପ୍ପତ୍ତୋ, ତତ୍ଥ ତେ ଞାଣବଲୱିପ୍ଫାରଂ ଦସ୍ସେହୀ’’ତି।

‘‘ଭାସିତମ୍ପେତଂ, ମହାରାଜ, ଭଗୱତା ‘ଅଭିଞ୍ଞାଯାହଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଧମ୍ମଂ ଦେସେମି ନୋ ଅନଭିଞ୍ଞାଯା’ତି, ୱିନଯପଞ୍ଞତ୍ତିଯାପି ଏୱଂ ଭଣିତଂ ‘ଆକଙ୍ଖମାନୋ, ଆନନ୍ଦ, ସଙ୍ଘୋ ମମଚ୍ଚଯେନ ଖୁଦ୍ଦାନୁଖୁଦ୍ଦକାନି ସିକ୍ଖାପଦାନି ସମୂହନତୂ’ତି, ତଂ ପନ, ମହାରାଜ, ତଥାଗତୋ ଭିକ୍ଖୂ ୱୀମଂସମାନୋ ଆହ ‘ଉକ୍କଲେସ୍ସନ୍ତି [ଉକ୍କଡ୍ଢିସ୍ସନ୍ତି (ସୀ।), ଉସ୍ସକ୍କିସ୍ସନ୍ତି (ସ୍ୟା।)] ନୁ ଖୋ ମମ ସାୱକା ମଯା ୱିସ୍ସଜ୍ଜାପୀଯମାନା ମମଚ୍ଚଯେନ ଖୁଦ୍ଦାନୁଖୁଦ୍ଦକାନି ସିକ୍ଖାପଦାନି, ଉଦାହୁ ଆଦିଯିସ୍ସନ୍ତୀ’ତି।

‘‘ଯଥା, ମହାରାଜ, ଚକ୍କୱତ୍ତୀ ରାଜା ପୁତ୍ତେ ଏୱଂ ୱଦେୟ୍ୟ ‘ଅଯଂ ଖୋ, ତାତା, ମହାଜନପଦୋ ସବ୍ବଦିସାସୁ ସାଗରପରିଯନ୍ତୋ, ଦୁକ୍କରୋ, ତାତା, ତାୱତକେନ ବଲେନ ଧାରେତୁଂ, ଏଥ ତୁମ୍ହେ, ତାତା, ମମଚ୍ଚଯେନ ପଚ୍ଚନ୍ତେ ପଚ୍ଚନ୍ତେ ଦେସେ ପଜହଥା’ତି। ଅପି ନୁ ଖୋ ତେ, ମହାରାଜ, କୁମାରା ପିତୁଅଚ୍ଚଯେନ ହତ୍ଥଗତେ ଜନପଦେ ସବ୍ବେ ତେ ପଚ୍ଚନ୍ତେ ପଚ୍ଚନ୍ତେ ଦେସେ ମୁଞ୍ଚେୟ୍ୟୁ’’ନ୍ତି? ‘‘ନ ହି ଭନ୍ତେ, ରାଜତୋ [ରାଜାନୋ (ସୀ। ପୀ।)], ଭନ୍ତେ, ଲୁଦ୍ଧତରା [ଲଦ୍ଧତରା (କ।)] କୁମାରା ରଜ୍ଜଲୋଭେନ ତଦୁତ୍ତରିଂ ଦିଗୁଣତିଗୁଣଂ ଜନପଦଂ ପରିଗ୍ଗଣ୍ହେୟ୍ୟୁଂ [ପରିକଡ୍ଢେୟ୍ୟୁଂ (ସୀ। ପୀ।)], କିଂ ପନ ତେ ହତ୍ଥଗତଂ ଜନପଦଂ ମୁଞ୍ଚେୟ୍ୟୁ’’ନ୍ତି? ‘‘ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ତଥାଗତୋ ଭିକ୍ଖୂ ୱୀମଂସମାନୋ ଏୱମାହ ‘ଆକଙ୍ଖମାନୋ, ଆନନ୍ଦ, ସଙ୍ଘୋ ମମଚ୍ଚଯେନ ଖୁଦ୍ଦାନୁଖୁଦ୍ଦକାନି ସିକ୍ଖାପଦାନି ସମୂହନତୂ’ତି। ଦୁକ୍ଖପରିମୁତ୍ତିଯା, ମହାରାଜ, ବୁଦ୍ଧପୁତ୍ତା ଧମ୍ମଲୋଭେନ ଅଞ୍ଞମ୍ପି ଉତ୍ତରିଂ ଦିଯଡ୍ଢସିକ୍ଖାପଦସତଂ ଗୋପେୟ୍ୟୁଂ, କିଂ ପନ ପକତିପଞ୍ଞତ୍ତଂ ସିକ୍ଖାପଦଂ ମୁଞ୍ଚେୟ୍ୟୁ’’ନ୍ତି?

‘‘ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ଯଂ ଭଗୱା ଆହ ‘ଖୁଦ୍ଦାନୁଖୁଦ୍ଦକାନି ସିକ୍ଖାପଦାନୀ’ତି, ଏତ୍ଥାଯଂ ଜନୋ ସମ୍ମୂଳ୍ହୋ ୱିମତିଜାତୋ ଅଧିକତୋ ସଂସଯପକ୍ଖନ୍ଦୋ। କତମାନି ତାନି ଖୁଦ୍ଦକାନି ସିକ୍ଖାପଦାନି, କତମାନି ଅନୁଖୁଦ୍ଦକାନି ସିକ୍ଖାପଦାନୀତି? ଦୁକ୍କଟଂ, ମହାରାଜ, ଖୁଦ୍ଦକଂ ସିକ୍ଖାପଦଂ, ଦୁବ୍ଭାସିତଂ ଅନୁଖୁଦ୍ଦକଂ ସିକ୍ଖାପଦଂ, ଇମାନି ଦ୍ୱେ ଖୁଦ୍ଦାନୁଖୁଦ୍ଦକାନି ସିକ୍ଖାପଦାନି, ପୁବ୍ବକେହିପି, ମହାରାଜ, ମହାଥେରେହି ଏତ୍ଥ ୱିମତି ଉପ୍ପାଦିତା, ତେହିପି ଏକଜ୍ଝଂ ନ କତୋ ଧମ୍ମସଣ୍ଠିତିପରିଯାଯେ ଭଗୱତା ଏସୋ ପଞ୍ହୋ ଉପଦିଟ୍ଠୋ’ତି। ଚିରନିକ୍ଖିତ୍ତଂ, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ଜିନରହସ୍ସଂ ଅଜ୍ଜେତରହି ଲୋକେ ୱିୱଟଂ ପାକଟଂ କତ’’ନ୍ତି।

ଖୁଦ୍ଦାନୁଖୁଦ୍ଦକପଞ୍ହୋ ପଠମୋ।

୨। ଅବ୍ୟାକରଣୀଯପଞ୍ହୋ

୨। ''ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ଭାସିତମ୍ପେତଂ ଭଗୱତା 'ନତ୍ଥାନନ୍ଦ ତଥାଗତସ୍ସ ଧମ୍ମେସୁ ଆଚରିଯମୁଟ୍ଠୀ'ତି, ପୁନ ଚ ଥେରେନ ମାଲୁଙ୍କ୍ୟପୁତ୍ତେନ [ମାଲୁଙ୍କ୍ୟପୁତ୍ତେନ (ସୀ। ସ୍ୟା। ପୀ।) ସଂ। ନି। ୪।୯୫; ଅ। ନି। ୧।୪।୨୫୭ ପସ୍ସିତଙ୍ଗଂ] ପଞ୍ହଂ ପୁଟ୍ଠୋ ନ ବ୍ୟାକାସି। ଏସୋ ଖୋ, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ପଞ୍ହୋ ଦ୍ୱଯନ୍ତୋ [ଦ୍ୱଯତୋ (ସୀ।)] ଏକନ୍ତନିସ୍ସିତୋ ଭୱିସ୍ସତି ଅଜାନନେନ ୱା ଗୁଯ୍ହକରଣେନ ୱା। ଯଦି, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ଭଗୱତା ଭଣିତଂ 'ନତ୍ଥାନନ୍ଦ ତଥାଗତସ୍ସ ଧମ୍ମେସୁ ଆଚରିଯମୁଟ୍ଠୀ'ତି, ତେନ ହି ଥେରସ୍ସ ମାଲୁଙ୍କ୍ୟପୁତ୍ତସ୍ସ ଅଜାନନ୍ତେନ ନ ବ୍ୟାକତଂ। ଯଦି ଜାନନ୍ତେନ ନ ବ୍ୟାକତଂ, ତେନ ହି ଅତ୍ଥି ତଥାଗତସ୍ସ ଧମ୍ମେସୁ ଆଚରିଯମୁଟ୍ଠି। ଅଯମ୍ପି ଉଭତୋ କୋଟିକୋ ପଞ୍ହୋ ତୱାନୁପ୍ପତ୍ତୋ, ସୋ ତଯା ନିବ୍ବାହିତବ୍ବୋ''ତି।

''ଭାସିତମ୍ପେତଂ, ମହାରାଜ, ଭଗୱତା 'ନତ୍ଥାନନ୍ଦ ତଥାଗତସ୍ସ ଧମ୍ମେସୁ ଆଚରିଯମୁଟ୍ଠୀ'ତି, ଅବ୍ୟାକତୋ ଚ ଥେରେନ ମାଲୁଙ୍କ୍ୟପୁତ୍ତେନ ପୁଚ୍ଛିତୋ ପଞ୍ହୋ, ତଞ୍ଚ ପନ ନ ଅଜାନନ୍ତେନ ନ ଗୁଯ୍ହକରଣେନ। ଚତ୍ତାରିମାନି, ମହାରାଜ, ପଞ୍ହବ୍ୟାକରଣାନି। କତମାନି ଚତ୍ତାରି? ଏକଂସବ୍ୟାକରଣୀଯୋ ପଞ୍ହୋ ୱିଭଜ୍ଜବ୍ୟାକରଣୀଯୋ ପଞ୍ହୋ ପଟିପୁଚ୍ଛାବ୍ୟାକରଣୀଯୋ ପଞ୍ହୋ ଠପନୀଯୋ ପଞ୍ହୋତି।

''କତମୋ ଚ, ମହାରାଜ, ଏକଂସବ୍ୟାକରଣୀଯୋ ପଞ୍ହୋ? 'ରୂପଂ ଅନିଚ୍ଚ'ନ୍ତି ଏକଂସବ୍ୟାକରଣୀଯୋ ପଞ୍ହୋ, 'ୱେଦନା ଅନିଚ୍ଚା'ତି…ପେ… 'ସଞ୍ଞା ଅନିଚ୍ଚା'ତି…ପେ… 'ସଙ୍ଖାରା ଅନିଚ୍ଚା'ତି…ପେ… 'ୱିଞ୍ଞାଣଂ ଅନିଚ୍ଚ''ନ୍ତି ଏକଂସବ୍ୟାକରଣୀଯୋ ପଞ୍ହୋ, ଅଯଂ ଏକଂସବ୍ୟାକରଣୀଯୋ ପଞ୍ହୋ।

''କତମୋ ୱିଭଜ୍ଜବ୍ୟାକରଣୀଯୋ ପଞ୍ହୋ? 'ଅନିଚ୍ଚଂ ପନ ରୂପ'ନ୍ତି ୱିଭଜ୍ଜବ୍ୟାକରଣୀଯୋ ପଞ୍ହୋ, 'ଅନିଚ୍ଚା ପନ ୱେଦନା'ତି…ପେ… 'ଅନିଚ୍ଚା ପନ ସଞ୍ଞା'ତି…ପେ… 'ଅନିଚ୍ଚା ପନ ସଙ୍ଖାରା'ତି…ପେ… 'ଅନିଚ୍ଚଂ ପନ ୱିଞ୍ଞାଣ'ନ୍ତି ୱିଭଜ୍ଜବ୍ୟାକରଣୀଯୋ ପଞ୍ହୋ, ଅଯଂ ୱିଭଜ୍ଜବ୍ୟାକରଣୀଯୋ ପଞ୍ହୋ।

''କତମୋ ପଟିପୁଚ୍ଛାବ୍ୟାକରଣୀଯୋ ପଞ୍ହୋ? 'କିଂ ନୁ ଖୋ ଚକ୍ଖୁନା ସବ୍ବଂ ୱିଜାନାତୀ'ତି ଅଯଂ ପଟିପୁଚ୍ଛାବ୍ୟାକରଣୀଯୋ ପଞ୍ହୋ।

''କତମୋ ଠପନୀଯୋ ପଞ୍ହୋ? 'ସସ୍ସତୋ ଲୋକୋ'ତି ଠପନୀଯୋ ପଞ୍ହୋ, 'ଅସସ୍ସତୋ ଲୋକୋ'ତି। 'ଅନ୍ତୱା ଲୋକୋ'ତି। 'ଅନନ୍ତୱା ଲୋକୋ'ତି। 'ଅନ୍ତୱା ଚ ଅନନ୍ତୱା ଚ ଲୋକୋ'ତି। 'ନେୱନ୍ତୱା ନାନନ୍ତୱା ଲୋକୋ'ତି। 'ତଂ ଜୀୱଂ ତଂ ସରୀର'ନ୍ତି। 'ଅଞ୍ଞଂ ଜୀୱଂ ଅଞ୍ଞଂ ସରୀର'ନ୍ତି। 'ହୋତି ତଥାଗତୋ ପରଂ ମରଣା'ତି। 'ନ ହୋତି ତଥାଗତୋ ପରଂ ମରଣା'ତି। 'ହୋତି ଚ ନ ଚ ହୋତି ତଥାଗତୋ ପରଂ ମରଣା'ତି। 'ନେୱ ହୋତି ନ ନ ହୋତି ତଥାଗତୋ ପରଂ ମରଣା'ତି ଠପନୀଯୋ ପଞ୍ହୋ, ଅଯଂ ଠପନୀଯୋ ପଞ୍ହୋ।

''ଭଗୱା, ମହାରାଜ, ଥେରସ୍ସ ମାଲୁଙ୍କ୍ୟପୁତ୍ତସ୍ସ ତଂ ଠପନୀଯଂ ପଞ୍ହଂ ନ ବ୍ୟାକାସି। ସୋ ପନ ପଞ୍ହୋ କିଂ କାରଣା ଠପନୀଯୋ? ନ ତସ୍ସ ଦୀପନାଯ ହେତୁ ୱା କାରଣଂ ୱା ଅତ୍ଥି, ତସ୍ମା ସୋ ପଞ୍ହୋ ଠପନୀଯୋ। ନତ୍ଥି ବୁଦ୍ଧାନଂ ଭଗୱନ୍ତାନଂ ଅକାରଣମହେତୁକଂ ଗିରମୁଦୀରଣ''ନ୍ତି। ''ସାଧୁ, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ଏୱମେତଂ ତଥା ସମ୍ପଟିଚ୍ଛାମୀ''ତି।

ଅବ୍ୟାକରଣୀଯପଞ୍ହୋ ଦୁତିଯୋ।

୩। ମଚ୍ଚୁଭାଯନାଭାଯନପଞ୍ହୋ

୩। ''ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ଭାସିତମ୍ପେତଂ ଭଗୱତା 'ସବ୍ବେ ତସନ୍ତି ଦଣ୍ଡସ୍ସ, ସବ୍ବେ ଭାଯନ୍ତି ମଚ୍ଚୁନୋ'ତି, ପୁନ ଭଣିତଂ 'ଅରହା ସବ୍ବଭଯମତିକ୍କନ୍ତୋ'ତି। କିଂ ନୁ ଖୋ, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ଅରହା ଦଣ୍ଡଭଯା ତସତି , ନିରଯେ ୱା ନେରଯିକା ସତ୍ତା ଜଲିତା କୁଥିତା ତତ୍ତା ସନ୍ତତ୍ତା ତମ୍ହା ଜଲିତଗ୍ଗିଜାଲକା ମହାନିରଯା ଚୱମାନା ମଚ୍ଚୁନୋ ଭାଯନ୍ତି। ଯଦି, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ଭଗୱତା ଭଣିତଂ 'ସବ୍ବେ ତସନ୍ତି ଦଣ୍ଡସ୍ସ, ସବ୍ବେ ଭାଯନ୍ତି ମଚ୍ଚୁନୋ'ତି, ତେନ ହି 'ଅରହା ସବ୍ବଭଯମତିକ୍କନ୍ତୋ'ତି ଯଂ ୱଚନଂ, ତଂ ମିଚ୍ଛା। ଯଦି ଭଗୱତା ଭଣିତଂ 'ଅରହା ସବ୍ବଭଯମତିକ୍କନ୍ତୋ'ତି, ତେନ ହି 'ସବ୍ବେ ତସନ୍ତି ଦଣ୍ଡସ୍ସ, ସବ୍ବେ ଭାଯନ୍ତି ମଚ୍ଚୁନୋ'ତି ତମ୍ପି ୱଚନଂ ମିଚ୍ଛା। ଅଯଂ ଉଭତୋ କୋଟିକୋ ପଞ୍ହୋ ତୱାନୁପ୍ପତ୍ତୋ, ସୋ ତଯା ନିବ୍ବାହିତବ୍ବୋ''ତି।

''ନେତଂ, ମହାରାଜ, ୱଚନଂ ଭଗୱତା ଅରହନ୍ତେ ଉପାଦାଯ ଭଣିତଂ 'ସବ୍ବେ ତସନ୍ତି ଦଣ୍ଡସ୍ସ, ସବ୍ବେ ଭାଯନ୍ତି ମଚ୍ଚୁନୋ'ତି। ଠପିତୋ ଅରହା ତସ୍ମିଂ

ୱତ୍ଥୁସ୍ମିଂ, ସମୂହତୋ ଭୟହେତୁ ଅରହତୋ। ଯେ ତେ, ମହାରାଜ, ସତ୍ତା ସକିଲେସା, ଯେସଞ୍ଚ ଅଧିମତ୍ତା ଅତ୍ତାନୁଦିଟ୍ଠି, ଯେ ଚ ସୁଖଦୁକ୍ଖେସୁ ଉନ୍ନତାୱନତା, ତେ ଉପାଦାଯ ଭଗୱତା ଭଣିତଂ 'ସବ୍ବେ ତସନ୍ତି ଦଣ୍ଡସ୍ସ, ସବ୍ବେ ଭାଯନ୍ତି ମଚ୍ଚୁନୋ'ତି। ଅରହତୋ, ମହାରାଜ, ସବ୍ବଗତି ଉପଚ୍ଛିନ୍ନା, ଯୋନି ୱିଦ୍ଧଂସିତା, ପଟିସନ୍ଧି ଉପହତା, ଭଗ୍ଗା ଫାସୁକା, ସମୂହତା ସବ୍ବଭୱାଲଯା, ସମୁଚ୍ଛିନ୍ନା ସବ୍ବସଙ୍ଖାରା, ହତଂ କୁସଲାକୁସଲଂ, ୱିହତା ଅୱିଜ୍ଜା, ଅବୀଜଂ ୱିଞ୍ଞାଣଂ କତଂ, ଦଡ୍ଢା ସବ୍ବକିଲେସା, ଅତିୱତ୍ତା ଲୋକଧମ୍ମା, ତସ୍ମା ଅରହା ନ ତସତି ସବ୍ବଭଯେହି।

''ଇଧ, ମହାରାଜ, ରଞ୍ଞୋ ଚତ୍ତାରୋ ମହାମତ୍ତା ଭୱେଯ୍ୟୁଂ ଅନୁରକ୍ଖା ଲଦ୍ଧଯସା ୱିସ୍ସାସିକା ଠପିତା ମହତି ଇସ୍ସରିଯେ ଠାନେ। ଅଥ ରାଜା କିସ୍ମିଞ୍ଚି ଦେୱ କରଣୀଯେ ସମୁପ୍ପନ୍ନେ ଯାୱତା ସକୱିଜିତେ ସବ୍ବଜନସ୍ସ ଆଣାପେଯ୍ୟ 'ସବ୍ବେୱ ମେ ବଲିଂ କରୋନ୍ତୁ, ସାଧେଥ ତୁମ୍ହେ ଚତ୍ତାରୋ ମହାମତ୍ତା ତଂ କରଣୀଯ'ନ୍ତି। ଅପି ନୁ ଖୋ, ମହାରାଜ, ତେସଂ ଚତୁନ୍ନଂ ମହାମତ୍ତାନଂ ବଲିଭଯା ସନ୍ତାସୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜେଯ୍ୟା''ତି? ''ନ ହି ଭନ୍ତେ''ତି। ''କେନ କାରଣେନ ମହାରାଜା''ତି। ''ଠପିତା ତେ, ଭନ୍ତେ, ରଞ୍ଞା ଉତ୍ତମଟ୍ଠାନେ, ନତ୍ଥି ତେସଂ ବଲି, ସମତିକ୍କନ୍ତବଲିନୋ ତେ, ଅୱସେସେ ଉପାଦାଯ ରଞ୍ଞା ଆଣାପିତଂ 'ସବ୍ବେୱ ମେ ବଲିଂ କରୋନ୍ତୂ'ତି। ''ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ନେତଂ ୱଚନଂ ଭଗୱତା ଅରହନ୍ତେ ଉପାଦାଯ ଭଣିତଂ, ଠପିତୋ ଅରହା ତସ୍ମିଂ ୱତ୍ଥୁସ୍ମିଂ, ସମୂହତୋ ଭଯହେତୁ ଅରହତୋ, ଯେ ତେ, ମହାରାଜ, ସତ୍ତା ସକିଲେସା, ଯେସଞ୍ଚ ଅଧିମତ୍ତା ଅତ୍ତାନୁଦିଟ୍ଠି, ଯେ ଚ ସୁଖଦୁକ୍ଖେସୁ ଉନ୍ନତାୱନତା , ତେ ଉପାଦାଯ ଭଗୱତା ଭଣିତଂ 'ସବ୍ବେ ତସନ୍ତି ଦଣ୍ଡସ୍ସ, ସବ୍ବେ ଭାଯନ୍ତି ମଚ୍ଚୁନୋ'ତି। ତସ୍ମା ଅରହା ନ ତସତି ସବ୍ବଭଯେହୀ''ତି।

''ନେତଂ, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ୱଚନଂ ସାୱସେସଂ, ନିରୱସେସୱଚନମେତଂ 'ସବ୍ବେ'ତି। ତତ୍ଥ ମେ ଉତ୍ତରିଂ କାରଣଂ ବ୍ରୂହି ତଂ ୱଚନଂ ପତିଟ୍ଠାପେତୁ''ନ୍ତି।

''ଇଧ, ମହାରାଜ, ଗାମେ ଗାମସ୍ସାମିକୋ ଆଣାପକଂ ଆଣାପେଯ୍ୟ 'ଏହି, ଭୋ ଆଣାପକ, ଯାୱତା ଗାମେ ଗାମିକା, ତେ ସବ୍ବେ ସୀଘଂ ମମ ସନ୍ତିକେ ସନ୍ନିପାତେହୀ'ତି। ସୋ 'ସାଧୁ ସାମୀ'ତି ସମ୍ପଟିଚ୍ଛିତ୍ୱା ଗାମମଜ୍ଝେ ଠତ୍ୱା ତିକ୍ଖତ୍ତୁଂ ସଦ୍ଦମନୁସ୍ସାୱେଯ୍ୟ 'ଯାୱତା ଗାମେ ଗାମିକା, ତେ ସବ୍ବେ ସୀଘସୀଘଂ ସାମିନୋ ସନ୍ତିକେ ସନ୍ନିପତନ୍ତୂ'ତି। ତତୋ ତେ ଗାମିକା ଆଣାପକସ୍ସ ୱଚନେନ ତୁରିତତୁରିତା ସନ୍ନିପତିତ୍ୱା ଗାମସ୍ସାମିକସ୍ସ ଆରୋଚେନ୍ତି 'ସନ୍ନିପତିତା, ସାମି, ସବ୍ବେ ଗାମିକା, ଯଂ ତେ କରଣୀଯଂ ତଂ କରୋହୀ'ତି। ଇତି ସୋ, ମହାରାଜ, ଗାମସ୍ସାମିକୋ କୁଟିପୁରିସେ ସନ୍ନିପାତେନ୍ତୋ ସବ୍ବେ ଗାମିକେ ଆଣାପେତି, ତେ ଚ ଆଣତ୍ତା ନ ସବ୍ବେ ସନ୍ନିପତନ୍ତି, କୁଟିପୁରିସା ଯେୱ ସନ୍ନିପତନ୍ତି, 'ଏତ୍ତକା ଯେୱ ମେ ଗାମିକା'ତି ଗାମସ୍ସାମିକୋ ଚ ତଥା ସମ୍ପଟିଚ୍ଛତି, ଅଞ୍ଞେ ବହୁତରା ଅନାଗତା ଇତ୍ଥିପୁରିସା ଦାସିଦାସା ଭତକା କମ୍ମକରା ଗାମିକା ଗିଲାନା ଗୋମହିଂସା ଅଜେଳକା ସୁୱାନା, ଯେ ଅନାଗତା, ସବ୍ବେ ତେ ଅଗଣିତା, କୁଟିପୁରିସେ ଯେୱ ଉପାଦାଯ ଆଣାପିତତ୍ତା 'ସବ୍ବେ ସନ୍ନିପତନ୍ତୂ'ତି। ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ନେତଂ ୱଚନଂ ଭଗୱତା ଅରହନ୍ତେ ଉପାଦାଯ ଭଣିତଂ, ଠପିତୋ ଅରହା ତସ୍ମିଂ ୱତ୍ଥୁସ୍ମିଂ, ସମୂହତୋ ଭଯହେତୁ ଅରହତୋ, ଯେ ତେ, ମହାରାଜ, ସତ୍ତା ସକିଲେସା, ଯେସଞ୍ଚ ଅଧିମତ୍ତା ଅତ୍ତାନୁଦିଟ୍ଠି, ଯେ ଚ ସୁଖଦୁକ୍ଖେସୁ ଉନ୍ନତାୱନତା, ତେ ଉପାଦାଯ ଭଗୱତା ଭଣିତଂ 'ସବ୍ବେ ତସନ୍ତି ଦଣ୍ଡସ୍ସ, ସବ୍ବେ ଭାଯନ୍ତି ମଚ୍ଚୁନୋ'ତି । ତସ୍ମା ଅରହା ନ ତସତି ସବ୍ବଭଯେହି।

''ଅତ୍ଥି, ମହାରାଜ, ସାୱସେସଂ ୱଚନଂ ସାୱସେସୋ ଅତ୍ଥୋ, ଅତ୍ଥି ସାୱସେସଂ ୱଚନଂ ନିରୱସେସୋ ଅତ୍ଥୋ, ଅତ୍ଥି ନିରୱସେସଂ ୱଚନଂ ସାୱସେସୋ ଅତ୍ଥୋ, ଅତ୍ଥି ନିରୱସେସଂ ୱଚନଂ ନିରୱସେସୋ ଅତ୍ଥୋ। ତେନ ତେନ ଅତ୍ଥୋ ସମ୍ପଟିଚ୍ଛିତବ୍ବୋ।

''ପଞ୍ଚୱିଧେହି, ମହାରାଜ, କାରଣେହି ଅତ୍ଥୋ ସମ୍ପଟିଚ୍ଛିତବ୍ବୋ ଆହଚ୍ଚପଦେନ ରସେନ ଆଚରିଯୱଂସେନ [ଆଚରିଯୱଂସତାଯ (ପୀ। କ।)] ଅଧିପ୍ପାଯା କାରଣୁତ୍ତରିଯତାଯ। ଏତ୍ଥ ହି ଆହଚ୍ଚପଦନ୍ତି ସୁତ୍ତଂ ଅଧିପ୍ପେତଂ। ରସୋତି ସୁତ୍ତାନୁଲୋମଂ। ଆଚରିଯୱଂସୋତି ଆଚରିଯୱାଦୋ। ଅଧିପ୍ପାଯୋତି ଅତ୍ତନୋ ମତି। କାରଣୁତ୍ତରିଯତାତି ଇମେହି ଚତୂହି ସମେନ୍ତଂ [ସମେତଂ (ସୀ।)] କାରଣଂ। ଇମେହି ଖୋ, ମହାରାଜ, ପଞ୍ଚହି କାରଣେହି ଅତ୍ଥୋ ସମ୍ପଟିଚ୍ଛିତବ୍ବୋ। ଏୱମେସୋ ପଞ୍ହୋ ସୁୱିନିଚ୍ଛିତୋ ହୋତୀ''ତି।

''ହୋତୁ, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ତଥା ତଂ ସମ୍ପଟିଚ୍ଛାମି। ଠପିତୋ ହୋତୁ ଅରହା ତସ୍ମିଂ ୱତ୍ଥୁସ୍ମିଂ, ତସନ୍ତୁ ଅୱସେସା ସତ୍ତା, ନିରଯେ ପନ ନେରଯିକା ସତ୍ତା ଦୁକ୍ଖା ତିବ୍ବା କଟୁକା ୱେଦନା ୱେଦଯମାନା ଜଲିତପଜ୍ଜଲିତସବ୍ବଙ୍ଗପଚ୍ଚଙ୍ଗା ରୁଣ୍ଣକାରୁଞ୍ଞକନ୍ଦିତପରିଦେୱିତଲାଲପ୍ପିତମୁଖା ଅସଯ୍ହତିବ୍ବଦୁକ୍ଖାଭିଭୂତା ଅତାଣା ଅସରଣା ଅସରଣୀଭୂତା ଅନପ୍ପସୋକାତୁରା ଅନ୍ତିମପଚ୍ଛିମଗତିକା ଏକନ୍ତସୋକପରାଯଣା ଉଣ୍ହତିଖିଣଚଣ୍ଡଖରତପନତେଜୱନ୍ତୋ ଭୀମଭଯଜନକନିନାଦମହାସଦ୍ଦା ସଂସିବ୍ବିତଛବ୍ବିଧଜାଲାମାଲାକୁଲା ସମନ୍ତା ସତଯୋଜନାନୁଫରଣଜ୍ଜିୱେଗା କଦରିଯା ତପନା ମହାନିରଯା ଚୱମାନା ମଚ୍ଚୁନୋ ଭାଯନ୍ତୀ''ତି? ''ଆମ, ମହାରାଜା''ତି।

‘‘ନନୁ, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ନିରୟୋ ଏକନ୍ତଦୁକ୍ଖୱେଦନୀୟୋ, କିସ୍ସ ପନ ତେ ନେରୟିକା ସତ୍ତା ଏକନ୍ତଦୁକ୍ଖୱେଦନୀୟା ନିରୟା ଚୱମାନା ମଚ୍ଚୁନୋ ଭାୟନ୍ତି, କିସ୍ସ ନିରୟେ ରମନ୍ତୀ’’ତି? ‘‘ନ ତେ, ମହାରାଜ, ନେରୟିକା ସତ୍ତା ନିରୟେ ରମନ୍ତି, ମୁଞ୍ଚିତୁକାମାୱ ତେ ନିରୟା। ମରଣସ୍ସେୱ ସୋ [ମରଣସ୍ସେସୋ (ସୀ। ପୀ।)], ମହାରାଜ, ଆନୁଭାୱୋ, ଯେନ ତେସଂ ସନ୍ତାସୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜତୀ’’ତି। ‘‘ଏତଂ ଖୋ, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ନ ସଦ୍ଦହାମି, ଯଂ ମୁଚ୍ଚିତୁକାମାନଂ ଚୁତିୟା ସନ୍ତାସୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜତୀତି, ହାସନୀୟଂ , ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ତଂ ଠାନଂ, ଯଂ ତେ ପତ୍ଥିତଂ ଲଭନ୍ତି, କାରଣେନ ମଂ ସଞ୍ଞାପେହୀ’’ତି।

‘‘ମରଣନ୍ତି ଖୋ, ମହାରାଜ, ଏତଂ ଅଦିଟ୍ଠସଚ୍ଚାନଂ ତାସନୀୟଟ୍ଠାନଂ, ଏତ୍ଥାୟଂ ଜନୋ ତସତି ଚ ଉବ୍ବିଜ୍ଜତି ଚ। ଯୋ ଚ, ମହାରାଜ, କଣ୍ହସପ୍ପସ୍ସ ଭାୟତି, ସୋ ମରଣସ୍ସ ଭାୟନ୍ତୋ କଣ୍ହସପ୍ପସ୍ସ ଭାୟତି। ଯୋ ଚ ହତ୍ଥିସ୍ସ ଭାୟତି…ପେ… ସୀହସ୍ସ…ପେ… ବ୍ୟଗ୍ଘସ୍ସ…ପେ… ଦୀପିସ୍ସ…ପେ… ଅଚ୍ଛସ୍ସ…ପେ… ତରଚ୍ଛସ୍ସ…ପେ… ମହିଂସସ୍ସ…ପେ… ଗୱୟସ୍ସ…ପେ… ଅଗ୍ଗିସ୍ସ…ପେ… ଉଦକସ୍ସ…ପେ… ଖାଣୁକସ୍ସ…ପେ… କଣ୍ଟକସ୍ସ ଭାୟତି। ଯୋ ଚ ସତ୍ତିୟା ଭାୟତି, ସୋ ମରଣସ୍ସ ଭାୟନ୍ତୋ ସତ୍ତିୟା ଭାୟତି। ମରଣସ୍ସେୱ ସୋ [ମରଣସ୍ସେସୋ (ସୀ। ପୀ।)], ମହାରାଜ, ସରସସଭାୱତେଜୋ [ସରସଭାୱତେଜୋ (ସୀ। ପୀ।)], ତସ୍ସ ସରସସଭାୱତେଜେନ ସକିଲେସା ସତ୍ତା ମରଣସ୍ସ ତସନ୍ତି ଭାୟନ୍ତି, ମୁଚ୍ଚିତୁକାମାପି, ମହାରାଜ, ନେରୟିକା ସତ୍ତା ମରଣସ୍ସ ତସନ୍ତି ଭାୟନ୍ତି।

‘‘ଇଧ, ମହାରାଜ, ପୁରିସସ୍ସ କାୟେ ମେଦୋ ଗଣ୍ଠି ଉପ୍ପଜ୍ଜେୟ୍ୟ। ସୋ ତେନ ରୋଗେନ ଦୁକ୍ଖିତୋ ଉପଦ୍ଦୱା ପରିମୁଚ୍ଚିତୁକାମୋ ଭିସକ୍କଂ ସଲ୍ଲକତ୍ତଂ ଆମନ୍ତାପେୟ୍ୟ। ତସ୍ସ ୱଚନଂ ସୋ ଭିସକ୍କୋ ସଲ୍ଲକତ୍ତୋ ସମ୍ପଟିଚ୍ଛିତ୍ୱା ତସ୍ସ ରୋଗସ୍ସ ଉଦ୍ଧରଣାୟ ଉପକରଣଂ ଉପଟ୍ଠାପେୟ୍ୟ, ସତ୍ଥକଂ ତିଖିଣଂ କରେୟ୍ୟ , ୟମକସଲାକା [ଦହନସଲାକଂ (କ।)] ଅଗ୍ଗିମ୍ହି ପକ୍ଖିପେୟ୍ୟ, ଖାରଲୱଣଂ ନିସଦାୟ ପିସାପେୟ୍ୟ, ଅପି ନୁ ଖୋ, ମହାରାଜ, ତସ୍ସ ଆତୁରସ୍ସ ତିଖିଣସତ୍ଥକଚ୍ଛେଦନେନ ୟମକସଲାକାଦହନେନ ଖାରଲୋଣପ୍ପୱେସନେନ ତାସୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜେୟ୍ୟା’’ତି? ‘‘ଆମ ଭନ୍ତେ’’ତି। ‘‘ଇତି, ମହାରାଜ, ତସ୍ସ ଆତୁରସ୍ସ ରୋଗା ମୁଚ୍ଚିତୁକାମସ୍ସାପି ୱେଦନାଭୟା ସନ୍ତାସୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି। ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ନିରୟା ମୁଚ୍ଚିତୁକାମାନମ୍ପି ନେରୟିକାନଂ ସତ୍ତାନଂ ମରଣଭୟା ସନ୍ତାସୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି।

‘‘ଇଧ, ମହାରାଜ, ପୁରିସୋ ଇସ୍ସରାପରାଧିକୋ ବଦ୍ଧୋ ସଙ୍ଖଲିକବନ୍ଧନେନ ଗବ୍ଭେ ପକ୍ଖିତ୍ତୋ ପରିମୁଚ୍ଚିତୁକାମୋ ଅସ୍ସ, ତମେନଂ ସୋ ଇସ୍ସରୋ ମୋଚେତୁକାମୋ ପକ୍କୋସାପେୟ୍ୟ। ଅପି ନୁ ଖୋ, ମହାରାଜ, ତସ୍ସ ଇସ୍ସରାପରାଧିକସ୍ସ ପୁରିସସ୍ସ ‘କତଦୋସୋ ଅହ’ନ୍ତି ଜାନନ୍ତସ୍ସ ଇସ୍ସରଦସ୍ସନେନ ସନ୍ତାସୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜେୟ୍ୟା’’ତି? ‘‘ଆମ ଭନ୍ତେ’’ତି। ‘‘ଇତି, ମହାରାଜ, ତସ୍ସ ଇସ୍ସରାପରାଧିକସ୍ସ ପୁରିସସ୍ସ ପରିମୁଚ୍ଚିତୁକାମସ୍ସାପି ଇସ୍ସରଭୟା ସନ୍ତାସୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି। ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ନିରୟା ମୁଚ୍ଚିତୁକାମାନମ୍ପି ନେରୟିକାନଂ ସତ୍ତାନଂ ମରଣଭୟା ସନ୍ତାସୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜତୀ’’ତି।

‘‘ଅପରମ୍ପି , ଭନ୍ତେ, ଉତ୍ତରିଂ କାରଣଂ ବ୍ରୂହି, ଯେନାହଂ କାରଣେନ ଓକପ୍ପେୟ୍ୟ’’ନ୍ତି। ‘‘ଇଧ, ମହାରାଜ, ପୁରିସୋ ଦଟ୍ଠୱିସେନ ଆସୀୱିସେନ ଦଟ୍ଠୋ ଭୱେୟ୍ୟ, ସୋ ତେନ ୱିସୱିକାରେନ ପତେୟ୍ୟ ଉପ୍ପତେୟ୍ୟ ୱଟ୍ଟେୟ୍ୟ ପୱଟ୍ଟେୟ୍ୟ, ଅଥଞ୍ଞତରୋ ପୁରିସୋ ବଲୱନ୍ତେନ ମନ୍ତପଦେନ ତଂ ଦଟ୍ଠୱିସଂ ଆସୀୱିସଂ ଆନେତ୍ୱା ତଂ ଦଟ୍ଠୱିସଂ ପଚ୍ଚାଚମାପେୟ୍ୟ, ଅପି ନୁ ଖୋ, ମହାରାଜ, ତସ୍ସ ୱିସଗତସ୍ସ ପୁରିସସ୍ସ ତସ୍ମିଂ ଦଟ୍ଠୱିସେ ସପ୍ପେ ସୋତ୍ଥିହେତୁ ଉପଗଚ୍ଛନ୍ତେ ସନ୍ତାସୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜେୟ୍ୟା’’ତି? ‘‘ଆମ ଭନ୍ତେ’’ତି। ଇତି, ମହାରାଜ, ତଥାରୂପେ ଅହିମ୍ହି ସୋତ୍ଥିହେତୁପି ଉପଗଚ୍ଛନ୍ତେ ତସ୍ସ ସନ୍ତାସୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି। ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ନିରୟା ମୁଚ୍ଚିତୁକାମାନମ୍ପି ନେରୟିକାନଂ ସତ୍ତାନଂ ମରଣଭୟା ସନ୍ତାସୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି। ଅନିଟ୍ଠଂ, ମହାରାଜ, ସବ୍ବସତ୍ତାନଂ ମରଣଂ, ତସ୍ମା ନେରୟିକା ସତ୍ତା ନିରୟା ପରିମୁଚ୍ଚିତୁକାମାପି ମଚ୍ଚୁନୋ ଭାୟନ୍ତୀ’’ତି। ‘‘ସାଧୁ, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ଏୱମେତଂ ତଥା ସମ୍ପଟିଚ୍ଛାମୀ’’ତି।

ମଚ୍ଚୁଭାୟନାଭାୟନପଞ୍ହୋ ତତିୟୋ।

୪। ମଚ୍ଚୁପାସମୁତ୍ତିପଞ୍ହୋ

୪। ‘‘ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ଭାସିତମ୍ପେତଂ ଭଗୱତା –

‘‘‘ନ ଅନ୍ତଲିକ୍ଖେ ନ ସମୁଦ୍ଦମଜ୍ଝେ, ନ ପବ୍ବତାନଂ ୱିୱରଂ ପୱିସ୍ସ;

ନ ୱିଜ୍ଜତୀ ସୋ ଜଗତିପ୍ପଦେସୋ, ଯତ୍ଥଟ୍ଠିତୋ ମୁଚ୍ଚେୟ୍ୟ ମଚ୍ଚୁପାସା’ତି।

‘‘ପୁନ ଭଗୱତା ପରିତ୍ତା ଚ ଉଦ୍ଦିଟ୍ଠା। ସେୟ୍ୟଥିଦଂ, ରତନସୁତ୍ତଂ ମେତ୍ତସୁତ୍ତଂ ଖନ୍ଧପରିତ୍ତଂ ମୋରପରିତ୍ତଂ ଧଜଗ୍ଗପରିତ୍ତଂ ଆଟାନାଟିୟପରିତ୍ତଂ ଅଙ୍ଗୁଲିମାଲପରିତ୍ତଂ। ଯଦି, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ଆକାସଗତୋପି ସମୁଦ୍ଦମଜ୍ଝଗତୋପି ପାସାଦକୁଟିଲେଣଗୁହାପବ୍ଭାରଦରିବିଲଗିରି ୱିୱରପବ୍ବତନ୍ତରଗତୋପି ନ ମୁଚ୍ଚତି ମଚ୍ଚୁପାସା, ତେନ ହି ପରିତ୍ତକମ୍ମଂ ମିଚ୍ଛା। ଯଦି ପରିତ୍ତକରଣେନ ମଚ୍ଚୁପାସା ପରିମୁତ୍ତି ଭୱତି, ତେନ ହି ‘ନ ଅନ୍ତଲିକ୍ଖେ…ପେ… ମଚ୍ଚୁପାସା’ତି ତମ୍ପି ୱଚନଂ ମିଚ୍ଛା। ଅୟମ୍ପି ଉଭତୋ କୋଟିକୋ ପଞ୍ହୋ ଗଣ୍ଠିତୋପି ଗଣ୍ଠିତରୋ ତୱାନୁପ୍ପତ୍ତୋ, ସୋ ତୟା ନିବ୍ବାହିତବ୍ବୋ’’ତି।

‘‘ଭାସିତମ୍ପେତଂ , ମହାରାଜ, ଭଗୱତା ‘ନ ଅନ୍ତଲିକ୍ଖେ…ପେ… ମଚ୍ଚୁପାସା’ତି, ପରିତ୍ତା ଚ ଭଗୱତା ଉଦ୍ଦିଟ୍ଠା, ତଞ୍ଚ ପନ ସାୱସେସାୟୁକସ୍ସ ୱୟସମ୍ପନ୍ନସ୍ସ ଅପେତକମ୍ମାୱରଣସ୍ସ, ନତ୍ଥି, ମହାରାଜ, ଖୀଣାୟୁକସ୍ସ ଠିତିୟା କିରିୟା ୱା ଉପକ୍କମୋ ୱା।

‘‘ଯଥା ମହାରାଜ ମତସ୍ସ ରୁକ୍ଖସ୍ସ ସୁକ୍ଖସ୍ସ କୋଳାପସ୍ସ ନିସ୍ନେହସ୍ସ ଉପରୁଦ୍ଧଜୀୱିତସ୍ସ ଗତାୟୁସଙ୍ଖାରସ୍ସ କୁମ୍ଭସହସ୍ସେନପି ଉଦକେ ଆକିରନ୍ତେ ଅଲ୍ଲତ୍ତଂ ୱା ପଲ୍ଲୱିତହରିତଭାୱୋ ୱା ନ ଭୱେୟ୍ୟ। ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଭେସଜ୍ଜପରିତ୍ତକମ୍ମେନ ନତ୍ଥି ଖୀଣାୟୁକସ୍ସ ଠିତିୟା କିରିୟା ୱା ଉପକ୍କମୋ ୱା, ଯାନି ତାନି, ମହାରାଜ, ମହିୟା ଓସଧାନି ଭେସଜ୍ଜାନି, ତାନିପି ଖୀଣାୟୁକସ୍ସ ଅକିଚ୍ଚକରାନି ଭୱନ୍ତି। ସାୱସେସାୟୁକଂ, ମହାରାଜ, ୱୟସମ୍ପନ୍ନଂ ଅପେତକମ୍ମାୱରଣଂ ପରିତ୍ତଂ ରକ୍ଖତି ଗୋପେତି, ତସ୍ସତ୍ଥାୟ ଭଗୱତା ପରିତ୍ତା ଉଦ୍ଦିଟ୍ଠା।

‘‘ଯଥା, ମହାରାଜ, କସ୍ସକୋ ପରିପକ୍କେ ଧଞ୍ଞେ ମତେ ସସ୍ସନାଳେ ଉଦକପ୍ପୱେସନଂ ୱାରେୟ୍ୟ, ଯଂ ପନ ସସ୍ସଂ ତରୁଣଂ ମେଘସନ୍ନିଭଂ ୱୟସମ୍ପନ୍ନଂ, ତଂ ଉଦକୱଡ୍ଢିୟା ୱଡ୍ଢତି। ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଖୀଣାୟୁକସ୍ସ ଭେସଜ୍ଜପରିତ୍ତକିରିୟା ଠପିତା ପଟିକ୍ଖିତ୍ତା , ଯେ ପନ ତେ ମନୁସ୍ସା ସାୱସେସାୟୁକା ୱୟସମ୍ପନ୍ନା, ତେସଂ ଅତ୍ଥାୟ ପରିତ୍ତଭେସଜ୍ଜାନି ଭଣିତାନି, ତେ ପରିତ୍ତଭେସଜ୍ଜେହି ୱଡ୍ଢନ୍ତୀ’’ତି।

‘‘ଯଦି, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ଖୀଣାୟୁକୋ ମରତି, ସାୱସେସାୟୁକୋ ଜୀୱତି, ତେନ ହି ପରିତ୍ତଭେସଜ୍ଜାନି ନିରତ୍ଥକାନି ହୋନ୍ତୀ’’ତି? ‘‘ଦିଟ୍ଠପୁବ୍ବୋ ପନ ତୟା, ମହାରାଜ, କୋଚି ରୋଗୋ ଭେସଜ୍ଜେହି ପଟିନିୱତ୍ତିତୋ’’ତି? ‘‘ଆମ, ଭନ୍ତେ, ଅନେକସତାନି ଦିଟ୍ଠାନୀ’’ତି। ‘‘ତେନ ହି, ମହାରାଜ, ‘ପରିତ୍ତଭେସଜ୍ଜକିରିୟା ନିରତ୍ଥକା’ତି ଯଂ ୱଚନଂ, ତଂ ମିଚ୍ଛା ଭୱତୀ’’ତି।

‘‘ଦିସ୍ସନ୍ତି , ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ୱେଜ୍ଜାନଂ ଉପକ୍କମା ଭେସଜ୍ଜପାନାନୁଲେପା, ତେନ ତେସଂ ଉପକ୍କମେନ ରୋଗୋ ପଟିନିୱତ୍ତତୀ’’ତି। ‘‘ପରିତ୍ତାନମ୍ପି, ମହାରାଜ, ପୱତ୍ତୀୟମାନାନଂ ସଦ୍ଦୋ ସୁୟ୍ୟତି, ଜିୱ୍ହା ସୁକ୍ଖତି, ହଦୟଂ ବ୍ୟାୱଟ୍ଟତି, କଣ୍ଠୋ ଆତୁରତି। ତେନ ତେସଂ ପୱତ୍ତେନ ସବ୍ବେ ବ୍ୟାଧୟୋ ୱୂପସମନ୍ତି, ସବ୍ବା ଈତିୟୋ ଅପଗଚ୍ଛନ୍ତୀତି।

‘‘ଦିଟ୍ଠପୁବ୍ବୋ ପନ ତୟା, ମହାରାଜ, କୋଚି ଅହିନା ଦଟ୍ଠୋ ମନ୍ତପଦେନ ୱିସଂ ପାତୀୟମାନୋ ୱିସଂ ଚିକ୍ଖସ୍ସନ୍ତୋ ଉଦ୍ଧମଧୋ ଆଚମୟମାନୋ’’ତି? ‘‘ଆମ, ଭନ୍ତେ , ଅଜ୍ଜେତରହିପି ତଂ ଲୋକେ ୱତ୍ତତୀ’’ତି। ‘‘ତେନ ହି, ମହାରାଜ, ‘ପରିତ୍ତଭେସଜ୍ଜକିରିୟା ନିରତ୍ଥକା’ତି ଯଂ ୱଚନଂ, ତଂ ମିଚ୍ଛା ଭୱତି। କତପରିତ୍ତଞ୍ହି, ମହାରାଜ, ପୁରିସଂ ଡଂସିତୁକାମୋ ଅହି ନ ଡଂସତି, ୱିୱଟଂ ମୁଖଂ ପିଦହତି, ଚୋରାନଂ ଉକ୍ଖିତ୍ତଲଗୁଳମ୍ପି ନ ସମ୍ଭୱତି, ତେ ଲଗୁଳଂ ମୁଞ୍ଚିତ୍ୱା ପେମଂ କରୋନ୍ତି, କୁପିତୋପି ହତ୍ଥିନାଗୋ ସମାଗନ୍ତ୍ୱା ଉପରମତି, ପଜ୍ଜଲିତମହାଅଗ୍ଗିକ୍ଖନ୍ଧୋପି ଉପଗନ୍ତ୍ୱା ନିବ୍ବାୟତି, ୱିସଂ ହଲାହଲମ୍ପି ଖାୟିତଂ ଅଗଦଂ ସମ୍ପଜ୍ଜତି, ଆହାରତ୍ଥଂ ୱା ଫରତି, ୱଧକା ହନ୍ତୁକାମା ଉପଗନ୍ତ୍ୱା ଦାସଭୂତା ସମ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି, ଅକ୍କନ୍ତୋପି ପାସୋ ନ ସଂୱରତି [ନ ସଂଚରତି (ସୀ।)]।

‘‘ସୁତପୁବ୍ବଂ ପନ ତୟା, ମହାରାଜ, ‘ମୋରସ୍ସ କତପରିତ୍ତସ୍ସ ସତ୍ତୱସ୍ସସତାନି ଲୁଦ୍ଦକୋ ନାସକ୍ଖି ପାସଂ ଉପନେତୁଂ, ଅକତପରିତ୍ତସ୍ସ ତଂ ଯେୱ ଦିୱସଂ ପାସଂ ଉପନେସୀ’’ତି ? ‘‘ଆମ, ଭନ୍ତେ, ସୁୟ୍ୟତି, ଅବ୍ଭୁଗ୍ଗତୋ ସୋ ସଦ୍ଦୋ ସଦେୱକେ ଲୋକେ’’ତି। ‘‘ତେନ ହି, ମହାରାଜ ‘ପରିତ୍ତଭେସଜ୍ଜକିରିୟା ନିରତ୍ଥକା’ତି ଯଂ ୱଚନଂ, ତଂ ମିଚ୍ଛା ଭୱତି।

‘‘ସୁତପୁବ୍ବଂ ପନ ତୟା, ମହାରାଜ, ‘ଦାନୱୋ ଭରିୟଂ ପରିରକ୍ଖନ୍ତୋ ସମୁଗ୍ଗେ ପକ୍ଖିପିତ୍ୱା ଗିଲିତ୍ୱା କୁଚ୍ଛିନା ପରିହରତି, ଅଥେକୋ ୱିଜ୍ଜାଧରୋ ତସ୍ସ ଦାନୱସ୍ସ ମୁଖେନ ପୱିସିତ୍ୱା ତାୟ ସଦ୍ଧିଂ ଅଭିରମତି, ଯଦା ସୋ ଦାନୱୋ ଅଞ୍ଞାସି, ଅଥ ସମୁଗ୍ଗଂ ୱମିତ୍ୱା ୱିୱରି, ସହ ସମୁଗ୍ଗେ ୱିୱଟେ ୱିଜ୍ଜାଧରୋ ଯଥାକାମଂ [ଯେନ କାମଂ (କ।)] ପକ୍କାମୀ’’ତି? ‘‘ଆମ, ଭନ୍ତେ, ସୁୟ୍ୟତି, ଅବ୍ଭୁଗ୍ଗତୋ ସୋପି ସଦ୍ଦୋ ସଦେୱକେ ଲୋକେ’’ତି। ‘‘ନନୁ ସୋ, ମହାରାଜ, ୱିଜ୍ଜାଧରୋ ପରିତ୍ତବଲେନ [ମନ୍ତବଲେନ (?)] ଗହଣା ମୁତ୍ତୋ’’ତି। ‘‘ଆମ ଭନ୍ତେ’’ତି। ‘‘ତେନ ହି, ମହାରାଜ, ଅତ୍ଥି ପରିତ୍ତବଲଂ।

‘‘ସୁତପୁବ୍ବଂ ପନ ତୟା, ମହାରାଜ, ‘ଅପରୋପି ୱିଜ୍ଜାଧରୋ ବାରାଣସିରଞ୍ଞୋ ଅନ୍ତେପୁରେ ମହେସିୟା ସଦ୍ଧିଂ ସମ୍ପଦୁଟ୍ଠୋ [ସଂସଟ୍ଠୋ (ସୀ।)]

ଗହଣପ୍ପତ୍ତୋ ସମାନୋ ଖଣେନ ଅଦସ୍ସନଂ ଗତୋ ମନ୍ତବଲେନା’’ତି। ‘‘ଆମ, ଭନ୍ତେ, ସୁଯ୍ୟତୀ’’ତି। ‘‘ନନୁ ସୋ, ମହାରାଜ, ୱିଜ୍ଜାଧରୋ ପରିତ୍ତବଲେନ ଗହଣା ମୁତ୍ତୋ’’ତି? ‘‘ଆମ ଭନ୍ତେ’’ତି। ‘‘ତେନ ହି, ମହାରାଜ, ଅତ୍ଥି ପରିତ୍ତବଲ’’ନ୍ତି।

‘‘ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ‘କିଂ ସବ୍ବେ ଯେୱ ପରିତ୍ତଂ ରକ୍ଖତୀ’ତି? ‘‘ଏକଚ୍ଚେ, ମହାରାଜ, ରକ୍ଖତି, ଏକଚ୍ଚେ ନ ରକ୍ଖତୀ’’ତି। ‘‘ତେନ ହି, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ପରିତ୍ତଂ ନ ସବ୍ବତ୍ଥିକ’’ନ୍ତି? ‘‘ଅପି ନୁ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଭୋଜନଂ ସବ୍ବେସଂ ଜୀୱିତଂ ରକ୍ଖତୀ’’ତି? ‘‘ଏକଚ୍ଚେ, ଭନ୍ତେ , ରକ୍ଖତି, ଏକଚ୍ଚେ ନ ରକ୍ଖତୀ’’ତି। ‘‘କିଂ କାରଣା’’ତି। ‘‘ଯତୋ, ଭନ୍ତେ, ଏକଚ୍ଚେ ତଂ ଯେୱ ଭୋଜନଂ ଅତିଭୁଞ୍ଜିତ୍ୱା ୱିସୂଚିକାଯ ମରନ୍ତୀ’’ତି। ‘‘ତେନ ହି, ମହାରାଜ, ଭୋଜନଂ ନ ସବ୍ବେସଂ ଜୀୱିତଂ ରକ୍ଖତୀ’’ତି? ‘‘ଦ୍ୱୀହି, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, କାରଣେହି ଭୋଜନଂ ଜୀୱିତଂ ହରତି ଅତିଭୁତ୍ତେନ ୱା ଉସ୍ମାଦୁବ୍ବଲତାଯ ୱା, ଆଯୁଦଦଂ, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ଭୋଜନଂ ଦୁରୁପଚାରେନ ଜୀୱିତଂ ହରତୀ’’ତି। ‘‘ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ପରିତ୍ତଂ ଏକଚ୍ଚେ ରକ୍ଖତି, ଏକଚ୍ଚେ ନ ରକ୍ଖତି।

‘‘ତୀହି, ମହାରାଜ, କାରଣେହି ପରିତ୍ତଂ ନ ରକ୍ଖତି କମ୍ମାୱରଣେନ, କିଲେସାୱରଣେନ, ଅସଦ୍ଦହନତାଯ। ସତ୍ତାନୁରକ୍ଖଣଂ, ମହାରାଜ, ପରିତ୍ତଂ ଅତ୍ତନା କତେନ ଆରକ୍ଖଂ ଜହତି, ଯଥା, ମହାରାଜ, ମାତା ପୁତ୍ତଂ କୁଚ୍ଛିଗତଂ ପୋସେତି, ହିତେନ ଉପଚାରେନ ଜନେତି, ଜନଯିତ୍ୱା ଅସୁଚିମଲସିଙ୍ଘାଣିକମପନେତ୍ୱା ଉତ୍ତମୱରସୁଗନ୍ଧଂ ଉପଲିମ୍ପତି, ସୋ ଅପରେନ ସମଯେନ ପରେସଂ ପୁତ୍ତେ ଅକ୍କୋସନ୍ତେ ୱା ପହରନ୍ତେ ୱା ପହାରଂ ଦେତି। ତେ ତସ୍ସ କୁଜ୍ଝିତ୍ୱା ପରିସାଯ ଆକଡ୍ଢିତ୍ୱା ତଂ ଗହେତ୍ୱା ସାମିନୋ ଉପନେନ୍ତି, ଯଦି ପନ ତସ୍ସା ପୁତ୍ତୋ ଅପରଦ୍ଧୋ ହୋତି ୱେଲାତିୱତ୍ତୋ। ଅଥ ନଂ ସାମିନୋ ମନୁସ୍ସା ଆକଡ୍ଢଯମାନା ଦଣ୍ଡମୁଗ୍ଗରଜାଣୁମୁଟ୍ଠୀହି ତାଳେନ୍ତି ପୋଥେନ୍ତି, ଅପି ନୁ ଖୋ, ମହାରାଜ, ତସ୍ସ ମାତା ଲଭତି ଆକଡ୍ଢନପରିକଡ୍ଢନଂ ଗାହଂ ସାମିନୋ ଉପନଯନଂ କାତୁ’’ନ୍ତି? ‘‘ନ ହି ଭନ୍ତେ’’ତି। ‘‘କେନ କାରଣେନ, ମହାରାଜା’’ତି। ‘‘ଅତ୍ତନୋ, ଭନ୍ତେ, ଅପରାଧେନା’’ତି। ‘‘ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ସତ୍ତାନଂ ଆରକ୍ଖଂ ପରିତ୍ତଂ ଅତ୍ତନୋ ଅପରାଧେନ ୱଞ୍ଝଂ କରୋତୀ’’ତି [କାରେତୀତି (ସୀ।)]। ‘‘ସାଧୁ, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ସୁୱିନିଚ୍ଛିତୋ ପଞ୍ହୋ, ଗହନଂ ଅଗହନଂ କତଂ, ଅନ୍ଧକାରୋ ଆଲୋକୋ କତୋ, ୱିନିୱେଠିତଂ ଦିଟ୍ଠିଜାଲଂ, ତ୍ୱଂ ଗଣିୱରପୱରମାସଜ୍ଜା’’ତି।

ମଚ୍ଚୁପାସମୁତ୍ତିପଞ୍ହୋ ଚତୁତ୍ଥୋ।

୫। ବୁଦ୍ଧଲାଭନ୍ତରାଯପଞ୍ହୋ

୫। ‘‘ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ତୁମ୍ହେ ଭଣଥ ‘ଲାଭୀ ତଥାଗତୋ ଚୀୱରପିଣ୍ଡପାତସେନାସନଗିଲାନପ୍ପଚ୍ଚଯଭେସଜ୍ଜପରିକ୍ଖାରାନ’ନ୍ତି। ପୁନ ଚ ତଥାଗତୋ ପଞ୍ଚସାଲଂ ବ୍ରାହ୍ମଣଗାମଂ ପିଣ୍ଡାଯ ପୱିସିତ୍ୱା କିଞ୍ଚିଦେୱ ଅଲଭିତ୍ୱା ଯଥାଧୋତେନ ପତ୍ତେନ ନିକ୍ଖନ୍ତୋତି। ଯଦି, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ତଥାଗତୋ ଲାଭୀ ଚୀୱରପିଣ୍ଡପାତସେନାସନଗିଲାନପ୍ପଚ୍ଚଯଭେସଜ୍ଜପରିକ୍ଖାରାନଂ, ତେନ ହି ପଞ୍ଚସାଲଂ ବ୍ରାହ୍ମଣଗାମଂ ପିଣ୍ଡାଯ ପୱିସିତ୍ୱା କିଞ୍ଚିଦେୱ ଅଲଭିତ୍ୱା ଯଥାଧୋତେନ ପତ୍ତେନ ନିକ୍ଖନ୍ତୋତି ଯଂ ୱଚନଂ, ତଂ ମିଚ୍ଛା। ଯଦି ପଞ୍ଚସାଲଂ ବ୍ରାହ୍ମଣଗାମଂ ପିଣ୍ଡାଯ ପୱିସିତ୍ୱା କିଞ୍ଚିଦେୱ ଅଲଭିତ୍ୱା ଯଥାଧୋତେନ ପତ୍ତେନ ନିକ୍ଖନ୍ତୋ, ତେନ ହି ଲାଭୀ ତଥାଗତୋ ଚୀୱରପିଣ୍ଡପାତସେନାସନଗିଲାନପ୍ପଚ୍ଚଯଭେସଜ୍ଜପରିକ୍ଖାରାନନ୍ତି ତମ୍ପି ୱଚନଂ ମିଚ୍ଛା। ଅଯମ୍ପି ଉଭତୋ କୋଟିକୋ ପଞ୍ହୋ ସୁମହନ୍ତୋ ଦୁନ୍ନିବ୍ବେଠୋ ତୱାନୁପ୍ପତ୍ତୋ, ସୋ ତଯା ନିବ୍ବାହିତବ୍ବୋ’’ତି।

‘‘ଲାଭୀ, ମହାରାଜ, ତଥାଗତୋ ଚୀୱରପିଣ୍ଡପାତସେନାସନଗିଲାନପ୍ପଚ୍ଚଯଭେସଜ୍ଜପରିକ୍ଖାରାନଂ, ପଞ୍ଚସାଲଞ୍ଚ ବ୍ରାହ୍ମଣଗାମଂ ପିଣ୍ଡାଯ ପୱିସିତ୍ୱା କିଞ୍ଚିଦେୱ ଅଲଭିତ୍ୱା ଯଥାଧୋତେନ ପତ୍ତେନ ନିକ୍ଖନ୍ତୋ, ତଞ୍ଚ ପନ ମାରସ୍ସ ପାପିମତୋ କାରଣା’’ତି। ‘‘ତେନ ହି, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ଭଗୱତୋ ଗଣନପଥଂ ୱୀତିୱତ୍ତକପ୍ପେ [ଗଣନପଥୱୀତିୱତ୍ତେ କପ୍ପେ (ସୀ।)] ଅଭିସଙ୍ଖତଂ କୁସଲଂ କିନ୍ତି ନିଟ୍ଠିତଂ, ଅଧୁନୁଟ୍ଠିତେନ ମାରେନ ପାପିମତା ତସ୍ସ କୁସଲସ୍ସ ବଲୱେଗଂ [ତଂ କୁସଲବଲୱେଗୱିପ୍ଫାରଂ (ସୀ।)] କିନ୍ତି ପିହିତଂ, ତେନ ହି, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ତସ୍ମିଂ ୱତ୍ଥୁସ୍ମିଂ ଦ୍ୱୀସୁ ଠାନେସୁ ଉପୱାଦୋ ଆଗଚ୍ଛତି, କୁସଲତୋପି ଅକୁସଲଂ ବଲୱତରଂ ହୋତି, ବୁଦ୍ଧବଲତୋପି ମାରବଲଂ ବଲୱତରଂ ହୋତୀତି, ତେନ ହି ରୁକ୍ଖସ୍ସ ମୂଲତୋପି ଅଗ୍ଗଂ ଭାରତରଂ ହୋତି, ଗୁଣସମ୍ପରିକିଣ୍ଣତୋପି ପାପିଯଂ ବଲୱତରଂ ହୋତୀ’’ତି। ‘‘ନ, ମହାରାଜ, ତାୱତକେନ କୁସଲତୋପି ଅକୁସଲଂ ବଲୱତରଂ ନାମ ହୋତି, ନ ବୁଦ୍ଧବଲତୋପି ମାରବଲଂ ବଲୱତରଂ ନାମ ହୋତି। ଅପି ଚେତ୍ଥ କାରଣଂ ଇଚ୍ଛିତବ୍ବଂ।

‘‘ଯଥା, ମହାରାଜ, ପୁରିସୋ ରଞ୍ଞୋ ଚକ୍କୱତ୍ତିସ୍ସ ମଧୁଂ ୱା ମଧୁପିଣ୍ଡିକଂ ୱା ଅଞ୍ଞଂ ୱା ଉପାଯନଂ ଅଭିହରେଯ୍ୟ, ତମେନଂ ରଞ୍ଞୋ ଦ୍ୱାରପାଲୋ ଏୱଂ ୱଦେଯ୍ୟ ‘ଅକାଲୋ, ଭୋ, ଅଯଂ ରଞ୍ଞୋ ଦସ୍ସନାଯ, ତେନ ହି, ଭୋ, ତୱ ଉପାଯନଂ ଗହେତ୍ୱା ସୀଘସୀଘଂ ପଟିନିୱତ୍ତ, ପୁରେ ତୱ ରାଜା ଦଣ୍ଡଂ ଧାରେସ୍ସତୀ’ତି [ମା ତେ ରାଜା ଦଣ୍ଡଂ ପାପେଯ୍ୟାତି (ସୀ।)]। ତତୋ ସୋ ପୁରିସୋ ଦଣ୍ଡଭଯା ତସିତୋ ଉବ୍ବିଗ୍ଗୋ ତଂ ଉପାଯନଂ ଆଦାଯ

ସୀଘସୀଘଂ ପଟିନିଓ୍ୱତ୍ତେୟ୍ୟ, ଅପି ନୁ ଖୋ ସୋ, ମହାରାଜ, ରାଜା ଚକ୍କଓ୍ୱତ୍ତୀ ତାଓ୍ୱତକେନ ଉପାୟନଓ୍ୱିକଲମତ୍ତକେନ ଦ୍ୱାରପାଲତୋ ଦୁବ୍ବଲତରୋ ନାମ ହୋତି , ଅଞ୍ଞଂ ଓ୍ୱା ପନ କିଞ୍ଚି ଉପାୟନଂ ନ ଲଭେୟ୍ୟା''ତି? ''ନ ହି, ଭନ୍ତେ, ଇସ୍ସାପକତୋ ସୋ, ଭନ୍ତେ, ଦ୍ୱାରପାଲୋ ଉପାୟନଂ ନିଓ୍ୱାରେସି, ଅଞ୍ଞେନ ପନ ଦ୍ୱାରେନ ସତସହସ୍ସଗୁଣମ୍ପି ରଞ୍ଞୋ ଉପାୟନଂ ଉପେତୀ''ତି । ''ଏଓ୍ୱମେଓ୍ୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଇସ୍ସାପକତୋ ମାରୋ ପାପିମା ପଞ୍ଚସାଲକେ ବ୍ରାହ୍ମଣଗହପତିକେ ଅନ୍ୱାଓ୍ୱିସି, ଅଞ୍ଞାନି ପନ ଅନେକାନି ଦେଓ୍ୱତାସତସହସ୍ସାନି ଅମତଂ ଦିବ୍ବଂ ଓଜଂ ଗହେତ୍ୱା ଉପଗତାନି 'ଭଗଓ୍ୱତୋ କାଯେ ଓଜଂ ଓଦହିସ୍ସାମା'ତି ଭଗଓ୍ୱନ୍ତଂ ନମସ୍ସମାନାନି ପଞ୍ଜଲିକାନି ଠିତାନୀ''ତି।

''ହୋତୁ, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ସୁଲଭା ଭଗଓ୍ୱତୋ ଚତ୍ତାରୋ ପଚ୍ଚଯା ଲୋକେ ଉତ୍ତମପୁରିସସ୍ସ, ଯାଚିତୋଓ୍ୱ ଭଗଓ୍ୱା ଦେଓ୍ୱମନୁସ୍ସେହି ଚତ୍ତାରୋ ପଚ୍ଚଯେ ପରିଭୁଞ୍ଜତି, ଅପି ଚ ଖୋ ପନ ମାରସ୍ସ ଯୋ ଅଧିପ୍ପାଯୋ, ସୋ ତାଓ୍ୱତକେନ ସିଦ୍ଧୋ, ଯଂ ସୋ ଭଗଓ୍ୱତୋ ଭୋଜନସ୍ସ ଅନ୍ତରାଯମକାସି। ଏତ୍ଥ ମେ, ଭନ୍ତେ, କଙ୍ଖା ନ ଛିଜ୍ଜତି, ଓ୍ୱିମତିଜାତୋହଂ ତତ୍ଥ ସଂସଯପକ୍ଖନ୍ଦୋ। ନ ମେ ତତ୍ଥ ମାନସଂ ପକ୍ଖନ୍ଦତି, ଯଂ ତଥାଗତସ୍ସ ଅରହତୋ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ସଦେଓ୍ୱକେ ଲୋକେ ଅଗ୍ଗପୁଗ୍ଗଲଓ୍ୱରସ୍ସ କୁସଲଓ୍ୱରପୁଞ୍ଞସମ୍ଭଓ୍ୱସ୍ସ ଅସମସମସ୍ସ ଅନୁପମସ୍ସ ଅପ୍ପଟିସମସ୍ସ ଛଓ୍ୱକଂ ଲାମକଂ ପରିତ୍ତଂ ପାପଂ ଅନରିଯଂ ଓ୍ୱିପନ୍ନଂ ମାରୋ ଲାଭନ୍ତରାଯମକାସୀ''ତି।

''ଚତ୍ତାରୋ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଅନ୍ତରାଯା ଅଦିଟ୍ଠନ୍ତରାଯୋ ଉଦ୍ଦିସ୍ସ କତନ୍ତରାଯୋ ଉପକ୍ଖଟନ୍ତରାଯୋ ପରିଭୋଗନ୍ତରାଯୋତି। ତତ୍ଥ କତମୋ ଅଦିଟ୍ଠନ୍ତରାଯୋ? ଅନୋଦିସ୍ସ ଅଦସ୍ସନେନ ଅନଭିସଙ୍ଖତଂ କୋଚି ଅନ୍ତରାଯଂ କରୋତି 'କିଂ ପରସ୍ସ ଦିନ୍ନେନା'ତି, ଅଯଂ ଅଦିଟ୍ଠନ୍ତରାଯୋ ନାମ।

''କତମୋ ଉଦ୍ଦିସ୍ସ କତନ୍ତରାଯୋ? ଇଧେକଚ୍ଚଂ ପୁଗ୍ଗଲଂ ଉପଦିସିତ୍ୱା ଉଦ୍ଦିସ୍ସ ଭୋଜନଂ ପଟିଯତ୍ତଂ ହୋତି, ତଂ କୋଚି ଅନ୍ତରାଯଂ କରୋତି, ଅଯଂ ଉଦ୍ଦିସ୍ସ କତନ୍ତରାଯୋ ନାମ।

''କତମୋ ଉପକ୍ଖଟନ୍ତରାଯୋ? ଇଧ ଯଂ କିଞ୍ଚି ଉପକ୍ଖଟଂ ହୋତି ଅପ୍ପଟିଗ୍ଗହିତଂ, ତତ୍ଥ କୋଚି ଅନ୍ତରାଯଂ କରୋତି, ଅଯଂ ଉପକ୍ଖଟନ୍ତରାଯୋ ନାମ।

''କତମୋ ପରିଭୋଗନ୍ତରାଯୋ? ଇଧ ଯଂ କିଞ୍ଚି ପରିଭୋଗଂ, ତତ୍ଥ କୋଚି ଅନ୍ତରାଯଂ କରୋତି, ଅଯଂ ପରିଭୋଗନ୍ତରାଯୋ ନାମ। ଇମେ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଚତ୍ତାରୋ ଅନ୍ତରାଯା।

''ଯଂ ପନ ମାରୋ ପାପିମା ପଞ୍ଚସାଲକେ ବ୍ରାହ୍ମଣଗହପତିକେ ଅନ୍ୱାଓ୍ୱିସି, ତଂ ନେଓ୍ୱ ଭଗଓ୍ୱତୋ ପରିଭୋଗଂ ନ ଉପକ୍ଖଟଂ ନ ଉଦ୍ଦିସ୍ସକତଂ, ଅନାଗତଂ ଅସମ୍ପତ୍ତଂ ଅଦସ୍ସନେନ ଅନ୍ତରାଯଂ କତଂ, ତଂ ପନ ନେକସ୍ସ ଭଗଓ୍ୱତୋ ଯେଓ୍ୱ, ଅଥ ଖୋ ଯେ ତେ ତେନ ସମଯେନ ନିକ୍ଖନ୍ତା ଅବ୍ଭାଗତା, ସବ୍ବେପି ତେ ତଂ ଦିଓ୍ୱସଂ ଭୋଜନଂ ନ ଲଭିଂସୁ, ନାହଂ ତଂ, ମହାରାଜ, ପସ୍ସାମି ସଦେଓ୍ୱକେ ଲୋକେ ସମାରକେ ସବ୍ରହ୍ମକେ ସସ୍ସମଣବ୍ରାହ୍ମଣିଯା ପଜାଯ ସଦେଓ୍ୱମନୁସ୍ସାଯ, ଯୋ ତସ୍ସ ଭଗଓ୍ୱତୋ ଉଦ୍ଦିସ୍ସ କତଂ ଉପକ୍ଖଟଂ ପରିଭୋଗଂ ଅନ୍ତରାଯଂ କରେୟ୍ୟ। ସଚେ କୋଚି ଇସ୍ସାଯ ଉଦ୍ଦିସ୍ସ କତଂ ଉପକ୍ଖଟଂ ପରିଭୋଗଂ ଅନ୍ତରାଯଂ କରେୟ୍ୟ, ଫଲେୟ୍ୟ ତସ୍ସ ମୁଦ୍ଧା ସତଧା ଓ୍ୱା ସହସ୍ସଧା ଓ୍ୱା।

''ଚତ୍ତାରୋମେ, ମହାରାଜ, ତଥାଗତସ୍ସ କେନଚି ଅନାଓ୍ୱରଣୀଯା ଗୁଣା। କତମେ ଚତ୍ତାରୋ? ଲାଭୋ, ମହାରାଜ, ଭଗଓ୍ୱତୋ ଉଦ୍ଦିସ୍ସ କତୋ ଉପକ୍ଖଟୋ ନ ସକ୍କା କେନଚି ଅନ୍ତରାଯଂ କାତୁଂ; ସରୀରାନୁଗତା , ମହାରାଜ, ଭଗଓ୍ୱତୋ ବ୍ୟାମପ୍ପଭା ନ ସକ୍କା କେନଚି ଅନ୍ତରାଯଂ କାତୁଂ; ସବ୍ବଞ୍ଞୁତଂ, ମହାରାଜ, ଭଗଓ୍ୱତୋ ଞାଣରତନଂ ନ ସକ୍କା କେନଚି ଅନ୍ତରାଯଂ କାତୁଂ; ଜୀଓ୍ୱିତଂ, ମହାରାଜ, ଭଗଓ୍ୱତୋ ନ ସକ୍କା କେନଚି ଅନ୍ତରାଯଂ କାତୁଂ। ଇମେ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଚତ୍ତାରୋ ତଥାଗତସ୍ସ କେନଚି ଅନାଓ୍ୱରଣୀଯା ଗୁଣା, ସବ୍ବେପେତେ, ମହାରାଜ, ଗୁଣା ଏକରସା ଅରୋଗା ଅକୁପ୍ପା ଅପରୂପକ୍କମା ଅଫୁସାନି କିରିଯାନି। ଅଦସ୍ସନେନ, ମହାରାଜ, ମାରୋ ପାପିମା ନିଲୀଯିତ୍ୱା ପଞ୍ଚସାଲକେ ବ୍ରାହ୍ମଣଗହପତିକେ ଅନ୍ୱାଓ୍ୱିସି।

''ଯଥା, ମହାରାଜ, ରଞ୍ଞୋ ପଚ୍ଚନ୍ତେ ଦେସେ ଓ୍ୱିସମେ ଅଦସ୍ସନେନ ନିଲୀଯିତ୍ୱା ଚୋରା ପନ୍ଥଂ ଦୂସେନ୍ତି। ଯଦି ପନ ରାଜା ତେ ଚୋରେ ପସ୍ସେୟ୍ୟ, ଅପି ନୁ ଖୋ ତେ ଚୋରା ସୋତ୍ଥିଂ ଲଭେୟ୍ୟୁ''ନ୍ତି? ''ନ ହି, ଭନ୍ତେ, ଫରସୁନା ଫାଲାପେୟ୍ୟ ସତଧା ଓ୍ୱା ସହସ୍ସଧା ଓ୍ୱା''ତି। ''ଏଓ୍ୱମେଓ୍ୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଅଦସ୍ସନେନ ମାରୋ ପାପିମା ନିଲୀଯିତ୍ୱା ପଞ୍ଚସାଲକେ ବ୍ରାହ୍ମଣଗହପତିକେ ଅନ୍ୱାଓ୍ୱିସି।

''ଯଥା ଓ୍ୱା ପନ, ମହାରାଜ, ଇତ୍ଥୀ ସପତିକା ଅଦସ୍ସନେନ ନିଲୀଯିତ୍ୱା ପରପୁରିସଂ ସେଓ୍ୱତି, ଏଓ୍ୱମେଓ୍ୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଅଦସ୍ସନେନ ମାରୋ ପାପିମା ନିଲୀଯିତ୍ୱା ପଞ୍ଚସାଲକେ ବ୍ରାହ୍ମଣଗହପତିକେ ଅନ୍ୱାଓ୍ୱିସି। ଯଦି, ମହାରାଜ, ଇତ୍ଥୀ ସାମିକସ୍ସ ସମ୍ମୁଖା ପରପୁରିସଂ ସେଓ୍ୱତି, ଅପି ନୁ ଖୋ ସା ଇତ୍ଥୀ ସୋତ୍ଥିଂ ଲଭେୟ୍ୟା''ତି? ''ନ ହି, ଭନ୍ତେ, ହନେୟ୍ୟାପି ତଂ, ଭନ୍ତେ, ସାମିକୋ ଓ୍ୱଧେୟ୍ୟାପି ବନ୍ଧେୟ୍ୟାପି ଦାସିତ୍ତଂ ଓ୍ୱା ଉପନେୟ୍ୟା''ତି। ''ଏଓ୍ୱମେଓ୍ୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଅଦସ୍ସନେନ ମାରୋ ପାପିମା ନିଲୀଯିତ୍ୱା ପଞ୍ଚସାଲକେ ବ୍ରାହ୍ମଣଗହପତିକେ ଅନ୍ୱାଓ୍ୱିସି। ଯଦି, ମହାରାଜ, ମାରୋ ପାପିମା

ଭଗଵତୋ ଉଦ୍ଦିସ୍ସ କତଂ ଉପକ୍ଖଟଂ ପରିଭୋଗଂ ଅନ୍ତରାଯଂ କରେଯ୍ଯ, ଫଲେଯ୍ଯ ତସ୍ସ ମୁଦ୍ଧା ସତଧା ଵା ସହସ୍ସଧା ଵା’’ତି। ‘‘ଏଵମେତଂ, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ଚୋରିକାଯ କତଂ ମାରେନ ପାପିମତା, ନିଲୀଯିତ୍ଵା ମାରୋ ପାପିମା ପଞ୍ଚସାଲକେ ବ୍ରାହ୍ମଣଗହପତିକେ ଅନ୍ଵାଵିସି। ସଚେ ସୋ, ଭନ୍ତେ, ମାରୋ ପାପିମା ଭଗଵତୋ ଉଦ୍ଦିସ୍ସ କତଂ ଉପକ୍ଖଟଂ ପରିଭୋଗଂ ଅନ୍ତରାଯଂ କରେଯ୍ଯ, ମୁଦ୍ଧା ଵାସ୍ସ ଫଲେଯ୍ଯ ସତଧା ଵା ସହସ୍ସଧା ଵା, କାଯୋ ଵାସ୍ସ ଭୁସମୁଟ୍ଠି ଵିଯ ଵିକିରେଯ୍ଯ, ସାଧୁ, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ଏଵମେତଂ ତଥା ସମ୍ପଟିଚ୍ଛାମୀ’’ତି।

ବୁଦ୍ଧଲାଭନ୍ତରାଯପଞ୍ହୋ ପଞ୍ଚମୋ।

୬। ଅପୁଞ୍ଞପଞ୍ହୋ

୬। ‘‘ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ତୁମ୍ହେ ଭଣଥ ‘ଯୋ ଅଜାନନ୍ତୋ ପାଣାତିପାତଂ କରୋତି, ସୋ ବଲଵତରଂ ଅପୁଞ୍ଞଂ ପସଵତୀ’ତି। ପୁନ ଚ ଭଗଵତା ଵିନଯପଞ୍ଞତ୍ତିଯା ଭଣିତଂ ‘ଅନାପତ୍ତି ଅଜାନନ୍ତସ୍ସା’ତି। ଯଦି, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ଅଜାନିତ୍ଵା ପାଣାତିପାତଂ କରୋନ୍ତୋ ବଲଵତରଂ ଅପୁଞ୍ଞଂ ପସଵତି, ତେନ ହି ‘ଅନାପତ୍ତି ଅଜାନନ୍ତସ୍ସା’ତି ଯଂ ଵଚନଂ, ତଂ ମିଚ୍ଛା। ଯଦି ଅନାପତ୍ତି ଅଜାନନ୍ତସ୍ସ, ତେନ ହି ‘ଅଜାନିତ୍ଵା ପାଣାତିପାତଂ କରୋନ୍ତୋ ବଲଵତରଂ ଅପୁଞ୍ଞଂ ପସଵତୀ’ତି ତମ୍ପି ଵଚନଂ ମିଚ୍ଛା। ଅଯମ୍ପି ଉଭତୋ କୋଟିକୋ ପଞ୍ହୋ ଦୁରୁତ୍ତରୋ ଦୁରତିକ୍କମୋ ତଵାନୁପ୍ପତ୍ତୋ, ସୋ ତଯା ନିବ୍ବାହିତବ୍ବୋ’’ତି।

‘‘ଭାସିତମ୍ପେତଂ, ମହାରାଜ, ଭଗଵତା ‘ଯୋ ଅଜାନନ୍ତୋ ପାଣାତିପାତଂ କରୋତି, ସୋ ବଲଵତରଂ ଅପୁଞ୍ଞଂ ପସଵତୀ’ତି। ପୁନ ଚ ଵିନଯପଞ୍ଞତ୍ତିଯା ଭଗଵତା ଭଣିତଂ ‘ଅନାପତ୍ତି ଅଜାନନ୍ତସ୍ସା’ତି। ତତ୍ଥ ଅତ୍ଥନ୍ତରଂ ଅତ୍ଥି। କତମଂ ଅତ୍ଥନ୍ତରଂ ? ଅତ୍ଥି, ମହାରାଜ, ଆପତ୍ତି ସଞ୍ଞାଵିମୋକ୍ଖା, ଅତ୍ଥି ଆପତ୍ତି ନୋସଞ୍ଞାଵିମୋକ୍ଖା। ଯାଯଂ, ମହାରାଜ, ଆପତ୍ତି ସଞ୍ଞାଵିମୋକ୍ଖା, ତଂ ଆପତ୍ତିଂ ଆରବ୍ଭ ଭଗଵତା ଭଣିତଂ ‘ଅନାପତ୍ତି ଅଜାନନ୍ତସ୍ସା’’ତି। ‘‘ସାଧୁ, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ଏଵମେତଂ ତଥା ସମ୍ପଟିଚ୍ଛାମୀ’’ତି।

ଅପୁଞ୍ଞପଞ୍ହୋ ଛଟ୍ଠୋ।

୭। ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘପରିହରଣପଞ୍ହୋ

୭। ‘‘ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ଭାସିତମ୍ପେତଂ ଭଗଵତା ‘ତଥାଗତସ୍ସ ଖୋ, ଆନନ୍ଦ, ନ ଏଵଂ ହୋତି ‘‘ଅହଂ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘଂ ପରିହରିସ୍ସାମୀ’’’ତି ଵା, ‘‘ମମୁଦ୍ଦେସିକୋ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘୋ’’ତି ଵା’ତି। ପୁନ ଚ ମେତ୍ତେଯ୍ଯସ୍ସ ଭଗଵତୋ ସଭାଵଗୁଣଂ ପରିଦୀପଯମାନେନ ଭଗଵତା ଏଵଂ ଭଣିତଂ ‘‘ସୋ ଅନେକସହସ୍ସଂ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘଂ ପରିହରିସ୍ସତି, ସେଯ୍ଯଥାପି ଅହଂ ଏତରହି ଅନେକସତଂ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘଂ ପରିହରାମୀ’’ତି। ଯଦି, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ଭଗଵତା ଭଣିତଂ ‘ତଥାଗତସ୍ସ ଖୋ, ଆନନ୍ଦ, ନ ଏଵଂ ହୋତି ‘‘ଅହଂ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘଂ ପରିହରିସ୍ସାମୀ’’ତି ଵା, ‘‘ମମୁଦ୍ଦେସିକୋ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘୋ’’ତି ଵା’ତି, ତେନ ହି ଅନେକସତଂ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘଂ ପରିହରାମୀତି ଯଂ ଵଚନଂ, ତଂ ମିଚ୍ଛା। ଯଦି ତଥାଗତେନ ଭଣିତଂ ‘ସୋ ଅନେକସହସ୍ସଂ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘଂ ପରିହରିସ୍ସତି, ସେଯ୍ଯଥାପି ଅହଂ ଏତରହି ଅନେକସତଂ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘଂ ପରିହରାମୀ’ତି, ତେନ ହି ତଥାଗତସ୍ସ ଖୋ, ଆନନ୍ଦ, ନ ଏଵଂ ହୋତି ‘ଅହଂ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘଂ ପରିହରିସ୍ସାମୀ’ତି ଵା, ‘ମମୁଦ୍ଦେସିକୋ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘୋ’ତି ଵାତି ତମ୍ପି ଵଚନଂ ମିଚ୍ଛା, ଅଯମ୍ପି ଉଭତୋ କୋଟିକୋ ପଞ୍ହୋ ତଵାନୁପ୍ପତ୍ତୋ, ସୋ ତଯା ନିବ୍ବାହିତବ୍ବୋ’’ତି।

‘‘ଭାସିତମ୍ପେତଂ, ମହାରାଜ, ଭଗଵତା ‘ତଥାଗତସ୍ସ ଖୋ, ଆନନ୍ଦ, ନ ଏଵଂ ହୋତି ‘‘ଅହଂ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘଂ ପରିହରିସ୍ସାମୀ’’ତି ଵା, ‘‘ମମୁଦ୍ଦେସିକୋ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘୋ’’ତି ଵା’ତି। ପୁନ ଚ ମେତ୍ତେଯ୍ଯସ୍ସାପି ଭଗଵତୋ ସଭାଵଗୁଣଂ ପରିଦୀପଯମାନେନ ଭଗଵତା ଭଣିତଂ ‘ସୋ ଅନେକସହସ୍ସଂ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘଂ ପରିହରିସ୍ସତି, ସେଯ୍ଯଥାପି ଅହଂ ଏତରହି ଅନେକସତଂ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘଂ ପରିହରାମୀ’ତି। ଏତସ୍ମିଞ୍ଚ, ମହାରାଜ, ପଞ୍ହେ ଏକୋ ଅତ୍ଥୋ ସାଵସେସୋ, ଏକୋ ଅତ୍ଥୋ ନିରଵସେସୋ। ନ, ମହାରାଜ, ତଥାଗତୋ ପରିସାଯ ଅନୁଗାମିକୋ, ପରିସା ପନ ତଥାଗତସ୍ସ ଅନୁଗାମିକା । ସମ୍ମୁତି, ମହାରାଜ, ଏସା ‘ଅହ’ନ୍ତି ‘ମମା’ତି, ନ ପରମତ୍ଥୋ ଏସୋ, ଵିଗତଂ, ମହାରାଜ, ତଥାଗତସ୍ସ ପେମଂ, ଵିଗତୋ ସିନେହୋ, ‘ମଯ୍ହ’ନ୍ତିପି ତଥାଗତସ୍ସ ଗହଣଂ ନତ୍ଥି, ଉପାଦାଯ ପନ ଅଵସ୍ସଯୋ ହୋତି।

‘‘ଯଥା, ମହାରାଜ, ପଥଵୀ ଭୂମଟ୍ଠାନଂ ସତ୍ତାନଂ ପତିଟ୍ଠା ହୋତି ଉପସ୍ସଯଂ, ପଥଵିଟ୍ଠା ଚେତେ ସତ୍ତା, ନ ଚ ମହାପଥଵିଯା ‘ମଯ୍ହେତେ’ତି ଅପେକ୍ଖା ହୋତି, ଏଵମେଵ ଖୋ, ମହାରାଜ, ତଥାଗତୋ ସବ୍ବସତ୍ତାନଂ ପତିଟ୍ଠା ହୋତି ଉପସ୍ସଯଂ, ତଥାଗତଟ୍ଠା [ତଥାଗତପତିଟ୍ଠା ଏଵ (ସୀ।)] ଚେତେ ସତ୍ତା, ନ ଚ ତଥାଗତସ୍ସ ‘ମଯ୍ହେତେ’ତି ଅପେକ୍ଖା ହୋତି। ଯଥା ଵା ପନ, ମହାରାଜ, ମହତିମହାମେଘୋ ଅଭିଵସ୍ସନ୍ତୋ ତିଣରୁକ୍ଖପସୁମନୁସ୍ସାନଂ ଵୁଡ୍ଢିଂ ଦେତି

ସନ୍ତତିଂ ଅନୁପାଲେତି। ୱୁଟ୍ଠୂପଜୀୱିନୋ ଚେତେ ସତ୍ତା ସବ୍ବେ, ନ ଚ ମହାମେଘସ୍ସ ‘ମମ୍ୟେତେ’ତି ଅପେକ୍ଖା ହୋନ୍ତି। ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ତଥାଗତୋ ସବ୍ବସତ୍ତାନଂ କୁସଲଧମ୍ମେ ଜନେତି ଅନୁପାଲେତି, ସତ୍ଥୂପଜୀୱିନୋ ଚେତେ ସତ୍ତା ସବ୍ବେ, ନ ଚ ତଥାଗତସ୍ସ ‘ମମ୍ୟେତେ’ତି ଅପେକ୍ଖା ହୋନ୍ତି। ତଂ କିସ୍ସ ହେତୁ? ଅତ୍ତାନୁଦିଟ୍ଠିୟା ପହୀନତ୍ତା’’ତି।

‘‘ସାଧୁ, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ସୁନିବ୍ବେଠିତୋ ପଞ୍ହୋ ବହୁୱିଧେହି କାରଣେହି, ଗମ୍ଭୀରୋ ଉତ୍ତାନୀକତୋ, ଗଣ୍ଠି ଭିନ୍ନୋ, ଗହନଂ ଅଗହନଂ କତଂ, ଅନ୍ଧକାରୋ ଆଲୋକୋ କତୋ, ଭଗ୍ଗା ପରୱାଦା, ଜିନପୁତ୍ତାନଂ ଚକ୍ଖୁଂ ଉପ୍ପାଦିତ’’ନ୍ତି।

ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘପରିହରଣପଞ୍ହୋ ସତ୍ତମୋ।

୮। ଅଭେଜ୍ଜପରିସପଞ୍ହୋ

୮। ‘‘ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ତୁମ୍ହେ ଭଣଥ ‘ତଥାଗତୋ ଅଭେଜ୍ଜପରିସୋ’ତି, ପୁନ ଚ ଭଣଥ ‘ଦେୱଦତ୍ତେନ ଏକପ୍ପହାରଂ ପଞ୍ଚ ଭିକ୍ଖୁସତାନି ଭିନ୍ନାନୀ’ତି। ଯଦି, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ତଥାଗତୋ ଅଭେଜ୍ଜପରିସୋ, ତେନ ହି ଦେୱଦତ୍ତେନ ଏକପ୍ପହାରଂ ପଞ୍ଚ ଭିକ୍ଖୁସତାନି ଭିନ୍ନାନୀତି ଯଂ ୱଚନଂ, ତଂ ମିଚ୍ଛା। ଯଦି ଦେୱଦତ୍ତେନ ଏକପ୍ପହାରଂ ପଞ୍ଚ ଭିକ୍ଖୁସତାନି ଭିନ୍ନାନି, ତେନ ହି ‘ତଥାଗତୋ ଅଭେଜ୍ଜପରିସୋ’ତି ତମ୍ପି ୱଚନଂ ମିଚ୍ଛା। ଅୟମ୍ପି ଉଭତୋ କୋଟିକୋ ପଞ୍ହୋ ତୱାନୁପ୍ପତ୍ତୋ, ଗମ୍ଭୀରୋ ଦୁନ୍ନିୱେଠିୟୋ, ଗଣ୍ଠିତୋପି ଗଣ୍ଠିତରୋ, ଏତ୍ଥାୟଂ ଜନୋ ଆୱଟୋ ନିୱୁତୋ ଓୱୁତୋ ପିହିତୋ ପରିୟୋନଦ୍ଧୋ, ଏତ୍ଥ ତୱ ଞାଣବଲଂ ଦସ୍ସେହି ପରୱାଦେସୂ’’ତି।

‘‘ଅଭେଜ୍ଜପରିସୋ, ମହାରାଜ, ତଥାଗତୋ, ଦେୱଦତ୍ତେନ ଚ ଏକପ୍ପହାରଂ ପଞ୍ଚ ଭିକ୍ଖୁସତାନି ଭିନ୍ନାନି, ତଞ୍ଚ ପନ ଭେଦକସ୍ସ ବଲେନ, ଭେଦକେ ୱିଜ୍ଜମାନେ ନତ୍ଥି, ମହାରାଜ, ଅଭେଜ୍ଜଂ ନାମ। ଭେଦକେ ସତି ମାତାପି ପୁତ୍ତେନ ଭିଜ୍ଜତି, ପୁତ୍ତୋପି ମାତରା ଭିଜ୍ଜତି, ପିତାପି ପୁତ୍ତେନ ଭିଜ୍ଜତି, ପୁତ୍ତୋପି ପିତରା ଭିଜ୍ଜତି, ଭାତାପି ଭଗିନିୟା ଭିଜ୍ଜତି, ଭଗିନୀପି ଭାତରା ଭିଜ୍ଜତି, ସହାୟୋପି ସହାୟେନ ଭିଜ୍ଜତି, ନାୱାପି ନାନାଦାରୁସଙ୍ଘଟିତା ଊମିୱେଗସମ୍ପହାରେନ ଭିଜ୍ଜତି, ରୁକ୍ଖୋପି ମଧୁକପ୍ପସମ୍ପନ୍ନଫଲୋ ଅନିଲବଲୱେଗାଭିହତୋ ଭିଜ୍ଜତି, ସୁୱଣ୍ଣମ୍ପି ଜାତିମନ୍ତଂ [ଜାତରୂପମ୍ପି (ସୀ।)] ଲୋହେନ ଭିଜ୍ଜତି। ଅପି ଚ, ମହାରାଜ, ନେସୋ ଅଧିପ୍ପାୟୋ ୱିଞ୍ଞୂନଂ, ନେସା ବୁଦ୍ଧାନଂ ଅଧିମୁତ୍ତି, ନେସୋ ପଣ୍ଡିତାନଂ ଛନ୍ଦୋ ‘ତଥାଗତୋ ଭେଜ୍ଜପରିସୋ’ତି। ଅପି ଚେତ୍ଥ କାରଣଂ ଅତ୍ଥି, ଯେନ କାରଣେନ ତଥାଗତୋ ୱୁଚ୍ଚତି ‘ଅଭେଜ୍ଜପରିସୋ’ତି। କତମଂ ଏତ୍ଥ କାରଣଂ? ତଥାଗତସ୍ସ, ମହାରାଜ, କତେନ ଅଦାନେନ ୱା ଅପ୍ପିୟୱଚନେନ ୱା ଅନତ୍ଥଚରିୟାୟ ୱା ଅସମାନତ୍ତତାୟ ୱା ଯତୋ କୁତୋଚି ଚରିୟଂ ଚରନ୍ତସ୍ସପି ପରିସା ଭିନ୍ନାତି ନ ସୁତପୁବ୍ବଂ, ତେନ କାରଣେନ ତଥାଗତୋ ୱୁଚ୍ଚତି ‘ଅଭେଜ୍ଜପରିସୋ’ତି। ତୟାପେତଂ, ମହାରାଜ, ଞାତବ୍ବଂ ‘ଅତ୍ଥି କିଞ୍ଚି ନୱଙ୍ଗେ ବୁଦ୍ଧୱଚନେ ସୁତ୍ତାଗତଂ, ଇମିନା ନାମ କାରଣେନ ବୋଧିସତ୍ତସ୍ସ କତେନ ତଥାଗତସ୍ସ ପରିସା ଭିନ୍ନା’ତି? ‘‘ନତ୍ଥି ଭନ୍ତେ, ନୋ ଚେତଂ ଲୋକେ ଦିସ୍ସତି ନୋପି ସୁୟ୍ୟତି। ସାଧୁ, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ଏୱମେତଂ ତଥା ସମ୍ପଟିଚ୍ଛାମୀ’’ତି।

ଅଭେଜ୍ଜପରିସପଞ୍ହୋ ଅଟ୍ଠମୋ।

ଅଭେଜ୍ଜୱଗ୍ଗୋ ଦୁତିୟୋ।

ଇମସ୍ମିଂ ୱଗ୍ଗେ ଅଟ୍ଠ ପଞ୍ହା।

୩। ପଣାମିତୱଗ୍ଗୋ

୧। ସେଟ୍ଠଧମ୍ମପଞ୍ହୋ

୧। ‘‘ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ଭାସିତମ୍ପେତଂ ଭଗୱତା ‘ଧମ୍ମୋ ହି, ୱାସେଟ୍ଠ, ସେଟ୍ଠୋ ଜନେତସ୍ମିଂ ଦିଟ୍ଠେ ଚେୱ ଧମ୍ମେ ଅଭିସମ୍ପରାୟେ ଚା’ତି। ପୁନ ଚ ‘ଉପାସକୋ ଗିହୀ ସୋତାପନ୍ନୋ ପିହିତାପାୟୋ ଦିଟ୍ଠିପ୍ପତ୍ତୋ ୱିଞ୍ଞାତସାସନୋ ଭିକ୍ଖୁଂ ୱା ସାମଣେରଂ ୱା ପୁଥୁଜ୍ଜନଂ ଅଭିୱାଦେତି ପଚ୍ଚୁଟ୍ଠେତୀ’ତି। ଯଦି, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ଭଗୱତା ଭଣିତଂ ‘ଧମ୍ମୋ ହି, ୱାସେଟ୍ଠ, ସେଟ୍ଠୋ ଜନେତସ୍ମିଂ ଦିଟ୍ଠେ ଚେୱ ଧମ୍ମେ ଅଭିସମ୍ପରାୟେ ଚା’ତି, ତେନ ହି ‘ଉପାସକୋ ଗିହୀ ସୋତାପନ୍ନୋ ପିହିତାପାୟୋ ଦିଟ୍ଠିପ୍ପତ୍ତୋ ୱିଞ୍ଞାତସାସନୋ ଭିକ୍ଖୁଂ ୱା ସାମଣେରଂ ୱା ପୁଥୁଜ୍ଜନଂ ଅଭିୱାଦେତି ପଚ୍ଚୁଟ୍ଠେତୀ’ତି ଯଂ ୱଚନଂ, ତଂ ମିଚ୍ଛା। ଯଦି ‘ଉପାସକୋ ଗିହୀ ସୋତାପନ୍ନୋ ପିହିତାପାୟୋ ଦିଟ୍ଠିପ୍ପତ୍ତୋ ୱିଞ୍ଞାତସାସନୋ ଭିକ୍ଖୁଂ ୱା ସାମଣେରଂ ୱା ପୁଥୁଜ୍ଜନଂ

ଅଭିୱାଦେତି ପଚ୍ଚୁଟ୍ଠେତି’, ତେନ ହି ‘ଧମ୍ମୋ ହି, ୱାସେଟ୍ଠ, ସେଟ୍ଠୋ ଜନେତସ୍ମିଂ ଦିଟ୍ଠେ ଚେୱ ଧମ୍ମେ ଅଭିସମ୍ପରାୟେ ଚାତି ତମ୍ପି ୱଚନଂ ମିଚ୍ଛା। ଅଯମ୍ପି ଉଭତୋ କୋଟିକୋ ପଞ୍ହୋ ତୱାନୁପ୍ପତ୍ତୋ, ସୋ ତଯା ନିବ୍ବାହିତବ୍ବୋ’’ତି।

‘‘ଭାସିତମ୍ପେତଂ, ମହାରାଜ, ଭଗୱତା ‘ଧମ୍ମୋ ହି, ୱାସେଟ୍ଠ, ସେଟ୍ଠୋ ଜନେତସ୍ମିଂ ଦିଟ୍ଠେ ଚେୱ ଧମ୍ମେ ଅଭିସମ୍ପରାୟେ ଚା’ତି, ‘ଉପାସକୋ ଚ ଗିହୀ ସୋତାପନ୍ନୋ ପିହିତାପାୟୋ ଦିଟ୍ଠିପ୍ପତ୍ତୋ ୱିଞ୍ଞାତସାସନୋ ଭିକ୍ଖୁଂ ୱା ସାମଣେରଂ ୱା ପୁଥୁଜ୍ଜନଂ ଅଭିୱାଦେତି ପଚ୍ଚୁଟ୍ଠେତି’। ତତ୍ଥ ପନ କାରଣଂ ଅତ୍ଥି। କତମଂ ତଂ କାରଣଂ?

‘‘ୱୀସତି ଖୋ ପନିମେ, ମହାରାଜ, ସମଣସ୍ସ ସମଣକରଣା ଧମ୍ମା ଦ୍ୱେ ଚ ଲିଙ୍ଗାନି, ଯେହି ସମଣୋ ଅଭିୱାଦନପଚ୍ଚୁଟ୍ଠାନସମାନନପୂଜନାରହୋ ହୋତି। କତମେ ୱୀସତି ସମଣସ୍ସ ସମଣକରଣା ଧମ୍ମା ଦ୍ୱେ ଚ ଲିଙ୍ଗାନି? ସେଟ୍ଠୋ [ସେଟ୍ଠଭୂମିସଯୋ (ସୀ। ସ୍ୟା।), ସେଟ୍ଠୋ ଯମୋ (ପୀ।)] ଧମ୍ମାରାମୋ, ଅଗ୍ଗୋ ନିଯମୋ, ଚାରୋ ୱିହାରୋ ସଂଯମୋ ସଂୱରୋ ଖନ୍ତି ସୋରଚ୍ଚଂ ଏକତ୍ତଚରିଯା ଏକତ୍ତାଭିରତି ପଟିସଲ୍ଲାନଂ ହିରିଓତ୍ତପ୍ପଂ ୱୀରିଯଂ ଅପ୍ପମାଦୋ ସିକ୍ଖାସମାଦାନଂ [ସିକ୍ଖାପଧାନଂ (ସୀ। ସ୍ୟା।), ସୁକ୍ଖାୱଦାନଂ (କ।)] ଉଦ୍ଦେସୋ ପରିପୁଚ୍ଛା ସୀଲାଦିଅଭିରତି ନିରାଲଯତା ସିକ୍ଖାପଦପାରିପୂରିତା, କାସାୱଧାରଣଂ , ଭଣ୍ଡୁଭାୱୋ । ଇମେ ଖୋ , ମହାରାଜ, ୱୀସତି ସମଣସ୍ସ ସମଣକରଣା ଧମ୍ମା ଦ୍ୱେ ଚ ଲିଙ୍ଗାନି। ଏତେ ଗୁଣେ ଭିକ୍ଖୁ ସମାଦାଯ ୱତ୍ତତି, ସୋ ତେସଂ ଧମ୍ମାନଂ ଅନୂନତ୍ତା ପରିପୁଣ୍ଣତ୍ତା ସମ୍ପନ୍ନତ୍ତା ସମନ୍ନାଗତତ୍ତା ଅସେକ୍ଖଭୂମିଂ ଅରହନ୍ତଭୂମିଂ ଓକ୍କମତି, ସେଟ୍ଠଂ ଭୂମନ୍ତରଂ ଓକ୍କମତି, ଅରହତ୍ତାସନ୍ନଗତୋତି ଅରହତି ଉପାସକୋ ସୋତାପନ୍ନୋ ଭିକ୍ଖୁଂ ପୁଥୁଜ୍ଜନଂ ଅଭିୱାଦେତୁଂ ପଚ୍ଚୁଟ୍ଠାତୁଂ।

‘‘‘ଖୀଣାସୱେହି ସୋ ସାମଞ୍ଞଂ ଉପଗତୋ, ନତ୍ଥି ମେ ସୋ ସମଯୋ’ତି [ତଂ ସାମଞ୍ଞ’’ନ୍ତି (?)] ଅରହତି ଉପାସକୋ ସୋତାପନ୍ନୋ ଭିକ୍ଖୁଂ ପୁଥୁଜ୍ଜନଂ ଅଭିୱାଦେତୁଂ ପଚ୍ଚୁଟ୍ଠାତୁଂ।

‘‘‘ଅଗ୍ଗପରିସଂ ସୋ ଉପଗତୋ, ନାହଂ ତଂ ଠାନଂ ଉପଗତୋ’ତି ଅରହତି ଉପାସକୋ ସୋତାପନ୍ନୋ ଭିକ୍ଖୁଂ ପୁଥୁଜ୍ଜନଂ ଅଭିୱାଦେତୁଂ ପଚ୍ଚୁଟ୍ଠାତୁଂ।

‘‘‘ଲଭତି ସୋ ପାତିମୋକ୍ଖୁଦ୍ଦେସଂ ସୋତୁଂ, ନାହଂ ତଂ ଲଭାମି ସୋତୁ’ନ୍ତି ଅରହତି ଉପାସକୋ ସୋତାପନ୍ନୋ ଭିକ୍ଖୁଂ ପୁଥୁଜ୍ଜନଂ ଅଭିୱାଦେତୁଂ ପଚ୍ଚୁଟ୍ଠାତୁଂ।

‘‘‘ସୋ ଅଞ୍ଞେ ପବ୍ବାଜେତି ଉପସମ୍ପାଦେତି ଜିନସାସନଂ ୱଡ୍ଢେତି, ଅହମେତଂ ନ ଲଭାମି କାତୁ’ନ୍ତି ଅରହତି ଉପାସକୋ ସୋତାପନ୍ନୋ ଭିକ୍ଖୁଂ ପୁଥୁଜ୍ଜନଂ ଅଭିୱାଦେତୁଂ ପଚ୍ଚୁଟ୍ଠାତୁଂ।

‘‘‘ଅପ୍ପମାଣେସୁ ସୋ ସିକ୍ଖାପଦେସୁ ସମତ୍ତକାରୀ, ନାହଂ ତେସୁ ୱତ୍ତାମୀ’ତି ଅରହତି ଉପାସକୋ ସୋତାପନ୍ନୋ ଭିକ୍ଖୁଂ ପୁଥୁଜ୍ଜନଂ ଅଭିୱାଦେତୁଂ ପଚ୍ଚୁଟ୍ଠାତୁଂ।

‘‘‘ଉପଗତୋ ସୋ ସମଣଲିଙ୍ଗଂ, ବୁଦ୍ଧାଧିପ୍ପାଯେ ଠିତୋ, ତେନାହଂ ଲିଙ୍ଗେନ ଦୂରମପଗତୋ’ତି ଅରହତି ଉପାସକୋ ସୋତାପନ୍ନୋ ଭିକ୍ଖୁଂ ପୁଥୁଜ୍ଜନଂ ଅଭିୱାଦେତୁଂ ପଚ୍ଚୁଟ୍ଠାତୁଂ।

‘‘‘ପରୂଳ୍ହକଚ୍ଛଲୋମୋ ସୋ ଅନଞ୍ଜିତଅମଣ୍ଡିତୋ ଅନୁଲିତ୍ତସୀଲଗନ୍ଧୋ, ଅହଂ ପନ ମଣ୍ଡନୱିଭୂସନାଭିରତୋ’ତି ଅରହତି ଉପାସକୋ ସୋତାପନ୍ନୋ ଭିକ୍ଖୁଂ ପୁଥୁଜ୍ଜନଂ ଅଭିୱାଦେତୁଂ ପଚ୍ଚୁଟ୍ଠାତୁଂ।

‘‘ଅପି ଚ, ମହାରାଜ, ‘ଯେ ତେ ୱୀସତି ସମଣକରଣା ଧମ୍ମା ଦ୍ୱେ ଚ ଲିଙ୍ଗାନି, ସବ୍ବେପେତେ ଧମ୍ମା ଭିକ୍ଖୁସ୍ସ ସଂୱିଜ୍ଜନ୍ତି, ସୋ ଯେୱ ତେ ଧମ୍ମେ ଧାରେତି, ଅଞ୍ଞେପି ତତ୍ଥ ସିକ୍ଖାପେତି, ସୋ ମେ ଆଗମୋ ସିକ୍ଖାପନଞ୍ଚ ନତ୍ଥୀ’ତି ଅରହତି ଉପାସକୋ ସୋତାପନ୍ନୋ ଭିକ୍ଖୁଂ ପୁଥୁଜ୍ଜନଂ ଅଭିୱାଦେତୁଂ ପଚ୍ଚୁଟ୍ଠାତୁଂ ।

‘‘ଯଥା, ମହାରାଜ, ରାଜକୁମାରୋ ପୁରୋହିତସ୍ସ ସନ୍ତିକେ ୱିଜ୍ଜଂ ଅଧୀଯତି, ଖତ୍ତିଯଧମ୍ମଂ ସିକ୍ଖତି, ସୋ ଅପରେନ ସମଯେନ ଅଭିସିତ୍ତୋ ଆଚରିଯଂ ଅଭିୱାଦେତି ପଚ୍ଚୁଟ୍ଠେତି ‘ସିକ୍ଖାପକୋ ମେ ଅଯ’ନ୍ତି, ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ‘ଭିକ୍ଖୁ ସିକ୍ଖାପକୋ ୱଂସଧରୋ’ତି ଅରହତି ଉପାସକୋ ସୋତାପନ୍ନୋ ଭିକ୍ଖୁଂ ପୁଥୁଜ୍ଜନଂ ଅଭିୱାଦେତୁଂ ପଚ୍ଚୁଟ୍ଠାତୁଂ।

‘‘ଅପି ଚ, ମହାରାଜ, ଇମିନାପେତଂ ପରିଯାୟେନ ଜାନାହି ଭିକ୍ଖୁଭୂମିଯା ମହନ୍ତତଂ ଅସମୱିପୁଲଭାୱଂ। ଯଦି, ମହାରାଜ, ଉପାସକୋ ସୋତାପନ୍ନୋ ଅରହତ୍ତଂ ସଚ୍ଛିକରୋତି, ଦ୍ୱେୱ ତସ୍ସ ଗତିଯୋ ଭୱନ୍ତି ଅନଞ୍ଞା ତସ୍ମିଂ ୟେୱ ଦିୱସେ ପରିନିବ୍ବାୟେଯ୍ୟ ୱା, ଭିକ୍ଖୁଭାୱଂ ୱା ଉପଗଚ୍ଛେଯ୍ୟ। ଅଚଲା ହି ସା, ମହାରାଜ, ପବଜ୍ଜା, ମହତୀ ଅଚ୍ଚୁଗ୍ଗତା, ଯଦିଦଂ ଭିକ୍ଖୁଭୂମୀ’’ତି। ‘‘ଞାଣଗତୋ, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ପଞ୍ହୋ ସୁନିବ୍ବେଠିତୋ ବଲୱତା ଅତିବୁଦ୍ଧିନା ତଯା, ନ ଯିମଂ ପଞ୍ହଂ ସମତ୍ଥୋ ଅଞ୍ଞୋ ଏୱଂ ୱିନିୱେଠେତୁଂ ଅଞ୍ଞତ୍ର ତୱାଦିସେନ ବୁଦ୍ଧିମତା’’ତି।

ସେତୁଧମ୍ମପଞ୍ହୋ ପଠମୋ।

୨। ସବ୍ବସତ୍ତହିତଫରଣପଞ୍ହୋ

୨। ‘‘ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ତୁମ୍ହେ ଭଣଥ ‘ତଥାଗତୋ ସବ୍ବସତ୍ତାନଂ ଅହିତମପନେତ୍ୱା ହିତମୁପଦହତୀ’ତି। ପୁନ ଚ ଭଣଥ ଅଗ୍ଗିକ୍ଖନ୍ଧୂପମେ ଧମ୍ମପରିଯାୟେ ଭଞ୍ଞମାନେ ‘ସଟ୍ଠିମତ୍ତାନଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ଉଣ୍ହଂ ଲୋହିତଂ ମୁଖତୋ ଉଗ୍ଗତ’ନ୍ତି। ଅଗ୍ଗିକ୍ଖନ୍ଧୂପମଂ, ଭନ୍ତେ, ଧମ୍ମପରିଯାୟଂ ଦେସେନ୍ତେନ ତଥାଗତେନ ସଟ୍ଠିମତ୍ତାନଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ହିତମପନେତ୍ୱା ଅହିତମୁପଦହିତଂ। ଯଦି, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ତଥାଗତୋ ସବ୍ବସତ୍ତାନଂ ଅହିତମପନେତ୍ୱା ହିତମୁପଦହତି, ତେନ ହି ଅଗ୍ଗିକ୍ଖନ୍ଧୂପମେ ଧମ୍ମପରିଯାୟେ ଭଞ୍ଞମାନେ ସଟ୍ଠିମତ୍ତାନଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ଉଣ୍ହଂ ଲୋହିତଂ ମୁଖତୋ ଉଗ୍ଗତନ୍ତି ଯଂ ୱଚନଂ, ତଂ ମିଚ୍ଛା। ଯଦି ଅଗ୍ଗିକ୍ଖନ୍ଧୂପମେ ଧମ୍ମପରିଯାୟେ ଭଞ୍ଞମାନେ ସଟ୍ଠିମତ୍ତାନଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ଉଣ୍ହଂ ଲୋହିତଂ ମୁଖତୋ ଉଗ୍ଗତଂ, ତେନ ହି ତଥାଗତୋ ସବ୍ବସତ୍ତାନଂ ଅହିତମପନେତ୍ୱା ହିତମୁପଦହତୀତି ତମ୍ପି ୱଚନଂ ମିଚ୍ଛା। ଅଯମ୍ପି ଉଭତୋ କୋଟିକୋ ପଞ୍ହୋ ତୱାନୁପ୍ପତ୍ତୋ, ସୋ ତଯା ନିବ୍ବାହିତବ୍ବୋ’’ତି।

‘‘ତଥାଗତୋ , ମହାରାଜ, ସବ୍ବସତ୍ତାନଂ ଅହିତମପନେତ୍ୱା ହିତମୁପଦହତି, ଅଗ୍ଗିକ୍ଖନ୍ଧୂପମେ ଧମ୍ମପରିଯାୟେ ଭଞ୍ଞମାନେ ସଟ୍ଠିମତ୍ତାନଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ଉଣ୍ହଂ ଲୋହିତଂ ମୁଖତୋ ଉଗ୍ଗତଂ, ତଞ୍ଚ ପନ ନ ତଥାଗତସ୍ସ କତେନ, ତେସଂ ୟେୱ ଅତ୍ତନୋ କତେନା’’ତି।

‘‘ଯଦି, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ତଥାଗତୋ ଅଗ୍ଗିକ୍ଖନ୍ଧୂପମଂ ଧମ୍ମପରିଯାୟଂ ନ ଭାସେଯ୍ୟ, ଅପି ନୁ ତେସଂ ଉଣ୍ହଂ ଲୋହିତଂ ମୁଖତୋ ଉଗ୍ଗଚ୍ଛେଯ୍ୟା’’ତି, ନ ହି, ମହାରାଜ, ମିଚ୍ଛାପଟିପନ୍ନାନଂ ତେସଂ ଭଗୱତୋ ଧମ୍ମପରିଯାୟଂ ସୁତ୍ୱା ପରିଳାହୋ କାୟେ ଉପ୍ପଜ୍ଜି, ତେନ ତେସଂ ପରିଳାହେନ ଉଣ୍ହଂ ଲୋହିତଂ ମୁଖତୋ ଉଗ୍ଗତ’’ନ୍ତି। ‘‘ତେନ ହି, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ତଥାଗତସ୍ସେୱ କତେନ ତେସଂ ଉଣ୍ହଂ ଲୋହିତଂ ମୁଖତୋ ଉଗ୍ଗତଂ, ତଥାଗତୋ ୟେୱ ତତ୍ଥ ଅଧିକାରୋ ତେସଂ ନାସନାଯ, ଯଥା ନାମ, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ଅହି ୱମ୍ମିକଂ ପୱିସେଯ୍ୟ, ଅଥଞ୍ଞତରୋ ପଂସୁକାମୋ ପୁରିସୋ ୱମ୍ମିକଂ ଭିନ୍ଦିତ୍ୱା ପଂସୁଂ ହରେଯ୍ୟ, ତସ୍ସ ପଂସୁହରଣେନ ୱମ୍ମିକସ୍ସ ସୁସିରଂ ପିଦହେଯ୍ୟ, ଅଥ ତତ୍ଥେୱ ସୋ ଅସ୍ସାସଂ ଅଲଭମାନୋ ମରେଯ୍ୟ, ନନୁ ସୋ, ଭନ୍ତେ, ଅହି ତସ୍ସ ପୁରିସସ୍ସ କତେନ ମରଣପ୍ପତ୍ତୋ’’ତି। ‘‘ଆମ ମହାରାଜା’’ତି। ‘‘ଏୱମେୱ ଖୋ, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ତଥାଗତୋ ୟେୱ ତତ୍ଥ ଅଧିକାରୋ ତେସଂ ନାସନାଯା’’ତି।

‘‘ତଥାଗତୋ, ମହାରାଜ, ଧମ୍ମଂ ଦେସଯମାନୋ ଅନୁନଯପ୍ପଟିଘଂ ନ କରୋତି, ଅନୁନଯପ୍ପଟିଘୱିପ୍ପମୁତ୍ତୋ ଧମ୍ମଂ ଦେସେତି, ଏୱଂ ଧମ୍ମେ ଦେସୀଯମାନେ ୟେ ତତ୍ଥ ସମ୍ମାପଟିପନ୍ନା, ତେ ବୁଜ୍ଝନ୍ତି। ୟେ ପନ ମିଚ୍ଛାପଟିପନ୍ନା, ତେ ପତନ୍ତି। ଯଥା, ମହାରାଜ, ପୁରିସସ୍ସ ଅମ୍ବଂ ୱା ଜମ୍ବୁଂ ୱା ମଧୁକଂ ୱା ଚାଲଯମାନସ୍ସ ଯାନି ତତ୍ଥ ଫଲାନି ସାରାନି ଦଳ୍ହବନ୍ଧନାନି, ତାନି ତତ୍ଥେୱ ଅଚ୍ଚୁତାନି ତିଟ୍ଠନ୍ତି, ଯାନି ତତ୍ଥ ଫଲାନି ପୂତିୱଣ୍ଟମୂଲାନି ଦୁବ୍ବଲବନ୍ଧନାନି, ତାନି ପତନ୍ତି। ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ତଥାଗତୋ ଧମ୍ମଂ ଦେସଯମାନୋ ଅନୁନଯପ୍ପଟିଘଂ ନ କରୋତି, ଅନୁନଯପ୍ପଟିଘୱିପ୍ପମୁତ୍ତୋ ଧମ୍ମଂ ଦେସେତି, ଏୱଂ ଧମ୍ମେ ଦେସୀଯମାନେ ୟେ ତତ୍ଥ ସମ୍ମାପଟିପନ୍ନା, ତେ ବୁଜ୍ଝନ୍ତି। ୟେ ପନ ମିଚ୍ଛାପଟିପନ୍ନା, ତେ ପତନ୍ତି।

‘‘ଯଥା ୱା ପନ, ମହାରାଜ, କସ୍ସକୋ ଧଞ୍ଞଂ ରୋପେତୁକାମୋ ଖେତ୍ତଂ କସତି, ତସ୍ସ କସନ୍ତସ୍ସ ଅନେକସତସହସ୍ସାନି ତିଣାନି ମରନ୍ତି। ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ତଥାଗତୋ ପରିପକ୍କମାନସେ ସତ୍ତେ ବୋଧେନ୍ତୋ [ବୋଧେତୁଂ (ସୀ।)] ଅନୁନଯପ୍ପଟିଘୱିପ୍ପମୁତ୍ତୋ ଧମ୍ମଂ ଦେସେତି, ଏୱଂ ଧମ୍ମେ ଦେସୀଯମାନେ ୟେ ତତ୍ଥ ସମ୍ମାପଟିପନ୍ନା, ତେ ବୁଜ୍ଝନ୍ତି। ୟେ ପନ ମିଚ୍ଛାପଟିପନ୍ନା, ତେ ତିଣାନି ୱିଯ ମରନ୍ତି।

‘‘ଯଥା ୱା ପନ, ମହାରାଜ, ମନୁସ୍ସା ରସହେତୁ ଯନ୍ତେନ ଉଚ୍ଛୁଂ ପୀଳଯନ୍ତି, ତେସଂ ଉଚ୍ଛୁଂ ପୀଳଯମାନାନଂ ୟେ ତତ୍ଥ ଯନ୍ତମୁଖଗତା କିମଯୋ, ତେ ପୀଳିଯନ୍ତି। ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ତଥାଗତୋ ପରିପକ୍କମାନସେ ସତ୍ତେ ବୋଧେନ୍ତୋ ଧମ୍ମଯନ୍ତମଭିପୀଳଯତି [ଧମ୍ମଯନ୍ତମତିପୀଳଯତି (କ।)], ୟେ ତତ୍ଥ ମିଚ୍ଛାପଟିପନ୍ନା, ତେ କିମୀ ୱିଯ ମରନ୍ତୀ’’ତି।

‘‘ନନୁ, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ତେ ଭିକ୍ଖୂ ତାଯ ଧମ୍ମଦେସନାଯ ପତିତା’’ତି? ‘‘ଅପି ନୁ ଖୋ, ମହାରାଜ, ତଚ୍ଛକୋ ରୁକ୍ଖଂ ତଚ୍ଛନ୍ତୋ [ରକ୍ଖନ୍ତୋ (ସୀ। ପୀ।)]

ଉଜୁକଂ ପରିସୁଦ୍ଧଂ କରୋତୀ’’ତି? ‘‘ନ ହି, ଭନ୍ତେ, ୱଜ୍ଜନୀଯଂ ଅପନେତ୍ୱା ତଚ୍ଛକୋ ରୁକ୍ଖଂ ଉଜୁକଂ ପରିସୁଦ୍ଧଂ କରୋତୀ’’ତି। ‘‘ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ତଥାଗତୋ ପରିସଂ ରକ୍ଖନ୍ତୋ ନ ସକ୍କୋତି ବୋଧନେଯ୍ୟେ [ଅବୋଧନୀଯେ (ସ୍ୟା।)] ସତ୍ତେ ବୋଧେତୁଂ, ମିଚ୍ଛାପଟିପନ୍ନେ ପନ ସତ୍ତେ ଅପନେତ୍ୱା ବୋଧନେଯ୍ୟେ ସତ୍ତେ ବୋଧେତି, ଅତ୍ତକତେନ ପନ ତେ, ମହାରାଜ, ମିଚ୍ଛାପଟିପନ୍ନା ପତନ୍ତି।

‘‘ଯଥା, ମହାରାଜ, କଦଲୀ ୱେଳୁ ଅସ୍ସତରୀ ଅତ୍ତଜେନ [ଅତ୍ତଜେନ ଫଲେନ (ସୀ।)] ହଞ୍ଞତି, ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଯେ ତେ ମିଚ୍ଛାପଟିପନ୍ନା, ତେ ଅତ୍ତକତେନ ହଞ୍ଞନ୍ତି ପତନ୍ତି।

‘‘ଯଥା, ମହାରାଜ, ଚୋରା ଅତ୍ତକତେନ ଚକ୍ଖୁପ୍ପାଟନଂ ସୂଲାରୋପନଂ ସୀସଚ୍ଛେଦନଂ ପାପୁଣନ୍ତି, ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଯେ ତେ ମିଚ୍ଛାପଟିପନ୍ନା, ତେ ଅତ୍ତକତେନ ହଞ୍ଞନ୍ତି ପତନ୍ତି [ଜିନସାସନା ପତନ୍ତି (ସୀ। ପୀ।)]। ଯେସଂ, ମହାରାଜ, ସଟ୍ଠିମତ୍ତାନଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ଉଣ୍ହଂ ଲୋହିତଂ ମୁଖତୋ ଉଗ୍ଗତଂ, ତେସଂ ତଂ ନେୱ ଭଗୱତୋ କତେନ, ନ ପରେସଂ କତେନ, ଅଥ ଖୋ ଅତ୍ତନୋ ଯେୱ କତେନ।

‘‘ଯଥା, ମହାରାଜ, ପୁରିସୋ ସବ୍ବଜନସ୍ସ ଅମତଂ ଦଦେଯ୍ୟ, ତେ ତଂ ଅମତଂ ଅସିତ୍ୱା ଅରୋଗା ଦୀଘାଯୁକା ସବ୍ବୀତିତୋ [ସବ୍ବୀତିଯା (ସୀ।)] ପରିମୁଚ୍ଚେଯ୍ୟୁଂ, ଅଥଞ୍ଞତରୋ ପୁରିସୋ ଦୁରୁପଚାରେନ ତଂ ଅସିତ୍ୱା ମରଣଂ ପାପୁଣେଯ୍ୟ, ଅପି ନୁ ଖୋ ସୋ, ମହାରାଜ, ଅମତଦାଯକୋ ପୁରିସୋ ତତୋନିଦାନଂ କିଞ୍ଚି ଅପୁଞ୍ଞଂ ଆପଜ୍ଜେଯ୍ୟା’’ତି? ‘‘ନ ହି, ଭନ୍ତେ’’ତି। ‘‘ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ତଥାଗତୋ ଦସସହସ୍ସିଯା ଲୋକଧାତୁଯା ଦେୱମନୁସ୍ସାନଂ ଅମତଂ ଧମ୍ମଦାନଂ ଦେତି, ଯେ ତେ ସତ୍ତା ଭବ୍ବା, ତେ ଧମ୍ମାମତେନ ବୁଜ୍ଝନ୍ତି। ଯେ ପନ ତେ ସତ୍ତା ଅଭବ୍ବା, ତେ ଧମ୍ମାମତେନ ହଞ୍ଞନ୍ତି ପତନ୍ତି। ଭୋଜନଂ, ମହାରାଜ, ସବ୍ବସତ୍ତାନଂ ଜୀୱିତଂ ରକ୍ଖତି, ତମେକଚ୍ଚେ ଭୁଞ୍ଜିତ୍ୱା ୱିସୂଚିକାଯ ମରନ୍ତି, ଅପି ନୁ ଖୋ ସୋ, ମହାରାଜ, ଭୋଜନଦାଯକୋ ପୁରିସୋ ତତୋନିଦାନଂ କିଞ୍ଚି ଅପୁଞ୍ଞଂ ଆପଜ୍ଜେଯ୍ୟା’’ତି? ‘‘ନ ହି, ଭନ୍ତେ’’ତି। ‘‘ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ତଥାଗତୋ ଦସସହସ୍ସିଯା ଲୋକଧାତୁଯା ଦେୱମନୁସ୍ସାନଂ ଅମତଂ ଧମ୍ମଦାନଂ ଦେତି, ଯେ ତେ ସତ୍ତା ଭବ୍ବା, ତେ ଧମ୍ମାମତେନ ବୁଜ୍ଝନ୍ତି। ଯେ ପନ ତେ ସତ୍ତା ଅଭବ୍ବା, ତେ ଧମ୍ମାମତେନ ହଞ୍ଞନ୍ତି ପତନ୍ତୀ’’ତି। ‘‘ସାଧୁ, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ଏୱମେତଂ ତଥା ସମ୍ପଟିଚ୍ଛାମୀ’’ତି।

ସବ୍ବସତ୍ତହିତଫରଣପଞ୍ହୋ ଦୁତିଯୋ।

୩। ୱତ୍ଥଗୁଯ୍ହନିଦସ୍ସନପଞ୍ହୋ

୩। ‘‘ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ଭାସିତମ୍ପେତଂ ତଥାଗତେନ –

‘‘‘କାଯେନ ସଂୱରୋ ସାଧୁ [ଧ। ପ। ୩୬୧], ସାଧୁ ୱାଚାଯ ସଂୱରୋ;

ମନସା ସଂୱରୋ ସାଧୁ, ସାଧୁ ସବ୍ବତ୍ଥ ସଂୱରୋ’ତି।

‘‘ପୁନ ଚ ତଥାଗତୋ ଚତୁନ୍ନଂ ପରିସାନଂ ମଜ୍ଝେ ନିସୀଦିତ୍ୱା ପୁରତୋ ଦେୱମନୁସ୍ସାନଂ ସେଲସ୍ସ ବ୍ରାହ୍ମଣସ୍ସ କୋସୋହିତଂ ୱତ୍ଥଗୁଯ୍ହଂ ଦସ୍ସେସି। ଯଦି, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ଭଗୱତା ଭଣିତଂ ‘କାଯେନ ସଂୱରୋ ସାଧୂ’ତି, ତେନ ହି ସେଲସ୍ସ ବ୍ରାହ୍ମଣସ୍ସ କୋସୋହିତଂ ୱତ୍ଥଗୁଯ୍ହଂ ଦସ୍ସେସୀତି ଯଂ ୱଚନଂ, ତଂ ମିଚ୍ଛା। ଯଦି ସେଲସ୍ସ ବ୍ରାହ୍ମଣସ୍ସ କୋସୋହିତଂ ୱତ୍ଥଗୁଯ୍ହଂ ଦସ୍ସେତି, ତେନ ହି ‘କାଯେନ ସଂୱରୋ ସାଧୂ’ତି ତମ୍ପି ୱଚନଂ ମିଚ୍ଛା। ଅଯମ୍ପି ଉଭତୋ କୋଟିକୋ ପଞ୍ହୋ ତୱାନୁପ୍ପତ୍ତୋ, ସୋ ତଯା ନିବ୍ବାହିତବ୍ବୋ’’ତି।

‘‘ଭାସିତମ୍ପେତଂ, ମହାରାଜ, ଭଗୱତା ‘କାଯେନ ସଂୱରୋ ସାଧୂ’ତି, ସେଲସ୍ସ ଚ ବ୍ରାହ୍ମଣସ୍ସ କୋସୋହିତଂ ୱତ୍ଥଗୁଯ୍ହଂ ଦସ୍ସିତଂ। ଯସ୍ସ ଖୋ, ମହାରାଜ, ତଥାଗତେ କଙ୍ଖା ଉପ୍ପନ୍ନା, ତସ୍ସ ବୋଧନତ୍ଥାଯ ଭଗୱା ଇଦ୍ଧିଯା ତପ୍ପଟିଭାଗଂ କାଯଂ ଦସ୍ସେତି, ସୋ ଯେୱ ତଂ ପାଟିହାରିଯଂ ପସ୍ସତୀ’’ତି।

‘‘କୋ ପନେତଂ, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ସଦ୍ଦହିସ୍ସତି, ଯଂ ପରିସଗତୋ ଏକୋ ଯେୱ ତଂ ଗୁଯ୍ହଂ ପସ୍ସତି, ଅୱସେସା ତତ୍ଥେୱ ୱସନ୍ତା ନ ପସ୍ସନ୍ତୀତି। ଇଙ୍ଘ ମେ ତ୍ୱଂ ତତ୍ଥ କାରଣଂ ଉପଦିସ, କାରଣେନ ମଂ ସଞ୍ଞାପେହୀ’’ତି। ‘‘ଦିଟ୍ଠପୁବ୍ବୋ ପନ ତଯା, ମହାରାଜ, କୋଚି ବ୍ୟାଧିତୋ ପୁରିସୋ ପରିକିଣ୍ଣୋ ଞାତିମିତ୍ତେହୀ’’ତି। ‘‘ଆମ ଭନ୍ତେ’’ତି। ‘‘ଅପି ନୁ ଖୋ ସା, ମହାରାଜ, ପରିସା ପସ୍ସତେତଂ ୱେଦନଂ, ଯାଯ ସୋ ପୁରିସୋ ୱେଦନାଯ ୱେଦଯତୀ’’ତି। ‘‘ନ ହି ଭନ୍ତେ, ଅତ୍ତନା ଯେୱ ସୋ, ଭନ୍ତେ, ପୁରିସୋ ୱେଦଯତୀ’’ତି। ‘‘ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଯସ୍ସେୱ ତଥାଗତେ କଙ୍ଖା ଉପ୍ପନ୍ନା, ତସ୍ସେୱ ତଥାଗତୋ ବୋଧନତ୍ଥାଯ ଇଦ୍ଧିଯା ତପ୍ପଟିଭାଗଂ କାଯଂ ଦସ୍ସେତି, ସୋ ଯେୱ ତଂ ପାଟିହାରିଯଂ ପସ୍ସତି।

‘‘ଯଥା ୱା ପନ, ମହାରାଜ, କଞ୍ଚିଦେୱ ପୁରିସଂ ଭୂତୋ ଆୱିସେୟ୍ୟ, ଅପି ନୁ ଖୋ ସା, ମହାରାଜ, ପରିସା ପସ୍ସତି ତଂ ଭୂତାଗମନ’’ନ୍ତି? ‘‘ନ ହି, ଭନ୍ତେ, ସୋ ଯେୱ ଆତୁରୋ ତସ୍ସ ଭୂତସ୍ସ ଆଗମନଂ ପସ୍ସତୀ’’ତି। ‘‘ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଯସ୍ସେୱ ତଥାଗତେ କଙ୍ଖା ଉପ୍ପନ୍ନା, ତସ୍ସେୱ ତଥାଗତୋ ବୋଧନତ୍ଥାଯ ଇଦ୍ଧିଯା ତପ୍ପଟିଭାଗଂ କାଯଂ ଦସ୍ସେତି, ସୋ ଯେୱ ତଂ ପାଟିହାରିଯଂ ପସ୍ସତୀ’’ତି।

‘‘ଦୁକ୍କରଂ, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ଭଗୱତା କତଂ, ଯଂ ଏକସ୍ସପି ଅଦସ୍ସନୀଯଂ, ତଂ ଦସ୍ସେନ୍ତେନା’’ତି। ‘‘ନ, ମହାରାଜ, ଭଗୱା ଗୁଯ୍ହଂ ଦସ୍ସେସି , ଇଦ୍ଧିଯା ପନ ଛାଯଂ ଦସ୍ସେସୀ’’ତି। ‘‘ଛାଯାଯପି, ଭନ୍ତେ, ଦିଟ୍ଠାଯ ଦିଟ୍ଠଂ ଯେୱ ହୋତି ଗୁଯ୍ହଂ, ଯଂ ଦିସ୍ୱା ନିଟ୍ଠଂ ଗତୋ’’ତି। ‘‘ଦୁକ୍କରଞ୍ଚାପି, ମହାରାଜ, ତଥାଗତୋ କରୋତି ବୋଧନେୟ୍ୟେ ସତ୍ତେ ବୋଧେତୁଂ। ଯଦି, ମହାରାଜ, ତଥାଗତୋ କିରିଯଂ ହାପେୟ୍ୟ, ବୋଧନେୟ୍ୟା ସତ୍ତା ନ ବୁଜ୍ଝେୟ୍ୟୁଂ। ଯସ୍ମା ଚ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଯୋଗଞ୍ଞୂ ତଥାଗତୋ ବୋଧନେୟ୍ୟେ ସତ୍ତେ ବୋଧେତୁଂ, ତସ୍ମା ତଥାଗତୋ ଯେନ ଯେନ ଯୋଗେନ ବୋଧନେୟ୍ୟା ବୁଜ୍ଝନ୍ତି, ତେନ ତେନ ଯୋଗେନ ବୋଧନେୟ୍ୟେ ବୋଧେତି।

‘‘ଯଥା, ମହାରାଜ, ଭିସକ୍କୋ ସଲ୍ଲକତ୍ତୋ ଯେନ ଯେନ ଭେସଜ୍ଜେନ ଆତୁରୋ ଅରୋଗୋ ହୋତି, ତେନ ତେନ ଭେସଜ୍ଜେନ ଆତୁରଂ ଉପସଙ୍କମତି, ୱମନୀଯଂ ୱମେତି, ୱିରେଚନୀଯଂ ୱିରେଚେତି, ଅନୁଲେପନୀଯଂ ଅନୁଲିମ୍ପେତି, ଅନୁୱାସନୀଯଂ ଅନୁୱାସେତି। ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ତଥାଗତୋ ଯେନ ଯେନ ଯୋଗେନ ବୋଧନେୟ୍ୟା ସତ୍ତା ବୁଜ୍ଝନ୍ତି, ତେନ ତେନ ଯୋଗେନ ବୋଧେତି।

‘‘ଯଥା ୱା ପନ, ମହାରାଜ, ଇତ୍ଥୀ ମୂଳ୍ହଗବ୍ଭା ଭିସକ୍କସ୍ସ ଅଦସ୍ସନୀଯଂ ଗୁଯ୍ହଂ ଦସ୍ସେତି, ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ତଥାଗତୋ ବୋଧନେୟ୍ୟେ ସତ୍ତେ ବୋଧେତୁଂ ଅଦସ୍ସନୀଯଂ ଗୁଯ୍ହଂ ଇଦ୍ଧିଯା ଛାଯଂ ଦସ୍ସେସି। ନତ୍ଥି, ମହାରାଜ, ଅଦସ୍ସନୀଯୋ ନାମ ଓକାସୋ ପୁଗ୍ଗଲଂ ଉପାଦାଯ। ଯଦି, ମହାରାଜ, କୋଚି ଭଗୱତୋ ହଦଯଂ ଦିସ୍ୱା ବୁଜ୍ଝେୟ୍ୟ, ତସ୍ସପି ଭଗୱା ଯୋଗେନ ହଦଯଂ ଦସ୍ସେୟ୍ୟ, ଯୋଗଞ୍ଞୂ, ମହାରାଜ, ତଥାଗତୋ ଦେସନାକୁସଲୋ।

‘‘ନନୁ, ମହାରାଜ, ତଥାଗତୋ ଥେରସ୍ସ ନନ୍ଦସ୍ସ ଅଧିମୁତ୍ତିଂ ଜାନିତ୍ୱା ତଂ ଦେୱଭୱନଂ ନେତ୍ୱା ଦେୱକଞ୍ଞାଯୋ ଦସ୍ସେସି ‘ଇମିନାଯଂ କୁଲପୁତ୍ତୋ ବୁଜ୍ଝିସ୍ସତୀ’ତି, ତେନ ଚ ସୋ କୁଲପୁତ୍ତୋ ବୁଜ୍ଝି। ଇତି ଖୋ, ମହାରାଜ, ତଥାଗତୋ ଅନେକପରିଯାଯେନ ସୁଭନିମିତ୍ତଂ ହୀଳଏନ୍ତୋ ଗରହନ୍ତୋ ଜିଗୁଚ୍ଛନ୍ତୋ ତସ୍ସ ବୋଧନହେତୁ କକୁଟପାଦିନିଯୋ ଅଚ୍ଛରାଯୋ ଦସ୍ସେସି। ଏୱମ୍ପି ତଥାଗତୋ ଯୋଗଞ୍ଞୂ ଦେସନାକୁସଲୋ।

‘‘ପୁନ ଚପରଂ, ମହାରାଜ, ତଥାଗତୋ ଥେରସ୍ସ ଚୂଳପନ୍ଥକସ୍ସ ଭାତରା ନିକ୍କଡ୍ଢିତସ୍ସ ଦୁକ୍ଖିତସ୍ସ ଦୁମ୍ମନସ୍ସ ଉପଗନ୍ତ୍ୱା ସୁଖୁମଂ ଚୋଳଅଖଣ୍ଡଂ ଅଦାସି ‘ଇମିନାଯଂ କୁଲପୁତ୍ତୋ ବୁଜ୍ଝିସ୍ସତୀ’ତି , ସୋ ଚ କୁଲପୁତ୍ତୋ ତେନ କାରଣେନ ଜିନସାସନେ ୱସୀଭାୱଂ ପାପୁଣି। ଏୱମ୍ପି, ମହାରାଜ, ତଥାଗତୋ ଯୋଗଞ୍ଞୂ ଦେସନାକୁସଲୋ।

‘‘ପୁନ ଚପରଂ, ମହାରାଜ, ତଥାଗତୋ ବ୍ରାହ୍ମଣସ୍ସ ମୋଘରାଜସ୍ସ ଯାୱ ତତିଯଂ ପଞ୍ହଂ ପୁଟ୍ଠୋ ନ ବ୍ୟାକାସି ‘ଏୱମିମସ୍ସ କୁଲପୁତ୍ତସ୍ସ ମାନୋ ଉପସମିସ୍ସତି, ମାନୂପସମା ଅଭିସମଯୋ ଭୱିସ୍ସତୀ’ତି, ତେନ ଚ ତସ୍ସ କୁଲପୁତ୍ତସ୍ସ ମାନୋ ଉପସମି, ମାନୂପସମା ସୋ ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ଛସୁ ଅଭିଞ୍ଞାସୁ ୱସୀଭାୱଂ ପାପୁଣି। ଏୱମ୍ପି, ମହାରାଜ, ତଥାଗତୋ ଯୋଗଞ୍ଞୂ ଦେସନାକୁସଲୋ’’ତି।

‘‘ସାଧୁ, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ସୁନିଦ୍ଦେଠିତୋ ପଞ୍ହୋ ବହୁୱିଧେହି କାରଣେହି, ଗହନଂ ଅଗହନଂ କତଂ, ଅନ୍ଧକାରୋ ଆଲୋକୋ କତୋ, ଗଣ୍ଠି ଭିନ୍ନୋ, ଭଗ୍ଗା ପରୱାଦା, ଜିନପୁତ୍ତାନଂ ଚକ୍ଖୁଂ ତଯା ଉପ୍ପାଦିତଂ, ନିପ୍ପଟିଭାନା ତିତ୍ଥିଯା, ତ୍ୱଂ ଗଣିୱରପୱରମାସଜ୍ଜା’’ତି।

ୱତ୍ଥଗୁଯ୍ହନିଦସ୍ସନପଞ୍ହୋ ତତିଯୋ।

୪। ଫରୁସୱାଚାଭାୱପଞ୍ହୋ

୪। ‘‘ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ଭାସିତମ୍ପେତଂ ଥେରେନ ସାରିପୁତ୍ତେନ ଧମ୍ମସେନାପତିନା ‘ପରିସୁଦ୍ଧୱଚୀସମାଚାରୋ ଆୱୁସୋ ତଥାଗତୋ, ନତ୍ଥି ତଥାଗତସ୍ସ ୱଚୀଦୁଚ୍ଚରିତଂ, ଯଂ ତଥାଗତୋ ରକ୍ଖେୟ୍ୟ ‘ମା ମେ ଇଦଂ ପରୋ ଅଞ୍ଞାସୀ’ତି। ପୁନ ଚ ତଥାଗତୋ ଥେରସ୍ସ ସୁଦିନ୍ନସ୍ସ କଲନ୍ଦପୁତ୍ତସ୍ସ ଅପରାଧେ ପାରାଜିକଂ ପଞ୍ଞପେନ୍ତୋ ଫରୁସାହି ୱାଚାହି ମୋଘପୁରିସୱାଦେନ ସମୁଦାଚରି, ତେନ ଚ ସୋ ଥେରୋ ମୋଘପୁରିସୱାଦେନ ମଙ୍କୁଚିତ୍ତୱସେନ ରୁନ୍ଧିତତ୍ତା ୱିପ୍ପଟିସାରୀ ନାସକ୍ଖି ଅରିଯମଗ୍ଗଂ ପଟିୱିଜ୍ଝିତୁଂ। ଯଦି, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ପରିସୁଦ୍ଧୱଚୀସମାଚାରୋ ତଥାଗତୋ, ନତ୍ଥି ତଥାଗତସ୍ସ ୱଚୀଦୁଚ୍ଚରିତଂ, ତେନ ହି ତଥାଗତେନ ଥେରସ୍ସ ସୁଦିନ୍ନସ୍ସ କଲନ୍ଦପୁତ୍ତସ୍ସ ଅପରାଧେ ମୋଘପୁରିସୱାଦେନ ସମୁଦାଚିଣ୍ଣନ୍ତି ଯଂ ୱଚନଂ, ତଂ

ମିଚ୍ଛା। ଯଦି ଭଗଵତା ଥେରସ୍ସ ସୁଦିନ୍ନସ୍ସ କଲନ୍ଦପୁତ୍ତସ୍ସ ଅପରାଧେ ମୋଘପୁରିସଵାଦେନ ସମୁଦାଚିଣ୍ଣଂ, ତେନ ହି ପରିସୁଦ୍ଧଵଚୀସମାଚାରୋ ତଥାଗତୋ, ନତ୍ଥି ତଥାଗତସ୍ସ ଵଚୀଦୁଚ୍ଚରିତନ୍ତି ତମ୍ପି ଵଚନଂ ମିଚ୍ଛା। ଅଯମ୍ପି ଉଭତୋ କୋଟିକୋ ପଞ୍ହୋ ତଵାନୁପ୍ପତ୍ତୋ, ସୋ ତଯା ନିବ୍ବାହିତବ୍ବୋ’’ତି।

‘‘ଭାସିତମ୍ପେତଂ, ମହାରାଜ, ଥେରେନ ସାରିପୁତ୍ତେନ ଧମ୍ମସେନାପତିନା ‘ପରିସୁଦ୍ଧଵଚୀସମାଚାରୋ ଆଵୁସୋ ତଥାଗତୋ, ନତ୍ଥି ତଥାଗତସ୍ସ ଵଚୀଦୁଚ୍ଚରିତଂ, ଯଂ ତଥାଗତୋ ରକ୍ଖେଯ୍ଯ ‘ମା ମେ ଇଦଂ ପରୋ ଅଞ୍ଞାସୀ’ତି। ଆଯସ୍ମତୋ ଚ ସୁଦିନ୍ନସ୍ସ କଲନ୍ଦପୁତ୍ତସ୍ସ ଅପରାଧେ ପାରାଜିକଂ ପଞ୍ଞପେନ୍ତେନ ଭଗଵତା ମୋଘପୁରିସଵାଦେନ ସମୁଦାଚିଣ୍ଣଂ, ତଞ୍ଚ ପନ ଅଦୁଟ୍ଠଚିତ୍ତେନ ଅସାରମ୍ଭେନ ଯାଥାଵଲକ୍ଖଣେନ। କିଞ୍ଚ ତତ୍ଥ ଯାଥାଵଲକ୍ଖଣଂ, ଯସ୍ସ, ମହାରାଜ, ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ଇମସ୍ମିଂ ଅତ୍ତଭାଵେ ଚତୁସଚ୍ଚାଭିସମଯୋ ନ ହୋତି, ତସ୍ସ ପୁରିସତ୍ତନଂ ମୋଘଂ ଅଞ୍ଞଂ କଯିରମାନଂ ଅଞ୍ଞେନ ସମ୍ଭଵତି, ତେନ ଵୁଚ୍ଚତି ‘ମୋଘପୁରିସୋ’ତି। ଇତି, ମହାରାଜ, ଭଗଵତା ଆଯସ୍ମତୋ ସୁଦିନ୍ନସ୍ସ କଲନ୍ଦପୁତ୍ତସ୍ସ ସତାଵଵଚନେନ ସମୁଦାଚିଣ୍ଣଂ, ନୋ ଅଭୂତଵାଦେନା’’ତି।

‘‘ସଭାଵମ୍ପି, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ଯୋ ଅକ୍କୋସନ୍ତୋ ଭଣତି, ତସ୍ସ ମଯଂ କହାପଣଂ ଦଣ୍ଡଂ ଧାରେମ, ଅପରାଧୋ ଯେଵ ସୋ ଵତ୍ଥୁଂ ନିସ୍ସାଯ ଵିସୁଂ ଵୋହାରଂ ଆଚରନ୍ତୋ ଅକ୍କୋସତୀ’’ତି। ‘‘ଅତ୍ଥି ପନ, ମହାରାଜ, ସୁତପୁବ୍ବଂ ତଯା ଖଲିତସ୍ସ ଅଭିଵାଦନଂ ଵା ପଚ୍ଚୁଟ୍ଠାନଂ ଵା ସକ୍କାରଂ ଵା ଉପାଯନାନୁପ୍ପଦାନଂ ଵା’’ତି? ‘‘ନ ହି, ଭନ୍ତେ, ଯତୋ କୁତୋଚି ଯତ୍ଥ କତ୍ଥଚି ଖଲିତୋ, ସୋ ପରିଭାସନାରହୋ ହୋତି ତଜ୍ଜନାରହୋ, ଉତ୍ତମଙ୍ଗମ୍ପିସ୍ସ ଛିନ୍ଦନ୍ତି ହନନ୍ତିପି ବନ୍ଧନ୍ତିପି ଘାତେନ୍ତିପି ଝାପେନ୍ତିପୀ’’ତି [ଜାପେନ୍ତିପୀତି (ସୀ। ପୀ।)]। ‘‘ତେନ ହି, ମହାରାଜ, ଭଗଵତା କିରିଯା ଯେଵ କତା, ନୋ ଅକିରିଯା’’ତି।

‘‘କିରିଯମ୍ପି, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, କୁରୁମାନେନ ପତିରୂପେନ କାତବ୍ବଂ ଅନୁଚ୍ଛଵିକେନ, ସଵନେନପି, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ତଥାଗତସ୍ସ ସଦେଵକୋ ଲୋକୋ ଓତ୍ତପ୍ପତି ହିରିଯତି ଭିଯ୍ୟୋ ଦସ୍ସନେନ ତତୁତ୍ତରିଂ ଉପସଙ୍କମନେନ ପଯିରୁପାସନେନା’’ତି। ‘‘ଅପି ନୁ ଖୋ, ମହାରାଜ, ତିକିଚ୍ଛକୋ ଅଭିସନ୍ନେ କାଯେ କୁପିତେ ଦୋସେ ସିନେହନୀଯାନି ଭେସଜ୍ଜାନି ଦେତୀ’’ତି? ‘‘ନ ହି, ଭନ୍ତେ, ତିଣ୍ହାନି ଲେଖନୀଯାନି ଭେସଜ୍ଜାନି ଦେତୀ’’ତି। ‘‘ଏଵମେଵ ଖୋ, ମହାରାଜ, ତଥାଗତୋ ସବ୍ବକିଲେସବ୍ଯାଧିଵୂପସମାଯ ଅନୁସିଟ୍ଠିଂ ଦେତି, ଫରୁସାପି, ମହାରାଜ, ତଥାଗତସ୍ସ ଵାଚା ସତ୍ତେ ସିନେହଯତି, ମୁଦୁକେ କରୋତି। ଯଥା, ମହାରାଜ, ଉଣ୍ହମ୍ପି ଉଦକଂ ଯଂ କିଞ୍ଚି ସିନେହନୀଯଂ ସିନେହଯତି, ମୁଦୁକଂ କରୋତି, ଏଵମେଵ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଫରୁସାପି ତଥାଗତସ୍ସ ଵାଚା ଅତ୍ଥଵତୀ ହୋତି କରୁଣାସହଗତା। ଯଥା, ମହାରାଜ, ପିତୁଵଚନଂ ପୁତ୍ତାନଂ ଅତ୍ଥଵନ୍ତଂ ହୋତି କରୁଣାସହଗତଂ, ଏଵମେଵ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଫରୁସାପି ତଥାଗତସ୍ସ ଵାଚା ଅତ୍ଥଵତୀ ହୋତି କରୁଣାସହଗତା। ଫରୁସାପି, ମହାରାଜ, ତଥାଗତସ୍ସ ଵାଚା ସତ୍ତାନଂ କିଲେସପ୍ପହାନା [କିଲେସପ୍ପହାନାଯ (ସୀ।)] ହୋତି। ଯଥା, ମହାରାଜ, ଦୁଗ୍ଗନ୍ଧମ୍ପି ଗୋମୁତ୍ତଂ ପୀତଂ ଵିସମ୍ପି ଅଗଦଂ ଖାଯିତଂ ସତ୍ତାନଂ ବ୍ଯାଧିଂ ହନତି, ଏଵମେଵ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଫରୁସାପି ତଥାଗତସ୍ସ ଵାଚା ଅତ୍ଥଵତୀ କରୁଣାସହଗତା। ଯଥା, ମହାରାଜ, ମହନ୍ତୋପି ତୂଲପୁଞ୍ଜୋ [ତୂଲପିଚୁ (ସୀ। ସ୍ଯା।)] ପରସ୍ସ କାଯେ ନିପତିତ୍ଵା ରୁଜଂ ନ କରୋତି, ଏଵମେଵ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଫରୁସାପି ତଥାଗତସ୍ସ ଵାଚା ନ କସ୍ସଚି ଦୁକ୍ଖଂ ଉପ୍ପାଦେତୀ’’ତି। ‘‘ସୁଵିନିଚ୍ଛିତୋ, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ପଞ୍ହୋ ବହୂହି କାରଣେହି, ସାଧୁ, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ଏଵମେତଂ ତଥା ସମ୍ପଟିଚ୍ଛାମୀ’’ତି।

ଫରୁସଵାଚାଭାଵପଞ୍ହୋ ଚତୁତ୍ଥୋ।

୫। ରୁକ୍ଖଅଚେତନାଭାଵପଞ୍ହୋ

୫। ‘‘ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ଭାସିତମ୍ପେତଂ ତଥାଗତେନ –

‘‘‘ଅଚେତନଂ ବ୍ରାହ୍ମଣ ଅସ୍ସୁଣନ୍ତଂ, ଜାନୋ ଅଜାନନ୍ତମିମଂ ପଲାସଂ;

ଆରଦ୍ଧଵୀରିଯୋ ଧୁଵଂ ଅପ୍ପମତ୍ତୋ, ସୁଖସେଯ୍ୟଂ ପୁଚ୍ଛସି କିସ୍ସ ହେତୁ’ତି [ଜା। ୧।୪।୨୫]।

ପୁନ ଚ ଭଣିତଂ –

‘‘‘ଇତି ଫନ୍ଦନରୁକ୍ଖୋପି, ତାଵଦେ ଅଜ୍ଝଭାସଥ;

ମଯ୍ହମ୍ପି ଵଚନଂ ଅତ୍ଥି, ଭାରଦ୍ଵାଜ ସୁଣୋହି ମେ’ତି [ଜା। ୧।୧୩।୨୦]।

‘‘ଯଦି, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ରୁକ୍ଖୋ ଅଚେତନୋ, ତେନ ହି ଫନ୍ଦନେନ ରୁକ୍ଖେନ ଭାରଦ୍ୱାଜେନ ସହ ସଲ୍ଲପିତନ୍ତି ଯଂ ୱଚନଂ, ତଂ ମିଚ୍ଛା। ଯଦି ଫନ୍ଦନେନ ରୁକ୍ଖେନ ଭାରଦ୍ୱାଜେନ ସଦ୍ଧିଂ ସଲ୍ଲପିତଂ, ତେନ ହି ରୁକ୍ଖୋ ଅଚେତନୋତି ତମ୍ପି ୱଚନଂ ମିଚ୍ଛା। ଅୟମ୍ପି ଉଭତୋ କୋଟିକୋ ପଞ୍ହୋ ତୱାନୁପ୍ପତ୍ତୋ, ସୋ ତୟା ନିବ୍ବାହିତବ୍ବୋ’’ତି।

‘‘ଭାସିତମ୍ପେତଂ, ମହାରାଜ, ଭଗୱତା ‘ରୁକ୍ଖୋ ଅଚେତନୋ’ତି, ଫନ୍ଦନେନ ଚ ରୁକ୍ଖେନ ଭାରଦ୍ୱାଜେନ ସଦ୍ଧିଂ ସଲ୍ଲପିତଂ, ତଞ୍ଚ ପନ ୱଚନଂ ଲୋକସମଞ୍ଞାୟ ଭଣିତଂ। ନତ୍ଥି, ମହାରାଜ, ଅଚେତନସ୍ସ ରୁକ୍ଖସ୍ସ ସଲ୍ଲାପୋ ନାମ, ଅପି ଚ, ମହାରାଜ, ତସ୍ମିଂ ରୁକ୍ଖେ ଅଧିୱତ୍ଥାୟ ଦେୱତାୟେତଂ ଅଧିୱଚନଂ ରୁକ୍ଖୋତି, ରୁକ୍ଖୋ ସଲ୍ଲପତୀତି ଚେସା ଲୋକପଣ୍ଣତ୍ତି, ଯଥା, ମହାରାଜ, ସକଟଂ ଧଞ୍ଞସ୍ସ ପରିପୂରିତଂ ଧଞ୍ଞସକଟନ୍ତି ଜନୋ ୱୋହରତି, ନ ଚ ତଂ ଧଞ୍ଞମୟଂ ସକଟଂ, ରୁକ୍ଖମୟଂ ସକଟଂ, ତସ୍ମିଂ ସକଟେ ଧଞ୍ଞସ୍ସ ପନ ଆକିରିତତ୍ତା ଧଞ୍ଞସକଟନ୍ତି ଜନୋ ୱୋହରତି, ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ନ ରୁକ୍ଖୋ ସଲ୍ଲପତି, ରୁକ୍ଖୋ ଅଚେତନୋ, ଯା ପନ ତସ୍ମିଂ ରୁକ୍ଖେ ଅଧିୱତ୍ଥା ଦେୱତା, ତସ୍ସା ଯେୱ ତଂ ଅଧିୱଚନଂ ରୁକ୍ଖୋତି, ରୁକ୍ଖୋ ସଲ୍ଲପତୀତି ଚେସା ଲୋକପଣ୍ଣତ୍ତି।

‘‘ଯଥା ୱା ପନ, ମହାରାଜ, ଦଧିଂ ମନ୍ଥୟମାନୋ ତକ୍କଂ ମନ୍ଥେମୀତି ୱୋହରତି, ନ ତଂ ତକ୍କଂ, ଯଂ ସୋ ମନ୍ଥେତି, ଦଧିଂ ଯେୱ ସୋ ମନ୍ଥେନ୍ତୋ ତକ୍କଂ ମନ୍ଥେମୀତି ୱୋହରତି, ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ନ ରୁକ୍ଖୋ ସଲ୍ଲପତି, ରୁକ୍ଖୋ ଅଚେତନୋ । ଯା ପନ ତସ୍ମିଂ ରୁକ୍ଖେ ଅଧିୱତ୍ଥା ଦେୱତା, ତସ୍ସାଯେୱ ତଂ ଅଧିୱଚନଂ ରୁକ୍ଖୋତି, ରୁକ୍ଖୋ ସଲ୍ଲପତୀତି ଚେସା ଲୋକପଣ୍ଣତ୍ତି।

‘‘ଯଥା ୱା ପନ, ମହାରାଜ, ଅସନ୍ତଂ ସାଧେତୁକାମୋ ସନ୍ତଂ ସାଧେମୀତି ୱୋହରତି , ଅସିଦ୍ଧଂ ସିଦ୍ଧନ୍ତି ୱୋହରତି, ଏୱମେସା ଲୋକସମଞ୍ଞା, ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ନ ରୁକ୍ଖୋ ସଲ୍ଲପତି, ରୁକ୍ଖୋ ଅଚେତନୋ। ଯା ପନ ତସ୍ମିଂ ରୁକ୍ଖେ ଅଧିୱତ୍ଥା ଦେୱତା, ତସ୍ସାଯେୱ ତଂ ଅଧିୱଚନଂ ରୁକ୍ଖୋତି, ରୁକ୍ଖୋ ସଲ୍ଲପତୀତି ଚେସା ଲୋକପଣ୍ଣତ୍ତି, ଯାୟ, ମହାରାଜ, ଲୋକସମଞ୍ଞାୟ ଜନୋ ୱୋହରତି, ତଥାଗତୋପି ତାଯେୱ ଲୋକସମଞ୍ଞାୟ ସତ୍ତାନଂ ଧମ୍ମଂ ଦେସେତୀ’’ତି। ‘‘ସାଧୁ, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ଏୱମେତଂ ତଥା ସମ୍ପଟିଚ୍ଛାମୀ’’ତି।

ରୁକ୍ଖଅଚେତନାଭାୱପଞ୍ହୋ ପଞ୍ଚମୋ।

୬। ପିଣ୍ଡପାତମହପ୍ଫଲପଞ୍ହୋ

୬। ‘‘ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ଭାସିତମ୍ପେତଂ ଧମ୍ମସଙ୍ଗୀତିକାରକେହି ଥେରେହି –

‘‘‘ଚୁନ୍ଦସ୍ସ ଭତ୍ତଂ ଭୁଞ୍ଜିତ୍ୱା, କମ୍ମାରସ୍ସାତି ମେ ସୁତଂ;

ଆବାଧଂ ସମ୍ଫୁସୀ ଧୀରୋ, ପବାଳ୍ହଂ ମାରଣନ୍ତିକ’ନ୍ତି [ଦୀ। ନି। ୨।୧୯୦]।

‘‘ପୁନ ଚ ଭଗୱତା ଭଣିତଂ ‘ଦ୍ୱେମେ, ଆନନ୍ଦ, ପିଣ୍ଡପାତା ସମସମଫଲା ସମୱିପାକା ଅତିୱିୟ ଅଞ୍ଞେହି ପିଣ୍ଡପାତେହି ମହପ୍ଫଲତରା ଚ ମହାନିସଂସତରା ଚ। କତମେ ଦ୍ୱେ? ଯଞ୍ଚ ପିଣ୍ଡପାତଂ ପରିଭୁଞ୍ଜିତ୍ୱା ତଥାଗତୋ ଅନୁତ୍ତରଂ ସମ୍ମାସମ୍ବୋଧିଂ ଅଭିସମ୍ବୁଜ୍ଝି, ଯଞ୍ଚ ପିଣ୍ଡପାତଂ ପରିଭୁଞ୍ଜିତ୍ୱା ତଥାଗତୋ ଅନୁପାଦିସେସାୟ ନିବ୍ବାନଧାତୁୟା ପରିନିବ୍ବାୟତି। ଇମେ ଦ୍ୱେ ପିଣ୍ଡପାତା ସମସମଫଲା ସମୱିପାକା, ଅତିୱିୟ ଅଞ୍ଞେହି ପିଣ୍ଡପାତେହି ମହପ୍ଫଲତରା ଚ ମହାନିସଂସତରା ଚା’ତି। ଯଦି, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ଭଗୱତୋ ଚୁନ୍ଦସ୍ସ ଭତ୍ତଂ ଭୁତ୍ତାୱିସ୍ସ [ଭୁଞ୍ଜିତ୍ୱା (ସୀ।)] ଖରୋ ଆବାଧୋ ଉପ୍ପନ୍ନୋ, ପବାଳ୍ହା ଚ ୱେଦନା ପୱତ୍ତା ମାରଣନ୍ତିକା, ତେନ ହି ‘ଦ୍ୱେମେ, ଆନନ୍ଦ, ପିଣ୍ଡପାତା ସମସମଫଲା ସମୱିପାକା ଅତିୱିୟ ଅଞ୍ଞେହି ପିଣ୍ଡପାତେହି ମହପ୍ଫଲତରା ଚ ମହାନିସଂସତରା ଚା’ତି ଯଂ ୱଚନଂ, ତଂ ମିଚ୍ଛା। ଯଦି ଦ୍ୱେମେ ପିଣ୍ଡପାତା ସମସମଫଲା ସମୱିପାକା ଅତିୱିୟ ଅଞ୍ଞେହି ପିଣ୍ଡପାତେହି ମହପ୍ଫଲତରା ଚ ମହାନିସଂସତରା ଚ, ତେନ ହି ଭଗୱତୋ ଚୁନ୍ଦସ୍ସ ଭତ୍ତଂ ଭୁତ୍ତାୱିସ୍ସ [ଭୁଞ୍ଜିତ୍ୱା (ସୀ।)] ଖରୋ ଆବାଧୋ ଉପ୍ପନ୍ନୋ, ପବାଳ୍ହା ଚ ୱେଦନା ପୱତ୍ତା ମାରଣନ୍ତିକାତି ତମ୍ପି ୱଚନଂ ମିଚ୍ଛା। କିଂନୁ ଖୋ, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ସୋ ପିଣ୍ଡପାତୋ ୱିସଗତତାୟ ମହପ୍ଫଲୋ, ରୋଗୁପ୍ପାଦକତାୟ ମହପ୍ଫଲୋ , ଆୟୁୱିନାସକତାୟ ମହପ୍ଫଲୋ, ଭଗୱତୋ ଜୀୱିତହରଣତାୟ ମହପ୍ଫଲୋ? ତତ୍ଥ ମେ କାରଣଂ ବ୍ରୂହି ପରୱାଦାନଂ ନିଗ୍ଗହାୟ, ଏତ୍ଥାୟଂ ଜନୋ ସମ୍ମୂଳ୍ହୋ ଲୋଭୱସେନ ଅତିବହୁଂ ଖାୟିତେନ ଲୋହିତପକ୍ଖନ୍ଦିକା ଉପ୍ପନ୍ନାତି। ଅୟମ୍ପି ଉଭତୋ କୋଟିକୋ ପଞ୍ହୋ ତୱାନୁପ୍ପତ୍ତୋ, ସୋ ତୟା ନିବ୍ବାହିତବ୍ବୋ’’ତି।

‘‘ଭାସିତମ୍ପେତଂ, ମହାରାଜ, ଧମ୍ମସଙ୍ଗୀତିକାରକେହି ଥେରେହି –

‘‘‘ଚୁନ୍ଦସ୍ସ ଭତ୍ତଂ ଭୁଞ୍ଜିତ୍ୱା, କମ୍ମାରସ୍ସାତି ମେ ସୁତଂ;

ଆବାଧଂ ସମ୍ଫୁସୀ ଧୀରୋ, ପବାଳ୍ହଂ ମାରଣନ୍ତିକ’ନ୍ତି।

‘‘ଭଗଵତା ଚ ଭଣିତଂ ‘ଦ୍ୱେମେ, ଆନନ୍ଦ, ପିଣ୍ଡପାତା ସମସମଫଲା ସମଵିପାକା ଅତିଵିଯ ଅଞ୍ଞେହି ପିଣ୍ଡପାତେହି ମହପ୍ଫଲତରା ଚ ମହାନିସଂସତରା ଚ। କତମେ ଦ୍ୱେ? ଯଞ୍ଚ ପିଣ୍ଡପାତଂ ପରିଭୁଞ୍ଜିତ୍ୱା ତଥାଗତୋ ଅନୁତ୍ତରଂ ସମ୍ମାସମ୍ବୋଧିଂ ଅଭିସମ୍ବୁଜ୍ଝି, ଯଞ୍ଚ ପିଣ୍ଡପାତଂ ପରିଭୁଞ୍ଜିତ୍ୱା ତଥାଗତୋ ଅନୁପାଦିସେସାଯ ନିବ୍ବାନଧାତୁଯା ପରିନିବ୍ବାଯତି [ପରିନିବ୍ବାଯି (ସୀ।)], ଇମେ ଦ୍ୱେ ପିଣ୍ଡପାତା ସମସମଫଲା ସମଵିପାକା, ଅତିଵିଯ ଅଞ୍ଞେହି ପିଣ୍ଡପାତେହି ମହପ୍ଫଲତରା ଚ ମହାନିସଂସତରା ଚା’ତି।

‘‘ସୋ ପନ ପିଣ୍ଡପାତୋ ବହୁଗୁଣୋ ଅନେକାନିସଂସୋ। ଦେଵତା, ମହାରାଜ, ହଟ୍ଠା ପସନ୍ନମାନସା ‘ଅଯଂ ଭଗଵତୋ ପଚ୍ଛିମୋ ପିଣ୍ଡପାତୋ’ତି ଦିବ୍ବଂ ଓଜଂ ସୂକରମଦ୍ଦଵେ ଆକିରିଂସୁ। ତଞ୍ଚ ପନ ସମ୍ମାପାକଂ ଲହୁପାକଂ [ବହୁପାକଂ (ସୀ।)] ମନୁଞ୍ଞଂ ବହୁରସଂ ଜଟ୍ଠରଗ୍ଗିତେଜସ୍ସ ହିତଂ। ନ, ମହାରାଜ, ତତୋନିଦାନଂ ଭଗଵତୋ କୋଚି ଅନୁପ୍ପନ୍ନୋ ରୋଗୋ ଉପ୍ପନ୍ନୋ, ଅପି ଚ, ମହାରାଜ, ଭଗଵତୋ ପକତିଦୁବ୍ବଲେ ସରୀରେ ଖୀଣେ ଆଯୁସଙ୍ଖାରେ ଉପ୍ପନ୍ନୋ ରୋଗୋ ଭିଯ୍ୟୋ ଅଭିଵଡ୍ଢି।

‘‘ଯଥା, ମହାରାଜ, ପକତିଯା ଜଲମାନୋ ଅଗ୍ଗି ଅଞ୍ଞସ୍ମିଂ ଉପାଦାନେ ଦିନ୍ନେ ଭିଯ୍ୟୋ ପଜ୍ଜଲତି, ଏଵମେଵ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଭଗଵତୋ ପକତିଦୁବ୍ବଲେ ସରୀରେ ଖୀଣେ ଆଯୁସଙ୍ଖାରେ ଉପ୍ପନ୍ନୋ ରୋଗୋ ଭିଯ୍ୟୋ ଅଭିଵଡ୍ଢି।

‘‘ଯଥା ଵା ପନ, ମହାରାଜ, ସୋତୋ ପକତିଯା ସନ୍ଦମାନୋ ଅଭିଵୁଟ୍ଠେ ମହାମେଘେ ଭିଯ୍ୟୋ ମହୋଘୋ ଉଦକଵାହକୋ ହୋତି, ଏଵମେଵ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଭଗଵତୋ ପକତିଦୁବ୍ବଲେ ସରୀରେ ଖୀଣେ ଆଯୁସଙ୍ଖାରେ ଉପ୍ପନ୍ନୋ ରୋଗୋ ଭିଯ୍ୟୋ ଅଭିଵଡ୍ଢି।

‘‘ଯଥା ଵା ପନ, ମହାରାଜ, ପକତିଯା ଅଭିସନ୍ନଧାତୁ କୁଚ୍ଛି ଅଞ୍ଞସ୍ମିଂ ଅଜ୍ଝୋହରିତେ ଭିଯ୍ୟୋ ଆଯମେଯ୍ୟ [ଆମଯେଯ୍ୟ (ସୀ।)], ଏଵମେଵ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଭଗଵତୋ ପକତିଦୁବ୍ବଲେ ସରୀରେ ଖୀଣେ ଆଯୁସଙ୍ଖାରେ ଉପ୍ପନ୍ନୋ ରୋଗୋ ଭିଯ୍ୟୋ ଅଭିଵଡ୍ଢି, ନତ୍ଥି, ମହାରାଜ, ତସ୍ମିଂ ପିଣ୍ଡପାତେ ଦୋସୋ, ନ ଚ ତସ୍ସ ସକ୍କା ଦୋସଂ ଆରୋପେତୁ’’ନ୍ତି।

‘‘ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, କେନ କାରଣେନ ତେ ଦ୍ୱେ ପିଣ୍ଡପାତା ସମସମଫଲା ସମଵିପାକା ଅତିଵିଯ ଅଞ୍ଞେହି ପିଣ୍ଡପାତେହି ମହପ୍ଫଲତରା ଚ ମହାନିସଂସତରା ଚା’’ତି? ‘‘ଧମ୍ମାନୁମଜ୍ଜନସମାପତ୍ତିଵସେନ, ମହାରାଜ, ତେ ଦ୍ୱେ ପିଣ୍ଡପାତା ସମସମଫଲା ସମଵିପାକା ଅତିଵିଯ ଅଞ୍ଞେହି ପିଣ୍ଡପାତେହି ମହପ୍ଫଲତରା ଚ ମହାନିସଂସତରା ଚା’’ତି।

‘‘ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, କତମେସଂ ଧମ୍ମାନଂ ଅନୁମଜ୍ଜନସମାପତ୍ତିଵସେନ ତେ ଦ୍ୱେ ପିଣ୍ଡପାତା ସମସମଫଲା ସମଵିପାକା ଅତିଵିଯ ଅଞ୍ଞେହି ପିଣ୍ଡପାତେହି ମହପ୍ଫଲତରା ଚ ମହାନିସଂସତରା ଚା’’ତି? ‘‘ନଵନ୍ନଂ, ମହାରାଜ, ଅନୁପୁବ୍ବଵିହାରସମାପତ୍ତୀନଂ ଅନୁଲୋମପଟିଲୋମସମାପଜ୍ଜନଵସେନ ତେ ଦ୍ୱେ ପିଣ୍ଡପାତା ସମସମଫଲା ସମଵିପାକା ଅତିଵିଯ ଅଞ୍ଞେହି ପିଣ୍ଡପାତେହି ମହପ୍ଫଲତରା ଚ ମହାନିସଂସତରା ଚା’’ତି।

‘‘ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ଦ୍ୱୀସୁ ଯେଵ ଦିଵସେସୁ ଅଧିମତ୍ତଂ ତଥାଗତୋ ନଵାନୁପୁବ୍ବଵିହାରସମାପତ୍ତିଯୋ ଅନୁଲୋମପଟିଲୋମଂ ସମାପଜ୍ଜୀ’’ତି? ‘‘ଆମ, ମହାରାଜା’’ତି। ‘‘ଅଚ୍ଛରିଯଂ, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ଅବ୍ଭୁତଂ ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ। ଯଂ ଇମସ୍ମିଂ ବୁଦ୍ଧକ୍ଖେତ୍ତେ ଅସଦିସଂ ପରମଦାନଂ, ତମ୍ପି ଇମେହି ଦ୍ୱୀହି ପିଣ୍ଡପାତେହି ଅଗଣିତଂ। ଅଚ୍ଛରିଯଂ, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ଅବ୍ଭୁତଂ, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ। ଯାଵ ମହନ୍ତା ନଵାନୁପୁବ୍ବଵିହାରସମାପତ୍ତିଯୋ, ଯତ୍ର ହି ନାମ ନଵାନୁପୁବ୍ବଵିହାରସମାପତ୍ତିଵସେନ ଦାନଂ ମହପ୍ଫଲତରଂ ହୋତି ମହାନିସଂସତରଞ୍ଚ। ସାଧୁ, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ଏଵମେତଂ ତଥା ସମ୍ପଟିଚ୍ଛାମୀ’’ତି।

ପିଣ୍ଡପାତମହପ୍ଫଲପଞ୍ହୋ ଛଟ୍ଠୋ।

୭। ବୁଦ୍ଧପୂଜନପଞ୍ହୋ

୭। ''ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ଭାସିତମ୍ପେତଂ ତଥାଗତେନ 'ଅବ୍ୟାୱଟା ତୁମ୍ହେ, ଆନନ୍ଦ, ହୋଥ ତଥାଗତସ୍ସ ସରୀରପୂଜାଯା'ତି। ପୁନ ଚ ଭଣିତଂ –

'''ପୂଜେଥ ନଂ ପୂଜନିଯସ୍ସ ଧାତୁଂ;

ଏୱଂ କିର ସଗ୍ଗମିତୋ ଗମିସ୍ସଥା'ତି।

''ଯଦି, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ତଥାଗତେନ ଭଣିତଂ 'ଅବ୍ୟାୱଟା ତୁମ୍ହେ, ଆନନ୍ଦ, ହୋଥ ତଥାଗତସ୍ସ ସରୀରପୂଜାଯା'ତି, ତେନ ହି 'ପୂଜେଥ ନଂ ପୂଜନିଯସ୍ସ ଧାତୁଂ, ଏୱଂ କରା ସଗ୍ଗମିତୋ ଗମିସ୍ସଥା'ତି ଯଂ ୱଚନଂ, ତଂ ମିଚ୍ଛା। ଯଦି ତଥାଗତେନ ଭଣିତଂ 'ପୂଜେଥ ନଂ ପୂଜନିଯସ୍ସ ଧାତୁଂ, ଏୱଂ କରା ସଗ୍ଗମିତୋ ଗମିସ୍ସଥା'ତି, ତେନ ହି 'ଅବ୍ୟାୱଟା ତୁମ୍ହେ ଆନନ୍ଦ, ହୋଥ ତଥାଗତସ୍ସ ସରୀରପୂଜାଯା'ତି ତମ୍ପି ୱଚନଂ ମିଚ୍ଛା। ଅଯମ୍ପି ଉଭତୋ କୋଟିକୋ ପଞ୍ହୋ ତୱାନୁପ୍ପତ୍ତୋ, ସୋ ତଯା ନିବ୍ବାହିତବ୍ବୋ''ତି।

''ଭାସିତମ୍ପେତଂ, ମହାରାଜ, ଭଗୱତା 'ଅବ୍ୟାୱଟା ତୁମ୍ହେ, ଆନନ୍ଦ, ହୋଥ ତଥାଗତସ୍ସ ସରୀରପୂଜାଯା'ତି, ପୁନ ଚ ଭଣିତଂ 'ପୂଜେଥ ନଂ ପୂଜନିଯସ୍ସ ଧାତୁଂ, ଏୱଂ କରା ସଗ୍ଗମିତୋ ଗମିସ୍ସଥା'ତି, ତଞ୍ଚ ପନ ନ ସବ୍ବେସଂ ଜିନପୁତ୍ତାନଂ ଯେୱ ଆରବ୍ଭ ଭଣିତଂ 'ଅବ୍ୟାୱଟା ତୁମ୍ହେ, ଆନନ୍ଦ, ହୋଥ ତଥାଗତସ୍ସ ସରୀରପୂଜାଯା'ତି। ଅକମ୍ମଂ ହେତଂ, ମହାରାଜ, ଜିନପୁତ୍ତାନଂ ଯଦିଦଂ ପୂଜା, ସମ୍ମସନଂ ସଙ୍ଖାରାନଂ, ଯୋନିସୋ ମନସିକାରୋ, ସତିପଟ୍ଠାନାନୁପସ୍ସନା, ଆରମ୍ମଣସାରଗ୍ଗାହୋ, କିଲେସଯୁଦ୍ଧଂ, ସଦତ୍ଥମନୁଯୁଞ୍ଜନା, ଏତଂ ଜିନପୁତ୍ତାନଂ କରଣୀଯଂ, ଅୱସେସାନଂ ଦେୱମନୁସ୍ସାନଂ ପୂଜା କରଣୀଯା।

''ଯଥା, ମହାରାଜ, ମହିଯା ରାଜପୁତ୍ତାନଂ ହତ୍ଥିଅସ୍ସରଥଧନୁଥରୁଲେଖମୁଦ୍ଦାସିକ୍ଖାଖଗ୍ଗମନ୍ତସୁତି- ସମ୍ମୁତିଯୁଦ୍ଧଯୁଜ୍ଝାପନକିରିଯା କରଣୀଯା, ଅୱସେସାନଂ ପୁଥୁୱେସ୍ସସୁଦ୍ଦାନଂ କସି ୱଣିଜ୍ଜା ଗୋରକ୍ଖା କରଣୀଯା, ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଅକମ୍ମଂ ହେତଂ ଜିନପୁତ୍ତାନଂ ଯଦିଦଂ ପୂଜା, ସମ୍ମସନଂ ସଙ୍ଖାରାନଂ, ଯୋନିସୋ ମନସିକାରୋ, ସତିପଟ୍ଠାନାନୁପସ୍ସନା, ଆରମ୍ମଣସାରଗ୍ଗାହୋ, କିଲେସଯୁଦ୍ଧଂ, ସଦତ୍ଥମନୁଯୁଞ୍ଜନା, ଏତଂ ଜିନପୁତ୍ତାନଂ କରଣୀଯଂ, ଅୱସେସାନଂ ଦେୱମନୁସ୍ସାନଂ ପୂଜା କରଣୀଯା।

''ଯଥା ୱା ପନ, ମହାରାଜ, ବ୍ରାହ୍ମଣମାଣୱକାନଂ ଇରୁୱେଦଂ ଯଜୁୱେଦଂ ସାମୱେଦଂ ଅଥବ୍ବଣୱେଦଂ ଲକ୍ଖଣଂ ଇତିହାସଂ ପୁରାଣଂ ନିଘଣ୍ଡୁ କେଟୁଭଂ ଅକ୍ଖରପ୍ପଭେଦଂ ପଦଂ ୱେୟ୍ୟାକରଣଂ ଭାସମଗ୍ଗଂ ଉପ୍ପାତଂ ସୁପିନଂ ନିମିତ୍ତଂ ଛଳଙ୍ଗଂ ଚନ୍ଦଗ୍ଗାହଂ ସୂରିଯଗ୍ଗାହଂ ସୁକ୍କରାହୁଚରିତଂ ଉଳୁଗ୍ଗହଯୁଦ୍ଧଂ [ଓଳୁଗ୍ଗହଯୁଦ୍ଧଂ (କ।)] ଦେୱଦୁନ୍ଦୁଭିସ୍ସରଂ ଓକ୍କନ୍ତି ଉକ୍କାପାତଂ ଭୂମିକମ୍ମଂ [ଭୂମିକମ୍ପଂ (ସୀ। ପୀ।)] ଦିସାଦାହଂ ଭୁମ୍ମନ୍ତଲିକ୍ଖଂ ଜୋତିସଂ ଲୋକାଯତିକଂ ସାଚକ୍କଂ ମିଗଚକ୍କଂ ଅନ୍ତରଚକ୍କଂ ମିସ୍ସକୁପ୍ପାଦଂ ସକୁଣରୁତରୱିତଂ [ସକୁଣରୁତଂ (ସୀ।)] ସିକ୍ଖା କରଣୀଯା, ଅୱସେସାନଂ ପୁଥୁୱେସ୍ସସୁଦ୍ଦାନଂ କସି ୱଣିଜ୍ଜା ଗୋରକ୍ଖା କରଣୀଯା, ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଅକମ୍ମଂ ହେତଂ ଜିନପୁତ୍ତାନଂ ଯଦିଦଂ ପୂଜା, ସମ୍ମସନଂ ସଙ୍ଖାରାନଂ, ଯୋନିସୋ ମନସିକାରୋ, ସତିପଟ୍ଠାନାନୁପସ୍ସନା, ଆରମ୍ମଣସାରଗ୍ଗାହୋ, କିଲେସଯୁଦ୍ଧଂ, ସଦତ୍ଥମନୁଯୁଞ୍ଜନା, ଏତଂ ଜିନପୁତ୍ତାନଂ କରଣୀଯଂ, ଅୱସେସାନଂ ଦେୱମନୁସ୍ସାନଂ ପୂଜା କରଣୀଯା, ତସ୍ମା, ମହାରାଜ, ତଥାଗତୋ 'ମା ଇମେ ଅକମ୍ମେ ଯୁଞ୍ଜନ୍ତୁ, କମ୍ମେ ଇମେ ଯୁଞ୍ଜନ୍ତୂ'ତି ଆହ 'ଅବ୍ୟାୱଟା ତୁମ୍ହେ, ଆନନ୍ଦ, ହୋଥ ତଥାଗତସ୍ସ ସରୀରପୂଜାଯା'ତି। ଯଦେତଂ, ମହାରାଜ, ତଥାଗତୋ ନ ଭଣେଯ୍ୟ, ପତ୍ତଚୀୱରମ୍ପି ଅତ୍ତନୋ ପରିଯାଦାପେତ୍ୱା ଭିକ୍ଖୂ ବୁଦ୍ଧପୂଜଂ ଯେୱ କରେଯ୍ୟୁ''ନ୍ତି। ''ସାଧୁ, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ଏୱମେତଂ ତଥା ସମ୍ପଟିଚ୍ଛାମୀ''ତି।

ବୁଦ୍ଧପୂଜନପଞ୍ହୋ ସତ୍ତମୋ।

୮। ପାଦସକଲିକାହତପଞ୍ହୋ

୮। ''ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ତୁମ୍ହେ ଭଣଥ 'ଭଗୱତୋ ଗଚ୍ଛନ୍ତସ୍ସ ଅଯଂ ଅଚେତନା ମହାପଥୱୀ ନିନ୍ନଂ ଉନ୍ନମତି, ଉନ୍ନତଂ ଓନମତୀ'ତି, ପୁନ ଚ ଭଣଥ 'ଭଗୱତୋ ପାଦୋ ସକଲିକାଯ ଖତୋ'ତି। ଯା ସା ସକଲିକା ଭଗୱତୋ ପାଦେ ପତିତା, କିସ୍ସ ପନ ସା ସକଲିକା ଭଗୱତୋ ପାଦା ନ ନିୱତ୍ତା। ଯଦି, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ଭଗୱତୋ ଗଚ୍ଛନ୍ତସ୍ସ ଅଯଂ ଅଚେତନା ମହାପଥୱୀ ନିନ୍ନଂ ଉନ୍ନମତି, ଉନ୍ନତଂ ଓନମତି, ତେନ ହି 'ଭଗୱତୋ ପାଦୋ ସକଲିକାଯ ଖତୋ'ତି ଯଂ ୱଚନଂ, ତଂ ମିଚ୍ଛା। ଯଦି ଭଗୱତୋ ପାଦୋ ସକଲିକାଯ ଖତୋ, ତେନ ହି 'ଭଗୱତୋ ଗଚ୍ଛନ୍ତସ୍ସ ଅଯଂ ଅଚେତନା ମହାପଥୱୀ ନିନ୍ନଂ ଉନ୍ନମତି ଉନ୍ନତଂ ଓନମତୀ'ତି ତମ୍ପି ୱଚନଂ ମିଚ୍ଛା। ଅଯମ୍ପି ଉଭତୋ କୋଟିକୋ ପଞ୍ହୋ ତୱାନୁପ୍ପତ୍ତୋ, ସୋ ତଯା

ନିଜ୍ଝାହିତବ୍ବୋ’’ତି।

‘‘ସଚ୍ଚଂ , ମହାରାଜ, ଅକ୍ଖେତଂ ଭଗଵତୋ ଗଚ୍ଛନ୍ତସ୍ସ ଅଯଂ ଅଚେତନା ମହାପଥଵୀ ନିନ୍ନଂ ଉନ୍ନମତି ଉନ୍ନତଂ ଓନମତି, ଭଗଵତୋ ଚ ପାଦୋ ସକଲିକାଯ ଖତୋ, ନ ଚ ପନ ସା ସକଲିକା ଅତ୍ତନୋ ଧମ୍ମତାଯ ପତିତା, ଦେଵଦତ୍ତସ୍ସ ଉପକ୍କମେନ ପତିତା। ଦେଵଦତ୍ତୋ, ମହାରାଜ, ବହୂନି ଜାତିସତସହସ୍ସାନି ଭଗଵତି ଆଘାତଂ ବନ୍ଧି, ସୋ ତେନ ଆଘାତେନ ‘ମହନ୍ତଂ କୂଟାଗାରପ୍ପମାଣଂ ପାସାଣଂ ଭଗଵତୋ ଉପରି ପାତେସ୍ସାମୀ’ତି ମୁଞ୍ଚି। ଅଥ ଦ୍ୱେ ସେଲା ପଥଵିତୋ ଉଟ୍ଠହିତ୍ୱା ତଂ ପାସାଣଂ ସମ୍ପଟିଚ୍ଛିଂସୁ, ଅଥ ନେସଂ ସମ୍ପହାରେନ ପାସାଣତୋ ପପଟିକା ଭିଜ୍ଜିତ୍ୱା ଯେନ ଵା ତେନ ଵା ପତନ୍ତୀ ଭଗଵତୋ ପାଦେ ପତିତା’’ତି।

‘‘ଯଥା ଚ, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ଦ୍ୱେ ସେଲା ପାସାଣଂ ସମ୍ପଟିଚ୍ଛିଂସୁ, ତଥେଵ ପପଟିକାପି ସମ୍ପଟିଚ୍ଛିତବ୍ବା’’ତି? ‘‘ସମ୍ପଟିଚ୍ଛିତମ୍ପି, ମହାରାଜ, ଇଧେକଚ୍ଚଂ ପଗ୍ଘରତି ପସଵତି ନ ଠାନମୁପଗଚ୍ଛତି, ଯଥା, ମହାରାଜ, ଉଦକଂ ପାଣିନା ଗହିତଂ ଅଙ୍ଗୁଲନ୍ତରିକାହି ପଗ୍ଘରତି ପସଵତି ନ ଠାନମୁପଗଚ୍ଛତି, ଖୀରଂ ତକ୍କଂ ମଧୁଂ ସପ୍ପି ତେଲଂ ମଚ୍ଛରସଂ ମଂସରସଂ ପାଣିନା ଗହିତଂ ଅଙ୍ଗୁଲନ୍ତରିକାହି ପଗ୍ଘରତି ପସଵତି ନ ଠାନମୁପଗଚ୍ଛତି, ଏଵମେଵ ଖୋ, ମହାରାଜ, ସମ୍ପଟିଚ୍ଛନତ୍ଥଂ ଉପଗତାନଂ ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ସେଲାନଂ ସମ୍ପହାରେନ ପାସାଣତୋ ପପଟିକା ଭିଜ୍ଜିତ୍ୱା ଯେନ ଵା ତେନ ଵା ପତନ୍ତୀ ଭଗଵତୋ ପାଦେ ପତିତା।

‘‘ଯଥା ଵା ପନ, ମହାରାଜ, ସଣ୍ହସୁଖୁମଅଣୁରଜସମଂ ପୁଳିନଂ ମୁଟ୍ଠିନା ଗହିତଂ ଅଙ୍ଗୁଲନ୍ତରିକାହି ପଗ୍ଘରତି ପସଵତି ନ ଠାନମୁପଗଚ୍ଛତି, ଏଵମେଵ ଖୋ, ମହାରାଜ, ସମ୍ପଟିଚ୍ଛନତ୍ଥଂ ଉପଗତାନଂ ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ସେଲାନଂ ସମ୍ପହାରେନ ପାସାଣତୋ ପପଟିକା ଭିଜ୍ଜିତ୍ୱା ଯେନ ଵା ତେନ ଵା ପତନ୍ତୀ ଭଗଵତୋ ପାଦେ ପତିତା।

‘‘ଯଥା ଵା ପନ, ମହାରାଜ, କବଳଂ ମୁଖେନ ଗହିତଂ ଇଧେକଚ୍ଚସ୍ସ ମୁଖତୋ ମୁଚ୍ଚିତ୍ୱା ପଗ୍ଘରତି ପସଵତି ନ ଠାନମୁପଗଚ୍ଛତି, ଏଵମେଵ ଖୋ, ମହାରାଜ, ସମ୍ପଟିଚ୍ଛନତ୍ଥଂ ଉପଗତାନଂ ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ସେଲାନଂ ସମ୍ପହାରେନ ପାସାଣତୋ ପପଟିକା ଭିଜ୍ଜିତ୍ୱା ଯେନ ଵା ତେନ ଵା ପତନ୍ତୀ ଭଗଵତୋ ପାଦେ ପତିତା’’ତି।

‘‘ହୋତୁ, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ସେଲେହି ପାସାଣୋ ସମ୍ପଟିଚ୍ଛିତୋ, ଅଥ ପପଟିକାଯପି ଅପଚିତି କାତବ୍ବା ଯଥେଵ ମହାପଥଵିଯା’’ତି? ‘‘ଦ୍ୱାଦସିମେ, ମହାରାଜ, ଅପଚିତିଂ ନ କରୋନ୍ତି। କତମେ ଦ୍ୱାଦସ? ରତ୍ତୋ ରାଗଵସେନ ଅପଚିତିଂ ନ କରୋତି, ଦୁଟ୍ଠୋ ଦୋସଵସେନ, ମୂଳ୍ହୋ ମୋହଵସେନ, ଉନ୍ନଳୋ ମାନଵସେନ, ନିଗ୍ଗୁଣୋ ଅଵିସେସତାଯ, ଅତିଥଦ୍ଧୋ ଅନିସେଧନତାଯ, ହୀନୋ ହୀନସଭାଵତାଯ, ଵଚନକରୋ ଅନିସ୍ସରତାଯ, ପାପୋ କଦରିଯତାଯ, ଦୁକ୍ଖାପିତୋ ପଟିଦୁକ୍ଖାପନତାଯ, ଲୁଦ୍ଧୋ ଲୋଭାଭିଭୂତତାଯ, ଆଯୂହିତୋ ଅତ୍ଥସାଧନତାଯ [ଅତ୍ଥସାଧନେନ (ସ୍ୟା। ପୀ। କ।)] ଅପଚିତିଂ ନ କରୋତି। ଇମେ ଖୋ ମହାରାଜ ଦ୍ୱାଦସ ଅପଚିତିଂ ନ କରୋନ୍ତି। ସା ଚ ପନ ପପଟିକା ପାସାଣସମ୍ପହାରେନ ଭିଜ୍ଜିତ୍ୱା ଅନିମିତ୍ତକତଦିସା ଯେନ ଵା ତେନ ଵା ପତମାନା ଭଗଵତୋ ପାଦେ ପତିତା।

‘‘ଯଥା ଵା ପନ, ମହାରାଜ, ସଣ୍ହସୁଖୁମଅଣୁରଜୋ ଅନିଲବଲସମାହତୋ ଅନିମିତ୍ତକତଦିସୋ ଯେନ ଵା ତେନ ଵା ଅଭିକିରତି, ଏଵମେଵ ଖୋ, ମହାରାଜ, ସା ପପଟିକା ପାସାଣସମ୍ପହାରେନ ଭିଜ୍ଜିତ୍ୱା ଅନିମିତ୍ତକତଦିସା ଯେନ ଵା ତେନ ଵା ପତମାନା ଭଗଵତୋ ପାଦେ ପତିତା। ଯଦି ପନ, ମହାରାଜ, ସା ପପଟିକା ପାସାଣତୋ ଵିସୁଂ ନ ଭଵେଯ୍ୟ, ତମ୍ପି ତେ ସେଲା ପାସାଣପପଟିକଂ ଉପ୍ପତିତ୍ୱା ଗଣ୍ହେଯ୍ୟୁଂ। ଏସା ପନ, ମହାରାଜ, ପପଟିକା ନ ଭୂମଟ୍ଠା ନ ଆକାସଟ୍ଠା, ପାସାଣସମ୍ପହାରଵେଗେନ ଭିଜ୍ଜିତ୍ୱା ଅନିମିତ୍ତକତଦିସା ଯେନ ଵା ତେନ ଵା ପତମାନା ଭଗଵତୋ ପାଦେ ପତିତା।

‘‘ଯଥା ଵା ପନ, ମହାରାଜ, ଵାତମଣ୍ଡଲିକାଯ ଉକ୍ଖିତ୍ତଂ ପୁରାଣପଣ୍ଣଂ ଅନିମିତ୍ତକତଦିସଂ ଯେନ ଵା ତେନ ଵା ପତତି, ଏଵମେଵ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଏସା ପପଟିକା ପାସାଣସମ୍ପହାରଵେଗେନ ଅନିମିତ୍ତକତଦିସା ଯେନ ଵା ତେନ ଵା ପତମାନା ଭଗଵତୋ ପାଦେ ପତିତା। ଅପି ଚ, ମହାରାଜ, ଅକତଞ୍ଞୁସ୍ସ କଦରିଯସ୍ସ ଦେଵଦତ୍ତସ୍ସ ଦୁକ୍ଖାନୁଭଵନାଯ ପପଟିକା ଭଗଵତୋ ପାଦେ ପତିତା’’ତି। ‘‘ସାଧୁ, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ଏଵମେତଂ ତଥା ସମ୍ପଟିଚ୍ଛାମୀ’’ତି।

ପାଦସକଲିକାହତପଞ୍ହୋ ଅଟ୍ଠମୋ।

୯। ଅଗ୍ଗଗ୍ଗସମଣପଞ୍ହୋ

୯। ‘‘ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ଭାସିତମ୍ପେତଂ ଭଗଵତା ‘ଆସଵାନଂ ଖଯା ସମଣୋ ହୋତୀ’ତି। ପୁନ ଚ ଭଣିତଂ –

‘‘‘ଚତୁବ୍ଭି ଧମ୍ମେହି ସମଙ୍ଗିଭୂତଂ, ତଂ ୱେ ନରଂ ସମଣଂ ଆହୁ ଲୋକେ’ତି।

ତତ୍ରିମେ ଚତ୍ତାରୋ ଧମ୍ମା ଖନ୍ତି ଅପ୍ପାହାରତା ରତିୱିପ୍ପହାନଂ ଆକିଞ୍ଚଞ୍ଞଂ। ସବ୍ବାନି ପନେତାନି ଅପରିକ୍ଖୀଣାସୱସ୍ସ ସକିଲେସସ୍ସେୱ ହୋନ୍ତି। ଯଦି, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ଆସୱାନଂ ଖଯା ସମଣୋ ହୋତି, ତେନ ହି ‘ଚତୁବ୍ଭି ଧମ୍ମେହି ସମଙ୍ଗିଭୂତଂ, ତଂ ୱେ ନରଂ ସମଣଂ ଆହୁ ଲୋକେ’ତି ଯଂ ୱଚନଂ, ତଂ ମିଚ୍ଛା। ଯଦି ଚତୁବ୍ଭି ଧମ୍ମେହି ସମଙ୍ଗିଭୂତୋ ସମଣୋ ହୋତି, ତେନ ହି ‘ଆସୱାନଂ ଖଯା ସମଣୋ ହୋତୀ’ତି ତମ୍ପି ୱଚନଂ ମିଚ୍ଛା, ଅଯମ୍ପି ଉଭତୋ କୋଟିକୋ ପଞ୍ହୋ ତୱାନୁପ୍ପତ୍ତୋ, ସୋ ତଯା ନିବ୍ବାହିତବ୍ବୋ’’ତି।

‘‘ଭାସିତମ୍ପେତଂ, ମହାରାଜ, ଭଗୱତା ‘ଆସୱାନଂ ଖଯା ସମଣୋ ହୋତୀ’ତି। ପୁନ ଚ ଭଣିତଂ ‘ଚତୁବ୍ଭି ଧମ୍ମେହି ସମଙ୍ଗିଭୂତଂ, ତଂ ୱେ ନରଂ ସମଣଂ ଆହୁ ଲୋକେ’ତି। ତଦିଦଂ, ମହାରାଜ, ୱଚନଂ ତେସଂ ତେସଂ ପୁଗ୍ଗଲାନଂ ଗୁଣୱସେନ ଭଣିତଂ ‘ଚତୁବ୍ଭି ଧମ୍ମେହି ସମଙ୍ଗିଭୂତଂ, ତଂ ୱେ ନରଂ ସମଣଂ ଆହୁ ଲୋକେ’ତି, ଇଦଂ ପନ ନିରୱସେସୱଚନଂ ‘ଆସୱାନଂ ଖଯା ସମଣୋ ହୋତୀ’ତି।

‘‘ଅପି ଚ, ମହାରାଜ, ଯେ କେଚି କିଲେସୂପସମାଯ ପଟିପନ୍ନା, ତେ ସବ୍ବେ ଉପାଦାଯୁପାଦାଯ ସମଣୋ ଖୀଣାସୱୋ ଅଗ୍ଗମକ୍ଖାଯତି। ଯଥା, ମହାରାଜ, ଯାନି କାନିଚି ଜଲଜଥଲଜପୁପ୍ଫାନି, ୱସ୍ସିକଂ ତେସଂ ଅଗ୍ଗମକ୍ଖାଯତି, ଅୱସେସାନି ଯାନି କାନିଚି ୱିୱିଧାନି ପୁପ୍ଫଜାତାନି, ସବ୍ବାନି ତାନି ପୁପ୍ଫାନି ଯେୱ, ଉପାଦାଯୁପାଦାଯ ପନ ୱସ୍ସିକଂ ଯେୱ ପୁପ୍ଫଂ ଜନସ୍ସ ପତ୍ଥିତଂ ପିହଯିତଂ। ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଯେ କେଚି କିଲେସୂପସମାଯ ପଟିପନ୍ନା, ତେ ସବ୍ବେ ଉପାଦାଯୁପାଦାଯ ସମଣୋ ଖୀଣାସୱୋ ଅଗ୍ଗମକ୍ଖାଯତି।

‘‘ଯଥା ୱା ପନ, ମହାରାଜ, ସବ୍ବଧଞ୍ଞାନଂ ସାଲି ଅଗ୍ଗମକ୍ଖାଯତି, ଯା କାଚି ଅୱସେସା ୱିୱିଧା ଧଞ୍ଞଜାତିଯୋ, ତା ସବ୍ବା ଉପାଦାଯୁପାଦାଯ ଭୋଜନାନି ସରୀରଯାପନାଯ, ସାଲି ଯେୱ ତେସଂ ଅଗ୍ଗମକ୍ଖାଯତି। ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଯେ କେଚି କିଲେସୂପସମାଯ ପଟିପନ୍ନା, ତେ ସବ୍ବେ ଉପାଦାଯୁପାଦାଯ ସମଣୋ ଖୀଣାସୱୋ ଅଗ୍ଗମକ୍ଖାଯତୀ’’ତି। ‘‘ସାଧୁ, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ଏୱମେତଂ ତଥା ସମ୍ପଟିଚ୍ଛାମୀ’’ତି।

ଅଗ୍ଗଗ୍ଗସମଣପଞ୍ହୋ ନୱମୋ।

୧୦। ୱଣ୍ଣଭଣନପଞ୍ହୋ

୧୦। ‘‘ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ଭାସିତମ୍ପେତଂ ଭଗୱତା ‘ମମଂ ୱା, ଭିକ୍ଖୱେ, ପରେ ୱଣ୍ଣଂ ଭାସେଯ୍ୟୁଂ, ଧମ୍ମସ୍ସ ୱା, ସଙ୍ଘସ୍ସ ୱା ୱଣ୍ଣଂ ଭାସେଯ୍ୟୁଂ, ତତ୍ର ତୁମ୍ହେହି ନ ଆନନ୍ଦୋ, ନ ସୋମନସ୍ସଂ, ନ ଚେତସୋ ଉପ୍ପିଲାୱିତତ୍ତଂ କରଣୀଯ’ନ୍ତି ପୁନ ଚ ତଥାଗତୋ ସେଲସ୍ସ ବ୍ରାହ୍ମଣସ୍ସ ଯଥାଭୁଚ୍ଚେ ୱଣ୍ଣେ ଭଞ୍ଞମାନେ ଆନନ୍ଦିତୋ ସୁମନୋ ଉପ୍ପିଲାୱିତୋ ଭିଯ୍ୟୋ ଉତ୍ତରିଂ ସକଗୁଣଂ ପକିତ୍ତେସି –

‘‘‘ରାଜାହମସ୍ମି ସେଲାତି, ଧମ୍ମରାଜା ଅନୁତ୍ତରୋ;

ଧମ୍ମେନ ଚକ୍କଂ ୱତ୍ତେମି, ଚକ୍କଂ ଅପ୍ପଟିୱତ୍ତିଯ’ନ୍ତି [ମ। ନି। ୨।୩୯୯]।

‘‘ଯଦି, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ଭଗୱତା ଭଣିତଂ ‘ମମଂ ୱା, ଭିକ୍ଖୱେ, ପରେ ୱଣ୍ଣଂ ଭାସେଯ୍ୟୁଂ, ଧମ୍ମସ୍ସ ୱା ସଙ୍ଘସ୍ସ ୱା ୱଣ୍ଣଂ ଭାସେଯ୍ୟୁଂ, ତତ୍ର ତୁମ୍ହେହି ନ ଆନନ୍ଦୋ, ନ ସୋମନସ୍ସଂ, ନ ଚେତସୋ ଉପ୍ପିଲାୱିତତ୍ତଂ କରଣୀଯ’ନ୍ତି, ତେନ ହି ସେଲସ୍ସ ବ୍ରାହ୍ମଣସ୍ସ ଯଥାଭୁଚ୍ଚେ ୱଣ୍ଣେ ଭଞ୍ଞମାନେ ଆନନ୍ଦିତୋ ସୁମନୋ ଉପ୍ପିଲାୱିତୋ ଭିଯ୍ୟୋ ଉତ୍ତରିଂ ସକଗୁଣଂ ପକିତ୍ତେସୀତି ଯଂ ୱଚନଂ, ତଂ ମିଚ୍ଛା। ଯଦି ସେଲସ୍ସ ବ୍ରାହ୍ମଣସ୍ସ ଯଥାଭୁଚ୍ଚେ ୱଣ୍ଣେ ଭଞ୍ଞମାନେ ଆନନ୍ଦିତୋ ସୁମନୋ ଉପ୍ପିଲାୱିତୋ ଭିଯ୍ୟୋ ଉତ୍ତରିଂ ସକଗୁଣଂ ପକିତ୍ତେସି, ତେନ ହି ‘ମମଂ ୱା, ଭିକ୍ଖୱେ, ପରେ ୱଣ୍ଣଂ ଭାସେଯ୍ୟୁଂ, ଧମ୍ମସ୍ସ ୱା ସଙ୍ଘସ୍ସ ୱା ୱଣ୍ଣଂ ଭାସେଯ୍ୟୁଂ, ତତ୍ର ତୁମ୍ହେହି ନ ଆନନ୍ଦୋ, ନ ସୋମନସ୍ସଂ, ନ ଚେତସୋ ଉପ୍ପିଲାୱିତତ୍ତଂ କରଣୀଯ’ନ୍ତି ତମ୍ପି ୱଚନଂ ମିଚ୍ଛା। ଅଯମ୍ପି ଉଭତୋ କୋଟିକୋ ପଞ୍ହୋ ତୱାନୁପ୍ପତ୍ତୋ, ସୋ ତଯା ନିବ୍ବାହିତବ୍ବୋ’’ତି।

‘‘ଭାସିତମ୍ପେତଂ , ମହାରାଜ, ଭଗୱତା ‘ମମଂ ୱା, ଭିକ୍ଖୱେ, ପରେ ୱଣ୍ଣଂ ଭାସେଯ୍ୟୁଂ, ଧମ୍ମସ୍ସ ୱା ସଙ୍ଘସ୍ସ ୱା ୱଣ୍ଣଂ ଭାସେଯ୍ୟୁଂ, ତତ୍ର ତୁମ୍ହେହି ନ ଆନନ୍ଦୋ, ନ ସୋମନସ୍ସଂ, ନ ଚେତସୋ ଉପ୍ପିଲାୱିତତ୍ତଂ କରଣୀଯ’ନ୍ତି। ସେଲସ୍ସ ଚ ବ୍ରାହ୍ମଣସ୍ସ ଯଥାଭୁଚ୍ଚେ ୱଣ୍ଣେ ଭଞ୍ଞମାନେ ଭିଯ୍ୟୋ ଉତ୍ତରିଂ ସକଗୁଣଂ ପକିତ୍ତିତଂ –

‘‘‘ରାଜାହମସ୍ମି ସେଲାତି, ଧମ୍ମରାଜା ଅନୁତ୍ତରୋ;

ଧମ୍ମେନ ଚକ୍କଂ ୱତ୍ତେମି, ଚକ୍କଂ ଅପ୍ପଟିୱତ୍ତିଯ’ନ୍ତି।

‘‘ପଠମଂ, ମହାରାଜ, ଭଗୱତା ଧମ୍ମସ୍ସ ସଭାୱସରସଲକ୍ଖଣଂ ସଭାୱଂ ଅୱିତଥଂ ଭୂତଂ ତଚ୍ଛଂ ତଥତ୍ଥଂ ପରିଦୀପଯମାନେନ ଭଣିତଂ ‘ମମଂ ୱା ଭିକ୍ଖୱେ, ପରେ ୱଣ୍ଣଂ ଭାସେଯ୍ୟୁଂ, ଧମ୍ମସ୍ସ ୱା ସଙ୍ଘସ୍ସ ୱା ୱଣ୍ଣଂ ଭାସେଯ୍ୟୁଂ, ତତ୍ର ତୁମ୍ହେହି ନ ଆନନ୍ଦୋ, ନ ସୋମନସ୍ସଂ, ନ ଚେତସୋ ଉପ୍ପିଲାୱିତତ୍ତଂ କରଣୀଯ’ନ୍ତି। ଯଂ ପନ ଭଗୱତା ସେଲସ୍ସ ବ୍ରାହ୍ମଣସ୍ସ ଯଥାଭୁଚ୍ଚେ ୱଣ୍ଣେ ଭଞ୍ଞମାନେ ଭିଯ୍ୟୋ ଉତ୍ତରିଂ ସକଗୁଣଂ ପକିତ୍ତିତଂ ‘ରାଜାହମସ୍ମି ସେଲାତି, ଧମ୍ମରାଜା ଅନୁତ୍ତରୋ’ତି ତଂ ନ ଲାଭହେତୁ, ନ ଯସହେତୁ, ନ ଅତ୍ତହେତୁ, ନ ପକ୍ଖହେତୁ, ନ ଅନ୍ତେୱାସିକମ୍ୟତାଯ, ଅଥ ଖୋ ଅନୁକମ୍ପାଯ କାରୁଞ୍ଞେନ ହିତୱସେନ ଏୱଂ ଇମସ୍ସ ଧମ୍ମାଭିସମଯୋ ଭୱିସ୍ସତି ତିଣ୍ଣଞ୍ଚ ମାଣୱକସତାନନ୍ତି, ଏୱଂ ଭିଯ୍ୟୋ ଉତ୍ତରିଂ ସକଗୁଣଂ ଭଣିତଂ ‘ରାଜାହମସ୍ମି ସେଲାତି, ଧମ୍ମରାଜା ଅନୁତ୍ତରୋ’ତି। ‘‘ସାଧୁ, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ଏୱମେତଂ ତଥା ସମ୍ପଟିଚ୍ଛାମୀ’’ତି।

ୱଣ୍ଣଭଣନପଞ୍ହୋ ଦସମୋ।

୧୧। ଅହିଂସାନିଗ୍ଗହପଞ୍ହୋ

୧୧। ‘‘ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ଭାସିତମ୍ପେତଂ ଭଗୱତା ‘ଅହିଂସଯଂ ପରଂ ଲୋକେ, ପିଯୋ ହୋହିସି ମାମକୋ’ତି। ପୁନ ଚ ଭଣିତଂ ‘ନିଗ୍ଗଣ୍ହେ ନିଗ୍ଗହାରହଂ, ପଗ୍ଗଣ୍ହେ ପଗ୍ଗହାରହ’ନ୍ତି। ନିଗ୍ଗହୋ ନାମ, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ହତ୍ଥଚ୍ଛେଦୋ ପାଦଚ୍ଛେଦୋ ୱଧୋ ବନ୍ଧନଂ କାରଣା ମାରଣଂ ସନ୍ତତିୱିକୋପନଂ, ନ ଏତଂ ୱଚନଂ ଭଗୱତୋ ଯୁତ୍ତଂ, ନ ଚ ଭଗୱା ଅରହତି ଏତଂ ୱଚନଂ ୱତ୍ତୁଂ। ଯଦି, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ଭଗୱତା ଭଣିତଂ ‘ଅହିଂସଯଂ ପରଂ ଲୋକେ, ପିଯୋ ହୋହିସି ମାମକୋ’’ତି, ତେନ ହି ‘‘ନିଗ୍ଗଣ୍ହେ ନିଗ୍ଗହାରହଂ, ପଗ୍ଗଣ୍ହେ ପଗ୍ଗହାରହ’’ନ୍ତି ଯଂ ୱଚନଂ, ତଂ ମିଚ୍ଛା। ଯଦି ତଥାଗତେନ ଭଣିତଂ ‘‘ନିଗ୍ଗଣ୍ହେ ନିଗ୍ଗହାରହଂ, ପଗ୍ଗଣ୍ହେ ପଗ୍ଗହାରହ’’ନ୍ତି, ତେନ ହି ‘‘ଅହିଂସଯଂ ପରଂ ଲୋକେ, ପିଯୋ ହୋହିସି ମାମକୋ’’ତି ତମ୍ପି ୱଚନଂ ମିଚ୍ଛା। ଅଯମ୍ପି ଉଭତୋ କୋଟିକୋ ପଞ୍ହୋ ତୱାନୁପ୍ପତ୍ତୋ, ସୋ ତଯା ନିବ୍ବାହିତବ୍ବୋ’’ତି।

‘‘ଭାସିତମ୍ପେତଂ, ମହାରାଜ, ଭଗୱତା ‘ଅହିଂସଯଂ ପରଂ ଲୋକେ, ପିଯୋ ହୋହିସି ମାମକୋ’ତି, ଭଣିତଞ୍ଚ ‘ନିଗ୍ଗଣ୍ହେ ନିଗ୍ଗହାରହଂ, ପଗ୍ଗଣ୍ହେ ପଗ୍ଗହାରହ’ନ୍ତି । ‘ଅହିଂସଯଂ ପରଂ ଲୋକେ, ପିଯୋ ହୋହିସି ମାମକୋ’ତି ସବ୍ବେସଂ, ମହାରାଜ, ତଥାଗତାନଂ ଅନୁମତଂ ଏତଂ, ଏସା ଅନୁସିଟ୍ଠି, ଏସା ଧମ୍ମଦେସନା, ଧମ୍ମୋ ହି, ମହାରାଜ, ଅହିଂସାଲକ୍ଖଣୋ, ସଭାୱୱଚନଂ ଏତଂ। ଯଂ ପନ, ମହାରାଜ, ତଥାଗତୋ ଆହ ‘ନିଗ୍ଗଣ୍ହେ ନିଗ୍ଗହାରହଂ, ପଗ୍ଗଣ୍ହେ ପଗ୍ଗହାରହ’ନ୍ତି, ଭାସା ଏସା, ଉଦ୍ଧତଂ, ମହାରାଜ, ଚିତ୍ତଂ ନିଗ୍ଗହେତବ୍ବଂ, ଲୀନଂ ଚିତ୍ତଂ ପଗ୍ଗହେତବ୍ବଂ। ଅକୁସଲଂ ଚିତ୍ତଂ ନିଗ୍ଗହେତବ୍ବଂ, କୁସଲଂ ଚିତ୍ତଂ ପଗ୍ଗହେତବ୍ବଂ। ଅଯୋନିସୋ ମନସିକାରୋ ନିଗ୍ଗହେତବ୍ବୋ, ଯୋନିସୋ ମନସିକାରୋ ପଗ୍ଗହେତବ୍ବୋ। ମିଚ୍ଛାପଟିପନ୍ନୋ ନିଗ୍ଗହେତବ୍ବୋ, ସମ୍ମାପଟିପନ୍ନୋ ପଗ୍ଗହେତବ୍ବୋ। ଅନରିଯୋ ନିଗ୍ଗହେତବ୍ବୋ ଅରିଯୋ ପଗ୍ଗହେତବ୍ବୋ। ଚୋରୋ ନିଗ୍ଗହେତବ୍ବୋ, ଅଚୋରୋ ପଗ୍ଗହେତବ୍ବୋ’’ତି।

‘‘ହୋତୁ, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ଇଦାନି ତ୍ୱଂ ପଚ୍ଚାଗତୋସି ମମ ୱିସଯଂ, ଯମହଂ ପୁଚ୍ଛାମି, ସୋ ମେ ଅତ୍ଥୋ ଉପଗତୋ। ଚୋରୋ ପନ, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ନିଗ୍ଗଣ୍ହନ୍ତେନ କଥଂ ନିଗ୍ଗହେତବ୍ବୋ’’ତି? ‘‘ଚୋରୋ, ମହାରାଜ, ନିଗ୍ଗଣ୍ହନ୍ତେନ ଏୱଂ ନିଗ୍ଗହେତବ୍ବୋ, ପରିଭାସନୀଯୋ ପରିଭାସିତବ୍ବୋ, ଦଣ୍ଡନୀଯୋ ଦଣ୍ଡେତବ୍ବୋ, ପବ୍ବାଜନୀଯୋ ପବ୍ବାଜେତବ୍ବୋ, ବନ୍ଧନୀଯୋ ବନ୍ଧିତବ୍ବୋ, ଘାତନୀଯୋ ଘାତେତବ୍ବୋ’’ତି। ‘‘ଯଂ ପନ, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ଚୋରାନଂ ଘାତନଂ, ତଂ ତଥାଗତାନଂ ଅନୁମତ’’ନ୍ତି? ‘‘ନ ହି, ମହାରାଜା’’ତି। ‘‘କିସ୍ସ ପନ ଚୋରୋ ଅନୁସାସନୀଯୋ ଅନୁମତୋ ତଥାଗତାନ’’ନ୍ତି? ‘‘ଯୋ ସୋ, ମହାରାଜ, ଘାତୀଯତି, ନ ସୋ ତଥାଗତାନଂ ଅନୁମତିଯା ଘାତୀଯତି, ସଯଂକତେନ ସୋ ଘାତୀଯତି, ଅପି ଚ ଧମ୍ମାନୁସିଟ୍ଠିଯା ଅନୁସାସୀଯତି, ସକ୍କା ପନ, ମହାରାଜ, ତଯା ପୁରିସଂ ଅକାରକଂ ଅନପରାଧଂ ୱୀଥିଯଂ ଚରନ୍ତଂ ଗହେତ୍ୱା ଘାତଯିତୁ’’ନ୍ତି? ‘‘ନ ସକ୍କା, ଭନ୍ତେ’’ତି। ‘‘କେନ କାରଣେନ, ମହାରାଜା’’ତି? ‘‘ଅକାରକତ୍ତା, ଭନ୍ତେ’’ତି। ‘‘ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ନ ଚୋରୋ ତଥାଗତାନଂ ଅନୁମତିଯା ହଞ୍ଞତି, ସଯଂକତେନ ସୋ ହଞ୍ଞତି, କିଂ ପନେତ୍ଥ ଅନୁସାସକୋ କିଞ୍ଚି ଦୋସଂ ଆପଜ୍ଜତୀ’’ତି? ‘‘ନ ହି ଭନ୍ତେ’’ତି। ‘‘ତେନ ହି, ମହାରାଜ, ତଥାଗତାନଂ ଅନୁସିଟ୍ଠି ସମ୍ମାନୁସିଟ୍ଠି ହୋତୀ’’ତି। ‘‘ସାଧୁ, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ଏୱମେତଂ ତଥା ସମ୍ପଟିଚ୍ଛାମୀ’’ତି।

ଅହିଂସାନିଗ୍ଗହପଞ୍ହୋ ଏକାଦସମୋ।

୧୨। ଭିକ୍ଖୁପଣାମିତପଞ୍ହୋ

୧୨। ''ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ଭାସିତମ୍ପେତଂ ଭଗୱତା 'ଅକ୍କୋଧନୋ ୱିଗତଖିଲୋହମସ୍ମୀ'ତି, ପୁନ ଚ ତଥାଗତୋ ଥେରେ ସାରିପୁତ୍ତମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନେ ସପରିସେ ପଣାମେସି, କିଂ ନୁ ଖୋ, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ତଥାଗତୋ କୁପିତୋ ପରିସଂ ପଣାମେସି, ଉଦାହୁ ତୁଟ୍ଠୋ ପଣାମେସି, ଏତଂ ତାୱ ଜାନାହି ଇମଂ ନାମାତି? ଯଦି, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, କୁପିତୋ ପରିସଂ ପଣାମେସି, ତେନ ହି ତଥାଗତସ୍ସ କୋଧୋ ଅପ୍ପଟିୱତ୍ତିତୋ, ଯଦି ତୁଟ୍ଠୋ ପଣାମେସି, ତେନ ହି ଅୱତ୍ଥୁସ୍ମିଂ ଅଜାନନ୍ତେନ ପଣାମିତା। ଅୟମ୍ପି ଉଭତୋ କୋଟିକୋ ପଞ୍ହୋ ତୱାନୁପ୍ପତ୍ତୋ, ସୋ ତୟା ନିବ୍ବାହିତବ୍ବୋ''ତି।

''ଭାସିତମ୍ପେତଂ, ମହାରାଜ, ଭଗୱତା 'ଅକ୍କୋଧନୋ ୱିଗତଖିଲୋହମସ୍ମୀ'ତି, ପଣାମିତା ଚ ଥେରା ସାରିପୁତ୍ତମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନା ସପରିସା, ତଞ୍ଚ ପନ ନ କୋପେନ, ଇଧ, ମହାରାଜ, କୋଚିଦେୱ ପୁରିସୋ ମହାପଥୱିୟା ମୂଲେ ୱା ଖାଣୁକେ ୱା ପାସାଣେ ୱା କଠଲେ ୱା ୱିସମେ ୱା ଭୂମିଭାଗେ ଖଲିତ୍ୱା ପତତି, ଅପି ନୁ ଖୋ, ମହାରାଜ, ମହାପଥୱୀ କୁପିତା ତଂ ପାତେତୀ''ତି? ''ନ ହି, ଭନ୍ତେ, ନତ୍ଥି ମହାପଥୱିୟା କୋପୋ ୱା ପସାଦୋ ୱା, ଅନୁନୟପ୍ପଟିଘୱିପ୍ପମୁତ୍ତା ମହାପଥୱୀ, ସୟମେୱ ସୋ ଅଲସୋ ଖଲିତ୍ୱା ପତିତୋତି। ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ନତ୍ଥି ତଥାଗତାନଂ କୋପୋ ୱା ପସାଦୋ ୱା, ଅନୁନୟପ୍ପଟିଘୱିପ୍ପମୁତ୍ତା ତଥାଗତା ଅରହନ୍ତୋ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧା, ଅଥ ଖୋ ସୟଂ କତେନେୱ ତେ ଅତ୍ତନୋ ଅପରାଧେନ ପଣାମିତା।

''ଇଧ ପନ, ମହାରାଜ, ମହାସମୁଦ୍ଦୋ ନ ମତେନ କୁଣପେନ ସଂୱସତି, ଯଂ ହୋତି ମହାସମୁଦ୍ଦେ ମତଂ କୁଣପଂ, ତଂ ଖିପ୍ପମେୱ ନିଚ୍ଛୁଭତି ଥଲଂ ଉସ୍ସାରେତି। ଅପି ନୁ ଖୋ, ମହାରାଜ, ମହାସମୁଦ୍ଦୋ କୁପିତୋ ତଂ କୁଣପଂ ନିଚ୍ଛୁଭତୀ''ତି? ''ନ ହି, ଭନ୍ତେ, ନତ୍ଥି ମହାସମୁଦ୍ଦସ୍ସ କୋପୋ ୱା ପସାଦୋ ୱା, ଅନୁନୟପ୍ପଟିଘୱିପ୍ପମୁତ୍ତୋ ମହାସମୁଦ୍ଦୋ''ତି। ''ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ନତ୍ଥି ତଥାଗତାନଂ କୋପୋ ୱା ପସାଦୋ ୱା, ଅନୁନୟପ୍ପଟିଘୱିପ୍ପମୁତ୍ତା ତଥାଗତା ଅରହନ୍ତୋ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧା, ଅଥ ଖୋ ସୟଂ କତେନେୱ ତେ ଅତ୍ତନୋ ଅପରାଧେନ ପଣାମିତା।

''ଯଥା, ମହାରାଜ, ପଥୱିୟା ଖଲିତୋ ପତୀୟତି, ଏୱଂ ଜିନସାସନୱରେ ଖଲିତୋ ପଣାମୀୟତି। ଯଥା, ମହାରାଜ, ସମୁଦ୍ଦେ ମତଂ କୁଣପଂ ନିଚ୍ଛୁଭୀୟତି , ଏୱଂ ଜିନସାସନୱରେ ଖଲିତୋ ପଣାମୀୟତି। ଯଂ ପନ ତେ, ମହାରାଜ, ତଥାଗତୋ ପଣାମେସି, ତେସଂ ଅତ୍ଥକାମୋ ହିତକାମୋ ସୁଖକାମୋ ୱିସୁଦ୍ଧିକାମୋ 'ଏୱଂ ଇମେ ଜାତିଜରାବ୍ୟାଧିମରଣେହି ପରିମୁଚ୍ଚିସ୍ସନ୍ତୀ'ତି ପଣାମେସୀ''ତି। ''ସାଧୁ, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ଏୱମେତଂ ତଥା ସମ୍ପଟିଚ୍ଛାମୀ''ତି।

ଭିକ୍ଖୁପଣାମିତପଞ୍ହୋ ଦ୍ୱାଦସମୋ।

ପଣାମିତୱଗ୍ଗୋ ତତିୟୋ।

ଇମସ୍ମିଂ ୱଗ୍ଗେ ଦ୍ୱାଦସ ପଞ୍ହା।

୪। ସବ୍ବଞ୍ଞୁତଞ୍ଞାଣୱଗ୍ଗୋ

୧। ଇଦ୍ଧିକମ୍ମୱିପାକପଞ୍ହୋ

୧। ''ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ଭାସିତମ୍ପେତଂ ଭଗୱତା 'ଏତଦଗ୍ଗଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ମମ ସାୱକାନଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ଇଦ୍ଧିମନ୍ତାନଂ ଯଦିଦଂ ମହାମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନୋ'ତି। ପୁନ ଚ କିର ସୋ ଲଗୁଳେହି ପରିପୋଥିତୋ ଭିନ୍ନସୀସୋ ସଞ୍ଚୁଣ୍ଣିତଟ୍ଠିମଂସଧମନିଚ୍ଛିନ୍ନପରିଗତ୍ତୋ ପରିନିବ୍ବୁତୋ [ଧମନିମିଞ୍ଜପରିକତ୍ତୋ (ସୀ। ପୀ।), ଧମ୍ମନିମିଞ୍ଜପରିଗତ୍ତୋ (ସ୍ୟା।)]। ଯଦି, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ଥେରୋ ମହାମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନୋ ଇଦ୍ଧିୟା କୋଟିଂ ଗତୋ, ତେନ ହି ଲଗୁଳେହି ପୋଥିତୋ ପରିନିବ୍ବୁତୋତି ଯଂ ୱଚନଂ, ତଂ ମିଚ୍ଛା। ଯଦି ଲଗୁଳେହି ପରିପୋଥିତୋ ପରିନିବ୍ବୁତୋ, ତେନ ହି ଇଦ୍ଧିୟା କୋଟିଂ ଗତୋତି ତମ୍ପି ୱଚନଂ ମିଚ୍ଛା। କିଂ ନ ସମତ୍ଥୋ ଇଦ୍ଧିୟା ଅତ୍ତନୋ ଉପଘାତଂ ଅପନୟିତୁଂ, ସଦେୱକସ୍ସପି ଲୋକସ୍ସ ପଟିସରଣଂ ଭୱିତୁଂ ଅରହୋତି? ଅୟମ୍ପି ଉଭତୋ କୋଟିକୋ ପଞ୍ହୋ ତୱାନୁପ୍ପତ୍ତୋ, ସୋ ତୟା ନିବ୍ବାହିତବ୍ବୋ''ତି।

''ଭାସିତମ୍ପେତଂ, ମହାରାଜ, ଭଗୱତା 'ଏତଦଗ୍ଗଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ମମ ସାୱକାନଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ଇଦ୍ଧିମନ୍ତାନଂ ଯଦିଦଂ ମହାମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନୋ'ତି। ଆୟସ୍ମା ଚ ମହାମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନୋ ଲଗୁଳଅହତୋ ପରିନିବ୍ବୁତୋ, ତଞ୍ଚ ପନ କମ୍ମାଧିଗ୍ଗହିତେନା''ତି।

''ନନୁ, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ଇଦ୍ଧିମତୋ ଇଦ୍ଧିୱିସୟୋପି କମ୍ମୱିପାକୋପି ଦ୍ୱେ ଅଚିନ୍ତିୟା, ଅଚିନ୍ତିୟେନ ଅଚିନ୍ତିୟଂ ଅପନୟିତବ୍ବଂ। ଯଥା ନାମ, ଭନ୍ତେ, କେଚି ଫଲକାମା କପିତ୍ଥେନ କପିତ୍ଥଂ ପୋଥେନ୍ତି, ଅମ୍ବେନ ଅମ୍ବଂ ପୋଥେନ୍ତି, ଏୱମେୱ ଖୋ, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ଅଚିନ୍ତିୟେନ ଅଚିନ୍ତିୟଂ ପୋଥୟିତ୍ୱା

ଅପନେତବ୍ବ’’ନ୍ତି? ‘‘ଅଚିନ୍ତିୟାନମ୍ପି, ମହାରାଜ, ଏକଂ ଅଧିମତ୍ତଂ ବଲଵତରଂ, ଯଥା, ମହାରାଜ, ମହିୟା ରାଜାନୋ ହୋନ୍ତି ସମଜଚ୍ଚା, ସମଜଚ୍ଚାନମ୍ପି ତେସଂ ଏକୋ ସବ୍ବେ ଅଭିଭଵିତ୍ୱା ଆଣଂ ପଵତ୍ତେତି। ଏଵମେଵ ଖୋ, ମହାରାଜ, ତେସଂ ଅଚିନ୍ତିୟାନଂ କମ୍ମଵିପାକଂ ଯେଵ ଅଧିମତ୍ତଂ ବଲଵତରଂ, କମ୍ମଵିପାକଂ ଯେଵ ସବ୍ବେ ଅଭିଭଵିୟ ଆଣଂ ପଵତ୍ତେତି, କମ୍ମାଧିଗ୍ଗହିତସ୍ସ ଅଵସେସା କିରିୟା ଓକାସଂ ନ ଲଭନ୍ତି।

‘‘ଇଧ ପନ, ମହାରାଜ, କୋଚି ପୁରିସୋ କିସ୍ମିଞ୍ଚିଦେଵ ପକରଣେ ଅପରଜ୍ଝତି, ନ ତସ୍ସ ମାତା ଵା ପିତା ଵା ଭଗିନୀ ଵା ଭାତରୋ ଵା ସଖୀ ଵା ସହାୟକା ଵା [ଭଗିନିଭାତରୋ ଵା ସଖିସହାୟକା ଵା (ସୀ। ପୀ। କ।)] ତାୟନ୍ତି, ଅଥ ଖୋ ରାଜା ଯେଵ ତତ୍ଥ ଅଭିଭଵିୟ ଆଣଂ ପଵତ୍ତେତି। କିଂ ତତ୍ଥ କାରଣଂ? ଅପରାଧିକତା। ଏଵମେଵ ଖୋ, ମହାରାଜ, ତେସଂ ଅଚିନ୍ତିୟାନଂ କମ୍ମଵିପାକଂ ଯେଵ ଅଧିମତ୍ତଂ ବଲଵତରଂ, କମ୍ମଵିପାକଂ ଯେଵ ସବ୍ବେ ଅଭିଭଵିୟ ଆଣଂ ପଵତ୍ତେତି, କମ୍ମାଧିଗ୍ଗହିତସ୍ସ ଅଵସେସା କିରିୟା ଓକାସଂ ନ ଲଭନ୍ତି।

‘‘ଯଥା ଵା ପନ, ମହାରାଜ, ମହିୟା ଦଵଡାହେ ସମୁଟ୍ଠିତେ ଘଟସହସ୍ସମ୍ପି ଉଦକଂ ନ ସକ୍କୋତି ନିବ୍ବାପେତୁଂ, ଅଥ ଖୋ ଅଗ୍ଗି ଯେଵ ତତ୍ଥ ଅଭିଭଵିୟ ଆଣଂ ପଵତ୍ତେତି। କିଂ ତତ୍ଥ କାରଣଂ? ବଲଵତା ତେଜସ୍ସ। ଏଵମେଵ ଖୋ, ମହାରାଜ, ତେସଂ ଅଚିନ୍ତିୟାନଂ କମ୍ମଵିପାକଂ ଯେଵ ଅଧିମତ୍ତଂ ବଲଵତରଂ, କମ୍ମଵିପାକଂ ଯେଵ ସବ୍ବେ ଅଭିଭଵିୟ ଆଣଂ ପଵତ୍ତେତି, କମ୍ମାଧିଗ୍ଗହିତସ୍ସ ଅଵସେସା କିରିୟା ଓକାସଂ ନ ଲଭନ୍ତି, ତସ୍ମା, ମହାରାଜ, ଆୟସ୍ମତୋ ମହାମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନସ୍ସ କମ୍ମାଧିଗ୍ଗହିତସ୍ସ ଲଗୁଳେହି ପୋଥିୟମାନସ୍ସ ଇଦ୍ଧିୟା ସମନ୍ନାହାରୋ ନାହୋସୀ’’ତି। ‘‘ସାଧୁ, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ଏଵମେତଂ ତଥା ସମ୍ପଟିଚ୍ଛାମୀ’’ତି।

ଇଦ୍ଧିକମ୍ମଵିପାକପଞ୍ହୋ ପଠମୋ।

୨। ଧମ୍ମଵିନୟପଟିଚ୍ଛନ୍ନାପଟିଚ୍ଛନ୍ନପଞ୍ହୋ

୨। ‘‘ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ଭାସିତମ୍ପେତଂ ଭଗଵତା ‘ତଥାଗତପ୍ପଵେଦିତୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଧମ୍ମଵିନୟୋ ଵିଵଟୋ ଵିରୋଚତି ନୋ ପଟିଚ୍ଛନ୍ନୋ’ତି। ପୁନ ଚ ପାତିମୋକ୍ଖୁଦ୍ଦେସୋ କେଵଲଞ୍ଚ ଵିନୟପିଟକଂ ପିହିତଂ ପଟିଚ୍ଛନ୍ନଂ। ଯଦି, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ଜିନସାସନେ ଯୁତ୍ତଂ ଵା ପତ୍ତଂ ଵା ସମୟଂ ଲଭେଥ, ଵିନୟପଣ୍ଣତ୍ତି ଵିଵଟା ସୋଭେୟ୍ୟ। କେନ କାରଣେନ? କେଵଲଂ ତତ୍ଥ ସିକ୍ଖା ସଂଯମୋ ନିୟମୋ ସୀଲଗୁଣଆଚାରପଣ୍ଣତ୍ତି ଅତ୍ଥରସୋ ଧମ୍ମରସୋ ଵିମୁତ୍ତିରସୋ। ଯଦି, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ଭଗଵତା ଭଣିତଂ ‘ତଥାଗତପ୍ପଵେଦିତୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଧମ୍ମଵିନୟୋ ଵିଵଟୋ ଵିରୋଚତି ନୋ ପଟିଚ୍ଛନ୍ନୋ’ତି, ତେନ ହି ‘ପାତିମୋକ୍ଖୁଦ୍ଦେସୋ କେଵଲଞ୍ଚ ଵିନୟପିଟକଂ ପିହିତଂ ପଟିଚ୍ଛନ୍ନ’ନ୍ତି ଯଂ ଵଚନଂ, ତଂ ମିଚ୍ଛା। ଯଦି ପାତିମୋକ୍ଖୁଦ୍ଦେସୋ କେଵଲଞ୍ଚ ଵିନୟପିଟକଂ ପିହିତଂ ପଟିଚ୍ଛନ୍ନଂ, ତେନ ହି ‘ତଥାଗତପ୍ପଵେଦିତୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଧମ୍ମଵିନୟୋ ଵିଵଟୋ ଵିରୋଚତି ନୋ ପଟିଚ୍ଛନ୍ନୋ’ତି ତମ୍ପି ଵଚନଂ ମିଚ୍ଛା। ଅୟମ୍ପି ଉଭତୋ କୋଟିକୋ ପଞ୍ହୋ ତଵାନୁପ୍ପତ୍ତୋ, ସୋ ତୟା ନିବ୍ବାହିତବ୍ବୋ’’ତି।

‘‘ଭାସିତମ୍ପେତଂ , ମହାରାଜ, ଭଗଵତା ‘ତଥାଗତପ୍ପଵେଦିତୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଧମ୍ମଵିନୟୋ ଵିଵଟୋ ଵିରୋଚତି ନୋ ପଟିଚ୍ଛନ୍ନୋ’ତି। ପୁନ ଚ ପାତିମୋକ୍ଖୁଦ୍ଦେସୋ କେଵଲଞ୍ଚ ଵିନୟପିଟକଂ ପିହିତଂ ପଟିଚ୍ଛନ୍ନଂ, ତଞ୍ଚ ପନ ନ ସବ୍ବେସଂ, ସୀମଂ କତ୍ୱା ପିହିତଂ।

‘‘ତିଵିଧେନ, ମହାରାଜ, ଭଗଵତା ପାତିମୋକ୍ଖୁଦ୍ଦେସୋ ସୀମଂ କତ୍ୱା ପିହିତୋ, ପୁବ୍ବକାନଂ ତଥାଗତାନଂ ଵଂସଵସେନ ପାତିମୋକ୍ଖୁଦ୍ଦେସୋ ସୀମଂ କତ୍ୱା ପିହିତୋ, ଧମ୍ମସ୍ସ ଗରୁକତ୍ତା ପିହିତୋ, ଭିକ୍ଖୁଭୂମିୟା ଗରୁକତ୍ତା ପିହିତୋ।

‘‘କଥଂ ପୁବ୍ବକାନଂ ତଥାଗତାନଂ ଵଂସଵସେନ ପାତିମୋକ୍ଖୁଦ୍ଦେସୋ ସୀମଂ କତ୍ୱା ପିହିତୋ, ଏସୋ ଵଂସୋ, ମହାରାଜ, ସବ୍ବେସଂ ପୁବ୍ବକାନଂ ତଥାଗତାନଂ ଯଦିଦଂ ଭିକ୍ଖୁମଜ୍ଝେ ପାତିମୋକ୍ଖୁଦ୍ଦେସୋ ଅଵସେସାନଂ ପିହିତୋ। ଯଥା, ମହାରାଜ, ଖତ୍ତିୟାନଂ ଖତ୍ତିୟମାୟା ଖତ୍ତିୟେସୁ ଯେଵ ଚରତି, ଏଵମେତଂ ଖତ୍ତିୟାନଂ ଲୋକସ୍ସ ପଵେଣୀ ଅଵସେସାନଂ ପିହିତା। ଏଵମେଵ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଏସୋ ଵଂସୋ ସବ୍ବେସଂ ପୁବ୍ବକାନଂ ତଥାଗତାନଂ ଯଦିଦଂ ଭିକ୍ଖୁମଜ୍ଝେ ପାତିମୋକ୍ଖୁଦ୍ଦେସୋ ଅଵସେସାନଂ ପିହିତୋ।

‘‘ଯଥା ଵା ପନ, ମହାରାଜ, ମହିୟା ଗଣା ଵତ୍ତନ୍ତି, ସେୟ୍ୟଥିଦଂ, ମଲ୍ଲା ଅତୋଣା ପବ୍ବତା ଧମ୍ମଗିରିୟା ବ୍ରହ୍ମଗିରିୟା ନଟକା ନଚ୍ଚକା ଲଙ୍ଘକା ପିସାଚା ମଣିଭଦ୍ଦା ପୁଣ୍ଣଭଦ୍ଦା ଚନ୍ଦିମସୂରିୟା ସିରିଦେଵତା କାଲିଦେଵତା, ସିଵା ଵସୁଦେଵା ଘନିକା ଅସିପାସା ଭଦ୍ଦିପୁତ୍ତାତି, ତେସଂ ତେସଂ ରହସ୍ସଂ ତେସୁ ତେସୁ ଗଣେସୁ ଯେଵ ଚରତି, ଅଵସେସାନଂ ପିହିତଂ। ଏଵମେଵ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଏସୋ ଵଂସୋ ସବ୍ବେସଂ ପୁବ୍ବକାନଂ ତଥାଗତାନଂ ଯଦିଦଂ ଭିକ୍ଖୁମଜ୍ଝେ ପାତିମୋକ୍ଖୁଦ୍ଦେସୋ ଅଵସେସାନଂ ପିହିତୋ। ଏଵଂ ପୁବ୍ବକାନଂ ତଥାଗତାନଂ ଵଂସଵସେନ ପାତିମୋକ୍ଖୁଦ୍ଦେସୋ ସୀମଂ କତ୍ୱା ପିହିତୋ।

‘‘କଥଂ ଧମ୍ମସ୍ସ ଗରୁକତ୍ତା ପାତିମୋକ୍ଖୁଦ୍ଦେସୋ ସୀମଂ କତ୍ୱା ପିହିତୋ? ଧମ୍ମୋ, ମହାରାଜ, ଗରୁକୋ ଭାରିୟୋ, ତତ୍ଥ ସମ୍ମତ୍ତକାରୀ ଅଞ୍ଞଂ ଆରାଧେତି, ତଂ ତତ୍ଥ ପରମ୍ପରାସମ୍ମତ୍ତକାରିତାୟ ପାପୁଣାତି, ନ ତଂ ତତ୍ଥ ପରମ୍ପରାସମ୍ମତ୍ତକାରିତାୟ ପାପୁଣାତି, ମା ଚାୟଂ ସାରଧମ୍ମୋ ୱରଧମ୍ମୋ ଅସମ୍ମତ୍ତକାରୀନଂ ହତ୍ଥଗତୋ ଓଞ୍ଞାତୋ ଅୱଞ୍ଞାତୋ ହୀଳିତୋ ଖୀଳିତୋ ଗରହିତୋ ଭୱତୁ, ମା ଚାୟଂ ସାରଧମ୍ମୋ ୱରଧମ୍ମୋ ଦୁଜ୍ଜନଗତୋ ଓଞ୍ଞାତୋ ଅୱଞ୍ଞାତୋ ହୀଳିତୋ ଖୀଳିତୋ ଗରହିତୋ ଭୱତୂତି। ଏୱଂ ଧମ୍ମସ୍ସ ଗରୁକତ୍ତା ପାତିମୋକ୍ଖୁଦ୍ଦେସୋ ସୀମଂ କତ୍ୱା ପିହିତୋ।

‘‘ୟଥା, ମହାରାଜ, ସାରୱରପୱରଅଭିଜାତଜାତିମନ୍ତରତ୍ତଲୋହିତଚନ୍ଦନଂ ନାମ ସୱରପୁରମନୁଗତଂ ଓଞ୍ଞାତଂ ଅୱଞ୍ଞାତଂ ହୀଳିତଂ ଖୀଳିତଂ ଗରହିତଂ ଭୱତି, ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ମା ଚାୟଂ ସାରଧମ୍ମୋ ୱରଧମ୍ମୋ ପରମ୍ପରାଅସମ୍ମତ୍ତକାରୀନଂ ହତ୍ଥଗତୋ ଓଞ୍ଞାତୋ ଅୱଞ୍ଞାତୋ ହୀଳିତୋ ଖୀଳିତୋ ଗରହିତୋ ଭୱତୁ, ମା ଚାୟଂ ସାରଧମ୍ମୋ ୱରଧମ୍ମୋ ଦୁଜ୍ଜନଗତୋ ଓଞ୍ଞାତୋ ଅୱଞ୍ଞାତୋ ହୀଳିତୋ ଖୀଳିତୋ ଗରହିତୋ ଭୱତୂତି। ଏୱଂ ଧମ୍ମସ୍ସ ଗରୁକତ୍ତା ପାତିମୋକ୍ଖୁଦ୍ଦେସୋ ସୀମଂ କତ୍ୱା ପିହିତୋ ।

‘‘କଥଂ ଭିକ୍ଖୁଭୂମିୟା ଗରୁକତ୍ତା ପାତିମୋକ୍ଖୁଦ୍ଦେସୋ ସୀମଂ କତ୍ୱା ପିହିତୋ, ଭିକ୍ଖୁଭାୱୋ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଲୋକେ ଅତୁଲିୟୋ ଅପ୍ପମାଣୋ ଅନଗ୍ଘିୟୋ, ନ ସକ୍କା କେନଚି ଅଗ୍ଘାପେତୁଂ ତୁଲେତୁଂ ପରିମେତୁଂ, ମାୟଂ ଏୱରୂପେ ଭିକ୍ଖୁଭାୱେ ଠିତୋ ଲୋକେନ ସମସମୋ ଭୱତୂତି ଭିକ୍ଖୂନଂ ୟେୱ ଅନ୍ତରେ ପାତିମୋକ୍ଖୁଦ୍ଦେସୋ ଚରତି। ୟଥା, ମହାରାଜ, ଲୋକେ ୱରପୱରଭଣ୍ଡଂ ୱତ୍ଥଂ ୱା ଅତ୍ଥରଣଂ ୱା ଗଜତୁରଙ୍ଗରଥସୁୱଣ୍ଣରଜତମଣିମୁତ୍ତାଇତ୍ଥିରତନାଦୀନି ୱା ୱିଜିତକମ୍ମସୂରା ୱା [ନିଜ୍ଜିତକମ୍ମସୂରା ୱା (ସୀ। ପୀ।)] ସବ୍ବେ ତେ ରାଜାନମୁପଗଚ୍ଛନ୍ତି, ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ୟାୱତା ଲୋକେ [ଲୋକେ ସିକ୍ଖା (ସୀ। ପୀ।)] ସୁଗତାଗମପରିୟତ୍ତିଆଚାରସଂୟମସୀଲସଂୱରଗୁଣା, ସବ୍ବେ ତେ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘମୁପଗତା ଭୱନ୍ତି। ଏୱଂ ଭିକ୍ଖୁଭୂମିୟା ଗରୁକତ୍ତା ପାତିମୋକ୍ଖୁଦ୍ଦେସୋ ସୀମଂ କତ୍ୱା ପିହିତୋ’’ତି। ‘‘ସାଧୁ, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ଏୱମେତଂ ତଥା ସମ୍ପଟିଚ୍ଛାମୀ’’ତି।

ଧମ୍ମୱିନୟପଟିଚ୍ଛନ୍ନାପଟିଚ୍ଛନ୍ନପଞ୍ହୋ ଦୁତିୟୋ।

୩। ମୁସାୱାଦଗରୁଲହୁଭାୱପଞ୍ହୋ

୩। ‘‘ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ଭାସିତମ୍ପେତଂ ଭଗୱତା ‘ସମ୍ପଜାନମୁସାୱାଦେ ପାରାଜିକୋ ହୋତୀ’ତି। ପୁନ ଚ ଭଣିତଂ ‘ସମ୍ପଜାନମୁସାୱାଦେ ଲହୁକଂ ଆପତ୍ତିଂ ଆପଜ୍ଜତି ଏକସ୍ସ ସନ୍ତିକେ ଦେସନାୱତ୍ଥୁକ’ନ୍ତି। ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, କୋ ପନେତ୍ଥ ୱିସେସୋ, କିଂ କାରଣଂ, ୟଞ୍ଚେକେନ ମୁସାୱାଦେନ ଉଚ୍ଛିଜ୍ଜତି, ୟଞ୍ଚେକେନ ମୁସାୱାଦେନ ସତେକିଚ୍ଛୋ ହୋତି? ୟଦି, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ଭଗୱତା ଭଣିତଂ ‘ସମ୍ପଜାନମୁସାୱାଦେ ପାରାଜିକୋ ହୋତୀ’ତି, ତେନ ହି ‘ସମ୍ପଜାନମୁସାୱାଦେ ଲହୁକଂ ଆପତ୍ତିଂ ଆପଜ୍ଜତି ଏକସ୍ସ ସନ୍ତିକେ ଦେସନାୱତ୍ଥୁକ’ନ୍ତି ୟଂ ୱଚନଂ, ତଂ ମିଚ୍ଛା। ୟଦି ତଥାଗତେନ ଭଣିତଂ ‘ସମ୍ପଜାନମୁସାୱାଦେ ଲହୁକଂ ଆପତ୍ତିଂ ଆପଜ୍ଜତି ଏକସ୍ସ ସନ୍ତିକେ ଦେସନାୱତ୍ଥୁକ’ନ୍ତି, ତେନ ହି ‘ସମ୍ପଜାନମୁସାୱାଦେ ପାରାଜିକୋ ହୋତୀ’ତି ତମ୍ପି ୱଚନଂ ମିଚ୍ଛା। ଅୟମ୍ପି ଉଭତୋ କୋଟିକୋ ପଞ୍ହୋ ତୱାନୁପ୍ପତ୍ତୋ, ସୋ ତୟା ନିବ୍ବାହିତବ୍ବୋ’’ତି।

‘‘ଭାସିତମ୍ପେତଂ , ମହାରାଜ, ଭଗୱତା ‘ସମ୍ପଜାନମୁସାୱାଦେ ପାରାଜିକୋ ହୋତୀ’ତି। ଭଣିତଞ୍ଚ ‘ସମ୍ପଜାନମୁସାୱାଦେ ଲହୁକଂ ଆପତ୍ତିଂ ଆପଜ୍ଜତି ଏକସ୍ସ ସନ୍ତିକେ ଦେସନାୱତ୍ଥୁକ’ନ୍ତି, ତଞ୍ଚ ପନ ୱତ୍ଥୁୱସେନ ଗରୁକଲହୁକଂ ହୋତି। ତଂ କିଂ ମଞ୍ଞସି, ମହାରାଜ, ଇଧ କୋଚି ପୁରିସୋ ପରସ୍ସ ପାଣିନା ପହାରଂ ଦଦେୟ୍ୟ, ତସ୍ସ ତୁମ୍ହେ କିଂ ଦଣ୍ଡଂ ଧାରେଥା’’ତି? ‘‘ୟଦି ସୋ, ଭନ୍ତେ, ଆହ ‘ନକ୍ଖମାମୀ’ତି, ତସ୍ସ ମୟଂ ଅକ୍ଖମମାନେ କହାପଣଂ ହରାପେମା’’ତି ‘‘ଇଧ ପନ, ମହାରାଜ, ସୋ ୟେୱ ପୁରିସୋ ତୱ ପାଣିନା ପହାରଂ ଦଦେୟ୍ୟ, ତସ୍ସ ପନ କୋ ଦଣ୍ଡୋ’’ତି? ‘‘ହତ୍ଥମ୍ପିସ୍ସ, ଭନ୍ତେ, ଛେଦାପେୟ୍ୟାମ, ପାଦମ୍ପି ଛେଦାପେୟ୍ୟାମ, ୟାୱ ସୀସଂ କଳୀରଚ୍ଛେଜ୍ଜଂ ଛେଦାପେୟ୍ୟାମ, ସବ୍ବମ୍ପି ତଂ ଗେହଂ ୱିଲୁମ୍ପାପେୟ୍ୟାମ, ଉଭତୋପକ୍ଖେ [ଉଭତୋପସ୍ସେ (ସୀ। ପୀ। କ।)] ୟାୱ ସତ୍ତମଂ କୁଲଂ ସମୁଗ୍ଘାତାପେୟ୍ୟାମା’’ତି। ‘‘କୋ ପନେତ୍ଥ, ମହାରାଜ, ୱିସେସୋ, କିଂ କାରଣଂ, ୟଂ ଏକସ୍ସ ପାଣିପ୍ପହାରେ ସୁଖୁମୋ କହାପଣୋ ଦଣ୍ଡୋ, ୟଂ ତୱ ପାଣିପ୍ପହାରେ ହତ୍ଥଚ୍ଛେଜ୍ଜଂ ପାଦଚ୍ଛେଜ୍ଜଂ ୟାୱ କଳୀରଚ୍ଛେଜ୍ଜଂ ସବ୍ବଗେହାଦାନଂ ଉଭତୋପକ୍ଖେ ୟାୱ ସତ୍ତମକୁଲା ସମୁଗ୍ଘାତୋ’’ତି? ‘‘ମନୁସ୍ସନ୍ତରେନ, ଭନ୍ତେ’’ତି। ‘‘ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ସମ୍ପଜାନମୁସାୱାଦୋ ୱତ୍ଥୁୱସେନ ଗରୁକଲହୁକୋ ହୋତୀ’’ତି। ‘‘ସାଧୁ, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ଏୱମେତଂ ତଥା ସମ୍ପଟିଚ୍ଛାମୀ’’ତି।

ମୁସାୱାଦଗରୁଲହୁଭାୱପଞ୍ହୋ ତତିୟୋ।

୪। ବୋଧିସତ୍ତଧମ୍ମତାପଞ୍ହୋ

୪। ''ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ଭାସିତମ୍ପେତଂ ଭଗୱତା ଧମ୍ମତାଧମ୍ମପରିୟାୟେ 'ପୁବ୍ବେୱ ବୋଧିସତ୍ତାନଂ ମାତାପିତରୋ ନିୟତା ହୋନ୍ତି, ବୋଧି ନିୟତା ହୋତି, ଅଗ୍ଗସାୱକା ନିୟତା ହୋନ୍ତି, ପୁତ୍ତୋ ନିୟତୋ ହୋତି, ଉପଟ୍ଠାକୋ ନିୟତୋ ହୋତୀ'ତି। ପୁନ ଚ ତୁମ୍ହେ ଭଣଥ 'ତୁସିତେ କାୟେ ଠିତୋ ବୋଧିସତ୍ତୋ ଅଟ୍ଠ ମହାୱିଲୋକନାନି ୱିଲୋକେତି, କାଲଂ ୱିଲୋକେତି, ଦୀପଂ ୱିଲୋକେତି, ଦେସଂ ୱିଲୋକେତି, କୁଲଂ ୱିଲୋକେତି, ଜନେତ୍ତିଂ ୱିଲୋକେତି, ଆୟୁଂ ୱିଲୋକେତି, ମାସଂ ୱିଲୋକେତି, ନେକ୍ଖମ୍ମଂ ୱିଲୋକେତୀ'ତି। ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ଅପରିପକ୍କେ ଞାଣେ ବୁଜ୍ଝନଂ ନତ୍ଥି, ପରିପକ୍କେ ଞାଣେ ନ ସକ୍କା ନିମେସନ୍ତରମ୍ପି ଆଗମେତୁଂ, ଅନତିକ୍କମନୀୟଂ ପରିପକ୍କମାନସଂ। କସ୍ମା ବୋଧିସତ୍ତୋ କାଲଂ ୱିଲୋକେହି 'କମ୍ହି କାଲେ ଉପ୍ପଜ୍ଜାମୀ'ତି। ଅପରିପକ୍କେ ଞାଣେ ବୁଜ୍ଝନଂ ନତ୍ଥି, ପରିପକ୍କେ ଞାଣେ ନ ସକ୍କା ନିମେସନ୍ତରମ୍ପି ଆଗମେତୁଂ, କସ୍ମା ବୋଧିସତ୍ତୋ କୁଲଂ ୱିଲୋକେତି 'କୁମ୍ହି କୁଲେ ଉପ୍ପଜ୍ଜାମୀ'ତି। ଯଦି, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ପୁବ୍ବେୱ ବୋଧିସତ୍ତସ୍ସ ମାତାପିତରୋ ନିୟତା, ତେନ ହି 'କୁଲଂ ୱିଲୋକେତୀ'ତି ଯଂ ୱଚନଂ, ତଂ ମିଚ୍ଛା। ଯଦି କୁଲଂ ୱିଲୋକେତି, ତେନ ହି 'ପୁବ୍ବେୱ ବୋଧିସତ୍ତସ୍ସ ମାତାପିତରୋ ନିୟତା'ତି ତମ୍ପି ୱଚନଂ ମିଚ୍ଛା। ଅୟମ୍ପି ଉଭତୋ କୋଟିକୋ ପଞ୍ହୋ ତୱାନୁପ୍ପତ୍ତୋ, ସୋ ତୟା ନିବ୍ବାହିତବ୍ବୋ''ତି।

''ନିୟତା, ମହାରାଜ, ପୁବ୍ବେୱ ବୋଧିସତ୍ତସ୍ସ ମାତାପିତରୋ, କୁଲଞ୍ଚ ବୋଧିସତ୍ତୋ ୱିଲୋକେତି। କିନ୍ତି ପନ କୁଲଂ ୱିଲୋକେତି 'ଯେ ମେ ମାତାପିତରୋ, ତେ ଖତ୍ତିୟା ଉଦାହୁ ବ୍ରାହ୍ମଣା'ତି। ଏୱଂ କୁଲଂ ୱିଲୋକେତି।

''ଅଟ୍ଠନ୍ନଂ, ମହାରାଜ, ପୁବ୍ବେୱ ଅନାଗତଂ ଓଲୋକେତବ୍ବଂ ହୋତି। କତମେସଂ ଅଟ୍ଠନ୍ନଂ? ୱାଣିଜସ୍ସ, ମହାରାଜ, ପୁବ୍ବେୱ ୱିକ୍କୟଭଣ୍ଡଂ ଓଲୋକେତବ୍ବଂ ହୋତି, ହତ୍ଥିନାଗସ୍ସ ପୁବ୍ବେୱ ସୋଣ୍ଡାୟ ଅନାଗତୋ ମଗ୍ଗୋ ଓଲୋକେତବ୍ବୋ ହୋତି, ସାକଟିକସ୍ସ ପୁବ୍ବେୱ ଅନାଗତଂ ତିତ୍ଥଂ ଓଲୋକେତବ୍ବଂ ହୋତି, ନିୟାମକସ୍ସ ପୁବ୍ବେୱ ଅନାଗତଂ ତୀରଂ ଓଲୋକେତ୍ୱା ନାୱା ପେସେତବ୍ବା ହୋତି, ଭିସକ୍କସ୍ସ ପୁବ୍ବେୱ ଆୟୁଂ ଓଲୋକେତ୍ୱା ଆତୁରୋ ଉପସଙ୍କମିତବ୍ବୋ ହୋତି, ଉତ୍ତରସେତୁସ୍ସ ପୁବ୍ବେୱ ଥିରାଥିରଭାୱଂ ଜାନିତ୍ୱା ଅଭିରୁହିତବ୍ବଂ ହୋତି, ଭିକ୍ଖୁସ୍ସ ପୁବ୍ବେୱ ଅନାଗତଂ କାଲଂ ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖିତ୍ୱା ଭୋଜନଂ ଭୁଞ୍ଜିତବ୍ବଂ ହୋତି, ବୋଧିସତ୍ତାନଂ ପୁବ୍ବେୱ କୁଲଂ ଓଲୋକେତବ୍ବଂ ହୋତି 'ଖତ୍ତିୟକୁଲଂ ୱା ବ୍ରାହ୍ମଣକୁଲଂ ୱା'ତି। ଇମେସଂ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଅଟ୍ଠନ୍ନଂ ପୁବ୍ବେୱ ଅନାଗତଂ ଓଲୋକେତବ୍ବଂ ହୋତୀ''ତି। ''ସାଧୁ, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ଏୱମେତଂ ତଥା ସମ୍ପଟିଚ୍ଛାମୀ''ତି।

ବୋଧିସତ୍ତଧମ୍ମତାପଞ୍ହୋ ଚତୁତ୍ଥୋ।

୫। ଅତ୍ତନିପାତନପଞ୍ହୋ

୫। ''ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ଭାସିତମ୍ପେତଂ ଭଗୱତା 'ନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅତ୍ତାନଂ ପାତେତବ୍ବଂ, ଯୋ ପାତେୟ୍ୟ, ଯଥାଧମ୍ମୋ କାରେତବ୍ବୋ'ତି। ପୁନ ଚ ତୁମ୍ହେ ଭଣଥ 'ଯତ୍ଥ କତ୍ଥଚି ଭଗୱା ସାୱକାନଂ ଧମ୍ମଂ ଦେସୟମାନୋ ଅନେକପରିୟାୟେନ ଜାତିୟା ଜରାୟ ବ୍ୟାଧିନୋ ମରଣସ୍ସ ସମୁଚ୍ଛେଦାୟ ଧମ୍ମଂ ଦେସେତି, ଯୋ ହି କୋଚି ଜାତିଜରାବ୍ୟାଧିମରଣଂ ସମତିକ୍କମତି, ତଂ ପରମାୟ ପସଂସାୟ ପସଂସତୀ'ତି। ଯଦି, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ଭଗୱତା ଭଣିତଂ 'ନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅତ୍ତାନଂ ପାତେତବ୍ବଂ, ଯୋ ପାତେୟ୍ୟ, ଯଥାଧମ୍ମୋ କାରେତବ୍ବୋ'ତି, ତେନ ହି 'ଜାତିୟା ଜରାୟ ବ୍ୟାଧିନୋ ମରଣସ୍ସ ସମୁଚ୍ଛେଦାୟ ଧମ୍ମଂ ଦେସେତୀ'ତି ଯଂ ୱଚନଂ, ତଂ ମିଚ୍ଛା। ଯଦି ଜାତିୟା ଜରାୟ ବ୍ୟାଧିନୋ ମରଣସ୍ସ ସମୁଚ୍ଛେଦାୟ ଧମ୍ମଂ ଦେସେତି, ତେନ ହି 'ନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅତ୍ତାନଂ ପାତେତବ୍ବଂ, ଯୋ ପାତେୟ୍ୟ, ଯଥାଧମ୍ମୋ କାରେତବ୍ବୋ''ତି ତମ୍ପି ୱଚନଂ ମିଚ୍ଛା। ଅୟମ୍ପି ଉଭତୋ କୋଟିକୋ ପଞ୍ହୋ ତୱାନୁପ୍ପତ୍ତୋ, ସୋ ତୟା ନିବ୍ବାହିତବ୍ବୋ''ତି।

''ଭାସିତମ୍ପେତଂ, ମହାରାଜ, ଭଗୱତା 'ନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅତ୍ତାନଂ ପାତେତବ୍ବଂ, ଯୋ ପାତେୟ୍ୟ, ଯଥାଧମ୍ମୋ କାରେତବ୍ବୋ'ତି। ଯତ୍ଥ କତ୍ଥଚି ଭଗୱତା ସାୱକାନଂ ଧମ୍ମଂ ଦେସୟାମାନେନ ଚ ଅନେକପରିୟାୟେନ ଜାତିୟା ଜରାୟ ବ୍ୟାଧିନୋ ମରଣସ୍ସ ସମୁଚ୍ଛେଦାୟ ଧମ୍ମୋ ଦେସିତୋ, ତତ୍ଥ ପନ କାରଣଂ ଅତ୍ଥି, ଯେନ ଭଗୱା କାରଣେନ ପଟିକ୍ଖିପି ସମାଦପେସି ଚା''ତି।

''କିଂ ପନେତ୍ଥ, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, କାରଣଂ, ଯେନ ଭଗୱା କାରଣେନ ପଟିକ୍ଖିପି ସମାଦପେସି ଚା''ତି? ''ସୀଲୱା, ମହାରାଜ, ସୀଲସମ୍ପନ୍ନୋ ଅଗଦସମୋ ସତ୍ତାନଂ କିଲେସୱିସୱିନାସନେ, ଓସଧସମୋ ସତ୍ତାନଂ କିଲେସବ୍ୟାଧିୱୂପସମେ, ଉଦକସମୋ ସତ୍ତାନଂ କିଲେସରଜୋଜଲ୍ଲାପହରଣେ, ମଣିରତନସମୋ ସତ୍ତାନଂ ସବ୍ବସମ୍ପତ୍ତିଦାନେ, ନାୱାସମୋ ସତ୍ତାନଂ ଚତୁରୋଘପାରଗମନେ, ସତ୍ଥୱାହସମୋ ସତ୍ତାନଂ ଜାତିକନ୍ତାରତାରଣେ, ୱାତସମୋ ସତ୍ତାନଂ ତିୱିଧଗ୍ଗିସନ୍ତାପନିବ୍ବାପନେ, ମହାମେଘସମୋ ସତ୍ତାନଂ ମାନସପରିପୂରଣେ, ଆଚରିୟସମୋ ସତ୍ତାନଂ କୁସଲସିକ୍ଖାପନେ, ସୁଦେସକସମୋ ସତ୍ତାନଂ ଖେମପଥମାଚିକ୍ଖଣେ। ଏୱରୂପୋ, ମହାରାଜ, ବହୁଗୁଣୋ ଅନେକଗୁଣୋ ଅପ୍ପମାଣଗୁଣୋ ଗୁଣରାସି ଗୁଣପୁଞ୍ଜୋ ସତ୍ତାନଂ ୱଡ୍ଢିକରୋ ସୀଲୱା 'ମା ୱିନସ୍ସୀ'ତି ସତ୍ତାନଂ ଅନୁକମ୍ପାୟ ଭଗୱା ସିକ୍ଖାପଦଂ ପଞ୍ଞପେସି 'ନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅତ୍ତାନଂ

ପାତେତଙ୍କଂ, ଯୋ ପାତେୟ୍ଯ, ଯଥାଧମ୍ମୋ କାରେତବ୍ବୋ’ତି। ଇଦମେତ୍ଥ, ମହାରାଜ, କାରଣଂ, ଯେନ କାରଣେନ ଭଗଵା ପଟିକ୍ଖିପି। ଭାସିତମ୍ପେତଂ, ମହାରାଜ, ଥେରେନ କୁମାରକସ୍ସପେନ ୱିଚିତ୍ରକଥିକେନ ପାଯାସିରାଜଞ୍ଞସ୍ସ ପରଲୋକଂ ଦୀପଯମାନେନ ‘ଯଥା ଯଥା ଖୋ ରାଜଞ୍ଞ ସମଣବ୍ରାହ୍ମଣା ସୀଲୱନ୍ତୋ କଲ୍ଯାଣଧମ୍ମା ଚିରଂ ଦୀଘମଦ୍ଧାନଂ ତିଟ୍ଠନ୍ତି, ତଥା ତଥା ବହୁଂ ପୁଞ୍ଞଂ ପସୱନ୍ତି, ବହୁଜନହିତାଯ ଚ ପଟିପଜ୍ଜନ୍ତି ବହୁଜନସୁଖାଯ ଲୋକାନୁକମ୍ପାଯ ଅତ୍ଥାଯ ହିତାଯ ସୁଖାଯ ଦେୱମନୁସ୍ସାନ’ନ୍ତି।

‘‘କେନ ପନ କାରଣେନ ଭଗଵା ସମାଦପେସି? ଜାତିପି, ମହାରାଜ, ଦୁକ୍ଖା, ଜରାପି ଦୁକ୍ଖା, ବ୍ଯାଧିପି ଦୁକ୍ଖୋ, ମରଣମ୍ପି ଦୁକ୍ଖଂ, ସୋକୋପି ଦୁକ୍ଖୋ, ପରିଦେୱୋପି ଦୁକ୍ଖୋ, ଦୁକ୍ଖମ୍ପି ଦୁକ୍ଖଂ, ଦୋମନସ୍ସମ୍ପି ଦୁକ୍ଖଂ, ଉପାଯାସୋପି ଦୁକ୍ଖୋ, ଅପ୍ପିଯେହି ସମ୍ପଯୋଗୋପି ଦୁକ୍ଖୋ, ପିଯେହି ୱିପ୍ପଯୋଗୋପି ଦୁକ୍ଖୋ, ମାତୁମରଣମ୍ପି ଦୁକ୍ଖଂ, ପିତୁମରଣମ୍ପି ଦୁକ୍ଖଂ, ଭାତୁମରଣମ୍ପି ଦୁକ୍ଖଂ, ଭଗିନିମରଣମ୍ପି ଦୁକ୍ଖଂ, ପୁତ୍ତମରଣମ୍ପି ଦୁକ୍ଖଂ, ଦାରମରଣମ୍ପି ଦୁକ୍ଖଂ, ଦାସମରଣମ୍ପି ଦୁକ୍ଖଂ [ଇଦଂ ୱାକ୍ଯଂ ସୀ। ପୀ। ପୋତ୍ଥକେସୁ ନତ୍ଥି], ଞାତିମରଣମ୍ପି ଦୁକ୍ଖଂ, ଞାତିବ୍ଯସନମ୍ପି ଦୁକ୍ଖଂ, ରୋଗବ୍ଯସନମ୍ପି ଦୁକ୍ଖଂ, ଭୋଗବ୍ଯସନମ୍ପି ଦୁକ୍ଖଂ, ସୀଲବ୍ଯସନମ୍ପି ଦୁକ୍ଖଂ, ଦିଟ୍ଠିବ୍ଯସନମ୍ପି ଦୁକ୍ଖଂ, ରାଜଭଯମ୍ପି ଦୁକ୍ଖଂ, ଚୋରଭଯମ୍ପି ଦୁକ୍ଖଂ, ୱେରିଭଯମ୍ପି ଦୁକ୍ଖଂ, ଦୁବ୍ଭିକ୍ଖଭଯମ୍ପି ଦୁକ୍ଖଂ, ଅଗ୍ଗିଭଯମ୍ପି ଦୁକ୍ଖଂ, ଉଦକଭଯମ୍ପି ଦୁକ୍ଖଂ, ଊମିଭଯମ୍ପି ଦୁକ୍ଖଂ, ଆୱଟ୍ଟଭଯମ୍ପି ଦୁକ୍ଖଂ, କୁମ୍ଭୀଲଭଯମ୍ପି ଦୁକ୍ଖଂ, ସୁସୁକାଭଯମ୍ପି ଦୁକ୍ଖଂ, ଅତ୍ତାନୁୱାଦଭଯମ୍ପି ଦୁକ୍ଖଂ, ପରାନୁୱାଦଭଯମ୍ପି ଦୁକ୍ଖଂ, ଦଣ୍ଡଭଯମ୍ପି ଦୁକ୍ଖଂ, ଦୁଗ୍ଗତିଭଯମ୍ପି ଦୁକ୍ଖଂ, ପରିସାସାରଜ୍ଜଭଯମ୍ପି ଦୁକ୍ଖଂ, ଆଜୀୱକଭଯମ୍ପି ଦୁକ୍ଖଂ, ମରଣଭଯମ୍ପି ଦୁକ୍ଖଂ, ୱେତ୍ତେହି ତାଳନମ୍ପି ଦୁକ୍ଖଂ, କସାହି ତାଳନମ୍ପି ଦୁକ୍ଖଂ, ଅଦ୍ଧଦଣ୍ଡକେହି ତାଳନମ୍ପି ଦୁକ୍ଖଂ, ହତ୍ଥଚ୍ଛେଦନମ୍ପି ଦୁକ୍ଖଂ, ପାଦଚ୍ଛେଦନମ୍ପି ଦୁକ୍ଖଂ, ହତ୍ଥପାଦଚ୍ଛେଦନମ୍ପି ଦୁକ୍ଖଂ, କଣ୍ଣଚ୍ଛେଦନମ୍ପି ଦୁକ୍ଖଂ, ନାସଚ୍ଛେଦନମ୍ପି ଦୁକ୍ଖଂ, କଣ୍ଣନାସଚ୍ଛେଦନମ୍ପି ଦୁକ୍ଖଂ, ବିଲଙ୍ଗଥାଲିକମ୍ପି ଦୁକ୍ଖଂ, ସଙ୍ଖମୁଣ୍ଡିକମ୍ପି ଦୁକ୍ଖଂ, ରାହୁମୁଖମ୍ପି ଦୁକ୍ଖଂ, ଜୋତିମାଲିକମ୍ପି ଦୁକ୍ଖଂ, ହତ୍ଥପଜ୍ଜୋତିକମ୍ପି ଦୁକ୍ଖଂ, ଏରକୱତ୍ତିକମ୍ପି ଦୁକ୍ଖଂ, ଚୀରକୱାସିକମ୍ପି ଦୁକ୍ଖଂ, ଏଣେଯ୍ଯକମ୍ପି ଦୁକ୍ଖଂ , ବଳିସମଂସିକମ୍ପି ଦୁକ୍ଖଂ, କହାପଣିକମ୍ପି ଦୁକ୍ଖଂ, ଖାରାପତଚ୍ଛିକମ୍ପି ଦୁକ୍ଖଂ, ପଲିଘପରିୱତ୍ତିକମ୍ପି ଦୁକ୍ଖଂ, ପଲାଲପୀଠକମ୍ପି ଦୁକ୍ଖଂ, ତତ୍ତେନ ତେଲେନ ଓସିଞ୍ଚନମ୍ପି ଦୁକ୍ଖଂ, ସୁନଖେହି ଖାଦାପନମ୍ପି ଦୁକ୍ଖଂ, ଜୀୱସୂଲାରୋପନମ୍ପି ଦୁକ୍ଖଂ, ଅସିନା ସୀସଚ୍ଛେଦନମ୍ପି ଦୁକ୍ଖଂ, ଏୱରୂପାନି, ମହାରାଜ, ବହୁୱିଧାନି ଅନେକୱିଧାନି ଦୁକ୍ଖାନି ସଂସାରଗତୋ ଅନୁଭୱତି।

‘‘ଯଥା, ମହାରାଜ, ହିମୱନ୍ତପବ୍ବତେ ଅଭିୱୁଟ୍ଠଂ ଉଦକଂ ଗଙ୍ଗାଯ ନଦିଯା ପାସାଣ ସକ୍ଖର ଖର ମରୁମ୍ବ ଆୱଟ୍ଟ ଗଗ୍ଗଲକ ଊମିକୱଙ୍କଚଦିକ ଆୱରଣନୀୱରଣମୂଲକସାଖାସୁ ପରିଯୋତ୍ଥରତି, ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଏୱରୂପାନି ବହୁୱିଧାନି ଅନେକୱିଧାନି ଦୁକ୍ଖାନି ସଂସାରଗତୋ ଅନୁଭୱତି। ପୱତ୍ତଂ, ମହାରାଜ, ଦୁକ୍ଖଂ, ଅପ୍ପୱତ୍ତଂ ସୁଖଂ। ଅପ୍ପୱତ୍ତସ୍ସ ଗୁଣଂ ପୱତ୍ତସ୍ସ [ପୱତ୍ତେ (ସୀ। ପୀ। କ।)] ଚ ଭଯଂ ଦୀପଯମାନୋ, ମହାରାଜ, ଭଗଵା ଅପ୍ପୱତ୍ତସ୍ସ ସଚ୍ଛିକିରିଯାଯ ଜାତିଜରାବ୍ଯାଧିମରଣସମତିକ୍କମାଯ ସମାଦପେସି, ଇଦମେତ୍ଥ, ମହାରାଜ, କାରଣଂ, ଯେନ କାରଣେନ ଭଗଵା ସମାଦପେସୀ’’ତି। ‘‘ସାଧୁ, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ସୁନିବ୍ବେଠିତୋ ପଞ୍ହୋ, ସୁକଥିତଂ କାରଣଂ, ଏୱମେତଂ ତଥା ସମ୍ପଟିଚ୍ଛାମୀ’’ତି।

ଅତ୍ତନିପାତନପଞ୍ହୋ ପଞ୍ଚମୋ।

୬। ମେତ୍ତାଭାୱନାନିସଂସପଞ୍ହୋ

୬। ‘‘ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ଭାସିତମ୍ପେତଂ ଭଗୱତା ‘ମେତ୍ତାଯ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଚେତୋୱିମୁତ୍ତିଯା ଆସେୱିତାଯ ଭାୱିତାଯ ବହୁଲୀକତାଯ ଯାନୀକତାଯ ୱତ୍ଥୁକତାଯ ଅନୁଟ୍ଠିତାଯ ପରିଚିତାଯ ସୁସମାରଦ୍ଧାଯ ଏକାଦସାନିସଂସା ପାଟିକଙ୍ଖା। କତମେ ଏକାଦସ? ସୁଖଂ ସୁପତି, ସୁଖଂ ପଟିବୁଜ୍ଝତି , ନ ପାପକଂ ସୁପିନଂ ପସ୍ସତି, ମନୁସ୍ସାନଂ ପିଯୋ ହୋତି, ଅମନୁସ୍ସାନଂ ପିଯୋ ହୋତି, ଦେୱତା ରକ୍ଖନ୍ତି, ନାସ୍ସ ଅଗ୍ଗି ୱା ୱିସଂ ୱା ସତ୍ଥଂ ୱା କମତି [ସତ୍ଥଂ କମତି (ସ୍ଯା।) ଅ। ନି। ୧୧।୧୫ ପସ୍ସିତବ୍ବଂ], ତୁୱଟଂ ଚିତ୍ତଂ ସମାଧିଯତି, ମୁଖୱଣ୍ଣୋ ୱିପ୍ପସୀଦତି, ଅସମ୍ମୂଳ୍ହୋ କାଲଂ କରୋତି, ଉତ୍ତରିଂ ଅପ୍ପଟିୱିଜ୍ଝନ୍ତୋ ବ୍ରହ୍ମଲୋକୂପଗୋ ହୋତୀ’ତି। ପୁନ ଚ ତୁମ୍ହେ ଭଣଥ ‘ସାମୋ କୁମାରୋ ମେତ୍ତାୱିହାରୀ ମିଗସଙ୍ଘେନ ପରିୱୁତୋ ପୱନେ ୱିଚରନ୍ତୋ ପୀଳିଯକ୍ଖେନ ରଞ୍ଞା ୱିଦ୍ଧୋ ୱିସପୀତେନ ସଲ୍ଲେନ ତତ୍ଥେୱ ମୁଚ୍ଛିତୋ ପତିତୋ’ତି।

‘‘ଯଦି , ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ଭଗୱତା ଭଣିତଂ ‘ମେତ୍ତାଯ ଭିକ୍ଖୱେ…ପେ… ବ୍ରହ୍ମଲୋକୂପଗୋ ହୋତୀ’ତି, ତେନ ହି ‘‘ସାମୋ କୁମାରୋ ମେତ୍ତାୱିହାରୀ ମିଗସଙ୍ଘେନ ପରିୱୁତୋ ପୱନେ ୱିଚରନ୍ତୋ ପୀଳିଯକ୍ଖେନ ରଞ୍ଞା ୱିଦ୍ଧୋ ୱିସପୀତେନ ସଲ୍ଲେନ ତତ୍ଥେୱ ମୁଚ୍ଛିତୋ ପତିତୋ’ତି ଯଂ ୱଚନଂ, ତଂ ମିଚ୍ଛା। ଯଦି ସାମୋ କୁମାରୋ ମେତ୍ତାୱିହାରୀ ମିଗସଙ୍ଘେନ ପରିୱୁତୋ ପୱନେ ୱିଚରନ୍ତୋ ପୀଳିଯକ୍ଖେନ ରଞ୍ଞା ୱିଦ୍ଧୋ ୱିସପୀତେନ ସଲ୍ଲେନ ତତ୍ଥେୱ ମୁଚ୍ଛିତୋ ପତିତୋ, ତେନ ହି ‘ମେତ୍ତାଯ, ଭିକ୍ଖୱେ…ପେ… ସତ୍ଥଂ ୱା କମତୀ’ତି ତମ୍ପି ୱଚନଂ ମିଚ୍ଛା। ଅଯମ୍ପି ଉଭତୋ କୋଟିକୋ ପଞ୍ହୋ ସୁନିପୁଣୋ ପରିସଣ୍ହୋ ସୁଖୁମୋ ଗମ୍ଭୀରୋ, ଅପି ସୁନିପୁଣାନଂ ମନୁଜାନଂ ଗତ୍ତେ ସେଦଂ ମୋଚେଯ୍ଯ, ସୋ ତୱାନୁପ୍ପତ୍ତୋ, ୱିଜଟେହି ତଂ ମହାଜଟାଜଟିତଂ, ଅନାଗତାନଂ ଜିନପୁତ୍ତାନଂ ଚକ୍ଖୁଂ ଦେହି ନିବ୍ବାହନାଯା’’ତି।

‘‘ଭାସିତମ୍ପେତଂ, ମହାରାଜ, ଭଗୱତା ‘ମେତ୍ତାଯ ଭିକ୍ଖୱେ…ପେ॥। ସତ୍ଥଂ ୱା କମତୀ’ତି। ସାମୋ ଚ କୁମାରୋ ମେତ୍ତାୱିହାରୀ ମିଗସଙ୍ଘେନ ପରିୱୁତୋ ପୱନେ ୱିଚରନ୍ତୋ ପୀଳିଇଯକ୍ଖେନ ରଞ୍ଞା ୱିଦ୍ଧୋ ୱିସପୀତେନ ସଲ୍ଲେନ ତତ୍ଥେୱ ମୁଚ୍ଛିତୋ ପତିତୋ, ତତ୍ଥ ପନ, ମହାରାଜ, କାରଣଂ ଅତ୍ଥି। କତମଂ ତତ୍ଥ କାରଣଂ? ନେତେ, ମହାରାଜ, ଗୁଣା ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ, ମେତ୍ତାଭାୱନାଯେତେ ଗୁଣା, ସାମୋ, ମହାରାଜ, କୁମାରୋ ଘଟଂ ଉକ୍ଖିପନ୍ତୋ ତସ୍ମିଂ ଖଣେ ମେତ୍ତାଭାୱନାଯ ପମତ୍ତୋ ଅହୋସି।

‘‘ଯସ୍ମିଂ, ମହାରାଜ, ଖଣେ ପୁଗ୍ଗଲୋ ମେତ୍ତଂ ସମାପନ୍ନୋ ହୋତି, ନ ତସ୍ସ ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ତସ୍ମିଂ ଖଣେ ଅଗ୍ଗି ୱା ୱିସଂ ୱା ସତ୍ଥଂ ୱା କମତି। ତସ୍ସ ଯେ କେଚି ଅହିତକାମା ଉପଗନ୍ତ୍ୱା ତଂ ନ ପସ୍ସନ୍ତି, ନ ତସ୍ମିଂ ଓକାସଂ ଲଭନ୍ତି। ନେତେ, ମହାରାଜ, ଗୁଣା ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ, ମେତ୍ତାଭାୱନାଯେତେ ଗୁଣା। ଇଧ, ମହାରାଜ, ପୁରିସୋ ସଙ୍ଗାମସୂରୋ ଅଭେଜ୍ଜକୱଚଜାଲିକଂ ସନ୍ନୟ୍ହିତ୍ୱା ସଙ୍ଗାମଂ ଓତରେଯ୍ୟ, ତସ୍ସ ସରା ଖିତ୍ତା ଉପଗନ୍ତ୍ୱା ପତନ୍ତି ୱିକିରନ୍ତି, ନ ତସ୍ମିଂ ଓକାସଂ ଲଭନ୍ତି, ନେସୋ, ମହାରାଜ, ଗୁଣୋ ସଙ୍ଗାମସୂରସ୍ସ, ଅଭେଜ୍ଜକୱଚଜାଲିକାଯେସୋ ଗୁଣୋ, ଯସ୍ସ ସରା ଖିତ୍ତା ଉପଗନ୍ତ୍ୱା ପତନ୍ତି ୱିକିରନ୍ତି। ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ନେତେ ଗୁଣା ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ, ମେତ୍ତାଭାୱନାଯେତେ ଗୁଣା।

‘‘ଯସ୍ମିଂ , ମହାରାଜ, ଖଣେ ପୁଗ୍ଗଲୋ ମେତ୍ତଂ ସମାପନ୍ନୋ ହୋତି, ନ ତସ୍ସ ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ତସ୍ମିଂ ଖଣେ ଅଗ୍ଗି ୱା ୱିସଂ ୱା ସତ୍ଥଂ ୱା କମତି। ତସ୍ସ ଯେ କେଚି ଅହିତକାମା ଉପଗନ୍ତ୍ୱା ତଂ ନ ପସ୍ସନ୍ତି, ତସ୍ମିଂ ଓକାସଂ ନ ଲଭନ୍ତି, ନେତେ , ମହାରାଜ, ଗୁଣା ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ, ମେତ୍ତାଭାୱନାଯେତେ ଗୁଣା। ଇଧ ପନ, ମହାରାଜ, ପୁରିସୋ ଦିବ୍ବଂ ଅନ୍ତରଧାନଂ ମୂଲଂ ହତ୍ଥେ କରେଯ୍ୟ, ଯାୱ ତଂ ମୂଲଂ ତସ୍ସ ହତ୍ଥଗତଂ ହୋତି, ତାୱ ନ ଅଞ୍ଞୋ କୋଚି ପକତିମନୁସ୍ସୋ ତଂ ପୁରିସଂ ପସ୍ସତି। ନେସୋ, ମହାରାଜ, ଗୁଣୋ ପୁରିସସ୍ସ, ମୂଲସ୍ସେସୋ ଗୁଣୋ ଅନ୍ତରଧାନସ୍ସ, ଯଂ ସୋ ପକତିମନୁସ୍ସାନଂ ଚକ୍ଖୁପଥେ ନ ଦିସ୍ସତି। ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ନେତେ ଗୁଣା ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ, ମେତ୍ତାଭାୱନାଯେତେ ଗୁଣା।

‘‘ଯସ୍ମିଂ, ମହାରାଜ, ଖଣେ ପୁଗ୍ଗଲୋ ମେତ୍ତଂ ସମାପନ୍ନୋ ହୋତି, ନ ତସ୍ସ ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ତସ୍ମିଂ ଖଣେ ଅଗ୍ଗି ୱା ୱିସଂ ୱା ସତ୍ଥଂ ୱା କମତି। ତସ୍ସ ଯେ କେଚି ଅହିତକାମା ଉପଗନ୍ତ୍ୱା ତଂ ନ ପସ୍ସନ୍ତି, ନ ତସ୍ମିଂ ଓକାସଂ ଲଭନ୍ତି। ନେତେ, ମହାରାଜ, ଗୁଣା ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ, ମେତ୍ତାଭାୱନାଯେତେ ଗୁଣା। ଯଥା ୱା ପନ, ମହାରାଜ, ପୁରିସଂ ସୁକତଂ ମହାଲେଣମନୁପ୍ପୱିଟ୍ଠଂ ମହତିମହାମେଘୋ ଅଭିୱସ୍ସନ୍ତୋ ନ ସକ୍କୋତି ତେମଯିତୁଂ, ନେସୋ, ମହାରାଜ, ଗୁଣୋ ପୁରିସସ୍ସ, ମହାଲେଣସ୍ସେସୋ ଗୁଣୋ, ଯଂ ମହାମେଘୋ ଅଭିୱସ୍ସମାନୋ ନ ତଂ ତେମେତି। ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ନେତେ ଗୁଣା ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ, ମେତ୍ତାଭାୱନାଯେତେ ଗୁଣା।

‘‘ଯସ୍ମିଂ, ମହାରାଜ, ଖଣେ ପୁଗ୍ଗଲୋ ମେତ୍ତଂ ସମାପନ୍ନୋ ହୋତି, ନ ତସ୍ସ ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ତସ୍ମିଂ ଖଣେ ଅଗ୍ଗି ୱା ୱିସଂ ୱା ସତ୍ଥଂ ୱା କମତି। ତସ୍ସ ଯେ କେଚି ଅହିତକାମା ଉପଗନ୍ତ୍ୱା ତଂ ନ ପସ୍ସନ୍ତି, ନ ତସ୍ସ ସକ୍କୋନ୍ତି ଅହିତଂ କାତୁଂ ନେତେ, ମହାରାଜ, ଗୁଣା ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ, ମେତ୍ତାଭାୱନାଯେତେ ଗୁଣା’’ତି। ‘‘ଅଚ୍ଛରିଯଂ, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ଅବ୍ଭୁତଂ ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ସବ୍ବପାପନିୱାରଣା ମେତ୍ତାଭାୱନା’’ତି। ‘‘ସବ୍ବକୁସଲଗୁଣାୱହା, ମହାରାଜ, ମେତ୍ତାଭାୱନା ହିତାନମ୍ପି ଅହିତାନମ୍ପି, ଯେ ତେ ସତ୍ତା ୱିଞ୍ଞାଣବଦ୍ଧା, ସବ୍ବେସଂ ମହାନିସଂସା ମେତ୍ତାଭାୱନା ସଂୱିଭଜିତବ୍ବା’’ତି।

ମେତ୍ତାଭାୱନାନିସଂସପଞ୍ହୋ ଛଟ୍ଠୋ।

୭। କୁସଲାକୁସଲସମୱିସମପଞ୍ହୋ

୭। ‘‘ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ ‘କୁସଲକାରିସ୍ସପି ଅକୁସଲକାରିସ୍ସପି ୱିପାକୋ ସମସମୋ, ଉଦାହୁ କୋଚି ୱିସେସୋ ଅତ୍ଥୀ’ତି? ‘‘ଅତ୍ଥି, ମହାରାଜ, କୁସଲସ୍ସ ଚ ଅକୁସଲସ୍ସ ଚ ୱିସେସୋ, କୁସଲଂ, ମହାରାଜ, ସୁଖୱିପାକଂ ସଗ୍ଗସଂୱତ୍ତନିକଂ, ଅକୁସଲଂ ଦୁକ୍ଖୱିପାକଂ ନିରଯସଂୱତ୍ତନିକ’’ନ୍ତି।

‘‘ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ତୁମ୍ହେ ଭଣଥ ‘ଦେୱଦତ୍ତୋ ଏକନ୍ତକଣ୍ହୋ, ଏକନ୍ତକଣ୍ହେହି ଧମ୍ମେହି ସମନ୍ନାଗତୋ, ବୋଧିସତ୍ତୋ ଏକନ୍ତସୁକ୍କୋ, ଏକନ୍ତସୁକ୍କେହି ଧମ୍ମେହି ସମନ୍ନାଗତୋ’ତି। ପୁନ ଚ ଦେୱଦତ୍ତୋ ଭୱେ ଭୱେ ଯସେନ ଚ ପକ୍ଖେନ ଚ ବୋଧିସତ୍ତେନ ସମସମୋ ହୋତି, କଦାଚି ଅଧିକତରୋ ୱା। ଯଦା ଦେୱଦତ୍ତୋ ନଗରେ ବାରାଣସିଯଂ ବ୍ରହ୍ମଦତ୍ତସ୍ସ ରଞ୍ଞୋ ପୁରୋହିତପୁତ୍ତୋ ଅହୋସି, ତଦା ବୋଧିସତ୍ତୋ ଛୱକଚଣ୍ଡାଲୋ ଅହୋସି ୱିଜ୍ଜାଧରୋ, ୱିଜ୍ଜଂ ପରିଜପ୍ପିତ୍ୱା ଅକାଲେ ଅମ୍ବଫଲାନି ନିବ୍ବତ୍ତେସି, ଏତ୍ଥ ତାୱ ବୋଧିସତ୍ତୋ ଦେୱଦତ୍ତତୋ ଜାତିଯା ନିହୀନୋ ଯସେନ ଚ ନିହୀନୋ।

‘‘ପୁନ ଚପରଂ ଯଦା ଦେୱଦତ୍ତୋ ରାଜା ଅହୋସି ମହା ମହୀପତି ସବ୍ବକାମସମଙ୍ଗୀ, ତଦା ବୋଧିସତ୍ତୋ ତସ୍ସୂପଭୋଗୋ ଅହୋସି ହତ୍ଥିନାଗୋ ସବ୍ବଲକ୍ଖଣସମ୍ପନ୍ନୋ, ତସ୍ସ ଚାରୁଗତିୱିଲାସଂ ଅସହମାନୋ ରାଜା ୱଧମିଚ୍ଛନ୍ତୋ ହତ୍ଥାଚରିଯଂ ଏୱମୱୋଚ ‘ଅସିକ୍ଖିତୋ ତେ, ଆଚରିଯ, ହତ୍ଥିନାଗୋ, ତସ୍ସ ଆକାସଗମନଂ ନାମ କାରଣଂ କରୋହୀ’ତି, ତତ୍ଥପି ତାୱ ବୋଧିସତ୍ତୋ ଦେୱଦତ୍ତତୋ ଜାତିଯା ନିହୀନୋ ଲାମକୋ ତିରଚ୍ଛାନଗତୋ।

‘‘ପୁନ ଚପରଂ ଯଦା ଦେୱଦତ୍ତୋ ମନୁସ୍ସୋ ଅହୋସି ପଓନେ ନଚ୍ଚାୟିକୋ, ତଦା ବୋଧିସତ୍ତୋ ମହାପଥୱୀ ନାମ ମଙ୍କଟୋ ଅହୋସି, ଏତ୍ଥପି ତାୱ ଦିସ୍ସତି ୱିସେସୋ ମନୁସ୍ସସ୍ସ ଚ ତିରଚ୍ଛାନଗତସ୍ସ ଚ, ତତ୍ଥପି ତାୱ ବୋଧିସତ୍ତୋ ଦେୱଦତ୍ତତୋ ଜାତିୟା ନିହୀନୋ।

‘‘ପୁନ ଚପରଂ ଯଦା ଦେୱଦତ୍ତୋ ମନୁସ୍ସୋ ଅହୋସି ସୋଣୁତ୍ତରୋ ନାମ ନେସାଦୋ ବଲୱା ବଲୱତରୋ ନାଗବଲୋ, ତଦା ବୋଧିସତ୍ତୋ ଛଦ୍ଦନ୍ତୋ ନାମ ନାଗରାଜା ଅହୋସି। ତଦା ସୋ ଲୁଦ୍ଦକୋ ତଂ ହତ୍ଥିନାଗଂ ଘାତେସି, ତତ୍ଥପି ତାୱ ଦେୱଦତ୍ତୋୱ ଅଧିକତରୋ।

‘‘ପୁନ ଚପରଂ ଯଦା ଦେୱଦତ୍ତୋ ମନୁସ୍ସୋ ଅହୋସି ୱନଚରକୋ ଅନିକେତୱାସୀ, ତଦା ବୋଧିସତ୍ତୋ ସକୁଣୋ ଅହୋସି ତିତ୍ତିରୋ ମନ୍ତଜ୍ଝାୟୀ, ତଦାପି ସୋ ୱନଚରକୋ ତଂ ସକୁଣଂ ଘାତେସି, ତତ୍ଥପି ତାୱ ଦେୱଦତ୍ତୋୱ ଜାତିୟା ଅଧିକତରୋ।

‘‘ପୁନ ଚପରଂ ଯଦା ଦେୱଦତ୍ତୋ କଲାବୁ ନାମ କାସିରାଜା [କାସିକରାଜା (କ।)] ଅହୋସି, ତଦା ବୋଧିସତ୍ତୋ ତାପସୋ ଅହୋସି ଖନ୍ତିୱାଦୀ। ତଦା ସୋ ରାଜା ତସ୍ସ ତାପସସ୍ସ କୁଦ୍ଧୋ ହତ୍ଥପାଦେ ୱଂସକଳୀରେ ୱିୟ ଛେଦାପେସି, ତତ୍ଥପି ତାୱ ଦେୱଦତ୍ତୋ ଯେୱ ଅଧିକତରୋ ଜାତିୟା ଚ ଯସେନ ଚ।

‘‘ପୁନ ଚପରଂ ଯଦା ଦେୱଦତ୍ତୋ ମନୁସ୍ସୋ ଅହୋସି ୱନଚରୋ, ତଦା ବୋଧିସତ୍ତୋ ନନ୍ଦିୟୋ ନାମ ୱାନରିନ୍ଦୋ ଅହୋସି, ତଦାପି ସୋ ୱନଚରୋ ତଂ ୱାନରିନ୍ଦଂ ଘାତେସି ସଦ୍ଧିଂ ମାତରା କନିଟ୍ଠଭାତିକେନ ଚ, ତତ୍ଥପି ତାୱ ଦେୱଦତ୍ତୋ ଯେୱ ଅଧିକତରୋ ଜାତିୟା।

‘‘ପୁନ ଚପରଂ ଯଦା ଦେୱଦତ୍ତୋ ମନୁସ୍ସୋ ଅହୋସି ଅଚେଲକୋ କାରମ୍ଭିୟୋ ନାମ, ତଦା ବୋଧିସତ୍ତୋ ପଣ୍ଡରକୋ ନାମ ନାଗରାଜା ଅହୋସି, ତତ୍ଥପି ତାୱ ଦେୱଦତ୍ତୋ ଯେୱ ଅଧିକତରୋ ଜାତିୟା।

‘‘ପୁନ ଚପରଂ ଯଦା ଦେୱଦତ୍ତୋ ମନୁସ୍ସୋ ଅହୋସି ପଓନେ ଜଟିଲକୋ, ତଦା ବୋଧିସତ୍ତୋ ତଚ୍ଛକୋ ନାମ ମହାସୂକରୋ ଅହୋସି, ତତ୍ଥପି ତାୱ ଦେୱଦତ୍ତୋ ଯେୱ ଜାତିୟା ଅଧିକତରୋ।

‘‘ପୁନ ଚପରଂ ଯଦା ଦେୱଦତ୍ତୋ ଚେତୀସୁ ସୂରପରିଚରୋ ନାମ ରାଜା ଅହୋସି ଉପରି ପୁରିସମତ୍ତେ ଗଗନେ ୱେହାସଙ୍ଗମୋ, ତଦା ବୋଧିସତ୍ତୋ କପିଲୋ ନାମ ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ଅହୋସି, ତତ୍ଥପି ତାୱ ଦେୱଦତ୍ତୋ ଯେୱ ଅଧିକତରୋ ଜାତିୟା ଚ ଯସେନ ଚ।

‘‘ପୁନ ଚପରଂ ଯଦା ଦେୱଦତ୍ତୋ ମନୁସ୍ସୋ ଅହୋସି ସାମୋ ନାମ, ତଦା ବୋଧିସତ୍ତୋ ରୁରୁ ନାମ ମିଗରାଜା ଅହୋସି, ତତ୍ଥପି ତାୱ ଦେୱଦତ୍ତୋ ଯେୱ ଜାତିୟା ଅଧିକତରୋ।

‘‘ପୁନ ଚପରଂ ଯଦା ଦେୱଦତ୍ତୋ ମନୁସ୍ସୋ ଅହୋସି ଲୁଦ୍ଦକୋ ପଓନଚରୋ, ତଦା ବୋଧିସତ୍ତୋ ହତ୍ଥିନାଗୋ ଅହୋସି, ସୋ ଲୁଦ୍ଦକୋ ତସ୍ସ ହତ୍ଥିନାଗସ୍ସ ସତ୍ତକ୍ଖତ୍ତୁଂ ଦନ୍ତେ ଛିନ୍ଦିତ୍ୱା ହରି, ତତ୍ଥପି ତାୱ ଦେୱଦତ୍ତୋ ଯେୱ ଯୋନିୟା ଅଧିକତରୋ।

‘‘ପୁନ ଚପରଂ ଯଦା ଦେୱଦତ୍ତୋ ସିଙ୍ଗାଲୋ ଅହୋସି ଖତ୍ତିୟଧମ୍ମୋ, ସୋ ଯାୱତା ଜମ୍ବୁଦୀପେ ପଦେସରାଜାନୋ ତେ ସବ୍ବେ ଅନୁଯୁତ୍ତେ ଅକାସି, ତଦା ବୋଧିସତ୍ତୋ ୱିଧୁରୋ ନାମ ପଣ୍ଡିତୋ ଅହୋସି, ତତ୍ଥପି ତାୱ ଦେୱଦତ୍ତୋ ଯେୱ ଯସେନ ଅଧିକତରୋ।

‘‘ପୁନ ଚପରଂ ଯଦା ଦେୱଦତ୍ତୋ ହତ୍ଥିନାଗୋ ହୁତ୍ୱା ଲଟୁକିକାୟ ସକୁଣିକାୟ ପୁତ୍ତକେ ଘାତେସି, ତଦା ବୋଧିସତ୍ତୋପି ହତ୍ଥିନାଗୋ ଅହୋସି ଯୂଥପତି, ତତ୍ଥ ତାୱ ଉଭୋପି ତେ ସମସମା ଅହେସୁଂ।

‘‘ପୁନ ଚପରଂ ଯଦା ଦେୱଦତ୍ତୋ ଯକ୍ଖୋ ଅହୋସି ଅଧମ୍ମୋ ନାମ, ତଦା ବୋଧିସତ୍ତୋପି ଯକ୍ଖୋ ଅହୋସି ଧମ୍ମୋ ନାମ, ତତ୍ଥପି ତାୱ ଉଭୋପି ସମସମା ଅହେସୁଂ।

‘‘ପୁନ ଚପରଂ ଯଦା ଦେୱଦତ୍ତୋ ନାୱିକୋ ଅହୋସି ପଞ୍ଚନ୍ନଂ କୁଲସତାନଂ ଇସ୍ସରୋ, ତଦା ବୋଧିସତ୍ତୋପି ନାୱିକୋ ଅହୋସି ପଞ୍ଚନ୍ନଂ କୁଲସତାନଂ ଇସ୍ସରୋ, ତତ୍ଥପି ତାୱ ଉଭୋପି ସମସମା ଅହେସୁଂ।

‘‘ପୁନ ଚପରଂ ଯଦା ଦେୱଦତ୍ତୋ ସତ୍ଥୱାହୋ ଅହୋସି ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ସକଟସତାନଂ ଇସ୍ସରୋ, ତଦା ବୋଧିସତ୍ତୋପି ସତ୍ଥୱାହୋ ଅହୋସି ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ସକଟସତାନଂ ଇସ୍ସରୋ, ତତ୍ରପି ତାୱ ଉଭୋପି ସମସମା ଅହେସୁଂ।

‘‘ପୁନ ଚପରଂ ଯଦା ଦେୱଦତ୍ତୋ ସାଖୋ ନାମ ମିଗରାଜା ଅହୋସି, ତଦା ବୋଧିସତ୍ତୋପି ନିଗ୍ରୋଧୋ ନାମ ମିଗରାଜା ଅହୋସି, ତତ୍ରପି ତାୱ ଉଭୋପି ସମସମା ଅହେସୁଂ।

‘‘ପୁନ ଚପରଂ ଯଦା ଦେୱଦତ୍ତୋ ସାଖୋ ନାମ ସେନାପତି ଅହୋସି, ତଦା ବୋଧିସତ୍ତୋପି ନିଗ୍ରୋଧୋ ନାମ ରାଜା ଅହୋସି, ତତ୍ରପି ତାୱ ଉଭୋପି ସମସମା ଅହେସୁଂ।

‘‘ପୁନ ଚପରଂ ଯଦା ଦେୱଦତ୍ତୋ ଖଣ୍ଡହାଲୋ ନାମ ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ଅହୋସି, ତଦା ବୋଧିସତ୍ତୋ ଚନ୍ଦୋ ନାମ ରାଜକୁମାରୋ ଅହୋସି, ତଦା ସୋ ଖଣ୍ଡହାଲୋ ଯେୱ ଅଧିକତରୋ।

‘‘ପୁନ ଚପରଂ ଯଦା ଦେୱଦତ୍ତୋ ବ୍ରହ୍ମଦତ୍ତୋ ନାମ ରାଜା ଅହୋସି, ତଦା ବୋଧିସତ୍ତୋ ତସ୍ସ ପୁତ୍ତୋ ମହାପଦୁମୋ ନାମ କୁମାରୋ ଅହୋସି, ତଦା ସୋ ରାଜା ସକପୁତ୍ତଂ ଚୋରପପାତେ ଖିପାପେସି, ଯତୋ କୁତୋଚି ପିତାୱ ପୁତ୍ତାନଂ ଅଧିକତରୋ ହୋତି ୱିସିଟ୍ଠୋତି, ତତ୍ରପି ତାୱ ଦେୱଦତ୍ତୋ ଯେୱ ଅଧିକତରୋ।

‘‘ପୁନ ଚପରଂ ଯଦା ଦେୱଦତ୍ତୋ ମହାପତାପୋ ନାମ ରାଜା ଅହୋସି, ତଦା ବୋଧିସତ୍ତୋ ତସ୍ସ ପୁତ୍ତୋ ଧମ୍ମପାଲୋ ନାମ କୁମାରୋ ଅହୋସି, ତଦା ସୋ ରାଜା ସକପୁତ୍ତସ୍ସ ହତ୍ଥପାଦେ ସୀସଞ୍ଚ ଛେଦାପେସି, ତତ୍ରପି ତାୱ ଦେୱଦତ୍ତୋ ଯେୱ ଉତ୍ତରୋ ଅଧିକତରୋ।

ଅଜ୍ଜେତରହି ଉଭୋପି ସକ୍ୟକୁଲେ ଜାଯିଂସୁ। ବୋଧିସତ୍ତୋ ବୁଦ୍ଧୋ ଅହୋସି ସବ୍ବଞ୍ଞୂ ଲୋକନାଯକୋ, ଦେୱଦତ୍ତୋ ତସ୍ସ ଦେୱାତିଦେୱସ୍ସ ସାସନେ ପବ୍ବଜିତ୍ୱା ଇଦ୍ଧିଂ ନିବ୍ବତ୍ତେତ୍ୱା ବୁଦ୍ଧାଲଯଂ ଅକାସି। କିଂ ନୁ ଖୋ, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ଯଂ ମଯା ଭଣିତଂ, ତଂ ସବ୍ବଂ ତଥଂ ଉଦାହୁ ୱିତଥ’’ନ୍ତି?

‘‘ଯଂ ତ୍ୱଂ, ମହାରାଜ, ବହୁୱିଧଂ କାରଣଂ ଓସାରେସି, ସବ୍ବଂ ତଂ ତଥେୱ, ନୋ ଅଞ୍ଞଥା’’ତି। ‘‘ଯଦି, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, କଣ୍ହୋପି ସୁକ୍କୋପି ସମସମଗତିକା ହୋନ୍ତି, ତେନ ହି କୁସଲମ୍ପି ଅକୁସଲମ୍ପି ସମସମୱିପାକଂ ହୋତୀ’’ତି? ‘‘ନ ହି, ମହାରାଜ, କୁସଲମ୍ପି ଅକୁସଲମ୍ପି ସମସମୱିପାକଂ ହୋତି, ନ ହି, ମହାରାଜ, ଦେୱଦତ୍ତୋ ସବ୍ବଜନେହି ପଟିୱିରୁଦ୍ଧୋ, ବୋଧିସତ୍ତେନେୱ ପଟିୱିରୁଦ୍ଧୋ। ଯୋ ତସ୍ସ ବୋଧିସତ୍ତେନ ପଟିୱିରୁଦ୍ଧୋ, ସୋ ତସ୍ମିଂ ତସ୍ମିଂ ଯେୱ ଭୱେ ପଚ୍ଚତି ଫଲଂ ଦେତି। ଦେୱଦତ୍ତୋପି, ମହାରାଜ, ଇସ୍ସରିଯେ ଠିତୋ ଜନପଦେସୁ ଆରକ୍ଖଂ ଦେତି, ସେତୁଂ ସଭଂ ପୁଞ୍ଞସାଲଂ କାରେତି, ସମଣବ୍ରାହ୍ମଣାନଂ କପଣଦ୍ଧିକୱଣିବ୍ବକାନଂ ନାଥାନାଥାନଂ ଯଥାପଣିହିତଂ ଦାନଂ ଦେତି। ତସ୍ସ ସୋ ୱିପାକେନ ଭୱେ ଭୱେ ସମ୍ପତ୍ତିଯୋ ପଟିଲଭତି। କସ୍ସେତଂ, ମହାରାଜ, ସକ୍କା ୱତ୍ତୁଂ ୱିନା ଦାନେନ ଦମେନ ସଂଯମେନ ଉପୋସଥକମ୍ମେନ ସମ୍ପତ୍ତିଂ ଅନୁଭୱିସ୍ସତୀତି?

‘‘ଯଂ ପନ ତ୍ୱଂ, ମହାରାଜ, ଏୱଂ ୱଦେସି ‘ଦେୱଦତ୍ତୋ ଚ ବୋଧିସତ୍ତୋ ଚ ଏକତୋ ଅନୁପରିୱତ୍ତନ୍ତୀ’ତି, ସୋ ନ ଜାତିସତସ୍ସ ଅଚ୍ଚଯେନ ସମାଗମୋ ଅହୋସି, ନ ଜାତିସହସ୍ସସ୍ସ ଅଚ୍ଚଯେନ, ନ ଜାତିସତସହସ୍ସସ୍ସ ଅଚ୍ଚଯେନ, କଦାଚି କରହଚି ବହୂନଂ ଅହୋରତ୍ତାନଂ ଅଚ୍ଚଯେନ ସମାଗମୋ ଅହୋସି। ଯଂ ପନେତଂ, ମହାରାଜ, ଭଗୱତା କାଣକଚ୍ଛପୋପମଂ ଉପଦସ୍ସିତଂ ମନୁସ୍ସତ୍ତପଟିଲାଭାଯ, ତଥୂପମଂ, ମହାରାଜ, ଇମେସଂ ସମାଗମଂ ଧାରେହି।

‘‘ନ, ମହାରାଜ, ବୋଧିସତ୍ତସ୍ସ ଦେୱଦତ୍ତେନେୱ ସଦ୍ଧିଂ ସମାଗମୋ ଅହୋସି, ଥେରୋପି, ମହାରାଜ, ସାରିପୁତ୍ତୋ ଅନେକେସୁ ଜାତିସତସହସ୍ସେସୁ ବୋଧିସତ୍ତସ୍ସ ପିତା ଅହୋସି, ମହାପିତା ଅହୋସି, ଚୂଳପିତା ଅହୋସି , ଭାତା ଅହୋସି, ପୁତ୍ତୋ ଅହୋସି, ଭାଗିନେଯ୍ୟୋ ଅହୋସି, ମିତ୍ତୋ ଅହୋସି।

‘‘ବୋଧିସତ୍ତୋପି, ମହାରାଜ, ଅନେକେସୁ ଜାତିସତସହସ୍ସେସୁ ଥେରସ୍ସ ସାରିପୁତ୍ତସ୍ସ ପିତା ଅହୋସି, ମହାପିତା ଅହୋସି, ଚୂଳପିତା ଅହୋସି, ଭାତା ଅହୋସି, ପୁତ୍ତୋ ଅହୋସି, ଭାଗିନେଯ୍ୟୋ ଅହୋସି , ମିତ୍ତୋ ଅହୋସି, ସବ୍ବେପି, ମହାରାଜ, ସତ୍ତନିକାଯପରିଯାପନ୍ନା ସଂସାରସୋତମନୁଗତା ସଂସାରସୋତେନ ୱୁଯ୍ହନ୍ତା ଅପ୍ପିଯେହିପି ପିଯେହିପି ସମାଗଚ୍ଛନ୍ତି। ଯଥା, ମହାରାଜ, ଉଦକଂ ସୋତେନ ୱୁଯ୍ହମାନଂ ସୁଚିଅସୁଚିକଲ୍ୟାଣପାପକେନ ସମାଗଚ୍ଛତି, ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ସବ୍ବେପି ସତ୍ତନିକାଯପରିଯାପନ୍ନା ସଂସାରସୋତମନୁଗତା ସଂସାରସୋତେନ ୱୁଯ୍ହନ୍ତା ଅପ୍ପିଯେହିପି ପିଯେହିପି ସମାଗଚ୍ଛନ୍ତି। ଦେୱଦତ୍ତୋ, ମହାରାଜ, ଯକ୍ଖୋ ସମାନୋ ଅତ୍ତନା ଅଧମ୍ମୋ ପରେ ଅଧମ୍ମେ ନିଯୋଜେତ୍ୱା ସତ୍ତପଞ୍ଞାସୱସ୍ସକୋଟିଯୋ

ସତ୍ତି ଚ ୱସ୍ସସତସହସ୍ସାନି ମହାନିରୟେ ପଚ୍ଚି , ବୋଧିସତ୍ତୋପି, ମହାରାଜ, ୟକ୍ଖୋ ସମାନୋ ଅତ୍ତନା ଧମ୍ମୋ ପରେ ଧମ୍ମେ ନିୟୋଜେତ୍ୱା ସତ୍ତପଞ୍ଞାସୱସ୍ସକୋଟିୟୋ ସତ୍ତି ଚ ୱସ୍ସସତସହସ୍ସାନି ସଗ୍ଗେ ମୋଦି ସବ୍ବକାମସମଙ୍ଗୀ, ଅପି ଚ, ମହାରାଜ, ଦେୱଦତ୍ତୋ ଇମସ୍ମିଂ ଭୱେ ବୁଦ୍ଧଂ ଅନାସାଦନୀୟମାସାଦୟିତ୍ୱା ସମଗ୍ଗଞ୍ଚ ସଙ୍ଘଂ ଭିନ୍ଦିତ୍ୱା ପଥୱିଂ ପାୱିସି, ତଥାଗତୋ ବୁଜ୍ଝିତ୍ୱା ସବ୍ବଧମ୍ମେ ପରିନିବ୍ବୁତୋ ଉପଧିସଙ୍ଖୟେ’’ତି। ‘‘ସାଧୁ, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ଏୱମେତଂ ତଥା ସମ୍ପଟିଚ୍ଛାମୀ’’ତି।

କୁସଲାକୁସଲସମୱିସମପଞ୍ହୋ ସତ୍ତମୋ।

୮। ଅମରାଦେୱୀପଞ୍ହୋ

୮। ‘‘ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ଭାସିତମ୍ପେତଂ ଭଗୱତା –

‘‘‘ସଚେ ଲଭେଥ ଖଣଂ ୱା ରହୋ ୱା, ନିମନ୍ତକଂ [ନିୱାତକଂ (କୁଣାଲଜାତକେ)] ୱାପି ଲଭେଥ ତାଦିସଂ;

ସବ୍ବାୱ [ସବ୍ବାପି (ସୀ। ପୀ।)] ଇତ୍ଥୀ କୟିରୁଂ [କରେୟ୍ୟୁଂ (ସୀ। ପୀ। କ।)] ନୁ ପାପଂ, ଅଞ୍ଞଂ ଅଲଦ୍ଧା ପୀଠସପ୍ପିନା ସଦ୍ଧି’ନ୍ତି।

‘‘ପୁନ ଚ କଥୀୟତି ‘ମହୋସଧସ୍ସ ଭରିୟା ଅମରା ନାମ ଇତ୍ଥୀ ଗାମକେ ଠପିତା ପୱୁତ୍ଥପତିକା ରହୋ ନିସିନ୍ନା ୱିୱିତ୍ତା ରାଜପ୍ପଟିସମଂ ସାମିକଂ କରିତ୍ୱା ସହସ୍ସେନ ନିମନ୍ତୀୟମାନା ପାପଂ ନାକାସୀ’ତି। ୟଦି, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ଭଗୱତା ଭଣିତଂ ‘ସଚେ…ପେ… ସଦ୍ଧି’ନ୍ତି ତେନ ହି ‘ମହୋସଧସ୍ସ ଭରିୟା…ପେ… ନାକାସୀ’ତି ୟଂ ୱଚନଂ, ତଂ ମିଚ୍ଛା। ୟଦି ମହୋସଧସ୍ସ ଭରିୟା…ପେ… ନାକାସି, ତେନ ହି ‘ସଚେ…ପେ… ସଦ୍ଧି’ନ୍ତି ତମ୍ପି ୱଚନଂ ମିଚ୍ଛା। ଅୟମ୍ପି ଉଭତୋ କୋଟିକୋ ପଞ୍ହୋ ତୱାନୁପ୍ପତ୍ତୋ, ସୋ ତୟା ନିବ୍ବାହିତବ୍ବୋ’’ତି।

‘‘ଭାସିତମ୍ପେତଂ, ମହାରାଜ, ଭଗୱତା ‘ସଚେ…ପେ… ସଦ୍ଧି’ନ୍ତି। କଥୀୟତି ଚ ‘ମହୋସଧସ୍ସ ଭରିୟା …ପେ… ନାକାସୀ’ତି। କରେୟ୍ୟ ସା, ମହାରାଜ, ଇତ୍ଥୀ ସହସ୍ସଂ ଲଭମାନା ତାଦିସେନ ପୁରିସେନ ସଦ୍ଧିଂ ପାପକମ୍ମଂ, ନ ସା କରେୟ୍ୟ ସଚେ ଖଣଂ ୱା ରହୋ ୱା ନିମନ୍ତକଂ ୱାପି ତାଦିସଂ ଲଭେୟ୍ୟ, ୱିଚିନନ୍ତୀ ସା, ମହାରାଜ, ଅମରା ଇତ୍ଥୀ ନ ଅଦ୍ଦସ ଖଣଂ ୱା ରହୋ ୱା ନିମନ୍ତକଂ ୱାପି ତାଦିସଂ।

‘‘ଇଧ ଲୋକେ ଗରହଭୟା ଖଣଂ ନ ପସ୍ସି, ପରଲୋକେ ନିରୟଭୟା ଖଣଂ ନ ପସ୍ସି, କଟୁକୱିପାକଂ ପାପନ୍ତି ଖଣଂ ନ ପସ୍ସି, ପିୟଂ ଅମୁଞ୍ଚିତୁକାମା ଖଣଂ ନ ପସ୍ସି, ସାମିକସ୍ସ ଗରୁକତାୟ ଖଣଂ ନ ପସ୍ସି, ଧମ୍ମଂ ଅପଚାୟନ୍ତୀ ଖଣଂ ନ ପସ୍ସି, ଅନରିୟଂ ଗରହନ୍ତୀ ଖଣଂ ନ ପସ୍ସି, କିରିୟଂ ଅଭିନ୍ଦିତୁକାମା ଖଣଂ ନ ପସ୍ସି। ଏୱରୂପେହି ବହୂହି କାରଣେହି ଖଣଂ ନ ପସ୍ସି।

‘‘ରହୋପି ସା ଲୋକେ ୱିଚିନିତ୍ୱା ଅପସ୍ସନ୍ତୀ ପାପଂ ନାକାସି। ସଚେ ସା ମନୁସ୍ସେହି ରହୋ ଲଭେୟ୍ୟ, ଅଥ ଅମନୁସ୍ସେହି ରହୋ ନ ଲଭେୟ୍ୟ। ସଚେ ଅମନୁସ୍ସେହି ରହୋ ଲଭେୟ୍ୟ, ଅଥ ପରଚିତ୍ତୱିଦୂହି ପବ୍ବଜିତେହି ରହୋ ନ ଲଭେୟ୍ୟ। ସଚେ ପରଚିତ୍ତୱିଦୂହି ପବ୍ବଜିତେହି ରହୋ ଲଭେୟ୍ୟ, ଅଥ ପରଚିତ୍ତୱିଦୂନୀହି ଦେୱତାହି ରହୋ ନ ଲଭେୟ୍ୟ। ସଚେ ପରଚିତ୍ତୱିଦୂନୀହି ଦେୱତାହି ରହୋ ଲଭେୟ୍ୟ, ଅତ୍ତନାୱ ପାପେହି ରହୋ ନ ଲଭେୟ୍ୟ। ସଚେ ଅତ୍ତନାୱ ପାପେହି ରହୋ ଲଭେୟ୍ୟ, ଅଥ ଅଧମ୍ମେନ ରହୋ ନ ଲଭେୟ୍ୟ। ଏୱରୂପେହି ବହୁୱିଧେହି କାରଣେହି ରହୋ ଅଲଭିତ୍ୱା ପାପଂ ନାକାସି।

‘‘ନିମନ୍ତକମ୍ପି ସା ଲୋକେ ୱିଚିନିତ୍ୱା ତାଦିସଂ ଅଲଭନ୍ତୀ ପାପଂ ନାକାସି। ମହୋସଧୋ, ମହାରାଜ, ପଣ୍ଡିତୋ ଅଟ୍ଠୱୀସତିୟା ଅଙ୍ଗେହି ସମନ୍ନାଗତୋ। କତମେହି ଅଟ୍ଠୱୀସତିୟା ଅଙ୍ଗେହି ସମନ୍ନାଗତୋ? ମହୋସଧୋ, ମହାରାଜ, ସୂରୋ ହିରିମା ଓତ୍ତପ୍ପୀ ସପକ୍ଖୋ ମିତ୍ତସମ୍ପନ୍ନୋ ଖମୋ ସୀଲୱା ସଚ୍ଚୱାଦୀ ସୋଚେୟ୍ୟସମ୍ପନ୍ନୋ ଅକ୍କୋଧନୋ ଅନତିମାନୀ ଅନୁସୂୟକୋ ୱୀରିୟୱା ଆୟୂହକୋ ସଙ୍ଗାହକୋ ସଂୱିଭାଗୀ ସଖିଲୋ ନିୱାତୱୁତ୍ତି ସଣ୍ହୋ ଅସଠୋ ଅମାୟାୱୀ ଅତିବୁଦ୍ଧିସମ୍ପନ୍ନୋ କିତ୍ତିମା ୱିଜ୍ଜାସମ୍ପନ୍ନୋ ହିତେସୀ ଉପନିସ୍ସିତାନଂ ପତ୍ଥିତୋ ସବ୍ବଜନସ୍ସ ଧନୱା ୟସୱା। ମହୋସଧୋ, ମହାରାଜ, ପଣ୍ଡିତୋ ଇମେହି ଅଟ୍ଠୱୀସତିୟା ଅଙ୍ଗେହି ସମନ୍ନାଗତୋ। ସା ଅଞ୍ଞଂ ତାଦିସଂ ନିମନ୍ତକଂ ଅଲଭିତ୍ୱା ପାପଂ ନାକାସୀ’’ତି। ‘‘ସାଧୁ, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ଏୱମେତଂ ତଥା ସମ୍ପଟିଚ୍ଛାମୀ’’ତି।

ଅମରାଦେୱୀପଞ୍ହୋ ଅଟ୍ଠମୋ।

୯। ଅରହନ୍ତଅଭାଯନପଞ୍ହୋ

୯। ''ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ଭାସିତମ୍ପେତଂ ଭଗୱତା 'ୱିଗତଭଯସନ୍ତାସା ଅରହନ୍ତୋ'ତି। ପୁନ ଚ ନଗରେ ରାଜଗହେ ଧନପାଲକଂ ହତ୍ଥିଂ ଭଗୱତି ଓପତନ୍ତଂ ଦିସ୍ୱା ପଞ୍ଚ ଖୀଣାସୱସତାନି ପରିଚ୍ଚଜିତ୍ୱା ଜିନୱରଂ ପକ୍କନ୍ତାନି ଦିସାୱିଦିସଂ ଏକଂ ଠପେତ୍ୱା ଥେରଂ ଆନନ୍ଦଂ। କିଂ ନୁ ଖୋ, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ତେ ଅରହନ୍ତୋ ଭଯା ପକ୍କନ୍ତା, ପଞ୍ଞାଯିସ୍ସତି ସକେନ କମ୍ମେନାତି ଦସବଲଂ ପାତେତୁକାମା ପକ୍କନ୍ତା , ଉଦାହୁ ତଥାଗତସ୍ସ ଅତୁଲଂ ୱିପୁଲମସମଂ ପାଟିହାରିଯଂ ଦଟ୍ଠୁକାମା ପକ୍କନ୍ତା? ଯଦି, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ଭଗୱତା ଭଣିତଂ 'ୱିଗତଭଯସନ୍ତାସା ଅରହନ୍ତୋ'ତି, ତେନ ହି 'ନଗରେ…ପେ… ଆନନ୍ଦ'ନ୍ତି ଯଂ ୱଚନଂ ତଂ ମିଚ୍ଛା। ଯଦି ନଗରେ ରାଜଗହେ ଧନପାଲକଂ ହତ୍ଥିଂ ଭଗୱତି ଓପତନ୍ତଂ ଦିସ୍ୱା ପଞ୍ଚ ଖୀଣାସୱସତାନି ପରିଚ୍ଚଜିତ୍ୱା ଜିନୱରଂ ପକ୍କନ୍ତାନି ଦିସାୱିଦିସଂ ଏକଂ ଠପେତ୍ୱା ଥେରଂ ଆନନ୍ଦଂ, ତେନ ହି 'ୱିଗତଭଯସନ୍ତାସା ଅରହନ୍ତୋ'ତି ତମ୍ପି ୱଚନଂ ମିଚ୍ଛା। ଅଯମ୍ପି ଉଭତୋ କୋଟିକୋ ପଞ୍ହୋ ତୱାନୁପ୍ପତ୍ତୋ, ସୋ ତଯା ନିବ୍ବାହିତବ୍ବୋ''ତି।

''ଭାସିତମ୍ପେତଂ, ମହାରାଜ, ଭଗୱତା 'ୱିଗତଭଯସନ୍ତାସା ଅରହନ୍ତୋ'ତି, ନଗରେ ରାଜଗହେ ଧନପାଲକଂ ହତ୍ଥିଂ ଭଗୱତି ଓପତନ୍ତଂ ଦିସ୍ୱା ପଞ୍ଚ ଖୀଣାସୱସତାନି ପରିଚ୍ଚଜିତ୍ୱା ଜିନୱରଂ ପକ୍କନ୍ତାନି ଦିସାୱିଦିସଂ ଏକଂ ଠପେତ୍ୱା ଥେରଂ ଆନନ୍ଦଂ, ତଞ୍ଚ ପନ ନ ଭଯା, ନାପି ଭଗୱନ୍ତଂ ପାତେତୁକାମତାଯ।

''ଯେନ ପନ, ମହାରାଜ, ହେତୁନା ଅରହନ୍ତୋ ଭାଯେଯ୍ୟୁଂ ୱା ତାସେଯ୍ୟୁଂ ୱା, ସୋ ହେତୁ ଅରହନ୍ତାନଂ ସମୁଚ୍ଛିନ୍ନୋ, ତସ୍ମା ୱିଗତଭଯସନ୍ତାସା ଅରହନ୍ତୋ, ଭାଯତି ନୁ, ମହାରାଜ, ମହାପଥୱୀ ଖଣନ୍ତେପି ଭିନ୍ଦନ୍ତେପି ଧାରେନ୍ତେପି ସମୁଦ୍ଦପବ୍ବତଗିରିସିଖରେତି? ''ନ ହି, ଭନ୍ତେ''ତି। ''କେନ କାରଣେନ ମହାରାଜା''ତି? ''ନତ୍ଥି, ଭନ୍ତେ, ମହାପଥୱିଯା ସୋ ହେତୁ, ଯେନ ହେତୁନା ମହାପଥୱୀ ଭାଯେଯ୍ୟ ୱା ତାସେଯ୍ୟ ୱା''ତି। ''ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ନତ୍ଥି ଅରହନ୍ତାନଂ ସୋ ହେତୁ, ଯେନ ହେତୁନା ଅରହନ୍ତୋ ଭାଯେଯ୍ୟୁଂ ୱା ତାସେଯ୍ୟୁଂ ୱା।

''ଭାଯତି ନୁ, ମହାରାଜ, ଗିରିସିଖରଂ ଛିନ୍ଦନ୍ତେ ୱା ଭିନ୍ଦନ୍ତେ ୱା ପତନ୍ତେ ୱା ଅଗ୍ଗିନା ଦହନ୍ତେ ୱା''ତି? ''ନ ହି, ଭନ୍ତେ''ତି। ''କେନ କାରଣେନ ମହାରାଜା''ତି? ''ନତ୍ଥି, ଭନ୍ତେ, ଗିରିସିଖରସ୍ସ ସୋ ହେତୁ, ଯେନ ହେତୁନା ଗିରିସିଖରଂ ଭାଯେଯ୍ୟ ୱା ତାସେଯ୍ୟ ୱା''ତି। ''ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ନତ୍ଥି ଅରହନ୍ତାନଂ ସୋ ହେତୁ, ଯେନ ହେତୁନା ଅରହନ୍ତୋ ଭାଯେଯ୍ୟୁଂ ୱା ତାସେଯ୍ୟୁଂ ୱା।

''ଯଦିପି , ମହାରାଜ, ଲୋକଧାତୁସତସହସ୍ସେସୁ ଯେ କେଚି ସତ୍ତନିକାଯପରିଯାପନ୍ନା ସବ୍ବେପି ତେ ସତ୍ତିହତ୍ଥା ଏକଂ ଅରହନ୍ତଂ ଉପଧାୱିତ୍ୱା ତାସେଯ୍ୟୁଂ, ନ ଭୱେଯ୍ୟ ଅରହତୋ ଚିତ୍ତସ୍ସ କିଞ୍ଚି ଅଞ୍ଞଥତ୍ତଂ। କିଂ କାରଣଂ? ଅଟ୍ଠାନମନୱକାସତାଯ।

''ଅପି ଚ, ମହାରାଜ, ତେସଂ ଖୀଣାସୱାନଂ ଏୱଂ ଚେତୋପରିୱିତକ୍କୋ ଅହୋସି 'ଅଜ୍ଜ ନରୱରପୱରେ ଜିନୱରୱସଭେ ନଗରୱରମନୁପ୍ପତ୍ତେ ୱୀଥିଯା ଧନପାଲକୋ ହତ୍ଥୀ ଆପତିସ୍ସତି, ଅସଂସଯମତିଦେୱଦେୱଂ ଉପଟ୍ଠାକୋ ନ ପରିଚ୍ଚଜିସ୍ସତି, ଯଦି ମଯଂ ସବ୍ବେପି ଭଗୱନ୍ତଂ ନ ପରିଚ୍ଚଜିସ୍ସାମ, ଆନନ୍ଦସ୍ସ ଗୁଣୋ ପାକଟୋ ନ ଭୱିସ୍ସତି, ନ ହେୱ ଚ ତଥାଗତଂ ସମୁପଗମିସ୍ସତି ହତ୍ଥିନାଗୋ, ହନ୍ଦ ମଯଂ ଅପଗଚ୍ଛାମ, ଏୱମିଦଂ ମହତୋ ଜନକାଯସ୍ସ କିଲେସବନ୍ଧନମୋକ୍ଖୋ ଭୱିସ୍ସତି, ଆନନ୍ଦସ୍ସ ଚ ଗୁଣୋ ପାକଟୋ ଭୱିସ୍ସତୀ'ତି। ଏୱଂ ତେ ଅରହନ୍ତୋ ଆନିସଂସଂ ଦିସ୍ୱା ଦିସାୱିଦିସଂ ପକ୍କନ୍ତା''ତି। ''ସୁୱିଭତ୍ତୋ, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ପଞ୍ହୋ, ଏୱମେତଂ ନତ୍ଥି ଅରହନ୍ତାନଂ ଭଯଂ ୱା ସନ୍ତାସୋ ୱା, ଆନିସଂସଂ ଦିସ୍ୱା ଅରହନ୍ତୋ ପକ୍କନ୍ତା ଦିସାୱିଦିସ''ନ୍ତି।

ଅରହନ୍ତଅଭାଯନପଞ୍ହୋ ନୱମୋ।

୧୦। ବୁଦ୍ଧସବ୍ବଞ୍ଞୁଭାୱପଞ୍ହୋ

୧୦। ''ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ତୁମ୍ହେ ଭଣଥ 'ତଥାଗତୋ ସବ୍ବଞ୍ଞୂ'ତି। ପୁନ ଚ ଭଣଥ 'ତଥାଗତେନ ସାରିପୁତ୍ତମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନପ୍ପମୁଖେ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘେ ପଣାମିତେ ଚାତୁମେଯ୍ୟକା ଚ ସକ୍ୟା ବ୍ରହ୍ମା ଚ ସହମ୍ପତି ବୀଜୂପମଞ୍ଚ ୱଚ୍ଛତରୁଣୂପମଞ୍ଚ ଉପଦସ୍ସେତ୍ୱା ଭଗୱନ୍ତଂ ପସାଦେସୁଂ ଖମାପେସୁଂ ନିଜ୍ଝତ୍ତଂ ଅକଂସୂ'ତି। କିଂ ନୁ ଖୋ, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ଅଞ୍ଞାତା ତା ଉପମା ତଥାଗତସ୍ସ, ଯାହି ତଥାଗତୋ ଉପମାହି ଓରତୋ ଖମିତୋ ଉପସନ୍ତୋ ନିଜ୍ଝତ୍ତଂ ଗତୋ? ଯଦି, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ତଥାଗତସ୍ସ ତା ଉପମା ଅଞ୍ଞାତା, ତେନ ହି ବୁଦ୍ଧୋ ଅସବ୍ବଞ୍ଞୂ, ଯଦି ଞାତା, ତେନ ହି ଓକସ୍ସ ପସଯ୍ହ ୱୀମଂସାପେକ୍ଖୋ ପଣାମେସି, ତେନ ହି ତସ୍ସ ଅକାରୁଞ୍ଞତା ସମ୍ଭୱତି। ଅଯମ୍ପି ଉଭତୋ କୋଟିକୋ ପଞ୍ହୋ ତୱାନୁପ୍ପତ୍ତୋ, ସୋ ତଯା ନିବ୍ବାହିତବ୍ବୋ''ତି।

‘‘ସବ୍ବଞ୍ଞୂ, ମହାରାଜ, ତଥାଗତୋ, ତାହି ଚ ଉପମାହି ଭଗୱା ପସନ୍ନୋ ଓରତୋ ଖମିତୋ ଉପସନ୍ତୋ ନିଚ୍ଛଙ୍ଗ ଗତୋ। ଧମ୍ମସ୍ସାମୀ, ମହାରାଜ, ତଥାଗତୋ, ତଥାଗତପ୍ପୱେଦିତେହେୱ ତେ ଓପମ୍ମେହି ତଥାଗତଂ ଆରାଧେସୁଂ ତୋସେସୁଂ ପସାଦେସୁଂ, ତେସଞ୍ଚ ତଥାଗତୋ ପସନ୍ନୋ ‘ସାଧୂ’ତି ଅବ୍ଭାନୁମୋଦି।

‘‘ଯଥା, ମହାରାଜ, ଇତ୍ଥୀ ସାମିକସ୍ସ ସନ୍ତକେନେୱ ଧନେନ ସାମିକଂ ଆରାଧେତି ତୋସେତି ପସାଦେତି, ତଞ୍ଚ ସାମିକୋ ‘ସାଧୂ’ତି ଅବ୍ଭାନୁମୋଦତି, ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଚାତୁମେଣ୍ଣକା ଚ ସକ୍କୋ ବ୍ରହ୍ମା ଚ ସହମ୍ପତି ତଥାଗତପ୍ପୱେଦିତେହେୱ ଓପମ୍ମେହି ତଥାଗତଂ ଆରାଧେସୁଂ ତୋସେସୁଂ ପସାଦେସୁଂ, ତେସଞ୍ଚ ତଥାଗତୋ ପସନ୍ନୋ ‘ସାଧୂ’ତି ଅବ୍ଭାନୁମୋଦି।

‘‘ଯଥା ୱା ପନ, ମହାରାଜ, କପ୍ପକୋ ରଞ୍ଞୋ ସନ୍ତକେନେୱ ସୁୱଣ୍ଣଫଣକେନ ରଞ୍ଞୋ ଉତ୍ତମଙ୍ଗଂ ପସାଧୟମାନୋ ରାଜାନଂ ଆରାଧେତି ତୋସେତି ପସାଦେତି, ତସ୍ସ ଚ ରାଜା ପସନ୍ନୋ ‘ସାଧୂ’ତି ଅବ୍ଭାନୁମୋଦତି, ଯଥିଚ୍ଛିତମନୁପ୍ପଦେତି, ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଚାତୁମେଣ୍ଣକା ଚ ସକ୍କୋ ବ୍ରହ୍ମା ଚ ସହମ୍ପତି ତଥାଗତପ୍ପୱେଦିତେହେୱ ଓପମ୍ମେହି ତଥାଗତଂ ଆରାଧେସୁଂ ତୋସେସୁଂ ପସାଦେସୁଂ, ତେସଞ୍ଚ ତଥାଗତୋ ପସନ୍ନୋ ‘ସାଧୂ’ତି ଅବ୍ଭାନୁମୋଦି।

‘‘ଯଥା ୱା ପନ, ମହାରାଜ, ସଦ୍ଧିୱିହାରିକୋ ଉପଜ୍ଝାୟାଭତଂ ପିଣ୍ଡପାତଂ ଗହେତ୍ୱା ଉପଜ୍ଝାୟସ୍ସ ଉପନାମେନ୍ତୋ ଉପଜ୍ଝାୟଂ ଆରାଧେତି ତୋସେତି ପସାଦେତି, ତଞ୍ଚ ଉପଜ୍ଝାୟୋ ପସନ୍ନୋ ‘ସାଧୂ’ତି ଅବ୍ଭାନୁମୋଦତି, ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଚାତୁମେଣ୍ଣକା ଚ ସକ୍କୋ ବ୍ରହ୍ମା ଚ ସହମ୍ପତି ତଥାଗତପ୍ପୱେଦିତେହେୱ ଓପମ୍ମେହି ତଥାଗତଂ ଆରାଧେସୁଂ ତୋସେସୁଂ ପସାଦେସୁଂ, ତେସଞ୍ଚ ତଥାଗତୋ ପସନ୍ନୋ ‘ସାଧୂ’ତି ଅବ୍ଭାନୁମୋଦିତ୍ୱା ସବ୍ବଦୁକ୍ଖପରିମୁତ୍ତିୟା ଧମ୍ମଂ ଦେସେସୀ’’ତି। ‘‘ସାଧୁ, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ଏୱମେତଂ ତଥା ସମ୍ପଟିଚ୍ଛାମୀତି।

ବୁଦ୍ଧସବ୍ବଞ୍ଞୁଭାୱପଞ୍ହୋ ଦସମୋ।

ସବ୍ବଞ୍ଞୁତଞ୍ଞାଣୱଗ୍ଗୋ ଚତୁତ୍ଥୋ।

ଇମସ୍ମିଂ ୱଗ୍ଗେ ଦସ ପଞ୍ହା।

୫। ସନ୍ଥୱୱଗ୍ଗୋ

୧। ସନ୍ଥୱପଞ୍ହୋ

୧। ‘‘ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ଭାସିତମ୍ପେତଂ ଭଗୱତା –

‘‘‘ସନ୍ଥୱତୋ ଭୟଂ ଜାତଂ, ନିକେତା ଜାୟତେ ରଜୋ;

ଅନିକେତମସନ୍ଥୱଂ, ଏତଂ ୱେ ମୁନିଦସ୍ସନ’ନ୍ତି।

‘‘ପୁନ ଚ ଭଗୱତା ଭଣିତଂ ‘ୱିହାରେ କାରୟେ ରମ୍ମେ, ୱାସୟେତ୍ଥ ବହୁସ୍ସୁତେ’ତି। ଯଦି, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ତଥାଗତେନ ଭଣିତଂ ‘ସନ୍ଥୱତୋ ଭୟଂ ଜାତଂ, ନିକେତା ଜାୟତେ ରଜୋ। ଅନିକେତମସନ୍ଥୱଂ, ଏତଂ ୱେ ମୁନିଦସ୍ସନ’ନ୍ତି, ତେନ ହି ‘ୱିହାରେ କାରୟେ ରମ୍ମେ, ୱାସୟେତ୍ଥ ବହୁସ୍ସୁତେ’ତି ଯଂ ୱଚନଂ, ତଂ ମିଚ୍ଛା। ଯଦି ତଥାଗତେନ ଭଣିତଂ ‘ୱିହାରେ କାରୟେ ରମ୍ମେ, ୱାସୟେତ୍ଥ ବହୁସ୍ସୁତେ’ତି, ତେନ ହି ‘ସନ୍ଥୱତୋ ଭୟଂ ଜାତଂ, ନିକେତା ଜାୟତେ ରଜୋ। ଅନିକେତମସନ୍ଥୱଂ, ଏତଂ ୱେ ମୁନିଦସ୍ସନ’ନ୍ତି ତମ୍ପି ୱଚନଂ ମିଚ୍ଛା। ଅୟମ୍ପି ଉଭତୋ କୋଟିକୋ ପଞ୍ହୋ ତୱାନୁପ୍ପତ୍ତୋ, ସୋ ତୟା ନିବ୍ବାହିତବ୍ବୋ’’ତି।

‘‘ଭାସିତମ୍ପେତଂ , ମହାରାଜ, ଭଗୱତା ‘ସନ୍ଥୱତୋ ଭୟଂ ଜାତଂ, ନିକେତା ଜାୟତେ ରଜୋ। ଅନିକେତମସନ୍ଥୱଂ, ଏତଂ ୱେ ମୁନିଦସ୍ସନ’ନ୍ତି। ଭଣିତଞ୍ଚ ‘ୱିହାରେ କାରୟେ ରମ୍ମେ, ୱାସୟେତ୍ଥ ବହୁସ୍ସୁତେ’ତି। ଯଂ, ମହାରାଜ, ଭଗୱତା ଭଣିତଂ ‘ସନ୍ଥୱତୋ ଭୟଂ ଜାତଂ, ନିକେତା ଜାୟତେ ରଜୋ। ଅନିକେତମସନ୍ଥୱଂ, ଏତଂ ୱେ ମୁନିଦସ୍ସନ’ନ୍ତି, ତଂ ସଭାୱୱଚନଂ ଅସେସୱଚନଂ ନିସ୍ସେସୱଚନଂ ନିପ୍ପରିୟାୟୱଚନଂ ସମଣାନୁଚ୍ଛୱଂ

ସମଣସାରୁପ୍ପଂ ସମଣପ୍ପତିରୂପଂ ସମଣାରହଂ ସମଣଗୋଚରଂ ସମଣପ୍ପଟିପଦା ସମଣପ୍ପଟିପତ୍ତି। ଯଥା, ମହାରାଜ, ଆରଞ୍ଞକୋ ମିଗୋ ଅରଞ୍ଞେ ପୱନେ ଚରମାନୋ ନିରାଲୟୋ ଅନିକେତୋ ଯଥିଚ୍ଛକଂ ସଯତି, ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଭିକ୍ଖୁନା 'ସନ୍ଥୱତୋ ଭଯଂ ଜାତଂ, ନିକେତା ଜାଯତେ ରଜୋ। ଅନିକେତମସନ୍ଥୱଂ, ଏତଂ ୱେ ମୁନିଦସ୍ସନ'ନ୍ତି ଚିନ୍ତେତବ୍ବଂ।

''ଯଂ ପନ, ମହାରାଜ, ଭଗୱତା ଭଣିତଂ 'ୱିହାରେ କାରଯେ ରମ୍ମେ, ୱାସଯେତ୍ଥ ବହୁସ୍ସୁତେ'ତି, ତଂ ଦ୍ୱେ ଅତ୍ଥୱସେ ସମ୍ପସ୍ସମାନେନ ଭଗୱତା ଭଣିତଂ। କତମେ ଦ୍ୱେ? ୱିହାରଦାନଂ ନାମ ସବ୍ବବୁଦ୍ଧେହି ୱଣ୍ଣିତଂ ଅନୁମତଂ ଥୋମିତଂ ପସତ୍ଥଂ, ତଂ ତେ ୱିହାରଦାନଂ ଦତ୍ୱା ଜାତିଜରାମରଣା ପରିମୁଚ୍ଚିସ୍ସନ୍ତୀତି। ଅଯଂ ତାୱ ପଠମୋ ଆନିସଂସୋ ୱିହାରଦାନେ।

''ପୁନ ଚପରଂ ୱିହାରେ ୱିଜ୍ଜମାନେ ଭିକ୍ଖୁନିଯୋ ବ୍ୟତ୍ତସଙ୍କେତା ଭୱିସ୍ସନ୍ତି, ସୁଲଭଂ ଦସ୍ସନଂ ଦସ୍ସନକାମାନଂ, ଅନିକେତେ ଦୁଦ୍ଦସ୍ସନା ଭୱିସ୍ସନ୍ତୀତି। ଅଯଂ ଦୁତିଯୋ ଆନିସଂସୋ ୱିହାରଦାନେ। ଇମେ ଦ୍ୱେ ଅତ୍ଥୱସେ ସମ୍ପସ୍ସମାନେନ ଭଗୱତା ଭଣିତଂ 'ୱିହାରେ କାରଯେ ରମ୍ମେ, ୱାସଯେତ୍ଥ ବହୁସ୍ସୁତେ'ତି, ନ ତତ୍ଥ ବୁଦ୍ଧପୁତ୍ତେନ ଆଲଯୋ କରଣୀଯୋ ନିକେତେ''ତି। ''ସାଧୁ, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ଏୱମେତଂ ତଥା ସମ୍ପଟିଚ୍ଛାମୀ''ତି।

ସନ୍ଥୱପଞ୍ହୋ ପଠମୋ।

୨। ଉଦରସଂଯତପଞ୍ହୋ

୨। ''ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ଭାସିତମ୍ପେତଂ ଭଗୱତା –

'''ଉତ୍ତିଟ୍ଠେ ନପ୍ପମଜ୍ଜେଯ୍ୟ, ଉଦରେ ସଂଯତୋ ସିଯା'ତି।

''ପୁନ ଚ ଭଗୱତା ଭଣିତଂ 'ଅହଂ ଖୋ ପନୁଦାଯି, ଅପ୍ପେକଦା ଇମିନା ପତ୍ତେନ ସମତିତ୍ତିକମ୍ପି ଭୁଞ୍ଜାମି, ଭିଯ୍ୟୋପି ଭୁଞ୍ଜାମୀ'ତି। ଯଦି, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ଭଗୱତା ଭଣିତଂ 'ଉତ୍ତିଟ୍ଠେ ନପ୍ପମଜ୍ଜେଯ୍ୟ, ଉଦରେ ସଂଯତୋ ସିଯା'ତି, ତେନ ହି 'ଅହଂ ଖୋ ପନୁଦାଯି, ଅପ୍ପେକଦା ଇମିନା ପତ୍ତେନ ସମତିତ୍ତିକମ୍ପି ଭୁଞ୍ଜାମି, ଭିଯ୍ୟୋପି ଭୁଞ୍ଜାମୀ'ତି ଯଂ ୱଚନଂ, ତଂ ମିଚ୍ଛା। ଯଦି ତଥାଗତେନ ଭଣିତଂ 'ଅହଂ ଖୋ ପନୁଦାଯି, ଅପ୍ପେକଦା ଇମିନା ପତ୍ତେନ ସମତିତ୍ତିକମ୍ପି ଭୁଞ୍ଜାମି, ଭିଯ୍ୟୋପି ଭୁଞ୍ଜାମୀ'ତି, ତେନ ହି 'ଉତ୍ତିଟ୍ଠେ ନପ୍ପମଜ୍ଜେଯ୍ୟ, ଉଦରେ ସଂଯତୋ ସିଯା'ତି ତମ୍ପି ୱଚନଂ ମିଚ୍ଛା। ଅଯମ୍ପି ଉଭତୋ କୋଟିକୋ ପଞ୍ହୋ ତୱାନୁପ୍ପତ୍ତୋ, ସୋ ତଯା ନିବ୍ବାହିତବ୍ବୋ''ତି।

''ଭାସିତମ୍ପେତଂ, ମହାରାଜ, ଭଗୱତା 'ଉତ୍ତିଟ୍ଠେ ନପ୍ପମଜ୍ଜେଯ୍ୟ, ଉଦରେ ସଂଯତୋ ସିଯା'ତି, ଭଣିତଞ୍ଚ 'ଅହଂ ଖୋ ପନୁଦାଯି, ଅପ୍ପେକଦା ଇମିନା ପତ୍ତେନ ସମତିତ୍ତିକମ୍ପି ଭୁଞ୍ଜାମି, ଭିଯ୍ୟୋପି ଭୁଞ୍ଜାମୀ'ତି । ଯଂ, ମହାରାଜ, ଭଗୱତା ଭଣିତଂ 'ଉତ୍ତିଟ୍ଠେ ନପ୍ପମଜ୍ଜେଯ୍ୟ, ଉଦରେ ସଂଯତୋ ସିଯା'ତି, ତଂ ସଭାୱୱଚନଂ ଅସେସୱଚନଂ ନିସ୍ସେସୱଚନଂ ନିପ୍ପରିଯାଯୱଚନଂ ଭୂତୱଚନଂ ତଚ୍ଛୱଚନଂ ଯାଥାୱୱଚନଂ ଅୱିପରୀତୱଚନଂ ଇସିୱଚନଂ ମୁନିୱଚନଂ ଭଗୱନ୍ତୱଚନଂ ଅରହନ୍ତୱଚନଂ ପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧୱଚନଂ ଜିନୱଚନଂ ସବ୍ବଞ୍ଞୁୱଚନଂ ତଥାଗତସ୍ସ ଅରହତୋ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ୱଚନଂ।

''ଉଦରେ ଅସଂଯତୋ, ମହାରାଜ, ପାଣମ୍ପି ହନତି, ଅଦିନ୍ନମ୍ପି ଆଦିଯତି, ପରଦାରମ୍ପି ଗଚ୍ଛତି, ମୁସାପି ଭଣତି, ମଜ୍ଜମ୍ପି ପିୱତି, ମାତରମ୍ପି ଜୀୱିତା ୱୋରୋପେତି, ପିତରମ୍ପି ଜୀୱିତା ୱୋରୋପେତି, ଅରହନ୍ତମ୍ପି ଜୀୱିତା ୱୋରୋପେତି, ସଙ୍ଘମ୍ପି ଭିନ୍ଦତି, ଦୁଟ୍ଠେନ ଚିତ୍ତେନ ତଥାଗତସ୍ସ ଲୋହିତମ୍ପି ଉପ୍ପାଦେତି। ନନୁ, ମହାରାଜ, ଦେୱଦତ୍ତୋ ଉଦରେ ଅସଂଯତୋ ସଙ୍ଘଂ ଭିନ୍ଦିତ୍ୱା କପ୍ପଟ୍ଠିଯଂ କମ୍ମଂ ଆଯୂହି [ଆଯୂହତି (କ।)]। ଏୱରୂପାନି, ମହାରାଜ, ଅଞ୍ଞାନିପି ବହୁୱିଧାନି କାରଣାନି ଦିସ୍ୱା ଭଗୱତା ଭଣିତଂ 'ଉତ୍ତିଟ୍ଠେ ନପ୍ପମଜ୍ଜେଯ୍ୟ, ଉଦରେ ସଂଯତୋ ସିଯା'ତି।

''ଉଦରେ ସଂଯତୋ, ମହାରାଜ, ଚତୁସଚ୍ଚାଭିସମଯଂ ଅଭିସମେତି, ଚତ୍ତାରି ସାମଞ୍ଞଫଲାନି ସଚ୍ଛିକରୋତି, ଚତୂସୁ ପଟିସମ୍ଭିଦାସୁ ଅଟ୍ଠସୁ ସମାପତ୍ତୀସୁ ଛସୁ ଅଭିଞ୍ଞାସୁ ୱସୀଭାୱଂ ପାପୁଣାତି, କେୱଲଞ୍ଚ ସମଣଧମ୍ମଂ ପୂରେତି। ନନୁ, ମହାରାଜ, ସୁକପୋତକୋ ଉଦରେ ସଂଯତୋ ହୁତ୍ୱା ଯାୱ ତାୱତିଂସଭୱନଂ କମ୍ପେତ୍ୱା ସକ୍କଂ ଦେୱାନମିନ୍ଦଂ ଉପଟ୍ଠାନମୁପନେସି, ଏୱରୂପାନି, ମହାରାଜ, ଅଞ୍ଞାନିପି ବହୁୱିଧାନି କାରଣାନି ଦିସ୍ୱା ଭଗୱତା ଭଣିତଂ 'ଉତ୍ତିଟ୍ଠେ ନପ୍ପମଜ୍ଜେଯ୍ୟ, ଉଦରେ ସଂଯତୋ ସିଯା'ତି।

''ଯଂ ପନ, ମହାରାଜ, ଭଗୱତା ଭଣିତଂ 'ଅହଂ ଖୋ ପନୁଦାଯି ଅପ୍ପେକଦା ଇମିନା ପତ୍ତେନ ସମତିତ୍ତିକମ୍ପି ଭୁଞ୍ଜାମି, ଭିଯ୍ୟୋପି ଭୁଞ୍ଜାମୀ'ତି, ତଂ କତକିଚ୍ଚେନ ନିଟ୍ଠିତକିରିଯେନ ସିଦ୍ଧତ୍ଥେନ ୱୁସିତୱୋସାନେନ ନିରାୱରଣେନ ସବ୍ବଞ୍ଞୁନା ସଯମ୍ଭୁନା ତଥାଗତେନ ଅତ୍ତାନଂ ଉପାଦାଯ ଭଣିତଂ।

‘‘ଯଥା, ମହାରାଜ, ୱନ୍ତସ୍ସ ୱିରିତ୍ତସ୍ସ ଅନୁୱାସିତସ୍ସ ଆତୁରସ୍ସ ସପ୍ପାୟକିରିୟା ଇଚ୍ଛିତବ୍ବା ହୋତି, ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ସକିଲେସସ୍ସ ଅଦିଟ୍ଠସଚ୍ଚସ୍ସ ଉଦରେ ସଂଯମୋ କରଣୀୟୋ ହୋତି। ଯଥା, ମହାରାଜ, ମଣିରତନସ୍ସ ସପ୍ପଭାସସ୍ସ ଜାତିମନ୍ତସ୍ସ ଅଭିଜାତିପରିସୁଦ୍ଧସ୍ସ ମଜ୍ଜନନିଘଂସନପରିସୋଧନେନ କରଣୀୟଂ ନ ହୋତି, ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ତଥାଗତସ୍ସ ବୁଦ୍ଧୱିସୟେ ପାରମିଂ ଗତସ୍ସ କିରିୟାକରଣେସୁ ଆୱରଣଂ ନ ହୋତୀ’’ତି। ‘‘ସାଧୁ, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ଏୱମେତଂ ତଥା ସମ୍ପଟିଚ୍ଛାମୀ’’ତି।

ଉଦରସଂଯତପଞ୍ହୋ ଦୁତିୟୋ।

୩। ବୁଦ୍ଧଅପ୍ପାବାଧପଞ୍ହୋ

୩। ‘‘ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ଭାସିତମ୍ପେତଂ ଭଗୱତା ‘ଅହମସ୍ମି, ଭିକ୍ଖୱେ, ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ଯାଚୟୋଗୋ ସଦା ପୟତପାଣି ଅନ୍ତିମଦେହଧରୋ ଅନୁତ୍ତରୋ ଭିସକ୍କୋ ସଲ୍ଲକତ୍ତୋ’ତି। ପୁନ ଚ ଭଣିତଂ ଭଗୱତା ‘ଏତଦଗ୍ଗଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ମମ ସାୱକାନଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ଅପ୍ପାବାଧାନଂ ଯଦିଦଂ ବାକୁଲୋ’ତି। ଭଗୱତୋ ଚ ସରୀରେ ବହୁକ୍ଖତ୍ତୁଂ ଆବାଧୋ ଉପ୍ପନ୍ନୋ ଦିସ୍ସତି। ଯଦି, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ତଥାଗତୋ ଅନୁତ୍ତରୋ, ତେନ ହି ‘ଏତଦଗ୍ଗଂ…ପେ… ବାକୁଲୋ’ତି ଯଂ ୱଚନଂ, ତଂ ମିଚ୍ଛା। ଯଦି ଥେରୋ ବାକୁଲୋ ଅପ୍ପାବାଧାନଂ ଅଗ୍ଗୋ, ତେନ ହି ‘ଅହମସ୍ମି…ପେ… ସଲ୍ଲକତ୍ତୋ’ତି ତମ୍ପି ୱଚନଂ ମିଚ୍ଛା। ଅୟମ୍ପି ଉଭତୋ କୋଟିକୋ ପଞ୍ହୋ ତୱାନୁପ୍ପତ୍ତୋ, ସୋ ତୟା ନିବ୍ବାହିତବ୍ବୋ’’ତି।

‘‘ଭାସିତମ୍ପେତଂ, ମହାରାଜ, ଭଗୱତା ‘ଅହମସ୍ମି…ପେ… ସଲ୍ଲକତ୍ତୋ’ତି, ଭଣିତଞ୍ଚ ‘ଏତଦଗ୍ଗଂ…ପେ… ବାକୁଲୋ’ତି, ତଞ୍ଚ ପନ ବାହିରାନଂ ଆଗମାନଂ ଅଧିଗମାନଂ ପରିୟତ୍ତୀନଂ ଅତ୍ତନି ୱିଜ୍ଜମାନତଂ ସନ୍ଧାୟ ଭାସିତଂ।

‘‘ସନ୍ତି ଖୋ ପନ, ମହାରାଜ, ଭଗୱତୋ ସାୱକା ଠାନଚଙ୍କମିକା, ତେ ଠାନେନ ଚଙ୍କମେନ ଦିୱାରତ୍ତିଂ ୱୀତିନାମେନ୍ତି, ଭଗୱା ପନ, ମହାରାଜ, ଠାନେନ ଚଙ୍କମେନ ନିସଜ୍ଜାୟ ସୟନେନ ଦିୱାରତ୍ତିଂ ୱୀତିନାମେତି, ଯେ ତେ, ମହାରାଜ, ଭିକ୍ଖୂ ଠାନଚଙ୍କମିକା, ତେ ତେନ ଅଙ୍ଗେନ ଅତିରେକା।

‘‘ସନ୍ତି ଖୋ ପନ, ମହାରାଜ, ଭଗୱତୋ ସାୱକା ଏକାସନିକା, ତେ ଜୀୱିତହେତୁପି ଦୁତିୟଂ ଭୋଜନଂ ନ ଭୁଞ୍ଜନ୍ତି, ଭଗୱା ପନ, ମହାରାଜ, ଦୁତିୟମ୍ପି ଯାୱ ତତିୟମ୍ପି ଭୋଜନଂ ଭୁଞ୍ଜତି, ଯେ ତେ, ମହାରାଜ, ଭିକ୍ଖୂ ଏକାସନିକା, ତେ ତେନ ଅଙ୍ଗେନ ଅତିରେକା, ଅନେକୱିଧାନି, ମହାରାଜ, ତାନି କାରଣାନି ତେସଂ ତେସଂ ତଂ ତଂ ସନ୍ଧାୟ ଭଣିତାନି। ଭଗୱା ପନ, ମହାରାଜ, ଅନୁତ୍ତରୋ ସୀଲେନ ସମାଧିନା ପଞ୍ଞାୟ ୱିମୁତ୍ତିୟା ୱିମୁତ୍ତିଞାଣଦସ୍ସନେନ ଦସହି ଚ ବଲେହି ଚତୂହି ୱେସାରଜ୍ଜେହି ଅଟ୍ଠାରସହି ବୁଦ୍ଧଧମ୍ମେହି ଛହି ଅସାଧାରଣେହି ଞାଣେହି, କେୱଲେ ଚ ବୁଦ୍ଧୱିସୟେ ତଂ ସନ୍ଧାୟ ଭଣିତଂ ‘ଅହମସ୍ମି…ପେ… ସଲ୍ଲକତ୍ତୋ’ତି।

‘‘ଇଧ, ମହାରାଜ, ମନୁସ୍ସେସୁ ଏକୋ ଜାତିମା ହୋତି, ଏକୋ ଧନୱା, ଏକୋ ୱିଜ୍ଜୱା, ଏକୋ ସିପ୍ପୱା, ଏକୋ ସୂରୋ, ଏକୋ ୱିଚକ୍ଖଣୋ, ସବ୍ବେପେତେ ଅଭିଭୱିୟ ରାଜା ଯେୱ ତେସଂ ଉତ୍ତମୋ ହୋତି, ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଭଗୱା ସବ୍ବସତ୍ତାନଂ ଅଗ୍ଗୋ ଜେଟ୍ଠୋ ସେଟ୍ଠୋ।

‘‘ଯଂ ପନ ଆୟସ୍ମା ବାକୁଲୋ ଅପ୍ପାବାଧୋ ଅହୋସି, ତଂ ଅଭିନୀହାରୱସେନ, ସୋ ହି, ମହାରାଜ, ଅନୋମଦସ୍ସିସ୍ସ ଭଗୱତୋ ଉଦରୱାତାବାଧେ ଉପ୍ପନ୍ନେ ୱିପସ୍ସିସ୍ସ ଚ ଭଗୱତୋ ଅଟ୍ଠସଟ୍ଠିୟା ଚ ଭିକ୍ଖୁସତସହସ୍ସାନଂ ତିଣପୁପ୍ଫକରୋଗେ ଉପ୍ପନ୍ନେ ସୟଂ ତାପସୋ ସମାନୋ ନାନାଭେସଜ୍ଜେହି ତଂ ବ୍ୟାଧିଂ ଅପନେତ୍ୱା ଅପ୍ପାବାଧତଂ ପତ୍ତୋ, ଭଣିତୋ ଚ ‘ଏତଦଗ୍ଗଂ…ପେ… ବାକୁଲୋ’ତି।

‘‘ଭଗୱତୋ, ମହାରାଜ, ବ୍ୟାଧିମ୍ହି ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତେପି ଅନୁପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତେପି ଧୁତଙ୍ଗଂ ଆଦିୟନ୍ତେପି ଅନାଦିୟନ୍ତେପି ନତ୍ଥି ଭଗୱତା ସଦିସୋ କୋଚି ସତ୍ତୋ। ଭାସିତମ୍ପେତଂ ମହାରାଜ ଭଗୱତା ଦେୱାତିଦେୱେନ ସଂଯୁତ୍ତନିକାୟୱରଲଞ୍ଛକେ –

‘‘‘ଯାୱତା, ଭିକ୍ଖୱେ, ସତ୍ତା ଅପଦା ୱା ଦ୍ୱିପଦା ୱା ଚତୁପ୍ପଦା ୱା ବହୁପ୍ପଦା ୱା ରୂପିନୋ ୱା ଅରୂପିନୋ ୱା ସଞ୍ଞିନୋ ୱା ଅସଞ୍ଞିନୋ ୱା ନେୱସଞ୍ଞୀନାସଞ୍ଞିନୋ ୱା, ତଥାଗତୋ ତେସଂ ଅଗ୍ଗମକ୍ଖାୟତି ଅରହଂ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ’ତି। ‘ସାଧୁ, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ଏୱମେତଂ ତଥା ସମ୍ପଟିଚ୍ଛାମୀ’’’ତି।

ବୁଦ୍ଧଅପ୍ପାବାଧପଞ୍ହୋ ତତିୟୋ।

୪। ମଗ୍ଗୁପ୍ପାଦନପଞ୍ହୋ

୪। ‘‘ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ଭାସିତମ୍ପେତଂ ଭଗଵତା ‘ତଥାଗତୋ ଭିକ୍ଖଵେ, ଅରହଂ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ ଅନୁପ୍ପନ୍ନସ୍ସ ମଗ୍ଗସ୍ସ ଉପ୍ପାଦେତା’ତି। ପୁନ ଚ ଭଣିତଂ ‘ଅଦ୍ଦସଂ ଖ୍ୱାହଂ, ଭିକ୍ଖଵେ, ପୁରାଣଂ ମଗ୍ଗଂ ପୁରାଣଂ ଅଞ୍ଜସଂ ପୁବ୍ବକେହି ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧେହି ଅନୁଯାତ’ନ୍ତି। ଯଦି, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ତଥାଗତୋ ଅନୁପ୍ପନ୍ନସ୍ସ ମଗ୍ଗସ୍ସ ଉପ୍ପାଦେତା, ତେନ ହି ‘ଅଦ୍ଦସଂ ଖ୍ୱାହଂ, ଭିକ୍ଖଵେ, ପୁରାଣଂ ମଗ୍ଗଂ ପୁରାଣଂ ଅଞ୍ଜସଂ ପୁବ୍ବକେହି ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧେହି ଅନୁଯାତ’ନ୍ତି ଯଂ ଵଚନଂ, ତଂ ମିଚ୍ଛା। ଯଦି ତଥାଗତେନ ଭଣିତଂ ‘ଅଦ୍ଦସଂ ଖ୍ୱାହଂ, ଭିକ୍ଖଵେ, ପୁରାଣଂ ମଗ୍ଗଂ ପୁରାଣଂ ଅଞ୍ଜସଂ ପୁବ୍ବକେହି ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧେହି ଅନୁଯାତ’ନ୍ତି, ତେନ ହି ‘ତଥାଗତୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଅରହଂ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ ଅନୁପ୍ପନ୍ନସ୍ସ ମଗ୍ଗସ୍ସ ଉପ୍ପାଦେତା’ତି ତମ୍ପି ଵଚନଂ ମିଚ୍ଛା। ଅଯମ୍ପି ଉଭତୋ କୋଟିକୋ ପଞ୍ହୋ ତଵାନୁପ୍ପତ୍ତୋ, ସୋ ତଯା ନିବ୍ବାହିତବ୍ବୋ’’ତି।

‘‘ଭାସିତମ୍ପେତଂ , ମହାରାଜ, ଭଗଵତା ‘ତଥାଗତୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଅରହଂ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ ଅନୁପ୍ପନ୍ନସ୍ସ ମଗ୍ଗସ୍ସ ଉପ୍ପାଦେତା’ତି। ଭଣିତଞ୍ଚ ‘ଅଦ୍ଦସଂ ଖ୍ୱାହଂ, ଭିକ୍ଖଵେ, ପୁରାଣଂ ମଗ୍ଗଂ ପୁରାଣଂ ଅଞ୍ଜସଂ ପୁବ୍ବକେହି ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧେହି ଅନୁଯାତ’ନ୍ତି, ତଂ ଦ୍ୱଯମ୍ପି ସଭାଵଵଚନମେଵ, ପୁବ୍ବକାନଂ, ମହାରାଜ, ତଥାଗତାନଂ ଅନ୍ତରଧାନେନ ଅସତି ଅନୁସାସକେ ମଗ୍ଗୋ ଅନ୍ତରଧାଯି, ତଂ [ସୋ ତଂ (ସୀ। ପୀ। କ।)] ତଥାଗତୋ ମଗ୍ଗଂ ଲୁଗ୍ଗଂ ପଲୁଗ୍ଗଂ ଗୂଳ୍ହଂ ପିହିତଂ ପଟିଚ୍ଛନ୍ନଂ ଅସଞ୍ଚରଣଂ ପଞ୍ଞାଚକ୍ଖୁନା ସମ୍ପସ୍ସମାନୋ [ସମ୍ମସମାନୋ (ସୀ। ପୀ।)] ଅଦ୍ଦସ ପୁବ୍ବକେହି ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧେହି ଅନୁଯାତଂ, ତଂକାରଣା ଆହ ‘ଅଦ୍ଦସଂ ଖ୍ୱାହଂ, ଭିକ୍ଖଵେ, ପୁରାଣଂ ମଗ୍ଗଂ ପୁରାଣଂ ଅଞ୍ଜସଂ ପୁବ୍ବକେହି ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧେହି ଅନୁଯାତ’ନ୍ତି।

‘‘ପୁବ୍ବକାନଂ, ମହାରାଜ, ତଥାଗତାନଂ ଅନ୍ତରଧାନେନ ଅସତି ଅନୁସାସକେ ଲୁଗ୍ଗଂ ପଲୁଗ୍ଗଂ ଗୂଳ୍ହଂ ପିହିତଂ ପଟିଚ୍ଛନ୍ନଂ ଅସଞ୍ଚରଣଂ ମଗ୍ଗଂ ଯଂ ଦାନି ତଥାଗତୋ ସଞ୍ଚରଣଂ ଅକାସି, ତଂକାରଣା ଆହ ‘ତଥାଗତୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଅରହଂ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ ଅନୁପ୍ପନ୍ନସ୍ସ ମଗ୍ଗସ୍ସ ଉପ୍ପାଦେତା’ତି।

‘‘ଇଧ, ମହାରାଜ, ରଞ୍ଞୋ ଚକ୍କଵତ୍ତିସ୍ସ ଅନ୍ତରଧାନେନ ମଣିରତନଂ ଗିରିସିଖନ୍ତରେ ନିଲୀଯତି, ଅପରସ୍ସ ଚକ୍କଵତ୍ତିସ୍ସ ସମ୍ମାପଟିପତ୍ତିଯା ଉପଗଚ୍ଛତି, ଅପି ନୁ ଖୋ ତଂ, ମହାରାଜ, ମଣିରତନଂ ତସ୍ସ ପକତ’’ନ୍ତି? ‘‘ନ ହି, ଭନ୍ତେ, ପାକତିକଂ ଯେଵ ତଂ ମଣିରତନଂ, ତେନ ପନ ନିବ୍ବତ୍ତିତ’’ନ୍ତି [ନିବ୍ବତ୍ତନ୍ତି (ସୀ। ପୀ।)]। ‘‘ଏଵମେଵ ଖୋ, ମହାରାଜ, ପାକତିକଂ ପୁବ୍ବକେହି ତଥାଗତେହି ଅନୁଚିଣ୍ଣଂ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକଂ ସିଵଂ ମଗ୍ଗଂ ଅସତି ଅନୁସାସକେ ଲୁଗ୍ଗଂ ପଲୁଗ୍ଗଂ ଗୂଳ୍ହଂ ପିହିତଂ ପଟିଚ୍ଛନ୍ନଂ ଅସଞ୍ଚରଣଂ ଭଗଵା ପଞ୍ଞାଚକ୍ଖୁନା ସମ୍ପସ୍ସମାନୋ ଉପ୍ପାଦେସି, ସଞ୍ଚରଣଂ ଅକାସି, ତଂକାରଣା ଆହ ‘ତଥାଗତୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଅରହଂ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ ଅନୁପ୍ପନ୍ନସ୍ସ ମଗ୍ଗସ୍ସ ଉପ୍ପାଦେତା’ତି।

‘‘ଯଥା ଵା ପନ, ମହାରାଜ, ସନ୍ତଂ ଯେଵ ପୁତ୍ତଂ ଯୋନିଯା ଜନଯିତ୍ୱା ମାତା ‘ଜନିକା’ତି ଵୁଚ୍ଚତି, ଏଵମେଵ ଖୋ, ମହାରାଜ, ତଥାଗତୋ ସନ୍ତଂ ଯେଵ ମଗ୍ଗଂ ଲୁଗ୍ଗଂ ପଲୁଗ୍ଗଂ ଗୂଳ୍ହଂ ପିହିତଂ ପଟିଚ୍ଛନ୍ନଂ ଅସଞ୍ଚରଣଂ ପଞ୍ଞାଚକ୍ଖୁନା ସମ୍ପସ୍ସମାନୋ ଉପ୍ପାଦେସି, ସଞ୍ଚରଣଂ ଅକାସି, ତଂକାରଣା ଆହ ‘ତଥାଗତୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଅରହଂ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ ଅନୁପ୍ପନ୍ନସ୍ସ ମଗ୍ଗସ୍ସ ଉପ୍ପାଦେତା’ତି।

‘‘ଯଥା ଵା ପନ, ମହାରାଜ, କୋଚି ପୁରିସୋ ଯଂ କିଞ୍ଚି ନଟ୍ଠଂ ପସ୍ସତି, ‘ତେନ ତଂ ଭଣ୍ଡଂ ନିବ୍ବତ୍ତିତ’ନ୍ତି ଜନୋ ଵୋହରତି, ଏଵମେଵ ଖୋ, ମହାରାଜ, ତଥାଗତୋ ସନ୍ତଂ ଯେଵ ମଗ୍ଗଂ ଲୁଗ୍ଗଂ ପଲୁଗ୍ଗଂ ଗୂଳ୍ହଂ ପିହିତଂ ପଟିଚ୍ଛନ୍ନଂ ଅସଞ୍ଚରଣଂ ପଞ୍ଞାଚକ୍ଖୁନା ସମ୍ପସ୍ସମାନୋ ଉପ୍ପାଦେସି, ସଞ୍ଚରଣଂ ଅକାସି, ତଂକାରଣା ଆହ ‘ତଥାଗତୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଅରହଂ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ ଅନୁପ୍ପନ୍ନସ୍ସ ମଗ୍ଗସ୍ସ ଉପ୍ପାଦେତା’ତି।

‘‘ଯଥା ଵା ପନ, ମହାରାଜ, କୋଚି ପୁରିସୋ ଵନଂ ସୋଧେତ୍ୱା ଭୂମିଂ ନୀହରତି, ‘ତସ୍ସ ସା ଭୂମୀ’ତି ଜନୋ ଵୋହରତି, ନ ଚେସା ଭୂମି ତେନ ପଵତ୍ତିତା, ତଂ ଭୂମିଂ କାରଣଂ କତ୍ୱା ଭୂମିସାମିକୋ ନାମ ହୋତି, ଏଵମେଵ ଖୋ, ମହାରାଜ, ତଥାଗତୋ ସନ୍ତଂ ଯେଵ ମଗ୍ଗଂ ଲୁଗ୍ଗଂ ପଲୁଗ୍ଗଂ ଗୂଳ୍ହଂ ପିହିତଂ ପଟିଚ୍ଛନ୍ନଂ ଅସଞ୍ଚରଣଂ ପଞ୍ଞାଯ ସମ୍ପସ୍ସମାନୋ ଉପ୍ପାଦେସି, ସଞ୍ଚରଣଂ ଅକାସି, ତଂକାରଣା ଆହ ‘ତଥାଗତୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଅରହଂ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ ଅନୁପ୍ପନ୍ନସ୍ସ ମଗ୍ଗସ୍ସ ଉପ୍ପାଦେତା’’’ତି। ‘‘ସାଧୁ, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ଏଵମେତଂ ତଥା ସମ୍ପଟିଚ୍ଛାମୀ’’ତି।

ମଗ୍ଗୁପ୍ପାଦନପଞ୍ହୋ ଚତୁତ୍ଥୋ।

୫। ବୁଦ୍ଧଅଵିହେଠକପଞ୍ହୋ

୫। ‘‘ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ଭାସିତମ୍ପେତଂ ଭଗଵତା ‘ପୁବ୍ବେ ଵାହଂ ମନୁସ୍ସଭୂତୋ ସମାନୋ ସତ୍ତାନଂ ଅଵିହେଠକଜାତିକୋ ଅହୋସି’ନ୍ତି। ପୁନ ଚ ଭଣିତଂ ‘ଲୋମସକସ୍ସପୋ ନାମ ଇସି ସମାନୋ ଅନେକସତେ ପାଣେ ଘାତଯିତ୍ୱା ଵାଜପେଯ୍ୟଂ ମହାଯଞ୍ଞଂ ଯଜୀ’ତି। ଯଦି, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ,

ଭଗଵତା ଭଣିତଂ ‘ପୁବ୍ବେ ୱାହଂ ମନୁସ୍ସଭୂତୋ ସମାନୋ ସତ୍ତାନଂ ଅୱିହେଠକଜାତିକୋ ଅହୋସି’ନ୍ତି, ତେନ ହି ‘ଲୋମସକସ୍ସପେନ ଇସିନା ଅନେକସତେ ପାଣେ ଘାତଯିତ୍ୱା ୱାଜପେଯ୍ୟଂ ମହାଯଞ୍ଞଂ ଯଜିତ’ନ୍ତି ଯଂ ୱଚନଂ, ତଂ ମିଚ୍ଛା। ଯଦି ‘ଲୋମସକସ୍ସପେନ ଇସିନା ଅନେକସତେ ପାଣେ ଘାତଯିତ୍ୱା ୱାଜପେଯ୍ୟଂ ମହାଯଞ୍ଞଂ ଯଜିତଂ’, ତେନ ହି ‘ପୁବ୍ବେ ୱାହଂ ମନୁସ୍ସଭୂତୋ ସମାନୋ ସତ୍ତାନଂ ଅୱିହେଠକଜାତିକୋ ଅହୋସି’ନ୍ତି ତମ୍ପି ୱଚନଂ ମିଚ୍ଛା। ଅଯମ୍ପି ଉଭତୋ କୋଟିକୋ ପଞ୍ହୋ ତୱାନୁପ୍ପତ୍ତୋ, ସୋ ତଯା ନିବ୍ବାହିତବ୍ବୋ’’ତି।

‘‘ଭାସିତମ୍ପେତଂ, ମହାରାଜ, ଭଗଵତା ‘ପୁବ୍ବେ ୱାହଂ ମନୁସ୍ସଭୂତୋ ସମାନୋ ସତ୍ତାନଂ ଅୱିହେଠକଜାତିକୋ ଅହୋସି’ନ୍ତି, ‘ଲୋମସକସ୍ସପେନ ଇସିନା ଅନେକସତେ ପାଣେ ଘାତଯିତ୍ୱା ୱାଜପେଯ୍ୟଂ ମହାଯଞ୍ଞଂ ଯଜିତଂ’, ତଞ୍ଚ ପନ ରାଗୱସେନ ୱିସଞ୍ଞିନା, ନୋ ସଚେତନେନା’’ତି।

‘‘ଅଟ୍ଠିମେ , ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ପୁଗ୍ଗଲା ପାଣଂ ହନନ୍ତି। କତମେ ଅଟ୍ଠ? ରତ୍ତୋ ରାଗୱସେନ ପାଣଂ ହନତି, ଦୁଟ୍ଠୋ ଦୋସୱସେନ ପାଣଂ ହନତି, ମୂଳ୍ହୋ ମୋହୱସେନ ପାଣଂ ହନତି, ମାନୀ ମାନୱସେନ ପାଣଂ ହନତି, ଲୁଦ୍ଧୋ ଲୋଭୱସେନ ପାଣଂ ହନତି, ଅକିଞ୍ଚନୋ ଜୀୱିକତ୍ଥାଯ ପାଣଂ ହନତି, ବାଲୋ ହସ୍ସୱସେନ [ଅଞ୍ଞାଣୱସେନ (କ। ସୀ।)] ପାଣଂ ହନତି, ରାଜା ୱିନଯନୱସେନ ପାଣଂ ହନତି। ଇମେ ଖୋ, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ଅଟ୍ଠ ପୁଗ୍ଗଲା ପାଣଂ ହନନ୍ତି। ପାକତିକଂ ଯେୱ, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ବୋଧିସତ୍ତେନ କତ’’ନ୍ତି । ‘‘ନ, ମହାରାଜ, ପାକତିକଂ ବୋଧିସତ୍ତେନ କତଂ, ଯଦି, ମହାରାଜ, ବୋଧିସତ୍ତୋ ପକତିଭାୱେନ ଓନମେଯ୍ୟ ମହାଯଞ୍ଞଂ ଯଜିତୁଂ, ନ ଯିମଂ ଗାଥଂ ଭଣେଯ୍ୟ –

‘‘‘ସସମୁଦ୍ଦପରିଯାଯଂ, ମହିଂ ସାଗରକୁଣ୍ଡଲଂ;

ନ ଇଚ୍ଛେ ସହ ନିନ୍ଦାଯ, ଏୱଂ ସେୟ୍ୟ [ସଯ୍ହ (ସୀ। ପୀ।)] ୱିଜାନହୀ’ତି।

‘‘ଏୱଂୱାଦୀ, ମହାରାଜ, ବୋଧିସତ୍ତୋ ସହ ଦସ୍ସନେନ ଚନ୍ଦୱତିଯା ରାଜକଞ୍ଞାଯ ୱିସଞ୍ଞୀ ଅହୋସି ଖିତ୍ତଚିତ୍ତୋ ରତ୍ତୋ ୱିସଞ୍ଞିଭୂତୋ ଆକୁଲାକୁଲୋ ତୁରିତତୁରିତୋ ତେନ ୱିକ୍ଖିତ୍ତଭନ୍ତଲୁଳିତଚିତ୍ତେନ ମହତିମହାପସୁଘାତଗଲରୁହିରସଞ୍ଚଯଂ ୱାଜପେଯ୍ୟଂ ମହାଯଞ୍ଞଂ ଯଜି।

‘‘ଯଥା, ମହାରାଜ, ଉମ୍ମତ୍ତକୋ ଖିତ୍ତଚିତ୍ତୋ ଜଲିତମ୍ପି ଜାତୱେଦଂ ଅକ୍କମତି, କୁପିତମ୍ପି ଆସୀୱିସଂ ଗଣ୍ହାତି, ମତ୍ତମ୍ପି ହତ୍ଥିଂ ଉପେତି, ସମୁଦ୍ଦମ୍ପି ଅତୀରଦସ୍ସିଂ ପକ୍ଖନ୍ଦତି, ଚନ୍ଦନିକମ୍ପି ଓଳିଗଲ୍ଲମ୍ପି ଓମଦ୍ଦତି, କଣ୍ଟକାଧାନମ୍ପି ଅଭିରୁହତି, ପପାତେପି ପତତି, ଅସୁଚିମ୍ପି ଭକ୍ଖେତି, ନଗ୍ଗୋପି ରଥିଯା ଚରତି, ଅଞ୍ଞମ୍ପି ବହୁୱିଧଂ ଅକିରିଯଂ କରୋତି। ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ବୋଧିସତ୍ତୋ ସହ ଦସ୍ସନେନ ଚନ୍ଦୱତିଯା ରାଜକଞ୍ଞାଯ ୱିସଞ୍ଞୀ ଅହୋସି ଖିତ୍ତଚିତ୍ତୋ ରତ୍ତୋ ୱିସଞ୍ଞିଭୂତୋ ଆକୁଲାକୁଲୋ ତୁରିତତୁରିତୋ, ତେନ ୱିକ୍ଖିତ୍ତଭନ୍ତଲୁଳିତଚିତ୍ତେନ ମହତିମହାପସୁଘାତଗଲରୁହିରସଞ୍ଚଯଂ ୱାଜପେଯ୍ୟଂ ମହାଯଞ୍ଞଂ ଯଜି।

‘‘ଖିତ୍ତଚିତ୍ତେନ, ମହାରାଜ, କତଂ ପାପଂ ଦିଟ୍ଠଧମ୍ମେପି ନ ମହାସାୱଜ୍ଜଂ ହୋତି, ସମ୍ପରାଯେ ୱିପାକେନପି ନୋ ତଥା। ଇଧ, ମହାରାଜ, କୋଚି ଉମ୍ମତ୍ତକୋ ୱଜ୍ଝମାପଜ୍ଜେଯ୍ୟ, ତସ୍ସ ତୁମ୍ହେ କିଂ ଦଣ୍ଡଂ ଧାରେଥା’’ତି? ‘‘କୋ, ଭନ୍ତେ, ଉମ୍ମତ୍ତକସ୍ସ ଦଣ୍ଡୋ ଭୱିସ୍ସତି, ତଂ ମଯଂ ପୋଥାପେତ୍ୱା ନୀହରାପେମ, ଏସୋୱ ତସ୍ସ ଦଣ୍ଡୋ’’ତି। ‘‘ଇତି ଖୋ, ମହାରାଜ, ଉମ୍ମତ୍ତକସ୍ସ ଅପରାଧେ ଦଣ୍ଡୋପି ନ ଭୱତି , ତସ୍ମା ଉମ୍ମତ୍ତକସ୍ସ କତେପି ନ ଦୋସୋ ଭୱତି ସତେକିଚ୍ଛୋ। ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଲୋମସକସ୍ସପୋ ଇସି ସହ ଦସ୍ସନେନ ଚନ୍ଦୱତିଯା ରାଜକଞ୍ଞାଯ ୱିସଞ୍ଞୀ ଅହୋସି ଖିତ୍ତଚିତ୍ତୋ ରତ୍ତୋ ୱିସଞ୍ଞିଭୂତୋ ୱିସଟପଯାତୋ ଆକୁଲାକୁଲୋ ତୁରିତତୁରିତୋ, ତେନ ୱିକ୍ଖିତ୍ତଭନ୍ତଲୁଳିତଚିତ୍ତେନ ମହତିମହାପସୁଘାତଗଲରୁହିରସଞ୍ଚଯଂ ୱାଜପେଯ୍ୟଂ ମହାଯଞ୍ଞଂ ଯଜି। ଯଦା ଚ ପନ ପକତିଚିତ୍ତୋ ଅହୋସି ପଟିଲଦ୍ଧସ୍ସତି, ତଦା ପୁନଦେୱ ପବ୍ବଜିତ୍ୱା ପଞ୍ଚାଭିଞ୍ଞାଯୋ ନିବ୍ବତ୍ତେତ୍ୱା ବ୍ରହ୍ମଲୋକୂପଗୋ ଅହୋସୀ’’ତି। ‘‘ସାଧୁ, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ଏୱମେତଂ ତଥା ସମ୍ପଟିଚ୍ଛାମୀ’’ତି।

ବୁଦ୍ଧଅୱିହେଠକପଞ୍ହୋ ପଞ୍ଚମୋ।

୬। ଛଦ୍ଦନ୍ତଜୋତିପାଲାରବ୍ଭପଞ୍ହୋ

୬। ‘‘ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ଭାସିତମ୍ପେତଂ ଭଗଵତା ଛଦ୍ଦନ୍ତୋ ନାଗରାଜା –

‘‘‘ୱଧିସ୍ସମେତନ୍ତି ପରାମସନ୍ତୋ, କାସାୱମଦ୍ଦକ୍ଖି ଧଜଂ ଇସୀନଂ;

ଦୁକ୍ଖେନ ଫୁଟ୍ଠସ୍ସୁଦପାଦି ସଞ୍ଜଞ୍ଞା, ଅରହଦ୍ଧଜୋ ସବ୍ବି ଅଓଞ୍ଝରୂପୋ’ତି।

‘‘ପୁନ ଚ ଭଣିତଂ ‘ଜୋତିପାଲମାଣୱୋ ସମାନୋ କସ୍ସପଂ ଭଗୱନ୍ତଂ ଅରହନ୍ତଂ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧଂ ମୁଣ୍ଡକୱାଦେନ ସମଣକୱାଦେନ ଅସବ୍ଭାହି ଫରୁସାହି ୱାଚାହି ଅକ୍କୋସି ପରିଭାସୀ’ତି। ଯଦି, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ବୋଧିସତ୍ତୋ ତିରଚ୍ଛାନଗତୋ ସମାନୋ କାସାୱଂ ଅଭିପୂଜଯି, ତେନ ହି ‘ଜୋତିପାଲେନ ମାଣୱେନ କସ୍ସପୋ ଭଗୱା ଅରହଂ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ ମୁଣ୍ଡକୱାଦେନ ସମଣକୱାଦେନ ଅସବ୍ଭାହି ଫରୁସାହି ୱାଚାହି ଅକ୍କୁଟ୍ଠୋ ପରିଭାସିତୋ’ତି ଯଂ ୱଚନଂ, ତଂ ମିଚ୍ଛା। ଯଦି ଜୋତିପାଲେନ ମାଣୱେନ କସ୍ସପୋ ଭଗୱା ଅରହଂ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ ମୁଣ୍ଡକୱାଦେନ ସମଣକୱାଦେନ ଅସବ୍ଭାହି ଫରୁସାହି ୱାଚାହି ଅକ୍କୁଟ୍ଠୋ ପରିଭାସିତୋ, ତେନ ହି ‘ଛଦ୍ଦନ୍ତେନ ନାଗରାଜେନ କାସାୱଂ ପୂଜିତ’ନ୍ତି ତମ୍ପି ୱଚନଂ ମିଚ୍ଛା। ଯଦି ତିରଚ୍ଛାନଗତେନ ବୋଧିସତ୍ତେନ କକ୍ଖଳଖରକଟୁକୱେଦନଂ ୱେଦଯମାନେନ ଲୁଦ୍ଦକେନ ନିୱତ୍ଥଂ କାସାୱଂ ପୂଜିତଂ, କିଂ ମନୁସ୍ସଭୂତୋ ସମାନୋ ପରିପକ୍କଞ୍ଞାଣୋ ପରିପକ୍କାଯ ବୋଧିଯା କସ୍ସପଂ ଭଗୱନ୍ତଂ ଅରହନ୍ତଂ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧଂ ଦସବଲଂ ଲୋକନାଯକଂ ଉଦିତୋଦିତଂ ଜଲିତବ୍ୟାମୋଭାସଂ ପୱରୁତ୍ତମଂ ପୱରରୁଚିରକାସିକକାସାୱମଭିପାରୁତଂ ଦିସ୍ୱା ନ ପୂଜଯି? ଅଯମ୍ପି ଉଭତୋ କୋଟିକୋ ପଞ୍ହୋ ତୱାନୁପ୍ପତ୍ତୋ, ସୋ ତଯା ନିବ୍ବାହିତବ୍ବୋ’’ତି।

‘‘ଭାସିତମ୍ପେତଂ, ମହାରାଜ, ଭଗୱତା ଛଦ୍ଦନ୍ତୋ ନାଗରାଜା ‘ୱଧିସ୍ସମେତନ୍ତି…ପେ… ଅଓଞ୍ଝରୂପୋ’ତି। ଜୋତିପାଲେନ ଚ ମାଣୱେନ କସ୍ସପୋ ଭଗୱା ଅରହଂ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ ମୁଣ୍ଡକୱାଦେନ ସମଣକୱାଦେନ ଅସବ୍ଭାହି ଫରୁସାହି ୱାଚାହି ଅକ୍କୁଟ୍ଠୋ ପରିଭାସିତୋ, ତଞ୍ଚ ପନ ଜାତିୱସେନ କୁଲୱସେନ। ଜୋତିପାଲୋ, ମହାରାଜ, ମାଣୱୋ ଅସ୍ସଦ୍ଧେ ଅପ୍ପସନ୍ନେ କୁଲେ ପଚ୍ଚାଜାତୋ, ତସ୍ସ ମାତାପିତରୋ ଭଗିନିଭାତରୋ ଦାସିଦାସଚେଟକପରିୱାରକମନୁସ୍ସା ବ୍ରହ୍ମଦେୱତା ବ୍ରହ୍ମଗରୁକା, ତେ ‘ବ୍ରାହ୍ମଣା ଏୱ ଉତ୍ତମା ପୱରା’ତି ଅୱସେସେ ପବ୍ବଜିତେ ଗରହନ୍ତି ଜିଗୁଚ୍ଛନ୍ତି, ତେସଂ ତଂ ୱଚନଂ ସୁତ୍ୱା ଜୋତିପାଲୋ ମାଣୱୋ ଘଟିକାରେନ କୁମ୍ଭକାରେନ ସତ୍ଥାରଂ ଦସ୍ସନାଯ ପକ୍କୋସିତୋ ଏୱମାହ ‘କିଂ ପନ ତେନ ମୁଣ୍ଡକେନ ସମଣକେନ ଦିଟ୍ଠେନା’ତି।

‘‘ଯଥା , ମହାରାଜ , ଅମତଂ ୱିସମାସଜ୍ଜ ତିତ୍ତକଂ ହୋତି, ଯଥା ଚ ସୀତୋଦକଂ ଅଗ୍ଗିମାସଜ୍ଜ ଉଣ୍ହଂ ହୋତି, ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଜୋତିପାଲୋ ମାଣୱୋ ଅସ୍ସଦ୍ଧେ ଅପ୍ପସନ୍ନେ କୁଲେ ପଚ୍ଚାଜାତୋ, ସୋ କୁଲୱସେନ ଅନ୍ଧୋ ହୁତ୍ୱା [ସୋ କୁଲଜାତିୱସେନ ଅନ୍ଧୋ ଭୱିତ୍ୱା (ସ୍ୟା।)] ତଥାଗତଂ ଅକ୍କୋସି ପରିଭାସି।

‘‘ଯଥା, ମହାରାଜ, ଜଲିତପଜ୍ଜଲିତୋ ମହାଅଗ୍ଗିକ୍ଖନ୍ଧୋ ସପ୍ପଭାସୋ ଉଦକମାସଜ୍ଜ ଉପହତପ୍ପଭାତେଜୋ ସୀତଲୋ କାଳକୋ ଭୱତି ପରିପକ୍କନିଗ୍ଗୁଣ୍ଡିଫଲସଦିସୋ, ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଜୋତିପାଲୋ ମାଣୱୋ ପୁଞ୍ଞୱା ସଦ୍ଧୋ ଞାଣୱିପୁଲସପ୍ପଭାସୋ ଅସ୍ସଦ୍ଧେ ଅପ୍ପସନ୍ନେ କୁଲେ ପଚ୍ଚାଜାତୋ, ସୋ କୁଲୱସେନ ଅନ୍ଧୋ ହୁତ୍ୱା ତଥାଗତଂ ଅକ୍କୋସି ପରିଭାସି, ଉପଗନ୍ତ୍ୱା ଚ ବୁଦ୍ଧଗୁଣମଞ୍ଞାଯ ଚେଟକଭୂତୋ ୱିଯ ଅହୋସି, ଜିନସାସନେ ପବ୍ବଜିତ୍ୱା ଅଭିଞ୍ଞା ଚ ସମାପତ୍ତିଯୋ ଚ ନିବ୍ବତ୍ତେତ୍ୱା ବ୍ରହ୍ମଲୋକୂପଗୋ ଅହୋସୀ’’ତି। ‘‘ସାଧୁ, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ଏୱମେତଂ ତଥା ସମ୍ପଟିଚ୍ଛାମୀ’’ତି।

ଛଦ୍ଦନ୍ତଜୋତିପାଲାରବ୍ଭପଞ୍ହୋ ଛଟ୍ଠୋ।

୭। ଘଟିକାରପଞ୍ହୋ

୭। ‘‘ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ଭାସିତମ୍ପେତଂ ଭଗୱତା ‘ଘଟିକାରସ୍ସ କୁମ୍ଭକାରସ୍ସ ଆୱେସନଂ ସଙ୍କଂ ତେମାସଂ ଆକାସଚ୍ଛଦନଂ ଅଟ୍ଠାସି, ନ ଦେୱୋତିୱସ୍ସୀ’ତି। ପୁନ ଚ ଭଣିତଂ ‘କସ୍ସପସ୍ସ ତଥାଗତସ୍ସ [ଭଗୱତୋ ଅରହତୋ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧସ୍ସ (ମ। ନି। ୨।୨୮୯)] କୁଟି ଓୱସ୍ସତୀ’ତି। କିସ୍ସ ପନ, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ତଥାଗତସ୍ସ ଏୱମୁସ୍ସନ୍ନକୁସଲମୂଲସ୍ସ [ଏୱରୂପସ୍ସ ଉସ୍ସନ୍ନକୁସଲମୂଲସ୍ସ (କ।)] କୁଟି ଓୱସ୍ସତି, ତଥାଗତସ୍ସ ନାମ ସୋ ଆନୁଭାୱୋ ଇଚ୍ଛିତବ୍ବୋ? ଯଦି, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ଘଟିକାରସ୍ସ କୁମ୍ଭକାରସ୍ସ ଆୱେସନଂ ଅନୋୱସ୍ସଂ ଆକାସଚ୍ଛଦନଂ ଅହୋସି, ତେନ ହି ‘ତଥାଗତସ୍ସ କୁଟି ଓୱସ୍ସତୀ’ତି ଯଂ ୱଚନଂ, ତଂ ମିଚ୍ଛା। ଯଦି ତଥାଗତସ୍ସ କୁଟି ଓୱସ୍ସତି, ତେନ ହି ‘ଘଟିକାରସ୍ସ କୁମ୍ଭକାରସ୍ସ ଆୱେସନଂ ଅନୋୱସ୍ସକଂ ଅହୋସି ଆକାସଚ୍ଛଦନ’ନ୍ତି ତମ୍ପି ୱଚନଂ ମିଚ୍ଛା। ଅଯମ୍ପି ଉଭତୋ କୋଟିକୋ ପଞ୍ହୋ ତୱାନୁପ୍ପତ୍ତୋ, ସୋ ତଯା ନିବ୍ବାହିତବ୍ବୋ’’ତି।

‘‘ଭାସିତମ୍ପେତଂ, ମହାରାଜ, ଭଗୱତା ‘ଘଟିକାରସ୍ସ କୁମ୍ଭକାରସ୍ସ ଆୱେସନଂ ସଙ୍କଂ ତେମାସଂ ଆକାସଚ୍ଛଦନଂ ଅଟ୍ଠାସି, ନ ଦେୱୋତିୱସ୍ସୀ’ତି। ଭଣିତଞ୍ଚ ‘କସ୍ସପସ୍ସ ତଥାଗତସ୍ସ କୁଟି ଓୱସ୍ସତୀ’ତି। ଘଟିକାରୋ, ମହାରାଜ, କୁମ୍ଭକାରୋ ସୀଲୱା କଲ୍ୟାଣଧମ୍ମୋ ଉସ୍ସନ୍ନକୁସଲମୂଲୋ ଅନ୍ଧେ ଜିଣ୍ଣେ ମାତାପିତରୋ ପୋସେତି, ତସ୍ସ ଅସମ୍ମୁଖା ଅନାପୁଚ୍ଛାୟେୱସ୍ସ ଘରେ ତିଣଂ ହରିତ୍ୱା ଭଗୱତୋ କୁଟିଂ ଛାଦେସୁଂ, ସୋ ତେନ ତିଣହରଣେନ ଅକମ୍ପିତଂ

ଅସଞ୍ଚଲିତଂ ସୁସଣ୍ଠିତଂ ୱିପୁଲମସମଂ ପୀତିଂ ପଟିଲଭତି, ଭିୟ୍ୟୋ ସୋମନସ୍ସଞ୍ଚ ଅତୁଲଂ ଉପ୍ପାଦେସି 'ଅହୋ ୱତ ମେ ଭଗୱା ଲୋକୁତ୍ତମୋ ସୁୱିସ୍ସତ୍ଥୋ'ତି, ତେନ ତସ୍ସ ଦିବ୍ବଧମ୍ମିକୋ ୱିପାକୋ ନିଵ୍ବତ୍ତୋ। ନ ହି, ମହାରାଜ, ତଥାଗତୋ ତାୱତକେନ ୱିକାରେନ ଚଲତି।

''ଯଥା, ମହାରାଜ, ସିନେରୁ ଗିରିରାଜା ଅନେକସତସହସ୍ସୱାତସମ୍ପହାରେନପି ନ କମ୍ପତି ନ ଚଲତି, ମହୋଦଧି ୱରପ୍ପୱରସାଗରୋ ଅନେକସତନହୁତମହାଗଙ୍ଗାସତସହସ୍ସେହିପି ନ ପୂରତି ନ ୱିକାରମାପଜ୍ଜତି, ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ତଥାଗତୋ ନ ତାୱତକେନ ୱିକାରେନ ଚଲତି।

''ଯଂ ପନ, ମହାରାଜ, ତଥାଗତସ୍ସ କୁଟି ଓୱସ୍ସତି, ତଂ ମହତୋ ଜନକାଯସ୍ସ ଅନୁକମ୍ପାଯ। ଦ୍ୱେମେ, ମହାରାଜ, ଅତ୍ଥୱସେ ସମ୍ପସ୍ସମାନା ତଥାଗତା ସଯଂ ନିମ୍ମିତଂ ପଚ୍ଚଯଂ ନପ୍ପଟିସେୱନ୍ତି, 'ଅଯଂ ଅଗ୍ଗଦକ୍ଖିଣେୟ୍ୟୋ ସତ୍ଥା'ତି ଭଗୱତୋ ପଚ୍ଚଯଂ ଦତ୍ୱା ଦେୱମନୁସ୍ସା ସଵ୍ବଦୁଗ୍ଗତିତୋ ପରିମୁଚ୍ଚିସ୍ସନ୍ତୀତି, ଦସ୍ସେତ୍ୱା ୱୁତ୍ତିଂ ପରିଯେସନ୍ତୀତି 'ମା ଅଞ୍ଞେ ଉପୱଦେୟ୍ୟୁ'ନ୍ତି। ଇମେ ଦ୍ୱେ ଅତ୍ଥୱସେ ସମ୍ପସ୍ସମାନା ତଥାଗତା ସଯଂ ନିମ୍ମିତଂ ପଚ୍ଚଯଂ ନପ୍ପଟିସେୱନ୍ତି। ଯଦି, ମହାରାଜ, ସକ୍କୋ ୱା ତଂ କୁଟିଂ ଅନୋୱସ୍ସଂ କରେୟ୍ୟ ବ୍ରହ୍ମା ୱା ସଯଂ ୱା, ସାୱଜ୍ଜଂ ଭୱେୟ୍ୟ ତଂ ଯେୱ କରଣଂ [କାରଣଂ (ସୀ। ପୀ।)] ସଦୋସଂ ସନିଗ୍ଗହଂ, ଇମେ ୱିଭୂତଂ [ୱିଭୂସଂ (ସୀ। ପୀ।)] କତ୍ୱା ଲୋକଂ ସମ୍ମୋହେନ୍ତି ଅଧିକତଂ କରୋନ୍ତୀତି, ତସ୍ମା ତଂ କରଣଂ ୱଜ୍ଜନୀଯଂ। ନ, ମହାରାଜ, ତଥାଗତା ୱତ୍ଥୁଂ ଯାଚନ୍ତି, ତାଯ ଅୱତ୍ଥୁଯାଚନାଯ ଅପରିଭାସିଯା ଭୱନ୍ତୀ''ତି। ''ସାଧୁ, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ଏୱମେତଂ ତଥା ସମ୍ପଟିଚ୍ଛାମୀ''ତି।

ଘଟିକାରପଞ୍ହୋ ସତ୍ତମୋ।

୮। ବ୍ରାହ୍ମଣରାଜୱାଦପଞ୍ହୋ

୮। ''ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ଭାସିତମ୍ପେତଂ ତଥାଗତେନ 'ଅହମସ୍ମି, ଭିକ୍ଖୱେ, ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ଯାଚଯୋଗୋ'ତି। ପୁନ ଚ ଭଣିତଂ 'ରାଜାହମସ୍ମି ସେଲା'ତି। ଯଦି, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ଭଗୱତା ଭଣିତଂ 'ଅହମସ୍ମି, ଭିକ୍ଖୱେ , ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ଯାଚଯୋଗୋ'ତି, ତେନ ହି 'ରାଜାହମସ୍ମି ସେଲା'ତି ଯଂ ୱଚନଂ, ତଂ ମିଚ୍ଛା। ଯଦି ତଥାଗତେନ ଭଣିତଂ 'ରାଜାହମସ୍ମି ସେଲା'ତି, ତେନ ହି 'ଅହମସ୍ମି, ଭିକ୍ଖୱେ, ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ଯାଚଯୋଗୋ'ତି ତମ୍ପି ୱଚନଂ ମିଚ୍ଛା। ଖତ୍ତିଯୋ ୱା ହି ଭୱେୟ୍ୟ ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ୱା, ନତ୍ଥି ଏକାଯ ଜାତିଯା ଦ୍ୱେ ୱଣ୍ଣା ନାମ, ଅଯମ୍ପି ଉଭତୋ କୋଟିକୋ ପଞ୍ହୋ ତୱାନୁପ୍ପତ୍ତୋ, ସୋ ତଯା ନିଵ୍ବାହିତବ୍ବୋ''ତି।

''ଭାସିତମ୍ପେତଂ, ମହାରାଜ, ଭଗୱତା 'ଅହମସ୍ମି, ଭିକ୍ଖୱେ, ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ଯାଚଯୋଗୋ'ତି, ପୁନ ଚ ଭଣିତଂ 'ରାଜାହମସ୍ମି ସେଲା'ତି, ତତ୍ଥ କାରଣଂ ଅତ୍ଥି, ଯେନ କାରଣେନ ତଥାଗତୋ ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ଚ ରାଜା ଚ ହୋତୀ''ତି।

''କିଂ ପନ ତଂ, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, କାରଣଂ, ଯେନ କାରଣେନ ତଥାଗତୋ ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ଚ ରାଜା ଚ ହୋତି''? ''ସଵ୍ବେ, ମହାରାଜ, ପାପକା ଅକୁସଲା ଧମ୍ମା ତଥାଗତସ୍ସ ବାହିତା ପହୀନା ଅପଗତା ବ୍ୟପଗତା ଉଚ୍ଛିନ୍ନା ଖୀଣା ଖଯଂ ପତ୍ତା ନିଵ୍ବୁତା ଉପସନ୍ତା, ତସ୍ମା ତଥାଗତୋ 'ବ୍ରାହ୍ମଣୋ'ତି ୱୁଚ୍ଚତି।

''ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ନାମ ସଂସଯମନେକଂସଂ ୱିମତିପଥଂ ୱୀତିୱତ୍ତୋ, ଭଗୱାପି, ମହାରାଜ, ସଂସଯମନେକଂସଂ ୱିମତିପଥଂ ୱୀତିୱତ୍ତୋ, ତେନ କାରଣେନ ତଥାଗତୋ 'ବ୍ରାହ୍ମଣୋ'ତି ୱୁଚ୍ଚତି।

''ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ନାମ ସଵ୍ବଭୱଗତିଯୋନିନିସ୍ସଟୋ ମଲରଜଗତୱିପ୍ପମୁତ୍ତୋ ଅସହାଯୋ, ଭଗୱାପି, ମହାରାଜ, ସଵ୍ବଭୱଗତିଯୋନିନିସ୍ସଟୋ ମଲରଜଗତୱିପ୍ପମୁତ୍ତୋ ଅସହାଯୋ, ତେନ କାରଣେନ ତଥାଗତୋ 'ବ୍ରାହ୍ମଣୋ'ତି ୱୁଚ୍ଚତି।

''ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ନାମ ଅଗ୍ଗସେଟ୍ଠୱରପୱରଦିଵ୍ବୱିହାରବହୁଲୋ, ଭଗୱାପି, ମହାରାଜ, ଅଗ୍ଗସେଟ୍ଠୱରପୱରଦିଵ୍ବୱିହାରବହୁଲୋ, ତେନାପି କାରଣେନ ତଥାଗତୋ ''ବ୍ରାହ୍ମଣୋ''ତି ୱୁଚ୍ଚତି।

''ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ନାମ ଅଜ୍ଝଯନ ଅଜ୍ଝାପନ ଦାନପ୍ପଟିଗ୍ଗହଣ ଦମ ସଂଯମନିଯମପୁଵ୍ବମନୁସିଟ୍ଠି ପୱେଣି ୱଂସ ଧରଣୋ, ଭଗୱାପି, ମହାରାଜ, ଅଜ୍ଝଯନ ଅଜ୍ଝାପନ ଦାନପ୍ପଟିଗ୍ଗହଣ ଦମ ସଂଯମ ନିଯମ ପୁଵ୍ବଜିନାଚିଣ୍ଣ ଅନୁସିଟ୍ଠି ପୱେଣି ୱଂସ ଧରଣୋ ତେନାପି କାରଣେନ ତଥାଗତୋ 'ବ୍ରାହ୍ମଣୋ'ତି ୱୁଚ୍ଚତି।

‘‘ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ନାମ ବ୍ରହ୍ମସୁଖଵିହାରଜ୍ଝାନଝାୟୀ; ଭଗଵାପି, ମହାରାଜ, ବ୍ରହ୍ମସୁଖଵିହାରଜ୍ଝାନଝାୟୀ, ତେନାପି କାରଣେନ ତଥାଗତୋ ‘ବ୍ରାହ୍ମଣୋ’ତି ଵୁଚ୍ଚତି।

‘‘ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ନାମ ସବ୍ବଭଵାଭଵଗତୀସୁ ଅଭିଜାତିଵତ୍ତିତମନୁଚରିତଂ ଜାନାତି, ଭଗଵାପି, ମହାରାଜ, ସବ୍ବଭଵାଭଵଗତୀସୁ ଅଭିଜାତିଵତ୍ତିତମନୁଚରିତଂ ଜାନାତି, ତେନାପି କାରଣେନ ତଥାଗତୋ ‘ବ୍ରାହ୍ମଣୋ’ତି ଵୁଚ୍ଚତି।

‘‘ବ୍ରାହ୍ମଣୋତି, ମହାରାଜ, ଭଗଵତୋ ନେତଂ ନାମଂ ମାତରା କତଂ, ନ ପିତରା କତଂ, ନ ଭାତରା କତଂ, ନ ଭଗିନିୟା କତଂ, ନ ମିତ୍ତାମଚ୍ଚେହି କତଂ, ନ ଞାତିସାଲୋହିତେହି କତଂ, ନ ସମଣବ୍ରାହ୍ମଣେହି କତଂ, ନ ଦେଵତାହି କତଂ, ଵିମୋକ୍ଖନ୍ତିକମେତଂ ବୁଦ୍ଧାନଂ ଭଗଵନ୍ତାନଂ ନାମଂ ବୋଧିୟା ଯେଵ ମୂଲେ ମାରସେନଂ ଵିଧମିତ୍ଵା ଅତୀତାନାଗତପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନେ ପାପକେ ଅକୁସଲେ ଧମ୍ମେ ବାହେତ୍ଵା ସହ ସବ୍ବଞ୍ଞୁତଞାଣସ୍ସ ପଟିଲାଭା ପଟିଲଦ୍ଧପାତୁଭୂତସମୁପ୍ପନ୍ନମତ୍ତେ ସଚ୍ଛିକା ପଞ୍ଞତ୍ତି ଯଦିଦଂ ବ୍ରାହ୍ମଣୋତି, ତେନ କାରଣେନ ତଥାଗତୋ ଵୁଚ୍ଚତି ‘ବ୍ରାହ୍ମଣୋ’’’ତି।

‘‘କେନ ପନ, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, କାରଣେନ ତଥାଗତୋ ଵୁଚ୍ଚତି ‘ରାଜା’’’ତି? ‘‘ରାଜା ନାମ, ମହାରାଜ, ଯୋ କୋଚି ରଜ୍ଜଂ କାରେତି ଲୋକମନୁସାସତି, ଭଗଵାପି, ମହାରାଜ, ଦସସହସ୍ସିୟା ଲୋକଧାତୁୟା ଧମ୍ମେନ ରଜ୍ଜଂ କାରେତି, ସଦେଵକଂ ଲୋକଂ ସମାରକଂ ସବ୍ରହ୍ମକଂ ସସ୍ସମଣବ୍ରାହ୍ମଣିଂ ପଜଂ ସଦେଵମନୁସ୍ସଂ ଅନୁସାସତି, ତେନାପି କାରଣେନ ତଥାଗତୋ ଵୁଚ୍ଚତି ‘ରାଜା’ତି।

‘‘ରାଜା ନାମ, ମହାରାଜ, ସବ୍ବଜନମନୁସ୍ସେ ଅଭିଭଵିତ୍ଵା ନନ୍ଦୟନ୍ତୋ ଞାତିସଙ୍ଘଂ, ସୋଚୟନ୍ତୋ ଅମିତ୍ତସଙ୍ଘଂ, ମହତିମହାୟସସିରିହରଂ ଥିରସାରଦଣ୍ଡଂ ଅନୂନସତସଲାକାଲଙ୍କତଂ ଉସ୍ସାପେତି ପଣ୍ଡରଵିମଲସେତଚ୍ଛତ୍ତଂ, ଭଗଵାପି, ମହାରାଜ, ସୋଚୟନ୍ତୋ ମାରସେନଂ ମିଚ୍ଛାପଟିପନ୍ନଂ, ନନ୍ଦୟନ୍ତୋ ଦେଵମନୁସ୍ସେ ସମ୍ମାପଟିପନ୍ନେ ଦସସହସ୍ସିୟା ଲୋକଧାତୁୟା ମହତିମହାୟସସିରିହରଂ ଖନ୍ତିଥିରସାରଦଣ୍ଡଂ ଞାଣଵରସତସଲାକାଲଙ୍କତଂ ଉସ୍ସାପେତି ଅଗ୍ଗଵରଵିମୁତ୍ତିପଣ୍ଡରଵିମଲସେତଚ୍ଛତ୍ତଂ, ତେନାପି କାରଣେନ ତଥାଗତୋ ଵୁଚ୍ଚତି ‘ରାଜା’ତି।

‘‘ରାଜା ନାମ ଉପଗତସମ୍ପତ୍ତଜନାନଂ ବହୂନମଭିଵନ୍ଦନୀୟୋ ଭଵତି, ଭଗଵାପି, ମହାରାଜ, ଉପଗତସମ୍ପତ୍ତଦେଵମନୁସ୍ସାନଂ ବହୂନମଭିଵନ୍ଦନୀୟୋ, ତେନାପି କାରଣେନ ତଥାଗତୋ ଵୁଚ୍ଚତି ‘ରାଜା’ତି।

‘‘ରାଜା ନାମ ଯସ୍ସ କସ୍ସଚି ଆରାଧକସ୍ସ ପସୀଦିତ୍ଵା ଵରିତଂ ଵରଂ ଦତ୍ଵା କାମେନ ତପ୍ପୟତି, ଭଗଵାପି, ମହାରାଜ, ଯସ୍ସ କସ୍ସଚି କାଯେନ ଵାଚାୟ ମନସା ଆରାଧକସ୍ସ ପସୀଦିତ୍ଵା ଵରିତଂ ଵରମନୁତ୍ତରଂ ସବ୍ବଦୁକ୍ଖପରିମୁତ୍ତିଂ ଦତ୍ଵା ଅସେସକାମଵରେନ ଚ ତପ୍ପୟତି, ତେନାପି କାରଣେନ ତଥାଗତୋ ଵୁଚ୍ଚତି ‘ରାଜା’ତି।

‘‘ରାଜା ନାମ ଆଣଂ ଵୀତିକ୍କମନ୍ତଂ ଵିଗରହତି ଝାପେତି [ଜାପେତି (ସୀ। ପୀ।)] ଧଂସେତି, ଭଗଵତୋପି, ମହାରାଜ, ସାସନଵରେ ଆଣଂ ଅତିକ୍କମନ୍ତୋ ଅଲଜ୍ଜୀ ମଙ୍କୁଭାଵେନ ଓଞ୍ଞାତୋ ହୀଳିତୋ ଗରହିତୋ ଭଵିତ୍ଵା ଵଜ୍ଜତି ଜିନସାସନଵରମ୍ହା, ତେନାପି କାରଣେନ ତଥାଗତୋ ଵୁଚ୍ଚତି ‘ରାଜା’ତି।

‘‘ରାଜା ନାମ ପୁବ୍ବକାନଂ ଧମ୍ମିକାନଂ ରାଜୂନଂ ପଵେଣିମନୁସିଟ୍ଠିୟା ଧମ୍ମାଧମ୍ମମନୁଦୀପୟିତ୍ଵା ଧମ୍ମେନ ରଜ୍ଜଂ କାରୟମାନୋ ପିହୟିତୋ ପିୟୋ ପତ୍ଥିତୋ ଭଵତି ଜନମନୁସ୍ସାନଂ, ଚିରଂ ରାଜକୁଲଵଂସଂ ଠପୟତି ଧମ୍ମଗୁଣବଲେନ, ଭଗଵାପି, ମହାରାଜ, ପୁବ୍ବକାନଂ ସୟମ୍ଭୂନଂ ପଵେଣିମନୁସିଟ୍ଠିୟା ଧମ୍ମାଧମ୍ମମନୁଦୀପୟିତ୍ଵା ଧମ୍ମେନ ଲୋକମନୁସାସମାନୋ ପିହୟିତୋ ପିୟୋ ପତ୍ଥିତୋ ଦେଵମନୁସ୍ସାନଂ ଚିରଂ ସାସନଂ ପଵତ୍ତେତି ଧମ୍ମଗୁଣବଲେନ, ତେନାପି କାରଣେନ ତଥାଗତୋ ଵୁଚ୍ଚତି ‘ରାଜା’ତି। ଏଵମନେକଵିଧଂ, ମହାରାଜ, କାରଣଂ, ଯେନ କାରଣେନ ତଥାଗତୋ ବ୍ରାହ୍ମଣୋପି ଭଵେୟ୍ୟ ରାଜାପି ଭଵେୟ୍ୟ, ସୁନିପୁଣୋ ଭିକ୍ଖୁ କପ୍ପମ୍ପି ନୋ ନଂ ସମ୍ପାଦେୟ୍ୟ, କିଂ ଅତିବହୁଂ ଭଣିତେନ, ସଂଖିତ୍ତଂ ସମ୍ପଟିଚ୍ଛିତବ୍ବ’’ନ୍ତି। ‘‘ସାଧୁ, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ଏଵମେତଂ ତଥା ସମ୍ପଟିଚ୍ଛାମୀ’’ତି।

ବ୍ରାହ୍ମଣରାଜଵାଦପଞ୍ହୋ ଅଟ୍ଠମୋ।

୯। ଗାଥାଭିଗୀତଭୋଜନକଥାପଞ୍ହୋ

୯। ''ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ଭାସିତମ୍ପେତଂ ଭଗୱତା –

'''ଗାଥାଭିଗୀତଂ ମେ ଅଭୋଜନେୟ୍ୟଂ [ଅଭୋଜନୀୟଂ (କ।) ସୁ। ନି। ୮୧ ପସ୍ସିତବ୍ବଂ], ସମ୍ପସ୍ସତଂ ବ୍ରାହ୍ମଣ ନେସ ଧମ୍ମୋ;

ଗାଥାଭିଗୀତଂ ପନୁଦନ୍ତି ବୁଦ୍ଧା, ଧମ୍ମେ ସତୀ ବ୍ରାହ୍ମଣ ୱୁତ୍ତିରେସା'ତି।

''ପୁନ ଚ ଭଗୱା ପରିସାୟ ଧମ୍ମଂ ଦେସେନ୍ତୋ କଥେନ୍ତୋ ଅନୁପୁବ୍ବିକଥଂ ପଠମଂ ତାୱ ଦାନକଥଂ କଥେତି, ପଚ୍ଛା ସୀଲକଥଂ, ତସ୍ସ ଭଗୱତୋ ସବ୍ବଲୋକିସ୍ସରସ୍ସ ଭାସିତଂ ସୁତ୍ୱା ଦେୱମନୁସ୍ସା ଅଭିସଙ୍ଖରିତ୍ୱା ଦାନଂ ଦେନ୍ତି, ତସ୍ସ ତଂ ଉୟ୍ୟୋଜିତଂ ଦାନଂ ସାୱକା ପରିଭୁଞ୍ଜନ୍ତି। ଯଦି, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ଭଗୱତା ଭଣିତଂ 'ଗାଥାଭିଗୀତଂ ମେ ଅଭୋଜନେୟ୍ୟ'ନ୍ତି, ତେନ ହି 'ଭଗୱା ଦାନକଥଂ ପଠମଂ କଥେତୀ'ତି ଯଂ ୱଚନଂ, ତଂ ମିଚ୍ଛା। ଯଦି ଦାନକଥଂ ପଠମଂ କଥେତି, ତେନ ହି 'ଗାଥାଭିଗୀତଂ ମେ ଅଭୋଜନେୟ୍ୟ'ନ୍ତି ତମ୍ପି ୱଚନଂ ମିଚ୍ଛା। କିଂ କାରଣଂ? ଯୋ ସୋ, ଭନ୍ତେ, ଦକ୍ଖିଣେୟ୍ୟୋ ଗିହୀନଂ ପିଣ୍ଡପାତଦାନସ୍ସ ୱିପାକଂ କଥେତି, ତସ୍ସ ତେ ଧମ୍ମକଥଂ ସୁତ୍ୱା ପସନ୍ନଚିତ୍ତା ଅପରାପରଂ ଦାନଂ ଦେନ୍ତି, ଯେ ତଂ ଦାନଂ ପରିଭୁଞ୍ଜନ୍ତି, ସବ୍ବେ ତେ ଗାଥାଭିଗୀତଂ ପରିଭୁଞ୍ଜନ୍ତି। ଅୟମ୍ପି ଉଭତୋ କୋଟିକୋ ପଞ୍ହୋ ନିପୁଣୋ ଗମ୍ଭୀରୋ ତୱାନୁପ୍ପତ୍ତୋ, ସୋ ତୟା ନିବ୍ବାହିତବ୍ବୋ''ତି।

''ଭାସିତମ୍ପେତଂ, ମହାରାଜ, ଭଗୱତା 'ଗାଥାଭିଗୀତଂ ମେ ଅଭୋଜନେୟ୍ୟଂ, ସମ୍ପସ୍ସତଂ ବ୍ରାହ୍ମଣ ନେସ ଧମ୍ମୋ। ଗାଥାଭିଗୀତଂ ପନୁଦନ୍ତି ବୁଦ୍ଧା, ଧମ୍ମେ ସତୀ ବ୍ରାହ୍ମଣ ୱୁତ୍ତିରେସା'ତି, କଥେତି ଚ ଭଗୱା ପଠମଂ ଦାନକଥଂ, ତଞ୍ଚ ପନ କିରିୟଂ ସବ୍ବେସଂ ତଥାଗତାନଂ ପଠମଂ ଦାନକଥାୟ, ତତ୍ଥ ଚିତ୍ତଂ ଅଭିରମାପେତ୍ୱା ପଚ୍ଛା ସୀଲେ ନିୟୋଜେନ୍ତି। ଯଥା, ମହାରାଜ, ମନୁସ୍ସା ତରୁଣଦାରକାନଂ ପଠମଂ ତାୱ କୀଳାଭଣ୍ଡକାନି ଦେନ୍ତି। ସେୟ୍ୟଥିଦଂ, ୱଙ୍କକଂ ଘଟିକଂ ଚିଙ୍ଗୁଲକଂ ପତ୍ତାଳହକଂ ରଥକଂ ଧନୁକଂ, ପଚ୍ଛା ତେ ସକେ ସକେ କମ୍ମେ ନିୟୋଜେନ୍ତି। ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ତଥାଗତୋ ପଠମଂ ଦାନକଥାୟ ଚିତ୍ତଂ ଅଭିରମାପେତ୍ୱା ପଚ୍ଛା ସୀଲେ ନିୟୋଜେତି।

''ଯଥା ୱା ପନ, ମହାରାଜ, ଭିସକ୍କୋ ନାମ ଆତୁରାନଂ ପଠମଂ ତାୱ ଚତୂହପଞ୍ଚାହଂ ତେଲଂ ପାୟେତି ବଲକରଣାୟ ସିନେହନାୟ, ପଚ୍ଛା ୱିରେଚେତି। ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ତଥାଗତୋ ପଠମଂ ତାୱ ଦାନକଥାୟ ଚିତ୍ତଂ ଅଭିରମାପେତ୍ୱା ପଚ୍ଛା ସୀଲେ ନିୟୋଜେତି। ଦାୟକାନଂ, ମହାରାଜ, ଦାନପତୀନଂ ଚିତ୍ତଂ ମୁଦୁକଂ ହୋତି ମଦ୍ଦୱଂ ସିନିଦ୍ଧଂ, ତେନ ତେ ଦାନସେତୁସଙ୍କମେନ ଦାନନାୱାୟ ସଂସାରସାଗରପାରମନୁଗଚ୍ଛନ୍ତି, ତସ୍ମା ତେସଂ ପଠମଂ କମ୍ମଭୂମିମନୁସାସତି, ନ ଚ କେନଚି [ତେନ (ସୀ। ପୀ।)] ୱିଞ୍ଞତ୍ତିମାପଜ୍ଜତୀ''ତି।

''ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, 'ୱିଞ୍ଞତ୍ତି'ନ୍ତି ଯଂ ୱଦେସି, କତି ପନ ତା ୱିଞ୍ଞତ୍ତିୟୋ''ତି? ''ଦ୍ୱେମା, ମହାରାଜ, ୱିଞ୍ଞତ୍ତିୟୋ କାୟୱିଞ୍ଞତ୍ତି ୱଚୀୱିଞ୍ଞତ୍ତି ଚାତି। ତତ୍ଥ ଅତ୍ଥି କାୟୱିଞ୍ଞତ୍ତି ସାୱଜ୍ଜା, ଅତ୍ଥି ଅନୱଜ୍ଜା। ଅତ୍ଥି ୱଚୀୱିଞ୍ଞତ୍ତି ସାୱଜ୍ଜା, ଅତ୍ଥି ଅନୱଜ୍ଜା।

''କତମା କାୟୱିଞ୍ଞତ୍ତି ସାୱଜ୍ଜା? ଇଧେକଚ୍ଚୋ ଭିକ୍ଖୁ କୁଲାନି ଉପଗନ୍ତ୍ୱା ଅନୋକାସେ ଠିତୋ ଠାନଂ ଭଞ୍ଜତି, ଅୟଂ କାୟୱିଞ୍ଞତ୍ତି ସାୱଜ୍ଜା। ତାୟ ଚ ୱିଞ୍ଞାପିତଂ ଅରିୟା ନ ପରିଭୁଞ୍ଜନ୍ତି, ସୋ ଚ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଅରିୟାନଂ ସମୟେ ଓଞ୍ଞାତୋ ହୋତି ହୀଳିତୋ ଖୀଳିତୋ ଗରହିତୋ ପରିଭୂତୋ ଅଚିତ୍ତୀକତୋ, ଭିନ୍ନାଜୀୱୋତ୍ୱେୱ ସଙ୍ଖଂ ଗଚ୍ଛତି।

''ପୁନ ଚପରଂ, ମହାରାଜ, ଇଧେକଚ୍ଚୋ ଭିକ୍ଖୁ କୁଲାନି ଉପଗନ୍ତ୍ୱା ଅନୋକାସେ ଠିତୋ ଗଲଂ ପଣାମେତ୍ୱା ମୋରପେକ୍ଖିତଂ ପେକ୍ଖତି 'ଏୱଂ ଇମେ ପସ୍ସନ୍ତୀ'ତି, ତେନ ଚ ତେ ପସ୍ସନ୍ତି। ଅୟମ୍ପି କାୟୱିଞ୍ଞତ୍ତି ସାୱଜ୍ଜା। ତାୟ ଚ ୱିଞ୍ଞାପିତଂ ଅରିୟା ନ ପରିଭୁଞ୍ଜନ୍ତି, ସୋ ଚ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଅରିୟାନଂ ସମୟେ ଓଞ୍ଞାତୋ ହୋତି ହୀଳିତୋ ଖୀଳିତୋ ଗରହିତୋ ପରିଭୂତୋ ଅଚିତ୍ତୀକତୋ, ଭିନ୍ନାଜୀୱୋତ୍ୱେୱ ସଙ୍ଖଂ ଗଚ୍ଛତି।

''ପୁନ ଚପରଂ, ମହାରାଜ, ଇଧେକଚ୍ଚୋ ଭିକ୍ଖୁ ହନୁକାୟ ୱା ଭମୁକାୟ ୱା ଅଙ୍ଗୁଟ୍ଠେନ ୱା ୱିଞ୍ଞାପେତି, ଅୟମ୍ପି କାୟୱିଞ୍ଞତ୍ତି ସାୱଜ୍ଜା, ତାୟ ଚ ୱିଞ୍ଞାପିତଂ ଅରିୟା ନ ପରିଭୁଞ୍ଜନ୍ତି, ସୋ ଚ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଅରିୟାନଂ ସମୟେ ଓଞ୍ଞାତୋ ହୋତି ହୀଳିତୋ ଖୀଳିତୋ ଗରହିତୋ ପରିଭୂତୋ ଅଚିତ୍ତୀକତୋ, ଭିନ୍ନାଜୀୱୋତ୍ୱେୱ ସଙ୍ଖଂ ଗଚ୍ଛତି।

''କତମା କାୟୱିଞ୍ଞତ୍ତି ଅନୱଜ୍ଜା? ଇଧ ଭିକ୍ଖୁ କୁଲାନି ଉପଗନ୍ତ୍ୱା ସତୋ ସମାହିତୋ ସମ୍ପଜାନୋ ଠାନେପି ଅଟ୍ଠାନେପି ଯଥାନୁସିଟ୍ଠିଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଠାନେ ତିଟ୍ଠତି, ଦାତୁକାମେସୁ ତିଟ୍ଠତି, ଅଦାତୁକାମେସୁ ପକ୍କମତି। ଅୟଂ କାୟୱିଞ୍ଞତ୍ତି ଅନୱଜ୍ଜା, ତାୟ ଚ ୱିଞ୍ଞାପିତଂ ଅରିୟା ପରିଭୁଞ୍ଜନ୍ତି, ସୋ ଚ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଅରିୟାନଂ ସମୟେ ୱଣ୍ଣିତୋ ହୋତି ଥୁତୋ ପସତ୍ଥୋ ସଲ୍ଲେଖିତାଚାରୋ, ପରିସୁଦ୍ଧାଜୀୱୋତ୍ୱେୱ ସଙ୍ଖଂ ଗଚ୍ଛତି। ଭାସିତମ୍ପେତଂ, ମହାରାଜ, ଭଗୱତା

ଦେୱାତିଦେୱେନ –

‘ନ ୱେ ଯାଚନ୍ତି ସପ୍ପଞ୍ଞା, ଧୀରୋ ଚ ୱେଦିତୁମରହତି [ଅରିଯା ଗରହନ୍ତି ଯାଚନଂ (ସୀ। ପୀ।)];

ଉଦ୍ଦିସ୍ସ ଅରିଯା ତିଟ୍ଠନ୍ତି, ଏସା ଅରିଯାନ ଯାଚନା’ତି।

‘‘କତମା ୱଚୀୱିଞ୍ଞତ୍ତି ସାୱଜ୍ଜା? ଇଧ, ମହାରାଜ, ଭିକ୍ଖୁ ୱାଚାଯ ବହୁୱିଧଂ ୱିଞ୍ଞାପେତି ଚୀୱରପିଣ୍ଡପାତସେନାସନଗିଲାନପ୍ପଚ୍ଚଯଭେସଜ୍ଜପରିକ୍ଖାରଂ, ଅଯଂ ୱଚୀୱିଞ୍ଞତ୍ତି ସାୱଜ୍ଜା, ତାଯ ଚ ୱିଞ୍ଞାପିତଂ ଅରିଯା ନ ପରିଭୁଞ୍ଜନ୍ତି, ସୋ ଚ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଅରିଯାନଂ ସମଯେ ଓଞ୍ଞାତୋ ହୋତି ହୀଳିତୋ ଖୀଳିତୋ ଗରହିତୋ ପରିଭୂତୋ ଅଚିତ୍ତୀକତୋ, ଭିନ୍ନାଜୀୱୋତ୍ୱେୱ ସଙ୍ଖଂ ଗଚ୍ଛତି।

‘‘ପୁନ ଚପରଂ, ମହାରାଜ, ଇଧେକଚ୍ଚୋ ଭିକ୍ଖୁ ପରେସଂ ସାୱେନ୍ତୋ ଏୱଂ ଭଣତି ‘ଇମିନା ମେ ଅତ୍ଥୋ’ତି, ତାଯ ଚ ୱାଚାଯ ପରେସଂ ସାୱିତାଯ ତସ୍ସ ଲାଭୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ଅଯମ୍ପି ୱଚୀୱିଞ୍ଞତ୍ତି ସାୱଜ୍ଜା, ତାଯ ଚ ୱିଞ୍ଞାପିତଂ ଅରିଯା ନ ପରିଭୁଞ୍ଜନ୍ତି, ସୋ ଚ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଅରିଯାନଂ ସମଯେ ଓଞ୍ଞାତୋ ହୋତି ହୀଳିତୋ ଖୀଳିତୋ ଗରହିତୋ ପରିଭୂତୋ ଅଚିତ୍ତୀକତୋ, ଭିନ୍ନାଜୀୱୋତ୍ୱେୱ ସଙ୍ଖଂ ଗଚ୍ଛତି।

‘‘ପୁନ ଚପରଂ, ମହାରାଜ, ଇଧେକଚ୍ଚୋ ଭିକ୍ଖୁ ୱଚୀୱିପ୍ଫାରେନ ପରିସାଯ ସାୱେତି ‘ଏୱଞ୍ଚ ଏୱଞ୍ଚ ଭିକ୍ଖୂନଂ ଦାତବ୍ବ’ନ୍ତି, ତଞ୍ଚ ତେ ୱଚନଂ ସୁତ୍ୱା ପରିକିତ୍ତିତଂ ଅଭିହରନ୍ତି, ଅଯମ୍ପି ୱଚୀୱିଞ୍ଞତ୍ତି ସାୱଜ୍ଜା, ତାଯ ଚ ୱିଞ୍ଞାପିତଂ ଅରିଯା ନ ପରିଭୁଞ୍ଜନ୍ତି, ସୋ ଚ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଅରିଯାନଂ ସମଯେ ଓଞ୍ଞାତୋ ହୋତି ହୀଳିତୋ ଖୀଳିତୋ ଗରହିତୋ ପରିଭୂତୋ ଅଚିତ୍ତୀକତୋ, ଭିନ୍ନାଜୀୱୋତ୍ୱେୱ ସଙ୍ଖଂ ଗଚ୍ଛତି।

‘‘ନନୁ, ମହାରାଜ, ଥେରୋପି ସାରିପୁତ୍ତୋ ଅତ୍ଥଙ୍ଗତେ ସୂରିଯେ ରତ୍ତିଭାଗେ ଗିଲାନୋ ସମାନୋ ଥେରେନ ମହାମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନେନ ଭେସଜ୍ଜଂ ପୁଚ୍ଛୀଯମାନୋ ୱାଚଂ ଭିନ୍ଦି, ତସ୍ସ ତେନ ୱଚୀଭେଦେନ ଭେସଜ୍ଜଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜି। ଅଥ ଥେରୋ ସାରିପୁତ୍ତୋ ‘ୱଚୀଭେଦେନ ମେ ଇମଂ ଭେସଜ୍ଜଂ ଉପ୍ପନ୍ନଂ, ମା ମେ ଆଜୀୱୋ ଭିଜ୍ଜୀ’ତି ଆଜୀୱଭେଦଭଯା ତଂ ଭେସଜ୍ଜଂ ପଜହି ନ ଉପଜୀୱି। ଏୱମ୍ପି ୱଚୀୱିଞ୍ଞତ୍ତି ସାୱଜ୍ଜା, ତାଯ ଚ ୱିଞ୍ଞାପିତଂ ଅରିଯା ନ ପରିଭୁଞ୍ଜନ୍ତି। ସୋ ଚ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଅରିଯାନଂ ସମଯେ ଓଞ୍ଞାତୋ ହୋତି ହୀଳିତୋ ଖୀଳିତୋ ଗରହିତୋ ପରିଭୂତୋ ଅଚିତ୍ତୀକତୋ, ଭିନ୍ନାଜୀୱୋତ୍ୱେୱ ସଙ୍ଖଂ ଗଚ୍ଛତି।

‘‘କତମା ୱଚୀୱିଞ୍ଞତ୍ତି ଅନୱଜ୍ଜା? ଇଧ, ମହାରାଜ, ଭିକ୍ଖୁ ସତି ପଚ୍ଚଯେ ଭେସଜ୍ଜଂ ୱିଞ୍ଞାପେତି ଞାତିପୱାରିତେସୁ କୁଲେସୁ, ଅଯଂ ୱଚୀୱିଞ୍ଞତ୍ତି ଅନୱଜ୍ଜା, ତାଯ ଚ ୱିଞ୍ଞାପିତଂ ଅରିଯା ପରିଭୁଞ୍ଜନ୍ତି, ସୋ ଚ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଅରିଯାନଂ ସମଯେ ୱଣ୍ଣିତୋ ହୋତି ଥୋମିତୋ ପସତ୍ଥୋ, ପରିସୁଦ୍ଧାଜୀୱୋତ୍ୱେୱ ସଙ୍ଖଂ ଗଚ୍ଛତି, ଅନୁମତୋ ତଥାଗତେହି ଅରହନ୍ତେହି ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧେହି।

‘‘ଯଂ ପନ, ମହାରାଜ, ତଥାଗତୋ କସିଭାରଦ୍ୱାଜସ୍ସ ବ୍ରାହ୍ମଣସ୍ସ ଭୋଜନଂ ପଜହି [ପଜହତି (କ।)], ତଂ ଆୱେଠନୱିନିୱେଠନକଡ୍ଢନନିଗ୍ଗହପ୍ପଟିକମ୍ମେନ ନିବ୍ବତ୍ତି, ତସ୍ମା ତଥାଗତୋ ତଂ ପିଣ୍ଡପାତଂ ପଟିକ୍ଖିପି ନ ଉପଜୀୱୀ’’ତି।

‘‘ସବ୍ବକାଲଂ, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ତଥାଗତେ ଭୁଞ୍ଜମାନେ ଦେୱତା ଦିବ୍ବଂ ଓଜଂ ପତ୍ତେ ଆକିରନ୍ତି, ଉଦାହୁ ‘ସୂକରମଦ୍ଦୱେ ଚ ମଧୁପାଯାସେ ଚା’ତି ଦ୍ୱୀସୁ ଯେୱ ପିଣ୍ଡପାତେସୁ ଆକିରିଂସୂ’’ତି? ‘‘ସବ୍ବକାଲଂ, ମହାରାଜ, ତଥାଗତେ ଭୁଞ୍ଜମାନେ ଦେୱତା ଦିବ୍ବଂ ଓଜଂ ଗହେତ୍ୱା ଉପତିଟ୍ଠିତ୍ୱା ଉଦ୍ଧଟୁଦ୍ଧଟେ ଆଲୋପେ ଆକିରନ୍ତି।

‘‘ଯଥା , ମହାରାଜ, ରଞ୍ଞୋ ସୂଦୋ ରଞ୍ଞୋ ଭୁଞ୍ଜନ୍ତସ୍ସ ସୂପଂ ଗହେତ୍ୱା ଉପତିଟ୍ଠିତ୍ୱା କବଳେ କବଳେ ସୂପଂ ଆକିରତି, ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ସବ୍ବକାଲଂ ତଥାଗତେ ଭୁଞ୍ଜମାନେ ଦେୱତା ଦିବ୍ବଂ ଓଜଂ ଗହେତ୍ୱା ଉପତିଟ୍ଠିତ୍ୱା ଉଦ୍ଧଟୁଦ୍ଧଟେ ଆଲୋପେ ଦିବ୍ବଂ ଓଜଂ ଆକିରନ୍ତି। ୱେରଞ୍ଜାଯମ୍ପି, ମହାରାଜ , ତଥାଗତସ୍ସ ସୁକ୍ଖଯୱପୁଲକେ [ସୁକ୍ଖଯୱମୂଲକେ (କ।)] ଭୁଞ୍ଜମାନସ୍ସ ଦେୱତା ଦିବ୍ବେନ ଓଜେନ ତେମଯିତ୍ୱା ତେମଯିତ୍ୱା ଉପସଂହରିଂସୁ, ତେନ ତଥାଗତସ୍ସ କାଯୋ ଉପଚିତୋ ଅହୋସୀ’’ତି। ‘‘ଲାଭା ୱତ, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ତାସଂ ଦେୱତାନଂ, ଯା ତଥାଗତସ୍ସ ସରୀରପ୍ପଟିଜଗ୍ଗନେ ସତତଂ ସମିତଂ ଉସ୍ସୁକ୍କମାପନ୍ନା। ସାଧୁ, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ଏୱମେତଂ ତଥା ସମ୍ପଟିଚ୍ଛାମୀ’’ତି।

ଗାଥାଭିଗୀତଭୋଜନକଥାପଞ୍ହୋ ନୱମୋ।

୧୦। ଧମ୍ମଦେସନାୟ ଅପ୍ପୋସ୍ସୁକ୍କପଞ୍ହୋ

୧୦। ‘‘ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ତୁମ୍ହେ ଭଣଥ ‘ତଥାଗତେନ ଚତୂହି ଚ ଅସଙ୍ଖେୟ୍ୟେହି କପ୍ପାନଂ ସତସହସ୍ସେନ ଚ ଏତ୍ଥନ୍ତରେ ସବ୍ବଞ୍ଞୁତଞାଣଂ ପରିପାଚିତଂ ମହତୋ ଜନକାଯସ୍ସ ସମୁଦ୍ଧରଣାଯା’ତି। ପୁନ ଚ ‘ସବ୍ବଞ୍ଞୁତଂ ପତ୍ତସ୍ସ ଅପ୍ପୋସ୍ସୁକ୍କତାଯ ଚିତ୍ତଂ ନମି, ନୋ ଧମ୍ମଦେସନାଯା’ତି।

‘‘ଯଥା ନାମ, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ଇସ୍ସାସୋ ୱା ଇସ୍ସାସନ୍ତେୱାସୀ ୱା ବହୁକେ ଦିୱସେ ସଙ୍ଗାମତ୍ଥାଯ ଉପାସନଂ ସିକ୍ଖିତ୍ୱା ସମ୍ପତ୍ତେ ମହାଯୁଦ୍ଧେ ଓସକ୍କେୟ୍ୟ, ଏୱମେୱ ଖୋ, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ତଥାଗତେନ ଚତୂହି ଚ ଅସଙ୍ଖେୟ୍ୟେହି କପ୍ପାନଂ ସତସହସ୍ସେନ ଚ ଏତ୍ଥନ୍ତରେ ସବ୍ବଞ୍ଞୁତଞାଣଂ ପରିପାଚେତ୍ୱା ମହତୋ ଜନକାଯସ୍ସ ସମୁଦ୍ଧରଣାଯ ସବ୍ବଞ୍ଞୁତଂ ପତ୍ତେନ ଧମ୍ମଦେସନାଯ ଓସକ୍କିତଂ।

‘‘ଯଥା ୱା ପନ, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ମଲ୍ଲୋ ୱା ମଲ୍ଲନ୍ତେୱାସୀ ୱା ବହୁକେ ଦିୱସେ ନିଯୁଦ୍ଧଂ ସିକ୍ଖିତ୍ୱା ସମ୍ପତ୍ତେ ମଲ୍ଲଯୁଦ୍ଧେ ଓସକ୍କେୟ୍ୟ, ଏୱମେୱ ଖୋ, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ତଥାଗତେନ ଚତୂହି ଚ ଅସଙ୍ଖେୟ୍ୟେହି କପ୍ପାନଂ ସତସହସ୍ସେନ ଚ ଏତ୍ଥନ୍ତରେ ସବ୍ବଞ୍ଞୁତଞାଣଂ ପରିପାଚେତ୍ୱା ମହତୋ ଜନକାଯସ୍ସ ସମୁଦ୍ଧରଣାଯ ସବ୍ବଞ୍ଞୁତଂ ପତ୍ତେନ ଧମ୍ମଦେସନାଯ ଓସକ୍କିତଂ।

‘‘କିଂ ନୁ ଖୋ, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ତଥାଗତେନ ଭଯା ଓସକ୍କିତଂ, ଉଦାହୁ ଅପାକଟତାଯ ଓସକ୍କିତଂ, ଉଦାହୁ ଦୁବ୍ବଲତାଯ ଓସକ୍କିତଂ, ଉଦାହୁ ଅସବ୍ବଞ୍ଞୁତାଯ ଓସକ୍କିତଂ, କିଂ ତତ୍ଥ କାରଣଂ, ଇଙ୍ଘ ମେ ତ୍ୱଂ କାରଣଂ ବ୍ରୂହି କଙ୍ଖାୱିତରଣାଯ। ଯଦି, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ତଥାଗତେନ ଚତୂହି ଚ ଅସଙ୍ଖେୟ୍ୟେହି କପ୍ପାନଂ ସତସହସ୍ସେନ ଚ ଏତ୍ଥନ୍ତରେ ସବ୍ବଞ୍ଞୁତଞାଣଂ ପରିପାଚିତଂ ମହତୋ ଜନକାଯସ୍ସ ସମୁଦ୍ଧରଣାଯ, ତେନ ହି ‘ସବ୍ବଞ୍ଞୁତଂ ପତ୍ତସ୍ସ ଅପ୍ପୋସ୍ସୁକ୍କତାଯ ଚିତ୍ତଂ ନମି, ନୋ ଧମ୍ମଦେସନାଯା’ତି ଯଂ ୱଚନଂ, ତଂ ମିଚ୍ଛା। ଯଦି ସବ୍ବଞ୍ଞୁତଂ ପତ୍ତସ୍ସ ଅପ୍ପୋସ୍ସୁକ୍କତାଯ ଚିତ୍ତଂ ନମି ନୋ ଧମ୍ମଦେସନାଯ, ତେନ ହି ‘ତଥାଗତେନ ଚତୂହି ଚ ଅସଙ୍ଖେୟ୍ୟେତି କପ୍ପାନଂ ସତସହସ୍ସେନ ଚ ଏତ୍ଥନ୍ତରେ ସବ୍ବଞ୍ଞୁତଞାଣଂ ପରିପାଚିତଂ ମହତୋ ଜନକାଯସ୍ସ ସମୁଦ୍ଧରଣାଯା’ତି ତମ୍ପି ୱଚନଂ ମିଚ୍ଛା। ଅଯମ୍ପି ଉଭତୋ କୋଟିକୋ ପଞ୍ହୋ ଗମ୍ଭୀରୋ ଦୁନ୍ନିବ୍ବେଠୋ ତୱାନୁପ୍ପତ୍ତୋ, ସୋ ତଯା ନିବ୍ବାହିତବ୍ବୋ’’ତି।

‘‘ପରିପାଚିତଞ୍ଚ, ମହାରାଜ, ତଥାଗତେନ ଚତୂହି ଚ ଅସଙ୍ଖେୟ୍ୟେହି କପ୍ପାନଂ ସତସହସ୍ସେନ ଚ ଏତ୍ଥନ୍ତରେ ସବ୍ବଞ୍ଞୁତଞାଣଂ ମହତୋ ଜନକାଯସ୍ସ ସମୁଦ୍ଧରଣାଯ, ପତ୍ତସବ୍ବଞ୍ଞୁତସ୍ସ ଚ ଅପ୍ପୋସ୍ସୁକ୍କତାଯ ଚିତ୍ତଂ ନମି, ନୋ ଧମ୍ମଦେସନାଯ। ତଞ୍ଚ ପନ ଧମ୍ମସ୍ସ ଗମ୍ଭୀରନିପୁଣଦୁଦ୍ଦସଦୁରନୁବୋଧସୁଖୁମଦୁପ୍ପଟିୱେଧତଂ ସତ୍ତାନଞ୍ଚ ଆଲଯାରାମତଂ ସକ୍କାଯଦିଟ୍ଠିଯା ଦଳ୍ହସୁଗ୍ଗହିତତଞ୍ଚ ଦିସ୍ୱା ‘କିଂ ନୁ ଖୋ, କଥଂ ନୁ ଖୋ’ତି ଅପ୍ପୋସ୍ସୁକ୍କତାଯ ଚିତ୍ତଂ ନମି, ନୋ ଧମ୍ମଦେସନାଯ, ସତ୍ତାନଂ ପଟିୱେଧଚିନ୍ତନମାନସଂ ଯେୱେତଂ।

‘‘ଯଥା, ମହାରାଜ, ଭିସକ୍କୋ ସଲ୍ଲକତ୍ତୋ ଅନେକବ୍ୟାଧିପରିପୀଳିତଂ ନରଂ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଏୱଂ ଚିନ୍ତଯତି ‘କେନ ନୁ ଖୋ ଉପକ୍କମେନ କତମେନ ୱା ଭେସଜ୍ଜେନ ଇମସ୍ସ ବ୍ୟାଧି ୱୂପସମେୟ୍ୟା’ତି, ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ତଥାଗତସ୍ସ ସବ୍ବକିଲେସବ୍ୟାଧିପରିପୀଳିତଂ ଜନଂ ଧମ୍ମସ୍ସ ଚ ଗମ୍ଭୀରନିପୁଣଦୁଦ୍ଦସଦୁରନୁବୋଧସୁଖୁମଦୁପ୍ପଟିୱେଧତଂ ଦିସ୍ୱା ‘କିଂ ନୁ ଖୋ, କଥଂ ନୁ ଖୋ’ତି ଅପ୍ପୋସ୍ସୁକ୍କତାଯ ଚିତ୍ତଂ ନମି, ନୋ ଧମ୍ମଦେସନାଯ, ସତ୍ତାନଂ ପଟିୱେଧଚିନ୍ତନମାନସଂ ଯେୱେତଂ।

‘‘ଯଥା, ମହାରାଜ, ରଞ୍ଞୋ ଖତ୍ତିଯସ୍ସ ମୁଦ୍ଧାୱସିତ୍ତସ୍ସ ଦୋୱାରିକଅନୀକଟ୍ଠପାରିସଜ୍ଜନେଗମଭଟବଲ [ବଲତ୍ଥ (ସୀ। ପୀ।)] ଅମଚ୍ଚରାଜଞ୍ଞରାଜୂପଜୀୱିନେ ଜନେ ଦିସ୍ୱା ଏୱଂ ଚିତ୍ତମୁପ୍ପଜ୍ଜେୟ୍ୟ ‘କିଂ ନୁ ଖୋ, କଥଂ ନୁ ଖୋ ଇମେ ସଙ୍ଗଣ୍ହିସ୍ସାମୀ’ତି, ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ତଥାଗତସ୍ସ ଧମ୍ମସ୍ସ ଗମ୍ଭୀରନିପୁଣଦୁଦ୍ଦସଦୁରନୁବୋଧସୁଖୁମଦୁପ୍ପଟିୱେଧତଂ ସତ୍ତାନଞ୍ଚ ଆଲଯାରାମତଂ ସକ୍କାଯଦିଟ୍ଠିଯା ଦଳ୍ହସୁଗ୍ଗହିତତଞ୍ଚ ଦିସ୍ୱା ‘କିଂ ନୁ ଖୋ, କଥଂ ନୁ ଖୋ’ତି ଅପ୍ପୋସ୍ସୁକ୍କତାଯ ଚିତ୍ତଂ ନମି, ନୋ ଧମ୍ମଦେସନାଯ, ସତ୍ତାନଂ ପଟିୱେଧଚିନ୍ତନମାନସଂ ଯେୱେତଂ।

‘‘ଅପି ଚ, ମହାରାଜ, ସବ୍ବେସଂ ତଥାଗତାନଂ ଧମ୍ମତା ଏସା, ଯଂ ବ୍ରହ୍ମୁନା ଆଯାଚିତା ଧମ୍ମଂ ଦେସେନ୍ତି। ତତ୍ଥ ପନ କିଂ କାରଣଂ? ଯେ ତେନ ସମଯେନ ମନୁସ୍ସା ତାପସପରିବ୍ବାଜକା ସମଣବ୍ରାହ୍ମଣା, ସବ୍ବେତେ ବ୍ରହ୍ମଦେୱତା ହୋନ୍ତି ବ୍ରହ୍ମଗରୁକା ବ୍ରହ୍ମପରାଯଣା, ତସ୍ମା ତସ୍ସ ବଲୱତୋ ଯସୱତୋ ଞାତସ୍ସ ପଞ୍ଞାତସ୍ସ ଉତ୍ତରସ୍ସ ଅଚ୍ଚୁଗ୍ଗତସ୍ସ ଓନମନେନ ସଦେୱକୋ ଲୋକୋ ଓନମିସ୍ସତି ଓକପ୍ପେସ୍ସତି ଅଧିମୁଚ୍ଚିସ୍ସତୀତି ଇମିନା ଚ, ମହାରାଜ, କାରଣେନ ତଥାଗତା ବ୍ରହ୍ମୁନା ଆଯାଚିତା ଧମ୍ମଂ ଦେସେନ୍ତି।

‘‘ଯଥା, ମହାରାଜ, କୋଚି ରାଜା ୱା ରାଜମହାମତ୍ତୋ ୱା ଯସ୍ସ ଓନମତି ଅପଚିତିଂ କରୋତି, ବଲୱତରସ୍ସ ତସ୍ସ ଓନମନେନ ଅୱସେସା ଜନତା ଓନମତି ଅପଚିତିଂ କରୋତି, ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ବ୍ରହ୍ମେ ଓନମିତେ ତଥାଗତାନଂ ସଦେୱକୋ ଲୋକୋ ଓନମିସ୍ସତି, ପୂଜିତପୂଜକୋ

ମହାରାଜ, ଲୋକୋ, ତସ୍ମା ସୋ ବ୍ରହ୍ମା ସଦ୍ଦେସଂ ତଥାଗତାନଂ ଆଯାଚତି ଧମ୍ମଦେସନାଯ, ତେନ ଚ କାରଣେନ ତଥାଗତା ବ୍ରହ୍ମୁନା ଆଯାଚିତା ଧମ୍ମଂ ଦେସେନ୍ତୀ’’ତି। ‘‘ସାଧୁ, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ସୁନିବ୍ବେଠିତୋ ପଞ୍ହୋ, ଅତିଭଦ୍ରକଂ ୱେଯ୍ୟାକରଣଂ, ଏୱମେତଂ ତଥା ସମ୍ପଟିଚ୍ଛାମୀ’’ତି।

ଧମ୍ମଦେସନାଯ ଅପ୍ପୋସ୍ସୁକ୍କପଞ୍ହୋ ଦସମୋ।

୧୧। ଆଚରିଯାନାଚରିଯପଞ୍ହୋ

୧୧। ‘‘ଭନ୍ତେ, ନାଗସେନ, ଭାସିତମ୍ପେତଂ ଭଗୱତା –

‘‘‘ନ ମେ ଆଚରିଯୋ ଅତ୍ଥି, ସଦିସୋ ମେ ନ ୱିଜ୍ଜତି;

ସଦେୱକସ୍ମିଂ ଲୋକସ୍ମିଂ, ନତ୍ଥି ମେ ପଟିପୁଗ୍ଗଲୋ’ତି [ମହାୱ। ୧୧]।

‘‘ପୁନ ଚ ଭଣିତଂ ‘ଇତି ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଆଳାରୋ କାଲାମୋ ଆଚରିଯୋ ମେ ସମାନୋ ଅନ୍ତେୱାସିଂ ମଂ ସମାନଂ ଅତ୍ତନା ସମସମଂ ଠପେସି, ଉଳାରାଯ ଚ ମଂ ପୂଜାଯ ପୂଜେସୀ’ତି। ଯଦି, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ତଥାଗତେନ ଭଣିତଂ ‘ନ ମେ ଆଚରିଯୋ ଅତ୍ଥି, ସଦିସୋ ମେ ନ ୱିଜ୍ଜତି। ସଦେୱକସ୍ମିଂ ଲୋକସ୍ମିଂ, ନତ୍ଥି ମେ ପଟିପୁଗ୍ଗଲୋ’ତି, ତେନ ହି ‘ଇତି ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଆଳାରୋ କାଲାମୋ ଆଚରିଯୋ ମେ ସମାନୋ ଅନ୍ତେୱାସିଂ ମଂ ସମାନଂ ଅତ୍ତନା ସମସମଂ ଠପେସୀ’ତି ଯଂ ୱଚନଂ, ତଂ ମିଚ୍ଛା। ଯଦି ତଥାଗତେନ ଭଣିତଂ ‘ଇତି ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଆଳାରୋ କାଲାମୋ ଆଚରିଯୋ ମେ ସମାନୋ ଅନ୍ତେୱାସିଂ ମଂ ସମାନଂ ଅତ୍ତନା ସମସମଂ ଠପେସୀ’ତି, ତେନ ହି ‘ନ ମେ ଆଚରିଯୋ ଅତ୍ଥି, ସଦିସୋ ମେ ନ ୱିଜ୍ଜତି। ସଦେୱକସ୍ମିଂ ଲୋକସ୍ମିଂ, ନତ୍ଥି ମେ ପଟିପୁଗ୍ଗଲୋ’ତି ତମ୍ପି ୱଚନଂ ମିଚ୍ଛା। ଅଯମ୍ପି ଉଭତୋ କୋଟିକୋ ପଞ୍ହୋ ତୱାନୁପ୍ପତ୍ତୋ, ସୋ ତଯା ନିବ୍ବାହିତବ୍ବୋ’’ତି।

‘‘ଭାସିତମ୍ପେତଂ , ମହାରାଜ, ତଥାଗତେନ ‘ନ ମେ ଆଚରିଯୋ ଅତ୍ଥି, ସଦିସୋ ମେ ନ ୱିଜ୍ଜତି। ସଦେୱକସ୍ମିଂ ଲୋକସ୍ମିଂ, ନତ୍ଥି ମେ ପଟିପୁଗ୍ଗଲୋ’ତି, ଭଣିତଞ୍ଚ ‘ଇତି ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଆଳାରୋ କାଲାମୋ ଆଚରିଯୋ ମେ ସମାନୋ ଅନ୍ତେୱାସିଂ ମଂ ସମାନଂ ଅତ୍ତନା ସମସମଂ ଠପେସି, ଉଳାରାଯ ଚ ମଂ ପୂଜାଯ ପୂଜେସୀ’ତି।

‘‘ତଞ୍ଚ ପନ ୱଚନଂ ପୁବ୍ବେୱ ସମ୍ବୋଧା ଅନଭିସମ୍ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ବୋଧିସତ୍ତସ୍ସେୱ ସତୋ ଆଚରିଯଭାୱଂ ସନ୍ଧାଯ ଭାସିତଂ।

‘ପଞ୍ଚିମେ, ମହାରାଜ, ପୁବ୍ବେୱ ସମ୍ବୋଧା ଅନଭିସମ୍ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ବୋଧିସତ୍ତସ୍ସ ସତୋ ଆଚରିଯା, ଯେହି ଅନୁସିଟ୍ଠୋ ବୋଧିସତ୍ତୋ ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ଦିୱସଂ ୱୀତିନାମେସି। କତମେ ପଞ୍ଚ? ଯେ ତେ, ମହାରାଜ, ଅଟ୍ଠ ବ୍ରାହ୍ମଣା ଜାତମତ୍ତେ ବୋଧିସତ୍ତେ ଲକ୍ଖଣାନି ପରିଗ୍ଗଣ୍ହିଂସୁ, ସେଯ୍ୟଥୀଦଂ, ରାମୋ ଧଜୋ ଲକ୍ଖଣୋ ମନ୍ତୀ ଯଞ୍ଞୋ ସୁଯାମୋ ସୁଭୋଜୋ ସୁଦତ୍ତୋତି। ତେ ତସ୍ସ ସୋତ୍ଥିଂ ପୱେଦଯିତ୍ୱା ରକ୍ଖାକମ୍ମଂ ଅକଂସୁ, ତେ ଚ ପଠମଂ ଆଚରିଯା।

‘‘ପୁନ ଚପରଂ, ମହାରାଜ, ବୋଧିସତ୍ତସ୍ସ ପିତା ସୁଦ୍ଧୋଦନୋ ରାଜା ଯଂ ତେନ ସମଯେନ ଅଭିଜାତଂ ଉଦିଚ୍ଚଜାତିମନ୍ତଂ ପଦକଂ ୱେଯ୍ୟାକରଣଂ ଛଳଙ୍ଗୱନ୍ତଂ ସବ୍ବମିତ୍ତଂ ନାମ ବ୍ରାହ୍ମଣଂ ଉପନେତ୍ୱା ସୋୱଣ୍ଣେନ ଭିଙ୍ଗାରେନ [ଭିଙ୍କାରେନ (ସୀ। ପୀ।)] ଉଦକଂ ଓଣୋଜେତ୍ୱା ‘ଇମଂ କୁମାରଂ ସିକ୍ଖାପେହୀ’ତି ଅଦାସି, ଅଯଂ ଦୁତିଯୋ ଆଚରିଯୋ।

‘‘ପୁନ ଚପରଂ, ମହାରାଜ, ଯା ସା ଦେୱତା ବୋଧିସତ୍ତଂ ସଂୱେଜେସୀ, ଯସ୍ସା ୱଚନଂ ସୁତ୍ୱା ବୋଧିସତ୍ତୋ ସଂୱିଗ୍ଗୋ ଉବ୍ବିଗ୍ଗୋ ତସ୍ମିଂ ଯେୱ ଖଣେ ନେକ୍ଖମ୍ମଂ ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା ପବ୍ବଜି, ଅଯଂ ତତିଯୋ ଆଚରିଯୋ।

‘‘ପୁନ ଚପରଂ, ମହାରାଜ, ଆଳାରୋ କାଲାମୋ ଆକିଞ୍ଚଞ୍ଞାଯତନସ୍ସ ପରିକମ୍ମଂ ଆଚିକ୍ଖି, ଅଯଂ ଚତୁତ୍ଥୋ ଆଚରିଯୋ।

‘‘ପୁନ ଚପରଂ, ମହାରାଜ, ଉଦକୋ ରାମପୁତ୍ତୋ ନେୱସଞ୍ଞାନାସଞ୍ଞାଯତନସ୍ସ ପରିକମ୍ମଂ ଆଚିକ୍ଖି [ଆଚିକ୍ଖତି (କ।)], ଅଯଂ ପଞ୍ଚମୋ ଆଚରିଯୋ। ଇମେ ଖୋ, ମହାରାଜ, ପୁବ୍ବେୱ ସମ୍ବୋଧା ଅନଭିସମ୍ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ବୋଧିସତ୍ତସ୍ସ ସତୋ ପଞ୍ଚ ଆଚରିଯା। ତେ ଚ ପନ ଆଚରିଯା ଲୋକିଯେ ଧମ୍ମେ। ଇମସ୍ମିଞ୍ଚ ପନ, ମହାରାଜ, ଲୋକୁତ୍ତରେ ଧମ୍ମେ ସବ୍ବଞ୍ଞୁତଞ୍ଞାଣପ୍ପଟିୱେଧାଯ ନତ୍ଥି ତଥାଗତସ୍ସ ଅନୁତ୍ତରୋ ଅନୁସାସକୋ, ସଯମ୍ଭୂ , ମହାରାଜ, ତଥାଗତୋ ଅନାଚରିଯକୋ, ତସ୍ମା କାରଣା ତଥାଗତେନ ଭଣିତଂ ‘ନ ମେ ଆଚରିଯୋ ଅତ୍ଥି, ସଦିସୋ ମେ ନ ୱିଜ୍ଜତି। ସଦେୱକସ୍ମିଂ ଲୋକସ୍ମିଂ, ନତ୍ଥି

ମେ ପଟିପୁଗ୍ଗଲୋ’ତି। ‘‘ସାଧୁ, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ଏୱମେତଂ ତଥା ସମ୍ପଟିଚ୍ଛାମୀ’’ତି।

ଆଚରିଯାନାଚରିଯପଞ୍ହୋ ଏକାଦସମୋ।

ସନ୍ଥୱୱଗ୍ଗୋ ପଞ୍ଚମୋ।

ଇମସ୍ମିଂ ୱଗ୍ଗେ ଏକାଦସ ପଞ୍ହା।

ମେଣ୍ଡକପଞ୍ହୋ ନିଟ୍ଠିତୋ।

୫। ଅନୁମାନପଞ୍ହୋ

୧। ବୁଦ୍ଧୱଗ୍ଗୋ

୧। ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ବୁଦ୍ଧାନଂ ଅନୁପ୍ପଜ୍ଜମାନପଞ୍ହୋ

୧। ‘‘ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ଭାସିତମ୍ପେତଂ ଭଗୱତା ‘ଅଟ୍ଠାନମେତଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅନୱକାସୋ, ଯଂ ଏକିସ୍ସା ଲୋକଧାତୁଯା ଦ୍ୱେ ଅରହନ୍ତୋ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ ଅପୁବ୍ବଂ ଅଚରିମଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜେଯ୍ୟୁଂ, ନେତଂ ଠାନଂ ୱିଜ୍ଜତୀ’ତି। ଦେସେନ୍ତା ଚ, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ସବ୍ବେପି ତଥାଗତା ସତ୍ତତିଂସ ବୋଧିପକ୍ଖିଯଧମ୍ମେ ଦେସେନ୍ତି, କଥଯମାନା ଚ ଚତ୍ତାରି ଅରିଯସଚ୍ଚାନି କଥେନ୍ତି, ସିକ୍ଖାପେନ୍ତା ଚ ତୀସୁ ସିକ୍ଖାସୁ ସିକ୍ଖାପେନ୍ତି, ଅନୁସାସମାନା ଚ ଅପ୍ପମାଦପ୍ପଟିପତ୍ତିଯଂ ଅନୁସାସନ୍ତି। ଯଦି, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ସବ୍ବେସମ୍ପି ତଥାଗତାନଂ ଏକା ଦେସନା ଏକା କଥା ଏକା ସିକ୍ଖା ଏକା ଅନୁସିଟ୍ଠି, କେନ କାରଣେନ ଦ୍ୱେ ତଥାଗତା ଏକକ୍ଖଣେ ନୁପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି? ଏକେନପି ତାୱ ବୁଦ୍ଧୁପ୍ପାଦେନ ଅଯଂ ଲୋକୋ ଓଭାସଜାତୋ, ଯଦି ଦୁତିଯୋ ବୁଦ୍ଧୋ ଭୱେଯ୍ୟ, ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ପଭାଯ ଅଯଂ ଲୋକୋ ଭିଯ୍ୟୋସୋମତ୍ତାଯ ଓଭାସଜାତୋ ଭୱେଯ୍ୟ, ଓୱଦମାନା ଚ ଦ୍ୱେ ତଥାଗତା ସୁଖଂ ଓୱଦେଯ୍ୟୁଂ, ଅନୁସାସମାନା ଚ ସୁଖଂ ଅନୁସାସେଯ୍ୟୁଂ, ତତ୍ଥ ମେ କାରଣଂ ବ୍ରୂହି, ଯଥାହଂ ନିସ୍ସଂସଯୋ ଭୱେଯ୍ୟ’’ନ୍ତି।

‘‘ଅଯଂ, ମହାରାଜ, ଦସସହସ୍ସୀ ଲୋକଧାତୁ ଏକବୁଦ୍ଧଧାରଣୀ, ଏକସ୍ସେୱ ତଥାଗତସ୍ସ ଗୁଣଂ ଧାରେତି, ଯଦି ଦୁତିଯୋ ବୁଦ୍ଧୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜେଯ୍ୟ, ନାଯଂ ଦସସହସ୍ସୀ ଲୋକଧାତୁ ଧାରେଯ୍ୟ, ଚଲେଯ୍ୟ କମ୍ପେଯ୍ୟ ନମେଯ୍ୟ ଓନମେଯ୍ୟ ୱିନମେଯ୍ୟ ୱିକିରେଯ୍ୟ ୱିଧମେଯ୍ୟ ୱିଦ୍ଧଂସେଯ୍ୟ, ନ ଠାନମୁପଗଚ୍ଛେଯ୍ୟ।

‘‘ଯଥା, ମହାରାଜ, ନାୱା ଏକପୁରିସସନ୍ଧାରଣୀ [ଏକପୁରିସସନ୍ତାରଣୀ (ସୀ। ପୀ।)] ଭୱେଯ୍ୟ, ଏକସ୍ମିଂ ପୁରିସେ ଅଭିରୂଳ୍ହେ ସା ନାୱା ସମୁପାଦିକା [ସମୁଦକା (କ।)] ଭୱେଯ୍ୟ। ଅଥ ଦୁତିଯୋ ପୁରିସୋ ଆଗଚ୍ଛେଯ୍ୟ ତାଦିସୋ ଆଯୁନା ୱଣ୍ଣେନ ୱଯେନ ପମାଣେନ କିସଥୂଲେନ ସବ୍ବଙ୍ଗପଚ୍ଚଙ୍ଗେନ, ସୋ ତଂ ନାୱଂ ଅଭିରୂହେଯ୍ୟ, ଅପି ନୁ ସା, ମହାରାଜ, ନାୱା ଦ୍ୱିନ୍ନମ୍ପି ଧାରେଯ୍ୟା’’ତି? ‘‘ନ ହି, ଭନ୍ତେ, ଚଲେଯ୍ୟ କମ୍ପେଯ୍ୟ ନମେଯ୍ୟ ଓନମେଯ୍ୟ ୱିନମେଯ୍ୟ ୱିକିରେଯ୍ୟ ୱିଧମେଯ୍ୟ ୱିଦ୍ଧଂସେଯ୍ୟ, ନ ଠାନମୁପଗଚ୍ଛେଯ୍ୟ, ଓସୀଦେଯ୍ୟ ଉଦକେ’’ତି। ‘‘ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଅଯଂ ଦସସହସ୍ସୀ ଲୋକଧାତୁ ଏକବୁଦ୍ଧଧାରଣୀ, ଏକସ୍ସେୱ ତଥାଗତସ୍ସ ଗୁଣଂ ଧାରେତି, ଯଦି ଦୁତିଯୋ ବୁଦ୍ଧୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜେଯ୍ୟ, ନାଯଂ ଦସସହସ୍ସୀ ଲୋକଧାତୁ ଧାରେଯ୍ୟ, ଚଲେଯ୍ୟ କମ୍ପେଯ୍ୟ ନମେଯ୍ୟ ଓନମେଯ୍ୟ ୱିନମେଯ୍ୟ ୱିକିରେଯ୍ୟ ୱିଧମେଯ୍ୟ ୱିଦ୍ଧଂସେଯ୍ୟ, ନ ଠାନମୁପଗଚ୍ଛେଯ୍ୟ।

‘‘ଯଥା ୱା ପନ, ମହାରାଜ, ପୁରିସୋ ଯାୱଦତ୍ଥଂ ଭୋଜନଂ ଭୁଞ୍ଜେଯ୍ୟ ଛାଦେନ୍ତଂ ଯାୱ କଣ୍ଠମଭିପୂରଯିତ୍ୱା, ସୋ ଧାତୋ ପୀଣିତୋ ପରିପୁଣ୍ଣୋ ନିରନ୍ତରୋ ତନ୍ଦିକତୋ ଅନୋନମିତଦଣ୍ଡଜାତୋ ପୁନଦେୱ ତତ୍ତକଂ ଭୋଜନଂ ଭୁଞ୍ଜେଯ୍ୟ, ଅପି ନୁ ଖୋ ସୋ, ମହାରାଜ, ପୁରିସୋ ସୁଖିତୋ ଭୱେଯ୍ୟା’’ତି? ‘‘ନ ହି, ଭନ୍ତେ, ସକିଂ ଭୁତ୍ତୋୱ ମରେଯ୍ୟା’’ତି [ଭୁତ୍ତୋ ୱମେଯ୍ୟାତି (କ।)]। ‘‘ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଅଯଂ ଦସସହସ୍ସୀ ଲୋକଧାତୁ ଏକବୁଦ୍ଧଧାରଣୀ, ଏକସ୍ସେୱ ତଥାଗତସ୍ସ ଗୁଣଂ ଧାରେତି, ଯଦି ଦୁତିଯୋ ବୁଦ୍ଧୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜେଯ୍ୟ, ନାଯଂ ଦସସହସ୍ସୀ ଲୋକଧାତୁ ଧାରେଯ୍ୟ, ଚଲେଯ୍ୟ କମ୍ପେଯ୍ୟ ନମେଯ୍ୟ ଓନମେଯ୍ୟ ୱିନମେଯ୍ୟ ୱିକିରେଯ୍ୟ ୱିଧମେଯ୍ୟ ୱିଦ୍ଧଂସେଯ୍ୟ, ନ ଠାନମୁପଗଚ୍ଛେଯ୍ୟା’’ତି।

‘‘କିଂ ନୁ ଖୋ, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ଅତିଧମ୍ମଭାରେନ ପଥୱୀ ଚଲତୀ’’ତି? ‘‘ଇଧ, ମହାରାଜ, ଦ୍ୱେ ସକଟା ରତନପରିପୂରିତା ଭୱେଯ୍ୟୁଂ ଯାୱ ମୁଖସମା, ଏକସ୍ମା ସକଟତୋ ରତନଂ ଗହେତ୍ୱା ଏକସ୍ମିଂ ସକଟେ ଆକିରେଯ୍ୟୁଂ, ଅପି ନୁ ଖୋ ତଂ, ମହାରାଜ, ସକଟଂ ଦ୍ୱିନ୍ନମ୍ପି ସକଟାନଂ ରତନଂ ଧାରେଯ୍ୟା’’ତି? ‘‘ନ ହି, ଭନ୍ତେ, ନାଭିପି ତସ୍ସ ଫଲେଯ୍ୟ, ଅରାପି ତସ୍ସ ଭିଜ୍ଜେଯ୍ୟୁଂ, ନେମିପି ତସ୍ସ ଓପତେଯ୍ୟ, ଅକ୍ଖୋପି ତସ୍ସ ଭିଜ୍ଜେଯ୍ୟା’’ତି। ‘‘କିଂ ନୁ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଅତିରତନଭାରେନ ସକଟଂ ଭିଜ୍ଜତୀ’’ତି? ‘‘ଆମ, ଭନ୍ତେ’’ତି। ‘‘ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଅତିଧମ୍ମଭାରେନ ପଥୱୀ ଚଲତି।

‘‘ଅପି ଚ, ମହାରାଜ, ଇମଂ କାରଣଂ ବୁଦ୍ଧବଲପରିଦୀପନାଯ ଓସାରିତଂ। ଅଞ୍ଞମ୍ପି ତତ୍ଥ ଅଭିରୂପଂ କାରଣଂ ସୁଣୋହି, ଯେନ କାରଣେନ ଦ୍ୱେ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ ଏକକ୍ଖଣେ ନୁପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି। ଯଦି, ମହାରାଜ, ଦ୍ୱେ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧା ଏକକ୍ଖଣେ ଉପ୍ପଜ୍ଜେଯ୍ୟୁଂ, ତେସଂ ପରିସାଯ ୱିୱାଦୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜେଯ୍ୟ ‘ତୁମ୍ହାକଂ ବୁଦ୍ଧୋ, ଅମ୍ହାକଂ ବୁଦ୍ଧୋ’ତି, ଉଭତୋ ପକ୍ଖଜାତା ଭୱେଯ୍ୟୁଂ, ଯଥା, ମହାରାଜ, ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ବଲୱାମଚ୍ଚାନଂ ପରିସାଯ ୱିୱାଦୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜେଯ୍ୟ ‘ତୁମ୍ହାକଂ ଅମଚ୍ଚୋ, ଅମ୍ହାକଂ ଅମଚ୍ଚୋ’ତି, ଉଭତୋ ପକ୍ଖଜାତା ହୋନ୍ତି, ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଯଦି ଦ୍ୱେ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧା ଏକକ୍ଖଣେ ଉପ୍ପଜ୍ଜେଯ୍ୟୁଂ, ତେସଂ ପରିସାଯ ୱିୱାଦୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜେଯ୍ୟ ‘ତୁମ୍ହାକଂ ବୁଦ୍ଧୋ, ଅମ୍ହାକଂ ବୁଦ୍ଧୋ’ତି, ଉଭତୋ ପକ୍ଖଜାତା ଭୱେଯ୍ୟୁଂ । ଇଦଂ ତାୱ, ମହାରାଜ, ଏକଂ କାରଣଂ, ଯେନ କାରଣେନ ଦ୍ୱେ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧା ଏକକ୍ଖଣେ ନୁପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି।

‘‘ଅପରମ୍ପି, ମହାରାଜ, ଉତ୍ତରିଂ କାରଣଂ ସୁଣୋହି, ଯେନ କାରଣେନ ଦ୍ୱେ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧା ଏକକ୍ଖଣେ ନୁପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି। ଯଦି, ମହାରାଜ, ଦ୍ୱେ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧା ଏକକ୍ଖଣେ ଉପ୍ପଜ୍ଜେୟ୍ୟୁଂ, ‘ଅଗ୍ଗୋ ବୁଦ୍ଧୋ’ତି ଯଂ ୱଚନଂ, ତଂ ମିଚ୍ଛା ଭୱେୟ୍ୟ, ‘ଜେଟ୍ଠୋ ବୁଦ୍ଧୋ’ତି ଯଂ ୱଚନଂ, ତଂ ମିଚ୍ଛା ଭୱେୟ୍ୟ, ‘ସେଟ୍ଠୋ ବୁଦ୍ଧୋ’ତି, ‘ୱିସିଟ୍ଠୋ ବୁଦ୍ଧୋ’ତି, ‘ଉତ୍ତମୋ ବୁଦ୍ଧୋ’ତି, ‘ପୱରୋ ବୁଦ୍ଧୋ’ତି, ‘ଅସମୋ ବୁଦ୍ଧୋ’ତି, ‘ଅସମସମୋ ବୁଦ୍ଧୋ’ତି, ‘ଅପ୍ପଟିମୋ ବୁଦ୍ଧୋ’ତି, ‘ଅପ୍ପଟିଭାଗୋ ବୁଦ୍ଧୋ’ତି, ‘ଅପ୍ପଟିପୁଗ୍ଗଲୋ ବୁଦ୍ଧୋ’ତି ଯଂ ୱଚନଂ, ତଂ ମିଚ୍ଛା ଭୱେୟ୍ୟ। ଇଦମ୍ପି ଖୋ ତ୍ୱଂ, ମହାରାଜ, କାରଣଂ ଅତ୍ଥତୋ ସମ୍ପଟିଚ୍ଛ, ଯେନ କାରଣେନ ଦ୍ୱେ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧା ଏକକ୍ଖଣେ ନୁପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି।

‘‘ଅପି ଚ ଖୋ, ମହାରାଜ, ବୁଦ୍ଧାନଂ ଭଗୱନ୍ତାନଂ ସଭାୱପକତି ଏସାଯଂ, ଏକୋ ଯେୱ ବୁଦ୍ଧୋ ଲୋକେ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି। କସ୍ମା କାରଣା? ମହନ୍ତତାଯ ସବ୍ବଞ୍ଞୁବୁଦ୍ଧଗୁଣାନଂ। ଅଞ୍ଞମ୍ପି, ମହାରାଜ, ଯଂ ଲୋକେ ମହନ୍ତଂ, ତଂ ଏକଂ ଯେୱ ହୋତି। ପଥୱୀ, ମହାରାଜ, ମହନ୍ତୀ, ସା ଏକା ଯେୱ। ସାଗରୋ ମହନ୍ତୋ, ସୋ ଏକୋ ଯେୱ। ସିନେରୁ ଗିରିରାଜା ମହନ୍ତୋ, ସୋ ଏକୋ ଯେୱ। ଆକାସୋ ମହନ୍ତୋ, ସୋ ଏକୋ ଯେୱ। ସକ୍କୋ ମହନ୍ତୋ, ସୋ ଏକୋ ଯେୱ। ମାରୋ ମହନ୍ତୋ, ସୋ ଏକୋ ଯେୱ। ମହାବ୍ରହ୍ମା ମହନ୍ତୋ, ସୋ ଏକୋ ଯେୱ। ତଥାଗତୋ ଅରହଂ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ ମହନ୍ତୋ, ସୋ ଏକୋ ଯେୱ ଲୋକସ୍ମିଂ। ଯତ୍ଥ ତେ ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି, ତତ୍ଥ ଅଞ୍ଞସ୍ସ ଓକାସୋ ନ ହୋତି, ତସ୍ମା, ମହାରାଜ, ତଥାଗତୋ ଅରହଂ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ ଏକୋ ଯେୱ ଲୋକସ୍ମିଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତୀ’’ତି।

‘‘ସୁକଥିତୋ, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ପଞ୍ହୋ ଓପମ୍ମେହି କାରଣେହି। ଅନିପୁଣୋପେତଂ ସୁତ୍ୱା ଅତ୍ତମନୋ ଭୱେୟ୍ୟ, କିଂ ପନ ମାଦିସୋ ମହାପଞ୍ଞୋ। ସାଧୁ, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ଏୱମେତଂ ତଥା ସମ୍ପଟିଚ୍ଛାମୀ’’ତି।

ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ବୁଦ୍ଧାନଂ ଅନୁପ୍ପଜ୍ଜମାନପଞ୍ହୋ ପଠମୋ।

୨। ଗୋତମିୱତ୍ଥଦାନପଞ୍ହୋ

୨। ‘‘ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ଭାସିତମ୍ପେତଂ ଭଗୱତା ମାତୁଚ୍ଛାଯ ମହାପଜାପତିଯା ଗୋତମିଯା ୱସ୍ସିକସାଟିକାଯ ଦୀଯମାନାଯ ‘ସଙ୍ଘେ ଗୋତମି ଦେହି, ସଙ୍ଘେ ତେ ଦିନ୍ନେ ଅହଞ୍ଚେୱ ପୂଜିତୋ ଭୱିସ୍ସାମି ସଙ୍ଘୋ ଚା’ତି। କିଂ ନୁ ଖୋ, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ତଥାଗତୋ ସଙ୍ଘରତନତୋ ନ ଭାରିକୋ ନ ଗରୁକୋ ନ ଦକ୍ଖିଣେୟ୍ୟୋ, ଯଂ ତଥାଗତୋ ସକାଯ ମାତୁଚ୍ଛାଯ ସଯଂ ପିଞ୍ଜିତଂ [ପିଚ୍ଛିତଂ (ସୀ। ପୀ।)] ସଯଂ ଲୁଞ୍ଚିତଂ ସଯଂ ପୋଥିତଂ ସଯଂ କନ୍ତିତଂ ସଯଂ ୱାଯିତଂ ୱସ୍ସିକସାଟିକଂ ଅତ୍ତନୋ ଦୀଯମାନଂ ସଙ୍ଘସ୍ସ ଦାପେସି। ଯଦି, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ତଥାଗତୋ ସଙ୍ଘରତନତୋ ଉତ୍ତରୋ ଭୱେୟ୍ୟ ଅଧିକୋ ୱା ୱିସିଟ୍ଠୋ ୱା, ‘ମଯି ଦିନ୍ନେ ମହପ୍ଫଲଂ ଭୱିସ୍ସତୀ’ତି ନ ତଥାଗତୋ ମାତୁଚ୍ଛାଯ ସଯଂ ପିଞ୍ଜିତଂ ସଯଂ ଲୁଞ୍ଚିତଂ ସଯଂ ପୋଥିତଂ ୱସ୍ସିକସାଟିକଂ ସଙ୍ଘେ ଦାପେୟ୍ୟ, ଯସ୍ମା ଚ ଖୋ ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ ତଥାଗତୋ ଅତ୍ତାନଂ ନ ପତ୍ଥଯତି [ନ ପତ୍ତୀଯତି (ସୀ। ପୀ।)] ନ ଉପନିସ୍ସଯତି, ତସ୍ମା ତଥାଗତୋ ମାତୁଚ୍ଛାଯ ତଂ ୱସ୍ସିକସାଟିକଂ ସଙ୍ଘସ୍ସ ଦାପେସୀ’’ତି।

‘‘ଭାସିତମ୍ପେତଂ, ମହାରାଜ, ଭଗୱତା ମାତୁଚ୍ଛାଯ ମହାପଜାପତିଯା ଗୋତମିଯା ୱସ୍ସିକସାଟିକାଯ ଦୀଯମାନାଯ ‘ସଙ୍ଘେ ଗୋତମି ଦେହି, ସଙ୍ଘେ ତେ ଦିନ୍ନେ ଅହଞ୍ଚେୱ ପୂଜିତୋ ଭୱିସ୍ସାମି ସଙ୍ଘୋ ଚା’ତି। ତଂ ପନ ନ ଅତ୍ତନୋ ପଟିମାନନସ୍ସ ଅୱିପାକତାଯ ନ ଅଦକ୍ଖିଣେୟ୍ୟତାଯ, ଅପି ଚ ଖୋ, ମହାରାଜ, ହିତତ୍ଥାଯ ଅନୁକମ୍ପାଯ ଅନାଗତମଦ୍ଧାନଂ ସଙ୍ଘୋ ମମଚ୍ଚଯେନ ଚିତ୍ତୀକତୋ ଭୱିସ୍ସତୀତି ୱିଜ୍ଜମାନେ ଯେୱ ଗୁଣେ ପରିକିତ୍ତଯନ୍ତୋ ଏୱମାହ ‘ସଙ୍ଘେ ଗୋତମି ଦେହି, ସଙ୍ଘେ ତେ ଦିନ୍ନେ ଅହଞ୍ଚେୱ ପୂଜିତୋ ଭୱିସ୍ସାମି ସଙ୍ଘୋ ଚା’ତି।

‘‘ଯଥା, ମହାରାଜ, ପିତା ଧରମାନୋ ଯେୱ ଅମଚ୍ଚଭଟବଲଦୋୱାରିକଅନୀକଟ୍ଠପାରିସଜ୍ଜଜନମଜ୍ଝେ ରଞ୍ଞୋ ସନ୍ତିକେ ପୁତ୍ତସ୍ସ ୱିଜ୍ଜମାନଂ ଯେୱ ଗୁଣଂ ପକିତ୍ତେତି [ପରିକିତ୍ତେତି (କ।)] ‘ଇଧ ଠପିତୋ ଅନାଗତମଦ୍ଧାନଂ ଜନମଜ୍ଝେ ପୂଜିତୋ ଭୱିସ୍ସତୀ’ତି। ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ତଥାଗତୋ ହିତତ୍ଥାଯ ଅନୁକମ୍ପାଯ ଅନାଗତମଦ୍ଧାନଂ ସଙ୍ଘୋ ମମଚ୍ଚଯେନ ଚିତ୍ତୀକତୋ ଭୱିସ୍ସତୀତି ୱିଜ୍ଜମାନେ ଯେୱ ଗୁଣେ ପକିତ୍ତଯନ୍ତୋ ଏୱମାହ ‘ସଙ୍ଘେ ଗୋତମି ଦେହି, ସଙ୍ଘେ ତେ ଦିନ୍ନେ ଅହଞ୍ଚେୱ ପୂଜିତୋ ଭୱିସ୍ସାମି ସଙ୍ଘୋ ଚା’ତି।

‘‘ନ ଖୋ, ମହାରାଜ, ତାୱତକେନ ୱସ୍ସିକସାଟିକାନୁପ୍ପଦାନମତ୍ତକେନ ସଙ୍ଘୋ ତଥାଗତତୋ ଅଧିକୋ ନାମ ହୋତି ୱିସିଟ୍ଠୋ ୱା। ଯଥା, ମହାରାଜ, ମାତାପିତରୋ ପୁତ୍ତାନଂ ଉଚ୍ଛାଦେନ୍ତି ପରିମଦ୍ଦନ୍ତି ନହାପେନ୍ତି ସମ୍ବାହେନ୍ତି, ଅପି ନୁ ଖୋ, ମହାରାଜ, ତାୱତକେନ ଉଚ୍ଛାଦନପରିମଦ୍ଦନନହାପନସମ୍ବାହନମତ୍ତକେନ ‘ପୁତ୍ତୋ ମାତାପିତୂହି ଅଧିକୋ ନାମ ହୋତି ୱିସିଟ୍ଠୋ ୱା’ତି? ‘‘ନ ହି, ଭନ୍ତେ, ଅକାମକରଣୀଯା ଭନ୍ତେ ପୁତ୍ତା ମାତାପିତୂନଂ, ତସ୍ମା ମାତାପିତରୋ ପୁତ୍ତାନଂ ଉଚ୍ଛାଦନପରିମଦ୍ଦନନହାପନସମ୍ବାହନଂ କରୋନ୍ତୀ’’ତି। ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ନ

ତାୱତକେନ ୱସ୍ସିକସାଟିକାନୁପ୍ପଦାନମତ୍ତକେନ ସଙ୍ଘୋ ତଥାଗତତୋ ଅଧିକୋ ନାମ ହୋତି ୱିସିଟ୍ଠୋ ୱାତି। ଅପି ଚ ତଥାଗତୋ ଅକାମକରଣୀୟଂ କରୋନ୍ତୋ ମାତୁଚ୍ଛାୟ ତଂ ୱସ୍ସିକସାଟିକଂ ସଙ୍ଘସ୍ସ ଦାପେସି।

''ୟଥା ୱା ପନ, ମହାରାଜ, କୋଚିଦେୱ ପୁରିସୋ ରଞ୍ଞୋ ଉପାୟନଂ ଆହରେୟ୍ୟ, ତଂ ରାଜା ଉପାୟନଂ ଅଞ୍ଞତରସ୍ସ ଭଟସ୍ସ ୱା ବଲସ୍ସ ୱା ସେନାପତିସ୍ସ ୱା ପୁରୋହିତସ୍ସ ୱା ଦଦେୟ୍ୟ। ଅପି ନୁ ଖୋ ସୋ, ମହାରାଜ, ପୁରିସୋ ତାୱତକେନ ଉପାୟନପଟିଲାଭମତ୍ତକେନ ରଞ୍ଞା ଅଧିକୋ ନାମ ହୋତି ୱିସିଟ୍ଠୋ ୱା''ତି? ''ନ ହି, ଭନ୍ତେ, ରାଜଭତ୍ତିକୋ, ଭନ୍ତେ, ସୋ ପୁରିସୋ ରାଜୂପଜୀୱୀ, ତଟ୍ଠାନେ ଠପେନ୍ତୋ ରାଜା ଉପାୟନଂ ଦେତୀ''ତି। ''ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ନ ତାୱତକେନ ୱସ୍ସିକସାଟିକାନୁପ୍ପଦାନମତ୍ତକେନ ସଙ୍ଘୋ ତଥାଗତତୋ ଅଧିକୋ ନାମ ହୋତି ୱିସିଟ୍ଠୋ ୱା, ଅଥ ଖୋ ତଥାଗତଭତ୍ତିକୋ ତଥାଗତୂପଜୀୱୀ। ତଟ୍ଠାନେ ଠପେନ୍ତୋ ତଥାଗତୋ ସଙ୍ଘସ୍ସ ୱସ୍ସିକସାଟିକଂ ଦାପେସି।

''ଅପି ଚ, ମହାରାଜ, ତଥାଗତସ୍ସ ଏୱଂ ଅହୋସି 'ସଭାୱପଟିପୂଜନୀୟୋ ସଙ୍ଘୋ, ମମ ସନ୍ତକେନ ସଙ୍ଘଂ ପଟିପୂଜେସ୍ସାମୀ'ତି ସଙ୍ଘସ୍ସ ୱସ୍ସିକସାଟିକଂ ଦାପେସି, ନ, ମହାରାଜ, ତଥାଗତୋ ଅତ୍ତନୋ ୟେୱ ପଟିପୂଜନଂ ୱଣ୍ଣେତି, ଅଥ ଖୋ ୟେ ଲୋକେ ପଟିପୂଜନାରହା, ତେସମ୍ପି ତଥାଗତୋ ପଟିପୂଜନଂ ୱଣ୍ଣେତି।

''ଭାସିତମ୍ପେତଂ, ମହାରାଜ, ଭଗୱତା ଦେୱାତିଦେୱେନ ମଜ୍ଝିମନିକାୟୱରଲଞ୍ଛକେ ଧମ୍ମଦାୟାଦଧମ୍ମପରିୟାୟେ ଅପ୍ପିଚ୍ଛପଟିପତ୍ତିଂ ପକିତ୍ତୟମାନେନ 'ଅସୁ ୟେୱ ମେ ପୁରିମୋ ଭିକ୍ଖୁ ପୁଜ୍ଜତରୋ ଚ ପାସଂସତରୋ ଚା'ତି। ''ନତ୍ଥି, ମହାରାଜ, ଭୱେସୁ କୋଚି ସତ୍ତୋ ତଥାଗତତୋ ଦକ୍ଖିଣେୟ୍ୟୋ ୱା ଉତ୍ତରୋ ୱା ଅଧିକୋ ୱା ୱିସିଟ୍ଠୋ ୱା, ତଥାଗତୋୱ ଉତ୍ତରୋ ଅଧିକୋ ୱିସିଟ୍ଠୋ।

''ଭାସିତମ୍ପେତଂ, ମହାରାଜ, ସଂୟୁତ୍ତନିକାୟୱରେ ମାଣୱଗାମିକେନ ଦେୱପୁତ୍ତେନ ଭଗୱତୋ ପୁରତୋ ଠତ୍ୱା ଦେୱମନୁସ୍ସମଜ୍ଝେ –

'''ୱିପୁଲୋ ରାଜଗହୀୟାନଂ [ରାଜଗହିକାନଂ (କ।) ସଂ। ନି। ୧।୧୧୧ ପସ୍ସିତବ୍ବଂ], ଗିରି ସେଟ୍ଠୋ ପୱୁଚ୍ଚତି;

ସେତୋ ହିମୱତଂ ସେଟ୍ଠୋ, ଆଦିଚ୍ଚୋ ଅଘଗାମିନଂ।

'''ସମୁଦ୍ଦୋ ଉଦଧିନଂ ସେଟ୍ଠୋ, ନକ୍ଖତ୍ତାନଞ୍ଚ ଚନ୍ଦିମା;

ସଦେୱକସ୍ସ ଲୋକସ୍ସ, ବୁଦ୍ଧୋ ଅଗ୍ଗୋ ପୱୁଚ୍ଚତୀ'ତି।

''ତା ଖୋ ପନେତା, ମହାରାଜ, ମାଣୱଗାମିକେନ ଦେୱପୁତ୍ତେନ ଗାଥା ସୁଗୀତା ନ ଦୁଗ୍ଗୀତା, ସୁଭାସିତା ନ ଦୁବ୍ଭାସିତା, ଅନୁମତା ଚ ଭଗୱତା, ନନୁ, ମହାରାଜ, ଥେରେନପି ସାରିପୁତ୍ତେନ ଧମ୍ମସେନାପତିନା ଭଣିତଂ –

'''ଏକୋ ମନୋପସାଦୋ; ସରଣଗମନମଞ୍ଜଲିପଣାମୋ ୱା;

ଉସ୍ସହତେ ତାରୟିତୁଂ, ମାରବଲନିସୂଦନେ ବୁଦ୍ଧେ'ତି।

''ଭଗୱତା ଚ ଭଣିତଂ ଦେୱାତିଦେୱେନ 'ଏକପୁଗ୍ଗଲୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଲୋକେ ଉପ୍ପଜ୍ଜମାନୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ବହୁଜନହିତାୟ ବହୁଜନସୁଖାୟ ଲୋକାନୁକମ୍ପାୟ ଅତ୍ଥାୟ ହିତାୟ ସୁଖାୟ ଦେୱମନୁସ୍ସାନଂ। କତମୋ ଏକପୁଗ୍ଗଲୋ? ତଥାଗତୋ ଅରହଂ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ…ପେ… ଦେୱମନୁସ୍ସାନ'''ନ୍ତି। ''ସାଧୁ, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ଏୱମେତଂ ତଥା ସମ୍ପଟିଚ୍ଛାମୀ''ତି।

ଗୋତମିୱତ୍ଥଦାନପଞ୍ହୋ ଦୁତିୟୋ।

୩। ଗିହିପବ୍ବଜିତସମ୍ମାପଟିପତ୍ତିପଞ୍ହୋ

[୩] ''ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ଭାସିତମ୍ପେତଂ ଭଗୱତା 'ଗିହିନୋ ୱାହଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପବ୍ବଜିତସ୍ସ ୱା ସମ୍ମାପଟିପତ୍ତିଂ ୱଣ୍ଣେମି, ଗିହୀ ୱା ଭିକ୍ଖୱେ ପବ୍ବଜିତୋ ୱା ସମ୍ମାପଟିପନ୍ନୋ ସମ୍ମାପଟିପତ୍ତାଧିକରଣହେତୁ ଆରାଧକୋ ହୋତି ଞାୟଂ ଧମ୍ମଂ କୁସଲ''ନ୍ତି। ୟଦି, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ଗିହୀ ଓଦାତୱସନୋ

କାମଭୋଗୀ ପୁତ୍ତଦାରସମ୍ବାଧସଯନଂ ଅଜ୍ଝାୱସନ୍ତୋ କାସିକଚନ୍ଦନଂ ପଚ୍ଚନୁଭୋନ୍ତୋ ମାଲାଗନ୍ଧୱିଲେପନଂ ଧାରେନ୍ତୋ ଜାତରୂପରଜତଂ ସାଦିଯନ୍ତୋ ମଣିକୁଣ୍ଡଲ [ମଣିକନକ (ସୀ। ପୀ।)] ୱିଚିତ୍ତମୋଳିବଦ୍ଧୋ ସମ୍ମାପଟିପନ୍ନୋ ଆରାଧକୋ ହୋତି ଞାଯଂ ଧମ୍ମଂ କୁସଲଂ, ପବ୍ବଜିତୋପି ଭଣ୍ଡୁକାସାୱୱତ୍ଥୱସନୋ ପରପିଣ୍ଡମଜ୍ଝୁପଗତୋ ଚତୂସୁ ସୀଲକ୍ଖନ୍ଧେସୁ ସମ୍ମାପରିପୂରକାରୀ ଦିଯଡ୍ଢେସୁ ସିକ୍ଖାପଦସତେସୁ ସମାଦାଯ ୱତ୍ତନ୍ତୋ ତେରସସୁ ଧୁତଗୁଣେସୁ ଅନୱସେସଂ ୱତ୍ତନ୍ତୋ ସମ୍ମାପଟିପନ୍ନୋ ଆରାଧକୋ ହୋତି ଞାଯଂ ଧମ୍ମଂ କୁସଲଂ। ତତ୍ଥ, ଭନ୍ତେ, କୋ ୱିସେସୋ ଗିହିନୋ ୱା ପବ୍ବଜିତସ୍ସ ୱା? ଅଫଲଂ ହୋତି ତପୋକମ୍ମଂ, ନିରତ୍ଥକା ପବ୍ବଜ୍ଜା। ୱଞ୍ଝା ସିକ୍ଖାପଦଗୋପନା, ମୋଘଂ ଧୁତଗୁଣସମାଦାନଂ, କିଂ ତତ୍ଥ ଦୁକ୍ଖମନୁଚିଣ୍ଣେନ, ନନୁ ନାମ ସୁଖେନେୱ ସୁଖଂ ଅଧିଗନ୍ତବ୍ବ''ନ୍ତି।

''ଭାସିତମ୍ପେତଂ, ମହାରାଜ, ଭଗୱତା 'ଗିହିନୋ ୱାହଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପବ୍ବଜିତସ୍ସ ୱା ସମ୍ମାପଟିପତ୍ତିଂ ୱଣ୍ଣେମି, ଗିହୀ ୱା, ଭିକ୍ଖୱେ, ପବ୍ବଜିତୋ ୱା ସମ୍ମାପଟିପନ୍ନୋ ସମ୍ମାପଟିପତ୍ତାଧିକରଣହେତୁ ଆରାଧକୋ ହୋତି ଞାଯଂ ଧମ୍ମଂ କୁସଲ''ନ୍ତି। ଏୱମେତଂ, ମହାରାଜ, ସମ୍ମାପଟିପନ୍ନୋୱ ସେଟ୍ଠୋ, ପବ୍ବଜିତୋପି, ମହାରାଜ, 'ପବ୍ବଜିତୋମ୍ହୀ'ତି ନ ସମ୍ମା ପଟିପଜ୍ଜେଯ୍ଯ, ଅଥ ଖୋ ସୋ ଆରକାୱ ସାମଞ୍ଞା, ଆରକାୱ ବ୍ରହ୍ମଞ୍ଞା, ପଗେୱ ଗିହୀ ଓଦାତୱସନୋ। ଗିହୀପି, ମହାରାଜ, ସମ୍ମାପଟିପନ୍ନୋ ଆରାଧକୋ ହୋତି ଞାଯଂ ଧମ୍ମଂ କୁସଲଂ, ପବ୍ବଜିତୋପି, ମହାରାଜ, ସମ୍ମାପଟିପନ୍ନୋ ଆରାଧକୋ ହୋତି ଞାଯଂ ଧମ୍ମଂ କୁସଲଂ।

''ଅପି ଚ ଖୋ, ମହାରାଜ, ପବ୍ବଜିତୋୱ ସାମଞ୍ଞସ୍ସ ଇସ୍ସରୋ ଅଧିପତି; ପବ୍ବଜ୍ଜା, ମହାରାଜ, ବହୁଗୁଣା ଅନେକଗୁଣା ଅପ୍ପମାଣଗୁଣା, ନ ସକ୍କା ପବ୍ବଜ୍ଜାଯ ଗୁଣଂ ପରିମାଣଂ କାତୁଂ।

''ଯଥା, ମହାରାଜ, କାମଦଦସ୍ସ ମଣିରତନସ୍ସ ନ ସକ୍କା ଧନେନ ଅଗ୍ଘୋ ପରିମାଣଂ କାତୁଂ 'ଏତ୍ତକଂ ମଣିରତନସ୍ସ ମୂଲ'ନ୍ତି, ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ପବ୍ବଜ୍ଜା ବହୁଗୁଣା ଅନେକଗୁଣା ଅପ୍ପମାଣଗୁଣା, ନ ସକ୍କା ପବ୍ବଜ୍ଜାଯ ଗୁଣଂ ପରିମାଣଂ କାତୁଂ।

''ଯଥା ୱା ପନ, ମହାରାଜ, ମହାସମୁଦ୍ଦେ ଊମିଯୋ ନ ସକ୍କା ପରିମାଣଂ କାତୁଂ 'ଏତ୍ତକା ମହାସମୁଦ୍ଦେ ଊମିଯୋ'ତି, ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ପବ୍ବଜ୍ଜା ବହୁଗୁଣା ଅନେକଗୁଣା ଅପ୍ପମାଣଗୁଣା, ନ ସକ୍କା ପବ୍ବଜ୍ଜାଯ ଗୁଣଂ ପରିମାଣଂ କାତୁଂ।

''ପବ୍ବଜିତସ୍ସ, ମହାରାଜ, ଯଂ କିଞ୍ଚି କରଣୀଯଂ, ସବ୍ବଂ ତଂ ଖିପ୍ପମେୱ ସମିଜ୍ଝତି ନୋ ଚିରରତ୍ତାଯ। କିଂ କାରଣା? ପବ୍ବଜିତୋ, ମହାରାଜ, ଅପ୍ପିଚ୍ଛୋ ହୋତି ସନ୍ତୁଟ୍ଠୋ ପୱିୱିତ୍ତୋ ଅସଂସଟ୍ଠୋ ଆରଦ୍ଧୱୀରିଯୋ ନିରାଲଯୋ ଅନିକେତୋ ପରିପୁଣ୍ଣସୀଲୋ ସଲ୍ଲେଖିତାଚାରୋ ଧୁତପ୍ପଟିପତ୍ତିକୁସଲୋ ହୋତି, ତଂ କାରଣା ପବ୍ବଜିତସ୍ସ ଯଂ କିଞ୍ଚି କରଣୀଯଂ, ସବ୍ବଂ ତଂ ଖିପ୍ପମେୱ ସମିଜ୍ଝତି ନୋ ଚିରରତ୍ତାଯ। ଯଥା, ମହାରାଜ, ନିଗ୍ଗଣ୍ଠିସମସୁଧୋତୌଜୁୱିମଲନାରାଚୋ ସୁସଜ୍ଜିତୋ ସମ୍ମା ୱହତି, ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ପବ୍ବଜିତସ୍ସ ଯଂ କିଞ୍ଚି କରଣୀଯଂ, ସବ୍ବଂ ତଂ ଖିପ୍ପମେୱ ସମିଜ୍ଝତି ନୋ ଚିରରତ୍ତାଯା''ତି। ''ସାଧୁ, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ଏୱମେତଂ ତଥା ସମ୍ପଟିଚ୍ଛାମୀ''ତି।

ଗିହିପବ୍ବଜିତସମ୍ମାପଟିପତ୍ତିପଞ୍ହୋ ତତିଯୋ।

୪। ପଟିପଦାଦୋସପଞ୍ହୋ

୪। ''ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ଯଦା ବୋଧିସତ୍ତୋ ଦୁକ୍କରକାରିକଂ ଅକାସି, ନେତାଦିସୋ ଅଞ୍ଞତ୍ର ଆରମ୍ଭୋ ଅହୋସି ନିକ୍କମୋ କିଲେସଯୁଦ୍ଧଂ ମଚ୍ଚୁସେନଂ ୱିଧମନଂ ଆହାରପରିଗ୍ଗହୋ ଦୁକ୍କରକାରିକା, ଏୱରୂପେ ପରକ୍କମେ କିଞ୍ଚି ଅସ୍ସାଦଂ ଅଲଭିତ୍ୱା ତମେୱ ଚିତ୍ତଂ ପରିହାପେତ୍ୱା ଏୱମୱୋଚ 'ନ ଖୋ ପନାହଂ ଇମାଯ କଟୁକାଯ ଦୁକ୍କରକାରିକାଯ ଅଧିଗଚ୍ଛାମି ଉତ୍ତରିମନୁସ୍ସଧମ୍ମଂ ଅଲମରିଯଞାଣଦସ୍ସନୱିସେସଂ, ସିଯା ନୁ ଖୋ ଅଞ୍ଞୋ ମଗ୍ଗୋ ବୋଧାଯା'ତି, ତତୋ ନିବ୍ବିନ୍ଦିତ୍ୱା ଅଞ୍ଞେନ ମଗ୍ଗେନ ସବ୍ବଞ୍ଞୁତଂ ପତ୍ତୋ, ପୁନ ତାଯ ପଟିପଦାଯ ସାୱକେ ଅନୁସାସତି ସମାଦପେତି।

'''ଆରମ୍ଭଥ ନିକ୍ଖମଥ, ଯୁଞ୍ଜଥ ବୁଦ୍ଧସାସନେ;

ଧୁନାଥ ମଚ୍ଚୁନୋ ସେନଂ, ନଳାଗାରଂୱ କୁଞ୍ଜରୋ'ତି [ସଂ। ନି। ୧।୧୮୫]।

''କେନ ନ ଖୋ, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, କାରଣେନ ତଥାଗତୋ ଯାଯ ପଟିପଦାଯ ଅତ୍ତନା ନିବ୍ବିନ୍ନୋ ୱିରତ୍ତରୂପୋ, ତତ୍ଥ ସାୱକେ ଅନୁସାସତି ସମାଦପେତୀ''ତି?

‘‘ତଦାପି , ମହାରାଜ, ଏତରହିପି ସା ଯେଵ ପଟିପଦା, ତଂ ଯେଵ ପଟିପଦଂ ପଟିପଜ୍ଜିତ୍ଵା ବୋଧିସତ୍ତୋ ସଵ୍ଵଞ୍ଞୁତଂ ପତ୍ତୋ। ଅପି ଚ, ମହାରାଜ, ବୋଧିସତ୍ତୋ ଅତିଵୀରିଯଂ କରୋନ୍ତୋ ନିରଵସେସତୋ ଆହାରଂ ଉପରୁନ୍ଧି। ତସ୍ସ ଆହାରୂପରୋଧେନ ଚିତ୍ତଦୁଵ୍ବଲ୍ଯଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜି। ସୋ ତେନ ଦୁଵ୍ବଲ୍ୟେନ ନାସକ୍ଖି ସଵ୍ଵଞ୍ଞୁତଂ ପାପୁଣିତୁଂ, ସୋ ମତ୍ତମତ୍ତଂ କଵଳୀକାରାହାରଂ ସେଵନ୍ତୋ ତାଯେଵ ପଟିପଦାଯ ନଚିରସ୍ସେଵ ସଵ୍ଵଞ୍ଞୁତଂ ପାପୁଣି। ସୋ ଯେଵ, ମହାରାଜ, ପଟିପଦା ସଵ୍ଵେସଂ ତଥାଗତାନଂ ସଵ୍ଵଞ୍ଞୁତଞ୍ଞାଣପ୍ପଟିଲାଭାଯ।

‘‘ଯଥା, ମହାରାଜ, ସଵ୍ଵେସଂ ସତ୍ତାନଂ ଆହାରୋ ଉପତ୍ଥମ୍ଭୋ, ଆହାରୂପନିସ୍ସିତା ସଵ୍ଵେ ସତ୍ତା ସୁଖଂ ଅନୁଭଵନ୍ତି, ଏଵମେଵ ଖୋ, ମହାରାଜ, ସା ଯେଵ ପଟିପଦା ସଵ୍ଵେସଂ ତଥାଗତାନଂ ସଵ୍ଵଞ୍ଞୁତଞ୍ଞାଣପ୍ପଟିଲାଭାଯ, ନେସୋ, ମହାରାଜ, ଦୋସୋ ଆରମ୍ଭସ୍ସ, ନ ନିକ୍କମସ୍ସ, ନ କିଲେସଯୁଦ୍ଧସ୍ସ, ଯେନ ତଥାଗତୋ ତସ୍ମିଂ ସମଯେ ନ ପାପୁଣି ସଵ୍ଵଞ୍ଞୁତଞ୍ଞାଣଂ, ଅଥ ଖୋ ଆହାରୂପରୋଧସ୍ସେଵେସୋ ଦୋସୋ, ସଦା ପଟିଯତ୍ତା ଯେଵେସା ପଟିପଦା।

‘‘ଯଥା, ମହାରାଜ, ପୁରିସୋ ଅଦ୍ଧାନଂ ଅତିଵେଗେନ ଗଚ୍ଛେଯ୍ଯ, ତେନ ସୋ ପକ୍ଖହତୋ ଵା ଭଵେଯ୍ଯ ପୀଠସପ୍ପୀ ଵା ଅସଞ୍ଚରୋ ପଥଵିତଲେ। ଅପି ନୁ ଖୋ, ମହାରାଜ, ମହାପଥଵିଯା ଦୋସୋ ଅତ୍ଥି, ଯେନ ସୋ ପୁରିସୋ ପକ୍ଖହତୋ ଅହୋସୀ’’ତି? ‘‘ନ ହି, ଭନ୍ତେ; ସଦା ପଟିଯତ୍ତା, ଭନ୍ତେ, ମହାପଥଵୀ, କୁତୋ ତସ୍ସା ଦୋସୋ? ଵାଯାମସ୍ସେଵେସୋ ଦୋସୋ, ଯେନ ସୋ ପୁରିସୋ ପକ୍ଖହତୋ ଅହୋସୀ’’ତି। ‘‘ଏଵମେଵ ଖୋ, ମହାରାଜ, ନେସୋ ଦୋସୋ ଆରମ୍ଭସ୍ସ, ନ ନିକ୍କମସ୍ସ, ନ କିଲେସଯୁଦ୍ଧସ୍ସ, ଯେନ ତଥାଗତୋ ତସ୍ମିଂ ସମଯେ ନ ପାପୁଣି ସଵ୍ଵଞ୍ଞୁତଞ୍ଞାଣଂ, ଅଥ ଖୋ ଆହାରୂପରୋଧସ୍ସେଵେସୋ ଦୋସୋ ସଦା ପଟିଯତ୍ତା ଯେଵେସା ପଟିପଦା।

‘‘ଯଥା ଵା ପନ, ମହାରାଜ, ପୁରିସୋ କିଲିଟ୍ଠଂ ସାଟକଂ ନିଵାସେଯ୍ଯ, ନ ସୋ ତଂ ଧୋଵାପେଯ୍ଯ, ନେସୋ ଦୋସୋ ଉଦକସ୍ସ, ସଦା ପଟିଯତ୍ତଂ ଉଦକଂ। ପୁରିସସ୍ସେଵେସୋ ଦୋସୋ। ଏଵମେଵ ଖୋ, ମହାରାଜ, ନେସୋ ଦୋସୋ ଆରମ୍ଭସ୍ସ, ନ ନିକ୍କମସ୍ସ, ନ କିଲେସଯୁଦ୍ଧସ୍ସ, ଯେନ ତଥାଗତୋ ତସ୍ମିଂ ସମଯେ ନ ପାପୁଣି ସଵ୍ଵଞ୍ଞୁତଞ୍ଞାଣଂ, ଅଥ ଖୋ ଆହାରୂପରୋଧସ୍ସେଵେସୋ ଦୋସୋ, ସଦା ପଟିଯତ୍ତା ଯେଵେସା ପଟିପଦା, ତସ୍ମା ତଥାଗତୋ ତାଯେଵ ପଟିପଦାଯ ସାଵକେ ଅନୁସାସତି ସମାଦପେତି, ଏଵଂ ଖୋ, ମହାରାଜ, ସଦା ପଟିଯତ୍ତା ଅନଵଜ୍ଜା ସା ପଟିପଦା’’ତି। ‘‘ସାଧୁ, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ଏଵମେତଂ ତଥା ସମ୍ପଟିଚ୍ଛାମୀ’’ତି।

ପଟିପଦାଦୋସପଞ୍ହୋ ଚତୁତ୍ଥୋ।

୫। ହୀନାଯାଵତ୍ତନପଞ୍ହୋ

୫। ‘‘ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ମହନ୍ତଂ ଇଦଂ ତଥାଗତସାସନଂ ସାରଂ ଵରଂ ସେଟ୍ଠଂ ପଵରଂ ଅନୁପମଂ ପରିସୁଦ୍ଧଂ ଵିମଲଂ ପଣ୍ଡରଂ ଅନଵଜ୍ଜଂ, ନ ଯୁତ୍ତଂ ଗିହିଂ ତାଵତକଂ ପଵ୍ଵାଜେତୁଂ, ଗିହୀ ଯେଵ [ଗିହିଂ ଯେଵ (ସୀ। ପୀ।)] ଏକସ୍ମିଂ ଫଲେ ଵିନେତ୍ଵା ଯଦା ଅପୁନରାଵତ୍ତୀ ହୋତି ତଦା ସୋ ପଵ୍ଵାଜେତଵ୍ଵୋ। କିଂ କାରଣା? ଇମେ ଦୁଜ୍ଜନା ତାଵ ତତ୍ଥ ସାସନେ ଵିସୁଦ୍ଧେ ପଵ୍ଵଜିତ୍ଵା ପଟିନିଵତ୍ତିତ୍ଵା ହୀନାଯାଵତ୍ତନ୍ତି, ତେସଂ ପଚ୍ଚାଗମନେନ ଅଯଂ ମହାଜନୋ ଏଵଂ ଵିଚିନ୍ତେତି ‘ତୁଚ୍ଛକଂ ଵତ ଭୋ ଏତଂ ସମଣସ୍ସ ଗୋତମସ୍ସ ସାସନଂ ଭଵିସ୍ସତି, ଯଂ ଇମେ ପଟିନିଵତ୍ତନ୍ତୀ’ତି, ଇଦମେତ୍ଥ କାରଣ’’ନ୍ତି।

‘‘ଯଥା, ମହାରାଜ, ତଳାକୋ ଭଵେଯ୍ଯ ସମ୍ପୁଣ୍ଣସୁଚିଵିମଲସୀତଲସଲିଲୋ, ଅଥ ଯୋ କୋଚି କିଲିଟ୍ଠୋ ମଲକଦ୍ଦମଗତୋ ତଂ ତଳାକଂ ଗନ୍ତ୍ଵା ଅନହାଯିତ୍ଵା କିଲିଟ୍ଠୋଵ ପଟିନିଵତ୍ତେଯ୍ଯ, ତତ୍ଥ, ମହାରାଜ, କତମଂ ଜନୋ ଗରହେଯ୍ଯ କିଲିଟ୍ଠଂ ଵା ତଳାକଂ ଵା’’ତି? ‘‘କିଲିଟ୍ଠଂ, ଭନ୍ତେ, ଜନୋ ଗରହେଯ୍ଯ ‘ଅଯଂ ତଳାକଂ ଗନ୍ତ୍ଵା ଅନହାଯିତ୍ଵା କିଲିଟ୍ଠୋଵ ପଟିନିଵତ୍ତୋ, କିଂ ଇମଂ ଅନହାଯିତୁକାମଂ ତଳାକୋ ସଯଂ ନହାପେସ୍ସତି, କୋ ଦୋସୋ ତଳାକସ୍ସା’ତି। ଏଵମେଵ ଖୋ, ମହାରାଜ , ତଥାଗତୋ ଵିମୁତ୍ତିଵରସଲିଲସମ୍ପୁଣ୍ଣଂ ସଦ୍ଧମ୍ମଵରତଳାକଂ ମାପେସି ‘ଯେ କେଚି କିଲେସମଲକିଲିଟ୍ଠା ସଚେତନା ବୁଧା, ତେ ଇଧ ନହାଯିତ୍ଵା ସଵ୍ଵକିଲେସେ ପଵାହଯିସ୍ସନ୍ତୀ’ତି। ଯଦି କୋଚି ତଂ ସଦ୍ଧମ୍ମଵରତଳାକଂ ଗନ୍ତ୍ଵା ଅନହାଯିତ୍ଵା ସକିଲେସୋଵ ପଟିନିଵତ୍ତିତ୍ଵା ହୀନାଯାଵତ୍ତତି ତଂ ଯେଵ ଜନୋ ଗରହିସ୍ସତି ‘ଅଯଂ ଜିନସାସନେ ପଵ୍ଵଜିତ୍ଵା ତତ୍ଥ ପତିଟ୍ଠଂ ଅଲଭିତ୍ଵା ହୀନାଯାଵତ୍ତୋ, କିଂ ଇମଂ ଅପ୍ପଟିପଜ୍ଜନ୍ତଂ ଜିନସାସନଂ ସଯଂ ବୋଧେସ୍ସତି, କୋ ଦୋସୋ ଜିନସାସନସ୍ସା’ତି?

‘‘ଯଥା ଵା ପନ, ମହାରାଜ, ପୁରିସୋ ପରମବ୍ଯାଧିତୋ ରୋଗୁପ୍ପତ୍ତିକୁସଲଂ ଅମୋଘଧୁଵସିଦ୍ଧକମ୍ମଂ ଭିସକ୍କଂ ସଲ୍ଲକତ୍ତଂ ଦିସ୍ଵା ଅତିକିଚ୍ଛାପେତ୍ଵା ସବ୍ଯାଧିକୋଵ ପଟିନିଵତ୍ତେଯ୍ଯ, ତତ୍ଥ କତମଂ ଜନୋ ଗରହେଯ୍ଯ ଆତୁରଂ ଵା ଭିସକ୍କଂ ଵା’’ତି? ‘‘ଆତୁରଂ, ଭନ୍ତେ, ଜନୋ ଗରହେଯ୍ଯ ‘ଅଯଂ ରୋଗୁପ୍ପତ୍ତିକୁସଲଂ ଅମୋଘଧୁଵସିଦ୍ଧକମ୍ମଂ ଭିସକ୍କଂ ସଲ୍ଲକତ୍ତଂ ଦିସ୍ଵା ଅତିକିଚ୍ଛାପେତ୍ଵା ସବ୍ଯାଧିକୋଵ ପଟିନିଵତ୍ତୋ, କିଂ ଇମଂ ଅତିକିଚ୍ଛାପେନ୍ତଂ

ଭିସକ୍କୋ ସଯଂ ତିକିଚ୍ଛିସ୍ସତି, କୋ ଦୋସୋ ଭିସକ୍କସ୍ସା'''ତି? ''ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ତଥାଗତୋ ଅନ୍ତୋସାସନସମୁଗ୍ଗେ କେୱଲଂ ସକଲକିଲେସବ୍ଯାଧିୱୂପସମନସମତ୍ଥଂ ଅମତୋସଧଂ ପକ୍ଖିପି, 'ଯେ କେଚି କିଲେସବ୍ଯାଧିପୀଳିତା ସଚେତନା ବୁଧା, ତେ ଇମଂ ଅମତୋସଧଂ ପିୱିତ୍ୱା ସବ୍ବକିଲେସବ୍ଯାଧିଂ ୱୂପସମେସ୍ସନ୍ତୀ'ତି। ଯଦି କୋଚି ଯଂ ଅମତୋସଧଂ ଅପିୱିତ୍ୱା ସକିଲେସୋୱ ପଟିନିୱତ୍ତିତ୍ୱା ହୀନାଯାୱତ୍ତତି, ତଂ ଯେୱ ଜନୋ ଗରହିସ୍ସତି 'ଅଯଂ ଜିନସାସନେ ପବ୍ବଜିତ୍ୱା ତତ୍ଥ ପତିଟ୍ଠଂ ଅଲଭିତ୍ୱା ହୀନାଯାୱତ୍ତୋ, କିଂ ଇମଂ ଅପ୍ପଟିପଜ୍ଜନ୍ତଂ ଜିନସାସନଂ ସଯଂ ବୋଧେସ୍ସତି, କୋ ଦୋସୋ ଜିନସାସନସ୍ସା'ତି?

''ଯଥା ୱା ପନ, ମହାରାଜ, ଛାତୋ ପୁରିସୋ ମହତିମହାପୁଞ୍ଞଭତ୍ତପରିୱେସନଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ତଂ ଭତ୍ତଂ ଅଭୁଞ୍ଜିତ୍ୱା ଛାତୋୱ ପଟିନିୱତ୍ତେଯ୍ଯ, ତତ୍ଥ କତମଂ ଜନୋ ଗରହେଯ୍ଯ ଛାତଂ ୱା ପୁଞ୍ଞଭତ୍ତଂ ୱା''ତି? ''ଛାତଂ, ଭନ୍ତେ, ଜନୋ ଗରହେଯ୍ଯ 'ଅଯଂ ଖୁଦାପୀଳିତୋ ପୁଞ୍ଞଭତ୍ତଂ ପଟିଲଭିତ୍ୱା ଅଭୁଞ୍ଜିତ୍ୱା ଛାତୋୱ ପଟିନିୱତ୍ତୋ, କିଂ ଇମସ୍ସ ଅଭୁଞ୍ଜନ୍ତସ୍ସ ଭୋଜନଂ ସଯଂ ମୁଖଂ ପୱିସିସ୍ସତି, କୋ ଦୋସୋ ଭୋଜନସ୍ସା'''ତି? ''ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ତଥାଗତୋ ଅନ୍ତୋସାସନସମୁଗ୍ଗେ ପରମପୱରଂ ସନ୍ତଂ ସିୱଂ ପଣୀତଂ ଅମତଂ ପରମମଧୁରଂ କାଯଗତାସତିଭୋଜନଂ ଠପେସି 'ଯେ କେଚି କିଲେସଛାତଜ୍ଝତ୍ତା ତଣ୍ହାପରେତମାନସା ସଚେତନା ବୁଧା, ତେ ଇମଂ ଭୋଜନଂ ଭୁଞ୍ଜିତ୍ୱା କାମରୂପାରୂପଭୱେସୁ ସବ୍ବଂ ତଣ୍ହମପନେସ୍ସନ୍ତୀ'ତି। ଯଦି କୋଚି ତଂ ଭୋଜନଂ ଅଭୁଞ୍ଜିତ୍ୱା ତଣ୍ହାସିତୋୱ ପଟିନିୱତ୍ତିତ୍ୱା ହୀନାଯାୱତ୍ତତି, ତଞ୍ଞେୱ ଜନୋ ଗରହିସ୍ସତି 'ଅଯଂ ଜିନସାସନେ ପବ୍ବଜିତ୍ୱା ତତ୍ଥ ପତିଟ୍ଠଂ ଅଲଭିତ୍ୱା ହୀନାଯାୱତ୍ତୋ, କିଂ ଇମଂ ଅପ୍ପଟିପଜ୍ଜନ୍ତଂ ଜିନସାସନଂ ସଯଂ ବୋଧେସ୍ସସି, କୋ ଦୋସୋ ଜିନସାସନସ୍ସା'ତି।

''ଯଦି, ମହାରାଜ, ତଥାଗତୋ ଗିହିଂ ଯେୱ ଏକସ୍ମିଂ ଫଲେ ୱିନୀତଂ ପବ୍ବାଜେଯ୍ଯ, ନ ନାମାଯଂ ପବ୍ବଜ୍ଜା କିଲେସପ୍ପହାନାଯ ୱିସୁଦ୍ଧିଯା ୱା, ନତ୍ଥି ପବ୍ବଜ୍ଜାଯ କରଣୀଯଂ। ଯଥା, ମହାରାଜ, ପୁରିସୋ ଅନେକସତେନ କମ୍ମେନ ତଳାକଂ ଖଣାପେତ୍ୱା ପରିସାଯ ଏୱମନୁସ୍ସାୱେଯ୍ଯ 'ମା ମେ, ଭୋନ୍ତୋ, କେଚି ସଂକିଲିଟ୍ଠା ଇମଂ ତଳାକଂ ଓତରଥ, ପୱାହିତରଜୋଜଲ୍ଲା ପରିସୁଦ୍ଧା ୱିମଲମଟ୍ଠା ଇମଂ ତଳାକଂ ଓତରଥା'ତି। ଅପି ନୁ ଖୋ, ମହାରାଜ, ତେସଂ ପୱାହିତରଜୋଜଲ୍ଲାନଂ ପରିସୁଦ୍ଧାନଂ ୱିମଲମଟ୍ଠାନଂ ତେନ ତଳାକେନ କରଣୀଯଂ ଭୱେଯ୍ଯା''ତି? ''ନ ହି, ଭନ୍ତେ, ଯସ୍ସତ୍ଥାଯ ତେ ତଂ ତଳାକଂ ଉପଗଚ୍ଛେଯ୍ଯୁଂ, ତଂ ଅଞ୍ଞତ୍ରେୱ ତେସଂ କତଂ କରଣୀଯଂ, କିଂ ତେସଂ ତେନ ତଳାକେନା''ତି? ''ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଯଦି ତଥାଗତୋ ଗିହିଂ ଯେୱ ଏକସ୍ମିଂ ଫଲେ ୱିନୀତଂ ପବ୍ବାଜେଯ୍ଯ, ତତ୍ଥେୱ ତେସଂ କତଂ କରଣୀଯଂ, କିଂ ତେସଂ ପବ୍ବଜ୍ଜାଯ।

''ଯଥା ୱା ପନ, ମହାରାଜ, ସଭାୱଇସିଭତ୍ତିକୋ ସୁତମନ୍ତପଦଧରୋ ଅତକ୍କିକୋ ରୋଗୁପ୍ପତ୍ତିକୁସଲୋ ଅମୋଘଧୁୱସିଦ୍ଧକମ୍ମୋ ଭିସକ୍କୋ ସଲ୍ଲକତ୍ତୋ ସବ୍ବରୋଗୂପସମଭେସଜ୍ଜଂ ସନ୍ନିପାତେତ୍ୱା ପରିସାଯ ଏୱମନୁସ୍ସାୱେଯ୍ଯ 'ମା ଖୋ, ଭୋନ୍ତୋ , କେଚି ସବ୍ଯାଧିକା ମମ ସନ୍ତିକେ ଉପଗଚ୍ଛଥ, ଅବ୍ଯାଧିକା ଅରୋଗା ମମ ସନ୍ତିକେ ଉପଗଚ୍ଛଥା'ତି। ଅପି ନୁ ଖୋ, ମହାରାଜ, ତେସଂ ଅବ୍ଯାଧିକାନଂ ଅରୋଗାନଂ ପରିପୁଣ୍ଣାନଂ ଉଦଗ୍ଗାନଂ ତେନ ଭିସକ୍କେନ କରଣୀଯଂ ଭୱେଯ୍ଯା''ତି? ''ନ ହି, ଭନ୍ତେ, ଯସ୍ସତ୍ଥାଯ ତେ ତଂ ଭିସକ୍କଂ ସଲ୍ଲକତ୍ତଂ ଉପଗଚ୍ଛେଯ୍ଯୁଂ, ତଂ ଅଞ୍ଞତ୍ରେୱ ତେସଂ କତଂ କରଣୀଯଂ, କିଂ ତେସଂ ତେନ ଭିସକ୍କେନା''ତି? ''ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଯଦି ତଥାଗତୋ ଗିହିଂ ଯେୱ ଏକସ୍ମିଂ ଫଲେ ୱିନୀତଂ ପବ୍ବାଜେଯ୍ଯ, ତତ୍ଥେୱ ତେସଂ କତଂ କରଣୀଯଂ, କିଂ ତେସଂ ପବ୍ବଜ୍ଜାଯ?

''ଯଥା ୱା ପନ, ମହାରାଜ, କୋଚି ପୁରିସୋ ଅନେକଥାଲିପାକସତଂ ଭୋଜନଂ ପଟିଯାଦାପେତ୍ୱା ପରିସାଯ ଏୱମନୁସ୍ସାୱେଯ୍ଯ 'ମା ମେ, ଭୋନ୍ତୋ, କେଚି ଛାତା ଇମଂ ପରିୱେସନଂ ଉପଗଚ୍ଛଥ, ସୁଭୁତ୍ତା ତିତ୍ତା ସୁହିତା ଧାତା ପୀଣିତା ପରିପୁଣ୍ଣା ଇମଂ ପରିୱେସନଂ ଉପଗଚ୍ଛଥା''ତି। ଅପି ନୁ ଖୋ ମହାରାଜ, ତେସଂ ଭୁତ୍ତାୱୀନଂ ତିତ୍ତାନଂ ସୁହିତାନଂ ଧାତାନଂ ପୀଣିତାନଂ ପରିପୁଣ୍ଣାନଂ ତେନ ଭୋଜନେନ କରଣୀଯଂ ଭୱେଯ୍ଯା''ତି? ''ନ ହି, ଭନ୍ତେ, ଯସ୍ସତ୍ଥାଯ ତେ ତଂ ପରିୱେସନଂ ଉପଗଚ୍ଛେଯ୍ଯୁଂ, ତଂ ଅଞ୍ଞତ୍ରେୱ ତେସଂ କତଂ କରଣୀଯଂ, କିଂ ତେସଂ ତାଯ ପରିୱେସନାଯା''ତି? ''ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଯଦି ତଥାଗତୋ ଗିହିଂ ଯେୱ ଏକସ୍ମିଂ ଫଲେ ୱିନୀତଂ ପବ୍ବାଜେଯ୍ଯ, ତତ୍ଥେୱ ତେସଂ କତଂ କରଣୀଯଂ, କିଂ ତେସଂ ପବ୍ବଜ୍ଜାଯ?

''ଅପି ଚ, ମହାରାଜ, ଯେ ହୀନାଯାୱତ୍ତନ୍ତି, ତେ ଜିନସାସନସ୍ସ ପଞ୍ଚ ଅତୁଲିଯେ ଗୁଣେ ଦସ୍ସେନ୍ତି। କତମେ ପଞ୍ଚ? ଭୂମିମହନ୍ତଭାୱଂ ଦସ୍ସେନ୍ତି, ପରିସୁଦ୍ଧୱିମଲଭାୱଂ ଦସ୍ସେନ୍ତି, ପାପେହି ଅସଂୱାସିଯଭାୱଂ ଦସ୍ସେନ୍ତି, ଦୁପ୍ପଟିୱେଧଭାୱଂ ଦସ୍ସେନ୍ତି, ବହୁସଂୱରରକ୍ଖିଯଭାୱଂ ଦସ୍ସେନ୍ତି।

''କଥଂ ଭୂମିମହନ୍ତଭାୱଂ ଦସ୍ସେନ୍ତି? ଯଥା, ମହାରାଜ, ପୁରିସୋ ଅଧନୋ ହୀନଜଚ୍ଚୋ ନିବ୍ବିସେସୋ ବୁଦ୍ଧିପରିହୀନୋ ମହାରଜ୍ଜଂ ପଟିଲଭିତ୍ୱା ନ ଚିରସ୍ସେୱ ପରିପତତି ପରିଧଂସତି ପରିହାଯତି ଯସତୋ, ନ ସକ୍କୋତି ଇସ୍ସରିଯଂ ସନ୍ଧାରେତୁଂ। କିଂ କାରଣଂ ? ମହନ୍ତତ୍ତା ଇସ୍ସରିଯସ୍ସ। ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଯେ କେଚି ନିବ୍ବିସେସା ଅକତପୁଞ୍ଞା ବୁଦ୍ଧିପରିହୀନା ଜିନସାସନେ ପବ୍ବଜନ୍ତି, ତେ ତଂ ପବ୍ବଜ୍ଜଂ ପୱରୁତ୍ତମଂ ସନ୍ଧାରେତୁଂ ଅୱିସହନ୍ତା ନ ଚିରସ୍ସେୱ ଜିନସାସନା ପରିପତିତ୍ୱା ପରିଧଂସିତ୍ୱା ପରିହାଯିତ୍ୱା ହୀନାଯାୱତ୍ତନ୍ତି, ନ ସକ୍କୋନ୍ତି ଜିନସାସନଂ ସନ୍ଧାରେତୁଂ। କିଂ କାରଣଂ? ମହନ୍ତତ୍ତା ଜିନସାସନଭୂମିଯା। ଏୱଂ ଭୂମିମହନ୍ତଭାୱଂ ଦସ୍ସେନ୍ତି।

‘‘କଥଂ ପରିସୁଦ୍ଧୱିମଲଭାୱଂ ଦସ୍ସେନ୍ତି? ଯଥା, ମହାରାଜ, ୱାରି ପୋକ୍ଖରପତ୍ତେ ୱିକିରତି ୱିଧମତି ୱିଧଂସେତି, ନ ଠାନମୁପଗଚ୍ଛତି ନୁପଲିମ୍ପତି। କିଂ କାରଣଂ? ପରିସୁଦ୍ଧୱିମଲତ୍ତା ପଦୁମସ୍ସ। ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଯେ କେଚି ସଠା କୂଟା ୱଙ୍କା କୁଟିଲା ୱିସମଦିଟ୍ଠିନୋ ଜିନସାସନେ ପବ୍ବଜନ୍ତି, ତେ ପରିସୁଦ୍ଧୱିମଲନିକ୍କଣ୍ଟକପଣ୍ଡରୱରପ୍ପୱରସାସନତୋ ନ ଚିରସ୍ସେୱ ୱିକିରିତ୍ୱା ୱିଧମିତ୍ୱା ୱିଧଂସେତ୍ୱା ଅସଣ୍ଠହିତ୍ୱା ଅନୁପଲିମ୍ପିତ୍ୱା ହୀନାଯାୱତ୍ତନ୍ତି। କିଂ କାରଣଂ? ପରିସୁଦ୍ଧୱିମଲତ୍ତା ଜିନସାସନସ୍ସ। ଏୱଂ ପରିସୁଦ୍ଧୱିମଲଭାୱଂ ଦସ୍ସେନ୍ତି।

‘‘କଥଂ ପାପେହି ଅସଂୱାସିୟଭାୱଂ ଦସ୍ସେନ୍ତି? ଯଥା, ମହାରାଜ, ମହାସମୁଦ୍ଦୋ ନ ମତେନ କୁଣପେନ ସଂୱସତି, ଯଂ ହୋତି ମହାସମୁଦ୍ଦେ ମତଂ କୁଣପଂ, ତଂ ଖିପ୍ପମେୱ ତୀରଂ ଉପନେତି ଥଲଂ ୱା ଉସ୍ସାରେତି। କିଂ କାରଣଂ? ମହାଭୂତାନଂ ଭୱନତ୍ତା ମହାସମୁଦ୍ଦସ୍ସ। ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଯେ କେଚି ପାପକା ଅସଂୱୁତା ଅହିରିକା ଅକିରିୟା ଓସନ୍ନୱୀରିୟା କୁସୀତା କିଲିଟ୍ଠା ଦୁଜ୍ଜନା ମନୁସ୍ସା ଜିନସାସନେ ପବ୍ବଜନ୍ତି, ତେ ନ ଚିରସ୍ସେୱ ଜିନସାସନତୋ ଅରହନ୍ତୱିମଲଖୀଣାସୱମହାଭୂତଭୱନତୋ ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା ଅସଂୱସିତ୍ୱା ହୀନାଯାୱତ୍ତନ୍ତି। କିଂ କାରଣଂ? ପାପେହି ଅସଂୱାସିୟତ୍ତା ଜିନସାସନସ୍ସ। ଏୱଂ ପାପେହି ଅସଂୱାସିୟଭାୱଂ ଦସ୍ସେନ୍ତି।

‘‘କଥଂ ଦୁପ୍ପଟିୱେଧଭାୱଂ ଦସ୍ସେନ୍ତି? ଯଥା, ମହାରାଜ, ଯେ କେଚି ଅଚ୍ଛେକା ଅସିକ୍ଖିତା ଅସିପ୍ପିନୋ ମତିୱିପ୍ପହୀନା ଇସ୍ସାସା [ଇସ୍ସତ୍ଥା (ସୀ। ସ୍ୟା। ପୀ।)] ୱାଲଗ୍ଗୱେଧଂ ଅୱିସହନ୍ତା ୱିଗଚ୍ଛନ୍ତି ପକ୍କମନ୍ତି। କିଂ କାରଣଂ? ସଣ୍ହସୁଖୁମଦୁପ୍ପଟିୱେଧତ୍ତା ୱାଲଗ୍ଗସ୍ସ । ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଯେ କେଚି ଦୁପ୍ପଞ୍ଞା ଜଳା ଏଳମୂଗା ମୂଳ୍ହା ଦନ୍ଧଗତିକା ଜନା ଜିନସାସନେ ପବ୍ବଜନ୍ତି, ତେ ତଂ ପରମସଣ୍ହସୁଖୁମଚତୁସଚ୍ଚପ୍ପଟିୱେଧଂ ପଟିୱିଜ୍ଝିତୁଂ ଅୱିସହନ୍ତା ଜିନସାସନା ୱିଗଚ୍ଛିତ୍ୱା ପକ୍କମିତ୍ୱା ନ ଚିରସ୍ସେୱ ହୀନାଯାୱତ୍ତନ୍ତି। କିଂ କାରଣଂ? ପରମସଣ୍ହସୁଖୁମଦୁପ୍ପଟିୱେଧତାୟ ସଚ୍ଚାନଂ। ଏୱଂ ଦୁପ୍ପଟିୱେଧଭାୱଂ ଦସ୍ସେନ୍ତି।

‘‘କଥଂ ବହୁସଂୱରରକ୍ଖିୟଭାୱଂ ଦସ୍ସେନ୍ତି? ଯଥା, ମହାରାଜ, କୋଚିଦେୱ ପୁରିସୋ ମହତିମହାୟୁଦ୍ଧଭୂମିମୁପଗତୋ ପରସେନାୟ ଦିସାୱିଦିସାହି ସମନ୍ତା ପରିୱାରିତୋ ସତ୍ତିହତ୍ଥଂ ଜନମୁପେନ୍ତଂ ଦିସ୍ୱା ଭୀତୋ ଓସକ୍କତି ପଟିନିୱତ୍ତତି ପଲାୟତି। କିଂ କାରଣଂ? ବହୁୱିଧୟୁଦ୍ଧମୁଖରକ୍ଖଣଭୟା। ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଯେ କେଚି ପାପକା ଅସଂୱୁତା ଅହିରିକା ଅକିରିୟା ଅକ୍ଖନ୍ତୀ ଚପଲା ଚଲିତା ଇତ୍ତରା ବାଲଜନା ଜିନସାସନେ ପବ୍ବଜନ୍ତି, ତେ ବହୁୱିଧଂ ସିକ୍ଖାପଦଂ ପରିରକ୍ଖିତୁଂ ଅୱିସହନ୍ତା ଓସକ୍କିତ୍ୱା ପଟିନିୱତ୍ତିତ୍ୱା ପଲାୟିତ୍ୱା ନ ଚିରସ୍ସେୱ ହୀନାଯାୱତ୍ତନ୍ତି। କିଂ କାରଣଂ? ବହୁୱିଧସଂୱରରକ୍ଖିୟଭାୱତ୍ତା ଜିନସାସନସ୍ସ। ଏୱଂ ବହୁୱିଧସଂୱରରକ୍ଖିୟଭାୱଂ ଦସ୍ସେନ୍ତି।

‘‘ଥଲଜୁତ୍ତମେପି, ମହାରାଜ, ୱସ୍ସିକାଗୁମ୍ବେ କିମିୱିଦ୍ଧାନି ପୁପ୍ଫାନି ହୋନ୍ତି, ତାନି ଅଙ୍କୁରାନି ସଙ୍କୁଟିତାନି ଅନ୍ତରା ଯେୱ ପରିପତନ୍ତି, ନ ଚ ତେସୁ ପରିପତିତେସୁ ୱସ୍ସିକାଗୁମ୍ବୋ ହୀଳିତୋ ନାମ ହୋତି। ଯାନି ତତ୍ଥ ଠିତାନି ପୁପ୍ଫାନି, ତାନି ସମ୍ମା ଗନ୍ଧେନ ଦିସାୱିଦିସଂ ଅଭିବ୍ୟାପେନ୍ତି। ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଯେ ତେ ଜିନସାସନେ ପବ୍ବଜିତ୍ୱା ହୀନାଯାୱତ୍ତନ୍ତି, ତେ ଜିନସାସନେ କିମିୱିଦ୍ଧାନି ୱସ୍ସିକାପୁପ୍ଫାନି ୱିୟ ୱଣ୍ଣଗନ୍ଧରହିତା ନିବ୍ବଣ୍ଣାକାରସୀଲା ଅଭବ୍ବା ୱେପୁଲ୍ଲାୟ, ନ ଚ ତେସଂ ହୀନାଯାୱତ୍ତନେନ ଜିନସାସନଂ ହୀଳିତଂ ନାମ ହୋତି। ଯେ ତତ୍ଥ ଠିତା ଭିକ୍ଖୂ, ତେ ସଦେୱକଂ ଲୋକଂ ସୀଲୱରଗନ୍ଧେନ ଅଭିବ୍ୟାପେନ୍ତି।

‘‘ସାଲୀନମ୍ପି, ମହାରାଜ, ନିରାତଙ୍କାନଂ ଲୋହିତକାନଂ ଅନ୍ତରେ କରୁମ୍ଭକଂ ନାମ ସାଲିଜାତି ଉପ୍ପଜ୍ଜିତ୍ୱା ଅନ୍ତରା ଯେୱ ୱିନସ୍ସତି, ନ ଚ ତସ୍ସା ୱିନଟ୍ଠତ୍ତା ଲୋହିତକସାଲୀ ହୀଳିତା ନାମ ହୋନ୍ତି। ଯେ ତତ୍ଥ ଠିତା ସାଲୀ, ତେ ରାଜୂପଭୋଗା ହୋନ୍ତି। ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଯେ ତେ ଜିନସାସନେ ପବ୍ବଜିତ୍ୱା ହୀନାଯାୱତ୍ତନ୍ତି, ତେ ଲୋହିତକସାଲୀନମନ୍ତରେ କରୁମ୍ଭକା ୱିୟ ଜିନସାସନେ ନ ୱଡ୍ଢିତ୍ୱା ୱେପୁଲ୍ଲତଂ ନ ପାପୁଣିତ୍ୱା [ୱଡ୍ଢିତ୍ୱା ୱେପୁଲ୍ଲତଂ ଅପାପୁଣିତ୍ୱା (ସୀ। କ।)] ଅନ୍ତରା ଯେୱ ହୀନାଯାୱତ୍ତନ୍ତି, ନ ଚ ତେସଂ ହୀନାଯାୱତ୍ତନେନ ଜିନସାସନଂ ହୀଳିତଂ ନାମ ହୋତି। ଯେ ତତ୍ଥ ଠିତା ଭିକ୍ଖୂ ତେ ଅରହତ୍ତସ୍ସ ଅନୁଚ୍ଛୱିକା ହୋନ୍ତି।

‘‘କାମଦଦସ୍ସାପି , ମହାରାଜ, ମଣିରତନସ୍ସ ଏକଦେସଂ [ଏକଦେସେ (କ।)] କକ୍କସଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ନ ଚ ତତ୍ଥ କକ୍କସୁପ୍ପନ୍ନତ୍ତା ମଣିରତନଂ ହୀଳିତଂ ନାମ ହୋତି। ଯଂ ତତ୍ଥ ପରିସୁଦ୍ଧଂ ମଣିରତନସ୍ସ, ତଂ ଜନସ୍ସ ହାସକରଂ ହୋତି। ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଯେ ତେ ଜିନସାସନେ ପବ୍ବଜିତ୍ୱା ହୀନାଯାୱତ୍ତନ୍ତି, କକ୍କସା ତେ ଜିନସାସନେ ପପଟିକା, ନ ଚ ତେସଂ ହୀନାଯାୱତ୍ତନେନ ଜିନସାସନଂ ହୀଳିତଂ ନାମ ହୋତି। ଯେ ତତ୍ଥ ଠିତା ଭିକ୍ଖୂ, ତେ ଦେୱମନୁସ୍ସାନଂ ହାସଜନକା ହୋନ୍ତି।

‘‘ଜାତିସମ୍ପନ୍ନସ୍ସପି, ମହାରାଜ, ଲୋହିତଚନ୍ଦନସ୍ସ ଏକଦେସଂ ପୂତିକଂ ହୋତି ଅପ୍ପଗନ୍ଧଂ। ନ ତେନ ଲୋହିତଚନ୍ଦନଂ ହୀଳିତଂ ନାମ ହୋତି। ଯଂ ତତ୍ଥ

ଅପୂତିକଂ ସୁଗନ୍ଧଂ, ତଂ ସମନ୍ତା ୱିଧୂପେତି ଅଭିବ୍ୟାପେତି। ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଯେ ତେ ଜିନସାସନେ ପବ୍ବଜିତ୍ୱା ହୀନାଯାୱତ୍ତନ୍ତି, ତେ ଲୋହିତଚନ୍ଦନସାରନ୍ତରେ ପୂତିକଦେସମିୱ ଛଡ୍ଡନୀଯା ଜିନସାସନେ, ନ ଚ ତେସଂ ହୀନାଯାୱତ୍ତନେନ ଜିନସାସନଂ ହୀଳିତଂ ନାମ ହୋତି। ଯେ ତତ୍ଥ ଠିତା ଭିକ୍ଖୂ, ତେ ସଦେୱକଂ ଲୋକଂ ସୀଲୱରଚନ୍ଦନଗନ୍ଧେନ ଅନୁଲିମ୍ପଯନ୍ତୀ''ତି।

''ସାଧୁ, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ତେନ ତେନ ଅନୁଚ୍ଛୱିକେନ ତେନ ତେନ ସଦିସେନ କାରଣେନ ନିରୱଜ୍ଜମନୁପାପିତଂ ଜିନସାସନଂ ସେଟ୍ଠଭାୱେନ ପରିଦୀପିତଂ, ହୀନାଯାୱତ୍ତମାନାପି ତେ ଜିନସାସନସ୍ସ ସେଟ୍ଠଭାୱଂ ଯେୱ ପରିଦୀପେନ୍ତୀ''ତି।

ହୀନାଯାୱତ୍ତନପଞ୍ହୋ ପଞ୍ଚମୋ।

୬। ଅରହନ୍ତୱେଦନାୱେଦିଯନପଞ୍ହୋ

୬। ''ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ତୁମ୍ହେ ଭଣଥ 'ଅରହା ଏକଂ ୱେଦନଂ ୱେଦଯତି କାଯିକଂ, ନ ଚେତସିକ'ନ୍ତି। କିଂ ନୁ ଖୋ, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ଅରହତୋ ଚିତ୍ତଂ ଯଂ କାଯଂ ନିସ୍ସାଯ ପୱତ୍ତତି, ତତ୍ଥ ଅରହା ଅନିସ୍ସରୋ ଅସ୍ସାମୀ ଅୱସୱତ୍ତୀ''ତି ? ''ଆମ, ମହାରାଜା''ତି। ''ନ ଖୋ, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ଯୁତ୍ତମେତଂ, ଯଂ ସୋ ସକଚିତ୍ତସ୍ସ ପୱତ୍ତମାନେ କାଯେ ଅନିସ୍ସରୋ ହୋତି ଅସ୍ସାମୀ ଅୱସୱତ୍ତୀ; ସକୁଣୋପି ତାୱ, ଭନ୍ତେ, ଯସ୍ମିଂ କୁଲାୱକେ ପଟିୱସତି, ତତ୍ଥ ସୋ ଇସ୍ସରୋ ହୋତି ସାମୀ ୱସୱତ୍ତୀ''ତି।

''ଦସଯିମେ, ମହାରାଜ, କାଯାନୁଗତା ଧମ୍ମା ଭୱେ ଭୱେ କାଯଂ ଅନୁଧାୱନ୍ତି ଅନୁପରିୱତ୍ତନ୍ତି। କତମେ ଦସ? ସୀତଂ ଉଣ୍ହଂ ଜିଘଚ୍ଛା ପିପାସା ଉଚ୍ଚାରୋ ପସ୍ସାୱୋ ମିଦ୍ଧଂ ଜରା ବ୍ୟାଧି ମରଣଂ। ଇମେ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଦସ କାଯାନୁଗତା ଧମ୍ମା ଭୱେ ଭୱେ କାଯଂ ଅନୁଧାୱନ୍ତି ଅନୁପରିୱତ୍ତନ୍ତି, ତତ୍ଥ ଅରହା ଅନିସ୍ସରୋ ଅସ୍ସାମୀ ଅୱସୱତ୍ତୀ''ତି।

''ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, କେନ କାରଣେନ ଅରହତୋ କାଯେ ଆଣା ନପ୍ପୱତ୍ତତି ଇସ୍ସରିଯଂ ୱା, ତତ୍ଥ ମେ କାରଣଂ ବ୍ରୂହୀ''ତି? ''ଯଥା, ମହାରାଜ, ଯେ କେଚି ପଥୱିନିସ୍ସିତା ସତ୍ତା, ସବ୍ବେ ତେ ପଥୱିଂ ନିସ୍ସାଯ ଚରନ୍ତି ୱିହରନ୍ତି ୱୁତ୍ତିଂ କପ୍ପେନ୍ତି, ଅପି ନୁ ଖୋ, ମହାରାଜ, ତେସଂ ପଥୱିଯା ଆଣା ପୱତ୍ତତି ଇସ୍ସରିଯଂ ୱା''ତି? ''ନ ହି, ଭନ୍ତେ''ତି। ''ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଅରହତୋ ଚିତ୍ତଂ କାଯଂ ନିସ୍ସାଯ ପୱତ୍ତତି, ନ ଚ ଅରହତୋ କାଯେ ଆଣା ପୱତ୍ତତି ଇସ୍ସରିଯଂ ୱା''ତି।

''ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, କେନ କାରଣେନ ପୁଥୁଜ୍ଜନୋ କାଯିକମ୍ପି ଚେତସିକମ୍ପି ୱେଦନଂ ୱେଦଯତୀ''ତି? ''ଅଭାୱିତତ୍ତା, ମହାରାଜ, ଚିତ୍ତସ୍ସ ପୁଥୁଜ୍ଜନୋ କାଯିକମ୍ପି ଚେତସିକମ୍ପି ୱେଦନଂ ୱେଦଯତି। ଯଥା, ମହାରାଜ, ଗୋଣୋ ଛାତୋ ପରିତସିତୋ ଅବଲଦୁବ୍ବଲପରିତ୍ତକତିଣେସୁ ୱା ଲତାଯ ୱା ଉପନିବଦ୍ଧୋ ଅସ୍ସ, ଯଦା ସୋ ଗୋଣୋ ପରିକୁପିତୋ ହୋତି, ତଦା ସହ ଉପନିବନ୍ଧନେନ ପକ୍କମତି। ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଅଭାୱିତଚିତ୍ତସ୍ସ ୱେଦନା ଉପ୍ପଜ୍ଜିତ୍ୱା ଚିତ୍ତଂ ପରିକୋପେତି, ଚିତ୍ତଂ ପରିକୁପିତଂ କାଯଂ ଆଭୁଜତି ନିବ୍ଭୁଜତି ସମ୍ପରିୱତ୍ତକଂ କରୋତି। ଅଥ ଖୋ ସୋ ଅଭାୱିତଚିତ୍ତୋ ତସତି ରୱତି ଭେରୱରାୱମଭିରୱତି, ଇଦମେତ୍ଥ, ମହାରାଜ, କାରଣଂ, ଯେନ କାରଣେନ ପୁଥୁଜ୍ଜନୋ କାଯିକମ୍ପି ଚେତସିକମ୍ପି ୱେଦନଂ ୱେଦଯତୀ''ତି।

''କିଂ ପନ ତଂ କାରଣଂ, ଯେନ କାରଣେନ ଅରହା ଏକଂ ୱେଦନଂ ୱେଦଯତି କାଯିକଂ, ନ ଚେତସିକ''ନ୍ତି? ''ଅରହତୋ, ମହାରାଜ, ଚିତ୍ତଂ ଭାୱିତଂ ହୋତି ସୁଭାୱିତଂ ଦନ୍ତଂ ସୁଦନ୍ତଂ ଅସ୍ସୱଂ ୱଚନକରଂ, ସୋ ଦୁକ୍ଖାଯ ୱେଦନାଯ ଫୁଟ୍ଠୋ ସମାନୋ 'ଅନିଚ୍ଚ'ନ୍ତି ଦଳ୍ହଂ ଗଣ୍ହାତି, ସମାଧିଥମ୍ଭେ ଚିତ୍ତଂ ଉପନିବନ୍ଧତି, ତସ୍ସ ତଂ ଚିତ୍ତଂ ସମାଧିଥମ୍ଭେ ଉପନିବନ୍ଧନଂ ନ ୱେଧତି ନ ଚଲତି, ଠିତଂ ହୋତି ଅୱିକ୍ଖିତ୍ତଂ, ତସ୍ସ ୱେଦନାୱିକାରୱିପ୍ଫାରେନ କାଯୋ ଆଭୁଜତି ନିବ୍ଭୁଜତି ସମ୍ପରିୱତ୍ତତି, ଇଦମେତ୍ଥ, ମହାରାଜ, କାରଣଂ, ଯେନ କାରଣେନ ଅରହା ଏକଂ ୱେଦନଂ ୱେଦଯତି କାଯିକଂ, ନ ଚେତସିକ''ନ୍ତି।

''ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ତଂ ନାମ ଲୋକେ ଅଚ୍ଛରିଯଂ ଯଂ କାଯେ ଚଲମାନେ ଚିତ୍ତଂ ନ ଚଲତି, ତତ୍ଥ ମେ କାରଣଂ ବ୍ରୂହୀ''ତି। ''ଯଥା, ମହାରାଜ, ମହତିମହାରୁକ୍ଖେ ଖନ୍ଧସାଖାପଲାସସମ୍ପନ୍ନେ ଅନିଲବଲସମାହତେ ସାଖା ଚଲତି, ଅପି ନୁ ତସ୍ସ ଖନ୍ଧୋପି ଚଲତୀ''ତି? ''ନ ହି, ଭନ୍ତେ''ତି । ''ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଅରହା ଦୁକ୍ଖାଯ ୱେଦନାଯ ଫୁଟ୍ଠୋ ସମାନୋ 'ଅନିଚ୍ଚ'ନ୍ତି ଦଳ୍ହଂ ଗଣ୍ହାତି, ସମାଧିଥମ୍ଭେ ଚିତ୍ତଂ ଉପନିବନ୍ଧତି, ତସ୍ସ ତଂ ଚିତ୍ତଂ ସମାଧିଥମ୍ଭେ ଉପନିବନ୍ଧନଂ ନ ୱେଧତି ନ ଚଲତି, ଠିତଂ ହୋତି ଅୱିକ୍ଖିତ୍ତଂ, ତସ୍ସ ୱେଦନାୱିକାରୱିପ୍ଫାରେନ କାଯୋ ଆଭୁଜତି ନିବ୍ଭୁଜତି ସମ୍ପରିୱତ୍ତତି, ଚିତ୍ତଂ ପନ ତସ୍ସ ନ ୱେଧତି ନ ଚଲତି ଖନ୍ଧୋ ୱିଯ ମହାରୁକ୍ଖସ୍ସା''ତି। ''ଅଚ୍ଛରିଯଂ, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ଅବ୍ଭୁତଂ, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ନ ମେ ଏୱରୂପୋ ସବ୍ବକାଲିକୋ ଧମ୍ମପଦୀପୋ ଦିଟ୍ଠପୁବ୍ବୋ''ତି।

ଅରହନ୍ତଓ୍ୱେଦନାଓ୍ୱେଦିୟନପଞ୍ହୋ ଛଟ୍ଠୋ।

୭। ଅଭିସମୟନ୍ତରାୟକରପଞ୍ହୋ

୭। ''ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ଇଧ ଯୋ କୋଚି ଗିହୀ ପାରାଜିକଂ ଅଜ୍ଝାପନ୍ନୋ ଭଓ୍ୱେୟ୍ୟ, ସୋ ଅପରେନ ସମଯେନ ପବ୍ବାଜେୟ୍ୟ, ଅତ୍ତନାପି ସୋ ନ ଜାନେୟ୍ୟ 'ଗିହିପାରାଜିକଂ ଅଜ୍ଝାପନ୍ନୋସ୍ମୀ'ତି, ନପି ତସ୍ସ ଅଞ୍ଞୋ କୋଚି ଆଚିକ୍ଖେୟ୍ୟ 'ଗିହିପାରାଜିକଂ ଅଜ୍ଝାପନ୍ନୋସୀ'ତି। ସୋ ଚ ତଥତ୍ତାୟ ପଟିପଜ୍ଜେୟ୍ୟ, ଅପି ନୁ ତସ୍ସ ଧମ୍ମାଭିସମଯୋ ଭଓ୍ୱେୟ୍ୟା''ତି? ''ନ ହି, ମହାରାଜା''ତି। ''କେନ, ଭନ୍ତେ, କାରଣେନା''ତି? ''ଯୋ ତସ୍ସ ହେତୁ ଧମ୍ମାଭିସମଯାୟ, ସୋ ତସ୍ସ ସମୁଚ୍ଛିନ୍ନୋ, ତସ୍ମା ଧମ୍ମାଭିସମଯୋ ନ ଭଓ୍ୱତୀ''ତି।

''ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ତୁମ୍ହେ ଭଣଥ 'ଜାନନ୍ତସ୍ସ କୁକ୍କୁଚ୍ଚଂ ହୋତି, କୁକ୍କୁଚ୍ଚେ ସତି ଆଓ୍ୱରଣଂ ହୋତି, ଆଓ୍ୱଟେ ଚିତ୍ତେ ଧମ୍ମାଭିସମଯୋ ନ ହୋତୀ'ତି। ଇମସ୍ସ ପନ ଅଜାନନ୍ତସ୍ସ ଅକୁକ୍କୁଚ୍ଚଜାତସ୍ସ ସନ୍ତଚିତ୍ତସ୍ସ ଓ୍ୱିହରତୋ କେନ କାରଣେନ ଧମ୍ମାଭିସମଯୋ ନ ହୋତି, ଓ୍ୱିସମେନ ଓ୍ୱିସମେନେସୋ ପଞ୍ହୋ ଗଚ୍ଛତି, ଚିନ୍ତେତ୍ୱା ଓ୍ୱିସଜ୍ଜେଥା''ତି।

''ରୁହତି , ମହାରାଜ, ସୁକଟ୍ଠେ ସୁକଲଲେ ମଣ୍ଡଖେତ୍ତେ ସାରଦଂ ସୁଖସଯିତଂ ବୀଜ''ନ୍ତି? ''ଆମ, ଭନ୍ତେ''ତି। ''ଅପି ନୁ, ମହାରାଜ, ତଞ୍ଞେଓ୍ୱ ବୀଜଂ ଘନସେଲସିଲାତଲେ ରୁହେୟ୍ୟା''ତି? ''ନ ହି, ଭନ୍ତେ''ତି। ''କିସ୍ସ ପନ, ମହାରାଜ, ତଞ୍ଞେଓ୍ୱ ବୀଜଂ କଲଲେ ରୁହତି, କିସ୍ସ ଘନସେଲେ ନ ରୁହତୀ''ତି? ''ନତ୍ଥି, ଭନ୍ତେ, ତସ୍ସ ବୀଜସ୍ସ ରୁହନାୟ ଘନସେଲେ ହେତୁ, ଅହେତୁନା ବୀଜଂ ନ ରୁହତୀ''ତି। ''ଏଓ୍ୱମେଓ୍ୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଯେନ ହେତୁନା ତସ୍ସ ଧମ୍ମାଭିସମଯୋ ଭଓ୍ୱେୟ୍ୟ, ସୋ ତସ୍ସ ହେତୁ ସମୁଚ୍ଛିନ୍ନୋ, ଅହେତୁନା ଧମ୍ମାଭିସମଯୋ ନ ହୋତି।

''ଯଥା ଓ୍ୱା ପନ, ମହାରାଜ, ଦଣ୍ଡଲେଡ୍ଡୁଲଗୁଳଅମୁଗ୍ଗରା ପଥଓ୍ୱିଯା ଠାନମୁପଗଚ୍ଛନ୍ତି, ଅପି ନୁ, ମହାରାଜ, ତେ ଯେଓ୍ୱ ଦଣ୍ଡଲେଡ୍ଡୁଲଗୁଳଅମୁଗ୍ଗରା ଗଗନେ ଠାନମୁପଗଚ୍ଛନ୍ତୀ''ତି? ''ନ ହି ଭନ୍ତେ''ତି। ''କିଂ ପନେତ୍ଥ, ମହାରାଜ, କାରଣଂ, ଯେନ କାରଣେନ ତେ ଯେଓ୍ୱ ଦଣ୍ଡଲେଡ୍ଡୁଲଗୁଳଅମୁଗ୍ଗରା ପଥଓ୍ୱିଯା ଠାନମୁପଗଚ୍ଛନ୍ତି, କେନ କାରଣେନ ଗଗନେ ନ ତିଟ୍ଠନ୍ତୀ''ତି? ''ନତ୍ଥି, ଭନ୍ତେ, ତେସଂ ଦଣ୍ଡଲେଡ୍ଡୁଲଗୁଳଅମୁଗ୍ଗରାନଂ ପତିଟ୍ଠାନାୟ ଆକାସେ ହେତୁ, ଅହେତୁନା ନ ତିଟ୍ଠନ୍ତୀ''ତି । ''ଏଓ୍ୱମେଓ୍ୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ତସ୍ସ ତେନ ଦୋସେନ ଅଭିସମୟହେତୁ ସମୁଚ୍ଛିନ୍ନୋ, ହେତୁସମୁଗ୍ଘାତେ ଅହେତୁନା ଅଭିସମଯୋ ନ ହୋତୀତି।

''ଯଥା ଓ୍ୱା ପନ, ମହାରାଜ, ଥଲେ ଅଗ୍ଗି ଜଲତି, ଅପି ନୁ ଖୋ, ମହାରାଜ, ସୋ ଯେଓ୍ୱ ଅଗ୍ଗି ଉଦକେ ଜଲତୀ''ତି? ''ନ ହି, ଭନ୍ତେ''ତି। ''କିଂ ପନେତ୍ଥ, ମହାରାଜ, କାରଣଂ, ଯେନ କାରଣେନ ସୋ ଯେଓ୍ୱ ଅଗ୍ଗି ଥଲେ ଜଲତି, କେନ କାରଣେନ ଉଦକେ ନ ଜଲତୀ''ତି? ''ନତ୍ଥି, ଭନ୍ତେ, ଅଗ୍ଗିସ୍ସ ଜଲନାୟ ଉଦକେ ହେତୁ, ଅହେତୁନା ନ ଜଲତୀ''ତି। ''ଏଓ୍ୱମେଓ୍ୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ତସ୍ସ ତେନ ଦୋସେନ ଅଭିସମୟହେତୁ ସମୁଚ୍ଛିନ୍ନୋ, ହେତୁସମୁଗ୍ଘାତେ ଅହେତୁନା ଧମ୍ମାଭିସମଯୋ ନ ହୋତୀ''ତି।

''ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ପୁନପେତଂ ଅତ୍ଥଂ ଚିନ୍ତେହି, ନ ମେ ତତ୍ଥ ଚିତ୍ତସଞ୍ଞତ୍ତି ଭଓ୍ୱତି, ଅଜାନନ୍ତସ୍ସ ଅସତି କୁକ୍କୁଚ୍ଚେ ଆଓ୍ୱରଣଂ ହୋତୀତି, କାରଣେନ ମଂ ସଞ୍ଞାପେହୀ''ତି। ''ଅପି ନୁ, ମହାରାଜ, ଓ୍ୱିସଂ ହଲାହଲଂ ଅଜାନନ୍ତେନ ଖାଯିତଂ ଜୀଓ୍ୱିତଂ ହରତୀ''ତି? ''ଆମ, ଭନ୍ତେ''ତି। ''ଏଓ୍ୱମେଓ୍ୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଅଜାନନ୍ତେନପି କତଂ ପାପଂ ଅଭିସମୟନ୍ତରାୟକରଂ ହୋତି।

''ଅପି ନୁ, ମହାରାଜ, ଅଗ୍ଗି ଅଜାନିତ୍ୱା ଅକ୍କମନ୍ତଂ ଡହତୀ''ତି? ''ଆମ, ଭନ୍ତେ''ତି। ''ଏଓ୍ୱମେଓ୍ୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଅଜାନନ୍ତେନପି କତଂ ପାପଂ ଅଭିସମୟନ୍ତରାୟକରଂ ହୋତି।

''ଅପି ନୁ, ମହାରାଜ, ଅଜାନନ୍ତଂ ଆସୀଓ୍ୱିସୋ ଡଂସିତ୍ୱା ଜୀଓ୍ୱିତଂ ହରତୀ''ତି? ''ଆମ, ଭନ୍ତେ''ତି। ''ଏଓ୍ୱମେଓ୍ୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଅଜାନନ୍ତେନପି କତଂ ପାପଂ ଅଭିସମୟନ୍ତରାୟକରଂ ହୋତି।

''ନନୁ, ମହାରାଜ, କାଲିଙ୍ଗରାଜା ସମଣକୋଲଞ୍ଞୋ ସତ୍ତରତନପରିକିଣ୍ଣୋ ହତ୍ଥିରତନମଭିରୁୟ୍ହ କୁଲଦସ୍ସନାୟ ଗଚ୍ଛନ୍ତୋ ଅଜାନନ୍ତୋପି ନାସକ୍ଖି ବୋଧିମଣ୍ଡସ୍ସ ଉପରିତୋ ଗନ୍ତୁଂ, ଇଦମେତ୍ଥ, ମହାରାଜ, କାରଣଂ, ଯେନ କାରଣେନ ଅଜାନନ୍ତେନପି କତଂ ପାପଂ ଅଭିସମୟନ୍ତରାୟକରଂ ହୋତୀ''ତି? ''ଜିନଭାସିତଂ , ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, କାରଣଂ ନ ସକ୍କା ପଟିକ୍କୋସିତୁଂ, ଏସୋଓ୍ୱେତସ୍ସ ଅତ୍ଥୋ ତଥା ସମ୍ପଟିଚ୍ଛାମୀ''ତି।

ଅଭିସମଯନ୍ତରାଯକରପଞ୍ହୋ ସତ୍ତମୋ।

୮। ଦୁସ୍ସୀଲପଞ୍ହୋ

୮। ‘‘ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ଗିହିଦୁସ୍ସୀଲସ୍ସ ଚ ସମଣଦୁସ୍ସୀଲସ୍ସ ଚ କୋ ୱିସେସୋ, କିଂ ନାନାକରଣଂ, ଉଭୋପେତେ ସମସମଗତିକା, ଉଭିନ୍ନମ୍ପି ସମସମୋ ୱିପାକୋ ହୋତି, ଉଦାହୁ କିଞ୍ଚି ନାନାକାରଣଂ ଅତ୍ଥୀ’’ତି?

‘‘ଦସ ଯିମେ, ମହାରାଜ, ଗୁଣା ସମଣଦୁସ୍ସୀଲସ୍ସ ଗିହିଦୁସ୍ସୀଲତୋ ୱିସେସେନ ଅତିରେକା, ଦସହି ଚ କାରଣେହି ଉତ୍ତରିଂ ଦକ୍ଖିଣଂ ୱିସୋଧେତି।

‘‘କତମେ ଦସ ଗୁଣା ସମଣଦୁସ୍ସୀଲସ୍ସ ଗିହିଦୁସ୍ସୀଲତୋ ୱିସେସେନ ଅତିରେକା? ଇଧ, ମହାରାଜ, ସମଣଦୁସ୍ସୀଲୋ ବୁଦ୍ଧେ ସଗାରୱୋ ହୋତି, ଧମ୍ମେ ସଗାରୱୋ ହୋତି, ସଙ୍ଘେ ସଗାରୱୋ ହୋତି, ସବ୍ରହ୍ମଚାରୀସୁ ସଗାରୱୋ ହୋତି, ଉଦ୍ଦେସପରିପୁଚ୍ଛାଯ ୱାଯମତି, ସୱନବହୁଲୋ ହୋତି, ଭିନ୍ନସୀଲୋପି, ମହାରାଜ, ଦୁସ୍ସୀଲୋ ପରିସଗତୋ ଆକପ୍ପଂ ଉପଟ୍ଠପେତି, ଗରହଭଯା କାଯିକଂ ୱାଚସିକଂ ରକ୍ଖତି, ପଧାନାଭିମୁଖଞ୍ଚସ୍ସ ହୋତି ଚିତ୍ତଂ, ଭିକ୍ଖୁସାମଞ୍ଞଂ ଉପଗତୋ ହୋତି। କରୋନ୍ତୋପି, ମହାରାଜ, ସମଣଦୁସ୍ସୀଲୋ ପାପଂ ପଟିଚ୍ଛନ୍ନଂ ଆଚରତି। ଯଥା, ମହାରାଜ, ଇତ୍ଥୀ ସପତିକା ନିଲୀଯିତ୍ୱା ରହସ୍ସେନେୱ ପାପମାଚରତି; ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, କରୋନ୍ତୋପି ସମଣଦୁସ୍ସୀଲୋ ପାପଂ ପଟିଚ୍ଛନ୍ନଂ ଆଚରତି। ଇମେ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଦସ ଗୁଣା ସମଣଦୁସ୍ସୀଲସ୍ସ ଗିହିଦୁସ୍ସୀଲତୋ ୱିସେସେନ ଅତିରେକା।

‘‘କତମେହି ଦସହି କାରଣେହି ଉତ୍ତରିଂ ଦକ୍ଖିଣଂ ୱିସୋଧେତି? ଅନୱଜ୍ଜକୱଚଧାରଣତାଯପି ଦକ୍ଖିଣଂ ୱିସୋଧେତି, ଇସିସାମଞ୍ଞଭଣ୍ଡଲିଙ୍ଗଧାରଣତୋପି ଦକ୍ଖିଣଂ ୱିସୋଧେତି, ସଙ୍ଘସମଯମନୁପ୍ପୱିଟ୍ଠତାଯପି ଦକ୍ଖିଣଂ ୱିସୋଧେତି, ବୁଦ୍ଧଧମ୍ମସଙ୍ଘସରଣଗତତାଯପି ଦକ୍ଖିଣଂ ୱିସୋଧେତି, ପଧାନାସଯନିକେତୱାସିତାଯପି ଦକ୍ଖିଣଂ ୱିସୋଧେତି, ଜିନସାସନଧର [ଜିନସାସନଧନ (ସୀ। ପୀ।)] ପରିଯେସନତୋପି ଦକ୍ଖିଣଂ ୱିସୋଧେତି, ପୱରଧମ୍ମଦେସନତୋପି ଦକ୍ଖିଣଂ ୱିସୋଧେତି, ଧମ୍ମଦୀପଗତିପରାଯଣତାଯପି ଦକ୍ଖିଣଂ ୱିସୋଧେତି, ‘ଅଗ୍ଗୋ ବୁଦ୍ଧୋ’ତି ଏକନ୍ତୋଜୁଦିଟ୍ଠିତାଯପି ଦକ୍ଖିଣଂ ୱିସୋଧେତି, ଉପୋସଥସମାଦାନତୋପି ଦକ୍ଖିଣଂ ୱିସୋଧେତି। ଇମେହି ଖୋ, ମହାରାଜ, ଦସହି କାରଣେହି ଉତ୍ତରିଂ ଦକ୍ଖିଣଂ ୱିସୋଧେତି ।

‘‘ସୁୱିପନ୍ନୋପି ହି, ମହାରାଜ, ସମଣଦୁସ୍ସୀଲୋ ଦାଯକାନଂ ଦକ୍ଖିଣଂ ୱିସୋଧେତି। ଯଥା, ମହାରାଜ, ଉଦକଂ ସୁବହଲମ୍ପି କଲଲକଦ୍ଦମରଜୋଜଲ୍ଲଂ ଅପନେତି; ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ସୁୱିପନ୍ନୋପି ସମଣଦୁସ୍ସୀଲୋ ଦାଯକାନଂ ଦକ୍ଖିଣଂ ୱିସୋଧେତି।

‘‘ଯଥା ୱା ପନ, ମହାରାଜ, ଉଣ୍ହୋଦକଂ ସୁକୁଧିତମ୍ପି [ସୁକଠିତମ୍ପି (ସୀ। ପୀ), ସୁଖୁଠିତମ୍ପି (ସ୍ୟା।)] ଜଲନ୍ତଂ ମହନ୍ତଂ ଅଗ୍ଗିକ୍ଖନ୍ଧଂ ନିବ୍ବାପେତି, ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ସୁୱିପନ୍ନୋପି ସମଣଦୁସ୍ସୀଲୋ ଦାଯକାନଂ ଦକ୍ଖିଣଂ ୱିସୋଧେତି।

‘‘ଯଥା ୱା ପନ, ମହାରାଜ, ଭୋଜନଂ ୱିରସମ୍ପି ଖୁଦାଦୁବ୍ବଲ୍ଯଂ ଅପନେତି, ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ସୁୱିପନ୍ନୋପି ସମଣଦୁସ୍ସୀଲୋ ଦାଯକାନଂ ଦକ୍ଖିଣଂ ୱିସୋଧେତି।

‘‘ଭାସିତମ୍ପେତଂ, ମହାରାଜ, ତଥାଗତେନ ଦେୱାତିଦେୱେନ ମଜ୍ଝିମନିକାଯୱରଲଞ୍ଛକେ ଦକ୍ଖିଣୱିଭଙ୍ଗେ ୱେଯ୍ଯାକରଣେ –

‘‘‘ଯୋ ସୀଲୱା ଦୁସ୍ସୀଲେସୁ ଦଦାତି ଦାନଂ, ଧମ୍ମେନ ଲଦ୍ଧଂ ସୁପସନ୍ନଚିତ୍ତୋ;

ଅଭିସଦ୍ଦହଂ କମ୍ମଫଲଂ ଉଳାରଂ, ସା ଦକ୍ଖିଣା ଦାଯକତୋ ୱିସୁଜ୍ଝତୀ’’’ତି [ମ। ନି। ୩।୩୮୨]।

‘‘ଅଚ୍ଛରିଯଂ , ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ଅବ୍ଭୁତଂ, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ତାୱତକଂ ମଯଂ ପଞ୍ହଂ ଅପୁଚ୍ଛିମ୍ହ, ତଂ ତ୍ୱଂ ଓପମ୍ମେହି କାରଣେହି ୱିଭାୱେନ୍ତୋ ଅମତମଧୁରଂ ସୱନୂପଗଂ ଅକାସି। ଯଥା ନାମ, ଭନ୍ତେ, ସୂଦୋ ୱା ସୂଦନ୍ତେୱାସୀ ୱା ତାୱତକଂ ମଂସଂ ଲଭିତ୍ୱା ନାନାୱିଧେହି ସମ୍ଭାରେହି ସମ୍ପାଦେତ୍ୱା ରାଜୂପଭୋଗଂ କରୋତି; ଏୱମେୱ ଖୋ, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ତାୱତକଂ ମଯଂ ପଞ୍ହଂ ଅପୁଚ୍ଛିମ୍ହ, ତଂ ତ୍ୱଂ ଓପମ୍ମେହି କାରଣେହି ୱିଭାୱେତ୍ୱା ଅମତମଧୁରଂ ସୱନୂପଗଂ ଅକାସୀ’’ତି।

ଦୁସ୍ସୀଲପଞ୍ହୋ ଅଟ୍ଠମୋ।

୯। ଉଦକସତ୍ତଜୀୱପଞ୍ହୋ

୯। ‘‘ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ଇମଂ ଉଦକଂ ଅଗ୍ଗିମ୍ହି ତପ୍ପମାନଂ ଚିଚ୍ଚିଟାଯତି ଚିଟିଚିଟାଯତି ସଦ୍ଦାଯତି ବହୁୱିଧଂ, କିଂ ନୁ ଖୋ, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ଉଦକଂ ଜୀୱତି, କିଂ କୀଳମାନଂ ସଦ୍ଦାଯତି, ଉଦାହୁ ଅଞ୍ଞେନ ପଟିପୀଳିତଂ ସଦ୍ଦାଯତୀ’’ତି? ‘‘ନ ହି, ମହାରାଜ, ଉଦକଂ ଜୀୱତି, ନତ୍ଥି ଉଦକେ ଜୀୱୋ ୱା ସତ୍ତୋ ୱା, ଅପି ଚ, ମହାରାଜ, ଅଗ୍ଗିସନ୍ତାପୱେଗସ୍ସ ମହନ୍ତତାଯ ଉଦକଂ ଚିଚ୍ଚିଟାଯତି ଚିଟିଚିଟାଯତି ସଦ୍ଦାଯତି ବହୁୱିଧ’’ନ୍ତି।

‘‘ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ଇଧେକଚ୍ଚେ ତିତ୍ଥିଯା ଉଦକଂ ଜୀୱତୀତି ସୀତୋଦକଂ ପଟିକ୍ଖିପିତ୍ୱା ଉଦକଂ ତାପେତ୍ୱା ୱେକତିକୱେକତିକଂ ପରିଭୁଞ୍ଜନ୍ତି, ତେ ତୁମ୍ହେ ଗରହନ୍ତି ପରିଭୱନ୍ତି ‘ଏକିନ୍ଦ୍ରିଯଂ ସମଣା ସକ୍ୟପୁତ୍ତିଯା ଜୀୱଂ ୱିହେଠେନ୍ତୀ’ତି, ତଂ ତେସଂ ଗରହଂ ପରିଭୱଂ ୱିନୋଦେହି ଅପନେହି ନିଚ୍ଛାରେହୀ’’ତି। ‘‘ନ ହି, ମହାରାଜ, ଉଦକଂ ଜୀୱତି, ନତ୍ଥି, ମହାରାଜ, ଉଦକେ ଜୀୱୋ ୱା ସତ୍ତୋ ୱା, ଅପି ଚ, ମହାରାଜ, ଅଗ୍ଗିସନ୍ତାପୱେଗସ୍ସ ମହନ୍ତତାଯ ଉଦକଂ ଚିଚ୍ଚିଟାଯତି ଚିଟିଚିଟାଯତି ସଦ୍ଦାଯତି ବହୁୱିଧଂ।

‘‘ଯଥା, ମହାରାଜ, ଉଦକଂ ସୋବ୍ଭସରସରିତଦହତଳାକକନ୍ଦରପଦରୌଦପାନନିନ୍ନପୋକ୍ଖରଣିଗତଂ ୱାତାତପୱେଗସ୍ସ ମହନ୍ତତାଯ ପରିଯାଦିଯତି ପରିକ୍ଖଯଂ ଗଚ୍ଛତି, ଅପି ନୁ ତତ୍ଥ ଉଦକଂ ଚିଚ୍ଚିଟାଯତି ଚିଟିଚିଟାଯତି ସଦ୍ଦାଯତି ବହୁୱିଧ’’ନ୍ତି? ‘‘ନ ହି, ଭନ୍ତେ’’ତି। ‘‘ଯଦି, ମହାରାଜ, ଉଦକଂ ଜୀୱେଯ୍ୟ, ତତ୍ଥାପି ଉଦକଂ ସଦ୍ଦାଯେଯ୍ୟ, ଇମିନାପି, ମହାରାଜ, କାରଣେନ ଜାନାହି ‘ନତ୍ଥି ଉଦକେ ଜୀୱୋ ୱା ସତ୍ତୋ ୱା, ଅଗ୍ଗିସନ୍ତାପୱେଗସ୍ସ ମହନ୍ତତାଯ ଉଦକଂ ଚିଚ୍ଚିଟାଯତି ଚିଟିଚିଟାଯତି ସଦ୍ଦାଯତି ବହୁୱିଧ’ନ୍ତି।

‘‘ଅପରମ୍ପି , ମହାରାଜ, ଉତ୍ତରିଂ କାରଣଂ ସୁଣୋହି ‘ନତ୍ଥି ଉଦକେ ଜୀୱୋ ୱା ସତ୍ତୋ ୱା, ଅଗ୍ଗିସନ୍ତାପୱେଗସ୍ସ ମହନ୍ତତାଯ ଉଦକଂ ସଦ୍ଦାଯତୀ’ତି। ଯଦା ପନ, ମହାରାଜ, ଉଦକଂ ତଣ୍ଡୁଲେହି ସମ୍ମିସ୍ସିତଂ ଭାଜନଗତଂ ହୋତି ପିହିତଂ ଉଦ୍ଧନେ ଅଠପିତଂ, ଅପି ନୁ ତତ୍ଥ ଉଦକଂ ସଦ୍ଦାଯତୀ’’ତି? ‘‘ନ ହି, ଭନ୍ତେ, ଅଚଲଂ ହୋତି ସନ୍ତସନ୍ତ’’ନ୍ତି। ‘‘ତଂ ଯେୱ ପନ, ମହାରାଜ, ଉଦକଂ ଭାଜନଗତଂ ଅଗ୍ଗିଂ ଉଜ୍ଜାଲେତ୍ୱା ଉଦ୍ଧନେ ଠପିତଂ ହୋତି, ଅପି ନୁ ତତ୍ଥ ଉଦକଂ ଅଚଲଂ ହୋତି ସନ୍ତସନ୍ତ’’ନ୍ତି? ‘‘ନ ହି, ଭନ୍ତେ, ଚଲତି ଖୁବ୍ଭତି ଲୁଳଅତି ଆୱିଲତି ଊମିଜାତଂ ହୋତି, ଉଦ୍ଧମଧୋ ଦିସାୱିଦିସଂ ଗଚ୍ଛତି, ଉତ୍ତରତି ପତରତି ଫେଣମାଲୀ ହୋତୀତି। କିସ୍ସ ପନ ତଂ, ମହାରାଜ , ପାକତିକଂ ଉଦକଂ ନ ଚଲତି ସନ୍ତସନ୍ତଂ ହୋତି, କିସ୍ସ ପନ ଅଗ୍ଗିଗତଂ ଚଲତି ଖୁବ୍ଭତି ଲୁଳଅତି ଆୱିଲତି ଊମିଜାତଂ ହୋତି, ଉଦ୍ଧମଧୋ ଦିସାୱିଦିସଂ ଗଚ୍ଛତି, ଉତ୍ତରତି ପତରତି ଫେଣମାଲୀ ହୋତୀ’’ତି? ‘‘ପାକତିକଂ, ଭନ୍ତେ, ଉଦକଂ ନ ଚଲତି, ଅଗ୍ଗିକତଂ ପନ ଉଦକଂ ଅଗ୍ଗିସନ୍ତାପୱେଗସ୍ସ ମହନ୍ତତାଯ ଚିଚ୍ଚିଟାଯତି ଚିଟିଚିଟାଯତି ସଦ୍ଦାଯତି ବହୁୱିଧ’’ନ୍ତି। ‘‘ଇମିନାପି ମହାରାଜ, କାରଣେନ ଜାନାହି ‘ନତ୍ଥି ଉଦକେ ଜୀୱୋ ୱା ସତ୍ତୋ ୱା, ଅଗ୍ଗିସନ୍ତାପୱେଗସ୍ସ ମହନ୍ତତାଯ ଉଦକଂ ସଦ୍ଦାଯତୀ’ତି।

‘‘ଅପରମ୍ପି, ମହାରାଜ, ଉତ୍ତରଂ କାରଣଂ ସୁଣୋହି, ନତ୍ଥି ଉଦକେ ଜୀୱୋ ୱା ସତ୍ତୋ ୱା, ଅଗ୍ଗିସନ୍ତାପୱେଗସ୍ସ ମହନ୍ତତାଯ ଉଦକଂ ସଦ୍ଦାଯତି। ହୋତି ତଂ, ମହାରାଜ, ଉଦକଂ ଘରେ ଘରେ ଉଦକୱାରକଗତଂ ପିହିତ’’ନ୍ତି? ‘‘ଆମ, ଭନ୍ତେ’’ତି। ‘‘ଅପି ନୁ ତଂ, ମହାରାଜ, ଉଦକଂ ଚଲତି ଖୁବ୍ଭତି ଲୁଳଅତି ଆୱିଲତି ଊମିଜାତଂ ହୋତି, ଉଦ୍ଧମଧୋ ଦିସାୱିଦିସଂ ଗଚ୍ଛତି, ଉତ୍ତରତି ପତରତି ଫେଣମାଲୀ ହୋତୀ’’ତି। ‘‘ନ ହି, ଭନ୍ତେ, ଅଚଲଂ ତଂ ହୋତି ପାକତିକଂ ଉଦକୱାରକଗତଂ ଉଦକ’’ନ୍ତି।

‘‘ସୁତପୁବ୍ବଂ ପନ ତଯା, ମହାରାଜ, ‘ମହାସମୁଦ୍ଦେ ଉଦକଂ ଚଲତି ଖୁବ୍ଭତି ଲୁଳଅତି ଆୱିଲତି ଊମିଜାତଂ ହୋତି, ଉଦ୍ଧମଧୋ ଦିସାୱିଦିସଂ ଗଚ୍ଛତି, ଉତ୍ତରତି ପତରତି ଫେଣମାଲୀ ହୋତି, ଉସ୍ସକ୍କିତ୍ୱା ଓସ୍ସକ୍କିତ୍ୱା [ଓସ୍ସକ୍କିତ୍ୱା’’ତି ପଦଂ ସୀ। ପୀ। ପୋତ୍ଥକେସୁ ନତ୍ଥି] ୱେଲାଯ ପହରତି ସଦ୍ଦାଯତି ବହୁୱିଧ’’’ନ୍ତି? ‘‘ଆମ, ଭନ୍ତେ, ସୁତପୁବ୍ବଂ ଏତଂ ମଯା ଦିଟ୍ଠପୁବ୍ବଞ୍ଚ ‘ମହାସମୁଦ୍ଦେ ଉଦକଂ ହତ୍ଥସତମ୍ପି ଦ୍ୱେପି ହତ୍ଥସତାନି ଗଗନେ ଉସ୍ସକ୍କତୀ’’’ତି। ‘‘କିସ୍ସ, ମହାରାଜ, ଉଦକୱାରକଗତଂ ଉଦକଂ ନ ଚଲତି ନ ସଦ୍ଦାଯତି, କିସ୍ସ ପନ ମହାସମୁଦ୍ଦେ ଉଦକଂ ଚଲତି ସଦ୍ଦାଯତୀ’’ତି? ‘‘ୱାତୱେଗସ୍ସ ମହନ୍ତତାଯ, ଭନ୍ତେ, ମହାସମୁଦ୍ଦେ ଉଦକଂ ଚଲତି ସଦ୍ଦାଯତି, ଉଦକୱାରକଗତଂ ଉଦକଂ ଅଘଟ୍ଟିତଂ କେହିଚି ନ ଚଲତି ନ ସଦ୍ଦାଯତୀ’’ତି। ‘‘ଯଥା, ମହାରାଜ, ୱାତୱେଗସ୍ସ ମହନ୍ତତାଯ ମହାସମୁଦ୍ଦେ ଉଦକଂ ଚଲତି ସଦ୍ଦାଯତି ଏୱମେୱ ଅଗ୍ଗିସନ୍ତାପୱେଗସ୍ସ ମହନ୍ତତାଯ ଉଦକଂ ସଦ୍ଦାଯତୀ’’ତି।

‘‘ନନୁ, ମହାରାଜ, ଭେରିପୋକ୍ଖରଂ ସୁକ୍ଖଂ ସୁକ୍ଖେନ ଗୋଚମ୍ମେନ ଓନନ୍ଧନ୍ତୀ’’ତି? ‘‘ଆମ, ଭନ୍ତେ’’। ‘‘ଅପି ନୁ, ମହାରାଜ, ଭେରିଯା ଜୀୱୋ ୱା ସତ୍ତୋ ୱା ଅତ୍ଥୀ’’ତି। ‘‘ନ ହି, ଭନ୍ତେ’’ତି। ‘‘କିସ୍ସ ପନ, ମହାରାଜ, ଭେରୀ ସଦ୍ଦାଯତୀ’’ତି? ‘‘ଇତ୍ଥିଯା ୱା, ଭନ୍ତେ, ପୁରିସସ୍ସ ୱା ତଜ୍ଜେନ ୱାଯାମେନା’’ତି। ‘‘ଯଥା, ମହାରାଜ, ଇତ୍ଥିଯା ୱା ପୁରିସସ୍ସ ୱା ତଜ୍ଜେନ ୱାଯାମେନ ଭେରୀ ସଦ୍ଦାଯତି, ଏୱମେୱ ଅଗ୍ଗିସନ୍ତାପୱେଗସ୍ସ ମହନ୍ତତାଯ

ଉଦକଂ ସଦ୍ଦାଯତି। ଇମିନାପି, ମହାରାଜ , କାରଣେନ ଜାନାହି 'ନତ୍ଥି ଉଦକେ ଜୀୱୋ ୱା ସତ୍ତୋ ୱା, ଅଗ୍ଗିସନ୍ତାପୱେଗସ୍ସ ମହନ୍ତତାଯ ଉଦକଂ ସଦ୍ଦାଯତୀ'ତି।

''ମଯ୍ହମ୍ପି ତାୱ, ମହାରାଜ, ତୱ ପୁଚ୍ଛିତଙ୍କଂ ଅତ୍ଥି, ଏୱମେସୋ ପଞ୍ହୋ ସୁୱିନିଚ୍ଛିତୋ ହୋତି, କିଂ ନୁ ଖୋ, ମହାରାଜ, ସବ୍ବେହିପି ଭାଜନେହି ଉଦକଂ ତପ୍ପମାନଂ ସଦ୍ଦାଯତି, ଉଦାହୁ ଏକଚ୍ଚେହି ଯେୱ ଭାଜନେହି ତପ୍ପମାନଂ ସଦ୍ଦାଯତୀ''ତି? ''ନ ହି, ଭନ୍ତେ, ସବ୍ବେହିପି ଭାଜନେହି ଉଦକଂ ତପ୍ପମାନଂ ସଦ୍ଦାଯତି, ଏକଚ୍ଚେହି ଯେୱ ଭାଜନେହି ଉଦକଂ ତପ୍ପମାନଂ ସଦ୍ଦାଯତୀ''ତି। ''ତେନ ହି, ମହାରାଜ, ଜହିତୋସି ସକସମଯଂ, ପଚ୍ଚାଗତୋସି ମମ ୱିସଯଂ, ନତ୍ଥି ଉଦକେ ଜୀୱୋ ୱା ସତ୍ତୋ ୱା। ଯଦି, ମହାରାଜ, ସବ୍ବେହିପି ଭାଜନେହି ଉଦକଂ ତପ୍ପମାନଂ ସଦ୍ଦାଯେଯ୍ଯ, ଯୁତ୍ତମିଦଂ 'ଉଦକଂ ଜୀୱତୀ'ତି ୱତ୍ତୁଂ। ନ ହି, ମହାରାଜ, ଉଦକଂ ଦ୍ୱଯଂ ହୋତି, ଯଂ ସଦ୍ଦାଯତି, ତଂ ଜୀୱତି, ଯଂ ନ ସଦ୍ଦାଯତି, ତଂ ନ ଜୀୱତୀତି। ଯଦି, ମହାରାଜ, ଉଦକଂ ଜୀୱେଯ୍ଯ, ମହନ୍ତାନଂ ହତ୍ଥିନାଗାନଂ ଉସ୍ସନ୍ନକାଯାନଂ ପଭିନ୍ନାନଂ ସୋଣ୍ଡାଯ ଉସ୍ସିଞ୍ଚିତ୍ୱା ମୁଖେ ପକ୍ଖିପିତ୍ୱା କୁଚ୍ଛିଂ ପୱେସଯନ୍ତାନଂ, ତମ୍ପି ଉଦକଂ ତେସଂ ଦନ୍ତନ୍ତରେ ଚିପ୍ପିଯମାନଂ ସଦ୍ଦାଯେଯ୍ଯ। ହତ୍ଥସତିକାପି ମହାନାୱା ଗରୁକା ଭାରିକା ଅନେକସତସହସ୍ସଭାରପରିପୂରା ମହାସମୁଦ୍ଦେ ୱିଚରନ୍ତି, ତାହିପି ଚିପ୍ପିଯମାନଂ ଉଦକଂ ସଦ୍ଦାଯେଯ୍ଯ। ମହତିମହନ୍ତାପି ମଚ୍ଛା ଅନେକସତଯୋଜନିକକାଯା ତିମୀ ତିମିଙ୍ଗଲା ତିମିରପିଙ୍ଗଲା ଅବ୍ଭନ୍ତରେ ନିମୁଗ୍ଗା ମହାସମୁଦ୍ଦେ ନିୱାସଟ୍ଠାନତାଯ ପଟିୱସନ୍ତା ମହାଉଦକଧାରା ଆଚମନ୍ତି ଧମନ୍ତି ଚ, ତେସମ୍ପି ତଂ ଦନ୍ତନ୍ତରେପି ଉଦରନ୍ତରେପି ଚିପ୍ପିଯମାନଂ ଉଦକଂ ସଦ୍ଦାଯେଯ୍ଯ। ଯସ୍ମା ଚ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଏୱରୂପେହି ଏୱରୂପେହି ମହନ୍ତେହି ପଟିପୀଳଅନେହି ପଟିପୀଳଇତଂ ଉଦକଂ ନ ସଦ୍ଦାଯତି ତସ୍ମାପି ନତ୍ଥି ଉଦକେ ଜୀୱୋ ୱା ସତ୍ତୋ ୱାତି, ଏୱମେତଂ, ମହାରାଜ, ଧାରେହୀ''ତି।

''ସାଧୁ , ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ଦୋସାଗତୋ ପଞ୍ହୋ ଅନୁଚ୍ଛୱିକାଯ ୱିଭତ୍ତିଯା ୱିଭତ୍ତୋ, ଯଥା ନାମ, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ମହଗ୍ଘଂ ମଣିରତନଂ ଛେକଂ ଆଚରିଯଂ କୁସଲଂ ସିକ୍ଖିତଂ ମଣିକାରଂ ପାପୁଣିତ୍ୱା କିତ୍ତିଂ ଲଭେଯ୍ଯ ଥୋମନଂ ପସଂସଂ, ମୁତ୍ତାରତନଂ ୱା ମୁତ୍ତିକଂ ଦୁସ୍ସରତନଂ ୱା ଦୁସ୍ସିକଂ, ଲୋହିତଚନ୍ଦନଂ ୱା ଗନ୍ଧିକଂ ପାପୁଣିତ୍ୱା କିତ୍ତିଂ ଲଭେଯ୍ଯ ଥୋମନଂ ପସଂସଂ। ଏୱମେୱ ଖୋ, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ଦୋସାଗତୋ [ଦେସାଗତୋ (ସୀ। ପୀ।)] ପଞ୍ହୋ ଅନୁଚ୍ଛୱିକାଯ ୱିଭତ୍ତିଯା ୱିଭତ୍ତୋ, ଏୱମେତଂ ତଥା ସମ୍ପଟିଚ୍ଛାମୀ''ତି।

ଉଦକସତ୍ତଜୀୱପଞ୍ହୋ ନୱମୋ।

ବୁଦ୍ଧୱଗ୍ଗୋ ପଠମୋ।

ଇମସ୍ମିଂ ୱଗ୍ଗେ ନୱ ପଞ୍ହା।

୨। ନିପ୍ପପଞ୍ଚୱଗ୍ଗୋ

୧। ନିପ୍ପପଞ୍ଚପଞ୍ହୋ

୧। ''ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ଭାସିତମ୍ପେତଂ ଭଗୱତା 'ନିପ୍ପପଞ୍ଚାରାମା, ଭିକ୍ଖୱେ, ୱିହରଥ ନିପ୍ପପଞ୍ଚରତିନୋ'ତି, କତମଂ ତଂ ନିପ୍ପପଞ୍ଚ''ନ୍ତି? ''ସୋତାପତ୍ତିଫଲଂ, ମହାରାଜ, ନିପ୍ପପଞ୍ଚଂ, ସକଦାଗାମିଫଲଂ ନିପ୍ପପଞ୍ଚଂ, ଅନାଗାମିଫଲଂ ନିପ୍ପପଞ୍ଚଂ, ଅରହତ୍ତଫଲଂ ନିପ୍ପପଞ୍ଚ''ନ୍ତି।

''ଯଦି, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ସୋତାପତ୍ତିଫଲଂ ନିପ୍ପପଞ୍ଚଂ, ସକଦାଗାମିଅନାଗାମିଅରହତ୍ତଫଲଂ ନିପ୍ପପଞ୍ଚଂ , କିସ୍ସ ପନ ଇମେ ଭିକ୍ଖୂ ଉଦ୍ଦିସନ୍ତି ପରିପୁଚ୍ଛନ୍ତି ସୁତ୍ତଂ ଗେଯ୍ଯଂ ୱେଯ୍ଯାକରଣଂ ଗାଥଂ ଉଦାନଂ ଇତିୱୁତ୍ତକଂ ଜାତକଂ ଅବ୍ଭୁତଧମ୍ମଂ ୱେଦଲ୍ଲଂ, ନୱକମ୍ମେନ ପଲିବୁଜ୍ଝନ୍ତି ଦାନେନ ଚ ପୂଜାଯ ଚ, ନନୁ ତେ ଜିନପ୍ପଟିକ୍ଖିତ୍ତଂ କମ୍ମଂ କରୋତୀ''ତି?

''ଯେ ତେ, ମହାରାଜ, ଭିକ୍ଖୂ ଉଦ୍ଦିସନ୍ତି ପରିପୁଚ୍ଛନ୍ତି ସୁତ୍ତଂ ଗେଯ୍ଯଂ ୱେଯ୍ଯାକରଣଂ ଗାଥଂ ଉଦାନଂ ଇତିୱୁତ୍ତକଂ ଜାତକଂ ଅବ୍ଭୁତଧମ୍ମଂ ୱେଦଲ୍ଲଂ, ନୱକମ୍ମେନ ପଲିବୁଜ୍ଝନ୍ତି ଦାନେନ ଚ ପୂଜାଯ ଚ, ସବ୍ବେ ତେ ନିପ୍ପପଞ୍ଚସ୍ସ ପତ୍ତିଯା କରୋନ୍ତି। ଯେ ତେ, ମହାରାଜ, ସଭାୱପରିସୁଦ୍ଧା ପୁବ୍ବେ ୱାସିତୱାସନା, ତେ ଏକଚିତ୍ତକ୍ଖଣେନ ନିପ୍ପପଚ ହୋନ୍ତି। ଯେ ପନ ତେ ଭିକ୍ଖୂ ମହାରଜକ୍ଖା, ତେ ଇମେହି ପଯୋଗେହି ନିପ୍ପପଞ୍ଚା ହୋନ୍ତି।

''ଯଥା, ମହାରାଜ, ଏକୋ ପୁରିସୋ ଖେତ୍ତେ ବୀଜଂ ରୋପେତ୍ୱା ଅତ୍ତନୋ ଯଥାବଲୱୀରିଯେନ ୱିନା ପାକାରୱତିଯା ଧଞ୍ଞଂ ଉଦ୍ଧରେଯ୍ଯ, ଏକୋ ପୁରିସୋ ଖେତ୍ତେ ବୀଜଂ ରୋପେତ୍ୱା ୱନଂ ପୱିସିତ୍ୱା କଟ୍ଠଞ୍ଚ ସାଖଞ୍ଚ ଛିନ୍ଦିତ୍ୱା ୱତିପାକାରଂ କତ୍ୱା ଧଞ୍ଞଂ ଉଦ୍ଧରେଯ୍ଯ। ଯା ତତ୍ଥ ତସ୍ସ

ୱତିପାକାରପରିୟେସନା, ସା ଧଞ୍ଞଞ୍ଞାଯ। ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଯେ ତେ ସଭାୱପରିସୁଦ୍ଧା ପୁବ୍ବେ ୱାସିତୱାସନା, ତେ ଏକଚିତ୍ତକ୍ଖଣେନ ନିପ୍ପପଞ୍ଞା ହୋନ୍ତି, ୱିନା ୱତିପାକାରଂ ପୁରିସୋ ୱିଯ ଧଞ୍ଞଛୁଦ୍ଧାରୋ। ଯେ ପନ ତେ ଭିକ୍ଖୂ ମହାରଜକ୍ଖା, ତେ ଇମେହି ପଯୋଗେହି ନିପ୍ପପଞ୍ଞା ହୋନ୍ତି, ୱତିପାକାରଂ କତ୍ୱା ପୁରିସୋ ୱିଯ ଧଞ୍ଞଛୁଦ୍ଧାରୋ।

''ଯଥା ୱା ପନ, ମହାରାଜ, ପୁରିସୋ ମହତିମହନ୍ତେ ଅମ୍ବରୁକ୍ଖମତ୍ଥକେ ଫଲପିଣ୍ଡି ଭୱେୟ୍ଯ, ଅଥ ତତ୍ଥ ଯୋ କୋଚି ଇଦ୍ଧିମା ଆଗନ୍ତ୍ୱା ତସ୍ସ ଫଲଂ ହରେୟ୍ଯ, ଯୋ ପନ ତତ୍ଥ ଅନିଦ୍ଧିମା, ସୋ କଟ୍ଠଞ୍ଚ ୱଲ୍ଲିଞ୍ଚ ଛିନ୍ଦିତ୍ୱା ନିସ୍ସେଣିଂ ବନ୍ଧିତ୍ୱା ତାଯ ତଂ ରୁକ୍ଖଂ ଅଭିରୁହିତ୍ୱା ଫଲଂ ହରେୟ୍ଯ। ଯା ତତ୍ଥ ତସ୍ସ ନିସ୍ସେଣିପରିୟେସନା, ସା ଫଲତ୍ଥାଯ। ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଯେ ତେ ସଭାୱପରିସୁଦ୍ଧା ପୁବ୍ବେ ୱାସିତୱାସନା, ତେ ଏକଚିତ୍ତକ୍ଖଣେନ ନିପ୍ପପଞ୍ଞା ହୋନ୍ତି, ଇଦ୍ଧିମା ୱିଯ ରୁକ୍ଖଫଲଂ ହରନ୍ତୋ। ଯେ ପନ ତେ ଭିକ୍ଖୂ ମହାରଜକ୍ଖା, ତେ ଇମିନା ପଯୋଗେନ ସଚ୍ଚାନି ଅଭିସମେନ୍ତି, ନିସ୍ସେଣିଯା ୱିଯ ପୁରିସୋ ରୁକ୍ଖଫଲଂ ହରନ୍ତୋ ।

''ଯଥା ୱା ପନ, ମହାରାଜ, ଏକୋ ପୁରିସୋ ଅତ୍ଥକରଣିକୋ ଏକକୋ ଯେୱ ସାମିକଂ ଉପଗନ୍ତ୍ୱା ଅତ୍ଥଂ ସାଧେତି। ଏକୋ ଧନୱା ଧନୱସେନ ପରିସଂ ୱଡ୍ଢେତ୍ୱା ପରିସାଯ ଅତ୍ଥଂ ସାଧେତି। ଯା ତତ୍ଥ ତସ୍ସ ପରିସପରିୟେସନା, ସା ଅତ୍ଥତ୍ଥାଯ। ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଯେ ତେ ସଭାୱପରିସୁଦ୍ଧା ପୁବ୍ବେ ୱାସିତୱାସନା, ତେ ଏକଚିତ୍ତକ୍ଖଣେନ ଛସୁ ଅଭିଞ୍ଞାସୁ ୱସିଭାୱଂ ପାପୁଣନ୍ତି, ପୁରିସୋ ୱିଯ ଏକକୋ ଅତ୍ଥସିଦ୍ଧିଂ କରୋନ୍ତୋ। ଯେ ପନ ତେ ଭିକ୍ଖୂ ମହାରଜକ୍ଖା, ତେ ଇମେହି ପଯୋଗେହି ସାମଞ୍ଞତ୍ଥମଭିସାଧେନ୍ତି, ପରିସାଯ ୱିଯ ପୁରିସୋ ଅତ୍ଥସିଦ୍ଧିଂ କରୋନ୍ତୋ।

''ଉଦ୍ଦେସୋପି, ମହାରାଜ, ବହୁକାରୋ, ପରିପୁଚ୍ଛାପି ବହୁକାରା, ନୱକମ୍ମମ୍ପି ବହୁକାରଂ, ଦାନମ୍ପି ବହୁକାରଂ, ପୂଜାପି ବହୁକାରା ତେସୁ ତେସୁ କରଣୀଯେସୁ। ଯଥା, ମହାରାଜ, ପୁରିସୋ ରାଜୂପସେୱୀ କତାୱୀ ଅମଚ୍ଚଭଟବଲଦୋୱାରିକଅନୀକଟ୍ଠପାରିସଜ୍ଜଜନେହି, ତେ ତସ୍ସ କରଣୀଯେ ଅନୁପ୍ପତ୍ତେ ସବ୍ବେପି ଉପକାରା ହୋନ୍ତି। ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଉଦ୍ଦେସୋପି ବହୁକାରୋ, ପରିପୁଚ୍ଛାପି ବହୁକାରା, ନୱକମ୍ମମ୍ପି ବହୁକାରଂ, ଦାନମ୍ପି ବହୁକାରଂ, ପୂଜାପି ବହୁକାରା ତେସୁ ତେସୁ କରଣୀଯେସୁ। ଯଦି, ମହାରାଜ, ସବ୍ବେପି ଅଭିଜାତିପରିସୁଦ୍ଧା ଭୱେୟ୍ଯୁଂ, ଅନୁସାସନେନ [ଅନୁସାସକେନ (ସୀ। ପୀ।)] କରଣୀଯଂ ନ ଭୱେୟ୍ଯ। ଯସ୍ମା ଚ ଖୋ, ମହାରାଜ, ସୱନେନ କରଣୀଯଂ ହୋତି, ଥେରୋ, ମହାରାଜ, ସାରିପୁତ୍ତୋ ଅପରିମିତମସଙ୍ଖେୟ୍ଯକପ୍ପଂ ଉପାଦାଯ ଉପଚିତକୁସଲମୂଲୋ ପଞ୍ଞାଯ କୋଟିଂ ଗତୋ, ସୋପି ୱିନା ସୱନେନ ନାସକ୍ଖି ଆସୱକ୍ଖଯଂ ପାପୁଣିତୁଂ। ତସ୍ମା, ମହାରାଜ, ବହୁକାରଂ ସୱନଂ, ତଥା ଉଦ୍ଦେସୋପି ପରିପୁଚ୍ଛାପି। ତସ୍ମା ଉଦ୍ଦେସପରିପୁଚ୍ଛାପି ନିପ୍ପପଞ୍ଞା ସଙ୍ଖତା''ତି। ''ସୁନିଜ୍ଝାପିତୋ, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ପଞ୍ହୋ, ଏୱମେତଂ ତଥା ସମ୍ପଟିଚ୍ଛାମୀ''ତି।

ନିପ୍ପପଞ୍ଚପଞ୍ହୋ ପଠମୋ।

୨। ଖୀଣାସୱଭାୱପଞ୍ହୋ

୨। ''ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ତୁମ୍ହେ ଭଣଥ 'ଯୋ ଗିହୀ ଅରହତ୍ତଂ ପତ୍ତୋ, ଦ୍ୱେ ୱାସ୍ସ ଗତିଯୋ ଭୱନ୍ତି ଅନଞ୍ଞା, ତସ୍ମିଂ ଯେୱ ଦିୱସେ ପବ୍ବଜତି ୱା ପରିନିବ୍ବାଯତି ୱା। ନ ସୋ ଦିୱସୋ ସକ୍କା ଅତିକ୍କମେତୁ'ନ୍ତି। ସଚେ ସୋ, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ତସ୍ମିଂ ଦିୱସେ ଆଚରିଯଂ ୱା ଉପଜ୍ଝାଯଂ ୱା ପତ୍ତଚୀୱରଂ ୱା ନ ଲଭେଥ, ଅପି ନୁ ଖୋ ସୋ ଅରହା ସଯଂ ୱା ପବ୍ବଜେୟ୍ଯ ଦିୱସଂ ୱା ଅତିକ୍କମେୟ୍ଯ, ଅଞ୍ଞୋ କୋଚି ଅରହା ଇଦ୍ଧିମା ଆଗନ୍ତ୍ୱା ତଂ ପବ୍ବାଜେୟ୍ଯ ୱା ପରିନିବ୍ବାଯେୟ୍ଯ ୱା''ତି? ''ନ ସୋ, ମହାରାଜ, ଅରହା ସଯଂ ପବ୍ବଜେୟ୍ଯ, ସଯଂ ପବ୍ବଜନ୍ତୋ ଥେୟ୍ଯଂ ଆପଜ୍ଜତି, ନ ଚ ଦିୱସଂ ଅତିକ୍କମେୟ୍ଯ, ଅଞ୍ଞସ୍ସ ଅରହନ୍ତସ୍ସ ଆଗମନଂ ଭୱେୟ୍ଯ ୱା ନ ୱା ଭୱେୟ୍ଯ, ତସ୍ମିଂ ଯେୱ ଦିୱସେ ପରିନିବ୍ବାଯେୟ୍ଯା''ତି। ''ତେନ ହି, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ଅରହତ୍ତସ୍ସ ସନ୍ତଭାୱୋ ୱିଜହିତୋ ହୋତି, ଯେନ ଅଧିଗତସ୍ସ ଜୀୱିତହାରୋ ଭୱତୀ''ତି।

''ୱିସମଂ, ମହାରାଜ, ଗିହିଲିଙ୍ଗଂ, ୱିସମେ ଲିଙ୍ଗେ ଲିଙ୍ଗଦୁବ୍ବଲତାଯ ଅରହତ୍ତଂ ପତ୍ତୋ ଗିହୀ ତସ୍ମିଂ ଯେୱ ଦିୱସେ ପବ୍ବଜତି ୱା ପରିନିବ୍ବାଯତି ୱା। ନେସୋ, ମହାରାଜ, ଦୋସୋ ଅରହତ୍ତସ୍ସ, ଗିହିଲିଙ୍ଗସ୍ସେୱେସୋ ଦୋସୋ ଯଦିଦଂ ଲିଙ୍ଗଦୁବ୍ବଲତା।

''ଯଥା, ମହାରାଜ, ଭୋଜନଂ ସବ୍ବସତ୍ତାନଂ ଆଯୁପାଲକଂ ଜୀୱିତରକ୍ଖକଂ ୱିସମକୋଟ୍ଠସ୍ସ ମନ୍ଦଦୁବ୍ବଲଗହଣିକସ୍ସ ଅୱିପାକେନ ଜୀୱିତଂ ହରତି। ନେସୋ, ମହାରାଜ, ଦୋସୋ ଭୋଜନସ୍ସ, କୋଟ୍ଠସ୍ସେୱେସୋ ଦୋସୋ ଯଦିଦଂ ଅଗ୍ଗିଦୁବ୍ବଲତା। ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ୱିସମେ ଲିଙ୍ଗେ ଲିଙ୍ଗଦୁବ୍ବଲତାଯ ଅରହତ୍ତଂ ପତ୍ତୋ ଗିହୀ ତସ୍ମିଂ ଯେୱ ଦିୱସେ ପବ୍ବଜତି ୱା ପରିନିବ୍ବାଯତି ୱା। ନେସୋ, ମହାରାଜ, ଦୋସୋ ଅରହତ୍ତସ୍ସ, ଗିହିଲିଙ୍ଗସ୍ସେୱେସୋ ଦୋସୋ ଯଦିଦଂ ଲିଙ୍ଗଦୁବ୍ବଲତା।

‘‘ଯଥା ୱା ପନ, ମହାରାଜ, ପରିତ୍ତଂ ତିଣସଲାକଂ ଉପରି ଗରୁକେ ପାସାଣେ ଠପିତେ ଦୁବ୍ବଲତାଯ ଭିଜ୍ଜିତ୍ୱା ପତତି। ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଅରହତ୍ତଂ ପତ୍ତୋ ଗିହୀ ତେନ ଲିଙ୍ଗେନ ଅରହତ୍ତଂ ଧାରେତୁଂ ଅସକ୍କୋନ୍ତୋ ତସ୍ମିଂ ଯେୱ ଦିୱସେ ପଜ୍ଜଜତି ୱା ପରିନିବ୍ବାଯତି ୱା।

‘‘ଯଥା ୱା ପନ, ମହାରାଜ, ପୁରିସୋ ଅବଲୋ ଦୁବ୍ବଲୋ ନିହୀନଜଚ୍ଚୋ ପରିତ୍ତପୁଞ୍ଞୋ ମହତିମହାରଜ୍ଜଂ ଲଭିତ୍ୱା ଖଣେନ ପରିପତତି ପରିଧଂସତି ଓସକ୍କତି, ନ ସକ୍କୋତି ଇସ୍ସରିଯଂ ଧାରେତୁଂ, ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଅରହତ୍ତଂ ପତ୍ତୋ ଗିହୀ ତେନ ଲିଙ୍ଗେନ ଅରହତ୍ତଂ ଧାରେତୁଂ ନ ସକ୍କୋତି , ତେନ କାରଣେନ ତସ୍ମିଂ ଯେୱ ଦିୱସେ ପଜ୍ଜଜତି ୱା ପରିନିବ୍ବାଯତି ୱା’’ତି। ‘‘ସାଧୁ, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ଏୱମେତଂ ତଥା ସମ୍ପଟିଚ୍ଛାମୀ’’ତି।

ଖୀଣାସୱଭାୱପଞ୍ହୋ ଦୁତିଯୋ।

୩। ଖୀଣାସୱସତିସମ୍ମୋସପଞ୍ହୋ

୩। ‘‘ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ଅତ୍ଥି ଅରହତୋ ସତିସମ୍ମୋସୋ’’ତି? ‘‘ୱିଗତସତିସମ୍ମୋସା ଖୋ, ମହାରାଜ, ଅରହନ୍ତୋ, ନତ୍ଥି ଅରହନ୍ତାନଂ ସତିସମ୍ମୋସୋ’’ତି। ‘‘ଆପଜ୍ଜେଯ୍ୟ ପନ, ଭନ୍ତେ, ଅରହା ଆପତ୍ତି’’ନ୍ତି? ‘‘ଆମ, ମହାରାଜା’’ତି। ‘‘କିସ୍ମିଂ ୱତ୍ଥୁସ୍ମି’’ନ୍ତି? ‘‘କୁଟିକାରେ, ମହାରାଜ, ସଞ୍ଚରିତ୍ତେ, ୱିକାଲେ କାଲସଞ୍ଞାଯ, ପୱାରିତେ ଅପ୍ପୱାରିତସଞ୍ଞାଯ, ଅନତିରିତ୍ତେ ଅତିରିତ୍ତସଞ୍ଞାଯା’’ତି।

‘‘ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ତୁମ୍ହେ ଭଣଥ ‘ଯେ ଆପତ୍ତିଂ ଆପଜ୍ଜନ୍ତି, ତେ ଦ୍ୱୀହି କାରଣେହି ଆପଜ୍ଜନ୍ତି ଅନାଦରିଯେନ ୱା ଅଜାନନେନ ୱା’ତି। ଅପି ନୁ ଖୋ, ଭନ୍ତେ, ଅରହତୋ ଅନାଦରିଯଂ ହୋତି, ଯଂ ଅରହା ଆପତ୍ତିଂ ଆପଜ୍ଜତୀ’’ତି? ‘‘ନ ହି, ମହାରାଜା’’ତି।

‘‘ଯଦି, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ଅରହା ଆପତ୍ତିଂ ଆପଜ୍ଜତି, ନତ୍ଥି ଚ ଅରହତୋ ଅନାଦରିଯଂ, ତେନ ହି ଅତ୍ଥି ଅରହତୋ ସତିସମ୍ମୋସୋ’’ତି? ‘‘ନତ୍ଥି, ମହାରାଜ, ଅରହତୋ ସତିସମ୍ମୋସୋ, ଆପତ୍ତିଞ୍ଚ ଅରହା ଆପଜ୍ଜତୀ’’ତି।

‘‘ତେନ ହି, ଭନ୍ତେ, କାରଣେନ ମଂ ସଞ୍ଞାପେହି, କିଂ ତତ୍ଥ କାରଣ’’ନ୍ତି? ‘‘ଦ୍ୱେମେ, ମହାରାଜ, କିଲେସା ଲୋକୱଜ୍ଜଂ ପଣ୍ଣତ୍ତିୱଜ୍ଜଞ୍ଚାତି। କତମଂ, ମହାରାଜ, ଲୋକୱଜ୍ଜଂ? ଦସ ଅକୁସଲକମ୍ମପଥା, ଇଦଂ ୱୁଚ୍ଚତି ଲୋକୱଜ୍ଜଂ। କତମଂ ପଣ୍ଣତ୍ତିୱଜ୍ଜଂ? ଯଂ ଲୋକେ ଅତ୍ଥି ସମଣାନଂ ଅନନୁଚ୍ଛୱିକଂ ଅନନୁଲୋମିକଂ, ଗିହୀନଂ ଅନୱଜ୍ଜଂ। ତତ୍ଥ ଭଗୱା ସାୱକାନଂ ସିକ୍ଖାପଦଂ ପଞ୍ଞପେତି ‘ଯାୱଜୀୱଂ ଅନତିକ୍କମନୀଯ’ନ୍ତି। ୱିକାଲଭୋଜନଂ, ମହାରାଜ, ଲୋକସ୍ସ ଅନୱଜ୍ଜଂ, ତଂ ଜିନସାସନେ ୱଜ୍ଜଂ। ଭୂତଗାମୱିକୋପନଂ, ମହାରାଜ, ଲୋକସ୍ସ ଅନୱଜ୍ଜଂ, ତଂ ଜିନସାସନେ ୱଜ୍ଜଂ। ଉଦକେ ହସ୍ସଧମ୍ମଂ, ମହାରାଜ, ଲୋକସ୍ସ ଅନୱଜ୍ଜଂ, ତଂ ଜିନସାସନେ ୱଜ୍ଜଂ। ଇତି ଏୱରୂପାନି ଏୱରୂପାନି, ମହାରାଜ , ଜିନସାସନେ ୱଜ୍ଜାନି, ଇଦଂ ୱୁଚ୍ଚତି ପଣ୍ଣତ୍ତିୱଜ୍ଜଂ।

‘‘ଲୋକୱଜ୍ଜଂ ଅଭବ୍ବୋ ଖୀଣାସୱୋ ତଂ ଅଜ୍ଝାଚରିତୁଂ, ଯଂ କିଲେସଂ ପଣ୍ଣତ୍ତିୱଜ୍ଜଂ, ତଂ ଅଜାନନ୍ତୋ ଆପଜ୍ଜେଯ୍ୟ। ଅୱିସଯୋ, ମହାରାଜ, ଏକଚ୍ଚସ୍ସ ଅରହତୋ ସବ୍ବଂ ଜାନିତୁଂ, ନ ହି ତସ୍ସ ବଲଂ ଅତ୍ଥି ସବ୍ବଂ ଜାନିତୁଂ। ଅନଞ୍ଞାତଂ, ମହାରାଜ, ଅରହତୋ ଇତ୍ଥିପୁରିସାନଂ ନାମମ୍ପି ଗୋତ୍ତମ୍ପି, ମଗ୍ଗୋପି ତସ୍ସ ମହିଯା ଅନଞ୍ଞାତୋ; ୱିମୁତ୍ତିଂ ଯେୱ, ମହାରାଜ, ଏକଚ୍ଚୋ ଅରହା ଜାନେଯ୍ୟ; ଛଳଭିଞ୍ଞୋ ଅରହା ସକୱିସଯଂ ଜାନେଯ୍ୟ; ସବ୍ବଞ୍ଞୂ, ମହାରାଜ, ତଥାଗତୋୱ ସବ୍ବଂ ଜାନାତୀ’’ତି। ‘‘ସାଧୁ, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ଏୱମେତଂ ତଥା ସମ୍ପଟିଚ୍ଛାମୀ’’ତି।

ଖୀଣାସୱସତିସମ୍ମୋସପଞ୍ହୋ ତତିଯୋ।

୪। ଲୋକେ ନତ୍ଥିଭାୱପଞ୍ହୋ

୪। ‘‘ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ଦିସ୍ସନ୍ତି ଲୋକେ ବୁଦ୍ଧା, ଦିସ୍ସନ୍ତି ପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧା, ଦିସ୍ସନ୍ତି ତଥାଗତସ୍ସ ସାୱକା, ଦିସ୍ସନ୍ତି ଚକ୍କୱତ୍ତିରାଜାନୋ, ଦିସ୍ସନ୍ତି ପଦେସରାଜାନୋ, ଦିସ୍ସନ୍ତି ଦେୱମନୁସ୍ସା, ଦିସ୍ସନ୍ତି ସଧନା, ଦିସ୍ସନ୍ତି ଅଧନା, ଦିସ୍ସନ୍ତି ସୁଗତା, ଦିସ୍ସନ୍ତି ଦୁଗ୍ଗତା, ଦିସ୍ସତି ପୁରିସସ୍ସ ଇତ୍ଥିଲିଙ୍ଗଂ ପାତୁଭୂତଂ, ଦିସ୍ସତି ଇତ୍ଥିଯା ପୁରିସଲିଙ୍ଗଂ ପାତୁଭୂତଂ, ଦିସ୍ସତି ସୁକତଂ ଦୁକ୍କଟଂ କମ୍ମଂ, ଦିସ୍ସନ୍ତି କଲ୍ୟାଣପାପକାନଂ କମ୍ମାନଂ ୱିପାକୂପଭୋଗିନୋ ସତ୍ତା, ଅତ୍ଥି ଲୋକେ ସତ୍ତା ଅଣ୍ଡଜା ଜଲାବୁଜା ସଂସେଦଜା ଓପପାତିକା, ଅତ୍ଥି ସତ୍ତା ଅପଦା ଦ୍ୱିପଦା ଚତୁପ୍ପଦା ବହୁପ୍ପଦା, ଅତ୍ଥି ଲୋକେ ଯକ୍ଖା ରକ୍ଖସା କୁମ୍ଭଣ୍ଡା ଅସୁରା ଦାନୱା ଗନ୍ଧବ୍ବା ପେତା ପିସାଚା, ଅତ୍ଥି କିନ୍ନରା ମହୋରଗା ନାଗା ସୁପଣ୍ଣା ସିଦ୍ଧା ୱିଜ୍ଜାଧରା, ଅତ୍ଥି ହତ୍ଥୀ ଅସ୍ସା ଗାୱୋ ମହିଂସା [ମହିସା (ସୀ। ପୀ।)] ଓଟ୍ଠା ଗଦ୍ରଭା ଅଜା ଏଳକା ମିଗା ସୂକରା ସୀହା ବ୍ୟଗ୍ଘା ଦୀପୀ ଅଚ୍ଛା କୋକା ତରଚ୍ଛା ସୋଣା ସିଙ୍ଗାଲା, ଅତ୍ଥି ବହୁୱିଧା ସକୁଣା, ଅତ୍ଥି ସୁୱଣ୍ଣଂ ରଜତଂ

ମୁତ୍ତା ମଣି ସଙ୍ଖୋ ସିଲା ପୱାଳଂ ଲୋହିତଙ୍କୋ ମସାରଗଲ୍ଲଂ ୱେଳୁରିୟୋ ୱଜିରଂ ଫଲିକଂ କାଳଅଲୋହଂ ତମ୍ବଲୋହଂ ୱଟ୍ଟଲୋହଂ କଂସଲୋହଂ, ଅତ୍ଥି ଖୋମଂ କୋସେୟ୍ୟଂ କପ୍ପାସିକଂ ସାଣଂ ଭଙ୍ଗଂ କମ୍ବଲଂ, ଅତ୍ଥି ସାଲି ୱୀହି ଯୱୋ କଙ୍ଗୁ କୁଦ୍ରୁସୋ ୱରକୋ ଗୋଧୂମୋ ମୁଗ୍ଗୋ, ମାସୋ ତିଲଂ କୁଲତ୍ଥଂ, ଅତ୍ଥି ମୂଲଗନ୍ଧୋ ସାରଗନ୍ଧୋ ଫେଗ୍ଗୁଗନ୍ଧୋ ତଚଗନ୍ଧୋ ପତ୍ତଗନ୍ଧୋ ପୁପ୍ଫଗନ୍ଧୋ ଫଲଗନ୍ଧୋ ସବ୍ବଗନ୍ଧୋ, ଅତ୍ଥି ତିଣ ଲତା ଗଚ୍ଛ ରୁକ୍ଖ ଓସଧି ୱନପ୍ପତି ନଦୀ ପବ୍ବତ ସମୁଦ୍ଦ ମଚ୍ଛକଚ୍ଛପା ସବ୍ବଂ ଲୋକେ ଅତ୍ଥି। ଯଂ, ଭନ୍ତେ, ଲୋକେ ନତ୍ଥି, ତଂ ମେ କଥେହୀ''ତି।

''ତୀଣିମାନି, ମହାରାଜ, ଲୋକେ ନତ୍ଥି। କତମାନି ତୀଣି? ସଚେତନା ୱା ଅଚେତନା ୱା ଅଜରାମରା ଲୋକେ ନତ୍ଥି, ସଙ୍ଖାରାନଂ ନିଚ୍ଚତା ନତ୍ଥି, ପରମତ୍ଥେନ ସତ୍ତୂପଲଦ୍ଧି ନତ୍ଥି, ଇମାନି ଖୋ, ମହାରାଜ, ତୀଣି ଲୋକେ ନତ୍ଥୀ''ତି। ''ସାଧୁ, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ଏୱମେତଂ ତଥା ସମ୍ପଟିଚ୍ଛାମୀ''ତି।

ଲୋକେ ନତ୍ଥିଭାୱପଞ୍ହୋ ଚତୁତ୍ଥୋ।

୫। ଅକମ୍ମଜାଦିପଞ୍ହୋ

୫। ''ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ଦିସ୍ସନ୍ତି ଲୋକେ କମ୍ମନିବ୍ବତ୍ତା, ଦିସ୍ସନ୍ତି ହେତୁନିବ୍ବତ୍ତା, ଦିସ୍ସନ୍ତି ଉତୁନିବ୍ବତ୍ତା, ଯଂ ଲୋକେ ଅକମ୍ମଜଂ ଅହେତୁଜଂ ଅନୁତୁଜଂ, ତଂ ମେ କଥେହୀ''ତି। ''ଦ୍ୱେମେ, ମହାରାଜ, ଲୋକସ୍ମିଂ ଅକମ୍ମଜା ଅହେତୁଜା ଅନୁତୁଜା। କତମେ ଦ୍ୱେ? ଆକାସୋ, ମହାରାଜ, ଅକମ୍ମଜୋ ଅହେତୁଜୋ ଅନୁତୁଜୋ; ନିବ୍ବାନଂ, ମହାରାଜ, ଅକମ୍ମଜଂ ଅହେତୁଜଂ ଅନୁତୁଜଂ। ଇମେ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଦ୍ୱେ ଅକମ୍ମଜା ଅହେତୁଜା ଅନୁତୁଜା''ତି।

''ମା, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ଜିନୱଚନଂ ମକ୍ଖେହି, ମା ଅଜାନିତ୍ୱା ପଞ୍ହଂ ବ୍ୟାକରୋହୀ''ତି। ''କିଂ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଅହଂ ୱଦାମି, ଯଂ ମଂ ତ୍ୱଂ ଏୱଂ ୱଦେସି 'ମା, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ଜିନୱଚନଂ ମକ୍ଖେହି, ମା ଅଜାନିତ୍ୱା ପଞ୍ହଂ ବ୍ୟାକରୋହୀ'''ତି? ''ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ଯୁତ୍ତମିଦଂ ତାୱ ୱତ୍ତୁଂ 'ଆକାସୋ ଅକମ୍ମଜୋ ଅହେତୁଜୋ ଅନୁତୁଜୋ'ତି। ଅନେକସତେହି ପନ, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, କାରଣେହି ଭଗୱତା ସାୱକାନଂ ନିବ୍ବାନସ୍ସ ସଚ୍ଛିକିରିୟାୟ ମଗ୍ଗୋ ଅକ୍ଖାତୋ, ଅଥ ଚ ପନ ତ୍ୱଂ ଏୱଂ ୱଦେସି 'ଅହେତୁଜଂ ନିବ୍ବାନ'''ନ୍ତି। ''ସଚ୍ଚଂ, ମହାରାଜ, ଭଗୱତା ଅନେକସତେହି କାରଣେହି ସାୱକାନଂ ନିବ୍ବାନସ୍ସ ସଚ୍ଛିକିରିୟାୟ ମଗ୍ଗୋ ଅକ୍ଖାତୋ, ନ ଚ ପନ ନିବ୍ବାନସ୍ସ ଉପ୍ପାଦାୟ ହେତୁ ଅକ୍ଖାତୋ''ତି।

''ଏତ୍ଥ ମୟଂ, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ଅନ୍ଧକାରତୋ ଅନ୍ଧକାରତରଂ ପୱିସାମ, ୱନତୋ ୱନତରଂ ପୱିସାମ, ଗହନତୋ ଗହନତରଂ [ଗହନନ୍ତରତୋ ଗହନନ୍ତରଂ (କ।)] ପୱିସାମ, ଯତ୍ର ହି ନାମ ନିବ୍ବାନସ୍ସ ସଚ୍ଛିକିରିୟାୟ ହେତୁ ଅତ୍ଥି, ତସ୍ସ ପନ ଧମ୍ମସ୍ସ ଉପ୍ପାଦାୟ ହେତୁ ନତ୍ଥି। ଯଦି, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ନିବ୍ବାନସ୍ସ ସଚ୍ଛିକିରିୟାୟ ହେତୁ ଅତ୍ଥି, ତେନ ହି ନିବ୍ବାନସ୍ସ ଉପ୍ପାଦାୟପି ହେତୁ ଇଚ୍ଛିତବ୍ବୋ।

''ଯଥା ପନ, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ପୁତ୍ତସ୍ସ ପିତା ଅତ୍ଥି, ତେନ କାରଣେନ ପିତୁନୋପି ପିତା ଇଚ୍ଛିତବ୍ବୋ। ଯଥା ଅନ୍ତେୱାସିକସ୍ସ ଆଚରିୟୋ ଅତ୍ଥି, ତେନ କାରଣେନ ଆଚରିୟସ୍ସପି ଆଚରିୟୋ ଇଚ୍ଛିତବ୍ବୋ । ଯଥା ଅଙ୍କୁରସ୍ସ ବୀଜଂ ଅତ୍ଥି, ତେନ କାରଣେନ ବୀଜସ୍ସପି ବୀଜଂ ଇଚ୍ଛିତବ୍ବଂ। ଏୱମେୱ ଖୋ, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ଯଦି ନିବ୍ବାନସ୍ସ ସଚ୍ଛିକିରିୟାୟ ହେତୁ ଅତ୍ଥି, ତେନ କାରଣେନ ନିବ୍ବାନସ୍ସ ଉପ୍ପାଦାୟପି ହେତୁ ଇଚ୍ଛିତବ୍ବୋ।

''ଯଥା ରୁକ୍ଖସ୍ସ ୱା ଲତାୟ ୱା ଅଗ୍ଗେ ସତି ତେନ କାରଣେନ ମଜ୍ଝମ୍ପି ଅତ୍ଥି, ମୂଲମ୍ପି ଅତ୍ଥି। ଏୱମେୱ ଖୋ, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ଯଦି ନିବ୍ବାନସ୍ସ ସଚ୍ଛିକିରିୟାୟ ହେତୁ ଅତ୍ଥି, ତେନ କାରଣେନ ନିବ୍ବାନସ୍ସ ଉପ୍ପାଦାୟପି ହେତୁ ଇଚ୍ଛିତବ୍ବୋ'''ତି।

''ଅନୁପ୍ପାଦନୀୟଂ, ମହାରାଜ, ନିବ୍ବାନଂ, ତସ୍ମା ନ ନିବ୍ବାନସ୍ସ ଉପ୍ପାଦାୟ ହେତୁ ଅକ୍ଖାତୋ''ତି। ''ଇଙ୍ଘ, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, କାରଣଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା କାରଣେନ ମଂ ସଞ୍ଞାପେହି, ଯଥାହଂ ଜାନେୟ୍ୟଂ ନିବ୍ବାନସ୍ସ ସଚ୍ଛିକିରିୟାୟ ହେତୁ ଅତ୍ଥି, ନିବ୍ବାନସ୍ସ ଉପ୍ପାଦାୟ ହେତୁ ନତ୍ଥୀ''ତି।

''ତେନ ହି, ମହାରାଜ, ସକ୍କଚ୍ଚଂ ସୋତଂ ଓଦହ, ସାଧୁକଂ ସୁଣୋହି, ୱକ୍ଖାମି ତତ୍ଥ କାରଣଂ, ସକ୍କୁଣେୟ୍ୟ, ମହାରାଜ, ପୁରିସୋ ପାକତିକେନ ବଲେନ ଇତୋ ହିମୱନ୍ତଂ ପବ୍ବତରାଜଂ ଉପଗନ୍ତୁ''ନ୍ତି? ''ଆମ, ଭନ୍ତେ''ତି। ''ସକ୍କୁଣେୟ୍ୟ ପନ ସୋ, ମହାରାଜ, ପୁରିସୋ ପାକତିକେନ ବଲେନ ହିମୱନ୍ତଂ ପବ୍ବତରାଜଂ ଇଧ ଆହରିତୁ''ନ୍ତି? ''ନ ହି, ଭନ୍ତେ''ତି। ''ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ସକ୍କା ନିବ୍ବାନସ୍ସ ସଚ୍ଛିକିରିୟାୟ ମଗ୍ଗୋ ଅକ୍ଖାତୁଂ, ନ ସକ୍କା ନିବ୍ବାନସ୍ସ ଉପ୍ପାଦାୟ ହେତୁ ଦସ୍ସେତୁଂ।

''ସକ୍କୁଣେୟ୍ୟ, ମହାରାଜ, ପୁରିସୋ ପାକତିକେନ ବଲେନ ମହାସମୁଦ୍ଦଂ ନାୱାୟ ଉତ୍ତରିତ୍ୱା ପାରିମତୀରଂ ଗନ୍ତୁ''ନ୍ତି? ''ଆମ, ଭନ୍ତେ''ତି? ''ସକ୍କୁଣେୟ୍ୟ ପନ ସୋ, ମହାରାଜ , ପୁରିସୋ ପାକତିକେନ ବଲେନ ମହାସମୁଦ୍ଦସ୍ସ ପାରିମତୀରଂ ଇଧ ଆହରିତୁ''ନ୍ତି? ''ନ ହି ଭନ୍ତେ''ତି। ''ଏୱମେୱ ଖୋ,

ମହାରାଜ, ସକ୍କା ନିବ୍ବାନସ୍ସ ସଚ୍ଛିକିରିୟାୟ ମଗ୍ଗୋ ଅକ୍ଖାତୁଂ, ନ ସକ୍କା ନିବ୍ବାନସ୍ସ ଉପ୍ପାଦାୟ ହେତୁ ଦସ୍ସେତୁଂ। କିଂ କାରଣା? ଅସଙ୍ଖତତ୍ତା ଧମ୍ମସ୍ସା’’ତି।

‘‘ଅସଙ୍ଖତଂ , ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ନିବ୍ବାନ’’ନ୍ତି? ‘‘ଆମ, ମହାରାଜ, ଅସଙ୍ଖତଂ ନିବ୍ବାନଂ ନ କେହିଚି କତଂ, ନିବ୍ବାନଂ, ମହାରାଜ, ନ ୱତ୍ତବ୍ବଂ ଉପ୍ପନ୍ନନ୍ତି ୱା ଅନୁପ୍ପନ୍ନନ୍ତି ୱା ଉପ୍ପାଦନୀୟନ୍ତି ୱା ଅତୀତନ୍ତି ୱା ଅନାଗତନ୍ତି ୱା ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନନ୍ତି ୱା ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞେୟ୍ୟନ୍ତି ୱା ସୋତୱିଞ୍ଞେୟ୍ୟନ୍ତି ୱା ଘାନୱିଞ୍ଞେୟ୍ୟନ୍ତି ୱା ଜିୱ୍ହାୱିଞ୍ଞେୟ୍ୟନ୍ତି ୱା କାୟୱିଞ୍ଞେୟ୍ୟନ୍ତି ୱା’’ତି। ‘‘ୟଦି, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ନିବ୍ବାନଂ ନ ଉପ୍ପନ୍ନଂ ନ ଅନୁପ୍ପନ୍ନଂ ନ ଉପ୍ପାଦନୀୟଂ ନ ଅତୀତଂ ନ ଅନାଗତଂ ନ ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନଂ ନ ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞେୟ୍ୟଂ ନ ସୋତୱିଞ୍ଞେୟ୍ୟଂ ନ ଘାନୱିଞ୍ଞେୟ୍ୟଂ ନ ଜିୱ୍ହାୱିଞ୍ଞେୟ୍ୟଂ ନ କାୟୱିଞ୍ଞେୟ୍ୟଂ, ତେନ ହି, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ତୁମ୍ହେ ନତ୍ଥିଧମ୍ମଂ ନିବ୍ବାନଂ ଅପଦିସଥ ‘ନତ୍ଥି ନିବ୍ବାନ’ନ୍ତି। ‘‘ଅତ୍ଥି, ମହାରାଜ, ନିବ୍ବାନଂ, ମନୋୱିଞ୍ଞେୟ୍ୟଂ ନିବ୍ବାନଂ, ୱିସୁଦ୍ଧେନ ମାନସେନ ପଣୀତେନ ଉଜୁକେନ ଅନାୱରଣେନ ନିରାମିସେନ ସମ୍ମାପଟିପନ୍ନୋ ଅରିୟସାୱକୋ ନିବ୍ବାନଂ ପସ୍ସତୀ’’ତି।

‘‘କୀଦିସଂ ପନ ତଂ, ଭନ୍ତେ, ନିବ୍ବାନଂ, ୟଂ ତଂ ଓପମ୍ମେହି ଆଦୀପନୀୟଂ କାରଣେହି ମଂ ସଞ୍ଞାପେହି, ୟଥା ଅତ୍ଥିଧମ୍ମଂ ଓପମ୍ମେହି ଆଦୀପନୀୟ’’ନ୍ତି। ‘‘ଅତ୍ଥି, ମହାରାଜ, ୱାତୋ ନାମା’’ତି? ‘‘ଆମ, ଭନ୍ତେ’’ତି। ‘‘ଇଙ୍ଘ, ମହାରାଜ, ୱାତଂ ଦସ୍ସେହି ୱଣ୍ଣତୋ ୱା ସଣ୍ଠାନତୋ ୱା ଅଣୁଂ ୱା ଥୂଲଂ ୱା ଦୀଘଂ ୱା ରସ୍ସଂ ୱା’’ତି। ‘‘ନ ସକ୍କା, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ୱାତୋ ଉପଦସ୍ସୟିତୁଂ, ନ ସୋ ୱାତୋ ହତ୍ଥଗ୍ଗହଣଂ ୱା ନିମ୍ମଦ୍ଦନଂ ୱା ଉପେତି, ଅପି ଚ ଅତ୍ଥି ସୋ ୱାତୋ’’ତି। ‘‘ୟଦି, ମହାରାଜ, ନ ସକ୍କା ୱାତୋ ଉପଦସ୍ସୟିତୁଂ, ତେନ ହି ନତ୍ଥି ୱାତୋ’’ତି? ‘‘ଜାନାମହଂ, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ୱାତୋ ଅତ୍ଥୀତି ମେ ହଦୟେ ଅନୁପୱିଟ୍ଠଂ, ନ ଚାହଂ ସକ୍କୋମି ୱାତଂ ଉପଦସ୍ସୟିତୁ’’ନ୍ତି। ‘‘ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଅତ୍ଥି ନିବ୍ବାନଂ, ନ ଚ ସକ୍କା ନିବ୍ବାନଂ ଉପଦସ୍ସୟିତୁଂ ୱଣ୍ଣେନ ୱା ସଣ୍ଠାନେନ ୱା’’ତି। ‘‘ସାଧୁ, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ସୂପଦସ୍ସିତଂ ଓପମ୍ମଂ, ସୁନିଦ୍ଦିଟ୍ଠଂ କାରଣଂ, ଏୱମେତଂ ତଥା ସମ୍ପଟିଚ୍ଛାମି ‘ଅତ୍ଥି ନିବ୍ବାନ’’’ନ୍ତି।

ଅକମ୍ମଜାଦିପଞ୍ହୋ ପଞ୍ଚମୋ।

୬। କମ୍ମଜାଦିପଞ୍ହୋ

୬। ‘‘ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, କତମେ ଏତ୍ଥ କମ୍ମଜା, କତମେ ହେତୁଜା, କତମେ ଉତୁଜା, କତମେ ନ କମ୍ମଜା, ନ ହେତୁଜା, ନ ଉତୁଜା’’ତି? ‘‘ୟେ କେଚି, ମହାରାଜ, ସତ୍ତା ସଚେତନା, ସବ୍ବେ ତେ କମ୍ମଜା; ଅଗ୍ଗି ଚ ସବ୍ବାନି ଚ ବୀଜଜାତାନି ହେତୁଜାନି; ପଥୱୀ ଚ ପବ୍ବତା ଚ ଉଦକଞ୍ଚ ୱାତୋ ଚ, ସବ୍ବେ ତେ ଉତୁଜା; ଆକାସୋ ଚ ନିବ୍ବାନଞ୍ଚ ଇମେ ଦ୍ୱେ ଅକମ୍ମଜା ଅହେତୁଜା ଅନୁତୁଜା। ନିବ୍ବାନଂ ପନ, ମହାରାଜ, ନ ୱତ୍ତବ୍ବଂ କମ୍ମଜନ୍ତି ୱା ହେତୁଜନ୍ତି ୱା ଉତୁଜନ୍ତି ୱା ଉପ୍ପନ୍ନନ୍ତି ୱା ଅନୁପ୍ପନ୍ନନ୍ତି ୱା ଉପ୍ପାଦନୀୟନ୍ତି ୱା ଅତୀତନ୍ତି ୱା ଅନାଗତନ୍ତି ୱା ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନନ୍ତି ୱା ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞେୟ୍ୟନ୍ତି ୱା ସୋତୱିଞ୍ଞେୟ୍ୟନ୍ତି ୱା ଘାନୱିଞ୍ଞେୟ୍ୟନ୍ତି ୱା ଜିୱ୍ହାୱିଞ୍ଞେୟ୍ୟନ୍ତି ୱା କାୟୱିଞ୍ଞେୟ୍ୟନ୍ତି ୱା, ଅପି ଚ, ମହାରାଜ, ମନୋୱିଞ୍ଞେୟ୍ୟଂ ନିବ୍ବାନଂ, ୟଂ ସୋ ସମ୍ମାପଟିପନ୍ନୋ ଅରିୟସାୱକୋ ୱିସୁଦ୍ଧେନ ଞାଣେନ ପସ୍ସତୀ’’ତି। ‘‘ରମଣୀୟୋ, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ପଞ୍ହୋ ସୁୱିନିଚ୍ଛିତୋ ନିସ୍ସଂସୟୋ ଏକନ୍ତଗତୋ, ୱିମତି ଉପଚ୍ଛିନ୍ନା, ତ୍ୱଂ ଗଣିୱରପୱରମାସଜ୍ଜା’’ତି।

କମ୍ମଜାଦିପଞ୍ହୋ ଛଟ୍ଠୋ।

୭। ୟକ୍ଖପଞ୍ହୋ

୭। ‘‘ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ଅତ୍ଥି ଲୋକେ ୟକ୍ଖା ନାମା’’ତି? ‘‘ଆମ, ମହାରାଜ, ଅତ୍ଥି ଲୋକେ ୟକ୍ଖା ନାମା’’ତି। ‘‘ଚୱନ୍ତି ପନ ତେ, ଭନ୍ତେ, ୟକ୍ଖା ତମ୍ହା ୟୋନିୟା’’ତି? ‘‘ଆମ, ମହାରାଜ, ଚୱନ୍ତି ତେ ୟକ୍ଖା ତମ୍ହା ୟୋନିୟା’’ତି। ‘‘କିସ୍ସ ପନ, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ତେସଂ ମତାନଂ ୟକ୍ଖାନଂ ସରୀରଂ ନ ଦିସ୍ସତି, କୁଣପଗନ୍ଧୋପି ନ ୱାୟତୀ’’ତି? ‘‘ଦିସ୍ସତି, ମହାରାଜ, ମତାନଂ ୟକ୍ଖାନଂ ସରୀରଂ, କୁଣପଗନ୍ଧୋପି ତେସଂ ୱାୟତି, ମତାନଂ, ମହାରାଜ, ୟକ୍ଖାନଂ ସରୀରଂ କୀଟୱଣ୍ଣେନ ୱା ଦିସ୍ସତି, କିମିୱଣ୍ଣେନ ୱା ଦିସ୍ସତି, କିପିଲ୍ଲିକୱଣ୍ଣେନ ୱା ଦିସ୍ସତି, ପଟଙ୍ଗୱଣ୍ଣେନ ୱା ଦିସ୍ସତି, ଅହିୱଣ୍ଣେନ ୱା ଦିସ୍ସତି, ୱିଚ୍ଛିକୱଣ୍ଣେନ ୱା ଦିସ୍ସତି, ସତପଦିୱଣ୍ଣେନ ୱା ଦିସ୍ସତି, ଦିଜୱଣ୍ଣେନ ୱା ଦିସ୍ସତି, ମିଗୱଣ୍ଣେନ ୱା ଦିସ୍ସତୀ’’ତି। ‘‘କୋ ହି, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ଅଞ୍ଞୋ ଇମଂ ପଞ୍ହଂ ପୁଟ୍ଠୋ ୱିସଜ୍ଜେୟ୍ୟ ଅଞ୍ଞତ୍ର ତୱାଦିସେନ ବୁଦ୍ଧିମତା’’ତି।

ୟକ୍ଖପଞ୍ହୋ ସତ୍ତମୋ।

୮। ଅନୱସେସସିକ୍ଖାପଦପଞ୍ହୋ

୮। ''ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ଯେ ତେ ଅହେସୁଂ ତିକିଚ୍ଛକାନଂ ପୁବ୍ବକା ଆଚରିଯା ସେଯ୍ୟଥିଦଂ, ନାରଦୋ ଧମ୍ମନ୍ତରୀ [ଧନ୍ୱନ୍ତରୀ (?)] ଅଙ୍ଗିରସୋ କପିଲୋ କଣ୍ଡରଗ୍ଗି ସାମୋ ଅତୁଲୋ ପୁବ୍ବକଚ୍ଚାଯନୋ, ସବ୍ବେପେତେ ଆଚରିଯା ସକିଂ ଯେୱ ରୋଗୁପ୍ପତ୍ତିଞ୍ଚ ନିଦାନଞ୍ଚ ସଭାୱଞ୍ଚ ସମୁଟ୍ଠାନଞ୍ଚ ତିକିଚ୍ଛଞ୍ଚ କିରିଯଞ୍ଚ ସିଦ୍ଧାସିଦ୍ଧଞ୍ଚ ସବ୍ବଂ ତଂ [ସନ୍ତଂ (କ।)] ନିରୱସେସଂ ଜାନିତ୍ୱା 'ଇମସ୍ମିଂ କାଯେ ଏତ୍ତକା ରୋଗା ଉପ୍ପଜ୍ଜିସ୍ସନ୍ତୀ'ତି ଏକପ୍ପହାରେନ କଲାପଗ୍ଗାହଂ କରିତ୍ୱା ସୁତ୍ତଂ ବନ୍ଧିଂସୁ, ଅସବ୍ବଞ୍ଞୁନୋ ଏତେ ସବ୍ବେ, କିସ୍ସ ପନ ତଥାଗତୋ ସବ୍ବଞ୍ଞୂ ସମାନୋ ଅନାଗତଂ କିରିଯଂ ବୁଦ୍ଧଞ୍ଞାଣେନ ଜାନିତ୍ୱା 'ଏତ୍ତକେ ନାମ ୱତ୍ଥୁସ୍ମିଂ ଏତ୍ତକଂ ନାମ ସିକ୍ଖାପଦଂ ପଞ୍ଞପେତବ୍ବଂ ଭୱିସ୍ସତୀ'ତି ପରିଚ୍ଛିନ୍ଦିତ୍ୱା ଅନୱସେସତୋ ସିକ୍ଖାପଦଂ ନ ପଞ୍ଞପେସି, ଉପ୍ପନ୍ନୁପ୍ପନ୍ନେ ୱତ୍ଥୁସ୍ମିଂ ଅଯସେ ପାକଟେ ଦୋସେ ୱିତ୍ଥାରିକେ ପୁଥୁଗତେ ଉଜ୍ଝାଯନ୍ତେସୁ ମନୁସ୍ସେସୁ ତସ୍ମିଂ ତସ୍ମିଂ କାଲେ ସାୱକାନଂ ସିକ୍ଖାପଦଂ ପଞ୍ଞପେସୀ''ତି?

''ଞାତମେତଂ, ମହାରାଜ, ତଥାଗତସ୍ସ 'ଇମସ୍ମିଂ ସମଯେ ଇମେସୁ ମନୁସ୍ସେସୁ ସାଧିକଂ ଦିଯଡ୍ଢସିକ୍ଖାପଦସତଂ ପଞ୍ଞପେତବ୍ବଂ ଭୱିସ୍ସତୀ'ତି, ଅପି ଚ ତଥାଗତସ୍ସ ଏୱଂ ଅହୋସି 'ସଚେ ଖୋ ଅହଂ ସାଧିକଂ ଦିଯଡ୍ଢସିକ୍ଖାପଦସତଂ ଏକପ୍ପହାରଂ ପଞ୍ଞପେସ୍ସାମି, ମହାଜନୋ ସନ୍ତାସମାପଜ୍ଜିସ୍ସତି 'ବହୁକଂ ଇଧ ରକ୍ଖିତବ୍ବଂ, ଦୁକ୍କରଂ ୱତ ଭୋ ସମଣସ୍ସ ଗୋତମସ୍ସ ସାସନେ ପବ୍ବଜିତୁ'ନ୍ତି, ପବ୍ବଜିତୁକାମାପି ନ ପବ୍ବଜିସ୍ସନ୍ତି, ୱଚନଞ୍ଚ ମେ ନ ସଦ୍ଦହିସ୍ସନ୍ତି, ଅସଦ୍ଦହନ୍ତା ତେ ମନୁସ୍ସା ଅପାଯଗାମିନୋ ଭୱିସ୍ସନ୍ତି-ତି ଉପ୍ପନ୍ନୁପ୍ପନ୍ନେ ୱତ୍ଥୁସ୍ମିଂ ଧମ୍ମଦେସନାଯ ୱିଞ୍ଞାପେତ୍ୱା ପାକଟେ ଦୋସେ ସିକ୍ଖାପଦଂ ପଞ୍ଞପେସ୍ସାମୀ'''ତି। ''ଅଚ୍ଛରିଯଂ, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ବୁଦ୍ଧାନଂ, ଅବ୍ଭୁତଂ, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ବୁଦ୍ଧାନଂ, ଯାୱ ମହନ୍ତଂ ତଥାଗତସ୍ସ ସବ୍ବଞ୍ଞୁତଞ୍ଞାଣଂ, ଏୱମେତଂ, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ସୁନିଦ୍ଦିଟ୍ଠୋ ଏସୋ ଅତ୍ଥୋ ତଥାଗତେନ, 'ବହୁକଂ ଇଧ ସିକ୍ଖିତବ୍ବ'ନ୍ତି ସୁତ୍ୱା ସତ୍ତାନଂ ସନ୍ତାସୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜେଯ୍ୟ, ଏକୋପି ଜିନସାସନେ ନ ପବ୍ବଜେଯ୍ୟ, ଏୱମେତଂ ତଥା ସମ୍ପଟିଚ୍ଛାମୀ''ତି।

ଅନୱସେସସିକ୍ଖାପଦପଞ୍ହୋ ଅଟ୍ଠମୋ।

୯। ସୂରିଯତପନପଞ୍ହୋ

୯। ''ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ଅଯଂ ସୂରିଯୋ ସବ୍ବକାଲଂ କଠିନଂ ତପତି, ଉଦାହୁ କିଞ୍ଚିକାଲଂ ମନ୍ଦଂ ତପତୀ''ତି? ''ସବ୍ବକାଲଂ, ମହାରାଜ, ସୂରିଯୋ କଠିନଂ ତପତି , ନ କିଞ୍ଚିକାଲଂ ମନ୍ଦଂ ତପତୀ''ତି। ''ଯଦି, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ସୂରିଯୋ ସବ୍ବକାଲଂ କଠିନଂ ତପତି, କିସ୍ସ ପନ ଅପ୍ପେକଦା ସୂରିଯୋ କଠିନଂ ତପତି, ଅପ୍ପେକଦା ମନ୍ଦଂ ତପତୀ''ତି? ''ଚତ୍ତାରୋମେ, ମହାରାଜ, ସୂରିଯସ୍ସ ରୋଗା, ଯେସଂ ଅଞ୍ଞତରେନ ରୋଗେନ ପଟିପୀଳିତୋ ସୂରିଯୋ ମନ୍ଦଂ ତପତି। କତମେ ଚତ୍ତାରୋ? ଅବ୍ଭଂ, ମହାରାଜ, ସୂରିଯସ୍ସ ରୋଗୋ, ତେନ ରୋଗେନ ପଟିପୀଳିତୋ ସୂରିଯୋ ମନ୍ଦଂ ତପତି। ମହିକା, ମହାରାଜ, ସୂରିଯସ୍ସ ରୋଗୋ, ତେନ ରୋଗେନ ପଟିପୀଳିତୋ ସୂରିଯୋ ମନ୍ଦଂ ତପତି। ମେଘୋ, ମହାରାଜ, ସୂରିଯସ୍ସ ରୋଗୋ, ତେନ ରୋଗେନ ପଟିପୀଳିତୋ ସୂରିଯୋ ମନ୍ଦଂ ତପତି। ରାହୁ, ମହାରାଜ, ସୂରିଯସ୍ସ ରୋଗୋ, ତେନ ରୋଗେନ ପଟିପୀଳିତୋ ସୂରିଯୋ ମନ୍ଦଂ ତପତି। ଇମେ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଚତ୍ତାରୋ ସୂରିଯସ୍ସ ରୋଗା, ଯେସଂ ଅଞ୍ଞତରେନ ରୋଗେନ ପଟିପୀଳିତୋ ସୂରିଯୋ ମନ୍ଦଂ ତପତୀ''ତି। ''ଅଚ୍ଛରିଯଂ, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ଅବ୍ଭୁତଂ, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ସୂରିଯସ୍ସପି ତାୱ ତେଜୋସମ୍ପନ୍ନସ୍ସ ରୋଗୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜିସ୍ସତି, କିମଙ୍ଗଂ ପନ ଅଞ୍ଞେସଂ ସତ୍ତାନଂ, ନତ୍ଥି, ଭନ୍ତେ, ଏସା ୱିଭତ୍ତି ଅଞ୍ଞସ୍ସ ଅଞ୍ଞତ୍ର ତୱାଦିସେନ ବୁଦ୍ଧିମତା''ତି।

ସୂରିଯତପନପଞ୍ହୋ ନୱମୋ।

୧୦। କଠିନତପନପଞ୍ହୋ

୧୦। ''ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, କିସ୍ସ ହେମନ୍ତେ ସୂରିଯୋ କଠିନଂ ତପତି, ନୋ ତଥା ଗିମ୍ହେ''ତି? ''ଗିମ୍ହେ, ମହାରାଜ, ଅନୁପହତଂ ହୋତି ରଜୋଜଲ୍ଲଂ, ୱାତକ୍ଖୁଭିତା ରେଣୂ ଗଗନାନୁଗତା ହୋନ୍ତି, ଆକାସେପି ଅବ୍ଭା ସୁବହଲା ହୋନ୍ତି, ମହାୱାତୋ ଚ ଅଧିମତ୍ତଂ ୱାଯତି, ତେ ସବ୍ବେ ନାନାକୁଲା ସମାଯୁତା ସୂରିଯରଂସିଯୋ ପିଦହନ୍ତି, ତେନ ଗିମ୍ହେ ସୂରିଯୋ ମନ୍ଦଂ ତପତି।

''ହେମନ୍ତେ ପନ, ମହାରାଜ, ହେଟ୍ଠା ପଥୱୀ ନିବ୍ବୁତା ହୋତି, ଉପରି ମହାମେଘୋ ଉପଟ୍ଠିତୋ ହୋତି, ଉପସନ୍ତଂ ହୋତି ରଜୋଜଲ୍ଲଂ, ରେଣୁ ଚ ସନ୍ତସନ୍ତଂ ଗଗନେ ଚରତି, ୱିଗତୱଲାହକୋ ଚ ହୋତି ଆକାସୋ, ୱାତୋ ଚ ମନ୍ଦମନ୍ଦଂ ୱାଯତି, ଏତେସଂ ଉପରତିଯା ୱିସୁଦ୍ଧା [ୱିସଦା (ସୀ। ପୀ।)] ହୋନ୍ତି ସୂରିଯରଂସିଯୋ, ଉପଘାତୱିମୁତ୍ତସ୍ସ ସୂରିଯସ୍ସ ତାପୋ ଅତି ୱିଯ ତପତି। ଇଦମେତ୍ଥ, ମହାରାଜ, କାରଣଂ, ଯେନ କାରଣେନ ସୂରିଯୋ ହେମନ୍ତେ କଠିନଂ ତପତି, ନୋ ତଥା ଗିମ୍ହେ''ତି। ''ସବ୍ବୀତିମୁତ୍ତୋ, ଭନ୍ତେ, ସୂରିଯୋ କଠିନଂ ତପତି, ମେଘାଦିସହଗତୋ କଠିନଂ ନ ତପତୀ''ତି।

କଠିନତପନପଞ୍ହୋ ଦସମୋ।

ନିଷ୍ପପଞ୍ଚୱଗ୍ଗୋ ଦୁତିୟୋ।

ଇମସ୍ମିଂ ୱଗ୍ଗେ ଦସ ପଞ୍ହା।

୩। ୱେସ୍ସନ୍ତରୱଗ୍ଗୋ

୧। ୱେସ୍ସନ୍ତରପଞ୍ହୋ

୧। ''ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ସବ୍ବେୱ ବୋଧିସତ୍ତା ପୁତ୍ତଦାରଂ ଦେନ୍ତି, ଉଦାହୁ ୱେସ୍ସନ୍ତରେନେୱ ରଞ୍ଞା ପୁତ୍ତଦାରଂ ଦିନ୍ନ''ନ୍ତି? ''ସବ୍ବେପି, ମହାରାଜ, ବୋଧିସତ୍ତା ପୁତ୍ତଦାରଂ ଦେନ୍ତି, ନ ୱେସ୍ସନ୍ତରେନେୱ ରଞ୍ଞା ପୁତ୍ତଦାରଂ ଦିନ୍ନ''ନ୍ତି। ''ଅପି ଚ ଖୋ, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ତେସଂ ଅନୁମତେନ ଦେନ୍ତୀ''ତି। ''ଭରିୟା, ମହାରାଜ, ଅନୁମତା, ଦାରକା ପନ ବାଲତାୟ ୱିଲପିଂସୁ [ଲାଲପିଂସୁ (ସୀ। ପୀ।)], ଯଦି ତେ ଅତ୍ଥତୋ ଜାନେୟ୍ୟୁଂ, ତେପି ଅନୁମୋଦେୟ୍ୟୁଂ, ନ ତେ ୱିଲପେୟ୍ୟୁ''ନ୍ତି।

''ଦୁକ୍କରଂ, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ବୋଧିସତ୍ତେନ କତଂ, ଯଂ ସୋ ଅତ୍ତନୋ ଓରସେ ପିୟେ ପୁତ୍ତେ ବ୍ରାହ୍ମଣସ୍ସ ଦାସତ୍ଥାୟ ଅଦାସି।

''ଇଦମ୍ପି ଦୁତିୟଂ ଦୁକ୍କରତୋ ଦୁକ୍କରତରଂ, ଯଂ ସୋ ଅତ୍ତନୋ ଓରସେ ପିୟେ ପୁତ୍ତେ ବାଲକେ ତରୁଣକେ ଲତାୟ ବନ୍ଧିତ୍ୱା ତେନ ବ୍ରାହ୍ମଣେନ ଲତାୟ ଅନୁମଜ୍ଜୀୟନ୍ତେ ଦିସ୍ୱା ଅଜ୍ଝୁପେକ୍ଖି।

''ଇଦମ୍ପି ତତିୟଂ ଦୁକ୍କରତୋ ଦୁକ୍କରତରଂ, ଯଂ ସୋ ସକେନ ବଲେନ ବନ୍ଧନା ମୁଞ୍ଚିତ୍ୱା ଆଗତେ ଦାରକେ ସାରଜ୍ଜମୁପଗତେ ପୁନଦେୱ ଲତାୟ ବନ୍ଧିତ୍ୱା ଅଦାସି।

''ଇଦମ୍ପି ଚତୁତ୍ଥଂ ଦୁକ୍କରତୋ ଦୁକ୍କରତରଂ, ଯଂ ସୋ ଦାରକେ 'ଅୟଂ ଖୋ, ତାତ, ଯକ୍ଖୋ ଖାଦିତୁଂ ନେତି ଅମ୍ହେ'ତି ୱିଲପନ୍ତେ 'ମା ଭାୟିତ୍ଥା'ତି ନ ଅସ୍ସାସେସି।

''ଇଦମ୍ପି ପଞ୍ଚମଂ ଦୁକ୍କରତୋ ଦୁକ୍କରତରଂ, ଯଂ ସୋ ଜାଲିସ୍ସ କୁମାରସ୍ସ ରୁଦମାନସ୍ସ ପାଦେସୁ ନିପତିତ୍ୱା 'ଅଲଂ, ତାତ, କଣ୍ହାଜିନଂ ନିୱତ୍ତେହି, ଅହମେୱ ଗଚ୍ଛାମି ଯକ୍ଖେନ ସହ, ଖାଦତୁ ମଂ ଯକ୍ଖୋ'ତି ଯାଚମାନସ୍ସ ଏୱଂ ନ ସମ୍ପଟିଚ୍ଛି।

''ଇଦମ୍ପି ଛଟ୍ଠଂ ଦୁକ୍କରତୋ ଦୁକ୍କରତରଂ, ଯଂ ସୋ ଜାଲିସ୍ସ କୁମାରସ୍ସ 'ପାସାଣସମଂ ନୂନ ତେ, ତାତ, ହଦୟଂ, ଯଂ ତ୍ୱଂ ଅମ୍ହାକଂ ଦୁକ୍ଖିତାନଂ ପେକ୍ଖମାନୋ ନିମ୍ମନୁସ୍ସକେ ବ୍ରହାରଞ୍ଞେ ଯକ୍ଖେନ ନୀୟମାନେ ନ ନିୱାରେସୀ'ତି ୱିଲପମାନସ୍ସ କାରୁଞ୍ଞଂ ନାକାସି।

''ଇଦମ୍ପି ସତ୍ତମଂ ଦୁକ୍କରତୋ ଦୁକ୍କରତରଂ, ଯଂ ତସ୍ସ ରୁଳ୍ହରୁଳ୍ହସ୍ସ ଭୀମଭୀମସ୍ସ ନୀତେ ଦାରକେ ଅଦସ୍ସନଂ ଗମିତେ ନ ଫଲି ହଦୟଂ ସତଧା ୱା ସହସ୍ସଧା ୱା, ପୁଞ୍ଞକାମେନ ମନୁଜେନ କିଂ ପରଦୁକ୍ଖାପନେନ, ନନୁ ନାମ ସକଦାନଂ ଦାତବ୍ବଂ ହୋତୀ''ତି?

''ଦୁକ୍କରସ୍ସ, ମହାରାଜ, କତତ୍ତା ବୋଧିସତ୍ତସ୍ସ କିତ୍ତିସଦ୍ଦୋ ଦସସହସ୍ସିୟା ଲୋକଧାତୁୟା ସଦେୱମନୁସ୍ସେସୁ ଅବ୍ଭୁଗ୍ଗତୋ, ଦେୱା ଦେୱଭୱନେ ପକିତ୍ତେନ୍ତି, ଅସୁରା ଅସୁରଭୱନେ ପକିତ୍ତେନ୍ତି, ଗରୁଳା ଗରୁଳଭୱନେ ପକିତ୍ତେନ୍ତି, ନାଗା ନାଗଭୱନେ ପକିତ୍ତେନ୍ତି, ଯକ୍ଖା ଯକ୍ଖଭୱନେ ପକିତ୍ତେନ୍ତି, ଅନୁପୁବ୍ବେନ ତସ୍ସ କିତ୍ତିସଦ୍ଦୋ ପରମ୍ପରାୟ ଅଜ୍ଜେତରହି ଇଧ ଅମ୍ହାକଂ ସମୟଂ ଅନୁପ୍ପତ୍ତୋ, ତଂ ମୟଂ ଦାନଂ ପକିତ୍ତେନ୍ତା ୱିକୋପେନ୍ତା ନିସିନ୍ନା ସୁଦିନ୍ନଂ, ଉଦାହୁ ଦୁଦ୍ଦିନ୍ନନ୍ତି। ସୋ ଖୋ ପନାୟଂ, ମହାରାଜ, କିତ୍ତିସଦ୍ଦୋ ନିପୁଣାନଂ ୱିଞ୍ଞୂନଂ ୱିଦୂନଂ ୱିଭାୱୀନଂ ବୋଧିସତ୍ତାନଂ ଦସ ଗୁଣେ ଅନୁଦସ୍ସତି। କତମେ ଦସ? ଅଗେଧତା ନିରାଲୟତା ଚାଗୋ ପହାନଂ ଅପୁନରାୱତ୍ତିତା ସୁଖୁମତା ମହନ୍ତତା ଦୁରନୁବୋଧତା ଦୁଲ୍ଲଭତା ଅସଦିସତା ବୁଦ୍ଧଧମ୍ମସ୍ସ, ସୋ ଖୋ ପନାୟଂ, ମହାରାଜ, କିତ୍ତିସଦ୍ଦୋ ନିପୁଣାନଂ ୱିଞ୍ଞୂନଂ ୱିଦୂନଂ ୱିଭାୱୀନଂ ବୋଧିସତ୍ତାନଂ ଇମେ ଦସ ଗୁଣେ ଅନୁଦସ୍ସତୀ''ତି।

''ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ଯୋ ପରଂ ଦୁକ୍ଖାପେତ୍ୱା ଦାନଂ ଦେତି, ଅପି ନୁ ତଂ ଦାନଂ ସୁଖୱିପାକଂ ହୋତି ସଗ୍ଗସଂୱତ୍ତନିକ''ନ୍ତି? ''ଆମ, ମହାରାଜ, କିଂ ୱତ୍ତବ୍ବ''ନ୍ତି। ''ଇଙ୍ଘ, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, କାରଣଂ ଉପଦସ୍ସେହୀ''ତି। ''ଇଧ, ମହାରାଜ, କୋଚି ସମଣୋ ୱା ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ୱା ସୀଲୱା ହୋତି

କଲ୍ୟାଣଧମ୍ମୋ, ସୋ ଭୱେୟ୍ୟ ପକ୍ଖହତୋ ୱା ପୀଠସପ୍ପୀ ୱା ଅଞ୍ଞତରଂ ୱା ବ୍ୟାଧିଂ ଆପନ୍ନୋ, ତମେନଂ ଯୋ କୋଚି ପୁଞ୍ଞକାମୋ ଯାନଂ ଆରୋପେତ୍ୱା ପତ୍ଥିତଂ ଦେସମନୁପାପେୟ୍ୟ, ଅପି ନୁ ଖୋ, ମହାରାଜ, ତସ୍ସ ପୁରିସସ୍ସ ତତୋନିଦାନଂ କିଞ୍ଚି ସୁଖଂ ନିବ୍ବତ୍ତେୟ୍ୟ ସଗ୍ଗସଂୱତ୍ତନିକଂ ତଂ କମ୍ମ''ନ୍ତି? ''ଆମ, ଭନ୍ତେ, କିଂ ୱତ୍ତବ୍ବଂ? ହତ୍ଥିଯାନଂ ୱା ସୋ, ଭନ୍ତେ, ପୁରିସୋ ଲଭେୟ୍ୟ ଅସ୍ସଯାନଂ ୱା ରଥଯାନଂ ୱା, ଥଲେ ଥଲଯାନଂ ଜଲେ ଜଲଯାନଂ ଦେୱେସୁ ଦେୱଯାନଂ ମନୁସ୍ସେସୁ ମନୁସ୍ସଯାନଂ, ତଦନୁଚ୍ଛୱିକଂ ତଦନୁଲୋମିକଂ ଭୱେ ଭୱେ ନିବ୍ବତ୍ତେୟ୍ୟ, ତଦନୁଚ୍ଛୱିକାନି ତଦନୁଲୋମିକାନି ଚସ୍ସ ସୁଖାନି ନିବ୍ବତ୍ତେୟ୍ୟୁଂ, ସୁଗତିତୋ ସୁଗତିଂ ଗଚ୍ଛେୟ୍ୟ, ତେନେୱ କମ୍ମାଭିସନ୍ଦେନ ଇଦ୍ଧିଯାନଂ ଅଭିରୁୟ୍ହ ପତ୍ଥିତଂ ନିବ୍ବାନନଗରଂ ପାପୁଣେୟ୍ୟା''ତି। ''ତେନ ହି, ମହାରାଜ, ପରଦୁକ୍ଖାପନେନ ଦିନ୍ନଦାନଂ ସୁଖୱିପାକଂ ହୋତି ସଗ୍ଗସଂୱତ୍ତନିକଂ , ଯଂ ସୋ ପୁରିସୋ ବଲୀବଦ୍ଦେ ଦୁକ୍ଖାପେତ୍ୱା ଏୱରୂପଂ ସୁଖଂ ଅନୁଭୱତି।

''ଅପରମ୍ପି , ମହାରାଜ, ଉତ୍ତରିଂ କାରଣଂ ସୁଣୋହି, ଯଥା ପରଦୁକ୍ଖାପନେନ ଦିନ୍ନଦାନଂ ସୁଖୱିପାକଂ ହୋତି ସଗ୍ଗସଂୱତ୍ତନିକଂ। ଇଧ, ମହାରାଜ, ଯୋ କୋଚି ରାଜା ଜନପଦତୋ ଧମ୍ମିକଂ ବଲିଂ ଉଦ୍ଧରାପେତ୍ୱା ଆଣାପୱତ୍ତନେନ ଦାନଂ ଦଦେୟ୍ୟ, ଅପି ନୁ ଖୋ ସୋ, ମହାରାଜ, ରାଜା ତତୋନିଦାନଂ କିଞ୍ଚି ସୁଖଂ ଅନୁଭୱେୟ୍ୟ ସଗ୍ଗସଂୱତ୍ତନିକଂ ତଂ ଦାନ''ନ୍ତି? ''ଆମ, ଭନ୍ତେ, କିଂ ୱତ୍ତବ୍ବଂ, ତତୋନିଦାନଂ ସୋ, ଭନ୍ତେ, ରାଜା ଉତ୍ତରିଂ ଅନେକସତସହସ୍ସଗୁଣଂ ଲଭେୟ୍ୟ। ରାଜୂନଂ ଅତିରାଜା ଭୱେୟ୍ୟ, ଦେୱାନଂ ଅତିଦେୱୋ ଭୱେୟ୍ୟ, ବ୍ରହ୍ମାନଂ ଅତିବ୍ରହ୍ମା ଭୱେୟ୍ୟ, ସମଣାନଂ ଅତିସମଣୋ ଭୱେୟ୍ୟ, ବ୍ରାହ୍ମଣାନଂ ଅତିବ୍ରାହ୍ମଣୋ ଭୱେୟ୍ୟ, ଅରହନ୍ତାନଂ ଅତିଅରହା [ଅତିଅରହନ୍ତୋ (ସ୍ୟା। କ।)] ଭୱେୟ୍ୟା''ତି। ''ତେନ ହି, ମହାରାଜ, ପରଦୁକ୍ଖାପନେନ ଦିନ୍ନଦାନଂ ସୁଖୱିପାକଂ ହୋତି ସଗ୍ଗସଂୱତ୍ତନିକଂ, ଯଂ ସୋ ରାଜା ବଲିନା ଜନଂ ପୀଳେତ୍ୱା ଦିନ୍ନଦାନେନ ଏୱରୂପଂ ଉତ୍ତରିଂ ଯସସୁଖଂ ଅନୁଭୱତୀ''ତି।

''ଅତିଦାନଂ, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ୱେସ୍ସନ୍ତରେନ ରଞ୍ଞା ଦିନ୍ନଂ, ଯଂ ସୋ ସକଂ ଭରିଯଂ ପରସ୍ସ ଭରିଯତ୍ଥାଯ ଅଦାସି, ସକେ ଓରସେ ପୁତ୍ତେ ବ୍ରାହ୍ମଣସ୍ସ ଦାସତ୍ଥାଯ ଅଦାସି, ଅତିଦାନଂ ନାମ, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ଲୋକେ ୱିଦୂହି ନିନ୍ଦିତଂ ଗରହିତଂ, ଯଥା ନାମ, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ଅତିଭାରେନ ସକଟସ୍ସ ଅକ୍ଖୋ ଭିଜ୍ଜତି, ଅତିଭାରେନ ନାୱା ଓସୀଦତି, ଅତିଭୁତ୍ତେନ ଭୋଜନଂ ୱିସମଂ ପରିଣମତି, ଅତିୱସ୍ସେନ ଧଞ୍ଞଂ ୱିନସ୍ସତି, ଅତିଦାନେନ ଭୋଗକ୍ଖଯଂ ଉପେତି, ଅତିତାପେନ ପଥୱୀ ଉପଡୟ୍ହତି, ଅତିରାଗେନ ଉମ୍ମତ୍ତକୋ ହୋତି, ଅତିଦୋସେନ ୱଜ୍ଝୋ ହୋତି, ଅତିମୋହେନ ଅନଯଂ ଆପଜ୍ଜତି, ଅତିଲୋଭେନ ଚୋରଗ୍ଗହଣମୁପଗଚ୍ଛତି, ଅତିଭଯେନ ନିରୁଜ୍ଝତି, ଅତିପୂରେନ ନଦୀ ଉତ୍ତରତି, ଅତିୱାତେନ ଅସନି ପତତି, ଅତିଅଗ୍ଗିନା ଓଦନଂ ଉତ୍ତରତି, ଅତିସଞ୍ଚରଣେନ ନ ଚିରଂ ଜୀୱତି। ଏୱମେୱ ଖୋ, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ଅତିଦାନଂ ନାମ ଲୋକେ ୱିଦୂହି ନିନ୍ଦିତଂ ଗରହିତଂ, ଅତିଦାନଂ, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ୱେସ୍ସନ୍ତରେନ ରଞ୍ଞା ଦିନ୍ନଂ, ନ ତତ୍ଥ କିଞ୍ଚି ଫଲଂ ଇଚ୍ଛିତବ୍ବ''ନ୍ତି।

''ଅତିଦାନଂ, ମହାରାଜ, ଲୋକେ ୱିଦୂହି ୱଣ୍ଣିତଂ ଥୁତଂ ପସତ୍ଥଂ, ଯେ କେଚି ଯାଦିସଂ କୀଦିସଂ ଦାନଂ ଦେନ୍ତି [କେଚି ଯାଦିସଂ ତାଦିସଂ ଦାନଂ ଦେନ୍ତି (ସ୍ୟା।)], ଅତିଦାନଦାଯୀ ଲୋକେ କିତ୍ତିଂ ପାପୁଣାତି। ଯଥା , ମହାରାଜ, ଅତିପୱରତାଯ ଦିବ୍ବଂ ୱନମୂଲଂ ଗହିତମ୍ପି ହତ୍ଥପାସେ ଠିତାନଂ ପରଜନାନଂ ନ ଦସ୍ସଯତି, ଅଗଦୋ ଅତିଜଚ୍ଚତାଯ [ଅତିଉସଭତାଯ (କ।)] ପୀଳାଯ ସମୁଗ୍ଘାତକୋ ରୋଗାନଂ ଅନ୍ତକରୋ, ଅଗ୍ଗି ଅତିଜୋତିତାଯ ଡହତି, ଉଦକଂ ଅତିସୀତତାଯ ନିବ୍ବାପେତି, ପଦୁମଂ ପରିସୁଦ୍ଧତାଯ ନ ଉପଲିମ୍ପତି ୱାରିକଦ୍ଦମେନ, ମଣି ଅତିଗୁଣତାଯ କାମଦଦୋ, ୱଜିରଂ ଅତିତିଖିଣତାଯ ୱିଜ୍ଝତି ମଣିମୁତ୍ତାଫଲିକଂ, ପଥୱୀ ଅତିମହନ୍ତତାଯ ନରୋରଗମିଗପକ୍ଖିଜଲସେଲପବ୍ବତଦୁମେ ଧାରେତି, ସମୁଦ୍ଦୋ ଅତିମହନ୍ତତାଯ ଅପରିପୂରଣୋ, ସିନେରୁ ଅତିଭାରତାଯ ଅଚଲୋ, ଆକାସୋ ଅତିୱିତ୍ଥାରତାଯ ଅନନ୍ତୋ, ସୂରିଯୋ ଅତିପ୍ପଭତାଯ ତିମିରଂ ଘାତେତି, ସୀହୋ ଅତିଜାତିତାଯ ୱିଗତଭଯୋ, ମଲ୍ଲୋ ଅତିବଲୱତାଯ ପଟିମଲ୍ଲଂ ଖିପ୍ପଂ ଉକ୍ଖିପତି , ରାଜା ଅତିପୁଞ୍ଞତାଯ ଅଧିପତି, ଭିକ୍ଖୁ ଅତିସୀଲୱନ୍ତତାଯ ନାଗଯକ୍ଖନରମରୂହି ନମସ୍ସନୀଯୋ, ବୁଦ୍ଧୋ ଅତିଅଗ୍ଗତାଯ [ଅତିୱିସିଟ୍ଠତାଯ (ସ୍ୟା।)] ଅନୁପମୋ। ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଅତିଦାନଂ ନାମ ଲୋକେ ୱିଦୂହି ୱଣ୍ଣିତଂ ଥୁତଂ ପସତ୍ଥଂ, ଯେ କେଚି ଯାଦିସଂ କୀଦିସଂ ଦାନଂ ଦେନ୍ତି, ଅତିଦାନଦାଯୀ ଲୋକେ କିତ୍ତିଂ ପାପୁଣାତି, ଅତିଦାନେନ ୱେସ୍ସନ୍ତରୋ ରାଜା ଦସସହସ୍ସିଯା ଲୋକଧାତୁଯା ୱଣ୍ଣିତୋ ଥୁତୋ ପସତ୍ଥୋ ମହିତୋ କିତ୍ତିତୋ, ତେନେୱ ଅତିଦାନେନ ୱେସ୍ସନ୍ତରୋ ରାଜା ଅଜ୍ଜେତରହି ବୁଦ୍ଧୋ ଜାତୋ ଅଗ୍ଗୋ ସଦେୱକେ ଲୋକେ।

''ଅତ୍ଥି ପନ, ମହାରାଜ, ଲୋକେ ଠପନୀଯଂ ଦାନଂ, ଯଂ ଦକ୍ଖିଣେୟ୍ୟେ ଅନୁପ୍ପତ୍ତେ ନ ଦାତବ୍ବ''ନ୍ତି? ''ଦସ ଖୋ ପନିମାନି, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ଦାନାନି, ଯାନି ଲୋକେ ଅଦାନସମ୍ମତାନି, ଯୋ ତାନି ଦାନାନି ଦେତି, ସୋ ଅପାଯଗାମୀ ହୋତି। କତମାନି ଦସ? ମଜ୍ଜଦାନଂ, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ଲୋକେ ଅଦାନସମ୍ମତଂ, ଯୋ ତଂ ଦାନଂ ଦେତି, ସୋ ଅପାଯଗାମୀ ହୋତି। ସମଜ୍ଜଦାନଂ...ପେ... ଇତ୍ଥିଦାନଂ...ପେ... ଉସଭଦାନଂ...ପେ... ଚିତ୍ତକମ୍ମଦାନଂ...ପେ... ସତ୍ଥଦାନଂ ...ପେ... ୱିସଦାନଂ...ପେ... ସଙ୍ଖଲିକଦାନଂ...ପେ... କୁକ୍କୁଟସୂକରଦାନଂ...ପେ... ତୁଲାକୂଟମାନକୂଟଦାନଂ, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ଲୋକେ ଅଦାନସମ୍ମତଂ ହୋତି, ଯୋ ତଂ ଦାନଂ ଦେତି, ସୋ ଅପାଯଗାମୀ ହୋତି। ଇମାନି ଖୋ, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ଦସ ଦାନାନି ଲୋକେ ଅଦାନସମ୍ମତାନି, ଯୋ ତାନି ଦାନାନି ଦେତି, ସୋ ଅପାଯଗାମୀ ହୋତୀ''ତି।

‘‘ନାହଂ ତଂ, ମହାରାଜ, ଅଦାନସମ୍ମତଂ ପୁଚ୍ଛାମି, ଇମଂ ଖ୍ୱାହଂ, ମହାରାଜ, ତଂ ପୁଚ୍ଛାମି ‘ଅତ୍ଥି ପନ, ମହାରାଜ, ଲୋକେ ଠପନୀଯଂ ଦାନଂ, ଯଂ ଦକ୍ଖିଣେୟ୍ୟେ ଅନୁପ୍ପତ୍ତେ ନ ଦାତବ୍ବ’ନ୍ତି। ‘‘ନତ୍ଥି, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ଲୋକେ ଠପନୀଯଂ ଦାନଂ। ଯଂ ଦକ୍ଖିଣେୟ୍ୟେ ଅନୁପ୍ପତ୍ତେ ନ ଦାତବ୍ବଂ, ଚିତ୍ତପ୍ପସାଦେ ଉପ୍ପନ୍ନେ କେଚି ଦକ୍ଖିଣେୟ୍ୟାନଂ ଭୋଜନଂ ଦେନ୍ତି, କେଚି ଅଚ୍ଛାଦନଂ, କେଚି ସଯନଂ, କେଚି ଆୱସଥଂ, କେଚି ଅତ୍ଥରଣପାୱୁରଣଂ, କେଚି ଦାସିଦାସଂ, କେଚି ଖେତ୍ତୱତ୍ଥୁଂ, କେଚି ଦ୍ୱିପଦଚତୁପ୍ପଦଂ, କେଚି ସତଂ ସହସ୍ସଂ ସତସହସ୍ସଂ, କେଚି ମହାରଜ୍ଜଂ, କେଚି ଜୀୱିତମ୍ପି ଦେନ୍ତୀ’’ତି। ‘‘ଯଦି ପନ, ମହାରାଜ, କେଚି ଜୀୱିତମ୍ପି ଦେନ୍ତି, କିଂ କାରଣା ୱେସ୍ସନ୍ତରଂ ଦାନପତିଂ ଅତିବାଳ୍ହଂ ପରିପାତେସି ସୁଦିନ୍ନେ ପୁତ୍ତେ ଚ ଦାରେ ଚ?

‘‘ଅପି ନୁ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଅତ୍ଥି ଲୋକପକତି ଲୋକାଚିଣ୍ଣଂ, ଲଭତି ପିତା ପୁତ୍ତଂ ଇଣଟ୍ଟୋ ୱା ଆଜୀୱିକପକତୋ ୱା ଆୱପିତୁଂ ୱା [ଆଧାପେତୁଂ ୱା (ସ୍ୟା।), ଆଧପିତୁଂ ୱା (କ।)] ୱିକ୍କିଣିତୁଂ ୱା’’ତି? ‘‘ଆମ, ଭନ୍ତେ, ଲଭତି ପିତା ପୁତ୍ତଂ ଇଣଟ୍ଟୋ ୱା ଆଜୀୱିକପକତୋ ୱା ଆୱପିତୁଂ ୱା ୱିକ୍କିଣିତୁଂ ୱା’’ତି। ‘‘ଯଦି, ମହାରାଜ, ଲଭତି ପିତା ପୁତ୍ତଂ ଇଣଟ୍ଟୋ ୱା ଆଜୀୱିକପକତୋ ୱା ଆୱପିତୁଂ ୱା ୱିକ୍କିଣିତୁଂ ୱା , ୱେସ୍ସନ୍ତରୋପି, ମହାରାଜ, ରାଜା ଅଲଭମାନୋ ସବ୍ବଞ୍ଞୁତଞ୍ଞାଣଂ ଉପଦ୍ଦୁତୋ ଦୁକ୍ଖିତୋ ତସ୍ସ ଧମ୍ମଧନସ୍ସ ପଟିଲାଭାଯ ପୁତ୍ତଦାରଂ ଆୱପେସି ଚ ୱିକ୍କିଣି ଚ। ଇତି, ମହାରାଜ, ୱେସ୍ସନ୍ତରେନ ରଞ୍ଞା ଅଞ୍ଞେସଂ ଦିନ୍ନଂ ଯେୱ ଦିନ୍ନଂ, କତଂ ଯେୱ କତଂ। କିସ୍ସ ପନ ତ୍ୱଂ, ମହାରାଜ, ତେନ ଦାନେନ ୱେସ୍ସନ୍ତରଂ ଦାନପତିଂ ଅତିବାଳ୍ହଂ ଅପସାଦେସୀ’’ତି?

‘‘ନାହଂ, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ୱେସ୍ସନ୍ତରସ୍ସ ଦାନପତିନୋ ଦାନଂ ଗରହାମି, ଅପି ଚ ପୁତ୍ତଦାରଂ ଯାଚନ୍ତେ ନିମିନିତ୍ୱା ଅତ୍ତାନଂ ଦାତବ୍ବ’’ନ୍ତି। ‘‘ଏତଂ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଅସବ୍ଭିକାରଣଂ, ଯଂ ପୁତ୍ତଦାରଂ ଯାଚନ୍ତେ ଅତ୍ତାନଂ ଦଦେୟ୍ୟ, ଯଂ ଯଂ ହି ଯାଚନ୍ତେ ତଂ ତଦେୱ ଦାତବ୍ବଂ, ଏତଂ ସପ୍ପୁରିସାନଂ କମ୍ମଂ। ଯଥା, ମହାରାଜ, କୋଚି ପୁରିସୋ ପାନୀଯଂ ଆହରାପେୟ୍ୟ, ତସ୍ସ ଯୋ ଭୋଜନଂ ଦଦେୟ୍ୟ, ଅପି ନୁ ସୋ, ମହାରାଜ, ପୁରିସୋ ତସ୍ସ କିଚ୍ଚକାରୀ ଅସ୍ସା’’ତି? ‘‘ନ ହି, ଭନ୍ତେ, ଯଂ ସୋ ଆହରାପେତି, ତମେୱ ତସ୍ସ ଦେନ୍ତୋ କିଚ୍ଚକାରୀ ଅସ୍ସା’’ତି। ‘‘ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ୱେସ୍ସନ୍ତରୋ ରାଜା ବ୍ରାହ୍ମଣେ ପୁତ୍ତଦାରଂ ଯାଚନ୍ତେ ପୁତ୍ତଦାରଂ ଯେୱ ଅଦାସି। ସଚେ, ମହାରାଜ, ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ୱେସ୍ସନ୍ତରସ୍ସ ସରୀରଂ ଯାଚେୟ୍ୟ, ନ ସୋ, ମହାରାଜ, ଅତ୍ତାନଂ ରକ୍ଖେୟ୍ୟ ନ କମ୍ପେୟ୍ୟ ନ ରଜ୍ଜେୟ୍ୟ, ତସ୍ସ ଦିନ୍ନଂ ପରିଚ୍ଚତ୍ତଂ ଯେୱ ସରୀରଂ ଭୱେୟ୍ୟ। ସଚେ, ମହାରାଜ, କୋଚି ୱେସ୍ସନ୍ତରଂ ଦାନପତିଂ ଉପଗନ୍ତ୍ୱା ଯାଚେୟ୍ୟ ‘ଦାସତ୍ତଂ ମେ ଉପେହୀ’ତି, ଦିନ୍ନଂ ପରିଚ୍ଚତ୍ତଂ ଯେୱସ୍ସ ସରୀରଂ ଭୱେୟ୍ୟ, ନ ସୋ ଦତ୍ୱା ତପେୟ୍ୟ [ଠପେୟ୍ୟ (ସୀ।)], ରଞ୍ଞୋ, ମହାରାଜ, ୱେସ୍ସନ୍ତରସ୍ସ କାଯୋ ବହୁସାଧାରଣୋ।

‘‘ଯଥା, ମହାରାଜ, ପକ୍କା ମଂସପେସି ବହୁସାଧାରଣା, ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ରଞ୍ଞୋ ୱେସ୍ସନ୍ତରସ୍ସ କାଯୋ ବହୁସାଧାରଣୋ। ଯଥା ୱା ପନ, ମହାରାଜ, ଫଲିତୋ [ଫଲିନୋ (?)] ରୁକ୍ଖୋ ନାନାଦିଜଗଣସାଧାରଣୋ, ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ରଞ୍ଞୋ ୱେସ୍ସନ୍ତରସ୍ସ କାଯୋ ବହୁସାଧାରଣୋ। କିଂ କାରଣା? ‘ଏୱାହଂ ପଟିପଜ୍ଜନ୍ତୋ ସମ୍ମାସମ୍ବୋଧିଂ ପାପୁଣିସ୍ସାମୀ’ତି।

‘‘ଯଥା, ମହାରାଜ, ପୁରିସୋ ଅଧନୋ ଧନତ୍ଥିକୋ ଧନପରିଯେସନଂ ଚରମାନୋ ଅଜପଥଂ ସଙ୍କୁପଥଂ ୱେତ୍ତପଥଂ ଗଚ୍ଛତି, ଜଲଥଲୱାଣିଜ୍ଜଂ କରୋତି, କାଯେନ ୱାଚାଯ ମନସା ଧନଂ ଆରାଧେତି, ଧନପ୍ପଟିଲାଭାଯ ୱାଯମତି। ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ୱେସ୍ସନ୍ତରୋ ଦାନପତି ଅଧନୋ ବୁଦ୍ଧଧନେନ ସବ୍ବଞ୍ଞୁତଞ୍ଞାଣରତନପ୍ପଟିଲାଭାଯ ଯାଚକାନଂ ଧନଧଞ୍ଞଂ ଦାସିଦାସଂ ଯାନୱାହନଂ ସକଲସାପତେୟ୍ୟଂ ସକଂ ପୁତ୍ତଦାରଂ ଅତ୍ତାନଞ୍ଚ ଚଜିତ୍ୱା ସମ୍ମାସମ୍ବୋଧିଂ ଯେୱ ପରିଯେସତି।

‘‘ଯଥା ୱା ପନ, ମହାରାଜ, ଅମଚ୍ଚୋ ମୁଦ୍ଦକାମୋ ମୁଦ୍ଦାଧିକରଣଂ ଯଂ କିଞ୍ଚି ଗେହେ ଧନଧଞ୍ଞଂ ହିରଞ୍ଞସୁୱଣ୍ଣଂ, ତଂ ସବ୍ବଂ ଦତ୍ୱାପି ମୁଦ୍ଦପ୍ପଟିଲାଭାଯ ୱାଯମତି। ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ୱେସ୍ସନ୍ତରୋ ଦାନପତି ସବ୍ବଂ ତଂ ବାହିରବ୍ଭନ୍ତରଧନଂ ଦତ୍ୱା ଜୀୱିତମ୍ପି ପରେସଂ ଦତ୍ୱା ସମ୍ମାସମ୍ବୋଧିଂ ଯେୱ ପରିଯେସତି।

‘‘ଅପି ଚ, ମହାରାଜ, ୱେସ୍ସନ୍ତରସ୍ସ ଦାନପତିନୋ ଏୱଂ ଅହୋସି ‘ଯଂ ସୋ ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ଯାଚତି, ତମେୱାହଂ ତସ୍ସ ଦେନ୍ତୋ କିଚ୍ଚକାରୀ ନାମ ହୋମୀ’ତି, ଏୱଂ ସୋ ତସ୍ସ ପୁତ୍ତଦାରମଦାସି। ନ ଖୋ, ମହାରାଜ, ୱେସ୍ସନ୍ତରୋ ଦାନପତି ଦେସ୍ସତାଯ ବ୍ରାହ୍ମଣସ୍ସ ପୁତ୍ତଦାରମଦାସି, ନ ଅଦସ୍ସନକାମତାଯ ପୁତ୍ତଦାରମଦାସି, ନ ଅତିବହୁକା ମେ ପୁତ୍ତଦାରା, ‘ନ ସକ୍କୋମି ତେ ପୋସେତୁ’ନ୍ତି ପୁତ୍ତଦାରମଦାସି, ନ ଉକ୍କଣ୍ଠିତୋ ‘ଅପ୍ପିଯା ମେ’ତି ନୀହରିତୁକାମତାଯ ପୁତ୍ତଦାରମଦାସି। ଅଥ ଖୋ ସବ୍ବଞ୍ଞୁତଞ୍ଞାଣରତନସ୍ସେୱ ପିଯତ୍ତା ସବ୍ବଞ୍ଞୁତଞ୍ଞାଣସ୍ସ କାରଣା ୱେସ୍ସନ୍ତରୋ ରାଜା ଏୱରୂପଂ ଅତୁଲଂ ୱିପୁଲମନୁତ୍ତରଂ ପିଯଂ ମନାପଂ ଦଯିତଂ ପାଣସମଂ ପୁତ୍ତଦାରଦାନୱରଂ ବ୍ରାହ୍ମଣସ୍ସ ଅଦାସି।

‘‘ଭାସିତମ୍ପେତଂ , ମହାରାଜ, ଭଗୱତା ଦେୱାତିଦେୱେନ ଚରିୟାପିଟକେ –

‘‘‘ନ ମେ ଦେସ୍ସା ଉଭୋ ପୁତ୍ତା, ମଦ୍ଦୀ ଦେୱୀ ନ ଦେସ୍ସିୟା;

ସବ୍ବଞ୍ଞୁତଂ ପିୟଂ ମୟ୍ହଂ, ତସ୍ମା ପିୟେ ଅଦାସହ’ନ୍ତି।

‘‘ତସ୍ମା, ମହାରାଜ, ୱେସ୍ସନ୍ତରୋ ରାଜା ପୁତ୍ତଦାନଂ [ପୁତ୍ତଦାରଂ (କ।)] ଦତ୍ୱା ପଣ୍ଣସାଲଂ ପୱିସିତ୍ୱା ନିପଜ୍ଜି। ତସ୍ସ ଅତିପେମେନ ଦୁକ୍ଖିତସ୍ସ ବଲୱସୋକୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜି, ହଦୟୱତ୍ଥୁ ଉଣ୍ହମହୋସି। ନାସିକାୟ ଅପ୍ପହୋନ୍ତିୟା ମୁଖେନ ଉଣ୍ହେ ଅସ୍ସାସପସ୍ସାସେ ୱିସ୍ସଜ୍ଜେସି, ଅସ୍ସୂନି ପରିୱତ୍ତିତ୍ୱା ଲୋହିତବିନ୍ଦୂନି ହୁତ୍ୱା ନେତ୍ତେହି ନିକ୍ଖମିଂସୁ। ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଦୁକ୍ଖେନ ୱେସ୍ସନ୍ତରୋ ରାଜା ବ୍ରାହ୍ମଣସ୍ସ ପୁତ୍ତଦାରମଦାସି ‘ମା ମେ ଦାନପଥୋ ପରିହାୟୀ’ତି।

‘‘ଅପି ଚ, ମହାରାଜ, ୱେସ୍ସନ୍ତରୋ ରାଜା ଦ୍ୱେ ଅତ୍ଥୱସେ ପଟିଚ୍ଚ ବ୍ରାହ୍ମଣସ୍ସ ଦ୍ୱେ ଦାରକେ ଅଦାସି। କତମେ ଦ୍ୱେ? ଦାନପଥୋ ଚ ମେ ଅପରିହୀନୋ ଭୱିସ୍ସତି, ଦୁକ୍ଖିତେ ଚ ମେ ପୁତ୍ତକେ ୱନମୂଲଫଲେହି ଇତୋନିଦାନଂ ଅୟ୍ୟକୋ ମୋଚେସ୍ସତୀତି। ଜାନାତି ହି, ମହାରାଜ, ୱେସ୍ସନ୍ତରୋ ରାଜା ‘ନ ମେ ଦାରକା ସକ୍କା କେନଚି ଦାସଭୋଗେନ ଭୁଞ୍ଜିତୁଂ, ଇମେ ଚ ଦାରକେ ଅୟ୍ୟକୋ ନିକ୍କିଣିସ୍ସତି, ଏୱଂ ଅମ୍ହାକମ୍ପି ଗମନଂ ଭୱିସ୍ସତୀ’ତି। ଇମେ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଦ୍ୱେ ଅତ୍ଥୱସେ ପଟିଚ୍ଚ ବ୍ରାହ୍ମଣସ୍ସ ଦ୍ୱେ ଦାରକେ ଅଦାସି।

‘‘ଅପି ଚ, ମହାରାଜ, ୱେସ୍ସନ୍ତରୋ ରାଜା ଜାନାତି ‘ଅୟଂ ଖୋ ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ଜିଣ୍ଣୋ ୱୁଡ୍ଢୋ ମହଲ୍ଲକୋ ଦୁବ୍ବଲୋ ଭଗ୍ଗୋ ଦଣ୍ଡପରାୟଣୋ ଖୀଣାୟୁକୋ ପରିତ୍ତପୁଞ୍ଞୋ, ନେସୋ ସମତ୍ଥୋ ଇମେ ଦାରକେ ଦାସଭୋଗେନ ଭୁଞ୍ଜିତୁ’ନ୍ତି। ସକ୍କୁଣେୟ୍ୟ ପନ, ମହାରାଜ, ପୁରିସୋ ପାକତିକେନ ବଲେନ ଇମେ ଚନ୍ଦିମସୂରିୟେ ଏୱଂମହିଦ୍ଧିକେ ଏୱଂମହାନୁଭାୱେ ଗହେତ୍ୱା ପେଳାୟ ୱା ସମୁଗ୍ଗେ ୱା ପକ୍ଖିପିତ୍ୱା ନିପ୍ପଭେ କତ୍ୱା ଥାଲକପରିଭୋଗେନ [ପଦୀପପରିଭୋଗେନ (ସ୍ୟା।)] ପରିଭୁଞ୍ଜିତୁ’’ନ୍ତି? ‘‘ନ ହି, ଭନ୍ତେ’’ତି। ‘‘ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଇମସ୍ମିଂ ଲୋକେ ଚନ୍ଦିମସୂରିୟପ୍ପଟିଭାଗସ୍ସ ୱେସ୍ସନ୍ତରସ୍ସ ଦାରକା ନ ସକ୍କା କେନଚି ଦାସଭୋଗେନ ଭୁଞ୍ଜିତୁନ୍ତି।

‘‘ଅପରମ୍ପି, ମହାରାଜ, ଉତ୍ତରିଂ କାରଣଂ ସୁଣୋହି, ୟେନ କାରଣେନ ୱେସ୍ସନ୍ତରସ୍ସ ଦାରକା ନ ସକ୍କା କେନଚି ଦାସଭୋଗେନ ଭୁଞ୍ଜିତୁଂ। ୟଥା, ମହାରାଜ, ରଞ୍ଞୋ ଚକ୍କୱତ୍ତିସ୍ସ ମଣିରତନଂ ସୁଭଂ ଜାତିମନ୍ତଂ ଅଟ୍ଠଂସଂ ସୁପରିକମ୍ମକତଂ ଚତୁହତ୍ଥାୟାମଂ ସକଟନାଭିପରିଣାହଂ ନ ସକ୍କା କେନଚି ପିଲୋତିକାୟ ୱେଠେତ୍ୱା ପେଳାୟ ପକ୍ଖିପିତ୍ୱା ସତ୍ଥକନିସାନପରିଭୋଗେନ ପରିଭୁଞ୍ଜିତୁଂ, ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଲୋକେ ଚକ୍କୱତ୍ତିରଞ୍ଞୋ ମଣିରତନପ୍ପଟିଭାଗସ୍ସ ୱେସ୍ସନ୍ତରସ୍ସ ଦାରକା ନ ସକ୍କା କେନଚି ଦାସଭୋଗେନ ଭୁଞ୍ଜିତୁଂ।

‘‘ଅପରମ୍ପି, ମହାରାଜ, ଉତ୍ତରିଂ କାରଣଂ ସୁଣୋହି, ୟେନ କାରଣେନ ୱେସ୍ସନ୍ତରସ୍ସ ଦାରକା ନ ସକ୍କା କେନଚି ଦାସଭୋଗେନ ଭୁଞ୍ଜିତୁଂ। ୟଥା, ମହାରାଜ, ତିଧା ପଭିନ୍ନୋ ସବ୍ବସେତୋ ସତ୍ତପ୍ପତିଟ୍ଠିତୋ ଅଟ୍ଠରତନୁବ୍ବେଧୋ ନୱରତନାୟାମପରିଣାହୋ ପାସାଦିକୋ ଦସ୍ସନୀୟୋ ଉପୋସଥୋ ନାଗରାଜା ନ ସକ୍କା କେନଚି ସୁପ୍ପେନ ୱା ସରାୱେନ ୱା ପିଦହିତୁଂ, ଗୋୱଚ୍ଛକୋ ୱିୟ ୱଚ୍ଛକସାଲାୟ ପକ୍ଖିପିତ୍ୱା ପରିହରିତୁଂ ୱା, ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଲୋକେ ଉପୋସଥନାଗରାଜପ୍ପଟିଭାଗସ୍ସ ୱେସ୍ସନ୍ତରସ୍ସ ଦାରକା ନ ସକ୍କା କେନଚି ଦାସଭୋଗେନ ଭୁଞ୍ଜିତୁଂ।

‘‘ଅପରମ୍ପି, ମହାରାଜ, ଉତ୍ତରିଂ କାରଣଂ ସୁଣୋହି, ୟେନ କାରଣେନ ୱେସ୍ସନ୍ତରସ୍ସ ଦାରକା ନ ସକ୍କା କେନଚି ଦାସଭୋଗେନ ଭୁଞ୍ଜିତୁଂ। ୟଥା, ମହାରାଜ, ମହାସମୁଦ୍ଦୋ ଦୀଘପୁଥୁଲୱିତ୍ଥିଣ୍ଣୋ ଗମ୍ଭୀରୋ ଅପ୍ପମେୟ୍ୟୋ ଦୁରୁତ୍ତରୋ ଅପରିୟୋଗାଳ୍ହୋ ଅନାୱଟୋ ନ ସକ୍କା କେନଚି ସବ୍ବତ୍ଥ ପିଦହିତ୍ୱା ଏକତିତ୍ଥେନ ପରିଭୋଗଂ କାତୁଂ, ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଲୋକେ ମହାସମୁଦ୍ଦପ୍ପଟିଭାଗସ୍ସ ୱେସ୍ସନ୍ତରସ୍ସ ଦାରକା ନ ସକ୍କା କେନଚି ଦାସଭୋଗେନ ଭୁଞ୍ଜିତୁଂ।

‘‘ଅପରମ୍ପି, ମହାରାଜ, ଉତ୍ତରିଂ କାରଣଂ ସୁଣୋହି, ୟେନ କାରଣେନ ୱେସ୍ସନ୍ତରସ୍ସ ଦାରକା ନ ସକ୍କା କେନଚି ଦାସଭୋଗେନ ଭୁଞ୍ଜିତୁଂ। ୟଥା, ମହାରାଜ, ହିମୱନ୍ତୋ ପବ୍ବତରାଜା ପଞ୍ଚୟୋଜନସତଂ ଅଚ୍ଚୁଗ୍ଗତୋ ନଭେ ତିସହସ୍ସୟୋଜନାୟାମୱିତ୍ଥାରୋ ଚତୁରାସୀତିକୂଟସହସ୍ସପ୍ପଟିମଣ୍ଡିତୋ ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ମହାନଦୀସତାନଂ ପଭୱୋ ମହାଭୂତଗଣାଲୟୋ ନାନାୱିଧଗନ୍ଧଧରୋ ଦିବ୍ବୋସଧସତସମଲଙ୍କତୋ ନଭେ ୱଲାହକୋ ୱିୟ ଅଚ୍ଚୁଗ୍ଗତୋ ଦିସ୍ସତି, ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଲୋକେ ହିମୱନ୍ତପବ୍ବତରାଜପ୍ପଟିଭାଗସ୍ସ ୱେସ୍ସନ୍ତରସ୍ସ ଦାରକା ନ ସକ୍କା କେନଚି ଦାସଭୋଗେନ ଭୁଞ୍ଜିତୁଂ।

‘‘ଅପରମ୍ପି, ମହାରାଜ, ଉତ୍ତରିଂ କାରଣଂ ସୁଣୋହି, ୟେନ କାରଣେନ ୱେସ୍ସନ୍ତରସ୍ସ ଦାରକା ନ ସକ୍କା କେନଚି ଦାସଭୋଗେନ ଭୁଞ୍ଜିତୁଂ। ୟଥା,

ମହାରାଜ, ରତ୍ତନ୍ଧକାରତିମିସାଯଂ ଉପରିପବ୍ବତଗ୍ଗେ ଜଲମାନୋ ମହାଅଗ୍ଗିକ୍ଖନ୍ଧୋ ସୁୱିଦୂରେପି ପଞ୍ଞାଯତି, ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ୱେସ୍ସନ୍ତରୋ ରାଜା ପବ୍ବତଗ୍ଗେ ଜଲମାନୋ ମହାଅଗ୍ଗିକ୍ଖନ୍ଧୋ ୱିଯ ସୁୱିଦୂରେପି ପାକଟୋ ପଞ୍ଞାଯତି, ତସ୍ସ ଦାରକା ନ ସକ୍କା କେନଚି ଦାସଭୋଗେନ ଭୁଞ୍ଜିତୁଂ।

''ଅପରମ୍ପି, ମହାରାଜ, ଉତ୍ତରିଂ କାରଣଂ ସୁଣୋହି, ଯେନ କାରଣେନ ୱେସ୍ସନ୍ତରସ୍ସ ଦାରକା ନ ସକ୍କା କେନଚି ଦାସଭୋଗେନ ଭୁଞ୍ଜିତୁଂ। ଯଥା, ମହାରାଜ, ହିମୱନ୍ତେ ପବ୍ବତେ ନାଗପୁପ୍ଫସମଯେ ଉଜୁୱାତେ ୱାଯନ୍ତେ ଦସ ଦ୍ୱାଦସ ଯୋଜନାନି ପୁପ୍ଫଗନ୍ଧୋ ୱାଯତି, ଏୱମେୱ ଖୋ , ମହାରାଜ, ୱେସ୍ସନ୍ତରସ୍ସ ରଞ୍ଞୋ ଅପି ଯୋଜନସହସ୍ସେହିପି ଯାୱ ଅକନିଟ୍ଠଭୱନଂ ଏତ୍ଥନ୍ତରେ ସୁରାସୁରଗରୁଳଗନ୍ଧବ୍ବଯକ୍ଖରକ୍ଖସମହୋରଗକିନ୍ନରଇନ୍ଦଭୱନେସୁ କିତ୍ତିସଦ୍ଦୋ ଅବ୍ଭୁଗ୍ଗତୋ, ସୀଲୱରଗନ୍ଧୋ ଚସ୍ସ ସମ୍ପୱାଯତି, ତେନ ତସ୍ସ ଦାରକା ନ ସକ୍କା କେନଚି ଦାସଭୋଗେନ ଭୁଞ୍ଜିତୁଂ। ଅନୁସିଟ୍ଠୋ, ମହାରାଜ, ଜାଲୀ କୁମାରୋ ପିତରା ୱେସ୍ସନ୍ତରେନ ରଞ୍ଞା 'ଅଯ୍ୟକୋ ତେ, ତାତ, ତୁମ୍ହେ ବ୍ରାହ୍ମଣସ୍ସ ଧନଂ ଦତ୍ୱା ନିକ୍କିଣନ୍ତୋ ତଂ ନିକ୍ଖସହସ୍ସଂ ଦତ୍ୱା ନିକ୍କିଣାତୁ, କଣ୍ହାଜିନଂ ନିକ୍କିଣନ୍ତୋ ଦାସସତଂ ଦାସିସତଂ ହତ୍ଥିସତଂ ଅସ୍ସସତଂ ଧେନୁସତଂ ଉସଭସତଂ ନିକ୍ଖସତନ୍ତି ସବ୍ବସତଂ ଦତ୍ୱା ନିକ୍କିଣାତୁ, ଯଦି ତେ, ତାତ, ଅଯ୍ୟକୋ ତୁମ୍ହେ ବ୍ରାହ୍ମଣସ୍ସ ହତ୍ଥତୋ ଆଣାଯ ବଲସା ମୁଧା ଗଣ୍ହାତି, ମା ତୁମ୍ହେ ଅଯ୍ୟକସ୍ସ ୱଚନଂ କରିତ୍ଥ, ବ୍ରାହ୍ମଣସ୍ସେୱ ଅନୁଯାଯିନୋ ହୋଥା'ତି, ଏୱମନୁସାସିତ୍ୱା ପୁତ୍ତେ ପେସେସି, ତତୋ ଜାଲୀକୁମାରୋ ଗନ୍ତ୍ୱା ଅଯ୍ୟକେନ ପୁଟ୍ଠୋ କଥେସି –

'''ସହସ୍ସଗ୍ଘଂ ହି ମଂ ତାତ, ବ୍ରାହ୍ମଣସ୍ସ ପିତା ଅଦା;

ଅଥୋ କଣ୍ହାଜିନଂ କଞ୍ଞଂ, ହତ୍ଥୀନଞ୍ଚ ସତେନ ଚା'''ତି।

''ସୁନିବ୍ବେଠିତୋ, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ପଞ୍ହୋ; ସୁଭିନ୍ନଂ ଦିଟ୍ଠିଜାଲଂ; ସୁମଦ୍ଦିତୋ ପରୱାଦୋ; ସକସମଯୋ ସୁଦୀପିତୋ; ବ୍ୟଞ୍ଜନଂ ସୁପରିସୋଧିତଂ; ସୁୱିଭତ୍ତୋ ଅତ୍ଥୋ; ଏୱମେତଂ ତଥା ସମ୍ପଟିଚ୍ଛାମୀ''ତି।

ୱେସ୍ସନ୍ତରପଞ୍ହୋ ପଠମୋ।

୨। ଦୁକ୍କରକାରିକପଞ୍ହୋ

୨। ''ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ସବ୍ବେୱ ବୋଧିସତ୍ତା ଦୁକ୍କରକାରିକଂ କରୋନ୍ତି, ଉଦାହୁ ଗୋତମେନେୱ ବୋଧିସତ୍ତେନ ଦୁକ୍କରକାରିକା କତା''ତି? ''ନତ୍ଥି, ମହାରାଜ , ସବ୍ବେସଂ ବୋଧିସତ୍ତାନଂ ଦୁକ୍କରକାରିକା, ଗୋତମେନେୱ ବୋଧିସତ୍ତେନ ଦୁକ୍କରକାରିକା କତା''ତି।

''ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ଯଦି ଏୱଂ ଅଯୁତ୍ତଂ, ଯଂ ବୋଧିସତ୍ତାନଂ ବୋଧିସତ୍ତେହି ୱେମତ୍ତତା ହୋତୀ''ତି। ''ଚତୂହି , ମହାରାଜ, ଠାନେହି ବୋଧିସତ୍ତାନଂ ବୋଧିସତ୍ତେହି ୱେମତ୍ତତା ହୋତି। କତମେହି ଚତୂହି? କୁଲୱେମତ୍ତତା ପଧାନୱେମତ୍ତତା [ଅଦ୍ଧାନୱେମତ୍ତତା (ସୀ। ସ୍ୟା। ପୀ।)] ଆଯୁୱେମତ୍ତତା ପମାଣୱେମତ୍ତତାତି। ଇମେହି ଖୋ, ମହାରାଜ, ଚତୂହି ଠାନେହି ବୋଧିସତ୍ତାନଂ ବୋଧିସତ୍ତେହି ୱେମତ୍ତତା ହୋତି। ସବ୍ବେସମ୍ପି, ମହାରାଜ, ବୁଦ୍ଧାନଂ ରୂପେ ସୀଲେ ସମାଧିମ୍ହି ପଞ୍ଞାଯ ୱିମୁତ୍ତିଯା ୱିମୁତ୍ତିଞାଣଦସ୍ସନେ ଚତୁୱେସାରଜ୍ଜେ ଦସତଥାଗତବଲେ ଛଅସାଧାରଣଞାଣେ ଚୁଦ୍ଦସବୁଦ୍ଧଞାଣେ ଅଟ୍ଠାରସବୁଦ୍ଧଧମ୍ମେ କେୱଲେ ଚ ବୁଦ୍ଧଗୁଣେ [ବୁଦ୍ଧଧମ୍ମେ (ସୀ। ପୀ।)] ନତ୍ଥି ୱେମତ୍ତତା, ସବ୍ବେପି ବୁଦ୍ଧା ବୁଦ୍ଧଧମ୍ମେହି ସମସମା''ତି।

''ଯଦି, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ସବ୍ବେପି ବୁଦ୍ଧା ବୁଦ୍ଧଧମ୍ମେହି ସମସମା, କେନ କାରଣେନ ଗୋତମେନେୱ ବୋଧିସତ୍ତେନ ଦୁକ୍କରକାରିକା କତା''ତି? ''ଅପରିପକ୍କେ, ମହାରାଜ, ଞାଣେ ଅପରିପକ୍କାଯ ବୋଧିଯା ଗୋତମୋ ବୋଧିସତ୍ତୋ ନେକ୍ଖମ୍ମମଭିନିକ୍ଖନ୍ତୋ ଅପରିପକ୍କଂ ଞାଣଂ ପରିପାଚଯମାନେନ ଦୁକ୍କରକାରିକା କତା''ତି।

''ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, କେନ କାରଣେନ ବୋଧିସତ୍ତୋ ଅପରିପକ୍କେ ଞାଣେ ଅପରିପକ୍କାଯ ବୋଧିଯା ମହାଭିନିକ୍ଖମନଂ ନିକ୍ଖନ୍ତୋ, ନନୁ ନାମ ଞାଣଂ ପରିପାଚେତ୍ୱା ପରିପକ୍କେ ଞାଣେ ନିକ୍ଖମିତବ୍ବ''ନ୍ତି?

''ବୋଧିସତ୍ତୋ, ମହାରାଜ, ୱିପରୀତଂ ଇତ୍ଥାଗାରଂ ଦିସ୍ୱା ୱିପ୍ପଟିସାରୀ ଅହୋସି, ତସ୍ସ ୱିପ୍ପଟିସାରିସ୍ସ ଅରତି ଉପ୍ପଜ୍ଜି, ଅରତିଚିତ୍ତଂ ଉପ୍ପନ୍ନଂ ଦିସ୍ୱା ଅଞ୍ଞତରୋ ମାରକାଯିକୋ ଦେୱପୁତ୍ତୋ 'ଅଯଂ ଖୋ କାଲୋ ଅରତିଚିତ୍ତସ୍ସ ୱିନୋଦନାଯା'ତି ୱେହାସେ ଠତ୍ୱା ଇଦଂ ୱଚନମବ୍ରୱି –

''ମାରିସ, ମା ଖୋ ତ୍ୱଂ ଉକ୍କଣ୍ଠିତୋ ଅହୋସି, ଇତୋ ତେ ସତ୍ତମେ ଦିୱସେ ଦିବ୍ବଂ ଚକ୍କରତନଂ ପାତୁଭୱିସ୍ସତି ସହସ୍ସାରଂ ସନେମିକଂ ସନାଭିକଂ

ସଵାକାରପରିପୂରଂ, ପଥଵିଗତାନି ଚ ତେ ରତନାନି ଆକାସଟ୍ଠାନି ଚ ସଯମେଵ ଉପଗଚ୍ଛିସ୍ସନ୍ତି, ଦ୍ୱିସହସ୍ସପରିତ୍ତଦୀପପରିଵାରେସୁ ଚତୂସୁ ମହାଦୀପେସୁ ଏକମୁଖେନ ଆଣା ପଵତ୍ତିସ୍ସତି, ପରୋସହସ୍ସଞ୍ଚ ତେ ପୁତ୍ତା ଭଵିସ୍ସନ୍ତି ସୂରା ଵୀରଙ୍ଗରୂପା ପରସେନପ୍ପମଦ୍ଦନା , ତେହି ପୁତ୍ତେହି ପରିକିଣ୍ଣୋ ସତ୍ତରତନସମନ୍ନାଗତୋ ଚତୁଦ୍ଦୀପମନୁସାସିସ୍ସସୀ'ତି।

''ଯଥା ନାମ ଦିଵସସନ୍ତତ୍ତଂ ଅଯୋସୂଲଂ ସଵଦ୍ଧ ଉପଡହନ୍ତଂ କଣ୍ଣସୋତଂ ପଵିସେଯ୍ୟ, ଏଵମେଵ ଖୋ, ମହାରାଜ, ବୋଧିସତ୍ତସ୍ସ ତଂ ଵଚନଂ କଣ୍ଣସୋତଂ ପଵିସିତ୍ଥ, ଇତି ସୋ ପକତିଯାଵ ଉକ୍କଣ୍ଠିତୋ ତସ୍ସା ଦେଵତାଯ ଵଚନେନ ଭିଯ୍ୟୋସୋମତ୍ତାଯ ଉଦ୍ଵିଜ୍ଜି ସଂଵିଜ୍ଜି ସଂଵେଗମାପଜ୍ଜି।

''ଯଥା ପନ, ମହାରାଜ, ମହତିମହାଅଗ୍ଗିକ୍ଖନ୍ଧୋ ଜଲମାନୋ ଅଞ୍ଞେନ କଟ୍ଠେନ ଉପଡହିତୋ ଭିଯ୍ୟୋସୋମତ୍ତାଯ ଜଲେଯ୍ୟ, ଏଵମେଵ ଖୋ, ମହାରାଜ, ବୋଧିସତ୍ତୋ ପକତିଯାଵ ଉକ୍କଣ୍ଠିତୋ ତସ୍ସା ଦେଵତାଯ ଵଚନେନ ଭିଯ୍ୟୋସୋମତ୍ତାଯ ଉଦ୍ଵିଜ୍ଜି ସଂଵିଜ୍ଜି ସଂଵେଗମାପଜ୍ଜି।

''ଯଥା ଵା ପନ, ମହାରାଜ, ମହାପଥଵୀ ପକତିତିନ୍ତା ନିଦ୍ଦତ୍ତହରିତସଦ୍ଦଲା ଆସିତ୍ତୋଦକା ଚିକ୍ଖଲ୍ଲଜାତା ପୁନଦେଵ ମହାମେଘେ ଅଭିଵୁଟ୍ଠେ ଭିଯ୍ୟୋସୋମତ୍ତାଯ ଚିକ୍ଖଲ୍ଲତରା ଅସ୍ସ, ଏଵମେଵ ଖୋ, ମହାରାଜ, ବୋଧିସତ୍ତୋ ପକତିଯାଵ ଉକ୍କଣ୍ଠିତୋ ତସ୍ସା ଦେଵତାଯ ଵଚନେନ ଭିଯ୍ୟୋସୋମତ୍ତାଯ ଉଦ୍ଵିଜ୍ଜି ସଂଵିଜ୍ଜି ସଂଵେଗମାପଜ୍ଜୀ''ତି।

''ଅପି ନୁ ଖୋ, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ବୋଧିସତ୍ତସ୍ସ ଯଦି ସତ୍ତମେ ଦିଵସେ ଦିବ୍ବଂ ଚକ୍କରତନଂ ନିବ୍ବତ୍ତେଯ୍ୟ, ପଟିନିଵତ୍ତେଯ୍ୟ ବୋଧିସତ୍ତୋ ଦିବ୍ବେ ଚକ୍କରତନେ ନିବ୍ବତ୍ତେ''ତି? ''ନ ହି, ମହାରାଜ, ସତ୍ତମେ ଦିଵସେ ବୋଧିସତ୍ତସ୍ସ ଦିବ୍ବଂ ଚକ୍କରତନଂ ନିବ୍ବତ୍ତେଯ୍ୟ, ଅପି ଚ ପଲୋଭନତ୍ଥାଯ ତାଯ ଦେଵତାଯ ମୁସା ଭଣିତଂ, ଯଦିପି, ମହାରାଜ, ସତ୍ତମେ ଦିଵସେ ଦିବ୍ବଂ ଚକ୍କରତନଂ ନିବ୍ବତ୍ତେଯ୍ୟ, ବୋଧିସତ୍ତୋ ନ ନିଵତ୍ତେଯ୍ୟ। କିଂ କାରଣଂ? 'ଅନିଚ୍ଚ'ନ୍ତି, ମହାରାଜ, ବୋଧିସତ୍ତୋ ଦଳ୍ହଂ ଅଗ୍ଗହେସି, 'ଦୁକ୍ଖଂ ଅନତ୍ତା'ତି ଦଳ୍ହଂ ଅଗ୍ଗହେସି, ଉପାଦାନକ୍ଖଯଂ ପତ୍ତୋ।

''ଯଥା, ମହାରାଜ, ଅନୋତତ୍ତଦହତୋ ଉଦକଂ ଗଙ୍ଗଂ ନଦିଂ ପଵିସତି, ଗଙ୍ଗାଯ ନଦିଯା ମହାସମୁଦ୍ଦଂ ପଵିସତି, ମହାସମୁଦ୍ଦତୋ ପାତାଲମୁଖଂ ପଵିସତି, ଅପି ନୁ, ମହାରାଜ, ତଂ ଉଦକଂ ପାତାଲମୁଖଗତଂ ପଟିନିଵତ୍ତିତ୍ଵା ମହାସମୁଦ୍ଦଂ ପଵିସେଯ୍ୟ, ମହାସମୁଦ୍ଦତୋ ଗଙ୍ଗଂ ନଦିଂ ପଵିସେଯ୍ୟ, ଗଙ୍ଗାଯ ନଦିଯା ପୁନ ଅନୋତତ୍ତଂ ପଵିସେଯ୍ୟା''ତି? ''ନ ହି, ଭନ୍ତେ''ତି। ''ଏଵମେଵ ଖୋ, ମହାରାଜ, ବୋଧିସତ୍ତେନ କପ୍ପାନଂ ସତସହସ୍ସଂ ଚତୁରୋ ଚ ଅସଙ୍ଖ୍ୟେଯ୍ୟେ କୁସଲଂ ପରିପାଚିତଂ ଇମସ୍ସ ଭଵସ୍ସ କାରଣା, ସୋଯଂ ଅନ୍ତିମଭଵୋ ଅନୁପ୍ପତ୍ତୋ ପରିପକ୍କଂ ବୋଧିଞାଣଂ ଛହି ଵସ୍ସେହି ବୁଦ୍ଧୋ ଭଵିସ୍ସତି ସବ୍ବଞ୍ଞୂ ଲୋକେ ଅଗ୍ଗପୁଗ୍ଗଲୋ, ଅପି ନୁ ଖୋ, ମହାରାଜ, ବୋଧିସତ୍ତୋ ଚକ୍କରତନକାରଣା [ଚକ୍କରତନସ୍ସ କାରଣା (ସୀ। ସ୍ୟା। ପୀ।)] ପଟିନିଵତ୍ତେଯ୍ୟା''ତି [ପରିନିଵତ୍ତେଯ୍ୟାତି (ସୀ। ପୀ। କ।)]? ''ନ ହି, ଭନ୍ତେ''ତି।

''ଅପି ଚ, ମହାରାଜ, ମହାପଥଵୀ ପରିଵତ୍ତେଯ୍ୟ ସକାନନା ସପବ୍ବତା, ନତ୍ଵେଵ ବୋଧିସତ୍ତୋ ପଟିନିଵତ୍ତେଯ୍ୟ ଅପତ୍ଵା ସମ୍ମାସମ୍ବୋଧିଂ। ଆରୋହେଯ୍ୟପି ଚେ, ମହାରାଜ, ଗଙ୍ଗାଯ ଉଦକଂ ପଟିସୋତଂ, ନତ୍ଵେଵ ବୋଧିସତ୍ତୋ ପଟିନିଵତ୍ତେଯ୍ୟ ଅପତ୍ଵା ସମ୍ମାସମ୍ବୋଧିଂ; ଵିସୁସ୍ସେଯ୍ୟପି ଚେ, ମହାରାଜ, ମହାସମୁଦ୍ଦୋ ଅପରିମିତଜଲଧରୋ ଗୋପଦେ ଉଦକଂ ଵିଯ, ନତ୍ଵେଵ ବୋଧିସତ୍ତୋ ପଟିନିଵତ୍ତେଯ୍ୟ ଅପତ୍ଵା ସମ୍ମାସମ୍ବୋଧିଂ; ଫଲେଯ୍ୟପି ଚେ, ମହାରାଜ, ସିନେରୁପବ୍ବତରାଜା ସତଧା ଵା ସହସ୍ସଧା ଵା, ନତ୍ଵେଵ ବୋଧିସତ୍ତୋ ପଟିନିଵତ୍ତେଯ୍ୟ ଅପତ୍ଵା ସମ୍ମାସମ୍ବୋଧିଂ; ପତେଯ୍ୟୁମ୍ପି ଚେ, ମହାରାଜ, ଚନ୍ଦିମସୂରିଯା ସତାରକା ଲେଡ୍ଡୁ ଵିଯ ଛମାଯଂ, ନତ୍ଵେଵ ବୋଧିସତ୍ତୋ ପଟିନିଵତ୍ତେଯ୍ୟ ଅପତ୍ଵା ସମ୍ମାସମ୍ବୋଧିଂ; ସଂଵତ୍ତେଯ୍ୟପି ଚେ, ମହାରାଜ, ଆକାସୋ କିଲଞ୍ଜମିଵ, ନତ୍ଵେଵ ବୋଧିସତ୍ତୋ ପଟିନିଵତ୍ତେଯ୍ୟ ଅପତ୍ଵା ସମ୍ମାସମ୍ବୋଧିଂ। କିଂ କାରଣା? ପଦାଲିତତ୍ତା ସବ୍ବବନ୍ଧନାନ''ନ୍ତି।

''ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, କତି ଲୋକେ ବନ୍ଧନାନୀ''ତି? ''ଦସ ଖୋ ପନିମାନି, ମହାରାଜ, ଲୋକେ ବନ୍ଧନାନି, ଯେହି ବନ୍ଧନେହି ବଦ୍ଧା ସତ୍ତା ନ ନିକ୍ଖମନ୍ତି, ନିକ୍ଖମିତ୍ଵାପି ପଟିନିଵତ୍ତନ୍ତି। କତମାନି ଦସ? ମାତା, ମହାରାଜ, ଲୋକେ ବନ୍ଧନଂ, ପିତା, ମହାରାଜ, ଲୋକେ ବନ୍ଧନଂ, ଭରିଯା, ମହାରାଜ, ଲୋକେ ବନ୍ଧନଂ, ପୁତ୍ତା, ମହାରାଜ, ଲୋକେ ବନ୍ଧନଂ, ଞାତୀ, ମହାରାଜ, ଲୋକେ ବନ୍ଧନଂ, ମିତ୍ତଂ, ମହାରାଜ, ଲୋକେ ବନ୍ଧନଂ, ଧନଂ, ମହାରାଜ, ଲୋକେ ବନ୍ଧନଂ, ଲାଭସକ୍କାରୋ, ମହାରାଜ , ଲୋକେ ବନ୍ଧନଂ, ଇସ୍ସରିଯଂ, ମହାରାଜ, ଲୋକେ ବନ୍ଧନଂ, ପଞ୍ଚ କାମଗୁଣା, ମହାରାଜ, ଲୋକେ ବନ୍ଧନଂ, ଇମାନି ଖୋ ମହାରାଜ ଦସ ଲୋକେ ବନ୍ଧନାନି, ଯେହି ବନ୍ଧନେହି ବଦ୍ଧା ସତ୍ତା ନ ନିକ୍ଖମନ୍ତି, ନିକ୍ଖମିତ୍ଵାପି ପଟିନିଵତ୍ତନ୍ତି, ତାନି ଦସ ବନ୍ଧନାନି ବୋଧିସତ୍ତସ୍ସ ଛିନ୍ନାନି ପଦାଲିତାନି, ତସ୍ମା, ମହାରାଜ, ବୋଧିସତ୍ତୋ ନ ପଟିନିଵତ୍ତତୀ''ତି।

''ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ଯଦି ବୋଧିସତ୍ତୋ ଉପ୍ପନ୍ନେ ଅରତିଚିତ୍ତେ ଦେଵତାଯ ଵଚନେନ ଅପରିପକ୍କେ ଞାଣେ ଅପରିପକ୍କାଯ ବୋଧିଯା ନେକ୍ଖମ୍ମମଭିନିକ୍ଖନ୍ତୋ, କିଂ ତସ୍ସ ଦୁକ୍କରକାରିକାଯ କତାଯ, ନନୁ ନାମ ସବ୍ବଭକ୍ଖେନ ଭଵିତବ୍ବଂ ଞାଣପରିପାକଂ ଆଗମଯମାନେନା''ତି?

‘‘ଦସ ଖୋ ପନିମେ, ମହାରାଜ, ପୁଗ୍ଗଲା ଲୋକସ୍ମିଂ ଓଞ୍ଞାତା ଅଓଞ୍ଞାତା ହୀଳଇତା ଖୀଳଇତା ଗରହିତା ପରିଭୂତା ଅଚିତ୍ତୀକତା। କତମେ ଦସ? ଇତ୍ଥୀ, ମହାରାଜ, ୱିଧୱା ଲୋକସ୍ମିଂ ଓଞ୍ଞାତା ଅଓଞ୍ଞାତା ହୀଳଇତା ଖୀଳଇତା ଗରହିତା ପରିଭୂତା ଅଚିତ୍ତୀକତା। ଦୁବ୍ବଲୋ, ମହାରାଜ, ପୁଗ୍ଗଲୋ…ପେ… ଅମିତ୍ତଞାତି, ମହାରାଜ, ପୁଗ୍ଗଲୋ…ପେ… ମହଗ୍ଘସୋ, ମହାରାଜ, ପୁଗ୍ଗଲୋ…ପେ… ଅଗରୁକୁଲୱାସିକୋ, ମହାରାଜ, ପୁଗ୍ଗଲୋ…ପେ… ପାପମିତ୍ତୋ, ମହାରାଜ, ପୁଗ୍ଗଲୋ…ପେ… ଧନହୀନୋ, ମହାରାଜ, ପୁଗ୍ଗଲୋ…ପେ… ଆଚାରହୀନୋ, ମହାରାଜ, ପୁଗ୍ଗଲୋ…ପେ… କମ୍ମହୀନୋ, ମହାରାଜ, ପୁଗ୍ଗଲୋ…ପେ… ପଯୋଗହୀନୋ, ମହାରାଜ, ପୁଗ୍ଗଲୋ ଲୋକସ୍ମିଂ ଓଞ୍ଞାତୋ ଅଓଞ୍ଞାତୋ ହୀଳଇତୋ ଖୀଳଇତୋ ଗରହିତୋ ପରିଭୂତୋ ଅଚିତ୍ତୀକତୋ। ଇମେ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଦସ ପୁଗ୍ଗଲା ଲୋକସ୍ମିଂ ଓଞ୍ଞାତା ଅଓଞ୍ଞାତା ହୀଳଇତା ଖୀଳଇତା ଗରହିତା ପରିଭୂତା ଅଚିତ୍ତୀକତା। ଇମାନି ଖୋ, ମହାରାଜ, ଦସ ଠାନାନି ଅନୁସ୍ସରମାନସ୍ସ ବୋଧିସତ୍ତସ୍ସ ଏୱଂ ସଞ୍ଞା ଉପ୍ପଜ୍ଜି ‘ମାହଂ କମ୍ମହୀନୋ ଅସ୍ସଂ ପଯୋଗହୀନୋ ଗରହିତୋ ଦେୱମନୁସ୍ସାନଂ, ଯଂନୂନାହଂ କମ୍ମସ୍ସାମୀ ଅସ୍ସଂ କମ୍ମଗରୁ କମ୍ମାଧିପତେଯ୍ୟୋ କମ୍ମସୀଲୋ କମ୍ମଧୋରଯ୍ହୋ କମ୍ମନିକେତୱା ଅପ୍ପମତ୍ତୋ ୱିହରେଯ୍ୟ’ନ୍ତି, ଏୱଂ ଖୋ, ମହାରାଜ, ବୋଧିସତ୍ତୋ ଞାଣଂ ପରିପାଚେନ୍ତୋ ଦୁକ୍କରକାରିକଂ ଅକାସୀ’’ତି।

‘‘ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ବୋଧିସତ୍ତୋ ଦୁକ୍କରକାରିକଂ କରୋନ୍ତୋ ଏୱମାହ ‘ନ ଖୋ ପନାହଂ ଇମାଯ କଟୁକାଯ ଦୁକ୍କରକାରିକାଯ ଅଧିଗଚ୍ଛାମି ଉତ୍ତରିମନୁସ୍ସଧମ୍ମଂ ଅଲମରିଯଞାଣଦସ୍ସନୱିସେସଂ, ସିଯା ନୁ ଖୋ ଅଞ୍ଞୋ ମଗ୍ଗୋ ବୋଧାଯା’ତି। ଅପି ନୁ ତସ୍ମିଂ ସମଯେ ବୋଧିସତ୍ତସ୍ସ ମଗ୍ଗଂ ଆରବ୍ଭ ସତିସମ୍ମୋସୋ ଅହୋସୀ’’ତି?

‘‘ପଞ୍ଚୱୀସତି ଖୋ ପନିମେ, ମହାରାଜ, ଚିତ୍ତଦୁବ୍ବଲୀକରଣା ଧମ୍ମା, ଯେହି ଦୁବ୍ବଲୀକତଂ ଚିତ୍ତଂ ନ ସମ୍ମା ସମାଧିଯତି ଆସୱାନଂ ଖଯାଯ। କତମେ ପଞ୍ଚୱୀସତି? କୋଧୋ, ମହାରାଜ, ଚିତ୍ତଦୁବ୍ବଲୀକରଣୋ ଧମ୍ମୋ, ଯେନ ଦୁବ୍ବଲୀକତଂ ଚିତ୍ତଂ ନ ସମ୍ମା ସମାଧିଯତି ଆସୱାନଂ ଖଯାଯ, ଉପନାହୋ…ପେ… ମକ୍ଖୋ…ପେ… ପଳାସୋ…ପେ… ଇସ୍ସା…ପେ… ମଚ୍ଛରିଯଂ…ପେ… ମାଯା…ପେ… ସାଠେଯ୍ୟଂ…ପେ… ଥମ୍ଭୋ…ପେ… ସାରମ୍ଭୋ…ପେ… ମାନୋ…ପେ… ଅତିମାନୋ …ପେ… ମଦୋ…ପେ… ପମାଦୋ…ପେ… ଥିନମିଦ୍ଧଂ…ପେ… ତନ୍ଦି [ନନ୍ଦୀ (ପୀ। କ।)] …ପେ… ଆଲସ୍ୟଂ…ପେ… ପାପମିତ୍ତତା…ପେ… ରୂପା…ପେ… ସଦ୍ଦା…ପେ… ଗନ୍ଧା…ପେ… ରସା…ପେ… ଫୋଟ୍ଠବ୍ବା…ପେ… ଖୁଦାପିପାସା…ପେ… ଅରତି, ମହାରାଜ, ଚିତ୍ତଦୁବ୍ବଲୀକରଣୋ ଧମ୍ମୋ, ଯେନ ଦୁବ୍ବଲୀକତଂ ଚିତ୍ତଂ ନ ସମ୍ମା ସମାଧିଯତି ଆସୱାନଂ ଖଯାଯ। ଇମେ ଖୋ, ମହାରାଜ, ପଞ୍ଚୱୀସତି ଚିତ୍ତଦୁବ୍ବଲୀକରଣା ଧମ୍ମା, ଯେହି ଦୁବ୍ବଲୀକତଂ ଚିତ୍ତଂ ନ ସମ୍ମା ସମାଧିଯତି ଆସୱାନଂ ଖଯାଯ।

ବୋଧିସତ୍ତସ୍ସ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଖୁଦାପିପାସା [ଖୁଦାପିପାସା (ସୀ। ପୀ। କ।)] କାଯଂ ପରିଯାଦିଯିଂସୁ, କାଯେ ପରିଯାଦିନ୍ନେ ଚିତ୍ତଂ ନ ସମ୍ମା ସମାଧିଯତି ଆସୱାନଂ ଖଯାଯ। ସତସହସ୍ସଂ, ମହାରାଜ, କପ୍ପାନଂ [କପ୍ପେ (କ।)] ଚତୁରୋ ଚ ଅସଙ୍ଖ୍ୟେଯ୍ୟେ କପ୍ପେ ବୋଧିସତ୍ତୋ ଚତୁନ୍ନଂ ଯେୱ ଅରିଯସଚ୍ଚାନଂ ଅଭିସମଯଂ ଅନ୍ୱେସି ତାସୁ ତାସୁ ଜାତୀସୁ, କିଂ ପନସ୍ସ ପଚ୍ଛିମେ ଭୱେ ଅଭିସମଯଜାତିଯଂ ମଗ୍ଗଂ ଆରବ୍ଭ ସତିସମ୍ମୋସୋ ହେସ୍ସତି? ଅପି ଚ, ମହାରାଜ, ବୋଧିସତ୍ତସ୍ସ ସଞ୍ଞାମତ୍ତଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜି ‘ସିଯା ନୁ ଖୋ ଅଞ୍ଞୋ ମଗ୍ଗୋ ବୋଧାଯା’ତି। ପୁବ୍ବେ ଖୋ, ମହାରାଜ, ବୋଧିସତ୍ତୋ ଏକମାସିକୋ ସମାନୋ ପିତୁ ସକ୍କସ୍ସ କମ୍ମନ୍ତେ ସୀତାଯ ଜମ୍ବୁଚ୍ଛାଯାଯ ସିରିସଯନେ ପଲ୍ଲଙ୍କଂ ଆଭୁଜିତ୍ୱା ନିସିନ୍ନୋ ୱିୱିଚ୍ଚେୱ କାମେହି ୱିୱିଚ୍ଚ ଅକୁସଲେହି ଧମ୍ମେହି ସୱିତକ୍କଂ ସୱିଚାରଂ ୱିୱେକଜଂ ପୀତିସୁଖଂ ପଠମଂ ଝାନଂ ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହାସି…ପେ… ଚତୁତ୍ଥଂ ଝାନଂ ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହାସୀ’’ତି। ‘‘ସାଧୁ, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ଏୱମେତଂ ତଥା ସମ୍ପଟିଚ୍ଛାମି, ଞାଣଂ ପରିପାଚେନ୍ତୋ ବୋଧିସତ୍ତୋ ଦୁକ୍କରକାରିକଂ ଅକାସୀ’’ତି।

ଦୁକ୍କରକାରିକପଞ୍ହୋ ଦୁତିଯୋ।

୩। କୁସଲାକୁସଲବଲୱତରପଞ୍ହୋ

୩। ‘‘ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, କତମଂ ଅଧିମତ୍ତଂ ବଲୱତରଂ କୁସଲଂ ୱା ଅକୁସଲଂ ୱା’’ତି? ‘‘କୁସଲଂ, ମହାରାଜ, ଅଧିମତ୍ତଂ ବଲୱତରଂ, ନୋ ତଥା ଅକୁସଲ’ନ୍ତି। ‘‘ନାହଂ, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ତଂ ୱଚନଂ ସମ୍ପଟିଚ୍ଛାମି ‘କୁସଲଂ ଅଧିମତ୍ତଂ ବଲୱତରଂ, ନୋ ତଥା ଅକୁସଲ’ନ୍ତି, ଦିସ୍ସନ୍ତି, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ଇଧ ପାଣାତିପାତିନୋ ଅଦିନ୍ନାଦାଯିନୋ କାମେସୁମିଚ୍ଛାଚାରିନୋ ମୁସାୱାଦିନୋ ଗାମଘାତିକା ପନ୍ଥଦୂସକା ନେକତିକା ୱଞ୍ଚନିକା, ସବ୍ବେ ତେ ତାୱତକେନ ପାପେନ ଲଭନ୍ତି ହତ୍ଥଚ୍ଛେଦଂ ପାଦଚ୍ଛେଦଂ ହତ୍ଥପାଦଚ୍ଛେଦଂ କଣ୍ଣଚ୍ଛେଦଂ ନାସଚ୍ଛେଦଂ କଣ୍ଣନାସଚ୍ଛେଦଂ ବିଲଙ୍ଗଥାଲିକଂ ସଙ୍ଖମୁଣ୍ଡିକଂ ରାହୁମୁଖଂ ଜୋତିମାଲିକଂ ହତ୍ଥପଜ୍ଜୋତିକଂ ଏରକୱତ୍ତିକଂ ଚୀରକୱାସିକଂ ଏଣେଯ୍ୟକଂ ବଳିସମଂସିକଂ କହାପଣିକଂ ଖାରାପତଚ୍ଛିକଂ ପଲିଘପରିୱତ୍ତିକଂ ପଲାଲପୀଠକଂ ତତ୍ତେନପି ତେଲେନ ଓସିଞ୍ଚନଂ ସୁନଖେହିପି ଖାଦାପନଂ ଜୀୱସୂଲାରୋପନଂ ଅସିନାପି ସୀସଚ୍ଛେଦଂ, କେଚି ରତ୍ତିଂ ପାପଂ କତ୍ୱା ରତ୍ତିଂ ଯେୱ ୱିପାକଂ ଅନୁଭୱନ୍ତି, କେଚି ରତ୍ତିଂ କତ୍ୱା ଦିୱା ଯେୱ ଅନୁଭୱନ୍ତି, କେଚି ଦିୱା କତ୍ୱା ଦିୱା ଯେୱ ଅନୁଭୱନ୍ତି, କେଚି ଦିୱା କତ୍ୱା ରତ୍ତିଂ ଯେୱ ଅନୁଭୱନ୍ତି, କେଚି ଦ୍ୱେ ତଯୋ ଦିୱସେ ୱୀତିୱତ୍ତେ ଅନୁଭୱନ୍ତି, ସବ୍ବେପି ତେ ଦିଟ୍ଠେୱ ଧମ୍ମେ ୱିପାକଂ ଅନୁଭୱନ୍ତି। ଅତ୍ଥି ପନ,

ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, କୋଚି ଏକସ୍ସ ୱା ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ୱା ତିଣ୍ଣଂ ୱା ଚତୁନ୍ନଂ ୱା ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ୱା ଦସନ୍ନଂ ୱା ସତସ୍ସ ୱା ସହସ୍ସସ୍ସ ୱା ସତସହସ୍ସସ୍ସ ୱା ସପରିୱାରଂ ଦାନଂ ଦତ୍ୱା ଦିଟ୍ଠଧମ୍ମିକଂ ଭୋଗଂ ୱା ଯସଂ ୱା ସୁଖଂ ୱା ଅନୁଭୱିତା ସୀଲେନ ୱା ଉପୋସଥକମ୍ମେନ ୱା''ତି?

''ଅତ୍ଥି, ମହାରାଜ , ଚତ୍ତାରୋ ପୁରିସା ଦାନଂ ଦତ୍ୱା ସୀଲଂ ସମାଦିଯିତ୍ୱା ଉପୋସଥକମ୍ମଂ କତ୍ୱା ଦିଟ୍ଠେୱ ଧମ୍ମେ ତେନେୱ ସରୀରଦେହେନ ତିଦସପୁରେ ସମନୁପ୍ପତ୍ତା''ତି [ଯସମନୁପତ୍ତାତି (ସୀ। ପୀ।)]। ''କୋ ଚ କୋ ଚ ଭନ୍ତେ''ତି? ''ମନ୍ଧାତା, ମହାରାଜ, ରାଜା, ନିମି ରାଜା, ସାଧୀନୋ ରାଜା, ଗୁତ୍ତିଲୋ ଚ ଗନ୍ଧବ୍ବୋ''ତି।

''ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ଅନେକେହି ତଂ ଭୱସହସ୍ସେହି ଅନ୍ତରିତଂ, ଦ୍ୱିନ୍ନମ୍ପେତଂ ଅମ୍ହାକଂ [ଦୀପିତଂ, ଅମ୍ହାକମ୍ପେତଂ (କ।)] ପରୋକ୍ଖଂ, ଯଦି ସମତ୍ଥୋସି ୱତ୍ତମାନକେ ଭୱେ ଭଗୱତୋ ଧରମାନକାଲେ କଥେହୀ''ତି? ''ୱତ୍ତମାନକେପି, ମହାରାଜ, ଭୱେ ପୁଣ୍ଣକୋ ଦାସୋ ଥେରସ୍ସ ସାରିପୁତ୍ତସ୍ସ ଭୋଜନଂ ଦତ୍ୱା ତଦହେୱ ସେଟ୍ଠିଟ୍ଠାନଂ ଅଜ୍ଝୁପଗତୋ, ସୋ ଏତରହି ପୁଣ୍ଣକୋ ସେଟ୍ଠୀତି ପଞ୍ଞାଯି, ଗୋପାଲମାତା ଦେୱୀ ଅତ୍ତନୋ କେସେ ୱିକ୍କିଣିତ୍ୱା ଲଦ୍ଧେହି ଅଟ୍ଠହି କହାପଣେହି ଥେରସ୍ସ ମହାକଚ୍ଚାଯନସ୍ସ ଅତ୍ତଟ୍ଠମକସ୍ସ ପିଣ୍ଡପାତଂ ଦତ୍ୱା ତଦହେୱ ରଞ୍ଞୋ ଚନ୍ଦପଜ୍ଜୋତସ୍ସ [ଉଦେନସ୍ସ (ସୀ। ପୀ।)] ଅଗ୍ଗମହେସିଟ୍ଠାନଂ ପତ୍ତା। ସୁପ୍ପିଯା ଉପାସିକା ଅଞ୍ଞତରସ୍ସ ଗିଲାନଭିକ୍ଖୁନୋ ଅତ୍ତନୋ ଊରୁମଂସେନ ପଟିଚ୍ଛାଦନୀଯଂ ଦତ୍ୱା ଦୁତିଯଦିୱସେ ଯେୱ ରୂଳ୍ହୱଣା ସଞ୍ଛୱୀ [ସଚ୍ଛୱୀ (ସୀ। ପୀ।)] ଅରୋଗା ଜାତା। ମଲ୍ଲିକା ଦେୱୀ ଭଗୱତୋ ଆଭିଦୋସିକଂ କୁମ୍ମାସପିଣ୍ଡଂ ଦତ୍ୱା ତଦହେୱ ରଞ୍ଞୋ କୋସଲସ୍ସ ଅଗ୍ଗମହେସୀ ଜାତା। ସୁମନୋ ମାଲାକାରୋ ଅଟ୍ଠହି ସୁମନପୁପ୍ଫମୁଟ୍ଠୀହି ଭଗୱନ୍ତଂ ପୂଜେତ୍ୱା ତଂ ଦିୱସଂ ଯେୱ ମହାସମ୍ପତ୍ତିଂ ପତ୍ତୋ। ଏକସାଟକୋ ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ଉତ୍ତରସାଟକେନ ଭଗୱନ୍ତଂ ପୂଜେତ୍ୱା ତଂ ଦିୱସଂ ଯେୱ ସବ୍ବଟ୍ଠକଂ ଲଭି, ସବ୍ବେପେତେ, ମହାରାଜ, ଦିଟ୍ଠଧମ୍ମିକଂ ଭୋଗଞ୍ଚ ଯସଞ୍ଚ ଅନୁଭୱିଂସୂ''ତି।

''ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ୱିଚିନିତ୍ୱା ପରିଯେସିତ୍ୱା ଛ ଜନେ ଯେୱ ଅଦ୍ଦସାସୀ''ତି। ''ଆମ, ମହାରାଜା''ତି। ''ତେନ ହି, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ଅକୁସଲଂ ଯେୱ ଅଧିମତ୍ତଂ ବଲୱତରଂ, ନୋ ତଥା କୁସଲଂ। ଅହଞ୍ହି, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ଏକଦିୱସଂ ଯେୱ ଦସପି ପୁରିସେ ପସ୍ସାମି ପାପସ୍ସ କମ୍ମସ୍ସ ୱିପାକେନ ସୂଲେସୁ ଆରୋପେନ୍ତେ, ୱୀସମ୍ପି ତିଂସମ୍ପି ଚତ୍ତାଲୀସମ୍ପି ପଞ୍ଞାସମ୍ପି ପୁରିସସତମ୍ପି ପୁରିସସହସ୍ସମ୍ପି ପସ୍ସାମି ପାପସ୍ସ କମ୍ମସ୍ସ ୱିପାକେନ ସୂଲେସୁ ଆରୋପେନ୍ତେ। ନନ୍ଦକୁଲସ୍ସ, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ଭଦ୍ଦସାଲୋ ନାମ ସେନାପତିପୁତ୍ତୋ ଅହୋସି। ତେନ ଚ ରଞ୍ଞା ଚନ୍ଦଗୁତ୍ତେନ ସଙ୍ଗାମୋ ସମୁପବ୍ଯୂଳ୍ହୋ ଅହୋସି। ତସ୍ମିଂ ଖୋ ପନ, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ସଙ୍ଗାମେ ଉଭତୋ ବଲକାଯେ ଅସୀତିକବନ୍ଧରୂପାନି ଅହେସୁଂ, ଏକସ୍ମିଂ କିର ସୀସକବନ୍ଧେ ପରିପାତେ [ପରିପୁଣ୍ଣେ (ସବ୍ବତ୍ଥ)] ଏକଂ କବନ୍ଧରୂପଂ ଉଟ୍ଠହତି, ସବ୍ବେପେତେ ପାପସ୍ସେୱ କମ୍ମସ୍ସ ୱିପାକେନ ଅନଯବ୍ଯସନଂ ଆପନ୍ନା। ଇମିନାପି, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, କାରଣେନ ଭଣାମି ଅକୁସଲଂ ଯେୱ ଅଧିମତ୍ତଂ ବଲୱତରଂ, ନୋ ତଥା କୁସଲ''ନ୍ତି।

''ସୁଯ୍ୟତି, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ଇମସ୍ମିଂ ବୁଦ୍ଧସାସନେ କୋସଲେନ ରଞ୍ଞା ଅସଦିସଦାନଂ ଦିନ୍ନ''ନ୍ତି? ''ଆମ, ମହାରାଜ, ସୁଯ୍ୟତୀ''ତି। ''ଅପି ନୁ ଖୋ, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, କୋସଲରାଜା ତଂ ଅସଦିସଂ ଦାନଂ ଦତ୍ୱା ତତୋନିଦାନଂ କଞ୍ଚି ଦିଟ୍ଠଧମ୍ମିକଂ ଭୋଗଂ ୱା ଯସଂ ୱା ସୁଖଂ ୱା ପଟିଲଭୀ''ତି [ପଟିଲଭତୀତି (କ।)]? ''ନ ହି, ମହାରାଜା''ତି। ''ଯଦି, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, କୋସଲରାଜା ଏୱରୂପଂ ଅନୁତ୍ତରଂ ଦାନଂ ଦତ୍ୱାପି ନ ଲଭି [ନ ଲଭତି (କ।)] ତତୋନିଦାନଂ କଞ୍ଚି ଦିଟ୍ଠଧମ୍ମିକଂ ଭୋଗଂ ୱା ଯସଂ ୱା ସୁଖଂ ୱା, ତେନ ହି, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ଅକୁସଲଂ ଯେୱ ଅଧିମତ୍ତଂ ବଲୱତରଂ, ନୋ ତଥା କୁସଲ''ନ୍ତି।

''ପରିତ୍ତତ୍ତା, ମହାରାଜ, ଅକୁସଲଂ ଖିପ୍ପଂ ପରିଣମତି, ୱିପୁଲତ୍ତା କୁସଲଂ ଦୀଘେନ କାଲେନ ପରିଣମତି, ଉପମାଯପି, ମହାରାଜ, ଏତଂ ଉପପରିକ୍ଖିତବ୍ବଂ। ଯଥା, ମହାରାଜ, ଅପରନ୍ତେ ଜନପଦେ କୁମୁଦଭଣ୍ଡିକା ନାମ ଧଞ୍ଞଜାତି ମାସଲୂନା [ମାସପୂରା (କ।)] ଅନ୍ତୋଗେହଗତା ହୋତି, ସାଲଯୋ ଛପ୍ପଞ୍ଚମାସେହି ପରିଣମନ୍ତି , କିଂ ପନେତ୍ଥ, ମହାରାଜ, ଅନ୍ତରଂ କୋ ୱିସେସୋ କୁମୁଦଭଣ୍ଡିକାଯ ଚ ସାଲୀନଞ୍ଚା''ତି? ''ପରିତ୍ତତ୍ତା, ଭନ୍ତେ, କୁମୁଦଭଣ୍ଡିକାଯ, ୱିପୁଲତ୍ତା ଚ ସାଲୀନଂ। ସାଲଯୋ, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ରାଜାରହା ରାଜଭୋଜନଂ, କୁମୁଦଭଣ୍ଡିକା ଦାସକମ୍ମକରାନଂ ଭୋଜନ''ନ୍ତି। ''ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ପରିତ୍ତତ୍ତା ଅକୁସଲଂ ଖିପ୍ପଂ ପରିଣମତି, ୱିପୁଲତ୍ତା କୁସଲଂ ଦୀଘେନ କାଲେନ ପରିଣମତୀ''ତି।

''ଯଂ ତତ୍ଥ, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ଖିପ୍ପଂ ପରିଣମତି, ତଂ ନାମ ଲୋକେ ଅଧିମତ୍ତଂ ବଲୱତରଂ, ତସ୍ମା ଅକୁସଲଂ ବଲୱତରଂ, ନୋ ତଥା କୁସଲଂ। ଯଥା ନାମ, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ଯୋ କୋଚି ଯୋଧୋ ମହତିମହାଯୁଦ୍ଧଂ ପୱିସିତ୍ୱା ପଟିସତ୍ତୁଂ ଉପକଚ୍ଛକେ ଗହେତ୍ୱା ଆକଡ୍ଢିତ୍ୱା ଖିପ୍ପତରଂ ସାମିନୋ ଉପନେଯ୍ୟ, ସୋ ଯୋଧୋ ଲୋକେ ସମତ୍ଥୋ ସୂରୋ ନାମ। ଯୋ ଚ ଭିସକ୍କୋ ଖିପ୍ପଂ ସଲ୍ଲଂ ଉଦ୍ଧରତି ରୋଗମପନେତି, ସୋ ଭିସକ୍କୋ ଛେକୋ ନାମ। ଯୋ ଗଣକୋ ସୀଘସୀଘଂ ଗଣେତ୍ୱା ଖିପ୍ପଂ ଦସ୍ସଯତି, ସୋ ଗଣକୋ ଛେକୋ ନାମ। ଯୋ ମଲ୍ଲୋ ଖିପ୍ପଂ ପଟିମଲ୍ଲଂ ଉକ୍ଖିପିତ୍ୱା ଉତ୍ତାନକଂ ପାତେତି, ସୋ ମଲ୍ଲୋ ସମତ୍ଥୋ ସୂରୋ ନାମ। ଏୱମେୱ ଖୋ, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ଯଂ ଖିପ୍ପଂ ପରିଣମତି କୁସଲଂ ୱା ଅକୁସଲଂ ୱା, ତଂ ଲୋକେ

ଅଧିମତ୍ତଂ ବଲଵତର’’ନ୍ତି।

‘‘ଉଭଯମ୍ପି ତଂ, ମହାରାଜ, କମ୍ମଂ ସମ୍ପରାଯଵେଦନୀଯମେଵ, ଅପି ଚ ଖୋ ଅକୁସଲଂ ସାଵଜ୍ଜତାଯ ଖଣେନ ଦିଟ୍ଠଧମ୍ମଵେଦନୀଯଂ ହୋତି, ପୁବ୍ବକେହି, ମହାରାଜ, ଖତ୍ତିଯେହି ଠପିତୋ ଏସୋ ନିଯମୋ ‘ଯୋ ପାଣଂ ହନତି, ସୋ ଦଣ୍ଡାରହୋ…ପେ… ଯୋ ଅଦିନ୍ନଂ ଆଦିଯତି…ପେ… ଯୋ ପରଦାରଂ ଗଚ୍ଛତି…ପେ… ଯୋ ମୁସା ଭଣତି…ପେ… ଯୋ ଗାମଂ ଘାତେତି…ପେ… ଯୋ ପନ୍ଥଂ ଦୂସେତି…ପେ… ଯୋ ନିକତିଂ କରୋତି…ପେ… ଯୋ ଵଞ୍ଚନଂ କରୋତି, ସୋ ଦଣ୍ଡାରହୋ ଵଧିତବ୍ବୋ ଛେତ୍ତବ୍ବୋ ଭେତ୍ତବ୍ବୋ ହନ୍ତବ୍ବୋ’ତି। ତଂ ତେ ଉପାଦାଯ ଵିଚିନିତ୍ଵା ଵିଚିନିତ୍ଵା ଦଣ୍ଡେନ୍ତି ଵଧେନ୍ତି ଛିନ୍ଦନ୍ତି ଭିନ୍ଦନ୍ତି ହନନ୍ତି ଚ, ଅପି ନୁ, ମହାରାଜ, ଅତ୍ଥି କେହିଚି ଠପିତୋ ନିଯମୋ ‘ଯୋ ଦାନଂ ଵା ଦେତି, ସୀଲଂ ଵା ରକ୍ଖତି, ଉପୋସଥକମ୍ମଂ ଵା କରୋତି, ତସ୍ସ ଧନଂ ଵା ଯସଂ ଵା ଦାତବ୍ବ’ନ୍ତି; ଅପି ନୁ ତଂ ଵିଚିନିତ୍ଵା ଵିଚିନିତ୍ଵା ଧନଂ ଵା ଯସଂ ଵା ଦେନ୍ତି, ଚୋରସ୍ସ କତକମ୍ମସ୍ସ ଵଧବନ୍ଧନଂ ଵିଯା’’ତି? ‘‘ନ ହି, ଭନ୍ତେ’’ତି। ‘‘ଯଦି, ମହାରାଜ, ଦାଯକାନଂ ଵିଚିନିତ୍ଵା ଵିଚିନିତ୍ଵା ଧନଂ ଵା ଯସଂ ଵା ଦଦେଯ୍ୟୁଂ, କୁସଲମ୍ପି ଦିଟ୍ଠଧମ୍ମଵେଦନୀଯଂ ଭଵେଯ୍ୟ, ଯସ୍ମା ଚ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଦାଯକେ ନ ଵିଚିନନ୍ତି ‘ଧନଂ ଵା ଯସଂ ଵା ଦସ୍ସାମା’ତି, ତସ୍ମା କୁସଲଂ ନ ଦିଟ୍ଠଧମ୍ମଵେଦନୀଯଂ। ଇମିନା, ମହାରାଜ, କାରଣେନ ଅକୁସଲଂ ଦିଟ୍ଠଧମ୍ମଵେଦନୀଯଂ, ସମ୍ପରାଯେଵ ସୋ ଅଧିମତ୍ତଂ ବଲଵତରଂ ଵେଦନଂ ଵେଦଯତୀ’’ତି। ‘‘ସାଧୁ, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ତଵାଦିସେନ ବୁଦ୍ଧିମନ୍ତେନ ଵିନା ନେସୋ ପଞ୍ହୋ ସୁନିବ୍ବେଠିଯୋ, ଲୋକିକଂ, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ଲୋକୁତ୍ତରେନ ଵିଞ୍ଞାପିତ’’ନ୍ତି।

କୁସଲାକୁସଲବଲଵତରପଞ୍ହୋ ତତିଯୋ।

୪। ପୁବ୍ବପେତାଦିସପଞ୍ହୋ

୪। ‘‘ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ଇମେ ଦାଯକା ଦାନଂ ଦତ୍ଵା ପୁବ୍ବପେତାନଂ ଆଦିସନ୍ତି [ଉଦ୍ଦିସନ୍ତି (କ। ସୀ।)] ‘ଇଦଂ ତେସଂ ପାପୁଣାତୂ’ତି, ଅପି ନୁ ତେ କିଞ୍ଚି ତତୋନିଦାନଂ ଵିପାକଂ ପଟିଲଭନ୍ତୀ’’ତି? ‘‘କେଚି, ମହାରାଜ, ପଟିଲଭନ୍ତି, କେଚି ନପ୍ପଟିଲଭନ୍ତୀ’’ତି। ‘‘କେ, ଭନ୍ତେ, ପଟିଲଭନ୍ତି, କେ ନପ୍ପଟିଲଭନ୍ତୀ’’ତି? ‘‘ନିରଯୂପପନ୍ନା, ମହାରାଜ, ନପ୍ପଟିଲଭନ୍ତି, ସଗ୍ଗଗତା ନପ୍ପଟିଲଭନ୍ତି, ତିରଚ୍ଛାନଯୋନିଗତା ନପ୍ପଟିଲଭନ୍ତି, ଚତୁନ୍ନଂ ପେତାନଂ ତଯୋ ପେତା ନପ୍ପଟିଲଭନ୍ତି ଵନ୍ତାସିକା ଖୁପ୍ପିପାସିନୋ ନିଜ୍ଝାମତଣ୍ହିକା, ଲଭନ୍ତି ପେତା ପରଦତ୍ତୂପଜୀଵିନୋ, ତେପି ସରମାନା ଯେଵ ଲଭନ୍ତୀ’’ତି।

‘‘ତେନ ହି, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ଦାଯକାନଂ ଦାନଂ ଵିସୋସିତଂ [ଵିସୋତଂ (ସୀ। ପୀ।)] ହୋତି ଅଫଲଂ, ଯେସଂ ଉଦ୍ଦିସ୍ସ କତଂ ଯଦି ତେ ନପ୍ପଟିଲଭନ୍ତୀ’’ତି? ‘‘ନ ହି ତଂ, ମହାରାଜ, ଦାନଂ ଅଫଲଂ ହୋତି ଅଵିପାକଂ, ଦାଯକା ଯେଵ ତସ୍ସ ଫଲଂ ଅନୁଭଵନ୍ତୀ’’ତି। ‘‘ତେନ ହି, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, କାରଣେନ ମଂ ସଞ୍ଞାପେହୀ’’ତି। ‘‘ଇଧ, ମହାରାଜ, କେଚି ମନୁସ୍ସା ମଚ୍ଛମଂସସୁରାଭତ୍ତଖଜ୍ଜକାନି ପଟିଯାଦେତ୍ଵା ଞାତିକୁଲଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତି, ଯଦି ତେ ଞାତକା ତଂ ଉପାଯନଂ ନ ସମ୍ପଟିଚ୍ଛେଯ୍ୟୁଂ, ଅପି ନୁ ତଂ ଉପାଯନଂ ଵିସୋସିତଂ ଗଚ୍ଛେଯ୍ୟ ଵିନସ୍ସେଯ୍ୟ ଵା’’ତି? ‘‘ନ ହି, ଭନ୍ତେ, ସାମିକାନଂ ଯେଵ ତଂ ହୋତୀ’’ତି। ‘‘ଏଵମେଵ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଦାଯକା ଯେଵ ତସ୍ସ ଫଲଂ ଅନୁଭଵନ୍ତି। ଯଥା ପନ , ମହାରାଜ, ପୁରିସୋ ଗବ୍ଭଂ ପଵିଟ୍ଠୋ ଅସତି ପୁରତୋ ନିକ୍ଖମନମୁଖେ କେନ ନିକ୍ଖମେଯ୍ୟା’’ତି। ‘‘ପଵିଟ୍ଠେନେଵ ଭନ୍ତେ’’ତି। ‘‘ଏଵମେଵ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଦାଯକା ଯେଵ ତସ୍ସ ଫଲଂ ଅନୁଭଵନ୍ତୀ’’ତି। ‘‘ହୋତୁ, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ଏଵମେତଂ ତଥା ସମ୍ପଟିଚ୍ଛାମି, ଦାଯକା ଯେଵ ତସ୍ସ ଫଲଂ ଅନୁଭଵନ୍ତି, ନ ମଯଂ ତଂ କାରଣଂ ଵିଲୋମେମାତି।

‘‘ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ଯଦି ଇମେସଂ ଦାଯକାନଂ ଦିନ୍ନଦାନଂ ପୁବ୍ବପେତାନଂ ପାପୁଣାତି, ତେ ଚ ତସ୍ସ ଵିପାକଂ ଅନୁଭଵନ୍ତି। ତେନ ହି ଯୋ ପାଣାତିପାତୀ ଲୁଦ୍ଦୋ ଲୋହିତପାଣୀ ପଦୁଟ୍ଠମନସଙ୍କପ୍ପୋ ମନୁସ୍ସେ ଘାତେତ୍ଵା ଦାରୁଣଂ କମ୍ମଂ କତ୍ଵା ପୁବ୍ବପେତାନଂ ଆଦିସେଯ୍ୟ ‘ଇମସ୍ସ ମେ କମ୍ମସ୍ସ ଵିପାକୋ ପୁବ୍ବପେତାନଂ ପାପୁଣାତୂ’ତି, ଅପି ନୁ ତସ୍ସ ଵିପାକୋ ପୁବ୍ବପେତାନଂ ପାପୁଣାତୀ’’ତି? ‘‘ନ ହି, ମହାରାଜା’’ତି।

‘‘ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, କୋ ତତ୍ଥ ହେତୁ କିଂ କାରଣଂ, ଯେନ କୁସଲଂ ପାପୁଣାତି ଅକୁସଲଂ ନ ପାପୁଣାତୀ’’ତି? ‘‘ନେସୋ, ମହାରାଜ, ପଞ୍ହୋ ପୁଚ୍ଛିତବ୍ବୋ, ମା ଚ ତ୍ଵଂ, ମହାରାଜ, ‘ଵିସଜ୍ଜକୋ ଅତ୍ଥୀ’ତି ଅପୁଚ୍ଛିତବ୍ବଂ ପୁଚ୍ଛି, ‘କିସ୍ସ ଆକାସୋ ନିରାଲମ୍ବୋ, କିସ୍ସ ଗଙ୍ଗା ଉଦ୍ଧମ୍ମୁଖା ନ ସନ୍ଦତି, କିସ୍ସ ଇମେ ମନୁସ୍ସା ଚ ଦିଜା ଚ ଦ୍ଵିପଦା ମିଗା ଚତୁପ୍ପଦା’ତି ତମ୍ପି ମଂ ତ୍ଵଂ ପୁଚ୍ଛିସ୍ସସୀ’’ତି। ‘‘ନାହଂ ତଂ, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ଵିହେସାପେକ୍ଖୋ ପୁଚ୍ଛାମି, ଅପି ଚ ନିବ୍ବାହନତ୍ଥାଯ [ନିବ୍ବାନତ୍ଥାଯ (କ।)] ସନ୍ଦେହସ୍ସ ପୁଚ୍ଛାମି, ବହୂ ମନୁସ୍ସା ଲୋକେ ଵାମଗାମିନୋ [ପାପଗାହିନୋ (ସ୍ୟା।)] ଵିଚକ୍ଖୁକା, ‘କିନ୍ତି ତେ ଓତାରଂ ନ ଲଭେଯ୍ୟୁ’ନ୍ତି ଏଵାହଂ ତଂ ପୁଚ୍ଛାମୀ’’ତି। ‘‘ନ ସକ୍କା, ମହାରାଜ, ସହ ଅକତେନ ଅନନୁମତେନ ସହ ପାପଂ କମ୍ମଂ ସଂଵିଭଜିତୁଂ।

‘‘ଯଥା, ମହାରାଜ, ମନୁସ୍ସା ଉଦକନିବ୍ବାହନେନ ଉଦକଂ ସୁଵିଦୂରମ୍ପି ହରନ୍ତି, ଅପି ନୁ, ମହାରାଜ, ସକ୍କା ଘନମହାସେଲପବ୍ବତୋ [ପବ୍ବତତୋ (କ।)]

ନିବ୍ବାହନେନ ଯଥିଚ୍ଛିତଂ ହରିତୁ’’ନ୍ତି? ‘‘ନ ହି, ଭନ୍ତେ’’ତି। ‘‘ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ସକ୍କା କୁସଲଂ ସଂୱିଭଜିତୁଂ, ନ ସକ୍କା ଅକୁସଲଂ ସଂୱିଭଜିତୁଂ। ଯଥା ୱା ପନ, ମହାରାଜ, ସକ୍କା ତେଲେନ ପଦୀପୋ ଜାଲେତୁଂ, ଅପି ନୁ, ମହାରାଜ, ସକ୍କା ଉଦକେନ ପଦୀପୋ ଜାଲେତୁ’’ନ୍ତି? ‘‘ନ ହି, ଭନ୍ତେ’’ତି। ‘‘ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ସକ୍କା କୁସଲଂ ସଂୱିଭଜିତୁଂ, ନ ସକ୍କା ଅକୁସଲଂ ସଂୱିଭଜିତୁଂ। ଯଥା ୱା ପନ, ମହାରାଜ, କସ୍ସକା ତଳାକତୋ ଉଦକଂ ନୀହରିତ୍ୱା ଧଞ୍ଞଂ ପରିପାଚେନ୍ତି, ଅପି ନୁ ଖୋ, ମହାରାଜ, ସକ୍କା ମହାସମୁଦ୍ଦତୋ ଉଦକଂ ନୀହରିତ୍ୱା ଧଞ୍ଞଂ ପରିପାଚେତୁ’’ନ୍ତି? ‘‘ନ ହି, ଭନ୍ତେ’’ତି। ‘‘ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ସକ୍କା କୁସଲଂ ସଂୱିଭଜିତୁଂ, ନ ସକ୍କା ଅକୁସଲଂ ସଂୱିଭଜିତୁ’’ନ୍ତି।

‘‘ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, କେନ କାରଣେନ ସକ୍କା କୁସଲଂ ସଂୱିଭଜିତୁଂ, ନ ସକ୍କା ଅକୁସଲଂ ସଂୱିଭଜିତୁଂ। କାରଣେନ ମଂ ସଞ୍ଞାପେହି, ନାହଂ ଅନ୍ଧୋ ଅନାଲୋକୋ ସୁତ୍ୱା ୱେଦିସ୍ସାମୀ’’ତି। ‘‘ଅକୁସଲଂ, ମହାରାଜ, ଥୋକଂ, କୁସଲଂ ବହୁକଂ, ଥୋକତ୍ତା ଅକୁସଲଂ କତ୍ତାରଂ ଯେୱ ପରିଯାଦିୟତି, ବହୁକତ୍ତା କୁସଲଂ ସଦେୱକଂ ଲୋକଂ ଅଜ୍ଝୋତ୍ଥରତୀ’’ତି। ‘‘ଓପମ୍ମଂ କରୋହୀ’’ତି।

‘‘ଯଥା, ମହାରାଜ, ପରିତ୍ତଂ ଏକଂ ଉଦକବିନ୍ଦୁ ପଥୱିୟଂ ନିପତେୟ୍ୟ, ଅପି ନୁ ଖୋ ତଂ, ମହାରାଜ, ଉଦକବିନ୍ଦୁ ଦସପି ଦ୍ୱାଦସପି ଯୋଜନାନି ଅଜ୍ଝୋତ୍ଥରେୟ୍ୟା’’ତି? ‘‘ନ ହି, ଭନ୍ତେ, ଯତ୍ଥ ତଂ ଉଦକବିନ୍ଦୁ ନିପତିତଂ, ତତ୍ଥେୱ ପରିଯାଦିୟତୀ’’ତି। ‘‘କେନ କାରଣେନ, ମହାରାଜା’’ତି? ‘‘ପରିତ୍ତତ୍ତା, ଭନ୍ତେ, ଉଦକବିନ୍ଦୁସ୍ସା’’ତି। ‘‘ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ପରିତ୍ତଂ ଅକୁସଲଂ ପରିତ୍ତତ୍ତା କତ୍ତାରଂ ଯେୱ ପରିଯାଦିୟତି, ନ ସକ୍କା ସଂୱିଭଜିତୁଂ।

‘‘ଯଥା ୱା ପନ, ମହାରାଜ, ମହତିମହାମେଘୋ ଅଭିୱସ୍ସେୟ୍ୟ ତପ୍ପୟନ୍ତୋ ଧରଣିତଲଂ, ଅପି ନୁ ଖୋ ସୋ, ମହାରାଜ, ମହାମେଘୋ ସମନ୍ତତୋ ଓତ୍ଥରେୟ୍ୟା’’ତି। ‘‘ଆମ, ଭନ୍ତେ, ପୂରୟିତ୍ୱା ସୋ ମହାମେଘୋ ସୋବ୍ଭସର ସରିତସାଖାକନ୍ଦରପଦରଦହତଳାକ [ମାତିକାତଳାକ (କ।)] ଉଦପାନପୋକ୍ଖରଣିୟୋ ଦସପି ଦ୍ୱାଦସପି ଯୋଜନାନି ଅଜ୍ଝୋତ୍ଥରେୟ୍ୟା’’ତି। ‘‘କେନ କାରଣେନ, ମହାରାଜା’’ତି? ‘‘ମହନ୍ତତ୍ତା, ଭନ୍ତେ, ମେଘସ୍ସା’’ତି। ‘‘ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, କୁସଲଂ ବହୁକଂ, ବହୁକତ୍ତା ସକ୍କା ଦେୱମନୁସ୍ସେହିପି ସଂୱିଭଜିତୁ’’ନ୍ତି।

‘‘ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, କେନ କାରଣେନ ଅକୁସଲଂ ଥୋକଂ କୁସଲଂ ବହୁତର’’ନ୍ତି? ‘‘ଇଧ, ମହାରାଜ, ଯୋ କୋଚି ଦାନଂ ଦେତି, ସୀଲଂ ସମାଦିୟତି, ଉପୋସଥକମ୍ମଂ କରୋତି, ସୋ ହଟ୍ଠୋ ପହଟ୍ଠୋ ହସିତୋ ପମୁଦିତୋ ପସନ୍ନମାନସୋ ୱେଦଜାତୋ ହୋତି, ତସ୍ସ ଅପରାପରଂ ପୀତି ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ପୀତିମନସ୍ସ ଭିୟ୍ୟୋ ଭିୟ୍ୟୋ କୁସଲଂ ପୱଡ୍ଢତି।

‘‘ଯଥା, ମହାରାଜ, ଉଦପାନେ ବହୁସଲିଲସମ୍ପୁଣ୍ଣେ ଏକେନ ଦେସେନ ଉଦକଂ ପୱିସେୟ୍ୟ, ଏକେନ ନିକ୍ଖମେୟ୍ୟ, ନିକ୍ଖମନ୍ତେପି ଅପରାପରଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ନ ସକ୍କା ହୋତି ଖୟଂ ପାପେତୁଂ। ଏୱମେୱ ଖୋ , ମହାରାଜ, କୁସଲଂ ଭିୟ୍ୟୋ ଭିୟ୍ୟୋ ପୱଡ୍ଢତି। ୱସ୍ସସତେପି ଚେ, ମହାରାଜ, ପୁରିସୋ କତଂ କୁସଲଂ ଆୱଜ୍ଜେୟ୍ୟ, ଆୱଜ୍ଜିତେ ଆୱଜ୍ଜିତେ ଭିୟ୍ୟୋ ଭିୟ୍ୟୋ କୁସଲଂ ପୱଡ୍ଢତି। ତସ୍ସ ତଂ କୁସଲଂ ସକ୍କା ହୋତି ଯଥିଚ୍ଛକେହି ସଦ୍ଧିଂ ସଂୱିଭଜିତୁଂ, ଇଦମେତ୍ଥ, ମହାରାଜ, କାରଣଂ, ଯେନ କାରଣେନ କୁସଲଂ ବହୁତରଂ।

‘‘ଅକୁସଲଂ ପନ, ମହାରାଜ, କରୋନ୍ତୋ ପଚ୍ଛା ୱିପ୍ପଟିସାରୀ ହୋତି, ୱିପ୍ପଟିସାରିନୋ ଚିତ୍ତଂ ପଟିଲୀୟତି ପଟିକୁଟତି ପଟିୱତ୍ତତି ନ ସମ୍ପସାରୀୟତି ସୋଚତି ତପ୍ପତି ହାୟତି ଖୀୟତି ନ ପରିୱଡ୍ଢତି ତତ୍ଥେୱ ପରିଯାଦିୟତି। ଯଥା, ମହାରାଜ, ସୁକ୍ଖାୟ ନଦିୟା ମହାପୁଳିନାୟ ଉନ୍ନତାୱନତାୟ କୁଟିଲସଙ୍କୁଟିଲାୟ ଉପରିତୋ ପରିତ୍ତଂ ଉଦକଂ ଆଗଚ୍ଛନ୍ତଂ ହାୟତି ଖୀୟତି ନ ପରିୱଡ୍ଢତି ତତ୍ଥେୱ ପରିଯାଦିୟତି। ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଅକୁସଲଂ କରୋନ୍ତସ୍ସ ଚିତ୍ତଂ ପଟିଲୀୟତି ପଟିକୁଟତି ପଟିୱତ୍ତତି ନ ସମ୍ପସାରୀୟତି ସୋଚତି ତପ୍ପତି ହାୟତି ଖୀୟତି ନ ପରିୱଡ୍ଢତି ତତ୍ଥେୱ ପରିଯାଦିୟତି, ଇଦମେତ୍ଥ, ମହାରାଜ, କାରଣଂ, ଯେନ କାରଣେନ ଅକୁସଲଂ ଥୋକ’’ନ୍ତି। ‘‘ସାଧୁ, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ଏୱମେତଂ ତଥା ସମ୍ପଟିଚ୍ଛାମୀ’’ତି।

ପୁବ୍ବପେତାଦିସପଞ୍ହୋ ଚତୁତ୍ଥୋ।

୫। ସୁପିନପଞ୍ହୋ

୫। ‘‘ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ଇମସ୍ମିଂ ଲୋକେ ନରନାରିୟୋ ସୁପିନଂ ପସ୍ସନ୍ତି କଲ୍ୟାଣମ୍ପି ପାପକମ୍ପି, ଦିଟ୍ଠପୁବ୍ବମ୍ପି ଅଦିଟ୍ଠପୁବ୍ବମ୍ପି, କତପୁବ୍ବମ୍ପି ଅକତପୁବ୍ବମ୍ପି, ଖେମମ୍ପି ସଭୟମ୍ପି, ଦୂରେପି ସନ୍ତିକେପି, ବହୁୱିଧାନିପି ଅନେକୱଣ୍ଣସହସ୍ସାନି ଦିସ୍ସନ୍ତି, କିଞ୍ଚେତଂ ସୁପିନଂ ନାମ, କୋ ଚେତଂ ପସ୍ସତୀ’’ତି? ‘‘ନିମିତ୍ତମେତଂ, ମହାରାଜ, ସୁପିନଂ ନାମ, ଯଂ ଚିତ୍ତସ୍ସ ଆପାତ [ଆପାଥ (ସୀ। ପୀ।)] ମୁପଗଚ୍ଛତି। ଛୟିମେ, ମହାରାଜ, ସୁପିନଂ ପସ୍ସନ୍ତି, ୱାତିକୋ

ସୁପିନଂ ପସ୍ସତି, ପିତ୍ତିକୋ ସୁପିନଂ ପସ୍ସତି, ସେମ୍ହିକୋ ସୁପିନଂ ପସ୍ସତି, ଦେୱତୂପସଂହାରତୋ ସୁପିନଂ ପସ୍ସତି, ସମୁଦାଚିଣ୍ଣତୋ ସୁପିନଂ ପସ୍ସତି, ପୁବ୍ବନିମିତ୍ତତୋ ସୁପିନଂ ପସ୍ସତି, ତତ୍ର, ମହାରାଜ, ଯଂ ପୁବ୍ବନିମିତ୍ତତୋ ସୁପିନଂ ପସ୍ସତି, ତଂ ଯେୱ ସଚ୍ଚଂ, ଅୱସେସଂ ମିଚ୍ଛା’’ତି।

‘‘ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ଯୋ ପୁବ୍ବନିମିତ୍ତତୋ ସୁପିନଂ ପସ୍ସତି, କିଂ ତସ୍ସ ଚିତ୍ତଂ ସଯଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ତଂ ନିମିତ୍ତଂ ୱିଚିନାତି, ତଂ ୱା ନିମିତ୍ତଂ ଚିତ୍ତସ୍ସ ଆପାତମୁପଗଚ୍ଛତି, ଅଞ୍ଞୋ ୱା ଆଗନ୍ତ୍ୱା ତସ୍ସ ଆରୋଚେତୀ’’ତି? ‘‘ନ, ମହାରାଜ, ତସ୍ସ ଚିତ୍ତଂ ସଯଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ତଂ ନିମିତ୍ତଂ ୱିଚିନାତି, ନାପି ଅଞ୍ଞୋ କୋଚି ଆଗନ୍ତ୍ୱା ତସ୍ସ ଆରୋଚେତି, ଅଥ ଖୋ ତଂ ଯେୱ ନିମିତ୍ତଂ ଚିତ୍ତସ୍ସ ଆପାତମୁପଗଚ୍ଛତି। ଯଥା, ମହାରାଜ, ଆଦାସୋ ନ ସଯଂ କୁହିଞ୍ଚି ଗନ୍ତ୍ୱା ଛାଯଂ ୱିଚିନାତି, ନାପି ଅଞ୍ଞୋ କୋଚି ଛାଯଂ ଆନେତ୍ୱା ଆଦାସଂ ଆରୋପେତି [ଆରୋଚେତି (କ।)], ଅଥ ଖୋ ଯତୋ କୁତୋଚି ଛାଯା ଆଗନ୍ତ୍ୱା ଆଦାସସ୍ସ ଆପାତମୁପଗଚ୍ଛତି, ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ନ ତସ୍ସ ଚିତ୍ତଂ ସଯଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ତଂ ନିମିତ୍ତଂ ୱିଚିନାତି, ନାପି ଅଞ୍ଞୋ କୋଚି ଆଗନ୍ତ୍ୱା ଆରୋଚେତି, ଅଥ ଖୋ ଯତୋ କୁତୋଚି ନିମିତ୍ତଂ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ଚିତ୍ତସ୍ସ ଆପାତମୁପଗଚ୍ଛତୀ’’ତି।

‘‘ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ଯଂ ତଂ ଚିତ୍ତଂ ସୁପିନଂ ପସ୍ସତି, ଅପି ନୁ ତଂ ଚିତ୍ତଂ ଜାନାତି ‘ଏୱଂ ନାମ ୱିପାକୋ ଭୱିସ୍ସତି ଖେମଂ ୱା ଭଯଂ ୱା’ତି? ‘‘ନ ହି, ମହାରାଜ, ତଂ ଚିତ୍ତଂ ଜାନାତି ‘ଏୱଂୱିପାକୋ ଭୱିସ୍ସତି ଖେମଂ ୱା ଭଯଂ ୱା’ତି, ନିମିତ୍ତେ ପନ ଉପ୍ପନ୍ନେ ଅଞ୍ଞେସଂ କଥେତି, ତତୋ ତେ ଅତ୍ଥଂ କଥେନ୍ତୀ’’ତି।

‘‘ଇଙ୍ଘ, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, କାରଣଂ ମେ ଦସ୍ସେହୀ’’ତି। ‘‘ଯଥା, ମହାରାଜ, ସରୀରେ ତିଲକା ପୀଳକା ଦଦ୍ଦୂନି ଉଟ୍ଠହନ୍ତି ଲାଭାଯ ୱା ଅଲାଭାଯ ୱା, ଯସାଯ ୱା ଅଯସାଯ ୱା, ନିନ୍ଦାଯ ୱା ପସଂସାଯ ୱା, ସୁଖାଯ ୱା ଦୁକ୍ଖାଯ ୱା, ଅପି ନୁ ତା, ମହାରାଜ, ପୀଳକା ଜାନିତ୍ୱା ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି ‘ଇମଂ ନାମ ମଯଂ ଅତ୍ଥଂ ନିପ୍ଫାଦେସ୍ସାମା’’’ତି? ‘‘ନ ହି, ଭନ୍ତେ, ଯାଦିସେ ତା ଓକାସେ ପୀଳକା ସମ୍ଭୱନ୍ତି, ତତ୍ଥ ତା ପୀଳକା ଦିସ୍ୱା ନେମିତ୍ତକା ବ୍ୟାକରୋନ୍ତି ‘ଏୱଂ ନାମ ୱିପାକୋ ଭୱିସ୍ସତୀ’’’ତି। ‘‘ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଯଂ ତଂ ଚିତ୍ତଂ ସୁପିନଂ ପସ୍ସତି, ନ ତଂ ଚିତ୍ତଂ ଜାନାତି ‘ଏୱଂ ନାମ ୱିପାକୋ ଭୱିସ୍ସତି ଖେମଂ ୱା ଭଯଂ ୱା’ତି, ନିମିତ୍ତେ ପନ ଉପ୍ପନ୍ନେ ଅଞ୍ଞେସଂ କଥେତି, ତତୋ ତେ ଅତ୍ଥଂ କଥେନ୍ତୀ’’ତି।

‘‘ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ଯୋ ସୁପିନଂ ପସ୍ସତି, ସୋ ନିଦ୍ଦାଯନ୍ତୋ, ଉଦାହୁ ଜାଗରନ୍ତୋ [ଜଗ୍ଗନ୍ତୋ (ସୀ। ପୀ।)] ପସ୍ସତୀ’’ତି? ‘‘ଯୋ ସୋ, ମହାରାଜ, ସୁପିନଂ ପସ୍ସତି, ନ ସୋ ନିଦ୍ଦାଯନ୍ତୋ ପସ୍ସତି, ନାପି ଜାଗରନ୍ତୋ ପସ୍ସତି। ଅପି ଚ ଓକ୍କନ୍ତେ ମିଦ୍ଧେ ଅସମ୍ପତ୍ତେ ଭୱଙ୍ଗେ ଏତ୍ଥନ୍ତରେ ସୁପିନଂ ପସ୍ସତି। ମିଦ୍ଧସମାରୂଳ୍ହସ୍ସ, ମହାରାଜ, ଚିତ୍ତଂ ଭୱଙ୍ଗଗତଂ ହୋତି, ଭୱଙ୍ଗଗତଂ ଚିତ୍ତଂ ନପ୍ପୱତ୍ତତି, ଅପ୍ପୱତ୍ତଂ ଚିତ୍ତଂ ସୁଖଦୁକ୍ଖଂ ନପ୍ପଜାନାତି, ଅପ୍ପଟିୱିଜାନନ୍ତସ୍ସ ସୁପିନୋ ନ ହୋତି, ପୱତ୍ତମାନେ ଚିତ୍ତେ ସୁପିନଂ ପସ୍ସତି।

‘‘ଯଥା, ମହାରାଜ, ତିମିରେ ଅନ୍ଧକାରେ ଅପ୍ପଭାସେ ସୁପରିସୁଦ୍ଧେପି ଆଦାସେ ଛାଯା ନ ଦିସ୍ସତି , ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ମିଦ୍ଧସମାରୂଳ୍ହେ ଚିତ୍ତେ ଭୱଙ୍ଗଗତେ ତିଟ୍ଠମାନେପି ସରୀରେ ଚିତ୍ତଂ ଅପ୍ପୱତ୍ତଂ ହୋତି, ଅପ୍ପୱତ୍ତେ ଚିତ୍ତେ ସୁପିନଂ ନ ପସ୍ସତି । ଯଥା, ମହାରାଜ, ଆଦାସୋ, ଏୱଂ ସରୀରଂ ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ; ଯଥା ଅନ୍ଧକାରୋ, ଏୱଂ ମିଦ୍ଧଂ ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ; ଯଥା ଆଲୋକୋ, ଏୱଂ ଚିତ୍ତଂ ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ।

‘‘ଯଥା ୱା ପନ, ମହାରାଜ, ମହିକୋତ୍ଥଟସ୍ସ ସୂରିଯସ୍ସ ପଭା ନ ଦିସ୍ସତି ସନ୍ତା ଯେୱ ସୂରିଯରସ୍ମି ଅପ୍ପୱତ୍ତା ହୋତି, ଅପ୍ପୱତ୍ତାଯ ସୂରିଯରସ୍ମିଯା ଆଲୋକୋ ନ ହୋତି, ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ମିଦ୍ଧସମାରୂଳ୍ହସ୍ସ ଚିତ୍ତଂ ଭୱଙ୍ଗଗତଂ ହୋତି, ଭୱଙ୍ଗଗତଂ ଚିତ୍ତଂ ନପ୍ପୱତ୍ତତି, ଅପ୍ପୱତ୍ତେ ଚିତ୍ତେ ସୁପିନଂ ନ ପସ୍ସତି। ଯଥା, ମହାରାଜ, ସୂରିଯୋ, ଏୱଂ ସରୀରଂ ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ; ଯଥା ମହିକୋତ୍ଥରଣଂ, ଏୱଂ ମିଦ୍ଧଂ ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ; ଯଥା ସୂରିଯରସ୍ମି, ଏୱଂ ଚିତ୍ତଂ ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ।

‘‘ଦ୍ୱିନ୍ନଂ, ମହାରାଜ, ସନ୍ତେପି ସରୀରେ ଚିତ୍ତଂ ଅପ୍ପୱତ୍ତଂ ହୋତି, ମିଦ୍ଧସମାରୂଳ୍ହସ୍ସ ଭୱଙ୍ଗଗତସ୍ସ ସନ୍ତେପି ସରୀରେ ଚିତ୍ତଂ ଅପ୍ପୱତ୍ତଂ ହୋତି, ନିରୋଧସମାପନ୍ନସ୍ସ ସନ୍ତେପି ସରୀରେ ଚିତ୍ତଂ ଅପ୍ପୱତ୍ତଂ ହୋତି, ଜାଗରନ୍ତସ୍ସ, ମହାରାଜ, ଚିତ୍ତଂ ଲୋଲଂ ହୋତି ୱିୱଟଂ ପାକଟଂ ଅନିବଦ୍ଧଂ, ଏୱରୂପସ୍ସ ଚିତ୍ତେ ନିମିତ୍ତଂ ଆପାତଂ ନ ଉପେତି। ଯଥା, ମହାରାଜ, ପୁରିସଂ ୱିୱଟଂ ପାକଟଂ ଅକିରିଯଂ ଅରହସ୍ସଂ ରହସ୍ସକାମା ପରିୱଜ୍ଜେନ୍ତି, ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଜାଗରନ୍ତସ୍ସ ଦିବ୍ବୋ ଅତ୍ଥୋ ଆପାତଂ ନ ଉପେତି, ତସ୍ମା ଜାଗରନ୍ତୋ ସୁପିନଂ ନ ପସ୍ସତି। ଯଥା ୱା ପନ, ମହାରାଜ, ଭିକ୍ଖୁଂ ଭିନ୍ନାଜୀୱଂ ଅନାଚାରଂ ପାପମିତ୍ତଂ ଦୁସ୍ସୀଲଂ କୁସୀତଂ ହୀନୱୀରିଯଂ କୁସଲା ବୋଧିପକ୍ଖିଯା ଧମ୍ମା ଆପାତଂ ନ ଉପେନ୍ତି, ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଜାଗରନ୍ତସ୍ସ ଦିବ୍ବୋ ଅତ୍ଥୋ ଆପାତଂ ନ ଉପେତି, ତସ୍ମା ଜାଗରନ୍ତୋ ସୁପିନଂ ନ ପସ୍ସତୀ’’ତି।

‘‘ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ଅତ୍ଥି ମିଦ୍ଧସ୍ସ ଆଦିମଜ୍ଝପରିଯୋସାନ’’ନ୍ତି? ‘‘ଆମ, ମହାରାଜ, ଅତ୍ଥି ମିଦ୍ଧସ୍ସ ଆଦିମଜ୍ଝପରିଯୋସାନ’’ନ୍ତି। ‘‘କତମଂ ଆଦି,

କତମଂ ମଜ୍ଝଂ, କତମଂ ପରିୟୋସାନ''ନ୍ତି? ''ୟୋ, ମହାରାଜ, କାୟସ୍ସ ଓନାହୋ ପରିୟୋନାହୋ ଦୁବ୍ବଲ୍ୟଂ ମନ୍ଦତା ଅକମ୍ମଞ୍ଞତା କାୟସ୍ସ, ଅଯଂ ମିଦ୍ଧସ୍ସ ଆଦି; ୟୋ, ମହାରାଜ, କପିନିଦ୍ଦାପରେତୋ ୱୋକିଣ୍ଣକଂ ଜଗ୍ଗତି [ୱୋକିଣ୍ଣତଂ ଗଚ୍ଛତି (ନିସ୍ସ)], ଇଦଂ ମିଦ୍ଧସ୍ସ ମଜ୍ଝଂ; ଭୱଙ୍ଗଗତି ପରିୟୋସନଂ। ମଜ୍ଝୂପଗତୋ, ମହାରାଜ, କପିନିଦ୍ଦାପରେତୋ ସୁପିନଂ ପସ୍ସତି। ଯଥା, ମହାରାଜ, କୋଚି ଯତଚାରୀ ସମାହିତଚିତ୍ତୋ ଠିତଧମ୍ମୋ ଅଚଲବୁଦ୍ଧି ପହୀନକୋତୂହଲସଦ୍ଦଂ ୱନମଜ୍ଝୋଗାହିତ୍ୱା ସୁଖୁମଂ ଅତ୍ଥଂ ଚିନ୍ତଯତି, ନ ଚ ସୋ ତତ୍ଥ ମିଦ୍ଧଂ ଓକ୍କମତି, ସୋ ତତ୍ଥ ସମାହିତୋ ଏକଗ୍ଗଚିତ୍ତୋ ସୁଖୁମଂ ଅତ୍ଥଂ ପଟିୱିଜ୍ଝତି, ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଜାଗରୋ ନ ମିଦ୍ଧସମାପନ୍ନୋ , ମଜ୍ଝୂପଗତୋ କପିନିଦ୍ଦାପରେତୋ ସୁପିନଂ ପସ୍ସତି। ଯଥା, ମହାରାଜ, କୋତୂହଲସଦ୍ଦୋ, ଏୱଂ ଜାଗରଂ ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ; ଯଥା ୱିୱିତ୍ତଂ ୱନଂ, ଏୱଂ କପିନିଦ୍ଦାପରେତୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ ; ଯଥା ସୋ କୋତୂହଲସଦ୍ଦଂ ଓହାଯ ମିଦ୍ଧଂ ୱିୱଜ୍ଜେତ୍ୱା ମଜ୍ଝତ୍ତଭୂତୋ ସୁଖୁମଂ ଅତ୍ଥଂ ପଟିୱିଜ୍ଝତି, ଏୱଂ ଜାଗରୋ ନ ମିଦ୍ଧସମାପନ୍ନୋ କପିନିଦ୍ଦାପରେତୋ ସୁପିନଂ ପସ୍ସତୀ''ତି। ''ସାଧୁ, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ଏୱମେତଂ ତଥା ସମ୍ପଟିଚ୍ଛାମୀ''ତି।

ସୁପିନପଞ୍ହୋ ପଞ୍ଚମୋ।

୬। ଅକାଲମରଣପଞ୍ହୋ

୬। ''ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ଯେ ତେ ସତ୍ତା ମରନ୍ତି, ସବ୍ବେ ତେ କାଲେ ଯେୱ ମରନ୍ତି, ଉଦାହୁ ଅକାଲେପି ମରନ୍ତୀ''ତି? ''ଅତ୍ଥି, ମହାରାଜ, କାଲେପି ମରଣଂ, ଅତ୍ଥି ଅକାଲେପି ମରଣ''ନ୍ତି।

''ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, କେ କାଲେ ମରନ୍ତି, କେ ଅକାଲେ ମରନ୍ତୀ''ତି? ''ଦିଟ୍ଠପୁବ୍ବା ପନ, ମହାରାଜ, ତଯା ଅମ୍ବରୁକ୍ଖା ୱା ଜମ୍ବୁରୁକ୍ଖା ୱା, ଅଞ୍ଞସ୍ମା ୱା ପନ ଫଲରୁକ୍ଖା ଫଲାନି ପତନ୍ତାନି ଆମାନି ଚ ପକ୍କାନି ଚା''ତି? ''ଆମ, ଭନ୍ତେ''ତି। ''ଯାନି ତାନି, ମହାରାଜ, ଫଲାନି ରୁକ୍ଖତୋ ପତନ୍ତି, ସବ୍ବାନି ତାନି କାଲେ ଯେୱ ପତନ୍ତି, ଉଦାହୁ ଅକାଲେପୀ''ତି? ''ଯାନି ତାନି, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ଫଲାନି ପରିପକ୍କାନି ୱିଲୀନାନି ପତନ୍ତି, ସବ୍ବାନି ତାନି କାଲେ ପତନ୍ତି। ଯାନି ପନ ତାନି ଅୱସେସାନି ଫଲାନି ତେସୁ କାନିଚି କିମିୱିଦ୍ଧାନି ପତନ୍ତି, କାନିଚି ଲଗୁଳଅହତାନି [ସକୁଣପହତା (ସ୍ୟା।), ଲକୁଟହତାନି (ସୀ। ପୀ। କ।)] ପତନ୍ତି, କାନିଚି ୱାତପ୍ପହତାନି ପତନ୍ତି, କାନିଚି ଅନ୍ତୋପୂତିକାନି ହୁତ୍ୱା ପତନ୍ତି, ସବ୍ବାନି ତାନି ଅକାଲେ ପତନ୍ତୀ''ତି। ''ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଯେ ତେ ଜରାୱେଗହତା ମରନ୍ତି, ତେ ଯେୱ କାଲେ ମରନ୍ତି, ଅୱସେସା କେଚି କମ୍ମପ୍ପଟିବାଳ୍ହା ମରନ୍ତି, କେଚି ଗତିପ୍ପଟିବାଳ୍ହା ମରନ୍ତି, କେଚି କିରିଯପ୍ପଟିବାଳ୍ହା ମରନ୍ତୀ''ତି।

''ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ଯେ ତେ କମ୍ମପ୍ପଟିବାଳ୍ହା ମରନ୍ତି, ଯେପି ତେ ଗତିପ୍ପଟିବାଳ୍ହା ମରନ୍ତି, ଯେପି ତେ କିରିଯପ୍ପଟିବାଳ୍ହା ମରନ୍ତି, ଯେପି ତେ ଜରାୱେଗପ୍ପଟିବାଳ୍ହା ମରନ୍ତି, ସବ୍ବେ ତେ କାଲେ ଯେୱ ମରନ୍ତି, ଯୋପି ମାତୁକୁଚ୍ଛିଗତୋ ମରତି, ସୋ ତସ୍ସ କାଲୋ, କାଲେ ଯେୱ ସୋ ମରତି। ଯୋପି ୱିଜାତଘରେ ମରତି, ସୋ ତସ୍ସ କାଲୋ , ସୋପି କାଲେ ଯେୱ ମରତି। ଯୋପି ମାସିକୋ ମରତି…ପେ… ଯୋପି ୱସ୍ସସତିକୋ ମରତି, ସୋ ତସ୍ସ କାଲୋ, କାଲେ ଯେୱ ସୋ ମରତି, ତେନ ହି, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ଅକାଲେ ମରଣଂ ନାମ ନ ହୋତି, ଯେ କେଚି ମରନ୍ତି, ସବ୍ବେ ତେ କାଲେ ଯେୱ ମରନ୍ତୀ''ତି।

''ସତ୍ତିମେ , ମହାରାଜ, ୱିଜ୍ଜମାନେପି ଉତ୍ତରିଂ ଆଯୁସ୍ମିଂ ଅକାଲେ ମରନ୍ତି। କତମେ ସତ୍ତ? ଜିଘଚ୍ଛିତୋ, ମହାରାଜ, ଭୋଜନଂ ଅଲଭମାନୋ ଉପହତବ୍ଭନ୍ତରୋ ୱିଜ୍ଜମାନେପି ଉତ୍ତରିଂ ଆଯୁସ୍ମିଂ ଅକାଲେ ମରତି, ପିପାସିତୋ, ମହାରାଜ, ପାନୀଯଂ ଅଲଭମାନୋ ପରିସୁକ୍ଖହଦଯୋ ୱିଜ୍ଜମାନେପି ଉତ୍ତରିଂ ଆଯୁସ୍ମିଂ ଅକାଲେ ମରତି, ଅହିନା ଦଟ୍ଠୋ, ମହାରାଜ, ୱିସୱେଗାଭିହତୋ ତିକିଚ୍ଛକଂ ଅଲଭମାନୋ ୱିଜ୍ଜମାନେପି ଉତ୍ତରିଂ ଆଯୁସ୍ମିଂ ଅକାଲେ ମରତି, ୱିସମାସିତୋ, ମହାରାଜ, ଡଯ୍ହନ୍ତେସୁ ଅଙ୍ଗପଚ୍ଚଙ୍ଗେସୁ ଅଗଦଂ ଅଲଭମାନୋ ୱିଜ୍ଜମାନେପି ଉତ୍ତରିଂ ଆଯୁସ୍ମିଂ ଅକାଲେ ମରତି, ଅଗ୍ଗିଗତୋ, ମହାରାଜ, ଝାଯମାନୋ ନିବ୍ବାପନଂ ଅଲଭମାନୋ ୱିଜ୍ଜମାନେପି ଉତ୍ତରିଂ ଆଯୁସ୍ମିଂ ଅକାଲେ ମରତି, ଉଦକଗତୋ, ମହାରାଜ, ପତିଟ୍ଠଂ ଅଲଭମାନୋ ୱିଜ୍ଜମାନେପି ଉତ୍ତରିଂ ଆଯୁସ୍ମିଂ ଅକାଲେ ମରତି, ସତ୍ତିହତୋ, ମହାରାଜ, ଆବାଧିକୋ ଭିସକ୍କଂ ଅଲଭମାନୋ ୱିଜ୍ଜମାନେପି ଉତ୍ତରିଂ ଆଯୁସ୍ମିଂ ଅକାଲେ ମରତି, ଇମେ ଖୋ, ମହାରାଜ, ସତ୍ତ ୱିଜ୍ଜମାନେପି ଉତ୍ତରିଂ ଆଯୁସ୍ମିଂ ଅକାଲେ ମରନ୍ତି। ତତ୍ରାପାହଂ, ମହାରାଜ, ଏକଂସେନ ୱଦାମି।

''ଅଟ୍ଠୱିଧେନ, ମହାରାଜ, ସତ୍ତାନଂ କାଲଙ୍କିରିଯା ହୋତି, ୱାତସମୁଟ୍ଠାନେନ ପିତ୍ତସମୁଟ୍ଠାନେନ ସେମ୍ହସମୁଟ୍ଠାନେନ ସନ୍ନିପାତିକେନ ଉତୁୱିପରିଣାମେନ ୱିସମପରିହାରେନ ଓପକ୍କମିକେନ କମ୍ମୱିପାକେନ, ମହାରାଜ, ସତ୍ତାନଂ କାଲଙ୍କିରିଯା ହୋତି। ତତ୍ର, ମହାରାଜ, ଯଦିଦଂ କମ୍ମୱିପାକେନ କାଲଙ୍କିରିଯା, ସା ଯେୱ ତତ୍ଥ ସାମଯିକା [ସାମାଯିକା (କ।)] କାଲଙ୍କିରିଯା, ଅୱସେସା ଅସାମଯିକା କାଲଙ୍କିରିଯାତି। ଭୱତି ଚ –

‘‘‘ଜିଘଚ୍ଛାଯ ପିପାସାଯ, ଅହିଦଟ୍ଠୋ [ଅହିଦଟ୍ଠୋ (ସୀ।), ଅହିନା ଦଟ୍ଠୋ (ପୀ।)] ୱିସେନ ଚ;

ଅଗ୍ଗିଉଦକସତ୍ତୀହି, ଅକାଲେ ତତ୍ଥ ମୀଯତି;

ୱାତପିତ୍ତେନ ସେମ୍ହେନ, ସନ୍ନିପାତେନୁତୂହି ଚ;

ୱିସମୋପକ୍କମକମ୍ମେହି, ଅକାଲେ ତତ୍ଥ ମୀଯତୀ’ତି।

‘‘କେଚି , ମହାରାଜ, ସତ୍ତା ପୁବ୍ବେ କତେନ ତେନ ତେନ ଅକୁସଲକମ୍ମୱିପାକେନ ମରନ୍ତି। ଇଧ, ମହାରାଜ, ଯୋ ପୁବ୍ବେ ପରେ ଜିଘଚ୍ଛାଯ ମାରେତି, ସୋ ବହୂନି ୱସ୍ସସତସହସ୍ସାନି ଜିଘଚ୍ଛାଯ ପରିପୀଳିତୋ ଛାତୋ ପରିକିଲନ୍ତୋ ସୁକ୍ଖମିଲାତହଦଯୋ ବୁଭୁକ୍ଖିତୋ [ସୁକ୍ଖିତୋ (ସୀ। ପୀ। କ।)] ୱିସୁକ୍ଖିତୋ ଝାଯନ୍ତୋ ଅବ୍ଭନ୍ତରଂ ପରିଡଯ୍ହନ୍ତୋ ଜିଘଚ୍ଛାଯ ଯେୱ ମରତି ଦହରୋପି ମଜ୍ଝିମୋପି ମହଲ୍ଲକୋପି, ଇଦମ୍ପି ତସ୍ସ ସାମଯିକମରଣଂ।

‘‘ଯୋ ପୁବ୍ବେ ପରେ ପିପାସାଯ ମାରେତି, ସୋ ବହୂନି ୱସ୍ସସତସହସ୍ସାନି ପେତୋ ହୁତ୍ୱା ନିଜ୍ଝାମତଣ୍ହିକୋ ସମାନୋ ଲୂଖୋ କିସୋ ପରିସୁକ୍ଖିତହଦଯୋ ପିପାସାଯ ଯେୱ ମରତି ଦହରୋପି ମଜ୍ଝିମୋପି ମହଲ୍ଲକୋପି, ଇଦମ୍ପି ତସ୍ସ ସାମଯିକମରଣଂ।

‘‘ଯୋ ପୁବ୍ବେ ପରେ ଅହିନା ଡଂସାପେତ୍ୱା ମାରେତି, ସୋ ବହୂନି ୱସ୍ସସତସହସ୍ସାନି ଅଜଗରମୁଖେନେୱ ଅଜଗରମୁଖଂ କଣ୍ହସପ୍ପମୁଖେନେୱ କଣ୍ହସପ୍ପମୁଖଂ ପରିୱତ୍ତିତ୍ୱା ତେହି ଖାଯିତଖାଯିତୋ ଅହୀହି ଦଟ୍ଠୋ ଯେୱ ମରତି ଦହରୋପି ମଜ୍ଝିମୋପି ମହଲ୍ଲକୋପି, ଇଦମ୍ପି ତସ୍ସ ସାମଯିକମରଣଂ।

‘‘ଯୋ ପୁବ୍ବେ ପରେ ୱିସଂ ଦତ୍ୱା ମାରେତି, ସୋ ବହୂନି ୱସ୍ସସତସହସ୍ସାନି ଡଯ୍ହନ୍ତେହି ଅଙ୍ଗପଚ୍ଚଙ୍ଗେହି ଭିଜ୍ଜମାନେନ ସରୀରେନ କୁଣପଗନ୍ଧଂ ୱାଯନ୍ତୋ ୱିସେନେୱ ମରତି ଦହରୋପି ମଜ୍ଝିମୋପି ମହଲ୍ଲକୋପି, ଇଦମ୍ପି ତସ୍ସ ସାମଯିକମରଣଂ।

‘‘ଯୋ ପୁବ୍ବେ ପରେ ଅଗ୍ଗିନା ମାରେତି, ସୋ ବହୂନି ୱସ୍ସସତସହସ୍ସାନି ଅଙ୍ଗାରପବ୍ବତେନେୱ ଅଙ୍ଗାରପବ୍ବତଂ ଯମୱିସଯେନେୱ ଯମୱିସଯଂ ପରିୱତ୍ତିତ୍ୱା ଦଡ୍ଢୱିଦଡ୍ଢଗତ୍ତୋ ଅଗ୍ଗିନା ଯେୱ ମରତି ଦହରୋପି ମଜ୍ଝିମୋପି ମଲଲ୍ଲକୋପି, ଇଦମ୍ପି ତସ୍ସ ସାମଯିକମରଣଂ।

‘‘ଯୋ ପୁବ୍ବେ ପରେ ଉଦକେନ ମାରେତି, ସୋ ବହୂନି ୱସ୍ସସତସହସ୍ସାନି ହତୱିଲୁତ୍ତଭଗ୍ଗଦୁବ୍ବଲଗତ୍ତୋ ଖୁବ୍ଭିତଚିତ୍ତୋ [ଖୁଭିତଚିତ୍ତୋ (ସୀ। ପୀ।)] ଉଦକେନେୱ [ଉଦକେ ଯେୱ (ବହୂସୁ)] ମରତି ଦହରୋପି ମଜ୍ଝିମୋପି ମହଲ୍ଲକୋପି, ଇଦମ୍ପି ତସ୍ସ ସାମଯିକମରଣଂ।

‘‘ଯୋ ପୁବ୍ବେ ପରେ ସତ୍ତିଯା ମାରେତି, ସୋ ବହୂନି ୱସ୍ସସତସହସ୍ସାନି ଛିନ୍ନଭିନ୍ନକୋଟ୍ଟିତୱିକୋଟ୍ଟିତୋ ସତ୍ତିମୁଖସମାହତୋ ସତ୍ତିଯା ଯେୱ ମରତି ଦହରୋପି ମଜ୍ଝିମୋପି ମହଲ୍ଲକୋପି, ଇଦମ୍ପି ତସ୍ସ ସାମଯିକମରଣଂ’’।

‘‘ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ଅକାଲେ ମରଣଂ ଅତ୍ଥୀତି ଯଂ ୱଦେତି, ଇଙ୍ଘ ମେ ତ୍ୱଂ ତତ୍ଥ କାରଣଂ ଅତିଦିସାତି’’। ‘‘ଯଥା, ମହାରାଜ, ମହତିମହାଅଗ୍ଗିକ୍ଖନ୍ଧୋ ଆଦିନ୍ନତିଣକଟ୍ଠସାଖାପଲାସୋ ପରିଯାଦିନ୍ନଭକ୍ଖୋ ଉପାଦାନସଙ୍ଖଯା ନିବ୍ବାଯତି, ସୋ ଅଗ୍ଗି ୱୁଚ୍ଚତି ‘ଅନୀତିକୋ ଅନୁପଦ୍ଦୱୋ ସମଯେ ନିବ୍ବୁତୋ ନାମା’ତି, ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଯୋ କୋଚି ବହୂନି ଦିୱସସହସ୍ସାନି ଜୀୱିତ୍ୱା ଜରାଜିଣ୍ଣୋ ଆଯୁକ୍ଖଯା ଅନୀତିକୋ ଅନୁପଦ୍ଦୱୋ ମରତି, ସୋ ୱୁଚ୍ଚତି ‘ସମଯେ ମରଣମୁପଗତୋ’ତି।

‘‘ଯଥା ୱା ପନ, ମହାରାଜ, ମହତିମହାଅଗ୍ଗିକ୍ଖନ୍ଧୋ ଆଦିନ୍ନତିଣକଟ୍ଠସାଖାପଲାସୋ ଅସ୍ସ, ତଂ ଅପରିଯାଦିନ୍ନେ ଯେୱ ତିଣକଟ୍ଠସାଖାପଲାସେ ମହତିମହାମେଘୋ ଅଭିପ୍ପୱସ୍ସିତ୍ୱା ନିବ୍ବାପେଯ୍ୟ, ଅପି ନୁ ଖୋ, ମହାରାଜ, ମହାଅଗ୍ଗିକ୍ଖନ୍ଧୋ ସମଯେ ନିବ୍ବୁତୋ ନାମ ହୋତୀ’’ତି? ‘‘ନ ହି, ଭନ୍ତେ’’ତି। ‘‘କିସ୍ସ ପନ ସୋ, ମହାରାଜ, ପଚ୍ଛିମୋ ଅଗ୍ଗିକ୍ଖନ୍ଧୋ ପୁରିମକେନ ଅଗ୍ଗିକ୍ଖନ୍ଧେନ ସମସମଗତିକୋ ନାହୋସୀ’’ତି? ‘‘ଆଗନ୍ତୁକେନ, ଭନ୍ତେ, ମେଘେନ ପଟିପୀଳିତୋ ସୋ ଅଗ୍ଗିକ୍ଖନ୍ଧୋ ଅସମଯେ ନିବ୍ବୁତୋ’’ତି। ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଯୋ କୋଚି ଅକାଲେ ମରତି, ସୋ ଆଗନ୍ତୁକେନ ରୋଗେନ ପଟିପୀଳିତୋ ୱାତସମୁଟ୍ଠାନେନ ୱା ପିତ୍ତସମୁଟ୍ଠାନେନ ୱା ସେମ୍ହସମୁଟ୍ଠାନେନ ୱା ସନ୍ନିପାତିକେନ ୱା ଉତୁପରିଣାମଜେନ ୱା ୱିସମପରିହାରଜେନ ୱା ଓପକ୍କମିକେନ ୱା ଜିଘଚ୍ଛାଯ ୱା ପିପାସାଯ ୱା ସପ୍ପଦଟ୍ଠେନ ୱା ୱିସମାସିତେନ ୱା ଅଗ୍ଗିନା ୱା ଉଦକେନ ୱା ସତ୍ତିୱେଗପ୍ପଟିପୀଳିତୋ ୱା ଅକାଲେ ମରତି। ଇଦମେତ୍ଥ, ମହାରାଜ, କାରଣଂ, ଯେନ କାରଣେନ ଅକାଲେ ମରଣଂ ଅତ୍ଥି।

‘‘ଯଥା ୱା ପନ, ମହାରାଜ, ଗଗନେ ମହତିମହାୱଲାହକୋ ଉଟ୍ଠହିତ୍ୱା ନିନ୍ନଞ୍ଚ ଥଲଞ୍ଚ ପରିପୂରଯନ୍ତୋ ଅଭିୱସ୍ସତି, ସୋ ୱୁଚ୍ଚତି ‘ମେଘୋ ଅନୀତିକୋ ଅନୁପଦ୍ଦୱୋ ୱସ୍ସତୀ’ତି। ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଯୋ କୋଚି ଚିରଂ ଜୀୱିତ୍ୱା ଜରାଜିଣ୍ଣୋ ଆଯୁକ୍ଖଯା ଅନୀତିକୋ ଅନୁପଦ୍ଦୱୋ ମରତି, ସୋ ୱୁଚ୍ଚତି ‘ସମଯେ ମରଣମୁପଗତୋ’ତି।

‘‘ଯଥା ୱା ପନ, ମହାରାଜ, ଗଗନେ ମହତିମହାୱଲାହକୋ ଉଟ୍ଠହିତ୍ୱା ଅନ୍ତରାଯେୱ ମହତା ୱାତେନ ଅବ୍ଭତ୍ଥଂ ଗଚ୍ଛେଯ୍ଯ, ଅପି ନୁ ଖୋ ସୋ, ମହାରାଜ, ମହାୱଲାହକୋ ସମଯେ ୱିଗତୋ ନାମ ହୋତୀ’’ତି? ‘‘ନ ହି, ଭନ୍ତେ’’ତି। ‘‘କିସ୍ସ ପନ ସୋ, ମହାରାଜ, ପଚ୍ଛିମୋ ୱଲାହକୋ ପୁରିମେନ ୱଲାହକେନ ସମସମଗତିକୋ ନାହୋସୀ’’ତି? ‘‘ଆଗନ୍ତୁକେନ, ଭନ୍ତେ, ୱାତେନ ପଟିପୀଳିତୋ ସୋ ୱଲାହକୋ ଅସମ୍ପତ୍ତସମ୍ପତ୍ତୋ ଯେୱ ୱିଗତୋ’’ତି । ‘‘ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଯୋ କୋଚି ଅକାଲେ ମରତି, ସୋ ଆଗନ୍ତୁକେନ ରୋଗେନ ପଟିପୀଳିତୋ ୱାତସମୁଟ୍ଠାନେନ ୱା…ପେ… ସଭିୱେଗପ୍ପଟିପୀଳିତୋ ୱା ଅକାଲେ ମରତି। ଇଦମେତ୍ଥ, ମହାରାଜ, କାରଣଂ, ଯେନ କାରଣେନ ଅକାଲେ ମରଣଂ ଅତ୍ଥୀତି।

‘‘ଯଥା ୱା ପନ, ମହାରାଜ, ବଲୱା ଆସୀୱିସୋ କୁପିତୋ କିଞ୍ଚିଦେୱ ପୁରିସଂ ଡଂସେଯ୍ଯ, ତସ୍ସ ତଂ ୱିସଂ ଅନୀତିକଂ ଅନୁପଦ୍ଦୱଂ ମରଣଂ ପାପେଯ୍ଯ, ତଂ ୱିସଂ ୱୁଚ୍ଚତି ‘ଅନୀତିକମନୁପଦ୍ଦୱଂ କୋଟିଗତ’ନ୍ତି। ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଯୋ କୋଚି ଚିରଂ ଜୀୱିତ୍ୱା ଜରାଜିଣ୍ଣୋ ଆଯୁକ୍ଖଯା ଅନୀତିକୋ ଅନୁପଦ୍ଦୱୋ ମରତି, ସୋ ୱୁଚ୍ଚତି ‘ଅନୀତିକୋ ଅନୁପଦ୍ଦୱୋ ଜୀୱିତକୋଟିଗତୋ ସାମଯିକଂ ମରଣମୁପଗତୋ’ତି।

‘‘ଯଥା ୱା ପନ, ମହାରାଜ, ବଲୱତା ଆସୀୱିସେନ ଦଟ୍ଠସ୍ସ ଅନ୍ତରାଯେୱ ଆହିତୁଣ୍ଡିକୋ ଅଗଦଂ ଦତ୍ୱା ଅୱିସଂ କରେଯ୍ଯ, ଅପି ନୁ ଖୋ ତଂ, ମହାରାଜ, ୱିସଂ ସମଯେ ୱିଗତଂ ନାମ ହୋତୀ’’ତି? ‘‘ନ ହି ଭନ୍ତେ’’ତି। ‘‘କିସ୍ସ ପନ ତଂ, ମହାରାଜ, ପଚ୍ଛିମଂ ୱିସଂ ପୁରିମକେନ ୱିସେନ ସମସମଗତିକଂ ନାହୋସୀ’’ତି? ‘‘ଆଗନ୍ତୁକେନ, ଭନ୍ତେ, ଅଗଦେନ ପଟିପୀଳିତଂ ୱିସଂ ଅକୋଟିଗତଂ ଯେୱ ୱିଗତ’’ନ୍ତି। ‘‘ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଯୋ କୋଚି ଅକାଲେ ମରତି, ସୋ ଆଗନ୍ତୁକେନ ରୋଗେନ ପଟିପୀଳିତୋ ୱାତସମୁଟ୍ଠାନେନ ୱା…ପେ… ସଭିୱେଗପ୍ପଟିପୀଳିତୋ ୱା ଅକାଲେ ମରତି। ଇଦମେତ୍ଥ, ମହାରାଜ, କାରଣଂ, ଯେନ କାରଣେନ ଅକାଲେ ମରଣଂ ଅତ୍ଥୀତି।

‘‘ଯଥା ୱା ପନ, ମହାରାଜ, ଇସ୍ସାସୋ ସରଂ ପାତେଯ୍ଯ, ସଚେ ସୋ ସରୋ ଯଥାଗତିଗମନପଥମତ୍ଥକଂ ଗଚ୍ଛତି, ସୋ ସରୋ ୱୁଚ୍ଚତି ‘ଅନୀତିକୋ ଅନୁପଦ୍ଦୱୋ ଯଥାଗତିଗମନପଥମତ୍ଥକଂ ଗତୋ ନାମା’ତି। ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଯୋ କୋଚି ଚିରଂ ଜୀୱିତ୍ୱା ଜରାଜିଣ୍ଣୋ ଆଯୁକ୍ଖଯା ଅନୀତିକୋ ଅନୁପଦ୍ଦୱୋ ମରତି, ସୋ ୱୁଚ୍ଚତି ‘ଅନୀତିକୋ ଅନୁପଦ୍ଦୱୋ ସମଯେ ମରଣମୁପଗତୋ’ତି।

‘‘ଯଥା ୱା ପନ, ମହାରାଜ, ଇସ୍ସାସୋ ସରଂ ପାତେଯ୍ଯ, ତସ୍ସ ତଂ ସରଂ ତସ୍ମିଂ ଯେୱ ଖଣେ କୋଚି ଗଣ୍ହେଯ୍ଯ, ଅପି ନୁ ଖୋ ସୋ, ମହାରାଜ, ସରୋ ଯଥାଗତିଗମନପଥମତ୍ଥକଂ ଗତୋ ନାମ ହୋତୀ’’ତି? ‘‘ନ ହି, ଭନ୍ତେ’’ତି। ‘‘କିସ୍ସ ପନ ସୋ, ମହାରାଜ, ପଚ୍ଛିମୋ ସରୋ ପୁରିମକେନ ସରେନ ସମସମଗତିକୋ ନାହୋସୀ’’ତି? ‘‘ଆଗନ୍ତୁକେନ, ଭନ୍ତେ, ଗହଣେନ ତସ୍ସ ସରସ୍ସ ଗମନଂ ଉପଚ୍ଛିନ୍ନ’’ନ୍ତି। ‘‘ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଯୋ କୋଚି ଅକାଲେ ମରତି, ସୋ ଆଗନ୍ତୁକେନ ରୋଗେନ ପଟିପୀଳିତୋ ୱାତସମୁଟ୍ଠାନେନ ୱା…ପେ… ସଭିୱେଗପ୍ପଟିପୀଳିତୋ ୱା ଅକାଲେ ମରତି। ଇଦମେତ୍ଥ, ମହାରାଜ, କାରଣଂ, ଯେନ କାରଣେନ ଅକାଲେ ମରଣଂ ଅତ୍ଥୀତି।

‘‘ଯଥା ୱା ପନ, ମହାରାଜ, ଯୋ କୋଚି ଲୋହମଯଂ ଭାଜନଂ ଆକୋଟେଯ୍ଯ, ତସ୍ସ ଆକୋଟନେନ ସଦ୍ଦୋ ନିଚ୍ଛରିତ୍ୱା ଯଥାଗତିଗମନପଥମତ୍ଥକଂ ଗଚ୍ଛତି, ସୋ ସଦ୍ଦୋ ୱୁଚ୍ଚତି ‘ଅନୀତିକୋ ଅନୁପଦ୍ଦୱୋ ଯଥାଗତିଗମନପଥମତ୍ଥକଂ ଗତୋ ନାମା’ତି। ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଯୋ କୋଚି ବହୂନି ଦିୱସସହସ୍ସାନି ଜୀୱିତ୍ୱା ଜରାଜିଣ୍ଣୋ ଆଯୁକ୍ଖଯା ଅନୀତିକୋ ଅନୁପଦ୍ଦୱୋ ମରତି, ସୋ ୱୁଚ୍ଚତି ‘ଅନୀତିକୋ ଅନୁପଦ୍ଦୱୋ ସମଯେ ମରଣମୁପାଗତୋ’ତି।

‘‘ଯଥା ୱା ପନ, ମହାରାଜ, ଯୋ କୋଚି ଲୋହମଯଂ ଭାଜନଂ ଆକୋଟେଯ୍ଯ, ତସ୍ସ ଆକୋଟନେନ ସଦ୍ଦୋ ନିଚ୍ଛରେଯ୍ଯ, ନିଚ୍ଛରିତେ ସଦ୍ଦେ ଅଦୂରଗତେ କୋଚି ଆମସେଯ୍ଯ, ସହ ଆମସନେନ ସଦ୍ଦୋ ନିରୁଜ୍ଝେଯ୍ଯ , ଅପି ନୁ ଖୋ ସୋ, ମହାରାଜ, ସଦ୍ଦୋ ଯଥାଗତିଗମନପଥମତ୍ଥକଂ ଗତୋ ନାମ ହୋତୀ’’ତି? ‘‘ନ ହି, ଭନ୍ତେ’’ତି। ‘‘କିସ୍ସ ପନ, ମହାରାଜ, ପଚ୍ଛିମୋ ସଦ୍ଦୋ ପୁରିମକେନ ସଦ୍ଦେନ ସମସମଗତିକୋ ନାହୋସୀ’’ତି? ‘‘ଆଗନ୍ତୁକେନ, ଭନ୍ତେ, ଆମସନେନ ସୋ ସଦ୍ଦୋ ଉପରତୋ’’ତି । ‘‘ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଯୋ କୋଚି ଅକାଲେ ମରତି, ସୋ ଆଗନ୍ତୁକେନ ରୋଗେନ ପଟିପୀଳିତୋ ୱାତସମୁଟ୍ଠାନେନ ୱା…ପେ… ସଭିୱେଗପ୍ପଟିପୀଳିତୋ ୱା ଅକାଲେ ମରତି। ଇଦମେତ୍ଥ ମହାରାଜ କାରଣଂ, ଯେନ କାରଣେନ ଅକାଲେ ମରଣଂ ଅତ୍ଥୀତି।

‘‘ଯଥା ୱା ପନ, ମହାରାଜ, ଖେତ୍ତେ ସୁୱିରୂଳ୍ହଂ ଧଞ୍ଞବୀଜଂ ସମ୍ମା ପୱତ୍ତମାନେନ ୱସ୍ସେନ ଓତତୱିତତଆକିଣ୍ଣବହୁଫଲଂ ହୁତ୍ୱା [ଉଟ୍ଠିତଆକିଣ୍ଣବହୁଫଲଂ ଭୱିତ୍ୱା (ସ୍ୟା।)] ସସ୍ସୁଟ୍ଠାନସମଯଂ ପାପୁଣାତି, ତଂ ଧଞ୍ଞଂ ୱୁଚ୍ଚତି ‘ଅନୀତିକମନୁପଦ୍ଦୱଂ ସମଯସମ୍ପତ୍ତଂ ନାମ ହୋତୀ’ତି। ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଯୋ କୋଚି ବହୂନି ଦିୱସସହସ୍ସାନି ଜୀୱିତ୍ୱା ଜରାଜିଣ୍ଣୋ ଆଯୁକ୍ଖଯା ଅନୀତିକୋ ଅନୁପଦ୍ଦୱୋ ମରତି, ସୋ ୱୁଚ୍ଚତି ‘ଅନୀତିକୋ ଅନୁପଦ୍ଦୱୋ ସମଯେ ମରଣମୁପଗତୋ’ତି।

‘‘ଯଥା ୱା ପନ, ମହାରାଜ, ଖେତ୍ତେ ସୁୱିରୂଳ୍ହଂ ଧଞ୍ଞବୀଜଂ ଉଦକେନ ୱିକଲଂ ମରେଯ୍ୟ, ଅପି ନୁ ଖୋ ତଂ, ମହାରାଜ, ଧଞ୍ଞଂ ଅସମଯସମ୍ପତ୍ତଂ ନାମ ହୋତୀ’’ତି? ‘‘ନ ହି, ଭନ୍ତେ’’ତି। ‘‘କିସ୍ସ ପନ ତଂ, ମହାରାଜ, ପଚ୍ଛିମଂ ଧଞ୍ଞଂ ପୁରିମକେନ ଧଞ୍ଞେନ ସମସମଗତିକଂ ନାହୋସୀ’’ତି? ‘‘ଆଗନ୍ତୁକେନ, ଭନ୍ତେ, ଉଣ୍ହେନ ପଟିପୀଳିତଂ ତଂ ଧଞ୍ଞଂ ମତ’’ନ୍ତି। ‘‘ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଯୋ କୋଚି ଅକାଲେ ମରତି, ସୋ ଆଗନ୍ତୁକେନ ରୋଗେନ ପଟିପୀଳିତୋ ୱାତସମୁଟ୍ଠାନେନ ୱା…ପେ… ସଭିୱେଗପ୍ପଟିପୀଳିତୋ ୱା ଅକାଲେ ମରତି। ଇଦମେତ୍ଥ, ମହାରାଜ, କାରଣଂ, ଯେନ କାରଣେନ ଅକାଲେ ମରଣଂ ଅତ୍ଥୀତି।

‘‘ସୁତପୁବ୍ବଂ ପନ ତଯା, ମହାରାଜ, ‘ସମ୍ପନ୍ନତରୁଣସସ୍ସଂ କିମଯୋ ଉଟ୍ଠହିତ୍ୱା ସମୂଲଂ ନାସେନ୍ତୀ’’’ତି? ‘‘ସୁତପୁବ୍ବଞ୍ଚେୱ ତଂ, ଭନ୍ତେ, ଅମ୍ହେହି ଦିଟ୍ଠପୁବ୍ବଞ୍ଚା’’ତି। ‘‘କିଂ ନୁ ଖୋ ତଂ, ମହାରାଜ, ସସ୍ସଂ କାଲେ ନଟ୍ଠଂ, ଉଦାହୁ ଅକାଲେ ନଟ୍ଠ’’ନ୍ତି? ‘‘ଅକାଲେ, ଭନ୍ତେ, ଯଦି ଖୋ ତଂ, ଭନ୍ତେ, ସସ୍ସଂ କିମଯୋ ନ ଖାଦେଯ୍ୟୁଂ, ସସ୍ସୁଦ୍ଧରଣସମଯଂ ପାପୁଣେଯ୍ୟା’’ତି। ‘‘କିଂ ପନ, ମହାରାଜ, ଆଗନ୍ତୁକେନ ଉପଘାତେନ ସସ୍ସଂ ୱିନସ୍ସତି, ନିରୁପଘାତଂ ସସ୍ସଂ ସସ୍ସୁଦ୍ଧରଣସମଯଂ ପାପୁଣାତୀ’’ତି? ‘‘ଆମ, ଭନ୍ତେ’’ତି। ‘‘ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଯୋ କୋଚି ଅକାଲେ ମରତି, ସୋ ଆଗନ୍ତୁକେନ ରୋଗେନ ପଟିପୀଳିତୋ ୱାତସମୁଟ୍ଠାନେନ ୱା…ପେ… ସଭିୱେଗପ୍ପଟିପୀଳିତୋ ୱା ମରତି। ଇଦମେତ୍ଥ, ମହାରାଜ, କାରଣଂ, ଯେନ କାରଣେନ ଅକାଲେ ମରଣଂ ଅତ୍ଥୀତି।

‘‘ସୁତପୁବ୍ବଂ ପନ ତଯା, ମହାରାଜ, ‘ସମ୍ପନ୍ନେ ସସ୍ସେ ଫଲଭାରନମିତେ ମଞ୍ଜରିତପତ୍ତେ କରକୱସ୍ସଂ ନାମ ୱସ୍ସଜାତି ନିପତିତ୍ୱା ୱିନାସେତି ଅଫଲଂ କରୋତୀ’ତି? ‘‘ସୁତପୁବ୍ବଞ୍ଚେୱ ତଂ, ଭନ୍ତେ, ଅମ୍ହେହି ଦିଟ୍ଠପୁବ୍ବଞ୍ଚା’’ତି। ‘‘ଅପି ନୁ ଖୋ ତଂ, ମହାରାଜ, ସସ୍ସଂ କାଲେ ନଟ୍ଠଂ, ଉଦାହୁ ଅକାଲେ ନଟ୍ଠ’’ନ୍ତି? ‘‘ଅକାଲେ, ଭନ୍ତେ, ଯଦି ଖୋ ତଂ, ଭନ୍ତେ, ସସ୍ସଂ କରକୱସ୍ସଂ ନ ୱସ୍ସେଯ୍ୟ ସସ୍ସୁଦ୍ଧରଣସମଯଂ ପାପୁଣେଯ୍ୟା’’ତି। ‘‘କିଂ ପନ, ମହାରାଜ, ଆଗନ୍ତୁକେନ ଉପଘାତେନ ସସ୍ସଂ ୱିନସ୍ସତି, ନିରୁପଘାତଂ ସସ୍ସଂ ସସ୍ସୁଦ୍ଧରଣସମଯଂ ପାପୁଣାତୀ’’ତି? ‘‘ଆମ, ଭନ୍ତେ’’ତି। ‘‘ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଯୋ କୋଚି ଅକାଲେ ମରତି, ସୋ ଆଗନ୍ତୁକେନ ରୋଗେନ ପଟିପୀଳିତୋ ୱାତସମୁଟ୍ଠାନେନ ୱା ପିତ୍ତସମୁଟ୍ଠାନେନ ୱା ସେମ୍ହସମୁଟ୍ଠାନେନ ୱା ସନ୍ନିପାତିକେନ ୱା ଉତୁପରିଣାମଜେନ ୱା ୱିସମପରିହାରଜେନ ୱା ଓପକ୍କମିକେନ ୱା ଜିଘଚ୍ଛାଯ ୱା ପିପାସାଯ ୱା ସପ୍ପଦଟ୍ଠେନ ୱା ୱିସମାସିତେନ ୱା ଅଗ୍ଗିନା ୱା ଉଦକେନ ୱା ସତ୍ତିୱେଗପ୍ପଟିପୀଳିତୋ ୱା ଅକାଲେ ମରତି। ଯଦି ପନ ଆଗନ୍ତୁକେନ ରୋଗେନ ପଟିପୀଳିତୋ ନ ଭୱେଯ୍ୟ, ସମଯେୱ ମରଣଂ ପାପୁଣେଯ୍ୟ। ଇଦମେତ୍ଥ, ମହାରାଜ, କାରଣଂ, ଯେନ କାରଣେନ ଅକାଲେ ମରଣଂ ଅତ୍ଥୀ’’ତି।

‘‘ଅଚ୍ଛରିଯଂ , ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ଅବ୍ଭୁତଂ ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ସୁଦସ୍ସିତଂ କାରଣଂ, ସୁଦସ୍ସିତଂ ଓପମ୍ମଂ ଅକାଲେ ମରଣସ୍ସ ପରିଦୀପନାଯ, ‘ଅତ୍ଥି ଅକାଲେ ମରଣ’ନ୍ତି ଉତ୍ତାନୀକତଂ ପାକଟଂ କତଂ ୱିଭୂତଂ କତଂ, ଅଚିତ୍ତୱିକ୍ଖିତ୍ତକୋପି, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ମନୁଜୋ ଏକମେକେନପି ତାୱ ଓପମ୍ମେନ ନିଟ୍ଠଂ ଗଚ୍ଛେଯ୍ୟ ‘ଅତ୍ଥି ଅକାଲେ ମରଣ’ନ୍ତି , କିଂ ପନ ମନୁଜୋ ସଚେତନୋ? ପଠମୋପମ୍ମେନେୱାହଂ, ଭନ୍ତେ, ସଞ୍ଞତ୍ତୋ ‘ଅତ୍ଥି ଅକାଲେ ମରଣ’ନ୍ତି, ଅପି ଚ ଅପରାପରଂ ନିବ୍ବାହନଂ ସୋତୁକାମୋ ନ ସମ୍ପଟିଚ୍ଛି’’ନ୍ତି।

ଅକାଲମରଣପଞ୍ହୋ ଛଟ୍ଠୋ।

୭। ଚେତିଯପାଟିହାରିଯପଞ୍ହୋ

୭। ‘‘ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ସବ୍ବେସଂ ପରିନିବ୍ବୁତାନଂ ଚେତିଯେ ପାଟିହୀରଂ ହୋତି, ଉଦାହୁ ଏକଚ୍ଚାନଂ ଯେୱ ହୋତୀ’’ତି? ‘‘ଏକଚ୍ଚାନଂ, ମହାରାଜ, ହୋତି, ଏକଚ୍ଚାନଂ ନ ହୋତୀ’’ତି। ‘‘କତମେସଂ, ଭନ୍ତେ, ହୋତି, କତମେସଂ ନ ହୋତୀ’’ତି? ‘‘ତିଣ୍ଣନ୍ନଂ, ମହାରାଜ, ଅଞ୍ଞତରସ୍ସ ଅଧିଟ୍ଠାନା ପରିନିବ୍ବୁତସ୍ସ ଚେତିଯେ ପାଟିହୀରଂ ହୋତି। କତମେସଂ ତିଣ୍ଣନ୍ନଂ? ଇଧ, ମହାରାଜ, ଅରହା ଦେୱମନୁସ୍ସାନଂ ଅନୁକମ୍ପାଯ ତିଟ୍ଠନ୍ତୋୱ ଅଧିଟ୍ଠାତି ‘ଏୱଂନାମ ଚେତିଯେ ପାଟିହୀରଂ ହୋତୂ’ତି, ତସ୍ସ ଅଧିଟ୍ଠାନୱସେନ ଚେତିଯେ ପାଟିହୀରଂ ହୋତି, ଏୱଂ ଅରହତୋ ଅଧିଟ୍ଠାନୱସେନ ପରିନିବ୍ବୁତସ୍ସ ଚେତିଯେ ପାଟିହୀରଂ ହୋତି।

‘‘ପୁନ ଚପରଂ, ମହାରାଜ, ଦେୱତା ମନୁସ୍ସାନଂ ଅନୁକମ୍ପାଯ ପରିନିବ୍ବୁତସ୍ସ ଚେତିଯେ ପାଟିହୀରଂ ଦସ୍ସେନ୍ତି ‘ଇମିନା ପାଟିହୀରେନ ସଦ୍ଧମ୍ମୋ ନିଚ୍ଚସମ୍ପଗ୍ଗହିତୋ ଭୱିସ୍ସତି, ମନୁସ୍ସା ଚ ପସନ୍ନା କୁସଲେନ ଅଭିୱଡ୍ଢିସ୍ସନ୍ତୀ’ତି, ଏୱଂ ଦେୱତାନଂ ଅଧିଟ୍ଠାନୱସେନ ପରିନିବ୍ବୁତସ୍ସ ଚେତିଯେ ପାଟିହୀରଂ ହୋତି।

‘‘ପୁନ ଚପରଂ, ମହାରାଜ, ଇତ୍ଥୀ ୱା ପୁରିସୋ ୱା ସଦ୍ଧୋ ପସନ୍ନୋ ପଣ୍ଡିତୋ ବ୍ୟତ୍ତୋ ମେଧାୱୀ ବୁଦ୍ଧିସମ୍ପନ୍ନୋ ଯୋନିସୋ ଚିନ୍ତଯିତ୍ୱା ଗନ୍ଧଂ ୱା ମାଲଂ ୱା ଦୁସ୍ସଂ ୱା ଅଞ୍ଞତରଂ ୱା କିଞ୍ଚି ଅଧିଟ୍ଠହିତ୍ୱା ଚେତିଯେ ଉକ୍ଖିପତି ‘ଏୱଂନାମ ହୋତୂ’ତି, ତସ୍ସପି ଅଧିଟ୍ଠାନୱସେନ ପରିନିବ୍ବୁତସ୍ସ ଚେତିଯେ ପାଟିହୀରଂ ହୋତି, ଏୱଂ ମନୁସ୍ସାନଂ ଅଧିଟ୍ଠାନୱସେନ ପରିନିବ୍ବୁତସ୍ସ ଚେତିଯେ ପାଟିହୀରଂ ହୋତି।

‘‘ଇମେସଂ ଖୋ, ମହାରାଜ, ତିଣ୍ଣନ୍ନଂ ଅଞ୍ଞତରସ୍ସ ଅଧିଟ୍ଠାନୱସେନ ପରିନିବ୍ବୁତସ୍ସ ଚେତିଯେ ପାଟିହୀରଂ ହୋତି।

‘‘ଯଦି, ମହାରାଜ, ତେସଂ ଅଧିଟ୍ଠାନଂ ନ ହୋତି, ଖୀଣାସୱସ୍ସପି ଛଳଭିଞ୍ଞସ୍ସ ଚେତୋୱସିପ୍ପତ୍ତସ୍ସ ଚେତିଯେ ପାଟିହୀରଂ ନ ହୋତି, ଅସତିପି , ମହାରାଜ, ପାଟିହୀରେ ଚରିତଂ ଦିସ୍ୱା ସୁପରିସୁଦ୍ଧଂ ଓକପ୍ପେତବ୍ବଂ ନିଟ୍ଠଂ ଗନ୍ତବ୍ବଂ ସଦ୍ଦହିତବ୍ବଂ ‘ସୁପରିନିବ୍ବୁତୋ ଅଯଂ ବୁଦ୍ଧପୁତ୍ତୋ’’’ତି। ‘‘ସାଧୁ, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ଏୱମେତଂ ତଥା ସମ୍ପଟିଚ୍ଛାମୀ’’ତି।

ଚେତିଯପାଟିହାରିଯପଞ୍ହୋ ସତ୍ତମୋ।

୮। ଧମ୍ମାଭିସମଯପଞ୍ହୋ

୮। ‘‘ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ଯେ ତେ ସମ୍ମା ପଟିପଜ୍ଜନ୍ତି, ତେସଂ ସବ୍ବେସଂ ଯେୱ ଧମ୍ମାଭିସମଯୋ ହୋତି, ଉଦାହୁ କସ୍ସଚି ନ ହୋତୀ’’ତି? ‘‘କସ୍ସଚି, ମହାରାଜ, ହୋତି, କସ୍ସଚି ନ ହୋତୀ’’ତି। ‘‘କସ୍ସ ଭନ୍ତେ ହୋତି, କସ୍ସ ନ ହୋତୀ’’ତି? ‘‘ତିରଚ୍ଛାନଗତସ୍ସ, ମହାରାଜ, ସୁପ୍ପଟିପନ୍ନସ୍ସାପି ଧମ୍ମାଭିସମଯୋ ନ ହୋତି, ପେତ୍ତିୱିସଯୂପପନ୍ନସ୍ସ…ପେ… ମିଚ୍ଛାଦିଟ୍ଠିକସ୍ସ…ପେ… କୁହକସ୍ସ…ପେ… ମାତୁଘାତକସ୍ସ…ପେ… ପିତୁଘାତକସ୍ସ…ପେ… ଅରହନ୍ତଘାତକସ୍ସ…ପେ… ସଙ୍ଘଭେଦକସ୍ସ…ପେ… ଲୋହିତୁପ୍ପାଦକସ୍ସ…ପେ… ଥେଯ୍ୟସଂୱାସକସ୍ସ…ପେ… ତିତ୍ଥିଯପକ୍କନ୍ତସ୍ସ…ପେ… ଭିକ୍ଖୁନିଦୂସକସ୍ସ…ପେ… ତେରସନ୍ନଂ ଗରୁକାପତ୍ତୀନଂ ଅଞ୍ଞତରଂ ଆପଜ୍ଜିତ୍ୱା ଅୱୁଟ୍ଠିତସ୍ସ…ପେ… ପଣ୍ଡକସ୍ସ…ପେ… ଉଭତୋବ୍ୟଞ୍ଜନକସ୍ସ ସୁପ୍ପଟିପନ୍ନସ୍ସାପି ଧମ୍ମାଭିସମଯୋ ନ ହୋତି…ପେ… ଯୋପି ମନୁସ୍ସଦହରକୋ ଊନକସତ୍ତୱସ୍ସିକୋ, ତସ୍ସ ସୁପ୍ପଟିପନ୍ନସ୍ସାପି ଧମ୍ମାଭିସମଯୋ ନ ହୋତି। ଇମେସଂ ଖୋ, ମହାରାଜ, ସୋଳସନ୍ନଂ ପୁଗ୍ଗଲାନଂ ସୁପ୍ପଟିପନ୍ନାନମ୍ପି ଧମ୍ମାଭିସମଯୋ ନ ହୋତୀ’’ତି।

‘‘ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ଯେ ତେ ପନ୍ନରସ ପୁଗ୍ଗଲା ୱିରୁଦ୍ଧା ଯେୱ, ତେସଂ ଧମ୍ମାଭିସମଯୋ ହୋତୁ ୱା ମା ୱା ହୋତୁ, ଅଥ କେନ କାରଣେନ ମନୁସ୍ସଦହରକସ୍ସ ଊନକସତ୍ତୱସ୍ସିକସ୍ସ ସୁପ୍ପଟିପନ୍ନସ୍ସାପି ଧମ୍ମାଭିସମଯୋ ନ ହୋତି? ଏତ୍ଥ ତାୱ ପଞ୍ହୋ ଭୱତି ‘ନନୁ ନାମ ଦହରକସ୍ସ ନ ରାଗୋ ହୋତି, ନ ଦୋସୋ ହୋତି, ନ ମୋହୋ ହୋତି, ନ ମାନୋ ହୋତି, ନ ମିଚ୍ଛାଦିଟ୍ଠି ହୋତି, ନ ଅରତି ହୋତି, ନ କାମୱିତକ୍କୋ ହୋତି, ଅମିସ୍ସିତୋ କିଲେସେହି, ସୋ ନାମ ଦହରକୋ ଯୁତ୍ତୋ ଚ ପତ୍ତୋ ଚ ଅରହତି ଚ ଚତ୍ତାରି ସଚ୍ଚାନି ଏକପଟିୱେଧେନ ପଟିୱିଜ୍ଝିତୁ’’’ନ୍ତି।

‘‘ତଞ୍ଞେୱେତ୍ଥ , ମହାରାଜ, କାରଣଂ, ଯେନାହଂ କାରଣେନ ଭଣାମି ‘ଊନକସତ୍ତୱସ୍ସିକସ୍ସ ସୁପ୍ପଟିପନ୍ନସ୍ସାପି ଧମ୍ମାଭିସମଯୋ ନ ହୋତୀ’ତି। ଯଦି, ମହାରାଜ, ଊନକସତ୍ତୱସ୍ସିକୋ ରଜନୀଯେ ରଜ୍ଜେଯ୍ୟ, ଦୁସ୍ସନୀଯେ ଦୁସ୍ସେଯ୍ୟ, ମୋହନୀଯେ ମୁଯ୍ହେଯ୍ୟ, ମଦନୀଯେ ମଜ୍ଜେଯ୍ୟ, ଦିଟ୍ଠିଂ ୱିଜାନେଯ୍ୟ, ରତିଞ୍ଚ ଅରତିଞ୍ଚ ୱିଜାନେଯ୍ୟ, କୁସଲାକୁସଲଂ ୱିତକ୍କେଯ୍ୟ, ଭୱେଯ୍ୟ ତସ୍ସ ଧମ୍ମାଭିସମଯୋ, ଅପି ଚ, ମହାରାଜ, ଊନକସତ୍ତୱସ୍ସିକସ୍ସ ଚିତ୍ତଂ ଅବଲଂ ଦୁବ୍ବଲଂ ପରିତ୍ତଂ ଅପ୍ପଂ ଥୋକଂ ମନ୍ଦଂ ଅୱିଭୂତଂ, ଅସଙ୍ଖତା ନିବ୍ବାନଧାତୁ ଗରୁକା ଭାରିକା ୱିପୁଲା ମହତୀ। ଊନକସତ୍ତୱସ୍ସିକୋ, ମହାରାଜ, ତେନ ଦୁବ୍ବଲେନ ଚିତ୍ତେନ ପରିତ୍ତକେନ ମନ୍ଦେନ ଅୱିଭୂତେନ ନ ସକ୍କୋତି ଗରୁକଂ ଭାରିକଂ ୱିପୁଲଂ ମହତିଂ ଅସଙ୍ଖତଂ ନିବ୍ବାନଧାତୁଂ ପଟିୱିଜ୍ଝିତୁଂ।

‘‘ଯଥା, ମହାରାଜ, ସିନେରୁପବ୍ବତରାଜା ଗରୁକୋ ଭାରିକୋ ୱିପୁଲୋ ମହନ୍ତୋ, ଅପି ନୁ ଖୋ ତଂ, ମହାରାଜ, ପୁରିସୋ ଅତ୍ତନୋ ପାକତିକେନ ଥାମବଲୱୀରିଯେନ ସକ୍କୁଣେଯ୍ୟ ସିନେରୁପବ୍ବତରାଜାନଂ ଉଦ୍ଧରିତୁ’’ନ୍ତି? ‘‘ନ ହି, ଭନ୍ତେ’’ତି। ‘‘କେନ କାରଣେନ ମହାରାଜା’’ତି? ‘‘ଦୁବ୍ବଲତ୍ତା, ଭନ୍ତେ, ପୁରିସସ୍ସ, ମହନ୍ତତ୍ତା ସିନେରୁପବ୍ବତରାଜସ୍ସା’’ତି। ‘‘ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଊନକସତ୍ତୱସ୍ସିକସ୍ସ ଚିତ୍ତଂ ଅବଲଂ ଦୁବ୍ବଲଂ ପରିତ୍ତଂ ଅପ୍ପଂ ଥୋକଂ ମନ୍ଦଂ ଅୱିଭୂତଂ, ଅସଙ୍ଖତା ନିବ୍ବାନଧାତୁ ଗରୁକା ଭାରିକା ୱିପୁଲା ମହତୀ। ଊନକସତ୍ତୱସ୍ସିକୋ ତେନ ଦୁବ୍ବଲେନ ଚିତ୍ତେନ ପରିତ୍ତେନ ମନ୍ଦେନ ଅୱିଭୂତେନ ନ ସକ୍କୋତି ଗରୁକଂ ଭାରିକଂ ୱିପୁଲଂ ମହତିଂ ଅସଙ୍ଖତଂ ନିବ୍ବାନଧାତୁଂ ପଟିୱିଜ୍ଝିତୁଂ, ତେନ କାରଣେନ ଊନକସତ୍ତୱସ୍ସିକସ୍ସ ସୁପ୍ପଟିପନ୍ନସ୍ସାପି ଧମ୍ମାଭିସମଯୋ ନ ହୋତି।

‘‘ଯଥା ୱା ପନ, ମହାରାଜ, ଅଯଂ ମହାପଥୱୀ ଦୀଘା ଆଯତା ପୁଥୁଲା ୱିତ୍ଥତା ୱିସାଲା ୱିତ୍ଥିଣ୍ଣା ୱିପୁଲା ମହନ୍ତା, ଅପି ନୁ ଖୋ ତଂ, ମହାରାଜ, ମହାପଥୱିଂ ସକ୍କା ପରିତ୍ତକେନ ଉଦକବିନ୍ଦୁକେନ ତେମେତ୍ୱା ଉଦକଚିକ୍ଖଲ୍ଲଂ କାତୁ’’ନ୍ତି? ‘‘ନ ହି, ଭନ୍ତେ’’ତି। ‘‘କେନ କାରଣେନ, ମହାରାଜା’’ତି? ‘‘ପରିତ୍ତତ୍ତା, ଭନ୍ତେ, ଉଦକବିନ୍ଦୁସ୍ସ, ମହନ୍ତତ୍ତା ମହାପଥୱିଯା’’ତି। ‘‘ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଉନକସତ୍ତୱସ୍ସିକସ୍ସ ଚିତ୍ତଂ ଅବଲଂ ଦୁବ୍ବଲଂ ପରିତ୍ତଂ ଅପ୍ପଂ ଥୋକଂ ମନ୍ଦଂ ଅୱିଭୂତଂ, ଅସଙ୍ଖତା ନିବ୍ବାନଧାତୁ ଦୀଘା ଆଯତା ପୁଥୁଲା ୱିତ୍ଥତା ୱିସାଲା ୱିତ୍ଥିଣ୍ଣା ୱିପୁଲା ମହନ୍ତା। ଉନକସତ୍ତୱସ୍ସିକୋ ତେନ ଦୁବ୍ବଲେନ ଚିତ୍ତେନ ପରିତ୍ତକେନ ମନ୍ଦେନ ଅୱିଭୂତେନ ନ ସକ୍କୋତି ମହତିଂ ଅସଙ୍ଖତଂ ନିବ୍ବାନଧାତୁଂ ପଟିୱିଜ୍ଝିତୁଂ, ତେନ କାରଣେନ ଉନକସତ୍ତୱସ୍ସିକସ୍ସ ସୁପ୍ପଟିପନ୍ନସ୍ସାପି ଧମ୍ମାଭିସମଯୋ ନ ହୋତି।

‘‘ଯଥା ୱା ପନ, ମହାରାଜ, ଅବଲଦୁବ୍ବଲପରିତ୍ତଅପ୍ପଥୋକମନ୍ଦଗ୍ଗି ଭୱେଯ୍ଯ, ଅପି ନୁ ଖୋ, ମହାରାଜ, ତାୱତକେନ ମନ୍ଦେନ ଅଗ୍ଗିନା ସକ୍କା ସଦେୱକେ ଲୋକେ ଅନ୍ଧକାରଂ ୱିଧମିତ୍ୱା ଆଲୋକଂ ଦସ୍ସେତୁ’’ନ୍ତି? ‘‘ନ ହି, ଭନ୍ତେ’’ତି। ‘‘କେନ କାରଣେନ ମହାରାଜା’’ତି? ‘‘ମନ୍ଦତ୍ତା, ଭନ୍ତେ, ଅଗ୍ଗିସ୍ସ, ଲୋକସ୍ସ ମହନ୍ତତ୍ତା’’ତି। ‘‘ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଉନକସତ୍ତୱସ୍ସିକସ୍ସ ଚିତ୍ତଂ ଅବଲଂ ଦୁବ୍ବଲଂ ପରିତ୍ତଂ ଅପ୍ପଂ ଥୋକଂ ମନ୍ଦଂ ଅୱିଭୂତଂ, ମହତା ଚ ଅୱିଜ୍ଜନ୍ଧକାରେନ ପିହିତଂ। ତସ୍ମା ଦୁକ୍କରଂ ଞାଣାଲୋକଂ ଦସ୍ସଯିତୁଂ, ତେନ କାରଣେନ ଉନକସତ୍ତୱସ୍ସିକସ୍ସ ସୁପ୍ପଟିପନ୍ନସ୍ସାପି ଧମ୍ମାଭିସମଯୋ ନ ହୋତି।

‘‘ଯଥା ୱା ପନ, ମହାରାଜ, ଆତୁରୋ କିସୋ ଅଣୁପରିମିତକାଯୋ ସାଲକକିମି ହତ୍ଥିନାଗଂ ତିଧା ପଭିନ୍ନଂ ନୱାଯତଂ ତିୱିତ୍ଥତଂ ଦସପରିଣାହଂ ଅଟ୍ଠରତନିକଂ ସକଟ୍ଠାନମୁପଗତଂ ଦିସ୍ୱା ଗିଲିତୁଂ ପରିକଡ୍ଢେଯ୍ଯ, ଅପି ନୁ ଖୋ ସୋ, ମହାରାଜ, ସାଲକକିମି ସକ୍କୁଣେଯ୍ଯ ତଂ ହତ୍ଥିନାଗଂ ଗିଲିତୁ’’ନ୍ତି? ‘‘ନ ହି, ଭନ୍ତେ’’ତି। ‘‘କେନ କାରଣେନ, ମହାରାଜା’’ତି? ‘‘ପରିତ୍ତତ୍ତା, ଭନ୍ତେ, ସାଲକକିମିସ୍ସ, ମହନ୍ତତ୍ତା ହତ୍ଥିନାଗସ୍ସା’’ତି। ‘‘ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଉନକସତ୍ତୱସ୍ସିକସ୍ସ ଚିତ୍ତଂ ଅବଲଂ ଦୁବ୍ବଲଂ ପରିତ୍ତଂ ଅପ୍ପଂ ଥୋକଂ ମନ୍ଦଂ ଅୱିଭୂତଂ, ମହତୀ ଅସଙ୍ଖତା ନିବ୍ବାନଧାତୁ। ସୋ ତେନ ଦୁବ୍ବଲେନ ଚିତ୍ତେନ ପରିତ୍ତକେନ ମନ୍ଦେନ ଅୱିଭୂତେନ ନ ସକ୍କୋତି ମହତିଂ ଅସଙ୍ଖତଂ ନିବ୍ବାନଧାତୁଂ ପଟିୱିଜ୍ଝିତୁଂ, ତେନ କାରଣେନ ଉନକସତ୍ତୱସ୍ସିକସ୍ସ ସୁପ୍ପଟିପନ୍ନସ୍ସାପି ଧମ୍ମାଭିସମଯୋ ନ ହୋତୀ’’ତି। ‘‘ସାଧୁ, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ଏୱମେତଂ ତଥା ସମ୍ପଟିଚ୍ଛାମୀ’’ତି।

ଧମ୍ମାଭିସମଯପଞ୍ହୋ ଅଟ୍ଠମୋ।

୯। ଏକନ୍ତସୁଖନିବ୍ବାନପଞ୍ହୋ

୯। ‘‘ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, କିଂ ଏକନ୍ତସୁଖଂ ନିବ୍ବାନଂ, ଉଦାହୁ ଦୁକ୍ଖେନ ମିସ୍ସ’’ନ୍ତି? ‘‘ଏକନ୍ତସୁଖଂ, ମହାରାଜ, ନିବ୍ବାନଂ, ଦୁକ୍ଖେନ ଅମିସ୍ସ’’ନ୍ତି।

‘‘ନ ମଯଂ ତଂ, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ୱଚନଂ ସଦ୍ଦହାମ ‘ଏକନ୍ତସୁଖଂ ନିବ୍ବାନ’ନ୍ତି, ଏୱମେତ୍ଥ ମଯଂ, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ପଚ୍ଚେମ ‘ନିବ୍ବାନଂ ଦୁକ୍ଖେନ ମିସ୍ସ’ନ୍ତି, କାରଣଞ୍ଚେତ୍ଥ ଉପଲଭାମ ‘ନିବ୍ବାନଂ ଦୁକ୍ଖେନ ମିସ୍ସ’ନ୍ତି। କତମଂ ଏତ୍ଥ କାରଣଂ ? ଯେ ତେ, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ନିବ୍ବାନଂ ପରିଯେସନ୍ତି, ତେସଂ ଦିସ୍ସତି କାଯସ୍ସ ଚ ଚିତ୍ତସ୍ସ ଚ ଆତାପୋ ପରିତାପୋ ଠାନଚଙ୍କମନିସଜ୍ଜାସଯନାହାରପରିଗ୍ଗହୋ ମିଦ୍ଧସ୍ସ ଚ ଉପରୋଧୋ ଆଯତନାନଞ୍ଚ ପଟିପୀଳନଂ ଧନଧଞ୍ଞପିଯଞାତିମିତ୍ତପଜହନଂ। ଯେ କେଚି ଲୋକେ ସୁଖିତା ସୁଖସମପ୍ପିତା, ତେ ସବ୍ବେପି ପଞ୍ଚହି କାମଗୁଣେହି ଆଯତନେ ରମେନ୍ତି ବ୍ରୂହେନ୍ତି, ମନାପିକମନାପିକବହୁୱିଧସୁଭନିମିତ୍ତେନ ରୂପେନ ଚକ୍ଖୁଂ ରମେନ୍ତି ବ୍ରୂହେନ୍ତି, ମନାପିକମନାପିକଗୀତୱାଦିତବହୁୱିଧସୁଭନିମିତ୍ତେନ ସଦ୍ଦେନ ସୋତଂ ରମେନ୍ତି ବ୍ରୂହେନ୍ତି, ମନାପିକମନାପିକପୁପ୍ଫଫଲପତ୍ତତଚମୂଲସାରବହୁୱିଧସୁଭନିମିତ୍ତେନ ଗନ୍ଧେନ ଘାନଂ ରମେନ୍ତି ବ୍ରୂହେନ୍ତି, ମନାପିକମନାପିକଖଜ୍ଜଭୋଜ୍ଜଲେଯ୍ଯପେଯ୍ଯସାଯନୀଯବହୁୱିଧସୁଭନିମିତ୍ତେନ ରସେନ ଜିୱ୍ହଂ ରମେନ୍ତି ବ୍ରୂହେନ୍ତି, ମନାପିକମନାପିକସଣ୍ହସୁଖୁମମୁଦୁମଦ୍ଦୱବହୁୱିଧସୁଭନିମିତ୍ତେନ ଫସ୍ସେନ କାଯଂ ରମେନ୍ତି ବ୍ରୂହେନ୍ତି, ମନାପିକମନାପିକକଲ୍ଯାଣପାପକସୁଭାସୁଭବହୁୱିଧୱିତକ୍କମନସିକାରେନ ମନଂ ରମେନ୍ତି ବ୍ରୂହେନ୍ତି। ତୁମ୍ହେ ତଂ ଚକ୍ଖୁସୋତଘାନଜିୱ୍ହାକାଯମନୋବ୍ରୂହନଂ ହନଥ ଉପହନଥ, ଛିନ୍ଦଥ ଉପଚ୍ଛିନ୍ଦଥ, ରୁନ୍ଧଥ ଉପରୁନ୍ଧଥ। ତେନ କାଯୋପି ପରିତପତି, ଚିତ୍ତମ୍ପି ପରିତପତି, କାଯେ ପରିତତ୍ତେ କାଯିକଦୁକ୍ଖୱେଦନଂ ୱେଦିଯତି, ଚିତ୍ତେ ପରିତତ୍ତେ ଚେତସିକଦୁକ୍ଖୱେଦନଂ ୱେଦଯତି। ନନୁ ମାଗଣ୍ଡିଯୋପି [ମାଗନ୍ଦିଯୋପି (ସୀ। ପୀ।)] ପରିବ୍ବାଜକୋ ଭଗୱନ୍ତଂ ଗରହମାନୋ ଏୱମାହ ‘ଭୂନହୁ [ଭୂତହଚ୍ଚୋ (ପୀ।), ଭୂନହଚ୍ଚୋ (କ।)] ସମଣୋ ଗୋତମୋ’ତି। ଇଦମେତ୍ଥ କାରଣଂ, ଯେନାହଂ କାରଣେନ ବ୍ରୂମି ‘ନିବ୍ବାନଂ ଦୁକ୍ଖେନ ମିସ୍ସ’’’ନ୍ତି।

‘‘ନ ହି, ମହାରାଜ, ନିବ୍ବାନଂ ଦୁକ୍ଖେନ ମିସ୍ସଂ, ଏକନ୍ତସୁଖଂ ନିବ୍ବାନଂ। ଯଂ ପନ ତ୍ୱଂ, ମହାରାଜ , ବ୍ରୂସି ‘ନିବ୍ବାନଂ ଦୁକ୍ଖ’ନ୍ତି, ନେତଂ ଦୁକ୍ଖଂ ନିବ୍ବାନଂ ନାମ,

ନିବ୍ବାନସ୍ସ ପନ ସଚ୍ଛିକିରିୟାଯ ପୁବ୍ବଭାଗୋ ଏସୋ, ନିବ୍ବାନପରିୟେସନଂ ଏତଂ, ଏକନ୍ତସୁଖଂ ଯେଵ, ମହାରାଜ, ନିବ୍ବାନଂ, ନ ଦୁକ୍ଖେନ ମିସ୍ସଂ। ଏତ୍ଥ କାରଣଂ ୱଦାମି। ଅତ୍ଥି, ମହାରାଜ, ରାଜୂନଂ ରଜ୍ଜସୁଖଂ ନାମା’’ତି? ‘‘ଆମ, ଭନ୍ତେ, ଅତ୍ଥି ରାଜୂନଂ ରଜ୍ଜସୁଖ’’ନ୍ତି। ‘‘ଅପି ନୁ ଖୋ ତଂ, ମହାରାଜ, ରଜ୍ଜସୁଖଂ ଦୁକ୍ଖେନ ମିସ୍ସ’’ନ୍ତି? ‘‘ନ ହି, ଭନ୍ତେ’’ତି। ‘‘କିସ୍ସ ପନ ତେ, ମହାରାଜ, ରାଜାନୋ ପଚ୍ଚନ୍ତେ କୁପିତେ ତେସଂ ପଚ୍ଚନ୍ତନିସ୍ସିତାନଂ ପଟିସେଧାଯ ଅମଚ୍ଚେହି ପରିଣାୟକେହି ଭଟେହି ବଲତ୍ଥେହି ପରିୱୁତା ପୱାସଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଡଂସମକସୱାତାତପପଟିପୀଳିତା ସମୱିସମେ ପରିଧାୱନ୍ତି, ମହାଯୁଦ୍ଧଞ୍ଚ କରୋନ୍ତି, ଜୀୱିତସଂସଯଞ୍ଚ ପାପୁଣନ୍ତୀ’’ତି? ‘‘ନେତଂ, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ରଜ୍ଜସୁଖଂ ନାମ, ରଜ୍ଜସୁଖସ୍ସ ପରିଯେସନାଯ ପୁବ୍ବଭାଗୋ ଏସୋ, ଦୁକ୍ଖେନ, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ରାଜାନୋ ରଜ୍ଜଂ ପରିଯେସିତ୍ୱା ରଜ୍ଜସୁଖଂ ଅନୁଭୱନ୍ତି, ଏୱଂ, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ରଜ୍ଜସୁଖଂ ଦୁକ୍ଖେନ ଅମିସ୍ସଂ, ଅଞ୍ଞଂ ତଂ ରଜ୍ଜସୁଖଂ, ଅଞ୍ଞଂ ଦୁକ୍ଖ’’ନ୍ତି। ‘‘ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଏକନ୍ତସୁଖଂ ନିବ୍ବାନଂ, ନ ଦୁକ୍ଖେନ ମିସ୍ସଂ। ଯେ ପନ ତଂ ନିବ୍ବାନଂ ପରିଯେସନ୍ତି, ତେ କାଯଞ୍ଚ ଚିତ୍ତଞ୍ଚ ଆତାପେତ୍ୱା ଠାନଚଙ୍କମନିସଜ୍ଜାସଯନାହାରଂ ପରିଗ୍ଗହେତ୍ୱା ମିଦ୍ଧଂ ଉପରୁନ୍ଧିତ୍ୱା ଆଯତନାନି ପଟିପୀଳେତ୍ୱା କାଯଞ୍ଚ ଜୀୱିତଞ୍ଚ ପରିଚ୍ଚଜିତ୍ୱା ଦୁକ୍ଖେନ ନିବ୍ବାନଂ ପରିଯେସିତ୍ୱା ଏକନ୍ତସୁଖଂ ନିବ୍ବାନଂ ଅନୁଭୱନ୍ତି, ନିହତପଚ୍ଚାମିତ୍ତା ୱିଯ ରାଜାନୋ ରଜ୍ଜସୁଖଂ। ଏୱଂ, ମହାରାଜ, ଏକନ୍ତସୁଖଂ ନିବ୍ବାନଂ, ନ ଦୁକ୍ଖେନ ମିସ୍ସଂ, ଅଞ୍ଞଂ ନିବ୍ବାନଂ, ଅଞ୍ଞଂ ଦୁକ୍ଖନ୍ତି।

‘‘ଅପରମ୍ପି , ମହାରାଜ, ଉତ୍ତରିଂ କାରଣଂ ସୁଣୋହି ଏକନ୍ତସୁଖଂ ନିବ୍ବାନଂ, ନ ଦୁକ୍ଖେନ ମିସ୍ସଂ, ଅଞ୍ଞଂ ଦୁକ୍ଖଂ, ଅଞ୍ଞଂ ନିବ୍ବାନନ୍ତି। ଅତ୍ଥି, ମହାରାଜ, ଆଚରିଯାନଂ ସିପ୍ପୱନ୍ତାନଂ ସିପ୍ପସୁଖଂ ନାମା’’ତି? ‘‘ଆମ, ଭନ୍ତେ, ଅତ୍ଥି ଆଚରିଯାନଂ ସିପ୍ପୱନ୍ତାନଂ ସିପ୍ପସୁଖ’’ନ୍ତି। ‘‘ଅପି ନୁ ଖୋ ତଂ, ମହାରାଜ, ସିପ୍ପସୁଖଂ ଦୁକ୍ଖେନ ମିସ୍ସ’’ନ୍ତି? ‘‘ନ ହି, ଭନ୍ତେ’’ତି। ‘‘କିସ୍ସ ପନ ତେ, ମହାରାଜ, ଆଚରିଯା [ଇଦଂ ପଦଂ ସୀ। ପୀ। ପୋତ୍ଥକେସୁ ନତ୍ଥି] ଆଚରିଯାନଂ ଅଭିୱାଦନପଚ୍ଚୁଟ୍ଠାନେନ ଉଦକାହରଣଘରସମ୍ମଜ୍ଜନଦନ୍ତକଟ୍ଠମୁଖୋଦକାନୁପ୍ପଦାନେନ ଉଚ୍ଛିଟ୍ଠପଟିଗ୍ଗହଣୌଚ୍ଛାଦନନହାପନପାଦପରିକମ୍ମେନ ସକଚିତ୍ତଂ ନିକ୍ଖିପିତ୍ୱା ପରଚିତ୍ତାନୁୱତ୍ତନେନ ଦୁକ୍ଖସେଯ୍ୟାଯ ୱିସମଭୋଜନେନ କାଯଂ ଆତାପେନ୍ତୀ’’ତି? ‘‘ନେତଂ, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ସିପ୍ପସୁଖଂ ନାମ, ସିପ୍ପପରିଯେସନାଯ ପୁବ୍ବଭାଗୋ ଏସୋ, ଦୁକ୍ଖେନ, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ଆଚରିଯା ସିପ୍ପଂ ପରିଯେସିତ୍ୱା ସିପ୍ପସୁଖଂ ଅନୁଭୱନ୍ତି, ଏୱଂ, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ସିପ୍ପସୁଖଂ ଦୁକ୍ଖେନ ଅମିସ୍ସଂ, ଅଞ୍ଞଂ ତଂ ସିପ୍ପସୁଖଂ, ଅଞ୍ଞଂ ଦୁକ୍ଖ’’ନ୍ତି। ‘‘ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଏକନ୍ତସୁଖଂ ନିବ୍ବାନଂ, ନ ଦୁକ୍ଖେନ ମିସ୍ସଂ। ଯେ ପନ ତଂ ନିବ୍ବାନଂ ପରିଯେସନ୍ତି, ତେ କାଯଞ୍ଚ ଚିତ୍ତଞ୍ଚ ଆତାପେତ୍ୱା ଠାନଚଙ୍କମନିସଜ୍ଜାସଯନାହାରଂ ପରିଗ୍ଗହେତ୍ୱା ମିଦ୍ଧଂ ଉପରୁନ୍ଧିତ୍ୱା ଆଯତନାନି ପଟିପୀଳେତ୍ୱା କାଯଞ୍ଚ ଜୀୱିତଞ୍ଚ ପରିଚ୍ଚଜିତ୍ୱା ଦୁକ୍ଖେନ ନିବ୍ବାନଂ ପରିଯେସିତ୍ୱା ଏକନ୍ତସୁଖଂ ନିବ୍ବାନଂ ଅନୁଭୱନ୍ତି, ଆଚରିଯା ୱିଯ ସିପ୍ପସୁଖଂ। ଏୱଂ, ମହାରାଜ, ଏକନ୍ତସୁଖଂ ନିବ୍ବାନଂ, ନ ଦୁକ୍ଖେନ ମିସ୍ସଂ, ଅଞ୍ଞଂ ଦୁକ୍ଖଂ, ଅଞ୍ଞଂ ନିବ୍ବାନ’’ନ୍ତି। ‘‘ସାଧୁ, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ଏୱମେତଂ ତଥା ସମ୍ପଟିଚ୍ଛାମୀ’’ତି।

ଏକନ୍ତସୁଖନିବ୍ବାନପଞ୍ହୋ ନୱମୋ।

୧୦। ନିବ୍ବାନରୂପସଣ୍ଠାନପଞ୍ହୋ

୧୦। ‘‘ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ‘ନିବ୍ବାନଂ ନିବ୍ବାନ’ନ୍ତି ଯଂ ୱଦେସି, ସକ୍କା ପନ ତସ୍ସ ନିବ୍ବାନସ୍ସ ରୂପଂ ୱା ସଣ୍ଠାନଂ ୱା ୱଯଂ ୱା ପମାଣଂ ୱା ଓପମ୍ମେନ ୱା କାରଣେନ ୱା ହେତୁନା ୱା ନଯେନ ୱା ଉପଦସ୍ସଯିତୁ’’ନ୍ତି? ‘‘ଅପ୍ପଟିଭାଗଂ, ମହାରାଜ, ନିବ୍ବାନଂ, ନ ସକ୍କା ନିବ୍ବାନସ୍ସ ରୂପଂ ୱା ସଣ୍ଠାନଂ ୱା ୱଯଂ ୱା ପମାଣଂ ୱା ଓପମ୍ମେନ ୱା କାରଣେନ ୱା ହେତୁନା ୱା ନଯେନ ୱା ଉପଦସ୍ସଯିତୁ’’ନ୍ତି। ‘‘ଏତମ୍ପାହଂ, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ନ ସମ୍ପଟିଚ୍ଛାମି, ଯଂ ଅତ୍ଥିଧମ୍ମସ୍ସ ନିବ୍ବାନସ୍ସ ରୂପଂ ୱା ସଣ୍ଠାନଂ ୱା ୱଯଂ ୱା ପମାଣଂ ୱା ଓପମ୍ମେନ ୱା କାରଣେନ ୱା ହେତୁନା ୱା ନଯେନ ୱା ଅପଞ୍ଞାପନଂ, କାରଣେନ ମଂ ସଞ୍ଞାପେହୀ’’ତି। ‘‘ହୋତୁ, ମହାରାଜ, କାରଣେନ ତଂ ସଞ୍ଞାପେସ୍ସାମି। ଅତ୍ଥି, ମହାରାଜ, ମହାସମୁଦ୍ଦୋ ନାମା’’ତି? ‘‘ଆମ, ଭନ୍ତେ, ଅତ୍ଥେସୋ ମହାସମୁଦ୍ଦୋ’’ତି। ‘‘ସଚେ ତଂ, ମହାରାଜ, କୋଚି ଏୱଂ ପୁଚ୍ଛେଯ୍ୟ ‘କିତ୍ତକଂ, ମହାରାଜ, ମହାସମୁଦ୍ଦେ ଉଦକଂ, କତି ପନ ତେ ସତ୍ତା, ଯେ ମହାସମୁଦ୍ଦେ ପଟିୱସନ୍ତୀ’ତି, ଏୱଂ ପୁଟ୍ଠୋ ତ୍ୱଂ, ମହାରାଜ, କିନ୍ତି ତସ୍ସ ବ୍ୟାକରେଯ୍ୟାସୀ’’ତି? ‘‘ସଚେ ମଂ, ଭନ୍ତେ, କୋଚି ଏୱଂ ପୁଚ୍ଛେଯ୍ୟ ‘କିତ୍ତକଂ, ମହାରାଜ, ମହାସମୁଦ୍ଦେ ଉଦକଂ, କତି ପନ ତେ ସତ୍ତା, ଯେ ମହାସମୁଦ୍ଦେ ପଟିୱସନ୍ତୀ’ତି, ତମହଂ, ଭନ୍ତେ, ଏୱଂ ୱଦେଯ୍ୟଂ ‘ଅପୁଚ୍ଛିତବ୍ବଂ ମଂ ତ୍ୱଂ ଅମ୍ଭୋ ପୁରିସ ପୁଚ୍ଛସି, ନେସା ପୁଚ୍ଛା କେନଚି ପୁଚ୍ଛିତବ୍ବା, ଠପନୀଯୋ ଏସୋ ପଞ୍ହୋ। ଅୱିଭତ୍ତୋ ଲୋକକ୍ଖାଯିକେହି ମହାସମୁଦ୍ଦୋ, ନ ସକ୍କା ମହାସମୁଦ୍ଦେ ଉଦକଂ ପରିମିନିତୁଂ ସତ୍ତା ୱା ଯେ ତତ୍ଥ ୱାସମୁପଗତାତି ଏୱାହଂ ଭନ୍ତେ ତସ୍ସ ପଟିୱଚନଂ ଦଦେଯ୍ୟ’’’ନ୍ତି।

‘‘କିସ୍ସ ପନ, ତ୍ୱଂ ମହାରାଜ, ଅତ୍ଥିଧମ୍ମେ ମହାସମୁଦ୍ଦେ ଏୱଂ ପଟିୱଚନଂ ଦଦେଯ୍ୟାସି, ନନୁ ୱିଗଣେତ୍ୱା [ମିନିତ୍ୱା (କ।)] ତସ୍ସ ଆଚିକ୍ଖିତବ୍ବଂ ‘ଏତ୍ତକଂ ମହାସମୁଦ୍ଦେ ଉଦକଂ, ଏତ୍ତକା ଚ ସତ୍ତା ମହାସମୁଦ୍ଦେ ପଟିୱସନ୍ତୀ’’ତି? ‘‘ନ ସକ୍କା, ଭନ୍ତେ, ଅୱିସଯୋ ଏସୋ ପଞ୍ହୋ’’ତି।

‘‘ଯଥା , ମହାରାଜ, ଅତ୍ଥିଧମ୍ମେ ଯେୱ ମହାସମୁଦ୍ଦେ ନ ସକ୍କା ଉଦକଂ ପରିଗଣେତୁଂ [ପରିମିନିତୁଂ (କ।)] ସତ୍ତା ୱା ଯେ ତତ୍ଥ ୱାସମୁପଗତା,

ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଅତ୍ଥିଧମ୍ମସ୍ସେୱ ନିବ୍ବାନସ୍ସ ନ ସକ୍କା ରୂପଂ ୱା ସଣ୍ଠାନଂ ୱା ୱଯଂ ୱା ପମାଣଂ ୱା ଓପମ୍ମେନ ୱା କାରଣେନ ୱା ହେତୁନା ୱା ନଯେନ ୱା ଉପଦସ୍ସଯିତୁଂ, ୱିଗଣେଯ୍ୟ, ମହାରାଜ, ଇଦ୍ଧିମା ଚେତୋୱସିପ୍ପତ୍ତୋ ମହାସମୁଦ୍ଦେ ଉଦକଂ ତଦ୍ରାସଯେ ଚ ସତ୍ତେ, ନ ତ୍ୱେୱ ସୋ ଇଦ୍ଧିମା ଚେତୋୱସିପ୍ପତ୍ତୋ ସକ୍କୁଣେଯ୍ୟ ନିବ୍ବାନସ୍ସ ରୂପଂ ୱା ସଣ୍ଠାନଂ ୱା ୱଯଂ ୱା ପମାଣଂ ୱା ଓପମ୍ମେନ ୱା କାରଣେନ ୱା ହେତୁନା ୱା ନଯେନ ୱା ଉପଦସ୍ସଯିତୁଂ।

''ଅପରମ୍ପି, ମହାରାଜ, ଉତ୍ତରିଂ କାରଣଂ ସୁଣୋହି, ଅତ୍ଥିଧମ୍ମସ୍ସେୱ ନିବ୍ବାନସ୍ସ ନ ସକ୍କା ରୂପଂ ୱା ସଣ୍ଠାନଂ ୱା ୱଯଂ ୱା ପମାଣଂ ୱା ଓପମ୍ମେନ ୱା କାରଣେନ ୱା ହେତୁନା ୱା ନଯେନ ୱା ଉପଦସ୍ସଯିତୁନ୍ତି। ଅତ୍ଥି, ମହାରାଜ, ଦେୱେସୁ ଅରୂପକାଯିକା ନାମ ଦେୱା''ତି। ''ଆମ, ଭନ୍ତେ, ସୁଯ୍ୟତି 'ଅତ୍ଥି ଦେୱେସୁ ଅରୂପକାଯିକା ନାମ ଦେୱା'''ତି। ''ସକ୍କା ପନ, ମହାରାଜ, ତେସଂ ଅରୂପକାଯିକାନଂ ଦେୱାନଂ ରୂପଂ ୱା ସଣ୍ଠାନଂ ୱା ୱଯଂ ୱା ପମାଣଂ ୱା ଓପମ୍ମେନ ୱା କାରଣେନ ୱା ହେତୁନା ୱା ନଯେନ ୱା ଉପଦସ୍ସଯିତୁ''ନ୍ତି? ''ନ ହି, ଭନ୍ତେ''ତି। ''ତେନ ହି, ମହାରାଜ, ନତ୍ଥି ଅରୂପକାଯିକା ଦେୱା''ତି? ''ଅତ୍ଥି, ଭନ୍ତେ, ଅରୂପକାଯିକା ଦେୱା, ନ ଚ ସକ୍କା ତେସଂ ରୂପଂ ୱା ସଣ୍ଠାନଂ ୱା ୱଯଂ ୱା ପମାଣଂ ୱା ଓପମ୍ମେନ ୱା କାରଣେନ ୱା ହେତୁନା ୱା ନଯେନ ୱା ଉପଦସ୍ସଯିତୁ''ନ୍ତି। ''ଯଥା, ମହାରାଜ, ଅତ୍ଥିସତ୍ତାନଂ ଯେୱ ଅରୂପକାଯିକାନଂ ଦେୱାନଂ ନ ସକ୍କା ରୂପଂ ୱା ସଣ୍ଠାନଂ ୱା ୱଯଂ ୱା ପମାଣଂ ୱା ଓପମ୍ମେନ ୱା କାରଣେନ ୱା ହେତୁନା ୱା ନଯେନ ୱା ଉପଦସ୍ସଯିତୁଂ, ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଅତ୍ଥିଧମ୍ମସ୍ସେୱ ନିବ୍ବାନସ୍ସ ନ ସକ୍କା ରୂପଂ ୱା ସଣ୍ଠାନଂ ୱା ୱଯଂ ୱା ପମାଣଂ ୱା ଓପମ୍ମେନ ୱା କାରଣେନ ୱା ହେତୁନା ୱା ନଯେନ ୱା ଉପଦସ୍ସଯିତୁ''ନ୍ତି।

''ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ହୋତୁ ଏକନ୍ତସୁଖଂ ନିବ୍ବାନଂ, ନ ଚ ସକ୍କା ତସ୍ସ ରୂପଂ ୱା ସଣ୍ଠାନଂ ୱା ୱଯଂ ୱା ପମାଣଂ ୱା ଓପମ୍ମେନ ୱା କାରଣେନ ୱା ହେତୁନା ୱା ନଯେନ ୱା ଉପଦସ୍ସଯିତୁଂ। ଅତ୍ଥି ପନ, ଭନ୍ତେ, ନିବ୍ବାନସ୍ସ ଗୁଣଂ ଅଞ୍ଞେହି ଅନୁପୱିଟ୍ଠଂ କିଞ୍ଚି ଓପମ୍ମନିଦସ୍ସନମତ୍ତ''ନ୍ତି? ''ସରୂପତୋ, ମହାରାଜ, ନତ୍ଥି, ଗୁଣତୋ ପନ ସକ୍କା କିଞ୍ଚି ଓପମ୍ମନିଦସ୍ସନମତ୍ତଂ ଉପଦସ୍ସଯିତୁ''ନ୍ତି। ''ସାଧୁ, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ଯଥାହଂ ଲଭାମି ନିବ୍ବାନସ୍ସ ଗୁଣତୋପି ଏକଦେସପରିଦୀପନମତ୍ତଂ, ତଥା ସୀଘଂ ବ୍ରୂହି, ନିବ୍ବାପେହି ମେ ହଦଯପରିଳାହଂ ୱିନଯ ସୀତଲମଧୁରୱଚନମାଲୁତେନା''ତି।

''ପଦୁମସ୍ସ, ମହାରାଜ, ଏକୋ ଗୁଣୋ ନିବ୍ବାନଂ ଅନୁପୱିଟ୍ଠୋ, ଉଦକସ୍ସ ଦ୍ୱେ ଗୁଣା, ଅଗଦସ୍ସ ତଯୋ ଗୁଣା, ମହାସମୁଦ୍ଦସ୍ସ ଚତ୍ତାରୋ ଗୁଣା, ଭୋଜନସ୍ସ ପଞ୍ଚ ଗୁଣା, ଆକାସସ୍ସ ଦସ ଗୁଣା, ମଣିରତନସ୍ସ ତଯୋ ଗୁଣା , ଲୋହିତଚନ୍ଦନସ୍ସ ତଯୋ ଗୁଣା, ସପ୍ପିମଣ୍ଡସ୍ସ ତଯୋ ଗୁଣା, ଗିରିସିଖରସ୍ସ ପଞ୍ଚ ଗୁଣା ନିବ୍ବାନଂ ଅନୁପୱିଟ୍ଠା''ତି।

''ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, 'ପଦୁମସ୍ସ ଏକୋ ଗୁଣୋ ନିବ୍ବାନଂ ଅନୁପୱିଟ୍ଠୋ'ତି ଯଂ ୱଦେସି, କତମୋ ପଦୁମସ୍ସ ଏକୋ ଗୁଣୋ ନିବ୍ବାନଂ ଅନୁପୱିଟ୍ଠୋ''ତି? ''ଯଥା, ମହାରାଜ, ପଦୁମଂ ଅନୁପଲିତ୍ତଂ ଉଦକେନ, ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ନିବ୍ବାନଂ ସବ୍ବକିଲେସେହି ଅନୁପଲିତ୍ତଂ। ଅଯଂ, ମହାରାଜ, ପଦୁମସ୍ସ ଏକୋ ଗୁଣୋ ନିବ୍ବାନଂ ଅନୁପୱିଟ୍ଠୋ''ତି।

''ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, 'ଉଦକସ୍ସ ଦ୍ୱେ ଗୁଣା ନିବ୍ବାନଂ ଅନୁପୱିଟ୍ଠା'ତି ଯଂ ୱଦେସି, କତମେ ଉଦକସ୍ସ ଦ୍ୱେ ଗୁଣା ନିବ୍ବାନଂ ଅନୁପୱିଟ୍ଠା''ତି? ''ଯଥା, ମହାରାଜ, ଉଦକଂ ସୀତଲଂ ପରିଳାହନିବ୍ବାପନଂ, ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ନିବ୍ବାନଂ ସୀତଲଂ ସବ୍ବକିଲେସପରିଳାହନିବ୍ବାପନଂ। ଅଯଂ, ମହାରାଜ, ଉଦକସ୍ସ ପଠମୋ ଗୁଣୋ ନିବ୍ବାନଂ ଅନୁପୱିଟ୍ଠୋ। ପୁନ ଚପରଂ, ମହାରାଜ, ଉଦକଂ କିଲନ୍ତତସିତପିପାସିତଘମ୍ମାଭିତତ୍ତାନଂ ଜନପସୁପଜାନଂ ପିପାସାୱିନଯନଂ, ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ନିବ୍ବାନଂ କାମତଣ୍ହାଭୱତଣ୍ହାୱିଭୱତଣ୍ହାପିପାସାୱିନଯନଂ। ଅଯଂ, ମହାରାଜ, ଉଦକସ୍ସ ଦୁତିଯୋ ଗୁଣୋ ନିବ୍ବାନଂ ଅନୁପୱିଟ୍ଠୋ। ଇମେ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଉଦକସ୍ସ ଦ୍ୱେ ଗୁଣା ନିବ୍ବାନଂ ଅନୁପୱିଟ୍ଠା''ତି।

''ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, 'ଅଗଦସ୍ସ ତଯୋ ଗୁଣା ନିବ୍ବାନଂ ଅନୁପୱିଟ୍ଠା'ତି ଯଂ ୱଦେସି, କତମେ ଅଗଦସ୍ସ ତଯୋ ଗୁଣା ନିବ୍ବାନଂ ଅନୁପୱିଟ୍ଠା''ତି? ''ଯଥା, ମହାରାଜ, ଅଗଦୋ ୱିସପୀଳିତାନଂ ସତ୍ତାନଂ ପଟିସରଣଂ, ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ନିବ୍ବାନଂ କିଲେସୱିସପୀଳିତାନଂ ସତ୍ତାନଂ ପଟିସରଣଂ। ଅଯଂ, ମହାରାଜ, ଅଗଦସ୍ସ ପଠମୋ ଗୁଣୋ ନିବ୍ବାନଂ ଅନୁପୱିଟ୍ଠୋ। ପୁନ ଚପରଂ, ମହାରାଜ, ଅଗଦୋ ରୋଗାନଂ ଅନ୍ତକରୋ, ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ନିବ୍ବାନଂ ସବ୍ବଦୁକ୍ଖାନଂ ଅନ୍ତକରଂ। ଅଯଂ, ମହାରାଜ, ଅଗଦସ୍ସ ଦୁତିଯୋ ଗୁଣୋ ନିବ୍ବାନଂ ଅନୁପୱିଟ୍ଠୋ। ପୁନ ଚପରଂ, ମହାରାଜ, ଅଗଦୋ ଅମତଂ, ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ନିବ୍ବାନଂ ଅମତଂ। ଅଯଂ, ମହାରାଜ, ଅଗଦସ୍ସ ତତିଯୋ ଗୁଣୋ ନିବ୍ବାନଂ ଅନୁପୱିଟ୍ଠୋ। ଇମେ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଅଗଦସ୍ସ ତଯୋ ଗୁଣା ନିବ୍ବାନଂ ଅନୁପୱିଟ୍ଠା''ତି।

''ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, 'ମହାସମୁଦ୍ଦସ୍ସ ଚତ୍ତାରୋ ଗୁଣା ନିବ୍ବାନଂ ଅନୁପୱିଟ୍ଠା'ତି ଯଂ ୱଦେସି, କତମେ ମହାସମୁଦ୍ଦସ୍ସ ଚତ୍ତାରୋ ଗୁଣା ନିବ୍ବାନଂ ଅନୁପୱିଟ୍ଠା''ତି? ''ଯଥା, ମହାରାଜ, ମହାସମୁଦ୍ଦୋ ସୁଞ୍ଞୋ ସବ୍ବକୁଣପେହି, ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ , ନିବ୍ବାନଂ ସୁଞ୍ଞଂ ସବ୍ବକିଲେସକୁଣପେହି।

ଅୟଂ, ମହାରାଜ , ମହାସମୁଦ୍ଦସ୍ସ ପଠମୋ ଗୁଣୋ ନିବ୍ବାନଂ ଅନୁପଵିଟ୍ଠୋ। ପୁନ ଚପରଂ, ମହାରାଜ, ମହାସମୁଦ୍ଦୋ ମହନ୍ତୋ ଅନୋରପାରୋ, ନ ପରିପୂରତି ସବ୍ବସଵନ୍ତୀହି, ଏଵମେଵ ଖୋ, ମହାରାଜ, ନିବ୍ବାନଂ ମହନ୍ତଂ ଅନୋରପାରଂ, ନ ପୂରତି ସବ୍ବସତ୍ତେହି। ଅୟଂ, ମହାରାଜ, ମହାସମୁଦ୍ଦସ୍ସ ଦୁତିୟୋ ଗୁଣୋ ନିବ୍ବାନଂ ଅନୁପଵିଟ୍ଠୋ। ପୁନ ଚପରଂ, ମହାରାଜ, ମହାସମୁଦ୍ଦୋ ମହନ୍ତାନଂ ଭୂତାନଂ ଆଵାସୋ, ଏଵମେଵ ଖୋ, ମହାରାଜ, ନିବ୍ବାନଂ ମହନ୍ତାନଂ ଅରହନ୍ତାନଂ ଵିମଲଖୀଣାସଵବଲପ୍ପତ୍ତଵସୀଭୂତମହାଭୂତାନଂ ଆଵାସୋ। ଅୟଂ, ମହାରାଜ, ମହାସମୁଦ୍ଦସ୍ସ ତତିୟୋ ଗୁଣୋ ନିବ୍ବାନଂ ଅନୁପଵିଟ୍ଠୋ। ପୁନ ଚପରଂ, ମହାରାଜ, ମହାସମୁଦ୍ଦୋ ଅପରିମିତଵିଵିଧଵିପୁଲଵୀଚିପୁପ୍ଫସଂକୁସୁମିତୋ, ଏଵମେଵ ଖୋ, ମହାରାଜ, ନିବ୍ବାନଂ ଅପରିମିତଵିଵିଧଵିପୁଲପରିସୁଦ୍ଧଵିଜ୍ଜାଵିମୁତ୍ତିପୁପ୍ଫସଂକୁସୁମିତଂ। ଅୟଂ, ମହାରାଜ, ମହାସମୁଦ୍ଦସ୍ସ ଚତୁତ୍ଥୋ ଗୁଣୋ ନିବ୍ବାନଂ ଅନୁପଵିଟ୍ଠୋ। ଇମେ ଖୋ, ମହାରାଜ, ମହାସମୁଦ୍ଦସ୍ସ ଚତ୍ତାରୋ ଗୁଣା ନିବ୍ବାନଂ ଅନୁପଵିଟ୍ଠା’’ତି।

‘‘ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ‘ଭୋଜନସ୍ସ ପଞ୍ଚ ଗୁଣା ନିବ୍ବାନଂ ଅନୁପଵିଟ୍ଠା’ତି ଯଂ ଵଦେସି, କତମେ ଭୋଜନସ୍ସ ପଞ୍ଚ ଗୁଣା ନିବ୍ବାନଂ ଅନୁପଵିଟ୍ଠା’’ତି? ‘‘ଯଥା, ମହାରାଜ, ଭୋଜନଂ ସବ୍ବସତ୍ତାନଂ ଆଯୁଧାରଣଂ, ଏଵମେଵ ଖୋ, ମହାରାଜ, ନିବ୍ବାନଂ ସଚ୍ଛିକତଂ ଜରାମରଣନାସନତୋ ଆଯୁଧାରଣଂ। ଅୟଂ, ମହାରାଜ, ଭୋଜନସ୍ସ ପଠମୋ ଗୁଣୋ ନିବ୍ବାନଂ ଅନୁପଵିଟ୍ଠୋ। ପୁନ ଚପରଂ, ମହାରାଜ, ଭୋଜନଂ ସବ୍ବସତ୍ତାନଂ ବଲଵଡ୍ଢନଂ, ଏଵମେଵ ଖୋ, ମହାରାଜ, ନିବ୍ବାନଂ ସଚ୍ଛିକତଂ ସବ୍ବସତ୍ତାନଂ ଇଦ୍ଧିବଲଵଡ୍ଢନଂ। ଅୟଂ, ମହାରାଜ, ଭୋଜନସ୍ସ ଦୁତିୟୋ ଗୁଣୋ ନିବ୍ବାନଂ ଅନୁପଵିଟ୍ଠୋ। ପୁନ ଚପରଂ, ମହାରାଜ, ଭୋଜନଂ ସବ୍ବସତ୍ତାନଂ ଵଣ୍ଣଜନନଂ, ଏଵମେଵ ଖୋ, ମହାରାଜ, ନିବ୍ବାନଂ ସଚ୍ଛିକତଂ ସବ୍ବସତ୍ତାନଂ ଗୁଣଵଣ୍ଣଜନନଂ। ଅୟଂ, ମହାରାଜ, ଭୋଜନସ୍ସ ତତିୟୋ ଗୁଣୋ ନିବ୍ବାନଂ ଅନୁପଵିଟ୍ଠୋ। ପୁନ ଚପରଂ, ମହାରାଜ, ଭୋଜନଂ ସବ୍ବସତ୍ତାନଂ ଦରଥୂପସମନଂ, ଏଵମେଵ ଖୋ, ମହାରାଜ, ନିବ୍ବାନଂ ସଚ୍ଛିକତଂ ସବ୍ବସତ୍ତାନଂ ସବ୍ବକିଲେସଦରଥୂପସମନଂ। ଅୟଂ, ମହାରାଜ, ଭୋଜନସ୍ସ ଚତୁତ୍ଥୋ ଗୁଣୋ ନିବ୍ବାନଂ ଅନୁପଵିଟ୍ଠୋ। ପୁନ ଚପରଂ, ମହାରାଜ, ଭୋଜନଂ ସବ୍ବସତ୍ତାନଂ ଜିଘଚ୍ଛାଦୁବ୍ବଲ୍ୟପଟିଵିନୋଦନଂ, ଏଵମେଵ ଖୋ, ମହାରାଜ, ନିବ୍ବାନଂ ସଚ୍ଛିକତଂ ସବ୍ବସତ୍ତାନଂ ସବ୍ବଦୁକ୍ଖଜିଘଚ୍ଛାଦୁବ୍ବଲ୍ୟପଟିଵିନୋଦନଂ। ଅୟଂ, ମହାରାଜ, ଭୋଜନସ୍ସ ପଞ୍ଚମୋ ଗୁଣୋ ନିବ୍ବାନଂ ଅନୁପଵିଟ୍ଠୋ। ଇମେ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଭୋଜନସ୍ସ ପଞ୍ଚ ଗୁଣା ନିବ୍ବାନଂ ଅନୁପଵିଟ୍ଠା’’ତି।

‘‘ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ‘ଆକାସସ୍ସ ଦସ ଗୁଣା ନିବ୍ବାନଂ ଅନୁପଵିଟ୍ଠା’ତି ଯଂ ଵଦେସି, କତମେ ଆକାସସ୍ସ ଦସ ଗୁଣା ନିବ୍ବାନଂ ଅନୁପଵିଟ୍ଠା’’ତି? ‘‘ଯଥା, ମହାରାଜ, ଆକାସୋ ନ ଜାଯତି, ନ ଜୀଯତି, ନ ମୀଯତି, ନ ଚଵତି, ନ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ଦୁପ୍ପସହୋ, ଅଚୋରାହରଣୋ, ଅନିସ୍ସିତୋ, ଵିହଗଗମନୋ, ନିରାଵରଣୋ, ଅନନ୍ତୋ। ଏଵମେଵ ଖୋ, ମହାରାଜ, ନିବ୍ବାନଂ ନ ଜାଯତି, ନ ଜୀଯତି , ନ ମୀଯତି, ନ ଚଵତି, ନ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ଦୁପ୍ପସହଂ, ଅଚୋରାହରଣଂ, ଅନିସ୍ସିତଂ, ଅରିଯଗମନଂ, ନିରାଵରଣଂ, ଅନନ୍ତଂ। ଇମେ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଆକାସସ୍ସ ଦସ ଗୁଣା ନିବ୍ବାନଂ ଅନୁପଵିଟ୍ଠା’’ତି।

‘‘ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ‘ମଣିରତନସ୍ସ ତଯୋ ଗୁଣା ନିବ୍ବାନଂ ଅନୁପଵିଟ୍ଠା’ତି ଯଂ ଵଦେସି, କତମେ ମଣିରତନସ୍ସ ତଯୋ ଗୁଣା ନିବ୍ବାନଂ ଅନୁପଵିଟ୍ଠା’’ତି? ‘‘ଯଥା, ମହାରାଜ, ମଣିରତନଂ କାମଦଦଂ, ଏଵମେଵ ଖୋ, ମହାରାଜ, ନିବ୍ବାନଂ କାମଦଦଂ। ଅୟଂ, ମହାରାଜ, ମଣିରତନସ୍ସ ପଠମୋ ଗୁଣୋ ନିବ୍ବାନଂ ଅନୁପଵିଟ୍ଠୋ। ପୁନ ଚପରଂ, ମହାରାଜ, ମଣିରତନଂ ହାସକରଂ, ଏଵମେଵ ଖୋ, ମହାରାଜ, ନିବ୍ବାନଂ ହାସକରଂ। ଅୟଂ, ମହାରାଜ, ମଣିରତନସ୍ସ ଦୁତିୟୋ ଗୁଣୋ ନିବ୍ବାନଂ ଅନୁପଵିଟ୍ଠୋ। ପୁନ ଚପରଂ, ମହାରାଜ, ମଣିରତନଂ ଉଜ୍ଜୋତତ୍ତକରଂ, ଏଵମେଵ ଖୋ, ମହାରାଜ, ନିବ୍ବାନଂ ଉଜ୍ଜୋତତ୍ତକରଂ [ଉଜ୍ଜୋତତ୍ଥକରଂ (ସୀ। ପୀ।), ଉଜ୍ଜୋତିତତ୍ଥକରଂ (ସ୍ୟା।)]। ଅୟଂ, ମହାରାଜ, ମଣିରତନସ୍ସ ତତିୟୋ ଗୁଣୋ ନିବ୍ବାନଂ ଅନୁପଵିଟ୍ଠୋ। ଇମେ ଖୋ, ମହାରାଜ, ମଣିରତନସ୍ସ ତଯୋ ଗୁଣା ନିବ୍ବାନଂ ଅନୁପଵିଟ୍ଠା’’ତି।

‘‘ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ‘ଲୋହିତଚନ୍ଦନସ୍ସ ତଯୋ ଗୁଣା ନିବ୍ବାନଂ ଅନୁପଵିଟ୍ଠା’ତି ଯଂ ଵଦେସି, କତମେ ଲୋହିତଚନ୍ଦନସ୍ସ ତଯୋ ଗୁଣା ନିବ୍ବାନଂ ଅନୁପଵିଟ୍ଠା’’ତି? ‘‘ଯଥା, ମହାରାଜ, ଲୋହିତଚନ୍ଦନଂ ଦୁଲ୍ଲଭଂ, ଏଵମେଵ ଖୋ, ମହାରାଜ, ନିବ୍ବାନଂ ଦୁଲ୍ଲଭଂ। ଅୟଂ, ମହାରାଜ, ଲୋହିତଚନ୍ଦନସ୍ସ ପଠମୋ ଗୁଣୋ ନିବ୍ବାନଂ ଅନୁପଵିଟ୍ଠୋ। ପୁନ ଚପରଂ, ମହାରାଜ, ଲୋହିତଚନ୍ଦନଂ ଅସମସୁଗନ୍ଧଂ, ଏଵମେଵ ଖୋ, ମହାରାଜ, ନିବ୍ବାନଂ ଅସମସୁଗନ୍ଧଂ। ଅୟଂ, ମହାରାଜ, ଲୋହିତଚନ୍ଦନସ୍ସ ଦୁତିୟୋ ଗୁଣୋ ନିବ୍ବାନଂ ଅନୁପଵିଟ୍ଠୋ। ପୁନ ଚପରଂ, ମହାରାଜ, ଲୋହିତଚନ୍ଦନଂ ସଜ୍ଜନପସତ୍ଥଂ [ସବ୍ବଜନପସତ୍ଥଂ (ସ୍ୟା।)], ଏଵମେଵ ଖୋ, ମହାରାଜ, ନିବ୍ବାନଂ ଅରିଯସଜ୍ଜନପସତ୍ଥଂ। ଅୟଂ, ମହାରାଜ, ଲୋହିତଚନ୍ଦନସ୍ସ ତତିୟୋ ଗୁଣୋ ନିବ୍ବାନଂ ଅନୁପଵିଟ୍ଠୋ। ଇମେ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଲୋହିତଚନ୍ଦନସ୍ସ ତଯୋ ଗୁଣା ନିବ୍ବାନଂ ଅନୁପଵିଟ୍ଠା’’ତି।

‘‘ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ‘ସପ୍ପିମଣ୍ଡସ୍ସ ତଯୋ ଗୁଣା ନିବ୍ବାନଂ ଅନୁପଵିଟ୍ଠା’ତି ଯଂ ଵଦେସି, କତମେ ସପ୍ପିମଣ୍ଡସ୍ସ ତଯୋ ଗୁଣା ନିବ୍ବାନଂ ଅନୁପଵିଟ୍ଠା’’ତି? ‘‘ଯଥା, ମହାରାଜ, ସପ୍ପିମଣ୍ଡୋ ଵଣ୍ଣସମ୍ପନ୍ନୋ, ଏଵମେଵ ଖୋ, ମହାରାଜ, ନିବ୍ବାନଂ ଗୁଣଵଣ୍ଣସମ୍ପନ୍ନଂ। ଅୟଂ, ମହାରାଜ, ସପ୍ପିମଣ୍ଡସ୍ସ ପଠମୋ ଗୁଣୋ ନିବ୍ବାନଂ ଅନୁପଵିଟ୍ଠୋ। ପୁନ ଚପରଂ, ମହାରାଜ, ସପ୍ପିମଣ୍ଡୋ ଗନ୍ଧସମ୍ପନ୍ନୋ, ଏଵମେଵ ଖୋ, ମହାରାଜ, ନିବ୍ବାନଂ ସୀଲଗନ୍ଧସମ୍ପନ୍ନଂ। ଅୟଂ,

ମହାରାଜ, ସପ୍ପିମଣ୍ଡସ୍ସ ଦୁତିଯୋ ଗୁଣୋ ନିବ୍ବାନଂ ଅନୁପଵିଟ୍ଠୋ। ପୁନ ଚପରଂ, ମହାରାଜ, ସପ୍ପିମଣ୍ଡୋ ରସସମ୍ପନ୍ନୋ, ଏଵମେଵ ଖୋ , ମହାରାଜ, ନିବ୍ବାନଂ ରସସମ୍ପନ୍ନଂ। ଅଯଂ, ମହାରାଜ, ସପ୍ପିମଣ୍ଡସ୍ସ ତତିଯୋ ଗୁଣୋ ନିବ୍ବାନଂ ଅନୁପଵିଟ୍ଠୋ। ଇମେ ଖୋ, ମହାରାଜ, ସପ୍ପିମଣ୍ଡସ୍ସ ତଯୋ ଗୁଣା ନିବ୍ବାନଂ ଅନୁପଵିଟ୍ଠା''ତି।

''ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, 'ଗିରିସିଖରସ୍ସ ପଞ୍ଚ ଗୁଣା ନିବ୍ବାନଂ ଅନୁପଵିଟ୍ଠା'ତି ଯଂ ଵଦେସି, କତମେ ଗିରିସିଖରସ୍ସ ପଞ୍ଚ ଗୁଣା ନିବ୍ବାନଂ ଅନୁପଵିଟ୍ଠା''ତି? ''ଯଥା, ମହାରାଜ, ଗିରିସିଖରଂ ଅଚ୍ଚୁଗ୍ଗତଂ, ଏଵମେଵ ଖୋ, ମହାରାଜ, ନିବ୍ବାନଂ ଅଚ୍ଚୁଗତଂ। ଅଯଂ, ମହାରାଜ, ଗିରିସିଖରସ୍ସ ପଠମୋ ଗୁଣୋ ନିବ୍ବାନଂ ଅନୁପଵିଟ୍ଠୋ। ପୁନ ଚପରଂ, ମହାରାଜ, ଗିରିସିଖରଂ ଅଚଲଂ, ଏଵମେଵ ଖୋ, ମହାରାଜ, ନିବ୍ବାନଂ ଅଚଲଂ। ଅଯଂ, ମହାରାଜ, ଗିରିସିଖରସ୍ସ ଦୁତିଯୋ ଗୁଣୋ ନିବ୍ବାନଂ ଅନୁପଵିଟ୍ଠୋ। ପୁନ ଚପରଂ, ମହାରାଜ, ଗିରିସିଖରଂ ଦୁରଧିରୋହଂ, ଏଵମେଵ ଖୋ, ମହାରାଜ, ନିବ୍ବାନଂ ଦୁରଧିରୋହଂ ସବ୍ବକିଲେସାନଂ। ଅଯଂ, ମହାରାଜ, ଗିରିସିଖରସ୍ସ ତତିଯୋ ଗୁଣୋ ନିବ୍ବାନଂ ଅନୁପଵିଟ୍ଠୋ। ପୁନ ଚପରଂ, ମହାରାଜ, ଗିରିସିଖରଂ ସବ୍ବବୀଜାନଂ ଅଵିରୂହନଂ, ଏଵମେଵ ଖୋ, ମହାରାଜ, ନିବ୍ବାନଂ ସବ୍ବକିଲେସାନଂ ଅଵିରୂହନଂ। ଅଯଂ, ମହାରାଜ, ଗିରିସିଖରସ୍ସ ଚତୁତ୍ଥୋ ଗୁଣୋ ନିବ୍ବାନଂ ଅନୁପଵିଟ୍ଠୋ। ପୁନ ଚପରଂ, ମହାରାଜ, ଗିରିସିଖରଂ ଅନୁନଯପ୍ପଟିଘଵିପ୍ପମୁତ୍ତଂ, ଏଵମେଵ ଖୋ, ମହାରାଜ, ନିବ୍ବାନଂ ଅନୁନଯପ୍ପଟିଘଵିପ୍ପମୁତ୍ତଂ। ଅଯଂ, ମହାରାଜ, ଗିରିସିଖରସ୍ସ ପଞ୍ଚମୋ ଗୁଣୋ ନିବ୍ବାନଂ ଅନୁପଵିଟ୍ଠୋ । ଇମେ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଗିରିସିଖରସ୍ସ ପଞ୍ଚ ଗୁଣା ନିବ୍ବାନଂ ଅନୁପଵିଟ୍ଠା''ତି। ''ସାଧୁ, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ଏଵମେତଂ ତଥା ସମ୍ପଟିଚ୍ଛାମୀ''ତି।

ନିବ୍ବାନରୂପସଣ୍ଠାନପଞ୍ହୋ ଦସମୋ।

୧୧। ନିବ୍ବାନସଚ୍ଛିକରଣପଞ୍ହୋ

୧୧। ''ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ତୁମ୍ହେ ଭଣଥ 'ନିବ୍ବାନଂ ନ ଅତୀତଂ, ନ ଅନାଗତଂ, ନ ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନଂ, ନ ଉପ୍ପନ୍ନଂ ନ ଅନୁପ୍ପନ୍ନଂ ନ ଉପ୍ପାଦନୀଯ'ନ୍ତି। ଇଧ, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ଯୋ କୋଚି ସମ୍ମାପଟିପନ୍ନୋ ନିବ୍ବାନଂ ସଚ୍ଛିକରୋତି, ସୋ ଉପ୍ପନ୍ନଂ ସଚ୍ଛିକରୋତି, ଉଦାହୁ ଉପ୍ପାଦେତ୍ୱା ସଚ୍ଛିକରୋତୀ''ତି? ''ଯୋ କୋଚି, ମହାରାଜ, ସମ୍ମାପଟିପନ୍ନୋ ନିବ୍ବାନଂ ସଚ୍ଛିକରୋତି, ସୋ ନ ଉପ୍ପନ୍ନଂ ସଚ୍ଛିକରୋତି, ନ ଉପ୍ପାଦେତ୍ୱା ସଚ୍ଛିକରୋତି, ଅପି ଚ, ମହାରାଜ, ଅତ୍ଥେସା ନିବ୍ବାନଧାତୁ, ଯଂ ସୋ ସମ୍ମାପଟିପନ୍ନୋ ସଚ୍ଛିକରୋତୀ''ତି।

''ମା, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ଇମଂ ପଞ୍ହଂ ପଟିଚ୍ଛନ୍ନଂ କତ୍ୱା ଦୀପେହି, ଵିଵଟଂ ପାକଟଂ କତ୍ୱା ଦୀପେହି ଛନ୍ଦଜାତୋ ଉସ୍ସାହଜାତୋ, ଯଂ ତେ ସିକ୍ଖିତଂ, ତଂ ସବ୍ବଂ ଏତ୍ଥେଵାକିରାହି, ଏତ୍ଥାଯଂ ଜନୋ ସମ୍ମୂଳ୍ହୋ ଵିମତିଜାତୋ ସଂସଯପକ୍ଖନ୍ଦୋ, ଭିନ୍ଦେତଂ ଅନ୍ତୋଦୋସସଲ୍ଲ''ନ୍ତି। ''ଅତ୍ଥେସା, ମହାରାଜ, ନିବ୍ବାନଧାତୁ ସନ୍ତା ସୁଖା ପଣୀତା, ତଂ ସମ୍ମାପଟିପନ୍ନୋ ଜିନାନୁସିଟ୍ଠିଯା ସଙ୍ଖାରେ ସମ୍ମସନ୍ତୋ ପଞ୍ଞାଯ ସଚ୍ଛିକରୋତି। ଯଥା, ମହାରାଜ, ଅନ୍ତେଵାସିକୋ ଆଚରିଯାନୁସିଟ୍ଠିଯା ଵିଜ୍ଜଂ ପଞ୍ଞାଯ ସଚ୍ଛିକରୋତି, ଏଵମେଵ ଖୋ, ମହାରାଜ, ସମ୍ମାପଟିପନ୍ନୋ ଜିନାନୁସିଟ୍ଠିଯା ପଞ୍ଞାଯ ନିବ୍ବାନଂ ସଚ୍ଛିକରୋତି।

''କଥଂ ପନ ତଂ ନିବ୍ବାନଂ ଦଟ୍ଠବ୍ବନ୍ତି? ଅନୀତିତୋ ନିରୁପଦ୍ଦଵତୋ ଅଭଯତୋ ଖେମତୋ ସନ୍ତତୋ ସୁଖତୋ ସାତତୋ ପଣୀତତୋ ସୁଚିତୋ ସୀତଲତୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ।

''ଯଥା, ମହାରାଜ, ପୁରିସୋ ବହୁକଟ୍ଠପୁଞ୍ଜେନ ଜଲିତକଟ୍ଠିତେନ ଅଗ୍ଗିନା ଦଯ୍ହମାନୋ ଵାଯାମେନ ତତୋ ମୁଞ୍ଚିତ୍ୱା ନିରଗ୍ଗିକୋକାସଂ ପଵିସିତ୍ୱା ତତ୍ଥ ପରମସୁଖଂ ଲଭେଯ୍ୟ, ଏଵମେଵ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଯୋ ସମ୍ମାପଟିପନ୍ନୋ, ସୋ ଯୋନିସୋ ମନସିକାରେନ ଵ୍ୟପଗତତିଵିଧଗ୍ଗିସନ୍ତାପଂ ପରମସୁଖଂ ନିବ୍ବାନଂ ସଚ୍ଛିକରୋତି। ଯଥା, ମହାରାଜ, ଅଗ୍ଗି, ଏଵଂ ତିଵିଧଗ୍ଗି ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ; ଯଥା ଅଗ୍ଗିଗତୋ ପୁରିସୋ, ଏଵଂ ସମ୍ମାପଟିପନ୍ନୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ; ଯଥା ନିରଗ୍ଗିକୋକାସୋ, ଏଵଂ ନିବ୍ବାନଂ ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ।

''ଯଥା ଵା ପନ, ମହାରାଜ, ପୁରିସୋ ଅହିକୁକ୍କୁରମନୁସ୍ସକୁଣପସରୀରଵଳଞ୍ଜକୋଟ୍ଠାସରାସିଗତୋ କୁଣପଜଟାଜଟିତନ୍ତରମନୁପଵିଟ୍ଠୋ ଵାଯାମେନ ତତୋ ମୁଞ୍ଚିତ୍ୱା ନିକ୍କୁଣପୋକାସଂ ପଵିସିତ୍ୱା ତତ୍ଥ ପରମସୁଖଂ ଲଭେଯ୍ୟ, ଏଵମେଵ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଯୋ ସମ୍ମାପଟିପନ୍ନୋ, ସୋ ଯୋନିସୋ ମନସିକାରେନ ଵ୍ୟପଗତକିଲେସକୁଣପଂ ପରମସୁଖଂ ନିବ୍ବାନଂ ସଚ୍ଛିକରୋତି। ଯଥା, ମହାରାଜ, କୁଣପଂ, ଏଵଂ ପଞ୍ଚ କାମଗୁଣା ଦଟ୍ଠବ୍ବା; ଯଥା କୁଣପଗତୋ ପୁରିସୋ, ଏଵଂ ସମ୍ମାପଟିପନ୍ନୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ; ଯଥା ନିକ୍କୁଣପୋକାସୋ, ଏଵଂ ନିବ୍ବାନଂ ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ।

''ଯଥା ଵା ପନ, ମହାରାଜ, ପୁରିସୋ ଭୀତୋ ତସିତୋ କମ୍ପିତୋ ଵିପରୀତଵିବ୍ଭନ୍ତଚିତ୍ତୋ ଵାଯାମେନ ତତୋ ମୁଞ୍ଚିତ୍ୱା ଦଳ୍ହଂ ଥିରଂ ଅଚଲଂ

ଅଭଯଟ୍ଠାନଂ ପୱିସିତ୍ୱା ତତ୍ଥ ପରମସୁଖଂ ଲଭେଯ୍ଯ, ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଯୋ ସମ୍ମାପଟିପନ୍ନୋ, ସୋ ଯୋନିସୋ ମନସିକାରେନ ୱପଗତଭଯସନ୍ତାସଂ ପରମସୁଖଂ ନିବ୍ବାନଂ ସଚ୍ଛିକରୋତି। ଯଥା, ମହାରାଜ, ଭଯଂ, ଏୱଂ ଜାତିଜରାବ୍ୟାଧିମରଣଂ ପଟିଚ୍ଚ ଅପରାପରଂ ପୱତ୍ତଭଯଂ ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ; ଯଥା ଭୀତୋ ପୁରିସୋ, ଏୱଂ ସମ୍ମାପଟିପନ୍ନୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ; ଯଥା ଅଭଯଟ୍ଠାନଂ, ଏୱଂ ନିବ୍ବାନଂ ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ।

''ଯଥା ୱା ପନ, ମହାରାଜ, ପୁରିସୋ କିଲିଟ୍ଠମଲିନକଲଲକଦ୍ଦମଦେସେ ପତିତୋ ୱାଯାମେନ ତଂ କଲଲକଦ୍ଦମଂ ଅପୱାହେତ୍ୱା ପରିସୁଦ୍ଧୱିମଲଦେସମୁପଗନ୍ତ୍ୱା ତତ୍ଥ ପରମସୁଖଂ ଲଭେଯ୍ଯ, ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଯୋ ସମ୍ମାପଟିପନ୍ନୋ, ସୋ ଯୋନିସୋ ମନସିକାରେନ ୱପଗତକିଲେସମଲକଦ୍ଦମଂ ପରମସୁଖଂ ନିବ୍ବାନଂ ସଚ୍ଛିକରୋତି। ଯଥା, ମହାରାଜ, କଲଲଂ, ଏୱଂ ଲାଭସକ୍କାରସିଲୋକୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ; ଯଥା କଲଲଗତୋ ପୁରିସୋ, ଏୱଂ ସମ୍ମାପଟିପନ୍ନୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ; ଯଥା ପରିସୁଦ୍ଧୱିମଲଦେସୋ, ଏୱଂ ନିବ୍ବାନଂ ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ।

''ତଞ୍ଚ ପନ ନିବ୍ବାନଂ ସମ୍ମାପଟିପନ୍ନୋ କିନ୍ତି ସଚ୍ଛିକରୋତି? ଯୋ ସୋ, ମହାରାଜ, ସମ୍ମାପଟିପନ୍ନୋ, ସୋ ସଙ୍ଖାରାନଂ ପୱତ୍ତଂ ସମ୍ମସତି। ପୱତ୍ତଂ ସମ୍ମସମାନୋ ତତ୍ଥ ଜାତିଂ ପସ୍ସତି ଜରଂ ପସ୍ସତି ବ୍ୟାଧିଂ ପସ୍ସତି ମରଣଂ ପସ୍ସତି, ନ ତତ୍ଥ କିଞ୍ଚି ସୁଖଂ ସାତଂ ପସ୍ସତି ଆଦିତୋପି ମଜ୍ଝତୋପି ପରିଯୋସାନତୋପି। ସୋ ତତ୍ଥ କିଞ୍ଚି ନ ଗଯ୍ହୂପଗଂ ପସ୍ସତି। ଯଥା, ମହାରାଜ, ପୁରିସୋ ଦିୱସସନ୍ତତ୍ତେ ଅଯୋଗୁଳେ ଜଲିତେ ତତ୍ତେ କଠିତେ ଆଦିତୋପି ମଜ୍ଝତୋପି ପରିଯୋସାନତୋପି ନ କିଞ୍ଚି ଗଯ୍ହୂପଗଂ ପଦେସଂ ପସ୍ସତି, ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଯୋ ସଙ୍ଖାରାନଂ ପୱତ୍ତଂ ସମ୍ମସତି, ସୋ ପୱତ୍ତଂ ସମ୍ମସମାନୋ ତତ୍ଥ ଜାତିଂ ପସ୍ସତି ଜରଂ ପସ୍ସତି ବ୍ୟାଧିଂ ପସ୍ସତି ମରଣଂ ପସ୍ସତି, ନ ତତ୍ଥ କିଞ୍ଚି ସୁଖଂ ସାତଂ ପସ୍ସତି ଆଦିତୋପି ମଜ୍ଝତୋପି ପରିଯୋସାନତୋପି। ସୋ ତତ୍ଥ [ଇଦଂ ପଦଦ୍ୱଯଂ ସୀ। ପୀ। ପୋତ୍ଥକେସୁ ନତ୍ଥି] ନ କିଞ୍ଚି ଗଯ୍ହୂପଗଂ ପସ୍ସତି, ତସ୍ସ ଗଯ୍ହୂପଗଂ ଅପସ୍ସନ୍ତସ୍ସ ଚିତ୍ତେ ଅରତି ସଣ୍ଠାତି, କାଯସ୍ମିଂ ଡାହୋ ଓକ୍କମତି, ସୋ ଅତାଣୋ ଅସରଣୋ ଅସରଣୀଭୂତୋ ଭୱେସୁ ନିବ୍ବିନ୍ଦତି।

''ଯଥା, ମହାରାଜ, ପୁରିସୋ ଜଲିତଜାଲଂ ମହନ୍ତଂ ଅଗ୍ଗିକ୍ଖନ୍ଧଂ ପୱିସେଯ୍ଯ, ସୋ ତତ୍ଥ ଅତାଣୋ ଅସରଣୋ ଅସରଣୀଭୂତୋ ଅଗ୍ଗିମ୍ହି ନିବ୍ବିନ୍ଦେଯ୍ଯ, ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ତସ୍ସ ଗଯ୍ହୂପଗଂ ଅପସ୍ସନ୍ତସ୍ସ ଚିତ୍ତେ ଅରତି ସଣ୍ଠାତି, କାଯସ୍ମିଂ ଡାହୋ ଓକ୍କମତି, ସୋ ଅତାଣୋ ଅସରଣୋ ଅସରଣୀଭୂତୋ ଭୱେସୁ ନିବ୍ବିନ୍ଦତି।

''ତସ୍ସ ପୱତ୍ତେ ଭଯଦସ୍ସାୱିସ୍ସ ଏୱଂ ଚିତ୍ତଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି 'ସନ୍ତତ୍ତଂ ଖୋ ପନେତଂ ପୱତ୍ତଂ ସମ୍ପଜ୍ଜଲିତଂ ବହୁଦୁକ୍ଖଂ ବହୂପାଯାସଂ, ଯଦି କୋଚି ଲଭେଥ ଅପ୍ପୱତ୍ତଂ ଏତଂ ସନ୍ତଂ ଏତଂ ପଣୀତଂ, ଯଦିଦଂ ସବ୍ବସଙ୍ଖାରସମଥୋ ସବ୍ବୂପଧିପଟିନିସ୍ସଗ୍ଗୋ ତଣ୍ହକ୍ଖଯୋ ୱିରାଗୋ ନିରୋଧୋ ନିବ୍ବାନ'ନ୍ତି। ଇତି ହେତଂ [ହିତଂ (ସୀ।), ହି ଇଦଂ (ପୀ।)] ତସ୍ସ ଅପ୍ପୱତ୍ତେ ଚିତ୍ତଂ ପକ୍ଖନ୍ଦତି ପସୀଦତି ପହଂସଯତି ତୁସଯତି [ପହଂସୀଯତି କୁହୀଯତି (ସୀ। ପୀ।)]'ପଟିଲଦ୍ଧଂ ଖୋ ମେ ନିସ୍ସରଣ'ନ୍ତି।

''ଯଥା, ମହାରାଜ, ପୁରିସୋ ୱିପ୍ପନଟ୍ଠୋ ୱିଦେସପକ୍ଖନ୍ଦୋ ନିବ୍ବାହନମଗ୍ଗଂ ଦିସ୍ୱା ତତ୍ଥ ପକ୍ଖନ୍ଦତି ପସୀଦତି ପହଂସଯତି ତୁସଯତି [ପହଂସୀଯତି କୁହୀଯତି (ସୀ। ପୀ।)] 'ପଟିଲଦ୍ଧୋ ମେ ନିବ୍ବାହନମଗ୍ଗୋ'ତି, ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ପୱତ୍ତେ ଭଯଦସ୍ସାୱିସ୍ସ ଅପ୍ପୱତ୍ତେ ଚିତ୍ତଂ ପକ୍ଖନ୍ଦତି ପସୀଦତି ପହଂସଯତି ତୁସଯତି [ପହଂସୀଯତି କୁହୀଯତି (ସୀ। ପୀ।)] 'ପଟିଲଦ୍ଧଂ ଖୋ ମେ ନିସ୍ସରଣ'ନ୍ତି।

''ସୋ ଅପ୍ପୱତ୍ତତ୍ଥାଯ ମଗ୍ଗଂ ଆଯୂହତି ଗୱେସତି ଭାୱେତି ବହୁଲୀକରୋତି, ତସ୍ସ ତଦତ୍ଥଂ ସତି ସନ୍ତିଟ୍ଠତି, ତଦତ୍ଥଂ ୱୀରିଯଂ ସନ୍ତିଟ୍ଠତି, ତଦତ୍ଥଂ ପୀତି ସନ୍ତିଟ୍ଠତି, ତସ୍ସ ତଂ ଚିତ୍ତଂ ଅପରାପରଂ ମନସିକରୋତୋ ପୱତ୍ତଂ ସମତିକ୍କମିତ୍ୱା ଅପ୍ପୱତ୍ତଂ ଓକ୍କମତି, ଅପ୍ପୱତ୍ତମନୁପ୍ପତ୍ତୋ, ମହାରାଜ, ସମ୍ମାପଟିପନ୍ନୋ 'ନିବ୍ବାନଂ ସଚ୍ଛିକରୋତୀ'ତି ୱୁଚ୍ଚତୀ''ତି। ''ସାଧୁ, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ଏୱମେତଂ ତଥା ସମ୍ପଟିଚ୍ଛାମୀ''ତି।

ନିବ୍ବାନସଚ୍ଛିକରଣପଞ୍ହୋ ଏକାଦସମୋ।

୧୨। ନିବ୍ବାନସନ୍ନିହିତପଞ୍ହୋ

୧୨। ''ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ଅତ୍ଥି ସୋ ପଦେସୋ ପୁରତ୍ଥିମାଯ ୱା ଦିସାଯ ଦକ୍ଖିଣାଯ ୱା ଦିସାଯ ପଚ୍ଛିମାଯ ୱା ଦିସାଯ ଉତ୍ତରାଯ ୱା ଦିସାଯ ଉଦ୍ଧଂ ୱା ଅଧୋ ୱା ତିରିଯଂ ୱା, ଯତ୍ଥ ନିବ୍ବାନଂ ସନ୍ନିହିତ''ନ୍ତି? ''ନତ୍ଥି, ମହାରାଜ, ସୋ ପଦେସୋ ପୁରତ୍ଥିମାଯ ୱା ଦିସାଯ ଦକ୍ଖିଣାଯ ୱା ଦିସାଯ ପଚ୍ଛିମାଯ ୱା ଦିସାଯ ଉତ୍ତରାଯ ୱା ଦିସାଯ ଉଦ୍ଧଂ ୱା ଅଧୋ ୱା ତିରିଯଂ ୱା, ଯତ୍ଥ ନିବ୍ବାନଂ ସନ୍ନିହିତ''ନ୍ତି।

''ଯଦି, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ନତ୍ଥି ନିବ୍ବାନସ୍ସ ସନ୍ନିହିତୋକାସୋ, ତେନ ହି ନତ୍ଥି ନିବ୍ବାନଂ? ଯେସଞ୍ଚ ତଂ ନିବ୍ବାନଂ ସଚ୍ଛିକତଂ, ତେସମ୍ପି ସଚ୍ଛିକିରିଯା ମିଚ୍ଛା,

କାରଣଂ ତତ୍ଥ ୱକ୍ଖାମି, ଯଥା, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ମହିଯା ଧଞ୍ଞୁଟ୍ଠାନଂ ଖେତ୍ତଂ ଅତ୍ଥି, ଗନ୍ଧୁଟ୍ଠାନଂ ପୁପ୍ଫଂ ଅତ୍ଥି, ପୁପ୍ଫୁଟ୍ଠାନଂ ଗୁମ୍ବୋ ଅତ୍ଥି, ଫଲୁଟ୍ଠାନଂ ରୁକ୍ଖୋ ଅତ୍ଥି, ରତନୁଟ୍ଠାନଂ ଆକରୋ ଅତ୍ଥି, ତତ୍ଥ ଯୋ କୋଚି ଯଂ ଯଂ ଇଚ୍ଛତି, ସୋ ତତ୍ଥ ଗନ୍ତ୍ୱା ତଂ ତଂ ହରତି, ଏୱମେୱ ଖୋ, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ଯଦି ନିବ୍ବାନଂ ଅତ୍ଥି, ତସ୍ସ ନିବ୍ବାନସ୍ସ ଉଟ୍ଠାନୋକାସୋପି ଇଚ୍ଛିତବ୍ବୋ, ଯସ୍ମା ଚ ଖୋ, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ନିବ୍ବାନସ୍ସ ଉଟ୍ଠାନୋକାସୋ ନତ୍ଥି, ତସ୍ମା ନତ୍ଥି ନିବ୍ବାନନ୍ତି ବ୍ରୂମି, ଯେସଞ୍ଚ ନିବ୍ବାନଂ ସଚ୍ଛିକତଂ, ତେସମ୍ପି ସଚ୍ଛିକିରିଯା ମିଚ୍ଛା''ତି।

''ନତ୍ଥି , ମହାରାଜ, ନିବ୍ବାନସ୍ସ ସନ୍ନିହିତୋକାସୋ, ଅତ୍ଥି ଚେତଂ ନିବ୍ବାନଂ, ସମ୍ମାପଟିପନ୍ନୋ ଯୋନିସୋ ମନସିକାରେନ ନିବ୍ବାନଂ ସଚ୍ଛିକରୋତି। ଯଥା ପନ, ମହାରାଜ, ଅତ୍ଥି ଅଗ୍ଗି ନାମ, ନତ୍ଥି ତସ୍ସ ସନ୍ନିହିତୋକାସୋ, ଦ୍ୱେ କଟ୍ଠାନି ସଙ୍ଘଟ୍ଟେନ୍ତୋ ଅଗ୍ଗିଂ ଅଧିଗଚ୍ଛତି। ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଅତ୍ଥି ନିବ୍ବାନଂ, ନତ୍ଥି ତସ୍ସ ସନ୍ନିହିତୋକାସୋ, ସମ୍ମାପଟିପନ୍ନୋ ଯୋନିସୋ ମନସିକାରେନ ନିବ୍ବାନଂ ସଚ୍ଛିକରୋତି।

''ଯଥା ୱା ପନ, ମହାରାଜ, ଅତ୍ଥି ସତ୍ତ ରତନାନି ନାମ। ସେଯ୍ୟଥିଦଂ, ଚକ୍କରତନଂ ହତ୍ଥିରତନଂ ଅସ୍ସରତନଂ ମଣିରତନଂ ଇତ୍ଥିରତନଂ ଗହପତିରତନଂ ପରିଣାଯକରତନଂ। ନ ଚ ତେସଂ ରତନାନଂ ସନ୍ନିହିତୋକାସୋ ଅତ୍ଥି, ଖତ୍ତିଯସ୍ସ ପନ ସମ୍ମାପଟିପନ୍ନସ୍ସ ପଟିପତ୍ତିବଲେନ ତାନି ରତନାନି ଉପଗଚ୍ଛନ୍ତି। ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଅତ୍ଥି ନିବ୍ବାନଂ, ନତ୍ଥି ତସ୍ସ ସନ୍ନିହିତୋକାସୋ, ସମ୍ମାପଟିପନ୍ନୋ ଯୋନିସୋ ମନସିକାରେନ ନିବ୍ବାନଂ ସଚ୍ଛିକରୋତୀ''ତି।

''ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ନିବ୍ବାନସ୍ସ ସନ୍ନିହିତୋକାସୋ ମା ହୋତୁ, ଅତ୍ଥି ପନ ତଂ ଠାନଂ, ଯତ୍ଥ ଠିତୋ ସମ୍ମାପଟିପନ୍ନୋ ନିବ୍ବାନଂ ସଚ୍ଛିକରୋତୀ''ତି? ''ଆମ, ମହାରାଜ , ଅତ୍ଥି ତଂ ଠାନଂ, ଯତ୍ଥ ଠିତୋ ସମ୍ମାପଟିପନ୍ନୋ ନିବ୍ବାନଂ ସଚ୍ଛିକରୋତୀ''ତି।

''କତମଂ ପନ, ଭନ୍ତେ, ତଂ ଠାନଂ, ଯତ୍ଥ ଠିତୋ ସମ୍ମାପଟିପନ୍ନୋ ନିବ୍ବାନଂ ସଚ୍ଛିକରୋତୀ''ତି? ''ସୀଲଂ, ମହାରାଜ, ଠାନଂ, ସୀଲେ ପତିଟ୍ଠିତୋ ଯୋନିସୋ ମନସିକରୋନ୍ତୋ ସକ୍କଯୱନେପି ଚୀନୱିଲାତେପି ଅଲସନ୍ଦେପି ନିଗୁମ୍ବେପି [ନିକୁମ୍ବେପି (ସୀ। ସ୍ୟା। ପୀ।)] କାସିକୋସଲେପି କସ୍ମୀରେପି ଗନ୍ଧାରେପି ନଗମୁଦ୍ଧନିପି ବ୍ରହ୍ମଲୋକେପି ଯତ୍ଥ କତ୍ଥଚିପି ଠିତୋ ସମ୍ମାପଟିପନ୍ନୋ ନିବ୍ବାନଂ ସଚ୍ଛିକରୋତି। ଯଥା, ମହାରାଜ, ଯୋ କୋଚି ଚକ୍ଖୁମା ପୁରିସୋ ସକଯୱନେପି ଚୀନୱିଲାତେପି ଅଲସନ୍ଦେପି ନିଗୁମ୍ବେପି କାସିକୋସଲେପି କସ୍ମୀରେପି ଗନ୍ଧାରେପି ନଗମୁଦ୍ଧନିପି ବ୍ରହ୍ମଲୋକେପି ଯତ୍ଥ କତ୍ଥଚିପି ଠିତୋ ଆକାସଂ ପସ୍ସତି, ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ସୀଲେ ପତିଟ୍ଠିତୋ ଯୋନିସୋ ମନସିକରୋନ୍ତୋ ସକଯୱନେପି…ପେ… ଯତ୍ଥ କତ୍ଥଚିପି ଠିତୋ ସମ୍ମାପଟିପନ୍ନୋ ନିବ୍ବାନଂ ସଚ୍ଛିକରୋତି।

''ଯଥା ୱା ପନ, ମହାରାଜ, ସକଯୱନେପି…ପେ… ଯତ୍ଥ କତ୍ଥଚିପି ଠିତସ୍ସ ପୁବ୍ବଦିସା ଅତ୍ଥି, ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ସୀଲେ ପତିଟ୍ଠିତସ୍ସ ଯୋନିସୋ ମନସିକରୋନ୍ତସ୍ସ ସକ୍କଯୱନେପି…ପେ… ଯତ୍ଥ କତ୍ଥଚିପି ଠିତସ୍ସ ସମ୍ମାପଟିପନ୍ନସ୍ସ ଅତ୍ଥି ନିବ୍ବାନସଚ୍ଛିକିରିଯା''ତି। ''ସାଧୁ, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ଦେସିତଂ ତଯା ନିବ୍ବାନଂ, ଦେସିତା ନିବ୍ବାନସଚ୍ଛିକିରିଯା, ପରିକ୍ଖତା ସୀଲଗୁଣା, ଦସ୍ସିତା ସମ୍ମାପଟିପତ୍ତି, ଉସ୍ସାପିତୋ ଧମ୍ମଦ୍ଧଜୋ, ସଣ୍ଠପିତା ଧମ୍ମନେତ୍ତି, ଅୱଞ୍ଝୋ ସୁପ୍ପଯୁତ୍ତାନଂ ସମ୍ମାପଯୋଗୋ, ଏୱମେତଂ ଗଣିୱରପୱର ତଥା ସମ୍ପଟିଚ୍ଛାମୀ''ତି।

ନିବ୍ବାନସନ୍ନିହିତପଞ୍ହୋ ଦ୍ୱାଦସମୋ।

ୱେସ୍ସନ୍ତରୱଗ୍ଗୋ ତତିଯୋ।

ଇମସ୍ମିଂ ୱଗ୍ଗେ ଦ୍ୱାଦସ ପଞ୍ହା।

୪। ଅନୁମାନୱଗ୍ଗୋ

୧। ଅନୁମାନପଞ୍ହୋ

୧। ଅଥ ଖୋ ମିଲିନ୍ଦୋ ରାଜା ଯେନାଯସ୍ମା ନାଗସେନୋ ତେନୁପସଙ୍କମି, ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଆଯସ୍ମନ୍ତଂ ନାଗସେନଂ ଅଭିୱାଦେତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦି, ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନୋ ଖୋ ମିଲିନ୍ଦୋ ରାଜା ଞାତୁକାମୋ ସୋତୁକାମୋ ଧାରେତୁକାମୋ ଞାଣାଲୋକଂ ଦଟ୍ଠୁକାମୋ ଅଞ୍ଞାଣଂ ଭିନ୍ଦିତୁକାମୋ ଞାଣାଲୋକଂ ଉପ୍ପାଦେତୁକାମୋ ଅୱିଜ୍ଜନ୍ଧକାରଂ ନାସେତୁକାମୋ ଅଧିମତ୍ତଂ ଧିତିଞ୍ଚ ଉସ୍ସାହଞ୍ଚ ସତିଞ୍ଚ ସମ୍ପଜଞ୍ଞଞ୍ଚ ଉପଟ୍ଠପେତ୍ୱା ଆଯସ୍ମନ୍ତଂ ନାଗସେନଂ ଏତଦୱୋଚ ''ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, କିଂ ପନ ବୁଦ୍ଧୋ ତଯା ଦିଟ୍ଠୋ''ତି। ''ନ ହି, ମହାରାଜା''ତି। ''କିଂ ପନ ତେ ଆଚରିଯେହି ବୁଦ୍ଧୋ ଦିଟ୍ଠୋ''ତି? ''ନ ହି, ମହାରାଜା''ତି। ''ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ନ କିର ତଯା ବୁଦ୍ଧୋ ଦିଟ୍ଠୋ, ନାପି କିର ତେ ଆଚରିଯେହି ବୁଦ୍ଧୋ ଦିଟ୍ଠୋ, ତେନ ହି,

ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ନତ୍ଥି ବୁଦ୍ଧୋ, ନ ହେତ୍ଥ ବୁଦ୍ଧୋ ପଞ୍ଞାଯତୀ’’ତି।

‘‘ଅତ୍ଥି ପନ ତେ, ମହାରାଜ, ପୁବ୍ବକା ଖତ୍ତିଯା, ଯେ ତେ ତଵ ଖତ୍ତିଯଵଂସସ୍ସ ପୁବ୍ବଙ୍ଗମା’’ତି? ‘‘ଆମ, ଭନ୍ତେ। କୋ ସଂସଯୋ, ଅତ୍ଥି ପୁବ୍ବକା ଖତ୍ତିଯା, ଯେ ମମ ଖତ୍ତିଯଵଂସସ୍ସ ପୁବ୍ବଙ୍ଗମା’’ତି। ‘‘ଦିଟ୍ଠପୁବ୍ବା ତଯା, ମହାରାଜ, ପୁବ୍ବକା ଖତ୍ତିଯା’’ତି? ‘‘ନ ହି ଭନ୍ତେ’’ତି। ‘‘ଯେ ପନ ତଂ, ମହାରାଜ, ଅନୁସାସନ୍ତି ପୁରୋହିତା ସେନାପତିନୋ ଅକ୍ଖଦସ୍ସା ମହାମତ୍ତା, ତେହି ପୁବ୍ବକା ଖତ୍ତିଯା ଦିଟ୍ଠପୁବ୍ବା’’ତି? ‘‘ନ ହି ଭନ୍ତେ’’ତି। ‘‘ଯଦି ପନ ତେ, ମହାରାଜ, ପୁବ୍ବକା ଖତ୍ତିଯା ନ ଦିଟ୍ଠା, ନାପି କିର ତେ ଅନୁସାସକେହି ପୁବ୍ବକା ଖତ୍ତିଯା ଦିଟ୍ଠା, ତେନ ହି ନତ୍ଥି ପୁବ୍ବକା ଖତ୍ତିଯା, ନ ହେତ୍ଥ ପୁବ୍ବକା ଖତ୍ତିଯା ପଞ୍ଞାଯନ୍ତୀ’’ତି।

‘‘ଦିସ୍ସନ୍ତି, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ପୁବ୍ବକାନଂ ଖତ୍ତିଯାନଂ ଅନୁଭୂତାନି ପରିଭୋଗଭଣ୍ଡାନି। ସେଯ୍ୟଥିଦଂ, ସେତଚ୍ଛତ୍ତଂ ଉଣ୍ହୀସଂ ପାଦୁକା ଵାଳବୀଜନୀ ଖଗ୍ଗରତନଂ ମହାରହାନି ଚ ସଯନାନି। ଯେହି ମଯଂ ଜାନେଯ୍ୟାମ ସଦ୍ଦହେଯ୍ୟାମ ‘ଅତ୍ଥି ପୁବ୍ବକା ଖତ୍ତିଯା’ତି। ‘‘ଏଵମେଵ ଖୋ, ମହାରାଜ, ମଯମ୍ପେତଂ ଭଗଵନ୍ତଂ ଜାନେଯ୍ୟାମ ସଦ୍ଦହେଯ୍ୟାମ। ଅତ୍ଥି ତଂ କାରଣଂ, ଯେନ ମଯଂ କାରଣେନ ଜାନେଯ୍ୟାମ ସଦ୍ଦହେଯ୍ୟାମ ‘ଅତ୍ଥି ସୋ ଭଗଵା’ତି। କତମଂ ତଂ କାରଣଂ? ଅତ୍ଥି ଖୋ, ମହାରାଜ, ତେନ ଭଗଵତା ଜାନତା ପସ୍ସତା ଅରହତା ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧେନ ଅନୁଭୂତାନି ପରିଭୋଗଭଣ୍ଡାନି। ସେଯ୍ୟଥିଦଂ, ଚତ୍ତାରୋ ସତିପଟ୍ଠାନା ଚତ୍ତାରୋ ସମ୍ମପ୍ପଧାନା ଚତ୍ତାରୋ ଇଦ୍ଧିପାଦା ପଞ୍ଚିନ୍ଦ୍ରିଯାନି ପଞ୍ଚ ବଲାନି ସତ୍ତ ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗା ଅରିଯୋ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକୋ ମଗ୍ଗୋ, ଯେହି ସଦେଵକୋ ଲୋକୋ ଜାନାତି ସଦ୍ଦହତି ‘ଅତ୍ଥି ସୋ ଭଗଵା’ତି। ଇମିନା, ମହାରାଜ, କାରଣେନ ଇମିନା ହେତୁନା ଇମିନା ନଯେନ ଇମିନା ଅନୁମାନେନ ଞାତବ୍ବୋ ‘ଅତ୍ଥି ସୋ ଭଗଵା’ତି।

‘‘‘ବହୂ ଜନେ ତାରଯିତ୍ଵା, ନିବ୍ବୁତୋ ଉପଧିକ୍ଖଯେ;

ଅନୁମାନେନ ଞାତବ୍ବଂ, ଅତ୍ଥି ସୋ ଦ୍ଵିପଦୁତ୍ତମୋ’’’ତି।

‘‘ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ଓପମ୍ମଂ କରୋହୀ’’ତି। ‘‘ଯଥା, ମହାରାଜ, ନଗରଵଡ୍ଢକୀ ନଗରଂ ମାପେତୁକାମୋ ପଠମଂ ତାଵ ସମଂ ଅନୁନ୍ନତମନୋନତଂ ଅସକ୍ଖରପାସାଣଂ ନିରୁପଦ୍ଦଵମନଵଜ୍ଜଂ ରମଣୀଯଂ ଭୂମିଭାଗଂ ଅନୁଵିଲୋକେତ୍ଵା ଯଂ ତତ୍ଥ ଵିସମଂ, ତଂ ସମଂ କାରାପେତ୍ଵା ଖାଣୁକଣ୍ଟକଂ ଵିସୋଧାପେତ୍ଵା ତତ୍ଥ ନଗରଂ ମାପେଯ୍ୟ ସୋଭନଂ ଵିଭତ୍ତଂ ଭାଗସୋ ମିତଂ ଉକ୍କିଣ୍ଣପରିଖାପାକାରଂ ଦଳ୍ହଗୋପୁରଟ୍ଟାଲକୋଟ୍ଟକଂ ପୁଥୁଚଚ୍ଚରଚତୁକ୍କସନ୍ଧିସିଙ୍ଘାଟକଂ ସୁଚିସମତଲରାଜମଗ୍ଗଂ ସୁଵିଭତ୍ତଅନ୍ତରାପଣଂ ଆରାମୁଯ୍ୟାନତଳାକପୋକ୍ଖରଣିଉଦପାନସମ୍ପନ୍ନଂ ବହୁଵିଧଦେଵଟ୍ଠାନପ୍ପଟିମଣ୍ଡିତଂ ସବ୍ବଦୋସଵିରହିତଂ, ସୋ ତସ୍ମିଂ ନଗରେ ସବ୍ବଥା ଵେପୁଲ୍ଲତ୍ତଂ ପତ୍ତେ ଅଞ୍ଞଂ ଦେସଂ ଉପଗଚ୍ଛେଯ୍ୟ, ଅଥ ତଂ ନଗରଂ ଅପରେନ ସମଯେନ ଇଦ୍ଧଂ ଭଵେଯ୍ୟ ଫୀତଂ ସୁଭିକ୍ଖଂ ଖେମଂ ସମିଦ୍ଧଂ ସିଵଂ ଅନୀତିକଂ ନିରୁପଦ୍ଦଵଂ ନାନାଜନସମାକୁଲଂ, ପୁଥୂ ଖତ୍ତିଯା ବ୍ରାହ୍ମଣା ଵେସ୍ସା ସୁଦ୍ଦା ହତ୍ଥାରୋହା ଅସ୍ସାରୋହା ରଥିକା ପତ୍ତିକା ଧନୁଗ୍ଗହା ଥରୁଗ୍ଗହା ଚେଲକା ଚଲକା ପିଣ୍ଡଦାଯକା ଉଗ୍ଗା ରାଜପୁତ୍ତା ପକ୍ଖନ୍ଦିନୋ ମହାନାଗା ସୂରା ଵମ୍ମିନୋ ଯୋଧିନୋ ଦାସିକପୁତ୍ତା ଭଟିପୁତ୍ତା [ଦାସପୁତ୍ତା ଭଟ୍ଟିପୁତ୍ତା (ସୀ। ପୀ।)] ମଲ୍ଲକା ଗଣକା ଆଳାରିକା ସୂଦା କପ୍ପକା ନହାପକା ଚୁନ୍ଦା ମାଲାକାରା ସୁଵଣ୍ଣକାରା ସଜ୍ଝୁକାରା ସୀସକାରା ତିପୁକାରା ଲୋହକାରା ଵଟ୍ଟକାରା ଅଯୋକାରା ମଣିକାରା ପେସକାରା କୁମ୍ଭକାରା ଵେଣୁକାରା ଲୋଣକାରା ଚମ୍ମକାରା ରଥକାରା ଦନ୍ତକାରା ରଜ୍ଜୁକାରା କୋଚ୍ଛକାରା ସୁତ୍ତକାରା ଵିଲୀଵକାରା ଧନୁକାରା ଜିଯକାରା ଉସୁକାରା ଚିତ୍ତକାରା ରଙ୍ଗକାରା ରଜକା ତନ୍ତଵାଯା ତୁନ୍ନଵାଯା ହେରଞ୍ଞିକା ଦୁସ୍ସିକା ଗନ୍ଧିକା ତିଣହାରକା କଟ୍ଠହାରକା ଭତକା ପଣ୍ଣିକା ଫଲିକା [ଫଲ୍ଲିକା (ସୀ। ପୀ।)] ମୂଲିକା ଓଦନିକା ପୂଵିକା ମଚ୍ଛିକା ମଂସିକା ମଜ୍ଜିକା ନଟକା ନଚ୍ଚକା ଲଙ୍ଘକା ଇନ୍ଦଜାଲିକା ଵେତାଳିକା ମଲ୍ଲା ଛଵଡାହକା ପୁପ୍ଫଛଡ୍ଡକା ଵେନା ନେସାଦା ଗଣିକା ଲାସିକା କୁମ୍ଭଦାସିଯୋ ସକ୍କଯଵନଚୀନଵିଲାତା ଉଜ୍ଜେନକା ଭାରୁକଚ୍ଛକା କାସିକୋସଲା ପରନ୍ତକା ମାଗଧକା ସାକେତକା ସୋରେଯ୍ୟକା [ସୋରଟ୍ଠକା (ସୀ। ପୀ।)] ପାଵେଯ୍ୟକା କୋଟୁମ୍ବରମାଥୁରକା ଅଲସନ୍ଦକସ୍ମୀରଗନ୍ଧାରା ତଂ ନଗରଂ ଵାସାଯ ଉପଗତା ନାନାଵିସଯିନୋ ଜନା ନଵଂ ସୁଵିଭତ୍ତଂ ଅଦୋସମନଵଜ୍ଜଂ ରମଣୀଯଂ ତଂ ନଗରଂ ପସ୍ସିତ୍ଵା ଅନୁମାନେନ ଜାନନ୍ତି ‘ଛେକୋ ଵତ ଭୋ ସୋ ନଗରଵଡ୍ଢକୀ, ଯୋ ଇମସ୍ସ ନଗରସ୍ସ ମାପେତା’ତି। ଏଵମେଵ ଖୋ, ମହାରାଜ, ସୋ ଭଗଵା ଅସମୋ ଅସମସମୋ ଅପ୍ପଟିସମୋ ଅସଦିସୋ ଅତୁଲୋ ଅସଙ୍ଖେଯ୍ୟୋ ଅପ୍ପମେଯ୍ୟୋ ଅପରିମେଯ୍ୟୋ ଅମିତଗୁଣୋ ଗୁଣପାରମିପ୍ପତ୍ତୋ ଅନନ୍ତଧିତି ଅନନ୍ତତେଜୋ ଅନନ୍ତଵୀରିଯୋ ଅନନ୍ତବଲୋ ବୁଦ୍ଧବଲପାରମିଂ ଗତୋ ସସେନମାରଂ ପରାଜେତ୍ଵା ଦିଟ୍ଠିଜାଲଂ ପଦାଲେତ୍ଵା ଅଵିଜ୍ଜଂ ଖେପେତ୍ଵା ଵିଜ୍ଜଂ ଉପ୍ପାଦେତ୍ଵା ଧମ୍ମୁକ୍କଂ ଧାରଯିତ୍ଵା ସବ୍ବଞ୍ଞୁତଂ ପାପୁଣିତ୍ଵା ଵିଜିତସଙ୍ଗାମୋ ଧମ୍ମନଗରଂ ମାପେସି।

‘‘ଭଗଵତୋ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଧମ୍ମନଗରଂ ସୀଲପାକାରଂ ହିରିପରିଖଂ ଞାଣଦ୍ଵାରକୋଟ୍ଠକଂ ଵୀରିଯଅଟ୍ଟାଲକଂ ସଦ୍ଧାଏସିକଂ ସତିଦୋଵାରିକଂ ପଞ୍ଞାପାସାଦଂ ସୁତ୍ତନ୍ତଚଚ୍ଚରଂ ଅଭିଧମ୍ମସିଙ୍ଘାଟକଂ ଵିନଯଵିନିଚ୍ଛଯଂ ସତିପଟ୍ଠାନଵୀଥିକଂ, ତସ୍ସ ଖୋ ପନ, ମହାରାଜ, ସତିପଟ୍ଠାନଵୀଥିଯଂ ଏଵରୂପା

ଆପଣା ପସାରିତା ହୋନ୍ତି। ସେଯ୍ୟଥୀଦଂ, ପୁପ୍ଫାପଣଂ ଗନ୍ଧାପଣଂ ଫଲାପଣଂ ଅଗଦାପଣଂ ଓସଧାପଣଂ ଅମତାପଣଂ ରତନାପଣଂ ସଵ୍ଵାପଣ’’ନ୍ତି।

‘‘ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, କତମଂ ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ଭଗଵତୋ ପୁପ୍ଫାପଣ’’ନ୍ତି? ‘‘ଅତ୍ଥି ଖୋ ପନ, ମହାରାଜ, ତେନ ଭଗଵତା ଜାନତା ପସ୍ସତା ଅରହତା ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧେନ ଆରମ୍ମଣଵିଭତ୍ତିଯୋ ଅକ୍ଖାତା। ସେଯ୍ୟଥୀଦଂ, ଅନିଚ୍ଚସଞ୍ଞା ଦୁକ୍ଖସଞ୍ଞା ଅନତ୍ତସଞ୍ଞା ଅସୁଭସଞ୍ଞା ଆଦୀନଵସଞ୍ଞା ପହାନସଞ୍ଞା ଵିରାଗସଞ୍ଞା ନିରୋଧସଞ୍ଞା ସଵ୍ଵଲୋକେ ଅନଭିରତିସଞ୍ଞା ସଵ୍ଵସଙ୍ଖାରେସୁ ଅନିଚ୍ଚସଞ୍ଞା ଆନାପାନସ୍ସତି ଉଦ୍ଧୁମାତକସଞ୍ଞା ଵିନୀଲକସଞ୍ଞା ଵିପୁବ୍ବକସଞ୍ଞା ଵିଚ୍ଛିଦ୍ଦକସଞ୍ଞା ଵିକ୍ଖାଯିତକସଞ୍ଞା ଵିକ୍ଖିତ୍ତକସଞ୍ଞା ହତଵିକ୍ଖିତ୍ତକସଞ୍ଞା ଲୋହିତକସଞ୍ଞା ପୁଳଵକସଞ୍ଞା ଅଟ୍ଠିକସଞ୍ଞା ମେତ୍ତାସଞ୍ଞା କରୁଣାସଞ୍ଞା ମୁଦିତାସଞ୍ଞା ଉପେକ୍ଖାସଞ୍ଞା ମରଣାନୁସ୍ସତି କାଯଗତାସତି, ଇମେ ଖୋ, ମହାରାଜ, ବୁଦ୍ଧେନ ଭଗଵତା ଆରମ୍ମଣଵିଭତ୍ତିଯୋ ଅକ୍ଖାତା। ତତ୍ଥ ଯୋ କୋଚି ଜରାମରଣା ମୁଚ୍ଚିତୁକାମୋ, ସୋ ତେସୁ ଅଞ୍ଞତରଂ ଆରମ୍ମଣଂ ଗଣ୍ହାତି, ତେନ ଆରମ୍ମଣେନ ରାଗା ଵିମୁଚ୍ଚତି, ଦୋସା ଵିମୁଚ୍ଚତି, ମୋହା ଵିମୁଚ୍ଚତି, ମାନତୋ ଵିମୁଚ୍ଚତି, ଦିଟ୍ଠିତୋ ଵିମୁଚ୍ଚତି, ସଂସାରଂ ତରତି, ତଣ୍ହାସୋତଂ ନିଵାରେତି, ତିଵିଧଂ ମଲଂ ଵିସୋଧେତି, ସଵ୍ଵକିଲେସେ ଉପହନ୍ତ୍ଵା ଅମଲଂ ଵିରଜଂ ସୁଦ୍ଧଂ ପଣ୍ଡରଂ ଅଜାତିଂ ଅଜରଂ ଅମରଂ ସୁଖଂ ସୀତିଭୂତଂ ଅଭଯଂ ନଗରୁତ୍ତମଂ ନିଵ୍ଵାନନଗରଂ ପଵିସିତ୍ଵା ଅରହତ୍ତେ ଚିତ୍ତଂ ଵିମୋଚେତି, ଇଦଂ ଵୁଚ୍ଚତି ମହାରାଜ ‘ଭଗଵତୋ ପୁପ୍ଫାପଣ’ନ୍ତି।

‘‘‘କମ୍ମମୂଲଂ ଗହେତ୍ଵାନ, ଆପଣଂ ଉପଗଚ୍ଛଥ;

ଆରମ୍ମଣଂ କିଣିତ୍ଵାନ, ତତୋ ମୁଚ୍ଚଥ ମୁତ୍ତିଯା’’’ତି।

‘‘ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, କତମଂ ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ଭଗଵତୋ ଗନ୍ଧାପଣ’’ନ୍ତି? ‘‘ଅତ୍ଥି ଖୋ ପନ, ମହାରାଜ, ତେନ ଭଗଵତା ସୀଲଵିଭତ୍ତିଯୋ ଅକ୍ଖାତା, ଯେନ ସୀଲଗନ୍ଧେନ ଅନୁଲିତ୍ତା ଭଗଵତୋ ପୁତ୍ତା ସଦେଵକଂ ଲୋକଂ ସୀଲଗନ୍ଧେନ ଧୂପେନ୍ତି ସମ୍ପଧୂପେନ୍ତି, ଦିସମ୍ପି ଅନୁଦିସମ୍ପି ଅନୁଵାତମ୍ପି ପଟିଵାତମ୍ପି ଵାଯନ୍ତି ଅତିଵାଯନ୍ତି, ଫରିତ୍ଵା ତିଟ୍ଠନ୍ତି। କତମା ତା ସୀଲଵିଭତ୍ତିଯୋ? ସରଣସୀଲଂ ପଞ୍ଚଙ୍ଗସୀଲଂ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗସୀଲଂ ଦସଙ୍ଗସୀଲଂ ପଞ୍ଚୁଦ୍ଦେସପରିଯାପନ୍ନଂ ପାତିମୋକ୍ଖସଂଵରସୀଲଂ। ଇଦଂ ଵୁଚ୍ଚତି, ମହାରାଜ, ‘ଭଗଵତୋ ଗନ୍ଧାପଣ’ନ୍ତି। ଭାସିତମ୍ପେତଂ, ମହାରାଜ, ଭଗଵତା ଦେଵାତିଦେଵେନ –

‘‘‘ନ ପୁପ୍ଫଗନ୍ଧୋ ପଟିଵାତମେତି, ନ ଚନ୍ଦନଂ ତଗ୍ଗରମଲ୍ଲିକା ଵା;

ସତଞ୍ଚ ଗନ୍ଧୋ ପଟିଵାତମେତି, ସଵ୍ଵା ଦିସା ସପ୍ପୁରିସୋ ପଵାଯତି [ପଵାତି (ସୀ। ପୀ।) ଧ। ପ। ୫୪ ପସ୍ସିତବ୍ବଂ]।

‘‘‘ଚନ୍ଦନଂ ତଗରଂ ଵାପି, ଉପ୍ପଲଂ ଅଥ ଵସ୍ସିକୀ;

ଏତେସଂ ଗନ୍ଧଜାତାନଂ, ସୀଲଗନ୍ଧୋ ଅନୁତ୍ତରୋ।

‘‘‘ଅପ୍ପମତ୍ତୋ ଅଯଂ ଗନ୍ଧୋ, ଯ୍ଵାଯଂ ତଗରଚନ୍ଦନଂ;

ଯୋ ଚ ସୀଲଵତଂ ଗନ୍ଧୋ, ଵାତି ଦେଵେସୁ ଉତ୍ତମୋ’’’ତି।

‘‘ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, କତମଂ ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ଭଗଵତୋ ଫଲାପଣ’’ନ୍ତି? ‘‘ଫଲାନି ଖୋ, ମହାରାଜ, ଭଗଵତା ଅକ୍ଖାତାନି। ସେଯ୍ୟଥୀଦଂ, ସୋତାପତ୍ତିଫଲଂ ସକଦାଗାମିଫଲଂ ଅନାଗାମିଫଲଂ ଅରହତ୍ତଫଲଂ ସୁଞ୍ଞତଫଲସମାପତ୍ତି ଅନିମିତ୍ତଫଲସମାପତ୍ତି ଅପ୍ପଣିହିତଫଲସମାପତ୍ତି । ତତ୍ଥ ଯୋ କୋଚି ଯଂ ଫଲଂ ଇଚ୍ଛତି, ସୋ କମ୍ମମୂଲଂ ଦତ୍ଵା ପତ୍ଥିତଂ ଫଲଂ କିଣାତି। ଯଦି ସୋତାପତ୍ତିଫଲଂ, ଯଦି ସକଦାଗାମିଫଲଂ, ଯଦି ଅନାଗାମିଫଲଂ, ଯଦି ଅରହତ୍ତଫଲଂ, ଯଦି ସୁଞ୍ଞତଫଲସମାପତ୍ତିଂ, ଯଦି ଅନିମିତ୍ତଫଲସମାପତ୍ତିଂ, ଯଦି ଅପ୍ପଣିହିତଫଲସମାପତ୍ତିଂ। ଯଥା, ମହାରାଜ, କସ୍ସଚି ପୁରିସସ୍ସ ଧୁଵଫଲୋ ଅମ୍ବୋ ଭଵେଯ୍ୟ, ସୋ ନ ତାଵ ତତୋ ଫଲାନି ପାତେତି, ଯାଵ କଯିକା ନ ଆଗଚ୍ଛନ୍ତି, ଅନୁପ୍ପତ୍ତେ ପନ କଯିକେ ମୂଲଂ ଗହେତ୍ଵା ଏଵଂ ଆଚିକ୍ଖତି ‘ଅମ୍ଭୋ ପୁରିସ ଏସୋ ଖୋ ଧୁଵଫଲୋ ଅମ୍ବୋ, ତତୋ ଯଂ ଇଚ୍ଛସି, ଏତ୍ତକଂ ଫଲଂ ଗଣ୍ହାହି ସଲାଟୁକଂ ଵା ଦୋଵିଲଂ ଵା କେସିକଂ ଵା ଆମଂ ଵା ପକ୍କଂ ଵା’ତି, ସୋ ତେନ ଅତ୍ତନା ଦିନ୍ନମୂଲେନ ଯଦି ସଲାଟୁକଂ ଇଚ୍ଛତି, ସଲାଟୁକଂ ଗଣ୍ହାତି, ଯଦି ଦୋଵିଲଂ ଇଚ୍ଛତି, ଦୋଵିଲଂ ଗଣ୍ହାତି, ଯଦି କେସିକଂ ଇଚ୍ଛତି, କେସିକଂ ଗଣ୍ହାତି, ଯଦି ଆମକଂ ଇଚ୍ଛତି, ଆମକଂ ଗଣ୍ହାତି, ଯଦି ପକ୍କଂ ଇଚ୍ଛତି, ପକ୍କଂ ଗଣ୍ହାତି। ଏଵମେଵ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଯୋ ଯଂ ଫଲଂ ଇଚ୍ଛତି, ସୋ କମ୍ମମୂଲଂ ଦତ୍ଵା ପତ୍ଥିତଂ ଫଲଂ ଗଣ୍ହାତି, ଯଦି ସୋତାପତ୍ତିଫଲଂ…ପେ… ଯଦି ଅପ୍ପଣିହିତଫଲସମାପତ୍ତିଂ, ଇଦଂ ଵୁଚ୍ଚତି, ମହାରାଜ, ‘ଭଗଵତୋ ଫଲାପଣ’ନ୍ତି।

‘‘‘କମ୍ମମୂଲଂ ଜନା ଦତ୍ୱା, ଗଣ୍ହନ୍ତି ଅମତମ୍ଫଲଂ;

ତେନ ତେ ସୁଖିତା ହୋନ୍ତି, ଯେ କୀତା ଅମତପ୍ଫଲ’’’ନ୍ତି।

‘‘ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, କତମଂ ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ଭଗୱତୋ ଅଗଦାପଣ’’ନ୍ତି? ‘‘ଅଗଦାନି ଖୋ, ମହାରାଜ, ଭଗୱତା ଅକ୍ଖାତାନି, ଯେହି ଅଗଦେହି ସୋ ଭଗୱା ସଦେୱକଂ ଲୋକଂ କିଲେସୱିସତୋ ପରିମୋଚେତି। କତମାନି ପନ ତାନି ଅଗଦାନି? ଯାନିମାନି, ମହାରାଜ, ଭଗୱତା ଚତ୍ତାରି ଅରିୟସଚ୍ଚାନି ଅକ୍ଖାତାନି। ସେୟ୍ୟଥୀଦଂ, ଦୁକ୍ଖଂ ଅରିୟସଚ୍ଚଂ ଦୁକ୍ଖସମୁଦୟଂ ଅରିୟସଚ୍ଚଂ ଦୁକ୍ଖନିରୋଧଂ ଅରିୟସଚ୍ଚଂ ଦୁକ୍ଖନିରୋଧଗାମିନୀ ପଟିପଦା ଅରିୟସଚ୍ଚଂ, ତତ୍ଥ ଯେ କେଚି ଅଞ୍ଞାପେକ୍ଖା ଚତୁସଚ୍ଚଂ ଧମ୍ମଂ ସୁଣନ୍ତି, ତେ ଜାତିୟା ପରିମୁଚ୍ଚନ୍ତି , ଜରାୟ ପରିମୁଚ୍ଚନ୍ତି, ମରଣା ପରିମୁଚ୍ଚନ୍ତି, ସୋକପରିଦେୱଦୁକ୍ଖଦୋମନସ୍ସୁପାୟାସେହି ପରିମୁଚ୍ଚନ୍ତି, ଇଦଂ ୱୁଚ୍ଚତି ମହାରାଜ ‘ଭଗୱତୋ ଅଗଦାପଣ’ନ୍ତି।

‘‘‘ଯେ କେଚି ଅଗଦା ଲୋକେ [ଲୋକେ ଅଗଦା (ପୀ।)], ୱିସାନଂ ପଟିବାହକା;

ଧମ୍ମାଗଦସମଂ ନତ୍ଥି, ଏତଂ ପିୱଥ ଭିକ୍ଖୱୋ’’’ତି।

‘‘ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, କତମଂ ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ଭଗୱତୋ ଓସଧାପଣ’’ନ୍ତି? ‘‘ଓସଧାନି ଖୋ, ମହାରାଜ, ଭଗୱତା ଅକ୍ଖାତାନି, ଯେହି ଓସଧେହି ସୋ ଭଗୱା ଦେୱମନୁସ୍ସେ ତିକିଚ୍ଛତି। ସେୟ୍ୟଥୀଦଂ, ଚତ୍ତାରୋ ସତିପଟ୍ଠାନା ଚତ୍ତାରୋ ସମ୍ମପ୍ପଧାନା ଚତ୍ତାରୋ ଇଦ୍ଧିପାଦା ପଞ୍ଚିନ୍ଦ୍ରିୟାନି ପଞ୍ଚ ବଲାନି ସତ୍ତ ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗା ଅରିୟୋ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକୋ ମଗ୍ଗୋ, ଏତେହି ଓସଧେହି ଭଗୱା ମିଚ୍ଛାଦିଟ୍ଠିଂ ୱିରେଚେତି, ମିଚ୍ଛାସଙ୍କପ୍ପଂ ୱିରେଚେତି, ମିଚ୍ଛାୱାଚଂ ୱିରେଚେତି, ମିଚ୍ଛାକମ୍ମନ୍ତଂ ୱିରେଚେତି, ମିଚ୍ଛାଆଜୀୱଂ ୱିରେଚେତି, ମିଚ୍ଛାୱାୟାମଂ ୱିରେଚେତି, ମିଚ୍ଛାସତିଂ ୱିରେଚେତି, ମିଚ୍ଛାସମାଧିଂ ୱିରେଚେତି, ଲୋଭୱମନଂ କାରେତି, ଦୋସୱମନଂ କାରେତି, ମୋହୱମନଂ କାରେତି, ମାନୱମନଂ କାରେତି, ଦିଟ୍ଠିୱମନଂ କାରେତି, ୱିଚିକିଚ୍ଛାୱମନଂ କାରେତି, ଉଦ୍ଧଚ୍ଚୱମନଂ କାରେତି, ଥିନମିଦ୍ଧୱମନଂ କାରେତି, ଅହିରିକାନୋତ୍ତପ୍ପୱମନଂ କାରେତି, ସବ୍ବକିଲେସୱମନଂ କାରେତି, ଇଦଂ ୱୁଚ୍ଚତି, ମହାରାଜ, ‘ଭଗୱତୋ ଓସଧାପଣ’ନ୍ତି।

‘‘‘ଯେ କେଚି ଓସଧା ଲୋକେ, ୱିଜ୍ଜନ୍ତି ୱିୱିଧା ବହୂ;

ଧମ୍ମୋସଧସମଂ ନତ୍ଥି, ଏତଂ ପିୱଥ ଭିକ୍ଖୱୋ।

‘‘‘ଧମ୍ମୋସଧଂ ପିୱିତ୍ୱାନ, ଅଜରାମରଣା ସିୟୁଂ;

ଭାୱୟିତ୍ୱା ଚ ପସ୍ସିତ୍ୱା, ନିବ୍ବୁତା ଉପଧିକ୍ଖୟେ’’’ତି।

‘‘ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, କତମଂ ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ଭଗୱତୋ ଅମତାପଣ’’ନ୍ତି? ‘‘ଅମତଂ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଭଗୱତା ଅକ୍ଖାତଂ, ଯେନ ଅମତେନ ସୋ ଭଗୱା ସଦେୱକଂ ଲୋକଂ ଅଭିସିଞ୍ଚି , ଯେନ ଅମତେନ ଅଭିସିତ୍ତା ଦେୱମନୁସ୍ସା ଜାତିଜରାବ୍ୟାଧିମରଣସୋକପରିଦେୱଦୁକ୍ଖଦୋମନସ୍ସୁପାୟାସେହି ପରିମୁଚ୍ଚିଂସୁ। କତମଂ ତଂ ଅମତଂ? ଯଦିଦଂ କାୟଗତାସତି। ଭାସିତମ୍ପେତଂ, ମହାରାଜ, ଭଗୱତା ଦେୱାତିଦେୱେନ ‘ଅମତଂ ତେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପରିଭୁଞ୍ଜନ୍ତି, ଯେ କାୟଗତାସତିଂ ପରିଭୁଞ୍ଜନ୍ତୀ’ତି। ଇଦଂ ୱୁଚ୍ଚତି, ମହାରାଜ, ‘ଭଗୱତୋ ଅମତାପଣ’ନ୍ତି।

‘‘‘ବ୍ୟାଧିତଂ ଜନତଂ ଦିସ୍ୱା, ଅମତାପଣଂ ପସାରୟି;

କମ୍ମେନ ତଂ କିଣିତ୍ୱାନ, ଅମତଂ ଆଦେଥ ଭିକ୍ଖୱୋ’’’ତି।

‘‘ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, କତମଂ ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ଭଗୱତୋ ରତନାପଣ’’ନ୍ତି? ‘‘ରତନାନି ଖୋ, ମହାରାଜ, ଭଗୱତା ଅକ୍ଖାତାନି, ଯେହି ରତନେହି ୱିଭୂସିତା ଭଗୱତୋ ପୁତ୍ତା ସଦେୱକଂ ଲୋକଂ ୱିରୋଚନ୍ତି ଓଭାସେନ୍ତି ପଭାସେନ୍ତି ଜଲନ୍ତି ପଜ୍ଜଲନ୍ତି ଉଦ୍ଧଂ ଅଧୋ ତିରିୟଂ ଆଲୋକଂ ଦସ୍ସେନ୍ତି। କତମାନି ତାନି ରତନାନି? ସୀଲରତନଂ ସମାଧିରତନଂ ପଞ୍ଞାରତନଂ ୱିମୁତ୍ତିରତନଂ ୱିମୁତ୍ତିଞାଣଦସ୍ସନରତନଂ ପଟିସମ୍ଭିଦାରତନଂ ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗରତନଂ।

‘‘କତମଂ, ମହାରାଜ, ଭଗୱତୋ ସୀଲରତନଂ? ପାତିମୋକ୍ଖସଂୱରସୀଲଂ ଇନ୍ଦ୍ରିୟସଂୱରସୀଲଂ ଆଜୀୱପାରିସୁଦ୍ଧିସୀଲଂ ପଚ୍ଚୟସନ୍ନିସ୍ସିତସୀଲଂ

ଚୂଳଅସୀଲଂ ମଜ୍ଝିମସୀଲଂ ମହାସୀଲଂ ମଗ୍ଗସୀଲଂ ଫଲସୀଲଂ। ସୀଲରତନେନ ଖୋ, ମହାରାଜ, ୱିଭୂସିତସ୍ସ ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ସଦେୱକୋ ଲୋକୋ ସମାରକୋ ସବ୍ରହ୍ମକୋ ସସ୍ସମଣବ୍ରାହ୍ମଣୀ ପଜା ପିହଯତି ପତ୍ଥେତି, ସୀଲରତନପିଳନ୍ଧୋ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଭିକ୍ଖୁ ଦିସମ୍ପି ଅନୁଦିସମ୍ପି ଉଦ୍ଧମ୍ପି ଅଧୋପି ତିରିଯମ୍ପି ୱିରୋଚତି ଅତିୱିରୋଚତି [ଅତିରୋଚତି (ସୀ। ପୀ।)], ହେଟ୍ଠତୋ ଅୱୀଚିଂ ଉପରିତୋ ଭୱଗ୍ଗଂ ଉପାଦାଯ ଏତ୍ଥନ୍ତରେ ସବ୍ବରତନାନି ଅତିକ୍କମିତ୍ୱା [ଅତିସଯିତ୍ୱା (ସୀ। ପୀ।)] ଅଭିଭୱିତ୍ୱା ଅଜ୍ଝୋତ୍ଥରିତ୍ୱା ତିଟ୍ଠତି, ଏୱରୂପାନି ଖୋ, ମହାରାଜ, ସୀଲରତନାନି ଭଗୱତୋ ରତନାପଣେ ପସାରିତାନି, ଇଦଂ ୱୁଚ୍ଚତି ମହାରାଜ ‘ଭଗୱତୋ ସୀଲରତନ’ନ୍ତି।

‘‘‘ଏୱରୂପାନି ସୀଲାନି, ସନ୍ତି ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ଆପଣେ;

କମ୍ମେନ ତଂ କିଣିତ୍ୱାନ, ରତନଂ ୱୋ ପିଳନ୍ଧଥା’ତି।

‘‘କତମଂ, ମହାରାଜ, ଭଗୱତୋ ସମାଧିରତନଂ? ସୱିତକ୍କସୱିଚାରୋ ସମାଧି, ଅୱିତକ୍କୱିଚାରମତ୍ତୋ ସମାଧି, ଅୱିତକ୍କଅୱିଚାରୋ ସମାଧି, ସୁଞ୍ଞତୋ ସମାଧି, ଅନିମିତ୍ତୋ ସମାଧି, ଅପ୍ପଣିହିତୋ ସମାଧି। ସମାଧିରତନଂ ଖୋ, ମହାରାଜ, ପିଳନ୍ଧସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ଯେ ତେ କାମୱିତକ୍କବ୍ୟାପାଦୱିତକ୍କୱିହିଂସାୱିତକ୍କମାନୁଦ୍ଧଚ୍ଚଦିଟ୍ଠିୱିଚିକିଚ୍ଛାକିଲେସୱତ୍ଥୂନି ୱିୱିଧାନି ଚ କୁୱିତକ୍କାନି, ତେ ସବ୍ବେ ସମାଧିଂ ଆସଜ୍ଜ ୱିକିରନ୍ତି ୱିଧମନ୍ତି ୱିଦ୍ଧଂସନ୍ତି ନ ସଣ୍ଠନ୍ତି [ନ ସଣ୍ଠହନ୍ତି (ସୀ।)] ନ ଉପଲିମ୍ପନ୍ତି [ନ ଉପଲିପ୍ପନ୍ତି (ସୀ। ପୀ।)]। ଯଥା, ମହାରାଜ, ୱାରି ପୋକ୍ଖରପତ୍ତେ ୱିକିରତି ୱିଧମତି ୱିଦ୍ଧଂସତି ନ ସଣ୍ଠାତି ନ ଉପଲିମ୍ପତି। ତଂ କିସ୍ସ ହେତୁ? ପରିସୁଦ୍ଧତ୍ତା ପଦୁମସ୍ସ। ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ସମାଧିରତନଂ ପିଳନ୍ଧସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ଯେ ତେ କାମୱିତକ୍କବ୍ୟାପାଦୱିତକ୍କୱିହିଂସାୱିତକ୍କମାନୁଦ୍ଧଚ୍ଚ ଦିଟ୍ଠିୱିଚିକିଚ୍ଛାକିଲେସୱତ୍ଥୂନି ୱିୱିଧାନି ଚ କୁୱିତକ୍କାନି, ତେ ସବ୍ବେ ସମାଧିଂ ଆସଜ୍ଜ ୱିକିରନ୍ତି ୱିଧମନ୍ତି ୱିଦ୍ଧଂସନ୍ତି ନ ସଣ୍ଠନ୍ତି ନ ଉପଲିମ୍ପନ୍ତି। ତଂ କିସ୍ସ ହେତୁ? ପରିସୁଦ୍ଧତ୍ତା ସମାଧିସ୍ସ। ଇଦଂ ୱୁଚ୍ଚତି, ମହାରାଜ, ‘ଭଗୱତୋ ସମାଧିରତନ’ନ୍ତି, ଏୱରୂପାନି ଖୋ, ମହାରାଜ, ସମାଧିରତନାନି ଭଗୱତୋ ରତନାପଣେ ପସାରିତାନି।

‘‘‘ସମାଧିରତନମାଲସ୍ସ , କୁୱିତକ୍କା ନ ଜାଯରେ;

ନ ଚ ୱିକ୍ଖିପତେ ଚିତ୍ତଂ, ଏତଂ ତୁମ୍ହେ ପିଳନ୍ଧଥା’ତି।

‘‘କତମଂ, ମହାରାଜ, ଭଗୱତୋ ପଞ୍ଞାରତନଂ? ଯାଯ, ମହାରାଜ, ପଞ୍ଞାଯ ଅରିଯସାୱକୋ ‘ଇଦଂ କୁସଲ’ନ୍ତି ଯଥାଭୂତଂ ପଜାନାତି, ‘ଇଦଂ ଅକୁସଲ’ନ୍ତି ଯଥାଭୂତଂ ପଜାନାତି, ‘ଇଦଂ ସାୱଜ୍ଜଂ, ଇଦଂ ଅନୱଜ୍ଜଂ, ଇଦଂ ସେୱିତବ୍ବଂ, ଇଦଂ ନ ସେୱିତବ୍ବଂ, ଇଦଂ ହୀନଂ, ଇଦଂ ପଣୀତଂ, ଇଦଂ କଣ୍ହଂ, ଇଦଂ ସୁକ୍କଂ, ଇଦଂ କଣ୍ହସୁକ୍କସପ୍ପଟିଭାଗ’ନ୍ତି ଯଥାଭୂତଂ ପଜାନାତି, ‘ଇଦଂ ଦୁକ୍ଖ’ନ୍ତି ଯଥାଭୂତଂ ପଜାନାତି, ‘ଅଯଂ ଦୁକ୍ଖସମୁଦଯୋ’ତି ଯଥାଭୂତଂ ପଜାନାତି, ‘ଅଯଂ ଦୁକ୍ଖନିରୋଧୋ’ତି ଯଥାଭୂତଂ ପଜାନାତି, ‘ଅଯଂ ଦୁକ୍ଖନିରୋଧଗାମିନୀ ପଟିପଦା’ତି ଯଥାଭୂତଂ ପଜାନାତି। ଇଦଂ ୱୁଚ୍ଚତି ମହାରାଜ ‘ଭଗୱତୋ ପଞ୍ଞାରତନ’ନ୍ତି।

‘‘‘ପଞ୍ଞାରତନମାଲସ୍ସ, ନ ଚିରଂ ୱତ୍ତତେ ଭୱୋ;

ଖିପ୍ପଂ ଫସ୍ସେତି [ଫୁସ୍ସେତି (ସ୍ୟା।), ପସ୍ସତି (କ।)] ଅମତଂ, ନ ଚ ସୋ ରୋଚତେ ଭୱେ’ତି।

‘‘କତମଂ , ମହାରାଜ, ଭଗୱତୋ ୱିମୁତ୍ତିରତନଂ’’? ‘‘ୱିମୁତ୍ତିରତନଂ [ୱିମୁତ୍ତିରତନନ୍ତି (ସୀ। ପୀ।)] ଖୋ, ମହାରାଜ, ଅରହତ୍ତଂ ୱୁଚ୍ଚତି, ଅରହତ୍ତଂ ପତ୍ତୋ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଭିକ୍ଖୁ ‘ୱିମୁତ୍ତିରତନଂ ପିଳନ୍ଧୋ’ତି ୱୁଚ୍ଚତି। ଯଥା, ମହାରାଜ, ପୁରିସୋ ମୁତ୍ତାକଲାପମଣିକଲାପପୱାଳକଲାପାଭରଣପ୍ପଟିମଣ୍ଡିତୋ [ପୱାଳଆଭରଣପଟିପଣ୍ଡିତୋ (ସୀ। ପୀ।)] ଅଗଲୁତଗରତାଲୀସକଲୋହିତଚନ୍ଦନାନୁଲିତ୍ତଗତ୍ତୋ ନାଗପୁନ୍ନାଗସାଲସଲଳଚମ୍ପକଯୂଥିକାତିମୁତ୍ତକପାଟଲୁପ୍ପଲୱସ୍ସିକମଲ୍ଲିକାୱିଚିତ୍ତୋ ସେସଜନେ ଅତିକ୍କମିତ୍ୱା ୱିରୋଚତି ଅତିୱିରୋଚତି ଓଭାସତି ପଭାସତି ସମ୍ପଭାସତି ଜଲତି ପଜ୍ଜଲତି ଅଭିଭୱତି ଅଜ୍ଝୋତ୍ଥରତି ମାଲାଗନ୍ଧରତନାଭରଣେହି, ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଅରହତ୍ତଂ ପତ୍ତୋ ଖୀଣାସୱୋ ୱିମୁତ୍ତିରତନପିଳନ୍ଧୋ ଉପାଦାଯୁପାଦାଯ ୱିମୁତ୍ତାନଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ଅତିକ୍କମିତ୍ୱା ସମତିକ୍କମିତ୍ୱା ୱିରୋଚତି ଅତିୱିରୋଚତି ଓଭାସତି ପଭାସତି ସମ୍ପଭାସତି ଜଲତି ପଜ୍ଜଲତି ଅଭିଭୱତି ଅଜ୍ଝୋତ୍ଥରତି ୱିମୁତ୍ତିଯା। ତଂ କିସ୍ସ ହେତୁ? ଅଗ୍ଗଂ, ମହାରାଜ, ଏତଂ ପିଳନ୍ଧନଂ ସବ୍ବପିଳନ୍ଧନାନଂ, ଯଦିଦଂ ୱିମୁତ୍ତିପିଳନ୍ଧନଂ। ଇଦଂ ୱୁଚ୍ଚତି, ମହାରାଜ, ‘ଭଗୱତୋ ୱିମୁତ୍ତିରତନ’ନ୍ତି।

‘‘‘ମଣିମାଲାଧରଂ ଗେହ, ଜନୋ [ଗେହଂ, ଜନୋ (କ।)] ସାମିଂ ଉଦିକ୍ଖତି;

ୱିମୁତ୍ତିରତନମାଲନ୍ତୁ, ଉଦିକ୍ଖନ୍ତି ସଦେୱକା’ତି।

‘‘କତମଂ ମହାରାଜ, ଭଗୱତୋ ୱିମୁତ୍ତିଞାଣଦସ୍ସନରତନଂ? ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖଣଞାଣଂ, ମହାରାଜ, ଭଗୱତୋ ୱିମୁତ୍ତିଞାଣଦସ୍ସନରତନନ୍ତି ୱୁଚ୍ଚତି, ଯେନ ଞାଣେନ ଅରିଯସାୱକୋ ମଗ୍ଗଫଲନିବ୍ବାନାନି ପହୀନକିଲେସାୱସିଟ୍ଠକିଲେସେ ଚ ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖତି।

‘‘‘ଯେ ଞାଣେନ ବୁଜ୍ଝନ୍ତି, ଅରିଯା କତକିଚ୍ଚତଂ;

ତଂ ଞାଣରତନଂ ଲଦ୍ଧୁଂ, ୱାଯମେଥ ଜିନୋରସା’ତି।

‘‘କତମଂ, ମହାରାଜ, ଭଗୱତୋ ପଟିସମ୍ଭିଦାରତନଂ? ଚତସ୍ସୋ ଖୋ, ମହାରାଜ, ପଟିସମ୍ଭିଦାଯୋ ଅତ୍ଥପଟିସମ୍ଭିଦା ଧମ୍ମପଟିସମ୍ଭିଦା ନିରୁତ୍ତିପଟିସମ୍ଭିଦା ପଟିଭାନପଟିସମ୍ଭିଦାତି। ଇମେହି ଖୋ, ମହାରାଜ, ଚତୂହି ପଟିସମ୍ଭିଦାରତନେହି ସମଲଙ୍କତୋ ଭିକ୍ଖୁ ଯଂ ଯଂ ପରିସଂ ଉପସଙ୍କମତି, ଯଦି ଖତ୍ତିଯପରିସଂ, ଯଦି ବ୍ରାହ୍ମଣପରିସଂ, ଯଦି ଗହପତିପରିସଂ, ଯଦି ସମଣପରିସଂ, ୱିସାରଦୋ ଉପସଙ୍କମତି ଅମଙ୍କୁଭୂତୋ ଅଭୀରୁ ଅଚ୍ଛମ୍ଭୀ ଅନୁତ୍ରାସୀ ୱିଗତଲୋମହଂସୋ ପରିସଂ ଉପସଙ୍କମତି।

‘‘ଯଥା, ମହାରାଜ, ଯୋଧୋ ସଙ୍ଗାମସୂରୋ ସନ୍ନଦ୍ଧପଞ୍ଚାୱୁଧୋ ଅଚ୍ଛମ୍ଭିତୋ [ଅସମ୍ଭୀତୋ (ସୀ। ପୀ।)] ସଙ୍ଗାମଂ ଓତରତି, ‘ସଚେ ଅମିତ୍ତା ଦୂରେ ଭୱିସ୍ସନ୍ତି ଉସୁନା ପାତଯିସ୍ସାମି, ତତୋ ଓରତୋ ଭୱିସ୍ସନ୍ତି ସତ୍ତିଯା ପହରିସ୍ସାମି, ତତୋ ଓରତୋ ଭୱିସ୍ସନ୍ତି କଣଯେନ ପହରିସ୍ସାମି, ଉପଗତଂ ସନ୍ତଂ ମଣ୍ଡଲଗ୍ଗେନ ଦ୍ୱିଧା ଛିନ୍ଦିସ୍ସାମି, କାଯୂପଗତଂ ଛୁରିକାଯ ୱିନିୱିଜ୍ଝିସ୍ସାମୀ’ତି [ୱିଜ୍ଝିସ୍ସାମୀତି (ସୀ।)], ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଚତୁପଟିସମ୍ଭିଦାରତନମଣ୍ଡିତୋ ଭିକ୍ଖୁ ଅଚ୍ଛମ୍ଭିତୋ ପରିସଂ ଉପସଙ୍କମତି। ଯୋ କୋଚି ମଂ ଅତ୍ଥପଟିସମ୍ଭିଦେ ପଞ୍ହଂ ପୁଚ୍ଛିସ୍ସତି, ତସ୍ସ ଅତ୍ଥେନ ଅତ୍ଥଂ କଥଯିସ୍ସାମି, କାରଣେନ କାରଣଂ କଥଯିସ୍ସାମି, ହେତୁନା ହେତୁଂ କଥଯିସ୍ସାମି, ନଯେନ ନଯଂ କଥଯିସ୍ସାମି, ନିସ୍ସଂସଯଂ କରିସ୍ସାମି, ୱିମତିଂ ୱିଚ୍ଛେଦେସ୍ସାମି, ତୋସଯିସ୍ସାମି ପଞ୍ହୱେଯ୍ୟାକରଣେନ।

‘‘ଯୋ କୋଚି ମଂ ଧମ୍ମପଟିସମ୍ଭିଦେ ପଞ୍ହଂ ପୁଚ୍ଛିସ୍ସତି, ତସ୍ସ ଧମ୍ମେନ ଧମ୍ମଂ କଥଯିସ୍ସାମି, ଅମତେନ ଅମତଂ କଥଯିସ୍ସାମି, ଅସଙ୍ଖତେନ ଅସଙ୍ଖତଂ କଥଯିସ୍ସାମି, ନିବ୍ବାନେନ ନିବ୍ବାନଂ କଥଯିସ୍ସାମି, ସୁଞ୍ଞତେନ ସୁଞ୍ଞତଂ କଥଯିସ୍ସାମି , ଅନିମିତ୍ତେନ ଅନିମିତ୍ତଂ କଥଯିସ୍ସାମି, ଅପ୍ପଣିହିତେନ ଅପ୍ପଣିହିତଂ କଥଯିସ୍ସାମି, ଅନେଜେନ ଅନେଜଂ କଥଯିସ୍ସାମି, ନିସ୍ସଂସଯଂ କରିସ୍ସାମି, ୱିମତିଂ ୱିଚ୍ଛେଦେସ୍ସାମି, ତୋସଯିସ୍ସାମି ପଞ୍ହୱେଯ୍ୟାକରଣେନ।

‘‘ଯୋ କୋଚି ମଂ ନିରୁତ୍ତିପଟିସମ୍ଭିଦେ ପଞ୍ହଂ ପୁଚ୍ଛିସ୍ସତି, ତସ୍ସ ନିରୁତ୍ତିଯା ନିରୁତ୍ତିଂ କଥଯିସ୍ସାମି, ପଦେନ ପଦଂ କଥଯିସ୍ସାମି, ଅନୁପଦେନ ଅନୁପଦଂ କଥଯିସ୍ସାମି, ଅକ୍ଖରେନ ଅକ୍ଖରଂ କଥଯିସ୍ସାମି, ସନ୍ଧିଯା ସନ୍ଧିଂ କଥଯିସ୍ସାମି, ବ୍ୟଞ୍ଜନେନ ବ୍ୟଞ୍ଜନଂ କଥଯିସ୍ସାମି, ଅନୁବ୍ୟଞ୍ଜନେନ ଅନୁବ୍ୟଞ୍ଜନଂ କଥଯିସ୍ସାମି, ୱଣ୍ଣେନ ୱଣ୍ଣଂ କଥଯିସ୍ସାମି, ସରେନ ସରଂ କଥଯିସ୍ସାମି, ପଞ୍ଞତ୍ତିଯା ପଞ୍ଞତ୍ତିଂ କଥଯିସ୍ସାମି, ୱୋହାରେନ ୱୋହାରଂ କଥଯିସ୍ସାମି, ନିସ୍ସଂସଯଂ କରିସ୍ସାମି, ୱିମତିଂ ୱିଚ୍ଛେଦେସ୍ସାମି, ତୋସଯିସ୍ସାମି ପଞ୍ହୱେଯ୍ୟାକରଣେନ।

‘‘ଯୋ କୋଚି ମଂ ପଟିଭାନପଟିସମ୍ଭିଦେ ପଞ୍ହଂ ପୁଚ୍ଛିସ୍ସତି, ତସ୍ସ ପଟିଭାନେନ ପଟିଭାନଂ କଥଯିସ୍ସାମି, ଓପମ୍ମେନ ଓପମ୍ମଂ କଥଯିସ୍ସାମି, ଲକ୍ଖଣେନ ଲକ୍ଖଣଂ କଥଯିସ୍ସାମି, ରସେନ ରସଂ କଥଯିସ୍ସାମି, ନିସ୍ସଂସଯଂ କରିସ୍ସାମି, ୱିମତିଂ ୱିଚ୍ଛେଦେସ୍ସାମି, ତୋସଯିସ୍ସାମି ପଞ୍ହୱେଯ୍ୟାକରଣେନାତି, ଇଦଂ ୱୁଚ୍ଚତି, ମହାରାଜ, ‘ଭଗୱତୋ ପଟିସମ୍ଭିଦାରତନ’ନ୍ତି।

‘‘‘ପଟିସମ୍ଭିଦା କିଣିତ୍ୱାନ, ଞାଣେନ ଫସ୍ସଯେଯ୍ୟ ଯୋ;

ଅଚ୍ଛମ୍ଭିତୋ ଅନୁବ୍ବିଗ୍ଗୋ, ଅତିରୋଚତି ସଦେୱକେ’ତି।

‘‘କତମଂ, ମହାରାଜ, ଭଗୱତୋ ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗରତନଂ? ସତ୍ତିମେ, ମହାରାଜ, ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗା, ସତିସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗୋ ଧମ୍ମୱିଚଯସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗୋ ୱୀରିଯସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗୋ ପୀତିସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗୋ ପସ୍ସଦ୍ଧିସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗୋ ସମାଧିସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗୋ ଉପେକ୍ଖାସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗୋ। ଇମେହି ଖୋ, ମହାରାଜ, ସତ୍ତହି ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗରତନେହି ପଟିମଣ୍ଡିତୋ ଭିକ୍ଖୁ ସବ୍ବଂ ତମଂ ଅଭିଭୁଯ୍ୟ ସଦେୱକଂ ଲୋକଂ ଓଭାସେତି ପଭାସେତି ଆଲୋକଂ ଜନେତି। ଇଦଂ ୱୁଚ୍ଚତି, ମହାରାଜ, ‘ଭଗୱତୋ ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗରତନ’ନ୍ତି।

‘‘‘ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗରତନମାଲସ୍ସ , ଉଟ୍ଠହନ୍ତି [ଉପଟ୍ଠହନ୍ତି (କ।), ଉଦିକ୍ଖନ୍ତି (ସ୍ୟା।)] ସଦେୱକା;

କମ୍ମେନ ତଂ କିଣିତ୍ୱାନ, ରତନଂ ୱୋ ପିଳନ୍ଧଥା’’’ତି।

‘‘ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, କତମଂ ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ଭଗୱତୋ ସବ୍ବାପଣ’’ନ୍ତି? ‘‘ସବ୍ବାପଣଂ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଭଗୱତୋ ନୱଙ୍ଗଂ ବୁଦ୍ଧୱଚନଂ ସାରୀରିକାନି ପାରିଭୋଗିକାନି ଚେତିଯାନି ସଙ୍ଘରତନଞ୍ଚ। ସବ୍ବାପଣେ, ମହାରାଜ, ଭଗୱତା ଜାତିସମ୍ପତ୍ତି ପସାରିତା, ଭୋଗସମ୍ପତ୍ତି ପସାରିତା, ଆଯୁସମ୍ପତ୍ତି ପସାରିତା, ଆରୋଗ୍ୟସମ୍ପତ୍ତି ପସାରିତା, ୱଣ୍ଣସମ୍ପତ୍ତି ପସାରିତା, ପଞ୍ଞାସମ୍ପତ୍ତି ପସାରିତା, ମାନୁସିକସମ୍ପତ୍ତି ପସାରିତା, ଦିବ୍ବସମ୍ପତ୍ତି ପସାରିତା, ନିବ୍ବାନସମ୍ପତ୍ତି ପସାରିତା। ତତ୍ଥ ଯେ ତଂ ତଂ ସମ୍ପତ୍ତିଂ ଇଚ୍ଛନ୍ତି, ତେ କମ୍ମମୂଲଂ ଦତ୍ୱା ପତ୍ଥିତପତ୍ଥିତଂ ସମ୍ପତ୍ତିଂ କିଣନ୍ତି, କେଚି ସୀଲସମାଦାନେନ କିଣନ୍ତି, କେଚି ଉପୋସଥକମ୍ମେନ କିଣନ୍ତି, ଅପ୍ପମତ୍ତକେନପି କମ୍ମମୂଲେନ ଉପାଦାଯୁପାଦାଯ ସମ୍ପତ୍ତିଯୋ ପଟିଲଭନ୍ତି। ଯଥା, ମହାରାଜ, ଆପଣିକସ୍ସ ଆପଣେ ତିଲମୁଗ୍ଗମାସେ ପରିତ୍ତକେନପି ତଣ୍ଡୁଲମୁଗ୍ଗମାସେନ ଅପ୍ପକେନପି ମୂଲେନ ଉପାଦାଯୁପାଦାଯ ଗଣ୍ହନ୍ତି, ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଭଗୱତୋ ସବ୍ବାପଣେ ଅପ୍ପମତ୍ତକେନପି କମ୍ମମୂଲେନ ଉପାଦାଯୁପାଦାଯ ସମ୍ପତ୍ତିଯୋ ପଟିଲଭନ୍ତି। ଇଦଂ ୱୁଚ୍ଚତି, ମହାରାଜ, ‘ଭଗୱତୋ ସବ୍ବାପଣ’ନ୍ତି।

‘‘‘ଆଯୁ ଅରୋଗତା ୱଣ୍ଣଂ, ସଗ୍ଗଂ ଉଚ୍ଚାକୁଲୀନତା;

ଅସଙ୍ଖତଞ୍ଚ ଅମତଂ, ଅତ୍ଥି ସବ୍ବାପଣେ ଜିନେ।

‘‘‘ଅପ୍ପେନ ବହୁକେନାପି, କମ୍ମମୂଲେନ ଗଯ୍ହତି;

କିଣିତ୍ୱା ସଦ୍ଧାମୂଲେନ, ସମିଦ୍ଧା ହୋଥ ଭିକ୍ଖୱୋ’ତି।

‘‘ଭଗୱତୋ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଧମ୍ମନଗରେ ଏୱରୂପା ଜନା ପଟିୱସନ୍ତି, ସୁତ୍ତନ୍ତିକା ୱେନଯିକା ଆଭିଧମ୍ମିକା ଧମ୍ମକଥିକା ଜାତକଭାଣକା ଦୀଘଭାଣକା ମଜ୍ଝିମଭାଣକା ସଂଯୁତ୍ତଭାଣକା ଅଙ୍ଗୁତ୍ତରଭାଣକା ଖୁଦ୍ଦକଭାଣକା ସୀଲସମ୍ପନ୍ନା ସମାଧିସମ୍ପନ୍ନା ପଞ୍ଞାସମ୍ପନ୍ନା ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗଭାୱନାରତା ୱିପସ୍ସକା ସଦତ୍ଥମନୁଯୁତ୍ତା ଆରଞ୍ଞିକା ରୁକ୍ଖମୂଲିକା ଅବ୍ଭୋକାସିକା ପଲାଲପୁଞ୍ଜିକା ସୋସାନିକା ନେସଜ୍ଜିକା ପଟିପନ୍ନକା ଫଲଟ୍ଠା ସେକ୍ଖା ଫଲସମଙ୍ଗିନୋ ସୋତାପନ୍ନା ସକଦାଗାମିନୋ ଅନାଗାମିନୋ ଅରହନ୍ତୋ ତେୱିଜ୍ଜା ଛଳଭିଞ୍ଞା ଇଦ୍ଧିମନ୍ତୋ ପଞ୍ଞାଯ ପାରମିଂଗତା ସତିପଟ୍ଠାନସମ୍ମପ୍ପଧାନିଦ୍ଧିପାଦିନ୍ଦ୍ରିଯବଲବୋଜ୍ଝଙ୍ଗମଗ୍ଗୱରଝାନୱିମୋକ୍ଖରୂପାରୂପସନ୍ତସୁଖସମାପତ୍ତିକୁସଲା, ତେହି ଅରହନ୍ତେହି ଆକୁଲଂ ସମାକୁଲଂ ଆକିଣ୍ଣଂ ସମାକିଣ୍ଣଂ ନଳୱନସରୱନମିୱ ଧମ୍ମନଗରଂ ଅହୋସି। ଭୱତୀହ –

‘‘‘ୱୀତରାଗା ୱୀତଦୋସା, ୱୀତମୋହା ଅନାସୱା;

ୱୀତତଣ୍ହା ଅନାଦାନା, ଧମ୍ମନଗରେ ୱସନ୍ତି ତେ।

‘‘‘ଆରଞ୍ଞିକା ଧୁତଧରା, ଝାଯିନୋ ଲୂଖଚୀୱରା;

ୱିୱେକାଭିରତା ଧୀରା, ଧମ୍ମନଗରେ ୱସନ୍ତି ତେ।

‘‘‘ନେସଜ୍ଜିକା ସନ୍ଥତିକା, ଅଥୋପି ଠାନଚଙ୍କମା;

ପଂସୁକୂଲଧରା ସବ୍ବେ, ଧମ୍ମନଗରେ ୱସନ୍ତି ତେ।

‘‘‘ତିଚୀୱରଧରା ସନ୍ତା, ଚମ୍ମଖଣ୍ଡଚତୁତ୍ଥକା;

ରତା ଏକାସନେ ୱିଞ୍ଞୂ, ଧମ୍ମନଗରେ ୱସନ୍ତି ତେ।

‘‘‘ଅପ୍ପିଚ୍ଛା ନିପକା ଧୀରା, ଅପ୍ପାହାରା ଅଲୋଲୁପା;

ଲାଭାଲାଭେନ ସନ୍ତୁଟ୍ଠା, ଧମ୍ମନଗରେ ୱସନ୍ତି ତେ।

‘‘‘ଝାଯୀ ଝାନରତା ଧୀରା, ସନ୍ତଚିତ୍ତା ସମାହିତା;

ଆକିଞ୍ଚଞ୍ଞଂ ପତ୍ଥଯାନା, ଧମ୍ମନଗରେ ୱସନ୍ତି ତେ।

‘‘‘ପଟିପନ୍ନା ଫଲଟ୍ଠା ଚ, ସେକ୍ଖା ଫଲସମଙ୍ଗିନୋ;

ଆସୀସକା [ଆସିଂସକା (ସୀ। ପୀ।)] ଉତ୍ତମତ୍ଥଂ, ଧମ୍ମନଗରେ ୱସନ୍ତି ତେ।

‘‘‘ସୋତାପନ୍ନା ଚ ୱିମଲା, ସକଦାଗାମିନୋ ଚ ଯେ;

ଅନାଗାମୀ ଚ ଅରହନ୍ତୋ, ଧମ୍ମନଗରେ ୱସନ୍ତି ତେ।

‘‘‘ସତିପଟ୍ଠାନକୁସଲା , ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗଭାୱନାରତା;

ୱିପସ୍ସକା ଧମ୍ମଧରା, ଧମ୍ମନଗରେ ୱସନ୍ତି ତେ।

‘‘‘ଇଦ୍ଧିପାଦେସୁ କୁସଲା, ସମାଧିଭାୱନାରତା;

ସମ୍ମପ୍ପଧାନାନୁଯୁତ୍ତା, ଧମ୍ମନଗରେ ୱସନ୍ତି ତେ।

‘‘‘ଅଭିଞ୍ଞାପାରମିପ୍ପତ୍ତା, ପେତ୍ତିକେ ଗୋଚରେ ରତା;

ଅନ୍ତଲିକ୍ଖମ୍ହି ଚରଣା, ଧମ୍ମନଗରେ ୱସନ୍ତି ତେ।

‘‘‘ଓକ୍ଖିତ୍ତଚକ୍ଖୂ ମିତଭାଣୀ, ଗୁତ୍ତଦ୍ୱାରା ସୁସଂୱୁତା;

ସୁଦନ୍ତା ଉତ୍ତମେ ଦମ୍ମେ [ଧମ୍ମେ (ସୀ। ପୀ।)], ଧମ୍ମନଗରେ ୱସନ୍ତି ତେ।

‘‘‘ତେୱିଜ୍ଜା ଛଳଭିଞ୍ଞା ଚ, ଇଦ୍ଧିଯା ପାରମିଂ ଗତା;

ପଞ୍ଞାଯ ପାରମିପ୍ପତ୍ତା, ଧମ୍ମନଗରେ ୱସନ୍ତି ତେ’ତି।

‘‘ଯେ ଖୋ ତେ, ମହାରାଜ, ଭିକ୍ଖୂ ଅପରିମିତଞାଣୱରଧରା ଅସଙ୍ଗା ଅତୁଲଗୁଣା [ଅତୁଲିଯଗୁଣା (ସୀ। ପୀ। କ।)] ଅତୁଲଯସା ଅତୁଲବଲା ଅତୁଲତେଜା ଧମ୍ମଚକ୍କାନୁପ୍ପୱତ୍ତକା ପଞ୍ଞାପାରମିଂ ଗତା, ଏୱରୂପା ଖୋ, ମହାରାଜ, ଭିକ୍ଖୂ ଭଗୱତୋ ଧମ୍ମନଗରେ ‘ଧମ୍ମସେନାପତିନୋ’ତି ୱୁଚ୍ଚନ୍ତି।

‘‘ଯେ ପନ ତେ, ମହାରାଜ, ଭିକ୍ଖୂ ଇଦ୍ଧିମନ୍ତୋ ଅଧିଗତପ୍ପଟିସମ୍ଭିଦାପତ୍ତୱେସାରଜ୍ଜା ଗଗନଚରା ଦୁରାସଦା ଦୁପ୍ପସହା ଅନାଲମ୍ବଚରା ସସାଗରମହିଧରପଥୱିକମ୍ପକୋ ଚନ୍ଦସୂରିଯପରିମଜ୍ଜକା ୱିକୁବ୍ବନାଧିଟ୍ଠାନାଭିନୀହାରକୁସଲା ଇଦ୍ଧିଯା ପାରମିଂ ଗତା, ଏୱରୂପା ଖୋ, ମହାରାଜ, ଭିକ୍ଖୂ ଭଗୱତୋ ଧମ୍ମନଗରେ ‘ପୁରୋହିତା’ତି ୱୁଚ୍ଚନ୍ତି।

‘‘ଯେ ପନ ତେ, ମହାରାଜ, ଭିକ୍ଖୂ ଧୁତଙ୍ଗମନୁଗତା ଅପ୍ପିଚ୍ଛା ସନ୍ତୁଟ୍ଠା ୱିଞ୍ଞତ୍ତିମନେସନଜିଗୁଚ୍ଛକା ପିଣ୍ଡାଯ ସପଦାନଚାରିନୋ ଭମରାୱ ଗନ୍ଧମନୁଘାଯିତ୍ୱା ପୱିସନ୍ତି ୱିୱିତ୍ତକାନନଂ, କାଯେ ଚ ଜୀୱିତେ ଚ ନିରପେକ୍ଖା ଅରହତ୍ତମନୁପ୍ପତ୍ତା ଧୁତଙ୍ଗଗୁଣେ ଅଗ୍ଗନିକ୍ଖିତ୍ତା, ଏୱରୂପା ଖୋ, ମହାରାଜ, ଭିକ୍ଖୂ ଭଗୱତୋ ଧମ୍ମନଗରେ ‘ଅକ୍ଖଦସ୍ସା’ତି ୱୁଚ୍ଚନ୍ତି।

‘‘ଯେ ପନ ତେ, ମହାରାଜ, ଭିକ୍ଖୂ ପରିସୁଦ୍ଧା ୱିମଲା ନିକ୍କିଲେସା ଚୁତୂପପାତକୁସଲା ଦିବ୍ବଚକ୍ଖୁମ୍ହି ପାରମିଂ ଗତା, ଏୱରୂପା ଖୋ, ମହାରାଜ, ଭିକ୍ଖୂ

ଭଗଵତୋ ଧମ୍ମନଗରେ ‘ନଗରଜୋତକା’ତି ଵୁଚ୍ଚନ୍ତି।

‘‘ଯେ ପନ ତେ, ମହାରାଜ, ଭିକ୍ଖୂ ବହୁସ୍ସୁତା ଆଗତାଗମା ଧମ୍ମଧରା ଵିନଯଧରା ମାତିକାଧରା ସିଥିଲଧନିତଦୀଘରସ୍ସଗରୁକଲହୁକକ୍ଖରପରିଚ୍ଛେଦକୁସଲା ନଵଙ୍ଗସାସନଧରା, ଏଵରୂପା ଖୋ, ମହାରାଜ, ଭିକ୍ଖୂ ଭଗଵତୋ ଧମ୍ମନଗରେ ‘ଧମ୍ମରକ୍ଖା’ତି ଵୁଚ୍ଚନ୍ତି।

‘‘ଯେ ପନ ତେ, ମହାରାଜ, ଭିକ୍ଖୂ ଵିନଯଞ୍ଞୂ ଵିନଯକୋଵିଦା ଠାନାଟ୍ଠାନକୁସଲା [ନିଦାନପଠନକୁସଲା (ସୀ. ପୀ.), ନିଦାନଵତ୍ଥୁକୁସଲା (ସ୍ଯା.)] ଆପତ୍ତାନାପତ୍ତିଗରୁକଲହୁକସତେକିଚ୍ଛଅତେକିଚ୍ଛଵୁଟ୍ଠାନଦେସନାନିଗ୍ଗହ- ପଟିକମ୍ମଓସାରଣନିସ୍ସାରଣପଟିସାରଣକୁସଲା ଵିନଯେ ପାରମିଂ ଗତା, ଏଵରୂପା ଖୋ, ମହାରାଜ, ଭିକ୍ଖୂ ଭଗଵତୋ ଧମ୍ମନଗରେ ‘ରୂପରକ୍ଖା’ତି [ରୂପଦକ୍ଖାତି (ସୀ. ସ୍ଯା. ପୀ.)] ଵୁଚ୍ଚନ୍ତି।

‘‘ଯେ ପନ ତେ, ମହାରାଜ, ଭିକ୍ଖୂ ଵିମୁତ୍ତିଵରକୁସୁମମାଲବନ୍ଧା ଵରପଵରମହଗ୍ଘସେଟ୍ଠଭାଵମନୁପ୍ପତ୍ତା ବହୁଜନକନ୍ତମଭିପତ୍ଥିତା, ଏଵରୂପା ଖୋ, ମହାରାଜ, ଭିକ୍ଖୂ ଭଗଵତୋ ଧମ୍ମନଗରେ ‘ପୁପ୍ଫାପଣିକା’ତି ଵୁଚ୍ଚନ୍ତି।

‘‘ଯେ ପନ ତେ, ମହାରାଜ, ଭିକ୍ଖୂ ଚତୁସଚ୍ଚାଭିସମଯପଟିଵିଦ୍ଧା ଦିଟ୍ଠସଚ୍ଚା ଵିଞ୍ଞାତସାସନା ଚତୂସୁ ସାମଞ୍ଞଫଲେସୁ ତିଣ୍ଣଵିଚିକିଚ୍ଛା ପଟିଲଦ୍ଧଫଲସୁଖା ଅଞ୍ଞେସମ୍ପି ପଟିପନ୍ନାନଂ ତେ ଫଲେ ସଂଵିଭଜନ୍ତି, ଏଵରୂପା ଖୋ, ମହାରାଜ, ଭିକ୍ଖୂ ଭଗଵତୋ ଧମ୍ମନଗରେ ‘ଫଲାପଣିକା’ତି ଵୁଚ୍ଚନ୍ତି।

‘‘ଯେ ପନ ତେ, ମହାରାଜ, ଭିକ୍ଖୂ ସୀଲସଂଵରଗନ୍ଧମନୁଲିତ୍ତା [ସୀଲଵରସୁଗନ୍ଧମନୁଲିତ୍ତା (ସୀ. ପୀ.)] ଅନେକଵିଧବହୁଗୁଣଧରା କିଲେସମଲଦୁଗ୍ଗନ୍ଧଵିଧମକା, ଏଵରୂପା ଖୋ, ମହାରାଜ, ଭିକ୍ଖୂ ଭଗଵତୋ ଧମ୍ମନଗରେ ‘ଗନ୍ଧାପଣିକା’ତି ଵୁଚ୍ଚନ୍ତି।

‘‘ଯେ ପନ ତେ, ମହାରାଜ, ଭିକ୍ଖୂ ଧମ୍ମକାମା ପିଯସମୁଦାହାରା ଅଭିଧମ୍ମେ ଅଭିଵିନଯେ ଉଳାରପାମୋଜ୍ଜା ଅରଞ୍ଞଗତାପି ରୁକ୍ଖମୂଲଗତାପି ସୁଞ୍ଞାଗାରଗତାପି ଧମ୍ମଵରରସଂ ପିଵନ୍ତି, କାଯେନ ଵାଚାଯ ମନସା ଧମ୍ମଵରରସମୋଗାଳ୍ହା ଅଧିମତ୍ତପଟିଭାନା ଧମ୍ମେସୁ ଧମ୍ମେସନପ୍ପଟିପନ୍ନା ଇତୋ ଵା ତତୋ ଵା ଯତ୍ଥ ଯତ୍ଥ ଅପ୍ପିଚ୍ଛକଥା ସନ୍ତୁଟ୍ଠିକଥା ପଵିଵେକକଥା ଅସଂସଗ୍ଗକଥା ଵୀରିଯାରମ୍ଭକଥା ସୀଲକଥା ସମାଧିକଥା ପଞ୍ଞାକଥା ଵିମୁତ୍ତିକଥା ଵିମୁତ୍ତିଞାଣଦସ୍ସନକଥା , ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ଗନ୍ତ୍ଵା ତଂ ତଂ କଥାରସଂ ପିଵନ୍ତି, ଏଵରୂପା ଖୋ, ମହାରାଜ, ଭିକ୍ଖୂ ଭଗଵତୋ ଧମ୍ମନଗରେ ‘ସୋଣ୍ଡା ପିପାସା’ତି ଵୁଚ୍ଚନ୍ତି।

‘‘ଯେ ପନ ତେ, ମହାରାଜ, ଭିକ୍ଖୂ ପୁବ୍ବରତ୍ତାପରରତ୍ତଂ ଜାଗରିଯାନୁଯୋଗମନୁଯୁତ୍ତା ନିସଜ୍ଜଟ୍ଠାନଚଙ୍କମେହି ରତ୍ତିନ୍ଦିଵଂ ଵୀତିନାମେନ୍ତି, ଭାଵନାନୁଯୋଗମନୁଯୁତ୍ତା କିଲେସପଟିବାହନାଯ ସଦତ୍ଥପ୍ପସୁତା, ଏଵରୂପା ଖୋ, ମହାରାଜ, ଭିକ୍ଖୂ ଭଗଵତୋ ଧମ୍ମନଗରେ ‘ନଗରଗୁତ୍ତିକା’ତି ଵୁଚ୍ଚନ୍ତି।

‘‘ଯେ ପନ ତେ, ମହାରାଜ, ଭିକ୍ଖୂ ନଵଙ୍ଗଂ ବୁଦ୍ଧଵଚନଂ ଅତ୍ଥତୋ ଚ ବ୍ଯଞ୍ଜନତୋ ଚ ନଯତୋ ଚ କାରଣତୋ ଚ ହେତୁତୋ ଚ ଉଦାହରଣତୋ ଚ ଵାଚେନ୍ତି ଅନୁଵାଚେନ୍ତି ଭାସନ୍ତି ଅନୁଭାସନ୍ତି, ଏଵରୂପା ଖୋ, ମହାରାଜ, ଭିକ୍ଖୂ ଭଗଵତୋ ଧମ୍ମନଗରେ ‘ଧମ୍ମାପଣିକା’ତି ଵୁଚ୍ଚନ୍ତି।

‘‘ଯେ ପନ ତେ, ମହାରାଜ, ଭିକ୍ଖୂ ଧମ୍ମରତନଭୋଗେନ ଆଗମପରିଯତ୍ତିସୁତଭୋଗେନ ଭୋଗିନୋ ଧନିନୋ ନିଦ୍ଦିଟ୍ଠସରବ୍ଯଞ୍ଜନଲକ୍ଖଣପ୍ପଟିଵେଧା ଵିଞ୍ଞୂ ଫରଣା, ଏଵରୂପା ଖୋ, ମହାରାଜ, ଭିକ୍ଖୂ ଭଗଵତୋ ଧମ୍ମନଗରେ ‘ଧମ୍ମସେଟ୍ଠିନୋ’ତି ଵୁଚ୍ଚନ୍ତି।

‘‘ଯେ ପନ ତେ, ମହାରାଜ, ଭିକ୍ଖୂ ଉଳାରଦେସନାପଟିଵେଧା ପରିଚିଣ୍ଣାରମ୍ମଣଵିଭତ୍ତିନିଦ୍ଦେସା ସିକ୍ଖାଗୁଣପାରମିପ୍ପତ୍ତା, ଏଵରୂପା ଖୋ, ମହାରାଜ, ଭିକ୍ଖୂ ଭଗଵତୋ ଧମ୍ମନଗରେ ‘ଵିସ୍ସୁତଧମ୍ମିକା’ତି ଵୁଚ୍ଚନ୍ତି।

‘‘ଏଵଂ ସୁଵିଭତ୍ତଂ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଭଗଵତୋ ଧମ୍ମନଗରଂ ଏଵଂ ସୁମାପିତଂ ଏଵଂ ସୁଵିହିତଂ ଏଵଂ ସୁପରିପୂରିତଂ ଏଵଂ ସୁଵଵତ୍ଥାପିତଂ ଏଵଂ ସୁରକ୍ଖିତଂ ଏଵଂ ସୁଗୋପିତଂ ଏଵଂ ଦୁପ୍ପସଯ୍ହଂ ପଚ୍ଚତ୍ଥିକେହି ପଚ୍ଚାମିତ୍ତେହି, ଇମିନା, ମହାରାଜ, କାରଣେନ ଇମିନା ହେତୁନା ଇମିନା ନଯେନ ଇମିନା ଅନୁମାନେନ ଞାତବ୍ବଂ ଅତ୍ଥି ସୋ ଭଗଵାତି।

‘‘‘ଯଥାପି ନଗରଂ ଦିସ୍ଵା, ସୁଵିଭତ୍ତଂ ମନୋରମଂ;

ଅନୁମାନେନ ଜାନନ୍ତି, ୱଡ୍ଢକିସ୍ସ ମହତ୍ତନଂ।

‘‘ତଥେୱ ଲୋକନାଥସ୍ସ, ଦିସ୍ୱା ଧମ୍ମପୁରଂ ୱରଂ;

ଅନୁମାନେନ ଜାନନ୍ତି, ଅତ୍ଥି ସୋ ଭଗୱା ଇତି।

‘‘ଅନୁମାନେନ ଜାନନ୍ତି, ଊମିଂ ଦିସ୍ୱାନ ସାଗରେ;

ଯଥାଯଂ ଦିସ୍ସତେ ଊମି, ମହନ୍ତୋ ସୋ ଭୱିସ୍ସତି।

‘‘ତଥା ବୁଦ୍ଧଂ ସୋକନୁଦଂ, ସବ୍ବତ୍ଥମପରାଜିତଂ;

ତଣ୍ହକ୍ଖଯମନୁପ୍ପତ୍ତଂ, ଭୱସଂସାରମୋଚନଂ।

‘‘ଅନୁମାନେନ ଞାତବ୍ବଂ, ଊମିଂ ଦିସ୍ୱା ସଦେୱକେ;

ଯଥା ଧମ୍ମୂମିୱିପ୍ଫାରୋ, ଅଗ୍ଗୋ ବୁଦ୍ଧୋ ଭୱିସ୍ସତି।

‘‘ଅନୁମାନେନ ଜାନନ୍ତି, ଦିସ୍ୱା ଅଚ୍ଚୁଗ୍ଗତଂ ଗିରିଂ;

ଯଥା ଅଚ୍ଚୁଗ୍ଗତୋ ଏସୋ, ହିମୱା ସୋ ଭୱିସ୍ସତି।

‘‘ତଥା ଦିସ୍ୱା ଧମ୍ମଗିରିଂ, ସୀତୀଭୂତଂ ନିରୂପଧିଂ;

ଅଚ୍ଚୁଗ୍ଗତଂ ଭଗୱତୋ, ଅଚଲଂ ସୁପ୍ପତିଟ୍ଠିତଂ।

‘‘ଅନୁମାନେନ ଞାତବ୍ବଂ, ଦିସ୍ୱାନ ଧମ୍ମପବ୍ବତଂ;

ତଥା ହି ସୋ ମହାୱୀରୋ, ଅଗ୍ଗୋ ବୁଦ୍ଧୋ ଭୱିସ୍ସତି।

‘‘ଯଥାପି ଗଜରାଜସ୍ସ, ପଦଂ ଦିସ୍ୱାନ ମାନୁସା;

ଅନୁମାନେନ ଜାନନ୍ତି, ମହା ଏସୋ ଗଜୋ ଇତି।

‘‘ତଥେୱ ବୁଦ୍ଧନାଗସ୍ସ, ପଦଂ ଦିସ୍ୱା ୱିଭାୱିନୋ;

ଅନୁମାନେନ ଜାନନ୍ତି, ଉଳାରୋ ସୋ ଭୱିସ୍ସତି।

‘‘ଅନୁମାନେନ ଜାନନ୍ତି, ଭୀତେ ଦିସ୍ୱାନ କୁମ୍ମିଗେ;

ମିଗରାଜସ୍ସ ସଦ୍ଦେନ, ଭୀତାମେ କୁମ୍ମିଗା ଇତି।

‘‘ତଥେୱ ତିତ୍ଥିଯେ ଦିସ୍ୱା, ୱିତ୍ଥତେ ଭୀତମାନସେ;

ଅନୁମାନେନ ଞାତବ୍ବଂ, ଧମ୍ମରାଜେନ ଗଜ୍ଜିତଂ।

‘‘ନିବ୍ବୁତଂ ପଥୱିଂ ଦିସ୍ୱା, ହରିତପତ୍ତଂ ମହୋଦିକଂ;

ଅନୁମାନେନ ଜାନନ୍ତି, ମହାମେଘେନ ନିକ୍କୁତଂ।

‘‘‘ତଥେୱିମଂ ଜନଂ ଦିସ୍ୱା, ଆମୋଦିତପମୋଦିତଂ;

ଅନୁମାନେନ ଞାତବ୍ବଂ, ଧମ୍ମମେଘେନ ତପ୍ପିତଂ।

‘‘‘ଲଗ୍ଗଂ ଦିସ୍ୱା ଭୁସଂ ପଙ୍କଂ, କଲଲଦ୍ଦଗତଂ ମହିଂ;

ଅନୁମାନେନ ଜାନନ୍ତି, ୱାରିକ୍ଖନ୍ଧୋ ମହା ଗତୋ।

‘‘‘ତଥେୱିମଂ ଜନଂ ଦିସ୍ୱା, ରଜପଙ୍କସମୋହିତଂ;

ୱହିତଂ ଧମ୍ମନଦିଯା, ୱିସଟ୍ଠଂ ଧମ୍ମସାଗରେ।

‘‘‘ଧମ୍ମାମତଗତଂ ଦିସ୍ୱା, ସଦେୱକମିମଂ ମହିଂ;

ଅନୁମାନେନ ଞାତବ୍ବଂ, ଧମ୍ମକ୍ଖନ୍ଧୋ ମହା ଗତୋ।

‘‘‘ଅନୁମାନେନ ଜାନନ୍ତି, ଘାଯିତ୍ୱା ଗନ୍ଧମୁତ୍ତମଂ;

ଯଥାଯଂ ୱାଯତେ ଗନ୍ଧୋ, ହେସ୍ସନ୍ତି ପୁପ୍ଫିତା ଦୁମା।

‘‘‘ତଥେୱାଯଂ ସୀଲଗନ୍ଧୋ, ପୱାଯତି ସଦେୱକେ;

ଅନୁମାନେନ ଞାତବ୍ବଂ, ଅତ୍ଥି ବୁଦ୍ଧୋ ଅନୁତ୍ତରୋ’ତି।

‘‘ଏୱରୂପେନ ଖୋ, ମହାରାଜ, କାରଣସତେନ କାରଣସହସ୍ସେନ ହେତୁସତେନ ହେତୁସହସ୍ସେନ ନଯସତେନ ନଯସହସ୍ସେନ ଓପମ୍ମସତେନ ଓପମ୍ମସହସ୍ସେନ ସକ୍କା ବୁଦ୍ଧବଲଂ ଉପଦସ୍ସଯିତୁଂ। ଯଥା, ମହାରାଜ, ଦକ୍ଖୋ ମାଲାକାରୋ ନାନାପୁପ୍ଫରାସିମ୍ହା ଆଚରିଯାନୁସିଟ୍ଠିଯା ପଚ୍ଚତ୍ତପୁରିସକାରେନ ୱିଚିତ୍ତଂ ମାଲାଗୁଣରାସିଂ କରେଯ୍ଯ, ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ସୋ ଭଗୱା ୱିଚିତ୍ତପୁପ୍ଫରାସି ୱିଯ ଅନନ୍ତଗୁଣୋ ଅପ୍ପମେଯ୍ଯଗୁଣୋ, ଅହମେତରହି ଜିନସାସନେ ମାଲାକାରୋ ୱିଯ ପୁପ୍ଫଗନ୍ଥକୋ ପୁବ୍ବକାନଂ ଆଚରିଯାନଂ ମଗ୍ଗେନପି ମଯ୍ହଂ ବୁଦ୍ଧିବଲେନପି ଅସଙ୍ଖେଯ୍ଯେନପି କାରଣେନ ଅନୁମାନେନ ବୁଦ୍ଧବଲଂ ଦୀପଯିସ୍ସାମି, ତ୍ୱଂ ପନେତ୍ଥ ଛନ୍ଦଂ ଜନେହି ସୱନାଯା’’ତି।

‘‘ଦୁକ୍କରଂ , ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ଅଞ୍ଞେସଂ ଏୱରୂପେନ କାରଣେନ ଅନୁମାନେନ ବୁଦ୍ଧବଲଂ ଉପଦସ୍ସଯିତୁଂ, ନିବ୍ବୁତୋସ୍ମି, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ତୁମ୍ହାକଂ ପରମୱିଚିତ୍ତେନ ପଞ୍ହୱେଯ୍ଯାକରଣେନା’’ତି।

ଅନୁମାନପଞ୍ହୋ ପଠମୋ।

୨। ଧୁତଙ୍ଗପଞ୍ହୋ

‘‘ପସ୍ସତାରଞ୍ଞକେ ଭିକ୍ଖୂ, ଅଜ୍ଝୋଗାଳ୍ହେ ଧୁତେ ଗୁଣେ;

ପୁନ ପସ୍ସତି ଗିହୀ ରାଜା, ଅନାଗାମିଫଲେ ଠିତେ।

‘‘ଉଭୋପି ତେ ୱିଲୋକେତ୍ୱା, ଉପ୍ପଜ୍ଜି ସଂସଯୋ ମହା;

ବୁଜ୍ଝେୟ୍ୟ ଚେ ଗିହୀ ଧମ୍ମେ, ଧୁତଙ୍ଗଂ ନିପ୍ଫଲଂ ସିୟା।

‘‘ପରୱାଦିୱାଦମଥନଂ, ନିପୁଣଂ ପିଟକତ୍ତୟେ;

ହନ୍ଦ ପୁଚ୍ଛେ କଥିସେଟ୍ଠଂ, ସୋ ମେ କଙ୍ଖଂ ୱିନେସ୍ସତୀ’’ତି।

ଅଥ ଖୋ ମିଲିନ୍ଦୋ ରାଜା ଯେନାୟସ୍ମା ନାଗସେନୋ ତେନୁପସଙ୍କମି, ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଆୟସ୍ମନ୍ତଂ ନାଗସେନଂ ଅଭିୱାଦେତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦି, ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନୋ ଖୋ ମିଲିନ୍ଦୋ ରାଜା ଆୟସ୍ମନ୍ତଂ ନାଗସେନଂ ଏତଦୱୋଚ ‘‘ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ଅତ୍ଥି କୋଚି ଗିହୀ ଅଗାରିକୋ କାମଭୋଗୀ ପୁତ୍ତଦାରସମ୍ବାଧସୟନଂ ଅଜ୍ଝାୱସନ୍ତୋ କାସିକଚନ୍ଦନଂ ପଚ୍ଚନୁଭୋନ୍ତୋ ମାଲାଗନ୍ଧୱିଲେପନଂ ଧାରୟନ୍ତୋ ଜାତରୂପରଜତଂ ସାଦିୟନ୍ତୋ ମଣିମୁତ୍ତାକଞ୍ଚନୱିଚିତ୍ତମୋଳିବଦ୍ଧୋ ଯେନ ସନ୍ତଂ ପରମତ୍ଥଂ ନିବ୍ବାନଂ ସଚ୍ଛିକତ’’ନ୍ତି?

‘‘ନ, ମହାରାଜ, ଏକଞ୍ଞେୱ ସତଂ ନ ଦ୍ୱେ ସତାନି ନ ତୀଣି ଚତ୍ତାରି ପଞ୍ଚ ସତାନି ନ ସହସ୍ସଂ ନ ସତସହସ୍ସଂ ନ କୋଟିସତଂ ନ କୋଟିସହସ୍ସଂ ନ କୋଟିସତସହସ୍ସଂ, ତିଟ୍ଠତୁ ମହାରାଜ ଦସନ୍ନଂ ୱୀସତିୟା ସତସ୍ସ ସହସ୍ସସ୍ସ ଅଭିସମୟୋ, କତମେନ ତେ ପରିୟାୟେନ ଅନୁଯୋଗଂ ଦମ୍ମୀ’’ତି।

‘‘ତ୍ୱମେୱେତଂ ବ୍ରୂହୀ’’ତି। ‘‘ତେନହି ତେ, ମହାରାଜ, କଥୟିସ୍ସାମି ସତେନ ୱା ସହସ୍ସେନ ୱା ସତସହସ୍ସେନ ୱା କୋଟିୟା ୱା କୋଟିସତେନ ୱା କୋଟିସହସ୍ସେନ ୱା କୋଟିସତସହସ୍ସେନ ୱା, ଯା କାଚି ନୱଙ୍ଗେ ବୁଦ୍ଧୱଚନେ ସଲ୍ଲେଖିତାଚାରପ୍ପଟିପତ୍ତିଧୁତୱରଙ୍ଗଗୁଣନିସ୍ସିତା [ଧୁତୱରଙ୍ଗଗୁଣନିସ୍ସିତା (ସୀ। ସ୍ୟା। ପୀ।)] ଥା, ତା ସବ୍ବା ଇଧ ସମୋସରିସ୍ସନ୍ତି। ଯଥା, ମହାରାଜ, ନିନ୍ନୁନ୍ନତସମୱିସମଥଲାଥଲଦେସଭାଗେ ଅଭିୱୁଟ୍ଠଂ ଉଦକଂ, ସବ୍ବଂ ତଂ ତତୋ ୱିନିଗଳିତ୍ୱା ମହୋଦଧିଂ ସାଗରଂ ସମୋସରତି, ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ସମ୍ପାଦକେ ସତି ଯା କାଚି ନୱଙ୍ଗେ ବୁଦ୍ଧୱଚନେ ସଲ୍ଲେଖିତାଚାରପ୍ପଟିପତ୍ତିଧୁତଙ୍ଗଗୁଣଧରନିସ୍ସିତା କଥା, ତା ସବ୍ବା ଇଧ ସମୋସରିସ୍ସନ୍ତି।

‘‘ମୟ୍ହମ୍ପେତ୍ଥ , ମହାରାଜ, ପରିବ୍ୟତ୍ତତାୟ ବୁଦ୍ଧିୟା କାରଣପରିଦୀପନଂ ସମୋସରିସ୍ସତି, ତେନେସୋ ଅତ୍ଥୋ ସୁୱିଭତ୍ତୋ ୱିଚିତ୍ତୋ ପରିପୁଣ୍ଣୋ ପରିସୁଦ୍ଧୋ ସମାନୀତୋ ଭୱିସ୍ସତି। ଯଥା, ମହାରାଜ, କୁସଲୋ ଲେଖାଚରିୟୋ ଅନୁସିଟ୍ଠୋ ଲେଖଂ ଓସାରେନ୍ତୋ ଅତ୍ତନୋ ବ୍ୟତ୍ତତାୟ ବୁଦ୍ଧିୟା କାରଣପରିଦୀପନେନ ଲେଖଂ ପରିପୂରେତି, ଏୱଂ ସା ଲେଖା ସମତ୍ତା ପରିପୁଣ୍ଣା ଅନୂନିକା ଭୱିସ୍ସତି। ଏୱମେୱ ମୟ୍ହମ୍ପେତ୍ଥ ପରିବ୍ୟତ୍ତତାୟ ବୁଦ୍ଧିୟା କାରଣପରିଦୀପନଂ ସମୋସରିସ୍ସତି, ତେନେସୋ ଅତ୍ଥୋ ସୁୱିଭତ୍ତୋ ୱିଚିତ୍ତୋ ପରିପୁଣ୍ଣୋ ପରିସୁଦ୍ଧୋ ସମାନୀତୋ ଭୱିସ୍ସତି।

‘‘ନଗରେ, ମହାରାଜ, ସାୱତ୍ଥିୟା ପଞ୍ଚକୋଟିମତ୍ତା ଅରିୟସାୱକା ଭଗୱତୋ ଉପାସକୌପାସିକାୟୋ ସତ୍ତପଣ୍ଣାସସହସ୍ସାନି ତୀଣି ଚ ସତସହସ୍ସାନି ଅନାଗାମିଫଲେ ପତିଟ୍ଠିତା, ତେ ସବ୍ବେପି ଗିହୀ ଯେୱ, ନ ପବ୍ବଜିତା। ପୁନ ତତ୍ଥେୱ କଣ୍ଡମ୍ବମୂଲେ ଯମକପାଟିହାରିୟେ ୱୀସତି ପାଣକୋଟିୟୋ ଅଭିସମିଂସୁ, ପୁନ ଚୂଳରାହୁଲୋୱାଦେ [ମହାରାହୁଲୋୱାଦେ (ସୀ। ପୀ।)], ମହାମଙ୍ଗଲସୁତ୍ତନ୍ତେ, ସମଚିତ୍ତପରିୟାୟେ, ପରାଭୱସୁତ୍ତନ୍ତେ, ପୁରାଭେଦସୁତ୍ତନ୍ତେ, କଲହୱିୱାଦସୁତ୍ତନ୍ତେ, ଚୂଳବ୍ୟୂହସୁତ୍ତନ୍ତେ, ମହାବ୍ୟୂହସୁତ୍ତନ୍ତେ, ତୁୱଟକସୁତ୍ତନ୍ତେ, ସାରିପୁତ୍ତସୁତ୍ତନ୍ତେ ଗଣନପଥମତୀତାନଂ ଦେୱତାନଂ ଧମ୍ମାଭିସମୟୋ ଅହୋସି।

‘‘ନଗରେ ରାଜଗହେ ପଞ୍ଞାସସହସ୍ସାନି ତୀଣି ଚ ସତସହସ୍ସାନି ଅରିୟସାୱକା ଭଗୱତୋ ଉପାସକୌପାସିକାୟୋ, ପୁନ ତତ୍ଥେୱ ଧନପାଲହତ୍ଥିନାଗଦମନେ ନୱୁତି ପାଣକୋଟିୟୋ, ପାରାୟନସମାଗମେ ପାସାଣକଚେତିୟେ ଚୁଦ୍ଦସ ପାଣକୋଟିୟୋ, ପୁନ ଇନ୍ଦସାଲଗୁହାୟଂ ଅସୀତି ଦେୱତାକୋଟିୟୋ, ପୁନ ବାରାଣସିୟଂ ଇସିପତନେ ମିଗଦାୟେ ପଠମେ ଧମ୍ମଦେସନେ ଅଟ୍ଠାରସ ବ୍ରହ୍ମକୋଟିୟୋ ଅପରିମାଣା ଚ ଦେୱତାୟୋ, ପୁନ ତାୱତିଂସଭୱନେ ପଣ୍ଡୁକମ୍ବଲସିଲାୟଂ ଅଭିଧମ୍ମଦେସନାୟ ଅସୀତି ଦେୱତାକୋଟିୟୋ, ଦେୱୋରୋହଣେ ସଙ୍କସ୍ସନଗରଦ୍ୱାରେ ଲୋକୱିୱରଣପାଟିହାରିୟେ ପସନ୍ନାନଂ ନରମରୂନଂ ତିଂସ କୋଟିୟୋ ଅଭିସମିଂସୁ।

ପୁନ ସକ୍କେସୁ କପିଲୱତ୍ଥୁସ୍ମିଂ ନିଗ୍ରୋଧାରାମେ ବୁଦ୍ଧୱଂସଦେସନାୟ ମହାସମୟସୁତ୍ତନ୍ତଦେସନାୟ ଚ ଗଣନପଥମତୀତାନଂ ଦେୱତାନଂ ଧମ୍ମାଭିସମୟୋ ଅହୋସି । ପୁନ ସୁମନମାଲାକାରସମାଗମେ, ଗରହଦିନ୍ନସମାଗମେ, ଆନନ୍ଦସେଟ୍ଠିସମାଗମେ, ଜମ୍ବୁକାଜୀୱକସମାଗମେ, ମଣ୍ଡୁକଦେୱପୁତ୍ତସମାଗମେ, ମଟ୍ଠକୁଣ୍ଡଲିଦେୱପୁତ୍ତସମାଗମେ, ସୁଲସାନଗରସୋଭିନିସମାଗମେ, ସିରିମାନଗରସୋଭିନିସମାଗମେ, ପେସକାରଧୀତୁସମାଗମେ, ଚୂଳସୁଭଦ୍ଦାସମାଗମେ, ସାକେତବ୍ରାହ୍ମଣସ୍ସ ଆଳାହନଦସ୍ସନସମାଗମେ, ସୂନାପରନ୍ତକସମାଗମେ, ସକ୍କପଞ୍ହସମାଗମେ, ତିରୋକୁଟ୍ଟସମାଗମେ [ତିରୋକୁଡ୍ଡସମାଗମେ (ସୀ। ପୀ।)], ରତନସୁତ୍ତସମାଗମେ ପଚ୍ଚେକଂ ଚତୁରାସୀତିୟା ପାଣସହସ୍ସାନଂ ଧମ୍ମାଭିସମୟୋ ଅହୋସି, ଯାୱତା, ମହାରାଜ, ଭଗୱା ଲୋକେ ଅଟ୍ଠାସି, ତାୱ ତୀସୁ ମଣ୍ଡଲେସୁ ସୋଳସସୁ ମହାଜନପଦେସୁ ଯତ୍ଥ ଯତ୍ଥ ଭଗୱା

ୱିହାସି, ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ଯେଭୁୟ୍ୟେନ ଦ୍ୱେ ତୟୋ ଚତ୍ତାରୋ ପଞ୍ଚ ସତଂ ସହସ୍ସଂ ସତସହସ୍ସଂ ଦେୱା ଚ ମନୁସ୍ସା ଚ ସନ୍ତଂ ପରମତ୍ଥଂ ନିବ୍ବାନଂ ସଚ୍ଛିକରିଂସୁ। ଯେ ତେ, ମହାରାଜ, ଦେୱା ଗିହୀ ଯେୱ, ନ ତେ ପବ୍ବଜିତା, ଏତାନି ଚେୱ, ମହାରାଜ, ଅଞ୍ଞାନି ଚ ଅନେକାନି ଦେୱତାକୋଟିସତସହସ୍ସାନି ଗିହୀ ଅଗାରିକା କାମଭୋଗିନୋ ସନ୍ତଂ ପରମତ୍ଥଂ ନିବ୍ବାନଂ ସଚ୍ଛିକରିଂସୂ''ତି।

''ଯଦି, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ଗିହୀ ଅଗାରିକା କାମଭୋଗିନୋ ସନ୍ତଂ ପରମତ୍ଥଂ ନିବ୍ବାନଂ ସଚ୍ଛିକରୋନ୍ତି, ଅଥ ଇମାନି ଧୁତଙ୍ଗାନି କିମତ୍ଥଂ ସାଧେନ୍ତି, ତେନ କାରଣେନ ଧୁତଙ୍ଗାନି ଅକିଞ୍ଚିକରାନି ହୋନ୍ତି। ଯଦି, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ୱିନା ମନ୍ତୋସଧେହି ବ୍ୟାଧୟୋ ୱୂପସମନ୍ତି, କିଂ ୱମନୱିରେଚନାଦିନା ସରୀରଦୁବ୍ବଲକରଣେନ? ଯଦି ମୁଟ୍ଠୀହି ପଟିସତ୍ତୁନିଗ୍ଗହୋ ଭୱତି, କିଂ ଅସିସତ୍ତିସରଧନୁକୋଦଣ୍ଡଲଗୁଳମୁଗ୍ଗରେହି? ଯଦି ଗଣ୍ଠିକୁଟିଲସୁସିରକଣ୍ଟଲତାସାଖା ଆଲମ୍ବିତ୍ୱା ରୁକ୍ଖମଭିରୂହନଂ ଭୱତି, କିଂ ଦୀଘଦଳ୍ହନିସ୍ସେଣିପରିୟେସନେନ? ଯଦି ଥଣ୍ଡିଲସେୟ୍ୟାୟ ଧାତୁସମତା ଭୱତି, କିଂ ସୁଖସମ୍ଫସ୍ସମହତିମହାସିରିସୟନପରିୟେସନେନ? ଯଦି ଏକକୋ ସାସଙ୍କସପ୍ପଟିଭୟୱିସମକନ୍ତାରତରଣସମତ୍ଥୋ ଭୱତି, କିଂ ସନ୍ନଦ୍ଧସଜ୍ଜମହତିମହାସତ୍ଥପରିୟେସନେନ? ଯଦି ନଦିସରଂ ବାହୁନା ତରିତୁଂ ସମତ୍ଥୋ ଭୱତି, କିଂ ଧୁୱସେତୁନାୱାପରିୟେସନେନ? ଯଦି ସକସନ୍ତକେନ ଘାସଚ୍ଛାଦନଂ କାତୁଂ ପହୋତି, କିଂ ପରୂପସେୱନପିୟସମୁଲ୍ଲାପପଚ୍ଛାପୁରେଧାୱନେନ? ଯଦି ଅଖାତତଳାକେ ଉଦକଂ ଲଭତି, କିଂ ଉଦପାନତଳାକପୋକ୍ଖରଣିଖଣନେନ? ଏୱମେୱ ଖୋ, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ଯଦି ଗିହୀ ଅଗାରିକା କାମଭୋଗିନୋ ସନ୍ତଂ ପରମତ୍ଥଂ ନିବ୍ବାନଂ ସଚ୍ଛିକରୋନ୍ତି, କିଂ ଧୁତଗୁଣୱରସମାଦିୟନେନା''ତି?

''ଅଟ୍ଠୱୀସତି ଖୋ ପନିମେ, ମହାରାଜ, ଧୁତଙ୍ଗଗୁଣା ଯଥାଭୁଚ୍ଚଗୁଣା, ଯେହି ଗୁଣେହି ଧୁତଙ୍ଗାନି ସବ୍ବବୁଦ୍ଧାନଂ ପିହୟିତାନି ପତ୍ଥିତାନି। କତମେ ଅଟ୍ଠୱୀସତି? ଇଧ, ମହାରାଜ, ଧୁତଙ୍ଗଂ ସୁଦ୍ଧାଜୀୱଂ ସୁଖଫଲଂ ଅନୱଜ୍ଜଂ ନ ପରଦୁକ୍ଖାପନଂ ଅଭୟଂ ଅସମ୍ପୀଳନଂ ଏକନ୍ତୱଡ୍ଢିକଂ ଅପରିହାନିୟଂ ଅମାୟଂ ଆରକ୍ଖା ପତ୍ଥିତଦଦଂ ସବ୍ବସତ୍ତଦମନଂ ସଂୱରହିତଂ ପତିରୂପଂ ଅନିସ୍ସିତଂ ୱିପ୍ପମୁତ୍ତଂ ରାଗକ୍ଖୟଂ ଦୋସକ୍ଖୟଂ ମୋହକ୍ଖୟଂ ମାନପ୍ପହାନଂ କୁୱିତକ୍କଚ୍ଛେଦନଂ କଙ୍ଖାୱିତରଣଂ କୋସଜ୍ଜୱିଦ୍ଧଂସନଂ ଅରତିପ୍ପହାନଂ ଖମନଂ ଅତୁଲଂ ଅପ୍ପମାଣଂ ସବ୍ବଦୁକ୍ଖକ୍ଖୟଗମନଂ, ଇମେ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଅଟ୍ଠୱୀସତି ଧୁତଙ୍ଗଗୁଣା ଯଥାଭୁଚ୍ଚଗୁଣା ଯେହି ଗୁଣେହି ଧୁତଙ୍ଗାନି ସବ୍ବବୁଦ୍ଧାନଂ ପିହୟିତାନି ପତ୍ଥିତାନି।

''ଯେ ଖୋ ତେ, ମହାରାଜ, ଧୁତଗୁଣେ ସମ୍ମା ଉପସେୱନ୍ତି, ତେ ଅଟ୍ଠାରସହି ଗୁଣେହି ସମୁପେତା ଭୱନ୍ତି। କତମେହି ଅଟ୍ଠାରସହି? ଆଚାରୋ ତେସଂ ସୁୱିସୁଦ୍ଧୋ ହୋତି, ପଟିପଦା ସୁପୂରିତା ହୋତି, କାୟିକଂ ୱାଚସିକଂ ସୁରକ୍ଖିତଂ ହୋତି, ମନୋସମାଚାରୋ ସୁୱିସୁଦ୍ଧୋ ହୋତି, ୱୀରିୟଂ ସୁପଗ୍ଗହିତଂ ହୋତି, ଭୟଂ ୱୂପସମ୍ମତି, ଅତ୍ତାନୁଦିଟ୍ଠିବ୍ୟପଗତା ହୋତି, ଆଘାତୋ ଉପରତୋ ହୋତି, ମେତ୍ତା ଉପଟ୍ଠିତା ହୋତି, ଆହାରୋ ପରିଞ୍ଞାତୋ ହୋତି, ସବ୍ବସତ୍ତାନଂ ଗରୁକତୋ ହୋତି, ଭୋଜନେ ମତ୍ତଞ୍ଞୂ ହୋତି, ଜାଗରିୟମନୁୟୁତ୍ତୋ ହୋତି, ଅନିକେତୋ ହୋତି, ଯତ୍ଥ ଫାସୁ ତତ୍ଥ ୱିହାରୀ ହୋତି, ପାପଜେଗୁଚ୍ଛୀ ହୋତି, ୱିୱେକାରାମୋ ହୋତି, ସତତଂ ଅପ୍ପମତ୍ତୋ ହୋତି, ଯେ ତେ, ମହାରାଜ, ଧୁତଗୁଣେ ସମ୍ମା ଉପସେୱନ୍ତି, ତେ ଇମେହି ଅଟ୍ଠାରସହି ଗୁଣେହି ସମୁପେତା ଭୱନ୍ତି।

''ଦସ ଇମେ, ମହାରାଜ, ପୁଗ୍ଗଲା ଧୁତଗୁଣାରହା। କତମେ ଦସ? ସଦ୍ଧୋ ହୋତି ହିରିମା ଧିତିମା ଅକୁହୋ ଅତ୍ଥୱସୀ ଅଲୋଲୋ ସିକ୍ଖାକାମୋ ଦଳ୍ହସମାଦାନୋ ଅନୁଜ୍ଝାନବହୁଲୋ ମେତ୍ତାୱିହାରୀ, ଇମେ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଦସ ପୁଗ୍ଗଲା ଧୁତଗୁଣାରହା।

''ଯେ ତେ, ମହାରାଜ, ଗିହୀ ଅଗାରିକା କାମଭୋଗିନୋ ସନ୍ତଂ ପରମତ୍ଥଂ ନିବ୍ବାନଂ ସଚ୍ଛିକରୋନ୍ତି, ସବ୍ବେ ତେ ପୁରିମାସୁ ଜାତୀସୁ ତେରସସୁ ଧୁତଗୁଣେସୁ କତୂପାସନା କତଭୂମିକମ୍ମା, ତେ ତତ୍ଥ ଚାରଞ୍ଚ ପଟିପତ୍ତିଞ୍ଚ ସୋଧୟିତ୍ୱା ଅଜ୍ଜେତରହି ଗିହୀ ଯେୱ ସନ୍ତା ସନ୍ତଂ ପରମତ୍ଥଂ ନିବ୍ବାନଂ ସଚ୍ଛିକରୋନ୍ତି।

''ଯଥା , ମହାରାଜ, କୁସଲୋ ଇସ୍ସାସୋ ଅନ୍ତେୱାସିକେ ପଠମଂ ତାୱ ଉପାସନସାଲାୟଂ ଚାପଭେଦଚାପାରୋପନଗ୍ଗହଣମୁଟ୍ଠିପ୍ପଟିପୀଳନଅଙ୍ଗୁଲିୱିନାମନପାଦଠପନସରଗ୍ଗହଣସନ୍ନହନଆକଡ୍ଢନ ସନ୍ଧାରଣଲକ୍ଖନିୟମନଖିପନେ ତିଣପୁରିସକଛକଣ [ଖଣକ (ସୀ। ପୀ।)] ତିଣପଲାଲମତ୍ତିକାପୁଞ୍ଜଫଲକଲକ୍ଖୱେଧେ ଅନୁସିକ୍ଖାପେତ୍ୱା ରଞ୍ଞୋ ସନ୍ତିକେ ଉପାସନଂ ଆରାଧୟିତ୍ୱା ଆଜଞ୍ଞରଥଗଜତୁରଙ୍ଗଧନଧଞ୍ଞହିରଞ୍ଞସୁୱଣ୍ଣଦାସିଦାସଭରିୟଗାମୱରଂ ଲଭତି , ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଯେ ତେ ଗିହୀ ଅଗାରିକା କାମଭୋଗିନୋ ସନ୍ତଂ ପରମତ୍ଥଂ ନିବ୍ବାନଂ ସଚ୍ଛିକରୋନ୍ତି, ତେ ସବ୍ବେ ପୁରିମାସୁ ଜାତୀସୁ ତେରସସୁ ଧୁତଗୁଣେସୁ କତୂପାସନା କତଭୂମିକମ୍ମା, ତେ ତତ୍ଥେୱ ଚାରଞ୍ଚ ପଟିପତ୍ତିଞ୍ଚ ସୋଧୟିତ୍ୱା ଅଜ୍ଜେତରହି ଗିହୀ ଯେୱ ସନ୍ତା ସନ୍ତଂ ପରମତ୍ଥଂ ନିବ୍ବାନଂ ସଚ୍ଛିକରୋନ୍ତି। ନ, ମହାରାଜ, ଧୁତଗୁଣେସୁ ପୁବ୍ବାସେୱନଂ ୱିନା ଏକିସ୍ସା ଯେୱ ଜାତିୟା ଅରହତ୍ତଂ ସଚ୍ଛିକିରିୟା ହୋତି, ଉତ୍ତମେନ ପନ ୱୀରିୟେନ ଉତ୍ତମାୟ ପଟିପତ୍ତିୟା ତଥାରୂପେନ ଆଚରିୟେନ କଲ୍ୟାଣମିତ୍ତେନ ଅରହତ୍ତଂ ସଚ୍ଛିକିରିୟା ହୋତି।

‘‘ଯଥା ୱା ପନ, ମହାରାଜ, ଭିସକ୍କୋ ସଲ୍ଲକତ୍ତୋ ଆଚରିଯଂ ଧନେନ ୱା ୱତ୍ତପଟିପତ୍ତିଯା ୱା ଆରାଧେତ୍ୱା ସତ୍ଥଗ୍ଗହଣଛେଦନଲେଖନୱେଧନସଲ୍ଲୁଦ୍ଧରଣୱଣଧୋୱନସୋସନଭେସଜ୍ଜାନୁଲିମ୍ପନୱମନ ୱିରେଚନାନୁୱାସନକିରିଯମନୁସିକ୍ଖିତ୍ୱା ୱିଜ୍ଜାସୁ କତସିକ୍ଖୋ କତୂପାସନୋ କତହତ୍ଥୋ ଆତୁରେ ଉପସଙ୍କମତି ତିକିଚ୍ଛାଯ, ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଯେ ତେ ଗିହୀ ଅଗାରିକା କାମଭୋଗିନୋ ସନ୍ତଂ ପରମତ୍ଥଂ ନିବ୍ବାନଂ ସଚ୍ଛିକରୋନ୍ତି, ତେ ସବ୍ବେ ପୁରିମାସୁ ଜାତୀସୁ ତେରସସୁ ଧୁତଗୁଣେସୁ କତୂପାସନା କତଭୂମିକମ୍ମା, ତେ ତତ୍ଥେୱ ଚାରଞ୍ଚ ପଟିପତ୍ତିଞ୍ଚ ସୋଧଯିତ୍ୱା ଅଜ୍ଝେତରହି ଗିହୀ ଯେୱ ସନ୍ତା ସନ୍ତଂ ପରମତ୍ଥଂ ନିବ୍ବାନଂ ସଚ୍ଛିକରୋନ୍ତି, ନ, ମହାରାଜ, ଧୁତଗୁଣେହି ଅୱିସୁଦ୍ଧାନଂ ଧମ୍ମାଭିସମଯୋ ହୋତି।

‘‘ଯଥା, ମହାରାଜ, ଉଦକସ୍ସ ଅସେଚନେନ ବୀଜାନଂ ଅୱିରୂହନଂ ହୋତି, ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଧୁତଗୁଣେହି ଅୱିସୁଦ୍ଧାନଂ ଧମ୍ମାଭିସମଯୋ ନ ହୋତି।

‘‘ଯଥା ୱା ପନ, ମହାରାଜ, ଅକତକୁସଲାନଂ ଅକତକଲ୍ୟାଣାନଂ ସୁଗତିଗମନଂ ନ ହୋତି, ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଧୁତଗୁଣେହି ଅୱିସୁଦ୍ଧାନଂ ଧମ୍ମାଭିସମଯୋ ନ ହୋତି।

‘‘ପଥୱିସମଂ , ମହାରାଜ, ଧୁତଗୁଣଂ ୱିସୁଦ୍ଧିକାମାନଂ ପତିଟ୍ଠାନଟ୍ଠେନ। ଆପୋସମଂ, ମହାରାଜ, ଧୁତଗୁଣଂ ୱିସୁଦ୍ଧିକାମାନଂ ସବ୍ବକିଲେସମଲଧୋୱନଟ୍ଠେନ। ତେଜୋସମଂ, ମହାରାଜ, ଧୁତଗୁଣଂ ୱିସୁଦ୍ଧିକାମାନଂ ସବ୍ବକିଲେସୱନଜ୍ଝାପନଟ୍ଠେନ । ୱାଯୋସମଂ, ମହାରାଜ, ଧୁତଗୁଣଂ ୱିସୁଦ୍ଧିକାମାନଂ ସବ୍ବକିଲେସମଲରଜୋପୱାହନଟ୍ଠେନ। ଅଗଦସମଂ, ମହାରାଜ, ଧୁତଗୁଣଂ ୱିସୁଦ୍ଧିକାମାନଂ ସବ୍ବକିଲେସବ୍ୟାଧିୱୂପସମନଟ୍ଠେନ। ଅମତସମଂ, ମହାରାଜ, ଧୁତଗୁଣଂ ୱିସୁଦ୍ଧିକାମାନଂ ସବ୍ବକିଲେସୱିସନାସନଟ୍ଠେନ। ଖେତ୍ତସମଂ, ମହାରାଜ, ଧୁତଗୁଣଂ ୱିସୁଦ୍ଧିକାମାନଂ ସବ୍ବସାମଞ୍ଞଗୁଣସସ୍ସୱିରୂହନଟ୍ଠେନ। ମନୋହରସମଂ, ମହାରାଜ, ଧୁତଗୁଣଂ ୱିସୁଦ୍ଧିକାମାନଂ ପତ୍ଥିତିଚ୍ଛିତସବ୍ବସମ୍ପତ୍ତିୱରଦଦଟ୍ଠେନ। ନାୱାସମଂ, ମହାରାଜ, ଧୁତଗୁଣଂ ୱିସୁଦ୍ଧିକାମାନଂ ସଂସାରମହଣ୍ଣୱପାରଗମନଟ୍ଠେନ। ଭୀରୁତ୍ତାଣସମଂ, ମହାରାଜ, ଧୁତଗୁଣଂ ୱିସୁଦ୍ଧିକାମାନଂ ଜରାମରଣଭୀତାନଂ ଅସ୍ସାସକରଣଟ୍ଠେନ। ମାତୁସମଂ, ମହାରାଜ, ଧୁତଗୁଣଂ ୱିସୁଦ୍ଧିକାମାନଂ କିଲେସଦୁକ୍ଖପଟିପୀଳିତାନଂ ଅନୁଗ୍ଗାହକଟ୍ଠେନ। ପିତୁସମଂ, ମହାରାଜ, ଧୁତଗୁଣଂ ୱିସୁଦ୍ଧିକାମାନଂ କୁସଲୱଡ୍ଢିକାମାନଂ ସବ୍ବସାମଞ୍ଞଗୁଣଜନକଟ୍ଠେନ। ମିତ୍ତସମଂ, ମହାରାଜ, ଧୁତଗୁଣଂ ୱିସୁଦ୍ଧିକାମାନଂ ସବ୍ବସାମଞ୍ଞଗୁଣପରିଯେସନଅୱିସଂୱାଦକଟ୍ଠେନ। ପଦୁମସମଂ, ମହାରାଜ, ଧୁତଗୁଣଂ ୱିସୁଦ୍ଧିକାମାନଂ ସବ୍ବକିଲେସମଲେହି ଅନୁପଲିତ୍ତଟ୍ଠେନ। ଚତୁଜ୍ଜାତିଯୱରଗନ୍ଧସମଂ , ମହାରାଜ, ଧୁତଗୁଣଂ ୱିସୁଦ୍ଧିକାମାନଂ କିଲେସଦୁଗ୍ଗନ୍ଧପଟିୱିନୋଦନଟ୍ଠେନ। ଗିରିରାଜୱରସମଂ, ମହାରାଜ, ଧୁତଗୁଣଂ ୱିସୁଦ୍ଧିକାମାନଂ ଅଟ୍ଠଲୋକଧମ୍ମୱାତେହି ଅକମ୍ପିଯଟ୍ଠେନ। ଆକାସସମଂ, ମହାରାଜ, ଧୁତଗୁଣଂ ୱିସୁଦ୍ଧିକାମାନଂ ସବ୍ବତ୍ଥ ଗହଣାପଗତୌରୁୱିସଟୱିତ୍ଥତମହନ୍ତଟ୍ଠେନ। ନଦୀସମଂ, ମହାରାଜ, ଧୁତଗୁଣଂ ୱିସୁଦ୍ଧିକାମାନଂ କିଲେସମଲପୱାହନଟ୍ଠେନ। ସୁଦେସକସମଂ, ମହାରାଜ, ଧୁତଗୁଣଂ ୱିସୁଦ୍ଧିକାମାନଂ ଜାତିକନ୍ତାରକିଲେସୱନଗହନନିତ୍ଥରଣଟ୍ଠେନ। ମହାସତ୍ଥୱାହସମଂ, ମହାରାଜ, ଧୁତଗୁଣଂ ୱିସୁଦ୍ଧିକାମାନଂ ସବ୍ବଭଯସୁଞ୍ଞଖେମଅଭଯୱରପୱରନିବ୍ବାନନଗରସମ୍ପାପନଟ୍ଠେନ । ସୁମଜ୍ଜିତୱିମଲାଦାସସମଂ, ମହାରାଜ, ଧୁତଗୁଣଂ ୱିସୁଦ୍ଧିକାମାନଂ ସଙ୍ଖାରାନଂ ସଭାୱଦସ୍ସନଟ୍ଠେନ। ଫଲକସମଂ, ମହାରାଜ, ଧୁତଗୁଣଂ ୱିସୁଦ୍ଧିକାମାନଂ କିଲେସଲଗୁଳଅସରସତ୍ତିପଟିବାହନଟ୍ଠେନ। ଛତ୍ତସମଂ, ମହାରାଜ, ଧୁତଗୁଣଂ ୱିସୁଦ୍ଧିକାମାନଂ କିଲେସୱସ୍ସତିୱିଧଗ୍ଗିସନ୍ତାପାତପପଟିବାହନଟ୍ଠେନ। ଚନ୍ଦସମଂ, ମହାରାଜ, ଧୁତଗୁଣଂ ୱିସୁଦ୍ଧିକାମାନଂ ପିହଯିତପତ୍ଥିତଟ୍ଠେନ। ସୂରିଯସମଂ, ମହାରାଜ, ଧୁତଗୁଣଂ ୱିସୁଦ୍ଧିକାମାନଂ ମୋହତମତିମିରନାସନଟ୍ଠେନ। ସାଗରସମଂ, ମହାରାଜ, ଧୁତଗୁଣଂ ୱିସୁଦ୍ଧିକାମାନଂ ଅନେକୱିଧସାମଞ୍ଞଗୁଣୱରରତନୁଟ୍ଠାନଟ୍ଠେନ, ଅପରିମିତଅସଙ୍ଖେଯ୍ୟଅପ୍ପମେଯ୍ୟଟ୍ଠେନ ଚ। ଏୱଂ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଧୁତଗୁଣଂ ୱିସୁଦ୍ଧିକାମାନଂ ବହୂପକାରଂ ସବ୍ବଦରଥପରିଳାହନୁଦଂ ଅରତିନୁଦଂ ଭଯନୁଦଂ ଭୱନୁଦଂ ଖୀଲନୁଦଂ ମଲନୁଦଂ ସୋକନୁଦଂ ଦୁକ୍ଖନୁଦଂ ରାଗନୁଦଂ ଦୋସନୁଦଂ ମୋହନୁଦଂ ମାନନୁଦଂ ଦିଟ୍ଠିନୁଦଂ ସବ୍ବାକୁସଲଧମ୍ମନୁଦଂ ଯସାୱହଂ ହିତାୱହଂ ସୁଖାୱହଂ ଫାସୁକରଂ ପୀତିକରଂ ଯୋଗକ୍ଖେମକରଂ ଅନୱଜ୍ଜଂ ଇଟ୍ଠସୁଖୱିପାକଂ ଗୁଣରାସିଗୁଣପୁଞ୍ଜଂ ଅପରିମିତଅସଙ୍ଖେଯ୍ୟ ଅପ୍ପମେଯ୍ୟଗୁଣଂ ୱରଂ ପୱରଂ ଅଗ୍ଗଂ।

‘‘ଯଥା , ମହାରାଜ, ମନୁସ୍ସା ଉପତ୍ଥମ୍ଭୱସେନ ଭୋଜନଂ ଉପସେୱନ୍ତି, ହିତୱସେନ ଭେସଜ୍ଜଂ ଉପସେୱନ୍ତି, ଉପକାରୱସେନ ମିତ୍ତଂ ଉପସେୱନ୍ତି, ତାରଣୱସେନ ନାୱଂ ଉପସେୱନ୍ତି, ସୁଗନ୍ଧୱସେନ ମାଲାଗନ୍ଧଂ ଉପସେୱନ୍ତି, ଅଭଯୱସେନ ଭୀରୁତ୍ତାଣଂ ଉପସେୱନ୍ତି, ପତିଟ୍ଠାୱସେନ [ପତିଟ୍ଠାନୱସେନ (କ।)] ପଥୱିଂ ଉପସେୱନ୍ତି, ସିପ୍ପୱସେନ ଆଚରିଯଂ ଉପସେୱନ୍ତି, ଯସୱସେନ ରାଜାନଂ ଉପସେୱନ୍ତି, କାମଦଦୱସେନ ମଣିରତନଂ ଉପସେୱନ୍ତି, ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ସବ୍ବସାମଞ୍ଞଗୁଣଦଦୱସେନ ଅରିଯା ଧୁତଗୁଣଂ ଉପସେୱନ୍ତି।

‘‘ଯଥା ୱା ପନ, ମହାରାଜ, ଉଦକଂ ବୀଜୱିରୂହନାଯ, ଅଗ୍ଗି ଝାପନାଯ, ଆହାରୋ ବଲାହରଣାଯ, ଲତା ବନ୍ଧନାଯ, ସତ୍ଥଂ ଛେଦନାଯ, ପାନୀଯଂ ପିପାସାୱିନଯନାଯ, ନିଧି ଅସ୍ସାସକରଣାଯ, ନାୱା ତୀରସମ୍ପାପନାଯ, ଭେସଜ୍ଜଂ ବ୍ଯାଧିୱୂପସମନାଯ, ଯାନଂ ସୁଖଗମନାଯ, ଭୀରୁତ୍ତାଣଂ ଭଯୱିନୋଦନାଯ, ରାଜା ଆରକ୍ଖତ୍ଥାଯ, ଫଲକଂ ଦଣ୍ଡଲେଣ୍ଡୁଲଗୁଠଅସରସରିପଟିବାହନାଯ, ଆଚରିଯୋ ଅନୁସାସନାଯ, ମାତା ପୋସନାଯ, ଆଦାସୋ ଓଲୋକନାଯ, ଅଲଙ୍କାରୋ ସୋଭନାଯ, ୱତ୍ଥଂ ପଟିଚ୍ଛାଦନାଯ, ନିସ୍ସେଣୀ ଆରୋହନାଯ, ତୁଲା ୱିସମୱିକ୍ଖେପନାଯ [ନିକ୍ଖେପନାଯ (ସୀ। ପୀ।)], ମନ୍ତଂ ପରିଜପ୍ପନାଯ, ଆୱୁଧଂ ତଜ୍ଜନୀଯପଟିବାହନାଯ , ପଦୀପୋ ଅନ୍ଧକାରୱିଧମନାଯ, ୱାତୋ ପରିଳାହନିବ୍ବାପନାଯ, ସିପ୍ପଂ ୱୁତ୍ତିନିପ୍ଫାଦନାଯ, ଅଗଦଂ ଜୀୱିତରକ୍ଖଣାଯ, ଆକରୋ ରତନୁପ୍ପାଦନାଯ, ରତନଂ ଅଲଙ୍କରାଯ, ଆଣା ଅନତିକ୍କମନାଯ, ଇସ୍ସରିଯଂ ୱସୱତ୍ତନାଯ, ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଧୁତଗୁଣଂ ସାମଞ୍ଞବୀଜୱିରୂହନାଯ, କିଲେସମଲଝାପନାଯ, ଇଦ୍ଧିବଲାହରଣାଯ, ସତିସଂୱରନିବନ୍ଧନାଯ, ୱିମତିୱିଚିକିଚ୍ଛାସମୁଚ୍ଛେଦନାଯ, ତଣ୍ହାପିପାସାୱିନଯନାଯ, ଅଭିସମଯଅସ୍ସାସକରଣାଯ, ଚତୁରୋଘନିତ୍ଥରଣାଯ, କିଲେସବ୍ଯାଧିୱୂପସମାଯ, ନିବ୍ବାନସୁଖପ୍ପଟିଲାଭାଯ, ଜାତିଜରାବ୍ଯାଧିମରଣସୋକପରିଦେୱଦୁକ୍ଖଦୋମନସ୍ସୁପାଯାସଭଯୱିନୋଦନାଯ, ସାମଞ୍ଞଗୁଣପରିରକ୍ଖଣାଯ, ଅରତିକୁୱିତକ୍କପଟିବାହନାଯ, ସକଲସାମଞ୍ଞତ୍ଥାନୁସାସନାଯ, ସବ୍ବସାମଞ୍ଞଗୁଣପୋସନାଯ, ସମଥୱିପସ୍ସନାମଗ୍ଗଫଲନିବ୍ବାନଦସ୍ସନାଯ, ସକଲଲୋକଥୁତଥୋମିତମହତିମହାସୋଭନକରଣାଯ, ସବ୍ବାପାଯପିଦହନାଯ, ସାମଞ୍ଞତ୍ଥସେଲସିଖରମୁଦ୍ଧନି ଅଭିରୂହନାଯ, ୱଙ୍କକୁଟିଲୱିସମଚିତ୍ତୱିକ୍ଖେପନାଯ [ଚିତ୍ତନିକ୍ଖେପନାଯ (ସୀ। ପୀ।)], ସେୱିତବ୍ବାସେୱିତବ୍ବଧମ୍ମେ ସାଧୁସଜ୍ଝାଯକରଣାଯ, ସବ୍ବକିଲେସପଟିସତ୍ତୁତଜ୍ଜନାଯ , ଅୱିଜ୍ଜନ୍ଧକାରୱିଧମନାଯ, ତିୱିଧଗ୍ଗିସନ୍ତାପପରିଳାହନିବ୍ବାପନାଯ, ସଣ୍ହସୁଖୁମସନ୍ତସମାପତ୍ତିନିପ୍ଫାଦନାଯ, ସକଲସାମଞ୍ଞଗୁଣପରିରକ୍ଖଣାଯ, ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗୱରରତନୁପ୍ପାଦନାଯ, ଯୋଗିଜନାଲଙ୍କରଣାଯ, ଅନୱଜ୍ଜନିପୁଣସୁଖୁମସନ୍ତିସୁଖମନତିକ୍କମନାଯ , ସକଲସାମଞ୍ଞଅରିଯଧମ୍ମୱସୱତ୍ତନାଯ। ଇତି, ମହାରାଜ, ଇମେସଂ ଗୁଣାନଂ ଅଧିଗମାଯ ଯଦିଦଂ ଏକମେକଂ ଧୁତଗୁଣଂ, ଏୱଂ, ମହାରାଜ, ଅତୁଲିଯଂ ଧୁତଗୁଣଂ ଅପ୍ପମେଯ୍ଯଂ ଅସମଂ ଅପ୍ପଟିସମଂ ଅପ୍ପଟିଭାଗଂ ଅପ୍ପଟିସେଟ୍ଠଂ ଉତ୍ତରଂ ସେଟ୍ଠଂ ୱିସିଟ୍ଠଂ ଅଧିକଂ ଆଯତଂ ପୁଥୁଲଂ ୱିସଟଂ ୱିତ୍ଥତଂ ଗରୁକଂ ଭାରିଯଂ ମହନ୍ତଂ।

‘‘ଯୋ ଖୋ, ମହାରାଜ, ପୁଗ୍ଗଲୋ ପାପିଚ୍ଛୋ ଇଚ୍ଛାପକତୋ କୁହକୋ ଲୁଦ୍ଧୋ ଓଦରିକୋ ଲାଭକାମୋ ଯସକାମୋ କିତ୍ତିକାମୋ ଅଯୁତ୍ତୋ ଅପ୍ପତ୍ତୋ ଅନନୁଚ୍ଛୱିକୋ ଅନରହୋ ଅପ୍ପତିରୂପୋ ଧୁତଙ୍ଗଂ [ତଧୁଗୁଣଂ (କ।) ଏୱମୁପରିପି] ସମାଦିଯତି, ସୋ ଦିଗୁଣଂ ଦଣ୍ଡମାପଜ୍ଜତି, ସବ୍ବଗୁଣଘାତମାପଜ୍ଜତି, ଦିଟ୍ଠଧମ୍ମିକଂ ହୀଳନଂ ଖୀଳନଂ ଗରହନଂ ଉପ୍ପଣ୍ଡନଂ ଖିପନଂ ଅସମ୍ଭୋଗଂ ନିସ୍ସାରଣଂ ନିଚ୍ଛୁଭନଂ ପୱାହନଂ ପବ୍ବାଜନଂ ପଟିଲଭତି, ସମ୍ପରାଯେପି ସତଯୋଜନିକେ ଅୱୀଚିମହାନିରଯେ ଉଣ୍ହକଠିତତତ୍ତସନ୍ତତ୍ତଅଚ୍ଚିଜାଲାମାଲକେ ଅନେକୱସ୍ସକୋଟିସତସହସ୍ସାନି ଉଦ୍ଧମଧୋ ତିରିଯଂ ଫେଣୁଦ୍ଦେହକଂ ସମ୍ପରିୱତ୍ତକଂ ପଚ୍ଚତି, ତତୋ ମୁଚ୍ଚିତ୍ୱା [ମୁଚ୍ଚିତ୍ୱା (ସୀ। ପୀ।)] କିସଫରୁସକାଳଅଙ୍ଗପଚ୍ଚଙ୍ଗୋ ସୂନୁଦ୍ଧୁମାତସୁସିରୁତ୍ତମଙ୍ଗୋ [ସୂନୁଦ୍ଧୁମାତସୂଚିମୁଖପମାଣସୁସିରୁତ୍ତମଙ୍ଗୋ (ସୀ। ପୀ।)] ଛାତୋ ପିପାସିତୋ ୱିସମଭୀମରୂପୱଣ୍ଣୋ ଭଗ୍ଗକଣ୍ଣସୋତୋ ଉମ୍ମୀଲିତନିମୀଲିତନେତ୍ତନଯନୋ ଅରୁଗତ୍ତପକ୍କଗତ୍ତୋ ପୁଳୱାକିଣ୍ଣସବ୍ବକାଯୋ ୱାତମୁଖେ ଜଲମାନୋ ୱିଯ ଅଗ୍ଗିକ୍ଖନ୍ଧୋ ଅନ୍ତୋ ଜଲମାନୋ ପଜ୍ଜଲମାନୋ ଅତାଣୋ ଅସରଣୋ ଆରୁଣ୍ଣରୁଣ୍ଣକାରୁଞ୍ଞରୱଂ ପରିଦେୱମାନୋ ନିଜ୍ଝାମତଣ୍ହିକୋ ସମଣମହାପେତୋ ହୁତ୍ୱା ଆହିଣ୍ଡମାନୋ ମହିଯା ଅଟ୍ଟସ୍ସରଂ କରୋତି।

‘‘ଯଥା , ମହାରାଜ, କୋଚି ଅଯୁତ୍ତୋ ଅପ୍ପତ୍ତୋ ଅନନୁଚ୍ଛୱିକୋ ଅନରହୋ ଅପ୍ପତିରୂପୋ ହୀନୋ କୁଜାତିକୋ ଖତ୍ତିଯାଭିସେକେନ ଅଭିସିଞ୍ଚତି, ସୋ ଲଭତି ହତ୍ଥଚ୍ଛେଦଂ ପାଦଚ୍ଛେଦଂ ହତ୍ଥପାଦଚ୍ଛେଦଂ କଣ୍ଣଚ୍ଛେଦଂ ନାସଚ୍ଛେଦଂ କଣ୍ଣନାସଚ୍ଛେଦଂ ବିଲଙ୍ଗଥାଲିକଂ ସଙ୍ଖମୁଣ୍ଡିକଂ ରାହୁମୁଖଂ ଜୋତିମାଲିକଂ ହତ୍ଥପଜ୍ଜୋତିକଂ ଏରକୱତ୍ତିକଂ ଚୀରକୱାସିକଂ ଏଣେଯ୍ଯକଂ ବଳିସମଂସିକଂ କହାପଣକଂ ଖାରାପତଚ୍ଛିକଂ ପଲିଘପରିୱତ୍ତିକଂ ପଲାଲପୀଠକଂ ତତ୍ତେନ ତେଲେନ ଓସିଞ୍ଚନଂ ସୁନଖେହି ଖାଦାପନଂ ଜୀୱସୂଲାରୋପନଂ ଅସିନା ସୀସଚ୍ଛେଦଂ ଅନେକୱିହିତମ୍ପି କମ୍ମକାରଣଂ ଅନୁଭୱତି। କିଂ କାରଣା? ଅଯୁତ୍ତୋ ଅପ୍ପତ୍ତୋ ଅନନୁଚ୍ଛୱିକୋ ଅନରହୋ ଅପ୍ପତିରୂପୋ ହୀନୋ କୁଜାତିକୋ ମହନ୍ତେ ଇସ୍ସରିଯେ ଠାନେ ଅତ୍ତାନଂ ଠପେସି, ୱେଲଂ ଘାତେସି, ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଯୋ କୋଚି ପୁଗ୍ଗଲୋ ପାପିଚ୍ଛୋ…ପେ… ମହିଯା ଅଟ୍ଟସ୍ସରଂ କରୋତି।

‘‘ଯୋ ପନ, ମହାରାଜ, ପୁଗ୍ଗଲୋ ଯୁତ୍ତୋ ପତ୍ତୋ ଅନୁଚ୍ଛୱିକୋ ଅରହୋ ପତିରୂପୋ ଅପ୍ପିଚ୍ଛୋ ସନ୍ତୁଟ୍ଠୋ ପୱିୱିତ୍ତୋ ଅସଂସଟ୍ଠୋ ଆରଦ୍ଧୱୀରିଯୋ ପହିତତ୍ତୋ ଅସଠୋ ଅମାଯୋ ଅନୋଦରିକୋ ଅଲାଭକାମୋ ଅଯସକାମୋ ଅକିତ୍ତିକାମୋ ସଦ୍ଧୋ ସଦ୍ଧାପବ୍ବଜିତୋ ଜରାମରଣା ମୁଚ୍ଚିତୁକାମୋ ‘ସାସନଂ ପଗ୍ଗଣ୍ହିସ୍ସାମୀ’ତି ଧୁତଙ୍ଗଂ ସମାଦିଯତି, ସୋ ଦିଗୁଣଂ ପୂଜଂ ଅରହତି ଦେୱାନଞ୍ଚ ପିଯୋ ହୋତି ମନାପୋ ପିହଯିତୋ ପତ୍ଥିତୋ, ଜାତିସୁମନମଲ୍ଲିକାଦୀନଂ ୱିଯ ପୁପ୍ଫଂ ନହାତାନୁଲିତ୍ତସ୍ସ, ଜିଘଚ୍ଛିତସ୍ସ ୱିଯ ପଣୀତଭୋଜନଂ, ପିପାସିତସ୍ସ ୱିଯ ସୀତଲୱିମଲସୁରଭିପାନୀଯଂ, ୱିସଗତସ୍ସ ୱିଯ ଓସଧୱରଂ, ସୀଘଗମନକାମସ୍ସ ୱିଯ ଆଜଞ୍ଞରଥୱରୁତ୍ତମଂ, ଅତ୍ଥକାମସ୍ସ ୱିଯ ମନୋହରମଣିରତନଂ, ଅଭିସିଞ୍ଚିତୁକାମସ୍ସ ୱିଯ ପଣ୍ଡରୱିମଲସେତଚ୍ଛତ୍ତଂ, ଧମ୍ମକାମସ୍ସ ୱିଯ ଅରହତ୍ତଫଲାଧିଗମମନୁତ୍ତରଂ। ତସ୍ସ ଚତ୍ତାରୋ ସତିପଟ୍ଠାନା ଭାୱନାପାରିପୂରିଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତି, ଚତ୍ତାରୋ

ସମ୍ପପ୍ପଧାନା ଚତ୍ତାରୋ ଇଦ୍ଧିପାଦା ପଞ୍ଚିନ୍ଦ୍ରିୟାନି ପଞ୍ଚ ବଲାନି ସତ୍ତ ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗା ଅରିୟୋ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକୋ ମଗ୍ଗୋ ଭାୱନାପାରିପୂରିଂ ଗଚ୍ଛତି, ସମଥୱିପସ୍ସନା ଅଧିଗଚ୍ଛତି, ଅଧିଗମପ୍ପଟିପତ୍ତି ପରିଣମତି, ଚତ୍ତାରି ସାମଞ୍ଞଫଲାନି ଚତସ୍ସୋ ପଟିସମ୍ଭିଦା ତିସ୍ସୋ ୱିଜ୍ଜା ଛଳଅଭିଞ୍ଞା କେୱଲୋ ଚ ସମଣଧମ୍ମୋ ସବ୍ବେ ତସ୍ସାଧେୟ୍ୟା ହୋନ୍ତି, ୱିମୁତ୍ତିପଣ୍ଡରୱିମଲସେତଚ୍ଛତ୍ତେନ ଅଭିସିଞ୍ଚତି।

''ୟଥା, ମହାରାଜ, ରଞ୍ଞୋ ଖତ୍ତିୟସ୍ସ ଅଭିଜାତକୁଲକୁଲୀନସ୍ସ ଖତ୍ତିୟାଭିସେକେନ ଅଭିସିତ୍ତସ୍ସ ପରିଚରନ୍ତି ସରଟ୍ଠନେଗମଜାନପଦଭଟବଲା [ବଲଣ୍ଡା (ସୀ। ପୀ।)] ଅଟ୍ଠତିଂସା ଚ ରାଜପରିସା ନଟନଚ୍ଚକା ମୁଖମଙ୍ଗଲିକା ସୋତ୍ଥିୱାଚକା ସମଣବ୍ରାହ୍ମଣସବ୍ବପାସଣ୍ଡଗଣା ଅଭିଗଚ୍ଛନ୍ତି, ୟଂ କିଞ୍ଚି ପଥୱିୟା ପଟ୍ଟନରତନାକରନଗରସୁଙ୍କଟ୍ଠାନୱେରଜ୍ଜକଛେଜ୍ଜଭେଜ୍ଜଜନମନୁସାସନଂ ସବ୍ବତ୍ଥ ସାମିକୋ ଭୱତି, ଏୱମେୱ ଖୋ , ମହାରାଜ, ୟୋ କୋଚି ପୁଗ୍ଗଲୋ ୟୁତ୍ତୋ ପତ୍ତୋ...ପେ... ୱିମୁତ୍ତିପଣ୍ଡରୱିମଲସେତଚ୍ଛତ୍ତେନ ଅଭିସିଞ୍ଚତି।

''ତେରସିମାନି , ମହାରାଜ, ଧୁତଙ୍ଗାନି, ୟେହି ସୁଦ୍ଧିକତୋ ନିବ୍ବାନମହାସମୁଦ୍ଦଂ ପୱିସିତ୍ୱା ବହୁୱିଧଂ ଧମ୍ମକୀଳମଭିକୀଳତି, ରୂପାରୂପଅଟ୍ଠସମାପତ୍ତିୟୋ ୱଳଞ୍ଜେତି, ଇଦ୍ଧିୱିଧଂ ଦିବ୍ବସୋତଧାତୁଂ ପରଚିତ୍ତୱିଜାନନଂ ପୁବ୍ବେନିୱାସାନୁସ୍ସତିଂ ଦିବ୍ବଚକ୍ଖୁଂ ସବ୍ବାସୱକ୍ଖୟଞ୍ଚ ପାପୁଣାତି। କତମେ ତେରସ? ପଂସୁକୂଲିକଙ୍ଗଂ ତେଚୀୱରିକଙ୍ଗଂ ପିଣ୍ଡପାତିକଙ୍ଗଂ ସପଦାନଚାରିକଙ୍ଗଂ ଏକାସନିକଙ୍ଗଂ ପତ୍ତପିଣ୍ଡିକଙ୍ଗଂ ଖଲୁପଚ୍ଛାଭତ୍ତିକଙ୍ଗଂ ଆରଞ୍ଞିକଙ୍ଗଂ ରୁକ୍ଖମୂଲିକଙ୍ଗଂ ଅବ୍ଭୋକାସିକଙ୍ଗଂ ସୋସାନିକଙ୍ଗଂ ୟଥାସନ୍ଥତିକଙ୍ଗଂ ନେସଜ୍ଜିକଙ୍ଗଂ, ଇମେହି ଖୋ, ମହାରାଜ, ତେରସହି ଧୁତଗୁଣେହି ପୁବ୍ବେ ଆସେୱିତେହି ନିସେୱିତେହି ଚିଣ୍ଣେହି ପରିଚିଣ୍ଣେହି ଚରିତେହି ଉପଚରିତେହି ପରିପୂରିତେହି କେୱଲଂ ସାମଞ୍ଞଂ ପଟିଲଭତି, ତସ୍ସାଧେୟ୍ୟା ହୋନ୍ତି କେୱଲା ସନ୍ତା ସୁଖା ସମାପତ୍ତିୟୋ।

''ୟଥା, ମହାରାଜ, ସଧନୋ ନାୱିକୋ ପଟ୍ଟନେ ସୁଟ୍ଠୁ କତସୁଙ୍କୋ ମହାସମୁଦ୍ଦଂ ପୱିସିତ୍ୱା ୱଙ୍ଗଂ ତକ୍କୋଲଂ ଚୀନଂ ସୋୱୀରଂ ସୁରଟ୍ଠଂ ଅଲସନ୍ଦଂ କୋଲପଟ୍ଟନଂ ସୁୱଣ୍ଣଭୂମିଂ ଗଚ୍ଛତି ଅଞ୍ଞମ୍ପି ୟଂ କିଞ୍ଚି ନାୱାସଞ୍ଚରଣଂ, ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଇମେହି ତେରସହି ଧୁତଗୁଣେହି ପୁବ୍ବେ ଆସେୱିତେହି ନିସେୱିତେହି ଚିଣ୍ଣେହି ପରିଚିଣ୍ଣେହି ଚରିତେହି ଉପଚରିତେହି ପରିପୂରିତେହି କେୱଲଂ ସାମଞ୍ଞଂ ପଟିଲଭତି, ତସ୍ସାଧେୟ୍ୟା ହୋନ୍ତି କେୱଲା ସନ୍ତା ସୁଖା ସମାପତ୍ତିୟୋ।

''ୟଥା, ମହାରାଜ, କସ୍ସକୋ ପଠମଂ ଖେତ୍ତଦୋସଂ ତିଣକଟ୍ଠପାସାଣଂ ଅପନେତ୍ୱା କସିତ୍ୱା ୱପିତ୍ୱା ସମ୍ମା ଉଦକଂ ପୱେସେତ୍ୱା ରକ୍ଖିତ୍ୱା ଗୋପେତ୍ୱା ଲୱନମଦ୍ଦନେନ ବହୁଧଞ୍ଞକୋ ହୋତି, ତସ୍ସାଧେୟ୍ୟା ଭୱନ୍ତି ୟେ କେଚି ଅଧନା କପଣା ଦଲିଦ୍ଦା ଦୁଗ୍ଗତଜନା, ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଇମେହି ତେରସହି ଧୁତଗୁଣେହି ପୁବ୍ବେ ଆସେୱିତେହି...ପେ... କେୱଲା ସନ୍ତା ସୁଖା ସମାପତ୍ତିୟୋ।

''ୟଥା ୱା ପନ, ମହାରାଜ, ଖତ୍ତିୟୋ ମୁଦ୍ଧାୱସିତ୍ତୋ ଅଭିଜାତକୁଲୀନୋ ଛେଜ୍ଜଭେଜ୍ଜଜନମନୁସାସନେ ଇସ୍ସରୋ ହୋତି ୱସୱତ୍ତୀ ସାମିକୋ ଇଚ୍ଛାକରଣୋ, କେୱଲା ଚ ମହାପଥୱୀ ତସ୍ସାଧେୟ୍ୟା ହୋତି, ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଇମେହି ତେରସହି ଧୁତଗୁଣେହି ପୁବ୍ବେ ଆସେୱିତେହି ନିସେୱିତେହି ଚିଣ୍ଣେହି ପରିଚିଣ୍ଣେହି ଚରିତେହି ଉପଚରିତେହି ପରିପୂରିତେହି ଜିନସାସନୱରେ ଇସ୍ସରୋ ହୋତି ୱସୱତ୍ତୀ ସାମିକୋ ଇଚ୍ଛାକରଣୋ, କେୱଲା ଚ ସମଣଗୁଣା ତସ୍ସାଧେୟ୍ୟା ହୋନ୍ତି।

''ନନୁ , ମହାରାଜ, ଥେରୋ ଉପସେନୋ ୱଙ୍ଗନ୍ତପୁତ୍ତୋ ସଲ୍ଲେଖଧୁତଗୁଣେ ପରିପୂରକାରିତାୟ ଅନାଦିୟିତ୍ୱା ସାୱତ୍ଥିୟା ସଙ୍ଘସ୍ସ କତିକଂ ସପରିସୋ ନରଦମ୍ମସାରଥିଂ ପଟିସଲ୍ଲାନଗତଂ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଭଗୱତୋ ପାଦେ ସିରସା ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦି, ଭଗୱା ଚ ତଂ ସୁୱିନୀତଂ ପରିସଂ ଓଲୋକେତ୍ୱା ହଟ୍ଠତୁଟ୍ଠୋ ପମୁଦିତୋ ଉଦଗ୍ଗୋ ପରିସାୟ ସଦ୍ଧିଂ ସଲ୍ଲାପଂ ସଲ୍ଲପିତ୍ୱା ଅସମ୍ଭିନ୍ନେନ ବ୍ରହ୍ମସ୍ସରେନ ଏତଦୱୋଚ 'ପାସାଦିକା ଖୋ ପନ ତ୍ୟାୟଂ ଉପସେନ ପରିସା, କଥଂ ତ୍ୱଂ ଉପସେନ ପରିସଂ ୱିନେସୀ'ତି। ସୋପି ସବ୍ବଞ୍ଞୁନା ଦସବଲେନ ଦେୱାତିଦେୱେନ ପୁଟ୍ଠୋ ୟଥାଭୂତସଭାୱଗୁଣୱସେନ ଭଗୱନ୍ତଂ ଏତଦୱୋଚ –

''ୟୋ କୋଚି ମଂ, ଭନ୍ତେ, ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ପବ୍ବଜ୍ଜଂ ୱା ନିସ୍ସୟଂ ୱା ୟାଚତି, ତମହଂ ଏୱଂ ୱଦାମି ''ଅହଂ ଖୋ ଆୱୁସୋ ଆରଞ୍ଞିକୋ ପିଣ୍ଡପାତିକୋ ପଂସୁକୂଲିକୋ ତେଚୀୱରିକୋ। ସଚେ ତ୍ୱମ୍ପି ଆରଞ୍ଞିକୋ ଭୱିସ୍ସସି ପିଣ୍ଡପାତିକୋ ପଂସୁକୂଲିକୋ ତେଚୀୱରିକୋ, ଏୱାହଂ ତଂ ପବ୍ବାଜେସ୍ସାମି ନିସ୍ସୟଂ ଦସ୍ସାମୀ''ତି, ସଚେ ସୋ ମେ, ଭନ୍ତେ, ପଟିସ୍ସୁଣିତ୍ୱା ନନ୍ଦତି ଓରମତି, ଏୱାହଂ ତଂ ପବ୍ବାଜେମି ନିସ୍ସୟଂ ଦେମି, ସଚେ ନ ନନ୍ଦତି ନ ଓରମତି, ନ ତଂ ପବ୍ବାଜେମି, ନ ନିସ୍ସୟଂ ଦେମି, ଏୱାହଂ, ଭନ୍ତେ, ପରିସଂ ୱିନେମୀ''ତି। ଏୱଂ ଖୋ [ଏୱମ୍ପି (କ।)], ମହାରାଜ, ଧୁତଗୁଣୱରସମାଦିଣ୍ଣୋ ଜିନସାସନୱରେ ଇସ୍ସରୋ ହୋତି। ୱସୱତ୍ତୀ ସାମିକୋ ଇଚ୍ଛାକରଣୋ, ତସ୍ସାଧେୟ୍ୟା ହୋନ୍ତି କେୱଲା ସନ୍ତା ସୁଖା ସମାପତ୍ତିୟୋ।

‘‘ଯଥା, ମହାରାଜ, ପଦୁମଂ ଅଭିୱୁଦ୍ଧପରିସୁଦ୍ଧୌଦିଚ୍ଚଜାତିପ୍ପଭୱଂ ସିନିଦ୍ଧଂ ମୁଦୁ ଲୋଭନୀଯଂ ସୁଗନ୍ଧଂ ପିଯଂ ପତ୍ଥିତଂ ପସତ୍ଥଂ ଜଲକଦ୍ଦମମନୁପଲିତ୍ତଂ ଅଣୁପତ୍ତକେସରକଣ୍ଣିକାଭିମଣ୍ଡିତଂ ଭମରଗଣସେୱିତଂ ସୀତଲସଲିଲସଂୱଦ୍ଧଂ, ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଇମେହି ତେରସହି ଧୁତଗୁଣେହି ପୁବ୍ବେ ଆସେୱିତେହି ନିସେୱିତେହି ଚିଣ୍ଣେହି ପରିଚିଣ୍ଣେହି ଚରିତେହି ଉପଚରିତେହି ପରିପୂରିତେହି ଅରିଯସାୱକୋ ତିଂସଗୁଣୱରେହି ସମୁପେତୋ ହୋତି।

‘‘କତମେହି ତିଂସଗୁଣୱରେହି? ସିନିଦ୍ଧମୁଦୁମଦ୍ଦୱମେତ୍ତଚିତ୍ତୋ ହୋତି, ଘାତିତହତୱିହତକିଲେସୋ ହୋତି, ହତନିହତମାନଦବ୍ବୋ ହୋତି, ଅଚଲଦଳ୍ହନିୱିଟ୍ଠନିବ୍ବେମତିକସଦ୍ଧୋ ହୋତି, ପରିପୁଣ୍ଣପୀଣିତପହଟ୍ଠଲୋଭନୀଯସନ୍ତସୁଖସମାପତ୍ତିଲାଭୀ ହୋତି, ସୀଲୱରପୱରଅସମସୁଚିଗନ୍ଧପରିଭାୱିତୋ ହୋତି, ଦେୱମନୁସ୍ସାନଂ ପିଯୋ ହୋତି ମନାପୋ, ଖୀଣାସୱଅରିଯୱରପୁଗ୍ଗଲପତ୍ଥିତୋ, ଦେୱମନୁସ୍ସାନଂ ୱନ୍ଦିତପୂଜିତୋ, ବୁଧୱିବୁଧପଣ୍ଡିତଜନାନଂ ଥୁତଥୱିତଥୋମିତପସତ୍ଥୋ , ଇଧ ୱା ହୁରଂ ୱା ଲୋକେନ ଅନୁପଲିତ୍ତୋ, ଅପ୍ପଥୋକୱଜ୍ଜେପି [ଅପ୍ପସାୱଜ୍ଜେପି (କ।)] ଭଯଦସ୍ସାୱୀ, ୱିପୁଲୱରସମ୍ପତ୍ତିକାମାନଂ ମଗ୍ଗଫଲୱରତ୍ଥସାଧନୋ, ଆଯାଚିତୱିପୁଲପଣୀତପଚ୍ଚଯଭାଗୀ, ଅନିକେତସଯନୋ, ଝାନଜ୍ଝୋସିତତପ୍ପୱରୱିହାରୀ , ୱିଜଟିତକିଲେସଜାଲୱତ୍ଥୁ, ଭିନ୍ନଭଗ୍ଗସଙ୍କୁଟିତସଞ୍ଛିନ୍ନଗତିନୀୱରଣୋ, ଅକୁପ୍ପଧମ୍ମୋ, ଅଭିନୀତୱାସୋ, ଅନୱଜ୍ଜଭୋଗୀ , ଗତିୱିମୁତ୍ତୋ, ଉତ୍ତିଣ୍ଣସବ୍ବୱିଚିକିଚ୍ଛୋ, ୱିମୁତ୍ତିଜ୍ଝୋସିତତ୍ଥୋ [ୱିମୁତ୍ତିଜ୍ଝାସିତତ୍ତୋ (ସୀ। ପୀ।)], ଦିଟ୍ଠଧମ୍ମୋ, ଅଚଲଦଳ୍ହଭୀରୁତ୍ତାଣମୁପଗତୋ, ସମୁଚ୍ଛିନ୍ନାନୁସଯୋ, ସବ୍ବାସୱକ୍ଖଯଂ ପତ୍ତୋ, ସନ୍ତସୁଖସମାପତ୍ତିୱିହାରବହୁଲୋ, ସବ୍ବସମଣଗୁଣସମୁପେତୋ, ଇମେହି ତିଂସଗୁଣୱରେହି ସମୁପେତୋ ହୋତି।

‘‘ନନୁ, ମହାରାଜ, ଥେରୋ ସାରିପୁତ୍ତୋ ଦସସହସ୍ସିଲୋକଧାତୁଯା ଅଗ୍ଗପୁରିସୋ ଠପେତ୍ୱା ଦସବଲଂ ଲୋକାଚରିଯଂ, ସୋପି ଅପରିମିତମସଙ୍ଖେଯ୍ୟକପ୍ପେ ସମାଚିତକୁସଲମୂଲୋ [ସମାଚିଣ୍ଣକୁସଲମୂଲୋ (କ।)] ବ୍ରାହ୍ମଣକୁଲକୁଲୀନୋ ମନାପିକଂ କାମରତିଂ ଅନେକସତସଙ୍ଖଂ ଧନୱରଞ୍ଚ ଓହାଯ ଜିନସାସନେ ପବ୍ବଜିତ୍ୱା ଇମେହି ତେରସହି ଧୁତଗୁଣେହି କାଯୱଚୀଚିତ୍ତଂ ଦମଯିତ୍ୱା ଅଜ୍ଜେତରହି ଅନନ୍ତଗୁଣସମନ୍ନାଗତୋ ଗୋତମସ୍ସ ଭଗୱତୋ ସାସନୱରେ ଧମ୍ମଚକ୍କମନୁପ୍ପୱତ୍ତକୋ ଜାତୋ। ଭାସିତମ୍ପେତଂ, ମହାରାଜ, ଭଗୱତା ଦେୱାତିଦେୱେନ ଏକଙ୍ଗୁତ୍ତରନିକାଯୱରଲଞ୍ଛକେ –

‘‘ନାହଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅଞ୍ଞଂ ଏକପୁଗ୍ଗଲମ୍ପି ସମନୁପସ୍ସାମି, ଯୋ ଏୱଂ ତଥାଗତେନ ଅନୁତ୍ତରଂ ଧମ୍ମଚକ୍କଂ ପୱତ୍ତିତଂ ସମ୍ମଦେୱ ଅନୁପ୍ପୱତ୍ତେତି, ଯଥଯିଦଂ ଭିକ୍ଖୱେ, ସାରିପୁତ୍ତୋ, ସାରିପୁତ୍ତୋ। ଭିକ୍ଖୱେ, ତଥାଗତେନ ଅନୁତ୍ତରଂ ଧମ୍ମଚକ୍କଂ ପୱତ୍ତିତଂ ସମ୍ମଦେୱ ଅନୁପ୍ପୱତ୍ତେତୀ’’’ତି।

‘‘ସାଧୁ, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ଯଂ କିଞ୍ଚି ନୱଙ୍ଗଂ ବୁଦ୍ଧୱଚନଂ, ଯା ଚ ଲୋକୁତ୍ତରା କିରିଯା, ଯା ଚ ଲୋକେ ଅଧିଗମୱିପୁଲୱରସମ୍ପତ୍ତିଯୋ, ସବ୍ବଂ ତଂ ତେରସସୁ ଧୁତଗୁଣେସୁ ସମୋଧାନୋପଗତ’’ [ସମୋଧାନେତବ୍ବଂ (କ।)] ନ୍ତି।

ଧୁତଙ୍ଗପଞ୍ହୋ ଦୁତିଯୋ।

ଅନୁମାନୱଗ୍ଗୋ ଚତୁତ୍ଥୋ।

Proper display of the text below may depend on webfonts, which in turn require being connected to the internet

୬। ଓପମ୍ମକଥାପଞ୍ହୋ

ମାତିକା

ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, କତିହଙ୍ଗେହି ସମନ୍ନାଗତୋ ଭିକ୍ଖୁ ଅରହତ୍ତଂ ସଚ୍ଛିକରୋତୀତି?

ଇଧ, ମହାରାଜ, ଅରହତ୍ତଂ ସଚ୍ଛିକାତୁକାମେନ ଭିକ୍ଖୁନା –

ଗଦ୍ରଭସ୍ସ [ଘୋରସ୍ସରସ୍ସ (ସୀ। ସ୍ୟା। ପୀ।)] ଏକଂ ଅଙ୍ଗଂ ଗହେତବ୍ବଂ।

କୁକ୍କୁଟସ୍ସ ପଞ୍ଚ ଅଙ୍ଗାନି ଗହେତବ୍ବାନି।

କଲନ୍ଦକସ୍ସ ଏକଂ ଅଙ୍ଗଂ ଗହେତବ୍ବଂ।

ଦୀପିନିଯା ଏକଂ ଅଙ୍ଗଂ ଗହେତବ୍ବଂ।

ଦୀପିକସ୍ସ ଦ୍ୱେ ଅଙ୍ଗାନି ଗହେତବ୍ବାନି।

କୁମ୍ମସ୍ସ ପଞ୍ଚ ଅଙ୍ଗାନି ଗହେତବ୍ବାନି।

ୱଂସସ୍ସ ଏକଂ ଅଙ୍ଗଂ ଗହେତବ୍ବଂ।

ଚାପସ୍ସ ଏକଂ ଅଙ୍ଗଂ ଗହେତବ୍ବଂ।

ୱାଯସସ୍ସ ଦ୍ୱେ ଅଙ୍ଗାନି ଗହେତବ୍ବାନି।

ମକ୍କଟସ୍ସ ଦ୍ୱେ ଅଙ୍ଗାନି ଗହେତବ୍ବାନି।

ଗଦ୍ରଭୱଗ୍ଗୋ ପଠମୋ।

ଲାବୁଲତାଯ ଏକଂ ଅଙ୍ଗଂ ଗହେତବ୍ବଂ।

ପଦୁମସ୍ସ ତୀଣି ଅଙ୍ଗାନି ଗହେତବ୍ବାନି।

ବୀଜସ୍ସ ଦ୍ୱେ ଅଙ୍ଗାନି ଗହେତବ୍ବାନି।

ସାଲକଲ୍ୟାଣିକାଯ ଏକଂ ଅଙ୍ଗଂ ଗହେତବ୍ବଂ।

ନାୱାଯ ତୀଣି ଅଙ୍ଗାନି ଗହେତବ୍ବାନି।

ନାୱାଲଗ୍ଗନକସ୍ସ [ନାୱାଲଗନକସ୍ସ (ସୀ। ପୀ।)] ଦ୍ୱେ ଅଙ୍ଗାନି ଗହେତବ୍ବାନି।

କୂପସ୍ସ [କୂପକସ୍ସ (କ।)] ଏକଂ ଅଙ୍ଗଂ ଗହେତବ୍ବଂ।

ନିଯାମକସ୍ସ ତୀଣି ଅଙ୍ଗାନି ଗହେତବ୍ବାନି।

କମ୍ମକାରସ୍ସ ଏକଂ ଅଙ୍ଗଂ ଗହେତଵ୍ଵଂ।

ସମୁଦ୍ଦସ୍ସ ପଞ୍ଚ ଅଙ୍ଗାନି ଗହେତଵ୍ଵାନି।

ସମୁଦ୍ଦଵଗ୍ଗୋ ଦୁତିଯୋ।

ପଥଵିଯା ପଞ୍ଚ ଅଙ୍ଗାନି ଗହେତଵ୍ଵାନି।

ଆପସ୍ସ ପଞ୍ଚ ଅଙ୍ଗାନି ଗହେତଵ୍ଵାନି।

ତେଜସ୍ସ ପଞ୍ଚ ଅଙ୍ଗାନି ଗହେତଵ୍ଵାନି।

ଵାଯୁସ୍ସ ପଞ୍ଚ ଅଙ୍ଗାନି ଗହେତଵ୍ଵାନି।

ପଵ୍ଵତସ୍ସ ପଞ୍ଚ ଅଙ୍ଗାନି ଗହେତଵ୍ଵାନି।

ଆକାସସ୍ସ ପଞ୍ଚ ଅଙ୍ଗାନି ଗହେତଵ୍ଵାନି।

ଚନ୍ଦସ୍ସ ପଞ୍ଚ ଅଙ୍ଗାନି ଗହେତଵ୍ଵାନି।

ସୂରିଯସ୍ସ ସତ୍ତ ଅଙ୍ଗାନି ଗହେତଵ୍ଵାନି।

ସକ୍କସ୍ସ ତୀଣି ଅଙ୍ଗାନି ଗହେତଵ୍ଵାନି।

ଚକ୍କଵତ୍ତିସ୍ସ ଚତ୍ତାରି ଅଙ୍ଗାନି ଗହେତଵ୍ଵାନି।

ପଥଵୀଵଗ୍ଗୋ ତତିଯୋ।

ଉପଚିକାଯ ଏକଂ ଅଙ୍ଗଂ ଗହେତଵ୍ଵଂ।

ବିଳାରସ୍ସ ଦ୍ଵେ ଅଙ୍ଗାନି ଗହେତଵ୍ଵାନି।

ଉନ୍ଦୂରସ୍ସ ଏକଂ ଅଙ୍ଗଂ ଗହେତଵ୍ଵଂ।

ଵିଚ୍ଛିକସ୍ସ ଏକଂ ଅଙ୍ଗଂ ଗହେତଵ୍ଵଂ।

ନକୁଲସ୍ସ ଏକଂ ଅଙ୍ଗଂ ଗହେତଵ୍ଵଂ।

ଜରସିଙ୍ଗାଲସ୍ସ ଦ୍ଵେ ଅଙ୍ଗାନି ଗହେତଵ୍ଵାନି।

ମିଗସ୍ସ ତୀଣି ଅଙ୍ଗାନି ଗହେତଵ୍ଵାନି।

ଗୋରୂପସ୍ସ ଚତ୍ତାରି ଅଙ୍ଗାନି ଗହେତଵ୍ଵାନି।

ଵରାହସ୍ସ ଦ୍ଵେ ଅଙ୍ଗାନି ଗହେତଵ୍ଵାନି।

ହତ୍ଥିସ୍ସ ପଞ୍ଚ ଅଙ୍ଗାନି ଗହେତବ୍ବାନି।

ଉପଚିକାୱଗ୍ଗୋ ଚତୁତ୍ଥୋ।

ସୀହସ୍ସ ସତ୍ତ ଅଙ୍ଗାନି ଗହେତବ୍ବାନି।

ଚକ୍କୱାକସ୍ସ ତୀଣି ଅଙ୍ଗାନି ଗହେତବ୍ବାନି।

ପେଣାହିକାଯ ଦ୍ୱେ ଅଙ୍ଗାନି ଗହେତବ୍ବାନି।

ଘରକପୋତସ୍ସ ଏକଂ ଅଙ୍ଗଂ ଗହେତବ୍ବଂ।

ଉଲୂକସ୍ସ ଦ୍ୱେ ଅଙ୍ଗାନି ଗହେତବ୍ବାନି।

ସତପତ୍ତସ୍ସ ଏକଂ ଅଙ୍ଗଂ ଗହେତବ୍ବଂ।

ୱଗ୍ଗୁଲିସ୍ସ ଦ୍ୱେ ଅଙ୍ଗାନି ଗହେତବ୍ବାନି।

ଜଲୂକାଯ ଏକଂ ଅଙ୍ଗଂ ଗହେତବ୍ବଂ।

ସପ୍ପସ୍ସ ତୀଣି ଅଙ୍ଗାନି ଗହେତବ୍ବାନି।

ଅଜଗରସ୍ସ ଏକଂ ଅଙ୍ଗଂ ଗହେତବ୍ବଂ।

ସୀହୱଗ୍ଗୋ ପଞ୍ଚମୋ।

ପନ୍ଥମକ୍କଟକସ୍ସ ଏକଂ ଅଙ୍ଗଂ ଗହେତବ୍ବଂ।

ଥନସିତଦାରକସ୍ସ [ଥନପୀତଦାରକସ୍ସ (ସ୍ୟା।)] ଏକଂ ଅଙ୍ଗଂ ଗହେତବ୍ବଂ।

ଚିତ୍ତକଧରକୁମ୍ମସ୍ସ [ଚିତ୍ତକଥଲକୁମ୍ମସ୍ସ (କ।)] ଏକଂ ଅଙ୍ଗଂ ଗହେତବ୍ବଂ।

ପୱନସ୍ସ ପଞ୍ଚ ଅଙ୍ଗାନି ଗହେତବ୍ବାନି।

ରୁକ୍ଖସ୍ସ ତୀଣି ଅଙ୍ଗାନି ଗହେତବ୍ବାନି।

ମେଘସ୍ସ ପଞ୍ଚ ଅଙ୍ଗାନି ଗହେତବ୍ବାନି।

ମଣିରତନସ୍ସ ତୀଣି ଅଙ୍ଗାନି ଗହେତବ୍ବାନି।

ମାଗୱିକସ୍ସ ଚତ୍ତାରି ଅଙ୍ଗାନି ଗହେତବ୍ବାନି।

ବାଳିସିକସ୍ସ ଦ୍ୱେ ଅଙ୍ଗାନି ଗହେତବ୍ବାନି।

ତଚ୍ଛକସ୍ସ ଦ୍ୱେ ଅଙ୍ଗାନି ଗହେତବ୍ବାନି।

ମକ୍କଟୱଗ୍ଗୋ ଛଟ୍ଠୋ।

କୁମ୍ଭସ୍ସ ଏକଂ ଅଙ୍ଗଂ ଗହେତବ୍ବଂ।

କାଠଆୟସସ୍ସ [କାଠଅହଂସସ୍ସ (କା)] ଦ୍ୱେ ଅଙ୍ଗାନି ଗହେତବ୍ବାନି।

ଛତ୍ତସ୍ସ ତୀଣି ଅଙ୍ଗାନି ଗହେତବ୍ବାନି।

ଖେତ୍ତସ୍ସ ତୀଣି ଅଙ୍ଗାନି ଗହେତବ୍ବାନି।

ଅଗଦସ୍ସ ଦ୍ୱେ ଅଙ୍ଗାନି ଗହେତବ୍ବାନି।

ଭୋଜନସ୍ସ ତୀଣି ଅଙ୍ଗାନି ଗହେତବ୍ବାନି।

ଇସ୍ସାସସ୍ସ ଚତ୍ତାରି ଅଙ୍ଗାନି ଗହେତବ୍ବାନି।

କୁମ୍ଭଓଗ୍ଗୋ ସତ୍ତମୋ।

ରଞ୍ଞୋ ଚତ୍ତାରି ଅଙ୍ଗାନି ଗହେତବ୍ବାନି।

ଦୋୱାରିକସ୍ସ ଦ୍ୱେ ଅଙ୍ଗାନି ଗହେତବ୍ବାନି।

ନିସଦାୟ ଏକଂ ଅଙ୍ଗଂ ଗହେତବ୍ବଂ।

ପଦୀପସ୍ସ ଦ୍ୱେ ଅଙ୍ଗାନି ଗହେତବ୍ବାନି।

ମୟୂରସ୍ସ ଦ୍ୱେ ଅଙ୍ଗାନି ଗହେତବ୍ବାନି।

ତୁରଙ୍ଗସ୍ସ ଦ୍ୱେ ଅଙ୍ଗାନି ଗହେତବ୍ବାନି।

ସୋଣ୍ଡିକସ୍ସ ଦ୍ୱେ ଅଙ୍ଗାନି ଗହେତବ୍ବାନି।

ଇନ୍ଦଖୀଲସ୍ସ ଦ୍ୱେ ଅଙ୍ଗାନି ଗହେତବ୍ବାନି।

ତୁଲାୟ ଏକଂ ଅଙ୍ଗଂ ଗହେତବ୍ବଂ।

ଖଗ୍ଗସ୍ସ ଦ୍ୱେ ଅଙ୍ଗାନି ଗହେତବ୍ବାନି।

ମଚ୍ଛସ୍ସ ଦ୍ୱେ ଅଙ୍ଗାନି ଗହେତବ୍ବାନି।

ଇଣଗ୍ଗାହକସ୍ସ ଏକଂ ଅଙ୍ଗଂ ଗହେତବ୍ବଂ।

ବ୍ୟାଧିତସ୍ସ ଦ୍ୱେ ଅଙ୍ଗାନି ଗହେତବ୍ବାନି।

ମତସ୍ସ ଦ୍ୱେ ଅଙ୍ଗାନି ଗହେତବ୍ବାନି।

ନଦିଯା ଦ୍ୱେ ଅଙ୍ଗାନି ଗହେତବ୍ବାନି।

ଉସଭସ୍ସ ଏକଂ ଅଙ୍ଗଂ ଗହେତଙ୍ଗଂ।

ମଗ୍ଗସ୍ସ ଦ୍ୱେ ଅଙ୍ଗାନି ଗହେତଙ୍ଗାନି।

ସୁଙ୍କସାୟିକସ୍ସ ଏକଂ ଅଙ୍ଗଂ ଗହେତଙ୍ଗଂ।

ଚୋରସ୍ସ ତୀଣି ଅଙ୍ଗାନି ଗହେତଙ୍ଗାନି।

ସକୁଣଗ୍ଘିୟା ଏକଂ ଅଙ୍ଗଂ ଗହେତଙ୍ଗଂ।

ସୁନଖସ୍ସ ଏକଂ ଅଙ୍ଗଂ ଗହେତଙ୍ଗଂ।

ତିକିଚ୍ଛକସ୍ସ ତୀଣି ଅଙ୍ଗାନି ଗହେତଙ୍ଗାନି।

ଗବ୍ଭିନିୟା ଦ୍ୱେ ଅଙ୍ଗାନି ଗହେତଙ୍ଗାନି।

ଚମରିୟା ଏକଂ ଅଙ୍ଗଂ ଗହେତଙ୍ଗଂ।

କିକିୟା ଦ୍ୱେ ଅଙ୍ଗାନି ଗହେତଙ୍ଗାନି।

କପୋତିକାୟ ତୀଣି ଅଙ୍ଗାନି ଗହେତଙ୍ଗାନି।

ଏକନୟନସ୍ସ ଦ୍ୱେ ଅଙ୍ଗାନି ଗହେତଙ୍ଗାନି।

କସ୍ସକସ୍ସ ତୀଣି ଅଙ୍ଗାନି ଗହେତଙ୍ଗାନି।

ଜମ୍ବୁକସିଙ୍ଗାଲିୟା ଏକଂ ଅଙ୍ଗଂ ଗହେତଙ୍ଗଂ।

ଚଙ୍ଗୱାରକସ୍ସ ଦ୍ୱେ ଅଙ୍ଗାନି ଗହେତଙ୍ଗାନି।

ଦଦ୍ଧିୟା ଏକଂ ଅଙ୍ଗଂ ଗହେତଙ୍ଗଂ।

ଇଣସାଧକସ୍ସ ତୀଣି ଅଙ୍ଗାନି ଗହେତଙ୍ଗାନି।

ଅନୁୱିଚିନକସ୍ସ ଏକଂ ଅଙ୍ଗଂ ଗହେତଙ୍ଗଂ।

ସାରଥିସ୍ସ ଦ୍ୱେ ଅଙ୍ଗାନି ଗହେତଙ୍ଗାନି।

ଭୋଜକସ୍ସ ଦ୍ୱେ ଅଙ୍ଗାନି ଗହେତଙ୍ଗାନି।

ତୁନ୍ନୱାୟସ୍ସ ଏକଂ ଅଙ୍ଗଂ ଗହେତଙ୍ଗଂ।

ନାୱିକସ୍ସ ଏକଂ ଅଙ୍ଗଂ ଗହେତଙ୍ଗଂ।

ଭମରସ୍ସ ଦ୍ୱେ ଅଙ୍ଗାନି ଗହେତଙ୍ଗାନୀତି।

ମାତିକା ନିଟ୍ଠିତା।

୧। ଗଦ୍ରଭଓଗ୍ଗୋ

୧। ଗଦ୍ରଭଙ୍ଗପଞ୍ହୋ

୧। ''ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, 'ଗଦ୍ରଭସ୍ସ ଏକଂ ଅଙ୍ଗଂ ଗହେତବ୍ବ'ନ୍ତି ଯଂ ଓଦେସି, କତମଂ ତଂ ଏକଂ ଅଙ୍ଗଂ ଗହେତବ୍ବ''ନ୍ତି? ''ଯଥା, ମହାରାଜ, ଗଦ୍ରଭୋ ନାମ ସଙ୍କାରକୂଟେପି ଚତୁକ୍କେପି ସିଙ୍ଘାଟକେପି ଗାମଦ୍ୱାରେପି ଥୁସରାସିମ୍ହିପି ଯତ୍ଥ କତ୍ଥଚି ସଯତି, ନ ସଯନବହୁଲୋ ହୋତି, ଏଓମେଓ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଯୋଗିନା ଯୋଗାଓଚରେନ ତିଣସନ୍ଥାରେପି ପଣ୍ଣସନ୍ଥାରେପି କଟ୍ଟମଞ୍ଚକେପି ଛମାଯପି ଯତ୍ଥ କତ୍ଥଚି ଚମ୍ମଖଣ୍ଡଂ ପତ୍ଥରିତ୍ୱା ଯତ୍ଥ କତ୍ଥଚି ସଯିତବ୍ବଂ, ନ ସଯନବହୁଲେନ ଭଓିତବ୍ବଂ। ଇଦଂ, ମହାରାଜ, ଗଦ୍ରଭସ୍ସ ଏକଂ ଅଙ୍ଗଂ ଗହେତବ୍ବଂ। ଭାସିତମ୍ପେତଂ, ମହାରାଜ, ଭଗଓତା ଦେଓାତିଦେଓେନ 'କଲିଙ୍ଗରୂପଧାନା, ଭିକ୍ଖଓେ, ଏତରହି ମମ ସାଓକା ଓିହରନ୍ତି ଅପ୍ପମତ୍ତା ଆତାପିନୋ ପଧାନସ୍ମି'ନ୍ତି। ଭାସିତମ୍ପେତଂ, ମହାରାଜ, ଥେରେନ ସାରିପୁତ୍ତେନ ଧମ୍ମସେନାପତିନାପି –

'''ପଲ୍ଲଙ୍କେନ ନିସିନ୍ନସ୍ସ, ଜଣ୍ଣୁକେନାଭିଓସ୍ସତି;

ଅଲଂ ଫାସୁଓିହାରାଯ, ପହିତତ୍ତସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ'''ତି।

ଗଦ୍ରଭଙ୍ଗପଞ୍ହୋ ପଠମୋ।

୨। କୁକ୍କୁଟଙ୍ଗପଞ୍ହୋ

୨। ''ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, 'କୁକ୍କୁଟସ୍ସ ପଞ୍ଚ ଅଙ୍ଗାନି ଗହେତବ୍ବାନୀ'ତି ଯଂ ଓଦେସି, କତମାନି ତାନି ପଞ୍ଚ ଅଙ୍ଗାନି ଗହେତବ୍ବାନୀ''ତି? ''ଯଥା, ମହାରାଜ, କୁକ୍କୁଟୋ କାଲେନ ସମଯେନ ପଟିସଲ୍ଲୀଯତି, ଏଓମେଓ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଯୋଗିନା ଯୋଗାଓଚରେନ କାଲେନ ସମଯେନେଓ ଚେତିଯଙ୍ଗଣଂ ସମ୍ମଜ୍ଜିତ୍ୱା ପାନୀଯଂ ପରିଭୋଜନୀଯଂ ଉପଟ୍ଠପେତ୍ୱା ସରୀରଂ ପଟିଜଗ୍ଗିତ୍ୱା ନହାଯିତ୍ୱା ଚେତିଯଂ ଓନ୍ଦିତ୍ୱା ଓୁଡ୍ଢାନଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ଦସ୍ସନାଯ ଗନ୍ତ୍ୱା କାଲେନ ସମଯେନ ସୁଞ୍ଞାଗାରଂ ପଓିସିତବ୍ବଂ। ଇଦଂ, ମହାରାଜ, କୁକ୍କୁଟସ୍ସ ପଠମଂ ଅଙ୍ଗଂ ଗହେତବ୍ବଂ।

''ପୁନ ଚପରଂ, ମହାରାଜ, କୁକ୍କୁଟୋ କାଲେନ ସମଯେନେଓ ଓୁଟ୍ଠାତି। ଏଓମେଓ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଯୋଗିନା ଯୋଗାଓଚରେନ କାଲେନ ସମଯେନେଓ ଓୁଟ୍ଠହିତ୍ୱା ଚେତିଯଙ୍ଗଣଂ ସମ୍ମଜ୍ଜିତ୍ୱା ପାନୀଯଂ ପରିଭୋଜନୀଯଂ ଉପଟ୍ଠପେତ୍ୱା ସରୀରଂ ପଟିଜଗ୍ଗିତ୍ୱା ଚେତିଯଂ ଓନ୍ଦିତ୍ୱା ପୁନଦେଓ ସୁଞ୍ଞାଗାରଂ ପଓିସିତବ୍ବଂ। ଇଦଂ, ମହାରାଜ, କୁକ୍କୁଟସ୍ସ ଦୁତିଯଂ ଅଙ୍ଗଂ ଗହେତବ୍ବଂ।

''ପୁନ ଚପରଂ, ମହାରାଜ, କୁକ୍କୁଟୋ ପଥଓିଂ ଖଣିତ୍ୱା ଖଣିତ୍ୱା ଅଜ୍ଝୋହାରଂ ଅଜ୍ଝୋହରତି। ଏଓମେଓ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଯୋଗିନା ଯୋଗାଓଚରେନ ପଚ୍ଚଓେକ୍ଖିତ୍ୱା ପଚ୍ଚଓେକ୍ଖିତ୍ୱା ଅଜ୍ଝୋହାରଂ ଅଜ୍ଝୋହରିତବ୍ବଂ 'ନେଓ ଦଓାଯ ନ ମଦାଯ ନ ମଣ୍ଡନାଯ ନ ଓିଭୂସନାଯ, ଯାଓଦେଓ ଇମସ୍ସ କାଯସ୍ସ ଠିତିଯା ଯାପନାଯ ଓିହିଂସୂପରତିଯା ବ୍ରହ୍ମଚରିଯାନୁଗ୍ଗହାଯ, ଇତି ପୁରାଣଞ୍ଚ ଓେଦନଂ ପଟିହଙ୍ଖାମି ନଓଞ୍ଚ ଓେଦନଂ ନ ଉପ୍ପାଦେସ୍ସାମି, ଯାତ୍ରା ଚ ମେ ଭଓିସ୍ସତି ଅନଓଜ୍ଜତା ଚ ଫାସୁଓିହାରୋ ଚା'ତି। ଇଦଂ, ମହାରାଜ, କୁକ୍କୁଟସ୍ସ ତତିଯଂ ଅଙ୍ଗଂ ଗହେତବ୍ବଂ। ଭାସିତମ୍ପେତଂ, ମହାରାଜ, ଭଗଓତା ଦେଓାତିଦେଓେନ –

'''କନ୍ତାରେ ପୁତ୍ତମଂସଂଓ, ଅକ୍ଖସ୍ସବ୍ଭଞ୍ଜନଂ ଯଥା;

ଏଓଂ ଆହରି ଆହାରଂ, ଯାପନତ୍ଥମମୁଚ୍ଛିତୋ'ତି।

''ପୁନ ଚପରଂ, ମହାରାଜ, କୁକ୍କୁଟୋ ସଚକ୍ଖୁକୋପି ରତ୍ତିଂ ଅନ୍ଧୋ ହୋତି। ଏଓମେଓ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଯୋଗିନା ଯୋଗାଓଚରେନ ଅନନ୍ଧେନେଓ ଅନ୍ଧେନ ଓିଯ ଭଓିତବ୍ବଂ, ଅରଞ୍ଞେପି ଗୋଚରଗାମେ ପିଣ୍ଡାଯ ଚରନ୍ତେନପି ରଜନୀଯେସୁ ରୂପସଦ୍ଦଗନ୍ଧରସଫୋଟ୍ଠବ୍ବଧମ୍ମେସୁ ଅନ୍ଧେନ ବଧିରେନ ମୂଗେନ ଓିଯ ଭଓିତବ୍ବଂ, ନ ନିମିତ୍ତଂ ଗହେତବ୍ବଂ, ନାନୁବ୍ୟଞ୍ଜନଂ ଗହେତବ୍ବଂ। ଇଦଂ, ମହାରାଜ, କୁକ୍କୁଟସ୍ସ ଚତୁତ୍ଥଂ ଅଙ୍ଗଂ ଗହେତବ୍ବଂ। ଭାସିତମ୍ପେତଂ, ମହାରାଜ, ଥେରେନ ମହାକଚ୍ଚାଯନେନ –

‘ଚକ୍ଖୁମାସ୍ସ ଯଥା ଅନ୍ଧୋ, ସୋତଓ୍ୱା ବଧିରୋ ଯଥା;

ପଞ୍ଞଓ୍ୱାସ୍ସ [ଜିଵ୍ହାଵସ୍ସ (ସୀ। ପୀ।)] ଯଥା ମୂଗୋ, ବଲଓ୍ୱା ଦୁବ୍ବଲୋରିଵ;

ଅତ୍ତଅତ୍ଥେ [ଅଥ ଅତ୍ଥେ (ସୀ। ପୀ।)] ସମୁପ୍ପନ୍ନେ, ସୟେଥ ମତସାୟିକ’ନ୍ତି।

‘‘ପୁନ ଚପରଂ, ମହାରାଜ, କୁକ୍କୁଟୋ ଲେଣ୍ଡୁଦଣ୍ଡଲଗୁଳଅମୁଗ୍ଗରେହି ପରିପାତିୟନ୍ତୋପି ସକଂ ଗେହଂ ନ ଵିଜହତି। ଏଵମେଵ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଯୋଗିନା ଯୋଗାଵଚରେନ ଚୀଵରକମ୍ମଂ କରୋନ୍ତେନପି ନଵକମ୍ମଂ କରୋନ୍ତେନପି ଵତ୍ତପଟିଵତ୍ତଂ କରୋନ୍ତେନପି ଉଦ୍ଦିସନ୍ତେନପି ଉଦ୍ଦିସାପେନ୍ତେନପି ଯୋନିସୋ ମନସିକାରୋ ନ ଵିଜହିତବ୍ବୋ, ସକଂ ଖୋ ପନେତଂ, ମହାରାଜ, ଯୋଗିନୋ ଗେହଂ, ଯଦିଦଂ ଯୋନିସୋ ମନସିକାରୋ । ଇଦଂ, ମହାରାଜ, କୁକ୍କୁଟସ୍ସ ପଞ୍ଚମଂ ଅଙ୍ଗଂ ଗହେତବ୍ବଂ । ଭାସିତମ୍ପେତଂ, ମହାରାଜ, ଭଗଵତା ଦେଵାତିଦେଵେନ ‘କୋ ଚ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଭିକ୍ଖୁନୋ ଗୋଚରୋ ସକୋ ପେତ୍ତିକୋ ଵିସୟୋ? ଯଦିଦଂ ଚତ୍ତାରୋ ସତିପଟ୍ଠାନା’ତି। ଭାସିତମ୍ପେତଂ, ମହାରାଜ, ଥେରେନ ସାରିପୁତ୍ତେନ ଧମ୍ମସେନାପତିନାପି –

‘‘‘ଯଥା ସୁଦନ୍ତୋ ମାତଙ୍ଗୋ, ସକଂ ସୋଣ୍ଡଂ ନ ମଦ୍ଦତି;

ଭକ୍ଖାଭକ୍ଖଂ ଵିଜାନାତି, ଅତ୍ତନୋ ଵୁତ୍ତିକପ୍ପନଂ।

‘‘‘ତଥେଵ ବୁଦ୍ଧପୁତ୍ତେନ, ଅପ୍ପମତ୍ତେନ ଵା ପନ;

ଜିନଵଚନଂ ନ ମଦ୍ଦିତବ୍ବଂ, ମନସିକାରଵରୁତ୍ତମ’’’ନ୍ତି।

କୁକ୍କୁଟଙ୍ଗପଞ୍ହୋ ଦୁତିୟୋ।

୩। କଲନ୍ଦକଙ୍ଗପଞ୍ହୋ

୩। ‘‘ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ‘କଲନ୍ଦକସ୍ସ ଏକଂ ଅଙ୍ଗଂ ଗହେତବ୍ବ’ନ୍ତି ଯଂ ଵଦେସି, କତମଂ ତଂ ଏକଂ ଅଙ୍ଗଂ ଗହେତବ୍ବ’’ନ୍ତି? ‘‘ଯଥା, ମହାରାଜ, କଲନ୍ଦକୋ ପଟିସତ୍ତୁମ୍ହି ଓପତନ୍ତେ ନଙ୍ଗୁଟ୍ଠଂ ପପ୍ଫୋଟେତ୍ଵା ମହନ୍ତଂ କତ୍ଵା ତେନେଵ ନଙ୍ଗୁଟ୍ଠଲଗୁଳେନ ପଟିସତ୍ତୁଂ ପଟିବାହତି, ଏଵମେଵ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଯୋଗିନା ଯୋଗାଵଚରେନ କିଲେସସତ୍ତୁମ୍ହି ଓପତନ୍ତେ ସତିପଟ୍ଠାନଲଗୁଳଂ ପପ୍ଫୋଟେତ୍ଵା ମହନ୍ତଂ କତ୍ଵା ତେନେଵ ସତିପଟ୍ଠାନଲଗୁଳେନ ସବ୍ବକିଲେସା ପଟିବାହିତବ୍ବା। ଇଦଂ, ମହାରାଜ, କଲନ୍ଦକସ୍ସ ଏକଂ ଅଙ୍ଗଂ ଗହେତବ୍ବଂ। ଭାସିତମ୍ପେତଂ, ମହାରାଜ, ଥେରେନ ଚୂଳପନ୍ଥକେନ –

‘ଯଦା କିଲେସା ଓପତନ୍ତି, ସାମଞ୍ଞଗୁଣଧଂସନା;

ସତିପଟ୍ଠାନଲଗୁଳେନ, ହନ୍ତବ୍ବା ତେ ପୁନପ୍ପୁନ’’’ନ୍ତି।

କଲନ୍ଦକଙ୍ଗପଞ୍ହୋ ତତିୟୋ।

୪। ଦୀପିନିୟଙ୍ଗପଞ୍ହୋ

୪। ‘‘ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ‘ଦୀପିନିୟା ଏକଂ ଅଙ୍ଗଂ ଗହେତବ୍ବ’ନ୍ତି ଯଂ ଵଦେସି, କତମଂ ତଂ ଏକଂ ଅଙ୍ଗଂ ଗହେତବ୍ବ’’ନ୍ତି? ‘‘ଯଥା, ମହାରାଜ, ଦୀପିନୀ ସକିଂ ଯେଵ ଗବ୍ଭଂ ଗଣ୍ହାତି, ନ ପୁନପ୍ପୁନଂ ପୁରିସଂ ଉପେତି? ଏଵମେଵ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଯୋଗିନା ଯୋଗାଵଚରେନ ଆୟତିଂ ପଟିସନ୍ଧିଂ ଉପ୍ପତ୍ତିଂ ଗବ୍ଭସେୟ୍ୟଂ ଚୁତିଂ ଭେଦଂ ଖୟଂ ଵିନାସଂ ସଂସାରଭୟଂ ଦୁଗ୍ଗତିଂ ଵିସମଂ ସମ୍ପୀଳିତଂ ଦିସ୍ଵା ‘ପୁନବ୍ଭଵେ ନପ୍ପଟିସନ୍ଦହିସ୍ସାମୀ’ତି ଯୋନିସୋ ମନସିକାରୋ କରଣୀୟୋ। ଇଦଂ, ମହାରାଜ, ଦୀପିନିୟା ଏକଂ ଅଙ୍ଗଂ ଗହେତବ୍ବଂ। ଭାସିତମ୍ପେତଂ, ମହାରାଜ, ଭଗଵତା ଦେଵାତିଦେଵେନ ସୁତ୍ତନିପାତେ ଧନିୟଗୋପାଲକସୁତ୍ତେ –

‘‘‘ଉସଭୋରିଵ ଛେତ୍ଵ ବନ୍ଧନାନି, ନାଗୋ ପୂତିଲତଂଵ ଦାଲୟିତ୍ଵା;

ନାହଂ ପୁନୁପେସ୍ସଂ ଗବ୍ଭସେୟ୍ୟଂ, ଅଥ ଚେ ପଞ୍ଚଯସୀ ପଓସ୍ସ ଦେୱା’’ତି।

ଦୀପିନିୟଙ୍ଗପଞ୍ହୋ ଚତୁତ୍ଥୋ।

୫। ଦୀପିକଙ୍ଗପଞ୍ହୋ

୫। ‘‘ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ‘ଦୀପିକସ୍ସ ଦ୍ୱେ ଅଙ୍ଗାନି ଗହେତବ୍ବାନୀ’ତି ଯଂ ୱଦେସି, କତମାନି ତାନି ଦ୍ୱେ ଅଙ୍ଗାନି ଗହେତବ୍ବାନୀ’’ତି? ‘‘ଯଥା, ମହାରାଜ, ଦୀପିକୋ ଅରଞ୍ଞେ ତିଣଗହନଂ ୱା ୱନଗହନଂ ୱା ପବ୍ବତଗହନଂ ୱା ନିସ୍ସାଯ ନିଲୀଯିତ୍ୱା ମିଗେ ଗଣ୍ହାତି, ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଯୋଗିନା ଯୋଗାୱଚରେନ ୱିୱେକଂ ସେୱିତବ୍ବଂ ଅରଞ୍ଞଂ ରୁକ୍ଖମୂଲଂ ପବ୍ବତଂ କନ୍ଦରଂ ଗିରିଗୁହଂ ସୁସାନଂ ୱନପତ୍ଥଂ ଅବ୍ଭୋକାସଂ ପଲାଲପୁଞ୍ଜଂ ଅପ୍ପସଦ୍ଦଂ ଅପ୍ପନିଗ୍ଘୋସଂ ୱିଜନୱାତଂ ମନୁସ୍ସରାହସେୟ୍ୟକଂ ପଟିସଲ୍ଲାନସାରୁପ୍ପଂ; ୱିୱେକଂ ସେୱମାନୋ ହି, ମହାରାଜ, ଯୋଗୀ ଯୋଗାୱଚରୋ ନଚିରସ୍ସେୱ ଛଳଭିଞ୍ଞାସୁ ଚ ୱସିଭାୱଂ ପାପୁଣାତି। ଇଦଂ, ମହାରାଜ, ଦୀପିକସ୍ସ ପଠମଂ ଅଙ୍ଗଂ ଗହେତବ୍ବଂ। ଭାସିତମ୍ପେତଂ, ମହାରାଜ, ଥେରେହି ଧମ୍ମସଙ୍ଗାହକେହି –

‘‘‘ଯଥାପି ଦୀପିକୋ ନାମ, ନିଲୀଯିତ୍ୱା ଗଣ୍ହତେ [ଗଣ୍ହତୀ (ସୀ। ପୀ।)] ମିଗେ;

ତଥେୱାଯଂ ବୁଦ୍ଧପୁତ୍ତୋ, ଯୁତ୍ତଯୋଗୋ ୱିପସ୍ସକୋ;

ଅରଞ୍ଞଂ ପୱିସିତ୍ୱାନ, ଗଣ୍ହାତି ଫଲମୁତ୍ତମ’ନ୍ତି।

‘‘ପୁନ ଚପରଂ, ମହାରାଜ, ଦୀପିକୋ ଯଂ କିଞ୍ଚି ପସୁଂ ୱଧିତ୍ୱା ୱାମେନ ପସ୍ସେନ ପତିତଂ ନ ଭକ୍ଖେତି। ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଯୋଗିନା ଯୋଗାୱଚରେନ ୱେଳୁଦାନେନ ୱା ପତ୍ତଦାନେନ ୱା ପୁପ୍ଫଦାନେନ ୱା ଫଲଦାନେନ ୱା ସିନାନଦାନେନ ୱା ମତ୍ତିକାଦାନେନ ୱା ଚୁଣ୍ଣଦାନେନ ୱା ଦନ୍ତକଟ୍ଠଦାନେନ ୱା ମୁଖୋଦକଦାନେନ ୱା ଚାଟୁକମ୍ୟତାଯ ୱା ମୁଗ୍ଗସୁପ୍ୟତାଯ [ମୁଗ୍ଗସୁପ୍ପତାଯ (ସୀ। ପୀ।)] ୱା ପାରିଭଟ [ପାରିଭଟ୍ଟତାଯ (ସୀ। ପୀ।)] ଯତାଯ ୱା ଜଙ୍ଘପେସନୀଯେନ ୱା ୱେଜ୍ଜକମ୍ମେନ ୱା ଦୂତକମ୍ମେନ ୱା ପହିଣଗମନେନ ୱା ପିଣ୍ଡପଟିପିଣ୍ଡେନ ୱା ଦାନାନୁପ୍ପଦାନେନ ୱା ୱତ୍ଥୁୱିଜ୍ଜାଯ ୱା ନକ୍ଖତ୍ତୱିଜ୍ଜାଯ ୱା ଅଙ୍ଗୱିଜ୍ଜାଯ [ନଗୱିଜ୍ଜାଯ (କ।)] ୱା ଅଞ୍ଞତରଞ୍ଞତରେନ ୱା ବୁଦ୍ଧପ୍ପଟିକୁଟ୍ଠେନ ମିଚ୍ଛାଜୀୱେନ ନିପ୍ଫାଦିତଂ ଭୋଜନଂ ନ ଭୁଞ୍ଜିତବ୍ବଂ [ପରିଭୁଞ୍ଜିତବ୍ବଂ (ସୀ। ପୀ।)] ୱାମେନ ପସ୍ସେନ ପତିତଂ ପସୁଂ ୱିଯ ଦୀପିକୋ। ଇଦଂ, ମହାରାଜ, ଦୀପିକସ୍ସ ଦୁତିଯଂ ଅଙ୍ଗଂ ଗହେତବ୍ବଂ। ଭାସିତମ୍ପେତଂ, ମହାରାଜ, ଥେରେନ ସାରିପୁତ୍ତେନ ଧମ୍ମସେନାପତିନା –

‘‘‘ୱଚୀୱିଞ୍ଞତ୍ତିୱିପ୍ଫାରା, ଉପ୍ପନ୍ନଂ ମଧୁପାଯସଂ;

ସଚେ ଭୁତ୍ତୋ ଭୱେୟ୍ୟାହଂ, ସାଜୀୱୋ ଗରହିତୋ ମମ।

‘‘‘ଯଦିପି ମେ ଅନ୍ତଗୁଣଂ, ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା ବହୀ ଚରେ;

ନେୱ ଭିନ୍ଦେୟ୍ୟମାଜୀୱଂ, ଚଜମାନୋପି ଜୀୱିତ’’’ନ୍ତି।

ଦୀପିକଙ୍ଗପଞ୍ହୋ ପଞ୍ଚମୋ।

୬। କୁମ୍ମଙ୍ଗପଞ୍ହୋ

୬। ‘‘ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ‘କୁମ୍ମସ୍ସ ପଞ୍ଚ ଅଙ୍ଗାନି ଗହେତବ୍ବାନୀ’ତି ଯଂ ୱଦେସି, କତମାନି ତାନି ପଞ୍ଚ ଅଙ୍ଗାନି ଗହେତବ୍ବାନୀ’’ତି? ‘‘ଯଥା, ମହାରାଜ, କୁମ୍ମୋ ଉଦକଚରୋ ଉଦକେଯେୱ ୱାସଂ କପ୍ପେତି, ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଯୋଗିନା ଯୋଗାୱଚରେନ ସବ୍ବପାଣଭୂତପୁଗ୍ଗଲାନଂ ହିତାନୁକମ୍ପିନା ମେତ୍ତାସହଗତେନ ଚେତସା ୱିପୁଲେନ ମହଗ୍ଗତେନ ଅପ୍ପମାଣେନ ଅୱେରେନ ଅବ୍ୟାପଜ୍ଜେନ ସବ୍ବାୱନ୍ତଂ ଲୋକଂ ଫରିତ୍ୱା ୱିହରିତବ୍ବଂ। ଇଦଂ, ମହାରାଜ, କୁମ୍ମସ୍ସ ପଠମଂ ଅଙ୍ଗଂ ଗହେତବ୍ବଂ।

‘‘ପୁନ ଚପରଂ, ମହାରାଜ, କୁମ୍ମୋ ଉଦକେ ଉପ୍ପିଲଓନ୍ତୋ ସୀସଂ ଉକ୍ଖିପିତ୍ୱା ଯଦି କୋଚି ପସ୍ସତି, ତତ୍ଥେଓ ନିମୁଜ୍ଜତି ଗାଢହମୋଗାହତି ‘ମା ମଂ ତେ ପୁନ ପସ୍ସେୟ୍ୟୁ’ନ୍ତି, ଏଓମେଓ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଯୋଗିନା ଯୋଗାଓଚରେନ କିଲେସେସୁ ଓପତନ୍ତେସୁ ଆରମ୍ମଣସରେ ନିମୁଜ୍ଜିତଙ୍ଗଂ ଗାଢହମୋଗାହିତଙ୍ଗଂ ‘ମା ମଂ କିଲେସା ପୁନ ପସ୍ସେୟ୍ୟୁ’ନ୍ତି। ଇଦଂ, ମହାରାଜ, କୁମ୍ମସ୍ସ ଦୁତିଯଂ ଅଙ୍ଗଂ ଗହେତଙ୍ଗଂ।

‘‘ପୁନ ଚପରଂ , ମହାରାଜ, କୁମ୍ମୋ ଉଦକତୋ ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା କାଯଂ ଓତାପେତି, ଏଓମେଓ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଯୋଗିନା ଯୋଗାଓଚରେନ ନିସଜ୍ଜଟ୍ଠାନସଯନଚଙ୍କମତୋ ମାନସଂ ନୀହରିତ୍ୱା ସମ୍ମପ୍ପଧାନେ ମାନସଂ ଓତାପେତଙ୍ଗଂ। ଇଦଂ, ମହାରାଜ, କୁମ୍ମସ୍ସ ତତିଯଂ ଅଙ୍ଗଂ ଗହେତଙ୍ଗଂ।

‘‘ପୁନ ଚପରଂ, ମହାରାଜ, କୁମ୍ମୋ ପଥଓିଂ ଖଣିତ୍ୱା ଓିଓିତ୍ତେ ଓାସଂ କପ୍ପେତି, ଏଓମେଓ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଯୋଗିନା ଯୋଗାଓଚରେନ ଲାଭସକ୍କାରସିଲୋକଂ ପଜହିତ୍ୱା ସୁଞ୍ଞଂ ଓିଓିତ୍ତଂ କାନନଂ ଓନପତ୍ଥଂ ପଦ୍ଦତଂ କନ୍ଦରଂ ଗିରିଗୁହଂ ଅପ୍ପସଦ୍ଦଂ ଅପ୍ପନିଗ୍ଘୋସଂ ପଓିଓିତ୍ତମୋଗାହିତ୍ୱା ଓିଓିତ୍ତେ ଯେଓ ଓାସଂ ଉପଗନ୍ତଙ୍ଗଂ। ଇଦଂ, ମହାରାଜ, କୁମ୍ମସ୍ସ ଚତୁତ୍ଥଂ ଅଙ୍ଗଂ ଗହେତଙ୍ଗଂ। ଭାସିତମ୍ପେତଂ, ମହାରାଜ, ଥେରେନ ଉପସେନେନ ଓଙ୍ଗନ୍ତପୁତ୍ତେନ –

‘‘‘ଓିଓିତ୍ତଂ ଅପ୍ପନିଗ୍ଘୋସଂ, ଓାଳଅମିଗନିସେଓିତଂ;

ସେଓେ ସେନାସନଂ ଭିକ୍ଖୁ, ପଟିସଲ୍ଲାନକାରଣା’ତି।

‘‘ପୁନ ଚପରଂ, ମହାରାଜ, କୁମ୍ମୋ ଚାରିକଂ ଚରମାନୋ ଯଦି କଞ୍ଚି ପସ୍ସତି ଓା, ସଦ୍ଦଂ ସୁଣାତି ଓା, ସୋଣ୍ଡିପଞ୍ଚମାନି ଅଙ୍ଗାନି ସକେ କପାଲେ ନିଦହିତ୍ୱା ଅପ୍ପୋସ୍ସୁକ୍କୋ ତୁଣ୍ହୀଭୂତୋ ତିଟ୍ଠତି କାଯମନୁରକ୍ଖନ୍ତୋ, ଏଓମେଓ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଯୋଗିନା ଯୋଗାଓଚରେନ ସଦ୍ଦତ୍ଥ ରୂପସଦ୍ଦଗନ୍ଧରସଫୋଟ୍ଠଦ୍ଦଧମ୍ମେସୁ ଆପତନ୍ତେସୁ ଛସୁ ଦ୍ୱାରେସୁ ସଂଓରକଓାଟଂ ଅନୁଗ୍ଘାଟେତ୍ୱା ମାନସଂ ସମୋଦହିତ୍ୱା ସଂଓରଂ କତ୍ୱା ସତେନ ସମ୍ପଜାନେନ ଓିହାତଙ୍ଗଂ ସମଣଧମ୍ମଂ ଅନୁରକ୍ଖମାନେନ। ଇଦଂ, ମହାରାଜ, କୁମ୍ମସ୍ସ ପଞ୍ଚମଂ ଅଙ୍ଗଂ ଗହେତଙ୍ଗଂ। ଭାସିତମ୍ପେତଂ, ମହାରାଜ, ଭଗଓତା ଦେଓାତିଦେଓେନ ସଂଯୁତ୍ତନିକାଯଓରେ କୁମ୍ମୂପମସୁତ୍ତନ୍ତେ –

‘‘‘କୁମ୍ମୋଓ ଅଙ୍ଗାନି ସକେ କପାଲେ, ସମୋଦହଂ ଭିକ୍ଖୁ ମନୋଓିତକ୍କେ;

ଅନିସ୍ସିତୋ ଅଞ୍ଞମହେଠଯାନୋ, ପରିନିବ୍ବୁତୋନୂପଓଦେୟ୍ୟ କଞ୍ଚୀ’’’ତି।

କୁମ୍ମଙ୍ଗପଞ୍ହୋ ଛଟ୍ଠୋ।

୭। ଓଂସଙ୍ଗପଞ୍ହୋ

୭। ‘‘ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ‘ଓଂସସ୍ସ ଏକଂ ଅଙ୍ଗଂ ଗହେତଙ୍ଗ’ନ୍ତି ଯଂ ଓଦେସି, କତମଂ ତଂ ଏକଂ ଅଙ୍ଗଂ ଗହେତଙ୍ଗ’’ନ୍ତି? ‘‘ଯଥା, ମହାରାଜ, ଓଂସୋ ଯତ୍ଥ ଓାତୋ, ତତ୍ଥ ଅନୁଲୋମେତି, ନାଞ୍ଞତ୍ଥମନୁଧାଓତି, ଏଓମେଓ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଯୋଗିନା ଯୋଗାଓଚରେନ ଯଂ ବୁଦ୍ଧେନ ଭଗଓତା ଭାସିତଂ ନଓଙ୍ଗଂ ସତ୍ଥୁ ସାସନଂ, ତଂ ଅନୁଲୋମଯିତ୍ୱା କପ୍ପିଯେ ଅନଓଜ୍ଜେ ଠତ୍ୱା ସମଣଧମ୍ମଂ ଯେଓ ପରିଯେସିତଙ୍ଗଂ। ଇଦଂ, ମହାରାଜ, ଓଂସସ୍ସ ଏକଂ ଅଙ୍ଗଂ ଗହେତଙ୍ଗଂ। ଭାସିତମ୍ପେତଂ ମହାରାଜ ଥେରେନ ରାହୁଲେନ –

‘‘‘ନଓଙ୍ଗଂ ବୁଦ୍ଧଓଚନଂ, ଅନୁଲୋମେତ୍ୱାନ ସଦ୍ଦଦା;

କପ୍ପିଯେ ଅନଓଜ୍ଜସ୍ମିଂ, ଠତ୍ୱାପାଯଂ ସମୁତ୍ତରି’’’ନ୍ତି।

ଓଂସଙ୍ଗପଞ୍ହୋ ସତ୍ତମୋ।

୮। ଚାପଙ୍ଗପଞ୍ହୋ

୮। ‘‘ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ‘ଚାପସ୍ସ ଏକଂ ଅଙ୍ଗଂ ଗହେତଙ୍ଗ’ନ୍ତି ଯଂ ଓଦେସି, କତମଂ ତଂ ଏକଂ ଅଙ୍ଗଂ ଗହେତଙ୍ଗ’’ନ୍ତି? ‘‘ଯଥା, ମହାରାଜ, ଚାପୋ

ସୁତଚ୍ଛିତୋ ନମିତୋ [ମିତୋ (ସୀ। ପୀ। କ।)] ଯାୱଗ୍ଗମୂଲଂ ସମକମେୱ ଅନୁନମତି ନପ୍ପଟିତ୍ଥମ୍ଭତି, ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଯୋଗିନା ଯୋଗାୱଚରେନ ଥେରନୱମଜ୍ଝିମସମକେସୁ ଅନୁନମିତଙ୍ଗଂ ନପ୍ପଟିଫରିତଙ୍ଗଂ। ଇଦଂ, ମହାରାଜ, ଚାପସ୍ସ ଏକଂ ଅଙ୍ଗଂ ଗହେତଙ୍ଗଂ। ଭାସିତମ୍ପେତଂ, ମହାରାଜ, ଭଗୱତା ଦେୱାତିଦେୱେନ ୱିଧୁର [ପୁଣ୍ଣକ] ଜାତକେ –

'''ଚାପୋୱୂନୁଦରୋ ଧୀରୋ, ୱଂସୋ ୱାପି ପକମ୍ପଯେ [ଚାପୋ ୱା ନୁନ ମେ ଧୀରୋ, ୱଂସୋୱ ଅନୁଲୋମଯଂ (ସୀ। ପୀ। କ।)];

ପଟିଲୋମଂ ନ ୱତ୍ତେଯ୍ଯ, ସ ରାଜୱସତିଂ ୱସେ'''ତି।

ଚାପଙ୍ଗପଞ୍ହୋ ଅଟ୍ଠମୋ।

୯। ୱାଯସଙ୍ଗପଞ୍ହୋ

୯। ''ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, 'ୱାଯସସ୍ସ ଦ୍ୱେ ଅଙ୍ଗାନି ଗହେତଙ୍ଗାନୀ'ତି ଯଂ ୱଦେସି, କତମାନି ତାନି ଦ୍ୱେ ଅଙ୍ଗାନି ଗହେତଙ୍ଗାନୀ''ତି? ''ଯଥା, ମହାରାଜ, ୱାଯସୋ ଆସଙ୍କିତପରିସଙ୍କିତୋ ଯତ୍ତପ୍ପଯତ୍ତୋ ଚରତି, ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଯୋଗିନା ଯୋଗାୱଚରେନ ଆସଙ୍କିତପରିସଙ୍କିତେନ ଯତ୍ତପଯତ୍ତେନ ଉପଟ୍ଠିତାଯ ସତିଯା ସଂୱୁତେହି ଇନ୍ଦ୍ରିଯେହି ଚରିତଙ୍ଗଂ। ଇଦଂ, ମହାରାଜ, ୱାଯସସ୍ସ ପଠମଂ ଅଙ୍ଗଂ ଗହେତଙ୍ଗଂ।

''ପୁନ ଚପରଂ, ମହାରାଜ, ୱାଯସୋ ଯଂ କିଞ୍ଚି ଭୋଜନଂ ଦିସ୍ୱା ଞାତୀହି ସଂୱିଭଜିତ୍ୱା ଭୁଞ୍ଜତି, ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଯୋଗିନା ଯୋଗାୱଚରେନ ଯେ ତେ ଲାଭା ଧମ୍ମିକା ଧମ୍ମଲଦ୍ଧା ଅନ୍ତମସୋ ପତ୍ତପରିଯାପନ୍ନମତ୍ତମ୍ପି, ତଥାରୂପେହି ଲାଭେହି ପଟିୱିଭତ୍ତଭୋଗିନା ଭୱିତଙ୍ଗଂ ସୀଲୱନ୍ତେହି ସବ୍ରହ୍ମଚାରୀହି। ଇଦଂ, ମହାରାଜ, ୱାଯସସ୍ସ ଦୁତିଯଂ ଅଙ୍ଗଂ ଗହେତଙ୍ଗଂ। ଭାସିତମ୍ପେତଂ, ମହାରାଜ, ଥେରେନ ସାରିପୁତ୍ତେନ ଧମ୍ମସେନାପତିନା –

'''ସଚେ ମେ ଉପନାମେନ୍ତି, ଯଥାଲଦ୍ଧଂ ତପସ୍ସିନୋ;

ସବ୍ବେ ସଂୱିଭଜିତ୍ୱାନ, ତତୋ ଭୁଞ୍ଜାମି ଭୋଜନ'''ନ୍ତି।

ୱାଯସଙ୍ଗପଞ୍ହୋ ନୱମୋ।

୧୦। ମକ୍କଟଙ୍ଗପଞ୍ହୋ

୧୦। ''ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, 'ମକ୍କଟସ୍ସ ଦ୍ୱେ ଅଙ୍ଗାନି ଗହେତଙ୍ଗାନୀ'ତି ଯଂ ୱଦେସି, କତମାନି ତାନି ଦ୍ୱେ ଅଙ୍ଗାନି ଗହେତଙ୍ଗାନୀ''ତି? ''ଯଥା, ମହାରାଜ, ମକ୍କଟୋ ୱାସମୁପଗଚ୍ଛନ୍ତୋ ତଥାରୂପେ ଓକାସେ ମହତିମହାରୁକ୍ଖେ ପୱିୱିତ୍ତେ ସଙ୍ଘଟ୍ଟକସାଖେ [ସଙ୍ଘଟ୍ଟକସାଖେ (ସ୍ୟା।), ସଙ୍ଘଟ୍ଟସାଖେ (କ।)] ଭୀରୁତ୍ତାଣେ ୱାସମୁପଗଚ୍ଛତି, ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ , ଯୋଗିନା ଯୋଗାୱଚରେନ ଲଜ୍ଜିଂ ପେସଲଂ ସୀଲୱନ୍ତଂ କଲ୍ୟାଣଧମ୍ମଂ ବହୁସ୍ସୁତଂ ଧମ୍ମଧରଂ ୱିନଯଧରଂ ପିଯଂ ଗରୁଭାୱନୀଯଂ ୱତ୍ତାରଂ ୱଚନକ୍ଖମଂ ଓୱାଦକଂ ୱିଞ୍ଞାପକଂ ସନ୍ଦସ୍ସକଂ ସମାଦପକଂ ସମୁତ୍ତେଜକଂ ସମ୍ପହଂସକଂ ଏୱରୂପଂ କଲ୍ୟାଣମିତ୍ତଂ ଆଚରିଯଂ ନିସ୍ସାଯ ୱିହରିତଙ୍ଗଂ। ଇଦଂ, ମହାରାଜ, ମକ୍କଟସ୍ସ ପଠମଂ ଅଙ୍ଗଂ ଗହେତଙ୍ଗଂ।

''ପୁନ ଚପରଂ, ମହାରାଜ, ମକ୍କଟୋ ରୁକ୍ଖେ ଯେୱ ଚରତି ତିଟ୍ଠତି ନିସୀଦତି, ଯଦି ନିଦ୍ଦଂ ଓକ୍କମତି, ତତ୍ଥେୱ ରତ୍ତିଂ ୱାସମନୁଭୱତି। ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଯୋଗିନା ଯୋଗାୱଚରେନ ପୱନାଭିମୁଖେନ ଭୱିତଙ୍ଗଂ, ପୱନେ ଯେୱ ଠାନଚଙ୍କମନିସଜ୍ଜାସଯନଂ ନିଦ୍ଦଂ ଓକ୍କମିତଙ୍ଗଂ, ତତ୍ଥେୱ ସତିପଟ୍ଠାନମନୁଭୱିତଙ୍ଗଂ। ଇଦଂ, ମହାରାଜ, ମକ୍କଟସ୍ସ ଦୁତିଯଂ ଅଙ୍ଗଂ ଗହେତଙ୍ଗଂ। ଭାସିତମ୍ପେତଂ, ମହାରାଜ, ଥେରେନ ସାରିପୁତ୍ତେନ ଧମ୍ମସେନାପତିନା –

'''ଚଙ୍କମନ୍ତୋପି ତିଟ୍ଠନ୍ତୋ, ନିସଜ୍ଜାସଯନେନ ୱା;

ପୱନେ ସୋଭତେ ଭିକ୍ଖୁ, ପୱନନ୍ତଂୱ ୱଣ୍ଣିତ'''ନ୍ତି।

ମକ୍କଟଙ୍ଗପଞ୍ହୋ ଦସମୋ।

ଗଦ୍ରଭୱଗ୍ଗୋ ପଠମୋ।

ତସ୍ସୁଦ୍ଦାନଂ –

ଗଦ୍ରଭୋ ଚେୱ [ଘୋରସ୍ସରୋ ଚ (ସୀ। ସ୍ୟା। ପୀ।)] କୁକ୍କୁଟୋ, କଲନ୍ଦୋ ଦୀପିନି ଦୀପିକୋ;

କୁମ୍ମୋ ୱଂସୋ ଚ ଚାପୋ ଚ, ୱାଯସୋ ଅଥ ମକ୍କଟୋତି।

୨। ସମୁଦ୍ଦୱଗ୍ଗୋ

୧। ଲାବୁଲତଙ୍ଗପଞ୍ହୋ

୧। ''ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, 'ଲାବୁଲତାଯ ଏକଂ ଅଙ୍ଗଂ ଗହେତବ୍ବ'ନ୍ତି ଯଂ ୱଦେସି, କତମଂ ତଂ ଏକଂ ଅଙ୍ଗଂ ଗହେତବ୍ବ''ନ୍ତି? ''ଯଥା, ମହାରାଜ, ଲାବୁଲତା ତିଣେ ୱା କଟ୍ଠେ ୱା ଲତାଯ ୱା ସୋଣ୍ଡିକାହି ଆଲମ୍ବିତ୍ୱା ତସ୍ସୂପରି ୱଡ୍ଢତି, ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଯୋଗିନା ଯୋଗାୱଚରେନ ଅରହତ୍ତେ ଅଭିୱଡ୍ଢିତୁକାମେନ ମନସା ଆରମ୍ମଣଂ ଆଲମ୍ବିତ୍ୱା ଅରହତ୍ତେ ଅଭିୱଡ୍ଢିତବ୍ବଂ। ଇଦଂ, ମହାରାଜ, ଲାବୁଲତାଯ ଏକଂ ଅଙ୍ଗଂ ଗହେତବ୍ବଂ। ଭାସିତମ୍ପେତଂ, ମହାରାଜ, ଥେରେନ ସାରିପୁତ୍ତେନ ଧମ୍ମସେନାପତିନା –

'''ଯଥା ଲାବୁଲତା ନାମ, ତିଣେ କଟ୍ଠେ ଲତାଯ ୱା;

ଆଲମ୍ବିତ୍ୱା ସୋଣ୍ଡିକାହି, ତତୋ ୱଡ୍ଢତି ଉପ୍ପରି।

'''ତଥେୱ ବୁଦ୍ଧପୁତ୍ତେନ, ଅରହତ୍ତଫଲକାମିନା;

ଆରମ୍ମଣଂ ଆଲମ୍ବିତ୍ୱା, ୱଡ୍ଢିତବ୍ବଂ ଅସେକ୍ଖଫଲେ'''ତି।

ଲାବୁଲତଙ୍ଗପଞ୍ହୋ ପଠମୋ।

୨। ପଦୁମଙ୍ଗପଞ୍ହୋ

୨। ''ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, 'ପଦୁମସ୍ସ ତୀଣି ଅଙ୍ଗାନି ଗହେତବ୍ବାନୀ'ତି ଯଂ ୱଦେସି, କତମାନି ତାନି ତୀଣି ଅଙ୍ଗାନି ଗହେତବ୍ବାନୀ''ତି ? ''ଯଥା, ମହାରାଜ, ପଦୁମଂ ଉଦକେ ଜାତଂ ଉଦକେ ସଂୱଦ୍ଧଂ ଅନୁପଲିତ୍ତଂ ଉଦକେନ, ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଯୋଗିନା ଯୋଗାୱଚରେନ କୁଲେ ଗଣେ ଲାଭେ ଯସେ ସକ୍କାରେ ସମ୍ମାନନାଯ ପରିଭୋଗପଚ୍ଚଯେସୁ ଚ ସବ୍ବତ୍ଥ ଅନୁପଲିତ୍ତେନ ଭୱିତବ୍ବଂ। ଇଦଂ, ମହାରାଜ, ପଦୁମସ୍ସ ପଠମଂ ଅଙ୍ଗଂ ଗହେତବ୍ବଂ।

''ପୁନ ଚପରଂ, ମହାରାଜ, ପଦୁମଂ ଉଦକା ଅଚ୍ଚୁଗ୍ଗମ୍ମ ଠାତି। ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଯୋଗିନା ଯୋଗାୱଚରେନ ସବ୍ବଲୋକଂ ଅଭିଭୱିତ୍ୱା ଅଚ୍ଚୁଗ୍ଗମ୍ମ ଲୋକୁତ୍ତରଧମ୍ମେ ଠାତବ୍ବଂ। ଇଦଂ, ମହାରାଜ, ପଦୁମସ୍ସ ଦୁତିଯଂ ଅଙ୍ଗଂ ଗହେତବ୍ବଂ।

''ପୁନ ଚପରଂ, ମହାରାଜ, ପଦୁମଂ ଅପ୍ପମତ୍ତକେନପି ଅନିଲେନ ଏରିତଂ ଚଲତି। ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଯୋଗିନା ଯୋଗାୱଚରେନ ଅପ୍ପମତ୍ତକେସୁପି କିଲେସେସୁ ସଂଯମୋ କରଣୀଯୋ, ଭଯଦସ୍ସାୱିନା ୱିହରିତବ୍ବଂ। ଇଦଂ, ମହାରାଜ, ପଦୁମସ୍ସ ତତିଯଂ ଅଙ୍ଗଂ ଗହେତବ୍ବଂ। ଭାସିତମ୍ପେତଂ, ମହାରାଜ, ଭଗୱତା ଦେୱାତିଦେୱେନ 'ଅଣୁମତ୍ତେସୁ ୱଜ୍ଜେସୁ ଭଯଦସ୍ସାୱୀ ସମାଦାଯ ସିକ୍ଖତି ସିକ୍ଖାପଦେସୂ'ତି।

ପଦୁମଙ୍ଗପଞ୍ହୋ ଦୁତିଯୋ।

୩। ବୀଜଙ୍ଗପଞ୍ହୋ

୩। ‘‘ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ‘ବୀଜସ୍ସ ଦ୍ୱେ ଅଙ୍ଗାନି ଗହେତବ୍ବାନୀ’ତି ଯଂ ୱଦେସି, କତମାନି ତାନି ଦ୍ୱେ ଅଙ୍ଗାନି ଗହେତବ୍ବାନୀ’’ତି? ‘‘ଯଥା, ମହାରାଜ, ବୀଜଂ ଅପ୍ପକମ୍ପି ସମାନଂ ଭଦ୍ଦକେ ଖେତ୍ତେ ୱୁତ୍ତଂ ଦେୱେ ସମ୍ମା ଧାରଂ ପୱେଚ୍ଛନ୍ତେ ସୁବହୂନି ଫଲାନି ଅନୁଦସ୍ସତି, ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଯୋଗିନା ଯୋଗାୱଚରେନ ଯଥା ପଟିପାଦିତଂ ସୀଲଂ କେୱଲଂ ସାମଞ୍ଞଫଲମନୁଦସ୍ସତି। ଏୱଂ ସମ୍ମା ପଟିପଜ୍ଜିତବ୍ବଂ। ଇଦଂ, ମହାରାଜ, ବୀଜସ୍ସ ପଠମଂ ଅଙ୍ଗଂ ଗହେତବ୍ବଂ।

‘‘ପୁନ ଚପରଂ, ମହାରାଜ, ବୀଜଂ ସୁପରିସୋଧିତେ ଖେତ୍ତେ ରୋପିତଂ ଖିପ୍ପମେୱ ସଂୱିରୂହତି, ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଯୋଗିନା ଯୋଗାୱଚରେନ ମାନସଂ ସୁପରିଗ୍ଗହିତଂ ସୁଞ୍ଞାଗାରେ ପରିସୋଧିତଂ ସତିପଟ୍ଠାନଖେତ୍ତୱରେ ଖିତ୍ତଂ ଖିପ୍ପମେୱ ୱିରୂହତି। ଇଦଂ, ମହାରାଜ, ବୀଜସ୍ସ ଦୁତିୟଂ ଅଙ୍ଗଂ ଗହେତବ୍ବଂ । ଭାସିତମ୍ପେତଂ, ମହାରାଜ, ଥେରେନ ଅନୁରୁଦ୍ଧେନ –

‘‘‘ଯଥାପି ଖେତ୍ତେ [ଯଥା ଖେତ୍ତେ (ସୀ।)] ପରିସୁଦ୍ଧେ, ବୀଜଞ୍ଚସ୍ସ ପତିଟ୍ଠିତଂ;

ୱିପୁଲଂ ତସ୍ସ ଫଲଂ ହୋତି, ଅପି ତୋସେତି କସ୍ସକଂ।

‘‘‘ତଥେୱ ଯୋଗିନୋ ଚିତ୍ତଂ, ସୁଞ୍ଞାଗାରେ ୱିସୋଧିତଂ;

ସତିପଟ୍ଠାନଖେତ୍ତମ୍ହି, ଖିପ୍ପମେୱ ୱିରୂହତୀ’’’ତି।

ବୀଜଙ୍ଗପଞ୍ହୋ ତତିୟୋ।

୪। ସାଲକଲ୍ୟାଣିକଙ୍ଗପଞ୍ହୋ

୪। ‘‘ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ‘ସାଲକଲ୍ୟାଣିକାଯ ଏକଂ ଅଙ୍ଗଂ ଗହେତବ୍ବ’ନ୍ତି ଯଂ ୱଦେସି, କତମଂ ତଂ ଏକଂ ଅଙ୍ଗଂ ଗହେତବ୍ବ’’ନ୍ତି? ‘‘ଯଥା, ମହାରାଜ, ସାଲକଲ୍ୟାଣିକା ନାମ ଅନ୍ତୋପଥୱିୟଂ ୟେୱ ଅଭିୱଡ୍ଢତି ହତ୍ଥସତମ୍ପି ଭିୟ୍ୟୋପି, ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଯୋଗିନା ଯୋଗାୱଚରେନ ଚତ୍ତାରି ସାମଞ୍ଞଫଲାନି ଚତସ୍ସୋ ପଟିସମ୍ଭିଦା ଛଳଭିଞ୍ଞାଯୋ କେୱଲଞ୍ଚ ସମଣଧମ୍ମଂ ସୁଞ୍ଞାଗାରେ ୟେୱ ପରିପୂରୟିତବ୍ବଂ। ଇଦଂ, ମହାରାଜ, ସାଲକଲ୍ୟାଣିକାଯ ଏକଂ ଅଙ୍ଗଂ ଗହେତବ୍ବଂ। ଭାସିତମ୍ପେତଂ, ମହାରାଜ, ଥେରେନ ରାହୁଲେନ –

‘‘‘ସାଲକଲ୍ୟାଣିକା ନାମ, ପାଦପୋ ଧରଣୀରୁହୋ;

ଅନ୍ତୋପଥୱିୟଂ ୟେୱ, ସତହତ୍ଥୋପି ୱଡ୍ଢତି।

‘‘‘ଯଥା କାଲମ୍ହି ସମ୍ପତ୍ତେ, ପରିପାକେନ ସୋ ଦୁମୋ;

ଉଗ୍ଗଞ୍ଛିତ୍ୱାନ ଏକାହଂ, ସତହତ୍ଥୋପି ୱଡ୍ଢତି।

‘‘‘ଏୱମେୱାହଂ ମହାୱୀର, ସାଲକଲ୍ୟାଣିକା ୱିଯ;

ଅବ୍ଭନ୍ତରେ ସୁଞ୍ଞାଗାରେ, ଧମ୍ମତୋ ଅଭିୱଡ୍ଢୟି’’’ନ୍ତି।

ସାଲକଲ୍ୟାଣିକଙ୍ଗପଞ୍ହୋ ଚତୁତ୍ଥୋ।

୫। ନାୱଙ୍ଗପଞ୍ହୋ

୫। ‘‘ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ‘ନାୱାଯ ତୀଣି ଅଙ୍ଗାନି ଗହେତବ୍ବାନୀ’ତି ଯଂ ୱଦେସି, କତମାନି ତାନି ତୀଣି ଅଙ୍ଗାନି ଗହେତବ୍ବାନୀ’’ତି? ‘‘ଯଥା,

ମହାରାଜ, ନାୱା ବହୁୱିଧଦାରୁସଙ୍ଘାଟସମୱାଯେନ ବହୁମ୍ପି ଜନଂ ତାରଯତି, ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଯୋଗିନା ଯୋଗାୱଚରେନ ଆଚାରସୀଲଗୁଣୱତ୍ତପଟିୱତ୍ତବହୁୱିଧଧମ୍ମସଙ୍ଘାଟସମୱାଯେନ ସଦେୱକୋ ଲୋକୋ ତାରଯିତବ୍ବୋ। ଇଦଂ, ମହାରାଜ, ନାୱାଯ ପଠମଂ ଅଙ୍ଗଂ ଗହେତବ୍ବଂ।

''ପୁନ ଚପରଂ, ମହାରାଜ, ନାୱା ବହୁୱିଧଉମିତ୍ଥନିତୱେଗୱିସଟମାୱଟ୍ଟୱେଗଂ ସହତି, ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଯୋଗିନା ଯୋଗାୱଚରେନ ବହୁୱିଧକିଲେସଉମିୱେଗଂ ଲାଭସକ୍କାରଯସସିଲୋକପୂଜନୱନ୍ଦନା ପରକୁଲେସୁ ନିନ୍ଦାପସଂସାସୁଖଦୁକ୍ଖସମ୍ମାନନୱିମାନନବହୁୱିଧଦୋସଉମିୱେଗଞ୍ଚ ସହିତବ୍ବଂ। ଇଦଂ, ମହାରାଜ, ନାୱାଯ ଦୁତିଯଂ ଅଙ୍ଗଂ ଗହେତବ୍ବଂ।

''ପୁନ ଚପରଂ, ମହାରାଜ, ନାୱା ଅପରିମିତମନନ୍ତମପାରମକ୍ଖୋଭିତଗମ୍ଭୀରେ ମହତିମହାଘୋସେ ତିମିତିମିଙ୍ଗଲମକରମଚ୍ଛଗଣାକୁଲେ ମହତିମହାସମୁଦ୍ଦେ ଚରତି, ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଯୋଗିନା ଯୋଗାୱଚରେନ ତିପରିୱଟ୍ଟ ଦ୍ୱାଦସାକାର ଚତୁସଚ୍ଚାଭିସମଯପଟିୱେଧେ ମାନସଂ ସଞ୍ଚାରଯିତବ୍ବଂ। ଇଦଂ, ମହାରାଜ, ନାୱାଯ ତତିଯଂ ଅଙ୍ଗଂ ଗହେତବ୍ବଂ। ଭାସିତମ୍ପେତଂ, ମହାରାଜ, ଭଗୱତା ଦେୱାତିଦେୱେନ ସଂଯୁତ୍ତନିକାଯୱରେ ସଚ୍ଚସଂଯୁତ୍ତେ –

'''ୱିତକ୍କେନ୍ତା ଚ ଖୋ ତୁମ୍ହେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ''ଇଦଂ ଦୁକ୍ଖ''ନ୍ତି ୱିତକ୍କେଯ୍ୟାଥ, ''ଅଯଂ ଦୁକ୍ଖସମୁଦଯୋ''ତି ୱିତକ୍କେଯ୍ୟାଥ, ''ଅଯଂ ଦୁକ୍ଖନିରୋଧୋ''ତି ୱିତକ୍କେଯ୍ୟାଥ, ''ଅଯଂ ଦୁକ୍ଖନିରୋଧଗାମିନୀ ପଟିପଦା''ତି ୱିତକ୍କେଯ୍ୟାଥା'''ତି।

ନାୱଙ୍ଗପଞ୍ହୋ ପଞ୍ଚମୋ।

୬। ନାୱାଲଗ୍ଗନକଙ୍ଗପଞ୍ହୋ

୬। ''ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, 'ନାୱାଲଗ୍ଗନକସ୍ସ ଦ୍ୱେ ଅଙ୍ଗାନି ଗହେତବ୍ବାନୀ'ତି ଯଂ ୱଦେସି, କତମାନି ତାନି ଦ୍ୱେ ଅଙ୍ଗାନି ଗହେତବ୍ବାନୀ''ତି? ''ଯଥା, ମହାରାଜ, ନାୱାଲଗ୍ଗନକଂ ବହୁଉମିଜାଲାକୁଲୱିକ୍ଖୋଭିତସଲିଲତଲେ ମହତିମହାସମୁଦ୍ଦେ ନାୱଂ ଲଗ୍ଗେତି ଠପେତି, ନ ଦେତି ଦିସାୱିଦିସଂ ହରିତୁଂ, ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଯୋଗିନା ଯୋଗାୱଚରେନ ରାଗଦୋସମୋହୂମିଜାଲେ ମହତିମହାୱିତକ୍କସମ୍ପହାରେ ଚିତ୍ତଂ ଲଗ୍ଗେତବ୍ବଂ, ନ ଦାତବ୍ବଂ ଦିସାୱିଦିସଂ ହରିତୁଂ। ଇଦଂ, ମହାରାଜ, ନାୱାଲଗ୍ଗନକସ୍ସ ପଠମଂ ଅଙ୍ଗଂ ଗହେତବ୍ବଂ।

''ପୁନ ଚପରଂ, ମହାରାଜ, ନାୱାଲଗ୍ଗନକଂ ନ ପ୍ଲୱତି [ନ ପିଲୱତି (ସୀ। ପୀ।)] ୱିସୀଦତି, ହତ୍ଥସତେପି ଉଦକେ ନାୱଂ ଲଗ୍ଗେତି ଠାନମୁପନେତି, ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଯୋଗିନା ଯୋଗାୱଚରେନ ଲାଭଯସସକ୍କାରମାନନୱନ୍ଦନପୂଜନଅପଚିତୀସୁ ଲାଭଗ୍ଗଯସଗ୍ଗେପି ନ ପ୍ଲୱିତବ୍ବଂ, ସରୀରଯାପନମତ୍ତକେ ଯେୱ ଚିତ୍ତଂ ଠପେତବ୍ବଂ। ଇଦଂ, ମହାରାଜ, ନାୱାଲଗ୍ଗନକସ୍ସ ଦୁତିଯଂ ଅଙ୍ଗଂ ଗହେତବ୍ବଂ। ଭାସିତମ୍ପେତଂ, ମହାରାଜ, ଥେରେନ ସାରିପୁତ୍ତେନ ଧମ୍ମସେନାପତିନା –

'''ଯଥା ସମୁଦ୍ଦେ ଲଗ୍ଗନକଂ, ନ ପ୍ଲୱତି ୱିସୀଦତି;

ତଥେୱ ଲାଭସକ୍କାରେ, ମା ପ୍ଲୱଥ ୱିସୀଦଥା'''ତି।

ନାୱାଲଗ୍ଗନକଙ୍ଗପଞ୍ହୋ ଛଟ୍ଠୋ।

୭। କୂପଙ୍ଗପଞ୍ହୋ

୭। ''ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, 'କୂପସ୍ସ ଏକଂ ଅଙ୍ଗଂ ଗହେତବ୍ବ'ନ୍ତି ଯଂ ୱଦେସି, କତମଂ ତଂ ଏକଂ ଅଙ୍ଗଂ ଗହେତବ୍ବ''ନ୍ତି? ''ଯଥା, ମହାରାଜ, କୂପୋ ରଜ୍ଜୁଞ୍ଚ ୱରତ୍ତଞ୍ଚ ଲଙ୍କାରଞ୍ଚ ଧାରେତି, ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଯୋଗିନା ଯୋଗାୱଚରେନ ସତିସମ୍ପଜଞ୍ଞସମନ୍ନାଗତେନ ଭୱିତବ୍ବଂ, ଅଭିକ୍କନ୍ତେ ପଟିକ୍କନ୍ତେ ଆଲୋକିତେ ୱିଲୋକିତେ ସମିଞ୍ଜିତେ ପସାରିତେ ସଙ୍ଘାଟିପତ୍ତଚୀୱରଧାରଣେ ଅସିତେ ପୀତେ ଖାଯିତେ ସାଯିତେ ଉଚ୍ଚାରପସ୍ସାୱକମ୍ମେ ଗତେ ଠିତେ ନିସିନ୍ନେ ସୁତ୍ତେ ଜାଗରିତେ ଭାସିତେ ତୁଣ୍ହୀଭାୱେ ସମ୍ପଜାନକାରିନା ଭୱିତବ୍ବଂ। ଇଦଂ, ମହାରାଜ, କୂପସ୍ସ ଏକଂ ଅଙ୍ଗଂ ଗହେତବ୍ବଂ। ଭାସିତମ୍ପେତଂ, ମହାରାଜ, ଭଗୱତା ଦେୱାତିଦେୱେନ 'ସତୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ୱିହରେଯ୍ୟ ସମ୍ପଜାନୋ, ଅଯଂ ୱୋ ଅମ୍ହାକଂ ଅନୁସାସନୀ'''ତି।

କୂପଙ୍ଗପଞ୍ହୋ ସତ୍ତମୋ।

୮। ନିୟାମକଙ୍ଗପଞ୍ହୋ

୮। ‘‘ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ‘ନିୟାମକସ୍ସ ତୀଣି ଅଙ୍ଗାନି ଗହେତବ୍ବାନୀ’ତି ଯଂ ୱଦେସି, କତମାନି ତାନି ତୀଣି ଅଙ୍ଗାନି ଗହେତବ୍ବାନୀ’’ତି? ‘‘ଯଥା, ମହାରାଜ, ନିୟାମକୋ ରତ୍ତିନ୍ଦିୱଂ ସତତଂ ସମିତଂ ଅପ୍ପମତ୍ତୋ ଯତ୍ତପ୍ପଯତ୍ତୋ ନାୱଂ ସାରେତି, ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଯୋଗିନା ଯୋଗାୱଚରେନ ଚିତ୍ତଂ ନିୟାମୟମାନେନ ରତ୍ତିନ୍ଦିୱଂ ସତତଂ ସମିତଂ ଅପ୍ପମତ୍ତେନ ଯତ୍ତପ୍ପଯତ୍ତେନ ଯୋନିସୋ ମନସିକାରେନ ଚିତ୍ତଂ ନିୟାମେତବ୍ବଂ। ଇଦଂ, ମହାରାଜ, ନିୟାମକସ୍ସ ପଠମଂ ଅଙ୍ଗଂ ଗହେତବ୍ବଂ। ଭାସିତମ୍ପେତଂ, ମହାରାଜ, ଭଗୱତା ଦେୱାତିଦେୱେନ ଧମ୍ମପଦେ –

‘‘‘ଅପ୍ପମାଦରତା ହୋଥ, ସଚିତ୍ତମନୁରକ୍ଖଥ;

ଦୁଗ୍ଗା ଉଦ୍ଧରଥତ୍ତାନଂ, ପଙ୍କେ ସନ୍ନୋୱ [ସତ୍ତୋୱ (ସୀ। ପୀ।)] କୁଞ୍ଜରୋ’ତି।

‘‘ପୁନ ଚପରଂ, ମହାରାଜ, ନିୟାମକସ୍ସ ଯଂ କିଞ୍ଚି ମହାସମୁଦ୍ଦେ କଲ୍ୟାଣଂ ୱା ପାପକଂ ୱା, ସବ୍ବଂ ତଂ ୱିଦିତଂ ହୋତି, ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଯୋଗିନା ଯୋଗାୱଚରେନ କୁସଲାକୁସଲଂ ସାୱଜ୍ଜାନୱଜ୍ଜଂ ହୀନପ୍ପଣୀତଂ କଣ୍ହସୁକ୍କସପ୍ପଟିଭାଗଂ ୱିଜାନିତବ୍ବଂ। ଇଦଂ, ମହାରାଜ, ନିୟାମକସ୍ସ ଦୁତିୟଂ ଅଙ୍ଗଂ ଗହେତବ୍ବଂ।

‘‘ପୁନ ଚପରଂ, ମହାରାଜ, ନିୟାମକୋ ଯନ୍ତେ ମୁଦ୍ଦିକଂ ଦେତି ‘ମା କୋଚି ଯନ୍ତଂ ଆମସିତ୍ଥା’ତି, ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଯୋଗିନା ଯୋଗାୱଚରେନ ଚିତ୍ତେ ସଂୱରମୁଦ୍ଦିକା ଦାତବ୍ବା ‘ମା କିଞ୍ଚି ପାପକଂ ଅକୁସଲୱିତକ୍କଂ ୱିତକ୍କେସୀ’ତି, ଇଦଂ, ମହାରାଜ, ନିୟାମକସ୍ସ ତତିୟଂ ଅଙ୍ଗଂ ଗହେତବ୍ବଂ। ଭାସିତମ୍ପେତଂ, ମହାରାଜ, ଭଗୱତା ଦେୱାତିଦେୱେନ ସଂୟୁତ୍ତନିକାୟୱରେ ‘ମା, ଭିକ୍ଖୱେ, ପାପକେ ଅକୁସଲେ ୱିତକ୍କେ ୱିତକ୍କେୟ୍ୟାଥ, ସେୟ୍ୟଥୀଦଂ, କାମୱିତକ୍କଂ ବ୍ୟାପାଦୱିତକ୍କଂ ୱିହିଂସାୱିତକ୍କ’’’ନ୍ତି।

ନିୟାମକଙ୍ଗପଞ୍ହୋ ଅଟ୍ଠମୋ।

୯। କମ୍ମକାରଙ୍ଗପଞ୍ହୋ

୯। ‘‘ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ‘କମ୍ମକାରସ୍ସ ଏକଂ ଅଙ୍ଗଂ ଗହେତବ୍ବ’ନ୍ତି ଯଂ ୱଦେସି, କତମଂ ତଂ ଏକଂ ଅଙ୍ଗଂ ଗହେତବ୍ବ’’ନ୍ତି? ‘‘ଯଥା, ମହାରାଜ, କମ୍ମକାରୋ ଏୱଂ ଚିନ୍ତୟତି ‘ଭତକୋ ଅହଂ ଇମାୟ ନାୱାୟ କମ୍ମଂ କରୋମି, ଇମାୟାହଂ ନାୱାୟ ୱାହସା ଭତ୍ତୱେତନଂ ଲଭାମି, ନ ମେ ପମାଦୋ କରଣୀୟୋ, ଅପ୍ପମାଦେନ ମେ ଅୟଂ ନାୱା ୱାହେତବ୍ବା’ତି, ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଯୋଗିନା ଯୋଗାୱଚରେନ ଏୱଂ ଚିନ୍ତୟିତବ୍ବଂ ‘ଇମଂ ଖୋ ଅହଂ ଚାତୁମହାଭୂତିକଂ କାୟଂ ସମ୍ମସନ୍ତୋ ସତତଂ ସମିତଂ ଅପ୍ପମତ୍ତୋ ଉପଟ୍ଠିତସ୍ସତି ସତୋ ସମ୍ପଜାନୋ ସମାହିତୋ ଏକଗ୍ଗଚିତ୍ତୋ ଜାତିଜରାବ୍ୟାଧିମରଣସୋକପରିଦେୱଦୁକ୍ଖଦୋମନସ୍ସୁପାୟାସେହି ପରିମୁଚ୍ଚିସ୍ସାମୀତି ଅପ୍ପମାଦୋ ମେ କରଣୀୟୋ’ତି, ଇଦଂ, ମହାରାଜ, କମ୍ମକାରସ୍ସ ଏକଂ ଅଙ୍ଗଂ ଗହେତବ୍ବଂ। ଭାସିତମ୍ପେତଂ, ମହାରାଜ, ଥେରେନ ସାରିପୁତ୍ତେନ ଧମ୍ମସେନାପତିନା –

‘‘‘କାୟଂ ଇମଂ ସମ୍ମସଥ, ପରିଜାନାଥ ପୁନପ୍ପୁନଂ;

କାୟେ ସଭାୱଂ ଦିସ୍ୱାନ, ଦୁକ୍ଖସ୍ସନ୍ତଂ କରିସ୍ସଥା’ତି।

କମ୍ମକାରଙ୍ଗପଞ୍ହୋ ନୱମୋ।

୧୦। ସମୁଦ୍ଦଙ୍ଗପଞ୍ହୋ

୧୦। ‘‘ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ‘ସମୁଦ୍ଦସ୍ସ ପଞ୍ଚ ଅଙ୍ଗାନି ଗହେତବ୍ବାନୀ’ତି ଯଂ ୱଦେସି, କତମାନି ତାନି ପଞ୍ଚ ଅଙ୍ଗାନି ଗହେତବ୍ବାନୀ’’ତି? ‘‘ଯଥା, ମହାରାଜ, ମହାସମୁଦ୍ଦୋ ମତେନ କୁଣପେନ ସଦ୍ଧିଂ ନ ସଂୱସତି, ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଯୋଗିନା ଯୋଗାୱଚରେନ ରାଗଦୋସମୋହମାନଦିଟ୍ଠିମକ୍ଖପଳାସଇସ୍ସାମଚ୍ଛରିୟମାୟାସାଠେୟ୍ୟକୁଟିଲୱିସମଦୁଚ୍ଚରିତକିଲେସମଲେହି ସଦ୍ଧିଂ ନ ସଂୱସିତବ୍ବଂ। ଇଦଂ, ମହାରାଜ,

ସମୁଦ୍ଦସ୍ସ ପଠମଂ ଅଙ୍ଗଂ ଗହେତବ୍ବଂ।

‘‘ପୁନ ଚପରଂ, ମହାରାଜ, ମହାସମୁଦ୍ଦୋ ମୁତ୍ତାମଣିୱେଳୁରିୟସଙ୍ଖସିଲାପୱାଳଫଳିକମଣିୱିୱିଧରତନନିଚୟଂ ଧାରେନ୍ତୋ ପିଦହତି, ନ ବହି ୱିକିରତି। ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଯୋଗିନା ଯୋଗାୱଚରେନ ମଗ୍ଗଫଲଝାନୱିମୋକ୍ଖସମାଧିସମାପତ୍ତିୱିପସ୍ସନାଭିଞ୍ଞାୱିୱିଧଗୁଣରତନାନି ଅଧିଗନ୍ତ୍ୱା ପିଦହିତବ୍ବାନି, ନ ବହି ନୀହରିତବ୍ବାନି। ଇଦଂ, ମହାରାଜ, ସମୁଦ୍ଦସ୍ସ ଦୁତିୟଂ ଅଙ୍ଗଂ ଗହେତବ୍ବଂ।

‘‘ପୁନ ଚପରଂ, ମହାରାଜ, ମହାସମୁଦ୍ଦୋ ମହନ୍ତେହି ମହାଭୂତେହି ସଦ୍ଧିଂ ସଂୱସତି। ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଯୋଗିନା ଯୋଗାୱଚରେନ ଅପ୍ପିଚ୍ଛଂ ସନ୍ତୁଟ୍ଠଂ ଧୁତୱାଦଂ ସଲ୍ଲେଖୱୁତ୍ତିଂ ଆଚାରସମ୍ପନ୍ନଂ ଲଜ୍ଜିଂ ପେସଲଂ ଗରୁଂ ଭାୱନୀୟଂ ୱତ୍ତାରଂ ୱଚନକ୍ଖମଂ ଚୋଦକଂ ପାପଗରହିଂ ୱତ୍ତାଦକଂ ଅନୁସାସକଂ ୱିଞ୍ଞାପକଂ ସନ୍ଦସ୍ସକଂ ସମାଦପକଂ ସମୁତ୍ତେଜକଂ ସମ୍ପହଂସକଂ କଲ୍ୟାଣମିତ୍ତଂ ସବ୍ରହ୍ମଚାରିଂ ନିସ୍ସାୟ ୱସିତବ୍ବଂ। ଇଦଂ, ମହାରାଜ, ମହାସମୁଦ୍ଦସ୍ସ ତତିୟଂ ଅଙ୍ଗଂ ଗହେତବ୍ବଂ।

‘‘ପୁନ ଚପରଂ, ମହାରାଜ, ମହାସମୁଦ୍ଦୋ ନୱସଲିଲସମ୍ପୁଣ୍ଣାହି ଗଙ୍ଗାୟମୁନାଅଚିରୱତୀସରଭୂମହୀଆଦୀହି ନଦୀସତସହସ୍ସେହି ଅନ୍ତଲିକ୍ଖେ ସଲିଲଧାରାହି ଚ ପୂରିତୋପି ସକଂ ୱେଲଂ ନାତିୱତ୍ତତି। ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଯୋଗିନା ଯୋଗାୱଚରେନ ଲାଭସକ୍କାରସିଲୋକୱନ୍ଦନମାନନପୂଜନକାରଣା ଜୀୱିତହେତୁପି ସଞ୍ଚିଚ୍ଚ ସିକ୍ଖାପଦୱୀତିକ୍କମୋ ନ କରଣୀୟୋ। ଇଦଂ, ମହାରାଜ, ମହାସମୁଦ୍ଦସ୍ସ ଚତୁତ୍ଥଂ ଅଙ୍ଗଂ ଗହେତବ୍ବଂ। ଭାସିତମ୍ପେତଂ, ମହାରାଜ, ଭଗୱତା ଦେୱାତିଦେୱେନ –

‘ସେୟ୍ୟଥାପି, ମହାରାଜ [ପହାରାଧ (ସୀ। ପୀ।)], ମହାସମୁଦ୍ଦୋ ଠିତଧମ୍ମୋ ୱେଲଂ ନାତିକ୍କମତି, ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ୟଂ ମହା ସାୱକାନଂ ସିକ୍ଖାପଦଂ ପଞ୍ଞତ୍ତଂ, ତଂ ମମ ସାୱକା ଜୀୱିତହେତୁପି ନାତିକ୍କମନ୍ତୀ’ତି।

‘‘ପୁନ ଚପରଂ, ମହାରାଜ, ମହାସମୁଦ୍ଦୋ ସବ୍ବସୱନ୍ତୀହି ଗଙ୍ଗାୟମୁନାଅଚିରୱତୀସରଭୂମହୀହି ଅନ୍ତଲିକ୍ଖେ ଉଦକଧାରାହିପି ନ ପରିପୂରତି। ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଯୋଗିନା ଯୋଗାୱଚରେନ ଉଦ୍ଦେସପରିପୁଚ୍ଛାସୱନଧାରଣୱିନିଚ୍ଛୟଅଭିଧମ୍ମୱିନୟଗାଳ୍ହସୁତ୍ତନ୍ତୱିଗ୍ଗହପଦନିକ୍ଖେପପଦସନ୍ଧିପଦୱିଭତ୍ତିନୱଙ୍ଗଜିନସାସନୱରଂ ସୁଣନ୍ତେନାପି ନ ତପ୍ପିତବ୍ବଂ। ଇଦଂ, ମହାରାଜ, ମହାସମୁଦ୍ଦସ୍ସ ପଞ୍ଚମଂ ଅଙ୍ଗଂ ଗହେତବ୍ବଂ। ଭାସିତମ୍ପେତଂ, ମହାରାଜ, ଭଗୱତା ଦେୱାତିଦେୱେନ ସୁତସୋମଜାତକେ –

‘‘‘ଅଗ୍ଗି ୟଥା ତିଣକଟ୍ଠଂ ଦହନ୍ତୋ, ନ ତପ୍ପତି ସାଗରୋ ୱା ନଦୀହି;

ଏୱମ୍ପି ଚେ [ଏୱମ୍ପି ୱେ (ସ୍ୟା।), ଏୱଂ ହି ମେ (କ।) ଜା। ୧ ଅସୀତିନିପାତେ] ପଣ୍ଡିତା ରାଜସେଟ୍ଠ, ସୁତ୍ୱା ନ ତପ୍ପନ୍ତି ସୁଭାସିତେନା’’’ତି।

ସମୁଦ୍ଦଙ୍ଗପଞ୍ହୋ ଦସମୋ।ସମୁଦ୍ଦୱଗ୍ଗୋ ଦୁତିୟୋ।

ତସ୍ସୁଦ୍ଦାନଂ –

ଲାବୁଲତା ଚ ପଦୁମଂ, ବୀଜଂ ସାଲକଲ୍ୟାଣିକା;

ନାୱା ଚ ନାୱାଲଗ୍ଗନଂ, କୂପୋ ନିୟାମକୋ ତଥା;

କମ୍ମକାରୋ ସମୁଦ୍ଦୋ ଚ, ୱଗ୍ଗୋ ତେନ ପୱୁଚ୍ଚତୀତି।

୩। ପଥୱୀୱଗ୍ଗୋ

୧। ପଥୱୀଅଙ୍ଗପଞ୍ହୋ

୧। ‘‘ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ‘ପଥୱିୟା ପଞ୍ଚ ଅଙ୍ଗାନି ଗହେତବ୍ବାନୀ’ତି ୟଂ ୱଦେସି, କତମାନି ତାନି ପଞ୍ଚ ଅଙ୍ଗାନି ଗହେତବ୍ବାନୀ’’ତି? ‘‘ୟଥା, ମହାରାଜ, ପଥୱୀ ଇଟ୍ଠାନିଟ୍ଠାନି କପ୍ପୂରାଗରୁତଗରଚନ୍ଦନକୁଙ୍କୁମାଦୀନି ଆକିରନ୍ତେପି ପିତ୍ତସେମ୍ହପୁବ୍ବରୁହିରସେଦମେଦଖେଳସିଙ୍ଘାଣିକଲସିକ-

ମୁତ୍ତକରୀସାଦୀନି ଆକିରନ୍ତେପି ତାଦିସା ଯେୱ, ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଯୋଗିନା ଯୋଗାୱଚରେନ ଇଟ୍ଠାନିଟ୍ଠେ ଲାଭାଲାଭେ ଯସାଯସେ ନିନ୍ଦାପସଂସାଯ ସୁଖଦୁକ୍ଖେ ସବ୍ବତ୍ଥ ତାଦିନା ଯେୱ ଭୱିତବ୍ବଂ। ଇଦଂ, ମହାରାଜ, ପଥୱିଯା ପଠମଂ ଅଙ୍ଗଂ ଗହେତବ୍ବଂ।

''ପୁନ ଚପରଂ, ମହାରାଜ, ପଥୱୀ ମଣ୍ଡନୱିଭୂସନାପଗତା ସକଗନ୍ଧପରିଭାୱିତା, ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଯୋଗିନା ଯୋଗାୱଚରେନ ୱିଭୂସନାପଗତେନ ସକସୀଲଗନ୍ଧପରିଭାୱିତେନ ଭୱିତବ୍ବଂ। ଇଦଂ, ମହାରାଜ, ପଥୱିଯା ଦୁତିଯଂ ଅଙ୍ଗଂ ଗହେତବ୍ବଂ।

''ପୁନ ଚପରଂ, ମହାରାଜ, ପଥୱୀ ନିରନ୍ତରା ଅଖଣ୍ଡଚ୍ଛିଦ୍ଦା ଅସୁସିରା ବହଲା ଘନା ୱିତ୍ଥିଣ୍ଣା, ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଯୋଗିନା ଯୋଗାୱଚରେନ ନିରନ୍ତରମଖଣ୍ଡଚ୍ଛିଦ୍ଦମସୁସିରବହଲଘନୱିତ୍ଥିଣ୍ଣସୀଲେନ ଭୱିତବ୍ବଂ। ଇଦଂ, ମହାରାଜ, ପଥୱିଯା ତତିଯଂ ଅଙ୍ଗଂ ଗହେତବ୍ବଂ।

''ପୁନ ଚପରଂ, ମହାରାଜ, ପଥୱୀ ଗାମନିଗମନଗରଜନପଦରୁକ୍ଖପବ୍ବତନଦୀତଳାକପୋକ୍ଖରଣୀମିଗପକ୍ଖିମନୁଜନରନାରିଗଣଂ ଧାରେନ୍ତୀପି ଅକିଲାସୁ ହୋତି, ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଯୋଗିନା ଯୋଗାୱଚରେନ ଓୱଦନ୍ତେନପି ଅନୁସାସନ୍ତେନପି ୱିଞ୍ଞାପେନ୍ତେନପି ସନ୍ଦସ୍ସେନ୍ତେନପି ସମାଦପେନ୍ତେନପି ସମୁତ୍ତେଜେନ୍ତେନପି ସମ୍ପହଂସେନ୍ତେନପି ଧମ୍ମଦେସନାସୁ ଅକିଲାସୁନା ଭୱିତବ୍ବଂ। ଇଦଂ, ମହାରାଜ, ପଥୱିଯା ଚତୁତ୍ଥଂ ଅଙ୍ଗଂ ଗହେତବ୍ବଂ।

''ପୁନ ଚପରଂ, ମହାରାଜ, ପଥୱୀ ଅନୁନଯପ୍ପଟିଘୱିପ୍ପମୁତ୍ତା, ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଯୋଗିନା ଯୋଗାୱଚରେନ ଅନୁନଯପ୍ପଟିଘୱିପ୍ପମୁତ୍ତେନ ପଥୱିସମେନ ଚେତସା ୱିହରିତବ୍ବଂ। ଇଦଂ, ମହାରାଜ, ପଥୱିଯା ପଞ୍ଚମଂ ଅଙ୍ଗଂ ଗହେତବ୍ବଂ। ଭାସିତମ୍ପେତଂ , ମହାରାଜ, ଉପାସିକାଯ ଚୂଳସୁଭଦ୍ଦାଯ ସକସମଣେ ପରିକିତ୍ତଯମାନାଯ –

'''ଏକଞ୍ଚେ ବାହଂ ୱାସିଯା, ତଚ୍ଛେ କୁପିତମାନସା [କୁପିତମାନସୋ (କ।)];

ଏକଞ୍ଚେବାହଂ ଗନ୍ଧେନ, ଆଲିମ୍ପେଯ୍ଯ ପମୋଦିତା [ପମୋଦିତୋ (କ।)]।

'''ଅମୁସ୍ମିଂ ପଟିଘୋ ନତ୍ଥି, ରାଗୋ ଅସ୍ମିଂ ନ ୱିଜ୍ଜତି;

ପଥୱୀସମଚିତ୍ତା ତେ, ତାଦିସା ସମଣା ମମା'''ତି।

ପଥୱୀଅଙ୍ଗପଞ୍ହୋ ପଠମୋ।

୨। ଆପଙ୍ଗପଞ୍ହୋ

୨। ''ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, 'ଆପସ୍ସ ପଞ୍ଚ ଅଙ୍ଗାନି ଗହେତବ୍ବାନୀ'ତି ଯଂ ୱଦେସି, କତମାନି ତାନି ପଞ୍ଚ ଅଙ୍ଗାନି ଗହେତବ୍ବାନୀ''ତି? ''ଯଥା, ମହାରାଜ, ଆପୋ ସୁସଣ୍ଠିତମକମ୍ପିତମଲୁଳିତସଭାୱପରିସୁଦ୍ଧୋ, ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଯୋଗିନା ଯୋଗାୱଚରେନ କୁହନଲପନନେମିତ୍ତକନିପ୍ପେସିକତଂ ଅପନେତ୍ୱା ସୁସଣ୍ଠିତମକମ୍ପିତମଲୁଳିତସଭାୱପରିସୁଦ୍ଧାଚାରେନ ଭୱିତବ୍ବଂ। ଇଦଂ, ମହାରାଜ, ଆପସ୍ସ ପଠମଂ ଅଙ୍ଗଂ ଗହେତବ୍ବଂ।

''ପୁନ ଚପରଂ, ମହାରାଜ, ଆପୋ ସୀତଲସଭାୱସଣ୍ଠିତୋ, ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଯୋଗିନା ଯୋଗାୱଚରେନ ସବ୍ବସତ୍ତେସୁ ଖନ୍ତିମେତ୍ତାନୁଦ୍ଦଯସମ୍ପନ୍ନେନ ହିତେସିନା ଅନୁକମ୍ପକେନ ଭୱିତବ୍ବଂ। ଇଦଂ, ମହାରାଜ, ଆପସ୍ସ ଦୁତିଯଂ ଅଙ୍ଗଂ ଗହେତବ୍ବଂ।

''ପୁନ ଚପରଂ, ମହାରାଜ, ଆପୋ ଅସୁଚିଂ ସୁଚିଂ କରୋତି, ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଯୋଗିନା ଯୋଗାୱଚରେନ ଗାମେ ୱା ଅରଞ୍ଞେ ୱା ଉପଜ୍ଝାଯେ ଉପଜ୍ଝାଯମତ୍ତେସୁ ଆଚରିଯେ ଆଚରିଯମତ୍ତେସୁ ସବ୍ବତ୍ଥ ଅନଧିକରଣେନ ଭୱିତବ୍ବଂ ଅନୱସେସକାରିନା। ଇଦଂ, ମହାରାଜ, ଆପସ୍ସ ତତିଯଂ ଅଙ୍ଗଂ ଗହେତବ୍ବଂ।

''ପୁନ ଚପରଂ, ମହାରାଜ, ଆପୋ ବହୁଜନପତ୍ଥିତୋ, ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଯୋଗିନା ଯୋଗାୱଚରେନ ଅପ୍ପିଚ୍ଛସନ୍ତୁଟ୍ଠପୱିୱିତ୍ତପଟିସଲ୍ଲାନେନ ସତତଂ ସବ୍ବଲୋକମଭିପତ୍ଥିତେନ ଭୱିତବ୍ବଂ। ଇଦଂ, ମହାରାଜ, ଆପସ୍ସ ଚତୁତ୍ଥଂ ଅଙ୍ଗଂ ଗହେତବ୍ବଂ।

‘‘ପୁନ ଚପରଂ, ମହାରାଜ, ଆପୋ ନ କସ୍ସଚି ଅହିତମୁପଦହତି, ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଯୋଗିନା ଯୋଗାୱଚରେନ ପରଭଣ୍ଡନକଲହୱିଗ୍ଗହୱିୱାଦରିତ୍ତଜ୍ଝାନଅରତିଜନନଂ କାଯୱଚୀଚିତ୍ତେହି ପାପକଂ ନ କରଣୀଯଂ। ଇଦଂ, ମହାରାଜ, ଆପସ୍ସ ପଞ୍ଚମଂ ଅଙ୍ଗଂ ଗହେତବ୍ବଂ। ଭାସିତମ୍ପେତଂ ମହାରାଜ, ଭଗୱତା, ଦେୱାତିଦେୱେନ କଣ୍ହଜାତକେ –

‘‘‘ୱରଞ୍ଚେ ମେ ଅଦୋ ସକ୍କ, ସବ୍ବଭୂତାନମିସ୍ସର;

ନ ମନୋ ୱା ସରୀରଂ ୱା, ମଂ-କତେ ସକ୍କ କସ୍ସଚି;

କଦାଚି ଉପହଞ୍ଞେଥ, ଏତଂ ସକ୍କ ୱରଂ ୱରେ’’’ତି।

ଆପଙ୍ଗପଞ୍ହୋ ଦୁତିଯୋ।

୩। ତେଜଙ୍ଗପଞ୍ହୋ

୩। ‘‘ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ‘ତେଜସ୍ସ ପଞ୍ଚ ଅଙ୍ଗାନି ଗହେତବ୍ବାନୀ’ତି ଯଂ ୱଦେସି, କତମାନି ତାନି ପଞ୍ଚ ଅଙ୍ଗାନି ଗହେତବ୍ବାନୀ’’ତି? ‘‘ଯଥା, ମହାରାଜ, ତେଜୋ ତିଣକଟ୍ଠସାଖାପଲାସଂ ଡହତି, ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଯୋଗିନା ଯୋଗାୱଚରେନ ଯେ ତେ ଅବ୍ଭନ୍ତରା ୱା ବାହିରା ୱା କିଲେସା ଇଟ୍ଠାନିଟ୍ଠାରମ୍ମଣାନୁଭୱନା, ସବ୍ବେ ତେ ଞାଣଗ୍ଗିନା ଡହିତବ୍ବା। ଇଦଂ, ମହାରାଜ, ତେଜସ୍ସ ପଠମଂ ଅଙ୍ଗଂ ଗହେତବ୍ବଂ।

‘‘ପୁନ ଚପରଂ, ମହାରାଜ, ତେଜୋ ନିଦ୍ଦଯୋ ଅକାରୁଣିକୋ, ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଯୋଗିନା ଯୋଗାୱଚରେନ ସବ୍ବକିଲେସେସୁ କାରୁଞ୍ଞାନୁଦ୍ଦଯା ନ କାତବ୍ବା। ଇଦଂ, ମହାରାଜ, ତେଜସ୍ସ ଦୁତିଯଂ ଅଙ୍ଗଂ ଗହେତବ୍ବଂ।

‘‘ପୁନ ଚପରଂ, ମହାରାଜ, ତେଜୋ ସୀତଂ ପଟିହନତି, ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଯୋଗିନା ଯୋଗାୱଚରେନ ୱୀରିଯସନ୍ତାପତେଜଂ ଅଭିଜନେତ୍ୱା କିଲେସା ପଟିହନ୍ତବ୍ବା। ଇଦଂ, ମହାରାଜ, ତେଜସ୍ସ ତତିଯଂ ଅଙ୍ଗଂ ଗହେତବ୍ବଂ।

‘‘ପୁନ ଚପରଂ, ମହାରାଜ, ତେଜୋ ଅନୁନଯପ୍ପଟିଘୱିପ୍ପମୁତ୍ତୋ ଉଣ୍ହମଭିଜନେତି, ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଯୋଗିନା ଯୋଗାୱଚରେନ ଅନୁନଯପ୍ପଟିଘୱିପ୍ପମୁତ୍ତେନ ତେଜୋସମେନ ଚେତସା ୱିହରିତବ୍ବଂ। ଇଦଂ, ମହାରାଜ, ତେଜସ୍ସ ଚତୁତ୍ଥଂ ଅଙ୍ଗଂ ଗହେତବ୍ବଂ।

‘‘ପୁନ ଚପରଂ, ମହାରାଜ, ତେଜୋ ଅନ୍ଧକାରଂ ୱିଧମିତ୍ୱା [ୱିଧମତି (ସୀ। ପୀ। କ।)] ଆଲୋକଂ ଦସ୍ସଯତି, ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଯୋଗିନା ଯୋଗାୱଚରେନ ଅୱିଜ୍ଜନ୍ଧକାରଂ ୱିଧମିତ୍ୱା ଞାଣାଲୋକଂ ଦସ୍ସଯିତବ୍ବଂ। ଇଦଂ, ମହାରାଜ, ତେଜସ୍ସ ପଞ୍ଚମଂ ଅଙ୍ଗଂ ଗହେତବ୍ବଂ। ଭାସିତମ୍ପେତଂ, ମହାରାଜ, ଭଗୱତା ଦେୱାତିଦେୱେନ ସକଂ ପୁତ୍ତଂ ରାହୁଲଂ ଓୱଦନ୍ତେନ –

‘ତେଜୋସମଂ [ମ। ନି। ୨।୧୨୧], ରାହୁଲ, ଭାୱନଂ ଭାୱେହି, ତେଜୋସମଂ ହି ତେ, ରାହୁଲ, ଭାୱନଂ ଭାୱଯତୋ ଉପ୍ପନ୍ନା? ମନାପାମନାପା ଫସ୍ସା ଚିତ୍ତଂ ନ ପରିଯାଦାଯ ଠସ୍ସନ୍ତୀ’’’ତି।

ତେଜଙ୍ଗପଞ୍ହୋ ତତିଯୋ।

୪। ୱାଯୁଙ୍ଗପଞ୍ହୋ

୪। ‘‘ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ‘ୱାଯୁସ୍ସ ପଞ୍ଚ ଅଙ୍ଗାନି ଗହେତବ୍ବାନୀ’ତି ଯଂ ୱଦେସି, କତମାନି ତାନି ପଞ୍ଚ ଅଙ୍ଗାନି ଗହେତବ୍ବାନୀ’’ତି? ‘‘ଯଥା, ମହାରାଜ, ୱାଯୁ ସୁପୁପ୍ଫିତୱନସଣ୍ଡନ୍ତରଂ ଅଭିୱାଯତି, ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଯୋଗିନା ଯୋଗାୱଚରେନ ୱିମୁତ୍ତିୱରକୁସୁମପୁପ୍ଫିତାରମ୍ମଣୱନନ୍ତରେ ରମିତବ୍ବଂ। ଇଦଂ, ମହାରାଜ, ୱାଯୁସ୍ସ ପଠମଂ ଅଙ୍ଗଂ ଗହେତବ୍ବଂ।

‘‘ପୁନ ଚପରଂ, ମହାରାଜ, ୱାଯୁ ଧରଣୀରୁହପାଦପଗଣେ ମଥଯତି, ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଯୋଗିନା ଯୋଗାୱଚରେନ ୱନନ୍ତରଗତେନ ସଙ୍ଖାରେ ୱିଚିନନ୍ତେନ କିଲେସା ମଥଯିତବ୍ବା। ଇଦଂ, ମହାରାଜ, ୱାଯୁସ୍ସ ଦୁତିଯଂ ଅଙ୍ଗଂ ଗହେତବ୍ବଂ।

‘‘ପୁନ ଚପରଂ, ମହାରାଜ, ୱାୟୁ ଆକାସେ ଚରତି, ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଯୋଗିନା ଯୋଗାୱଚରେନ ଲୋକୁତ୍ତରଧମ୍ମେସୁ ମାନସଂ ସଞ୍ଚାରୟିତବ୍ବଂ। ଇଦଂ, ମହାରାଜ, ୱାୟୁସ୍ସ ତତିୟଂ ଅଙ୍ଗଂ ଗହେତବ୍ବଂ।

‘‘ପୁନ ଚପରଂ, ମହାରାଜ, ୱାୟୁ ଗନ୍ଧଂ ଅନୁଭୱତି, ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଯୋଗିନା ଯୋଗାୱଚରେନ ଅତ୍ତନୋ ସୀଲୱରସୁରଭିଗନ୍ଧୋ [ସୀଲସୁରଭିଗନ୍ଧୋ (ସୀ। ପୀ।)] ଅନୁଭୱିତବ୍ବୋ। ଇଦଂ, ମହାରାଜ, ୱାୟୁସ୍ସ ଚତୁତ୍ଥଂ ଅଙ୍ଗଂ ଗହେତବ୍ବଂ।

‘‘ପୁନ ଚପରଂ, ମହାରାଜ, ୱାୟୁ ନିରାଲୟୋ ଅନିକେତୱାସୀ, ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଯୋଗିନା ଯୋଗାୱଚରେନ ନିରାଲୟମନିକେତମସନ୍ଥୱେନ ସବ୍ବତ୍ଥ ୱିମୁତ୍ତେନ ଭୱିତବ୍ବଂ। ଇଦଂ, ମହାରାଜ, ୱାୟୁସ୍ସ ପଞ୍ଚମଂ ଅଙ୍ଗଂ ଗହେତବ୍ବଂ। ଭାସିତମ୍ପେତଂ, ମହାରାଜ, ଭଗୱତା ଦେୱାତିଦେୱେନ ସୁତ୍ତନିପାତେ –

‘‘‘ସନ୍ଥୱାତୋ ଭୟଂ ଜାତଂ, ନିକେତା ଜାୟତେ ରଜୋ;

ଅନିକେତମସନ୍ଥୱଂ, ଏତଂ ୱେ ମୁନିଦସ୍ସନ’’’ନ୍ତି।

ୱାୟୁଙ୍ଗପଞ୍ହୋ ଚତୁତ୍ଥୋ।

୫। ପବ୍ବତଙ୍ଗପଞ୍ହୋ

୫। ‘‘ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ‘ପବ୍ବତସ୍ସ ପଞ୍ଚ ଅଙ୍ଗାନି ଗହେତବ୍ବାନୀ’ତି ୟଂ ୱଦେସି, କତମାନି ତାନି ପଞ୍ଚ ଅଙ୍ଗାନି ଗହେତବ୍ବାନୀ’’ତି ? ‘‘ୟଥା, ମହାରାଜ, ପବ୍ବତୋ ଅଚଲୋ ଅକମ୍ପିତୋ [ଅକମ୍ପିୟୋ (ସୀ। ପୀ।)] ଅସମ୍ପୱେଧୀ, ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଯୋଗିନା ଯୋଗାୱଚରେନ ସମ୍ମାନନେ ୱିମାନନେ ସକ୍କାରେ ଅସକ୍କାରେ ଗରୁକାରେ ଅଗରୁକାରେ ୟସେ ଅୟସେ ନିନ୍ଦାୟ ପସଂସାୟ ସୁଖେ ଦୁକ୍ଖେ ଇଟ୍ଠାନିଟ୍ଠେସୁ ସବ୍ବତ୍ଥ ରୂପସଦ୍ଦଗନ୍ଧରସଫୋଟ୍ଠବ୍ବଧମ୍ମେସୁ ରଜନୀୟେସୁ ନ ରଜ୍ଜିତବ୍ବଂ, ଦୁସ୍ସନୀୟେସୁ ନ ଦୁସ୍ସିତବ୍ବଂ, ମୁୟ୍ହନୀୟେସୁ ନ ମୁୟ୍ହିତବ୍ବଂ, ନ କମ୍ପିତବ୍ବଂ ନ ଚଲିତବ୍ବଂ, ପବ୍ବତେନ ୱିୟ ଅଚଲେନ ଭୱିତବ୍ବଂ। ଇଦଂ, ମହାରାଜ, ପବ୍ବତସ୍ସ ପଠମଂ ଅଙ୍ଗଂ ଗହେତବ୍ବଂ। ଭାସିତମ୍ପେତଂ, ମହାରାଜ, ଭଗୱତା ଦେୱାତିଦେୱେନ –

‘‘‘ସେଲୋ ୟଥା ଏକଘନୋ [ଏକଗ୍ଘନୋ (କ।) ଧ। ପ। ୮୧ ଧମ୍ମପଦେ], ୱାତେନ ନ ସମୀରତି;

ଏୱଂ ନିନ୍ଦାପସଂସାସୁ, ନ ସମିଞ୍ଜନ୍ତି ପଣ୍ଡିତା’ତି।

‘‘ପୁନ ଚପରଂ, ମହାରାଜ, ପବ୍ବତୋ ଥଦ୍ଧୋ ନ କେନଚି ସଂସଟ୍ଠୋ, ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଯୋଗିନା ଯୋଗାୱଚରେନ ଥଦ୍ଧେନ ଅସଂସଟ୍ଠେନ ଭୱିତବ୍ବଂ, ନ କେନଚି ସଂସଗ୍ଗୋ କରଣୀୟୋ। ଇଦଂ, ମହାରାଜ, ପବ୍ବତସ୍ସ ଦୁତିୟଂ ଅଙ୍ଗଂ ଗହେତବ୍ବଂ। ଭାସିତମ୍ପେତଂ, ମହାରାଜ, ଭଗୱତା ଦେୱାତିଦେୱେନ –

‘‘‘ଅସଂସଟ୍ଠଂ ଗହଟ୍ଠେହି, ଅନାଗାରେହି ଚୂଭୟଂ;

ଅନୋକସାରିମପ୍ପିଚ୍ଛଂ, ତମହଂ ବ୍ରୂମି ବ୍ରାହ୍ମଣ’ନ୍ତି।

‘‘ପୁନ ଚପରଂ, ମହାରାଜ, ପବ୍ବତେ ବୀଜଂ ନ ୱିରୂହତି, ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଯୋଗିନା ଯୋଗାୱଚରେନ ସକମାନସେ କିଲେସା ନ ୱିରୂହାପେତବ୍ବା। ଇଦଂ, ମହାରାଜ, ପବ୍ବତସ୍ସ ତତିୟଂ ଅଙ୍ଗଂ ଗହେତବ୍ବଂ। ଭାସିତମ୍ପେତଂ, ମହାରାଜ, ଥେରେନ ସୁଭୂତିନା –

‘‘‘ରାଗୂପସଂହିତଂ ଚିତ୍ତଂ, ୟଦା ଉପ୍ପଜ୍ଜତେ ମମ;

ସୟଂୱ ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖାମି [ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖିତ୍ୱା (ସବ୍ବତ୍ଥ)], ଏକଗ୍ଗୋ [ଏକକୋ (ସବ୍ବତ୍ଥ)] ତଂ ଦମେମହଂ।

‘‘‘ରଜ୍ଜସେ [ରଜ୍ଜସି (ସୀ।), ରଞ୍ଜସି (ପୀ।)] ରଜନୀୟେ ଚ, ଦୁସ୍ସନୀୟେ ଚ ଦୁସ୍ସସେ;

ମୁୟ୍ହସେ [ମୁୟ୍ହସି (ସୀ।)] ମୋହନୀୟେ ଚ, ନିକ୍ଖମସ୍ସୁ ୱନା ତୁୱଂ।

‘‘‘ୱିସୁଦ୍ଧାନଂ ଅୟଂ ୱାସୋ, ନିମ୍ମଲାନଂ ତପସ୍ସିନଂ;

ମା ଖୋ ୱିସୁଦ୍ଧଂ ଦୂସେସି, ନିକ୍ଖମସ୍ସୁ ୱନା ତୁୱ’ନ୍ତି।

‘‘ପୁନ ଚପରଂ, ମହାରାଜ, ପବ୍ବତୋ ଅଚ୍ଚୁଗ୍ଗତୋ, ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ୟୋଗିନା ୟୋଗାୱଚରେନ ଞାଣଚ୍ଚୁଗ୍ଗତେନ ଭୱିତବ୍ବଂ। ଇଦଂ, ମହାରାଜ, ପବ୍ବତସ୍ସ ଚତୁତ୍ଥଂ ଅଙ୍ଗଂ ଗହେତବ୍ବଂ। ଭାସିତମ୍ପେତଂ, ମହାରାଜ, ଭଗୱତା ଦେୱାତିଦେୱେନ –

‘‘‘ପମାଦଂ ଅପ୍ପମାଦେନ, ୟଦା ନୁଦତି ପଣ୍ଡିତୋ;

ପଞ୍ଞାପାସାଦମାରୁୟ୍ହ, ଅସୋକୋ ସୋକିନିଂ ପଜଂ;

ପବ୍ବତଟ୍ଠୋୱ ଭୂମଟ୍ଠେ [ଭୁମ୍ମଟ୍ଠେ (ସୀ। ପୀ।)], ଧୀରୋ ବାଲେ ଅୱେକ୍ଖତୀ’ତି।

‘‘ପୁନ ଚପରଂ, ମହାରାଜ, ପବ୍ବତୋ ଅନୁନ୍ନତୋ ଅନୋନତୋ, ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ୟୋଗିନା ୟୋଗାୱଚରେନ ଉନ୍ନତାୱନତି ନ କରଣୀୟା। ଇଦଂ, ମହାରାଜ, ପବ୍ବତସ୍ସ ପଞ୍ଚମଂ ଅଙ୍ଗଂ ଗହେତବ୍ବଂ। ଭାସିତମ୍ପେତଂ, ମହାରାଜ, ଉପାସିକାୟ ଚୂଳସୁଭଦ୍ଦାୟ ସକସମଣେ ପରିକିତ୍ତୟମାନାୟ –

‘‘‘ଲାଭେନ ଉନ୍ନତୋ ଲୋକୋ, ଅଲାଭେନ ଚ ଓନତୋ;

ଲାଭାଲାଭେନ ଏକଟ୍ଠା [ଏକଟ୍ଠୋ (ସୀ। ପୀ।)], ତାଦିସା ସମଣା ମମା’’’ତି।

ପବ୍ବତଙ୍ଗପଞ୍ହୋ ପଞ୍ଚମୋ।

୬। ଆକାସଙ୍ଗପଞ୍ହୋ

୬। ‘‘ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ‘ଆକାସସ୍ସ ପଞ୍ଚ ଅଙ୍ଗାନି ଗହେତବ୍ବାନୀ’ତି ୟଂ ୱଦେସି, କତମାନି ତାନି ପଞ୍ଚ ଅଙ୍ଗାନି ଗହେତବ୍ବାନୀ’’ତି? ‘‘ୟଥା, ମହାରାଜ, ଆକାସୋ ସବ୍ବସୋ ଅଗୟ୍ହୋ, ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ୟୋଗିନା ୟୋଗାୱଚରେନ ସବ୍ବସୋ କିଲେସେହି ଅଗୟ୍ହେନ ଭୱିତବ୍ବଂ। ଇଦଂ, ମହାରାଜ, ଆକାସସ୍ସ ପଠମଂ ଅଙ୍ଗଂ ଗହେତବ୍ବଂ।

‘‘ପୁନ ଚପରଂ, ମହାରାଜ, ଆକାସୋ ଇସିତାପସଭୂତଦିଜଗଣାନୁସଞ୍ଚରିତୋ, ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ୟୋଗିନା ୟୋଗାୱଚରେନ ‘ଅନିଚ୍ଚଂ ଦୁକ୍ଖଂ ଅନତ୍ତା’ତି ସଙ୍ଖାରେସୁ ମାନସଂ ସଞ୍ଚାରୟିତବ୍ବଂ। ଇଦଂ, ମହାରାଜ, ଆକାସସ୍ସ ଦୁତିୟଂ ଅଙ୍ଗଂ ଗହେତବ୍ବଂ।

‘‘ପୁନ ଚପରଂ, ମହାରାଜ, ଆକାସୋ ସନ୍ତାସନୀୟୋ, ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ , ୟୋଗିନା ୟୋଗାୱଚରେନ ସବ୍ବଭୱପଟିସନ୍ଧୀସୁ ମାନସଂ ଉବ୍ବେଜୟିତବ୍ବଂ, ଅସ୍ସାଦୋ ନ କାତବ୍ବୋ। ଇଦଂ, ମହାରାଜ, ଆକାସସ୍ସ ତତିୟଂ ଅଙ୍ଗଂ ଗହେତବ୍ବଂ।

‘‘ପୁନ ଚପରଂ, ମହାରାଜ, ଆକାସୋ ଅନନ୍ତୋ ଅପ୍ପମାଣୋ ଅପରିମେୟ୍ୟୋ, ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ୟୋଗିନା ୟୋଗାୱଚରେନ ଅନନ୍ତସୀଲେନ ଅପରିମିତଞାଣେନ ଭୱିତବ୍ବଂ। ଇଦଂ, ମହାରାଜ, ଆକାସସ୍ସ ଚତୁତ୍ଥଂ ଅଙ୍ଗଂ ଗହେତବ୍ବଂ।

‘‘ପୁନ ଚପରଂ, ମହାରାଜ, ଆକାସୋ ଅଲଗ୍ଗୋ ଅସତ୍ତୋ ଅପ୍ପତିଟ୍ଠିତୋ ଅପଲିବୁଦ୍ଧୋ, ଏୱମେୱ ଖୋ , ମହାରାଜ, ୟୋଗିନା ୟୋଗାୱଚରେନ କୁଲେ ଗଣେ ଲାଭେ ଆୱାସେ ପଲିବୋଧେ ପଚ୍ଚୟେ ସବ୍ବକିଲେସେସୁ ଚ ସବ୍ବତ୍ଥ ଅଲଗ୍ଗେନ ଭୱିତବ୍ବଂ, ଅନାସତ୍ତେନ ଅପ୍ପତିଟ୍ଠିତେନ ଅପଲିବୁଦ୍ଧେନ ଭୱିତବ୍ବଂ। ଇଦଂ, ମହାରାଜ, ଆକାସସ୍ସ ପଞ୍ଚମଂ ଅଙ୍ଗଂ ଗହେତବ୍ବଂ। ଭାସିତମ୍ପେତଂ, ମହାରାଜ, ଭଗୱତା ଦେୱାତିଦେୱେନ ସକଂ ପୁତ୍ତଂ ରାହୁଲଂ

ଓୱଦନ୍ତେନ – ‘ସେୟ୍ୟଥାପି, ରାହୁଲ [ମ। ନି। ୨।୧୧୯], ଆକାସୋ ନ କତ୍ଥଚି ପତିଟ୍ଠିତୋ, ଏୱମେୱ ଖୋ ତ୍ୱଂ, ରାହୁଲ, ଆକାସସମଂ ଭାୱନଂ ଭାୱେହି, ଆକାସସମଂ ହି ତେ, ରାହୁଲ, ଭାୱନଂ ଭାୱଯତୋ ଉପ୍ପନ୍ନା ମନାପାମନାପା ଫସ୍ସା ଚିତ୍ତଂ ପରିଯାଦାଯ ଠସ୍ସନ୍ତୀ’’’ତି।

ଆକାସଙ୍ଗପଞ୍ହୋ ଛଟ୍ଠୋ।

୭। ଚନ୍ଦଙ୍ଗପଞ୍ହୋ

୭। ‘‘ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ‘ଚନ୍ଦସ୍ସ ପଞ୍ଚ ଅଙ୍ଗାନି ଗହେତବ୍ବାନୀ’ତି ଯଂ ୱଦେସି, କତମାନି ତାନି ପଞ୍ଚ ଅଙ୍ଗାନି ଗହେତବ୍ବାନୀ’’ତି? ‘‘ଯଥା, ମହାରାଜ, ଚନ୍ଦୋ ସୁକ୍କପକ୍ଖେ ଉଦଯନ୍ତୋ ଉତ୍ତରୁତ୍ତରିଂ ୱଡ୍ଢତି, ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଯୋଗିନା ଯୋଗାୱଚରେନ ଆଚାରସୀଲଗୁଣୱତ୍ତପଟିପତ୍ତିଯା ଆଗମାଧିଗମେ ପଟିସଲ୍ଲାନେ ସତିପଟ୍ଠାନେ ଇନ୍ଦ୍ରିଯେସୁ ଗୁତ୍ତଦ୍ୱାରତାଯ ଭୋଜନେ ମତ୍ତଞ୍ଞୁତାଯ ଜାଗରିଯାନୁଯୋଗେ ଉତ୍ତରୁତ୍ତରିଂ ୱଡ୍ଢିତବ୍ବଂ। ଇଦଂ, ମହାରାଜ, ଚନ୍ଦସ୍ସ ପଠମଂ ଅଙ୍ଗଂ ଗହେତବ୍ବଂ।

‘‘ପୁନ ଚପରଂ, ମହାରାଜ, ଚନ୍ଦୋ ଉଳାରାଧିପତି, ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଯୋଗିନା ଯୋଗାୱଚରେନ ଉଳାରେନ ଛନ୍ଦାଧିପତିନା ଭୱିତବ୍ବଂ। ଇଦଂ, ମହାରାଜ, ଚନ୍ଦସ୍ସ ଦୁତିଯଂ ଅଙ୍ଗଂ ଗହେତବ୍ବଂ।

‘‘ପୁନ ଚପରଂ, ମହାରାଜ, ଚନ୍ଦୋ ନିସାଯ ଚରତି, ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଯୋଗିନା ଯୋଗାୱଚରେନ ପୱିୱିତ୍ତେନ ଭୱିତବ୍ବଂ। ଇଦଂ, ମହାରାଜ, ଚନ୍ଦସ୍ସ ତତିଯଂ ଅଙ୍ଗଂ ଗହେତବ୍ବଂ।

‘‘ପୁନ ଚପରଂ, ମହାରାଜ, ଚନ୍ଦୋ ୱିମାନକେତୁ, ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଯୋଗିନା ଯୋଗାୱଚରେନ ସୀଲକେତୁନା ଭୱିତବ୍ବଂ। ଇଦଂ, ମହାରାଜ, ଚନ୍ଦସ୍ସ ଚତୁତ୍ଥଂ ଅଙ୍ଗଂ ଗହେତବ୍ବଂ।

‘‘ପୁନ ଚପରଂ, ମହାରାଜ, ଚନ୍ଦୋ ଆଯାଚିତପତ୍ଥିତୋ ଉଦେତି, ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଯୋଗିନା ଯୋଗାୱଚରେନ ଆଯାଚିତପତ୍ଥିତେନ କୁଲାନି ଉପସଙ୍କମିତବ୍ବାନି। ଇଦଂ, ମହାରାଜ, ଚନ୍ଦସ୍ସ ପଞ୍ଚମଂ ଅଙ୍ଗଂ ଗହେତବ୍ବଂ। ଭାସିତମ୍ପେତଂ, ମହାରାଜ, ଭଗୱତା ଦେୱାତିଦେୱେନ ସଂଯୁତ୍ତନିକାଯୱରେ ‘ଚନ୍ଦୂପମା, ଭିକ୍ଖୱେ, କୁଲାନି ଉପସଙ୍କମଥ, ଅପକସ୍ସେୱ କାଯଂ ଅପକସ୍ସ ଚିତ୍ତଂ ନିଚ୍ଚନୱକା କୁଲେସୁ ଅପ୍ପଗବ୍ଭା’’’ତି [ଅପ୍ପଗବ୍ବାତି (କ।) ସଂ। ନି। ୨।୧୪୬]।

ଚନ୍ଦଙ୍ଗପଞ୍ହୋ ସତ୍ତମୋ।

୮। ସୂରିଯଙ୍ଗପଞ୍ହୋ

୮। ‘‘ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ‘ସୂରିଯସ୍ସ [ସୁରିଯସ୍ସ (ସୀ। ସ୍ୟା। ପୀ।)] ସତ୍ତ ଅଙ୍ଗାନି ଗହେତବ୍ବାନୀ’ତି ଯଂ ୱଦେସି, କତମାନି ତାନି ସତ୍ତ ଅଙ୍ଗାନି ଗହେତବ୍ବାନୀ’’ତି? ‘‘ଯଥା, ମହାରାଜ, ସୂରିଯୋ ସବ୍ବଂ ଉଦକଂ ପରିସୋସେତି, ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଯୋଗିନା ଯୋଗାୱଚରେନ ସବ୍ବକିଲେସା ଅନୱସେସଂ ପରିସୋସେତବ୍ବା। ଇଦଂ, ମହାରାଜ, ସୂରିଯସ୍ସ ପଠମଂ ଅଙ୍ଗଂ ଗହେତବ୍ବଂ।

‘‘ପୁନ ଚପରଂ, ମହାରାଜ, ସୂରିଯୋ ତମନ୍ଧକାରଂ ୱିଧମତି, ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଯୋଗିନା ଯୋଗାୱଚରେନ ସବ୍ବଂ ରାଗତମଂ ଦୋସତମଂ ମୋହତମଂ ମାନତମଂ ଦିଟ୍ଠିତମଂ କିଲେସତମଂ ସବ୍ବଂ ଦୁଚ୍ଚରିତତମଂ ୱିଧମଯିତବ୍ବଂ। ଇଦଂ, ମହାରାଜ, ସୂରିଯସ୍ସ ଦୁତିଯଂ ଅଙ୍ଗଂ ଗହେତବ୍ବଂ।

‘‘ପୁନ ଚପରଂ, ମହାରାଜ, ସୂରିଯୋ ଅଭିକ୍ଖଣଂ ଚରତି, ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଯୋଗିନା ଯୋଗାୱଚରେନ ଅଭିକ୍ଖଣଂ ଯୋନିସୋ ମନସିକାରୋ କାତବ୍ବୋ। ଇଦଂ, ମହାରାଜ, ସୂରିଯସ୍ସ ତତିଯଂ ଅଙ୍ଗଂ ଗହେତବ୍ବଂ।

‘‘ପୁନ ଚପରଂ, ମହାରାଜ, ସୂରିଯୋ ରଂସିମାଲୀ, ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଯୋଗିନା ଯୋଗାୱଚରେନ ଆରମ୍ମଣମାଲିନା ଭୱିତବ୍ବଂ। ଇଦଂ, ମହାରାଜ, ସୂରିଯସ୍ସ ଚତୁତ୍ଥଂ ଅଙ୍ଗଂ ଗହେତବ୍ବଂ।

‘‘ପୁନ ଚପରଂ, ମହାରାଜ, ସୂରିଯୋ ମହାଜନକାଯଂ ସନ୍ତାପେନ୍ତୋ ଚରତି, ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଯୋଗିନା ଯୋଗାୱଚରେନ

ଆଚାରସୀଲଗୁଣଵତ୍ତପ୍ପଟିପତ୍ତିୟା ଝାନଵିମୋକ୍ଖସମାଧିସମାପତ୍ତିଇନ୍ଦ୍ରିୟବଲବୋଜ୍ଝଙ୍ଗସତିପଟ୍ଠାନସମ୍ମପ୍ପଧାନିଦ୍ଧିପାଦେହି ସଦେଵକୋ ଲୋକୋ ସନ୍ତାପୟିତବ୍ବୋ। ଇଦଂ, ମହାରାଜ, ସୂରିୟସ୍ସ ପଞ୍ଚମଂ ଅଙ୍ଗଂ ଗହେତବ୍ବଂ।

''ପୁନ ଚପରଂ, ମହାରାଜ, ସୂରିୟୋ ରାହୁଭୟା ଭୀତୋ ଚରତି, ଏଵମେଵ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଯୋଗିନା ଯୋଗାଵଚରେନ ଦୁଚ୍ଚରିତଦୁଗ୍ଗତିଵିସମକନ୍ତାରଵିପାକଵିନିପାତକିଲେସଜାଲଜଟିତେ ଦିଟ୍ଠିସଙ୍ଘାଟପଟିମୁକ୍କେ କୁପଥପକ୍ଖନ୍ଦେ କୁମ୍ମଗ୍ଗପଟିପନ୍ନେ [କୁମଗ୍ଗପଟିପନ୍ନେ (ସ୍ୟା। କ।)] ସତ୍ତେ ଦିସ୍ଵା ମହତା ସଂଵେଗଭୟେନ ମାନସଂ ସଂଵେଜେତବ୍ବଂ। ଇଦଂ, ମହାରାଜ, ସୂରିୟସ୍ସ ଛଟ୍ଠଂ ଅଙ୍ଗଂ ଗହେତବ୍ବଂ।

''ପୁନ ଚପରଂ, ମହାରାଜ, ସୂରିୟୋ କଲ୍ୟାଣପାପକେ ଦସ୍ସେତି, ଏଵମେଵ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଯୋଗିନା ଯୋଗାଵଚରେନ ଇନ୍ଦ୍ରିୟବଲବୋଜ୍ଝଙ୍ଗସତିପଟ୍ଠାନସମ୍ମପ୍ପଧାନିଦ୍ଧିପାଦଲୋକିୟଲୋକୁତ୍ତରଧମ୍ମା ଦସ୍ସେତବ୍ବା। ଇଦଂ, ମହାରାଜ, ସୂରିୟସ୍ସ ସତ୍ତମଂ ଅଙ୍ଗଂ ଗହେତବ୍ବଂ। ଭାସିତମ୍ପେତଂ, ମହାରାଜ, ଥେରେନ ଵଙ୍ଗୀସେନ –

'''ଯଥାପି ସୂରିୟୋ ଉଦୟନ୍ତୋ, ରୂପଂ ଦସ୍ସେତି ପାଣିନଂ;

ସୁଚିଞ୍ଚ ଅସୁଚିଞ୍ଚାପି, କଲ୍ୟାଣଞ୍ଚାପି ପାପକଂ।

'''ତଥା ଭିକ୍ଖୁ ଧମ୍ମଧରୋ, ଅଵିଜ୍ଜାପିହିତଂ ଜନଂ;

ପଥଂ ଦସ୍ସେତି ଵିଵିଧଂ, ଆଦିଚ୍ଚୋଵୁଦୟଂ ଯଥା'''ତି।

ସୂରିୟଙ୍ଗପଞ୍ହୋ ଅଟ୍ଠମୋ।

୯। ସକ୍କଙ୍ଗପଞ୍ହୋ

୯। ''ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, 'ସକ୍କସ୍ସ ତୀଣି ଅଙ୍ଗାନି ଗହେତବ୍ବାନୀ'ତି ଯଂ ଵଦେସି, କତମାନି ତାନି ତୀଣି ଅଙ୍ଗାନି ଗହେତବ୍ବାନୀ''ତି? ''ଯଥା, ମହାରାଜ, ସକ୍କୋ ଏକନ୍ତସୁଖସମପ୍ପିତୋ, ଏଵମେଵ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଯୋଗିନା ଯୋଗାଵଚରେନ ଏକନ୍ତପଵିଵେକସୁଖାଭିରତେନ ଭଵିତବ୍ବଂ। ଇଦଂ, ମହାରାଜ, ସକ୍କସ୍ସ ପଠମଂ ଅଙ୍ଗଂ ଗହେତବ୍ବଂ।

''ପୁନ ଚପରଂ, ମହାରାଜ, ସକ୍କୋ ଦେଵେ ଦିସ୍ଵା ପଗ୍ଗଣ୍ହାତି, ହାସମଭିଜନେତି, ଏଵମେଵ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଯୋଗିନା ଯୋଗାଵଚରେନ କୁସଲେସୁ ଧମ୍ମେସୁ ଅଲୀନମତନ୍ଦିତଂ ସନ୍ତଂ ମାନସଂ ପଗ୍ଗହେତବ୍ବଂ, ହାସମଭିଜନେତବ୍ବଂ, ଉଟ୍ଠହିତବ୍ବଂ ଘଟିତବ୍ବଂ ଵାୟମିତବ୍ବଂ । ଇଦଂ, ମହାରାଜ, ସକ୍କସ୍ସ ଦୁତିୟଂ ଅଙ୍ଗଂ ଗହେତବ୍ବଂ।

''ପୁନ ଚପରଂ, ମହାରାଜ, ସକ୍କସ୍ସ ଅନଭିରତି ନୁପ୍ପଜ୍ଜତି, ଏଵମେଵ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଯୋଗିନା ଯୋଗାଵଚରେନ ସୁଞ୍ଞାଗାରେ ଅନଭିରତି ନ ଉପ୍ପାଦେତବ୍ବା। ଇଦଂ, ମହାରାଜ, ସକ୍କସ୍ସ ତତିୟଂ ଅଙ୍ଗଂ ଗହେତବ୍ବଂ। ଭାସିତମ୍ପେତଂ, ମହାରାଜ, ଥେରେନ ସୁଭୂତିନା –

'''ସାସନେ ତେ ମହାଵୀର, ଯତୋ ପବ୍ବଜିତୋ ଅହଂ;

ନାଭିଜାନାମି ଉପ୍ପନ୍ନଂ, ମାନସଂ କାମସଂହିତ'''ନ୍ତି।

ସକ୍କଙ୍ଗପଞ୍ହୋ ନଵମୋ।

୧୦। ଚକ୍କଵତ୍ତିଙ୍ଗପଞ୍ହୋ

୧୦। ''ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, 'ଚକ୍କଵତ୍ତିସ୍ସ ଚତ୍ତାରି ଅଙ୍ଗାନି ଗହେତବ୍ବାନୀ'ତି ଯଂ ଵଦେସି, କତମାନି ତାନି ଚତ୍ତାରି ଅଙ୍ଗାନି ଗହେତବ୍ବାନୀ''ତି? ''ଯଥା, ମହାରାଜ , ଚକ୍କଵତ୍ତୀ ଚତୂହି ସଙ୍ଗହଵତ୍ଥୂହି ଜନଂ ସଙ୍ଗଣ୍ହାତି, ଏଵମେଵ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଯୋଗିନା ଯୋଗାଵଚରେନ ଚତସ୍ସନ୍ନଂ ପରିସାନଂ ମାନସଂ ସଙ୍ଗହେତବ୍ବଂ ଅନୁଗ୍ଗହେତବ୍ବଂ ସମ୍ପହଂସେତବ୍ବଂ। ଇଦଂ, ମହାରାଜ, ଚକ୍କଵତ୍ତିସ୍ସ ପଠମଂ ଅଙ୍ଗଂ ଗହେତବ୍ବଂ।

‘‘ପୁନ ଚପରଂ, ମହାରାଜ, ଚକ୍କୱତ୍ତିସ୍ସ ୱିଜିତେ ଚୋରା ନ ଉଟ୍ଠହନ୍ତି, ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଯୋଗିନା ଯୋଗାୱଚରେନ କାମରାଗବ୍ୟାପାଦୱିହିଂସାୱିତକ୍କା ନ ଉପ୍ପାଦେତବ୍ବା। ଇଦଂ, ମହାରାଜ, ଚକ୍କୱତ୍ତିସ୍ସ ଦୁତିଯଂ ଅଙ୍ଗଂ ଗହେତବ୍ବଂ। ଭାସିତମ୍ପେତଂ, ମହାରାଜ, ଭଗୱତା ଦେୱାତିଦେୱେନ –

‘‘‘ୱିତକ୍କୂପସମେ ଚ ଯୋ ରତୋ, ଅସୁଭଂ ଭାୱଯତେ [ଭାୱଯତୀ (ସ୍ୟା।) ଧ। ପ। ୩୫୦ ଧମ୍ମପଦେ] ସଦା ସତୋ;

ଏସ ଖୋ ବ୍ୟନ୍ତିକାହିତି, ଏସ ଛେଚ୍ଛତି ମାରବନ୍ଧନ’ନ୍ତି।

‘‘ପୁନ ଚପରଂ, ମହାରାଜ, ଚକ୍କୱତ୍ତୀ ଦିୱସେ ଦିୱସେ ସମୁଦ୍ଦପରିଯନ୍ତଂ ମହାପଥୱିଂ ଅନୁଯାଯତି କଲ୍ୟାଣପାପକାନି ୱିଚିନମାନୋ, ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଯୋଗିନା ଯୋଗାୱଚରେନ କାଯକମ୍ମଂ ୱଚୀକମ୍ମଂ ମନୋକମ୍ମଂ ଦିୱସେ ଦିୱସେ ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖିତବ୍ବଂ ‘କିଂ ନୁ ଖୋ ମେ ଇମେହି ତୀହି ଠାନେହି ଅନୁପୱଜ୍ଜସ୍ସ ଦିୱସୋ ୱୀତିୱତ୍ତତୀ’ତି। ଇଦଂ, ମହାରାଜ, ଚକ୍କୱତ୍ତିସ୍ସ ତତିଯଂ ଅଙ୍ଗଂ ଗହେତବ୍ବଂ। ଭାସିତମ୍ପେତଂ, ମହାରାଜ, ଭଗୱତା ଦେୱାତିଦେୱେନ ଅଙ୍ଗୁତ୍ତରନିକାଯୱରେ –

‘କଥମ୍ଭୂତସ୍ସ ମେ ରତ୍ତିନ୍ଦିୱା ୱୀତିୱତ୍ତନ୍ତୀତି [ୱୀତିପତନ୍ତୀତି (ସୀ। ପୀ।)] ପବ୍ବଜିତେନ ଅଭିଣ୍ହଂ ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖିତବ୍ବ’ନ୍ତି।

‘‘ପୁନ ଚପରଂ, ମହାରାଜ, ଚକ୍କୱତ୍ତିସ୍ସ ଅବ୍ଭନ୍ତରବାହିରାରକ୍ଖା ସୁସଂୱିହିତା ହୋତି, ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଯୋଗିନା ଯୋଗାୱଚରେନ ଅବ୍ଭନ୍ତରାନଂ ବାହିରାନଂ କିଲେସାନଂ ଆରକ୍ଖାଯ ସତିଦୋୱାରିକୋ ଠପେତବ୍ବୋ। ଇଦଂ , ମହାରାଜ, ଚକ୍କୱତ୍ତିସ୍ସ ଚତୁତ୍ଥଂ ଅଙ୍ଗଂ ଗହେତବ୍ବଂ। ଭାସିତମ୍ପେତଂ, ମହାରାଜ, ଭଗୱତା ଦେୱାତିଦେୱେନ –

‘ସତିଦୋୱାରିକୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅରିଯସାୱକୋ ଅକୁସଲଂ ପଜହତି କୁସଲଂ ଭାୱେତି, ସାୱଜ୍ଜଂ ପଜହତି, ଅନୱଜ୍ଜଂ ଭାୱେତି, ସୁଦ୍ଧମତ୍ତାନଂ ପରିହରତୀ’’’ତି।

ଚକ୍କୱତ୍ତିଙ୍ଗପଞ୍ହୋ ଦସମୋ।

ପଥୱୀୱଗ୍ଗୋ ତତିଯୋ।

ତସ୍ସୁଦ୍ଦାନଂ –

ପଥୱୀ ଆପୋ ଚ ତେଜୋ ଚ, ୱାଯୋ ଚ ପବ୍ବତେନ ଚ;

ଆକାସୋ ଚନ୍ଦସୂରିଯୋ ଚ, ସକ୍କୋ ଚ ଚକ୍କୱତ୍ତିନାତି।

୪। ଉପଚିକାୱଗ୍ଗୋ

୧। ଉପଚିକଙ୍ଗପଞ୍ହୋ

୧। ‘‘ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ‘ଉପଚିକାଯ ଏକଂ ଅଙ୍ଗଂ ଗହେତବ୍ବ’ନ୍ତି ଯଂ ୱଦେସି, କତମଂ ତଂ ଏକଂ ଅଙ୍ଗଂ ଗହେତବ୍ବ’’ନ୍ତି? ‘‘ଯଥା, ମହାରାଜ, ଉପଚିକା ଉପରି ଛଦନଂ କତ୍ୱା ଅତ୍ତାନଂ ପିଦହିତ୍ୱା ଗୋଚରାଯ ଚରତି, ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଯୋଗିନା ଯୋଗାୱଚରେନ ସୀଲସଂୱରଛଦନଂ କତ୍ୱା ମାନସଂ ପିଦହିତ୍ୱା ପିଣ୍ଡାଯ ଚରିତବ୍ବଂ, ସୀଲସଂୱରଛଦନେନ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଯୋଗୀ ଯୋଗାୱଚରୋ ସବ୍ବଭଯସମତିକ୍କନ୍ତୋ ହୋତି। ଇଦଂ, ମହାରାଜ, ଉପଚିକାଯ ଏକଂ ଅଙ୍ଗଂ ଗହେତବ୍ବଂ, ଭାସିତମ୍ପେତଂ, ମହାରାଜ, ଥେରେନ ଉପସେନେନ ୱଙ୍ଗନ୍ତପୁତ୍ତେନ –

‘‘‘ସୀଲସଂୱରଛଦନଂ, ଯୋଗୀ କତ୍ୱାନ ମାନସଂ;

ଅନୁପଲିତ୍ତୋ ଲୋକେନ, ଭଯା ଚ ପରିମୁଚ୍ଚତୀ’’’ତି।

ଉପଚିକଙ୍ଗପଞ୍ହୋ ପଠମୋ।

୨। ବିଳାରଙ୍ଗପଞ୍ହୋ

୨। ‘‘ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ‘ବିଳାରସ୍ସ ଦ୍ୱେ ଅଙ୍ଗାନି ଗହେତବ୍ବାନୀ’ତି ଯଂ ୱଦେସି, କତମାନି ତାନି ଦ୍ୱେ ଅଙ୍ଗାନି ଗହେତବ୍ବାନୀ’’ତି? ‘‘ଯଥା, ମହାରାଜ, ବିଳାରୋ ଗୁହାଗତୋପି ସୁସିରଗତୋପି ହମ୍ମିୟନ୍ତରଗତୋପି ଉନ୍ଦୂରଂ ଯେୱ ପରିଯେସତି, ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଯୋଗିନା ଯୋଗାୱଚରେନ ଗାମଗତେନାପି ଅରଞ୍ଞଗତେନାପି ରୁକ୍ଖମୂଲଗତେନାପି ସୁଞ୍ଞାଗାରଗତେନାପି ସତତଂ ସମିତଂ ଅପ୍ପମତ୍ତେନ କାଯଗତାସତିଭୋଜନଂ ଯେୱ ପରିଯେସିତବ୍ବଂ। ଇଦଂ, ମହାରାଜ, ବିଳାରସ୍ସ ପଠମଂ ଅଙ୍ଗଂ ଗହେତବ୍ବଂ।

‘‘ପୁନ ଚପରଂ, ମହାରାଜ, ବିଳାରୋ ଆସନ୍ନେ ଯେୱ ଗୋଚରଂ ପରିଯେସତି, ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଯୋଗିନା ଯୋଗାୱଚରେନ ଇମେସୁ ଯେୱ ପଞ୍ଚସୁ ଉପାଦାନକ୍ଖନ୍ଧେସୁ ଉଦଯବ୍ବଯାନୁପସ୍ସିନା ୱିହରିତବ୍ବଂ ‘ଇତି ରୂପଂ ଇତି ରୂପସ୍ସ ସମୁଦଯୋ ଇତି ରୂପସ୍ସ ଅତ୍ଥଙ୍ଗମୋ, ଇତି ୱେଦନା ଇତି ୱେଦନାଯ ସମୁଦଯୋ ଇତି ୱେଦନାଯ ଅତ୍ଥଙ୍ଗମୋ, ଇତି ସଞ୍ଞା ଇତି ସଞ୍ଞାଯ ସମୁଦଯୋ ଇତି ସଞ୍ଞାଯ ଅତ୍ଥଙ୍ଗମୋ, ଇତି ସଙ୍ଖାରା ଇତି ସଙ୍ଖାରାନଂ ସମୁଦଯୋ ଇତି ସଙ୍ଖାରାନଂ ଅତ୍ଥଙ୍ଗମୋ, ଇତି ୱିଞ୍ଞାଣଂ ଇତି ୱିଞ୍ଞାଣସ୍ସ ସମୁଦଯୋ ଇତି ୱିଞ୍ଞାଣସ୍ସ ଅତ୍ଥଙ୍ଗମୋ’ତି। ଇଦଂ, ମହାରାଜ, ବିଳାରସ୍ସ ଦୁତିଯଂ ଅଙ୍ଗଂ ଗହେତବ୍ବଂ। ଭାସିତମ୍ପେତଂ, ମହାରାଜ, ଭଗୱତା ଦେୱାତିଦେୱେନ –

‘‘‘ନ ଇତୋ ଦୂରେ ଭୱିତବ୍ବଂ, ଭୱଗ୍ଗଂ କିଂ କରିସ୍ସତି;

ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନମ୍ହି ୱୋହାରେ, ସକେ କାଯମ୍ହି ୱିନ୍ଦଥା’’’ତି।

ବିଳାରଙ୍ଗପଞ୍ହୋ ଦୁତିଯୋ।

୩। ଉନ୍ଦୂରଙ୍ଗପଞ୍ହୋ

୩। ‘‘ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ‘ଉନ୍ଦୂରସ୍ସ [ଉନ୍ଦୁରସ୍ସ (ସ୍ୟା। କ।)] ଏକଂ ଅଙ୍ଗଂ ଗହେତବ୍ବ’ନ୍ତି ଯଂ ୱଦେସି, କତମଂ ତଂ ଏକଂ ଅଙ୍ଗଂ ଗହେତବ୍ବ’’ନ୍ତି? ‘‘ଯଥା, ମହାରାଜ, ଉନ୍ଦୂରୋ ଇତୋଚିତୋ ଚ ୱିଚରନ୍ତୋ ଆହାରୂପାସୀସକୋ ଯେୱ ଚରତି, ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ , ଯୋଗିନା ଯୋଗାୱଚରେନ ଇତୋଚିତୋ ଚ ୱିଚରନ୍ତେନ ଯୋନିସୋ ମନସିକାରୂପାସୀସକେନେୱ ଭୱିତବ୍ବଂ। ଇଦଂ, ମହାରାଜ, ଉନ୍ଦୂରସ୍ସ ଏକଂ ଅଙ୍ଗଂ ଗହେତବ୍ବଂ। ଭାସିତମ୍ପେତଂ, ମହାରାଜ, ଥେରେନ ଉପସେନେନ ୱଙ୍ଗନ୍ତପୁତ୍ତେନ –

‘‘‘ଧମ୍ମାସୀସଂ [ଧମ୍ମସୀସଂ (ସୀ। ପୀ।)] କରିତ୍ୱାନ, ୱିହରନ୍ତୋ ୱିପସ୍ସକୋ;

ଅନୋଲୀନୋ ୱିହରତି, ଉପସନ୍ତୋ ସଦା ସତୋ’’’ତି।

ଉନ୍ଦୂରଙ୍ଗପଞ୍ହୋ ତତିଯୋ।

୪। ୱିଚ୍ଛିକଙ୍ଗପଞ୍ହୋ

୪। ‘‘ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ‘ୱିଚ୍ଛିକସ୍ସ ଏକଂ ଅଙ୍ଗଂ ଗହେତବ୍ବ’ନ୍ତି ଯଂ ୱଦେସି, କତମଂ ତଂ ଏକଂ ଅଙ୍ଗଂ ଗହେତବ୍ବ’’ନ୍ତି? ‘‘ଯଥା, ମହାରାଜ, ୱିଚ୍ଛିକୋ ନଙ୍ଗୁଲାୱୁଧୋ ନଙ୍ଗୁଲଂ ଉସ୍ସାପେତ୍ୱା ଚରତି, ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଯୋଗିନା ଯୋଗାୱଚରେନ ଞାଣାୱୁଧେନ ଭୱିତବ୍ବଂ, ଞାଣଂ ଉସ୍ସାପେତ୍ୱା ୱିହରିତବ୍ବଂ । ଇଦଂ, ମହାରାଜ, ୱିଚ୍ଛିକସ୍ସ ଏକଂ ଅଙ୍ଗଂ ଗହେତବ୍ବଂ। ଭାସିତମ୍ପେତଂ, ମହାରାଜ, ଥେରେନ ଉପସେନେନ ୱଙ୍ଗନ୍ତପୁତ୍ତେନ –

‘‘‘ଞାଣଖଗ୍ଗଂ ଗହେତ୍ୱାନ, ୱିହରନ୍ତୋ ୱିପସ୍ସକୋ;

ପରିମୁଚ୍ଚତି ସବ୍ବଭଯା, ଦୁପ୍ପସହୋ ଚ ସୋ ଭୱେ’’’ତି।

ଖ୍ଛିକଙ୍ଗପଞ୍ହୋ ଚତୁତ୍ଥୋ।

୫। ନକୁଲଙ୍ଗପଞ୍ହୋ

୫। ‘‘ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ‘ନକୁଲସ୍ସ ଏକଂ ଅଙ୍ଗଂ ଗହେତବ୍ବ’ନ୍ତି ଯଂ ୱଦେସି, କତମଂ ତଂ ଏକଂ ଅଙ୍ଗଂ ଗହେତବ୍ବ’’ନ୍ତି? ‘‘ଯଥା, ମହାରାଜ, ନକୁଲୋ ଉରଗମୁପଗଚ୍ଛନ୍ତୋ ଭେସଜ୍ଜେନ କାଯଂ ପରିଭାୱେତ୍ୱା ଉରଗମୁପଗଚ୍ଛତି ଗହେତୁଂ, ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଯୋଗିନା ଯୋଗାୱଚରେନ କୋଧାଘାତବହୁଲଂ କଲହୱିଗ୍ଗହୱିୱାଦୱିରୋଧାଭିଭୂତଂ ଲୋକମୁପଗଚ୍ଛନ୍ତେନ ମେତ୍ତାଭେସଜ୍ଜେନ ମାନସଂ ଅନୁଲିମ୍ପିତବ୍ବଂ। ଇଦଂ, ମହାରାଜ, ନକୁଲସ୍ସ ଏକଂ ଅଙ୍ଗଂ ଗହେତବ୍ବଂ। ଭାସିତମ୍ପେତଂ, ମହାରାଜ, ଥେରେନ ସାରିପୁତ୍ତେନ ଧମ୍ମସେନାପତିନା –

‘‘‘ତସ୍ମା ସକଂ ପରେସମ୍ପି, କାତବ୍ବା ମେତ୍ତଭାୱନା;

ମେତ୍ତଚିତ୍ତେନ ଫରିତବ୍ବଂ, ଏତଂ ବୁଦ୍ଧାନ ସାସନ’’’ନ୍ତି।

ନକୁଲଙ୍ଗପଞ୍ହୋ ପଞ୍ଚମୋ।

୬। ଜରସିଙ୍ଗାଲଙ୍ଗପଞ୍ହୋ

୬। ‘‘ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ‘ଜରସିଙ୍ଗାଲସ୍ସ ଦ୍ୱେ ଅଙ୍ଗାନି ଗହେତବ୍ବାନୀ’ତି ଯଂ ୱଦେସି, କତମାନି ତାନି ଦ୍ୱେ ଅଙ୍ଗାନି ଗହେତବ୍ବାନୀ’’ତି? ‘‘ଯଥା, ମହାରାଜ, ଜରସିଙ୍ଗାଲୋ ଭୋଜନଂ ପଟିଲଭିତ୍ୱା ଅଜିଗୁଚ୍ଛମାନୋ ଯାୱଦତ୍ଥଂ ଆହରଯତି, ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଯୋଗିନା ଯୋଗାୱଚରେନ ଭୋଜନଂ ପଟିଲଭିତ୍ୱା ଅଜିଗୁଚ୍ଛମାନେନ ସରୀରଯାପନମତ୍ତମେୱ ପରିଭୁଞ୍ଜିତବ୍ବଂ। ଇଦଂ, ମହାରାଜ, ଜରସିଙ୍ଗାଲସ୍ସ ପଠମଂ ଅଙ୍ଗଂ ଗହେତବ୍ବଂ। ଭାସିତମ୍ପେତଂ, ମହାରାଜ, ଥେରେନ ମହାକସ୍ସପେନ –

‘‘‘ସେନାସନମ୍ହା ଓରୁଯ୍ହ, ଗାମଂ ପିଣ୍ଡାଯ ପାୱିସିଂ;

ଭୁଞ୍ଜନ୍ତଂ ପୁରିସଂ କୁଟ୍ଠିଂ, ସକ୍କଚ୍ଚ ନଂ ଉପଟ୍ଠହିଂ।

‘‘‘ସୋ ମେ ପକ୍କେନ ହତ୍ଥେନ, ଆଲୋପଂ ଉପନାମଯି;

ଆଲୋପଂ ପକ୍ଖିପନ୍ତସ୍ସ, ଅଙ୍ଗୁଲିପେତ୍ଥ ଛିଜ୍ଜଥ।

‘‘‘କୁଟ୍ଟମୂଲଞ୍ଚ ନିସ୍ସାଯ, ଆଲୋପଂ ତଂ ଅଭୁଞ୍ଜିସଂ;

ଭୁଞ୍ଜମାନେ ୱା ଭୁତ୍ତେ ୱା, ଜେଗୁଚ୍ଛଂ ମେ ନ ୱିଜ୍ଜତୀ’ତି।

‘‘ପୁନ ଚପରଂ, ମହାରାଜ, ଜରସିଙ୍ଗାଲୋ ଭୋଜନଂ ପଟିଲଭିତ୍ୱା ନ ୱିଚିନାତି ଲୂଖଂ ୱା ପଣୀତଂ ୱାତି, ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଯୋଗିନା ଯୋଗାୱଚରେନ ଭୋଜନଂ ପଟିଲଭିତ୍ୱା ନ ୱିଚିନିତବ୍ବଂ ‘ଲୂଖଂ ୱା ପଣୀତଂ ୱା ସମ୍ପନ୍ନଂ ୱା ଅସମ୍ପନ୍ନଂ ୱା’ତି, ଯଥାଲଦ୍ଧେନ ସନ୍ତୁସ୍ସିତବ୍ବଂ। ଇଦଂ, ମହାରାଜ, ଜରସିଙ୍ଗାଲସ୍ସ ଦୁତିଯଂ ଅଙ୍ଗଂ ଗହେତବ୍ବଂ। ଭାସିତମ୍ପେତଂ, ମହାରାଜ, ଥେରେନ ଉପସେନେନ ୱଙ୍ଗନ୍ତପୁତ୍ତେନ –

‘‘‘ଲୂଖେନପି ଚ ସନ୍ତୁସ୍ସେ, ନାଞ୍ଞଂ ପତ୍ଥେ ରସଂ ବହୁଂ;

ରସେସୁ ଅନୁଗିଦ୍ଧସ୍ସ, ଝାନେ ନ ରମତେ [ରମତୀ (ସୀ। ପୀ।)] ମନୋ;

ଇତରୀତରେନ ସନ୍ତୁଟ୍ଠୋ [ସନ୍ତୁଟ୍ଠେ (ସୀ। ପୀ।)], ସାମଞ୍ଞଂ ପରିପୂରତୀ’’’ତି।

ଜରସିଙ୍ଗାଲଙ୍ଗପଞ୍ହୋ ଛଟ୍ଠୋ।

୭। ମିଗଙ୍ଗପଞ୍ହୋ

୭। ''ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, 'ମିଗସ୍ସ ତୀଣି ଅଙ୍ଗାନି ଗହେତବ୍ବାନୀ'ତି ଯଂ ୱଦେସି, କତମାନି ତାନି ତୀଣି ଅଙ୍ଗାନି ଗହେତବ୍ବାନୀ''ତି? ''ଯଥା, ମହାରାଜ, ମିଗୋ ଦିୱା ଅରଞ୍ଞେ ଚରତି, ରତ୍ତିଂ ଅବ୍ଭୋକାସେ, ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଯୋଗିନା ଯୋଗାୱଚରେନ ଦିୱା ଅରଞ୍ଞେ ୱିହରିତବ୍ବଂ, ରତ୍ତିଂ ଅବ୍ଭୋକାସେ। ଇଦଂ, ମହାରାଜ, ମିଗସ୍ସ ପଠମଂ ଅଙ୍ଗଂ ଗହେତବ୍ବଂ।

''ଭାସିତମ୍ପେତଂ, ମହାରାଜ, ଭଗୱତା ଦେୱାତିଦେୱେନ ଲୋମହଂସନପରିଯାଯେ –

'ସୋ ଖୋ ଅହଂ, ସାରିପୁତ୍ତ, ଯା ତା ରତ୍ତିଯୋ ସୀତା ହେମନ୍ତିକା ଅନ୍ତରଟ୍ଠକା ହିମପାତସମଯା [ଅନ୍ତରଟ୍ଠକେ ହିମପାତସମଯେ (ସୀ। ପୀ। କ।)], ତଥାରୂପାସୁ ରତ୍ତୀସୁ ରତ୍ତିଂ ଅବ୍ଭୋକାସେ ୱିହରାମି, ଦିୱା ୱନସଣ୍ଡେ। ଗିମ୍ହାନଂ ପଚ୍ଛିମେ ମାସେ ଦିୱା ଅବ୍ଭୋକାସେ ୱିହରାମି, ରତ୍ତିଂ ୱନସଣ୍ଡେ'ତି।

''ପୁନ ଚପରଂ, ମହାରାଜ, ମିଗୋ ସତ୍ତିମ୍ହି ୱା ସରେ ୱା ଓପତନ୍ତେ ୱଞ୍ଚେତି [ୱଜ୍ଜେତି (କ।)] ପଲାଯତି, ନ କାଯମୁପନେତି, ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଯୋଗିନା ଯୋଗାୱଚରେନ କିଲେସେସୁ ଓପତନ୍ତେସୁ ୱଞ୍ଚଯିତବ୍ବଂ [ୱଜ୍ଜଯିତବ୍ବଂ (କ।)] ପଲାଯିତବ୍ବଂ, ନ ଚିତ୍ତମୁପନେତବ୍ବଂ। ଇଦଂ, ମହାରାଜ, ମିଗସ୍ସ ଦୁତିଯଂ ଅଙ୍ଗଂ ଗହେତବ୍ବଂ।

''ପୁନ ଚପରଂ, ମହାରାଜ, ମିଗୋ ମନୁସ୍ସେ ଦିସ୍ୱା ଯେନ ୱା ତେନ ୱା ପଲାଯତି 'ମା ମଂ ତେ ଅଦ୍ଦସଂସୂ'ତି, ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଯୋଗିନା ଯୋଗାୱଚରେନ ଭଣ୍ଡନକଲହୱିଗ୍ଗହୱିୱାଦସୀଲେ ଦୁସ୍ସୀଲେ କୁସୀତେ ସଙ୍ଗଣିକାରାମେ ଦିସ୍ୱା ଯେନ ୱା ତେନ ୱା ପଲାଯିତବ୍ବଂ 'ମା ମଂ ତେ ଅଦ୍ଦସଂସୁ, ଅହଞ୍ଚ ତେ ମା ଅଦ୍ଦସ'ନ୍ତି। ଇଦଂ, ମହାରାଜ, ମିଗସ୍ସ ତତିଯଂ ଅଙ୍ଗଂ ଗହେତବ୍ବଂ। ଭାସିତମ୍ପେତଂ, ମହାରାଜ, ଥେରେନ ସାରିପୁତ୍ତେନ ଧମ୍ମସେନାପତିନା –

'''ମା ମେ କଦାଚି ପାପିଚ୍ଛୋ, କୁସୀତୋ ହୀନୱୀରିଯୋ;

ଅପ୍ପସ୍ସୁତୋ ଅନାଚାରୋ, ସମ୍ମତୋ [ସମେତୋ (ସୀ। ପୀ।)] ଅହୁ କତ୍ଥଚୀ'''ତି।

ମିଗଙ୍ଗପଞ୍ହୋ ସତ୍ତମୋ।

୮। ଗୋରୂପଙ୍ଗପଞ୍ହୋ

୮। ''ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, 'ଗୋରୂପସ୍ସ ଚତ୍ତାରି ଅଙ୍ଗାନି ଗହେତବ୍ବାନୀ'ତି ଯଂ ୱଦେସି, କତମାନି ତାନି ଚତ୍ତାରି ଅଙ୍ଗାନି ଗହେତବ୍ବାନୀ''ତି? ''ଯଥା, ମହାରାଜ, ଗୋରୂପୋ ସକଂ ଗେହଂ ନ ୱିଜହତି, ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଯୋଗିନା ଯୋଗାୱଚରେନ ସକୋ କାଯୋ ନ ୱିଜହିତବ୍ବୋ 'ଅନିଚ୍ଚୁଚ୍ଛାଦନପରିମଦ୍ଦନଭେଦନୱିକିରଣୱିଦ୍ଧଂସନଧମ୍ମୋ ଅଯଂ କାଯୋ'ତି। ଇଦଂ, ମହାରାଜ, ଗୋରୂପସ୍ସ ପଠମଂ ଅଙ୍ଗଂ ଗହେତବ୍ବଂ।

''ପୁନ ଚପରଂ, ମହାରାଜ, ଗୋରୂପୋ ଆଦିନ୍ନଧୁରୋ ସୁଖଦୁକ୍ଖେନ ଧୁରଂ ୱହତି, ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଯୋଗିନା ଯୋଗାୱଚରେନ ଆଦିନ୍ନବ୍ରହ୍ମଚରିଯେନ ସୁଖଦୁକ୍ଖେନ ଯାୱ ଜୀୱିତପରିଯାଦାନା ଆପାଣକୋଟିକଂ ବ୍ରହ୍ମଚରିଯଂ ଚରିତବ୍ବଂ। ଇଦଂ, ମହାରାଜ, ଗୋରୂପସ୍ସ ଦୁତିଯଂ ଅଙ୍ଗଂ ଗହେତବ୍ବଂ।

''ପୁନ ଚପରଂ, ମହାରାଜ, ଗୋରୂପୋ ଛନ୍ଦେନ ଘାଯମାନୋ ପାନୀଯଂ ପିୱତି, ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଯୋଗିନା ଯୋଗାୱଚରେନ ଆଚରିଯୁପଜ୍ଝାଯାନଂ ଅନୁସିଟ୍ଠି ଛନ୍ଦେନ ପେମେନ ପସାଦେନ ଘାଯମାନେନ ପଟିଗ୍ଗହେତବ୍ବା। ଇଦଂ, ମହାରାଜ, ଗୋରୂପସ୍ସ ତତିଯଂ ଅଙ୍ଗଂ ଗହେତବ୍ବଂ।

''ପୁନ ଚପରଂ, ମହାରାଜ, ଗୋରୂପୋ ଯେନ କେନଚି ୱାହିଯମାନୋ ୱହତି, ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଯୋଗିନା ଯୋଗାୱଚରେନ ଥେରନୱମଜ୍ଝିମଭିକ୍ଖୂନମ୍ପି ଗିହିଉପାସକସ୍ସାପି ଓୱାଦାନୁସାସନୀ ସିରସା ସମ୍ପଟିଚ୍ଛିତବ୍ବା। ଇଦଂ, ମହାରାଜ, ଗୋରୂପସ୍ସ ଚତୁତ୍ଥଂ ଅଙ୍ଗଂ ଗହେତବ୍ବଂ। ଭାସିତମ୍ପେତଂ, ମହାରାଜ, ଥେରେନ ସାରିପୁତ୍ତେନ ଧମ୍ମସେନାପତିନା –

‘‘‘ତଦହୁ ପଙ୍କଜିତୋ ସନ୍ତୋ, ଜାତିୟା ସତ୍ତଓସ୍ସିକୋ;

ସୋପି ମଂ ଅନୁସାସେୟ୍ୟ, ସମ୍ପଟିଚ୍ଛାମି ମତ୍ଥକେ [ମୁଦ୍ଧନା (ସୀ।)]।

‘‘‘ତିବ୍ବଂ ଛନ୍ଦଞ୍ଚ ପେମଞ୍ଚ, ତସ୍ମିଂ ଦିସ୍ୱା ଉପଟ୍ଠପେ;

ଠପେୟ୍ୟାଚରିୟଟ୍ଠାନେ, ସକ୍କଚ୍ଚ ନଂ ପୁନପ୍ପୁନ’’’ନ୍ତି।

ଗୋରୂପଙ୍ଗପଞ୍ହୋ ଅଟ୍ଠମୋ।

୯। ୱରାହଙ୍ଗପଞ୍ହୋ

୯। ‘‘ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ‘ୱରାହସ୍ସ ଦ୍ୱେ ଅଙ୍ଗାନି ଗହେତବ୍ବାନୀ’ତି ଯଂ ୱଦେସି, କତମାନି ତାନି ଦ୍ୱେ ଅଙ୍ଗାନି ଗହେତବ୍ବାନୀ’’ତି? ‘‘ଯଥା, ମହାରାଜ, ୱରାହୋ ସନ୍ତତ୍ତକଠିତେ [ସନ୍ତତ୍ତକଠିନେ (ସୀ। ପୀ।)] ଗିମ୍ହସମୟେ ସମ୍ପତ୍ତେ ଉଦକଂ ଉପଗଚ୍ଛତି, ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଯୋଗିନା ଯୋଗାୱଚରେନ ଦୋସେନ ଚିତ୍ତେ ଆଲୁଳିତଖଲିତୱିବ୍ଭନ୍ତସନ୍ତତ୍ତେ ସୀତଲାମତପଣୀତମେତ୍ତାଭାୱନଂ ଉପଗନ୍ତବ୍ବଂ। ଇଦଂ, ମହାରାଜ, ୱରାହସ୍ସ ପଠମଂ ଅଙ୍ଗଂ ଗହେତବ୍ବଂ।

‘‘ପୁନ ଚପରଂ, ମହାରାଜ, ୱରାହୋ ଚିକ୍ଖଲ୍ଲମୁଦକମୁପଗନ୍ତ୍ୱା ନାସିକାୟ ପଥୱିଂ ଖଣିତ୍ୱା ଦୋଣିଂ କତ୍ୱା ଦୋଣିକାୟ ସୟତି, ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଯୋଗିନା ଯୋଗାୱଚରେନ ମାନସେ କାୟଂ ନିକ୍ଖିପିତ୍ୱା ଆରମ୍ମଣନ୍ତରଗତେନ ସୟିତବ୍ବଂ। ଇଦଂ, ମହାରାଜ, ୱରାହସ୍ସ ଦୁତିୟଂ ଅଙ୍ଗଂ ଗହେତବ୍ବଂ। ଭାସିତମ୍ପେତଂ, ମହାରାଜ, ଥେରେନ ପିଣ୍ଡୋଲଭାରଦ୍ୱାଜେନ –

‘‘‘କାୟେ [କାୟେନ (କ।)] ସଭାୱଂ ଦିସ୍ୱାନ, ୱିଚିନିତ୍ୱା ୱିପସ୍ସକୋ;

ଏକାକିୟୋ ଅଦୁତିୟୋ, ସେତି ଆରମ୍ମଣନ୍ତରେ’’’ତି।

ୱରାହଙ୍ଗପଞ୍ହୋ ନୱମୋ।

୧୦। ହତ୍ଥିଙ୍ଗପଞ୍ହୋ

୧୦। ‘‘ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ‘ହତ୍ଥିସ୍ସ ପଞ୍ଚ ଅଙ୍ଗାନି ଗହେତବ୍ବାନୀ’ତି ଯଂ ୱଦେସି, କତମାନି ତାନି ପଞ୍ଚ ଅଙ୍ଗାନି ଗହେତବ୍ବାନୀ’’ତି? ‘‘ଯଥା, ମହାରାଜ, ହତ୍ଥୀ ନାମ ଚରନ୍ତୋ ଯେୱ ପଥୱିଂ ଦାଲେତି, ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଯୋଗିନା ଯୋଗାୱଚରେନ କାୟଂ ସମ୍ମସମାନେନେୱ ସବ୍ବେ କିଲେସା ଦାଲେତବ୍ବା। ଇଦଂ, ମହାରାଜ, ହତ୍ଥିସ୍ସ ପଠମଂ ଅଙ୍ଗଂ ଗହେତବ୍ବଂ।

‘‘ପୁନ ଚପରଂ, ମହାରାଜ, ହତ୍ଥୀ ସବ୍ବକାୟେନେୱ ଅପଲୋକେତି, ଉଜୁକଂ ଯେୱ ପେକ୍ଖତି, ନ ଦିସାୱିଦିସା ୱିଲୋକେତି, ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଯୋଗିନା ଯୋଗାୱଚରେନ ସବ୍ବକାୟେନ ଅପଲୋକିନା ଭୱିତବ୍ବଂ, ନ ଦିସାୱିଦିସା ୱିଲୋକେତବ୍ବା, ନ ଉଦ୍ଧଂ ଉଲ୍ଲୋକେତବ୍ବଂ, ନ ଅଧୋ ଓଲୋକେତବ୍ବଂ, ଯୁଗମତ୍ତପେକ୍ଖିନା ଭୱିତବ୍ବଂ। ଇଦଂ, ମହାରାଜ, ହତ୍ଥିସ୍ସ ଦୁତିୟଂ ଅଙ୍ଗଂ ଗହେତବ୍ବଂ।

‘‘ପୁନ ଚପରଂ, ମହାରାଜ, ହତ୍ଥୀ ଅନିବଦ୍ଧସୟନୋ ଗୋଚରାୟମନୁଗନ୍ତ୍ୱା ନ ତମେୱ ଦେସଂ ୱାସତ୍ଥମୁପଗଚ୍ଛତି, ନ ଧୁୱପ୍ପତିଟ୍ଠାଲୟୋ, ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଯୋଗିନା ଯୋଗାୱଚରେନ ଅନିବଦ୍ଧସୟନେନ ଭୱିତବ୍ବଂ, ନିରାଲୟେନ ପିଣ୍ଡାୟ ଗନ୍ତବ୍ବଂ, ଯଦି ପସ୍ସତି ୱିପସ୍ସକୋ ମନୁଞ୍ଞଂ ପତିରୂପଂ ରୁଚିରଦେସେ ଭୱଂ ମଣ୍ଡପଂ ୱା ରୁକ୍ଖମୂଲଂ ୱା ଗୁହଂ ୱା ପବ୍ଭାରଂ ୱା, ତତ୍ଥେୱ ୱାସମୁପଗନ୍ତବ୍ବଂ, ଧୁୱପ୍ପତିଟ୍ଠାଲୟୋ ନ କାତବ୍ବୋ। ଇଦଂ, ମହାରାଜ, ହତ୍ଥିସ୍ସ ତତିୟଂ ଅଙ୍ଗଂ ଗହେତବ୍ବଂ।

‘‘ପୁନ ଚପରଂ, ମହାରାଜ, ହତ୍ଥୀ ଉଦକଂ ଓଗାହିତ୍ୱା ସୁଚିୱିମଲସୀତଲସଲିଲପରିପୁଣ୍ଣଂ କୁମୁଦୁପ୍ପଲପଦୁମପୁଣ୍ଡରୀକସଞ୍ଛନ୍ନଂ ମହତିମହନ୍ତଂ ପଦୁମସରଂ ଓଗାହିତ୍ୱା କୀଳଅତି ଗଜୱରକୀଳଅଂ, ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଯୋଗିନା ଯୋଗାୱଚରେନ

ସୁଚିୱିମଲୱିପ୍ପସନ୍ନମନାୱିଲଧମ୍ମୱରୱାରିପୁଣ୍ଣଂ ୱିମୁତ୍ତିକୁସୁମସଞ୍ଛନ୍ନଂ ମହାସତିପଟ୍ଠାନପୋକ୍ଖରଣିଂ ଓଗାହିତ୍ୱା ଞାଣେନ ସଙ୍ଖାରା ଓଧୁନିତବ୍ବା ୱିଧୁନିତବ୍ବା, ଯୋଗାୱଚରକୀଳଆ କୀଳିତବ୍ବା। ଇଦଂ, ମହାରାଜ, ହତ୍ଥିସ୍ସ ଚତୁତ୍ଥଂ ଅଙ୍ଗଂ ଗହେତବ୍ବଂ।

''ପୁନ ଚପରଂ, ମହାରାଜ, ହତ୍ଥୀ ସତୋ ପାଦଂ ଉଦ୍ଧରତି, ସତୋ ପାଦଂ ନିକ୍ଖିପତି, ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଯୋଗିନା ଯୋଗାୱଚରେନ ସତେନ ସମ୍ପଜାନେନ ପାଦଂ ଉଦ୍ଧରିତବ୍ବଂ, ସତେନ ସମ୍ପଜାନେନ ପାଦଂ ନିକ୍ଖିପିତବ୍ବଂ, ଅଭିକ୍କମପଟିକ୍କମେ ସମିଞ୍ଜନପସାରଣେ ସବ୍ବତ୍ଥ ସତେନ ସମ୍ପଜାନେନ ଭୱିତବ୍ବଂ। ଇଦଂ, ମହାରାଜ, ହତ୍ଥିସ୍ସ ପଞ୍ଚମଂ ଅଙ୍ଗଂ ଗହେତବ୍ବଂ। ଭାସିତମ୍ପେତଂ, ମହାରାଜ, ଭଗୱତା ଦେୱାତିଦେୱେନ ସଂଯୁତ୍ତନିକାଯୱରେ –

'''କାଯେନ ସଂୱରୋ ସାଧୁ, ସାଧୁ ୱାଚାଯ ସଂୱରୋ;

ମନସା ସଂୱରୋ ସାଧୁ, ସାଧୁ ସବ୍ବତ୍ଥ ସଂୱରୋ;

ସବ୍ବତ୍ଥ ସଂୱୁତୋ ଲଜ୍ଜୀ, ରକ୍ଖିତୋତି ପୱୁଚ୍ଚତୀ'''ତି।

ହତ୍ଥିଙ୍ଗପଞ୍ହୋ ଦସମୋ।ଉପଚିକାୱଗ୍ଗୋ ଚତୁତ୍ଥୋ।

ତସ୍ସୁଦ୍ଦାନଂ –

ଉପଚିକା ବିଳାରୋ ଚ, ଉନ୍ଦୂରୋ ୱିଚ୍ଛିକେନ ଚ;

ନକୁଲୋ ସିଙ୍ଗାଲୋ ମିଗୋ,

ଗୋରୂପୋ ୱରାହୋ ହତ୍ଥିନା ଦସାତି।

୫। ସୀହୱଗ୍ଗୋ

୧। ସୀହଙ୍ଗପଞ୍ହୋ

୧। ''ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, 'ସୀହସ୍ସ ସତ୍ତ ଅଙ୍ଗାନି ଗହେତବ୍ବାନୀ'ତି ଯଂ ୱଦେସି, କତମାନି ତାନି ସତ୍ତ ଅଙ୍ଗାନି ଗହେତବ୍ବାନୀ''ତି? ''ଯଥା, ମହାରାଜ, ସୀହୋ ନାମ ସେତୱିମଲପରିସୁଦ୍ଧପଣ୍ଡରୋ, ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଯୋଗିନା ଯୋଗାୱଚରେନ ସେତୱିମଲପରିସୁଦ୍ଧପଣ୍ଡରଚିତ୍ତେନ ବ୍ଯପଗତକୁକ୍କୁଚ୍ଚେନ ଭୱିତବ୍ବଂ। ଇଦଂ, ମହାରାଜ, ସୀହସ୍ସ ପଠମଂ ଅଙ୍ଗଂ ଗହେତବ୍ବଂ।

''ପୁନ ଚପରଂ, ମହାରାଜ, ସୀହୋ ଚତୁଚରଣୋ ୱିକ୍କନ୍ତଚାରୀ, ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଯୋଗିନା ଯୋଗାୱଚରେନ ଚତୁରିଦ୍ଧିପାଦଚରଣେନ ଭୱିତବ୍ବଂ। ଇଦଂ, ମହାରାଜ, ସୀହସ୍ସ ଦୁତିଯଂ ଅଙ୍ଗଂ ଗହେତବ୍ବଂ।

''ପୁନ ଚପରଂ, ମହାରାଜ, ସୀହୋ ଅଭିରୂପରୁଚିରକେସରୀ, ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଯୋଗିନା ଯୋଗାୱଚରେନ ଅଭିରୂପରୁଚିରସୀଲକେସରିନା ଭୱିତବ୍ବଂ। ଇଦଂ, ମହାରାଜ, ସୀହସ୍ସ ତତିଯଂ ଅଙ୍ଗଂ ଗହେତବ୍ବଂ।

''ପୁନ ଚପରଂ, ମହାରାଜ, ସୀହୋ ଜୀୱିତପରିଯାଦାନେପି ନ କସ୍ସଚି ଓନମତି, ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଯୋଗିନା ଯୋଗାୱଚରେନ ଚୀୱରପିଣ୍ଡପାତସେନାସନଗିଲାନପଚ୍ଚଯଭେସଜ୍ଜପରିକ୍ଖାରପରିଯାଦାନେପି ନ କସ୍ସଚି ଓନମିତବ୍ବଂ। ଇଦଂ, ମହାରାଜ, ସୀହସ୍ସ ଚତୁତ୍ଥଂ ଅଙ୍ଗଂ ଗହେତବ୍ବଂ।

''ପୁନ ଚପରଂ, ମହାରାଜ, ସୀହୋ ସପଦାନଭକ୍ଖୋ ଯସ୍ମିଂ ଓକାସେ ନିପତତି, ତତ୍ଥେୱ ଯାୱଦତ୍ଥଂ ଭକ୍ଖଯତି, ନ ୱରମଂସଂ ୱିଚିନାତି, ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଯୋଗିନା ଯୋଗାୱଚରେନ ସପଦାନଭକ୍ଖେନ ଭୱିତବ୍ବଂ, ନ କୁଲାନି ୱିଚିନିତବ୍ବାନି, ନ ପୁବ୍ବଗେହଂ ହିତ୍ୱା କୁଲାନି ଉପସଙ୍କମିତବ୍ବାନି, ନ ଭୋଜନଂ ୱିଚିନିତବ୍ବଂ, ଯସ୍ମିଂ ଓକାସେ କବଳଂ ଆଦୀଯତି, ତସ୍ମିଂ ଯେୱ ଓକାସେ ଭୁଞ୍ଜିତବ୍ବଂ ସରୀରଯାପନତ୍ଥଂ [ସରୀରଯାପନମତ୍ତଂ (ସୀ। ପୀ।)], ନ ୱରଭୋଜନଂ ୱିଚିନିତବ୍ବଂ। ଇଦଂ, ମହାରାଜ, ସୀହସ୍ସ ପଞ୍ଚମଂ ଅଙ୍ଗଂ ଗହେତବ୍ବଂ।

‘‘ପୁନ ଚପରଂ, ମହାରାଜ, ସୀହୋ ଅସନ୍ନିଧିଭକ୍ଖୋ, ସକିଂ ଗୋଚରଂ ଭକ୍ଖୟିତ୍ୱା ନ ପୁନ ତଂ ଉପଗଚ୍ଛତି, ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଯୋଗିନା ଯୋଗାୱଚରେନ ଅସନ୍ନିଧିକାରପରିଭୋଗିନା ଭୱିତବ୍ବଂ। ଇଦଂ, ମହାରାଜ, ସୀହସ୍ସ ଛଟ୍ଠଂ ଅଙ୍ଗଂ ଗହେତବ୍ବଂ।

‘‘ପୁନ ଚପରଂ , ମହାରାଜ, ସୀହୋ ଭୋଜନଂ ଅଲଦ୍ଧା ନ ପରିତସ୍ସତି, ଲଦ୍ଧାପି ଭୋଜନଂ ଅଗଧିତୋ [ଅଗଥିତୋ (ସୀ।)] ଅମୁଚ୍ଛିତୋ ଅନଜ୍ଝୋସନ୍ନୋ ପରିଭୁଞ୍ଜତି, ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଯୋଗିନା ଯୋଗାୱଚରେନ ଭୋଜନଂ ଅଲଦ୍ଧା ନ ପରିତସ୍ସିତବ୍ବଂ, ଲଦ୍ଧାପି ଭୋଜନଂ ଅଗଧିତେନ ଅମୁଚ୍ଛିତେନ ଅନଜ୍ଝୋସନ୍ନେନ ଆଦୀନୱଦସ୍ସାୱିନା ନିସ୍ସରଣପଞ୍ଞେନ ପରିଭୁଞ୍ଜିତବ୍ବଂ। ଇଦଂ, ମହାରାଜ, ସୀହସ୍ସ ସତ୍ତମଂ ଅଙ୍ଗଂ ଗହେତବ୍ବଂ। ଭାସିତମ୍ପେତଂ, ମହାରାଜ, ଭଗୱତା ଦେୱାତିଦେୱେନ ସଂଯୁତ୍ତନିକାୟୱରେ ଥେରଂ ମହାକସ୍ସପଂ ପରିକିତ୍ତୟମାନେନ –

‘ସନ୍ତୁଟ୍ଠୋୟଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, କସ୍ସପୋ ଇତରୀତରେନ ପିଣ୍ଡପାତେନ, ଇତରୀତରପିଣ୍ଡପାତସନ୍ତୁଟ୍ଠିୟା ଚ ୱଣ୍ଣୱାଦୀ, ନ ଚ ପିଣ୍ଡପାତହେତୁ ଅନେସନଂ ଅପ୍ପତିରୂପଂ ଆପଜ୍ଜତି, ଅଲଦ୍ଧା ଚ ପିଣ୍ଡପାତଂ ନ ପରିତସ୍ସତି, ଲଦ୍ଧା ଚ ପିଣ୍ଡପାତଂ ଅଗଧିତୋ ଅମୁଚ୍ଛିତୋ ଅନଜ୍ଝୋସନ୍ନୋ ଆଦୀନୱଦସ୍ସାୱୀ ନିସ୍ସରଣପଞ୍ଞୋ ପରିଭୁଞ୍ଜତୀ’’’ତି।

ସୀହଙ୍ଗପଞ୍ହୋ ପଠମୋ।

୨। ଚକ୍କୱାକଙ୍ଗପଞ୍ହୋ

୨। ‘‘ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ‘ଚକ୍କୱାକସ୍ସ ତୀଣି ଅଙ୍ଗାନି ଗହେତବ୍ବାନୀ’ତି ଯଂ ୱଦେସି, କତମାନି ତାନି ତୀଣି ଅଙ୍ଗାନି ଗହେତବ୍ବାନୀତି’’? ‘‘ଯଥା, ମହାରାଜ, ଚକ୍କୱାକୋ ଯାୱ ଜୀୱିତପରିୟାଦାନା ଦୁତିୟିକଂ ନ ୱିଜହତି, ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଯୋଗିନା ଯୋଗାୱଚରେନ ଯାୱ ଜୀୱିତପରିୟାଦାନା ଯୋନିସୋ ମନସିକାରୋ ନ ୱିଜହିତବ୍ବୋ। ଇଦଂ, ମହାରାଜ, ଚକ୍କୱାକସ୍ସ ପଠମଂ ଅଙ୍ଗଂ ଗହେତବ୍ବଂ।

‘‘ପୁନ ଚପରଂ, ମହାରାଜ, ଚକ୍କୱାକୋ ସେୱାଲପଣକଭକ୍ଖୋ, ତେନ ଚ ସନ୍ତୁଟ୍ଠିଂ ଆପଜ୍ଜତି, ତାୟ ଚ ସନ୍ତୁଟ୍ଠିୟା ବଲେନ ଚ ୱଣ୍ଣେନ ଚ ନ ପରିହାୟତି, ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଯୋଗିନା ଯୋଗାୱଚରେନ ଯଥାଲାଭସନ୍ତୋସୋ କରଣୀୟୋ, ଯଥାଲାଭସନ୍ତୁଟ୍ଠୋ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଯୋଗୀ ଯୋଗାୱଚରୋ ନ ପରିହାୟତି ସୀଲେନ, ନ ପରିହାୟତି ସମାଧିନା, ନ ପରିହାୟତି ପଞ୍ଞାୟ, ନ ପରିହାୟତି ୱିମୁତ୍ତିୟା, ନ ପରିହାୟତି ୱିମୁତ୍ତିଞାଣଦସ୍ସନେନ, ନ ପରିହାୟତି ସବ୍ବେହି କୁସଲେହି ଧମ୍ମେହି। ଇଦଂ, ମହାରାଜ, ଚକ୍କୱାକସ୍ସ ଦୁତିୟଂ ଅଙ୍ଗଂ ଗହେତବ୍ବଂ।

‘‘ପୁନ ଚପରଂ, ମହାରାଜ, ଚକ୍କୱାକୋ ପାଣେ ନ ୱିହେଠୟତି, ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଯୋଗିନା ଯୋଗାୱଚରେନ ନିହିତଦଣ୍ଡେନ ନିହିତସତ୍ଥେନ ଲଜ୍ଜିନା ଦୟାପନ୍ନେନ ସବ୍ବପାଣଭୂତହିତାନୁକମ୍ପିନା ଭୱିତବ୍ବଂ। ଇଦଂ, ମହାରାଜ, ଚକ୍କୱାକସ୍ସ ତତିୟଂ ଅଙ୍ଗଂ ଗହେତବ୍ବଂ। ଭାସିତମ୍ପେତଂ, ମହାରାଜ, ଭଗୱତା ଦେୱାତିଦେୱେନ ଚକ୍କୱାକଜାତକେ –

‘‘‘ଯୋ ନ ହନ୍ତି ନ ଘାତେତି, ନ ଜିନାତି ନ ଜାପୟେ;

ମେତ୍ତଂସୋ [ଅହିଂସା (ସୀ। ପୀ।)] ସବ୍ବଭୂତେସୁ, ୱେରଂ ତସ୍ସ ନ କେନଚୀ’’’ତି।

ଚକ୍କୱାକଙ୍ଗପଞ୍ହୋ ଦୁତିୟୋ।

୩। ପେଣାହିକଙ୍ଗପଞ୍ହୋ

୩। ‘‘ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ‘ପେଣାହିକାୟ ଦ୍ୱେ ଅଙ୍ଗାନି ଗହେତବ୍ବାନୀ’ତି ଯଂ ୱଦେସି, କତମାନି ତାନି ଦ୍ୱେ ଅଙ୍ଗାନି ଗହେତବ୍ବାନୀ’’ତି? ‘‘ଯଥା, ମହାରାଜ, ପେଣାହିକା ସକପତିମ୍ହି ଉସୂୟାୟ ଛାପକେ ନ ପୋସୟତି, ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଯୋଗିନା ଯୋଗାୱଚରେନ ସକମନେ [ସକମନୋ (କ।)] କିଲେସେ ଉପ୍ପନ୍ନେ ଉସୂୟାୟିତବ୍ବଂ, ସତିପଟ୍ଠାନେନ ସମ୍ମାସଂୱରସୁସିରେ ପକ୍ଖିପିତ୍ୱା ମନୋଦ୍ୱାରେ କାୟଗତାସତି ଭାୱେତବ୍ବା। ଇଦଂ, ମହାରାଜ, ପେଣାହିକାୟ ପଠମଂ ଅଙ୍ଗଂ ଗହେତବ୍ବଂ।

‘‘ପୁନ ଚପରଂ, ମହାରାଜ, ପେଣାହିକା ପୱନେ ଦିୱସଂ ଗୋଚରଂ ଚରିତ୍ୱା ସାୟଂ ପକ୍ଖିଗଣଂ ଉପେତି ଅତ୍ତନୋ ଗୁତ୍ତିୟା, ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ,

ଯୋଗିନା ଯୋଗାୱଚରେନ ଏକକେନ ପୱିୱେକଂ ସେୱିତଙ୍ଗଂ ସଂଯୋଜନପରିମୁତ୍ତିୟା, ତତ୍ର ରତିଂ ଅଲଭମାନେନ ଉପୱାଦଭୟପରିରକ୍ଖଣାୟ ସଙ୍ଘଂ ଓସରିତ୍ୱା ସଙ୍ଘରକ୍ଖିତେନ ୱସିତଙ୍ଗଂ। ଇଦଂ, ମହାରାଜ, ପେଣାହିକାୟ ଦୁତିୟଂ ଅଙ୍ଗଂ ଗହେତଙ୍ଗଂ। ଭାସିତମ୍ପେତଂ, ମହାରାଜ, ବ୍ରହ୍ମୁନା ସହମ୍ପତିନା ଭଗୱତୋ ସନ୍ତିକେ –

'''ସେୱେଥ ପନ୍ତାନି ସେନାସନାନି, ଚରେୟ୍ୟ ସଂଯୋଜନୱିପ୍ପମୋକ୍ଖା;

ସଚେ ରତିଂ ନାଧିଗଚ୍ଛେୟ୍ୟ ତତ୍ଥ, ସଙ୍ଘେ ୱସେ ରକ୍ଖିତତ୍ତୋ ସତୀମା'''ତି।

ପେଣାହିକଙ୍ଗପଞ୍ହୋ ତତିୟୋ।

୪। ଘରକପୋତଙ୍ଗପଞ୍ହୋ

୪। ''ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, 'ଘରକପୋତସ୍ସ ଏକଂ ଅଙ୍ଗଂ ଗହେତଙ୍ଗ'ନ୍ତି ଯଂ ୱଦେସି, କତମଂ ତଂ ଏକଂ ଅଙ୍ଗଂ ଗହେତଙ୍ଗ''ନ୍ତି? ''ଯଥା, ମହାରାଜ, ଘରକପୋତୋ ପରଗେହେ ୱସମାନୋ ନ ତେସଂ କିଞ୍ଚି ଭଣ୍ଡସ୍ସ ନିମିତ୍ତଂ ଗଣ୍ହାତି, ମଜ୍ଝତ୍ତୋ ୱସତି ସଞ୍ଞାବହୁଲୋ, ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଯୋଗିନା ଯୋଗାୱଚରେନ ପରକୁଲଂ ଉପଗତେନ ତସ୍ମିଂ କୁଲେ ଇତ୍ଥୀନଂ ୱା ପୁରିସାନଂ ୱା ମଞ୍ଚେ ୱା ପୀଠେ ୱା ୱତ୍ଥେ ୱା ଅଲଙ୍କାରେ ୱା ଉପଭୋଗେ ୱା ପରିଭୋଗେ ୱା ଭୋଜନୱିକତୀସୁ ୱା ନ ନିମିତ୍ତଂ ଗହେତଙ୍ଗଂ, ମଜ୍ଝତ୍ତେନ ଭୱିତଙ୍ଗଂ, ସମଣସଞ୍ଞା ପଚ୍ଚୁପଟ୍ଠପେତଙ୍ଗା। ଇଦଂ, ମହାରାଜ, ଘରକପୋତସ୍ସ ଏକଂ ଅଙ୍ଗଂ ଗହେତଙ୍ଗଂ। ଭାସିତମ୍ପେତଂ, ମହାରାଜ, ଭଗୱତା ଦେୱାତିଦେୱେନ ଚୂଳନାରଦଜାତକେ –

'''ପୱିସିତ୍ୱା ପରକୁଲଂ, ପାନତ୍ଥଂ ଭୋଜନାୟ ୱା [ପାନେସୁ ଭୋଜନେସୁ ୱା (ସୀ। ପୀ।)];

ମିତଂ ଖାଦେ ମିତଂ ଭୁଞ୍ଜେ, ନ ଚ ରୂପେ ମନଂ କରେ'''ତି।

ଘରକପୋତଙ୍ଗପଞ୍ହୋ ଚତୁତ୍ଥୋ।

୫। ଉଲୂକଙ୍ଗପଞ୍ହୋ

୫। ''ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, 'ଉଲୂକସ୍ସ ଦ୍ୱେ ଅଙ୍ଗାନି ଗହେତଙ୍ଗାନୀ'ତି ଯଂ ୱଦେସି, କତମାନି ତାନି ଦ୍ୱେ ଅଙ୍ଗାନି ଗହେତଙ୍ଗାନୀ''ତି? ''ଯଥା, ମହାରାଜ, ଉଲୂକୋ କାକେହି ପଟିୱିରୁଦ୍ଧୋ, ରତ୍ତିଂ କାକସଙ୍ଘଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ବହୂପି କାକେ ହନତି, ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଯୋଗିନା ଯୋଗାୱଚରେନ ଅଞ୍ଞାଣେନ ପଟିୱିରୁଦ୍ଧୋ କାତଙ୍ଗୋ, ଏକେନ ରହୋ ନିସୀଦିତ୍ୱା ଅଞ୍ଞାଣଂ ସମ୍ପମଦ୍ଦିତଙ୍ଗଂ, ମୂଲତୋ ଛିନ୍ଦିତଙ୍ଗଂ। ଇଦଂ, ମହାରାଜ, ଉଲୂକସ୍ସ ପଠମଂ ଗହେତଙ୍ଗଂ।

''ପୁନ ଚପରଂ, ମହାରାଜ, ଉଲୂକୋ ସୁପ୍ପଟିସଲ୍ଲୀନୋ ହୋତି, ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଯୋଗିନା ଯୋଗାୱଚରେନ ପଟିସଲ୍ଲାନାରାମେନ ଭୱିତଙ୍ଗଂ ପଟିସଲ୍ଲାନରତେନ। ଇଦଂ, ମହାରାଜ, ଉଲୂକସ୍ସ ଦୁତିୟଂ ଅଙ୍ଗଂ ଗହେତଙ୍ଗଂ। ଭାସିତମ୍ପେତଂ, ମହାରାଜ, ଭଗୱତା ଦେୱାତିଦେୱେନ ସଂୟୁତ୍ତନିକାୟୱରେ –

'''ଇଧ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ପଟିସଲ୍ଲାନାରାମୋ ପଟିସଲ୍ଲାନରତୋ ''ଇଦଂ ଦୁକ୍ଖ''ନ୍ତି ଯଥାଭୂତଂ ପଜାନାତି, ''ଅୟଂ ଦୁକ୍ଖସମୁଦୟୋ''ତି ଯଥା ଭୂଥଂ ପଜାନାତି , ''ଅୟଂ ଦୁକ୍ଖନିରୋଧୋ''ତି ଯଥାଭୂତଂ ପଜାନାତି, ''ଅୟଂ ଦୁକ୍ଖନିରୋଧଗାମିନୀ ପଟିପଦା''ତି ଯଥାଭୂତଂ ପଜାନାତୀ'''ତି।

ଉଲୂକଙ୍ଗପଞ୍ହୋ ପଞ୍ଚମୋ।

୬। ସତପତ୍ତଙ୍ଗପଞ୍ହୋ

୬। ''ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, 'ସତପତ୍ତସ୍ସ ଏକଂ ଅଙ୍ଗଂ ଗହେତଙ୍ଗ'ନ୍ତି ଯଂ ୱଦେସି, କତମଂ ତଂ ଏକଂ ଅଙ୍ଗଂ ଗହେତଙ୍ଗ''ନ୍ତି? ''ଯଥା, ମହାରାଜ, ସତପତ୍ତୋ ରୱିତ୍ୱା ପରେସଂ ଖେମଂ ୱା ଭୟଂ ୱା ଆଚିକ୍ଖତି, ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଯୋଗିନା ଯୋଗାୱଚରେନ ପରେସଂ ଧମ୍ମଂ

ଦେସଯମାନେନ ୱିନିପାତଂ ଭଯତୋ ଦସ୍ସଯିତଙ୍କଂ, ନିଵ୍ଵାନଂ ଖେମତୋ ଦସ୍ସଯିତଙ୍କଂ। ଇଦଂ, ମହାରାଜ, ସତପଉସ୍ସ ଏକଂ ଅଙ୍ଗଂ ଗହେତଙ୍କଂ। ଭାସିତମ୍ପେତଂ, ମହାରାଜ, ଥେରେନ ପିଣ୍ଡୋଲଭାରଦ୍ୱାଜେନ –

'''ନିରଯେ ଭଯସନ୍ତାସଂ, ନିଵ୍ଵାନେ ୱିପୁଲଂ ସୁଖଂ;

ଉଭଯାନେତାନଞ୍ଚାନି ଦସ୍ସେତଵ୍ଵାନି ଯୋଗିନା'''ତି।

ସତପଉଙ୍ଗପଞ୍ହୋ ଛଟ୍ଠୋ।

୭। ୱଗ୍ଗୁଲିଙ୍ଗପଞ୍ହୋ

୭। ''ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, 'ୱଗ୍ଗୁଲିସ୍ସ ଦ୍ୱେ ଅଙ୍ଗାନି ଗହେତଵ୍ଵାନୀ'ତି ଯଂ ୱଦେସି, କତମାନି ତାନି ଦ୍ୱେ ଅଙ୍ଗାନି ଗହେତଵ୍ଵାନୀ''ତି? ''ଯଥା, ମହାରାଜ, ୱଗ୍ଗୁଲି ଗେହଂ ପୱିସିତ୍ୱା ୱିଚରିତ୍ୱା ନିକ୍ଖମତି, ନ ତତ୍ଥ ପଲିବୁଦ୍ଧତି, ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଯୋଗିନା ଯୋଗାୱଚରେନ ଗାମଂ ପିଣ୍ଡାଯ ପୱିସିତ୍ୱା ସପଦାନଂ ୱିଚରିତ୍ୱା ପଟିଲଦ୍ଧଲାଭେନ ଖିପ୍ପମେୱ ନିକ୍ଖମିତଙ୍କଂ, ନ ତତ୍ଥ ପଲିବୁଦ୍ଧେନ ଭୱିତଙ୍କଂ। ଇଦଂ, ମହାରାଜ, ୱଗ୍ଗୁଲିସ୍ସ ପଠମଂ ଅଙ୍ଗଂ ଗହେତଙ୍କଂ।

''ପୁନ ଚପରଂ, ମହାରାଜ, ୱଗ୍ଗୁଲି ପରଗେହେ ୱସମାନୋ ନ ତେସଂ ପରିହାନିଂ କରୋତି, ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଯୋଗିନା ଯୋଗାୱଚରେନ କୁଲାନି ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଅତିଯାଚନାଯ ୱା ୱିଞ୍ଞତ୍ତିବହୁଲତାଯ ୱା କାଯଦୋସବହୁଲତାଯ ୱା ଅତିଭାଣିତାଯ ୱା ସମାନସୁଖଦୁକ୍ଖତାଯ ୱା ନ ତେସଂ କୋଚି ୱିପ୍ପଟିସାରୋ କରଣୀଯୋ, ନପି ତେସଂ ମୂଲକମ୍ମଂ ପରିହାପେତଙ୍କଂ, ସଵ୍ଵଥା ୱଡ୍ଢି ଯେୱ ଇଚ୍ଛିତଵ୍ଵା। ଇଦଂ, ମହାରାଜ, ୱଗ୍ଗୁଲିସ୍ସ ଦୁତିଯଂ ଅଙ୍ଗଂ ଗହେତଙ୍କଂ। ଭାସିତମ୍ପେତଂ, ମହାରାଜ, ଭଗୱତା ଦେୱାତିଦେୱେନ ଦୀଘନିକାଯୱରେ ଲକ୍ଖଣସୁତ୍ତନ୍ତେ –

'''ସଦ୍ଧାଯ ସୀଲେନ ସୁତେନ ବୁଦ୍ଧିଯା, ଚାଗେନ ଧମ୍ମେନ ବହୂହି ସାଧୁହି;

ଧନେନ ଧଞ୍ଞେନ ଚ ଖେତ୍ତୱତ୍ଥୁନା, ପୁତ୍ତେହି ଦାରେହି ଚତୁପ୍ପଦେହି ଚ।

'''ଞାତୀହି ମିତ୍ତେହି ଚ ବନ୍ଧୱେହି, ବଲେନ ୱଣ୍ଣେନ ସୁଖେନ ଚୂଭଯଂ;

କଥଂ ନ ହାଯେୟୁଂ ପରେତି ଇଚ୍ଛତି, ଅତ୍ଥସମିଦ୍ଧିଞ୍ଚ ପନାଭିକଙ୍ଖତୀ'''ତି।

ୱଗ୍ଗୁଲିଙ୍ଗପଞ୍ହୋ ସତ୍ତମୋ।

୮। ଜଲୂକଙ୍ଗପଞ୍ହୋ

୮। ''ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, 'ଜଲୂକାଯ ଏକଂ ଅଙ୍ଗଂ ଗହେତଙ୍କ'ନ୍ତି ଯଂ ୱଦେସି, କତମଂ ତଂ ଏକଂ ଅଙ୍ଗଂ ଗହେତଙ୍କ''ନ୍ତି? ''ଯଥା, ମହାରାଜ, ଜଲୂକା ଯତ୍ଥ ଅଲ୍ଲୀଯତି, ତତ୍ଥେୱ ଦଳ୍ହଂ ଅଲ୍ଲୀଯିତ୍ୱା ରୁହିରଂ ପିୱତି, ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଯୋଗିନା ଯୋଗାୱଚରେନ ଯସ୍ମିଂ ଆରମ୍ମଣେ ଚିତ୍ତଂ ଅଲ୍ଲୀଯତି, ତଂ ଆରମ୍ମଣଂ ୱଣ୍ଣତୋ ଚ ସଣ୍ଠାନତୋ ଚ ଦିସତୋ ଚ ଓକାସତୋ ଚ ପରିଚ୍ଛେଦତୋ ଚ ଲିଙ୍ଗତୋ ଚ ନିମିତ୍ତତୋ ଚ ଦଳ୍ହଂ ପତିଟ୍ଠାପେତ୍ୱା ତେନେୱାରମ୍ମଣେନ ୱିମୁତ୍ତିରସମସେଚନକଂ ପାତଙ୍କଂ। ଇଦଂ, ମହାରାଜ, ଜଲୂକାଯ ଏକଂ ଅଙ୍ଗଂ ଗହେତଙ୍କଂ। ଭାସିତମ୍ପେତଂ, ମହାରାଜ, ଥେରେନ ଅନୁରୁଦ୍ଧେନ –

'''ପରିସୁଦ୍ଧେନ ଚିତ୍ତେନ, ଆରମ୍ମଣେ ପତିଟ୍ଠାଯ;

ତେନ ଚିତ୍ତେନ ପାତଙ୍କଂ, ୱିମୁତ୍ତିରସମସେଚନ'''ନ୍ତି।

ଜଲୂକଙ୍ଗପଞ୍ହୋ ଅଟ୍ଠମୋ।

୯। ସପ୍ପଙ୍ଗପଞ୍ହୋ

୯। ''ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, 'ସପ୍ପସ୍ସ ତୀଣି ଅଙ୍ଗାନି ଗହେତବ୍ବାନୀ'ତି ଯଂ ୱଦେସି, କତମାନି ତାନି ତୀଣି ଅଙ୍ଗାନି ଗହେତବ୍ବାନୀ''ତି? ''ଯଥା, ମହାରାଜ, ସପ୍ପୋ ଉରେନ ଗଚ୍ଛତି, ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଯୋଗିନା ଯୋଗାୱଚରେନ ପଞ୍ଞାଯ ଚରିତବ୍ବଂ, ପଞ୍ଞାଯ ଚରମାନସ୍ସ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଯୋଗିନୋ ଚିତ୍ତଂ ଞାଯେ ଚରତି, ୱିଲକ୍ଖଣଂ ୱିୱଜ୍ଜେତି, ସଲକ୍ଖଣଂ ଭାୱେତି। ଇଦଂ, ମହାରାଜ , ସପ୍ପସ୍ସ ପଠମଂ ଅଙ୍ଗଂ ଗହେତବ୍ବଂ।

''ପୁନ ଚପରଂ, ମହାରାଜ, ସପ୍ପୋ ଚରମାନୋ ଓସଧଂ ପରିୱଜ୍ଜେନ୍ତୋ ଚରତି, ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଯୋଗିନା ଯୋଗାୱଚରେନ ଦୁଚ୍ଚରିତଂ ପରିୱଜ୍ଜେନ୍ତେନ ଚରିତବ୍ବଂ। ଇଦଂ, ମହାରାଜ, ସପ୍ପସ୍ସ ଦୁତିଯଂ ଅଙ୍ଗଂ ଗହେତବ୍ବଂ।

''ପୁନ ଚପରଂ, ମହାରାଜ, ସପ୍ପୋ ମନୁସ୍ସେ ଦିସ୍ୱା ତପ୍ପତି [ମନୁସ୍ସଂ ଦିସ୍ୱା କମ୍ପତି (କ।)] ସୋଚତି ଚିନ୍ତଯତି, ଏୱମେୱ ଖୋ ମହାରାଜ ଯୋଗିନା ଯୋଗାୱଚରେନ କୁୱିତକ୍କେ, ୱିତକ୍କେତ୍ୱା ଅରତିଂ ଉପ୍ପାଦଯିତ୍ୱା ତପ୍ପିତବ୍ବଂ ସୋଚିତବ୍ବଂ ଚିନ୍ତଯିତବ୍ବଂ 'ପମାଦେନ ମେ ଦିୱସୋ ୱୀତିନାମିତୋ, ନ ସୋ ପୁନ ସକ୍କା ଲଦ୍ଧୁ'ନ୍ତି। ଇଦଂ, ମହାରାଜ, ସପ୍ପସ୍ସ ତତିଯଂ ଅଙ୍ଗଂ ଗହେତବ୍ବଂ। ଭାସିତମ୍ପେତଂ, ମହାରାଜ, ଭଗୱତା ଭଲ୍ଲାଟିଯଜାତକେ ଦ୍ୱିନ୍ନଂ କିନ୍ନରାନଂ –

'''ମଯେକରତ୍ତଂ [ଯମେକରତ୍ତିଂ (ସୀ। ପୀ।)] ୱିପ୍ପୱସିମ୍ହ ଲୁଦ୍ଦ, ଅକାମକା ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞଂ ସରନ୍ତା;

ତମେକରତ୍ତଂ [ତମେକରତ୍ତିଂ (ସୀ। ପୀ।)] ଅନୁତପ୍ପମାନା, ସୋଚାମ 'ସା ରତ୍ତି ପୁନ ନହେସ୍ସତୀ'''ତି।

ସପ୍ପଙ୍ଗପଞ୍ହୋ ନୱମୋ।

୧୦। ଅଜଗରଙ୍ଗପଞ୍ହୋ

୧୦। ''ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, 'ଅଜଗରସ୍ସ ଏକଂ ଅଙ୍ଗଂ ଗହେତବ୍ବ'ନ୍ତି ଯଂ ୱଦେସି, କତମଂ ତଂ ଏକଂ ଅଙ୍ଗଂ ଗହେତବ୍ବ''ନ୍ତି? ''ଯଥା, ମହାରାଜ, ଅଜଗରୋ ମହତିମହାକାଯୋ ବହୂପି ଦିୱସେ ଊନୂଦରୋ ଦୀନତରୋ କୁଚ୍ଛିପୂରଂ ଆହାରଂ ନ ଲଭତି, ଅପରିପୁଣ୍ଣୋ ଯେୱ ଯାୱଦେୱ ସରୀରଯାପନମତ୍ତକେନ ଯାପେତି, ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଯୋଗିନୋ ଯୋଗାୱଚରସ୍ସ ଭିକ୍ଖାଚରିଯପ୍ପସୁତସ୍ସ ପରପିଣ୍ଡମୁପଗତସ୍ସ ପରଦିନ୍ନପାଟିକଙ୍ଖିସ୍ସ ସଯଂଗାହପ୍ପଟିୱିରତସ୍ସ ଦୁଲ୍ଲଭଂ ଉଦରପରିପୂରଂ ଆହାରଂ, ଅପି ଚ ଅତ୍ଥୱସିକେନ କୁଲପୁତ୍ତେନ ଚତ୍ତାରୋ ପଞ୍ଚ ଆଲୋପେ ଅଭୁଞ୍ଜିତ୍ୱା ଅୱସେସଂ ଉଦକେନ ପରିପୂରେତବ୍ବଂ। ଇଦଂ, ମହାରାଜ, ଅଜଗରସ୍ସ ଏକଂ ଅଙ୍ଗଂ ଗହେତବ୍ବଂ। ଭାସିତମ୍ପେତଂ, ମହାରାଜ, ଥେରେନ ସାରିପୁତ୍ତେନ ଧମ୍ମସେନାପତିନା –

'''ଅଲ୍ଲଂ ସୁକ୍ଖଂ ୱା ଭୁଞ୍ଜନ୍ତୋ, ନ ବାଳ୍ହଂ ସୁହିତୋ ସିଯା;

ଊନୂଦରୋ ମିତାହାରୋ, ସତୋ ଭିକ୍ଖୁ ପରିବ୍ବଜେ।

'''ଚତ୍ତାରୋ ପଞ୍ଚ ଆଲୋପେ, ଅଭୁତ୍ୱା ଉଦକଂ ପିୱେ;

ଅଲଂ ଫାସୁ ୱିହାରାଯ, ପହିତତ୍ତସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ'''ତି।

ଅଜଗରଙ୍ଗପଞ୍ହୋ ଦସମୋ।

ସୀହୱଗ୍ଗୋ ପଞ୍ଚମୋ।

ତସ୍ସୁଦ୍ଦାନଂ –

କେସରୀ ଚକ୍କୱାକୋ ଚ, ପେଣାହି ଘରକପୋତକୋ;

ଉଲୂକୋ ସତପତ୍ତୋ ଚ, ୱଗ୍ଗୁଲି ଚ ଜଲୂପିକା;

ସପ୍ପୋ ଅଜଗରୋ ଚେୱ, ୱଗ୍ଗୋ ତେନ ପୱୁଚ୍ଚତୀତି।

୬। ମକ୍କଟକୱଗ୍ଗୋ

୧। ପନ୍ଥମକ୍କଟକଙ୍ଗପଞ୍ହୋ

୧। ''ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, 'ପନ୍ଥମକ୍କଟକସ୍ସ ଏକଂ ଅଙ୍ଗଂ ଗହେତବ୍ବ'ନ୍ତି ଯଂ ୱଦେସି, କତମଂ ତଂ ଏକଂ ଅଙ୍ଗଂ ଗହେତବ୍ବ''ନ୍ତି? ''ଯଥା, ମହାରାଜ, ପନ୍ଥମକ୍କଟକୋ ପନ୍ଥେ ମକ୍କଟଜାଲୱିତାନଂ କତ୍ୱା ଯଦି ତତ୍ଥ ଜାଲକେ ଲଗ୍ଗତି କିମି ୱା ମକ୍ଖିକା ୱା ପଟଙ୍ଗୋ ୱା, ତଂ ଗହେତ୍ୱା ଭକ୍ଖୟତି, ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଯୋଗିନା ଯୋଗାୱଚରେନ ଛସୁ ଦ୍ୱାରେସୁ ସତିପଟ୍ଠାନଜାଲୱିତାନଂ କତ୍ୱା ଯଦି ତତ୍ଥ କିଲେସମକ୍ଖିକା ବଜ୍ଝନ୍ତି, ତତ୍ଥେୱ ଘାତେତବ୍ବା। ଇଦଂ, ମହାରାଜ, ପନ୍ଥମକ୍କଟକସ୍ସ ଏକଂ ଅଙ୍ଗଂ ଗହେତବ୍ବଂ। ଭାସିତମ୍ପେତଂ, ମହାରାଜ, ଥେରେନ ଅନୁରୁଦ୍ଧେନ –

'''ଚିତ୍ତଂ ନିୟମେ ଛସୁ ଦ୍ୱାରେସୁ, ସତିପଟ୍ଠାନୱରୁତ୍ତମେ;

କିଲେସା ତତ୍ଥ ଲଗ୍ଗା ଚେ, ହନ୍ତବ୍ବା ତେ ୱିପସ୍ସିନା'''ତି।

ପନ୍ଥମକ୍କଟକଙ୍ଗପଞ୍ହୋ ପଠମୋ।

୨। ଥନସ୍ସିତଦାରକଙ୍ଗପଞ୍ହୋ

୨। ''ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, 'ଥନସ୍ସିତଦାରକସ୍ସ ଏକଂ ଅଙ୍ଗଂ ଗହେତବ୍ବ'ନ୍ତି ଯଂ ୱଦେସି, କତମଂ ତଂ ଏକଂ ଅଙ୍ଗଂ ଗହେତବ୍ବ''ନ୍ତି ? ''ଯଥା, ମହାରାଜ, ଥନସ୍ସିତଦାରକୋ ସଦତ୍ଥେ ଲଗ୍ଗତି, ଖୀରତ୍ଥିକୋ ରୋଦତି, ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଯୋଗିନା ଯୋଗାୱଚରେନ ସଦତ୍ଥେ ଲଗ୍ଗିତବ୍ବଂ, ସବ୍ବତ୍ଥ ଧମ୍ମଞ୍ଞାଣେନ ଭୱିତବ୍ବଂ, ଉଦ୍ଦେସେ ପରିପୁଚ୍ଛାୟ ସମ୍ମପ୍ପଯୋଗେ ପୱିୱେକେ ଗରୁସଂୱାସେ କଲ୍ୟାଣମିତ୍ତସେୱନେ। ଇଦଂ, ମହାରାଜ, ଥନସ୍ସିତଦାରକସ୍ସ ଏକଂ ଅଙ୍ଗଂ ଗହେତବ୍ବଂ। ଭାସିତମ୍ପେତଂ, ମହାରାଜ, ଭଗୱତା ଦେୱାତିଦେୱେନ ଦୀଘନିକାୟୱରେ ପରିନିବ୍ବାନସୁତ୍ତନ୍ତେ –

'''ଇଙ୍ଘଂ ତୁମ୍ହେ, ଆନନ୍ଦ, ସାରତ୍ଥେ [ସଦତ୍ଥେ (ସୀ। ପୀ।)] ଘଟଥ, ସାରତ୍ଥେ ଅନୁଯୁଞ୍ଜଥ;

ସାରତ୍ଥେ ଅପ୍ପମତ୍ତା ଆତାପିନୋ ପହିତତ୍ତା ୱିହରଥା'''ତି।

ଥନସ୍ସିତଦାରକଙ୍ଗପଞ୍ହୋ ଦୁତିୟୋ।

୩। ଚିତ୍ତକଧରକୁମ୍ମଙ୍ଗପଞ୍ହୋ

୩। ''ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, 'ଚିତ୍ତକଧରକୁମ୍ମସ୍ସ [ଚିତ୍ତକଥଲକୁମ୍ମସ୍ସ (ସୀ। ପୀ।)] ଏକଂ ଅଙ୍ଗଂ ଗହେତବ୍ବ'ନ୍ତି ଯଂ ୱଦେସି, କତମଂ ତଂ ଏକଂ ଅଙ୍ଗଂ ଗହେତବ୍ବ''ନ୍ତି? ''ଯଥା, ମହାରାଜ, ଚିତ୍ତକଧରକୁମ୍ମୋ ଉଦକଭୟା ଉଦକଂ ପରିୱଜ୍ଜେତ୍ୱା ୱିଚରତି, ତାୟ ଚ ପନ ଉଦକଂ ପରିୱଜ୍ଜନାୟ ଆୟୁନା ନ ପରିହାୟତି, ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଯୋଗିନା ଯୋଗାୱଚରେନ ପମାଦେ ଭୟଦସ୍ସାୱିନା ଭୱିତବ୍ବଂ, ଅପ୍ପମାଦେ ଗୁଣୱିସେସଦସ୍ସାୱିନା। ତାୟ ଚ ପନ ଭୟଦସ୍ସାୱିତାୟ ନ ପରିହାୟତି ସାମଞ୍ଞା, ନିବ୍ବାନସ୍ସ ସନ୍ତିକେ ଉପେତି [ଠପେତି (କ।)]। ଇଦଂ, ମହାରାଜ, ଚିତ୍ତକଧରକୁମ୍ମସ୍ସ ଏକଂ ଅଙ୍ଗଂ ଗହେତବ୍ବଂ। ଭାସିତମ୍ପେତଂ, ମହାରାଜ, ଭଗୱତା ଦେୱାତିଦେୱେନ ଧମ୍ମପଦେ –

'''ଅପ୍ପମାଦରତୋ ଭିକ୍ଖୁ, ପମାଦେ ଭୟଦସ୍ସି ୱା;

ଅଭବ୍ବୋ ପରିହାନାୟ, ନିବ୍ବାନସ୍ସେୱ ସନ୍ତିକେ'''ତି।

ଚିତ୍ତକଧରକୁମ୍ମଙ୍ଗପଞ୍ହୋ ତତିୟୋ।

୪। ପଥ୍ୱନଙ୍ଗପଞ୍ହୋ

୪। ''ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, 'ପଥ୍ୱନସ୍ସ ପଞ୍ଚ ଅଙ୍ଗାନି ଗହେତବ୍ବାନୀ'ତି ଯଂ ୱଦେସି, କତମାନି ତାନି ପଞ୍ଚ ଅଙ୍ଗାନି ଗହେତବ୍ବାନୀ''ତି? ''ଯଥା, ମହାରାଜ, ପଥ୍ୱନଂ ନାମ ଅସୁଚିଜନଂ ପଟିଚ୍ଛାଦେତି, ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଯୋଗିନା ଯୋଗାୱଚରେନ ପରେସଂ ଅପରଦ୍ଧଂ ଖଲିତଂ ପଟିଚ୍ଛାଦେତବ୍ବଂ ନ ୱିୱରିତବ୍ବଂ। ଇଦଂ, ମହାରାଜ, ପଥ୍ୱନସ୍ସ ପଠମଂ ଅଙ୍ଗଂ ଗହେତବ୍ବଂ।

''ପୁନ ଚପରଂ, ମହାରାଜ, ପଥ୍ୱନଂ ସୁଞ୍ଞଂ ପଚୁରଜନେହି, ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଯୋଗିନା ଯୋଗାୱଚରେନ ରାଗଦୋସମୋହମାନଦିଟ୍ଠିଜାଲେହି ସବ୍ବେହି ଚ କିଲେସେହି ସୁଞ୍ଞେନ ଭୱିତବ୍ବଂ। ଇଦଂ, ମହାରାଜ, ପଥ୍ୱନସ୍ସ ଦୁତିଯଂ ଅଙ୍ଗଂ ଗହେତବ୍ବଂ।

''ପୁନ ଚପରଂ, ମହାରାଜ, ପଥ୍ୱନଂ ୱିୱିତ୍ତଂ ଜନସମ୍ବାଧରହିତଂ, ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଯୋଗିନା ଯୋଗାୱଚରେନ ପାପକେହି ଅକୁସଲେହି ଧମ୍ମେହି ଅନରିଯେହି ପୱିୱିତ୍ତେନ ଭୱିତବ୍ବଂ। ଇଦଂ, ମହାରାଜ, ପଥ୍ୱନସ୍ସ ତତିଯଂ ଅଙ୍ଗଂ ଗହେତବ୍ବଂ।

''ପୁନ ଚପରଂ, ମହାରାଜ, ପଥ୍ୱନଂ ସନ୍ତଂ ପରିସୁଦ୍ଧଂ, ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଯୋଗିନା ଯୋଗାୱଚରେନ ସନ୍ତେନ ପରିସୁଦ୍ଧେନ ଭୱିତବ୍ବଂ, ନିବ୍ବୁତେନ ପହୀନମାନେନ ପହୀନମକ୍ଖେନ ଭୱିତବ୍ବଂ। ଇଦଂ, ମହାରାଜ, ପଥ୍ୱନସ୍ସ ଚତୁତ୍ଥଂ ଅଙ୍ଗଂ ଗହେତବ୍ବଂ।

''ପୁନ ଚପରଂ, ମହାରାଜ, ପଥ୍ୱନଂ ଅରିଯଜନସଂସେୱିତଂ, ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଯୋଗିନା ଯୋଗାୱଚରେନ ଅରିଯଜନସଂସେୱିତେନ ଭୱିତବ୍ବଂ। ଇଦଂ, ମହାରାଜ, ପଥ୍ୱନସ୍ସ ପଞ୍ଚମଂ ଅଙ୍ଗଂ ଗହେତବ୍ବଂ। ଭାସିତମ୍ପେତଂ, ମହାରାଜ, ଭଗୱତା ଦେୱାତିଦେୱେନ ସଂଯୁତ୍ତନିକାଯୱରେ –

'''ପୱିୱିତ୍ତେହି ଅରିଯେହି, ପହିତତ୍ତେହି ଝାଯିଭି;

ନିଚ୍ଚଂ ଆରଦ୍ଧୱୀରିଯେହି, ପଣ୍ଡିତେହି ସହାୱସେ'''ତି।

ପଥ୍ୱନଙ୍ଗପଞ୍ହୋ ଚତୁତ୍ଥୋ।

୫। ରୁକ୍ଖଙ୍ଗପଞ୍ହୋ

୫। ''ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, 'ରୁକ୍ଖସ୍ସ ତୀଣି ଅଙ୍ଗାନି ଗହେତବ୍ବାନୀ'ତି ଯଂ ୱଦେସି, କତମାନି ତାନି ତୀଣି ଅଙ୍ଗାନି ଗହେତବ୍ବାନୀ''ତି? ''ଯଥା, ମହାରାଜ, ରୁକ୍ଖୋ ନାମ ପୁପ୍ଫଫଲଧରୋ, ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଯୋଗିନା ଯୋଗାୱଚରେନ ୱିମୁତ୍ତିପୁପ୍ଫସାମଞ୍ଞଫଲଧାରିନା ଭୱିତବ୍ବଂ। ଇଦଂ, ମହାରାଜ, ରୁକ୍ଖସ୍ସ ପଠମଂ ଅଙ୍ଗଂ ଗହେତବ୍ବଂ।

''ପୁନ ଚପରଂ, ମହାରାଜ, ରୁକ୍ଖୋ ଉପଗତାନମନୁପ୍ପୱିଟ୍ଠାନଂ ଜନାନଂ ଛାଯଂ ଦେତି, ଏୱମେୱ ଖୋ , ମହାରାଜ, ଯୋଗିନା ଯୋଗାୱଚରେନ ଉପଗତାନମନୁପ୍ପୱିଟ୍ଠାନଂ ପୁଗ୍ଗଲାନଂ ଆମିସପ୍ପଟିସନ୍ଥାରେନ ୱା ଧମ୍ମପ୍ପଟିସନ୍ଥାରେନ ୱା ପଟିସନ୍ଥରିତବ୍ବଂ। ଇଦଂ, ମହାରାଜ, ରୁକ୍ଖସ୍ସ ଦୁତିଯଂ ଅଙ୍ଗଂ ଗହେତବ୍ବଂ।

''ପୁନ ଚପରଂ, ମହାରାଜ, ରୁକ୍ଖୋ ଛାଯାୱେମତ୍ତଂ ନ କରୋତି, ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଯୋଗିନା ଯୋଗାୱଚରେନ ସବ୍ବସତ୍ତେସୁ ୱେମତ୍ତତା ନ କାତବ୍ବା, ଚୋରୱଧକପଚ୍ଚତ୍ଥିକେସୁପି ଅତ୍ତନିପି ସମସମା ମେତ୍ତାଭାୱନା କାତବ୍ବା, 'କିନ୍ତି ଇମେ ସତ୍ତା ଅୱେରା ଅବ୍ଯାପଜ୍ଜା [ଅବ୍ଯାପଜ୍ଝା (ସୀ।)] ଅନୀଘା ସୁଖୀ ଅତ୍ତାନଂ ପରିହରେଯ୍ୟୁ'ନ୍ତି। ଇଦଂ, ମହାରାଜ, ରୁକ୍ଖସ୍ସ ତତିଯଂ ଅଙ୍ଗଂ ଗହେତବ୍ବଂ। ଭାସିତମ୍ପେତଂ, ମହାରାଜ, ଥେରେନ ସାରିପୁତ୍ତେନ ଧମ୍ମସେନାପତିନା –

'''ୱଧକେ ଦେୱଦତ୍ତମ୍ହି, ଚୋରେ ଅଙ୍ଗୁଲିମାଲକେ;

ଧନପାଲେ ରାହୁଲେ ଚ, ସବ୍ବତ୍ଥ ସମକୋ ମୁନୀ'''ତି।

ରୁକ୍ଖଙ୍ଗପଞ୍ହୋ ପଞ୍ଚମୋ।

୬। ମେଘଙ୍ଗପଞ୍ହୋ

୬। ‘‘ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ‘ମେଘସ୍ସ ପଞ୍ଚ ଅଙ୍ଗାନି ଗହେତବ୍ବାନୀ’ତି ଯଂ ୱଦେସି, କତମାନି ତାନି ପଞ୍ଚ ଅଙ୍ଗାନି ଗହେତବ୍ବାନୀ’’ତି? ‘‘ଯଥା, ମହାରାଜ, ମେଘୋ ଉପ୍ପନ୍ନଂ ରଜୋଜଲ୍ଲଂ ୱୂପସମେତି, ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଯୋଗିନା ଯୋଗାୱଚରେନ ଉପ୍ପନ୍ନଂ କିଲେସରଜୋଜଲ୍ଲଂ ୱୂପସମେତବ୍ବଂ। ଇଦଂ, ମହାରାଜ, ମେଘସ୍ସ ପଠମଂ ଅଙ୍ଗଂ ଗହେତବ୍ବଂ।

‘‘ପୁନ ଚପରଂ, ମହାରାଜ, ମେଘୋ ପଥୱିଯା ଉଣ୍ହଂ ନିବ୍ବାପେତି, ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଯୋଗିନା ଯୋଗାୱଚରେନ ମେତ୍ତାଭାୱନାଯ ସଦେୱକୋ ଲୋକୋ ନିବ୍ବାପେତବ୍ବୋ। ଇଦଂ, ମହାରାଜ, ମେଘସ୍ସ ଦୁତିଯଂ ଅଙ୍ଗଂ ଗହେତବ୍ବଂ।

‘‘ପୁନ ଚପରଂ, ମହାରାଜ, ମେଘୋ ସବ୍ବବୀଜାନି ୱିରୁହାପେତି, ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଯୋଗିନା ଯୋଗାୱଚରେନ ସବ୍ବସତ୍ତାନଂ ସଦ୍ଧଂ ଉପ୍ପାଦେତ୍ୱା ତଂ ସଦ୍ଧାବୀଜଂ ତୀସୁ ସମ୍ପତ୍ତୀସୁ ରୋପେତବ୍ବଂ, ଦିବ୍ବମାନୁସିକାସୁ ସୁଖସମ୍ପତ୍ତୀସୁ ଯାୱପରମତ୍ଥନିବ୍ବାନସୁଖସମ୍ପତ୍ତି। ଇଦଂ, ମହାରାଜ, ମେଘସ୍ସ ତତିଯଂ ଅଙ୍ଗଂ ଗହେତବ୍ବଂ।

‘‘ପୁନ ଚପରଂ, ମହାରାଜ, ମେଘୋ ଉତୁତୋ ସମୁଟ୍ଠହିତ୍ୱା ଧରଣିତଲରୁହେ ତିଣରୁକ୍ଖଲତାଗୁମ୍ବଓସଧିୱନପ୍ପତଯୋ ପରିରକ୍ଖତି, ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଯୋଗିନା ଯୋଗାୱଚରେନ ଯୋନିସୋ ମନସିକାରଂ ନିବ୍ବତ୍ତେତ୍ୱା ତେନ ଯୋନିସୋ ମନସିକାରେନ ସମଣଧମ୍ମୋ ପରିରକ୍ଖିତବ୍ବୋ, ଯୋନିସୋ ମନସିକାରମୂଲକା ସବ୍ବେ କୁସଲା ଧମ୍ମା। ଇଦଂ, ମହାରାଜ, ମେଘସ୍ସ ଚତୁତ୍ଥଂ ଅଙ୍ଗଂ ଗହେତବ୍ବଂ।

‘‘ପୁନ ଚପରଂ , ମହାରାଜ, ମେଘୋ ୱସ୍ସମାନୋ ନଦିତଳାକପୋକ୍ଖରଣିଯୋ କନ୍ଦରପଦରସରସୋବ୍ଭୋଦପାନାନି ଚ ପରିପୂରେତି ଉଦକଧାରାହି, ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଯୋଗିନା ଯୋଗାୱଚରେନ ଆଗମପରିଯତ୍ତିଯା ଧମ୍ମମେଘମଭିୱସ୍ସଯିତ୍ୱା ଅଧିଗମକାମାନଂ ମାନସଂ ପରିପୂରଯିତବ୍ବଂ। ଇଦଂ, ମହାରାଜ, ମେଘସ୍ସ ପଞ୍ଚମଂ ଅଙ୍ଗଂ ଗହେତବ୍ବଂ। ଭାସିତମ୍ପେତଂ, ମହାରାଜ, ଥେରେନ ସାରିପୁତ୍ତେନ ଧମ୍ମସେନାପତିନା –

‘‘‘ବୋଧନେଯ୍ୟଂ ଜନଂ ଦିସ୍ୱା, ସତସହସ୍ସେପି ଯୋଜନେ;

ଖଣେନ ଉପଗନ୍ତ୍ୱାନ, ବୋଧେତି ତଂ ମହାମୁନୀ’’’ତି।

ମେଘଙ୍ଗପଞ୍ହୋ ଛଟ୍ଠୋ।

୭। ମଣିରତନଙ୍ଗପଞ୍ହୋ

୭। ‘‘ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ‘ମଣିରତନସ୍ସ ତୀଣି ଅଙ୍ଗାନି ଗହେତବ୍ବାନୀ’ତି ଯଂ ୱଦେସି, କତମାନି ତାନି ତୀଣି ଅଙ୍ଗାନି ଗହେତବ୍ବାନୀ’’ତି? ‘‘ଯଥା, ମହାରାଜ, ମଣିରତନଂ ଏକନ୍ତପରିସୁଦ୍ଧଂ, ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଯୋଗିନା ଯୋଗାୱଚରେନ ଏକନ୍ତପରିସୁଦ୍ଧାଜୀୱେନ ଭୱିତବ୍ବଂ। ଇଦଂ, ମହାରାଜ, ମଣିରତନସ୍ସ ପଠମଂ ଅଙ୍ଗଂ ଗହେତବ୍ବଂ।

‘‘ପୁନ ଚପରଂ, ମହାରାଜ, ମଣିରତନଂ ନ କେନଚି ସଦ୍ଧିଂ ମିସ୍ସୀଯତି, ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଯୋଗିନା ଯୋଗାୱଚରେନ ପାପେହି ପାପସହାଯେହି ସଦ୍ଧିଂ ନ ମିସ୍ସିତବ୍ବଂ। ଇଦଂ, ମହାରାଜ, ମଣିରତନସ୍ସ ଦୁତିଯଂ ଅଙ୍ଗଂ ଗହେତବ୍ବଂ।

‘‘ପୁନ ଚପରଂ, ମହାରାଜ, ମଣିରତନଂ ଜାତିରତନେହି ଯୋଜୀଯତି, ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଯୋଗିନା ଯୋଗାୱଚରେନ ଉତ୍ତମୱରଜାତିମନ୍ତେହି ସଦ୍ଧିଂ ସଂୱସିତବ୍ବଂ, ପଟିପନ୍ନକଫଲଟ୍ଠସେକ୍ଖଫଲସମଙ୍ଗୀହି ସୋତାପନ୍ନସକଦାଗାମିଅନାଗାମିଅରହନ୍ତତେୱିଜ୍ଜଛଳଭିଞ୍ଞସମଣମଣିରତନେହି ସଦ୍ଧିଂ ସଂୱସିତବ୍ବଂ। ଇଦଂ, ମହାରାଜ, ମଣିରତନସ୍ସ ତତିଯଂ ଅଙ୍ଗଂ ଗହେତବ୍ବଂ। ଭାସିତମ୍ପେତଂ, ମହାରାଜ, ଭଗୱତା ଦେୱାତିଦେୱେନ ସୁତ୍ତନିପାତେ –

‘‘‘ସୁଦ୍ଧା ସୁଦ୍ଧେହି ସଂୱାସଂ, କପ୍ପଯଞ୍ହୋ ପତିସ୍ସତା;

ତତୋ ସମଗ୍ଗା ନିପକା, ଦୁକ୍ଖସ୍ସନ୍ତଂ କରିସ୍ସଥା’’’ତି।

ମଣିରତନପଞ୍ହୋ ସତ୍ତମୋ।

୮। ମାଗଓ୍ୱିକଙ୍ଗପଞ୍ହୋ

୮। ‘‘ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ‘ମାଗଓ୍ୱିକସ୍ସ ଚତ୍ତାରି ଅଙ୍ଗାନି ଗହେତବ୍ବାନୀ’ତି ଯଂ ଓ୍ୱଦେସି, କତମାନି ତାନି ଚତ୍ତାରି ଅଙ୍ଗାନି ଗହେତବ୍ବାନୀ’’ତି? ‘‘ଯଥା, ମହାରାଜ, ମାଗଓ୍ୱିକୋ ଅପ୍ପମିଦ୍ଧୋ ହୋତି, ଏଓ୍ୱମେଓ୍ୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଯୋଗିନା ଯୋଗାଓ୍ୱଚରେନ ଅପ୍ପମିଦ୍ଧେନ ଭଓ୍ୱିତବ୍ବଂ। ଇଦଂ, ମହାରାଜ, ମାଗଓ୍ୱିକସ୍ସ ପଠମଂ ଅଙ୍ଗଂ ଗହେତବ୍ବଂ।

‘‘ପୁନ ଚପରଂ, ମହାରାଜ, ମାଗଓ୍ୱିକୋ ମିଗେସୁ ଯେଓ୍ୱ ଚିତ୍ତଂ ଉପନିବନ୍ଧତି, ଏଓ୍ୱମେଓ୍ୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଯୋଗିନା ଯୋଗାଓ୍ୱଚରେନ ଆରମ୍ମଣେସୁ ଯେଓ୍ୱ ଚିତ୍ତଂ ଉପନିବନ୍ଧିତବ୍ବଂ। ଇଦଂ, ମହାରାଜ, ମାଗଓ୍ୱିକସ୍ସ ଦୁତିଯଂ ଅଙ୍ଗଂ ଗହେତବ୍ବଂ।

‘‘ପୁନ ଚପରଂ, ମହାରାଜ, ମାଗଓ୍ୱିକୋ କାଲଂ କମ୍ମସ୍ସ ଜାନାତି, ଏଓ୍ୱମେଓ୍ୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଯୋଗିନା ଯୋଗାଓ୍ୱଚରେନ ପଟିସଲ୍ଲାନସ୍ସ କାଲୋ ଜାନିତବ୍ବୋ ‘ଅଯଂ କାଲୋ ପଟିସଲ୍ଲାନସ୍ସ, ଅଯଂ କାଲୋ ନିକ୍ଖମନାଯା’ତି। ଇଦଂ, ମହାରାଜ, ମାଗଓ୍ୱିକସ୍ସ ତତିଯଂ ଅଙ୍ଗଂ ଗହେତବ୍ବଂ।

‘‘ପୁନ ଚପରଂ, ମହାରାଜ, ମାଗଓ୍ୱିକୋ ମିଗଂ ଦିସ୍ୱା ହାସମଭିଜନେତି ‘ଇମଂ ଲଚ୍ଛାମୀ’ତି, ଏଓ୍ୱମେଓ୍ୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଯୋଗିନା ଯୋଗାଓ୍ୱଚରେନ ଆରମ୍ମଣେ ଅଭିରମିତବ୍ବଂ, ହାସମଭିଜନେତବ୍ବଂ ‘ଉତ୍ତରିଂ ଓ୍ୱିସେସମଧିଗଚ୍ଛିସ୍ସାମୀ’ତି। ଇଦଂ, ମହାରାଜ, ମାଗଓ୍ୱିକସ୍ସ ଚତୁତ୍ଥଂ ଅଙ୍ଗଂ ଗହେତବ୍ବଂ। ଭାସିତମ୍ପେତଂ ମହାରାଜ ଥେରେନ ମୋଘରାଜେନ –

‘‘‘ଆରମ୍ମଣେ ଲଭିତ୍ୱାନ, ପହିତତ୍ତେନ ଭିକ୍ଖୁନା;

ଭିଯ୍ୟୋ ହାସୋ ଜନେତବ୍ବୋ, ଅଧିଗଚ୍ଛିସ୍ସାମି ଉତ୍ତରି’’’ନ୍ତି।

ମାଗଓ୍ୱିକଙ୍ଗପଞ୍ହୋ ଅଟ୍ଠମୋ।

୯। ବାଳିସିକଙ୍ଗପଞ୍ହୋ

୯। ‘‘ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ‘ବାଳିସିକସ୍ସ ଦ୍ୱେ ଅଙ୍ଗାନି ଗହେତବ୍ବାନୀ’ତି ଯଂ ଓ୍ୱଦେସି, କତମାନି ତାନି ଦ୍ୱେ ଅଙ୍ଗାନି ଗହେତବ୍ବାନୀ’’ତି? ‘‘ଯଥା, ମହାରାଜ, ବାଳିସିକୋ ବଳିସେନ ମଚ୍ଛେ ଉଦ୍ଧରତି, ଏଓ୍ୱମେଓ୍ୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଯୋଗିନା ଯୋଗାଓ୍ୱଚରେନ ଞାଣେନ ଉତ୍ତରିଂ ସାମଞ୍ଞଫଲାନି ଉଦ୍ଧରିତବ୍ବାନି। ଇଦଂ, ମହାରାଜ, ବାଳିସିକସ୍ସ ପଠମଂ ଅଙ୍ଗଂ ଗହେତବ୍ବଂ।

‘‘ପୁନ ଚପରଂ, ମହାରାଜ, ବାଳିସିକୋ ପରିତ୍ତକଂ ଓ୍ୱଧିତ୍ୱା ଓ୍ୱିପୁଲଂ ଲାଭମଧିଗଚ୍ଛତି, ଏଓ୍ୱମେଓ୍ୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଯୋଗିନା ଯୋଗାଓ୍ୱଚରେନ ପରିତ୍ତଲୋକାମିସମତ୍ତଂ ପରିଚ୍ଚଜିତବ୍ବଂ। ଲୋକାମିସମତ୍ତଂ, ମହାରାଜ, ପରିଚ୍ଚଜିତ୍ୱା ଯୋଗୀ ଯୋଗାଓ୍ୱଚରୋ ଓ୍ୱିପୁଲଂ ସାମଞ୍ଞଫଲଂ ଅଧିଗଚ୍ଛତି। ଇଦଂ, ମହାରାଜ, ବାଳିସିକସ୍ସ ଦୁତିଯଂ ଅଙ୍ଗଂ ଗହେତବ୍ବଂ। ଭାସିତମ୍ପେତଂ, ମହାରାଜ, ଥେରେନ ରାହୁଲେନ –

‘‘‘ସୁଞ୍ଞତଞ୍ଚାନିମିତ୍ତଞ୍ଚ, ଓ୍ୱିମୋକ୍ଖଞ୍ଚାପ୍ପଣିହିତଂ;

ଚତୁରୋ ଫଲେ ଛଳଭିଞ୍ଞା, ଚଜିତ୍ୱା ଲୋକାମିସଂ ଲଭେ’’’ତି।

ବାଳିସିକଙ୍ଗପଞ୍ହୋ ନଓ୍ୱମୋ।

୧୦। ତଚ୍ଛକଙ୍ଗପଞ୍ହୋ

୧୦। ‘‘ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ‘ତଚ୍ଛକସ୍ସ ଦ୍ୱେ ଅଙ୍ଗାନି ଗହେତବ୍ବାନୀ’ତି ଯଂ ଓ୍ୱଦେସି, କତମାନି ତାନି ଦ୍ୱେ ଅଙ୍ଗାନି ଗହେତବ୍ବାନୀ’’ତି? ‘‘ଯଥା,

ମହାରାଜ, ତଚ୍ଛକୋ କାଠଅସୁଭଂ ଅନୁଲୋମେତ୍ୱା ରୁକ୍ଖଂ ତଚ୍ଛତି, ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଯୋଗିନା ଯୋଗାୱଚରେନ ଜିନସାସନମନୁଲୋମୟିତ୍ୱା ସୀଲପଥୱିୟଂ ପତିଟ୍ଠହିତ୍ୱା ସଦ୍ଧାହତ୍ଥେନ ପଞ୍ଞାୱାସିଂ ଗହେତ୍ୱା କିଲେସା ତଚ୍ଛେତବ୍ବା। ଇଦଂ, ମହାରାଜ, ତଚ୍ଛକସ୍ସ ପଠମଂ ଅଙ୍ଗଂ ଗହେତବ୍ବଂ।

''ପୁନ ଚପରଂ, ମହାରାଜ, ତଚ୍ଛକୋ ଫେଗ୍ଗୁଂ ଅପହରିତ୍ୱା ସାରମାଦିୟତି, ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଯୋଗିନା ଯୋଗାୱଚରେନ ସସ୍ସତଂ ଉଚ୍ଛେଦଂ ତଂ ଜୀୱଂ ତଂ ସରୀରଂ ଅଞ୍ଞଂ ଜୀୱଂ ଅଞ୍ଞଂ ସରୀରଂ ତଦୁତ୍ତମଂ ଅଞ୍ଞଦୁତ୍ତମଂ ଅକତମଭବ୍ବଂ ଅପୁରିସକାରଂ ଅବ୍ରହ୍ମଚରିୟୱାସଂ ସତ୍ତୱିନାସଂ ନୱସତ୍ତପାତୁଭାୱଂ ସଙ୍ଖାରସସ୍ସତଭାୱଂ ଯୋ କରୋତି, ସୋ ପଟିସଂୱେଦେତି, ଅଞ୍ଞୋ କରୋତି, ଅଞ୍ଞୋ ପଟିସଂୱେଦେତି, କମ୍ମଫଲଦସ୍ସନା ଚ କିରିୟଫଲଦିଟ୍ଠି ଚ ଇତି ଏୱରୂପାନି ଚେୱ ଅଞ୍ଞାନି ଚ ୱିୱାଦପଥାନି ଅପନେତ୍ୱା ସଙ୍ଖାରାନଂ ସଭାୱଂ ପରମସୁଞ୍ଞତଂ ନିରୀହନିଜ୍ଜୀୱତଂ [ନିସତ୍ତନିଜୀୱତଂ (କ।)] ଅଚ୍ଚନ୍ତଂ ସୁଞ୍ଞତଂ ଆଦିୟିତବ୍ବଂ। ଇଦଂ, ମହାରାଜ, ତଚ୍ଛକସ୍ସ ଦୁତିୟଂ ଅଙ୍ଗଂ ଗହେତବ୍ବଂ। ଭାସିତମ୍ପେତଂ, ମହାରାଜ, ଭଗୱତା ଦେୱାତିଦେୱେନ ସୁତ୍ତନିପାତେ –

'''କାରଣ୍ଡୱଂ ନିଦ୍ଧମଥ, କସମ୍ବୁଂ ଅପକସ୍ସଥ;

ତତୋ ପଲାପେ ୱାହେଥ, ଅସ୍ସମଣେ ସମଣମାନିନେ।

'''ନିଦ୍ଧମିତ୍ୱାନ ପାପିଚ୍ଛେ, ପାପଆଚାରଗୋଚରେ;

ସୁଦ୍ଧା ସୁଦ୍ଧେହି ସଂୱାସଂ, କପ୍ପୟୱ୍ହୋ ପତିସ୍ସତା;

ତତୋ ସମଗ୍ଗା ନିପକା, ଦୁକ୍ଖସ୍ସନ୍ତଂ କରିସ୍ସଥା'''ତି।

ତଚ୍ଛକଙ୍ଗପଞ୍ହୋ ଦସମୋ।

ମକ୍କଟକୱଗ୍ଗୋ ଛଟ୍ଠୋ।

ତସ୍ସୁଦ୍ଦାନଂ –

ମକ୍କଟୋ ଦାରକୋ କୁମ୍ମୋ, ୱନଂ ରୁକ୍ଖୋ ଚ ପଞ୍ଚମୋ;

ମେଘୋ ମଣି ମାଗୱିକୋ, ବାଳିସୀ ତଚ୍ଛକେନ ଚାତି।

୭। କୁମ୍ଭୱଗ୍ଗୋ

୧। କୁମ୍ଭଙ୍ଗପଞ୍ହୋ

୧। ''ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, 'କୁମ୍ଭସ୍ସ ଏକଂ ଅଙ୍ଗଂ ଗହେତବ୍ବ'ନ୍ତି ଯଂ ୱଦେସି, କତମଂ ତଂ ଏକଂ ଅଙ୍ଗଂ ଗହେତବ୍ବ''ନ୍ତି? ''ଯଥା, ମହାରାଜ, କୁମ୍ଭୋ ସମ୍ପୁଣ୍ଣୋ ନ ସଣତି, ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଯୋଗିନା ଯୋଗାୱଚରେନ ଆଗମେ ଅଧିଗମେ ପରିୟତ୍ତିୟଂ ସାମଞ୍ଞେ ପାରମିଂ ପତ୍ୱା ନ ସଣିତବ୍ବଂ, ନ ତେନ ମାନୋ କରଣୀୟୋ, ନ ଦପ୍ପୋ [ଦପ୍ପୋ (ସୀ।)] ଦସ୍ସେତବ୍ବୋ, ନିହତମାନେନ ନିହତଦପ୍ପେନ ଭୱିତବ୍ବଂ, ଉଜୁକେନ ଅମୁଖରେନ ଅୱିକତ୍ଥିନା। ଇଦଂ, ମହାରାଜ, କୁମ୍ଭସ୍ସ ଏକଂ ଅଙ୍ଗଂ ଗହେତବ୍ବଂ। ଭାସିତମ୍ପେତଂ, ମହାରାଜ, ଭଗୱତା ଦେୱାତିଦେୱେନ ସୁତ୍ତନିପାତେ –

'''ଯଦୂନକଂ ତଂ ସଣତି, ଯଂ ପୂରଂ ସନ୍ତମେୱ ତଂ;

ଅଡ୍ଢକୁମ୍ଭୂପମୋ [ରିତ୍ତକୁମ୍ଭୂପମୋ (ସୀ।)] ବାଲୋ, ରହଦୋ ପୂରୋୱ ପଣ୍ଡିତୋ'''ତି।

କୁମ୍ଭଙ୍ଗପଞ୍ହୋ ପଠମୋ।

୨. କାଠଆଯସଙ୍ଗପଞ୍ହୋ

୨. ‘‘ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ‘କାଠଆଯସସ୍ସ [କାଠଅହଂସସ୍ସ (କ.)] ଦ୍ୱେ ଅଙ୍ଗାନି ଗହେତବ୍ବାନୀ’ତି ଯଂ ୱଦେସି, କତମାନି ତାନି ଦ୍ୱେ ଅଙ୍ଗାନି ଗହେତବ୍ବାନୀ’’ତି ? ‘‘ଯଥା, ମହାରାଜ, କାଠଆଯସୋ ସୁପୀତୋ [ସୁଥିତୋ (କ.)] ୱମତି [ୱହତି (ସ୍ଯା. କ.)], ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଯୋଗିନୋ ଯୋଗାୱଚରସ୍ସ ମାନସଂ ଯୋନିସୋ ମନସିକାରେନ [ଯୋନିସୋ ମନସିକାରେ (ସୀ. ସ୍ଯା. କ.)] ଅପୀତଂ ୱମତି. ଇଦଂ, ମହାରାଜ, କାଠଆଯସସ୍ସ ପଠମଂ ଅଙ୍ଗଂ ଗହେତବ୍ବଂ.

‘‘ପୁନ ଚପରଂ, ମହାରାଜ, କାଠଆଯସୋ ସକିଂ ପୀତଂ ଉଦକଂ ନ ୱମତି, ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ , ଯୋଗିନା ଯୋଗାୱଚରେନ ଯୋ ସକିଂ ଉପ୍ପନ୍ନୋ ପସାଦୋ, ନ ପୁନ ସୋ ୱମିତବ୍ବୋ ‘ଉଳାରୋ ସୋ ଭଗୱା ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ, ସ୍ୱାକ୍ଖାତୋ ଧମ୍ମୋ, ସୁପ୍ପଟିପନ୍ନୋ ସଙ୍ଘୋ’ତି. ‘ରୂପଂ ଅନିଚ୍ଚଂ, ୱେଦନା ଅନିଚ୍ଚା, ସଞ୍ଞା ଅନିଚ୍ଚା, ସଙ୍ଖାରା ଅନିଚ୍ଚା, ୱିଞ୍ଞାଣଂ ଅନିଚ୍ଚନ୍ତି ଯଂ ସକିଂ ଉପ୍ପନ୍ନଂ ଞାଣଂ, ନ ପୁନ ତଂ ୱମିତବ୍ବଂ. ଇଦଂ , ମହାରାଜ, କାଠଆଯସସ୍ସ ଦୁତିଯଂ ଅଙ୍ଗଂ ଗହେତବ୍ବଂ. ଭାସିତମ୍ପେତଂ, ମହାରାଜ, ଭଗୱତା ଦେୱାତିଦେୱେନ –

‘‘‘ଦସ୍ସନମ୍ହି ପରିସୋଧିତୋ [ପରିସୋଧିକେ (ସୀ. କ.)] ନରୋ, ଅରିଯଧମ୍ମେ ନିଯତୋ ୱିସେସଗୂ;

ନପ୍ପୱେଧତି ଅନେକଭାଗସୋ, ସବ୍ବସୋ ଚ ମୁଖଭାୱମେୱ ସୋ’’’ତି.

କାଠଆଯସଙ୍ଗପଞ୍ହୋ ଦୁତିଯୋ.

୩. ଛତ୍ତଙ୍ଗପଞ୍ହୋ

୩. ‘‘ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ‘ଛତ୍ତସ୍ସ ତୀଣି ଅଙ୍ଗାନି ଗହେତବ୍ବାନୀ’ତି ଯଂ ୱଦେସି, କତମାନି ତାନି ତୀଣି ଅଙ୍ଗାନି ଗହେତବ୍ବାନୀ’’ତି? ‘‘ଯଥା, ମହାରାଜ, ଛତ୍ତଂ ଉପରି ମୁଦ୍ଧନି ଚରତି, ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଯୋଗିନା ଯୋଗାୱଚରେନ କିଲେସାନଂ ଉପରି ମୁଦ୍ଧନି ଚରେନ ଭୱିତବ୍ବଂ. ଇଦଂ, ମହାରାଜ, ଛତ୍ତସ୍ସ ପଠମଂ ଅଙ୍ଗଂ ଗହେତବ୍ବଂ.

‘‘ପୁନ ଚପରଂ, ମହାରାଜ, ଛତ୍ତଂ ମୁଦ୍ଧନୁପତ୍ଥମ୍ଭଂ ହୋତି, ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଯୋଗିନା ଯୋଗାୱଚରେନ ଯୋନିସୋ ମନସିକାରୁପତ୍ଥମ୍ଭେନ ଭୱିତବ୍ବଂ. ଇଦଂ, ମହାରାଜ, ଛତ୍ତସ୍ସ ଦୁତିଯଂ ଅଙ୍ଗଂ ଗହେତବ୍ବଂ.

‘‘ପୁନ ଚପରଂ, ମହାରାଜ, ଛତ୍ତଂ ୱାତାତପମେଘୱୁଟ୍ଠିଯୋ ପଟିହନତି, ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଯୋଗିନା ଯୋଗାୱଚରେନ ନାନାୱିଧଦିଟ୍ଠିପୁଥୁସମଣବ୍ରାହ୍ମଣାନଂ [ମହାୱାତ (କ.)] ମତୱାତତିୱିଧଗ୍ଗିସନ୍ତାପକିଲେସୱୁଟ୍ଠିଯୋ ପଟିହନ୍ତବ୍ବା . ଇଦଂ, ମହାରାଜ, ଛତ୍ତସ୍ସ ତତିଯଂ ଅଙ୍ଗଂ ଗହେତବ୍ବଂ. ଭାସିତମ୍ପେତଂ, ମହାରାଜ, ଥେରେନ ସାରିପୁତ୍ତେନ ଧମ୍ମସେନାପତିନା –

‘‘‘ଯଥାପି ଛତ୍ତଂ ୱିପୁଲଂ, ଅଚ୍ଛିଦ୍ଦଂ ଥିରସଂହିତଂ;

ୱାତାତପଂ ନିୱାରେତି, ମହତୀ ମେଘୱୁଟ୍ଠିଯୋ.

‘‘‘ତଥେୱ ବୁଦ୍ଧପୁତ୍ତୋପି, ସୀଲଛତ୍ତଧରୋ ସୁଚି;

କିଲେସୱୁଟ୍ଠିଂ ୱାରେତି, ସନ୍ତାପତିୱିଧଗ୍ଗିଯୋ’’’ତି.

ଛତ୍ତଙ୍ଗପଞ୍ହୋ ତତିଯୋ.

୪. ଖେତ୍ତଙ୍ଗପଞ୍ହୋ

୪. ‘‘ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ‘ଖେତ୍ତସ୍ସ ତୀଣି ଅଙ୍ଗାନି ଗହେତବ୍ବାନୀ’ତି ଯଂ ୱଦେସି, କତମାନି ତାନି ତୀଣି ଅଙ୍ଗାନି ଗହେତବ୍ବାନୀ’’ତି? ‘‘ଯଥା, ମହାରାଜ, ଖେତ୍ତଂ ମାତିକାସମ୍ପନ୍ନଂ ହୋତି, ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଯୋଗିନା ଯୋଗାୱଚରେନ ସୁଚରିତୱତ୍ତପଟିୱତ୍ତମାତିକାସମ୍ପନ୍ନେନ

ଭୱିତବ୍ବଂ। ଇଦଂ, ମହାରାଜ, ଖେତ୍ତସ୍ସ ପଠମଂ ଅଙ୍ଗଂ ଗହେତବ୍ବଂ।

‘‘ପୁନ ଚପରଂ, ମହାରାଜ, ଖେତ୍ତଂ ମରିଯାଦାସମ୍ପନ୍ନଂ ହୋତି, ତାଯ ଚ ମରିଯାଦାଯ ଉଦକଂ ରକ୍ଖିତ୍ୱା ଧଞ୍ଞଂ ପରିପାଚେତି, ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଯୋଗିନା ଯୋଗାୱଚରେନ ସୀଲହିରିମରିଯାଦାସମ୍ପନ୍ନେନ ଭୱିତବ୍ବଂ, ତାଯ ଚ ସୀଲହିରିମରିଯାଦାଯ ସାମଞ୍ଞଂ ରକ୍ଖିତ୍ୱା ଚତ୍ତାରି ସାମଞ୍ଞଫଲାନି ଗହେତବ୍ବାନି। ଇଦଂ, ମହାରାଜ, ଖେତ୍ତସ୍ସ ଦୁତିଯଂ ଅଙ୍ଗଂ ଗହେତବ୍ବଂ।

‘‘ପୁନ ଚପରଂ, ମହାରାଜ, ଖେତ୍ତଂ ଉଟ୍ଠାନସମ୍ପନ୍ନଂ ହୋତି, କସ୍ସକସ୍ସ ହାସଜନକଂ ଅପ୍ପମ୍ପି ବୀଜଂ ୱୁତ୍ତଂ ବହୁ ହୋତି, ବହୁ ୱୁତ୍ତଂ ବହୁତରଂ ହୋତି, ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଯୋଗିନା ଯୋଗାୱଚରେନ ଉଟ୍ଠାନସମ୍ପନ୍ନେନ ୱିପୁଲଫଲଦାଯିନା ଭୱିତବ୍ବଂ, ଦାଯକାନଂ ହାସଜନକେନ ଭୱିତବ୍ବଂ, ଯଥା ଅପ୍ପଂ ଦିନ୍ନଂ ବହୁ ହୋତି, ବହୁ ଦିନ୍ନଂ ବହୁତରଂ ହୋତି। ଇଦଂ, ମହାରାଜ, ଖେତ୍ତସ୍ସ ତତିଯଂ ଅଙ୍ଗଂ ଗହେତବ୍ବଂ। ଭାସିତମ୍ପେତଂ, ମହାରାଜ, ଥେରେନ ଉପାଲିନା ୱିନଯଧରେନ –

‘‘‘ଖେତ୍ତୂପମେନ ଭୱିତବ୍ବଂ, ଉଟ୍ଠାନୱିପୁଲଦାଯିନା;

ଏସ ଖେତ୍ତୱରୋ ନାମ, ଯୋ ଦଦାତି ୱିପୁଲଂ ଫଲ’’’ନ୍ତି।

ଖେତ୍ତଙ୍ଗପଞ୍ହୋ ଚତୁତ୍ଥୋ।

୫। ଅଗଦଙ୍ଗପଞ୍ହୋ

୫। ‘‘ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ‘ଅଗଦସ୍ସ ଦ୍ୱେ ଅଙ୍ଗାନି ଗହେତବ୍ବାନୀ’ତି ଯଂ ୱଦେସି, କତମାନି ତାନି ଦ୍ୱେ ଅଙ୍ଗାନି ଗହେତବ୍ବାନୀ’’ତି। ‘‘ଯଥା, ମହାରାଜ, ଅଗଦେ କିମୀ ନ ସଣ୍ଠହନ୍ତି, ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଯୋଗିନା ଯୋଗାୱଚରେନ ମାନସେ କିଲେସା ନ ସଣ୍ଠପେତବ୍ବା। ଇଦଂ, ମହାରାଜ, ଅଗଦସ୍ସ ପଠମଂ ଅଙ୍ଗଂ ଗହେତବ୍ବଂ।

‘‘ପୁନ ଚପରଂ, ମହାରାଜ, ଅଗଦୋ ଦଟ୍ଠଫୁଟ୍ଠଦିଟ୍ଠଅସିତପୀତଖାଯିତସାଯିତଂ ସବ୍ବଂ ୱିସଂ ପଟିହନତି, ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଯୋଗିନା ଯୋଗାୱଚରେନ ରାଗଦୋସମୋହମାନଦିଟ୍ଠିୱିସଂ ସବ୍ବଂ ପଟିହନିତବ୍ବଂ। ଇଦଂ, ମହାରାଜ, ଅଗଦସ୍ସ ଦୁତିଯଂ ଅଙ୍ଗଂ ଗହେତବ୍ବଂ। ଭାସିତମ୍ପେତଂ, ମହାରାଜ, ଭଗୱତା ଦେୱାତିଦେୱେନ –

‘‘‘ସଙ୍ଖାରାନଂ ସଭାୱତ୍ଥଂ, ଦଟ୍ଠୁକାମେନ ଯୋଗିନା;

ଅଗଦେନେୱ ହୋତବ୍ବଂ, କିଲେସୱିସନାସନେ’’’ତି।

ଅଗଦଙ୍ଗପଞ୍ହୋ ପଞ୍ଚମୋ।

୬। ଭୋଜନଙ୍ଗପଞ୍ହୋ

୬। ‘‘ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ‘ଭୋଜନସ୍ସ ତୀଣି ଅଙ୍ଗାନି ଗହେତବ୍ବାନୀ’ତି ଯଂ ୱଦେସି, କତମାନି ତାନି ତୀଣି ଅଙ୍ଗାନି ଗହେତବ୍ବାନୀ’’ତି? ‘‘ଯଥା, ମହାରାଜ, ଭୋଜନଂ ସବ୍ବସତ୍ତାନଂ ଉପତ୍ଥମ୍ଭୋ, ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଯୋଗିନା ଯୋଗାୱଚରେନ ସବ୍ବସତ୍ତାନଂ ମଗ୍ଗୁପତ୍ଥମ୍ଭେନ ଭୱିତବ୍ବଂ। ଇଦଂ, ମହାରାଜ, ଭୋଜନସ୍ସ ପଠମଂ ଅଙ୍ଗଂ ଗହେତବ୍ବଂ।

‘‘ପୁନ ଚପରଂ, ମହାରାଜ, ଭୋଜନଂ ସବ୍ବସତ୍ତାନଂ ବଲଂ ୱଡ୍ଢେତି, ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଯୋଗିନା ଯୋଗାୱଚରେନ ପୁଞ୍ଞୱଡ୍ଢିଯା ୱଡ୍ଢିତବ୍ବଂ। ଇଦଂ, ମହାରାଜ, ଭୋଜନସ୍ସ ଦୁତିଯଂ ଅଙ୍ଗଂ ଗହେତବ୍ବଂ।

‘‘ପୁନ ଚପରଂ, ମହାରାଜ, ଭୋଜନଂ ସବ୍ବସତ୍ତାନଂ ଅଭିପତ୍ଥିତଂ, ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଯୋଗିନା ଯୋଗାୱଚରେନ ସବ୍ବଲୋକାଭିପତ୍ଥିତେନ ଭୱିତବ୍ବଂ। ଇଦଂ, ମହାରାଜ, ଭୋଜନସ୍ସ ତତିଯଂ ଅଙ୍ଗଂ ଗହେତବ୍ବଂ। ଭାସିତମ୍ପେତଂ, ମହାରାଜ, ଥେରେନ ମହାମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନେନ –

‘‘‘ସଂଯମେନ ନିଯମେନ, ସୀଲେନ ପଟିପତ୍ତିଯା;

ପଞ୍ଚିତେନ ଭୱିତଙ୍କଂ, ସଢ଼ଲୋକସ୍ସ ଯୋଗିନା’’’ତି।

ଭୋଜନଙ୍ଗପଞ୍ହୋ ଛଟ୍ଠୋ।

୭। ଇସ୍ସାସଙ୍ଗପଞ୍ହୋ

୭। ‘‘ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ‘ଇସ୍ସାସସ୍ସ ଚତ୍ତାରି ଅଙ୍ଗାନି ଗହେତଢ଼ାନୀ’ତି ଯଂ ୱଦେସି, କତମାନି ତାନି ଚତ୍ତାରି ଅଙ୍ଗାନି ଗହେତଢ଼ାନୀ’’ତି? ‘‘ଯଥା, ମହାରାଜ, ଇସ୍ସାସୋ ସରେ ପାତଯନ୍ତୋ ଉଭୋ ପାଦେ ପଥୱିଯଂ ଦଳ୍ହଂ ପତିଟ୍ଠାପେତି, ଜଣ୍ଣୁଅୱେକଲ୍ଲଂ କରୋତି, ସରକଲାପଂ କଟିସନ୍ଧିମ୍ହି ଠପେତି, କାଯଂ ଉପତ୍ଥଦ୍ଧଂ କରୋତି, ଦ୍ୱେ ହତ୍ଥେ ସନ୍ଧିଟ୍ଠାନଂ ଆରୋପେତି, ମୁଟ୍ଠିଂ ପୀଳଯତି, ଅଙ୍ଗୁଲିଯୋ ନିରନ୍ତରଂ କରୋତି, ଗୀୱଂ ପଗ୍ଗଣ୍ହାତି, ଚକ୍ଖୂନି ମୁଖଞ୍ଚ ପିଦହତି, ନିମିତ୍ତଂ ଉଜୁଂ କରୋତି, ହାସମୁପ୍ପାଦେତି ‘ୱିଜ୍ଝିସ୍ସାମୀ’ତି, ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଯୋଗିନା ଯୋଗାୱଚରେନ ସୀଲପଥୱିଯଂ ୱୀରିଯପାଦେ ପତିଟ୍ଠାପେତଙ୍କଂ, ଖନ୍ତିସୋରଚ୍ଚଂ ଅୱେକଲ୍ଲଂ କାତଙ୍କଂ, ସଂୱରେ ଚିତ୍ତଂ ଠପେତଙ୍କଂ, ସଂଯମନିଯମେ ଅତ୍ତା ଉପନେତଢ଼ୋ, ଇଚ୍ଛା ମୁଚ୍ଛା ପୀଳଯିତଢ଼ା, ଯୋନିସୋ ମନସିକାରେ ଚିତ୍ତଂ ନିରନ୍ତରଂ କାତଙ୍କଂ, ୱୀରିଯଂ ପଗ୍ଗହେତଙ୍କଂ, ଛ ଦ୍ୱାରା ପିଦହିତଢ଼ା, ସତି ଉପଟ୍ଠପେତଢ଼ା, ହାସମୁପ୍ପାଦେତଙ୍କଂ ‘ସଢ଼କିଲେସେ ଞାଣନାରାଚେନ ୱିଜ୍ଝିସ୍ସାମୀ’ତି। ଇଦଂ, ମହାରାଜ, ଇସ୍ସାସସ୍ସ ପଠମଂ ଅଙ୍ଗଂ ଗହେତଙ୍କଂ।

‘‘ପୁନ ଚପରଂ, ମହାରାଜ, ଇସ୍ସାସୋ ଆଳଅକଂ ପରିହରତି ୱଙ୍କଜିମ୍ହକୁଟିଲନାରାଚସ୍ସ ଉଜୁକରଣାଯ। ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଯୋଗିନା ଯୋଗାୱଚରେନ ଇମସ୍ମିଂ କାଯେ ସତିପଟ୍ଠାନଆଳଅକଂ ପରିହରିତଙ୍କଂ ୱଙ୍କଜିମ୍ହକୁଟିଲଚିତ୍ତସ୍ସ ଉଜୁକରଣାଯ। ଇଦଂ, ମହାରାଜ, ଇସ୍ସାସସ୍ସ ଦୁତିଯଂ ଅଙ୍ଗଂ ଗହେତଙ୍କଂ।

‘‘ପୁନ ଚପରଂ, ମହାରାଜ, ଇସ୍ସାସୋ ଲକ୍ଖେ ଉପାସେତି, ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଯୋଗିନା ଯୋଗାୱଚରେନ ଇମସ୍ମିଂ କାଯେ ଉପାସିତଙ୍କଂ। କଥଂ ମହାରାଜ ଯୋଗିନା ଯୋଗାୱଚରେନ ଇମସ୍ମିଂ କାଯେ ଉପାସିତଙ୍କଂ? ଅନିଚ୍ଚତୋ ଉପାସିତଙ୍କଂ, ଦୁକ୍ଖତୋ ଉପାସିତଙ୍କଂ, ଅନତ୍ତତୋ ଉପାସିତଙ୍କଂ, ରୋଗତୋ…ପେ… ଗଣ୍ଡତୋ…ପେ… ସଲ୍ଲତୋ…ପେ… ଅଘତୋ…ପେ… ଆବାଧତୋ…ପେ… ପରତୋ…ପେ… ପଲୋକତୋ…ପେ… ଈତିତୋ…ପେ… ଉପଦ୍ଦୱତୋ…ପେ… ଭଯତୋ…ପେ… ଉପସଗ୍ଗତୋ…ପେ… ଚଲତୋ…ପେ… ପଭଙ୍ଗୁତୋ…ପେ… ଅଦ୍ଧୁୱତୋ…ପେ… ଅତାଣତୋ…ପେ… ଅଲେଣତୋ…ପେ… ଅସରଣତୋ…ପେ… ରିତ୍ତତୋ…ପେ… ତୁଚ୍ଛତୋ…ପେ… ସୁଞ୍ଞତୋ…ପେ… ଆଦୀନୱତୋ…ପେ… ୱିପରିଣାମଧମ୍ମତୋ…ପେ… ଅସାରତୋ …ପେ… ଅଘମୂଲତୋ…ପେ… ୱଧକତୋ…ପେ… ୱିଭୱତୋ…ପେ… ସାସୱତୋ…ପେ… ସଙ୍ଖତତୋ…ପେ… ମାରାମିସତୋ…ପେ… ଜାତିଧମ୍ମତୋ…ପେ… ଜରାଧମ୍ମତୋ…ପେ… ବ୍ୟାଧିଧମ୍ମତୋ…ପେ… ମରଣଧମ୍ମତୋ…ପେ… ସୋକଧମ୍ମତୋ…ପେ… ପରିଦେୱଧମ୍ମତୋ…ପେ… ଉପାଯାସଧମ୍ମତୋ…ପେ… ସଂକିଲେସଧମ୍ମତୋ…ପେ… ଏୱଂ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଯୋଗିନା ଯୋଗାୱଚରେନ ଇମସ୍ମିଂ କାଯେ ଉପାସିତଙ୍କଂ। ଇଦଂ, ମହାରାଜ, ଇସ୍ସାସସ୍ସ ତତିଯଂ ଅଙ୍ଗଂ ଗହେତଙ୍କଂ।

‘‘ପୁନ ଚପରଂ, ମହାରାଜ, ଇସ୍ସାସୋ ସାଯଂ ପାତଂ ଉପାସତି। ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଯୋଗିନା ଯୋଗାୱଚରେନ ସାଯଂ ପାତଂ ଆରମ୍ମଣେ ଉପାସିତଙ୍କଂ। ଇଦଂ, ମହାରାଜ, ଇସ୍ସାସସ୍ସ ଚତୁତ୍ଥଂ ଅଙ୍ଗଂ ଗହେତଙ୍କଂ। ଭାସିତମ୍ପେତଂ, ମହାରାଜ, ଥେରେନ ସାରିପୁତ୍ତେନ ଧମ୍ମସେନାପତିନା –

‘‘‘ଯଥା ଇସ୍ସାସକୋ ନାମ, ସାଯଂ ପାତଂ ଉପାସତି;

ଉପାସନଂ ଅରିଞ୍ଚନ୍ତୋ [ନ ରିଚ୍ଚନ୍ତୋ (ସୀ। କା)], ଲଭତେ ଭତ୍ତୱେତନଂ।

‘‘‘ତଥେୱ ବୁଦ୍ଧପୁତ୍ତୋପି, କରୋତି କାଯୁପାସନଂ;

କାଯୁପାସନଂ ଅରିଞ୍ଚନ୍ତୋ, ଅରହତ୍ତମଧିଗଚ୍ଛତୀ’’’ତି।

ଇସ୍ସାସଙ୍ଗପଞ୍ହୋ ସତ୍ତମୋ।

କୁମ୍ଭୱଗ୍ଗୋ ସତ୍ତମୋ [ଇତୋ ପରଂ ରାଜଙ୍ଗପଞ୍ହାଦିକା ଅଟ୍ଠତିଂସ ପଞ୍ହା ୱିନଟ୍ଠା, ଯେହି ତା ଦିଟ୍ଠା,ୱତେହି ନୋ ଆରୋଚେତବ୍ବା ପୁନ ମୁଦ୍ଦାପନକାଲେ ପକ୍ଖିପନତ୍ଥାଯାତି (ନ, ବୁ, ସ)]।

ତସ୍ସୁଦ୍ଦାନଂ –

କୁମ୍ଭୋ ଚ କାଠଆଯସୋ ଚ, ଛତ୍ତଂ ଖେତ୍ତଞ୍ଚ ଅଗଦୋ;

ଭୋଜନେନ ଚ ଇସ୍ସାସୋ, ୱୁତ୍ତଂ ଦାନି ୱିଦୂହୀତି।

ଓପମ୍ମକଥାପଞ୍ହୋ ନିଟ୍ଠିତୋ।

ନିଗମନଂ

ଇତି ଛସୁ କଣ୍ଡେସୁ ବାୱୀସତିୱଗ୍ଗପଟିମଣ୍ଡିତେସୁ ଦ୍ୱାସଟ୍ଠିଅଧିକା ଦ୍ୱେସତା ଇମସ୍ମିଂ ପୋତ୍ଥକେ ଆଗତା ମିଲିନ୍ଦପଞ୍ହା ସମତ୍ତା, ଅନାଗତା ଚ ପନ ଦ୍ୱାଚତ୍ତାଲୀସା ହୋନ୍ତି, ଆଗତା ଚ ଅନାଗତା ଚ ସବ୍ବା ସମୋଧାନେତ୍ୱା ଚତୂହି ଅଧିକା ତିସତପଞ୍ହା ହୋନ୍ତି, ସବ୍ବାୱ ମିଲିନ୍ଦପଞ୍ହାତି ସଙ୍ଖଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତି।

ରଞ୍ଞୋ ଚ ଥେରସ୍ସ ଚ ପୁଚ୍ଛାୱିସଜ୍ଜନାୱସାନେ ଚତୁରାସୀତିସତସହସ୍ସଯୋଜନବହଲା ଉଦକପରିଯନ୍ତଂ କତ୍ୱା ଅଯଂ ମହାପଥୱୀ ଛଧା କମ୍ପିତ୍ଥ, ୱିଜ୍ଜୁଲତା ନିଚ୍ଛରିଂସୁ, ଦେୱତା ଦିବ୍ବପୁପ୍ଫୱସ୍ସଂ ପୱସ୍ସିଂସୁ, ମହାବ୍ରହ୍ମା ସାଧୁକାରମଦାସି, ମହାସମୁଦ୍ଦକୁଚ୍ଛିଯଂ ମେଘତ୍ଥନିତନିଗ୍ଘୋସୋ ୱିଯ ମହାଘୋସୋ ଅହୋସି, ଇତି ସୋ ମିଲିନ୍ଦୋ ରାଜା ଚ ଓରୋଧଗଣା ଚ ସିରସା ଅଞ୍ଜଲିଂ ପଣାମେତ୍ୱା ୱନ୍ଦିଂସୁ।

ମିଲିନ୍ଦୋ ରାଜା ଅତିୱିଯ ପମୁଦିତହଦଯୋ ସୁମଥିତମାନହଦଯୋ ବୁଦ୍ଧସାସନେ ସାରମତିନୋ ରତନତ୍ତଯେ ସୁନିକ୍କଙ୍ଖୋ ନିଗ୍ଗୁମ୍ବୋ ନିତ୍ଥଦ୍ଧୋ ହୁତ୍ୱା ଥେରସ୍ସ ଗୁଣେସୁ ପବ୍ବଜ୍ଜାସୁ ପଟିପଦାଇରିଯାପଥେସୁ ଚ ଅତିୱିଯ ପସନ୍ନୋ ୱିସ୍ସତ୍ଥୋ ନିରାଲଯୋ ନିହତମାନତ୍ଥମ୍ଭୋ ଉଦ୍ଧଟଦାଠୋ ୱିଯ ଭୁଜଗିନ୍ଦୋ ଏୱମାହ ''ସାଧୁ, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ବୁଦ୍ଧୱିସଯୋ ପଞ୍ହୋ ତଯା ୱିସଜ୍ଜିତୋ, ଇମସ୍ମିଂ ବୁଦ୍ଧସାସନେ ଠପେତ୍ୱା ଧମ୍ମସେନାପତିଂ ସାରିପୁତ୍ତତ୍ଥେରଂ ଅଞ୍ଞୋ ତଯା ସଦିସୋ ପଞ୍ହୱିସଜ୍ଜନେ ନତ୍ଥି, ଖମଥ, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ମମ ଅଚ୍ଚଯଂ, ଉପାସକଂ ମଂ, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ଧାରେଥ ଅଜ୍ଜତଗ୍ଗେ ପାଣୁପେତଂ ସରଣଂ ଗତ''ନ୍ତି।

ତଦା ରାଜା ସହ ବଲକାଯେହି ନାଗସେନତ୍ଥେରଂ ପଯିରୁପାସିତ୍ୱା ମିଲିନ୍ଦଂ ନାମ ୱିହାରଂ କାରେତ୍ୱା ଥେରସ୍ସ ନିଯ୍ୟାତେତ୍ୱା ଚତୂହି ପଚ୍ଚଯେହି ନାଗସେନଂ କୋଟିସତେହି ଭିକ୍ଖୂହି ସଦ୍ଧିଂ ପରିଚରି, ପୁନପି ଥେରସ୍ସ ପଞ୍ଞାଯ ପସୀଦିତ୍ୱା ପୁତ୍ତସ୍ସ ରଜ୍ଜଂ ନିଯ୍ୟାତେତ୍ୱା ଅଗାରସ୍ମା ଅନଗାରିଯଂ ପବ୍ବଜିତ୍ୱା ୱିପସ୍ସନଂ ୱଡ୍ଢେତ୍ୱା ଅରହତ୍ତଂ ପାପୁଣି, ତେନ ୱୁତ୍ତଂ –

''ପଞ୍ଞା ପସତ୍ଥା ଲୋକସ୍ମିଂ, କତା ସଦ୍ଧମ୍ମଟ୍ଠିତିଯା;

ପଞ୍ଞାଯ ୱିମତିଂ ହନ୍ତ୍ୱା, ସନ୍ତିଂ ପପ୍ପୋନ୍ତି ପଣ୍ଡିତା।

ଯସ୍ମିଂ ଖନ୍ଧେ ଠିତା ପଞ୍ଞା, ସତି ତତ୍ଥ ଅନୂନକା;

ପୂଜା ୱିସେସସ୍ସାଧାରୋ, ଅଗ୍ଗୋ ସେଟ୍ଠୋ [ସୋ ୱ (ପୀ।)] ଅନୁତ୍ତରୋ;

ତସ୍ମା ହି ପଣ୍ଡିତୋ ପୋସୋ, ସମ୍ପସ୍ସଂ ହିତମତ୍ତନୋ [ଅତ୍ଥମତ୍ତନୋ (ପୀ।)];

ପଞ୍ଞୱନ୍ତଂଭିପୂଜେଯ୍ୟ, ଚେତିଯଂ ୱିଯ ସାଦରୋ''ତି [ପୂଜିଯନ୍ତି (ପୀ।) ଇତୋ ପରଂ ତିସ୍ସୋ ଗାଥାଯୋ ସୀ। ପୀ। ପୋତ୍ଥକେସୁ ନତ୍ଥି]।

ଲଙ୍କାଯଂ ଦୋଣିନଗରେ, ୱସତା ଦୋଣିନାମିନା;

ମହାଥେରେନ ଲେଖିତ୍ୱା, ସୁଟ୍ଠପିତଂ ଯଥାସୁତଂ;

ମିଲିନ୍ଦରାଜପଞ୍ହୋ ଚ, ନାଗସେନୱିସଜ୍ଜନଂ;

ମିଲିନ୍ଦୋ ହି ମହାପଞ୍ଞୋ, ନାଗସେନୋ ସୁପଣ୍ଡିତୋ;

ଇମିନା ପୁଞ୍ଞକମ୍ମେନ, ଇତୋ ଗଚ୍ଛାମି ତୁସ୍ସିତଂ;

ମେତ୍ତେୟ୍ୟଂନାଗତେ ପସ୍ସେ, ସୁଣେୟ୍ୟଂ ଧମ୍ମମୁତ୍ତମନ୍ତି।

ମିଲିନ୍ଦପଞ୍ହୋ ନିଟ୍ଠିତୋ।